Opuſcula omnia

THOMAE DE VIO CAIETANI
CARDINALIS TIT. S. XISTI,
IN TRES DISTINCTA TOMOS.

Quorum ſeriem, et quę in eis continentur, ſequens index indicabit.

ROMAE M. D. LXX

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI Tractatus.

1 De comparatione authoritatis Papæ & Concilij.
2 De comparata authoritate Papæ & concilij apologia pars prima & ſecunda.
3 De Romani Pontificis inſtitutione & authoritate.
4 De attritione & contritione.
5 De confeſſione.
6 De ſatisfactione pœnitentiarum.
7 De miniſtro ſacramenti pœnitentiæ.
8 De indulgentiarum theſauro.
9 De cauſa indulgentiarum.
10 De ſuſcipientibus indulgentias.
11 De modo tradendi, ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.
12 De contractu matrimonij.
13 De vſu matrimonij.
14 De delectatione moroſa.
15 De indulgentijs.
16 De indulgentijs quæſtiones ſex.
17 De contritione quæſtio vnica.
18 De confeſſione quæſtiones quinque.
19 De excommunicatione quæſtio vnica.
20 De iniunctis pœnitentijs quæſtio.
21 De ſigillo confeſſionis quæſtio.
22 De pollutione ex auditione cõfeſſionis proueniẽte quæſt.
23 De purgatorio quæſtiones duæ.
24 De pœnarum timore quæſtiones duæ
25 De obligatione & obſeruatione præceptorum tam in religione quàm extra quæſtiones duæ.
26 De ſacri ordinis collatione quæſtio.
27 De diſpenſatione matrimonij cum occidentali eccleſia quæſtio.
28 De matrimonio quæſtio.
29 De reddendo debito inter coniuges altero eorum exiſtente adultero quæſtio.
30 De vſu ſacrarum ſcripturarum ab Eccleſia.
31 De 37. reſponſionibus ad diuerſas factis, præcipue ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI Tractatus.

1 De conceptione beatæ Virginis.
2 De Euchariſtia ſacramento, & erroribus in eo contingentibus.
3 De celebratione Miſſæ.
4 De valore orationum dictarũ ab audientibus Miſſam in die feſto.
5 De præcepto eleemoſynæ.
6 De Monte pietatis.
7 De Cambijs.
8 De Vſura.
9 De Simonia.
10 De vſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutione maleficij opera malefici ad hoc parati.
13 De Spaſmo beatæ virginis.

TOMI TERTII Tractatus.

1 De ſex ordinationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intenſiua.
3 De potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De ſubiecto naturalis philoſophiæ.
5 De nominum Analogia.
6 De conceptu entis.
7 De ſolutionibus quorundam locorũ ſibi inuicem aduerſantium in Commentarijs ſancti Thomæ contentorum.
8 De vinculo obedientiæ.
9 De miſſæ ſacrificio & ritu aduerſus lutheranos.
10 De fide & operibus aduerſus lutheranos.
11 De communione ſub vtraq; ſpecie, et integritate confeſſionis, de valore ſatisfactionis, de inuocatione ſãctorum.
12 De coniugio cum relicta fratris.
13 De eodem coniugio.
14 De quibuſdam reſponſionibus ad quoſdam articulos nomine Theologorum pariſienſium æditos.

AD NICOLAVM FLISCVM EPISCOPVM CARDINALEM SABINENSEM.

Thomæ de Vio Caietani tunc ordinis Prædicat. generalis Magiſtri, nunc S. Xiſti Card. in comparationem authoritatis Papæ, & Concilij præfatio.

TAMETSI Puto, Pater ampliſsime Fliſce, tam comparationem quam nuper de Pontificis maximi eccleſiæque totius authoritate ſcripſi, a multis hac tempeſtate, quemadmodum in diuerſa ſtudia ſcinduntur, ita diſsimili ratione eſſe legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inuſitatam, conſentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduerſarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis ſunt defendant: cæteris autem, vt præſto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concurſatione maximaque & olim ſæpe & in præſentia contentione ſit conſtituendum. ego Prædicatorum ordinis (Romanæ eccleſiæ veritatiſque ſtudioſiſsimi, generalis magiſter, hanc ſummæ authoritatis comparationem in defenſionem quidem veritatis & ſedis Apoſtolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam ſi id quoque aſſecutus fuero, non aſpernabor) ſed vt Ieſu Chriſti veritatiſque ſeruus ſim, libere ſcripſi, tibique in præſentiarum & dedico quidem recte, & perquam libenter inſcribo: quod ab illa ſede quam defendo, & quam Fliſcorum ornatiſsima familia tua ornatiſsimis viris, Epiſcopis, Cardinalibus, & ſummis Pontificibus ſemper ornauit, ipſe ſis tandem ſummis honoribus exornatus. Cumq; te optimum Prædicantium ordinis protectorem & conciliandæ conſeruandæque eccleſiaſticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum eſſe ſciam, nil ambigo, quin ea quę pro veritate, & tantæ authoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine a me tibi inſcripta dedicataq; ſunt grato ſis animo, & qua polles probitate & benignitate ſingulari ſuſcepturus, atq; habiturus inter cætera ſempiternę voluntatis & obſeruantię erga te meæ teſtimonia. In æuum vale.

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI

CARDINALIS SANCTI SIXTI,

De comparatione authoritatis Papæ & Concilii, in Viginti octo capita diuiſus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 *Quòd Papa habeat ſupremã poteſtatẽ in eccleſia Dei.*

2 *Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.*

3 *Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.*

4 *Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.*

5 *Rationes tenentium quod eccleſia vniuerſalis, ſeu concilium vniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quòd Papa eſt illi ſubiectus.*

6 *Quis ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione concilij & Papæ vertitur in dubium.*

7 *Quòd Papa eſt ſupra poteſtatem & eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, ut diſtinguitur contra Papam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones ſumptas ex authoritate Concily Conſtantienſis, & Baſilienſis.*

9 *Solutio reliquarum obiectionum contra authoritatẽ Papæ ſupra concilium factarum.*

10 *De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium eſſe ſupra Papam.*

11 *Quòd ſecluſo Papa, nõ eſt in eccleſia Papatus ſupplettue, & ſicut in regulante uſum illius.*

12 *Quòd ſecluſo Papa, nõ eſt in eccleſia poteſtas legiſlatiua.*

13 *Quod ſecluſo Papa, non eſt in eccleſia poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, niſi in caſu.*

14 *Solutio rationum contra Papam ex eo quòd eccleſia eſt totum, & authoritas illius maior in ſex.*

15 *Opinio aliorum, quòd excluſo Papa, in eccleſia eſt authoritas congregandi generale concilium.*

16 *Quomodo uerificatur, quòd generale concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.*

17 *Initium comparationis poteſtatis eccleſiæ & Papæ in caſu hæreſis, & primo de modo, quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur concilio, ſcdm vnam opinionẽ.*

18 *De modo, quo Papa hæreticus ſubijcitur concilio ſecundum aliam opinionem.*

19 *Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus Papatu.*

20 *Rationabilis ſententia, quòd Papa factus hæreticus ſubeſt poteſtati miniſteriali eccleſiæ, & non authoritatiue ſuper Papam.*

21 *Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ Papæ hæretici.*

22 *Reſponſio ad rationes & authoritates illatas in capitulo decimoſeptimo ad probandum quòd Papa hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino.*

23 *Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo, parato corrigi agendum eſt.*

B

24 *Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizantem, ſubijcitur concilij poteſtati, ita quòd poteſt ab eo deponi.*

25 *Diſcuſſio & determinatio ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus Papa ſubeſt iudicio concilij.*

26 *Quot caſus ſint diuina lege ſtatuti, ut poſſit concilium Papam deponere.*

27 *Reſponſio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæreſis põt deponi ab eccleſia.*

28 *An in caſu aliquo, Papa ſine culpa ſua ſubſit eccleſiæ, ita quod poſſit deponi.*

C

CAPVT PRIMVM.

Quòd Papa habeat ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei.

INTENDENS Reſolute comparare poteſtatem Papæ poteſtati eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, primo poteſtas Papæ ſuo loco ponenda eſt, deinde comparabitur ſpecialiter Apoſtolorum authoritati, poſt eccleſiæ & concilij vniuerſalis abſolute, & deinceps in caſibus, primo hæreſis, ſecundo incorrigibilitatis, & demũ in euentibus, vt ſic reſolute habeatur & ſimpliciter, & ſecundum quid. Et intẽdo pro ſolis viris doctis abſque vlla paſſione rationabilia tantum dicere, ſub iudicio tñ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ.

D

Et ne quis putet ponere me falcem in alienã meſſem præmitto, q̃ quia authoritas Papæ immediate eſt a Deo, & reuelata in ſacra Scriptura, & authoritas eccleſiæ vniuerſalis immediate dicitur eſſe a Deo, vt Conſtantienſe concilium declarauit, ideo materia iſta, primo & principaliter & theologorum, quorum eſt ſacram Scripturam & diuina opera ſcrutari. Secundario autem, inquantum ſcilicet eſt in ſacris canonibus declarata, ad Canoniſtas ſpectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canoniſtis primo deferentes! Oportet ergo virum docilem, vtroſque theologos & Canoniſtas, in re hac perſpicere, & in ſuo quemque loco honorando theologię primatum dare, vtpote quę ex propriis poteſt hoc determinare. Canonicum autem ius non niſi ad theologicam recurrat authoritatem, ſcilicet ſacrę ſcripturę, quæ vera theologia eſt.

A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quòd certa eſt iſta propoſitio. Papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, fundaturq; ſuper inſtitutione Ieſu Chriſti. Matth. 16. & Io. vlt.

E

Saluator ſiquidem noſter, rex regum & dominus dominantium, quamuis potuiſſet Chriſtianam Rempublicam in terris, diuerſis modis regendam diſponere, voluit tamen & ſtatuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum eſſet regimen, ſed vnius tantum, promittens ſoli Petro, Matthęi decimoſexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem ſoli promiſſionem exhibens, curam omnium ouium ſuarum committens, Ioan. vlt. Paſce oues meas. Comparatiua ſiquidem interrogatio, a qua ſermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? conuincit etiam proteruos, quòd Petro vt diſtincto ab Apoſtolis præſentibus, ad quos refertur comparatio, & non in perſona eorum loquebatur dominus. Et licet hic textus ſufficere deberet, quoniam tũc factus eſt Petrus paſtor vniuerſalis, dum dictum eſt in præſenti, Paſce oues meas, non has vel illas, ſed indiſtincte, vt omnes comprehenderet, vt Grego. notat. Non deſunt tamen gloſſæ Chryſoſtomi dicẽtis ibidem, prętereuns alios, Petro loquitur, Præpoſitus loco mei eſto, & caput fratrum tuorum, & Theophili dicentis, quòd commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alii. Et Leo Papa in capitu. ita dominus,

diſtinctione 19. & in 6. de electione, cap. Fundamenta, dicit, Ita dominus muneris ſacramentum ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi e quodam capite dona ſua, velut in corpus omne diffunderet. Et merito, inquit diuus Thomas in 4. contra Gentiles cap. 76. ſic Saluator noſter inſtituit, quia regimen eccleſiæ eſt optime ordinatum, optimum autem regimen eſt vnius: quod ex fine regiminis apparet: eſt enim finis pax, quæ in vnitate conſiſtit, & conſtat quòd melius eſt cauſa vnitatis vnius, quàm multi, qui non niſi ut in vnum venientes, eam cauſant: eſt ergo eccleſiæ regimen inſtitutum, vt vnus ſolus præſit vniuerſę Reipublicæ. Et tu valde notabis aſſumptum, ſcilicet quòd Ieſus Chriſtus inſtituit tale regimen, vt claudas hora opponentium de regali regimine inſtitutu a Senatu, ſeu populo libero: non enim eccleſia, aut populus Chriſtianus, aut concilium aliquod vniuerſale, ſed Chriſtus ipſe, qui viuit, & regnat, inſtituit tale regimen, ſic, vt Petrus non eccleſiæ, ſed Ieſu Chriſti vicarius eſſet, vt ex concilio Lugdunenſi in ca. Vbi periculum. de electionibus, libro 6. paret, vbi Papa dicitur Ieſu Chriſti vicarius. Et in capitulo Quamuis, diſtinctione 21. Pelagius Papa dicit, Sancta Romana Eccleſie Catholica & Apoſtolica nullis ſynodis conſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed euangelica voce domini & ſaluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propoſitum rationes, de primatu Papæ & de neceſſitate eiuſdem vltra Ieſum Chriſtum in cælis, quas poteris ibi videre. Firmatur autem aſſerta propoſitio authoritate Martini Quinti in concilio Conſtantienſi, vbi diffinita eſt, vt paret, in bulla condemnationis Ioannis VVicleff. In concilio quoque Oecumenico Florentino, ſub Eugenio Quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana eccleſia facta eſt) habentur hæc verba, Diffinimus ſanctam apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiuſque eccleſiæ caput, & omnium chriſtianorum patrem, ac doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi & gubernandi vniuerſalem eccleſiam, a domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe. Hæc ibi. Ex quibus patet propoſitionem dictam non ſolum eſſe veram, ſed contrariam eſſe erroneam, vt etiam Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capit. 65. & tribus ſequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannis Huſs, damnatos in concilio Conſtantienſi, e Martino Quinto.

CAPVT II.

Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.

QVàmuis autem Papæ poteſtas Petro Apoſtolo primum collata, oſtcoſa ſit ſuprema, non deſunt tamen, qui Apoſtolos reliquos parem poteſtatem accepiſſe a Chriſto arguant. Et vt veritas clarius eluceſcat, ſcito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ ſi ſeparentur, perſpicuam magis ſortientur veritatem. Alterum dubium eſt de æqualitate poteſtatis Petri & aliorum Apoſtolorum. Alterum, de modo habendi poteſtatem, an ſcilicet omnes immediate habuerint eam a Ieſu Chriſto, an ſolus Petrus immediate a Chriſto, alii vero ab eodem mediante Petro.

Et quo ad vtrumque dubium, duæ ſunt opiniones extremæ. Prima eſt dicentium, quòd omnes Apoſtoli parem poteſtatem a Ieſu Chriſto immediate habuerunt. Et hi vtrumque ſimul multipliciter probant ex Sacra ſcriptura. Primo ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus Apoſtolis replicauit quod ſoli Petro dixerat in cap. 16. ait enim. Quæcumque ſolueritis ſuper terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Paſce oues meas, omnibus Apoſtolis in ſententia dictum eſt, quoniam paſcere tripliciter ſit doctrina, vita, & correctione. Hęc autem omnia omnibus dicta ſunt Apoſtolis. Primum, Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum, Matth. 5. Vos eſtis lux mundi, ſic luceat lux veſtra coram hominibus &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiſeritis peccata &c. Secundo ex 2. cap. ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hieroſolymis Petrus & alii Apoſtoli nil ſibi contulerunt, nec doctrinæ, nec poteſtatis, vt ibidem bis habet Sãctus Thomas, ſed dederunt ei dextras ſocietatis, & quòd in Antiochia reſtitit Petro in faciem, quia reprehenſibilis erat. Hęc enim, non ſunt inter ſuperiorem & ſubditos, ſed potius inter ſocios. In Actibus Apoſtolorum, 8. capit. legimus, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam. Conſtat autem, quòd maior non eſt qui mittitur, mittente, iuxta illud, Non eſt ſeruus maior domino ſuo, nec Apoſtolus maior eo, qui miſit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc authoritate ſanctorum Canonum, Primo Anacleti Papę, diſt. 21.

F cap. In nouo. Cæteri Apoſtoli, inquit, cum beato Petro pari conſortio prædití, & honorem & poteſtatem acceperunt. Secundo, Cypriani in cap. Loquitur dominus, 24. q. 1. Hoc cæteri Apoſtoli erant quod Petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis. Tertio, Hieronymi ſuper epiſtolam ad Galatas, & habetur 2. quæſt. 7. Canone. Paulus ca. Paulus Petrum reprehendit, quòd non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

Altera extrema opinio eſt, diſtordantium in vtroque, & dicentium, quòd nec parem poteſtatem, nec immediate a Ieſu Chriſto omnes Apoſtoli acceperunt poteſtatem, ſed ſolus Petrus immediate a domino Ieſu Chriſto poteſtatẽ accepit, & omnes ei ſubiecti fuerunt, ab ipſo poteſtatem habentes. Et de modo quidem habendi poteſtatem, ſcilicet quòd ſolus Petrus habuit eam a domino Ieſu immediate, probant in communi quidẽ ex textu Anacleti, diſtin. 21. in nouo. Petro primo Pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, in ſpeciali autem quo ad poteſtatem ordinis, non G ſacerdotalis (hanc enim conſtat habuiſſe omnes immediate a Chriſto in cœna dicente: Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi miſſas, & poſt reſurrectionem, quo ad actum abſoluendi in ſacramento pęnitentię, dicente, Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittũtur eis, &c.) ſed epiſcopalis, probant ex conſecratione Iacobi & Pauli, ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiſcopus Hieroſolymitanus a Petro, & Iacobo, & Ioanne, vt dicit in Cano. Porro. diſtin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spirituſſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et ſubiungitur, Imponentes eis manus, dimiſerunt, gloſſa, in modum ordinandorum, & in Ca. quod die dominico, diſtinct. 75. Quo ad poteſtatẽ vero iuriſdictionis (cum nullibi clarius appareat, quàm Matth. 18. vbi Apoſtolis dicit dominus Ieſus, Quęcumque ſolueritis ſuper terram, &c. probant ex hoc, quod Chriſtus ſoli Petro dixerat, Quodcumque ſolueris &c. Matth. 16. Ex ipſo, inquiunt, ordine promiſſionum inſinuat, H quòd poteſtas ligandi & ſoluendi ordine quodam exhibenda erat, vt ſcilicet per Petrum ad alios deriuaretur, vt Sanctus Thomas in 4. contra Gentiles cap. 76. & in 4. Senten. diſtinct. 24. quæſt. vlt. dicit. Affertur quoque authoritas Leonis ſupra inducta ex Can. ita dominus, Diſtinct. 19. clare dicẽtis, quòd Chriſtus hoc diſpoſuit, vt ab ipſo Petro quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet.

De æqualitate vero poteſtatis apoſtolorum quatuor inuenio expoſitiones, ſuſtinentes cum hoc Petri authoritatem ſuper oẽs. Prima diſtinguit poteſtatem ordinis & iuriſdictionis, & omnes dicit eſſe ęquales in poteſtate ordinis, ſicut oẽs epiſcopi ſunt æquales tali poteſtate. Petrus autem ſuper omnes dicitur poteſtate iuriſdictionis. Secunda dicit, quod oẽs apoſtoli fuerunt in poteſtate iuriſdictionis pares, ideſt, ſimiles. Probatque in ſcriptura paritatem pro ſimilitudine ſumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos ſimiliter euomat, cum paria feceritis, gloſſ. ideſt, ſimilia. Tertia (& eſt Sancti I Thomæ in Secunda ſecundæ, quæſt. 33. artic. 4. ad ſecundum) quod fuerunt pares aliquo modo quãtum ad fidei defenſionem. Inquit enim ſic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehendiſſet, niſi aliquo modo par eſſet, quantum ad fidei defenſionem. Quarta eſt eiuſdem ſuper epiſtolam ad Gala. 2. cap. quòd Apoſtoli fuerunt æquales, quantum ad executionem authoritatis. Ait enim Apoſtolus, ſcilicet Paulus fuit par Petro in executione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAPVT III.

Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.

ALlatis duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum K occurrit, & dicendum, quòd apoſtoli, inter ſe poſſunt comparari dupliciter. Primo, inquantum apoſtoli, & ſic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantum oues Chriſti, ab eo hic corporali cõuerſatione ſeparatę: & ſic Petrus ſolus eſt paſtor, & reliqui apoſtoli oues ſub illius cura. Sed quia non ſufficit dicere, ſed oportet declarare & probare ſic eſſe, vt dicimus, declaro primo dignitatem & poteſtatem apoſtolatus. Scribitur in primis Luc. 9. ca. quod conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent, & miſit illos prædicare regnũ dei, & ſanare infirmos. Matth. quoque vlt. legitur, quòd eiſdem dominus dixit, Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes ſeruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoq; epiſtola Pauli ad Corinth. 12. cap. legitur, quòd Deus poſuit in eccleſia primum Apoſtolos, vbi glo. interlinearis in verbo, primum, dicit dignitate & tempore. Et in verbo apoſtolos dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. diſtinct. 68. ca. Quorũ vices, dicitur ex Augu.

Pto

Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, patres miſſi ſunt apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt & conſtituti Epiſcopi. Et in concilio Oecumenico Florentino ſub Eugenio 4. inter documenta fidei de miniſtro confirmationis habentur hæc verba, Hanc, ſcilicet confirmationem non niſi epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum vicem tenent Epiſcopi) quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant.

Diuus Tho. ſuper pręallatis verbis ex prima epiſtola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem miniſtri in eccleſia ſunt Apoſtoli, ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum eſt autoritatis gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apoſtolatus: ſecundo facultas docendi: tertio poteſtas miracula faciendi ad confirmationē doctrinæ. Hęc ille. Et poſtquam ſubiunxit, quod tertium horum ordinatur ad ſecundum, & ſecundum ad primum, ſubdit, Deus poſuit primum Apoſtolos, quorum regimini commiſit eccleſiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum. Secundo, per illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamēta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipſi primitias Spiritus habentes: maiori enim gradui maior datur gratia.

Ex his omnibus facile eſt videre, ꝙ Apoſtoli, inquantum Apoſtoli, habuerunt non ſolum poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis. Authoritas enim gubernandi eccleſiam, quæ eſt apoſtolatui propria, ſine iuriſdictionis poteſtate non eſt. Et ſi huic adiunxeris, ꝙ non habuerunt apoſtolatum a Chriſto mediante Petro, ſed immediate ab ipſo Ieſu Chriſto, iuxta illud Ioan. 20. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos, & Matthæi 10. & Marci 3. & Luc. 6. patet, ꝙ ipſe fecit eos Apoſtolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat ſe apoſtolum, quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, q̃ docente eſt apoſtolus, Soluta verumque dubium, ſcilicet & de poteſtatis æqualitate, & de modo habendi, ꝙ ſcilicet apoſtoli quantum ad apoſtolatus authoritatem fuerunt æquales ſimpliciter, & ꝙ hanc poteſtatem habuerunt a Ieſu Chriſto immediate, ſicut & apoſtolatum. Dixi autem ſimpliciter, quia ſecundum qd nihil prohibet, vnum apoſtolum habere apoſtolatum digniorem altero, vt Paulus aliis, iuxta gloſſ. interlinearem ad Galat. 1. in verbo. Qui ſuſcitauit eum a mortuis, dicentem in perſona Pauli, Et ita dignius me conſtituit per immortalem Chriſtum, q̃ alios ꝑ mortalem, & gloſſ. marginalem ex Auguſt. 10 lib. Retractationū ex eadem radice. Propter quod Diuus Tho. ibidem dicit, Paulū ad dexteram, & petrum ad ſiniſtram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim iſta ex parte ſtatus vocantis, quia. ſ. eſt immortalis non facit vocatū apoſtolum maiorem ſimpliciter, ſed quo ad hoc.

SI AVTEM Conſideremus, ꝙ etiam ipſi apoſtoli oues erāt Chriſti, a quo ſtatutum eſt, vt ſit vnum ouile, & vnus paſtor, ſic Petrus inuenitur ille vnus paſtor cui dictum eſt, Paſce oues meas non has vel illas, & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius ſignum Petrus ſtatim factus paſtor, curam Ioan. ſuſcepit, interrogans de eo: Hic autem quid, vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari poſſunt hæc duo ſimul, quod ſcilicet omnes apoſtoli fuerunt pares in authoritate gubernandi eccleſiam, atque a Ieſu Chriſto eam immediate habuerunt, & ꝙ petrus ſolus fuit inſtitutus paſtor vniuerſalis eccleſię, & maior authoritate ſuper alios apoſtolos, ita ꝙ ab ipſo capite in totum eccleſiæ corpus poteſtas deriuata eſt, difficile apparet prima fronte, ſed ſi ſubtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera ſimul fuiſſe. Sciendum eſt namque, ꝙ ſicut in natura dupliciter aliqua fiūt, ſcilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ ſanatur, & ſupernaturaliter ſicut cū homo creatus eſt a Deo, & infirmus miraculo ſanatur, ita in eccleſia dupliciquoque modo aliquid fit, ſcilicet ordinarie, vt cum ſeruato iuris ordine creatur Epiſcopus, & de ſpeciali gratia a principe, vt ſi ſtatim aliquis crearetur Epiſcopus, vt de Ambroſio contingit. Vtroque autem modo princeps noſter Ieſus Chriſtus in primitiua eccleſia vnus eſt, nā in inſtitutione eccleſiaſtici regiminis ordinario iure perpetuo ſeruandi monarchium, ideſt, vnius principatum inſtituit, & poſuit Petrum caput vnum totius corporis eccleſiæ, a quo in omnes poteſtas iuriſdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes ſacri autores, cum dependentia omnium a Petro doctrinam tradunt. In erogando vero ex ſpeciali gratia, ſicut præuenit petrum in conferendo poteſtatem ordinis (dum ipſe Dominus per ſeipſum etiam alios apoſtolos fecit ſacerdotes in vltima cœna, & confeſſores poſt reſurrectionem, & ſacramentum confirmationis in die Pentecoſtes) ita præuenit eundem in dando authoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandiq; eccleſiam, vt ex allatis patet authoritatibus. Et quemadmodum nihil obſtat maioritati ipſius petri capitis, ꝙ alij non habuerunt ab ipſo poteſtatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipſo, ſed ex præuentione ſuperioris, qui prius dedit id ſubditis petri ex gratia, quod ordinarie dandum erat eiſdem a Petro) ita etiam, nihil officit excel-

A lentiæ poteſtatis iuriſdictionis Petri ſuper omnes quòd etiam ſubditis ſaluator ſuperior omnibus dedit illam poteſtatem ex gratiā, quàm a Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaq; varius dandi & accipiendi poteſtatem clarificat veritatem. In Petro enim, & a Petro inchoat omnis eccleſię poteſtas, & deriuatur in totam eccleſiam via ordinaria, & rurſus aliqui Petro ſubditi plures poteſtates acceperunt a Chriſto immediate, quas a Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et ſic eccleſia vna ſub vnico tantum capite, Petro ſcilicet, & habet apoſtolos omnes, immediate a Chriſto poteſtatem ordinis & iuriſdictionis habentes ex gratia præueniente, & habet Petrum ſolum caput apoſtolorū cæterorum & omnium a quo in apoſtolos aliquos, & in omnes ordinarie poteſtas ordinis & iuriſdictionis deriuanda eſt. Sunt ergo ſimul vera quæ aduerſari ſibiinuicem videbantur.

Et vt clarius elucaſcant dicta, ſcito quinque eſſe differentias inter poteſtatem Petri & aliorum apoſtolorum. Prima eſt in modo dandi & accipiendi, quia Petro data eſt ordinarie, aliis autem ex B ſpeciali gratia, vt explanatum eſt. Secunda eſt in officio (& ſequitur ex prima) quòd Petrus factus eſt vicari⁹ generalis Ieſu Chriſti, alij vero facti velut legati ſeu delegati eius, iuxta illud Pauli 2. ad Corint. 5. Legatione pro Chriſto fungimur & ad Ephe. vlt. Legatione fungor in catena iſta. Et hoc ipſum apoſtoli nomen importat, a miſſione ſumptum, quamuis extenſo vocabulo in præfatione dicantur vicarij. Tertia eſt in obiecto poteſtatis, ꝙ aliorum poteſtas iuriſdictionis non erat ſupra ſeinuicem, ſed ſuper alios, Petri vero poteſtas erat & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos apoſtolos dicente ſibi ſoli Chriſto, paſce oues meas, in quarum numero ſine dubio erant apoſtoli. Vbi Chryſoſt. dicit in perſona Chriſti ad Petrum, Loco mei præpoſitus eſto, & caput fratrum tuorū. Quarta eſt in perpetuitate poteſtatis, quia aliorum poteſtas finienda erat cum vita eorum, quoniā data eſt eis in perſonis propria pro ſolis perſonis proprijs, & non pro eorum ſucceſſoribus. Petri vero poteſtas vſque ad conſummationem ſeculi perſeuerat, quia data eſt ſibi in perſona propria non ſolum pro ſeipſo, ſed omnib⁹ C ſucceſſoribus ſuis, quod ſancti doctores exprimunt ſub aliis verbis, dicendo, ꝙ data eſt Petro in perſona eccleſiæ. Et ex hac differentia oritur, ꝙ nullus eſt ſucceſſor Ioannis, aut Iacobi, nec etiā pauli apoſtoli in authoritate apoſtolatus vniuerſalis gubernationis eccleſiæ, ſicut apoſtoli gubernabant vbique, ſed tantum in poteſtate ordinis & regiminis vnius certæ eccleſiæ ſuccedunt epiſcopi ſed ſolus Petri ſucceſſor eſt & dicitur Papa, vt patet in allegatis ſuperius. Quinta & vltima pro nunc eſt in ipſa eſſentia poteſtatis, quoniam autoritas communiter apoſtolis data, ex vi apoſtolatus fuit velut potentia executiua, vnde & a Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi, gubernatio enim executionem ſonat. Authoritas vero data ſoli Petro quum factus ē papa, dicēte Chriſto. Paſce oues meas, eſt potentia præceptiua, & propterea vocatur a Sancto Thoma autoritas regiminis, propter quod dixit Sancto Thom. Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. eccleſiæ regimen ꝙ ſonat executionem, non autoritatem regiminis, quod ſonat imperium, D commiſſum dicit Apoſtolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii abſolute, ſed vicarii operis, dicēte eccleſia ad Deum de apoſtolis, Quos operis tui vicarios, quaſi diceret vicarios ad exequendum. Verum tamen, quia vnum pro alio quandoq; poni poteſt, ſi etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, pia exponendū eſſet pro executiua potentia, dedit enim Saluator omnibus apoſtolis communiter vt exequi poſſent in eis, ad quos mittebātur, oīa quæ poterat exequi Petrus, puta inſtituere eccleſias & Epiſcopos docere, excommunicare, &c. Petro autē abſolute dedit poteſtatem omnium. Et ſi Paulus aliquo modo, ideſt executiua erat par Petro quantum ad defenſionem fidei, vt ex Secunda ſecundę dictum eſt. Et ſi non penetras differentiam hanc inter poteſtatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo. Epiſcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiā officium prædicandi (cum ad hoc inſtituti ſint) ſed differenter, quia E Epiſcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres vero Prædicatores authoritate papæ delegātis eis id officiū, hanc prędicationis exercendę poteſtatem. Sic enim proportionaliter de poteſtate gubernandi eccleſiam in Petro & aliis apoſtolis fuit: Petrus enim ex propria ſui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii vero apoſtoli ex priuilegio domini delegātis eis gubernationis officiū. Nunc ſupereſt reſpondere obiectis in ſequenti capitulo.

CAPVT IIII.

In quo ſoluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos

VT autem ordinate ſatisfiat obiectis: primo, ad primo inductas obiectiones, & ſic deinceps reſpondebitur.

Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro ſoli Cap. 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18. Perſpicienda ſunt duo, ſcilicet ordo & poteſtas data. Ordo fuit, quòd prius Petro ſoli eſt dictum, Quodcumque ſolueris, & deinde omnibus. Et ex hoc ordine inſinuat dominus ordinatiuum progreſſum poteſtatis ſoluendi & ligandi, quòd ſcilicet a Petro ad cæteros deriuanda eſt propter vnitatem capitis & corporis eccleſiæ, vt ex authoritatibus Sancti Thomæ allatis ex 4. cõtra Gent. & 4. Senten. apparet. Poteſtas data fuit, vt dictum eſt, ad gubernatiuam eccleſiæ poteſtatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc oſtendit dominus, quòd ipſe ex gratuita præuentione dare voluit Apoſtolis. Ambo igitur ſimul conſiderata oſtendunt magis quod dicimus eſſe verum. F

Ad illud Ioannis vltimo, quàmuis male probetur, quòd correctio iuriſdictionalis ſit commiſſa omnibus per illud. Quorum remiſeritis peccata, quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitenciæ ſpectant, quia tamen poſſet probari per illud Matt. 18. Quæcumque ſolueritis, vbi ſaluator loquitur de exteriori iuriſdictione, qua eccleſiam non audiens, ſit ethnicus & publicanus, reſpondetur quòd in veritate Saluator illa verba etiam quo ad ſenſum, Paſce oues meas, ſoli Petro dixit, vt probatum eſt. Et quòd ſi inuenitur aliquid ſimile commiſſum apoſtolis (puta paſtorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli commiſſæ ſunt oues Chriſti indiſtincte, vt comprehendãtur omnes, niſi Petro: aliis vero commiſſæ ſunt oues determinate, ſaltem hac determinatione, ſcilicet aliæ ab ipſis apoſtolis ſaltem Petro. Et propterea alii poſſunt dici delegati paſtores. iuxta illud præfationis. Quos operis tui vicarios eiſdem contuliſti præeſſe paſtores, quaſi diceret, quòd gregi tuo contuliſti apoſtolos præeſſe paſtores, vt vicarios operis tui, ideſt, miſſos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus eſt paſtor ouium Chriſti abſolute & vniuerſaliter, dicẽte Chriſto ipſi ſoli, Paſce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum eſt per hæc verba Petro, quàm per quæcumque alia ſimul congregata cæteris, quia authoritas regiminis vniuerſalis ſimpliciter hic clauditur, quàmuis totum paſtorale officium executiue conceſſum ſit omnibus Apoſtolis. G

Ad authoritatem ex 2. Cap. ad Gal. iam patet, quòd nil doctrinæ, aut poteſtatis accepit Paulus a Petro, nõ ex defectu poteſtatis in Petro, ſed ex præuentione gratuita, qua a domino Ieſu habuit poteſtatem & ſcientiam, vt ipſemet in 1. Cap. dixerat, Dextras autem ſocietatis propter vnitatem fidei, quam docebant, non ſolum namque ſocii, ſed fratres in vnitate fidei ſumus, iuxta illud Matth. 23. Omnes vos fratres eſtis. Quomodo vero in faciem reſtitit, vt pat, iam declaratum eſt, quòd de paritate in executione officii defenſiui fidei intelligitur. H

Ad illud vero, quòd in Actibus Apoſtolorum Petrus & Ioannes miſſi ſunt, facile patet ex Theologis in 1. Senten. diſtinct. 15. Reſponſio, quòd non oportet mittentem eſſe maiorem miſſo. Et nihilominus in propoſito miſſi dicuntur conſilio vel amore, non authoritate aliorum. I

Ad authoritates Anacleti, Cipriani, & Hieronymi iam patet quid dicendum ex fundamento iam poſito. Vnde vir Docte, quia non vagando, ſed ex eadem radice omnia ſoluuntur, teſtimonium habes quòd doctrina hæc vera eſt. Vero enim omnia conſonant, & oportet ex quo quid eſt rei, omnes difficultates proprias ſoluere, vt Philoſophus dicit 4. Phyſ. Ex eadem quoque radice patet de poſitione aliorum, quam recitauimus circa modũ habendi poteſtatem a Chriſto immediate. Patet inquam de poteſtate ordinis, quòd nihil refert an dominus Ieſus præuenerit Petrum in faciendo omnes apoſtolos epiſcopos (vt Glo. in Can. porro, diſt. 66. Sentire videtur contra textum) ad eos ordinandos Petro reliquerit, vt prẹallegata ſonant. Si enim petro hoc dimiſit, ordinarium progreſſum poteſtatis ordinis in ſtatuto curſu non præuenit, & ſi ipſa ordinauit per ſeipſum, gratuita præuentione, non reuocatione ſtatuti ordinis hoc fecit. De poteſtate vero iuriſdictionis, iam dictum eſt, quòd gratuita præuentione per ſeipſum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi, ſeu promittendi, ordinarium progreſſum deriuationis illius ad alios per Petrum fore ſtatuit, vt allatæ authoritates docent. Et his omnibus clare liquet, quòd Petrus ſolus princeps caput & paſtor eſt apoſtolorum, & quòd ei ſubditi fuerunt apoſtoli, vt oues paſtori, & quòd ordinaria vis ab ipſo poteſtatem ſortiti erant ordinis & iuriſdictionis, licet gratuita præuẽtione poteſtatem iuriſdictionis, executiuam æqualem a Domino immediate habuerint: poteſtatem autem ordinis epiſcopalem immediate vel mediate, omnes etiam a domino habuerunt æqualem. Et ſi prædicta perſpicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus, licet apoſtolus & Papa fuerit ſimpliciter maior cẹteris. Linus tamen, Cletus, aut Clemens non ſic ſe habebat ad Ioannem apoſtolum & euangeliſtam, qui viuebat, ſed aliquo modo vt pat, & excedens, & exceſſus. Erant enim pares in poteſtate executiua regiminis eccleſiæ pro quanto Ioannes poterat K ex apoſtolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat papa excedens in authoritate regiminis, ſicut de Petri authoritate dictum eſt, quia illius erat ſucceſſor, & Ieſu Chriſti vicarius ipſe, non Ioannes. Erat & exceſſus in dignitate apoſtolatus, quia Ioannes erat apoſtolus, Linus autem, aut Clemens non. Et quia apoſtolis non Papæ condendi libros ſacræ ſcripturẹ conceſſum eſt, dicente illis domino, quòd Spiritusſanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem, vnde Auguſt. de Conſenſu Euang. Lucas & Marcus ſcripſerunt illo tempore quo ab ipſis in carne manentibus apoſtolis probari meruerunt, ideo præualuiſſet ſententia Ioan. ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum, ſicut modo prẹualet euangelium Ioannis ſententiæ cuiuſcumque papæ & totius eccleſiæ. Nec obſtat illud Auguſt. Euangelio non crederem, niſi me authoritas eccleſiæ admoneret, quia ipſe Ioannes, & ſimiliter quilibet apoſtolus eccleſia erat Ieſu Chriſti authoritate, teſtante hoc ipſo Ioanne, qui de ſeipſo loquens capit. vltimo dicit in perſona eccleſiæ, quam authoritate Chriſti gerebat: Et ſcimus, quia verum eſt teſtimonium eius. Ex quo namque conſtat apoſtolorum aliquem ſcripſiſſe ad doctrinam eccleſiæ, eccleſiæ authoritatem habet.

Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionũ, ſcilicet dicentis, ꝙ omnes Apoſtoli eodẽ modo ſunt inſtituti a Chriſto vicarii ſui, & dicentis, ꝙ Chriſtus immediate ſoli Petro dedit poteſtatem iuriſdictionis, neutra videtur vera, quàmuis iſta ſecunda ſit non reprobanda, ſed exponenda. Media autem via ſola vera eſt, quam declarauimus. ſ. ꝙ ſolus Petrus habuit vicariatum Ieſu Chriſti, & ſolus immediate poteſtatem iuriſdictionis ordinarie a Chriſto accepit: ita ꝙ ab eo alii ordinario iure accepturi erant, & ei ſunt ſubiecti: hoc enim modo verificatur ſecunda opinio. Et cũ hoc Ieſus Chriſtus dominus iuris, præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo poteſtatem (vt dictum eſt) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAPVT V.

In quo ponuntur rationes tenentium quòd eccleſia vniuerſalis, ſeu concilium uniuerſale habet poteſtatem ſupra papam ſimpliciter, ita quòd papa eſt illi ſubditus.

EXAMINATA comparatione poteſtatis Papæ ad Apoſtolos ratione ſui apoſtolatus, comparãdo modo eſt papæ poteſtas eccleſiæ vniuerſalis, ſeu concilii vniuerſalis poteſtati: nunc quidem abſolute, poſtmodum, vero in euentibus & caſibus, vt pmiſimus. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, aſſeram primo rationes primarias, in quibus conſiſtit vis, quibus probatur papam ſubeſſe eccleſiæ, ſeu concilii vniuerſalis iudicio. Et ne contingat ſæpius eccleſiam & concilium iungere, pro eodem ſumantur, quoniam non niſi ſicut repræſentans, & repræſentatum diſtinguuntur.

Fundant igitur hi conſtitutionem dictam primo in actis concilii Cõſtantienſis ſub Ioanne 23. Anno Domini 1415. vbi in ſeſſione 5. habita die 6. menſis Aprilis ſic legitur. Hæc ſancta ſynodꝰ declarat, ꝙ ipſa in ſpiritu ſancto legitime congregata, concilium generale faciens, & eccleſiam catholicam repræſentans, poteſtatẽ a Chriſto immediate habet, cui quilibet cuiuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etiam ſi papalis exiſtat obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ eccleſiæ in capite, & in membris. Hæc ibi. Et ſubiungitur aliud Decretum in hæc verba. Item declarat, ꝙ quicumque cuiuſcumque conditionis, ſtatus, dignitatis, etiam ſi papalis, qui mandatis, ſtatutis, ſeu ordinationibus, aut prẹceptis huius ſacrẹ Synodi, & cuiuſcumque alterius concilii generalis legitime congregati ſuper præmiſſis, ſeu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubiiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit, recurrendo. Hẹc ibi. Ex quibus habentur tria. Primo, ꝙ concilium vniuerſale habet authoritatem a Ieſu Chriſto immediate. Secundo, quòd papa tenetur ei obedire. Tertiò, ꝙ ipſa ſynodus habet poteſtatem coactiuam ſupra papam, dum punitioni eum ſubiicit.

Confirmaturque eadem ſententia per concilium Baſilienſe celebratum anno Domini 1431. ſub Eugenio 4. vbi reſumpta ſunt hẹc decreta in ſeſſione ſecunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem concilio Conſtantien. ſeſſione 8. & poſtmodum per Bullam Martini quinti, ſacro approbante concilio firmata ibidem. Vbi inter alia ſic damnatur articulus iſte ſcilicet, Non eſt neceſſitate ſalutis credere Romanam eccleſiam eſſe ſupremam inter alias eccleſias: error ſi per Romanam eccleſiã intelligatur vniuerſalis eccleſia, aut concilium generale, aut pro quanto negare primatũ ſummi Pontificis ſuper alias eccleſias particulares.

ticulares. Hęc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd conciliũ vniuerſale eſt ſuprema eccleſiarum, & conſequenter eſt ſuperior eccleſia Romana, quæ eſt vna eccleſiarum. Et confirmatur hanc eſſe intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum concilij & ſummi Pontificis: quoniam de concilio dicunt ſimpliciter, quòd eſt ſuprema inter alias eccleſias. De ſummo vero Pontifice dicunt quòd habet primatum reſpectu eccleſiarum particularium.

Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus; ex eo quòd claues regni cœlorum, officium paſtorale & poteſtas ligandi atque ſoluendi, eccleſiæ data ſunt dupliciter, ſcilicet autoritatiue & finaliter. Et quòd authoritatiue eccleſia ipſa hæc habeat, teſtatur in primis Matth. 18. cap. vbi poſtquam Dominus dixerat, Dic eccleſiæ: & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: ſtatim ſubdit, Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Vbi manifeſte eccleſiæ hanc cõtulit poteſtatem vniuerſalem: ad hoc enim illa verba ſubdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata authoritate reputaretur non audiens eccleſiam ethnicus & publicanus, ſed diuina authoritate eccleſiæ collata.

Teſtatur deinde Auguſt. ſuper Ioan. (vt habetur 24.q.1. Can. quodcumque.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, eccleſiam ſanctã ſignificauit. Et rurſus ſermone 10. ſup Ioan. loquens de poteſtate ligandi & ſoluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam perſonam gerens ipſius vnitatis accepit. Et iterum in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, Petrus totius eccleſiæ geſtabat perſonam: & propterea audire meruit. Tibi dabo claues regni cælorum. Has enim claues non ipſe vt homo vnus, ſed vt vnitas accepit eccleſiæ. Et in libro de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, eccleſiæ catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus. Huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cũ Petro datæ ſunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas.

Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet eccleſia in clauibus ibi datis a Ieſu Chriſto, quàm in rebus, ſed dominium rerum temporalium principaliter eſt in eccleſia: cum etiam Papa non ſit dominus, ſed diſpenſator rerum eccleſię, vt S. Thomas dicit in 22.q.100.art.1. ad ſeptimum. ergo eccleſia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rurſus. Quia cũ rectum ſit iudex ſui & obliqui, & eccleſia vniuerſalis adeo ſit recta, vt errare non poſſit (vt patet) Papa autem errare poſſit etiam in fide (vt patet 40.d.ca. ſi Papa) conſequens eſt, quòd eccleſia excellentius & prius habeat claues, quàm Papa, immo quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

Quòd autem finaliter eccleſiæ datæ ſint claues, vt patet ex 2. ad Corinth. 13. Poteſtatem mihi dominus dedit in ædificationem, & non deſtructionem. Et S. Tho. in Tract. contra impugnantes religionem, expreſſe tenet quòd poteſtas iuriſdictionis prælatorum eſt propter bonum ſubditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Epiſcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonũ eccleſiæ. Ex quibus ſequitur, quòd Papa eſt propter eccleſiam, & non econuerſo, & conſequenter claues Papæ datę ſunt propter eccleſiam finaliter.

Fundant & tertio idem ſuper principiis naturaliter per ſe notis. Omne, inquiunt, totum eſt maius ſua parte: eccleſia vniuerſalis eſt totũ, & Papa pars: ergo eccleſia vniuerſalis maior eſt Papa. Proceſſus bonus. Et maior eſt principium per ſe notum. Minor eſt Apoſtoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus ſumus, ſinguli autem alterius mẽbra. & Hier. ad propoſitum in c. Legimus. diſ. 95. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe.

Fundant demum hoc idem ſuper hoc, quòd eccleſia conſtituta eſt a Domino Ieſu Chriſto iudex Papæ in caſu peccati: vt Patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in caſu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non ſpectet ad præſens Ca. in quo comparatur Papa eccleſiæ non in caſu, ſed abſolute: volunt tamen elicere etiam quòd eccleſia ſit abſolute ſupra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo eſt etiam ordinarius iudex illius abſolute: tum quia iudex & lex non differunt niſi ſicut animatum, & inanimatum: vt patet 5. Ethic. Ad eandem autem legis authoritatẽ cuius eſt vnus actus legis ſcilicet punire, ſpectant tres reliqui, ſcilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiuſdem ergo iudicis ordinarij autoritatem ſpectabunt omnes iudicis actus, ad quem ſpectat punire. Et ſic cũ eccleſia ſit iudex ordinarius Papæ in puniẽdo, ſequitur quòd erit ſimpliciter iudex eiuſdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus ſunt legis, vt in 12.q.92.art.2. habes a Diuo Thoma.

Et confirmatur hoc ſacrorum authoritate Canonum. 25. enim quæſtione prima contra ſtatuta, dicit Zozimus Papa, Contra ſtatuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt authoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima ſalus eſt rectæ fi-

A dei regulam cuſtodire, & a cõſtitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur, & quòd Papa non eſt ſupra poteſtatem concilij, & quòd ad primam ſalutem ſpectant ſtatuta Patrum, non Papæ, Multa quoque in eadem cauſa & quæſt. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

CAPVT VI.

Quid ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione authoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM huius comparationis prædeclarandi ſunt termini, quid ſcilicet nomine eccleſiæ ſeu concilij vniuerſalis intelligitur, ne in vanum tota diſputatio ſit. Eccle-

B ſia vniuerſalis duo ſignificare poteſt in propoſito, aut totum corpus eccleſiaſticum conſtans ex omnibus membris, comprehenſo etiam capite, ideſt Papa: aut totum reſiduum corpus eccleſiæ diſtinctum contra caput, ideſt Papam: cõcilium quoque vniuerſale, aut ſumitur cum capite, ideſt Papa vel perſonaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut ſine Papa vtroque modo. Et ſic tres comparationes examinandæ ſunt.

Prima eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium ſine capite, ideſt Papa omnino. Secunda eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium cum capite perſonaliter. Tertia eſt inter Papam & eccleſiam ſeu concilium autorizatum a Papa.

Et quoniam omnes hæ comparationes ſuppõnunt Papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis, & non ſolum ſingulorum membrorũ, vt inimici veritatis gloſſant: hoc primo monſtratur. Primo ex authoritate ipſius Conſtantienſis concilij ante & poſt electionem Martini 5. vt patet in ſeſſione 15. eiuſdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propoſitio illa Ioãnis Huſs, Petrus nec eſt, nec fuit

C caput eccleſiæ ſanctæ catholicæ. Et altera ſcilicet, Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens eccleſiam, quod ſemper cum ipſa militante eccleſia conuerſetur. Hic expreſſe damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ eccleſiæ: catholicum enim idem eſt quod vniuerſale. Et ſimiliter damnatur quòd non oporteat eſſe præter Chriſtum qui in cælis eſt, vnum caput quod regat eccleſiam, conuerſans cum ea, quod eſt Papa, vt latius oſtendit diuus Tho. hanc neceſſitatem in 4 contra Gent. cap. 76. Hiero. quoq; in libro de Ortu & Obitu ſanctorum in nouo teſtamento, Petrus, inquit, in Chriſti eccleſię firmamentũ eſt, Cephas corporis Chriſti principatus & caput eſt. Si Petrus eſt caput corporis Chriſti, ergo totius eccleſiæ collectiue: iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 12. Multi vnũ corpus ſumus in Chriſto. Et 24. queſt. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expreſſe dicit, quòd Petrus eſt caput totius eccleſiæ. Et in concilio Lugđ. Grego. 10. vt habetur in ca. vbi periculum, de elect. lib. 6. Papam

D vicarium Ieſu Chriſti Petri ſucceſſorem, rectorem vniuerſalis eccleſiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. eccleſiæ habet, vt cum Papa ſe ſubſcribit in aliqua vniuerſalis negotij bulla, dicit ſic, Ego N. catholicæ eccleſiæ epiſcopus: ex quib⁹ patet, quòd cauillatio dicens, quòd Papa eſt caput membrorum eccleſiæ, & non ipſius ſimul eccleſiæ, erronea eſt. Quo namque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis, quàm per nomina collectiua? & appoſita quandoque nomina vniuerſitatis expreſſerunt eccleſiam, gregem, Corpus Chriſti, explicando totam vniuerſalem catholicam. Dicant ſibi quomodo debet dici, & conuincantur ſaltem ex verbis ipſius Conſtantienſis & Baſilienſis concilij: vbi eiſdem verbis ſignificatur eccleſia collectiue: cũ millies ibi replicatur, Hæc ſancta ſynodus vniuerſalem, ſeu catholicam eccleſiam repræſentans.

De prima ergo comparatione (ſcilicet inter Papam, & eccleſiam vniuerſalem ſine capite) aperte conſtat quid dicendum ſit,

E ſcilicet, quòd Papa ſit ſuper eam. Tum quia eſt corpus enormiter diminutum, quia eſt truncum abſque principali membro: ac per hoc non eſt vniuerſalis eccleſia, quæ perfectum ſignificat: tum quia Dei perfecta ſunt opera, Deuteronomij 32. ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore ſupremam authoritatem locare, ſed magis ipſum a capite dependere. Et ſi inſtetur, quòd Apoſtolica ſede vacante, inuenitur vniuerſalis eccleſia, & tamen ſine capite, quod eſt Papa, reſpondetur, quòd non inuenitur vniuerſalis eccleſia, niſi imperfecta: ita quòd imperfectio iſta eſt conditio diminuens ly Vniuerſalis eccleſia, ſicut corpus truncum diminuit a corpore integro. vniuerſale enim vniuerſitatem claudit in ſe membrorum officialium, quorum præcipuum eſt caput. Vnde tunc eccleſia eſt acephala: & eſt abſque eius ſuprema parte & poteſtate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huſs negantis neceſſitatem capitis eccleſiæ in terris (damnatum & a Sancto Thoma, & a Martino quinto cum concilio Conſtantienſi, vt dictum eſt) incidit. Et ſi de eccleſia vniuerſali ſic ſumpta intelligatur, quòd habet immediate poteſtatem a Chriſto,

Chriſto, & quòd ipſa repræſentatur per vniuerſale concilium, er-
rarent errore intollerabili, vt patet ex allatis authoritatibus, & in-
ferius magis elucescet.

De ſecunda aũt comparatione in altero extremo. ſ. inter papã
ex vna parte, & eccleſiam totam. i. etiam cum papa ex altera par-
te, dicitur ꝙ papa cum reſiduo eccleſiæ, non eſt maioris poteſtatis
iuriſdictionis ſpũalis, q̃ ipſe ſolus, quia poteſtas ſua continet in ſe
omnium reliquorum poteſtates, vt earum cauſa vniuerſalis. Nul-
la enim eſt poteſtas iuriſdictionis in eccleſia, quæ non ſit in papa,
vt patet inductiue. Quinetiam poteſtas electiua ipſius papæ, in
papæ poteſtate eſt. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit ſibi
ſucceſſorem (vt 18. quæſt. prima Can. ſi Petrus, Dicit Ioannes ter-
tius) tum ex eo, ꝙ papa ordinat actum electiuæ poteſtatis, deter mi-
nando quando & qualiter debet fieri electio, & ꝙ plus eſt, determi
nando ſubiectum illius poteſtatis, dum cõſtituit ꝙ ad duas partes
Cardinalium ad minus ſpectet electio. Probatur & ex c. Si papa.
diſt. 40. vbi dr, ꝙ vniuerſitas fidelium ſuam ſalutem poſt dominum
ea papæ incolumitate animis duxerit propenſius pendere. Et diſt.
19. Can. Ita dominus Leo papa dicit, Huius muneris ſacramentũ
ita dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit,
vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principa-
liter collucaret, vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua voluit
in corpus omne diffunderet. Vbi manifeſte patet, a papa omne re-
liquum corpus eccleſię velut a capite poteſtatem ſortiri. Et ſic ſu
mendo eccleſiam vniuerſalem, conſtat ꝙ habet immediate autho
ritatem a Ieſu Chriſto, nihil enim mediat inter ipſam & Ieſum
Chriſtum. Sed ex hoc non habetur, ꝙ comparando mẽbra aliqua,
puta corpus ſine capite, ad Chriſtum, ꝙ habeant immediate po-
teſtatem ab ipſo, ſed ſufficit, ꝙ totũ habeat immediate a Ieſu Chri
ſto: partes autem inter ſe ordine quodam. & ita in caput primo, &
per caput in corpus reliquum poteſtatem diffundit Saluator no-
ſter, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, ꝙ tota eccleſia non habet
poteſtatẽ ſupra papam ſolum, nec econuerſu, quia papa cum ec
cleſia reliqua non facit maius in poteſtate, ſed plures poteſtates.

De tertia autem comparatione, quæ eſt media, & eſt inter papã
& conſilium authorizatum a papa, ex antedictis facile ſumit quid
dicendum eſt. ſ. ꝙ non eſt maioris authoritatis, q̃ papa, a quo ſolu
authorizari poteſt, vt patet 17. diſt. per totum. & extra, de elect.
c. Significaſti, vbi dicitur, ꝙ omnia concilia per Rom. eccleſiæ au-
thoritatem, & facta ſunt, & robur acceperunt.

His tribus comparationibus ſm veritatem præmiſſis, quarta ſu
peradditur ſm opinionem, & eſt inter eccleſiam vniuerſalem, &
quandam communitatem, ſiue papa prima pars eius, non caput to
tius authoritatis in ea velit in eã conuenire, ſiue non, ex vna par-
te, & papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuerſa eſt,
& eiuſdem ad ſeipſum ſubiectio non eſt, ſicut nec iuſtitia, proprie
loquendo, cum dicunt hi, ꝙ eccleſia vniuerſalis eſt ſupra papam,
alterum duorum intendunt. aut enim intendunt per eccleſiam vni
uerſalem congregationem fidelium, velut quandam communita-
tem, ſiue papa pars prima illius velit intereſſe, ſiue non, aut inten
dunt ipſam fidelium congregationem authoritate capitis. ſ. ſum-
mi pontificis factam: Ita quòd ipſum congregari, ſolum dependeat
a papa in eccleſia vniuerſali, in cõcilio vero duo dependeant a pa-
pa. ſ. congregari, & repræſentare vniuerſalem eccleſiam: ita ꝙ in
his intendunt, ꝙ ſecluſa authoritate papæ ex qua congregata eſt
eccleſia, vel concilium, ſic comparatio poteſtatis eccleſiæ, vel con-
cilii ex vna parte, & papæ ex altera. Totus ergo futurus ſermo de
eccleſia, ſeu concilio, vt diſtinguitur cõtra papam, erit de eccleſia
& concilio, ſecluſa papæ authoritate poſt congregationem legiti-
me factam.

Et contra hos dicentes eccleſiam habere authoritatem ſupra
papam, ratio eſt, quia politio iſta peruertit ordinem regiminis ec-
cleſiæ, oportet nãque ſm iſtos regimen eccleſię eſſe democraticũ,
ſeu populare, in quo tota authoritas apud nullum reſidet. ſed in
tota communitate, ſicut in capitulo accidit, vt S. Tho. in 4. Sentẽ.
diſt. 19. q. 1. ar. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipſi volunt, dum ec-
cleſiam velut communitatem liberam poteſtatem ſupra papam,
quaſi Regem habere dicunt, vt Senatus, populuſque Romanus ha
bebat ſuper imperatorem. Et quia hoc ipſi non reputant inconue
niens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo cir
ca rẽ inſiſtendo, monſtrandũ eſt, ꝙ non communitati eccleſiæ, ſed
vni ſoli in illa Chriſtus plenitudinẽ poteſtatis Eccleſiaſticæ dedit.

CAPVT VII.

Quòd papa ſit ſuper poteſtatem eccleſiæ vniuerſalis, & concilij generalis, vt diſtinguitur contra papam.

PRINCIPIVM huius veritatis ex Domini noſtri Ieſu
Chriſti authoritate ſumitur, vbi Ioan. vlt. ſoli Petro, vt diſtin

F cto ab aliis, dicit. Paſce oues meas, vt deductum in primo cap. fuit
in hoc inſtituens regimen eccleſiæ monarchicũ. Et ſi ridiculoſa il
la reſpõſio eſt, ꝙ Chriſtus dicit Petro: Paſce oues meas, non eccleſiã
meã quaſi fecerit eum paſtorẽ ſingularũ ouium, nõ ipſius eccleſiæ,
quæ ſignificat totum conſurgens ex omnibus ouibus, manifeſte ex
cluditur hoc ex eo ꝙ in oratione dicitur. Deus omnium fidelium
paſtor & rector famulum tuum. N. quem paſtorem eccleſiæ tuæ
præeſſe voluiſti. Et in concilio Lugd. de elect. lib. 6. vbi periculum,
papa rector vniuerſalis eccleſiæ, & gregis dominici director dici-
tur, vbi patet ꝙ reſpectu eccleſię, & gregis, quæ collectiones ſigni
ficant, & non ſolum reſpectu particularium paſtor & rector, & di
rector eſt papa. Et quia hæc eſt vltima fuga harum vulpecularum,
vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vi
gilandum eſt, vt de ipſa collatione, ſeu communitate concludam⁹
non prælatam, ſed ſubditam eſſe papæ.

G Amplius, Ioãnis decimo Saluator, inquit, alias oues habeo, &c.
& ſubdit. Et fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Certum eſt quòd oui
le non ſignificat oues, ſed vnum continens oues. Et ex gloſſa inter
lineari in principio illius capituli, vbi dr. Qui non intrat p oſtiũ
in ouile, exponente in ouile. i. in catholicam eccleſiam: habetur ꝙ
per vnum ouile intelligitur eccleſia vna ex Iudæis, & Gentilibus.
Ex hac authoritate arguitur ſic, eccleſia vt vna ex Iudæis & Gen-
tilibus, eſt ouile. & Petrus cui dictum eſt: Paſce oues meas, eſt pa-
ſtor vnus illius ouilis, ergo eccleſia vt vna, non eſt ſuper papam,
ſed ſub eo, vt ouile ſub paſtore. Et confirmatur hoc. Quia eccleſia,
ſeu concilium diſtinctum contra papam, aut eſt oues, aut ouile,
aut paſtor. Non oues, quia ex vtriſque ouibus ouile vnum conſti
tuendum dicit dominus. Non paſtor, quia cum Petrus ſit vnus pa
ſtor eccleſiæ, vt monſtratum eſt: ſi eccleſia eſſet alius paſtor, eſſent
duo paſtores, contra dominum dicentem, Fiet vnus paſtor. Ergo
ouile, & cum non ſit ouile nullius paſtoris, eſt ouile vnum vnius
paſtoris, qui eſt dominici gregis rector & director, papa. ſ. Et con-
H firmatur, ꝙ de Papa ſpecialiter loquatur, quia verbo futuri tem-
poris vtitur ſignificante futurum fieri. Fiet, inquit, ouile vnum
vtriſque conuenientibus, & vnus paſtor. Et qm̃ quod eſt, non fit,
nec fiet, ipſe dominus, qui de ſeipſo præmiſit pluries ibidem. Ego
ſum paſtor bonus, non eſt poſtmodum factus paſtor vnus, ſed
dum ſoli Petro poſtmodum dictum eſt. Paſce oues meas, non has,
vel illas, impletum eſt, Fiet vnus paſtor, loco illius ſummi paſto-
ris, qui ſolus eſt paſtor bonus per eſſentiam eccleſię.

Amplius: Nõ minus papa eſt eṗs catholicę eccleſiæ quàm quili
bet epiſcopus ſuæ eccleſiæ, ſed quilibet epiſcopus eſt epiſcopus, &
ſingularum perſonarum, & totius collectionis earum in vnam cõ
munitatem. ergo & papa eſt epiſcopus ſingulorum, & vniuerſo-
rum Chriſtianorum in vnam catholicam eccleſiam collectorum.
Et confirmatur hoc, Quia cum eccleſia ſit nomen collectiuum, &
ſignificat collectionem fidelium (vt dicitur de Conſecratione di-
I ſtinctione prima cap. eccleſia) & epiſcopus dicatur epiſcopus ec-
cleſiæ talis. oportet, vt primo ſit epiſcopus ipſius eccleſię, & ſecun
dario ſingulorum perſonarum, ac per hoc papa, qui intitulatur
epiſcopus eccleſiæ catholicæ, & non illorum, aut omnium Chri-
ſtianorum, primo eſt epiſcopus ipſius eccleſiæ catholicæ, & ſecun
dario membrorum eius. Et vere ſic eſt, quia primo debet ſuperin-
tendere bono proprio ipſius vnius eccleſię catholicæ, & deinde bo
nis propriis membrorum omnium.

Et ſi ſtudioſe quærat quo pacto papa põt dici epiſcopus, & ca-
put eccleſiæ catholicæ, cum eccleſia catholica includat ipſum pa-
pam, patet reſponſio dupliciter. primo, quòd hic eſt diſtributio
accomoda, ſicut cum dicitur. Cœlum continet omnia corpora, nõ
quòd contineat ſeipſum, ſed quia continet omnia poſſibilia con-
tineri: pariformiter enim dicitur, quòd papa eſt caput, & epiſco-
pus eccleſiæ catholicæ, non quòd ſit caput epiſcopus, rector, &c.
ſuipſius, ſed quia eſt caput omnia poſſibilia habere caput, recto-
rem, & epiſcopum. Secundo dicitur, quòd quia ſecundum Hila-
rium ſermo rei, & non res ſermoni debet eſſe ſubiecta, ea ratione
K papa dicitur caput, & epiſcopus eccleſiæ catholicæ, quia in eccle-
ſia catholica ipſe capitis & epiſcopi locum tenet.

Amplius, papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei,
ergo papa non ſubeſt eccleſiæ. Antecedens patet ex condemnatio
ne iam dicta in concilio Conſtantienſi, per Martinum quintum,
vbi de papa loquendo dicitur, habens ſupremam poteſtatem in
eccleſia Dei. Conſequentia probatur, quia ſupra ſupremam au
thoritatem in eccleſia Dei non poteſt maior intelligi in eadem
eccleſia Dei, etiam ſi fingendi detur licentia. Immo ex hoc etiam
ſequitur, quòd tam eccleſia, quàm concilium papæ ſubditur,
quia non ſunt duæ ſupremę poteſtates in eccleſia Dei, principa-
tuum enim pluralitas mala cum ſit (vt patet duodecimo Meta-
phyſi.) a Ieſu Chriſto ſumme bono, qui vult eccleſiam ſuam optĩ
me diſponi, eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc authoritate In-
nocentii tertii in concilio generali, extra, de pœn. & rem. can. cum
ex eo. vbi dicitur, ꝙ Romanus Pontifex plenitudinem obtinet po
teſtatis. Et capitulo, propoſuit. de Conceſſio. preben. idem dicit.

Nos

Nec ſecundum plenitudinem poteſtatis, de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare. Et extra de electione, in cap. ſignificaſti. Paſchalis dicit: Aiunt in conciliis ſtatutum non inueniri, quaſi Romanæ eccleſiæ legem concilia vlla præfixerint, cum omnia concilia per Romanæ eccleſiæ authoritatẽ, & facta ſint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine poteſtatis papæ ſupra concilia, & conſequenter vniuerſalem eccleſiam allata ſunt. Et confirmantur authoritate ſancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, vbi dicit hæc verba, Sancti patres in conciliis congregati, nihil ſtatuere poſſunt niſi authoritate Romani pontificis interueniente, ſine qua etiam nec concilium congregari poteſt. Hæc ille.

Amplius, papa eſt proximus, & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorẽ ſe. Antecedens patet in ſæpe dicta condemnatione articulorum a Martino 5. in conſi. Conſtantienſi, vbi vnus ex reprobatis articulis eſt iſte. Eccleſia Romana eſt ſynagoga Satanæ, nec papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum. Conſequentia patet, quia proximo & immediato nihil eſt propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, ꝙ erroneum eſt dicere, ꝙ eccleſia, vt diſtinguitur cõtra Papam habet immediate authoritatem a Chriſto ſupra papam: ſic enim non papa, ſed eccleſia eſſet ꝓxime & immediate Chriſti vicaria. Impoſſibile eſt enim eſſe duo ſubordinata ambo æque proxima & immediata Chriſto, vt patet iſtos fingere. Et confirmatur authoritate S. Tho. dicentis in tract. contra errores Græcorum. c. 66. Chriſti vicarius ſuo primatu & ꝓuidentia vniuerſalem eccleſiam tamquàm fidelis miniſter Chriſto ſubiectam ſeruat, & oppoſitum ſentire dicit eſſe errorem. Poſtremò re videat quæſo diffinitio facta in concilio Florentino, qđ quia ex Orientali, & Occidentali ſimul eccleſia conflatum eſt, cæteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi (vt in primo capi. verba adduximus) non ſolum dr̃, ꝙ papa eſt omnium Chriſtianorum pater, & doctor, ſed ꝙ eſt etiam vniuerſalis eccleſiæ paſtor, gubernator, & rector, cum plena poteſtate a Domino Ieſu Chriſto inſtitutus in beato Petro. Dicant ipſi quo potuerit clarius exprimi, ꝙ non ſolum omnium membrorum, ſed ipſius vniuerſalis eccleſiæ paſtor, & rector, & gubernator eſt, ꝙ non mediante eccleſia, ſed in Petro, cuius eſt ſucceſſor, plenam poteſtatem paſcendi, regẽdi, gubernandi vniuerſalem eccleſiam a Domino Ieſu Chriſto accepit. Et videant ſi tantum luminis eis conceſſum fuerit, ꝙ hæreticorum more Scripturas, & Sanctorum dicta oporteat eos ita torquere, vt eorum proteruus error defendatur. Forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non poſſit extorta expoſitio ad ſuum trahere propoſitum, ſed veritas tunc inuenitur, cum planꝰ Scripturæ ſenſus iuxta Sanctorum conſenſum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo reſpondetur obiectionibus ſumptis ex authoritate concilii Conſtantienſis, & Baſilienſis.

VT ordinate autem obiectis diſtincte ſatisfiat, inchoãdum eſt a decretis concilii Conſtan. ad quæ duæ reſponſiones dantur.

Prima, negans illa eſſe autentica authoritate veri concilii facta, quoniam facta ſunt tempore ſchiſmatis, quo erant tres papæ in eccleſia Dei, ab vna ſola obedientia. ſ. Ioannis 23. abſente etiam illo ſuo papa. Quod conſtat ex eo, ꝙ illa promulgata ſunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in ſeſſione 5. & obedientia Gregorii 12. coniuncta eſt illi die 4. menſis Iulii eiuſdem anni in ſeſſione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 13. Octobris in ſeſſione 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia conſtitueret concilium generale, catholicã eccleſiam repręſentans, nihil aliud eſt quã renouare antiquũ ſchiſma, & dãnare vt ſchiſmaticas duas obedientias, & ꝙ ſemper fuit, & eſt dubium facere certum.

Et ſi dicatur, ꝙ Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam ſynodum, decreta quidem in ſeſſione vltima, vbi legitur, ꝙ dixit, ꝙ omnia & ſingula determinata, concluſa, & decreta in materiis fidei per præſens concilium, conciliariter tenere, & inuiolabiliter obſeruare volebant, & numquam contra ire quoquomodo, ipſaq; ſic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Conſtat autem quòd concilium eſſe ſupra papam, vel papam ſupra illud, materia fidei eſt. ergo decreta illa in ſeſſione 5. facta ſuper ſuperioritate concilii ſupra papam, ſunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, ſacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Verum credat, ꝙ condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huſſ, & Hieron. de Praga facta de perſonis eorum, libris & documentis per ſacrum generale Conſtantienſe concilium, ſint rite & iuſte factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ, & aſſerendæ? Hæc ibi. Et cum conſtet, ꝙ contra Ioannem Vuicleff in ſeſſione 8. contra Ioannem Huſſ. in ſeſſione 15. & contra Hieronymum de Praga in ſeſſione 21. ſententia lata fuerit, conſequens eſt, quòd

A tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, ſi Martinus in tali bulla verum dicit.

Reſpondendum eſt, quòd tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, ſcilicet materialiter, & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur, vt credenda, vel dãnanda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quũ tractatur res quidem pertinens ad fidem, ſed vt credenda, vel non credenda, ſed quacumque alia ratione, extra formalem enim infinita contingit eſſe. Et quia niſi ſermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima ſeſſione formaliter ſunt intelligenda. In concilio ſiquidem illo fuerat in materia fidei tractatum, & deciſum formaliter, vt patet in ſeſſionibus allegatis contra illos tres ſupradictos, vt etiam in ſeſſione 19. & fuerant multa alia tractata, ſed non vt materia fidei, inter quę ſũt illa ſeſſionis 4. & 5. In cuius ſignum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide, quin potius deputatio in materia fidei cœpit poſt hęc in ſeſſione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de cre-
B dendo, vel non credendo. Martinus autem 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet, quia illa verba dixit, reſpondens requiſitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per concilium contra illos prænominatos hæreticos firma eſſent, vt patet in ſeſſione vltima, & propterea bulla illa condemnationis ſubſecuta eſt. Ad inſtantiã vero de approbatione ſynodi dicitur, ꝙ per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Conſtantienſi poſita, cœtum a nobiliori parte Martinus nominauit, congregatio ſiquidem Conſtantien. quæ inchoauit in ſola obedientia ſub Ioan. 23. & iterum poſt ei coniuncta obedientia ſub Gregor. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. conſummata eſt, & poſt Martinum electum auctorizata facto præſidentię perſonalis in concilium vniuerſale, ab hoc nobiliori, & certiori ſtatu tota concilium vniuerſale vocatur, & nuncupatiue in quolibet ſtatu concilium vniuerſale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio ſuper eo, ꝙ non eſt rationi conſentaneum, Martinum voluiſ-
C ſe declarare alias obedientias fuiſſe extra eccleſiam, ſed verbo proferre honoris nominibus vtendo, vt plures vtuntur, abſque veritatis tamen offenſa. Vnde in illa bulla bis oppoſitum declarauit. ſ. in articulo, papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, & in illo Petrus fuit caput eccleſię catholicæ. Et vt inſinuaretur, quòd concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit pręſens, dicens, ꝙ concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quaſi præteritum nõ ſufficerit. Et quia iam ex iſto priore interrogatorio habitum erat, quòd concilium Conſtantienſe in præſenti ſub Martino 5. condẽnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio, præterito iungere præſens: iam enim præteritum ſupponebat pro concilio ſub Martino, quia iam damnauerat. & ſic etiam verba ſaluantur verbaliter. Hęc eſt prima reſponſio ad principale motiuum.

Secunda autem eſt, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda ſunt cum grano ſalis: quomodo autem dicẽdum eſt ad ſingula?
D In primis, cum dicitur quòd concilium poteſtatem a Chriſto immediate habet, poteſt dupliciter intelligi. primo de concilio, vt diſtinguitur contra papam. Et ſic eſt falſum, vt patet per inductas authoritates, extra de elect. c. Significaſti. vbi dicitur quòd robur habẽt omnia concilia a Ro. ſedis authoritate, & di. 16. ita Dñs vbi Leo dicit, quòd a Petro quaſi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. & Sanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd ſancti patres in conciliis congregati nihil poſſunt ſtatuere ſine Romani pontificis authoritate interueniente, ſine qua nec congregari concilium poteſt. Hæc ille. Et nota quod dicit, ſancti patres, quia patribus non ſanctis, ſed pręſumptuoſis nulla lex poſita eſt, ſed præſumptio eorum ſibiipſis eſt lex. Secundo poteſt intelligi de concilio, incluſo papa. Et in hoc ſenſu eſt verum, quòd habet immediate authoritatem a Ieſu Chriſto. Et quòd ſic interpretandum ſit, ex duobus verbis il-
E lius decreti colligitur. Primum eſt, Legitime congregatas: conſtat enim, quòd legitima congregatio concilii generalis ad papam ſpectat, vt ex nunc illatis teſtibus patet, & diſtinctio. 17. per totum. ſecundum eſt eccleſiam catholicam repræſentans, corpus namque eccleſiaſticum vniuerſum (quod eccleſia catholica, id eſt vniuerſalis ſignificat) non eſt ipſum vniuerſum corpus eccleſiaſticum ſi ſine capite ſit, vel intelligatur. Papam autem ex dictis conſtat caput eſſe totius eccleſiæ catholicæ, ac per hoc concilii ipſam repræſentantis. Et ſi mundi cordis oculo perſpiciatur, apparebit quòd concilium habet, quòd repræſentet vniuerſalem eccleſiam a papa, qui habet pleniſſimam curam vniuerſalis eccleſiæ. Quis enim Cardinalibus, Epiſcopis, Abbatibus, & prælatis paucis (vt communiter accipere videtur) contulit vota totius populi Chriſtiani, niſi papa? oportet enim aut ipſos Chriſtianos hoc feciſſe, aut aliquem ſupplere poteſtatem eorũ vota. Et cum ipſos non trãsferre vota ſua in eos, experientia teſtetur, quia potius ſi requirerentur Chriſtiani infiniti inuenirent q refutarẽt

transferre

transferre vota in alios, & p ſeipſos intereſſe mallent, aut conciliũ nõ celebrandũ ducerẽt. Relinquit ergo, ꝙ Papa, qui ſolus eſt p̃r, paſtor, doctor, rector, & gubernator oĩum, & ſingulorum Chriſtianorũ cum plenitudine poteſtatis, vota totius eccleſiæ transfert in cõcilium, congregando & roborãdo, vt ei videtur: Propter ꝙ ſine Papa Patres ſancti congregati nihil poſſunt, & diſſolui põt conciliũ a Papa, auferendo ab eis, ꝙ amplius vlẽm eccleſiam non repræſentent authoritatiue. Nec eſt verum ſi dicatur, ꝙ eccleſia ratum habet concilium, non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero concilio Papa ſupplet, in falſo autem, quia contra præſumptuoſos prævalere non ſperant docti, ignorantes autem neſciunt ſilent. hoc aũt non eſt approbari ab eccleſia, ſed nõ moleſtari ab illa.

Deinde cũ dr̃, ꝙ ipſi concilio, ſeu eius decretis, et Papa obedire tenet, multis diſtinctionibus iuxta multos terminos opus eſt. Diſtinguendũ eſt.n. de Papa dubio, vel certo: ſicut.n. qđ neſcitur conſecratum, p non conſecrato habet: & reconſecratur ſcḋm ſacros Canones (vt patet extra de pſbytero non baptizato cap. veniens. & de conſecrat. diſt. 4. c. ſolennitates.) ſic qui neſcit legitimè electus Papa, tamẽ nuo Papa obedire tenetur, & hoc directè ptinet ad illa decreta rõne ſchiſmatis, qñ erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex ſua electione. De Papa aũt certo & indubitato diſtinguendum eſt, quia vel eſt ſermo de his, quæ a concilio & decretis eius ſtatuuntur de iure diuino, vt ea quæ ſunt fidei: vel naturalis iuris, vt ea quæ ſunt virtutũ & vitiorum moralium, & ſic Papa tenet obedire, nec põt contra ea diſpenſare. Et ſic interpretanda ſunt decreta illa. vñ in tribus dicit debitũ obedire ſ. in his quæ ſunt fidei, reformationis, & amotionis ſchiſmatis: hæc.n. cum ſpectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale ſpectant. Vel eſt ſermo de his, quæ ſunt pure iuris poſitiui, & ſic diſtinguendũ eſt de obedientia. ſ. quo ad iudiciũ diuinũ, vel humanũ: & dicendum, ꝙ licet princeps ſit ſolutus legibus, nec concilia legẽ vllã coactiuã in iudicio humano põſ erint Ro. ſedi, in iudicio tñ diuino tenet Papa obedire, vt S. Tho. expreſſe habet in Prima ſecundæ, q. 96. ar. 5. ad tertiũ. Et in c. cõfidimus. 25. q. 1. Gelaſius Papa dicit: Sc̃a eccleſiæ conſtitutũ nullũ magis exequi ſedẽ præ cæteris oportere, ꝙ primam.

Demum cum ſubditur de punitione contumaciter cõtemnentiũ, põt dupl̃r intelligi. Primo indifferenter, vt quilibet etiã indubitatus Papa in quocũque peccato contra ius diuinũ, aut naturale contumax, punitioni humanæ ſubiaciat. Et hic ſenſus eſt contra ſacros canones, vt patet in c. ſi Papa. diſt. 40. & diſt. 79. c. electionẽ, & in c. aliorũ 9. q. 3. Nec eſt acceptandũ ꝙ id qđ infinito ſpatio a tot eſt Patribus approbatũ, vnico verbo deſtruere voluerunt conditores canonũ. Secundò põt intelligi diſcrete ſcḋm proportionem materiæ, & pſonæ, & ſic cum prælati cõiter non ſint puniendi (exẽplo Dei, qui non puniuit publice Aaron de idololatria, vt S. Tho. dicit in 4 Sen. diſt. 46. q. 2. ar. 2. q. 1. ad quintũ) & Papa non ſit puniendus facto, ſed verbis reprehendendus publice (vt ex S. Tho. colligitur in 4. Sen. diſt. 19. q. 2. ar. 2. q. 2. ad ſecundum, & in Secunda ſecundæ, q. 33. ar. 4. in caſu quo publice in periculum eccleſiæ peccat, vt Petrus reprehenſus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in caſu quo poteſt deponi, etiã facto depoſitionis puniri poſſit: conſequens eſt ꝙ ſic diſcrete & proportionaliter intelligãtur verba illius decreti.

Ex quibus oĩbus clare patet, ꝙ nec ex illis decretis habetur ſuperioritas concilii, aut eccleſiæ ſupra Papã. Vñ non oportet aliter reſpondere ad eandem ex cõcilio Baſilienſi, in ſeſſione 2. & 18. De quo tñ ſciendũ eſt, ꝙ licet ab Euge. 4. fuerit approbatũ quo ad inchoationem, & pſecutionem, & multa pro illo concilio in bullis ſuis dixerit, nunquã tñ illius approbauit decreta, quin potius in cõcilio Florentino ſtatim diffiniuit Ro. Põt. eſſe caput, paſtorem, doctorẽ, & rectorem vlis eccleſiæ, vt ſuperius retulimus. Refert quoq; dñs Ioan. de Turre Cremata (qui fuit pſens vtrique concilio) in lib. 3. de Eccleſia, c. 100. multos defectus, qui in concilio Baſilien. in conſtitutione illorũ decretorum interuenerunt. ſ. ꝙ non fuerunt vnanimiter concluſa, nec cũ conſenſu Præſidentiũ Legatorũ dñi Papæ, qui talibus intereſſe recuſarũt, nec expectatis oratoribus Angliæ, & Caſtellæ, quos in via nouerant conſtitutos, nec auditi ſunt viri multi ſapientes, videntes hæc eſſe cõtra doctrinã Sanctorũ, ſed promulgata ſunt ad furorẽ hoſtiũ Apoſt. ſedis, cũ multitudine populi nullius auctoritatis. Vñ ex neutro concilio admittũtur, vt valida.

Nos tñ ex abundanti iuſtitia, illa gloſſauimus. Et ſi gloſſas cõtra intentionem autorum dixerit aliquis ex aliis actis eorũ conciliorum hoc conuincens: reſpondebo primò, ꝙ ego homo ſum, & video quæ foris ſunt, quo ad ipſa decretorum verba, Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem conciliorum atteſtantium aliam fuiſſe autorum intentionem, dicam de Conſtantien. ꝙ ſicut errauit vſurpãs in vna ſola obedientia vniuerſalem eccleſiã, ita errauit conſequenter in procedentibus ex ea, quoniam tunc illa decreta fecit. De Baſilien. vero notorium eſt, ꝙ errauit, cum cõtra vnum verum & indubitatum Pontificem Eugenium 4. proceſſit vſque ad depoſitionem incluſiue, qui tamen cum ſucceſſoribus ſuis verus Papa eſt. Dicam ſecundò, ꝙ ſi honorem veritatis recuſant falſa, erronea, ac igni obnoxia ſunt.

F

CAPVT IX.

In quo ſoluuntur reliquæ obiectiones contra idem facta.

EXPEDITIS Autoritatibus conciliorũ Conſtantienſis, & Baſilienſis, quæ nullius autoritatis cenſentur, ſoluendæ conſequenter ſunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ ſunt.

Ad declarationem igitur Martini 5. in condemnatione articulorum. ſ. qđ errori eſt non credere Ro. eccleſiam eſſe ſupremã inter alias eccleſias, ſi per Ro. eccleſiam intelligitur eccleſia vlis, vel concilium vle, aut pro quanto negat primatum ſummi Pontificis ſup particulares eccleſias, Reſpondetur, quòd quia comparatio eſt inter diuerſa, & hæc tria. ſ. eccleſia vniuerſalis, concilium vniuerſale, & eccleſia Romana, ſingula ſunt quædam corpora myſtica, integra conſtantia ex capite & membris reliquis, & in capite non ſolũ G conueniunt, ſed identificantur (Papa ſiquidem caput propriũ vlis eccleſiæ. & concilii, & Ro. eccleſiæ eſt) in membris autem reliquis diſtinguuntur, vel ſicut repræſentans, & repræſentatum, vt membra eccleſiæ & concilii, vel ſicut pars & totum, ſicut membra reliqua Ro. eccleſiæ partes ſunt membrorum reliquorum, concilii & eccleſiæ vniuerſalis, vt patet: idcirco cum ſit comparatio inter eccleſiam, ſeu concilium vniuerſale, & eccleſiam Rom. non ſit comparatio ſcḋm caput, ſed ſcḋm reliqua vtriuſque membra, ſcḋm quæ rectè dicitur, ꝙ tam eccleſia, quàm ſynodus vniuerſalis eſt ſuperior eccleſia Romana, vt ex illo articulo deducitur. vnde admiſſio illius comparatiue nihil concludit contra Papæ authoritatem.

Poſſet nihilominus dici, ꝙ quia eſſe ſupremam inter eccleſias, conuenit eccleſiæ ratione capitis, & eccleſia Romana ratione capitis eſt de eſſentia concilii, & eccleſiæ vniuerſalis, & nulla comparatio etiam cum dictione excluſiua excludit intrinſeca, idcirco non eſt admittenda comparatio concilii ad eccleſiam Rom. quo ad hoc quod eſt eſſe ſupremam inter eccleſias, ſicut nec quo ad caput, quia H ſicut idem eſt caput, ita eadem eſt ſuperioritas, & negaretur illa illatio, ergo concilium eſt ſupremũ inter alias eccleſias etiam Romanam. Et ad probationem, quia Romana eccleſia eſt vna eccleſiarum, reſpondetur quòd plus requiritur ad comparationẽ iſtã. oportet enim quòd ſit vna, & diſtincta capite proprio ab eccleſia quæ eſt concilium, qđ hic non eſt. Ex calce verò illius articuli. ſ. ꝙ primatus Papæ eſt ſuper eccleſias particulares, cũ ſit ſermo affirmatiuus de primatu ſuper particulares, & non negatiuus de primatu ſuper vniuerſalem eccleſiam, nihil habet in oppoſitum, qđ enim non fuit expreſſum ibi, eſt expreſſum alibi, vt additum eſt.

Ad obiectionem ſumptam ex Euangelio Matt. 18. Quæcũque ſolueritis, &c. dr̃ ꝙ ad literam, hæc tria tantum ad propoſitum habentur. Primum eſt ꝙ a Chriſto immediate Apoſtolis data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi, quod ſuperius conceſſimus conformiter ad cap. in nouo. diſt. 21. Secundum eſt ꝙ poteſtas data eſt vniuerſa- I lis, iuxta illa verba, quæcumque ſolueritis. Sed tamen nõ eſt adeò vniuerſalis, vt verba ſonant, ſed ly, Quæcumque, diſtribuit pro ſubiectis, ita ꝙ ſenſus eſt, Quæcumque vobis ſubiecta ſolueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, ꝙ omnino occulta potuiſſent ſoluere, vel ligare, contra illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 4: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abſcondita, &c. Et quia Petrus non erat eis ſubiectus, ſed prælatus, cum factus fuit paſtor eccleſię, ideo ſub illa diſtributiua non concludebatur Papa, vtpote non ſubiectus. Tertium autem eſt, quòd ex illo contextu inſinuatur, ꝙ eccleſia quælibet habitura eſt ſcḋm poteſtatem ita ligandi & ſoluendi, vt ſoluta & ligata ab ea, eſſent ſoluta & ligata in cœlo, & hoc in ſibi ſubiectis. Vnde ſicut ridiculum eſt ex hoc, ꝙ eccleſia Bononienſis habet hanc authoritatem, inferre: ergo poteſt ligare, aut ſoluere nõ ſubiecta: ita ex hoc, ꝙ eccleſia vniuerſalis habet hanc authoritatem, non poteſt inferri niſi ꝙ poteſt in ſubiecta. quàmuis enim multo plura ſint ſubiecta vniuerſali eccleſiæ quàm Bononienſi, nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla eccleſia poteſt niſi in ſibi ſubiecta. K Ex hoc autem non habetur, quòd Papa eſt ei ſubiectus, nec etiam habetur, vt ſuperius dictum eſt, quòd habeat e Chriſto immediate poteſtatem, quia modus habendi, ſcilicet immediate a Chriſto, ex ſpeciali gratia ad perſonas ſuas fuit. Quod autem alicui gratioſe conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum. a Chriſto. n. habet oẽs eccleſiæ hanc poteſtatem, ſed non immediate.

Ad authoritates Auguſtini dicentis, quòd Petrus in perſona eccleſiæ & vnitatis, & claues accepit. Dicendum eſt, ꝙ per hæc omnia intelligendum eſt hoc. ſ. ꝙ non ſoli perſonæ Petri, ſed officio ſuo perpetuo duraturo hæc collata ſunt. Et quia officium Petri eſt officium capitis, quod habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori, data dicuntur & ſunt. Non poteſt ſiquidem expers corpus remanere, ſi caput officium ſuum facit. vnde & Leo Papa diſt. 19. c. ita Dñs, ipſi dño attribuit, ꝙ a Petro in corpus omne poteſtas deriuaretur. Quia ergo vnitas officii communicatiui toti eccleſiæ claues accepit in perſona Petri: ideo dicitur ꝙ Petrus perſonam eccleſiæ gerebat, & ꝙ vnitas non vniuocia

ſimilis,

A ues accepit,& ꝙ ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas, & ſimilia: & non propterea dicitur quaſi communitas popularis, aut ſanatoria poteſtatem acceperit. Hic enim ſenſus contra Auguſtinum,& Ieſum Chriſtum eſt, vt oſtenſum eſt. & ipſe Auguſtinus in quæſtione noui & veteris Teſtamenti aperit dicens. Saluator cum pro ſe & Petro dari iubet didragma, pro omnibus ſoluiſſe videtur, quia ſicut in Saluatore erant omnes cauſæ magiſterii tota & poſt Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipſum enim conſtituit caput eorum, vt eſſet paſtor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes ſubintelliguntur.

Ad primam autem rationem dicitur, ꝙ licet non minus iuris habeat eccleſia in poteſtate iuriſdictionis, quàm in bonis temporalibus: tamen non eodem, ſed alio modo habet. Nam poteſtatem iuriſdictionis obtinet, vt regimen monarchicum, dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuerſitatis eſt, quia poteſtas iuriſdictionis eſt a Ieſu Chriſto, qui tale ſtatuit regimen, dominium autem rerum eſt a donatoribus hominibus transferentibus dominium, quod ipſi habebant in communitatem eccleſiæ, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in eccleſiis particularibus, in quibus manifeſte eccleſiæ in Epiſcopo habent poteſtatem iuriſdictionis: non autem dominium rerum. B

Ad aliam vero rationem, ꝙ eccleſia non poteſt errare, diſtinguendū eſt de errore perſonali in credendo, & in ſententialiter authoritatiue definiendo, & rurſus de eccleſia vniuerſali claudendo in ſe papam, & vt diſtinguitur contra eius authoritatem: & dicendum eſt, ꝙ errore perſonali certum eſt ꝙ papa, quia eſt vna ſingularis perſona, magis poteſt in fide errare, quam totum reſiduum eccleſiæ, ſed hoc non ſpectat ad propoſitum. Errore autem iudiciali in hic eſt econuerſo, quia magis poteſt errare communitas eccleſię ſine authoritate papę, quam papa. Et ratio eſt, quia error papæ in diffinitiua ſententia fidei eſt error totius eccleſiæ, & veræ vniuerſalis eccleſiæ capitis & membrorum, quia ad ipſum ſpectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt C ab omnibus inconcuſſa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 67. authoritate Cyrilli, & Maximi oſtendit, & in Secunda Secundæ, quæſt. 1. artic. vltimo, probat ratione. Impoſſibile eſt autem vniuerſalem eccleſiam errare in fide, ergo impoſſibile eſt papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus eſt in aliis, vt Sanctus Thomas in Quolib. 8. artic. vlt. oſtendit. Vnde argumentū militat ad oppoſitum, quia papa in huiuſmodi iudicio eſt teſtiſſimus propter aſſiſtētiam Spiritusſancti, in iudicio fidei propter vniuerſale bonum fidei, ſicut promiſit Ioannis 14. Spiritusſanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24. quæſt. 1. dicit Innocentius papa cap. quoties. Quoties ratio fidei ventilatur, non niſi ad Petrum, id eſt ſui nominis honorem, ſeu authoritatem habentem, recurrendum. Et ſcito, ꝙ cum dicitur de errore iudiciali, ꝙ ſola vniuerſalis eccleſia errare in fide nō D poteſt, non excluditur ſummus Pontifex, ſed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens vniuerſali eccleſiæ, principaliter reſidet in Romano pontifice, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ, quæſt. 11. artic. 3. ad tertium dicit. Immo ipſa authoritas, quæ vniuerſalis eccleſiæ dicitur, non niſi illa papæ eſt, vt ex inducta authoritate ea quæſt. 1. Secunda Secundæ, (vbi finalis ſententia de fide ad papam ſpectare probatur) patet. Et propterea in allegato Quolib. Sanctus Thomas iudicio eccleſiæ, & papæ, vt ſynonimis vtitur, aperiens expreſſe ꝙ ſententiæ papæ per aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ ſtandum eſt. Et propterea oportet eſſe cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi namque ſumus, quòd nec papa, nec eccleſia, aut ſynodus vniuerſalis integra poteſt in fide errare, iudicando authoritatiue de fide. De eccleſia autem, ac ſynodo acephala nihil inuenio, quia nihil authoritatis ſine capite in ea video, quàmuis merita multa. Et non aduertere ad hanc diſtinctionem de fide perſonali, vel in iudicio authori- E tatiue, eſt cauſa quare a multis ignoranter, & in materia fidei eccleſia, immo doctores papæ præferantur: conſiderant enim ipſam nō officium cū aſſiſtentia diuina ad fidē in officio, etſi non in perſona.

Ad id vero quod additur, ꝙ claues ſunt propter eccleſiam finaliter, concedo ingenue, ꝙ papa vt poteſtatem iuriſdictionis habēs eſt propter bonum fidei & pacis eccleſiæ, vt ex capite. 77. quarti, contra Gent. Sancti Thomæ apparet, & eſt ignobilior ipſa pace Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum. & hoc eſt, quia papa non eſt princeps, niſi vt miniſter, & vicarius naturalis principis, qui eſt ſummum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphy. habetur.

Ad rationem ex principio illo, Omne totum eſt maius ſua parte, dicitur conceſſo illo principio formaliter (ſcilicet de toto, & parte vt ſic) quòd licet Papa quo ad perſonam, & merita, ſit pars eccleſiæ vniuerſalis: ſecundum poteſtatem tamen iuriſdictionis (de qua eſt ſermo) non eſt pars ita, quòd poteſtas eccleſiæ vniuerſalis non conſurgit ex poteſtate iuriſdictionis Papæ, & aliorū, vt totum ex partibus: ſed poteſtas Papæ eſt tota poteſtas eccleſiæ vniuerſalis, & aliæ poteſtates ſunt participationes ipſius in partē ſollicitudinis datæ: iam enim dictum eſt, quòd non plus poteſt Papa & eccleſia, ꝗ papa ſolꝰ: licet plures poteſtates ſint poteſtates papę & eccleſiæ, quam Papæ ſolius. Et ſi ea ratione capitis, quia eſt membrum & pars corporis, inſtare velis, reſpice ad Ieſum Chriſtum, qui caput verum totius Eccleſiæ, ſic eſt, vt non ſolum quo ad poteſtatem, ſed nec quo ad nobilitatem, & ſanctitatem ſit pars eccleſiæ. Et vide quòd in his myſticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis ſunt (vt eſt eſſe partem) ſaluare in his quæ ſunt ſuperioris ordinis, quales ſunt Ieſus Chriſtus & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & ſanctitatem & perſonā pars eſt eccleſiæ.

Ad illud vero Hieronymi, quòd orbis maius eſt vrbe, reſpondetur quod uerum eſt, quo ad multa: puta merita, virtutes, ſcien- B tiam, & in propoſito ſecundum vigorem conſuetudinis, non poteſtatis, id eſt conſuetudo orbis prævalet conſuetudini vrbis: ſed poteſtas vrbis eſt ſupra poteſtatem orbis. Et quod hæc ſit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de conſuetudine eccleſiarum, qua diaconi ſub presbyteris ſedent, loquitur.

Ad rationem formatam ſuper mandato Domini, Dic eccleſiæ: quia aduerſarii ſanctas gloſſas refugiunt (vt pro eccleſia prælatus et ſe intelligatur cum ſacris doctoribus eadem ſententia) aliter dicitur. quòd dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat. Primo actum charitatis, Corripe eum inter te & ipſū. Secundo actus iudiciales. Adhibe duos, vt in ore duorum vel triū ſtet omne verbum, & Dic eccleſiæ. Inter hos autem actus hæc eſt differentia, quòd actus charitatis extendit ſe ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus vero iudiciales nō extendunt ſe ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidiſſime patet, quòd ſunt quędam peccata contra nos qui- C bus cōmunicandis non poſſunt adhiberi teſtes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de ſecretiſſimis ſermonibus. In his enim quia nō poſſunt teſtes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, nec illud, Dic eccleſiæ: quia intelligitur in peccatis ſubiectis adhibitioni teſtium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia ſcilicet ſi eſt aliquis frater, qui non ſit ſubiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptū Adhibe tecum: nec, Dic eccleſię: vanum enim hoc eſſet.

Et quia papa eſt talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum ſimpliciter contra Papam. Dico autem ſimpliciter, vt præſertim me a caſu in quo poteſt deponi.

Et quòd hæc ſit vera expoſitio ad literam, probatur ratione, & authoritate. Ratione quidem, quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, ſcilicet perſonam peccātem: Frater tuus; & D peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim abſque exceptione aliqua indefinite ponit) & tamen oportet quod ad peccatum limitetur ad peccatū capax adhibitionis teſtiū: ergo quo ad fratrē limitare etiam oportet ad fratrem ſubiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc poteſt accipi ex illo verbo, Frater tuus, id eſt, pure frater, id eſt, qui ita ſit tibi frater, vt non ſit plus quam frater: cæteri nanque prælati tui non ſunt ſimpliciter plus quàm frater: ſed quo ad aliquid: Papa uero ſimpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda eſt, & limitatio peccatis fratris. Authoritas eſt Sancti Thomæ in quarto Sentētiarū diſtinctione decimanona quæſtione ſecunda articulo ſecundo quæſtiūcula tertia ad ſecundum dicentis, quòd ſi prelatus non habet ſuperiorem, recurrendum, eſt ad Deum, qui eum emendet, uel de medio ſubtrahat. hoc enim propter ſolum Papam oportet dici: quia cæteri pręlati habent ſuperiorem, Nec ſolus eſt Sanctus Thomas ſed nunc nunc infinitæ fere authoritates afferentur. oſtendentes E Papam omnino non habere ſuperiorem: ac per hoc non claudi ſub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

Ex quo patet, quam temere quidam dicant, quòd ſuper hoc textu abſque omni calumnia, plenitudo poteſtatis gladii ſpiritualis, & executio eius in eccleſia collecta, ac per hoc in concilio vniuerſali ſuper quemlibet Chriſtianum qui eſt frater noſter, etiam ſi Papa fuerit, fundatur: & quod ſuper hoc fundatur poteſtas diffiniendi, determinandi, ſtatuendi, exercendi, conſtituendi leges, etiā ſupra perſonam Papæ & uſum poteſtatis eius.

Hæc enim ex dictis & dicendis patet eſſe erronea. & dicentes hæc, neſciunt diſcernere, quòd præcepta quę dantur de actibus iuſtitiæ iudicialis, intelligatur tam in factis quàm in perſonis ſubiectis, & non aliis, & quòd iſta precepta non probant ſubiectionem talis facti uel talis perſonæ ad eccleſiā, ſed de ſubiectis illi quæcūq; & quicūq; ſint diſponit. Ignorātię ergo eſt ex hoc textu ſubiectionē Papæ arguere. Et ut cōuincantur illi, practicetur textus iſte ſic. Primo, tex. non magis loquitur de eccleſia vniuerſali, quam particulari puta Mediolanenſi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quòd peccante

peccante in me fratre meo Mediolani, ſufficit dicere eccleſiæ illi, & ſi illam non audierit, erit ſicut ethnicus, & cætera. indiſtincte ergo de eccleſia loquitur. Tunc vltra cum dicitur, Dic eccleſiæ, aut ſumitur eccleſia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia ſi non audiret totam collectionem Mediolanenſium abſque prælatis, non eſſet ſicut ethnicus, & publicanus, vt patet. Aut ſumitur eccleſia pro collectione fidelium cum prælato, & ſi ſic ſumitur, ergo etiam eccleſia vniuerſalis, cum ſibi dicendum eſt, non ſumitur pro acephala, ſed cum capite qui eſt Papa. Ex hoc ipſo ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de eccleſia vniuerſali, papa comprehendi oſtenditur non ſub appellatione fratris peccantis, ſed eccleſiæ iudicantis, quæ eccleſiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rurſus papa non eſt deterioris conditionis reſpectu eccleſiæ ſuæ, quàm quilibet epiſcopus reſpectu eccleſiæ ſuæ, ſed G epiſcopus peccans in fratrem ſuum, non denunciatur eccleſiæ ſuæ acephalæ, ſed eccleſiæ, id eſt prælato ſuperiori, & ſufficienter implet mandatum Domini, ergo papa non denunciatus eccleſiæ Catholicæ, cuius eſt epiſcopus, acephalæ, ſed ſuperiori, qui eſt Ieſus Chriſtus, clamando ad Deum, qui eſt paratus cito facere vindictā clamantium ad ſe, multo magis quàm iudex terreſtris, vt ipſe teſtatur Lucæ 18.

Negandum eſt igitur, quòd eccleſia vniuerſalis ſit iudex ordinarius papæ in puniendo, & conſequenter quòd ſit ſimpliciter & abſolute illius iudex, & conſequenter, quod quemcumque legis actum poſſit ſuper eum: an autem in aliquo euentu, vel caſu ſit illius iudex, inferius examinabitur.

Repugnare quoque ſacris Canonibus, quòd eccleſia vniuerſalis ſit iudex papæ in puniendo abſolute, manifeſte patet, quia ſic de quolibet peccato papę in proximum poſſet denunciari papę, iudicari & puniri, ſi fraternam admonitionem nō audiſſet, contra capitulum, Si papa, diſtinctione quadrageſima, & capite, Multa, H nona, quæſtione tertia, ſcilicet patet, nemo aliorum: facta, cuncta, & contra omnes Canones Pontificum, ſcilicet Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Simachi, Anterii, & Gelaſii. Et licet aliquod horum patiatur forte gloſſam, quòd loquitur de particulari iudice, & nō de vniuerſali eccleſia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi ſunt de Sede Apoſtolica hæc verba, cuius authoritate meius non eſt iudicium. Similiter capitula aliorum. vbi ſunt hæc verba, Aliorum cauſas hominum Deus voluit per homines terminare, ſed ſedis iſtius præſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. vbi etiam papa excludit, proſequendo obiectiones in contrarium. Eſt & contra extrauagantem Bonifacii octaui. Vnam ſanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena poteſtas, iudicatur a ſpirituali, ſi deuiat ſpiritualis, iudicatur minor a ſuperiori, ſi vero ſuprema, a ſolo Deo, & non ab homine poteſt iudicari. Hæc ille. Et eſt contra multos I Doctores in Theologia quidem (vt refert Dominus Ioannes de Turre Cremata in libro ſecundo de eccleſia, capite nonageſimo quarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantaſio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Pelude, Herueum, Auguſtinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem Canonico, Hoſtienſem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Aluarum.

Ad vltimo allata ex ſacris Canonibus, ex eo ꝙ papa non poteſt contra ſtatuta Petrum, reſponſionem habeo diui Thomæ in Tractatu contra impugnantes religionem, quòd intelligitur quo ad ea, quæ ſunt iuris diuini, vel naturæ. Et hoc etiam habetur in gloſſa illius & præcedentis capituli, Sunt quidam.

Ad capitulum, primæ ſalus eodem modo dicendum eſt, aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter papa, qui eſt pater Patrum.

Quod autem Ioannes Gerſon affert contra ſummos Pontifices illud Gratiani, diſtinctione quarta, Leges inſtituuntur cum K promulgantur, firmantur autem cum moribus vtentium comprobantur, quaſi examen ſupremum legum ſit, vnde firmantur, riſu magis quàm reſponſione dignum eſt. Relinquitur igitur certum, & indubie tenendum, quòd papa eſt ſupra vniuerſalem eccleſiam, non ſolum ſecundum ſingulas perſonas & eccleſias, ſed ſecundum ipſam eccleſię communitatem, ſolum Deum ſuperiorem habens.

F

CAPVT X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium eſſe ſupra Papam.

HACTENVS ſimpliciter eſt diſputatum & concluſum, quòd papa habet poteſtatem ſuper vniuerſali eccleſia & concilio, vt caput, paſtor, rector, & director illius. Deinceps noua quędam imaginatio Ioannis Gerſon in Tractatu de poteſtate eccleſiaſtica, & in tractatu de auferibilitate ſponſi, ſeu papæ, tractanda confutandaque eſt, quoniam periculoſa eſt valde, & ſanctæ matri eccleſiæ plurimum nociua. Et vt melius obſeruare ſe ab his omnes poſſint, recitanda eſt ſua imaginatio.

Ponit in primis poteſtatem eccleſiaſticam velut quoddam totum integrale diſtingui in ſuas partes integrales, papatum, cardinalatum, patriarchatum, epiſcopatum, ſacerdotiumq́;, eccleſiamque G integrari ex his ita vult, vt ſublato non papa, ſed papatu, non ſit eccleſia vniuerſalis. Vultq́; proinde in eccleſia, & concilio vniuerſali ſiue papa ſit, ſiue non, claudi authoritatem papalem, quàm ſupremā poteſtatem eccleſiaſticam, & plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ, formaliter poteſtatiue, & originaliter reliquas continentem, & in ſolo Romano pontifice formaliter & ſubiectiue eſſe fatetur a Ieſu Chriſto Petro datam. Fatetur quoque eccleſiæ regimen e Ieſu Chriſto inſtitutum Monarchicum, ita quòd hoc non niſi e ſolo Deo mutabile eſt, & Monarchicum eſſe papam.

Cum his quoq; diſtinguit & bene, & poteſtatē eccleſiaſticā tripliciter accipi: primò ſm ſe ipſam, vt papatum ſm ſe. Secūdò, ſm applicationem ad hanc, vel illam perſonā, vt ꝙ papatus ſit in Ioā. vel Mart. Tertiò, ſm exequutionem, vt ꝙ papa faciat, vel non faciat hoc, vel illud. Et appoſita altera diſtinctione de multiplici modo eſſendi in aliquo, vult ꝙ licet quælibet eccleſiaſtica poteſtas ſit formaliter, & ſubiectiue tantum in ſuppoſitis formaliter denomi- H natis ab illa (puta papalis in papa, cardinalitia in cardinali, epiſcopalis in epiſcopo) nihilominus quælibet eccleſiaſtica poteſtas eſt in eccleſia vniuerſali, ſeu concilio vniuerſali illam repræſentante tripliciter. Primo, ſicut in fine, quia data eſt in ædificationem corporis Chriſti. Secundo, ſicut in regulante applicationem ipſius ad perſonam. Tertiò, ſicut in regulante vſum, ſeu exequutionem poteſtatis in perſona exiſtentis. Et de primo, ac ſecundo modo nō eſſe dicit facultatem: de tertio autem ſimiliter dicit, ſi conſideretur ꝙ poteſtas papalis data eſt in ædificationem eccleſiæ. Et probat ſic. Papa eſt peccabilis, & poteſt hac poteſtate in deſtructionem eccleſiæ abuti, ſimiliter Sacrum collegium Cardinalium non eſt in gratia, vel fide confirmatum, ergo oportet, vt aliqua ſit relicta inobliquabilis, ꝙ indeuiabilis regula ab optimo legiſlatore Chro, ſm quam poſſit abuſus huiuſmodi poteſtatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hęc aūt eſt eccleſia, ſeu vniuerſale conſilium: ergo in eccleſia vniuerſali eſt papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipſius.

I Et confirmatur, quia cū medium virtutis non habeat niſi prout ſapiens iudicabit, & papa habeat poteſtatem in ædificationē, prout ſapiens iudicabit, finalis reſolutio huius iudicii fiet ad eccleſiā, ſeu concilium, vbi eſt ſapiētia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundant multa, vt ꝙ papa iudicari pōt & deponi per concilium, ꝙ concilio ſubiicitur quo ad vſum ſuæ poteſtatis, & ſibi pōt dici. Cur ita facis? & ꝙ in concilio eſt etiam poteſtas papalis quarto modo. ſ. ſuppletiue. ꝙ. ſ. ſupplendo facere poteſt quicquid poteſt papa, vt decreta & acta concilii Conſtantienſis teſtantur.

Diſtinguit præterea poteſtatē papæ in eā, quæ ſibi a Ieſu Chriſto tributa eſt in Petro, tamq; ſuo vicario, & Monarchæ, tam ordinis, q̄ iuriſdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult eſſe ſupernaturalem) & in eā quæ conuenit papę ex iure naturæ & poſitiuo. Naturæ quidē, quia dictamen naturalis iuris vult, vt ſupremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus ſuper alios. Poſitiuo vero multiplici, & in propoſito ipſius eccleſiæ, ſeu generalium conciliorum, ſicut communitas perfecta ſuo capiti dare pōt. Et hanc vult eſſe authoritatē interpretādi, diſpenſandiq; K in ſtatutis concilii generalis, prout occurrens neceſſitas, vel euidēs vtilitas poſtulat. vbi pro tunc recurſus ad generale conciliū nō patet. Propter cuius diſtinctionis ignorantiā multā orū putat ignorātiā in putātib⁹ oia poſſe papā ex authoritate ſibi a Chro tradita.

Conciliū igitur eſſe ſupra Papam, habereq́; vim coactiuā ſuper illum, poſſeq́; illi leges imponere circa vſum poteſtatis, ſuſpēdere ab exequutione, & deponere cū culpa & ſine culpa, infert. Cōparare propterea, inquit, eccleſiā papę, nihil aliud eſt q̄ cōparare totū parti integrali, & quęrere qd ſit mai⁹. Cōſtat.n.ꝙ eccleſię, ſeu cōcilii vlis authoritas, maior eſt authoritate papæ in ſex. Primo in amplitudine, vel extenſione: ſecundo, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua poteſtate: quinto, in cauſarum fidei difficilium vltimata deciſione: ſexto, quia copioſior: complectitur enim ſaltem virtualiter, omnem poteſtatem, & omne politicum regimen papale, imperiale, regale, ariſtocraticum, & timocraticum.

Confirmat dicta ſua ex Apoſtolorum actibus pluribus, quia. ſ. Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Actor. decimoquinto: & A ibidem non Petri nomine, ſed communitatis ſcribitur ad Antiochiam, Apoſtoli & ſeniores, &c. & miſerunt Petrum & Ioannem tamquam ſubditos eccleſiæ, Act. 8. & Petrus compulſus eſt rationem reddere de ingreſſu ad Centurionem, Act. 11. Fundat autem ſuper allatis prius ex Matthæi decimooctauo authoritatibus, Dic eccleſiæ, & Quæcumque ligaueritis ſuper terram. & concilio Cõſtantien. Et concludit ꝙ luce clarius ex principiis Theologię concluſa eſt ſubiectio Papæ ad concilium. Et vſque adeo progreditur, vt peſtiferam, pernicioſiſſimamque doctrinam appellet, ponentem papam ſupra concilium, aut ſaltem non imparem illi.

C A P V T XI.

Quòd ſecluſo papa in eccleſiis, non eſt papatus ſuppletiue, & ſicut in regulante vſum ipſius.

PRINCIPIVM veritatis videndæ circa recitata a radice B ſumendo, declarabimus. primo, id ſuper quod tota hæc confurgit fabrica, falſum eſſe, ſcilicet, ꝙ ſecluſo papa, quomodolibet in eccleſia Dei ſit papatus, ſicut in regulatiuo ipſius, quantum ad vſum, & ſuppletiue. Deinde oſtenditur falſum eſſe, quòd papa habeat aliquam poteſtatem ab eccleſia, ſed omnia poteſt ex papatus authoritate. Et deinceps ſigillatim omnia examinando determinabuntur manifeſtata prius veritate, circa poteſtatem applicandi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas, an ſit in eccleſia ſecluſo papa. Sic enim modo de eccleſia, vt diſtinguitur contra papam, loquimur, & ſic volumus intelligi dum de his ſermo eſt. Si papatus igitur eſt ſic in eccleſiis cum eccleſia non habeat ipſum ex ſeipſa (vt aduerſarius fatetur) oportet quòd datus ſit ei a Deo. Et enim huiuſmodi donata a Deo neſciamus niſi per reuelationem in ſacra Scriptura, vel traditione Apoſtolorum, vel in ſanctis doctoribus, aut determinatione apoſtolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probatam: ſi in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, ſed oppoſitum, ſi theologica ratio non conuincit, ſed C potius abducit ad hoc, ſentiendum eſt oppoſitum. Et quidem ꝙ in ſacra Sciptura donatio iſta non repetiatur, ex antedictis patet, authoritates enim ſumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant niſi ſupra ſubiecta eccleſiæ indefinite, vt prædeclaratum eſt. Vnde ex eis non poteſt huius, vel illius ſubiectio probari, ſed haberi quã poteſtatem in ſubiecto habeat.

Ex geſtis vero ab Apoſtolis nihil tale habetur, quia Act. octauo licet Petrus, & Ioannes ſint miſſi, non tamen vt ſubiecti: Spiritus enim ſanctus miſſus eſt e filio iuxta illud Ioan. ſextodecimo. Quem ego mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus. Male theologus eſt, qui ex miſſum eſſe, infert ſubditum eſſe. Actuum vero vndecimo, diſceptatio eorum, qui erant ex circunciſione aduerſus Petrum, nullam ſuperioritatem, ſed ambiguam æmulationem legis Moyſi præſefert. Et quòd illa diſceptatio non ab Apoſtolis, ſed conuertis Iudæis, & præcipue Phariſæis fuerit textus ille iunctus cum capitulo quintodecimo (vbi illi de D hæreſi phariſæorum, dicebant legalia imponenda etiam Gentilibus) inſinuat. Et rurſus reprehenſio non factis, ſed verbis, ſubditis quandoque licita eſt aduerſus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Galatas ſecundo, & ſuperius ex Sancto Thoma oſtẽdimus. Et item Gregorius (vt habetur ſecunda quæſtione ſeptima, Cap. Petrus) hoc ſoluit, quòd Petrus voluit vti authoritate ſua. Actuum vero quintodecimo non fuit concilium vniuerſale, nec Iacobus dedit ſententiam, & ideo nihil facit ad propoſitum. Quòd non fuerit concilium vniuerſale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi, niſi tres ex duodecim Apoſtolis, vt ad Galatas ſecundo habetur, ſcilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes. Quod enim narratur Actuum quintodecimo, tunc fuit, quando Paulus poſt annos quatuordecim aſcendiſſe ſe Hieroſolymam, ad Galatas ſecundo refert, vt gloſſa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacobus ſententiam non dederit, ſed iudicium ſuum dixerit poſt E Petrum loquens, ex eo patet quod ſubditur. Tunc placuit Apoſtolis & Senioribus cum omni eccleſia eligere, & mittere, &c. ſcribentes per manus ipſorum. Concluſio ergo, in qua ſtat procul dubio ſententia diffinitiua, in communi facta eſt, non a Petro, nec Iacobo. Et ſcito quòd quia ſolutio quæſtionis petebatur non a Petro, ſed ab Apoſtolis, & præsbyteris præſentibus Hieroſolymis, vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus ſimplici apoſtolatu non papali authoritate vſus, exhibuit ſe ſicut vnũ ex aliis in tali conuentu, & cõmuni nomine Apoſtolorũ appellatione contẽtus fuit. Et bene, quia omnis tempus habent, necdum autẽ erat tẽpus vtendi plenitudine poteſtatis ſuæ, in ſtatuto præcipue tranſitorio, quale fuit propoſitum a Iacobo, cũ dicit, Ego iudico, i. hoc eſt iudicium meum, &c. Aduenit poſtmodũ tempus, quo papa manifeſtauit ſuæ plenitudinẽ poteſtatis, vt patet legẽti geſta patrũ, & eccleſiæ. Quãuis & hic Petrus primus inueniaĩ & in electione Matthiæ, & in condemnatione Ananiæ, & Saphiræ, & Simonis & ex traditione ſucceſſiua apoſtolorum, Papam potius quàm concilium primatum obtinere animis vocibuſque chriſtianorum inhibitum eſt, vſque ad concilium Conſtantienſe, ad quod vſq; tempus ſancti doctores abſque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Conſtãtienſe, aut Baſilienſe oppoſitum determinare potuit, quia ſi Hieronymi ſolius authoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit concilio (vt patet 36. q. 2. cap. tria, iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes teſtium inductorum innixa ſacræ ſcripturæ aperte, vt monſtratum eſt, & monſtrabitur, prævalet congregationi Conſtantienſi, ante Martinum, & Baſilienſi concilio? Omnia enim concilia per Romanæ Sedis authoritatẽ robur acceperũt, & facta ſont, vt capit. Significaſti, de elec. allatum eſt. Quòd autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur, ſed potius oppoſitum manifeſtatur, tota enim ratio huius conſiſtit in hoc quòd ſummus prouiſor & legiſlator dominus Ieſus Chriſtus non reliquit eccleſiam dilectiſſimam ſine ſufficienti regula & inobliquabili in remedium occurrentium defectuum, ſed Papa eſt peccabilis, eccleſia vero errare non poteſt: ergo. Hęc enim ratio ad hoc propoſitum non ſolum non procedit ex principiis theologiæ, ſed in hæreſim adducit damnatam: pro fundamento enim ſumitur, quòd eccleſia non poteſt errare, & papa poteſt errare: aut loquuntur de errore perſonali in gratia gratum faciente; aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacumque re eccleſiæ, vel in fide. Si loquuntur de errore perſonali in gratia, in hæreſim inciditur damnatam, quòd poteſtas eccleſiaſtica fundatur ſuper charitate, & tamen hoc modo contra ſeipſum oportet quòd intendat iſte homo, quia expreſſe affert pro ratione, quia Papa eſt peccabilis, & ſacrum collegium ei aſſiſtens non eſt confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipſum eccleſia eſt firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quòd a Deo habeat regulatiuam poteſtatem vſus omnis eccleſiaſticę poteſtatis. Et hoc quid aliud eſt dicere, quàm ſequi hæreſim illorum, qui, quoniam vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine domini, in medio eorum eſt dominus, eccleſiaſticam poteſtatem in bonis chriſtianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in concilio generali, ſecluſo Papa, ſit confirmata magis in fide & gratia perſonali, quàm collegiũ Cardinalium? quare non poſſunt omnes illi eſſe in peccato mortali ſicut iſti? Præterea. Quàmuis eccleſiæ ſit promiſſa gratia perſonalis in aliquo ſuppoſito ſemper (iuxta illud Matth. vltimo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi) quis hoc promiſit prælatis iſtis ſic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum papa? Quæcumque enim authoritas afferatur de congregatis, ſcilicet, Vbi duo vel tres, &c. Si duo ex vobis conſenſerint, & ſimilia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in iſta nõ acephala, quæ vere eſt in nomine domini, ſaltem quo ad authoritatem. Nec poteſt dici, quòd hoc conueniat concilio dicto ex repreſentata eccleſia vniuerſali, quia gratiæ perſonales repreſentati non tranſeunt in repreſentantem, vt patet inductiue.

Si vero loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, conſtat & quòd Papa & quòd concilium ſimul cum Papa errare poteſt, male iudicando de vno regno, quod iſte habet ius eius & non alter, aut quòd ille Epiſcopus ſit ſimoniacus, vt patet in capitulo a nobis, de ſententia excommunic. & in Quol. Sancti Thomæ, vbi ſupra. Si autem de iudicio fidei ſit ſermo, tũc aut cõparatur Papa, & concilium ſecundum proprias naturas & vires: & ſic tam Papa, quàm conciliũ poteſt errare: quia omnis homo mendax. Aut ſecundum aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ: & ſic falſum & erroneum eſt dicere, quòd Papa poſſit errare: quia hoc eſſet dicere, quòd eccleſia tota poteſt errare in fide: quia ad ipſum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptiſmo & eius effectu, capitulo, maiores, & 24. quæſtione 1. capitulis, a recta, memor ſum, & quoties. Et quicquid determinatum eſt ab ipſo de fide omnes Chriſti fideles ſequi oportet, vt patet ex hoc, quòd hæreticus cenſetur, qui damnatæ ab Apoſtolica ſede concluſioni in fide, adhærẽret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet, & ſentit de fide & ſacramentis eccleſiæ quam Roma. eccleſia hæreticus eſt, vt patet ex S. Thoma, in Secunda ſecundæ, quæſtione prima, articulo vltimo, docente quòd ad ſummi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ ſunt fidei, vt ab omnibus inconcuſſa fide teneantur, & in quæſt. 11. articulo ſecundo ad tertium, quod contra Papæ authoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augu. nec aliquis ſacrorum doctorũ ſuam ſententiã defendit. & ex ca. ſi Papa diſt. 40. vbi dicitur, quòd ex ipſo poſt dominum vniuerſorũ ſalus depẽdet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14 ꝙ Spiritus ſanctus docturus eſt nos omnia. Colligendo igitur rationis ſolutionem, dicitur ꝙ ſemper altera præmiſſarum eſt erronea. Si enim eſt ſermo de obliquitate a gratia, illa vniuerſalis eſt erronea, ſcilicet ꝙ obliquum oportet regulari in tertia a recto, & eſt expræſſe damnata etiam a concilio Conſtantienſi ſub Martino. Si autem eſt ſermo obliquitate a iudicio fidei, illa propoſitio eſt erronea, ſcilicet quòd Papa poteſt errare, & reliquum eccleſiæ

non

non. Confirmantur hæc authoritatibus ſupra allatis Et hæc reſpōſio eſt ratio ſumpta ex parte cauſæ materialis, et hac.n.habetur, q̄ non magis communitas, quàm vna perſona in officio Vicariatus Chriſti poſita, quantum ad ea quæ ſunt fidei, habet q̄ ſit ſubiectum ſeu materie aſſiſtentiæ diuinę, cum non ſit differētia apud Deū in multis aut paucis, vno vel pluribus ſaluare, immo ex quo monarchicū inſtitutum eſt regimen, in vno ſolo cōſtituta eſt poteſtas, vt S. Th. in 4. Sent. d. 19. q. t. dicit Ex quo patet, q̄ voluntarie dicitur q̄ papa habet poteſtatem in ædificationem, prout ſapiens.i.cōcilium determinabit. In his.n.quæ ſunt fidei ſecundū diuinam ſapientiam in Scriptura reuelatam & ſibi aſſiſtentem, in directione autem morum ſecūdum prudentiā monaſticam & politicam, quæ in principe eſt, ædificare eccleſiā debet. Et ad hæc multū adiuuatur ex cōcilio ſanctorum Patrū, & propterea cum veneratione a ſummis Pontificibus ſuſcipiuntur, oſtendunt ſiquidem ſtatuta iter papæ, quod ſequi ſecūdum Deum debet. quamuis cogere ipſum nequeant, vt ex prima ſecūdæ S Tho. allegatum eſt. Rationes autem quę concernunt depoſitionem papæ. inferius ſoluentur.

Ex parte vero cauſæ formalis, quia papatus eſt ex formali ſua ratione ſuprema in eccleſia Dei poteſtas, vt ex antedictis habetur, & iſtamet fatetur: ſupremæ autem poteſtati in eccleſia repugnant dari in eccleſia ſuperiorem, quia iam non eſſet ſuprema in eccleſia, ſed poteſtas in eccleſia, regulatiua papatus quo ad vſum eſt ſuperior papatus, ergo in Eccleſia Dei non eſt talis poteſtas, & conſequenter non eſt in illa papatus, ſicut in regulatiuo vſus illius. Prima propoſitio aſſumpta (vt dictum eſt) patet ex determinatione etiā concilii Conſtantienſis, ſub Martino quinto, ſecunda autem eſt nota ex terminis, tertia autem, & probatur, & eſt ab eo confeſſa Probatur quidem, quia cū par in parem non habet imperium, & propterea vnus papa non poteſt ligare manus alterius, oportet ſi eccleſia poteſt ligare manus papæ conſtituendo leges coactiuas circa vſum papatus, & ſuſpendendo ab executione, quòd poteſtas eccleſiæ non ſit par papatui, ſed ſuperior papatu. Confeſſa eſt autem ab hoc viro, quum loquens de diſpenſatione facta a papa dicit, Tenet, &c. Hæc diſpenſatio ſi non contineat errorem apertum, aut niſi fuerit ſuperiori lege prohibita, quòd dicitur propter ſtatuta fieri poſſibilia circa papalis vſum poteſtatis per generale concilium. Hæc ille.

Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum eſt, quòd quemadmodum in adunatione omnium ſenſuum exteriorum in vnum ſubiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter ſingulas ſenſuum poteſtates, niſi ſenſus ſuperior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur, & propterea oportet ponere ſenſum communem, vt patet in Secundo de Anima, vnicum & communem omnium ſenſibilium iudicem altiorem omnibus, qui vno vnum ſubiectum habens plures ſenſuum poteſtates iudicat, ita poſito, ſed non conceſſo, q̄ in eccleſia inueniuntur omnes poteſtates eccleſiaſticæ, ſcilicet papatus, Cardinalatus &c. ſi ex eis non reſultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia poteſtas, nihil poſſet niſi quòd ſecundum ſingulas poteſtates papatus, cardinalatus, epiſcopatus, &c. poſſet Perinde enim eſt, vt dicitur in Secundo de Anima, duabus potentiis iudicare, ac ſi duo iudices eſſent. Ex concurſu igitur omnium poteſtatum in eccleſia vniuerſali etiam cum papa, non plus poteſt apud ſapientes tota eccleſia cum papa, quàm poſſint ſingulæ poteſtates, ac per hoc cum papatus non poſſit ligare manus papæ, nec tota eccleſia hoc poteſt niſi fingatur ſuperior quædam poteſtas papatu, qua eccleſiæ communitas vtens iudicet de ſingularum poteſtatum actibus, & ſi hoc fingitur, contradicitur veritati & ſibiipſi, qui eccleſiam ex papatu, cardinalatu &c. componi vult.

Ex cauſa demum finali probatur intentum quadrupliciter: Primo, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si.n. propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat ſuperiorem in terris, oportet hanc in eccleſia ſupra papam poteſtatem ponere, quis corriget concilium ipſum potens errare? immo q̄d de facto errauit in decretis illis Conſtantienſi, & Baſilienſi, & in multis aliis errare poteſt: Propter quod a concilio ad papam conceditur appellatio, vt S. Tho. in quæſt. de Pot. Dei q. 10. ar. 4. ad 13. dicit. Et de concilio Baſilienſi, quòd quamuis legitime congregatum. et euacuati notaria, conuincitur ex ipſius verbis in ſecunda ſeſſione, ſcilicet, Synodus Baſilienſis decernit, & declarat, quòd ipſa pro hæreſum extirpatione ac morum generali reformatione eccleſiæ in capite & in membris, necnon pace inter Chriſtianos procuranda, in Spiritu ſancto legitime cōgregata, per nullū quamuis authoritate, etiam ſi papali dignitate præfulgeat, diſſolui, aut ad alium locum transferri, ſeu ad aliud tempus prorogari debuit, aut potuit, debet aut poteſt, debebit aut poterit in futurum. abſque eiuſdem Synodi Baſilienſis deliberatione & conſenſu. Hæc ibi. Vbi manifeſtiſſime apparet, quòd

F etiam in his quæ ſunt iuris poſitiui, qualia ſunt tempus & locus concilii, determinauerunt non habere poteſtatem ſummum pontificem, etiam antequam ipſa ſynodus congregata ibi tunc eſſet, quod iam erroneum eſt, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt oſtenderetur & quòd concilium rite etiā congregatum authoritate Romani pontificis, ipſo habente, aut non conſentiente decretis errare poteſt, & errauit, & vt ex hoc vno manifeſte falſo in principio concilii illius decreto, omnium decretorum illius authoritas quanta ſit cognoſcatur. Inquit.n. Auguſt. quòd ſi vel minimum mendacium in ſacra Scriptura admittitur, tota perit.

Secundo, quia verus finis poteſtatis eccleſiaſticæ ſcilicet, vnitas fidei, charitatis, & pacis, qua vna eſt eccleſia, & peruenitur ad patriam cœleſtem, melius cauſatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

Tertio, quia nimis derogat dignitati ſupernaturalis ordinis
G poſitio iſta, quaſi ſicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu concilii ſui, quo fit, vt communitas libera Regem conſtituat cum certis legibus tacitis, vel expreſſis, ſic diſpoſuerit Chriſtus in ſupernaturali regimine eccleſię, dando communitati poteſtatem ſupra principem. Longe quippe aliter eſt, nam ſupernaturalis regiminis firmitas non ſuper humano concilio, ſed ſuper diuina aſſiſtentia ſupernaturali fundatur, ac per hoc ad infallibilitatē infallibiliter conſequendam, ipſa ſupernaturalis regiminis reſolutio reſpuit recurſum ad poteſtatem communitatis.

Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia diſponat omnia ſuauiter, oportet vt Ieſus Chriſtus diſponat regimen eccleſiæ ſuæ, vt viuus, non vt defunctus, propter quod non ante mortem, ſed poſt reſurrectionem in æternum non moriturus, Petrum inſtituit non ſucceſſorem, ſed Vicarium ſuum. Commune eſt autem omnibus principi-
H bus viuentibus Vicarios inſtituentibus, vt poteſtatem Reipublicæ ſuper Vicarium non dent, ſed ſibi reſeruent iudicandum. Dominus igitur Ieſus Chriſtus communitati eccleſiæ non dedit poteſtatem ſuper ſuo Vicario, ſed illi ſuam aſſiſtentiam non defuturam aperiens. Lucæ. 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipſi confirmatione aliorum commiſit ſub dens. Confirma fratres tuos. Et hęc ratio licet magis ex modo, quàm fine regiminis ſumatur, oſtendit tamen, q̄ ad conſequendum eccleſiæ finem ex modo regiminis nō conuenit in eccleſia talem ponere poteſtatē. Quia ergo poſita poteſtas iſta in eccleſia ſupra papam, regimini eccleſiæ per vicariū, ſub Ieſu Chriſto viuente non conuenit, & ſupernaturali reſolutioni eccleſiaſtici iudicii derogat, & ad verū eccleſiæ finem inepta eſt, & intentum finem correctionis omnium errare potentiū non aſſequitur, et tionali formali papatus repugnat aſſiſtentięq; Chriſti ad papam iudiciū in his, quæ ſunt fidei obſtat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci aſſeritur, totq; ſanctorum teſtimoniis ad-
I uerſatur, concludendum eſt, q̄ fruſtra, ignoranter, temere atq; impie prędicatur, ſcribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quòd ſecluſo Papa, non ſit in eccleſia poteſtas legiſlatiua.

QVoniam autem præter dictam poteſtatem duas alias in concilio locis ſecluſo papa.ſ. poteſtatem applicādi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas & poteſtatem condendi interpretandiq; authoritatiue leges, de his aliquantiſper dicendum eſt. Authoritas eccleſiæ in condendis legibus conuenit eccleſię ſecundū iſtum ex hoc, q̄ eſt cōmunitas perfecta. Vnde ſi quælibet communitas libera & perfecta poteſt condere leges, & ipſius ſolius authoritate poſſunt mutari conditæ ab ea leges, ſic in eccleſia etiam oportet.

K Sed vt breuiter error iſtius pateat, omiſſo q̄ eccleſia abſq; papa non eſt cōmunitas perfecta, quia ſine capite, dicimus, q̄ quia eccleſia vniuerſa diſtincta contra papam eſt cōmunitas ſubiecta e Ieſu Chriſto papæ, vt patet ex authoritatibus inductis, teſtantibus ipſum eſſe paſtorem, rectorem, epiſcopum, directoremque omniū Chriſtianorū, & vniuerſalis, ſeu catholicæ eccleſiæ, cōſequēs eſt, q̄ eccleſia, & ſi poſſit ordinare p modū ſocietatis cuiuſdem, non tn̄ poteſt aliquid ſtatuere, habens vim coactiuam, non ſolum circa actus papæ, ſed nec circa quemcumq; Chriſtianum, niſi ratione authoritatis prælatorum illius, ſi illi ad hoc concurrunt, & ſi fiat de facto, non valet, niſi authoritate Ro. pontificis implicite, vel explicite roboretur. Vnde S Th. vt ſuperius adductum eſt, inquit. Sancti patres in conciliis congregati, nihil poſſunt ſtatuere, niſi interueniente authoritate Rom. pontificis. Et, vt prædictum eſt, recte dicit, ſancti patres, quia multi patres ex ſua temeritate poſſunt ſtatuere, etiā ligando manus pontifici ſummo. Et cōfirmatur hoc ex diſtinctione legis poſita a ſancto

Thom.

Tho. in Prima ſecundæ, q. 90. art. vlt. vbi ex prædeterminatis concluditur, quod lex eſt rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quod lex eccleſiæ nihil aliud eſt, quàm rationis ordinatio ad eccleſiæ commune bonum a papa, qui curam habet communitatis eccleſiaſticæ, promulgata, ac per hoc communitas eccleſiæ, cuius ſoli ipſius cura non eſt relicta a Ieſu Chriſto, ſed commiſſa papæ, non poteſt leges authoritatiue facere. Et hoc cognoſcentes ſancti patres, a papa robur decretorum ſuorum recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore poſt electum Martinum papam quintum, ipſa requiſitio oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur deciſa in materie fidei a Martino teſtatur, vt patet in Seſſione vlt. Et Baſilienſes multum inſtiterunt apud Eugenium quartum, vt decreta Baſilienſis concilii approbaret, & numquam obtinuerunt, vt dominus Ioannes de Turrecremata refert, & in geſtis Baſilienſis concilii apparet.

A In caſu autem permiſſionis, puta, quia papa nihil ſtatuit in oppoſitum, & ambiguitatis, quia neſcitur ſi aliquis eſt verus Cardinalis, & ſimilium euentuum mortuo, vel in certo papa, vt tempore magni ſchiſmatis inchoati, ſub Vrbano ſexto contigiſſe videtur, in eccleſia Dei eſſe poteſtatem applicatiuam papatus ad perſonam, ſeruatis debitis requiſitionibus, ne perplexa ſit, aſſerendum eſt. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuerſalem eccleſiam poteſtas hæc deuenire videtur, tamquam non exiſtentibus electoribus determinatis a papa ad repræſentandum illam in hoc actu pro bono ipſius eccleſiæ. Iam enim oſtenſum eſt, quòd eccleſiæ cura non ſibiipſi, ſed Petro a Chriſto commiſſa eſt, & propterea determinatio Petri, ad exercendum electionis actum nomine eccleſiæ præualet tam determinationi, quàm actui ipſius eccleſiæ, cuius nomine, ſed non authoritate fit.

B Amplius, Authoritas eccleſiæ determinatiua de his quæ ſunt fidei, principaliter reſidet in ſummo Pont. & non ſolùm principaliter ſed finaliter, ita quod ad ipſum ſpectat finalis de fide determinatio, nec exſpectat concilium, ſed concilii ſententia a papa confirmatur, & a concilio, ad papam appellatur, vt ſanctus Thomas in allatis locis, & Secunda ſecundæ, & quæſtio, de Potentia Dei, & contra errores Græcorum docet. ergo a fortiori ad papam principaliter & finaliter ſpectat cætera ſtatuere, & fruſtra a concilio ad eum appellaretur, niſi iuſtitiam poſſet ſupra concilium miniſtrare.

B Quid autem de poteſtate depoſitiua ſentiendum ſit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta ſunt, vt pateat, concilium ſecluſo papa, nec regulatiuam vſus papalis poteſtatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis poteſtatis eccleſiaſticæ ad perſonam poteſtatem authoritatiue habere, ſed omnia e papa mendicare ipſum oportet.

Amplius, Conſuetudo eccleſiæ habet & habuit, vt papa in omnibus quæ non ſunt de iure naturæ aut diuino, poſſit non ſolum diſpenſare, ſed mutare iura. non ergo ipſa a concilio in interpretando dependet, ſed econuerſo. Et ex hoc patet quod capitulum frequens, in Concilio Conſtantienſi decretum, niſi apoſtolica authoritate firmatum ſit, non habet certam vim obligatiuam, quoniam in ſeſſione 39. ante electum Martinum factum eſt. C

Et per hæc etiam ſatis clarum reſtat, quod concilium non habet papalem poteſtatem ſuppletiue. Et ſi contra hæc afferantur geſta in concilio Conſtantienſi, iam dictum eſt, quòd propter incertitudinem papæ, & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti poteſt congregatio illa poſt vnionem trium obedientiarum. Verumtamen perfectum, ac indubitatum concilium abſque vero, & indubitato papa, & vno eorum contradicente, eſſe non potuit, propter quod illius acta non niſi ſub Martino quinto authentica ſunt, ſub quo nihil geſtum eſt a concilio ſicut prius.

CAPVT XIII.

Quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, non eſt in eccleſia ſecluſo Papa, niſi in caſu.

DE Authoritate autem applicatiua papatus & aliarum eccleſiaſticarum poteſtatum ad hanc perſonam vel illam, ſciendum eſt, quod poteſtas iſta regulariter & principaliter eſt in papa, & non niſi in caſu in concilio ſeu eccleſia. Et in papa quidem eſſe poteſtatem hanc quo ad applicationem poteſtatum inferiorum papatu, patet tum ex geſtis Apoſtolorum, dum ſingulos epiſcopos per loca inſtituebant, tum eccleſiæ conſuetudine, quæ quotidie hæc a papa facienda ſuſcipit abſque conſcientiæ ſcrupulo, tum ex ratione officii ſui, ad eundem namque ſpectat D plena poteſtas ſupremi regiminis & aſſumptio aliorum in partem ſolicitudinis, vt patet Exodi 18. vbi Moyſes dux populi ex conſilio Iethro elegit & conſtituit principes populi, & millenos, & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem vero papatus, & ex geſtis Beati Petri Apoſtoli, cum inſtituit Clementem papam, vt habetur 8. q. 1. Si Petrus, ex authoritate Ioannis tertii, qui ſedit anno Domini 600. tempore Iuſtini Imperatoris, & ex continua obſeruatione liquet. Papa namque inſtituit ad quos ſpectet electio, & mutat & limitat ſic actum electionis, vt oppoſito modo ſit irritus. In eccleſia autem, ſeu concilio non eſſe hanc authoritatem ſecluſo papa, ex hoc patet, quod tota eccleſia non poteſt authoritatiue mutare legem factam a papa, puta quod electio non ſpectet ad Cardinales veros, & indubitatos quòd electus a minus quàm duabus partibus Cardinalium, ſit papa, ſed bene econuerſo, papa poſſet ſtatuere, quòd electus a minus, B quàm duabus partibus Cardinalium, ſit papa, & quòd electio ſpectaret ad tales, & tot prælatos, & non ad hos, qui vocantur Cardinales, quia eiuſdem eſt deſtituere, cuius authoritatiue eſt conſtituere in his quæ ſunt iuris poſitiui, quale eſt, quòd electio ſpectet magis ad presbyteros & diaconos talium eccleſiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, quàm ad Canonicos Lateranenſes, & ſancti Petri, magis ad epiſcopos Hoſtienſem, Sabinenſem, Præneſtinum, Tuſculanenſem, Albanenſem, & Portuen. quàm ad alios epiſcopos. Hoc enim nec a diuino, nec a naturali iure eſſe conſtat. Si enim poteſtas ipſa applicatiua eſſet in eccleſia, ſecluſo papa, poſſet eccleſia mutare ſtatuta papæ, circa applicationem huiuſmodi. Vnde ſecundum veritatem, concilium, ſecluſo papa, quin nihil poteſt niſi quòd per ſingulas poteſtates in eo contentas poteſt, nec vnum quidem, & illum minimum poteſt conſtituere epiſcopum, ſi illi prælati ad quos ſpectat illum conſtituere, defuerint. Papa autem poteſt & eligere, & conſtituere epiſcopos vbiq; terrarum ſua ſola authoritate, quæ non ſua, ſed illius eſt, qui gradit in multitudine fortitudinis ſuæ.

CAPVT XIIII.

In quo ſoluuntur rationes contra papam, quòd eccleſia ſit totum, & authoritas eius maior in ſex.

QVod vero dicitur, quod comparare eccleſiam papæ, eſt comparare totum parti integrali, de poteſtatibus eccleſiaſticis loquendo, quia de his eſt ſermo, facillimum eſt ſoluere, imma ſophiſticum monſtrare, nam ſophiſma eſt. Nam ſicut vnitas eſt pars numeri, & ſenarius numerus eſt maior tam vnitate, quàm dualitate, ita papatus, qui eſt vnica poteſtas eccleſiaſtica, eſt pars totius numeri poteſtatis eccleſiaſticæ. Et hoc modo poteſtas eccleſiæ eſt maior poteſtate papæ, ſicut totum parte, & hoc eſt dicere, quia ſunt plures poteſtates, quàm poteſtas papæ, quod gratis conceditur. Sed ex hoc non ſequitur, quòd poteſtas eccleſiæ ſit maior, id eſt plus poſſit, quàm papa, in quo ſenſu diſputatur. Vnde puerile eſt, quòd ex diſtinctione poteſtatis eccleſiaſticæ in papatum, cardinalatum, epiſcopatum, &c. inferatur, quòd quærere, an eccleſia ſit maior papa, eſt quærere an totum ſit maius parte integrali.

Quod etiam dicitur, quòd eccleſiæ authoritas eſt maior authoritate papæ in ſex, falſum & erroneum eſt: quoniam ſi ſumatur eccleſia, vt diſtincta contra papam, nullo modo eſt maior papa. niſi amplitudine ſeu extenſione numeri, quia papa eſt vna poteſtas, illa multæ. Ex quo enim oſtenſum eſt quòd papatus, ſecluſo papa, non eſt in eccleſia niſi potentia miniſterialiter electiua, quia ſcilicet poteſt ſede vacante papam eligere per Cardinales, vel per ſeipſam in caſu, & papatus eſt poteſtas ſuprema, ad quam ſpectat cauſas fidei determinare, & qui certus eſt, B non eget amplius certificari, erroneum eſt dicere, quòd vltima deciſio fidei non ad papam, ſed ad concilium ſpectat, & tanto magis erroneum, quanto de concilio dicitur diſtincto contra papam.

Et quoniam ſola diuina aſſiſtentia cauſa eſt inobliquabilis directionis & iudicii in eccleſia, & hæc adeſt papæ, & ſimiliter papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum, coactiuam vim habens, & omnem poteſtatem virtualiter continens, conſequens eſt, quòd authoritatiue eccleſia non ſit maior papa, ſed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et ſic patet quanta cæcitate percuſſus fuerit iſte Garſon, dicens quòd luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat concluſio iſta, quam monſtrauimus erroneam. Et ruſſus quàm præſumptuoſus fuerit, appellando Doctrinam Sanctorum annis 140. approbatam, peſtiferam & pernicioſiſſimam. Nec excuſatur niſi affectata forte ignorantia ex declaratione concilii Conſtantienſis, in vna tantum obedientia ſub Ioann. 23. Papa dubio, prolongo etiam & reclamante, vt dicitur.

quo requiſitus renuit, poſſunt Cardinales, poteſt Imperator, poſſunt Prælati congregationem vniuerſalem facere, in qua tamen nõ vniuerſalis cura eccleſiæ, ſed tantum depoſitiua poteſtas papæ, & electio ad ſolos Cardinales (ad quod de iure ſpectat) pertinebit. Probabitur hoc, cũ de depoſitione papæ inſtantius agetur. Secundus eſt, quando papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigiſſe dicitur in magno ſchiſmate Vrbani ſexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa ſit eccleſia, illa membra eccleſiæ quæ inueniuntur, poteſtatem habent iudicandi verum, ſi poteſt ſciri, & ſi ſciri nequit, prouidendi, quòd electores in vnũ eorum vel alium conueniant, & ſi certi electores neſcirentur, cum electio ad eccleſiam deuoluta ſit, eo ipſo electorum defectu concilium ſic imperfectum eliget, vt in concilio Conſtantienſi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis caſibus nulla neceſſitas apparet talis concilii, nam ſi nõ ſanæ eſt mentis perpetuo, & hoc conſtat, alius eligi a Cardinalibus poteſt, quoniam mortuus eſt papa vita rationali non ſolũ in actu, vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus, ſed in potentia naturali. Conſtat autem quòd papa eligitur in paſtorem eccleſiæ ſecundum vitam rationalem, & propterea non eſt trepidandum timore, vbi non eſt timor. Et ſi dubium eſſet de ſanitate recuperanda, expectandũ eſt, ſicut in diuturnis ægritudinibus. Poſſet quoque propter dubios euentus ſtatuto Pontificis obuiari huic caſui, ſi ſtatueretur, quòd Papa, inſanus factus, tanto tempore expectetur, & ſi poſt nullum veſtigium ſanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, cenſeatur mortuus, & Apoſtolicã ſedem vacare. Ex quo namque quilibet ſub lege pontificatum acceptarat, & eam non reuocaret, tacito conſenſu renunciare, aut depoſitionem acceptare ſe profiteretur, adueniente tali caſu, & ſic ſi poſt electum alium pontificem ſanus fieret, papatum repetere non poſſet, a quo ſemel rite excidiſſet. Ex eo autem quòd papa captus eſſet, & non pateret acceſſus ad eum, alter non eſſet creandus. Petrus namque ſeruabatur in carcere nullo patente acceſſu, vt patet ex actibus Apoſtolorum, & tamen non eſt electus alter, ſed oratio facta ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro eo, ipſum liberauit. Numquid eſt abbreuiata manus Domini, aut ſtatuendus eſt terminus Domino intra quem debeat liberare papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia, & reprehenſi a Iudith ſunt dicente, Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei, vt patet Iudith ſeptimo, & octauo. Poſſet tamen in hoc & in præcedenti caſu, pontificio ſtatuto prouideri, quòd a Cardinalibus eligeretur vnus, qui vicem Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut iſto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus poſſet omnia facere in vtroq; foro, ſicut modo poteſt ſummus Pœnitentiarius in foro conſcientiæ abſoluere authoritate iuris; mortuo pontifice vel fatuo, vel detento.

In caſu autem, quo papa non hæretico certus & indubitatus, renuit requiſitus congregare concilium, & ſtatutum eſſet concilij generalis cum omnibus clauſulis derogatoriis, vt Conſtantienſes cœperunt, & Baſilienſes appoſuerunt, neſcio ad quid congregatio iſta fieret, cum nihil poſſet facere, quòd remittens papa nõ poſſet irritare. Pro erronea ergo habenda eſt omnis opinio, dicens concilium perfectum, id eſt habens authoritatem diſponendi, & ſtatuendi ſimpliciter de vniuerſali eccleſia, poſſe abſq; Roma. Pontif. authoritate celebrari, ſeu congregari, quia derogat ſingulari priuilegio poteſtatis papalis, concesso ſibi a Chriſto immediate, vt patet ex dictis.

Dicentibus autem, quòd quia concilium Conſtantienſ. in Seſſione 39. Et poſt Baſilien. in ſeſſione 11. Conſtituit cap. frequens, ideo etiam inuito Pontifice de decennio in decennium poteſt celebrari concilium, etiam perfectum, propter authoritatem ſtatuti reſpondendum eſt, quòd ſunt in magno errore, & quòd in veritate ſchiſmati operam dant tales, & tanquam ſchiſmatici puniri poſſunt, ſi ſic exequerentur, quoniam rebelles ſunt Romano Pontifici, qui eſt ſupra totum ius poſitiuum, & conſtat, quòd determinatio temporis & loci concilii de iure eſt poſitiuo. Et ſi doctores aliqui inueniuntur ſentientes, quòd quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiuſmodi, aut ſunt ſectatores illius erroris, quòd concilium eſt ſupra papam, aut loquuntur ſtante ſtatuto in robore, ita quòd papa non tollat, aut interpretetur, aut diſpenſet, aut prohibeat.

Quo ad negationem vero conſenſus requiſiti papæ ad congregandum concilium, quia tantum ponderatur, ſciendum eſt, quòd oportet hic diſcretione vti, nam ſi requiritur a viris probis, quos præterita & perſeuerans vitę, ac morum integritas commendat, & ſubeſt cauſa concilii (puta hæreſis vel ſchiſma) debet papa annuere, & numquam credo quòd fuerit papa, qui negauerit, ſic rebus ſe habentibus. Si autem requiritur a viris, qui volunt alligare onera aliis & digito ſuo nolunt mouere ea, qui Priſcorum conciliorum ſtatuta non ſeruant ambitioſis, inſatiabilibus ſuarum paſſionum ſectatoribus, & huiuſmodi pro reformatione eccleſiæ, nonne reſponſio Chriſti conuenit? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui, præſertim quòd melius poteſt papa ſolus reformare eccleſiam inchoãdo ſponte a ſeipſo & ſuis, quàm per concilium: oportet.n. primo ſeruare quæ ſcripta ſũt, & deinde alia ſcribere ſtatuta. Sufficiens quoq; eſt cauſa negãdi conſenſum concilio, probabilis timor vſurpandæ authoritatis a concilio ſupra papam, vt Baſilienſes mox oſtenderunt bis, ſcilicet cum primum inchoatum eſt concilium, ſeſſione 11. Et cũ iterum ſedition e gratum fuit ab Eugenio, ſeſſione 18. Finis enim concilii, eſt pax, quæ per iſtam vſurpationem perturbatur, vt experientia rerum magiſtra teſtatur.

Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilii abſq; papæ conſenſu, media via ſola vera eſt, quam declarauimus, ſcilicet quòd concilium perfectum ſimpliciter, nunquam: imperfectum vero concilium ſecundũ præſentem eccleſiæ ſtatum quandoque ſine papa; & contra ipſum congregari & celebrari poteſt. Et ſecundũ hanc diſtinctionem potes diuerſa, ſi vis, dicta doctorum ſaluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio poteſtatis eccleſiæ, & Papæ in caſu hæreſis. Et primo de modo quo papa propter crimen hæreſis ſubijcitur concilio, ſecundum vnam opinionem.

POſt collatam poteſtatẽ papæ cum authoritate eccleſiæ, & concilii generalis ſimpliciter & abſolute, & manifeſtationẽ ſuperioritatis papæ ſupra eccleſiam vniuerſalẽ, & conciliũ vniuerſale, conſequenter cõparanda eſt authoritas concilii ad papã in caſibus. Et primo in caſu hæreſis, deinde in caſu incorrigibilitatis & aliis caſibus, & demum in euentibus.

Et quoniam innata eſt nobis via ex certioribus nobis in minus certa, ſupponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. Si papa d.40. quòd papa propter crimen hæreſis põt deponi a concilio generali, & inueſtigamus modũ depoſitionis, & poteſtatem depoſitiuam, vt ſic noſſe poſſimus an papa in aliquo caſu ſit ſubditus concilio, ſeu eccleſiæ vniuerſali.

De modo quo papa propter crimen hæreſis deponitur varia eſt opinio. Quidam dicunt quòd hoc ſit propter defectum ſubiecti. Subiectum namque papatus dicunt eſſe hominem fidelẽ, ac per hoc ſicut deficiente vita corporali per mortem, deſinit ſubiectũ papatus, ita deficiente fide in illo homine qui eſt papa per hæreſim, deſinit ſubiectũ papatus. Fundatur hæc opinio ſuper hoc, quòd fides conſtituit viatorem in hoc quod eſt eſſe membrum eccleſiæ Chriſti. Huic enim adiuncta alia propoſitione, ſcilicet quòd negatio prioris inducit negationem poſterioris in eſſentialiter ordinatis ordine cauſæ formalis, quæ patet inductiue, ſi enim non eſt animal, non eſt homo; & ſi non eſt color, non eſt albedo, & ſic de aliis, ſubiungunt, ſed eſſe membrum & eſſe caput, ſunt ſic eſſentialiter ordinata, quòd eſſe membrum eſt prius quàm eſſe caput, vt patet, quia caput oportet eſſe membrum, ſed non econuerſo, quod igitur non eſt membrum, non eſt caput. Et ſic homo carens fide, qualis eſt hæreticus, non eſt membrum eccleſiæ, igitur non eſt caput eiuſdem, ac per hoc cum papa nihil aliud ſit, quàm caput eccleſiæ, eo ipſo quo ſit ſine fide, ſit non papa. Et hoc eſt, quod ſub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cum papa ſit hæreticus ipſo facto iure diuino, quo ſit diſtinctio fidelium ab infidelibus, eſt priuatus papatu. Et quando per eccleſiam propterea deponitur, nõ iudicatur neque deponitur papa, ſed qui iam iudicatus eſt (quia non credit. ſecundum verbũ Domini Ioan. 3.) & qui iam depoſitus eſt, dum propria voluntate tranſlatus eſt extra corpus eccleſiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depoſitus. Primam autem propoſitionem radicem huius propoſitionis, quę ſola negari in hac ratione poteſt) fundant ſuper authoritatibus plurimis, quibuſdam directe ex ratione fidei eccleſiæ, quibuſdam ex conſequentibus ad eſſe extra fidem, & eccleſiam id teſtantibus. Ex ratione fidei quatuor afferũtur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petrã ædificabo eccleſiam, ſiue enim per Petram intelligatur Chriſtus ſiue Petrus, ſiue confeſſio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipſa.n. ſemper inuenitur fundare eccleſiam. Secunda eſt Abacuc 2. & Apoſtoli ad Rom. 1. Hebræor. 10. Iuſtus ex fide viuit. Sicut autẽ viuere viuentibus eſt eſſe in naturalibus, ita in eccleſia viuere eſt eſſe in ea, bene viuere autem eſt per charitatem. Tertia eſt Apoſtoli ad Hebræ. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Subſtantia enim primum locum tenet. Quarta, ita eſt ſancti Thomæ, in 3. Sent. diſtinct. 23. quæſtio. 2. artic. 2.

ex expreſſe dicentis, ꝙ homines infideles non pertinent ad vnionem corporis eccleſiæ, ſecundum quod eſt vnum ſimpliciter, & ideo reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia, ſecundum quòd ſunt vnibiles corpori. F

Ex ratione eccleſiæ aſſertur diffinitiō eccleſiæ, ſcilicet ꝙ eſt collectio fidelium de Conſ.d.1.cap. Eccleſia. Ex conſequētibus vero ad eſſe extra fidem, & eccleſiā multæ afferri poſſunt authoritates, dicentes, ad ſtatum extra fidem & eccleſiam conſequi exire communionem fidelium, ſine clauibus, ſine poteſtate, ſine honore, ſine officio paſcendi oues ſitei & eſſe procul e cōmunione fidelium hæreticos ſecinnt, in primis Dominus Num.16. Recedite, inquit e tabernaculis impiorum Dathan.ſ.& Abirō, ſchiſmaticorum. Conſtat.n. omnes hæreticos eſſe ſchiſmaticos. Deinde Paulus Apoſtolus ad Galat.1. Si Angelus de cęlo euāgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis, Anathema ſit. Et ſecundæ ad Theſſal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulāte inordinate, & non ſecundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corinth. 6. Nolite iugum ducere cū infidelibus, quæ.n. participatio iuſtitiæ cū iniquitate, aut quę ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cū infideli? Demum Ioannes Euāgeliſta 2. Ioan. 2. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domū nec Aue ei dixeritis. Amiſſionem clauium Ambro. in Paſto. (& habetur de Pœn.d.1.c. Verbū) explicat. Dominus paritꝰ, & ſoluendi eſſe voluit & ligādi, & ſubdit. Certum eſt ꝙ eccleſiæ verū licet, hæreſis vtrumq; non habet: honoris vero & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat, vt habetur 7.q.1.c. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem pacis obſeruat, & ſe ab eccleſiæ vinculo atq; ſacerdotum collegio ſeparat, nec epiſcopi poteſtatem poteſt habere nec honorem Et 24.q.1, Cen. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis & iuris. Ad idem eſt Gelaſius ibidem in cap. Agathius. Ad idem eſt expreſſe S.Tho. in Secunda ſecūdæ, q.39.art.3. volens ꝙ poteſtas ſpiritualis iuriſdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vſum, nec quo ad ſubſtantiam, ita quòd ſi quid fecerint, nihil eſt actum. Officium paſcendi oues adimit Auguſt. in ſermone de Paſto. tractās illud Can.1. Paſce hędos tuos, & dicens. Manenti Petro dicitur paſce oues meas, exeunti hæretico, paſce hædos tuos Et hanc ſententiam repetit in epiſtola ad Vincentium. G H

Ex his omnibus clare patet radicalis illa propoſitio, ꝙ fides facit membrū eccleſiæ. Si.n. ſæculo iure poſitiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis ſuis, nō eſſet eis ſubtracta communio, non honor, non poteſtas, non officiū, vt de ſe patet, immo ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum, quia papa ſola poteſtate iuriſdictionis conſtituitur. Confirmaturq; hæc poſitio, ex eo quòd papa hæreticus eſt excommunicatus, vt patet ex gloſ. in c. Agathius. 24.q. Dicente. Hic eſt caſus, in quo papa papam ligare poteſt, in quo papa in Canonem latæ ſententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, ꝙ par parem ſoluere, vel ligare non poteſt, quia ſi papa eſt hæreticus, eſt minor quolibet catholico, vt habetur 11.q.1. Cā, audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in c. Inferior d.21. Eſt etiam accuſandus, adeo (vt gl. in c. Si papa d.40.) dicit ꝙ papa non pōt ſtatuere, qđ non poſſit papa accuſari de hæreſi, eſt etiam iudicandus, vt in d.c. Si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non eſſe papam, ſed minorem. Et ad hoc eſt S.Tho. in 4.d.19.q.2.art.2.q.3. ad 1. tractans illud ad Galat.2 quomodo Paulus reſtitit in faciem Petro, dicit ꝙ non debent prælati a ſubditis corā multitudine corripi niſi immineret periculum fidei, tunc.n. prælatus minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat.n. ꝙ non de maioritate & minoritate charitatis loquitur, quia hoc eſt cōmune omni peccato mortali, ſed poteſtatis, quia prælatus præeſt ſubdito. ergo vt prius. I

Ex his autem infertur quòd in vtroque modo quo certus papa viuens definit eſſe papa, eadem eſt cauſa deſitionis, ſcilicet propria voluntas illius qui eſt papa, nam renunciando propria voluntate abdicat a ſe, eſſe caput eccleſiæ, hæreſim autem amplectendo, propria voluntate aufert a ſe eſſe membrum eccleſiæ, & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo deſinitionis papæ viuentis habetur, quòd papa inuitus deponitur, propter quod remanere dicunt inconcuſſum, quòd papa manens papa, non habet ſuperiorem in terris poteſtatem. K

TRACT. I.

CAPVT XVIII.

De modo quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliam opinionem.

QVamuis autem dicta poſitio illuſtrium ſit virorum, & cōmunis videatur eſſe, non placet tñ omnibus, contradicūt namq; duobus ponentes duas propoſitiones. Prima eſt, ꝙ papa hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, ſed deponendus. Secūda eſt, ꝙ papa hæreticus manens papa, habet ſuperiorem iudicē in terris, conciliū vniuerſale. Primam propoſitionē licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolum afferentur, quia in his cōſiſtit vis. Primo ex facto Marcellini, & glo.d.21. Can. Nunc autē. qui idololatra non fuit depoſitus, & fuit ſanctus. Et gloſſ. affert Hug. dicentem, Quia paratus erat corrigi, nō deponitur, vt 24. q.3. Dicit Apoſt. Secūdo ex c. Audiuimus. 24.q.1. vbi dicitur de epiſcopo hæretico. Si aūt in corde ſuo nouam hęreſim confinxit, ex quo tale prædicare cœpit, nominē damnare potuit. Ante depoſitus ipſo facto. Tertio, quia alij prælati non ſunt ipſo facto priuati, ſed perſeuerant in prælationibus ſuis, redeūtes ad pœnitentiā, ergo nec papa, cū nō ſit deterioris cōditionis. Aſſūptū patet 1.q.7. Maximū.2.q.cā cuiuslibet, & ca. Quotquot. Quarto, quia (vt patet extra de hær. rū ex iniūcto) ad eundē pertinēt inſtitutio & deſtitutio, ſed inſtitutio papæ ptinet ad electores, ergo & deſtitutio, abſq; ergo iudicio electorum non deſtituiť papa.

Secundam autem propoſitionem, ꝙ papa hæreticus, manens papa habet iudicem in terris vniuerſalem eccleſiam, probāt quo ad primā partem ſic, papa hæreticus eſt accuſandus & iudicādus ſecundum omnes, vt habetur d.40. Si papa. & non eſt ipſo facto depoſitus, vt probatum eſt: ergo habet iudicem, coram quo accuſetur, & a quo iudicetur. Quo ad ſecūdam ex eo ꝙ eccleſia vniuerſalis, ſeu vniuerſale concilium eſt ſupra papam in hoc caſu, vt communiter tenetur.

CAPVT XIX.

Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRæmiſſis duobus modis dicendi contrariis, quomodo papa hæreticus, deſinit eſſe papa, examinanda primo occurrit illa propoſitio, quæ eſt fundamentum primi modi, An ſit vera Et breuiter facile oſtenditur, ꝙ eſt falſa ſimpliciter, quamuis forte tracta ad aliquem ſenſum, ſit vera. Monſtratur igitur, ꝙ nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus, tali ratione. Alij epiſcopi ſi ſint hæretici, non ſunt ipſo facto priuati iure diuino, aut humano, ergo nec papa. Sequela patet, quia papa non eſt deterioris conditionis, quam alij epiſcopi. Aſſumptū probatur ſic, epiſcopus diſcredens contra fidem, ſolo actu interiori eſt vere proprie & perfecte hæreticus, & non eſt priuatus poteſtate iuriſdictionis ipſo facto, ergo perfecte hæreticus epiſcopus non eſt priuatus ipſo facto.

In hoc proceſſu ſunt duę propoſitiones. Prima, ꝙ ſolo actu interiori conſtituatur perfecte hæreticus. Et hæc eſt manifeſte per ſe, quia hæreſis eſt peccatum mortale oppoſitum fidei, quæ perfecte conſiſtit in ſolo actu interiori, cuius effectus eſt confeſſio exterior, iuxta illud ad Roma.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Secunda autē probatur, quia poteſtas iuriſdictionis ineſt huic homini, qui eſt epiſcopus ex ſimplici commiſſione hominis, vt S.Thom. expreſſe dicit in ſecunda ſecundæ, q.39.ar.3. Ex hoc.n. deducitur intentum ſic; epiſcopus hæreticus ſolo actu interiori, nulli hominis iudicio ſubditus, et hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interioribus puris, iuxta illud 1.Reg.16. Homo videt quę foris ſunt, Deus autem intuetur cor. Et 1. ad Corinth.4. Apoſtolus dicit. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Propter quod talis hæreticus non eſt excommunicatus, non enim poteſt eccleſia excommunicare, quod non poteſt iudicare. Ergo multo minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate, quæ eſt ab hominis commiſſione, vtrumque enim eſt humani iudicij, committere ſcilicet, & auferre illam, & dixi, multo minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipſo facto, quām ad incurrendam excommunicationem, quoniam incurſus cenſurarum nō requirit declarationem, ſicut incurſus priuationis apud Iuriſtas.

Ad hanc rationem non video reſponſionem, niſi dicatur ꝙ poteſtas iuriſdictionis non eſt ab homine: quod eſt primo contra ſanctum Thomam. Eſt ſecundo contra ſententiam omnium doctorū catholicorum, ſentiens unum, quòd a Petro omnē iuriſdictio-

iuriſdictio in totum reſiduum eccleſiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ c. ita Dominus. diſt. 19. Ita Dominus huius muneris ſacramentum ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem ſunt tot authoritates & rationes, quot ſunt ad oſtendendum vnitatem capitis & principis in eccleſia militante, propterea nolo immorari, ſed pro conſtanti ſupponere. Et ſi dicatur, quòd nõ eſt par ratio de papa & aliis epiſcopis in hoc caſu, quia poteſtas iuriſdictionis in aliis epiſcopis eſt ab homine, in papa vero eſt a Deo immediate, & propterea merito accidit, vt epiſcopi, quorũ poteſtas eſt ab homine, nõ ſint ipſo facto priuati, quia homo videt q̃ foris ſunt, & papa, cuius poteſtas eſt a ſolo Deo, ſit ipſo facto priuatus, quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facile eluditur, diſcernendo inter opus Dei, & opus hominis. B Quòd. n. in papatu ſit poteſtas iuriſdictionis, a Deo eſt immediate, iuxta illud Matthæi 16 Quodcumq; ligaueris ſuper terram, &c. Quod autem papatus ipſe habens hanc poteſtatem, ſit in hoc homine, ab homine, eſt (ſola Petri perſona excepta, quẽ Deus ipſe papam fecit Ioann. vlt. Paſce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo ſit papatus. Et quoniam cũ deponitur papa, non aufertur poteſtas iuriſdictionis a papatu, quod eſſet auferre opus Dei, quoniã, vt dicitur ad Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei, ſed aufertur poteſtas iuriſdictionis ab hoc homine, in quo non fuit poſita a Deo immediate, ſed mediante iudicio humano, ideo eadem ratio eſt de papa & aliis epiſcopis, quo ad perditionem poteſtatis iuriſdictionis a Deo, ſeu iure diuino. In vtriſque n. a Deo cum ſit mediante iudicio humano, conſequens eſt, quòd non auferatur a Deo immediate, ſed mediante humano iudicio, ac per hoc non aufertur per id, quòd humano iudicio ſecundum ſe non ſubiacet, ſcilicet occultam in C ſolo corde hæreſim.

Si quis autem hæſitaret de illa altera propoſitione, ſcilicet q̃ de hæreſi interiori, eccleſia non ſe poteſt impedire, propterea quia Doct. dicunt, quòd hæretici etiam occulti, ſunt excommunicati, & quia in Clem. de hær. cap. Multorum, excõmunicãtur inquiſitores, qui odio vel amore omiſerint procedere. Vbi de interiori amore & odio eccleſia iudicat. Faciliime certior fieri poteſt, quòd hæretici vt ſit de foro eccleſiaſtico ſubditi, quantumcumque occulti, ſunt excommunicati, & non hæretici ſolo actu interiori. Vnde ſi quis incidit in hæreſim interius, & ſolus ſecum loquendo verbo exteriori profert ſubmiſſiſſime illam hæreſim, eſt excommunicatus, quamuis ſit omnino occultus, quia actus exterioris loquutionis ſubiacet humano iudicio ſecundũ ſe, quamuis careat teſtibus. In Clem. autem illa & ſimilibus nõ iudicantur actus interiores ſecundum ſe, in ſua puritate manentes, ſed vt ſunt cauſæ exteriorum commiſſionum, aut omiſſionum, ad idem namque genus pertinet commiſſio & omiſſio, D ſicut affirmatio & negatio, ſermo autem noſter eſt de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius diſtinctionis, ſcilicet de occulto per ſe, & occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum, quia contingit in his quæ ſunt per accidens etiam ſapientes falli, vt Ariſt. dicit. Actus enim interiores puri ſunt in genere occultorum per ſe, quia ex propria natura habent quòd ſint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores ſunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura ſubſunt cognitioni humanæ. Poſſunt namque ſenſibus percipi, ſed ex hoc, quòd ſunt ſine teſte occulta ſunt, propter quod numquam, vt dictum eſt, ab eccleſia actus interior purus, ſed exterior iunctus dicatur. Vnde, quia præſens ratio conuincit intellectum meum, ideo concludo, quòd illa propoſitio, papa cum ſit hæreticus ipſo facto eſt iure diuino, ſeu humano depoſitus, eſt falſa.

E Confirmatur autem ſic eſſe vt dicimus, etiam ex ipſis contrarium ſentientibus, quoniam dicunt, quòd Papa quamuis hæreticus, ſi eſt paratus corrigi, nõ deponitur, vt gloſ. in diſtinct. 40. Nunc autem, adducit Hugo. Si enim hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino a papatu, quomodo iterum ſit Papa? immo quomodo ex ſola non depoſitione perſeuerat papa? immo quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt poſitione anteriori, ſcilicet quòd ſit ipſo facto iure diuino depoſitus, vt patet. Nec ſufficienter dicitur, quòd non dum eccleſia non deponit, reeligit, tum quia falſum eſt quòd depoſitio ſit reelectio, vt patet, tum quia electores, ad quos ſpectat, ſi peterẽtur, an velint ipſum reeligere, dicerent quòd non, aut quòd vellent meditari ſuper hoc, ſed non deponunt, quia ius videtur habere, quòd ſi eſt paratus corrigi, non deponatur. Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, ſed ſuſtinent quod habet, & ſi nihil habet, vt poſitio illa dixit, nihil ſuſtinẽt decepti. Et ſiquis hoc eorum dictũ ſuſcipiat vt verum, quòd papa factus hæreticus, paratus poſtmodum corrigi, non deponitur, ſequitur manifeſte, quòd pa-A pa manifeſtus hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, quis enim paratus corrigi non deponitur, ſequitur quòd non erat prius depoſitus.

CAPVT XX.

Rationabilis ſententia, quòd papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali eccleſiæ & non authoritatiuæ ſuper papam.

PRemiſſa certitudine trium, ſcilicet quòd papa ex hoc q̃ factus eſt hæreticus non eſt ipſo facto diuino, aut humano iure depoſitus, & q̃ papa manens papa, non habet ſuperiorem in terris, & q̃ papa ſi a fide deuiat, deponendus eſt, vt in cap. Si papa 40. diſt. B Magna reſtat ambiguitas, quomodo & a quo iudicabitur papa deponendus, q̃ ſi depoſitus, cum iudex in quantũ iudex, ſit ſuperior eo qui iudicatur. Vnde Apoſtolus ad Rom. 14. Tu inquit, quis es qui iudicas alienum ſeruũ? domino ſuo ſtat, aut cadit. & S. Thom. in Secunda ſecundæ q. 67. determinat q̃ iudex non poteſt niſi ſubditum iudicare, & in Decre. d. 21. cap. Inferior. idem dicitur. Si namque a concilio vniuerſali iudicãdus deponendusque eſt, ſtatim ſequitur quòd papa manens papa, habet concilium vniuerſale ſupra ſe, ſaltem in caſu hæreſis. Si autem nec concilium nec eccleſia eſt ſupra ipſum, ſtatim ſequitur quòd papa deuius a fide, ſit iudicandus & deponendus, & tamen a nullo eſt iudicandus & deponendus, quod eſt ridiculũ. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumque extremum? nõ eſt quo diuertendum ſit, niſi ad medium, quod difficile attingitur, in cuius attinctione conſiſtit virtus, quod multas conſueuit ſoluere quæſtiones.

C Dicamus igitur, quòd hic ſunt duæ viæ extremæ, & ambæ falſæ, altera eſt, quòd papa factus hæreticus eſt ipſo facto diuino iure abſque humano iudice depoſitus, altera eſt, quòd papa manens papa, habet ſupra ſe in terris ſuperiorem poteſtatem, a qua poteſt deponi. Media autem via eſt adhuc duplex, altera dicẽs, quòd papa licet abſolute non habeat ſuperiorem in terris eccleſiam, ipſe tamen in caſu hæreſis habet ſuperiorem in terris eccleſiam vniuerſalem. Altera dicens, quòd papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorem in terris, ſed ſubeſt poteſtati miniſteriali vniuerſalis eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua eccleſiæ ſuper Petrum papam in caſu hæreſis, oportet enim ſubditum eſſe, qui iudicatur, & cogi poſſe. & hæc eſt via communis quantum vidi hactenus. Contra tamen hãc viam eſt, quia cum papa diuino iure ſit ſupra concilium, & eccleſiam, vt oſtenſum eſt oportet ſi in aliquo caſu eſt illi ſubditus, quòd ex diuino iure ſit facta exceptio iſta, nullum enim aliud inferius ius poteſt exceptionem D hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur ſubiectio, ſed ſeparatio, cum caſus hæreſis excipitur, vt patet in ſingulis textibus ſacræ Scripturæ inductis. Nume. enim 16 dicitur, Recedite. Ad Galat. 1. Anathema, id eſt ſeparatum ſit. Secundæ ad Theſſal. 3. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corinth. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatem & inferioritatem in caſu hæreſis ex diuino iure, ſed ſeparationem. conſtat autem q̃ ſeparare ſe poteſt eccleſia a papa ſola miniſteriali poteſtate, qua poteſt ipſum eligere. Non igitur ex hoc, q̃ diuino iure ſancitum eſt, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul ſit ab eccleſia, maiori poteſtate opus eſt quàm miniſteriali, ex quo ipſa ſufficit, & eam conſtat eſſe in eccleſia. Et cõfirmatur hoc, quia non eſt iuri diuino tribuendum, quod nec expreſſum eſt in eo, nec ex expreſſis neceſſario ſequitur. poteſtas autẽ ſupra papam in caſu hæreſis, proprie loquendo, non habetur E in diuino iure, nec ex ipſo neceſſario ſequitur, ergo. Probatur minor, q̃ enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto quia imminens ſchiſma Opuſculum hoc intra duos mẽſes ſcribere impulit ex improuiſo. Quòd vero non ſequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate, melius eſt vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur poteſtas miniſterialis ſufficit, alia opus non eſt.

Erit ergo media & vera via, q̃ papa factus hæreticus, non perſeuerans, habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem.

Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda ſunt.

Primo, quòd in papa inueniuntur tria, ſcilicet papatus, perſona, quæ eſt papa, puta Petrus, & coniunctio vtriuſque, ſcilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione reſultat Petrus papa. Secundo, quòd diſcernendo, & applicando proprias cauſas ſuis propriis effectibus, inuenimus, quòd papatus eſt a Deo immediate, Petrus eſt a patre ſuo, &c. coniunctio autem papatus in Petro poſt Petrum primum a Chriſto immediate, inſtitutũ,

non eſt a Deo, ſed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionẽ hominum. Concurrit autem duplex cõſenſus humanus ad cauſandum hunc effectum, ſcilicet eligentium & electi. oportet.n. electores voluntarie eligere, & perſonam electam acceptare electionem. alioquin nihil fit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate, ſed mediante miniſterio humano, tã ex parte electorum, quã ex parte electi, nec ſe habet huiuſmodi miniſteriũ humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſſiuo, (vt applicans ignem ſtipulę) vel applicans virtutem paſſionis Chriſti ſubiecto, vt facit baptizãs, & ſacramenta miniſtrans, quoniam nullum eſt hic applicatũ actiuum, ſed ſola voluntas humana electorũ & electi: non facile.n. eſſet fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem q̃ coniunctio papatus cum Petro eſt effectus voluntatis humanæ, cum ipſa cõſtituat Petrum papam, ſequitur q̃ licet papa a ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus papa ab homine dum ab hominibus electus ipſe humo acceptat, & ſic iungitur Petro papatus. Tertio, q̃ quia iam nihil tam naturale eſt, vt vnaquæque res per quaſcũque cauſas fit, per eaſdem contrario modo diſſoluatur (vt dicitur in capitulo Omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus papa quẽ ex conſenſu ſuo & electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eiſdẽ: ſcilicet ſuo, & electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini, & decretalis Bonifacii 8. in 6. de Renunc. cap. 1.

Ex his tribus premiſſis habetur primo abſque omni hæſitatione certum, quòd Petrus papa, & in fieri & in corrumpi depẽdet a poteſtate humana, non ſuperiori nec æquali poteſtati papæ, ſed minore, quia nec ad faciendum de Petro, non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrum non papã, exigitur alia facultas, quã voluntatis humanæ, ſcilicet electi, & electorum. Nec fit curæ in propoſito, vtrum bona, vel mala conſcientia ex bona vel mala intentione, vel cauſa moueantur, ſat eſt in propoſito quòd facta teneat, ita q̃ in veritate Petrus fit, aut non fit papa. Quòd etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate papæ, abſque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo papa nullo etiam præſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui, iſta poteſtas eſt in eccleſia, & non ſe extendit ad ea, quæ ſe extendit ſummi Pontificis authoritas, alioquin eſſent duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia, & Chriſtus non inſtituiſſet eccleſiaſticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuiſſent Pontifices huic poteſtati executionis modum imponere, per quos, quur, ſcilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, ſi ſecus factum fuerit. Hæc enim oſtendunt poteſtatem hanc, nec maiorem, nec parem, ſed inferiorem poteſtate papæ, ſuperioris namque virtutis eſt diſponere de actu inferioris authoritatiue, ita quòd ſi ſecus fiat, nihil valeat, vt in propoſito inuenitur. Habetur ſecundo certo certius, q̃ aliud eſt poſſe ſupra coniunctionem Petri & papatus conſtruendam ſeu deſtruendam, & aliud eſt poſſe ſupra papã, ex eo namque quòd poteſtas minor papatu, ſcilicet ſimplex voluntas electi & electorum poteſt conſtruere & deſtruere hanc coniunctionem, & huiuſmodi poteſtas, cum ſit minor papatu, nõ poteſt ſupra papã, manifeſte conuincitur, quòd eſt aliud poſſe ſupra illam coniunctionem, & aliud eſt poſſe ſupra papam. Vnde poteſtas ſupra papam non inuenitur niſi in Domino Ieſu Chriſto, poteſtas autem ſupra coniunctionem papatus, & Petri, inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate eſt, coniunctio autem papatus & Petri, opus noſtrum eſt.

Nec mireris tu, qui philoſophiam profiteris, quòd inueniatur poteſtas ſuper coniunctionem formæ cum materia, quæ non eſt ſuper formam, quia coniunctio formæ cũ materia formam conſequitur. Ceſſabit admiratio tua, ſi contẽplatus fueris, q̃ coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi poteſt, ſcilicet ex parte materiæ & ex parte formæ, & quòd potens ſuper coniunctionem formæ & materiæ ex parte vtriuſq; ſeu ex parte formæ, poteſt etiam ſupra formam, ſed potens ſuper coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quòd poſſit ſuper formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui conſiſtit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut reſultat ex illa coniunctione, & conſtat ſolem, & hominem non poſſe ſupra animam intellectiuam, quæ venit de foris, ſed ſupra coniunctionem illam ex parte corporis, quę eſt materia. Sic enim accidit in propoſito, nam papatus, & Petrus ſe habent vt materia & forma, & ſolus Dominus Ieſus Chriſtus poteſt ſuper coniunctione eorum ex parte papatus, & conſequenter vtriuſque, & propterea ſolus poteſt limitare & ordinare poteſtatem papæ. Eccleſia autem poteſt ſuper coniunctionem eorum ex parte Petri ſolum, & propterea nihil poteſt ſuper papam, ſed ſuper coniunctionem tantum. Et quoniam amotio papæ, ſiue per renunciationem, ſiue per de-

F poſitionem, ſiue per eiectionem non eſt corruptio papatus nec Petri, ſed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentiſſime & cautiſſime oportet pro regula habere ante mentis oculos cũ de amotione papæ tractatur, q̃ nõ requiritur poteſtas ſuperior papa, ſed ſuperior coniunctione inter Petrum & papatum.

Quod vt clarius pateat, ſcito, quòd certum eſt q̃ tribus modis poteſt Petrus papa viuens amoueri a papatu. primo, per eiectionem a Domino Ieſu Chriſto, ſecundo per renunciationem ſpontaneam a ſeipſo, tertio per dispoſitionem inuitam propter incorrigibilem hæreſim ab eccleſia. In omnibus autẽ his modis non deſinit papatus nec Petrus, ſed ſola coniunctio vtriuſque, differenter tamen, quia in primo modo, ſcilicet per eiectionem a Domino Ieſu Chriſto coniunctio illa corrumpitur a poteſtate ſuperiori, non ſolum reſpectu coniunctionis, ſed reſpectu papatus: eſt enim authoritas Domini ſupra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia vt dictum eſt, nulla alia poteſtas G eſt ſupra papam, ac per hoc nulla alia poteſtas poteſt coniunctionem illam attingere ex parte formæ, conſequens eſt, vt nulla alia poteſtas poſſit amouere papã, vt poteſtas ſuperior papa, ſed hoc eſt proprium Saluatoris noſtri. Et hoc modo intelligendũ eſt dictum Anacleti papæ diſt. 79. Can. electionem, dicentis electionem ſummorum Pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Differentia namque inter papam, & alios Pontifices in hoc conſiſtit, quòd alii Pontifices poſſunt eiici tamquam a poteſtate ſuperiori ipſis poteſtatibus Pontificum, papa autem non, quia in eccleſia terreſtri inuenitur poteſtas, ſupra poteſtatem iuriſdictionalem Epiſcopi, non autem ſupra poteſtatem papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum eiectionem Dominus conceſſit papæ, concedendo poteſtatem ſuperiorem, papæ vero eiectionẽ ſibi reſeruauit, nulli concedendo poteſtatem ſuperiorem papatu. Vnde ſi papa Ioannes Epiſcopum de plenitudine poteſtatis eiiceret, eiectus eſſet, nec haberet amplius poteſtatem iuriſdi- H ctionis. Nulla autem poteſtas in eccleſia relicta eſt a Domino, quæ poſſit hoc facere in Petrum papam. In ſecundo autem modo (ſcilicet per renunciationem) & tertio ſcilicet per depoſitionem, coniunctio illa corrumpitur, non a poteſtate ſupra papatum, ſed a poteſtate ſupra coniunctionẽ ſolam, quia nec volũtas Petri, nec volũtas eccleſiæ eſt ſupra papatũ, & ex ipſis cauſis cõiunctio illa & corrumpitur, vt patet. Quia ergo certum eſt papã hæreticum incorrigibilem factum nec eſſe ipſo facto depoſitum, & eſſe deponendum ab eccleſia, & eccleſiam non habere poteſtatem ſupra papatum, & eccleſiam habere poteſtatem ſupra coniunctionem inter Petrum, & papatum, vtpote opus ſuum, oportet dicere, quòd cum Petrus papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab eccleſia, iudicatur & deponitur a poteſtate ſuperiori, non papatu, ſed coniunctione inter papatum & Petrum.

I

CAPVT XXI.

Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ papæ hæretici.

QVamuis autem ex certificatis habeãtur in eccleſia reſpectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo poſſe (ſcilicet poſſe coniunctionem talem conſtruere & deſtruere pari conſenſu, & poſſe coniunctionem eandem ipſo hæretico incorrigibili, inuito deſtruere) nõ tamen liquet, q̃ hęc duo poſſe ſint vnius & eiuſdem poteſtatis. Quod tamen concluſum eſt in præcedẽti capite, per viã diuiſionis, propter identitatẽ obiecti, quia vtrumque eſt circa ipſam cõiunctionem papatus & Petri.

Nec ſolũ obſcurũ eſt, ſed falsũ multipliciter apparet. Primo, ex ipſius poteſtatis natura, nã, quando vna cauſa totalis ex duabus partialibus conſtans, exigitur ad aliquem effectum, neutra K illarum partialiũ ſine altera ſufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonii. Quia.n. ad vinculum matrimonii concurrunt duo, conſenſus, ſcilicet viri & mulieris, & cauſa totalis eius cõſtat ex vtroq; conſenſu, neuter ſine altero ſufficit ad cauſandum vinculum matrimonii in altero. In propoſito autem, ad coniunctionẽ Petri & papatus conſtruendam, vel deſtruendam concurrunt duo conſenſus, ſcilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tamquam cauſæ partiales, & vterq; ſimul tamquam cauſa totalis, ergo conſenſus alter tantum nõ poteſt in talem effectum, ſcilicet dictam coniunctionem conſtruendã vel diſſoluendam. Et quia poteſtas depoſitiua papæ inuiti propter hæreſim incorrigibiliter, includit alterũ conſenſum tantũ, ſequitur q̃ & ipſa non eſt idem quod illa potentia totalis, & q̃ ſi eſt pars eius, non poteſt deponere, q̃ repugnat potentiæ depoſitiuæ. Male ergo dictum eſt, q̃ potentia depoſitiua papæ eſt illa potentia, quæ euidenter eſt in eccleſia ſuper coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio, quia de, quo magis videtur

in eſſe

ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus, magis videtur, quòd ſolus conſenſus Petri papæ poſſit ſe facere non papam, quàm ſolus conſenſus aliorum, quia poteſt renunciare, ſed hoc non poteſt Petrus ſolus, quia quantumcumque Petrus ipſe renunciet, ſemper eſt papa, donec renuntiatio ſua acceptetur, ſicut a contrario, quantumcumque Petrus ſit electus numquam eſt papa, quouſque electioni de ſe conſentiat. Hæc enim oſtendunt, quòd cauſa totalis tam conſtructiua, quàm deſtructiua coniunctionis Petri, & papatus, quæ eſt in eccleſia minor papatu, non eſt eccleſiæ ſolius, aut Petri ſolius, ſed vtriuſque ſimul conſenſus, ac per hoc papa hanc non poteſt inuitus papa deponi quacumque ex cauſa, quia implicat contradictionem.

Secundo apparet falſum ex modo eundi in actum talis poteſtatis, quoniam Papa hæreticus, iudicandus eſt, iuxta capit. ſi papa diſtinct. 40. & doctores. Poteſt autem iſta minor papatu, non poteſt citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam ſupra Petrum papam, repugnat ergo quòd ſit poteſtas minor & quòd ſit iudex, ex ipſo modo, quia ſcilicet vi coactiua procedere poſſe debet.

Tertio apparet falſum ex ſubiectio, etiam iſtius partialis conſenſus, quia cum conſenſus iſte partialis ex parte eccleſiæ ſit in electoribus papæ, qui modo ſunt ſoli Cardinales, ad quos ſpectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celeſtini, ſequeretur quòd apud eoſdem ſolos reſideret poteſtas depoſitiua Petri papæ facti hæretici, cuius oppoſitum communiter tenetur.

Sed horum ſolutio magis propoſitum confirmauit. Si namque conſenſus electi & electorum in hac cauſanda coniunctione concurrerent, vt conſenſus viri & mulieris ad cauſandũ vinculum matrimonii ratio procederet, quoniam vterque conſenſus habet ſe & partialis cauſa quaſi efficiens vinculum matrimonii. In propoſito autem iſti duo conſenſus diuerſimode concurrunt, nam conſenſus electorum ſe habet ve cauſa faciens illam cõiunctionem, conſenſus autem electi ſe habet vt reddens ſubiectum capax illius coniunctionis, non enim eſt capax niſi Chriſtianus voluntarius. Sicut enim eſſe fidelem non eſt cauſa illius coniunctionis factiua, ita nec eſſe voluntariam ad illam. Et hoc patet in acquiſitione aliarum iuriſdictionum, cum enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum eſt, quòd quouſque ipſe illam acceptet, non eſt prælatus, acceptatio tamen ſua non facit in ſe prælationem, ſed ſubiectum reddit capax prælationis, & ſic actio imponentis ſortitur effectum in ſubiecto capaci faciens iuriſdictionem, quæ propter diſpoſitionem ſubiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum ſunt in patiente diſpoſito, vt dicitur in Secundo de Anima. Conſenſu igitur electi concurrente, vt reddente ſubiectum capax coniunctionis cum papatu, reſtat vt conſenſus eligentium ſit faciens coniunctionem illam. Oſtenſum eſt enim, quòd non eſt a Deo immediate, ſed mediante humano opere, quod eſt electio in ſubiecto ſufficienter diſpoſito. Et ſic ex hoc relinquitur, quòd poteſtas faciens, vel quaſi faciens hanc, coniunctionem, eſt in electoribus, & non in electo, vt ſic, nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo vt Aaron, vt dicitur ad Hebræos quinto.

Ad confirmationem dicitur, quòd ſi papa ſola ſua renuntiatione abſque acceptatione eccleſiæ non poteſt a ſe abdicare papatum, hoc magis confirmat propoſitum, quod eius cõſenſus nõ ſuit inter cauſas facientes. Ratio autẽ quare acceptatio requiratur, eſt, quia nemo poteſt renunciare iuri alterius, quod habet in ſe. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui ſoluere centum, poteſt renunciare huic vinculo abſque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie ſe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat ſe eccleſiæ ad regimen ipſius. vnde iuri eccleſiæ, quod habet in Petrum papam, non poteſt ipſe renunciare inuita eccleſia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur ſibi ratione ſui, ſed ratione eccleſiæ, dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud, quàm paſce oues meas. Vnde non eſt verum, quòd magis videatur de conſenſu ſolo electi, quòd poſſit diſſoluere, quoniam ipſe non eſt cauſa efficiens, etiam partialis illius coniunctionis, ſed diſpoſitio tantum ſubiecti.

Ad ſecundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd poteſtas iſta minor papatu habet vim coactiuam, non ſuper Petrũ papam, ſed ſuper coniunctionem papatus & Petri: nõ ſimpliciter, ſed in caſu hæreſis, ita quòd poteſtas iſta relata ad papam, eſt miniſterialis, relata ad coniunctionẽ Petri, & papatus in fieri, vel diſſolui, ſubiecto exiſtente diſpoſito, eſt authoritatiua, ita quòd ſententia diffinitiua ex hac auctoritate procedens ſuper coniunctione talis materiæ Petri hæretici cũ papatu, diſſoluit authoritatiue coniunctionem illam. Sicut enim electio eccleſiæ authoritatiue ſuper coniunctionem non ſuper papam coniungit Petrum diſpoſitum, id eſt fidelem & voluntarium cum papatu, ita

A talis ſententia diſſoluit, agit enim in materiam diſpoſitam per hæreſim. Exemplum horum habemus in naturalibus, cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente ſuper animam hominis, ſed ſuper coniunctionem animæ & corporis ex parte materiæ. Et ſi quæratur quomodo præcedentia per ſententiam depoſitiuam fiant, cum vſque ad illam Petrus duret ſuperior, poſſet dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in neceſſariis, quòd eadem authoritas extendit ſe ad omnia præambula. Quorum nullum video oportere eſſe coactiuum Petri papæ, ſed ſufficit quòd ſint intimatiua, reprehenſiua & huiuſmodi iudicium enim hoc non ex confeſſione ſua extorta præceptis, cenſuris, aut tormento, ſed ex euidenti facto vel verbo hæreſis incorrigibiliter expectatur, quòd ſine eius coactione ſit. Si quis autem diceret, quòd non eſt inconueniens hanc minorem poteſtatem indirecte poſſe cogere Petrum ad præambula neceſſaria ad ſententiam, non video quare erraret, cum Petrus

B papa hæreticus incorrigibilis, iã ſit in corruptionis via, & Deus, cuius perfecta ſunt opera, poteſtatem depoſitiuam in caſu hæreſis abſque neceſſariis præambulis non dederit eccleſiæ, quæ nunquam deficit in neceſſariis. Et hoc dico, ſi aliqua præambula coactiua ex neceſſitate iudicii eſſent neceſſaria, quòd iſtis diſcutiendum relinquo. Bene tamen aduertant, quòd non loquor de neceſſariis ex occaſionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicii.

Ad tertium dicitur, quòd poteſtas iſta depoſitiua non eſt in Cardinalibus, quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri & papatus, niſi limitate. ſ. tempore quo papatus vacat. In eccleſia autem vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquimur. & ideo Cardinales non poſſunt deponere papã hæreticum, ſed hoc ſpectat ad vniuerſalem eccleſiã. Poſſet tamen hæc poteſtas cõmitti Dominis Cardinalibus a iure ſtatuto Pontificis, ſicut cõmiſſa eſt eis poteſtas eligendi. ſ. per viam determinationis, quòd ipſi repræſentarent

C vniuerſalem eccleſiam, ſicut in eligẽdo, ita & in deponendo quãdo deponendus eſt. Manifeſtum autem exemplo fieri poteſt, quòd dictum eſt. ſi quis namque epiſcopus iturus in regionem longinquam inſtituat ſuum generalem vicarium cum pleniſſima authoritate, ordinans, quòd ſi inſtituens vicarius moriatur, aut publicus blaſphemus ſiat. Canonici poſſint illum amouere, & alium nominare in vicarium abſque alia confirmatione, &c. conſtat, quòd canonici nullam authoritatem ſuper vicarium haberent, neque ſimpliciter, neque in hoc caſu, ſed ſuper amotione eius in illo caſu, quod eſt habere poteſtatem ſuper coniunctione vicariatus cum perſona in caſu, &c. Eodem enim eſt in propoſito, nam paſtor, & epiſcopus animarum noſtrarum Dominus Ieſus Chriſtus abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti, inſtituit Petrum Apoſtolum in ſuum generalem vicarium cum pleniſſima authoritate, ante aſcenſionem dicens ei, Paſce oues meas, & cum effectu exhibens promiſſam ſibi prius poteſtatem ampliſſimam. Tibi dabo claues, & quodcumque ligaueris, &c. Et ordinauit, vt ſi vnquam aliquis Petri ſucceſſor

D hæreticus fiat, eccleſia eum poſſit amouere, & loco eius alium nominare 40. diſt. c. ſi papa.

Ex hac igitur conceſſa poteſtate patet, quòd eccleſia nihil poteſt ſupra papam abſolute, nec in caſu hæreſis proprie loquẽdo, poteſt ſupra papã, ſed ſuper cõiunctionem papatus cum Petro, quam diſſoluit amotio. Et ſic clare liquet, quòd poteſtas eccleſiæ eſt ſuper coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, ſubiecto exiſtente diſpoſito ad fieri, per fidem & voluntatem: ad corrumpi vero per hæreſim vel voluntatem, & tum hoc poteſtas iſta eſt minor papatu, & ideo non poteſt limitare eius poteſtatem. Et ſic patet, quòd papa nullam etiam in caſu hæreſis habet ſupra ſe poteſtatem, quod erat intentum.

E

CAPVT XXII.

In quo reſpondetur rationibus & authoritatibus allatis in Cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, ſit ipſo facto depoſitus iure diuino.

QVamuis autem ex determinatis manifeſta ſit rationabilis ſententia, quòd ſcilicet certus & indubitatus Papa, nec ſimpliciter nec in caſu hæreſis eſt ſubditus, proprie loquendo concilio, aut eccleſiæ vniuerſali, quia eſt adhuc papa, ſed in caſu hæreſis connexio papatus cum perſona ipſa ſubdita eſt determinationi eccleſiæ & concilii vniuerſalis, ita quòd poteſt deponi, oportet tamen ſatisfacere rationibus & authoritatibus tot illuſtrium virorum tenentium, papam ipſo facto depoſitum, & propterea ſubditum concilio.

Et quoniam vis principalis conſiſtit in hoc, quòd fides, ſaltem informis exigitur ad membrum Ieſu Chriſti, ideo ſciendum

eſt, quòd baptiſmus, quo primum regeneramur, & pertinemus F ad Ieſu Chriſti corpus myſticum, quod eſt eccleſia, tres quantum ad propoſitum ſpectat, facit in anima noſtra effectus. primo imprimit caracterem indelebilem, ſecundo fidem, tertiò charitatem. Et de tertio quidam effectu, ſcilicet charitate, manifeſtum eſt, quòd licet conſtituat membrum viuum Chriſti, non tamen exigitur ad habendam iuriſdictionis, vel ordinis poteſtatem. oppoſitum enim ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno.

De ſecundo autem, (de quo tota eſt queſtio.) quòd non exigatur ad poteſtatem ordinis, etiam clarum eſt, quoniam hæretici conſecrant verum corpus Chriſti, & faciunt veros ſacerdotes, ſi ſeruata forma, & intentione eccleſiæ hoc faciant. & ex hoc ipſo inchoat ſplendor veritatis, quòd, ſcilicet licet fides informis conſtituat membrum Chriſti ſecundum quid, vt dixit in tertia parte ſanctus Thomas, quæſt. 8. art. 1. ad 2. quia tamen G lattitudo datur in membris Chriſti ſecundum quid, etiam ſine fide informi, ex ſolo charactere ſacramenti fidei conſtituitur membrum Chriſti ſecundum quid, remotius a Chriſto, hæretices enim niſi membrum ſecundum quid, Chriſti eſſet, nec corpus Chriſti, nec miniſtros conſecraret, nec ſacramentum confirmationis daret. Hæc enim a ſolis Chriſti membris non quibuſcumque ſed in magno ſacerdotii, ſcilicet, vel epiſcopatus gradu conſtitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & quòd tanta eſt vis characteris baptiſmalis, vt etiam fides formata eius vices non ſuppleat, vt pateat ex hoc, quòd presbyter non baptizatus reordinatur, vt patet ex presbytero non baptizato. capite. Si quis presbyter. Et quòd ipſe character conſtituit membrum Chriſti dicente Innocent. eodem titul. in capit. Venient. Non ſolum per ſacramentum fidei, ſed per fidem ſacramenti efficitur quis proculdubio membrum Chriſti. Conſtat enim, quòd proprius & inſeparabi- H lis effectus ſacramenti fidei, (quod conſtat eſſe baptiſma) eſt ſolus character vt patet, cum aliquis hæreticus baptizatur ſecundum formam & intentionem eccleſiæ, nihil enim aliud recipit quàm characterem.

Et ſi altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens ſolum fidei characterem, eſt ſimul & fidelis, & infidelis membrum Chriſti & eccleſiæ, & extra membra Chriſti, & eccleſiæ, diuerſis reſpectibus: & propterea a doctoribus diuerſa & contraria de eo dicuntur. Habens namque ſolum characterem fidei, quantum eſt ex parte ſua infidelis eſt, & extra membra Chriſti & eccleſiæ, quoniam voluntarie diſcredit, ex parte autem Ieſu Chriſti, qui characterem fidei ſemel datum indelebilem conſeruat, eſt fidelis inuitus, & eſt membrum Chriſti & eccleſiæ velit nolit ipſe, vtpote non valens abdicare, aut abiicere a ſe ſuſceptum ſemel fidei characterem. Propter quòd a diuo Thoma, in 2. 2. quæſt. 10. artic. 3 ad 3. computatur talis inter fi- I deles cũ dicitur, ꝙ pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm infidelis propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit & in eiuſdem quæſt. art. 5 numeratur inter infideles, dum ponit hæreſim ſpeciem infidelitatis. Differt autem habens ſolum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Chriſti, quia habens characterem & fidem, ſuſcipit influxum interiorem a Ieſu Chriſto capite quo ad hunc actum vitalem, qui eſt credere, vt S. Th. dicit in 3. p. q. 8. art. 3. ad 2. Habens autem characterem ſolũ, non ſuſcipit influxum alicuius actus vitalis interius, ſed tantũ quo ad exteriorem operationem, ſicut brachio arido poteſt quis vti ad alios percutiendo, vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei eſt primum in compoſitione membri Chriſti, quod patet ea hoc, quod ipſe a ſolo baptiſmo cum ſit ſolus, eſt inſeparabilis ab eo, ac per hoc proprius effectus baptiſmi quo efficitur primo membrũ Chriſti & eccleſiæ, oportet quod ſit vltimum in K reſolutione membri Chriſti & eccleſiæ, & conſequẽter quãdiu character manet, nõ deſinit eſſe totaliter membrum Chriſti. Et quia numquam deſinit character, ideo ſemper erit intra latitudinem membrorũ Chriſti, etiam cum abſciſſum totaliter eſt per damnationem in inferno. Et per hoc differt a pure infidelibus dãnatis, & magis cruciabitur, iuxta ſententiã Apoſtoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata teſtimonia, ex propria efficacia ſufficit, quia ſecundum veram theologiam diuinã & humanam, attributũ alicui cauſæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei ſecundũ id quod illi cauſæ proprium eſt, vt patet in cauſis naturalibus, moralibus, & eccleſiaſticis inductiue. periret. n. aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptiſmo, vt proprius effectus, quod faciat membrũ Chriſti, oportet ꝙ intelligatur attributũ ei ſecũdũ id quod huic ſacramẽtali cauſæ, quæ eſt baptiſmus, eſt proprium, quo differt a cæteris. hoc aũt eſt pro quanto eſt cauſatiuus characteris fidei, hoc n. ſolus habet hoc ſolum primo infallibiliter cauſat ſolis eſſentialibus requiſitis ad ſacramentũ concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus

licet amiſerit fidem etiam informem, quia tamen retinet ſacramentum fidei etiam inuitus, quo conſtituitur primo quis in hoc quod eſt eſſe membrum Chriſti, ideo rationes & authoritates quæ fundatur ſuper hoc, ꝙ fides ſaltem informis requiritur ad eſſe membrum Chriſti, non ſunt efficaces ad inferendum ipſum nõ eſſe membrum Chriſti, ac per hoc ipſo facto iure diuino depoſitum, quãuis defectu fidei informis optime inferatur, ꝙ ipſe quãtum eſt ex ſe, eſt extra latitudinem membrorum Chriſti, ac per hoc a membris Chriſti ſegregandus per depoſitionem ab officio capitis, & poſt per alias pœnas ab eccleſia puniendus, & damum curiæ ſeculari tradendus.

Sigillatim ergo reſpondendo, authoritas in primis Domini Ioann. 3. non eſt ad propoſitum, quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus eſt, & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui ſunt eius, vt gloſſa ex Auguſtino ſumpta exponit. & ex hac parte meritorium, quia ha- G bet in ſe cauſam æternæ damnationis, vt Chriſoſto. dicit & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio abſque examine, vt Gregorius explicat.

Ad illud vero ſuper hanc petram, id eſt fidem, dicitur ꝙ ſacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non eſt extra fidem, ſed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo ſolo remanente lapide, ſuper petram fidei remanet eccleſiaſtica poteſtas in via ad ruinam, quo ad illud ſuppoſitum.

Ad id autem, quòd iuſtus ex fide viuit, ſi de fide informi admittatur, dicitur quòd ſumitur viuere pro operatione vitali, & non pro eſſe, ſicut ſumitur cum dicitur, viuere viuentibus eſt eſſe.

Ad diffinitionem fidei. Fides eſt ſubſtantia, ac per hoc primum, dicitur, quòd fides habet rationem primi ſuſtentantis inter virtutes pertinentes ad fideles, & ideo dicitur ſubſtantia. Cum quo ſtat, quòd ipſius fidei ſacramentum prius ſit ipſo ordi- H ne generationis.

Ad Authoritatem illatam ex 3. Sent. S. Tho. dicitur, quòd doctrina S. Thom. ibidem eſt male intellecta, & eſt contra iſtos in propoſito, nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, niſi hi, qui numquam actu fuerunt de eccleſia, vt patet ex hoc quod dicit, id eſt reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia, ſecundum ſcilicet quòd ſunt vnibiles corpori. Conſtat namque, quòd reſpectu baptizatorum hæreticorum Chriſtus eſt caput, aliter quàm in potẽtia, quia eſt actu caput eorum ſecundum ſacramenta fidei, non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei ſacramentum in vno numero obiecto, fidei vnionem illam (quam vnionem ſimpliciter autor nominat,) retinent vt cumque velint nolint. Et hoc inſinuatur ex hoc ꝙ dicit, quòd velut membra arida poſſunt non in ſe, ſed alias ſacra- I menta miniſtrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, ſed inquantum aliquid ipſius capitis participant, Chriſtus facit.

Ad diffinitionem eccleſiæ dicitur, ꝙ quia hæreticus ex ſeipſo eſt infidelis, ideo ſimpliciter eſt infidelis & extra eccleſiam. Cũ hoc tamen ſtat, ꝙ ſecundum quid ſit in eccleſia ad tẽpus vt abiiciendus: ſic enim manet Papa hæreticus.

Authoritates omnes teſtamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, non probant quòd ſit depoſitus ipſo facto, ſed deponendus, vt non communicemus cum eo. ſic enim ſufficienter ſatis ſit præcepto huiuſmodi. Si enim ipſo facto vitandus præciperetur a Deo hæreticus, non dixiſſet Apoſtolus ad Titum 3. capit. Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem, deuita. Amiſſio etenim apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici ſunt, & quo ad licitum vſum.

K Honoris & poteſtatis iuriſdictionalis perditio ipſo facto intelligitur quantum eſt ex eorum parte, & iuris diſpoſitione in his, qui ſubſunt iuri humano, & ſunt in eccleſiæ foro hæretici. ſic enim interpretanda ſunt ſancti Thomæ, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim ſoli ſunt excommunicati, & conſequenter priuati ipſo facto, ſaltem per ſuſpenſionem poteſtatis iuriſdictionis. ſi eſt crimen occultum & declarandi priuati. Papa autem ex diuini, & humani iuris diſpoſitione, & hæreſis propriæ exactione, eſt priuandus humano iudicio a quo coniunctus eſt Papatus huic perſonæ dictum eſt. Officium quoque Paſtorale ab hæreticis, inquantum hæretici ſunt, Auguſtinus adimit ipſo facto, quia impoſſibile eſt, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exercet, paſcat oues Chriſti. Poſsibile tamen eſt, vt ille, qui eſt hæreticus, in ſeipſo ſit hæreticus, & oues Chriſti paſcat, officiũ Petri non hæretici exercens. Sed quia periculoſum hoc eſt valde, ideo abiiciendus eſt ab officio paſcendi oues Chriſti.

Illud demum, quòd ex gloſſa decreti aſſeritur, quòd Papa

cadens

cadens in hæreſim damnatam, incidit in excommunicationem, falſum eſt. nam, cum omnis excommunicatio, quæ eſt eccleſiaſtica cenſura: (de hac enim loquimur) ſit a iure poſitiuo, & ius poſitiuum non habeat vim coactiuam in foro eccleſiaſtico ſupra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro eccleſiaſtico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere cenſuram poteſt. Et vſque adeo docent hoc doctores, vt dicat San. Thomas, in 4. ſentent. diſt. 16. quæſt. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non poteſt committere alicui, quòd excommunicet ipſum. Et in eadem ſententia ſunt Albertus Mag. & S. Bonauent. et dominus Ioan. de Tur. Cre. de iſtis refert. Vnde audiendi non ſunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim eſt, ſoli depoſitioni ſubiicitur: depoſitus autem ſubiicitur iuri ſicut alij.

Ad probationem autem, ſcilicet quòd ſi Papa fiat hæreticus, ſit minor quolibet catholico ſumptam ex Can. audiuimus. 24. q. 1. & San. Tho., dicendum eſt, quòd cum hoc non poſſit intelligi de maioritate & minoritate meritorum ſeu charitatis: quia extra propoſitum eſſet, & prælatus non ſolum per infidelitatem: ſed quodcunque mortale crimen fit minor, ſic omni exiſtente in charitate, nec de minore & maiore ſecundum iuriſdictionem de facto perditam, quia ſecundum illud prælatus cadens in hæreſim fit minor: ſecundum quòd quilibet catholicus eſt maior, cũ iſta ſint correlatiua. ſed quilibet catholicus non eſt maior ſecundum iuriſdictionem: non enim ex hoc quòd Papa vel prælatus meus, ſit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeam iuriſdictionis, iuriſdictionem acquiro ſuper me aut alios, oportet ſane verba hæc intelligere & exponere tanto diligentius, quanto ſuper his verbis ſancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa eſt depoſitus ipſo facto. dicendum eſt igitur aliter.

Ad cuius euidentiam ſcito primo, quòd cum maior & minor ſint correlatiua, conſequens eſt, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus fit minor, ſubditus quilibet catholicus fiat maior.

Scito ſecundo, quòd cum ſermo ſit intelligendus ſecundum ſubiectam materiam, & ibidem ſit ſermo de correctione prælatorum a ſubditis, manifeſte fit comparatio inter prælatum & ſubditum: non quo ad perſonas puras: ſed conſiderato prælationis officio. Poteſt igitur tripliciter dictum hoc verificari, primo, vt intelligatur de maiore & minore ſimpliciter, & eſt ſenſus, quòd prælatus ſi labitur in infidelitatem fit minor ſimpliciter & abſolute, & quilibet ſubditus fidelis maior ſimpliciter & abſolute. Et hoc eſt verum: quia quilibet catholicus, abſolute, & ſine limitatione aliqua loquendo, eſt in eccleſia Dei maior infideli, cum quo tamen ſtat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, ſit maior ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatem iuriſdictionis iam prope mortem. Secundo, & ſequitur ex hoc iam dicto, poteſt intelligi, quòd etiam quo ad poteſtatem iuriſdictionis prælatus infidelis eſt minor, & ſubditus fidelis maior, quantum eſt ex ſe, quia infidelis quantum eſt ex ſe, extra membra Chriſti eſt: ac per hoc quantum ex ipſo pendet, inhabilis ad poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis. fidelis autem quilibet ex ipſa ſpontanea fide diſpoſitus, eſt habilis ad poteſtatem ſpiritualis iuriſdictionis in eccleſia Chriſti. Et ſic prælatus ob infidelitatem fit minor ſecundum poteſtatẽ iuriſdictionis, quãtum eſt ex ſe & catholicus ſubditus maior. Tertio, & ſequitur ex dicta expoſitione, poteſt intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quòd prælatus a fide deuiat, & ſubditus permanet in fide minor fit ille in officio executiue defendendi fidem: & ſubditus fidelis contra maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum ſimul iunctum ſatisfacit literæ Decreti & intentioni San. Thom. & concordat cum dictis ſuis alibi. Accuſandum denique eſſe & iudicandum Petrum Papã hæreticum, nihil aliud concludit, niſi quòd iudicem habet ſuperiorem, non Papa, vt iſti putant: ſed coniunctione Papatus & Petri in caſu hæreſis: & conceditur concilium eſſe iudicem in tali caſu. Et per hoc patet ſolutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præſentem militant.

Verum tantum ſupereſt declarandum, an ſcilicet ſola hæreſis ſufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas ſeu perſeuerantia obſtinata in hæreſi, ad hoc vt deponatur Papa, quòd ſequens cap. declarabit.

CAPVT XXIIII.

Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo parato corrigi, agendum ſit.

AD abſoluendum demum totam hanc difficultatem de poteſtate Concilii ad depoſitionem Papæ in caſu hæreſis, ſcire conuenit quòd duæ ſunt hic extremæ opiniones. Altera quòd Papa propter crimen hæreſis, etiam confeſſum, non poteſt

A deponi. Fundatur hæc opinio primo ſupra facto Marcellini, & reſponſione Epiſcoporum, vt patet in vigeſimaſecunda diſtinctione, Can. nunc autem, & ſunt verba Nicolai Papæ. Cum enim idolatriæ crimen incurriſſet Papa, congregatum concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu teipſum iudices: prima ſedes non iudicabitur a quoquã, & ſic non depoſitus martyr effectus eſt poſtmodum. Secundo ſuper gloſſa in dicto capitulo, & in capit. ſi Papa, diſtinct. 40. & multis doctoribus. Tertio ſuper ratione: quia cum hæreticus nomen ſit vitii, & Papa hæreticus ſit deponendus, tandiu deponendus venit quamdiu hæreticus ſeu a fide deuius eſt: at per hoc ſi pœnitet eum ſui delicti, non eſt amplius hæreticus, aut a fide deuius, & conſequenter non ſubiacet amplius pœnæ depoſitionis. Et firmatur hæc ratio ſuper dictis Gratiani in Decretis trigeſimaſexta quæſtione prima, de Matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet in Can. nullus. Quarto, ſuper autoritate Apoſtoli ad Ti-
B tum tertio, hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non ſequitur crimen hæreſis, ſed ſecundam correctionem, a fortiori nec depoſitio.

Altera opinio eſt, quod Papa propter crimen hæreſis poteſt deponi. Et hæc fundatur ſuper hoc, quòd reus eſt & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admiſit, etiam ſi non perſeueret in illo, vt patet inductiue. Qui enim ſemel homicidium commiſit, reus eſt pœnæ homicidii: & ſimile eſt de adulterio, ſimonia, furto, blaſphemiæ, periurio: & ſic de aliis, ſed Papa propter hæreſis crimen pœnæ depoſitionis reus eſt, vt communiter doctores ex cap. ſi Papa 40. diſtinctio. mori dicũt. Non ergo exigitur perſeuerantia in hæreſi, ſed ſicut ſi pro adulterio deponendus foret, ſufficeret ipſum adulterium commiſiſſe: ita quia pro deuiatione a fide deponendus dicitur, ſufficit quòd hæreſim incurrit. Et confirmatur, quia alii prælati, puta Epiſcopi ex ſolo, quòd damnatam incurrunt hæreſim, in foro
C eccleſiæ ſunt ipſo facto excommunicati, & poſſunt declarari priuati, conſtito de crimine. Et confirmatur iterum, quia ſi Papa paratus corrigi non poteſt deponi, cum toties in veritate poſſit relabi & reſurgere: ſequeretur quòd toties relapſus, paratus tamen corrigi, non poſſet deponi: quod eſt fatuum.

Licet autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expoſitæ diſcordes non inueniuntur. Vnde media rationabiliſq; ſententia eſt, quòd Papa hæreticus poſt duas monitiones deponendus eſt, ipſo Paulo Apoſtolo hoc diffiniente ad Titum Tertio. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius ſuſtinendus eſt, aſſignans ſubdit, Sciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Vbi gloſ. interlinearia in verbo, Subuerſus exponit, Perditus, & in verbo, eiuſmodi, exponit, Incorrigibilis. Et eſt intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur ſecundum id, quod vt in pluribus inuenitur & ſecundum cõ-
D munem curſum, qui ab ea, quam vera ſponte profeſſus eſt, fide declinat primo, & poſt vnam correctionem ſecundo, & poſt ſecundam correctionem tertio, abiiciendus tanquam incorrigibilis cenſetur, idcirco Papa hæreticus poſt primam & ſecundam monitionem delinquens in fide, deuitandus eſt depoſitione. Non enim poſſunt fideles euitare Papam manentem, cum ex eo poſt Dominum Ieſum omnium ſalus dependeat: vt dicitur 40. diſt. ſi Papa. Quia ergo Apoſtolus hæreticum hominem poſt duas correctiones delinquentem in fide, non ſuſtinendum, ſed deuitandum præcepit, conſequens eſt primo, quòd quantumcunque Papa hæreticus poſt duas correctiones relapſus, paratus ſit corrigi, non ſolum poteſt, ſed debet deponi. Et merito, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, ſed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus eſt ſtatutus circa errorem cũ tertia monitione, prima, in profeſſione fidei, & duabus poſt deuiationem ſubſecutis, ita quòd tertius error tres monitiones contempſit, ſicut hæretici relapſi poſt profeſſionem, excom-
E municationem & abiurationem, non amplius admittuntur ab eccleſia. Conſequens ſecundo eſt, quòd ante correctiones non eſt deponendus Papa hæreticus, qui propter hæreſim non eſt excommunicatus, ſed excommunicandus depoſitione. Et propterea in eo ad literam ſeruandum eſt præceptum Apoſtoli de publica correctione: quòd in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ ſententiæ quam tulit eccleſia contra hæreticos, non ſeruatur. Alii enim, quia excommunicati ſunt poſt, ab eccleſia ſtatim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non eſt, ſicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apoſtoli, ſed excommunicandi, poſt duas correctiones deuitandus eſt. Duplex enim correctio a Paulo conceſſa non abſtulit poteſtatem ab humano iure rigoroſius procedendi contra hæreticos ſubiectos humano iuri, ſicut concedendo ius diuinum matrimonium cum ſorore conſobrina, non ademit poteſtatem eccleſiæ inhibendi tale coniugium, ſed oſtendit quid ſecluſo humano iure ſeruandum eſt.

eſt: propter quod, quia Papa vt patebit, ſolo diuino iure iudicandus, deponenduſque venit, quia ſoli ſubiectus eſt, ideo in eo ſolo apoſtolica regula ſeruanda remanſit, cæteris propter hæreſim ab eccleſia excommunicatis. Nec obſtat dictis, ſi dicatur quòd hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipſo, ad Gal. primo. Cum enim ſententia illa ſe extendat ad ſuperiores, ſcilicet Angelos de cælo, & conſtet quòd nullus ſuperiorem ſub quacunque conditione excommunicare poteſt: conſequens eſt, quòd non fuit excommunicatio, ſed denuntiatio, quòd a Deo anathema fieret quicunque etiam Angelus de cælo, ſi contra Euangelium Chriſti prædicaret. Et hoc eſt denunciare ſe paratum eſſe a Deo, & dignum excommunicatione eccleſiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Thom. ibidem dicente, quòd ſententia illa ab Apoſtolo data eſt autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. cap. Sermo quem ſum locutus, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Conſtat nanque quòd excommunicandos ab eccleſia non excommunicatos ab eadem, conſtituit ſermo diuinus contradicent tibi.

Ad rationes igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quòd Papa poſt ſecundam correctionem deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, ſed tanquam incorrigibilis hæreticus cenſetur. Quanquam apud Deum ſemper poſſit corrigi, & forte in veritate ſit correctus.

Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quòd vbi eſt ſpeciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autẽ cã eſt ſpeciale ius Apoſtoli, & ſatis rationi conſonum, & ſtylo eccleſiæ in excommunicandis perſonis, præſertim in perſona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Epiſcopis iam reddita eſt ratio diſſimilitudinis, quia ſcilicet non ſunt in illo ſtatu, in quo erant tempore Apoſtoli propter ſuperuenientem eccleſiæ excommunicationem, quàm redditi ſunt ſtatim vitandi, & propterea poſſunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorũ, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem ſi præcederet, miſericordia æquitatis eſſet. Faciunt ad prædicta quæ ſcripſit diuus Thom. in Secunda ſecundæ quæſt. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab eccleſia.

CAPVT XXIIII.

Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizante eccleſiam, ſubyciatur concilij poteſtati, ita quòd poſſit ab eo deponi.

EXpedita relatione Papæ in caſu hæreſis ad concilium, oportet in aliis extra hæreſim caſibus decernere, ſi Papa ſubeſt poteſtati depoſitiuæ concilij in alio caſu, quàm in caſu hæreſis. Et nunc quidem vere caſus, qui peccata ſunt, tractandi ſunt poſtmodum de euentuum caſibus ſermo erit. Eſt igitur nonnullorum opinio, quòd Papa extra caſum hæreſis deponi a generali concilio poteſt. Probaturque hoc ex ſeptem capitibus. Primo, ex ratione criminis Papa poteſt deponi pro hæreſis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur ſequela. tamen primo, quia aut hoc eſt ſingulare in hæreſi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei eſt grauius peccatum hæreſi: vt patet in Secunda ſecundæ S. Thom. quæſt. 3. articul. 2. Aut ratione damni eccleſiæ: & hoc non quia plus nocet eccleſiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lua, blaſphemiæ, auaritiæ, &c. notoria plenus, quàm ſi pertinaciter ſentiens, quòd Spiritusſanctus non procedat a filio, recte alius viuat, & hanc hæreſim ſolus teneat. Tum ſecundo, quia in ſacra Scriptura non inuenitur ſpecifice expreſſum, quòd Papa poſſit deponi magis pro hæreſi, quam alio crimine: relictum eſt ergo interpretationi doctorum, & Canonum. Et ſicut Boniſacius Papa & martyr expreſſit caſum hæreſis, diſtinctione 40 ſi Papa: ita poteſt caſus incorrigibilis notorii, & ſcandalizantis eccleſiam criminis, excipi: vt Gl. ibidẽ ſentit. Tum Tertio, quia qui poteſt in maius, poteſt in minus: vt dicitur in Cap. ex parte, extra de Decimis. ſed concilium poteſt iudicare Papam de maiori crimine, puta hæreſis: ergo de minore, ſcilicet ſimonia notoria. &c.

Secundo, ex parte abuſus poteſtatis, conſtat nanque, quòd gladius de manu furioſi poteſt, & debet auferri: inuaſor & occiſor corporum detineri, & pertinax in propoſito in cuſtodiam poni, quanto magis ſæuiens in perditionem animarum Papa gladio Papalis poteſtatis abutens, illo priuandus eſt tanquam phreneticus & ebrius, furorem paſſionum commotione actus. Cogit .n. alios malefacere ſuo exemplo, & Apoſtolus teſtatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: Glo. conuerſationis exemplo. Et confirmatur, quia ſi Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, poſſet & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: a fortiori ſi opprimit eccleſiam, ſi

F occidit animas, reſiſtendum primo, & ſi opus eſt, occidendus de poſitione eſt. Et confirmatur hoc ex ratione finis poteſtatis acceptæ: quia ſcilicet ad ædificationem eſt, & non in deſtructionem.

Tertio, ex parte obligationis ipſius Papæ, tenetur enim Papa ad purgationem ſui cum infamis eſt de crimine ſcandaloſo, vt patet de Damaſo accuſato de adulterio: teſte Hier. de viris Illu. & de Sixto, Leone & Symmacho. ſecunda, quæſtione ſeptima. Et probatur ratione, quia tenetur paſcere oues ſuas, & conſtat quòd ſcandalum depaſcit oues. Purgationi autem ſubiectus ſi deficit, iudicandus eſt, igitur Papa poteſt ab eccleſia de alio crimine, quàm de hæreſi iudicari. Et confirmatur authoritate Grego. in ca. ſi quis, ſecunda quæſtione ſeptima, dicentis, Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit vel extra authoritatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem apoſtolicam, ut ibi ante confeſſionem beati Petri mecum iuſte diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam ſuam. Nec hoc inquit, Gerſon ex humilitate, ſed ex debito Grego. fecit.

G Quarto, ex parte eccleſiæ: quia ſicut Papa ſponſus poteſt dare libellum repudii eccleſiæ ſuæ ſponſæ, renunciando papatui, ita econuerſo, cum non debeant quo ad hoc impari iure cenſeri, & potior adducitur ratio pro ipſa contra ſponſum, vel quia proſtituere eam quærit quantum in ſe eſt, vel tyrannide ſæua laniando eam, vel placitando, bona ſua diſſipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem aliorum. Et confirmatur hoc: quia ad cõmunitatem totam ſpectant principis correctio, vel deſtitutio, apud Ariſtote. in 5 Politico. ſi inemendabilis perſeueret. Et hæc poteſtas inauferibilis vel inabdicabilis eſt a communitate libera, quãto magis hoc habebit eccleſia?

Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cum enim Dei perfecta ſint opera, & eccleſia opus ipſius immediate ſit (multo magis quam ſynagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Eſa. 5. oportet eccleſiam regimini, & corpori perfecte prouiſum eſſe. Conſtat autem, quòd perfectum non eſt corpus, quod non poteſt putrida a ſe membra abiicere, vel ſanare, ſed cũ totius damno euidenter emergente oportet ſuſtinere. Et ſimiliter

H ter non eſt perfecta diſpoſitum regimen, quod non poteſt cõmune bonum neceſſarium conſeruare, abiiciendo manifeſte & notorie communia bona vſurpantes, diſſipantes, &c. Hæc enim omnia Papa notorie ſcandalizans, ſimonia, luxuria, blaſphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeſte facit contra bonum charitatis commune eccleſiæ militantis, & triumphantis bonum.

Sexto, ex parte decretorum & geſtorum concilij Conſtãtien. & Baſilen. In concilio nanque Conſtantien. depoſitus fuit Io. 23. quem ipſi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13. de conſenſu ſuæ obedientiæ. In concilio quoq; Baſilien. depoſitus fuit Euge. 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Chriſtophorus, Benedict[9], Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iſte authoritate multorũ doctorum ſentientium idem quod concilia iſta, vt patet de Gloſ. in can. ſi Papa diſt. 40. & ſequacibus.

I Septimo, ex parte naturæ iudicii humani, ſcilicet ſecundum allegata & probata uel præſumpta iudicantis. Quo fit ratiõe præſumptæ hæreſis Papa non hæreticus propter contumaciam, iuxta cap. cum contumacia, de hære. lib. 6. Vel per manſionem ex communicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis act[9] hæreticales exterius tantum facit, vt de Marcellino dicitur vel ſimili timore verba hæreticalia abſque intentione protulit, vel ſi per falſos teſtes conuincitur hæreticus relapſus, vel dum ſuam excuſationem in cauſa fidei probare non potuit. Ex his & ſimilib[9] creditur, Papam in caſibus pluribus incorrigibilibus ſubeſſe iudicio concilij generalis, ſic vt poſſit ab ipſo deponi.

CAPVT XXV.

K *Diſcuſſio & determinatio, ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus iudicio concilii ſubeſt Papa.*

DIctæ autem Opinioni communis ſententia doctorũ Theologorum & Canoniſtarum antiquorum obuiat, tenens quòd ſi ſit catholicus Papa non iudicatur a quocunque iudice in terris, iuxta ca. ſi Papa. 40. diſti. ca. nemo. 2. quæſtione 7.

Et quoniam hinc inde multum diſputatur, oportet primo videre in quo conſiſtit hæc difficultas, vnde ſcilicet quæſtionis veritas pendet, quo ignorato veritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Niſi enim hoc ſciatur, continget quidem aliquem verum aſſequi, ſed neſcire ſe verum aſſecutum.

Sciendum eſt igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in caſu criminis, quodcunque ſit illud deponandus ſit poteſtate eccleſiæ ſeu concilii. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc ſcilicet, quòd in ca-

in caſu criminis hæreſis poſſit ab eccleſia deponi, lex quoque di- A nina exigitur, ſtatuens quòd propter tale crimen, puta notoriũ ſcandalizans & pertinax deponi poſſit. Et ſi ſolum ius humanum ſufficit ad ſtatuendum, quòd Papa in caſu hæreſis eſt deponendus, ſolum quoque ius humanum ſat eſt ad ſtatuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant ſe ſuper hoc, quòd licet Petrus poteſtate miniſteriali eccleſiæ ſit inductus papatui, factus iam Papa diuina lege eſt ſupra eccleſiam & concilium: ac per hoc nulla inferiori lege poteſt ſubiici, nec ſimpliciter, nec in caſu, concilio aut eccleſiæ, ſed ſola diuina lege. Et quia lex diuina in ſolo caſu hæreſis ſubdit illum poteſtati eccleſiæ miniſteriali, vel ei alias placet autoritatiue: ideo in ſolo hoc caſu iudicari deponique poteſt. Quòd enim caſus hæreſis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus ſacræ Scripturæ, expreſſe ſeparationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quòd autem ſolus ſit exceptus: patet ex ſententia Sal- B uatoris, Matt. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: ergo quæcunque dixerint facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere, vbi Dominus aperte ſtatuit ſubditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinę. Conſtat autem quòd doctrina ad fidem ſpectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum: ſecundum igitur ſententiam Domini, audiendi ſunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem ſententia a Petro Apoſtolo in prima Epiſtola 2. ca. Obedite præpoſitis veſtris, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.

Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, ſed Deus relinquit hoc in manu conſilii humani, ſicut & multa alia, fundant ſe ſuper hoc, quòd opus pure humanum, ſecundum ſe nec bonum nec malum moraliter, ſubiacet plenariæ legi humanæ: coniunctio autem inter Petrum & Papatum eſt opus puræ humanum quandoque bonum, quandoque malum, ergo ſubiacet C plenariæ legi humanæ: ac per hoc lex humana diſponere poteſt de illa coniunctione, quòd quando eſt bona, perſeueret, quando mala, diſſoluatur. Dixi Opus pure humanum, ad differentiam operationum ſacramentalium, quæ non ſunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cum Papatu ſola humana actio interuenit, coniungens electionis actum vtrunque, ſupponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd ſi ceſſat a Papatu, vt Cœleſtinus fecit, nihil diuini operis in ſe reſtat, ſicut reſtat in Epiſcopo renunciante, & in ſacerdote degradato poteſtas ordinis a Deo data, ſine pœnitentia namque ſunt dona Dei, vt dicitur ad Rom. 11. Dixi, Secundum ſe nec bonum, nec malum moraliter, ad differentiam actuum ſecundum ſe bonorũ, vt credere, amareque Deum, &c. & ſecundum ſe malorum: vt blaſphemia Dei, mendacium, & ſimilia: hæc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu, quandoque bona eſt, vt patet in tot ſanctis Rom. Pontificibus: D & quandoque mala, vt patet in multis eiſdem ſceleratis, quos vtinam neſcire liceriſſet. Et confirmatur: quia poteſtas miniſterialis exiſtens in eccleſia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de Actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege ſi non ſeruetur, redditur. Vnde ſicut Bonifacius Papa & martyr promulgauit, quòd in caſu hæreſis poteſt Papa iudicari & deponi, poteſt alia lege humana promulgari, quòd pro ſimonia in beneficio poſſit deponi, & ſic de aliis maximis exceſſibus, obſeruata conſonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam ſine noua lege, quia in defectu manifeſto humanæ legis, locum habent gnome & ἐπιείκεια, poſſet Papa ex notorio exceſſu ſcandaloſo & incorrigibili deponi, ſicut pro hęreſi.

Si quis autem diligentius perſpiciat, videbit, quòd diuina lege opus eſt ſtatuente caſus depoſitionis Papæ, nec vlla lege humana poteſt, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuiſſime & clariſſime, ſic, Omnis lex eccleſia- E ſtica poteſt tolli & mutari a Papa: ergo nulla lege humana poteſt contra Papam inuitum procedi. Antecedens conſtat ex eo, quòd eſt Dominus iuris poſitiui. Conſequentia eſt euidens: quia ex quo poteſt tollere legem, & non vult ſubire ipſam, tollet eam: & ſic nihil contra eum fiet.

Et licet hæc ratio ſufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc poteſt, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, ſuſpenſione, aut quouis alio termino poteſtas ſua minuitur, aut impeditur in his quæ ſunt poſitiui iuris, attamen ex propriis rationibus poteſtatis eccleſiaſticæ concurrentis ad propoſitum, idem oſtenditur. Quadruplex nanque poteſtas hic nominatur. Primo, poteſtas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet ſolicitari. Secundo, poteſtas eccleſiæ ſeu concilii vniuerſalis, ſupra Papam ſimpliciter & abſolute. Et hæc nihil eſt, ſed chimera: vnde nullum effectum in mille quingentis annis in eccleſia Dei habuit: om- A nia enim iura poſitiua ſubiecta ſunt, & fuerunt ſemper Papæ, velit nolit concilium, teſtante hoc vniuerſalis eccleſiæ per orbẽ diffuſæ obſeruantia. Tertio, poteſtas authoritatiua concilii ſupra Papam in caſu criminis puta hæreſis. Et hæc poteſtas licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen atteſtatur propoſito, quia ponentes eam in ſolo caſu, a diuina lege ſtatuto dicunt eam poſſe exire in actum. Quarto, eſt poteſtas miniſterialis eccleſiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem perſonæ cum papatu. Et hæc etiam atteſtatur propoſito, quia cum ipſa non ſe directe extendat ſupra coniunctionem Petri & papatus in facto eſſe, ſed in fieri (quia nihil poteſt ſupra coniunctum ſcilicet Petrum Papã, vt pote ſuperiorem iam nominatũ, ac per hoc miniſterialiter cõſtitutum) conſequens eſt, quòd ad ipſam non ſpectat determinare diſpoſitiones coniuncti, ſcilicet Petri Papæ diſponentes ad diſſolutionem coniunctionis, nam diſpoſitiones tales adueniunt cõiuncto iam facto, ad id quod non ſe extendit poteſtas iſta. Et pro- B pterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petri Papæ ad diſſolutionem determinata ſit, poteſtas illa non poteſt exire in actum diſſoluendi, vtpote non habens patiens diſpoſitum, nec potens per ſeipſam illud diſponere determinando, quæ eſt diſpoſitio ſubiiciens ſubiectum, ſcilicet Petrum Papam ſibi poteſtati. Et ex hac concluſione, ſcilicet quòd lex diuina exigitur ſtatuens caſum depoſitionis Papæ, patet quam ignoranter procedant, quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad oſtendẽdum, quòd Papa ex crimine notorio ſcandaloſo, & incorrigibili deponi poteſt, vt gloſſa ſup Canone, ſi Papa, diſtinctione quadrageſima & ſuper canone Agathius: & vigeſimaquarta quæſtione prima, neſcientes quid dicant, errauit cum tota multitudine ſequaciũ. Oportet nanque ex iure diuino caſus inuenire ſubiectionis papæ ad concilium, ex quo iure diuino ipſe abſolute eſt ſupra concilium, & vniuerſam eccleſiæ communitatem. Et hic iacet lepus, non eſt hac illacqua amplius vagandum. Vnde ipſamet gloſſa veritate C inducta, dicit quòd papa non poteſt ſtatuere, quòd non poſſit iudicari de hæreſi, hoc enim ideo verum eſt, quia diuino non humano iure iudicium hoc in caſu hæreſis ſtatutum eſt, nam iuris humani papa eſt Dominus.

Ratio autem in oppoſitum allata, non concludit oppoſitum, quoniam opus humanum indifferens ſubiici humanæ legi, poteſt intelligi dupliciter, primo quo ad modum fiendi, & ſic eſt verum. Secundo, quo ad ipſum fieri ſecundum ſuam ſubſtantiam. Et ſic eſt falſa, vt patet de abſciſſione ligni vel ferri, præcidi ſiquidem poteſt bene & male moraliter, & lege humana determinari poteſt, quando bene & male: ſed non ſpectat ad humanam legem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiã præciſoris, & diſpoſitionem ſubiecti cædendi. Vnde in propoſito humanæ legi ſubiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut diſſoluitur: ſed ſi poteſtas illa poteſt exire in actum ex altiori pendet principio. Nam non poteſt exire in D actum coniunctionis niſi vacante ſede, & tunc in ſubiectum diſpoſitum, ſcilicet Chriſtianum voluntarium. Depoſitionis vero niſi diſpoſito ſubiecto, aut per receſſum a Chriſtianitate, aut per receſſum e voluntario, vt patet de papa hæretico vel renunciante. propter quòd non poteſt lex humana ſtatuere, quòd coniunctio papatus & petri quando eſt mala propter alia crimina ab hęreſi, diſſoluatur, non poteſt, dico efficaciter ſtatuere coactiue, quia papa criminoſus poſſet illam legem tollere, cum par in parem nõ habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuti, vt poſſit Concilium Papam deponere.

QVia igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determinare caſus depoſitionis Papæ, in ipſa, & ex ipſa ſcrutari oportet quot ſint caſus depoſitionis Papæ. Et vt probabitur, ſolus ca- E ſus hæreſis eſt a lege diuina, in quo Papa poteſt deponi ab eccleſia, ſiue autoritatiua, ſiue miniſteriali poteſtate, non curando in propoſitio.

Probatur hoc tripliciter, ſcilicet ratione ex principiis theologicis certis, & authoritate ſacrorũ doctorum, & diffinitione ſacræ ſcripturæ. Ratio eſt iſta, Conſtat, quòd ſecluſo Papa, in eccleſia eſt poteſtas electiua Papæ, ſeu applicatiua papatus ad petrum, quæ quomodocũque vocetur, habet pro obiecto cõiunctionẽ perſonæ, & papatus in fieri, & in diſſolui, vt patet de actu electionis quo petrus fit papa, & de actu depoſitionis, quo Petrus papa hęreticus incorrigibilis deponitur. Conſtat etiam, quòd ad hoc quòd petrus fiat papa efficaciter, ita quòd ſit papa, & conſequenter ad hoc quòd poteſtas illa eccleſiæ exerceat actum conſtructiuum coniunctionis efficaciter inter petrum & papatum, aliquæ diſpoſitiones requiruntur in petro de neceſſitate ſimpliciter, aliquæ ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſſitate ſimpliciter

pliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe voluntarium, & eſſe Chriſtianum. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, eſt Papa niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt Papa, niſi ſit membrum Chriſti. Secunda diſpoſitio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratia præſupponit ordinem, prima diſpoſitio exigitur de iure naturæ. Requiſitæ autem diſpoſitiones ad bene eſſe, ſunt boni mores, ſcientia eccleſiaſtica, charitas, experiētia regiminis, & huiuſmodi: ſine his enim Petrus ſi eſt electus & acceptat eſt Papa: quāuis ineptus & malus. Conſtat etiam, quòd quia facilius eſt deſtruere quàm conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſario conditionibus ad conſtructionē, quæcunque earum deficiat diſſolui poteſt coniunctio iſta. Nanque ſi Petrus non vult amplius eſſe Papa, poteſt renunciatione diſſolui coniunctione iſta: & diſſoluitur dum acceptatur renunciatio, vt patet de Cæleſtino. Et rurſus, ſi Petrus Papa labitur in hæreſim incorrigibiliter, poteſt deponi inuitus, ex quo deſiit quantum eſt ex ſe eſſe membrū Chriſti: ſicut in primo caſu deſiit eſſe voluntarius. Hæc omnia certa ſunt, ex quibus neceſſario ſequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene eſſe, nō propterea ſit diſpoſitus, vt poſſit diſſolui coniunctio iſta, vt poſſit attingi Petrus a poteſtate depoſitiua. Nam diſpoſitiones illæ, quæ non requiruntur in ſubiecto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ, ſed tam cum eis, quàm cum ſuis contrariis vniri poteſt formæ, & conſtituere compoſitum, non ſunt tales, vt earum contrariæ pertineant ad diſſolutionem cōpoſiti. Quod eſt dicere, quòd ſi Petrus ſceleratiſſimus & criminoſiſſimus, & ſcandaloſus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & conſentiens, ſit & eſt Papa, ſi eligatur oportet, quòd huiuſmodi crimina ſuperuenientia Petro iam Papæ, aut perſeuerantia, & ſi reddant ipſum malum Papam, & non ſolum malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipſum depoſibilem. Ex quo enim ad bene eſſe Papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe Papam, conſequens eſt, quòd malitia ad male eſſe Papæ, & non ad non eſſe Papæ ſpectet: ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quod eſt effectus electionis, ita malitia non ſpectat ad non eſſe, quòd eſt effectus depoſitionis. Ex his patet ratio, & poteſt formari breuiter ſic. Sola contraria conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe Papæ reddunt Papā depoſibilem: ſed inter crimina ſola infidelitas cōtrariatur conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam depoſibilem. prima propoſitio patet ex hoc, quòd depoſitio eſt non eſſe papæ, & vnumquodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium non ſuperuenit. Nunquam enim homo deſineret eſſe, ſi non ſuperueniret aliquod contrarium illi eſſe: & ſimile eſt in aliis. Secunda autem propoſitio probata eſt: quia cætera vitia cōtrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationē velle in ſtatera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

Autoritatem Sanctorum ſunt in primis Anacleti papæ & martyris: & habetur 79. diſtinction. cap. Electionem. Si nanq; papa poſſet propter crimina deponi, ſicut alii Epiſcopi, fruſtra dixiſſet, quòd electionem ſummorum pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Deinde Bonifacii papæ & martyris. & habetur 40. diſt. ca. ſi Papa. Niſi ſit inquit, a fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolum infidelitatis crimen ſubiicit iudici, a quo papa poteſt iudicari: quem conſtat eſſe vniuerſalem eccleſiam, ſeu concilium generale: ub eodem enim excipit, a quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Euſeb. papa, & habetur 2. quæſtione 7. in ca. oues, dicit, Oues quæ ſuo paſtori commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere niſi a fide exorbitauerit, nec vlla tenus accuſare poſſunt. Sanctus Anterios papa & martyr, & habetur 9. quæſt. 3 in ca. facta, inquit, ſubditorum iudicantur a nobis: noſtra vero iudicantur a Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod ſubdit, Deteriores ſunt, qui vitam moreſque bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantiam aliorum prediaque diripiunt. Sanctus Beda, & habetur 9. quæſtione 3. Canon. Epiſcopo, tractās de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana eccleſia ſua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea vero nulli iudicari permittitur. Sanctus Bernardus Inno. 2. ſcribens, inquit, Quis faciet mihi iuſtitiam de vobis: ſi haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem, iam nunc oſtenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Chriſti, ſed abſit, vt ad illud appellem eos: Sanctus Thomas in quarto Sentent. diſtinctione. decimanona, quæſtione ſecunda articulo ſecundo, quæſtione tertia ad ſecundum, dicit, Quamuis Prælati ſint corripiendi a ſubditis, non tamen eſt pœna infligenda, ſed recurrendum eſt ad ſuperiorem denunciando, vel ſi non habet ſuperiorem ad Deum, et eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum excepetat crimen infidelitatis, cum dicit. Prælatus minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior.

F Et licet hæ autoritates deberent ſufficere ad promulgationē diuini iuris, quia tot ſanctorum ſunt, & Spirituſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, vt dicitur, ſecundæ Petri 1. cap. ad maiorem tamē firmitatem debilium adſunt Symachus papa in ca. aliorum 9. quæſtio. 3. dicens, Aliorum hominum cauſas Deus voluit per homines terminare: ſed ſedis iſtius præſulē ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. Et quòd loquatur de cauſis peccatorum, patet ex eo quod ſubdit, dicens, Voluit beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cælo tantum debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatam habere conſcientiam. Et excludens obiectionem ſubdit, Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris ſuo reſeruauit examini, & cæt. Inno. 3. in ſermone Conſecrationis papæ dicit, Intantum mihi fides eſt neceſſaria: vt cum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter ſolum peccatum quod in fide committitur, poſſem ab eccleſia iudicari. Bonifacius quoque 8. in Extrauaganti, vnam ſanctam, dicit, Si de- G niat ſuprema poteſtas, a ſolo Deo iudicatur: vt ſuperius allegatum eſt. Albertus mag. Petrus de Pal. Heruens Vlricus, Auguſtinus de Anch. & alii quos refert dominus Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Eccleſia, hanc viam ſecuti ſunt: quibus magis credendum eſt, quàm Canoniſtis multis: ad quos nō ſpectat, niſi ſecundario de iure diuini rebus tractare, ſicut de vſura, ſacramentis eccleſiæ, hæreſibus, & huiuſmodi. Hæc de ſecundo.

Diuina ſcriptura ſolum caſum hæreſis aperte excipit, dum, vt ſupra allatum eſt, hæreticos ſeparandos ab eccleſia inſtituit, & ſanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos conſtituit. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm dicere, Pro ſolo hæreſis crimine deponendum inſtituimus quantum eſt ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depoſitionis cauſas dimittimus, quo ad ſubditos iuri humano, de non ſubditis enim nullus ſtatuit. Et de hæretici quidem ſeparatione extant textus Pauli Apoſtoli & Ioannis Euangeliſtæ iam dicti. De tolleratione vero, imo obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat ſententia Domini, Matt. 23. Super cathe- H tam Moyſi, & cæte. & Petri Apoſtoli. Obedite Præpoſitis diſcolis, quæ iam inducti ſunt. Et huic adiungitur ſententia Domini, Luc. 12. manifeſtans iudicium papæ mali in ſeipſum & in proximum, agendum per ipſum Dominum, dum reſpondens Petro ait, Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? &c. Et ſubdit de eodem, Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Moram facit Dñs meus venire, & cœperit percutere ſeruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus ſerui illius in die qua nō ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum eſt primo, quòd ad literam loquitur de ſeruo conſtituto ſuper familiam, ideſt eccleſiam: vt Glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, ſcilicet vt det illis in tempore tritici menſuram: & ex præmio, Beatus ille ſeruus, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. In quo appa- I ret differentia, vt gloſſa dicit, inter ſubditum & prælatum benefacientem: quia ſubdito promittitur quod præcinget ſe Dominus & tranſiens miniſtrabit illi, prelato vero quòd ſuper omnia bona ſua eſt conſtituendus. Notandum eſt ſecundo, quòd diſtinguit manifeſte crimina tria, in ſeipſum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In ſeipſum per gulā & ebrietatem: ſcriptum eſt enim, propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam. Eccleſiaſtici 37. In proximum, per percuſſionem ſuæ curæ commiſſorum vtriuſque ſexus. In Deum, per infidelitatem. Et non deſcribit diſpenſatorem criminoſum in Deum per infidelitatem, ſed in ſeipſum & in proximum. & dicit ſeruum talem confidentem in mora Domini iudicandum a Domino per mortem, qua diuidetur a familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifeſta ſunt in litera, & clare oſtenditur quod diximus, ſcilicet quòd quantum eſt ex lege diuina, prælati de criminibus cæ- K teris a Domino iudicandi ſtatuuntur, de infidelitate autem eccleſiæ iudicio dimiſſi intelliguntur, ac per hoc ſi alii prælati non ſubeſſent iuri humano, quòd ſuperappoſuit ſuis ſubditis alias cauſas criminum iudicandas, ab eccleſia non eſſent iudicandi & deponendi niſi pro infidelitate, ſicut papa: qui quia ſoli diuino iuri ſubeſt, in caſibus a diuino iure toleratis, nulli ſubiicitur. Quia enim ſola negatio ſtatuti caſus a iure diuino, quo ad papam ſoli diuino iuri ſubiectum, ſufficit ad conſtituendam legem, quòd nō pōt iudicari aut deponi, multo magis expreſſa toleratio caſuū in iure diuino cōſtituit ipsū tolerandū, alios aūt tolerabiles: ſi a ſuperueniēte iure poſitiuo, cui ſubiecti ex diuina lege ſunt, permittant. Vnde inter papā & alios, quo ad caſum criminis iudicādi & puniēdi ab eccleſia, tantū intereſt, q̄ in papa locus ab autoritate diuini iuris negatiue efficaciſſimus eſt: quia ſoli illi iuri ſubiectus eſt. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax eſt: quia quod ſuperius ius nō ſtatuit, nec tolerat, inferius

ius

ius poteſt & ſtatuere, & punire: vt manifeſte patet in contrahendis matrimoniis, & adminiſtratione ſacramentorum in quibus multa permiſſa ex diuino iure prohibita ſunt ab eccleſia in ſibi ſubditis. Et ſi abſque velamine aliquo obumbrante, ſententia Domini perſpiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum qui nullum habet ſupra ſe niſi Dominum, vtpote conſtitutum ſuper reliqua familia Domini abſentis, promulgata eſt hæc ſententia. Quod etiam ex eo habetur, quòd conſtitutus ſuper familiam abſentis Domini, neminem timere deſcribitur, niſi Domini aduentum: in cuius mora confiſus, tanquam neminem habens ſupra ſe peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus ſuperiorem præſentem in hac vita, non conſonat, quòd in ſola mora Domini confidant: quia habent ſtatim ſuperiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quòd Petro ſtatuto papæ hæc Dominus dicit.

Ex his autoritatibus perſpicaciter intellectis habetur, quòd pro reliquis criminibus manifeſtis non eſt papa deponendus. Docens enim Dominus ſecundum opera malorum prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, a fructibus eorum cognoſcetis eos. Ne autem propter adiunctam ſcandali rationem deponendum putares, docuit Matt. 18. quòd pes, manus, vel oculus, non tamen caput ſcandalizans amputaretur: inſtruens ad literam, quòd ſi aliquod nobis opportunum, vt manus, pes vel oculus, ſcandalizans occurreret, præſcindendum eſſet: ſecus autem de organo habente officium capitis ſentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum ſcandalizat te, abſcinde illud & proiice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Ieſum Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam omnia præuidentem, & cunctis prouidentem, non ſpernet, ſed reuerenter conſiderabit, non caſu nominaſſe Dominum manum, pedem & oculum, membra ſumme neceſſaria, & tacuiſſe caput: ſed iden non eſſe mandatam præciſionem capitis ſcandalizantis, quia nec propter ſcandalum caput ſimpliciter præcidendum eſt. Dico autem ſimpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa eccleſia: quia quantumcunque caput huius vel illius eccleſiæ præcidatur, ſemper reſtat caput eccleſiæ in terris, papa ſcilicet. Patet igitur, quòd nullum extra infidelitatem crimen notorium ac ſcandalizans, depoſitionem papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo reſpondetur rationibus factis in cap. 24 ad probandum, quòd papa ex alio crimine quàm hæreſis, poteſt deponi ab eccleſia.

MAnifeſtata ſufficienter veritate, quòd ſcilicet, ſi papa eſt fidelis, nec iudicari, nec deponi poteſt ab eccleſia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & ſcandaloſo, ſupereſt allatis in oppoſitum ſatisfacere.

Ad primum ergo motiuum ex parte criminis, neganda eſt ſequela, quia nec maior, nec par ratio eſt de hæreſi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta eſt, quia ſcilicet infidelitas ſpectat ad non eſſe, alia autem crimina ad male eſſe papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc eſt ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quòd diuiſio non eſt ſufficiens: quia datur tertium, ſcilicet quòd eſt ratione ſtatus. Infidelitas enim mutat ſtatum hominis: quia facit quantum eſt ex parte hominis, de Chriſtiano non Chriſtianum. Odium autem Dei licet ſit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat, non tamen facit de Chriſtiano non Chriſtianum. Nec obſtat, quòd hæreticus reſtat Chriſtianus inuitus ex charactere, quia quod non voluntarie habetur, non eſt ab homine inquantum homo: vt in principio primæ ſecundæ Sancti Thomæ dicitur. Propter quod fides informis ſaltem & character non ſunt duo conſtituentia diſtinctos ſtatus humanos eccleſiaſticos, ſed vnum & eundem ſtatum Chriſtianitatis conſtituunt complete, concurrente vtroque altero vt humano, ſcilicet fide, quæ non eſt, ſi non eſt voluntaria: & altero, vt hominis, ſcilicet charactere, qui & ſine voluntate acquiritur, vt patet in pueris, & inuite conſeruatur vt patet in hæreticis. Propter quod ſublata fide, mutatur ſtatus Chriſtianitatis, inquantum erat humanus: quod eſt mutari ipſum eo modo quo per hominem mutari poteſt. Mutatio autem ſtatus Chriſtianitatis, extra Chriſtianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæreſis non ratione maioris grauitatis, ſed mutationis ſtatus deponendum conſtituit papam, alia autem crimina non. Et licet hæc reſponſio ſufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: ſciendum tamen eſt quòd aliud eſt loqui de nocumento per ſe anneo peccato, & aliud de nocumento annexo per accidens: quia ſcilicet eſt in iſto homine ſic diſpoſito. Si enim loquimur de nocumento per ſe maius nocumentum eſt annexum hæreſi ipſius papæ, quàm cuicunque alteri crimini, quia hæreſi quantum eſt ex ſe, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex ſe

A eſt, induceret hæreſim in eccleſiam vniuerſalem, quo maius nocumentum inferri nequit. Si vero loquimur in iſto, qui non docet hæreſim, & bene gubernat & diſpenſat, hoc eſt per accidens, & ideo deſpiciendum. Ad aliam probationem, ſcilicet quod non inuenitur in Scriptura ſacra expreſſum, quòd magis ſit pro hæreſi papa deponendus, quàm pro alio crimine etiam patet reſponſio, quod non inuenitur quod magis pro hoc quàm pro alio, ſed inuenitur in ſacra Scriptura, quòd pro ſola hæreſi eſt deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non eſt verum quòd ſit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, niſi ſicut explanantibus, quo modo etiam articuli fidei ſunt relicti doctoribus & canonibus ſacris. Sed ſicut articulos fidei declarata non mutare poſſunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declaratam non mutare, addendo aut ſubtrahendo poſſunt. Ad tertiam probationem dicitur, quòd illa maxima, Qui poteſt in maius, poteſt in minus, ſi philoſophice

B diſcutienda eſt inuenitur falſa, tam de actu, quàm de obiecto, quàm de effecto. Intellectus enim qui poteſt in actum maiorem, ſcilicet intelligere, non poteſt in actum minorem, puta adorare. Similiter viſus qui poteſt in obiectum maius, puta lucidum, non poteſt in obiectum minus, puta ſonum. Virtus quoque generatiua hominis poteſt in effectum maiorem ſcilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non poteſt in effectum minorum, puta Leonem. Si autem politice diſcutienda eſt, vt Innoc. 3. in dicto capit. ex parte. ele. 3. inducit ſub aliis verbis ſcilicet cui conceſſum eſt maius, minus quoque conceſſum eſſe videtur, dicitur quod intelligenda eſt cæteris paribus, modo autem cætera non ſunt paria, quia in crimine hæreſis (quod eſt maius crimen) ſubiectum mutauit Chriſtianitatis ſtatum, in aliis vero criminibus minoribus ſubiectum permanet in eodem Chriſtianitatis ſtatu. Et hæc eſt vera reſponſio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iu-

C dicii, negatur minor: quia maius eſſet iudicare Papam in ſtatu Chriſtianitatis de adulterio, quàm iudicare ipſum a Chriſtianitate euerſum de hæreſi: quia in primo attingitur ſuperior ſtatus gradus, quàm in ſecundo, vt patet.

Ad ſecundam rationem (ex parte, ſcilicet actus) dicitur, quòd fallacia conſiſtit in hoc, quòd aliud eſt auferre gladium, reſiſtere, impedire, & huiuſmodi: & aliud eſt facere iſta authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furioſi, reſiſtere tyranno, impedire oppreſſorem, & huiuſmodi, cuilibet licet, & debitum eſt, vt actus virtutis, ſed facere iſta authoritatiue, ſoli ſuperiori licitum eſt. Vnde licet cuilibet liceat vim in ſe & in proximum vi repellere, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et ſimiliter quamuis quilibet licite poſſit Papam inuaſorem, ſe defendendo occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiuſmodi argumenta & ſimilia non con-

D cludunt autoritatem iudicis ad puniendum, ſed cuiuſlibet priuati debitum ad reſiſtendum, impediendum, defendendumque, niſi quis adeo deſipiat, vt dicat quemlibet eſſe iudicem cuiuſlibet. Reſiſtendum eſt ergo etiam in faciem Papæ publice dilanianti eccleſiam, Verbi gratia, quia non vult dare beneficia eccleſiaſtica niſi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni reuerentia & obedientia neganda eſt poſſeſſio talium beneficiorum his qui emerunt, & alleganda eſt cauſa ſimoniæ etiam cum Papa commiſſæ, & ſine dubio principes ſeculi & clerus gladium de manu furioſi ſic cum modeſtia tollerent. Multæ quoque ſunt viæ, quibus abſque rebellione principes mundi & prælati eccleſiæ, ſi vellent vtique, reſiſtentiam, impedimentumque abuſus poteſtatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant niſi quaſi ſomniando, cur conqueruntur quòd non poteſt deponi? cur oppónunt, quòd poteſtas data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem? Abuſui nanque poteſtatis, qui deſtruit, obuiam dare congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non

E tacendo, arguendo, aduocando, illuſtres ad increpandum exemplo Pauli, & Præcepto eiuſdem, (Dicite Archippo, Vide miniſterium quod accepiſti in Domino, vt illud impleas, ad Col. vult, &c.) & parum aut nihil abuteretur poteſtate.

In reſponſione tamen ad quintum habebis vltimam ſatisfactionem huius argumenti.

Ad tertiam rationem ex parte ipſius Papæ, dicitur, quòd etiam eſt falſa, nam aliud eſt purgatio ad remouendum ſcandalum, & aliud eſt purgatio ipſa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad ſecundam non, vnde Damaſus non coram generali concilio, ſed coram quadraginta duobus Epiſcopis ſe purgauit, vt patet ſecunda quæſtione ſeptima, nos ſi competenter. Et Gregorius ipſa teſtatur, quòd ex humilitate cathuit ſe ad iudicium, vt patet ſecunda, quæſtione ſeptima, capitulo Petrus. vbi ipſe Gregorius dicit, Petrus poteſtatem regendi acceperat, & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate officii (qua poſſet dicere.

Oues

ques paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex authoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritumſanctum, reſpondit. vbi apparet, quòd ipſe iuſtificatus eſt, Petrum Apoſtolum, non vtendo poteſtate ſua, & quòd potuiſſet illa vti.

Ad quartam ex parte eccleſiæ vt ſponſæ, breuiter dicitur: primo, quòd papa non poteſt inuitam eccleſiam deſerere: quia non poteſt iuri eccleſiæ renuntiare: Prælatus enim eſt propter eccleſiam, & non econuerſo; vt ſuper Epiſtolam ad Coloſſ. in fine diuus Thom. dicit.

Secundo, quod non eſt par ratio ex vtraque parte: quia eccleſia eſt ſubdita papæ & non econuerſo. Nec etiam in lege Moyſi vxor poterat dare libellum repudii viro. Nec eſt periculum de ipſius dilaniatione: quia ſcriptum eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Ex parte vero eccleſiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet ſit libera libertate gratiæ, eſt ſubdita tamen ſecundum iuriſdictionem papæ. Vnde ipſa eccleſia non abdicauit a ſe poteſtatem ſupra principem: ſed Ieſus Chriſtus Dominus eccleſiæ nõ ſubiecit eam ipſius communitati eccleſiæ, ſed ſuo vicario: & propterea nihil poteſt ſupra ſuum principẽ. Non ſic eſt de aliis communitatibus, de quibus aſſeritur Ariſto.

Ad quintam, ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatæ, & perfecti operis, dicitur, quòd Deus perfecte eccleſiæ corpus fecit, diſpoſuit, ac ordinauit: ita vt ordinatiſſimum opus me exiret, & nihil opportunum deſit illi. Et cum dicitur, Ergo eſt relictum eccleſiæ remedium contra papam fidelem crimino-ſum, &c. concedendum eſt. Sed cum infertur. Ergo eccleſia poteſt illum incorrigibilem deponere, membrum illud abſcindere & huiuſmodi, reſpondetur, quòd eſt ſophiſma conſequentis a ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiue: a prouiſione & remedio communi ad hanc prouiſionem, ſeu hoc remedium, ac ſi non eſſet alia prouiſio & aliud remedium. Dicendum eſt enim, quòd Ieſus Chriſtus altioris ordinis remedium reliquit in eccleſia ad repellendum ſui proprii vicarii incorrigibile ſcandaloſumque regimen. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd ſicut in naturalibus diuina ſapientia inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas gubernat: ita in ſupernaturalibus, inter quæ eſt ordo gratiæ fidei & eccleſiæ ſuper illam fundatæ, inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales gubernat. Rurſus cum cauſæ effectibus proportionales ſint, vt ſuperioribus effectibus ſuperiores cauſæ reſpondeant, & inter cauſas ſecundas prouidentia humana eccleſiaſtica authoritate fulta, inferioris ordinis cũ ſit, quàm oratio; quæ in ſupremo ordine ſecundarũ cauſarũ locata eſt a Deo, quod ex eo patet, quod tota creatura corporea & incorporea ſubiecta eſt illi, & prouiſio ſupra papam fidelem ſit inter ſupremos effectus in eccleſia: conſequens eſt, quod ſapientiſſime Deus diſpoſuit remedium in eccleſia ſupra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui ſubiecit reliquum eccleſiæ, ſed orationem. Nec eſt minus efficax cauſa ſecunda oratio eccleſiæ pro ſe petens neceſſaria ad ſalutẽ perſeueranter, quàm prouidentia humana: cum cõſtet quod cuiuslibet particularis perſonæ oratio pia perſeuerans, petẽs neceſſaria ad ſalutem pro ſe eſt cauſa efficaciſſima, & infallibilis: vt diffuſe habes in Tertio contra Gen. a beato Tho. cap. 95. & 96. Vnde ſi neceſſarium eſt ad ſalutem eccleſiæ, quòd papa talis auferatur, ſine dubio oratio ſic conditionata, auferret illum de medio. Et ſi nõ eſt neceſſarium, quòd auferatur, quid cauſamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit q̃d nollemus? Si eſt neceſſaria eius ablatio, non poteſt nõ auferri ab eo rogato, qui promiſit, quod nihil deeſſet timentibus eum. Si non eſt neceſſaria diuino iudicio, tñ iudicio humano vtilis, & neceſſaria creditur, cur præponis te Deo volens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit Ieſu Chriſti vicarius. Non dico hoc ego, ſed Dominus, qui Lucæ 18. docet, quòd Deus multo magis quàm homo faciet cito vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe. Conſtat enim eccleſiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipſi ſoli Domino reſeruata eſt, ab ipſo præ ceteris faciendam. Non dormitat, neque dormit, cuſtodiens Iſrael, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ea oratione ſurgens ſubuenit: qui a Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit, Aſſuari cor mutauit, Naburbodonoſor prædicatorem ſuum fecit: Anaſtaſium ſecunda oratione eccleſiæ percuſſit. Leonem etiam papam, ſeu Liberium apud alios, Hilarii orationi ſubiecit; qui etiam omnia temporalia bona ſuperadiiciẽda promiſit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu, impletum quaſi eſt illud, Putas ne Filius hominis veniens, inueniet fidem in terra? Nam prouiſio iſtius tam excelſæ, & tam efficacis cauſæ ſecundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia noſtra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ ſoli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, niſi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, niſi quia animalis homo non percipit quæ Dei ſunt? quare hoc dicunt, niſi quia didicerunt confidere in homine, & non

F in Domino, & ponere carnem brachium ſuum? Quo fit, vt ſi incorrigibilis exiſtimetur quandoq; papa in propriis vitiis, manentes ſubditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhiberi procurantes, niſi forte, vt ſomniantes abſque fide, & facto ſuo adimpleant Scripturas, quòd ſcilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio ſanctus animo diabolus, & detur ac conſeruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum noſtrarũ eſſe, Spiritusſanctus in Pſalmo teſtatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me: gloſ. Quia non eſt amota oratio, ſecurus eſto, quia non auferetur miſericordia. Verum ita ſtolidi ſumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus ſeminare, & velimus metere. Aut Chriſtiani non nominemur, aut Chriſtã prouiſionem amplectamur: & ſic phreneticum, furioſum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque eccleſiæ, cũ contingeret talem præeſſe, ſuperabimus. Sed qui noſmet non G ſuperamus noſtris orationibus, quia eas non vt decet agimus, quomodo conqueri poſſumus, quòd aliorum malorum vitam non ſuperamus orationibus, quæ non ſolum tectum non tranſeunt, ſed nec orantium capita propria penetrant? Et quod peius eſt, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officiũ, nihil tam celeriter perſoluitur, quàm miſſa. Tempus diuini officii & miſſæ, onoroſum eſt valde: loci autem & negotia ac commoda ſecularia diſtincte dicuntur & repetuntur, & abſque temporis menſura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abſciſſio papæ fidelis & incorrigibilis poſt humana remedia eſt in veritate neceſſaria ad ſalutem eccleſiæ: & oratio fit ſine intermiſſione ab eccleſia: & ſic habetur certa, & multo celſior, ac efficacior prouiſio, quàm ſi autoritas deponendi humanæ eſſet prouidentiæ delegata. Aut non eſt neceſſaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus eſt querelæ locus, ſi in non neceſſariis abeſt prouiſio exterminatiua: quoniam nec H humana prouidentia extra veram neceſſitatem deberet illa vti autoritate, ſi eam haberet, vel ſi non ipſi conceſſo remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non ſit abbreuiata manus Domini, vt non poſſit ſaluare citra omnimodam neceſſitatem: nec aggrauatæ ſint aures eius, vt non exaudiat citra neceſſitatem: ſed iniquitates noſtræ ſunt, quæ diuidũt inter nos & Deũ noſtrum, & multas malas actiones in rectoribus noſtris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. & Gre. 7. q. 1. cap. ex merito, dicunt. Et ſi contra hæc inſtetur: Quia oratio commune eſt remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, ſicut in ceteris rebus vltra commune cauſam propria aſsignãda eſt: reſpondetur, quod ſupremæ cauſæ quamuis ſint cauſæ communes reſpectu inferiorum, ſunt tamen propriæ reſpectu ſuperiorum effectuum. & propterea oratio quia eſt inter ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales reſpe-I ctu inferiorum eſt cauſa communis: reſpectu autem ſummorũ affectuum, qualis eſt exterminatio papæ fidelis, vt pote effectus reſeruatus Deo, eſt cauſa propria & remedium proprium. vltra quod ſunt multa alia humana adminicula, quæ ſcripſit Dominus Ioan. de Tur. Crem. in lib. 2. de eccleſia. ca. 106. Cum hic tamen omnibus memẽto, quod peſſimus papa fidelis toleratus a Deo, non poteſt totum corpus eccleſiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiuſmodi: vt argumenta aſſumunt in ſimilitudinibus corporum, & huiuſmodi. Nam Deus non poteſt ſeipſum negare: de quo ſcriptum eſt, Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum.

Ad ſextam, quantum ad geſta concilii Conſtantien. iam dictum eſt, quòd concilium perfectum ſecundum præſentem ſtatum eccleſiæ, poteſt deponere incertum papam: nullus enim fuit illo tempore certus papa. Quantum ad geſta concilii Baſilien. K reſpondet vniuerſalis eccleſia, quæ Eugenium a concilio depoſitum adorauit, & adorat vt Papam, olim in perſona ſua, & poſt in ſucceſſore Nicolao, quem ipſe eodem anno creauerat Cardinalem, & ſic deinceps. Et hæc reſponſio facti teſtatur quantum delirent, qui papam concilio ſubmittunt. Ad priſcorum temporum geſta dicitur, quòd licet multi legantur depoſiti Pontifices Summi, aut non erant indubitati Pontifices ſummi, aut de facto non legitime depoſiti ſunt, vt in cap. 103. ſecundi libri de eccleſia. dominus Ioan. de Tur. Crem. manifeſtat diffuſe. Ad autoritatem gloſſæ, & plurium Canoniſtarum ſequentium illam, dicitur, quòd Gloſſa eſt contra textum, quia textus excipit ſolã hæreſim, & ipſa eadem ratione mota, extendit ad omne crimen notorium ſcandalizans incorrigibile: quia ſcilicet contumacia eſt hæreſis. Conſtat enim quòd lato vocabulo contumacia hæreſis dicitur, ſicut & ſimonia: nec æquiparanda eſt veræ hæreſi, quæ mutat ſtatum Chriſtianitatis. Et quamuis gloſſ.

quia

quia ſobrie loquitur dicens, Credo, & cætera. mereatur veniã: aſſertores tamen illius documenti ſuper illum ſe fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, neſcio excuſare. Canoniſtarum autem autoritas in hac, quia principaliter eſt theologica, parua eſt, nec maior ratione ſuper quã ſe fundent. non ſic eſt de authoritate Sanctorum, qui Spiritu ſancto inſpirati loquuti creduntur. Rurſus ſecũdum ipſoſmet Canoniſtas, in materia fidei magis ſtandum eſt antiquorum, quàm modernorum authoritati, licet in his quæ iuris ſunt, quanto iuniores, tanto perſpicaciores. Cum igitur hæc ſit materia fidei, quia immediatum opus Dei non ratione naturali, ſed ſola diuina reuelatione ſcibile, in quæſtione eſt, conſequens eſt, vt ſanctorum autoritas ſacræ ſcripturæ iuncta omnibus conciliis & Theologorum vniuerſitatibus, ac Canoniſtis poſterioribus, immo quaſi modernis ponenda ſit.

Ad ſeptimam ex parte iudicii humani, dicitur, quòd conditiones iudicii humani ſunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam e iure poſitiuo. Inter quas hæc eſt differentia: quia illæ quæ ſunt ex iure poſitiuo, non poſſunt in unicum papam exerceri, quia non ſubeſt poſitiuo iuri, illæ vero quæ ſunt a naturali vel diuino iure, habent etiam locum in papa. Ex iure autem diuino ſtatuta eſt forma iudicii humani circa hæreticum, vt poſt primam & ſecundam monitionem euitetur: et per hoc, vt dictum eſt, poteſt contingere vt papa fidelis nunc: ſed his relapſus deponi poſſit & debeat. Ex iure etiam naturæ eſt, vt homo videat quæ foris ſunt, et per hoc propter actus manifeſte hæreticales & verba manifeſte ſatis hæretice cognita, &c. ſic facta & dicta vt humano iudicio corde conſentiente facta ſint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipſo quoque diuino iure eſt, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt patet Matthæi. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra ſe creditur ſi eſt ſanæ capitis, & cætera. Vnde ex non ſuſpectis, & cæteris, teſtibus conuictus quis de damnata & nota, & cætera, hæreſi, hæreticus iudicabitur. & ſimiliter ſi ſua ſponte ſe confitetur hæreticum: quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem poſitiuo contumax & perſeuerans per annum, ſi quis aliud eſt eiuſmodi, præſumitur hæreticus. Vnde primi duo caſus non habent locum in papa, qui non poteſt excommunicari, nec iure poſitiuo ſubiicitur: ſed ſeruanda eſt lex ab Apoſtolo Paulo in ſacra Scriptura tradita. Similiter ſi timore mortis certo vel probabili ſecundum humanum iudicium abſque interiori conſenſu geſta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur papa. Vnde Petrus Apoſtolus, qui ſolo verbo negauit Chriſtum, quia fides eius non defecit, ſed charitas, teſte Ieſu Chriſto dicente, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, conuerſus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmaturus inſtitui fratres ſuos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum, qui etiam ſolo exteriori actu peccaſſe videtur, deponendum non cenſuerunt. diſt. 21. Nunc autem. Ex caſibus autem in quibus propter conditiones humani iudicii iure diuino vel naturali determinatas papa in corde fidelis, coram eccleſia vero infidelis deponitur, non conſtituitur alius caſus quàm caſus infidelitatis. Nam nihil refert eſſe & apparere ſufficienter quòd ita ſit ſecundum humanum iudicium coram eccleſia, quæ non videt niſi quæ foris ſunt: nec verius iudicium ab eccleſia exigit Deus, qui naturam hominis iuſque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia ſubiectio papæ ad concilium habetur, ſed illa ſola quæ dicta eſt, ſcilicet in caſu hæreſis propriæ ſum pta. Et ſic, Si ſit catholicus, papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

Sex caſuum ſolutio, quòd in nullo euentu papa abſq; ſua culpa ſubeſt eccleſiæ, ita quòd deponi poſſit.

VT promiſſa perficiãtur, ſupereſt diſcutere, an in aliquo euentu ſine culpa papæ, ſubſit papa eccleſiæ, ſeu concilio vniuerſo, ita quòd poſſit deponi. Inuenio ſiquidem notatos ſex caſus, in quibus eccleſia ſine culpa quidem papæ, ſed non ſine cauſa deponere poteſt papam.

Primus eſt cum coram vniuerſali eccleſia teſtibus comprobatur, quòd papa, qui diu detentus erat a Saracenis, iam obiit, & cõcilium determinat noui papæ electionem: & ſic ſit, decernendo quòd pro bono eccleſiæ etiam ſi viueret, iſte nouus ſit papa, poteſt enim ipſum captiuum ſine ſpe reditus deponere.

Secundus eſt, cum propter indiſpoſitionem corporalem, puta dementiam, eſſet inutilis, & concilium per eum congregatum, dũ ſanæ mentis eſſet, decerneret alterum papam creandum.

Tertius eſt, quando Cardinales omnes ſtatim poſt canonicam electionem Petri in Papam morirentur: ita quòd non poſſent publicare electionem, tunc eccleſia cum non teneatur iſtum acceptare, alium eliget: & ſic iſtum deponet: quia duo ſimul eſſe non poſſunt.

Quartus eſt, quando Cardinales etiam viuentes non poſſunt facere fidem de electione ſua canonica in vnum: vt videtur accidiſſe in ſchiſmate quod inc[o]eptum ab Vrbano 6. vſq; ad Mart. 5. tũc eccleſia deponit nolentes denunciare: vt in concilio Conſtan. factum eſt.

Quintus eſt, quando propter cõmunem errorem, aut æſtimationẽ ſubditorum aut ipſorum malitiam generalẽ, præſumitur quòd nunquam præſtabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in papam, alteri tamen noniter eligendo parati ſunt obedire: vt ſi forte Græci vellent ad vnitatem eccleſiæ redire, dũmodo tolleretur Papa iam exiſtens, & nouus rite canonice crearet. Et confertur hoc ex autoritate Iuriſtarũ dicentiũ religioſum profeſſum poſſe vxorẽ ducere pro ſalute magna gẽtis, aut cõuerſione ad fidẽ.

Sextus eſt, quãdo papa verus iuramẽto vel voto ſeipſũ ad ceſſionem obligaſſet, ſed differret adimplere in ſcandalũ populorũ putantium ex tali facto papæ, quòd nec ipſi votis aut iuramentis propriis obligantur, vt in Ioan. 23. cõtigiſſe videtur in principio concilii Conſtantienſis.

SED EX NVLLO euentu cõcilium poſſe deponere papam, quamuis ex hoc haberi poſſit, quod ſupra dictum eſt, ſcilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi ſubſunt, non in his, quæ ſolius diuini ſunt iuris, (qualis eſt autoritas immediate a Chriſto tradita, quæ ad depoſitionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen ſingulos, idẽ apparebit in concuſſum permanere.

In primo itaque euentu de papa captiuo, duo tanguntur. primum, retrogrado ordine eſt, quòd nulla exiſtente ſpe reditus, & nullo patente acceſſu, poteſt per concilium deponi. Quod primitiuæ eccleſiæ geſtis non conſonat: quia Petro ſeruato in carcere & ſine humana ſpe reditus ac acceſſus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, poſt tot cuſtodias erat) non depoſitio tractabatur, ſed oratio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deũ pro eo, & ſic per eccleſiæ orationem liberatus eſt. Secundum quòd conſtito per teſtes de morte, licet non ita fuerit, poteſt eligi alter. Et hoc non aliter verum eſt, quàm quòd conſtituto per teſtes, quòd maritus Marthæ mortuus eſt, licite ipſa Martha nubit alteri, filioſque generat, & tamen adueniente primo marito, qui re vera non erat mortuus, ad primum maritum (qui ſolus eſt verus maritus) redire eam oportet, alioquin adultera eſſet. Sic neque eſſet in caſu hoc, redderetur quippe papæ viuo ſponſa ſua, etiam non venienti (quia vbique præſens eſt) & ex humano errore electus papa ceſſaret.

In ſecundo euentu de dementia perpetua dicitur, quòd papa non poteſt deponi: ſed ſi conſtet de dementia perpetua, cum ſit mortuus vita rationali, ſecundum quam homo eſt ſubiectum papatus, ſine concilio generali poſſunt Cardinales procedere ad alterius electionem, vt pote ſede vacante in veritate non minus quàm cum ſedes vacat per renunciationem.

In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur, quòd cum eccleſia videat ſolum quæ foris ſunt, ſi electio papæ non cõſtet eccleſiæ ſufficienter, tunc nullus eſt papa certus eccleſiæ, & propterea eccleſia nõ deponit papam in foro ſuo, licet deponat papam in foro conſcientiæ. Hoc autem non ſolum poſſe, ſed debere eccleſiam facere, ex eo patet, quòd ille poſſet eam decipere dicendo ſe electũ, & tamen non eſſet. Vnde euentus iſte & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt niſi quòd papa incertus eccleſiæ poteſt deponi, quòd gratis conceditur. Sed nõ eſt quæſtio de hoc, ſed de papa certo: paria enim apud eccleſiam ſunt non eſſe & non apparere.

In quinto euentu rebellionis communis, dicitur quòd quia non ſunt facienda mala vt eueniant bona: nec periculis humanis ſubueniendum eſt vſurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, nõ poteſt papa deponi. Si enim boni faciant quod in ſe eſt, & orationi vacent ſine intermiſſione, omnem ſolicitudinem ſuam in eũ proiicientes, cui eſt cura de eccleſia impoſſibile eſt vt deſit diuinum adiutorium, ſcriptum eſt enim, Timete Dominum oẽs ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum.

In ſexto euentu dilatæ ceſſionis poſt votum & iuramentũ, breuiter dicitur, quòd licet ipſe teneatur ex voto & iuramento cedere: eccleſia tamen non poteſt ipſum ad hoc cogere inuitum, quia poteſtatem coactiuam ſuper fidelem Papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo poteſt ad illud per eccleſiam cogi. patet namque quòd tenetur ad ſolicite vigilandum, ad fornicandum, & infinita alia, & tamen non poteſt cogi ab eccleſia, vt in Canone, ſi Papa, diſtinctione quadrageſima patet. Quibus autem ſcandalum præbetur de ſuo periurio & voto facto, & aliis huiuſmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: quæ dicunt facite, ſecundum vero opera eorum nolite facere.

Et ſic patet quòd papa ordinaria poteſtate a Ieſu Chriſto tanta natus eſt cũ ipſius eſt inſtitutus vicarius, vt ei Apoſtoli, eccleſiæ ſingula

gule membra & communitas ſubiecta ſit ipſe vero ſoli ipſi Ieſu Chriſto ſubiectus viuat, ſic vt in nullo euentu nulloq; caſu niſi hæreſis ꝓpria ſumptæ iudicari aut deponi poſſit, niſi ab ipſo dño Ieſu Chriſto Pro cuius fide, eccleſia & apoſtolica ſede, hæc ipſo donãte, ſcripſi, Romę dia duodecimo Octobris, anno ſalutis mil leſimoquingenteſimo vndecimo, ætatis vero meæ quadrageſimo tertio. Rogoque lectores oẽs, vt ſoli veritati intenti, paſſiones, ſectas, paternaſq; traditiões, caſus, volũtarias gloſ. omneque nebu-lã e mentis acie abiiciant, & ſic cenſores ſe exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & Apoſtolorum Petri & Pauli laudem & honorem. Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIAE PRImæ de comparata authoritas Papæ & concilij.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ, quo communitas eccleſiæ ſupra Papam in poteſtate exponitur.*
2 *Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas eccleſiæ papæ in poteſtate præfertur, & imò quo eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic eccleſiæ.*
3 *Diſcuſsio quid ſignificet eccleſia, cum dicitur, Dic eccleſiæ.*
4 *An dominus immediate dederit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur: an ſcilicet, ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi poſsit, quòd eccleſia ratione ſuæ totalitatis poteſt habere & habet, quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI TOMAE DE Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xyſti, de Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologia, Pars prima ad Bundam; in Sex Capita diuiſa.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis eſt.

CHARITAS IESV CHRISTI, ſanctæque aius accleſiæ. Reuerendiſs. in Chriſto pater, protector & domine, cogit me virũ periculoſum, eneruatorem eccleſiaſticæ poteſtatis, falſarium, adulatorem atque blaſphemum: ad hæc quidem exemplum illius ſequi, cũ maledicerat ne non maledicebat: ad obiecta autem contra doctrinã in opuſculo de Comparatione autoritatis papæ, & concilii per me ædito, tuæque reuerendiſſimæ dominationi dicato contentum pro veritate reſpondere.

Et licet plura obiecta ſint, quæ a viris doctis, pro quibus ſolis opus illud ſcripſiſſe me ibi ſum conteſtatus, facile ſoluerentur: quia tamen ſapientibus & minus ſapientibus debitores ſumus, qui parati eſſe debemus omni poſcenti nos rationem reddere de ea, quę in nobis eſt fide: ideo reſponſiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendę ſunt. Viſus eſt autẽ conueniens ordo, ſi obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque ſoluantur, erunt ſiquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint ſermonis ſui malis, & ſubiectæ materiæ, mediſenturq; diutius, antequam ſententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenii, res tanta de qua agitur, in diſputationem dialecticam, aut ẽt ſophiſticam deducatur. Et quoniam communia ſingulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius & altius ſm vires repetenda ſunt rei huiuſmodi fundamenta. Sciendum itaque eſt, ꝙ cum iura poſitiua ab eccleſiaſtica ſint condita poteſtate, & in quæſtionem verſetur ipſius autoritatis eccleſiaſticæ ſubiectũ, nõ ex iure poſitiuo, ſed naturali vel diuino, aut vtroq; veritas pendat vt ex cauſa, a poſitiuo autem iure vt a teſte. Et ſecundũ luminis mihi conceſſi facultatem, duo ſola ſunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuerſa moles doctrinæ extollentis cõmunitatẽ eccleſiæ ſupra papã in poteſtate, ſic ꝙ papa ſit illi ſubditus, ſuſtinetur: quæ ſi euulſa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda ſunt ſex capitulis: deinde ſigillatim ſingulis iuxta propoſitũ ordinem reſpondendũ.

CAPVT I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

F EX naturali igitur iure ſtabilitur authoritas communitatis eccleſiæ ſupra papam in hoc, quòd de iure naturæ eſt, quòd communitas perfecta, & libera eſt, ad quam ſpectat prouidere ſibi de principe: & tueri ſe contra eum quando in deſtructionẽ vtitur poteſtate, & cogere, punire ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio ſi adiungatur, quòd eccleſia vniuerſalis eſt communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratię inſtitutus a Ieſu Chriſto nõ tollit, ſed perficit naturam: manifeſte concluditur, quòd ad eccleſiam vniuerſalem ſpectat prouidere ſibi de papa, & tueri ſe contra eum, & punire, ac etiam deponere illum & vniuerſaliter eſſe ſupra illum.

Hæc ratio quamuis in ca. 27. ſoluta ſit, ex eo quòd Dominus Ieſus eccleſiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadem tractando dicimus, quòd natura regiminis cum ſit multiplex ex G ipſo naturæ fonte, nam quoddam naturaliter in vno, qui eſt naturale caput communicationis illius, reſidet: vt patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias eſt; quoddam vero naturaliter in ipſa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, ſecluſo omni ſuperaddito domino, eccleſiaſticum regimen cum domeſticum & ciuile cõplectatur, iuxta illud Apoſtoli ad Epheſios quarto, Eſtis ciues Sanctorum & domeſtici Dei, ac per hoc alius quid ſit, non ex diuinæ potentiæ immenſitate, nec ex diuinæ ſapiẽtię, iuſtitiæ ane bonitatis decentia, quoniam nõ eſt impoſſibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum poteſt quicquid vult, qualis naturæ ſit, ſed ex ipſa natura facti contemplandum eſt. Sicut enim domeſticum regimen & politicum ex ipſis diffinimus, ita oportet eccleſiaſtici regiminis naturam ex ſe ipſo ſpeculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis ſicut & aliarum rerum, ot tæ rei naturam oſtendit, libet intueri quòd Eccleſia non a ſingularibus aut e communitate, ſed a capite homogeneo Ieſu Chri- H ſto, initium ſumpſit originis, perfectionis & poteſtatis: propter quod eccleſiæ ſuæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Natura igitur eccleſiaſtici regiminis ab ipſa ſua natiuitate eſt: non vt in communitate ſit, nec vt a communitate ad vnum vel plures deriuetur, quemadmodum accidit in regimine ciuili humano, ſed vt in vno certo principe ſuapte natura ſit. Et cum princeps iſte vnus atque idem dominus Ieſus heri, hodie, & in ſæcula viuat & regnet, ſecundum naturalis iuris conſequentiam oportet, vt ad ipſum principem non ad communitatem eccleſiæ ſpectet in ſua abſentia ordinare de vicario: non communitatis eccleſiæ, quæ vt poteſ ſerua nata, principandi iura careat, ſed ipſius principis naturalis Domini communitatis eccleſiæ. Et hoc ipſum Saluator noſter per ſemetipſum exequi dignatus eſt, dum Petrum Apoſtolum ſolum inſtituit ſuum vicarium poſt reſurrectionem, antequàm cælos aſcenderet: vt patet Ioan- I nis vltimo. Relinquitur igitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ nõ a communitate eccleſię naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab eccleſiæ communitate, ſed a Ieſu Chriſto autoritatem naturaliter habet.

Patet ergo primo, quòd eccleſiæ communitas ſecundum propriam naturam conſiderata, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectat prouidere ſibi de principe: ac per hoc nec ad ipſam ſpectat ſuapte natura punire, deponere, & alia huiuſmodi contra principem ſuum: quia ſerua, vt dictum eſt, nata eſt.

Patet ſecundo, quòd eccleſiæ communitas ſecundum propriã naturam ſumpta, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet inſtituere aut deſtituere vicarium ſui principis, qui vocatur papa. Et ſi eccleſiæ communitas poteſtatem aliquam habet in diſponendo de vicario principis, quæcunque ſit illa, non habet illam ex ſua natura, ſed aliunde.

Ex his autem facile patet euulſum eſſe fundamentum iuris K naturalis pro poteſtate eccleſiæ ſupra Papam, quoniam falſum aſſumit dicendo eccleſiam eſſe communitatem liberam quo ad ius principandi: licet ſit ſumma libera libertate gratiæ, quin potius e a ipſo naturæ iure ſuppoſita eccleſię natura, quàm Deus illi ſtatuit, oppoſitum ſequi monſtratum eſt. Vnde ordo gratiæ non tollit in Eccleſia naturæ ordinem, qui ibi natus eſt eſſe. Nõ enim in eccleſia natus eſt eſſe ordo talis, vt eius ſit ius principatus, & a gratiæ ordine tollitur: ſed in eccleſia ex ſua natura natus ẽ ordo talis, vt ius principatus ſit nõ in ſe, ſed in domino ſuo naturali. Et hunc naturæ ordinem in eccleſia, conſequens eſt quòd gratia non tollat, ſed perficiat; & Ieſu Chriſti ſapientia diſponens omnia ſuauiter complectatur.

Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia quæ inducuntur, conuenire alicui corpori myſtico ad ius principatus ſpectantia, non ſpectant ad communitatem eccleſiæ ex ſua natura. Dico autem ad ius principatus ſpectantia, propter

propter ea quę ad priuatas perſonas ſpectant, vt vim vi repellere cũ moderamine inculpatę tutelæ, & auferre gladium de manu furioſi, & ſi quid eiuſmodi eſt, hęc ſiquidem diſcernendo non fallemur. Signum autem infallibile ſeruitutis eccleſiæ communitatis, quo ad ius principatus eſt, quòd nuo poteſt ſibiipſi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim poſſe communitatem liberam, manifeſtum eſt. Poteſt enim & per ſeipſam regere, poteſt & triumuiratum inſtituere, & alia huiuſmodi, etiam ſupra Regẽ quẽ eligunt, quod eccle ſiam non poſſe manifeſte liquet, alioquin poſſet aut in pluribus ſimul locare poteſtatem iuriſdictionis Papę, aut officium aliqood ſupra Papam quo ad iuriſdictionem & regimen eccleſiæ inſtituere in vno vel pluribus ſuppoſitis, ſic & a talibus nominandis, quod loco ipſius communitatis eccleſiæ eccleſiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum ſupra ipſam eccleſiæ naturam, no inſtituit eccleſiam ſupra Ieſu Chriſti vicariũ, perſcrutandum eſt, an aliunde ex iure ſcilicet diuino, eccleſię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamẽtũ iuris diuini examinatur, & pro qua eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic eccleſiæ.

ET licet hoc a multis affirmetur, & in Conſtantienſi atque Baſilienſi concilijs diffinitum ſit, quòd ab ipſo principe Ieſu Chriſto eccleſiæ communitatas habet immediate poteſtatẽ ſupra Papã ipſius principis vicarium, nullibi tamen in ſacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi aſſeritur, niſi Matthei decimo octauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus &c. & ſubdit Dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quęcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo, & quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quod eccleſiæ non alicui eius membro (Eccleſia enim non aliquod membrũ, ſed collectionem eorum ſignificat) datum eſt vt audiat, excommunicet, liget, ſoluat omnem fratrem, & quæcumque ſuper terram Pluraliter quippe ſubiectum eſt, Quæcumque ſolueritis, ad oſtendendam eccleſiæ authoritatem.

Ex hoc textu apparet primo, quòd eccleſia habet immediate authoritatem a domino Ieſu Chriſto. Per ſeipſum quippe hoc dixit eccleſię non minus quàm Petro, cum dicit, Paſce oues meas, & Quicquid ſolueris ſuper terrã &c. Apparet ſecũdo, ꝙ quum vicari⁹ principis huius ſit frater cuiuſq; fidelis (iuxta illud Mat. 23. Omnes vos fratres eſtis,) ꝙ ſi peccauerit in me, poteſt denũtiari eccleſiæ, & procedit ſecundum ſubſequẽtia. Apparet tertio, ꝙ q̃a eiuſdẽ poteſtatis eſt eſſe ordinariũ iudicem vicarij principis, & aliorum ſingulorum membrorum eccleſiæ & ordinare de illis, quòd ex hoc eodem textu eccleſiæ communitas inſtituta eſt ſimpliciter ſuperiori ad ordinandum de vicario Domini & alijs eccleſiæ membris.

HAEC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac ſoluta ſit, altius tamen & latius (ſi fieri a me poteſt) repetenda eſt, quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoſcimus ex terminis, examinemus primo quomodo oportet hic ſumi eccleſiam, quum dicitur, Dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit &c. Oportet namque ſermonem hunc verificari de eccleſia, aut vniuerſaliter, id eſt de omni Eccleſia, aut ſingulariter de eccleſia vniuerſali, ſeu de eccleſia ſimpliciter, aut de aliqua determinata eccleſia, aut de eccleſia, indiſtincte, non determinando hanc vel illam. Cum enim ſermo ſit de eccleſia in actu audiendi & iudicandi, alius modus eſſe non poteſt, quo de eccleſia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui eccleſię, aut ſoli vniuerſali eccleſię competere iudicium hoc a Domino traditum. Et quidem quòd non ſingulariter de ſola vniuerſali eccleſia ſermo ſit, ex hoc conuincitur, quòd pręceptum hoc Domini de denũtiatione peccãtis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuerſalem eccleſiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & poſt adhibitos teſtes incorrigibiliter pernicioſo, d. cam concilio vniuerſalis eccleſię, vt patet. Et tamen ſi ſermo iſte eſſet de ſola vniuerſali eccleſia, pręceptum Domini ad hoc obligaret, quia obligat ad dicendum eccleſiæ vniuerſali iuxta hunc ſenſum. Eſſet enim ſenſus, Si peccauerit in te frater tuus &c. Dic eccleſię vniuerſali.

Amplius, Si in hoc textu data eſt poteſtas eccleſiæ vniuerſali, cũ non ſit ei data maior intenſiue poteſtas quam Petro, vtrique enim eadem poteſtas data eſt, dum vtrique dicitur, Quodcumque ligaueris vel ſolueris ſuper terram &c. quomodo eccleſiæ cõmunitas maiorem ſibi quàm Petro poteſtatem iuriſdictionis vſurpat? Quomodo rurſus Chriſtus ęterna ſapientia duas æquales intenſiue poteſtates in eccleſia abſque tertia ſupra ambas inſtituit? mutuo enim ſe impedirent, cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipiendi contraria ſimul? Non igitur eſt ſermo præſentis textus de ſola eccleſia vniuerſali.

Et per idem patet, quòd non eſt ſermo de eccleſia ſimpliciter, vt diſtinguitur contra eccleſiam talem (vt puta Mediolanenſem, Bo-

A nonienſem &c.) hoc enim nihil aliud eſt dicere, quàm quòd eſt ſermo de eccleſia vniuerſali, quod excluſum eſt. Et quia non eſt maior ratio de vna eccleſia quàm de alia, ideo patet quòd non eſt ſermo de aliqua eccleſia determinate, nec de omni collectiue, aut diſtributiue propter prædictam rationem, quia non teneor denuntiare omnibus eccleſijs peccantem in me fratrem, ſed ſermo eſt de eccleſia indiſtincte ſeu indefinite: ita quòd eccleſiæ datum eſt iudicium fratris peccantis, non determinando hanc vel illam. Et quoniã actiones ſunt ſingularium, & actor ſequitur forum rei, determinatur in qualibet eccleſia a fratre peccante ad eccleſiam, ſcilicet fratris peccãtis: ita quòd ſenſus literalis illius tex. eſt, Si peccauerit in te frater tuus dic eccleſiæ illius, & ſi illam non audierit &c. Et ad hoc procul dubio obligat præceptum abſque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac conſuetudine eccleſiæ roboratur; diſponit namque ſic intellecta doctrina Domini omnia ſuauiter Nec fallaris male intelligendo eccleſiam peccantis fratris, quoniam ec-
B cleſia illius eſt non ſola ſua propria, ſed quęcumque alia iuriſdictionem habens ſuper illam, vt patet.

CAPVT III.

In quo diſcutitur quid ſignificet eccleſia cum dicitur, Dic eccleſiæ.

DE hoc rurſus vocabulo eccleſiæ vidẽdum eſt quid ſignificet in hoc textu, quum dicitur, Dic eccleſiæ. Et ne in multitudine expoſitionum vagi æſtimemur, admittatur eccleſiã proprie ſumi pro conuocatione, ſeu collectione fidelium. Aiunt autem iſti quòd eccleſia hoc in loco ſignificat communitatem fidelium non in ſeipſis, ſed in prælatis eorum, ſiue Papa interſit, ſiue non.

Sed quòd hic non ſit ſenſus literalis, ex eo patet, quòd in vna ex eadem ſignificatione oportet intelligere in hoc textu eccleſiæ nomen reſpectu cuiuſcumque peccantis eccleſia ſit. Quum enim, vt ex dictis patet, indiſtincte dictũ ſit, Dic eccleſiæ peccantis fratris) quã
C ille tenetur audire,) & nõ magis de vniuerſali q̃ particulari, aut ecõtra, oportet vniuoce ſignificare eccleſiã, quum applicatur ad vniuerſalem, & quum applicatur ad particularẽ, vt patet. Cõſtat aũt ꝙ cũ denontiandus eſt frater eccleſiæ Mediolan. ſuæ eccleſiæ, non præcipitur a domino ꝙ dicat eccleſiæ illius .i. cõmunitati, ſiue epiſcopus interſit, ſiue non. Ergo cum præcipitur dicendum eccleſiæ indiſtincte, non intelligitur communitas, ſiue caput velit eſſe, ſiue non.

Vnde ſciendum eſt, quòd licet ex vi vocabuli, Dic eccleſiæ, ſignificet, Dic conuocationi, procul dubio fidelium, ex contextu tamen literæ, (quia ſubditur Amen dico vobis, quæcumque ſolueritis ſup terrã &c.) ſumitur quòd non de quacumq; conuocatione fidelium, ſed de authoritatiua intelligitur, alioquin conuocatio fideliũ Mediolan. ſine eius prælato haberet a Domino poteſtatẽ iudicandi &c. Perinde ergo eſt, Dic eccleſiæ, & dic authoritatiuæ conuocationi.
D Conſtat autem inductiue in ſingulis eccleſijs, quòd authoritatiua conuocatio non eſt, vbi Prælatus illius conuocationis deeſt, igitur nec authoritatiua cõuocatio omniũ fideliũ eſt, vbi omnium fideliũ paſtor & rector, qui eſt Papa deeſt omnino, ſcilicet tam per ſe quam per alium. Et eſt ſermo de authoritatiua conuocatione, ſeu eccleſia ſimpliciter & abſolute, & non ſecundum quid ſeu reſpectu huius, puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ &c. inquirimus ſiquidem nunc ſuperioritatem ſimpliciter & abſolute.

Explanatur autem amplius quod dicimus, ſcilicet quòd in nomine eccleſiæ in hoc textu claudi tur illius eccleſiæ prælatus. Quia ſi non includitur prælatus illius, oportet alterũ duorũ dicere, aut ꝙ cõmunitas fidelium in eccleſia aliqua particulari habeat etiã inuito Epiſcopo a Domino iuriſdictionis poteſtatẽ excõmunicãdi &c. aut ꝙ nõ de cõmunitate ſit dictũ. Dic eccleſiæ, & ſimiliter ꝙ nõ eſt ei dictum, Quæcumque ſolueritis ſuper terra &c. Sequela patet, quia eccleſię data eſt authoritas, & ſi nomine Eccleſiæ intelligitur cõmunitas, ipſa cõmunitas velit nolit, Epiſcopi authoritatẽ habet, & ſi nõ habet, relinquitur ꝙ ipſa non ſignificatur Eccleſiæ nomine, hoc in loco. Primum aũt horũ affirmari non poteſt, ſecundum igitur eſt verum.
E In cuius ſignũ, ſacrorũ doctorum ei conſonat gloſa, Dic eccleſiæ .i. Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim ſenſum etiam ipſe, qui eſt Papa, dicere poteſt crimen alterius eccleſiæ, .i. authoritatiuæ cõuocatiõi, vt Nicola⁹ Papa 11. quæſtiõe tertia, cap. Pręcipue, Lothario Regi cõminãdo ſcribit. Nec obſtat, ꝙ ipſemet ſit illius caput, quia hoc eſt per accidens .ſ. ꝙ denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandem perſonam. Et ſi bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum cõcilij vigor, ex authoritate autem prælati authoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit ſermonem ab eccleſia ad Prælatos, cum enim prius de eccleſia dixiſſet. Dic eccleſiæ, & ſi illã nõ audierit &c. non ſubdit, Amẽ dico vobis, quicquid ſoluerit eccleſia ſuper terrã, ſed ſubdidit. Amen dico vobis, quicquid ſolueritis, inſinuans per hoc communi quidem conuocationis concilio correctionem tractandam, Prælatorum autem authoritate ſoluendum ligandumq; (iuxta concilia) per eccleſiam eſſe. Pluraliter autem dixit Solueritis,

vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus eccleſijs, de quibus indiſtincte dixerat, Dic eccleſiæ.

CAPVT IIII.

In quo diſcutitur an Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediate poteſtatem eccleſiæ, & quantum ei dederit.

QVamuis autem ex eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione, & ſignificatione manifeſtum ſit, quòd ad eccleſiam vniuerſalem non reſtringitur præſens litera, ſed quòd indiſtincte de eccleſia eſt ſermo, adhuc tamen obſcurum remanet, & propterea declarandũ, an Dominus immediate dederit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ indiſtinctæ, & quantum authoritatem eidem dederit. Eſt autem ratio obſcuritatis in primo, quia ſi Dominus dedit immediate poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ fratris peccantis in me, quum quælibet eccleſia ſit talis, ſequitur quòd quælibet eccleſia habeat immediate poteſtatem iuriſdictionis a Domino, quod non bene ſonat, ſi autem non dedit omni eccleſiæ fratris peccantis in me, quum non ſit maior ratio de vna quàm de reliqua, nulli dedit in hoc textu, qđ non admittitur. Ratio autem obſcuritatis in ſecũdo eſt, quia æqualem poteſtatem continent verba dicta in hoc textu eccleſiæ, & verba dicta Petro, ſcilicet, Quęcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Non cõſonat autem æquales eſſe in eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

PRINCIPIVM autem huius claritatis ſumẽdum puto a deſtructione ſenſus opinati, vt vel ſic veritas eluceſcat. Dicendum eſt ergo primo, quòd ipſum dominum dare immediate poteſtatem illam, Quæcumque ſolueritis &c. communitati vniuerſalis eccleſię repugnat ordini inter Papam & eccleſiam, quia (vt dictum eſt,) ponit duas ęquales intenſiue poteſtates iuriſdictionis in eccleſia, non habentes tertiam ſupra ſe in eadem eccleſia, a Domino immediate ordinatas, ſcilicet communitatis eccleſiæ vniuerſalis, & Papę. Patet ſequela ex textu Matth. 16. & Matt. 18. vbi (vt dictum eſt) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc ſit ſem ſe inconueniens, maius tamen oſtenditur, ſi attendamus quomodo Chriſtus æterna ſapientia, principatuum pluralitatem in eccleſia inſtituit, quomodo mutuo ſeſe impedirent duæ poteſtates, quomodo perplexę eſſent oues Chriſti, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria, qđ eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hæc etiam poneretur data immediate poteſtas vniuerſali eccleſię, vnde ſibi poteſtatem ſupra Papã haberet æqualem poteſtatẽ cõmunitas eccleſię vendicaret, cũ par in parem non habeat imperium. Quum enim poteſtas intenſiue ęqua ſit, qua ratione eccleſia ſupra Papam, quia membrum eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit &c. Dic eccleſię, eadem ratione, quia eccleſia eſt ouile Papę, quia dictum eſt. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Papa ſupra eccleſię communitatem iuriſdictionem haberet, aut neuter ſuper alterum.

Dicendum eſt ſecundo, quòd ipſum dare immediate poteſtatem illam, Quæcumque ſolueritis &c. communitati cuiuſcumque eccleſiæ, repugnat conſuetudini eccleſiæ, & eſt ſemper ſermo de communitate eccleſiæ, vt aduerſarij intelligunt, ſcilicet ſiue prælatus adſit, ſiue non omnino. Patet hoc ex communi eccleſię conſuetudine, quia talis communitas inuito ſuo Epiſcopo, & Papa non poteſt abſoluere & ligare, quæ tamen poſſet ſi a Domino immediate haberet poteſtatem communitatis cuiuſque eccleſiæ.

Dicendũ eſt tertio, quòd ipſum dare immediate illi poteſtatem, Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erũt &c. in ſua amplitudine vt ſonat cuicumque eccleſiæ authorizatæ proprio capite, niſi cuius proprium caput eſt Papa, repugnat eccleſiarum ordini eſſentiali, & earum profeſſioni. Ordini quidem, quia ſi ex hoc loco ſumma authoritas cuicumque eccleſiæ authorizatæ proprio capite (vt Dominus loquitur) indiſtincte data aſſeritur a Domino immediate, oportet dicere duo, primo quòd quælibet eccleſia immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, quòd quælibet eccleſia habet æqualem intenſiue a Domino poteſtatem iuriſdictionis, quamuis extenſiue vna excedat alteram, & vniuerſalis eccleſia omnes. Et conuincitur ſequela vtriuſque, quia eccleſię indiſtincte, immediate & ęqualiter datum eſt, (vt patet in litera & ex dictis,) & non magis vni quam alteri, vt patet ibidem. Et ex hoc ſequitur vlterius vtraq; pars contradictionis, ſcilicet quòd vna eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & non eſt ſuperius ſimpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet eccleſia habet a Domino in ſuos poteſtatem, ſequitur quòd eccleſia vna, puta vniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter qualibet eccleſia particulari, (vtpote eius membro,) ac per hoc pòt diſponere, & ordinare de illa, & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritando ſi ſecus factum fuerit. Ex eo vero quod quęlibet eccleſia habet a Domino immediate poteſtatem, ęqualem intenſiue, ſequitur quod eccleſia

F vniuerſalis non poteſt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictiõis eccleſiæ particularis, poteſtas .n. data alicui a principe, nõ poteſt ab inferiori auferri. Et conſequenter ſequitur, quòd eccleſia vniuerſalis non eſt ſimpliciter ſuperior ſecundum poteſtatem iuriſdictionis reſpectu eccleſiæ particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſdictionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actum, ſi hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ ſequuntur ex ęqualitate intenſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet eccleſia, (vtputa quòd ſubditus non tenetur magis vniuerſali quam particulari obedire, quòd par in parem habet imperium, quòd quicquid ab vna fit, a reliqua poteſt impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducẽda. Profeſſioni autem eccleſiarum hoc repugnat, quia Papa reſeruante, vel prohibente &c. eccleſiæ reliquę poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis &c. ſe non habere confitentur, quod non vere dicerent, ſi illam poteſtatem a Domino immediate accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de dare ordinario iure poteſtatem.

G EX QVIBVS omnibus collige, quum hæc poteſtas tam ampla ſoli Petro eccleſię conueniat, & hæc verba non ſoli Petri eccleſię dicta ſint, quod per hæc verba, aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut non tam ampla vt eſt illa data Petro. Et vere ſic eſt, verba ſiquidem Domini manifeſte continent poteſtatem iuriſdictionis in eccleſia, (nec hoc vertendum eſt in dubium,) ſed non continent, quòd per ipſa data ſit a Domino talis poteſtas, vt diſcurrendo per ſingula, & ratione manifeſtatur. Diſcurrendo quidem per ſingula, nam per illud verbum, Dic eccleſiæ, nulla datur poteſtas, ſed pręcipitur denunciatio, perinde enim eſt, Dic eccleſiæ, ac Dic iudici, vbi patet non dari iuriſdictionem, ſed pręcipi denunciationem. Per illud vero, Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, quum perinde ſit, ac ſi iudicem non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, manifeſte patet nullam dari poteſtatem, ſed in caſu pertinaciæ euitationem illius a Domino indici.

H Per illud demum, Amen dico vobis, quęcumque ſolueritis &c. nullam etiam dari tunc poteſtatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eiſdem verbis ſcilicet, Quicquid ſolueris &c. vlla data eſt tunc poteſtas, ſed poſt reſurrectionem Domini, quum dictum ei eſt, Paſce oues meas. Ratione autem, Nam poteſtas iuriſdictionis contenta in his Domini verbis, aut eſt data tũc eccleſię, cui Dominus loquitur, aut non eſt data tunc, inter hæc enim cum contradictorie opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si eſt data tunc eccleſiæ, ergo cuilibet collationi ſeu conuocationi fidelium, cui eccleſiæ nomen vere conuenit, data eſt a Domino immediate poteſtas illa iuriſdictionis, hoc autem ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicẽtium quòd vbi ſunt fideles congregati in nomine Domini, ibi eſt poteſtas, eo quòd poteſtas ſequitur ſanctitatem perſonę, ſolum enim differt ab ea ſecundum vnum & multa. Sequela autem patet, quia Dominus indiſtincte de eccleſia loquens, ad quamcumque eccleſiam peccantis fratris pręceptum ſententiamque extendit. Conſtat autem collectionem, ſeu conuocationem fidelium ſine prælato aliquo inter eos eccleſię nomẽ vere habere. Et confirmatur,

I quòd de talium collectione oporteat iſtos concedere eccleſiam ibi dici, quia quòd eſt, non fit, & habenti non datur quod habet: ſi ergo eccleſia per hæc ſit habens poteſtatem, ipſa non habet illam, ergo illa collectio in ſermone eſt, quæ non habet authoritatem ſed hinc accipit. Et cum non ſit maior ratio de vna quàm de alia, ſequitur idẽ quod prius, ſcilicet quòd quęlibet fideliũ collectio a Domino hinc habuerit authoritatem iuriſdictionis. Si dicatur, quòd eccleſiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium authorizata, tunc obſtat ratio prius dicta de ordine eſſentiali eccleſiarum. Et obſtat ipſum dare, quia habenti non datur, & quòd eſt poteſtatem habens, non fit poteſtatem habens.

QVIA Igitur ex prædictis patet, quòd authoritas iuriſdictionis in verbis Domini continetur, & non eſt per hæc verba data, dicendum eſt quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denunciatione, illiuſque ordine, efficaciam eccleſiaſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literam expreſſit per illa verba, Si

K eccleſiam non audierit &c. Et Quæcumque ſolueritis ſuper terrã &c.

3 oſtendit enim tantæ efficaciæ eccleſię eſſe ſententiam, vt indubie a nobis ſeruanda, & in cœlo rata ſit. Et hoc ſolum per illa verba Dominus fecit, poteſtatem enim eccleſiæ aliàs ſupponebat. Et poteſt addi etiam, quòd promiſit illam per illa verba, Quæcumque ſolueritis, ſed vtrumque horum ſcilicet, quòd poteſtas ſuppoſita eſt & promiſſa ſit eſt, ſi quandoque data eſt, & ſimiliter quo ad modum, ſi mediate vel immediate data eſt. Petro ſiquidem, ac per hoc eius eccleſiæ immediate poteſtatẽ dedit poſt reſurrectionẽ dicẽs, Paſce oues meas, reliqs vero eccleſijs mediate Petro ſecũdũ curſum ordinariũ, quamuis diſpenſatiue mediãtibus alijs Apoſtolis, q̃bus põt concedi hoc eſſe permiſſum. Eſt ergo ſenſus literalis verborũ Domini, q̃ tanta eſſet futura eccleſię cuiuſq; authorizatę poteſtas in ſibi ſubditos, vt ſic ſententia eius & corã hominibus & in cœlo eſſet valida. Et hic ſenſus eſt amplectendus, vtpote cui omnia conſonant, & ſeries textus, & ſenſus verborum, vt authoritates Sanctorum, & conſuetudo eccleſię, & euitatio omnium inconuenientium, quæ omnia

propter

propter iam dicta hic & in libello illo proſequenda omitto. Satis enim patere puto hęc, & quòd promiſſioni Domini ſufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinarie, & mediantibus alijs Apoſtolis per viam legationis omnibus eccleſijs fecit.

CAPVT V.

Quomodo eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.

QVia autem conſtat eccleſiam, de qua Dominus loquitur, habere poteſtatem iuriſdictionis quantumcumq; per illa verba non ſit ei data, & varijs modis intelligi hoc poteſt, oportunũ videtur diſcutere modum, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in eccleſia.

Sciendum igitur eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi eccleſia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dominus habere poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, (de quo eſt ſermo.) Iuxta duos modos, quibus de eccleſia, quæ quoddam totum ſignificat, aliquid verificatur. Primo, ratione partis, ſecundo, ratione ipſius totalitatis ſeu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totum eſt, dicimus quòd videt, quòd audit &c. & verificatur ratione partis, quia videt per oculum, audit per aurem &c. & rurſus dicimus de eodem, quòd perfectiſſimum eſt animalium, quòd eſt animal politicum, & huiuſmodi, & verificatur ratione ipſius totius vt patet. Et quidem quòd de eccleſia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quòd habet poteſtatem iuriſdictionis ſoluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non eſt, & ſic ſolum, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari poteſt ſermo Euangelij, quòd eccleſia habeat poteſtatem. Quòd autem de eccleſia ratione ipſius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari poteſt. Primo accipiendo eccleſiam quaſi totum homogenum, ideſt ſimilis naturæ per totum, prout eccleſia eſt collectio fidelium: omnes enim fideles inquantum fideles, vnius ſunt naturæ. Et ſic eſſet ſenſus, quòd eccleſia, ideſt collectio fidelium, habet poteſtatem iuriſdictionis &c. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Dic eccleſię, ſequitur quòd cum in fide non ſit differentia ſexus & ſtatus, quòd eccleſia laicorum & fœminarum haberet iuriſdictionem in foro exteriori. Et tenet ſequela, tum quia omnes fideles ſunt eiuſdem naturæ, tum quia ſi contingat in alia eccleſia mori clericos omnes, remanet ibi vere eccleſia in hoc ſenſu, ideſt, collectio fidelium, & conſequenter ſecundum iſtam phantaſiam illa haberet poteſtatem excommunicandi. Immo ſi bene conſideretur ſumendo eccleſiam vt totum homogeneum, quoniam fides ſola eſt eius natura, accidit illi toti, quòd aliqua eius pars ſit ſtatus clericalis, quia in illo toto, vt ſic poteſtas ponitur. Secundo ergo poteſt intelligi, ſumendo eccleſiam vt totum heterogeneum, ideſt diſſimilis naturæ, prout eccleſia conſtat ex omnibus membris officialibus, (puta epiſcopo, ſacerdote, diacono, vel alijs quomodolibet aſſignandis membris,) hoc enim totum eſt quaſi corpus cõſtans ex oculis, manibus &c. Et ſic eſſet ſenſus, Dic eccleſiæ, ideſt conuocationi integræ membrorum eccleſiæ. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, quòd ipſum totum ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem iuriſdictionis, obſtant tria, primo quòd æqualis poteſtas intenſiue poneretur in qualibet eccleſia, quoniam vna tantum poteſtas a Domino nominata eſt, & non magis de vna quam de alia eccleſia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundo, quòd eſſet maior intẽſiue poteſtas in eccleſia, quàm illa, Quodcumque ligaueris ſuper terrã &c. Et tenet ſequela, quòd poteſtas totius eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis ponitur ſuperior, etiam reſpectu papatus. Falſitas autem conſequentis patet etiam ex verbis Domini, eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, ſcilicet, Quæcumque ſolueritis ſuper terram. Tertio, quòd non eſſet data a Chriſto immediate, Matt. 18. quod tamen eſt totum fundamentum iſtorum. Et tenet ſequela, quia tunc non erat inſtitutum ſacramentum ordinis, quod conſtat eſſe inſtitutum ſimul cum euchariſtiæ ſacramẽto, pridie quam Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc eccleſię, ideſt communitati Sacerdotum Diaconorum & Epiſcoporum (qui integrant generale concilium) poteſtatem iuriſdictionis, quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Epiſcopi, nec Clerici, non enti autem nil datur. Et ſi dicatur, quod Dominus, tunc non dedit, ſed promiſit ſe daturum in illis verbis, Quæcumque ligaueritis &c. habeo intentũ, quòd nullibi in ſacra Scriptura habetur, quòd Dominus ꝑ ſemetipſum immediate eccleſiæ communitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur, quia quod promiſit ſeruauit, patet reſponſio, quòd non promiſit per ſemetipſum immediate ſe daturum, (vt patet in litera) & ideo non oportet, quòd hoc obſeruauerit, ſatis námque feciſſet promiſſioni ſuæ, ſicut in veritate de facto verificauit illa verba ſua mediante Petro in vniuerſis Eccleſijs. Quia igitur de eccleſię communitate quomodolibet ſumatur, non verificantur rõne ſuæ totalitatis verba Domini Matth. 18. in quibus totum ſit fundamẽtũ ex authoritate Scripturæ, tota aduerſariorũ opinio ſtat i hoc, quòd communitas eccleſiæ ratione ſuę totalitatis habet poteſtatẽ immediate a Domino, conſequens eſt vt verba Domini verificent de eccleſia ratione partis (puta capitis) vt prædictum eſt. Et propterea communis animi conceptio fidelium eſt, Dic eccleſiæ, ideſt, Prælato eccleſiaſtico, ratione cuius eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo poteſt, (condeſcendendo multorum ſenſui,) intelligi quòd eccleſia ratione ſuæ totalitatis habere poteſt, & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

OBſeruandum quoque eſt, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iuriſdictionis eccleſiaſticę in eccleſia ratione ſuę totalitatis, & propterea falſa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus nos, conuenire eccleſiæ poteſtatem quandoque ratione ſuæ totalitatis, ſed ſic non eſſe datam ei a domino Ieſu Chriſto immediate per illa verba Matthæi 18. Non nego enim ꝙ epiſcopi orientales conuenientes, poſſint ſimul quaſi vnum corpus & vnam autoritatem ex ſuis conficere, ſe etiam ſingulos ſubijciendo illi, & ſic illa poteſtas in toto illo corpore ratione ſuæ totalitatis exiſtens, ſtatuet ſupra illas eccleſias, actuſque iuriſdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa poteſtas, niſi quod ex poteſtatibus ſingulis, & illarum ſubiectis conſurgere poteſt. Propter quod ſi eſſet aliquid reſeruatum Romano Pontifici, non poſſet poteſtas illa abſoluere ab illo.

Et ſimiliter omnes vniuerſi orbis Prælati, mortuo ſummo Pontifice vel ſine illo, ſi conuenirent communicando in vnum corpus & vnanimes in conſtituendo, conſtituerent in tota ſynodo illa poteſtatem vnam ſuper omnes eccleſias, his tamen exceptis, quę ſummi Pontificis ſunt propria. Simili quoque modo, quum papa cum reliquis prælatis orbis concilium celebrando ſimul cum eis conſtituit, abſoluit, damnat &c communicando cum aliis, quaſi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & ſimilibus non eſt aliqua poteſtas immediate data a Domino Ieſu Chriſto ipſi communitati primo, nec eſt aliqua extranea poteſtas a poteſtatibus partialibus ſed velut poteſtas totalis conſurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma a forma dupliciter, ſcilicet, vt vna forma ſeparata ab alia, vt forma Solis a forma mixtorum, & vt forma totius a forma partis, vt humanitas ab anima hominis, ita poteſtas Papæ differt ab alijs primo modo, & poteſtas ſynodi differt ab his ex quibus accumulatur, ſecũdo modo. Et eſt iſta poteſtas in tota ſynodo per viã communionis, ſeu accumulationis in communi a ſingulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipue principi videtur, qui nunquam totam ſuam autoritatem accumulare in communi intelligitur, ſed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius ſignum non intelligitur ſe ſubijcere ſynodi poteſtati coactiue, quantumcũq; ſtatutis ſynodi conſentiat, cũ omnibus o.bus eccleſiæ perſonis. Et ex hoc patet, ꝙ ſi tota eccleſia, ſecluſo papa, aliquem præficeret curæ eccleſiæ, ille eſſet ſubditus papę, nec poſſet a cura papali abſoluere, quod non eſſet, ſi eccleſia haberet vniuerſalem, & plenam poteſtatem immediate a Chriſto ratione ſuæ totalitatis, ſecluſo papa. Et ſimiliter papa poteſt quantum eſt ex poteſtatis autoritate, ſoluere ſtatuta concilij generalis, etiam de conſenſu, & autoritate ſua facta, quod non eſſet ſi eccleſia integra ratione ſuæ totalitatis haberet poteſtatem vniuerſalem, & plenam a Domino Ieſu Chriſto. Ex omnibus autem dictis euidẽtiam iam eſſe radicem ex iure diuino opinatam poteſtatis eccleſiæ ſupra papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ ſecunda pars, in nouem & viginti capita diuiſa.

SVMMARIVM.

1 *Reſponſio ad obiectionem contra illud quòd Dominus eccleſiæ regimen ſic ordinauit, Petrũ, ut ſummũ Põtificẽ inſtitueri, a quo uia ordinaria in reliquũ eccleſiæ poteſtas deriuaret, & quòd Apoſtolis alijs uia præuentionis gratuita poteſtatem dedit.*

2 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, ꝙ papa eſt caput uniuerſalis eccleſiæ, et non ſolũ ſingulorũ mẽbrorum.*

3 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, ꝙ conciliũ autorizatũ a papa, non eſt maioris autoritatis, ꝗ ipſe papa.*

4 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Si communitas eccleſiæ ſecluſo papa haberet poteſtatem ſupra papam, eccleſiæ regimen eſſet populare.*

5 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd papa eſt ſupra*

cõmunitatem totius eccleſiæ ex illa authoritate, Paſce F
oues meas, & quòd Papa eſt paſtor vniuerſalis eccle
ſiæ, & non ſolum ſingularum ouium.

6 *Reſponſio ad obiectiones contra illud ex illa authoritate, Fiet vnum ouile & vnus paſtor, quod Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.*

7 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa eſt paſtor eccleſiæ catholicæ, quàm quilibet epiſcopus eccleſiæ ſuæ, inferendo ex hoc ſuperioritatem Papæ ad eccleſiam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia, ergo eſt ſuper vniuerſalem eccleſiam.*

9 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Papæ eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe &c.*

10 *Reſponſio ad obiectiones ſeptem contra illud, Papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem, & concilium generale, vt diſtinguitur contra Papam.*

11 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod Conſtan. cõcilium pro tempore, quo fecit decreta de poteſtate ſynodi, non erat verũ conciliũ vniuerſalis eccleſiæ, & q̃ Baſilien. concilium errauit illud ſequendo.*

12 *Reſponſio ad obiectiones contra gloſam datam ad illa verba Aug. Quando Petrus claues accepit, eccleſiã ſignificauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & ſucceſſoribus datas eſſe.*

13 *Reſponſio ad nouem obiectiones contra illud, quòd Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide.*

14 *Reſponſio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non põt errare in fide, qui. ſ. eſſet error vniuerſalis eccleſiæ, q̃ tenetur ſequi diffinitionẽ Papæ in fide.*

15 *Reſponſio ad obiectiones contra expoſitionem illius verbi Hier. Si authoritas quæritur, orbis eſt maior vrbe.*

16 *Reſponſio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorum, quibus probatur, Papam non habere ſuperiorem in terris.*

17 *Reſponſio ad ſeptem obiectiones cõtra illud, quòd eccleſiæ Dei ſecluſo Papa nõ eſt data poteſtas Papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matt. 18. & quòd in eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.*

18 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd Ex miſſum eſſe, non ſequitur eſſe ſubditum.*

19 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd ex. 36. q. 2. c. Placuit, iuncto. c. tria. habetur, quòd Hier. authoritas innixa ſacræ ſcripturæ, præualuit concilio.*

20 *Reſponſio ad obiectionem contra hoc, quòd ex authoritate decretal. de Elect. in c. Significaſti, dicitur quòd concilia a Papa habent authoritatem.*

21 *Reſponſio ad obiectiones multas contra illud, quòd concilium generale legitime congregatum poteſt errare diffiniendo, Papa abſente vel non conſentiente.*

22 *Reſponſio ad plures obiectiones contra illud, quòd poteſtas applicatiua Papatus ad perſonam, ſeu poteſtas electiua Papæ, eſt regulariter & principaliter in Papa, & non niſi in cauſa in concilio.*

23 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd in eccleſia eſt poteſtas authoritatiua ſuper coniunctione Petri & papatus, non autem ſuper Papam.*

24 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud, q̃ Papa poſſet cõmittere p̃tãtẽ depoſitiuã Papæ hæretici, collegio Cardinaliũ.*

25 *Reſponſio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate ſola poteſt Papa deponi, quia ſcilicet ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe Papæ.*

26 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quòd ex ſacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate Papæ reſpectu eccleſiæ.*

27 *Reſponſio ad obiectiões cõtra hoc, quòd in ſolo caſu hæreſis, Papa ſubijcitur eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi.*

28 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud, q̃ p̃p ſcãdalũ nõ eſt p̃ſcindendum caput iuxta Domini ſententiã, Matth. 18.*

29 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quòd Deus optime prouidit eccleſiæ, diſponens q̃ orationis remedio cõtra malũ Papam vteretur, non autem depoſitionis poteſtate.*

G

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA

Apologiæ ſecundæ de cõparata authoritate Papæ & Concilij.

ET ſic cum vtriuſque iuris, naturalis ſ. & diuini fundamentum ademptum ſit, ad ſingula obiecta deſcendendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

DIxi in capite tertio illius libelli, Dominũ ordinaſſe ſic eccleſiæ regimen, vt Petrum ſummũ Pontificẽ inſtitueret, a quo via ordinaria in reliquum eccleſiæ poteſtas deriuaret, & q̃ ipſe Dominus via præuentionis gratuitæ Apoſtolis alijs poteſtatem dedit.

OBIICITVR Cõtra. In eccleſia fuit poteſtas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa, ergo cum maiori apparentia diceretur, Chriſtum cum fecit Petrum ſummum Pont. præueniſſe eccle- H
ſiam, & id ex gratia Petro contuliſſe quod eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione, quam quòd præuenerit Petrum, dando Apoſtolis poteſtatem. Antecedens probatur, quia poteſtas electiua eſt in eccleſia a Chriſto, Matth. 18. &c.

RESPONDEO, Quòd aſſumptum eſt falſum, nam cum electio Papæ ſit vicarij principis electio, & ordinarie electio vicarij vniuſcuiuſque principis viui & præſentis ſpectet ad ipſum principem, conſequens eſt, vt cum Dominus vſque in diem aſcenſionis, vt princeps præſens fuerit in eccleſia, ad ipſum ordinarie ſpectabat, tũc electio ſui vicarij. Nec vnquam inuenitur quòd in Matth. 18. c. nec alibi Dominus dederit eccleſiæ ius eligendi ſuum vicarium ipſo p̃ſente. Vnde Dominus non præueniendo, ſed inſtituendo & exequendo quod promiſerat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Petrum Papã & papatũ ſimul inſtituit. Rurſus, (vt per antedicta patet.) Matt. 18 poteſtas electiua Papæ nõ eſt data eccleſiæ. Quomodo aũt, & vñ poteſtas electiua Papæ ſit in eccleſia, inferius in capitulo. 22. dicetur. I

Et aduerte hic, quòd præuentio, quam ego dixi, ſuper ipſius eccleſiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim a Petro ordinarie poteſtas in reliquum eccleſiæ corpus deriuata ſit, Leo in can. Ita Dominus, diſt. 19. manifeſtat. Quòd etiam Dominus ipſum ordinaria via inſtituerit, ex hoc quòd non ipſum ſolum, ſed in ipſo omnes ſucceſſores ſuos inſtituit, habetur, hoc enim ſtatuentis, non præuenientis eſt, ſicut per oppoſitum quia reliquos Apoſtolos in proprijs tantum perſonis, & nõ in ſucceſſoribus ſuis legatos vniuerſales fecit, ad præuentionem gratuitam ſpectat. Hæc enim eccleſia fatetur, Petri ſolius ſucceſſorum vniuerſali poteſtate cognoſcis. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in eccleſia ante inſtitutum Petri papam, poteſtatem electiuam Papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc, quantam tunc, quum Papa non poſſit illam auferre & Dominus qui inſtituendo dederat, eam ſtatim non diminuet præueniẽdo ſecundum illos in inſtitutiõe Petri. Quemadmodum igitur po- K
terat tunc quemlibet alium Epiſcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat a principe, poteſt alium Epiſcopum, quam Romanum Papam inſtituere. Et ſic Roma. Põtifex recognoſcere debet ſe prælatum cæteris ab eccleſia, hoc illi concedẽte, non auferẽdo ſaltem, cuius tamen oppoſitum docet Pelagius in can. Quamuis, diſtinct. 21. Sancta Roman. eccleſia catholica & apoſtolica, nullis ſynodicis conſtitutis cæteris eccleſijs prælata eſt, ſed euangelica voce domini & Saluatoris primatum obtinuit.

Amplius, Si Dominus immediate dedit hanc poteſtatem electiuam Papæ vniuerſali eccleſiæ, qua præſumptione clerus Romanus & populus eius &c. vſurpauerunt ſibi hanc poteſtatem electiuã Papæ tanto tempore antequam inſtitutum, aut approbatum fuerat per generale concilium de electoribus? qua conſcientia tot ſancti viri electionem toti eccleſiæ a Chriſto commiſſam irrequiſitis alijs a pauciſſimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit ſermo: hæc autem dicta ſunt ad oſtendendam falſitatem aſſumpti in hac obiectione.

CAPVT II.

DIxi capit. quarto eiuſdẽ, quòd præualuiſſet ſentẽtia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis proprie in capit. 13. tractabitur.

DIxi in cap. 6. Eiuſdem, Papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis, non ſolum ſingulorum membrorum, vt inimici veritatis gluſſant.

OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primo, quia falſum eſt Papam eſſe caput eccleſię vniuerſalis collectiue ſumptæ. Tamen quoniam eccleſia non eſt Petri, ſed Chriſti iuxta illud Matth. 16. ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, non tuam. Tum quia Papa eſt miniſter eccleſiæ, non dominus, eccleſia autem eſt cui miniſtratur, ac per hoc maior, iuxta dictum Saluatoris, Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Tum quia omnes authoritates dicẽtes Papam eſſe caput eccleſię, intelliguntur de eccleſia pro ſingulis eccleſijs particularibus, reſpectu quorũ eſt caput miniſteriale, & nõ pro tota eccleſia collectiue.

Secundo, Quia licet concedatur Petrum eſſe caput miniſteriale etiam totius eccleſię vniuerſalis, non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo ſaluari, & ſpecialiter ſuperioritatem in authoritate reſpectu totius reſidui. Et hoc pręcipue, quia tota eccleſia nõ dicitur corpus Petri, ſed corpus Chriſti, vt patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea eſt regno congregato ſuperior, ſed qualibet eius parte.

RESPONDEO, Et ad primã quidem probationem primã quòd eccleſiam non eſſe Petri, ſed Chriſti, non arguit Petrum non eſſe caput eius, ſed Petrum non eſſe caput illius ex ſe, ſed loco Chriſti, vt patet. Ad ſecundam vero probationem, quòd Petrum eſſe miniſtrum eccleſiæ, vt cui miniſtrat, non eſt eſſe inferiorem poteſtate, ſed exercitio, vnde ipſe Dominus de ſeipſo dicit, quòd venit miniſtrare, & Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei, & ſic eſt in veritate. Eccleſiam autem eſſe maiorem Papa vt finis, eſt maior eo quod eſt ad finem, verificatur quòd eſt eſſe melius, in his enim, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius quod melius, ſecundum Auguſt. Papatus ſiquidem eſt propter eccleſiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quòd Papa non eſt Dominus, ſed miniſter, & eccleſia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra poteſtatem capitis, contra quam tenditur. Ad gloſſam demum communem, dicitur quòd licet multæ authoritates poſſent ſic gloſſari, non omnes tamen ſunt illius capaces, vt in libro oſtenſum eſt.

Ad ſecundum autem, dicitur, quòd eccleſiam non eſſe corpus Petri, ſed Chriſti, verum eſt, quia Chriſtus non ſolum caput myſticũ eius, ſed myſticum ſuppoſitũ ipſius eſt, vt patet ad Epheſ. 1. Vbi de Chriſto duo dicuntur quòd eſt caput eccleſiæ, & quòd eccleſia eſt corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expreſſe dicitur. Sicut enim vnum corpus eſt, & multa membra habet, omnia autem mẽbra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. Ex hoc autem, quòd eccleſia eſt corpus Chriſti & non Petri, non ſequitur quòd Petrus non ſit caput loco Chriſti, ſed quòd Petrus non ſit ille qui operatur per membra huius corporis, ſed Chriſtus qui per Petrum & cæteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur, quòd illud caput loco Chriſti nõ ſit ſuperius authoritate reſiduo corporis Chriſti, vt manifeſte liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo quòd nullus dicit, quòd ex eſſe qualitercumque caput alicuius multitudinis, ſequatur poteſtas iuriſdictionis ſuper illa multitudine, cum multipliciter aliquid poſſit dici caput alterius metaphorice. Papa autem eſt ſic caput, quod eſt paſtor Epiſcopus, & rector totius eccleſiæ, & non ſolum ſingularum, vt authoritatibus & ratione ibi probatum eſt. Dicitur ſecundo, quòd ſicut Rex eſt caput regni, ita ſuperior eo, & propterea rex qui dependet a regno collectiue, nõ eſt caput illius, & ideo nõ eſt ſuperior eo, ſed ſingulis partibus. Rex autem qui etiam a regno collectiue non dependet (vt eſt Rex regum) eſt caput etiam totius congregati, & ſuperior eo. Vnde arguere ab eſſe caput in Rege dependente a regno ad eſſe caput in Papa, non eſt rectum, eo quòd Papa nõ dependet a regno eccleſiæ, nec vices eccleſiæ gerit ſicut Rex talis vices regni, ſed ſolius Ieſu Chriſti vicarius eſt.

CAPVT III.

DIxi in eodem capitulo ſexto, quòd poteſtas electiua ipſius Papæ, in Papæ poteſtate eſt. Sed quia in capitulo vigeſimoſecundo, latius tractatur, ibidem obiecta ſoluentur.

DIxi in eodem cap. 6. quòd non eſt maioris authoritatis concilium authorizatum a Papa, quàm ipſe Papa.

OBIICITVR Contra, Primo ex gloſſa in ca. Legimus 93 diſtinct. Statuta concilij generalis præiudicant ſtatutis Papæ, ſi contradicant.

Secundo, quia cõſtitutio Calcedonenſis concilij præualuit reclamationi Leonis de Conſtantinopolitana ſede, vt patet in cap. Antiqua. de priuilegijs, & 22. diſt. Renouantes.

A Tertio, quia conſuetudo generalis eccleſiæ pontificale ſtatutum abrogat.

RESPONDEO. Et de gloſſa primo dico, quòd ipſamet nõ aſſertiue dicit illam ſententiam, ſed argumentum ad illam dicit, vt patet etiã ex ſe ipſa in cap. Nemo. q. 9. ad quam ſe remittit.

Secundo dicitur, quòd verificatur de ſtatuto concilij ſuperuenientis ſtatuto Papæ, quoniam quemadmodum ipſemet Papa nis condẽdo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet in ſexto) ita etiam concilij authorizati a Papa, conſtitutio Papæ, conſtitutionem priorem contrariam tollit.

De vigore autem concilij circa ſedem Conſtantinopolitanam, dicitur, quòd non concludit ſuperioritatem concilij ſupra Papam, ſed tolerantiam Papæ. Videmus enim cõtinue prælatos cedere multitudini magnatum, quamuis ſi poteſtate vti vellent, cõpeſcere poſſent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis B habeatur, immo ibi humilis eſt loquutio dicentium, Petimus &c.

De vi autem conſuetudinis vniuerſalis dicitur, quòd ſi hoc concluderet eccleſiam ſupra Papam, concluderet etiam eccleſiam ſupra ſeipſam eccleſiam, quoniam etiam ſtatutum vniuerſalis eccleſiæ generalis conſuetudo abrogat, vnde abrogatio iſtiuſmodi non fit poteſtatiue, ſed executiue ex parte eccleſiæ, & negatiue ex parte principis, quia ſcilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIxi in eodem ſexto cap. quòd ſi eccleſia, hoc eſt communitas eccleſiæ, ſecluſo Papa haberet poteſtatem ſupra Papam, quòd eccleſiæ regimen eſſet democraticum, ſeu populare, in quo tota authoritas apud nullum reſidet, ſed in tota communitate.

OBIICITVR Contra ſequelam, quia non dicitur regimen regale, in quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior, quia tunc non eſſet C in ciuilibus aliquod regimen regale, ſed quia eſt vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari ſuperior.

RESPONDEO, Quòd ſequela eſt optima formaliter intellectis terminis, quia ſi in tota communitate ſola eſt authoritas, ergo vt ſic conſtituit regimen populare, quamuis inquantum aliquem vnum præficit conſtituat aliam ſpeciem regiminis. Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine eccleſiæ de quo eſt quæſtio, quoniam ſi in tota communitate & ſola eſt vniuerſalis eccleſiæ poteſtas, ſummum regimen, ſummumque tribunal eiuſdem, ad quod omnia reſoluenda ſunt, eſſet populare (vt patet) quicquid eſſet de regimine medio per vnum. Vnde ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem manifeſte ſequitur, & quòd communitas populi, vt ſic regimen eſt populare, & quòd ſummum tribunal eſt populare, quamuis exerceat per aliam regiminis ſpeciem (puta per regale) ſupra alios iuriſdictionem ſuam communiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis, quoniam cum regimine regali medio, ſtat ſupremum po-D pulare, de quo eſt quæſtio, & formalis ſermo.

CAPVT V.

DIxi in cap. ſeptimo, probando quòd Papa eſſet ſupra communitatem totius reliquæ eccleſiæ, ex illa authoritate, Paſce oues meas &c. quòd Papa eſt paſtor vniuerſalis eccleſiæ, & non ſolum ſingularium ouium.

OBIICITVR. Reſpõdendo dupliciter. Primo per interẽptionem negando hoc. Secundo per limitationem, quòd Papa eſt paſtor totius eccleſiæ quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi Dei & ſacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, ſicut actus iuridici.

RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in ſeptuageſimo cap. ratione monſtrabitur, nunc authoritate inducta oſtenditur. Quum Dominus dicit Paſce oues meas, illimitate admittitur, ergo non eſt limitandum ad ſingulas & non omnes vt E negatio iſta limitat, nam ſingulæ & omnes ſuæ oues ſunt. Secunda autem reſponſio, aut nihil dicit, aut ſeipſam interimit. Nam dupliciter poteſt intelligi cõceſſum, quòd Papa eſt paſtor totius eccleſiæ quantum ad miniſtrandum verbum Dei & ſacramenta. Primo authoritatiue: ſecundo miniſterialiter, reſpectu totius eccleſiæ. Si authoritatiue, ergo ipſe vere ſuperior tota eccleſiæ communitate eſt, nam authoritatiue paſcere verbo Dei & ſacramentis, eſt actus ſuperioris abſolute reſpectu illius qui ſic paſcitur, vt patet inductiue, & ſic reſponſio interimit ſeipſam. Si autem miniſterialiter, ergo non habet Papa ex ſe in paſcendo plus quam in actibus iuridicis, poteſt ſiquidem & actus iuridicos omnes vt miniſter eccleſiæ communitatis apud iſtos, & ſic reſponſio nihil dicit. Eſt ergo Papa vere paſtor authoritatiue vniuerſalis eccleſiæ, & ſingularum perſonarum eius in iudicio & iuſtitia & verbo Dei &c. vice illius qui paſcit omnes in innocentia cordis ſui.

CAPVT VI.

DIxi in eodem ſeptimu Cap. ex illa authoritate, Fiet vnum ouile & vnus paſtor, quòd Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.

OBIICITVR Quòd Chrs dixit Petro, paſce oues meas, non tuas, & φ Chriſtus dedit poteſtatē ouili ſupra paſtorem.

RESPONDEO, Quòd Petrum eſſe paſtorem ouium non ſuarum, ſed Chriſti, concludit ipſum eſſe paſtorem non ex ſe, neque loco eccleſiæ communitatis, vt obijcientes dicunt, quoniam oues, nec ſunt Petri, nec ſunt cōmunitatis eccleſię, ſed loco Ieſu Chriſti, cuius ſolius ſunt oues proprię. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, niſi quòd Petrus pręeſt ouili non ſuo, ſed Chriſti, nō ex ſe, ſed loco Chriſti. Quod autem additur, Chriſtum dediſſe authoritatem ouili ſupra paſtorem, voluntarie dicitur, & ipſis verbis Domini diſſonat & repugnat. Diſſonat quidem, quia ouile illud paſtoris eccleſiam conſtituit, regulare eſt autem vt paſtor pręſit ouili, & non ecō tra. Repugnat autem, vt ibidem deductum eſt, quia non fieret vnus paſtor iuxta verbum Domini ſed duo, ſcilicet Petrus & ipſum ouile. Et quia de Petro voce Domini cōſtat dicentis, Paſce oues meas, & quòd vnus tantum ſit, eiuſdem authoritate Domini patet, conſequens eſt vt alter paſtor fictus ſit contra Domini ſententiam.

CAPVT VII.

DIxi in eodem ſeptimo cap. quòd non minus Papa eſt epiſcopus eccleſiæ catholicę, quam quilibet epiſcopus ſuę eccleſię, ex hac ſuppoſitione inferendo ſuperioritatem eius ſuper eccleſiam catholicam, & non ſolum ſuper ſingula membra, ſicut eſt in alijs epiſcopis reſpectu ſuarum eccleſiarum.

OBIICITVR contra ſimilitudinē. Tum quia epiſcopus particularis gerit vices vniuerſalis eccleſiæ, quę eſt ſupra ſuam cōmunitatem. Tum quia eccleſia particularis, cui pręficitur epiſcopus, habet ſuperiorem in terris, qui præficit illum epiſcopum.

RESPONDEO, Et primo, quòd ratio non fundatur ſuper ſimilitudine, ſed ſuper proprietate huius ſententię, Papa eſt epiſcopus eccleſię catholicæ, quamuis declaretur ex ſimili, in ſimili eadem rōne in alijs epiſcopis. Ambr. eſt epiſcop⁹ eccleſiæ Mediolanen. &c. Vnde, cum ex iſta propoſitiōe formaliter intellecta Papa eſt epiſcopus eccleſię catholicæ, ſequitur ipſum eſſe epiſcopum communitatis eccleſiæ, ſatis habetur intentum.

Obiecta autem afferunt diſſimilitudinem, in non cauſa vt cauſa, nam in eo, quod eſt eſſe epiſcopū catholicę, vel talis eccleſiæ, poteſt conſiderari quid importet eſſe epiſcopum, & poteſt cōſiderari a quo fiat epiſcopus. Et obiecta quidem procedunt cōſiderando a quo fiat, vel fieri debeat epiſcopus, ratio autem procedit conſiderando, quid eſt eſſe epiſcopum. Conſtat autem, quod ad iudicandum de naturis rerū, cauſa formalis, & quod quid eſt concludit efficaciter vndecūq; fiant affectiue, ſiue enim homo fiat a Deo, vt Adam, ſiue ab alio homine, vt nos, vnius naturæ ſumus. Et ſimiliter ſiue epiſcopus ſit a Papa, ſiue ab vniuerſali eccleſia, ſiue habeat ſuperiorem, ſiue non, vnius naturę eſt, inquantum epiſcopus, quamuis alterius naturæ ſit, inquantum ſubditus. Vnde vt vno eo verbo dicatur, ratio de epiſcopo, ſic loquitur, obiectiones autem de epiſcopo, inquantum ſubditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum Papa ſit vere Epiſcopus eccleſię catholicę, ſequitur, vt ibidem dixit, quòd eſt primo epiſcopus ipſius eccleſię catholicæ, & ſecundario ſingularium. Tum quia non minus eſt ipſe catholicę eccleſię epiſcopus, quàm Ambroſius epiſcopus eccleſiæ Mediolanen. eſſet enim longe minus, ſi non eſſet epiſcopus totius, ſed ſingulorum membrorum tantum. Tum quia actus proprius epiſcopi, qui eſt ſuperintendere, primo fertur ſuper bono ipſius catholicæ eccleſiæ, & ſecundario ſuper bono ſingulorum, vt pater ex hoc, quòd Papa ad hoc tenetur ſub peccato mortali ex hoc quòd eſt Papa, conſtat autem poteſtates per actus proprios cognoſci. Nec ad hoc video reſponſionem, niſi diceretur, quòd Papa habet hunc actum, inquantum gerit vices vniuerſalis eccleſiæ, cui primo conuenit iſte actus, & ex eius commiſſione cōuenit Papæ. Sed hæc reſponſio poteſt dupliciter intelligi. Primo, quòd Papa habeat hūc actum dependenter ab eccleſia ſicut Rex creatus a regno, & in hoc ſenſu falſa eſt, quia ſic Papa eſſet vicarius eccleſiæ & non immediate ipſius Ieſu Chriſti, quòd demonſtratum eſt eſſe falſum, & amplius monſtrabitur. Secundo poteſt intelligi, quòd Papa habet hunc actū ex ſuo officio, ſupplēdo id, qđ eccleſię conueniret, ſi nō eſſet ſubdita. Et in hoc ſenſu eſt vera reſponſio, ſed nihil obſtat rōni, vt patet.

CAPVT VIII.

DIxi in eodem ſeptimo cap. φ Papa habet ſupremā poteſtatē in eccleſia Dei, & ex hoc deduxi ipſū eē ſupra vniuerſalē eccleſia.

OBIICITVR gloſando primo, φ poteſtas Papæ dicitur ſuprema reſpectu poteſtatū particularium, non autem reſpectu poteſtatis communitatis totius eccleſiæ.

Dico ſecundo, φ ex hoc φ ponitur ſuprema poteſtas in Papa, & ſuprema poteſtas in eccleſia, non ſequitur φ ſint duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei, quia poteſtas papæ eſt propter eccleſiam,

F iuxta illud, Poſuit vos Deus regere eccleſiam, vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum, vt patet in Topicis.

RESPONDEO, Et gloſa quidem alleta repellitur ex magna differentia inter ſecundum quid & ſimpliciter. De Papa aſſeritur ſimpliciter, quòd habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei, vt patet in tex. allegato ibi. Gloſa autem ponit Papam habere poteſtatem ſupremam ſecundum quid, quia in reſpectu ad aliquas & nō ad omnes poteſtates in eccleſia Dei. Repellitur quoque ex literali expoſitione illius ſuperlatiui ſupremam, poteſt enim exponi negatiue & poſitiue, idēſt non habens ſuperiorem, & omnia alia ſuperior, & vtroque modo repugnat gloſæ illi.

Quod autem obijcitur ſequelæ, nihil eſt, quoniam ſi communitas eccleſiæ eſt tantæ poteſtatis, quòd Papa ſubeſt ei, oportet quòd obiectum proprium poteſtatis eccleſiæ, & obiectum proprium poteſtatis Papæ ſe habeant ſecundum ſupra, & ſub proportionaliter ſicut ipſæ poteſtates. Et hoc etiā eſt manifeſtū, ex eo quòd cōmune G bonum eccleſiæ totius eſt proprium obiectum poteſtatis cōmunitatis eccleſiæ bonum autem ſingulorum eſt propriū obiectum poteſtatis Papæ, conſequenter loquendo, quia poteſtas ſua propria ſecundum illos eſt primo reſpectu ſingulorum, & reſpectu boni communis totius, Papa non intromittit ſe, niſi vt vtens poteſtate eccleſiæ, vt inſtrumentū illius, eſſent ergo veriſſimæ duæ poteſtates ſupremæ, & ſubordinatæ ſimul, quod eſt ridiculum.

Ad id vero quod dicitur Poteſtas Papæ eſt propter eccleſiam, dicitur quòd ſecundum veritate eſt verum, & nihil iuuat, ſed ſecundū hypotheſim eorum non eſſet propter eccleſiam eodem modo formaliter ſumptam propter quam eſſet poteſtas illa eccleſiæ, quia iſta propter eccleſiam collectiue, illa vero propter eccleſiam diſtributiue. Vnde cum regula ex vnitate obiecti non obſtet, & poteſtas non ſit propter poteſtatem, ſed ſub poteſtate, non video quomodo obſtet regula Topica.

CAPVT IX.

H DIxi in eodem ſeptimo cap. quòd Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, ergo nullam habet in terris poteſtatē priorem ſe, & inde intuli, eccleſiam non habere immediate ordinariam authoritatem a Chriſto, & Papam non mediante eccleſia habere authoritatem &c.

OBIICITVR Gloſſando, quòd Papa dicitur immediatus vicarius Chriſti, quia poteſtas vicariatus ſui eſt immediate inſtituta a Chriſto & eccleſiæ collata, & non propterea quòd habeat a Chriſto non mediante eccleſia, ita quòd Papa eſt mediat⁹ vicarius Chriſti, ſicut apud Apoſtolum, Reges ſunt miniſtri Dei in vindictam maleſactorum, qui tamen mediante populo ſunt.

RESPONDEO, Et gloſſa quidem repellitur ex differentia inter medium in inſtituendo principatum, & medium in principando, differunt enim hæc ſicut cœlū & terra. Et eſſe immediatum, vel mediatum vicarium, non attenditur ſecundum inſtitutiōē ſolam, ſed ſecundum ipſum principaliter. Declaro ſingula breuitaI tis cauſa in exemplis, Chriſtus inſtituit abſque medio poteſtatem epiſcopalem & ſacerdotalem, inſtituit mediante eccleſia poteſtatē ordinum minorum, & ſubdiaconatus ſecundum aliquos, in iſtis eſt medium in inſtituendo, in illis non. Papa inſtituit legatum, qui cōmittit vices ſuas alteri, legatus principatur ſub Papa abſq; medio, vicarius autem legati cum medio in principando, dependet enim principari huius a principatu legati, & non ſola electio ipſius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum abſolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis, quòd ſcilicet negatur medium in principando, vt patet inductiue. Vnde cum Papa abſolute, & abſque limitatione aliqua aſſeratur proximus, & immediatus Chriſti vicarius, negatur medius principatus inter Chriſtum & Papā inferior Chriſto & ſuperior Papa, cuius vices gerat Papa. Si enim medius principatus talis eſt, vt iſti concedunt, ponentes eccleſiæ totius communitatem eſſe talem principatū, licet Papa poſſet dici vicarius Chriſti non tamen poteſt vere dici ſimpliciter & K abſolute immediatus vicarius Chriſti, ſed immediate vicarius eccleſiæ, & mediate ipſius Chriſti. Immediatio autē inſtitutionis poteſtatis Papæ a Chriſto, non facit ipſum Papam Chriſti vicarium immediatum, niſi ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatis ſuæ inſtitutionem: ſic enim quilibet Epiſcopus poteſt dici immediatus vicarius Chriſti, quia cuiuſlibet poteſtas immediate eſt inſtituta a Chriſto. Conſtat autem, quòd aliud intēdit determinatio eccleſiæ & Sancti patres, cum aſſeritur Papam immediatum eſſe vicarium Chriſti. Vnde ratio ſtat in ſuo robore.

Ad id vero quod additur de ſimili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediate miniſtri Dei, ſed vices multitudinis gerendo, Dei miniſtri proculdubio ſunt. Longe autē aliter eſt de Papa, q̃ nō gerit vices multitudinis, ſed Ieſu Chriſti. Et ſcito, φ inter Regem creatum a populo, vt Saul (vt ſtando in naturali iure fit) & Regem datum a Deo, vt Dauid, & papam factum a Chriſto, vt Petrus, & Papam electum ab eccleſia, vt reliqui,

tanta eſt in præſentando populum differentia, quòd Rex tam creatus a populo, quàm datus a Deo, populum & eius poteſtatem repręſentat, licet namque in fieri differant inter ſe, quia alter a populo, alter a Deo pręficiuntur: in natura tamen officij & poteſtatis non diſtinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) ſi ſit a Deo miraculoſe, perinde eſt ac ſi eſſet a natura, ita organum politicum puta rex, cum eſt a Deo perinde eſt, ac ſi eſſet a populo, & propterea eius poteſtatem vtroque modo factus repreſentat & exercet, illiuſque vices gerere dicitur, & non Dei immediate. Papa autem ſiue a Chriſto immediate, ſiue miniſterio eccleſię mediante factus, eiuſdem etiam eſt naturæ & poteſtatis, & non repreſentat poteſtatem populi eccleſiaſtici, nec ipſum: ſed Dominum Ieſum Chriſtum immediate, & illius ſolius vices gerit immediate. Et ratio diuerſitatis in rege & Papa eſt, quia poteſtas regia naturali iure eſt in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: poteſtas autem Papalis ſupra naturam eſt, & diuino iure in perſona vnica, nō in communitate primo eſt, ſtatuente Chriſto, Io. 10. formam ſupremi eccleſiaſtici regiminis i vnica pſona, cū dixit. Alias oues habeo, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor, determinante eodem talem formam ad perſonam Petri in ſua perpetua ſucceſſione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Paſce oues meas. Vnde Papa ſolius Chriſti vicarius eſt, & non eccleſiæ, & propterea diffinitum eſt per eccleſiam, quòd Papa in beato Petro officium ſuum vniuerſale ſuſcepit, vt patet ex allatis in libello &c.

CAPVT VI.

DIxi in eodem ſeptimo capitulo, concluſionem hanc, Papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem & concilium generale, vt diſtinguitur contra Papam.

OBIICITVR, Primo authoritate Auguſtini in epiſtola ad Glorium, Eleutium, Felicem Grammaticum &c. quę inter Epiſtolas eſt. 162. vbi loquens de depoſitione Cæciliani Carthaginen. Epiſcopi, dicit, Ecce putemus illos epiſcopos qui, Romæ iudicarunt non bonos iudices fuiſſe, reſtabat adhuc plenarium eccleſiæ vniuerſale concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari, vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur &c. Et inter epiſcopos Romę iudicantes, comprehendit Melchiadē Papam, vt patet ex epiſtola illa. Ex quibus verbis manifeſte ſequitur, quòd a Papa & concilio ſimul particulari, poteſt appellari ad concilium vniuerſale, & ſententia eiuſdem ſolui.

Secundo, authoritate octauæ ſynodi, cano. vigeſimoprimo, cuius pars habetur vigeſimaſecunda diſtinctione, in capitulo Diffinimus, vbi dicitur, vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quęſtionem de Roma. ſede exortam audire tenetur, & in ea proficere, non tamen audacter ſententiam in Romanum pontificē dicere. Ex quo patet, quòd licet omnem quæſtionem de Romana ſede diffinire habeat ſynodus, id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

Tertio, authoritate Damaſi papę, q̄ ponitur inter epiſtolas Ambroſij, epiſtola ſeptuageſima ſecunda, vbi Damaſus dicit reſpondēdo, Cum huiuſmodi fuerit concilij Capuenſis iudicium, vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerint, aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma competere non poſſet: nā ſi integra eſſet hodie ſynodus, recte de his, quæ veſtrorum ſcriptorum comprehendit ſeries, decerneremus. Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis iudiciū, ſententiam ferre, vicem enim ſynodi recepiſtis, quos ad examinandum ſynodus elegit. Et infra, Vos enim, vt ſcripſimus, totius ſynodi vice Dei decernitis, nos quaſi ex ſynodi authoritate iudicare nō conuenit. Ex quibus manifeſte patet primo, quòd Papa dicit ſe nō poſſe de illa cauſa cognoſcere, de qua poſſet, ſi ſynodus adhuc eſſet integra, id eſt nihil commiſiſſet. Secundo, quòd Papa confitetur non ſolum concilium eſſe in eo in iudicando ſuperius, ſed etiam deputatos per concilium, in ea cauſa in qua deputati ſunt.

Quarto, authoritate canonis in capit. ſi duo. diſt. 70. vbi dicitur, quòd ſi duo contendunt de Papatu, concilium eſt iudex, ergo habet ſuperioritatem in vtrumque: nullus enim eſt alterius iudex ordinarius, quin ſit iuriſdictionis ſuperior.

Quinto, ratione, Papa & reliqui prælati quicquid iudicant &c. faciunt vt miniſtri eccleſię, non ſolum finaliter (id eſt, propter eccleſiam) ſed effectiue authoritate eccleſię, ergo in eccleſia eſt primo authoritas. Antecedens probatur, quia agere dicuntur ſecundum intentionem eccleſię. Sequela autem eſt manifeſta, & confirmatur, quia ſuffragia, quibus priuatur excōmunicatus, & indulgentię non ſunt prælatorū, ſed eccleſiæ. Et cōfirmatur iterum, quia ſicut Deus condens humanum genus dedit poteſtatē regiminis ciuilis ad finē naturalem, non vni, ſed communitati &c. ita regenerans idē ad finē ſupernaturalem, dedit poteſtatem ſpiritualis regiminis ad illum finem communitati eccleſię &c. Et ſicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moyſem, ita prouidit eccleſię, dando Petrum. Et confirmatur tertio, quia aliter politia eccleſiaſtica non eſſet ita bene ordinata, ſicut ciuilis, nā iſta poteſt prouidere ſibi pri

A ncipe poteſtate abutente in deſtructionem, eccleſia autem non poſſet, ſi non eſſet ſuperior Papa. Et confirmatur quarto, quia ipſe Papa eſſet miſerabilior cæteris, ſi a malo compeſci non poſſet. Et confirmatur quinto, quia Papa eſt eccleſiæ filius, ac per hoc ſubditus. Antecedens patet ex Ambroſ. in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere eccleſiam matrem. Sequela patet, Prouer. 10. Stultus deſpicit matrem ſuam.

¶ Sexto, etiam ratione, Si Papa habet poteſtatem ſuper totum reſiduum eccleſię collectiue ergo poteſt aliquem actum iuriſdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: ſed hoc eſt falſum, quia nō poteſt illud totum excommunicare, aut interdicere, nec ad aliquid ipſo renitente obligare, vt patet per illud Auguſt. Leges inſtituuntur cum promulgantur, firmantur cum moribus vtentium comprobantur, diſtinct. 4. can. in iſtis.

Septimo, quia poteſtas eccleſiaſtica prius tēpore eſt in eccleſia, q̄ in aliquo ſummo Pont. quia illa fuit inſtituta & eccleſiæ collata

B Matth. 8. iſta autem Ioan. vlt. Petro data eſt Et ideo ſi Chriſtus Petrum Papam non inſtituiſſet, potuiſſet hoc eccleſia facere, committendo ei ſuam poteſtatem, nec potuiſſet illam ab eo auferre niſi ex cauſa rationabili, ſicut populus poteſt reſpectu Regis.

RESPONDEO, Ex authoritate illa Auguſtini non ſequitur concilium eſſe ſupra Papam, ſed dupliciter argumentum ex illa deficit, Primo, quia ęquiuocat de concilio, nam quęſtio noſtra eſt de concilio diſtincto contra Papam, ſeu ſecluſo Papa, quod eſt concilium acephalum. Aug. autem loquitur de vniuerſali concilio cum Papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præſentiam iudicum, id eſt Epiſcoporum, qui iudicauerant. Conſtat autem quòd non licet arguere a concilio, ad concilium acephalum. Secundo deficit, quia ex hoc, quòd reſtabat refugium concilij vniuerſalis, infertur ſuperioritas, eſt enim hic ſophiſma conſequentis. poteſt enim recurſus iſte haberi propter multas cauſas, ſcilicet excluſionem ſuſpitionis,

C pleniorem diſcuſſionem, maiorem ſapientiam, perſonalem tractatum, & quicquid huiuſmodi eſt, vt patet ex continua conſuetudine appellantium ad eundem iudicem, (puta Papam) plenius informādum, & cauſam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc conſonat literali ſenſui Auguſtini, vbi propter præſentiam omnium pręlatorum potuiſſet cauſa ita diſcuti, vt etiam iudices qui primo in partibus, & qui ſecundo Romæ iudicarunt, perſonaliter pręſentes rationes iudicij conferre potuiſſent, & vniuerſali omniū iudicio decerni, & etiam diſſolui prius male iudicatum: ad nihil enim horū exigitur maior authoritas intenſiue, quam Papæ, ſed ſua ſufficit cū maiori diſcuſſione, ſapientia &c. vt quotidie videmus. Eſt etiam cum his omnibus in concilio vniuerſali maior authoritas extenſiue, & maior ſolennitas iudicij, quæ omnia ſententia eius omni exceptione maiorem reddere videntur.

Ad ſecundam ex authoritate octauę ſynodi, dicitur quòd male exponuntur verba ſynodi, dicendo quòd ſynodus negat modum iudicandi Papam (ſcilicet audacter) & non iudicium ipſum. Et quòd hæc expoſitio ſit mala, probatur, quia ly Audacter, aut importat vitium audaciæ, aut importat authoritatem. Si primum cū

D illud ſit vitandum reſpectu cuiuſcumque, & non ſolum reſpectu Papę, ridicula eſſet decretio ſynodi, quòd ipſa non debet vitioſe, vel ex paſſione iudicare Papam &c. ſi ſecundum, haberetur contrariū expoſitionis allatæ. Vnde literalis ſenſus eſt, quòd dicere ſententiam in Romanum pontificem eſt audacię vitium, illa ſiquidem negatio præpoſita non modum ſolum, ſed totū negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere ſententiam in Romanum pontificem ſignificat quòd non niſi audacter dicere poteſt ſententiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, quòd de manifeſtis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire, nō intendimus negare modum diffiniendi tantum, (puta temere,) ſed intendimus determinare, quòd ipſa diffinitio de occultis cordis eſt temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in Papam ſicut ly Temere, in exemplo dato, natura iudicij in cor. Et propterea ex hac authoritate habet oppoſitū ei⁹, q̄d arguētes intēdunt. In cuius ſignū, ſynodus dicit ſibi cōpetere audientia, & pgreſſum in

E quęſtione de Papa cū reuerētia, & de ſententia ſubd dit. illā negatiua, quā nō ſubiunxiſſet, ſi etiā ſententia cū reuerentia ſibi cōpeteret, ipſa quippe diſtinctio expoſitionis confutatæ defectū oſtendit. Cū autem legens hæc, memento quòd ſermones morales de ijs ſunt, q regulariter accidunt. In caſu quippe hæreſis pertinacis in Papa, ſynodi iudicium depoſitiuum Papæ abſque audacia eſſet.

Ad tertiam ex authoritate Damaſi, dicitur, quòd neutrum deductorum ex illa authoritate ſequitur. Na in illis verbis nō negat potentiam, ſed formā iudicandi ſibi competere poſſe. Et huius negationis cauſam reddit, non impotentiam, aut ſubiectionem ſuam, ſed indecentiam, vt patet in illis verbis. hoc autem familiare eſt principibus. Quin etiam ſi dixiſſet ſe non poſſe iudicare, verum dixiſſet, & a conſuetudine principum non receſſiſſet, qui ea ſe negant poſſe facere, quę indecenter facerent ſi exaudirēt. Conſtat autem, quòd indecens eſt determinationes cōcilij, etiam prouincialis, ſoluere, quanto magis concilij generalis, quorum decreta etiam

Papam in foro conſcientię ligare, non minus quàm propria? vnde & ſecundum ſacros canones ad Romanum pontificē præcipue ſpectat ſeruare ſtatuta Patrum. Et ſi notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit, pro quanto inſinuat excellentiam ſuam tantam, quòd eum quaſi ex ſynodi authoritate iudicare non conuenit.

Ad quartum ex authoritate Canonis, dicitur quòd gratis cōceſſum eſt, quòd Papa incertus ſubditur concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat eccleſia. ſed ſi alter eſſet certus & indubitatus, eccleſia non iudicaret, ſed adiuuaret certum, obediendo, cōdemnando Antipapam &c.

Ad quintū ex ratione, quia prælati ſunt miniſtri eccleſiæ, dicitur quòd prælati dicuntur miniſtri Chriſti & eccleſiæ. Chriſti quidem & effectiue (quia ab illo habent ſuam poteſtatem effectiue) & ſuppoſitaliter, myſtice tamen, quia omnes prælati ſunt velut membra Chriſti, iuxta illud Aug. ſuper Ioan. Si præpoſiti eccleſiæ paſtores ſunt, quomodo vnus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi omnes vnius membra paſtoris? Eccleſiæ autē integrę (idest cum capite ſuo, qđ Chriſtus eſt) miniſtri etiam dupliciter dici poſſunt. ſ. effectiue ratione partis. ſ. capitis, a quo habent prælati authoritatem, & integraliter, quia ſunt membra eccleſiæ reliquę a capite, non vt ſuppoſiti, ſed vt corporis myſtici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prę latis eccleſiæ abſolute, non de iſto ordinato & inſtituto ab illo, ſic. n. eſſet quæſtio de illo alio, & ſic de alijs. Ex quibus patet, ꝙ prælati eccleſiæ proprie loquendo, non ſunt miniſtri eccleſię effectiue, niſi ratione capitis, ſcilicet Chriſti, & conſequenter non ſunt miniſtri eccleſię vt dominæ, niſi ratione capitis, propter quod Paulus dicit, Si quid ego donaui in perſona Chriſti. & rurſus. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti. Ex hoc autem quòd miniſtri eccleſię dicūtur agere ſecundum intentionem eccleſiæ, non plus habetur quam dictum eſt, quia ſcilicet agunt ſecundum intentionem eccleſię in capite, & in corpore ab ipſo capite diffuſam. Quamuis hoc poſſit etiā intelligi ſecundum intentionem eccleſię, idest ſecundum intentionem eccleſiaſtico officio debitam, hac enim intentione confici, & cōferri dicuntur ſacramenta &c.

Ad primam confirmationem, quia ſuffragia ſunt non prælatorū, ſed eccleſiæ, dicitur quòd falſum eſt ſuffragia non eſſe prælatorum, vt diſpenſatorum, quamuis ſint eccleſię integrę vt proprietarię, ſed hoc nihil aliud concludit, niſi prælatos ab eccleſia integra ratione capitis poteſtatem habere. Vnde omnia deficiunt ob ęquiuocationem ad propoſitum ab eccleſia integra ad eccleſiam, vt diſtinctam contra caput. Ad ſecundam confirmationem de ſimilitudine cōditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quòd apertiſſime conſtat falſum aſſumi, & diſſimiliter Deum inſtituiſſe. Nam in ordine ad finem naturalem poteſtatem communitati indidit, & nō vni, in ordine autem ad finem ſupernaturalem, poteſtate dedit vni, & non communitati, præfecit enim Ieſum Chriſtum, ſecundum ꝙ homo eſt, in principem & caput omnis eccleſię, vt patet, & hoc nō præueniendo ſicut in ciuilibus, ſed inſtituendo, vt patet. Et ideo, ꝙ argumentum deficit ex eo quod non attendit ordinem primarium regenerationis humanę, ſicut attendit primarium ordinem conditionis humanę, ſed declinat ad ordinem ſecundarium eccleſię, qui eſt in tempore abſentiæ principis, qui abijt in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti. Quæ declinatio manifeſte defectiua eſt, quia primario in vno, primarium in altero reddendum proportionaliter eſt. Hic autem ſecundarius ordo in eccleſia naturam ſi ſequitur principalis, abſque omni contradictione optimus videtur. Sic autē poteſtas in vno principis Vicario nō in communitate locanda eſt, & locata ab ipſo principe in Petro. Vnde patet quòd non præuenit princeps eccleſiam, ſed ſuapte natura ordinem regiminis ſpiritualis proſecutus, in Petro & eius ſucceſſoribus vicariū ſuum locauit. Ad tertiā confirmationem iam patet, quòd optime prouiſum eſt politiæ ſpirituali in ſuo naturali principe, qui peccare non poteſt, in ordinatione autem vicarij illius optime quoque prouiſum eſt, dum ſuauis diſpoſitio ſeruata eſt. Supernaturale nanque regimen (quale eſt papatus) ſuapte natura ſupernaturalem defenſionem & remedium ſibi vendicat, quale Dominus Ieſus Chriſtus ſibi authoritatiue reſeruando electionem, & eccleſiæ reliquę miniſterio orationum inſtituit. Hoc enim ſuaue & efficax eſt remedium, vt in loco ſuo inferius amplius monſtrabitur. Vnde talſum eſt dominum Ieſum Chriſtum minus bene ordinaſſe politiā eccleſiæ etiam ſub ſuo vicario, quam politiam ciuilē in humanis, quoniam vtrobique non idem, ſed proportionale remedium contra malum principem datum eſt. Ita quod eccleſia poteſt ſe & contra illum tueri, & deponere votis & operibus eccleſiæ proportionatis, ſcilicet orationibus, ieiunijs, eleemoſinis, hæc. n. efficaciora ſunt cæteris cauſis ſecundis quia ſuperiores ſunt reliquis, & propriæ vniuerſali ſaluti eccleſiæ, ſed non omnes capiunt verbum illud. Ad quartam confirmationem, dicitur quòd immediate ſuſceptus ſub cura Chriſti viuentis, & ſpecialiter de ipſo curam habentis, nō eſt miſerabilior cunctis, niſi ratione ſeruitutis vulneralis, & periculi maximi, & huiuſmodi, talis autem eſt Papa, qui non poteſt coactiua pęna puniri, ſed tenetur ex amore libere operari. Felicitatis. n. quæ-

F dam inchoatio eſt non miſeriæ, eſſe in ſtatu in quo non ſicut ſeruus ſub lege, ſed ſicut liber in gratia conſtitutus homo adhuc mortalis eſt poſitus, vt in papatu contingit. Ad quintum dicitur, quòd Papa inquantum ſingularis perſona eſt filius eccleſiæ, quia regeneratus, nutritus & inſtructus ab eccleſia ſicut cęteri, inquantum autem Papa, eſt filius eccleſię integræ, hoc eſt cum ſuo capite, & pater non filius reliquæ eccleſiæ. ſed in his & ſimilibus aduerte tu, cui hęc & ſimilia obijciuntur, ne æquiuocatio de eccleſię vocabulo te fallat, vt ea, quę dicuntur de eccleſiā integra (ſiue cum capite, ſiue cum vices capitis habēte) ad eccleſię communitatem ſecluſo capite applicata ſuſcipias, hęc enim te deciperent.

Ad ſextum argumentum principale dicitur cū Apoſtolo, Quod omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt, & rurſus, Omnia poſſum, ſed non omnia ędificant. Conceditur igitur, quod Papa poteſt quantum ex poteſtatis ſuę authoritate eſt actum iuriſdictionis etiam in inuitam eccleſiam reliquam exercere, ſed non expediret, ſi

G non ędificaret, nec valet argumentum. Non poteſt inuitam excommunicare, ergo non poteſt aliquem actum iuriſdictionis in inuitam exercere, vt patet. Ad probationem autem ex authoritate Auguſt. dicitur, quòd potius probat oppoſitum. Si enim leges inſtituuntur cum promulgantur, Papa promulgando legem in totam eccleſiam inſtituit abſque eccleſię conſenſu, poteſt igitur ipſe ſolus inſtituere legem in illam. Firmitas autem ex conſenſu vtentium, non ex parte authoritatis, ſed executionis ſe tenet. Quod conuincitur ex eo, quòd ſtatutum vniuerſalis concilij integri, etiam conſenſu vtentium firmatur, ita quòd non ligat quando eſt a diſſenſu vtentium infirmatum, & tamen nullus dubitat vniuerſale concilium integrū firmitatem authoritatis legibus ſuis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex diſſenſu vtentium etiā ab ipſis legiſlatoribus negatiue pro quanto tolerandū diſſimulant, & implicite reuocant qđ fecerunt. Et merito, quia lex (vt dicitur diſt. 4. c. erit) debet eſſe patrię, loco, temporique conueniens.

H Ad ſeptimum dicitur, quòd falſum aſſumitur, nam poteſtas eccleſiaſtica primo fuit in primo ſummo Pōtifice domino Ieſu Chriſto, qui Pontifex aſſiſtens futurorum bonorum, eternam redemptionem inuenit. Falſum quoque monſtratum eſt eſſe quod Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. poteſtatē eccleſiaſticam dederit eccleſię, quamuis promiſerit et ſuper ſuos ſubditos, vt ſuperius diffuſe diſcuſſum eſt. Aequiuocatio demū incidit in dicta, ab eccleſia ad eccleſiā ſecluſo capite declinādo. Reliqua aūt quæ arguēdo afferuntur (ſcilicet ꝙ eccleſia potuiſſet inſtituere Petrum papam) q̄ falſa ſint, ex ſupradictis patet, quia ſi poteſt eccleſia vnquam inſtituere Papatū in vno & eius ſucceſſore, vt Chriſtus fecit, poſſet quoque illum inſtituere in triumuiratu, vel aliquo huiuſmodi, quia eiuſdem eſt inſtituere, & inſtituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

I DIxi in. 8. c. quòd concilium Conſtantien. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de poteſtate ſynodi, non erat verum concilium vniuerſalis eccleſiæ. Et quod Baſilien. errauit illud ſequendo.

OBIICITVR dupliciter. Primo, quòd blaſphemaui. Secundo quia concilium Conſtan. ſub obedientia Ioan. 23. erat verum cōcilium vniuerſale, quia ſuccedebat concilio Piſano in quo fuerat vnio eccleſiæ, depoſito vtroque Papa (ſcilicet Greg. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui ſucceſſit Ioan. 23. qui congregauit illud Conſtantien. concilium.

RESPONDEO, Et primo quo ad Cōſtantienſe conciliū. Si ego blaſphemo, quare Greg. 12. qui expreſſe recuſauit in actu vnionis eccleſię recognoſcere concilium illud pro tūc vt cōciliū illud, nō blaſphemus, ſed vir pacis, & eccleſię amator habitus eſt? vt patet in geſtis eiuſdē cōcilij, ſeſſione 14. Quare obedientia Benedicti. 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis eccleſię recuſatione talis pro tūc cōcilij voles & faciēs, non blaſphema, ſed catholicę veritatis ſtu-

K dioſa eſt habita? vt patet in ſeſſione 20. & 22. Quare Sigiſmūd. Imperator, qui præfuit illi cōcilio, vt ſatisfieret recuſationi illius cōcilij, nō blaſphemus ſed defenſor eccleſiæ habetur? Quare denuō ipſum met, tūc Conſtantien. conciliū, cum negauit facto ſeipſum eſſe conciliū nō ſemel ſed bis? (primo in acceptando pſidentia Imperatoris, & authorizari ſe in cōciliū a Gregorio. 12. ſecundo in acceptādo ſe conuocari ab obedientia Benedicti. 13 & conuocare illam) non blaſphemauit? Et ſi potius ſcandalum permitti debet a quaLibet ſingulari perſona, quam veritas deſeratur, quomodo conciliū vniuerſale a Spiritu ſancto rectum, potius veritatē deſeruit ſeipſū facto negans, quam ſcandalum permittere voluit iam natū? Ex his autem recte conſideratis patet, quòd concilium illud nō reputauit ſeipſum certum & indubitatum concilium illo tempore, & propterea huiuſmodi negationes admittebat, dans operam vt vnū certū & indubitatum concilium fieret cū indubitato capite, vt tandē fuit. In quo igitur ego erro, ſi dubia & incerta pro dubijs incertiſqꝫ habui? nihil enim dixi aliud in ſententia. Nam dubia & incerta

pro ve-

pro vera autoritate refutari conſtat, veritatiſque autoritatem eis tribuere nephas eſt.

Ad ſecundam obiectionem de ſucceſſione ad concilium Piſanũ, dicitur ꝙ nec illud concilium conſtat fuiſſe certum & indubitatũ, vt cæteris omiſſis patet ex duobus. Primo, quia aſſertio iſta reuocaret antiquum ſchiſma, quid enim aliud eſt dicere, concilium illud Piſanum cum Alex. 5. certum & indubitatum, q certe & indubie damnare Grego. 12. & Benedic. 13. cum ſuis obedientijs? Hoc autem eſt redire ad illud ſchiſma. Secundo, quia ipſum Conſtan. concilium ſub obedientia Ioan. 23. licet crediderit ſe eſſe vniuerſale concilium ſuccedens Piſano non tamen hoc pro certo & indubitato tenere ſe conteſtatum eſt facto ſuo, vt patet ex dictis.

Accedit ad hæc ꝙ ſine Papa diffiniuit, & propterea ſi fuiſſet etiã tota reliqua eccleſia repræſentatiue potuiſſet errare, nec fuiſſet cõcilium generale perfectum ſimpliciter, vt patet in libello.

Quo ad concilium vero Baſilien. vniuerſalis eccleſiæ reſponſionem replica, quæ Eugenium adorauit, concilium Florentinum vniuerſale ex Orientali etiam eccleſia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blaſphemaui, quis excuſat eccleſiam a blaſphemia?

CAPVT XII.

DIxi in cap. 9. gloſſando verba Auguſt. Petrus quando claues accepit, eccleſiam ſignificauit, & ſimilia, ꝙ in hoc ſenſu dicta ſunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & ſucceſſoribus data hæc ſunt, & propterea in perſona eccleſiæ dicitur Petrus ſuccepiſſe hæc.

OBIICITVR Quòd non ſit iſte ſenſus intentus ab Aug. quia ſequeretur, claues datas eſſe eccleſię finaliter, & non formaliter, cuius oppoſitum vult ibi Aug.

RESPONDEO, Quod ſequela non tenet, immo ſequitur ex illo ſenſu claues eſſe datas eccleſiæ formaliter, tũ quia qđ datur capiti formaliter, vere etiã datur corpori, cuius eſt illud caput formaliter, tum quia datum capiti & corpori formaliter, quamuis corpori mediante capite, conſtat datum eſſe toti formaliter, ſic autem eſt in propoſito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de eccleſia, ab integra eccleſia in terris, capite ſcilicet & corpore, (de qua loquitur Auguſt.) ad eccleſiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa ſit vicarius, quòd eſt fictitium. Firmatur autem ſenſus a me aſſignatus, ex eo ꝙ expoſui Auguſt. ex ipſomet, Aug. inquit enim in lib. de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, eccleſiæ catholicæ perſonã ſuſtinet Petrus, huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Paſce oues meas. Hęc ille. Conſtat enim quòd Petro vt diſtincto ab alijs & ꝑ ſe & ſucceſſoribus datus eſt papatus. ꝑ illa verba, Paſce oues meas, Ioan. vlt. Et Augu. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium, ratione igitur officij capitalis & perpetui in eccleſia diuini Auguſt. dicebat ꝙ perſonam eccleſiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIxi in eodem cap. 9. quòd Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quamuis poſſit errare perſonaliter, quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide, vt decret. 1. & 3. Thom. poſt dicit, & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR Primo, quia ſummi Pontifices determinauerunt contraria in his, quę fidem tangunt, ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Aſſumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao. 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in communi nec in particulari, alter oppoſitũ vt eſt videre in eorum extrauagantibus.

Secundo, Quia Innocent. 3. & Cæleſtinus determinauerunt contraria ſuper illa propoſitione, Vno coniugum ad hæreſim tranſeunte, alter qui remanet in fide, poteſt ad ſecunda vota tranſire, vt patet in cap. quanto, de diuortijs, & gloſſa ibidem.

Tertio, quia aliqui ſtatuerunt contra Euangelium, vt Pelagius, qui cõſtituit vt ſubdiaconi Siciliæ a ſuis vxoribus abſtinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio ceſſarent, quam conſtitutionem quia erat impia & contra Euãgelium retractauit beatus Gregorius, proximus eius ſucceſſor, vt patet in diſt. 31. ca. ante triennium. in textu & gloſ. ſicut enim potuit iudicialiter ſtatuere contra Euangelium, ita & diffinire.

Quarto, Quia ſequeretur quòd ſummus Pontifex non poſſet fieri hæreticus circa propoſitiones nondum determinatas, vt erat articulus de proceſſione Spiritusſancti a filio. Et tenet conſequentia, quia non poſſet eſſe pertinax contra ſuam determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam ſolius ſummi Pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem. Sequeretur etiam, quòd Papa vere hæreticus male iudicari poſſet, quia defenderet obiecta contra eum eſſe intelligenda in aliquo ſenſu ſuæ aſſertioni conſono.

Quinto, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet

A in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum eſt, quòd ſententia Ioannis Euangeliſtæ præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non poteſt errare in iudicio fidei, hæc enim contradicunt, quia non præualuiſſet ſententia Ioannis, ſed tantum fuiſſet ſtandum ſententiæ Clementis Papæ quantum ſententiæ Ioannis, imo & plus, quia apud Clementem fuiſſet vltima deciſio fidei iuxta hic dicta, ſicut apud Petrum ſi adhuc ſuperuixiſſet.

Sexto, Quia fruſtra fuiſſent congregata quatuor concilia generalia principalia contra quatuor hæreſiarchas, puta Nicenum, Cõſtantinopolitanum, Epheſinum, & Calcedonen. Et tenet conſequentia, quia ſuffeciſſet ſolius Papæ deciſio, imo apud aduerſariũ tantę eſt poteſtatis ſolus Papa in diffiniendo, ſicut aggregatum ex ipſo & reſiduo.

Septimo, ex Occam, Quia Innocentius tertius (vt habetur extra, B qui filij ſint legitimi in cap. per venerabilem) dicit, Cum Deuteronomium ſecunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo teſtamento debeat obſeruari. Quæ verba ſi vniuerſaliter ſecundum literalem ſenſum intelligantur, hæreſim ſapiunt, quia ceremonialia ibidem in cap. 23. 24. non ſunt ſeruanda. Si vero myſtice intelligantur, nihil ſpeciale de Deuteronomio dicunt, quia omnia myſtice ſeruanda ſunt, vt legitur diſtinct. 6. can. his itaque.

Octauo, ex eodem, Quia nonnulli ſummi Pontifices inueniũtur diffiniuiſſe ſe in temporalibus habere ſupremam poteſtatem, cæteri vero oppoſitum.

Nono, Quia non eſt veriſimile, quòd homini potenti in ijs quę ſunt fidei errare, commiſerit Deus vltimam fidei deciſionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falſum aſſumitur, ſcilicet quòd vnus Papa, ſcilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in com- C muni. Nam manifeſte Nicolaus (vt patet in 6. de verborum ſignificatione exiit qui ſeminat) dicit, Egit namque Chriſtus & docuit perfectionis opera, egit etiam & infirma, ſicut interdum in fuga patet & loculis, verumque perfecte perfectus exiſtens, vt perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet. Hęc ille. Vbi manifeſte patet, quòd Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid, valet etiam ſequela, Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid vt imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet, ergo aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid. Ioannes ergo. 22. qui determinauit hæreticum eſſe, tenere quòd Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerunt in communi quia contradicit ſacræ Scripturæ, veritatem fidei determinauit, cuius contrariũ non determinauerat Nicolaus.

Ad ſecundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificum diffinitiue determinauit. Nam de Celeſtino in cap. quanto de diuortijs, Innocentius dicit. Licet. quidam prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter videatur, & de ſeipſo ſubiungit, reſpondendo oppoſitum, Non credimus quòd in hoc caſu is qui relinquitur, viuente altero, poſſit D ad ſecundas nuptias conuolare. Vbi verba ipſa (videlicet, videtur aliter ſenſiſſe, & non credimus) oſtendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti ſunt.

Ad tertium dicitur, ꝙ Pelagius, ſi ſtatuit illud, nihil contra, ſed ſupra Euangelium ſtatuit. Quod manifeſte patet ex hoc ꝙ ſtatutum illud ſuos obſeruatores aut in bono ſupererogationis locabat ſi continerent, aut in nullo malo, ſi non continentes ſe ſuſpendebant ab officio, vt quidam ſubdiaconus fecit.

Eſt autem hic aduertendum, quantum creſcat infamia per diuerſa ora paulatim, nam ſanctus Gregorius de hoc ſtatuto loquens dicit, & ꝙ diaconus autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod ſibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium diſtinct. 31. Gloſſa vero ibidem auget dicens, ꝙ Pelagius hoc fecit, & ꝙ illa conſtitutio fuit iniqua arguens autem amplius auget, dicens, ꝙ Romanus Pontifex ſtatuit contra Euangelium.

E Ad quartum dicitur, Negando primam ſequelam, ſcilicet ꝙ Papa non poſſit eſſe in non deciſis hæreticus. Nam ſi ille, qui eſt Papa tenuiſſet pertinaciter, Spiritumſanctum non procedere a Filio, et ſi ab eccleſia ſic determinaretur, fuiſſet hæreticus. Per accidens autem eſt ꝙ ab ipſo vel alio determinatio eccleſiæ fieret, ſtandum eſt enim in formalibus & per ſe, & non declinandum ad ea quæ ſunt per accidens in quacumque ſcientia. Et ex hoc patet reſponſio ad ſecundam ſequelam. Nam determinatio vnius Papæ in materia fidei ligat per ſe omnes perſonas eccleſiæ, quarum ſuus actus credendi, & ſic perſona propria & ſucceſſores ligãtur ad tenendam determinationem ſemel factam de fide. Ad tertiam autem ſequelam dicitur, ꝙ etiam id quod imputaretur Papæ pro hæreſi, non eſſet deciſum adhuc per eccleſiam, & ipſe non teneret hoc pertinaciter, ſed defenderet eſſe conſonum ſacræ Scripturæ & fidei eccleſiæ, nõ eſſet hæreticus formaliter, etiam ſi materialiter erraret in his quæ ſunt fidei. Et propterea non ſequitur, ꝙ Papa male poſſet iudicari de hæreſi in caſu quo iudicandus eſt, ſcilicet de hæreſi formaliter, in his enim non habet locum interpretatio ad illum vel illũ ſenſum.

Ad

Ad quintum dicitur, ꝙ nulla eſt contradictio in dictis meis alla tis. Nam bene ſimul ſtat, tam Ioannem q̃ Clementem non poſſe errare, & tamen alterum eſſe ſupra alterum: poſſunt enim eſſe duo omnino recta ſubordinata, vt patet apud omnes de eccleſia vniuerſali præſenti, & de ſacra Scriptura. Dicendo autem, quod ſententia Ioannis pręualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, niſi ꝙ Clementis ſententia ſubordinata erat ſententiæ Ioānis. Ad id vero, quod adiungitur, ꝙ ſequeretur oppoſitum huius, negatur ſequela. Nam cum dicitur, ꝙ ad Papam ſpectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu ſuo ſcilicet ſub ſacra Scriptura, cuius autor eſt Spiritusſanctus. Et quia Iohannes Euangeliſta in doctrina fidei locum ſacræ Scripturæ tenebat (ſicut Euangelium ſuum hodie tenet) ideo non ſequitur ꝙ magis Clementis q̃ Ioannis eſſet ſtandum ſententiæ, ſed econtrario. Et ex hoc patet reſponſio ad ſimile allatum arguendo de Clemēte & Petro, ꝙ ſcilicet non eſt eadem de vtroque ratio, quia Petrus non ratione papatus, ſed apoſtolatus locum etiam ſacrę Scripturæ tenebat, ſicut nunc tenent Epiſtolæ eius, & hunc ſenſum expreſſe aperuit in libelli illius loco allegato dicēs, Præualuiſſet ſententia Ioānis ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, ſicut modo præualet Euangeliū Ioannis ſententiæ cuiuſcūq; Papæ & totius eccleſiæ.

Ad ſextum negatur ſequela, ꝙ ſcilicet fruſtra fuiſſent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter poteſtatem intenſiuam, ſed extenſiuam, & propter diſcuſſionem & collationem cum multitudine vniuerſali ſapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem ſequelæ procedit, ac ſi propter habendam ſolam autoritatē intenſiuam concilium congregandum eſſet, quod falſum eſt. Nam licet Papa ſolus tantæ intenſiuæ ſit autoritatis, quantæ ipſe cum reſiduo, non tamen tantæ extenſiuæ, non tamen tantæ ſapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatę ab omnibus (vt patet de ipſis oppoſitum ſentientibus) non tamen tantæ ſolennitatis (q̇ animos humanos communiter multum afficit) non Demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo, quæ apud multitudinem hominum multum valet ad perſuadendum quod a Spiritusſancto regitur, errare non poteſt. Oportet enim ea quę totam eccleſiam tangunt in ſingulis ſic fieri, vt acceptabilia faciliſime omnibus ſint, & ad hoc multum valent vniuerſalia concilia a probis præcipue prælatis celebrata.

Ad ſeptimum dicitur, ꝙ quia duę ſunt leges diuinę (ſcilicet vetus & noua) & noua eſt ſecunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, ſcilicet ſecunda lex, nouę legi conuenire ex vi vocabuli dicitur, & argumentum ex conuenientia vocabuli ſumpſit Innocentius. Et hoc expreſſit, ne intelligeretur ꝙ abſolute concluderet, ſed quantum eſt ea vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, nō auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam perſuaſionem intendebat quia mandata in Deuteronomio, non ad literam, ſed proportionaliter ſecundum conuenientiam ad tempus gratię ſeruanda erant, quando, vbi, &c. expediret. Vnde ipſe mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio aſſumens, & tractans, non ad literam, ſed iuxta conuenientiā ad ſacerdotium Petri expoſuit. Nec obſtat ꝙ omnia veteris teſtamenti hoc modo ſeruari poſſunt: conceditur enim quod nihil ſpeciale de Deuteronomio intendebat, niſi perſuaſionem ex conuenientia nominis.

Ad octauum dicitur, ꝙ quia poteſtas Papę directe eſt reſpectu ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finem humani generis, ideo ſuę poteſtati duo conueniunt, primo, ꝙ non eſt directe reſpectu temporalium, ſecundo, ꝙ eſt reſpectu temporalium in ordine ad ſpiritualia. hoc enim habet ex eo ꝙ ad ſupremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius intereſt ad illum finem omnes dirigere, vt eſt Chriſti vicarius, primum autem ex natura ſuę poteſtatis conſequitur. Ex his autem ſequitur, ꝙ vtrumque vere poteſt determinari de Papa, & ꝙ habet ſupremā poteſtatem in temporalibus, & quod non habet ſupremam poteſtatem in temporalibus, quoniam vtrumque verum eſt ad ſanum intellectum. Affirmatio namque eſt vera in ordine ad ſpiritualia, negatio vero eſt vera directe, ſeu ſecundum ſeipſa temporalia. Vnde nihil ex vtraque deciſione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud eſt determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod eſt fidei materialiter (nam primū importat determinare quid credendum vel non credendum eſt, ſecundum autem determinare de quęſtionibus, quę in rebus creditis accidunt) & conſtat, ꝙ cum determinatur quęſtio aliqua ſecundo modo non determinari dicitur de fide, ſed de tali vel tali materia, ideo cum dicitur, ꝙ Papa non poteſt errare in iudicio fidei, non accipio dictum eſſe niſi de iudicio fidei, formaliter, quando, ſcilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionū procedebat, niſi prima apparenter, ne tamen fugere videar, ſigillatim ſolutę ſunt omnes.

Ad nonum dicitur, ꝙ non veriſimile, ſed verum & humanę diF uinęque rationi & autoritati conſentaneū eſt, vt homini potenti errare ſecundum ſeipſum, non autem vt directo a Spiritusſancto, Deus vltimam fidei deciſionem ſub ſacra Scriptura commiſerit. Cum enim non ſit differentia apud Deum in vno & in multis ſaluare, & omnes in concilio pręſentes ſecūdum ſe & proprias vires cōſiderati, poſſint errare, male determinādo de fide ob ignorantiā vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad aſſiſtentiā Spiritusſancti recurratur, magis atteſtatur aſſiſtētię Spiritusſancti & eius virtuti, ſalus fidei per vnum quàm per totum concilium: hoc enim humanę ſapientię opus eſſe videtur (propter omnium patrum cōcurſum) illud autem ſolius Dei opus eſt & apparet. Vnitas quoq; fidei vnitatem quoque iudicis qui pręeſt toti eccleſię expoſcit: vt in ſecunda ſecundę, q. 1. ar. vlt. Diuus Tho. aſſert.

CAPVT XIIII.

G DIXI in eodem 9. cap. rationem, quare Papa non poteſt errare in iudicio fidei, quia hic error eſſet error vniuerſalis eccleſię: quia tenetur ſequi diffinitionem Papę in fide, afferens ad hoc autoritatem S. Thomæ, & poſt Decretalis in cap. Maiores: & Ieſu Chriſti, Ego rogaui pro te Petre.

OBIICITVR negando, ꝙ eccleſia de neceſſitate tenetur credere ſententię diffinitiuę Papę in materia fidei: & dicendo, ꝙ ſicut Papę pręcipienti contra Euangelium non eſt obediendū, ita nec ſententię erroneę in fide. De autoritate S. Tho. non eſt cura.

Ad capitulum, maiores, dicitur dupliciter, primo, quòd non pro vltima & neceſſario credenda determinatione habenda, ſed regulariter ad Papam eſt recurrendum, quia regulariter non eſt eccleſia congregata. Secundo (& in idem redit) quod referendę ſunt ſummo Pontifici cauſę fidei, vt conuocet cōcilium: quia ad ipſum ſpectat congregare illud.

Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te Petre, dicitur, quòd nō pro ſola perſona Petri, aut ſucceſſoribus orauit Chriſtus ne deficeret H fides eius, ſed pro vniuerſali eccleſia per Petrū repręſentata.

RESPONDEO, Negationem illam conſuetudo eccleſię autoritateſque ſanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, ſiquis nō teneret, quod a ſola Rom. eccleſia determinaretur, hęreticum eſſe, vt patet, extra de hęreticis. ad abolendam in tex. & gloſſa. Et hęc reſponſio manifeſtat ad quid fateantur ipſimet ſe declinare oportere defendendo ſubiectionem Papę reliquo corpori eccleſię, vel concilij.

Quod autem additur, quòd ſententię erroneę, ſicut nec pręcepto diabolico adhęrendum eſſet, veriſſimum eſt, ſed nihil obſtat: quoniam ex his nihil aliud quam conditionalis veritas habetur, ſcilicet ſi determinaret erronee ſi pręciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non ſolum de Papa, ſed de Angelis ſanctis veriſſimum eſt, iuxta illud, Si angelus de cęlo Euangelizet aliud, &c. anathema ſit. Ex his enim conſequitur, quòd antecedens, aut conſequens poſſit eſſe verum. vt patet.

I Quod autoritas S. Thomę paruifacit, nonnihil eſt: quoniam eccleſia non paruifacit. Sed eſto, quod S. Thomas paruifaciat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiam paruifient. Hier. quoque dicēs ad Damaſum (vt habetur 24. quęſtione 1. canone, hęc eſt fides) ſi hęc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, ſe imperitū, vel maleuolum, vel etiā non catholicum non me hęreticum comprobabit, manifeſteq; in his verbis conteſtans, quòd ex approbata fidei confeſſione a Papa ſi quis obſtans non catholicus ſit, parui pendendus erit.

Ad expoſitionem vero dictam de cap. maiores, dicitur, quòd literę contradicit. Nam textus cauſam quare ad Petri ſedem ſit recurrendum aſſignat veritatem Petri in confitendo fidem & indefectibilitatem eius in eadem propter orationem Chriſti. Ex hac enim cauſa manifeſte ſequitur, quod ideo ad Papam referendas eſſe maiores cauſas dicitur, quia ipſe conſtitutus eſt indefectibilis iudex in fide. Et quia cum, qui certus eſt, amplius certificari nō oportet, K ſequitur quòd ſententia Papę in fide eſt finalis determinatio & neceſſario credenda, ſecundum illam Decretalem. & ſic vtraque expoſitio ruit. Quod autē de oratione Chriſti pro Petro dicitur, poteſt bene & male intelligi. Male quidem, ſi intelligatur quòd Chriſtus pro eccleſia ſiue cum Papa, ſiue ſine Papa oraſſe ſe dixerit: quoniam expreſſe Chriſtus dixit hęc verba Petro, vt diſtinctum ab alijs, vt patet ex contextu. inquit enim Lucę 22. Simon, ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autē rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi manifeſte patet, quòd diſtinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamē ipſe ſingulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commiſit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem ſi intelligatur Dominum oraſſe pro Petro & alijs, diuerſimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro alijs autem mediante Petro: pro Petro in ſeipſo Petro,

pro

pro aliis autem in Petro ipſorum capite. Et in hoc ſenſu magis cõfirmatur intentum noſtrum, vt patet. Et vt vnico verbo dicam, ſi hæc authoritas de Petro & ſucceſſoribus verificatur (vt dictum c. Maiores aſſerit) ſic ſic habetur intentum quòd Petri ſedes non poteſt errare in fide propter Chriſti orationem. Et cum hoc non ſit verũ de errore perſonali, ſequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hier. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe. quod verum eſt quo ad multa: puta merita, virtutem, ſcientiam, & in propoſito vigorem conſuetudinis, &c.

OBIICITVR, Tu gloſſas de maioritate meritorum, & Hieron. non dicit, ſi merita quærantur, ſed ſi authoritas quæritur: Tex. cõ. 86 & ſic de maioritate poteſtatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, Satis diminute gloſſa mea adducitur, nã, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hier. verum erat quo ad multa, puta, meritum, ſcientiam, &c. & quòd in propoſito & ad literam Hierony. loquitur de vigore conſuetudinis: & obiectio in ſolis meritis ſe ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad authoritatem conſuetudinis plurimum valent: quoniam conſuetudo non virorum malorum, ſed virorum ſanctorum, maximæ eſt in eccleſia Dei authoritatis, & proponitur imitãda. Et propterea ſtando etiam in meritis, Hiero. textus optime intelligitur; vt quia orbis maior eſt vrbe in authoritate conſuetudinis, propter maiora merita orbis quam vrbis, ideo conſuetudo orbis quã diaconi ſubeſſe, non præeſſe conſueuerunt, imitanda eſt. Et ſic dicendo, ſi authoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat ſermo, ſcilicet de loco diaconorum maioritatem meritorum non poteſtatis in cauſam authoritatis afferebat. Facile tamen contendentibus in verbis dici poteſt quòd orbis authoritas maior eſt extenſiue, non intenſiue authoritate vrbis: & ſimiliter poteſtas.

CAPVT. XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. Decretorũ, quòd Papa non habet ſuperiorem in terris.

OBIICITVR duabus gloſſis. Prima eſt, quòd intelligitur hoc in criminibus non ſcandalizãtibus eccleſiæ. Secunda eſt, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad ſuperiorẽ ſummi Pontificis, concilium ſcilicet, recurſus haberi non poteſt.

RESPONDEO Quòd prima gloſſa eſt voluntaria & falſa. Voluntaria quidem, quia eccleſiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falſa autem, quia fit exceptio de ſolo crimine fidei: Conſtat enim quòd ab vniuerſali cum vna exceptione facta non niſi falſo alia exceptio fit. Cum ergo ſolum fidelitatis crimen exceptũ ab vniuerſali ſit, reſtat vt alia crimina omnia incluſa ſint. Secunda autem glo. manifeſte falſa conuincitur ex eo quòd etiam de crimine hæreſis Papa diceretur non habere ſuperiorem: quoniã regulariter concilium non eſt congregatum. Tertia autem glo. quòd autoritates iſtæ ſunt ſummorũ ponti. qui vt in pluribus fimbrias ſuas nimis extendentes, ſibimet tribuerunt quòd eccleſiæ eſt proprium: quia nõ procedit de Theologia aut ſacrorum Canonũ, &c. autoritate: quam bene ſonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales ſummorum ponti. in eccleſia ſunt. Et tãto plus, quanto multorum ſanctorum Pontif. cum autoritates retinendæ ſic eſſent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Euſebio, & aliorum ſanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia, & in iure illuſtribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa, non eſt data poteſtas Papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matth. 18. & quòd in eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.

OBIICITVR, Quòd dominus ibidem dicit, Si eccleſiam non audierit, &c. per hoc enim eccleſiæ iuriſdictionem oſtendit in effectu, ſ. in pœna excommunicationis, & ſubdidit in plurali numero, Quæcunq; ſolueritis, & cætera per hoc enim oſtendit, quòd pluribus in eccleſia nomine contentis, dabat illam poteſtatem.

Affertur etiam ad hoc vſus primitiuæ eccleſiæ, quando Act. 15. diffinitum eſt ab eccleſia, Viſum eſt Spirituiſancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

Affertur tertio autoritas Gregorij, quę ponitur in ca. Sicut ſancti. Vbi Gregorius fatetur ſe quatuor concilia illa, ſcilicet Nicenũ, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Calcedonen. tenere ſicut Euangelium: & ſubdit cauſam, quia dum vniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd ſummi Pont. ſed vniuerſali conſenſu, nec quos pontifex ligat, ſed quos illa ligant.

A Quarto, ad hoc eſt canon, Decreuit 80. diſt. vbi dicitur Decreuit ſancta ſyno. & non dicit, decreuit ſummus Pontifex.

Quinto, capitulum, nimis. de iureiurando vbi autoritate ſacri concilij non propria ſummus Pontifex præcipit.

Sexto, Eccleſia poteſt elargiri indulgentias. ergo habet claues iuriſdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de theſauro eccleſię & nõ Papę: ergo a fortiori eccleſia põt diſpenſare.

Septimo, Eccleſia poteſt condere canones latæ ſententię, depoſitionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio Carthaginen. in ca. Placuit. 8. quęſt. 1. & habetur extra de clericis non reſidentibus. in cap. Ex geſtis.

RESPONDEO, Et vt his & ſimilibus reſpondendi via detur, quatuor puncta præ oculis ſemper habenda in hac materia & huiuſmodi autoritatibus aſſigno. Primum eſt, aliud eſt eccleſiã ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam ratione partis (puta capitis ſicut homo videt, audit &c.) & aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodũ

B habere eandem ratione ſuæ totalitatis. Et propterea cauendum eſt ne a primo in ſecundum oratio declinet. Secundum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eam habere immediate a Domino Ieſu Chriſto. Et propterea cauendum eſt, ne a primo in ſecundum oratio declinet. Tertium eſt, Aliud eſt eccleſia ſeu ſynodum habere plenariã poteſtatẽ: & aliud eſt eandem habere poteſtatem talem, ſcilicet coactionem reſpectu talis, ſcilicet vicarij principis ſui: potentia enim actiua, cum dicatur non abſolute ſed reſpectu paſſiuæ, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria poteſtas pleniſſime eſt, quando reſpectu ſubiectorum omnia poteſt. Cauendum eſt propterea, ne a primo in ſecundum oratio declinet. Quartum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum acephalam ſeu truncam habere eandem. Et propterea cauendum eſt, ne a primo in ſecundum oratio declinet.

C Ex his ſiquidem quatuor ſapienter diſpenſatis, vniuerſa quæſtionis iſtius argumenta facile eluceſcent: ſic, vt nullum forte obſcurum relinquatur. Ad ſingula tamen deſcendendo reſpondetur. Et ad verba Domini, Matth. 18. dicitur (vt iam probatũ eſt) quòd Dominus non dat ibi eccleſiæ autoritatem, ſed ſignificat eam habituram poteſtatem: non explicando ibi quomodo habitura ſit, & an ſecundum ſe totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, ſed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad authoritatem eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis, immo abſq; determinatione ad hunc vel illum modum poteſtatis eccleſiæ, ſcilicet ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, quòd vtroque modo verificari poſſunt, vt patet ex dictis, conſtat enim euidenter quod commune duobus abſtrahit ab vtroque. Poteſt igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem eccleſiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in eccleſia ad conferendum, diſcutiendum, probandum &c. & ad pluralitatem accumulantium ſuas authoritates in communi, propter quod ex

D illa litera nihil habetur obſtans dictis.

Ad ſecundum ex primitiua eccleſia dicitur quòd gratis conceditur eccleſiam ſtatuiſſe, ſed an poteſtate partium (puta trium Apoſtolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a Chriſto immediate, vt iſti falſo putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex iſta autoritate, & cæteris ſubiunctis, & ſimilibus, nec habetur illa affirmatiua, ſcilicet eccleſia, ſeu ſynodus habet immediate a Chriſto poteſtatem, nec habetur iſta negatiua, Synodus non habet poteſtatem a Domino mediante Papa. Et de affirmatiua quidẽ ex eo cõſtat, quia cum multipliciter poſſit verificari ſynodum habere poteſtatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem, oportet hoc ſic communiter intelligi, vt a ſingulis huiuſmodi ſenſibus determinate abſtrahat. De negatiua autem ex eadẽ radice conſtat, quia ſcilicet ſynodum habere poteſtatem, nõ oportet quòd intelligatur determinate ad illum modum, quo excluda-

E tur habere poteſtatem a Domino mediante Papa, (vt contingit quando per accumulationem eccleſia habet poteſtatem) quia omnes partiales poteſtates ſunt a Petro, & communicatio poteſtatis ſuæ cum aliis ab eodem eſt qui ſolus a Domino, vtpote eius vicarius immediate poteſtatem habet, & ratione eius totius ſynodus integra poteſt vere dici, quòd habet immediate poteſtate a Chriſto domino.

Ad authoritatem Greg. dicitur, quòd cauſa reddita a Gregorio manifeſte fauet intento noſtro, quoniam non reddit pro cauſa authoritatem immediate datam a Chriſto, ſed vniuerſalem conſenſum ac per hoc etiam ipſius ſummi Pontificis, qui caput eſt & propterea ſeipſum negaret Papa talia negans, vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, quòd authoritas ſynodi includit caput, alioquin non faceret vniuerſali conſenſu quæ facit. Et innuitur quod poteſtatem habet a ſuis partibus, ad quartum negationem deducitur negans illam. Et rurſus ex hac authoritate nihil aliud haberi, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet reſponſio ad quartum.

Ad

Ad quintum vero dicitur, quòd cum ſynodus integra habeat F poteſtatem vniuerſalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ eſt ipſius Papę abſolute, & vt propria ſit ipſius ſynodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius poſſet vere dicere autoritate ſacri concilij, ſtatuto, &c. ita ipſe Papa, cum nō ſit deterioris conditionis alius. Neque enim per hoc, quòd affirmat ſe ſynodi autoritate facere, negatiua ſe autoritate facere, immo potius affirmat hoc, quia autoritas ſynodi de neceſſitate claudit in ſe autoritatem capitis. Neq; rurſus per hoc, quod affirmat ſynodi autoritate ſe facere, affirmat ſe aliena autoritate facere, licet enim ſynodus ſit aliud a Papa, ſicut eccleſia alicuius epiſcopi differt ab epiſcopo, non tamen oportet quòd poteſtas eccleſiæ ſit aliud a poteſtate epiſcopi, ſed vna & eadem poteſt eſſe vtriuſque diuerſimode, epiſcopi vt propria, eccleſiæ vt communicata. Et per hoc etiam patet, quòd per hoc, quòd affirmat ſe ſacri concilii autoritate facere, non propterea affirmat ſe minorem in autoritate. Et quamuis hæc ſatisfaciant, veruntamen condeſcendendo multorum ſenſui, ſcito q̄ G duplíciter Papa poteſt dici minor ſynodo ſecundum poteſtatem, ſcilicet extenſiue, & quaſi intenſiue ſecundum quid, extenſiue quidem, quia ſynodus integratur ex tot poteſtatibus tantæ multitudinis, intenſiue vero ſecundum quid, hoc eſt ſecundum illam partē poteſtatis, quam communicat Papa concilio, quaſi proportiōe ſua. Papa enim præſens ſynodo non intelligitur (vt prædictum eſt) totam ſuam poteſtatem totaliter ſynodo communicare, ſed tantum ſuæ poteſtatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & ſic ex eo poteſtatis Papæ & reliquis poteſtatum aliorū fit vna poteſtas, quaſi intenſiue maior, quam id poteſtatis papalis ſolum eſſet. Et hæc maior poteſtas intelligitur eſſe in tota ſynodo tanquā in ſubiecto. Dixi autem quaſi intenſiue: quia poteſtas illa papalis, eo quòd communicatur vt limitata ſic, vt cum aliis poteſtatibus poſſit velut quædam ſingularis poteſtas accumulari, intelligitur & ſuperari a tota pro quanto tota poteſt vniuerſale ſtatutum condere, diffinire, &c. quod illa, vt ſic non poteſt per ſeipſam ſolam. Sed quoniam tota poteſtas ſynodi non plus poteſt quam ex ſingulis huiuſmodi poteſtatibus habeat, ideo non ſimpliciter, ſed quaſi intenſiue maiorem ap- H pellaui. Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplare poteſtatem legatorum Papæ in ſynodo, quando per legatum Papa ſynodum celebrat, & videbis clare, quod quia Papa tunc nō erigit legatum illum in Papam, ſed poteſtatem committit quantam oportet pro ſynodo haberi, ex ſola præſentia Papæ in ſynodo, non habetur quòd plus ſuæ poteſtatis ſynodo impartiatur, quam oporteat, quamuis maior dignitas, & in talibus aſſiſtentia Spiritusſancti in ſynodo quo ad ea quæ ſunt fidei, præſentiam Papæ per ſeipſum conſequantur. Vnde quamuis non cogamur, poſſumus tamen dicere, quod Papa tanquam minor extenſiue & ſecundum qd intenſiue ſynodo, autoritate ſacri concilii dicitur facere, quod tamē de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſet & facere & tollere. Et quoniam verba prædicta (ſcilicet facere autoritate ſynodi vel cōcilii) in Papa habent ſpeciem minoritatis, ideo ſacris Canonibus nō I ſunt extenſa: ſed more ſimilium locutionum ſunt piæ interpretationi relicta, & quaſi correcta, dum Papa in concilio dicit, Statuimus ſacro approbante concilio, approbare enim commune eſt poteſtati, ſapientiæ, conſenſui, nec ſuperioritatem, nec æqualitatē poteſtatis in approbantibus exigit, vt patet.

Ad ſextum dicitur, quòd licet eccleſia integra poſſit dare indulgentias, &c. & eius ſit theſaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ, vt propter cuius vtilitatem eſt, non tamen eius ſunt vt dominę quoniam ipſa eſt ſerua Domini Ieſu, & quicquid acquirit ſeruus, acquirit domino ſuo, & ipſi dictum eſt, Cum feceritis quęcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vnde non magis ad eccleſiam, ſed ad vicarium Domini ſpectat diſpenſatio theſauri in vtilitatem eccleſiæ pro qua eſt.

Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, ſynodum quæ vere ſynodus eſt, ſcilicet integram poteſtatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non eſt quęſtio, ſed de modo K habendi, vt patet ex dictis. Et hæc ſufficiant ad ſingula.

CAPVT XVIII.

Dixi In eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non poteſt inferri eos ſubditos eſſe Apoſtolis, quia ex Miſſum eſſe, non ſequitur, Subditum eſſe: vt patet de Spirituſancto.

OBIICITVR, Iſta conſequentia eſt optima, Spirituſſanctus mittitur a Filio ergo eſt ab eo, vel eo inferior, & ſic oportet fateri quòd Petrus eſt ab eccleſia, ea quo non eſt inferior.

RESPONDEO, Quòd conſequentia iſta, quæ vocatur optima, cum non ſit bona gratia materię quoniam Spirituſſanctus mittitur a ſeipſo, (vt patet in primo Sent. diſt. 16 & tamen non eſt a ſeipſo nec inferior ſeipſo. Et ſimiliter Filius mittit a ſeipſo, immo etiam filius mittitur a Spirituſſancto, qui eſt a Filio, vt patet in eodem libro diſtin. 15. Et quia conſequentia non eſt bona de forma, ideo non infert, Ergo Petrus eſt inferior eccleſia, vel eſt ab eccleſia.

CAPVT XIX.

Dixi In eodem ca. 11. quòd ex 36. q. 2. c. Placuit. iuſto cantria habetur, quod Hieronymi authoritas innixa Sacræ Scripturæ præualuit concilio.

OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum concilii intelliguntur pro diuerſis temporibus, & quòd verba Gratiani ibidē inter paleas computanda ſunt.

RESPONDEO, Quòd licet certum ſit, quòd Hieronymꝰ abſolute & non ſecundum hoc, vel illud concilium futurum loquatur, & quòd concilium generale poſſet prohibere quòd non eſt abſolute prohibitum, verba tamen concilii non tanquam conſtituentia, ſed declarantia ius ſumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non poſſet ſtatuere. Verumtamē quicquid de hoc ſit, ſatis habeo intentum meum ibidē, dum ex illo loco habetur ſiue autoritate Gratiani, ſiue quacunque G alia, quòd Hieronymi authoritas præualuit concilio, & ita hodie iuxta Hieronymi non iuxta concilii autoritatem ſeruat eccleſia.

Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obſtat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipſis ſolis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

Dixi in eodem c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in cap. Significaſti, quòd concilia a Papa autoritatem habent.

OBIICITVR, Dicendo, quòd illud eſt intelligendum de concilio quantum ad ſuum congregari, quia regulariter autoritate Romani pontificis congregatur: ſed ex quo congregatum eſt, ſiue autoritate Romani pontificis, ſiue alias habet immediate autoritatem a Chriſto.

H RESPONDEO, Quòd expoſitio iſta repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia a Romanæ eccleſiæ autoritate que facta ſunt, & quòd robur acceperunt, & primum, vt patet, refertur ad ipſum Congregari, ſecundum autem niſi ſuperfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc eſſe abſque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationem quare cōciliorum legibus Apoſtolica ſedes nō ſubeſt. Si enim dependerēt concilia tantum in congregari a Papa, ex quo leges faciunt poſtq̄ cōgregata ſunt, nihil valeret ratio aſſignata ad intentū oſtendendū. Patet nanque manifeſte quod ex hoc quòd concilia regulariter nō congregantur niſi per Papam, non ſequitur, Ergo non præiungunt legem Papæ: quia ſtat, quòd congregata præfigant legem, ſi congregata non pendent ab ipſo.

CAPVT XXI.

Dixi in eodem c. c. quòd concilium vniuerſale legitime congregatum errare poteſt diffiniendo Papa abſente, aut nō con- I ſentiente, & quaſi dixi quòd poteſt errare eodem modo in his, quæ ſunt fidei.

OBIICITVR, Quia ad concilium generale ſpectat determinatio eorum quæ ſunt fidei, & ipſi promittitur, Quod docebit vos Spirituſſanctus omnem veritatem.

In cuius ſignum Act 14 ponitur Spirituſſanctus præſidens concilio Apoſtolorum, cum dicitur Viſum eſt Spirituſſancto & nobis, & non dixerunt Viſum eſt Petro & nobis.

Hoc ſatis innuere videtur Augu. Euangelio non crederem, niſi me autoritas eccleſiæ admoneret.

Et in ſexta ſynodo (vt patet diſt. 16. c. Placuit) dicitur, Placuit huic ſanctæ ſynodo, vt ammodo confirmata & rata ſint canonum Apoſt. 83. capitula. Hoc quoque deduci pōt ex illo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, hoc enim ſucceſſoribus Apoſtolorum dicitur, concilium enim generale K repræſentat concilium Apoſtolorum & Seniorum.

Hoc idem patet ex eo, quòd quilibet fatetur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam catholicam, ex hoc enim ſequitur, quòd ad eam vltima deciſio eorum, quæ ſunt fidei, ſpectat. Cum enim Papa fateatur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam, non dicit ſe credere in ſemetipſum.

Præterea, Eccleſia vniuerſalis non poteſt errare in fide, & concilium gaudet eodem priuilegio, quo eccleſia repræſentata ſicut eadem poteſtate. Immo cum eccleſia vt diſperſa nullum actum iuriſdictionis exercere poſſit, nec aliquid ſententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet vt congregatæ in concilio.

Et ſi dicatur, quòd Papa repræſentat eccleſiam ſicut concilium, diceretur quòd Papa repræſentat eccleſiam remote, concilium autem propinquiſſime: quia in eo eſt aliquis de qualibet eccleſia, ſaltem ſufficienter vocatus & priuilegium eccleſiæ tranſit in conciliū immediate, eam repræſentans, non autem in ſummū Pontificē.

RESPONDEO, Hæc obiecta dupliciter deficiunt, & primus defectus communis eſt omnibus, ſecundus autem quibuſdam

obiectionibus. Communis defectus omnium obiectionum eſt, quia a concilio declinant ad concilium, ſecluſo papa. Ex cuius proprio priuilegio (concilium quippe generale ſine papę conſenſu nõ diffinit) conſtat ꝙ non vniuerſali conſenſu diffinitio illa facta eſt, cum papa ſupremum in eccleſia Dei teneat locum, officium, & regimẽ etiam vniuerſale. Quod autem vniuerſali conſenſu diffinitum nõ eſt, procul dubio a concilio vt eccleſiam vniuerſalem repræſentat, diffinitum non eſt. Dicitur igitur, quòd propoſitio dicens, ꝙ concilium generale non poteſt errare in iudicio fidei, eſt vera ſimpliciter & abſolute de concilio iudicante in fide cum papa, & non eſt vera de concilio acephalo. Et hęc reſponſio ſufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam concluſionem, ſed quantum ad vim ipſarum obiectionum, in ſpeciali dicitur. Et ad primam quidem, ꝙ ad cõcilium generale ſpectat vltima deciſio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de concilio ratione capitis, ſicut de homine ꝙ videt ratione oculi. Et ꝙ hoc ſit verum, patet de concilio Ariminenſi & Epheſino ſecundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, ſecundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

Et ꝙ amplius eſt notandum, illud ſecundum fuit etiam autoritate apoſtolica congregatum, & in neutro conſenſit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Epheſino quidem ſecundo clare patet ex multis epiſtolis Leonis, & geſtis Calcedonen. ſynodi. De Ariminen. vero patet ex Rufino in eccleſiaſt. Hiſtoria & in hiſtoria tripartita, lib. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifeſtum eſt ꝙ verbum Domini, Spiritusſanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum eſt concilio diſſentienti a papa, quamuis legitime congregato. Hæc recte examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & a ſenſato non recedat iudicium.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ etiam ſi concilium illud Apoſtolorum &c. fuiſſet concilium generale, nihil aliud haberetur, niſi ꝙ concilio integro cum Petro præſente & primo Spiritusſanctus præſideret, quod gratis conceditur. Sed quare ſibi in commun. diſtin. tam. ſit, & quòd nõ fuerit generale concilium illud, in libello ſuo dia. m.

Ad tertium patet etiam ꝙ Aug. dixit, Niſi autoritas me admoneret eccleſiæ, & non dixit eccleſiæ acephalæ.

Ad quartum fateor me non videre quid probet, niſi contra aſſerentes, quia Canones apoſtolorum quamuis a ſynodo confirmati. euanuerunt, hoc enim non facit ad celſitudinem poteſtatis ſynodi quam illi intendunt.

Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de eccleſia vniuerſali, quæ numquam deficiet, hæc enim eſt, quæ ſuccedit apoſtolis & alijs, quibus Dominus loquebatur. Ab eccleſia autem vel et concilio eam repræſentante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

Ad ſextum dicitur, ꝙ antecedens aſſumptum de articulo fidei, de vna ſancta eccleſia poteſt dupliciter legi, ſcilicet cum præpoſitione, In (dicendo, Credo in vnam ſanctam eccleſiam catholicam) & ſine illa præpoſitione, ꝙ melius iudicat Diuus Tho. dicendo, Credo vnam ſanctam eccleſiam catholicam. Et ſiquidem dicatur, Credo in vnam &c. ſumitur eccleſia pro eccleſia integra corpore ſcilicet & capite, quod eſt Chriſtus dominus, ratione cuius in eccleſiã dicimur credere. Et tunc optime valet conſequentia, ergo ad huiuſmodi eccleſiam pertinet vltima deciſio fidei, & quòd papa non dicitur credere in ſemetipſum. Sumi quoque poteſt pro eccleſia in terris, vt iungitur Spiritui ſancto, ratione cuius dicimur credere in eccleſiam, vt Diuo Tho. placet. Et ſic etiam patet ꝙ optime valet conſequentia ꝙ ad eccleſiam catholicam iunctam Spiritui ſancto, vt ſic, ſpectat vltima deciſio fidei, & ꝙ papa non dicitur propterea credere in ſe ipſum, ſed in Spiritum ſanctum, vt eſt eccleſiæ rector, ſed non valet vlterior conſequentia, ergo eccleſiæ acephalę. Si autem legatur ſine præpoſitione, tunc dicitur vt ſupra ꝙ creditur vna ſancta catholica eccleſia, ſed non valet, ergo eccleſia acephala. Et conceditur quòd ad vnam ſanctam eccleſiam catholicam ſpectat vltima deciſio fidei, ſicut & poteſtas iuriſdictionis, quæ cõuenit ei ratione partis. Nec papa credendo eccleſiam dicitur credere ſeipſum, ſed dicitur credere officium ſuum & actum, in cuius ſignum a fide deuiaret, ſi non crederet officium ſuum.

Ad ſeptimum dicitur primo, ꝙ concilium etiam integrum nõ admitto gaudere de neceſſitate priuilegio perſonali eccleſiæ (quale eſt eſſe ſemper in eccleſia fidem formatam) quoniam de eccleſia hoc conſtat, de concilio autem nullibi inueniſſe me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile ſit de facto ita eſſe, ꝙ ſcilicet in aliqua perſona concilij ſit fides formata. Dicitur ſecundo, ꝙ non poſſe errare in fide iudicialiter eſt priuilegium eccleſiæ ratione capitis, ad quod ſpectat iudicium. Et ideo non eſt priuilegium eccleſiæ acephalę, nec eccleſiæ, id eſt collectionis fidelium, ad quam non ſpectat poteſtas iuriſdictionis, quam tamen eccleſiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræſentat, & cui promiſit Dominus ꝙ ſecum eſſet. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud, nam procedit, ac ſi eccleſiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non poſſe errare iudicialiter, cum conſtat ꝙ ſicut iuriſdictio conuenit eccleſiæ ratione capi-

A tum, ita actus iuriſdictionis. Et quia actus iſte, ſ. iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuerſalem eccleſiam, ideo conuenit eccleſiæ ratione capitis, cui commiſſa eſt cura vniuerſalis eccleſiæ, ſicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quòd concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non perſonæ quo gaudet eccleſia, & eodem modo, ſcilicet ratione partis, puta capitis, & ſimiliter gaudet eadem poteſtate, & eodem modo, ſed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit cõcilio integro ratione capitis & non ab eccleſia, cui etiam hoc non conuenit niſi ratione capitis, ſed a Domino Ieſu, cuius caput vices gerit.

Quod autem dicitur de repræſentatione immediata & remota, duo importat, ſcilicet repræſentationem eccleſiæ per papam & cõcilium, & modum repræſentandi. Et quo ad repræſentationem dicitur, quòd inter Papam & concilium tanta eſt in hoc differentia,
B quòd concilium repræſentat vniuerſalem eccleſiam integram (hoc eſt corpus cum capite) proportionaliter, ſic quòd caput concilij repræſentat Chriſtum caput eccleſię, & corpus concilij corpus eccleſię. Et hic eſt verus & indubitatus ſenſus, quo concilium vniuerſalem eccleſiam repræſentare dicitur, & a Domino immediate poteſtatem habere. Eccleſiam autem in terris poſitam concilium integrum quo ad poteſtatem repræſentare dicitur, pro quanto omnis eccleſiæ poteſtas in eo continetur per ſeipſam, vel in ſua vicaria: quo ad vota vero, quia intelligitur in ipſum conſentire omnium perſonarum eccleſiæ vota, vt patet ex autoritate Gregorij ſupra inducta. Papa autem vniuerſalem eccleſiam integram, & in terris eccleſiæ poteſtatem & vota, diffor miter repræſentare inuenitur, nam caput Dominum, ſcilicet Ieſum Chriſtum participatiue, papatum in ſeipſo formaliter, reliquę eccleſiæ poteſtatem & vota eminenter repræſentat. De differentia autem obijciendo tacta, totũ oppoſitũ eſt, quia dum ratione prælaturæ concilium eccleſiam repræſentare
C re dicitur, & ſolus papa immediate a Chriſto prælatus eſt, reliquũ autem eccleſiæ corpus a Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatius repræſentat eccleſia, quam concilium, quia papa, mediante ſolo Chriſto, concilium autem mediante Chriſto & papa.

CAPVT XXII.

DIXI in ca. 13. Quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam regulariter & principaliter eſt in Papa, & non ſubiecto cardinalium, concilio ſeu eccleſia, & in ca. 6. idem ſub alijs verbis, ſcilicet ꝙ poteſtas electiua papę in papæ poteſtate ē. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. q. 1. cap. Si Petrus. Secundum ex eo ꝙ papa determinat de actu electiuo, ita ꝙ contrario modo factus ſit irritus.

OBIICITVR Contra quatuor, ſcilicet contra hoc, ꝙ talis poteſtas eſt in papa, & contra hoc, in caſu tantum eſt in eccleſia ſeu concilio, & contra vtrumque argumentum.

D Primo ergo arguitur contra primũ ex Occham, Si poteſtas electiua papæ eſſet in poteſtate papæ, ſequeretur ꝙ papa poſſet relinquere eccleſiam abſque poteſtate electiua, qđ eſt impoſſibile, ergo. Et tenet ſequela, ponendo ꝙ mortuis vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et ſi dicatur. ꝙ in tali caſu deuoluitur ad eccleſiam, contra, quia tunc ſequeretur ꝙ eccleſia eſſet ſuperior papa, quod tu negas. Et tenet ſequela quia nunquam poteſtas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, niſi ſit ſimpliciter & abſolute ſuperior, poteſtas enim papalis non deuoluitur ad Epiſcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, ſed econuerſo. Præterea, ſi eccleſia in illo caſu habet poteſtatem electiuam, quæritur a quo habet immediate, cum a ſeipſo nõ habeat. Si dicatur a Chriſto, difficile erit reperire in ſacris literis fundamentum, in quo poſſit ſtabiliri quòd in illo caſu habeat, & non regulariter.

E Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Non eſt veriſimile, ꝙ Dominus voluntati vnius hominis commiſiſſet poteſtatẽ electiuam ſummi Pontificis quia poſſet euenire, ꝙ vna progenies diceret, Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, dum quilibet in fine vitæ ſuum conſanguineum ſubrogaret.

Tertio, Quia ſequeretur, quòd etiã poteſtas deſtructiua papæ in caſu hæreſis, quo deponi poteſt, eſſet in Papa, & ſic par in parem haberet imperium. Et rurſus quòd papa poſſet conſtituere, quòd papa hæreticu à duobus vel tribus deponi poſſet. Et tenet ſequela, quia per eaſdem cauſas habent generari & deſtrui poteſtates iſtæ.

Quarto. Si in papa eſſet poteſtas electiua papæ, vel ergo eſt in eo poteſtas illa ſic, quod per ſemetipſum poteſt ſucceſſorem eligere vel ſolum, quia aliquibus poteſt illam poteſtatem communicare. Hoc ſecundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem ſi concedatur, ſequitur hoc inconueniens, quòd eſſet in poteſtate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine

ſuo

ſuo eſſet ſummus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet cõ F
ſequentia: quia vnus Papa pro ſua volũtate poteſt eligere alterũ in Papã & in fine anni ille alter reeligeret eundẽ, & ſic deinceps.

Quinto, Chriſtus non contulit Papæ aliquam poteſtatem pernicioſam eccleſiæ: ſed vt habet gloſſa in ca. ſi Petrus, hoc eſt pernicioſum, quòd aliquis eligeret ſibi ſucceſſorem: ergo Chriſt' nõ contulit illam poteſtatem.

Contra rationem ex facto Petri illatam, dicitur primo, quòd Petrus non inſtituit Clementem, ſed inſtituendum ordinauit. Dicitur ſecũdo, quòd hoc fecit inſtinctu Spiritusſancti: quo etiã præuidit mortem. Dicitur tertio, quòd papa in caſu neceſſitatis, quo electores non poſſent congregari, & pro occurrenti periculo opus ſit paſtore, poteſt papa moriens inſtituere ſucceſſorem.

Contra rationem autem, ex hoc quòd papa ſtatuit circa actũ electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd papa non dedit poteſtatem electiuam Cardinalibus, ſed eccleſia vniuerſalis in ſexta ſynodo in ca. In nomine Domini. vbi Nicolaus papa non propria autoritate, ſed ſanctorum Patrum ſtatuit. Et G
propterea vbi Cardinales poteſtate ſibi tradita abuterentur manifeſte, vniuerſitas fidelium poſſet eos priuare poteſtate electiua, papæ & aliis eam committere.

RESPONDEO Et primo declaro ſenſum verborum meorum in libello illo: ſecundo quid in hac materia mihi videtur, tertio, ſatisfacere curabo obiectis.

Quo ad primum nunquam dixi, quòd papa poteſt ſibi eligere ſucceſſorẽ, nec quòd poteſtas electiua papæ ſit in papa formaliter, nec quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam ſit in papa formaliter: ſed dixi quòd huiuſmodi poteſtas eſt in papa regulariter & principaliter. Conſtat nanque apud viros doctos quòd multa ſunt in poteſtate ſuperioris quæ non ſunt in illius poteſtate formaliter, & quæ etiam non poteſt per ſeipſum immediate facere. Sũt enim in intelligẽtiis, quas Angelos dicim', formæ inferiorum, & eorum poteſtates, non tamen formaliter, nec ſic quòd poſſint earum actus per ſeipſas exercere, ſunt in cor H
porum cœleſtium poteſtate formæ elementorum & eorum poteſtates, non tamen formaliter, nec ſic quòd eorum opera poſſint per ſeipſa exercere. Stat igit̃ ꝙ huiuſmodi electiua poteſtas ſit in Papa regulariter & principaliter, & non ſit in eo formaliter nec poſſit per ſeipſum huiuſmodi poteſtatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc ſenſu, quòd poteſtas electiua eſt in poteſtate papæ virtualiter, ſeu eminenter, & hoc quo ad modũ eſſendi & quòd eſt in poteſtate papæ regulariter, id eſt ordinario iure, ad differentiam eccleſiæ viduæ: in qua eſt eiuſmodi poteſtas in caſu, & principaliter ad differentiam eiuſdem eccleſiæ, in qua eſt ſecundario, pro quanto in caſu poteſt non ſolum eligere ſed facere electores, & ordinare de mõ electionis. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum: quia eius eſt potentia, cuius eſt actus (vt dicitur in de Somno & vigilia,) & electionis papæ actus ſimpliciter & abſolute non eſt papę, ideo poteſtas electiua papæ non conuenit formaliter papæ: probatur minor: Electio papæ eſt act' factiuus, quantum ex ſe eſt tunc papæ, ergo repugnat ei, quòd I
præſupponat pro tunc papam. Et tenet conſequentia: quia quod fit, non eſt, ſi enim eſſet, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papa non eſt papa. & tenet ſequela: quia elector præſupponitur ſecundum naturam electioni, & eſt ſimul tempore cum electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ non eſt papæ. & tenet ſequela, quia electio papæ eſt actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quòd poteſtas electiua papæ, cuius actus ſimpliciter & abſolute eſt electio factiua ex natura ſua tunc papæ non eſt in papæ poteſtate formaliter. Et confirmatur autoritate conſuetudinis eccleſiaſticæ, qua fit, vt electiones Paſtorum non fiant niſi vacationis tempore, nec non diuinæ ſapientiæ ſuauiter omnia diſponẽtis: quæ dixit, Sufficit diei malitia ſua, craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibiipſi. In ſubiecto igitur opportuni temporis, quo poteſtas electiua eligere debet locata eſt formaliter, & non in ipſo papa, qui ſolum præueniendo ſollicitudinem craſtini diei eligere poſſet, vt patet. Subiectum autem huiuſmodi electiuæ poteſtatis K
formaliter (iuxta Peripateticam & Apoſtolicam ſimul autoritatem, qua inuiſibilia ex viſibilibus cognoſcenda a nobis ſunt) ex ipſius electionis actus exercitatione inueſtigandum eſt. Apparet autem abſque omni ambiguitate, quòd electio papæ ad Romanam eccleſiam ſpectat, computando intra Romanam eccleſiã Epiſcopos & Cardinales, qui velut ſuffraganei Romani archiepiſcopi introducti videntur. Et propterea ceſſante omni humano ſtatuto certiſque exiſtentibus eccleſiæ Romanæ membris in eadem regulariter eſt poteſtas electiua papæ, non minus quàm in cæteris eccleſijs poteſtas electiua ſuorum Epiſcoporum. Ex eo enim quòd Chriſtus Dominus Romanam eccleſiam elegit in Petri eccleſiam propriam, dum ipſi ne ex Roma, ſicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit (dicens, Venio Romã iterum crucifigi) eccleſiæ Romanæ poteſtatem electiuam papa nõ poſitiue, ſed negatiue, hoc eſt oppoſitum non ordinando conceſ-
ſiſſe dicitur. In caſu autem incertorum electorum, eccleſiæ vniuerſali eandem poteſtatem eadem ratione (quia ſcilicet eſt Epiſcopus vniuerſalis eccleſiæ) & eodem modo, ſcilicet negatiue conceſſiſſe intelligitur. Ex ſtatuto autem humano, apoſtolica autoritate contractum per viam determinationis poſitiue eſt ſubiectum poteſtatis electiuæ ad Cardinales Romanæ eccleſiæ ſolos. Papa enim ex eminentia poteſtatis, curæ ac regiminis vniuerſalis, poteſt de electiua poteſtate decernere, ipſamque ſic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita ſit in ſuo opere & ſubiecto, vt patet in geſtis ipſorum Pontificum, & obſeruatione eccleſiæ. Hæc de ſe ſecundo.

Quo ad tertium, reſpõdendo obiectis pro quãto militent aduerſus hæc dicitur ad primum, quòd impoſſibile eſt eccleſiam relinqui abſque Papa & poteſtate electiua papæ, quoniam decedẽte pape abſque vllo decreto de hoc, negatiue relinquit poteſtatẽ electiuam eccleſiæ Romanæ, ſicut Linus ſucceſſor Petri immediatius electiua creditur. Reſponſio quoque data, quòd per viam deuolutionis poteſtas applicatiua papatus ad perſonam eſſet in eccleſia vniuerſali in caſu, pro quanto ex meo libello aſſumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obiicitur, ſed communiter. & propterea non ſic arctatur deuolutionis vocabulum, quin ſiue deuolutionis ſiue ſucceſſionis, ſiue ſuppletionis, ſiue cuiuſcunque alterius modi in hac ſententia viam includit. Vnde non ſuper negligentia electorũ, ſed ſuper defectu ordinariorum electorum fundaui, & in tali non in alio caſu ibi dicta intelligo. Exiſtentibus ſiquidem certis electoribus, qui hodie ſunt Cardinales, non ſuccedit Romana eccleſia neque eccleſia vniuerſalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana eccleſia, a qua Linus eſt electus ante humana iure nobis nota, immediate ſuccedit. Quæ tamen pars clauditur in toto, & in eccleſia vniuerſali clauditur eccleſia Romana, ſi concilium generale cum pace Romanæ eccleſię eligeret in tali caſu papam, verus papa eſſet ille qui electus ſic eſſet. A quo autem eccleſia Romana, aut eccleſia vniuerſalis haberet in caſu poteſtatem electiuam Papæ, & non regulariter, facile patet. Nam conſtat quòd haberet a Chriſto, & eius vicario negatiue: quia, ſcilicet neuter ordinauit oppoſitum, & Chriſtus Dominus ſtatuit Petrum in ſucceſſoribus perpetuum. Stante ſiquidem hoc ſecundo, cum ſucceſſio carnalis in nouo teſtamento concilio caſtitatis, maxime conuenienti perfectiſſimo ſtatus (qualis papæ eſt) diſſonet, voluntaria quoque quaſi adoptio vel inſtitutio ſucceſſoris ſuaui eccleſiæ diſpoſitioni aduerſetur, via electionis perpetuandus relinquitur ſucceſſor Petri, procul dubio ab eccleſia ſua, quæ qua eſt, & Romana & vniuerſalis, niſi ipſe papa determinet, qui Romanam & vniuerſalem eccleſiam repræſentent in eligendo determinatione ipſius Petri & Domini, quo facto, morte, ſcilicet Petri in epiſcopatu Romano, determinatum eſt, quòd eccleſia Romana repræſentet eccleſiam vniuerſalem in electiua poteſtate (vt patet ſi ſecludamus omne ius poſitiuum per intellectum, & aſpiciemus ad eccleſiæ antiquæ conſuetudinem) ſtandũ eſt. Vnde non oportet ſolicitari de autore poteſtatis electiuę in caſu, & non regulariter in eccleſia.

Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt contra ſenſum declaratũ. Argumentum tamen non eſt oſtenſiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura poteſtatis, ſed ex abuſu ex quo ſi liceret arguere, neſcio q̃ poteſtas vniuerſalis recte cõmitti poſſet vni homini.

Ad tertium dicitur, ꝙ quia quælibet poteſtas eccleſiæ eſt inferior poteſtate papæ cui reliquæ ſubiacent poteſtates, nullũ inconueniens video concedere, quòd in papæ poteſtate eminenter cõtinetur poteſtas etiam depoſitiua papæ hæretici, & ꝙ poſſet cõſtituere, & ꝙ a collegio Cardinalium poſſet deponi in caſu quo deponendus eſt. Nec ſequitur ꝙ par in parem habeat imperium: quia non ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem papatus cũ perſona, exerceret imperiũ in ſtatu, in quo coniunctio illa eſt in corrumpi ea diuino iure.

Ad quartum dicitur, ꝙ proprie loquẽdo, neutro modo eſt poteſtas electiua in papa: ſed quia poteſt determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductũ reſpondere, quod tamen ex abuſu poteſtatis ſequeretur.

Ad quintum dicitur, quòd non poteſtas, ſed abuſus poteſtatis ſi data eſſet a Chriſto, eſſet pernicioſus. Ad obiecta vero contra rationem ex facto Petri, dicitur, ꝙ prima gloſſa videtur contra textum dicentem, tradente ſibi Petro, & non dicit ordinãre, ꝙ ſibi traderetur. Secunda vero gloſſa acceptari poteſt, quamuis nõ ſit autentica, præſertim quia mortem non inſtinctu Spiritu ſancti, ſed Domini voce agnouit, dicẽtis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem gloſſa ſi acceptatur, eminentię poteſtati papæ fauet, vt patet: ſed quomodo tunc fuerit talis neceſſitatis, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta ſecundã gloſ. inſtinctu Spiritus ſancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia poteſtatis (propter quod diſſolutum a Spiritu ſancto dicitur factũ Petri, non ſemper erunt Petrus & Clemẽs) vel potius quòd tan-

quam

quàm incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia eccleſia Linum & Cletum reputans ſummos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit eccleſiã Romanam ante Clementem, teſtari videtur, ꝙ verba illa Ioannis papæ tertij tamquam narratiua crediti facti accipienda ſint, & non vt autorizantia factum quod narratur, propter quod autoritate illa vtimur. Vt valeat quantum valere poteſt. Accedit ad hoc verſus in gloſſa ibidem de Clemente dicens.

Diſputat hoc mundus quartus, fuerit ne ſecundus.

Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, ꝙ papa ſtatuit de electoribus papæ, dicitur ꝙ manifeſte conſtat ex illo can. In nomine Domini, ꝙ propria autoritate papa illud ſtatuit in ſynodo, vt patet ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernes autoritate apoſtolica, inquit, Mirum eſt autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam conſtructionem in ſequentibus, (vbi dicitur, Quapropter inſtructi prædeceſſorum noſtrorum, aliorumque ſanctorum Patrum autoritate decernimus, vt obeunte, &c.) & dicer. ut propter hæc verba, quòd papa non propria, ſed ſanctorum patrum autoritate ſtatuit, cum ly autoritate, determinet ly Inſtructi, & nõ ly Decernimus, vnde ſolidum ſtat, quòd papa autoritate propria ſtatutum illud fecit. Quamuis etiam omnia ſtatuta de electione papæ, quæ ſummus Pontifex etiam in ſynodo fecit, propria autoritate fecerit, & ſancti patres in ſynodo congregati nihil poſſint ſine autoritate Romani Pontificis ſtatuere. Hæc quoque ea autoritate papæ fieri comprobantur, dum ſtatutum Gregorij decimi cũ concilio Lugdunen. (quod habetur in ſexto de elect. vbi periculũ diſponens de electione papæ reuocatum per Adrianum & Ioa. 29. ac deinde reaſſumptum p Cæleſtinum quintum & Bonifaciũ octauum) robur autoritatis habet, vt gloſſ. in eodem ca. dicit. Clemẽtinam quoque ne Romani, de electione papæ, a papa non a concilio generali facta eſſe patet, in Clemẽtinis de electione. Multa quoque circa electionem papæ ſtatuta in di. 79. patet a Gratiano referri. Et nouiſſime Iulius 2. qui viuit & regnat, ſtatutum nouum edidit de electione papę abſque concilio generali. Vnde negare huiuſmodi poteſtatem in papa, eſt negare ſenſum.

CAPVT XXIII.

DIXI in Ca. 20. 21. & 22. ꝙ in eccleſia Dei eſt poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionem Petri & papatus, non autem ſuper papam.

OBIICITVR contra tripliciter. Primo, quia contrariatur dictis in libello illo. Secundo, quia contrariantur hæc duo inter ſe. Tertio, quia falſum eſt, quòd poteſtas depoſitiua papæ, quæ eſt in eccleſia non ſit authoritatiua ſupra papam.

Primum oſtenditur ſic, In ca. 6. & 13. dictum eſt, quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis, ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo papa, nunc dicitur, quòd poteſtas authoritatiua ſuper coniunctionem eſt in eccleſia ergo contradictio.

Secundum autem oſtenditur exemplo, quo utor retorquendo in me. Habere enim poteſtatem ſuper hominem, nõ eſt habere poteſtatem ſuper animam, nec ſuper corpus, ſed ſuper ſeparationem animæ a corpore, cum nihil aliud facit occidens hominem. Quid ergo aliud eſt habere poteſtatem authoritatiuam ſuper papam, ꝙ poſſe papatum ab ipſo authoritatiue ſeparare?

Tertium autem (quòd ſcilicet eccleſia authoritatiue ſuper papã ipſum deponit) probatur tripliciter. Primo, quia alter papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax nõ comparens, iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum reſpondere. Secundo, Omnis actus punitiuus perſonæ rõne proprij peccati eſt ab habente iuriſdictionem ſuper eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipſum ſcilicet, Eccleſia poteſt excommunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet authoritatem iuriſdictionis ſuper Papam. patet ſequela, & antecedens ex te eſt, quia quum tu dicas hanc conſequentiam eſſe bonam, non eſt excõmunicatus ipſo facto. ergo non eſt depoſitus. & iſta erit bona, Non poteſt excommunicare: ergo non poteſt deponere. & iſta poteſt deponere: ergo poteſt excommunicare.

RESPONDEO. Et ad primũ dicitur, ꝙ nulla eſt in dictis meis contrarietas, quoniam ſuperius de autoritate eminẽtiæ erat ſermo. vbi eccleſiæ poteſtas papæ poteſtati cõparabatur. Vnde dictum eſt ibi, quòd papa eſt moderator & director poteſtatis eccleſiæ, & non econuerſo, hoc enim ad eminentiam & non eminentiã poteſtatis ſpectat. Hic autem ſermo eſt de autoritate efficaciæ, dũ dicimus, quòd poteſtas eccleſiæ autoritatiue poteſt ſuper coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud ſonat, niſi quòd talis poteſtas tamquam ſuperior coniunctione illa poteſt efficere illam agens. n. vt ſic, præſtat eo quod fit vt ſic. Cum hoc namque patet bene ſtare quòd poteſtas applicatiua poteſtatis eccleſiaſticæ, ſecundum eminentiam eſt in ſolo papa.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd hæc duo, ſcilicet poteſtas eſt ſuper coniunctionem, & non ſuper papam, in nullo repugnant inter ſe, quia diuerſa ſunt. Et papa ſignificat aliquid maius coniunctione, quoniam ſignificat formam papatus, ſicut dominus formã dominij. Propter quod retorſio exempli de homine nihil valet, nã non conuenit papæ ſignificatum æquiparare ſignificato hominis, & ſimile de vtroque ferre iudicium, quia homo ſignificat formaliter compoſitum ex anima & corpore, papa vero ſignificat formaliter potum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totũ, Petrus papa ſe habet vt ly homo, & conceditur, quòd poteſtas illa poteſt ſuper Petrum papam ratione ſubiecti (vt in libello dicitur) non autem ſuper papam, quia non poteſt ex parte formæ. Vnde patet nullam eſſe repugnantiam, & quòd aliud eſt poſſe ſuper papam, & aliud ſuper Petrum papam, ſicut aliud eſt poſſe ſuper compoſitum, & aliud ſuper formam.

Ad primum autem contra tertium hoc, ſcilicet quòd poteſtas eccleſiæ non eſt ſupra papam, reſpondetur, quòd Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ ſunt neceſſaria ad iudicium depoſitionis ipſius, vt in libello ca. 21. expreſſe dictum eſt, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, ꝙ Petrus papa hæreticus ratione ſubiecti ſic diſpoſiti, ſubditur poteſtati depoſitiuæ eccleſiæ & in omnibus neceſſario præambulis & conſequentibus. Nec ex hoc ſequitur, quòd poteſtas eccleſiæ ſit ſupra papam, ſed ſupra Petrum papam, ſic depoſitum in hoc tantum. Et per hoc patet ſolutiu primi & ſecundi. Ad tertium vero dicitur, quòd (vt patet in c. 19. libelli, vnde impoſitum eſt mihi quòd dicam illam conſequentiam bonam) numquam ego dixi hoc, numquam ſomniaui connexionem inter excommunicationem & depoſitionem, immo oppoſitum expreſſe ſenſi. Ego enim ea illa communi radice, id quod infligitur a iudicio humano, non incurritur ipſo facto ex ſolo peccato interiori pure, intuli duo, ſcilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd ſi ex hac radice ſequitur non eſſe excommunicatum, multo magis ſequitur non eſſe priuatum, quia ibi non requiritur declaratio apud iuriſtas, ſicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentẽ illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depoſitionis, & ideo non eſt ad propoſitum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in cap. 21. quòd papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

OBIICITVR quòd nõ poſſim ſic dicendo ſuſtinere, quia par in parem habeat imperium.

RESPONDEO, quòd faciliме patet ex hoc non ſequi parem in parem habere imperium, quia poteſtas depoſitiua non eſt ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem Petri cum papatu, quæ cõiunctio non eſt par papæ. Quare autem huiuſmodi poteſtas depoſitiua papæ, quamquam minor papatu, non ſit auferibilis ab eccleſia a papa, in promptu cauſa eſt, quia diuino iure illi conuenit cõtra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate ſola poteſt deponi, quia ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe papæ.

OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

Primo, quia falſum eſt quòd fides requiratur ad eſſe papæ, cum papa ſi fiat hæreticus, adhuc ſit papa apud me, ſufficit enim character baptiſmalis.

Secundo, quia hæc ratio æque fortiter probaret, quòd pro hæreſi deponi non poſſet, quia hæreſis non opponitur ad eſſe papæ.

RESPONDEO, quòd ratio mea non eſt intellecta vt eſt, ſtudioſe namque non poſui inter conditiones requiſitas ad eſſe papæ fidem, ſed Chriſtianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec aſſumpſi, quòd infidelitas ſola inter vitia contrariatur fidei, ſed Chriſtianitati, ſeu conditioni requiſitæ ad eſſe papę, vt patet in libello. Conſtat enim Chriſtianitatis ſtatui (qui membrum Chriſti conſtituit) ſolam infidelitatem inter vitia opponi, & ꝙ Chriſtianitas requiritur neceſſario ad eſſe papæ. Et in libello eodem, c. 27. clare manifeſtaui differẽtiam inter Chriſtianitatem & fidem, & quòd Chriſtianitas eſt ſtatus quidam eccleſiaſticus ex charactere & fide conſtitutus. Sed vt melius vis rationis perſpiciatur, ex concluſione intenta & directa oppoſitione infidelitatis, conſiderãdum eſt, quòd non eſt intenta, aut deducta concluſio ex illa ratione, ꝙ papa habet non eſſe propter infidelitatem, ſed quòd eſt diſpoſitus propinquiſſime ad non eſſe, quod ſignificat concluſio dicens, quòd eſt deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas ſic opponatur Chriſtianitati, quòd auferat totaliter eſſe Chriſtianum, ſi enim hoc tolleret, non deponendum, ſed depoſitum papã inferret, ſed ſat eſt, quòd opponatur Chriſtianitati, ſic quòd conſtituat Chriſtianum hominem, quantum eſt ex parte hominis in non eſſe Chriſtianitatis. Per hoc ſiquidẽ non eſſe Chriſtianitatis in Petro

in Petro papa, conſtituitur Petrus papa in eſſe deponibili, quia p tale non eſſe eſt diſpoſitus ſic vt deponi poſſit, vt patet ex dictis in libello. Et manifeſtatur ex officio papæ, cum enim papę officium ſit paſcere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut ſanus viuit in papatu, cum autem habet fidem informem ob perditā charitatem, non paſcit amplius exemplo, ſed doctrina tantum, ac per hoc velut æger in papatu eſt. Si demum etiam fidem omnino amiſerit, iam nec doctrina paſcere potens eſt, & quaſi mortuus ſicut in extremis vitæ conſtitutus, ad omne opus inualidus diſpoſitus eſt vt morte depoſitionis auferatur a vita papali. Vnde patet reſponſio ad primum, quia nō obſtat rationi, quòd infidelitas ſtat cum eſſe papæ, vt patet ex dictis. Et potes eandem ſententiam vnico verbo dicere ꝙ fides eſt neceſſaria ad eſſe papæ ſimpliciter, quamuis non ſit neceſſaria ad eſſe papę ſic, ſcilicet quaſi mortuus, immo ex hoc ꝙ conſtituit papam in eſſe papę ſimpliciter, & eius oppoſitum conſtituit in eſſe papæ quaſi mortui, manifeſte ſequitur, ꝙ conſtituit papam in eſſe deponibili.

Et per hoc patet ſolutio ſecundi, hæreſis enim non ſtat cum eſſe Chriſtianum ſimpliciter, nec cum eſſe papam ſimpliciter, quamuis non auferat totaliter vtriuſque eſſe. Sed quia conſtituit non eſſe Chriſtianum quantum ex parte hominis, ideo conſtituit diſpoſitum ad non eſſe papæ, quoniam eſſe papam ſimpliciter ſupponit eſſe Chriſtianum ſimpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur quia accepit hanc rationem ac ſi inferret non eſſe papæ ſic, quòd eſſet depoſitus, cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in ſtatera poſita, vt deſiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quòd ex ſacra Scriptura ſolius caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate papæ reſpectu eccleſiæ.

H OBIICITVR, Quia in ſacra Scriptura inuenitur etiam, aliàs criminoſum eſſe ſeparandum, vt patet primæ ad Corinthios ſeptimo. Si is qui frater nominatus inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et Dominus Matthæi. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa eſt contumacia, eſſe excōmunicandum. Et ſi gloſſati fuerunt hi textus de ſubditis in terra, ſimiliter gloſſabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, ꝙ quamdiu bene docēt & remanent Prælati, ſunt audiendi.

RESPONDEO, Quòd quum ſacra Scriptura tota ſit ab vno autore, (qui eſt Spiritusſanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non eſt gloſſis, ſed textui attribuendum, quum ex coniunctione diuerſorum locorum Scripturæ, ſenſus vnus colligitur, ſic autem eſt in propoſito. Quum enim propter hæreſim maxime & propter alia etiam crimina ſint diuino iure vitioſi multi ſeparandi ab eccleſia, & exceptio fiat de ſolis prælatis ab ipſo diui-
I no iure in criminibus alijs ab infidelitate, manifeſte colligitur abſque noſtris gloſſis, ꝙ reliquis pro multis criminibus, prælatus autē pro ſola infidelitate diuino iure ſeparandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis eſt prælatis & ſubditis, qa nulla fit exceptio in ea de prælato, loquens autem de alijs criminibus, prælatum ſimpliciter non comprehendit, quia excipit eum.

Ad reſponſionem vero datam exceptioni Domini & Petri, (qñ exceptus eſt prelatus Matt. 23. Super cathedram Moyſi. & 1. Pet. 2. Obedite prępoſitis diſcolis,) dicitur quòd reſponſio illa ſcilicet quamdiu bene docent, & ſunt prælati, poteſt bene & male intelligi. Bene quidem, ſi ſit ſenſus, ꝙ quamdiu per ſe bene docent & ſūt prælati. Et ſic nihil obſtat propoſito, quoniam fides Chriſti eſt qua ſit doctrina, & quæ ſuſtinet prælatum in eſſe ſimpliciter. ac per hoc quamdiu habent fidem, habent vnde per ſe recte doceant, & ſint prælati, quantum eſt ex iure diuino, vt patet in libello. Male autē
K ſi ſit ſenſus, ꝙ non dicitur prælatus tolerandus, ſed ſi tolleretur audiendus, quoniam quum in maiori includatur minus, & plus ſit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eiſdem quam tolerare (vt patet) conſequens eſt, quód mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in ſe mandatum de toleratione ab eiſdem, quibus obedientiam indidit. Et ſic autoritas iuris diuini allata efficax ad propoſitum reſtat ſupra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. concluſione, ꝙ in ſolo caſu hæreſis papa ſubijcitur eccleſiæ, ita ꝙ poſſit deponi.

OBIICITVR primo, quia in epiſtola Clementis ad Iacobum ex ore Petri apoſtoli ordinatur, quòd Clemens papa deponatur propter negligentiam, eccleſia ſiquidem non ſpernit illā epiſtolam, quòd ſuſtineat.

F Secundo, quia cum eccleſia in caſu hæreſis ſit iudex papæ, & talem poteſtatem non habeat niſi Matt. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hęreſis, q̄ quodcumq; aliud cum contumacia, ſequitur ꝙ non ſolum in caſu hæreſis eccleſia ſit iudex papæ.

Tertio, quia ſi vicarius regis abſentis tyrannice regeret, communitas poſſet illum deponere, ergo eccleſia poteſt deponere vicariū Chriſti Domini, ſi tyrannice regat.

RESPONDEO, Quòd Epiſtola illa eadem facilitate reiicitur, qua recipitur, immo maiori reijcitur, vt patet ex oppoſito Decreto. 40. diſtinct. Si papa, vbi manifeſte propter negligentiam papa non iudicandus dicitur, quamuis pernitioſam, vnde non ſufficit illius autoritas.

Autoritas autem Domini ſecundo loco allata, poteſtate eccleſiæ ſupra ſubditos ſibi vt ſic manifeſtat. Et propterea cum papa ex alijs locis ſacræ Scripturæ non ſit ſubditus eccleſiæ niſi in caſu hæreſis, conſequens eſt vt ex illa ſententia Domini non habeat eccle-
G ſia poteſtatem ſuper eum, quia eſt papa, niſi in caſu hæreſis, quod enim ibi non eſt expreſſum, ſufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quòd ſimilitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet poteſtatem deponendi principem, & regem, ſcilicet, ſi tyrannice regat, & ideo non eſt mirum, ſi poteſt deponere etiam Vicarium illius. Eccleſia autem ſerua eſt principis ſui Ieſu Chriſti. Secundo, quia Rex purus homo abſens ſupponitur, & ſolum per vicarium gubernare, Rex autem noſter ſic abſens eſt corpore, vt p ſeipſum audiat querelas contra vicariū ſuum ab eccleſia & membris ſingulis, & propterea non eſt ab eccleſia eius Vicarius deponendus, ſed recurendum eſt ad principem audientem & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. ca. ꝙ propter ſcandalum non eſt præſcindendum caput, iuxta Domini ſententiam Matt. 18.

H OBIICITVR Quòd licet non ſit auferendum caput totaliter ſic quòd numquam ſit futurum aliquod caput, tamen auferēdum eſt iſtud caput, ſine quo in corpore remanet vita, immo ꝙ corpus inficit quantum eſt ex ſe.

RESPONDEO, Quòd ex verbis Domini, negatiue tamen (vt in libello dictum eſt) ſumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput præſcindendum eſt, quoniam expreſſe dicitur, ſi manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen ſiquidem adiunctum oſtendit ꝙ de membro hoc loquitur, & conſequenter de capite illo negatum accipimus ꝙ præſcindatur. Falſum quoque eſt, ꝙ ſine iſto capite ſit vita, quum ipſum loco Domini ſaluificet eccleſiam, vt in c. ſi papa diſt. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, ſed recte docet, quamuis abuſus poteſtatis capitalis in iſto inficiat quantum eſt ex ſe eccleſiam, non hoc caput, ſed abuſus illius in culpa eſt, & non præcidendum caput, ſed illius abuſui congruis remedijs obuiandum.

I

CAPVT XXIX.

DIXI in cap. 27. Quòd Deus optime prouidit eccleſiæ, diſponens, ꝙ orationis remedio contra papam malum vteretur, nō autem depoſitionis poteſtate.

OBIICITVR tripliciter. Primo, quia minus bene inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica, quam ciuilis. Et tenet ſequela, quia ciuilis poteſt principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet.

Secundo quia Deus ademiſſet communitati eccleſię poteſtatem ſibi naturaliter conuenientem & neceſſariam ad pacificam conuerſationem, qualis eſt poteſtas depoſitiua principis in caſu tyrannidis. Et tenet ſequela, quia talis poteſtas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

Tertio, quia quum Deus opportunius remedium, quàm oratione eccleſiæ potuerit inſtituere (ſcilicet poteſtatem depoſitiuam)
K dicere non aliud remedium quam orationes reliquiſſe, eſt dicere politiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam, & effectam ſeruam ſtrictiſſima ſeruiture.

RESPONDEO, Quòd Deus longe melius & eminentius inſtituit eccleſiaſticam Rempublicam, quam ciuilem, quoniam illam inſtituit cum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuum ſine potentia errandi, præſente ſpiritualiter votis omnium, & ſingulorū vbique. hæc enim eſt inſtitutio Reipublicæ Chriſtianæ ſimpliciter. De inſtitutione autem ad tempus, ſcilicet corporalis abſentiæ principis noſtri, dicitur etiam ꝙ optima eſt, quando coronat primariæ inſtitutioni. Et quoniam Reſpub. Chriſtiana ſecundum ſuam primariam inſtitutionem ſerua e nata, & tota poteſtas eſt in ſuo principe naturali, ideo optime conſona inſtitutio ad tempus eſt vt non communitati, ſed vicario principis poteſtas plena committatur, (vt prædictum eſt,) & ꝙ Reſpublica quamdiu Vicarius principis ſub principe eſt ſimpliciter (ꝙ fit per eſſe Chriſtianum), ſimpliciter recognoſcat principem viuum, & recurrat ad

eum audientem & paratum exaudire. Et ſcito quòd contingit homines in hac re falli quaſi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis, ſcilicet per prouidentiam humanam, & per orationem eccleſiæ perſeuerãtem, & neutro modo opus ſit niſi in caſu veræ neceſſitatis, ex hoc quòd eccleſiæ non eſt conceſſum, quòd poſſit depoonere per viam prouidentiæ humanę, non ſequitur eccleſiæ non eſſe conceſſum, quòd poſſit deponere Papam, quoniam alia via, ſcilicet orationis perſeuerãtis, infallibiliter poteſt: quæ enim per amicos poſſumus, per nos aliqualiter poſſe teſtatur Philoſophus, quanto magis quæ per patrem poſſumus.

AD PRIMVM ergo negatur ſequela, & ad probationem dicitur, q̃ vtraque politia (ſcilicet tam ciuilis q̃ eccleſiaſtica) poteſt deponere tyrannice regentem ipſam, ſed diuerſimode, quia ciuilis perfecta & libera poteſtatiue & per prouidentiam humanam: eccleſiaſtica autem per poteſtatem ſui patris, per orationis perſeuerantiam quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, ſicut primus eſt melior, & propterea non minus bene, ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſticæ Reipubl. de modo abiiciendi a ſe malum miniſtrum quam ciuili.

Ad ſecundum negatur etiam ſequela, quia communitas Chriſtiana nata eſt ſerua, ac per hoc naturali iure ſibi non competit poteſtas ſuper principem ſuum, & conſequenter nec ſuper principis vicarium, niſi a principe ſibi concedatur. Vnde licet verum ſit, q̃ eccleſiaſtica communitas diſtincta contra principem non habeat ſuper principem & eius vicarium tyrannizantem autoritatiuam poteſtatem, non tamen adempta eſt ſibi a Chriſto, aut quocunq; alio modo, ſed ex natura ſua, quia ſerua nata eſt, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, q̃ non fuiſſet oportunius remedium prouidentia humana, q̃ oratio eccleſiæ perſeuerans. Tum quia prouidentia humana falli poteſt (cogitationes ſiquidẽ mortalium timidę & incertæ prouidentiæ noſtræ) oratio autem eccleſiæ perſeuerans falli non poteſt. Deponeremus forte, quando non oportet, non præuidentes futura, nec occulta ſcrutantes. Oratio autem eccleſiæ perſeuerans non deponet quando non oportet, quia bonus dominus negat q̃d volumus, vt tribuat q̃d mallemus.

A Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior cauſa eſt oratio eccleſiæ perſeuerans pro ſe in neceſſariis ad ſalutẽ eccleſiæ, quam tota omnium hominum prouidentia, hæc enim difficile conſonat: potentia impediri poteſt, & omnia ſubiecta non habet, de ſcripta autẽ oratio facile conſonat, non poteſt potentia aliqua humana impediri, & omnia ſub Deo ſubiecta habet. Mirum eſt autem de ſubiunctis, ſcilicet quòd dicere Deum ſolum orationis remedium reliquiſſe &c. ſolum enim hoc remedium tamquam ſupremum & efficax ſimpliciter relictum dicimus exiſtentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eiſdem tueamur, ex quibus ſumus & conſeruamur, & Chriſtiana reſp. ex oratione ſit adaucta, & i vno ouili cõſtituta (dicente Patre ad Chriſtum, Poſtula a me & dabo tibi Gẽtes hæreditatem tuam) & ex ratione conſeruetur (dicente Chriſto ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda eſt, contra tyrannice regentem. Mirum dico, niſi quis putet orationem eccleſię perſeuerantem pro ſe in vera ſui neceſſitate poſſe deficere, quod prope infidelitatem eſſe, ſi

B infidelitas non eſt, paruulo meo iudicio videtur, diuinæ ſiquidem prouidentiæ, quã in ſpecie de eccleſia ſua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in neceſſariis, quomodo Deus qui dedit ſemetipſum eccleſiæ, deficiet illi in neceſſariis, ſeruatis ex parte eccleſiæ ſeruandis? vt patet ex deſcriptis conditionibus orationis. Mirum demum, dico, quoniam ſi efficax hoc orationis eccleſiæ, &c. remedium indubie creditur, cur inſufficienter prouiſum eccleſiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab eccleſia ſatiſfit omnibus, quæ obiiciuntur de corpore reſpectu membri contagioſi, & ſimilibus: ad omnia ſiquidẽ ſat eſt oratio perſeuerans eccleſiæ. Pro cuius zelo hanc reſpõdendi curam ſuſcepi, arbitratus quibuſdam, licet non omnibus friuolis obiectis reſpondiſſe, vituperandum nõ eſſe hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos ſe præbeant interpretes aut cenſores, nihil enim hic

C aut alibi mihi, ſed rationi vel authoritati allatæ tribui volo, hoc ẽt vbique & ſemper ſub ſacro ſanctę Romanæ Eccleſiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI.

Libellus Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti.

ILLVSTREM ſapientibus ſententiam in vulgarem quoq; lucem proferri exigunt, Pater beatiſſime, qui ea, quæ ſeipſis manifeſta ſunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non diſcernentes, nodum (vt aiunt) in ſcirpo quærunt, & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi ſiquidem euangelicam claritatem tanta eſt licentia his, qui ſua non ſunt forte contenti, vt eccleſiæ vultus, licet ſereniſſimus, nouitatum inuolucris perturbetur, quippe quorum ſtudium eſt certa & lucida in quæſtionem vertere, ac obſcura aliis reddere. Ea propter, Petri ſucceſſorumque eius Romanorum Pont. principatus (tot ætates, tempora, atque ætates, tranquilla poſſeſſione obtenti) ius euangelico ſole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in ſacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre ſic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis ſplendoribus vniuerſæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica eccleſia tibi credita, Pater benigniſſime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obſcuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis inſtitutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum eſt.*
2 *Petri perſonæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues.*
3 *Perſonæ Petri in ſe, & non ſolum in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues.*
4 *Verba Chriſti, Tibi Petro dabo, non in perſona omniũ Apoſtolorum dicta eſſe.*
5 *Apoſtolis aliis non eſſe aliâs collatum quod Petro.*
E 6 *Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei quod eſt, eccleſiam accepiſſe claues.*
7 *Promiſſum eſſe Petro totius eccleſiæ pontificatum in antedictis promiſſionibus.*
8 *Perſonæ Petri quamuis charitate qualificatæ, dictum eſſe, Paſce oues meas.*
9 *Soli Petro, ita quòd non aliis Apoſtolis, dictum eſt, Paſce oues meas.*
10 *Petro ſoli uniuerſam committi eccleſiam per hæc uerba Chriſti, Paſce oues meas.*
11 *Petro per hæc uerba, Paſce oues meas, commiſſum a Chriſto pontificatum totius eccleſiæ.*

12 *Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in Pontificatu eccleſiæ catholicæ.* F

13 *Romanum Pontificem ſuccedere Petro in Pontificatu totius eccleſiæ.*

14 *Autoritates ſanctorum antiquorum & conciliorum, aſſirmantes Rom. Pontificis ſucceſſoris Petri pontificatum ſuper totā eccleſiam a Chriſto inſtitutū a Petro.*

TRACTATVS TERTIVS

Thomæ de vio Caietani Cardinalis S. Xiſt. De Romani Pōtificis inſtitutione & autoritate, in Quatuordecim capita diuiſus.

G

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis inſtitutione tractandum eſt.

PRINCIPATVS Romani Pontificis ſuper vniuerſas Chriſti eccleſias, quamuis quæſtionibus multis pulſatus fuerit, noſtro tamen propoſito vnica inueſtigatione abſoluendus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium, an Roma. Pont. ſit de facto caput eccleſiæ, nec an idem poteſtatem habeat a Deo eo modo quo iuxta Apoſtolum Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi a Deo, & quę a Deo ſunt, ordinata ſunt. Et ſicut poteſtas regia in veteri teſtamento erat a Deo, iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos regem: eiuſmodi enim omnia aduerſariorum multi affirmant. ſed vertitur in quæſtionem, an a Chriſto inſtitutus fuerit Rom. Pontificis ſuper omnes eccleſias principatus in beato Petro: ita q̄ inſtituerit Chriſtus Petrum cum eius ſucceſſoribus ſuum vicarium ad gubernandum omnes Chriſti eccleſias. Quo fit, vt loca a rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, ſeu Romanum pontificem iuiſſe, ſeu eſſe caput omnium eccleſiarum, a præſenti ſecreta ſint intentione, & ea dumtaxat afferenda ſint ex quibus Chriſtum Dominum contuliſſe huiuſmodi principatum Petro ſoli habetur. H

QVIA vero ex ſacris literis pendet omnis quæſtionis huius veritas, & duo ſunt præcipui textus, ſcilicet Matth. 16. & Io. 21. expreſſe de hoc myſterio loquentes, ideo primo iuxta vtrumq; textum inueſtigandum eſt, an ſoli Petro verba Chriſti dicta ſint. Secundo, an per hæc ſoli Petro Pontificatus totius eccleſiæ a Chriſto commiſſus ſit. Tertio, an hic totius eccleſiæ pontificatus Petro a Deo commiſſus, ſit ab eodē Domino datus ſucceſſori Petri. Quarto, an ſit a Chriſto hic pontificatus datus Rom. pontifici, vt Petri ſucceſſori. Vt autem primi clara ſit abſolutio, Matthæi textus prius diſcutiendus ſic eſt, vt in primis tractetur opinio dicentium verba Chriſti non Petri, ſed perſonæ qualibet q;, deinde dicentium non Petro, ſed eccleſię, poſtea dicentium Petro & Apoſtolis alijs, demum negantium ſoli Petro, quia eccleſiæ, dicta eſſe. Multi etenim ſiquidem obnubilare conati ſunt dominicam promiſſionem Matt. 16. relatam: Tibi dabo claues, &c. Quidam namque adeo reſtrinxerunt verba hæc, vt perſonam etiam Petri ab illis eximerent, & ad ſolum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam reſtringentes & eximentes Petri perſonam, ad ſolam eccleſiam in Petro ſignificatam Chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promiſſionem ad alios Apoſtolos, ita q̄ Petro in perſona omnium Apoſtolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta, principatus tamen ſingularitatē collatam Petro negant, eo q̄ ſimilis poteſtas alijs Apoſtolis a Chriſto collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quęcumque alligaueritis ſuper terram, & alibi. Hęſitant denique aliqui, quo pacto ſoli Petro claues datas eſſe verificatur, & tamen datas quoque eccleſiæ eſſe claues quinnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata ſunt quinque hæc, ſigillatim tractanda ſunt, præponendo vbique rationes dubitandi, vt oppoſita iuxta ſe magis eluceſcant. I K

CAPVT II.

Petri perſonæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues, & cætera.

NON deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediate collatam, ſed dono virtutis mediante, ita q̄ perdito virtutis dono, perire ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit, tamquam virtus glutinum quoddam ſit iungens homini pōtificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non Petri perſonæ, ſed eius dono collatæ ſint in aliquo ſingulari miniſtro, puta ſacerdote, ſeu iuſto quocumque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

Primo, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat dicens, Beatus es, proculdubio in ſpe veræ fidei: non inchoaſſet enim a Simonis beatitudine, niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectaret huiuſmodi beatitudo, nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

Secundo, ex eo q̄ Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc eſt filius columbæ, vt Hiero. exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominatur, niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata, iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, vel Spiritus ſanctus, qui columba deſignatur, eo q̄ in columbæ ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo, ad eccleſiaſticum principatum pertineret?

Tertio, ex ratione ſubiuncta, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Monſtrat enim hæc non a carne & ſanguine, ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui alijs præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

Quarto, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus, & non dixit Tu vocaris Petrus, vt gloſſ. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confeſſionis conſtantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera ſpectant, quæ vt dictum eſt, aut impertinenter prępoſita ſunt, aut principatū ad tūc ſubſequentem promiſſum opportuna media ſunt.

Vnde & quinto arguunt ex ſubiuncta prima promiſſione, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Quum enim iſta ſit prima promiſſio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt, per hanc Petra demonſtratur ipſe Petrus, inquit enim Hiero. ſuper Matt. ædificabo eccleſiā meam ſuper te & Auguſt. in lib. retract. refert ſeipſum dixiſſe, quòd in Apoſtolo Petro tamquam in petra ædificata eſt eccleſia: nec retractat hanc ſententiam: Cyprian. quoq; vbi ſupra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſuper vnum ædificat eccleſiam, &c. Quum inquam, hæc ſit prima promiſſio facta Petro, & hęc promiſſio non immediate, ſed mediante dono firmitatis & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat, vt ipſa Domini verba teſtantur, dum non dicit, Super te, ſed ſuper hanc Petram, hoc eſt, ſuper te petram ædificabo eccleſiam meam: conſequens eſt, vt ſubſequentes quoque promiſſiones intelligantur factæ perſonę Simonis quatenus erat Petrus, & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur, quia iſta promiſſio non ſolum eſt prima, ſed principalis, nam præcipuum donum Petro collatū eſt eſſe fundamentum eccleſiæ. Ex hoc autem quòd hęc promiſſio eſt prima, & principalis, conſequens eſt vt aliæ promiſſiones conſequentes ad quam tamquam principalis, ac per hoc nulla promiſſio eſt facta perſonæ humanæ, niſi mediante dono virtutis, quod erat intentum manifeſtandum.

NON eſt difficile catholico doctori monſtrare falſam eſſe relatam ſententiam, ducendo ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma, quam hæreticorum quorumcumque dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatem clauéſque eccleſiæ in ſolis & omnibus iuſtis haberi, eccleſiamque ex ſolis iuſtis conſtare, quæ omnia reprobata, & damnata eſſe conſtat. Verum, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate prælatorū, & non Euangelij, ex ipſo Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes, quarum prima ſecundum planum Euangelij contextum, ac ſenſum ad confeſſionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, niſi reuelatæ confeſſionis actorem, fructum ſeu præmium, & perſonam, ſeu perſonæ conditionem, cui reuelatio facta eſt. Dicendo, Beatus es, fructum ſeu præmium pronunciat, dicendo, Simon Bariona, perſonam ad literam, ſeu conditionem perſonæ myſticè, puta ſimplicitatem, ſeu ſpiritualitatem aperit, & dicendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed pater meus, actorem reuelationis mōſtrat: tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatam confeſſionem ſpectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide ſingula. Merito enim accepta reuelatione Simon beatus dicitur, quoniam ſicut ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt, qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit, & ſecundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe veræ fidei conſiſtit (iuxta illud Beati qui non viderunt & crediderunt) longe magis Simon beatus fuit, quum ad cognoſcendum trinitatis myſterium peruenit, nō innixus reuelationi alijs factæ (vt nobis contigit) ſed reuelationi ſibi ipſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse teſtantur verba Petri, teſtatus eſt Dominus, confeſſus eſt enim Petrus, Tu es Chriſtus filius Dei viui, confeſſus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei, Ioannis primo, confeſſi fuerant qui erant in nauicula, Vere filius Dei es, Matth. decimo quarto, confeſſus fuerat, & Petrus in perſona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei, Ioannis ſexto. Nūquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoſuit, niſi nunc, quia nūquam confeſſio

feſſio facta fuerat quòd eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit adiungendo illud adiectiuũ, Viui: hoc enim dupliciter poteſt intelligi, primo, vt ſit adiectiuum determinans ſuum ſubſtantiuum abſolute, vt ita dictum ſit Dei viui, tamquam dictũ fuiſſet, Dei veri, aut Dei omnipotentis, & ſic per accidens adiungeretur Petri confeſſioni ad maiorem expreſſionem, Veri Dei ad differentiam deorum lapideorum, ſeu mortuorum, vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet ſuum ſubſtantiuum, ſcilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur Pater, dum dicitur, Filius Dei viui, & ſic per ſe, & eſſentialiter apponitur cõfeſſioni Petri, & conſtituit Petri confeſſionem eſſe per ſe eſſentialiter, ac formaliter veram, & altiſſimi ſenſus: ſignificatur ſiquidem hinc pleniſſime, & formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei, ſcilicet quòd eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obũbret, manifeſtatur quòd dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti, commune namque eſt Chriſto & nobis, quòd ſumus filij Dei, (ſecundum quòd de nobis ſcriptum eſt Ioannis primo, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri) ſed nos ſumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, Chriſtus autem eſt filius Dei, non quia vult, ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus nos genuit filios, eſt ſua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Chriſtum, eſt ſua eſſentia, qua genuit vnigenitum Deum, quia & ipſe Deus eſt.

Hoc autem vocando auctilas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus eſt eſſe, vt dicitur ſecundo de Anima) ſignificatum eſt per Deum viuum, ex eo namque, quòd viuere viuentibus eſt eſſe, idem eſt, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei, inquãtum eſt. Meminit tamen Petrus non Dei eſſe, neque Dei naturæ, ſed Dei vitæ, quoniam cuicumque eſt Filius, conuenit generare filium, non ea ratione, qua eſt, nec ea ratione qua res naturalis eſt, ſed ea ratione qua viuit. Quod ſi altius perſpicere cupis, iunge hęc ſimul, ſcilicet Filius Dei viui: quum enim conſtet ex vna parte filium ſonare genitum talem qualis eius parens eſt, & ex altera parte parentem ſignificari Deum viuum, ſi contellecta fuerit philoſophica traditio, ſcilicet naturaliſſimum operum eſſe omnibus viuẽtibus facere tale quale ipſum eſt, vt habetur ſecundo de Anima, manifeſte videbis quòd dicendo Filius Dei viui, ſignificatur naturalis filius Dei, ex eo enim quòd filius Dei ponitur, genitus a Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei inquantum eſt viuus, ponitur, quia naturaliſſimum opus viuenti quatenus viuens eſt, genitus ſignificatur. Acutiſſime ergo & formaliſſime, Petri confeſſio Chriſtum non adoptiuum Dei filium, ſed naturalem Dei filium manifeſtat, dicendo Chriſtum Filium Dei viui. Et ſi altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac reſponſione claudi nõ ſolum duas trinitatis perſonas. Filium ſcilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis. ſcilicet quòd ille naturalis Pater & ille naturalis Filius (vt declaratum eſt) ſed cõſubſtantialitatẽ, coæternitatem, ac coæqualitatem vtriuſque, nam ex eo quòd naturalis Filius eſt talis qualis eſt Pater, & Chriſtus dicitur Filius Dei viui, ſignificatur quoque quòd ipſe eſt Deus viuus, & quum non ſint multi dij, conſignificatur quòd eſt vnus Deus cum Patre, ac per hoc conſubſtantialis, coæternus, & coæqualis, Nec Spiritusſancti perſona omiſſa eſt, Chriſtus enim ſonat vnctum Spiritusſancto, vt ipſemet Petrus declarauit Acto. 10. Quo fit vt hac confeſſione Petrus non minus diuinę trinitatis ac generationis myſterium docuerit, quàm Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. immo licet Ioannes ſpiritualius, dum ad immateriale, intelligibilemque gradum penetrauit, Petrus tamen per ſonas nominibus proprius Filij ac per hoc Patris, & generationem naturalem cum ratione generandi clarius ſignificauit, dicens, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ideo iure a Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confeſſionis ſenſum intendiſſe ioueniet Origenem, Chriſoſt. atque Hilar. hunc tam altum iſtius confeſſionis ſenſum teſtatur eccleſia quotidiana veneratione repetens prima diei hora. Chriſte fili Dei viui, &c. Merito quoque ad eandem tenebat omnem ſpectat Bariona, dupliciter ſiquidem vt Hieronymus dicit, poteſt intelligi, vel legendo, Bariona, ideſt filius Ionæ (Bar enim, idem ſonat quod filius) vel quod vitio ſcriptorum detracta ſit media ſyllaba, quum deberet legi Barioàna, ideſt filius Ioannis, Simon ſiquidem creditur a multis filius Ioannis, ſecundum tamen veritatem filius fuit Ionę, vt patet Ioan. primo. Simõ filius Iona, tu vocaberis Cęphas, licet vitio ſcriptorum Latinorũ Latini codices ſint corrupti. Eſt ergo prim[us] ſenſus myſticus tamẽ, Tu es filius Iona, ideſt columbæ, ſecundus autem literalis, Tu es filius Iona ſeu Ioannæ. Vterque autem ſenſus propoſitum fouet, nam filius exponitur columbæ, ſimplicitatem ac ſpiritualitatem perſonæ ipſius Petri tamquam habilis ad reuelationem ſuſcipiendam indicat, ad reuelationem namque diuinam ſuſcipiendam ſimplicitas & ſpiritualitas maxime præparant: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) Et animalis homo non percipit quę ſunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorũ ſecundo. Si aut filius Iona vel Ioanna intelligatur, ad confirmatio-

A nem confeſſæ veritatis valde ſpectat, quoniam pertinet ad hoc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipſius non Petri, ſed Simonis meminit, vt ſubiungendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus, ex hoc ipſo quòd patrem ſuum, & naturalem Patrem Simonis e regione ponit, tamquàm diceret, Beatus es Simon filius Ionæ ſeu Ioannis, quia non pater tuus ſecũdum carnem & ſanguinem reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt, ex hoc inquam ipſo eruditus quiſque intelligat patrem, qui in cœlis eſt, ita eſſe naturaliter patrem meum, ſicut Ionas eſt naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chryſoſt. dicens, Vanum eſt dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, niſi vt oſtendat, quoniam ita naturaliter Chriſtus eſt fili[us] Dei, ſicut Petr[us] filius Ionæ, einſdẽ ſubſtantiæ cũ eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem noſtrum commendare Petri confeſſionem manifeſtando illius actorem & præmium, &c. vt Petri confeſſio vera habeatur, & ſic ipſe verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confeſſione, non a carne & ſanguine, ſed a cæleſti B patre declarata: niſi enim hoc manifeſtaſſet, confeſſionem Petri vt humanum verbum acciperemus, nunc autem vt a Deo prolatam ſententiam habemus. Ex quibus omnibus clare patere poteſt, quòd huculque nihil ad principatum Petri pertinens dictum eſt. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum ſermonis, circa illius confeſſionem verſatur, & ad probationem fidei de ſeipſo Chriſto filio Dei viui pertinet, ſecunda autem ad Petro promittendum conuertitur, vnde & inchoat a reddendo vices ipſi Simoni Petro, Et ego dico tibi, tamquam diceret (vt Hieronim. notauit) Tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & ſuper, &c. Vbi aduerte non ſolum diuerſas, verum non vnius, ſed diuerſorum generum promiſſiones Petro factas eſſe, nam prima promiſſio conſtructionem reſpicit eccleſiæ, Aedificabo eccleſiam meam: ſecunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum, & quodcunque ſolueris, &c. illa ad eccleſiæ ſubſtantiam, iſta ad officiũ C reſpicit, tantumque inter ſe differunt, quantum eſt inter ſubſtantiã & officium diſtantia. Et licet prima promiſſione triplex inueniatur intellectus exponendo per hanc petram vel Chriſtum vel Petrum, vel confeſſionem Petri, vt Chryſoſtom. exponit, ſi tamen ſubtilius perſpexerimus, vnicus eſt ſenſus literalis, hoc eſt, quòd per hanc petram demonſtratur Petrus. Auguſtinus enim in libro primo Retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquit, quæ duarum ſententiarum ſit probabilior. Petruſne, an Chriſtus demonſtretur per hanc petram. Vnde hac libertate fieri, ex ſeipſo Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonſtrari, vt patet ex eo quòd Dominus dixit, ſuper hanc petram ædificabo. Si enim ſeipſum demonſtraſſet, non dixiſſet, Aedificabo, ſed ædifico, quoniam tunc vere ſuper ſeipſum ædificabat faciendo de Simone Petrum: ſuper Petrum autem non tunc, ſed poſt reſurrectionem ædificare cœpit, & propterea dixit in futuro, ædificabo, ac ſi apte diceret. Te quem nunc facio Pe- D trum, poſtea faciam fundamentum eccleſiæ meę. Confirmatur que hic ſenſus, quia aliter impertinenter præmiſiſſet, Tu es Petrus, quũ tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium inſinuet, quũ Dominus quaſi reddens vices Petro (vt prædictum eſt) dixerit, Tu es Petrus. quid enim tam magnum ſonaret eſſe Petrum, aut quorſum, Tu es Petrus, niſi ſubſequenter demonſtraretur, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, ſecundum autem metaphoram petræ, recte dicitur ei, ædificabo eccleſiam meam ſuper te. Expoſitio autem Chryſoſtom. de confeſſione Petri, in idem redit: quoniam confeſſio fidei in idem redit cum ſoliditate ſeu firmitate fidei, quam denotat Petrus, non enim differt ab ea niſi tamquam actus ab habitu. & rurſus conſtat, quòd eccleſia magis habet pro fundamento fidem, quàm fidei confeſſionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonſtratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, ideſt, in te petram, in te ſoliditatem fidei, in te Chriſtum creditũ, in te Chriſtum confeſſum, vt complectaris omnes ſanctorum expoſitiones, nam ſingulæ veræ quidem ſunt, ſed partem tantum veritatis explicarunt, fidem ſeu fidei confeſſionem, aut Petrum vel Chriſtum exponentes. Quum autem vtrumque ſimul iungitur, E ita quòd & Petri perſonam & Chriſti ſeu fidem ſimul ſignificari exponitur, integra veritas, integer ſenſus habetur literæ dicentis non ſuper petram, ſed ſuper hanc petram. Indiuiduatur ſiquidem metaphorica petra, & fit hæc, quia eſt in hoc demonſtrato ſuppoſito, ſicut quodlibet aliud in Petro exiſtens indiuiduatur, & fit hoc quia eſt in ipſa Petri perſona.

Hoc igitur integro ſenſu literali patefacto & admiſſo, & amplius aperiendo, ſcito ex Euangelio omnes promiſſiones Petro factas conuenire in hoc quòd omnes ſunt factæ vni certæ perſonæ ipſius Simonis. qui dicitur Petrus, cui dictum eſt, Tu es Petrus. Manifeſtaturque ſic eſſe primo de prima promiſſione, & deinde de ſecunda. In prima promiſſione tria reſpice. Primo. Tu, ſecundo, es Petrus, tertio, ſuper hanc petram Et pronomine, Tu, demonſtratur perſona illa cui Chriſtus loquebatur, perſona, dico, non qualitas aliqua, nam conſtat pronomen, Tu, demonſtrare ſubſtantiam ſine qualitate, etiam apud grammaticos. Rurſus ex pronomine, Tu,

monſtratur vnica perſona, vt patet. Ex coniunctione propterea huius quod eſt eſſe Petrum ad ly, tu, cum dicit, Tu es Petrus, ſignificatur aperte affirmari a Domino illam vnicam perſonam eſſe Petrū, & quia per hanc petram demonſtrat illam eandem petram, quam tunc pronomine demonſtratiuo monſtrabat, Tu es Petrus. Significantiſſime ſiquidem ille articulus, hanc exprimit eandem mōſtrari petram, de qua tunc erat ſermo, quæ & per pronomen, Tu es Petrus, monſtrabatur, & hoc tanto clarius, quanto nulla alia petra tunc monſtrata aut nominata inuenitur in Euangelio. Eſſe igitur futurum Chriſti eccleſiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur perſonæ monſtratæ pronomine, Tu, oportet intelligere, quod eſſe Chriſti eccleſiæ fundamentum, promittitur vnicæ perſonæ demonſtratæ per, Tu, cui tunc datum eſt ꝙ eſſet Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus, Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis, ſed tibi. De ſecunda autem promiſſione clariſſime patet, quia ex F
primitur pronomen demonſtratiuum ſubſtantiæ, dicendo, Et tibi G
dabo claues. Oportet namq; hæc valde notare, quoniam hinc commenta hæreticorum ſchiſmaticorum ſpecie tenus ſancta, ſed re venenoſa confutantur: aiunt enim, Super petram, id eſt fidei firmitatem eccleſiæ fundatam. Verum dicunt, ſed diminutum, quoniam Dominus dixit quidem, ſuper petram, ſed non hoc ſolum dixit, ſed addidit articulum, hanc, dicens, ſuper hanc petram, quam procul dubio tunc monſtrabat, dicens, Tu es Petrus: ſi enim ſuper fidei ſolidum abſolute ædificaturus eſſet, non determinaſſet ſoli dictam ad perſonam illam. Sed ſchiſmatici perſonalis fundamenti vnitatem a Chriſti eccleſia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, ſermonem ad Simonem Petrum ſub pronomine dixit, inchoans, Et ego tibi dico, & ſubdens Tu es Petrus, tu, non beatitudo tua, aut aliquid huiuſmodi, tu, non vos vt vnitas fundamenti eccleſiæ, vnitas quoq; perſonalis a Chriſto affirmata intelligatur, dum dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus potens fundamentum, quando ſuper hanc Petram, i. H
te Petrum ædificabo eccleſiam meam. Duplex autem aduertenda eſt inter has promiſſiones differentia prima eſt, ꝙ eſſe fundamentū eccleſiæ non promittitur perſonæ Petri abſolute, ſed quatenus eſt Petrus ſeu petra, claues autem regni cœlorum promittuntur perſonæ Petri abſolute. Et habes hanc differentiam ex Euangelio, dū de primo dicitur, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam non dixit, Super te ædificabo eccleſiam meam, per hanc enim petram demonſtrauit totum qđ dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulū hanc, reddidit ad pronomen, tu, tā quam ſi diceret, Tu es Petrus, & ſuper te Petrum ædificabo eccleſiā meam. De clauibus autem regni cœlorum non dicitur, Et tibi Petro, neq; huic petræ, ſed ſimpliciter & abſolute, Tibi dabo claues, monſtrans per hoc, ꝙ dixit tibi, ꝙ perſonæ non qualitatis, per petram ſignificatæ, puta fidei promittebat claues, perſonæ ergo qualificatæ promiſſum eſt fore Chriſti eccleſiæ fundamentum, perſonæ vero nudæ, promiſſæ ſunt claues regni cœlorum. Altera differē I
tia eſt, ꝙ in prima promiſſione Petro promittitur eccleſiam ſuſtinendi officium, non ſe Petro, ſed Chriſto actore, nam non dixit, Et ſuper hanc petram ædificabis eccleſiam meam, ſed dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, tanquam ſi diceret, Tu ſuſtinebis tanquam petra, me ædificante, eccleſiam meam ſuper te petra. In promiſſione vero clauium aperiendi officium, & claudendi non ſibi reſeruauit Dominus, ſed ſe daturum claues promiſit, vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cœlorum. Hæ ex Euangelii plano ſenſu differentiæ conſtant. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad poteſtatē vtēdi clauibus, & ſoluendi, atque ligandi, & officium eiuſdem ad ſuſtinendam eccleſiam in fide, dum officium clauium homini committitur, officium vero ſuſtinendi eccleſiam in fide ad Chriſtū vt actorem, ad petram vt rationem ſuſtinendi, ad hominem vero Petrum vt fundamentum ſuppoſitumque ſpectare dicitur. Oportet ſiquidem hæc diligentius contemplari, vt ſciamus huic rationem reddere poſcentibus nos de ea quæ in nobis eſt fide: ex his enim facile eſt K
perſpicere, quod claues regni cœlorum non ſunt datę ſanctitati ſeu iuſtitiæ hominis, ſed promiſſę ſunt homini futuro paſtori ouium Chriſti. Si quis autem contra huiuſmodi exactam expoſitionem verborum Euangelii obiiciat, eo ꝙ Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus, quoniam nō perſeuerauit ſolidus, ac firmus in fide, ter ſiquidem poſtea dominum negauit, ac per hoc verba Domini ſonantia in præſenti, Tu es Petrus, non ſunt ſic exacte intelligenda, aduertat ſic obiiciens ſe falli, confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis, Petrus quidem ex tunc factus eſt firmus in fide, dicente Chriſto, Tu es Petrus, vt Hieronymus teſtatur, exponens Et ego tibi dico, non ſermone caſſo, & nullum opus habente, ſed, dico tibi quia meum dixiſſe feciſſe eſt, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominum in fide, quę in corde eſt, quamuis defecerit in confeſſione fidei, horū enim diſtinctio a Paulo Apoſtolo manifeſtata eſt ad Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem. Teſtatur ſiquidem Dominus Petrum nō defeciſſe in fide, Lu-

ce 22. dicens, Ergo rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: conſtat enim Chriſtum in omnibus exauditum fuiſſe pro ſua reuerentia, vt dicitur Hebr. cap. 5. Defeciſſe autem ipſum in charitate: & peccatum manifeſtat, & Dominus teſtatur ſubiungens, Et tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. auerſus enim fuit a charitate Chriſti, non a fide, perſeuerat ergo ſemper Petrus.

HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppoſitum deſcendum eſt. Et circa tres primas non oportet inſiſtere, quia iam declaratum eſt, quod impertinentes ſunt, nam ad confeſſionem Petri ſpectant omnia quæ in eis afferuntur. Ad alias vero obiectiones ex illis verbis, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, dicitur quòd hęc quidem ſpectant ad pontificatum gradum, nō ſecundum officium clauium, ſed ſecundum officium fundamenti. Et ex propoſito Dominus dixit, Non tu vocaberis Petrus, ſed tu es Petrus, vt affirmaret tu es Petrus re & nomine, hoc eſt ſolidus, firmus, conſtans, &c. in fide tanquam petra: vt Leo, Greg. Bedaque exponunt. Nec ex his aliud poteſt inferri, niſi quod ſoli habent. ſed ei cō G
uenit eſſe fundamentum ſuſtinendi eccleſiam in fide, quod gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd eſſe fundamentum mediante charitate, ſeu iuſtitia conueniat Petro, ſed mediante fide ſic rurſus hinc non habetur, quod eſſe fundamentum promiſſum ſit fidei ſimpliciter & abſolute: ac per hoc promiſſum ſit cuicumque in quo inuenitur fides, quoniam Chriſtus nō dixit, Et ſuper fidei petram, ſed articulauit eam ad perſonam, adiungens ly hanc dicendo, ſuper hanc petram: procul dubio enim petra tunc demonſtrata per præmiſſa verba, Tu es Petrus, reperitur vtcunque modo eſt Petrus futurum ſit fundamentum. Quocirca clare patet, quòd ſicut ſolus Simon demonſtratus eſt dicendo, Tu es Petrus, ſolus quoque repetitus eſt dicendo, Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Nulla ergo promiſſio facta eſt dono virtutis abſolute, ſed in prima promiſſione ſcilicet ædificatio eccleſiæ facta eſt dono fidei, non in quocunque ſed in perſona futuri paſtoris ouium Chriſti.

H Ad confirmationem autem inferentem ſimile eſſe iudicium de officio clauium & officio fundamenti, reſpondetur quod ex differentibus verbis Domini manifeſte declaratum eſt non eſſe ſimile vtroque iudicium. Et licet acceſſorium ſequatur naturam principalis cæteris paribus, vbi tamen (vt in propoſito) maxima eſt in ceteris diſparitas, non oportet ſecundarium aſſimulari principali. Manifeſtatur autem maxima diſparitas in hoc quod in officio fundamenti homo ſe habet quaſi totaliter paſſiue, dicente Chriſto, Ego ædificabo ſuper te Petrum: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, ſed abſolute, Tibi dabo claues regni cœlorum. Non eſt propterea mirum, ſi aliter promiſſum eſt fundamenti officium, & aliter officium clauium, illud mediante firmitate fidei, iſtud homini abſolute. Conſentanea eſt autem huiuſmodi differentia a Chriſto inſtituta humanę etiam rationi, nam vſus clauium ſiue rectus ſiue abuſus fuerit, non in vniuerſalem redundat eccleſiam, officium autem ſuſtinendi ſi deſit fidem ſi aberrat, et eccleſia vniuerſalis ruere, I
de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Promiſſæ ſunt ergo claues regni cœlorum nō dono virtutis (vt hæretici fingunt) ſed perſonæ Simonis Petri, futuri paſtoris ouium & agnorum Chriſti.

CAPVT III.

Perſonæ Petri in ſe, & non ſolum in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues.

NON longe a prioribus recedunt affirmantes claues regni cœlorum non Petro, ſed eccleſiæ a Chriſto promiſſas, dicentes, Tibi dabo claues regni cælorum, tanquam diceret tibi, hoc eſt eccleſiæ ſignificatæ per te, non tibi dabo claues regni cælorum. Nam illis cum prioribus commune eſt, & eximere Petrum ab hac Domini promiſſione, & nulli ſingulari homini datas eſſe claues, ſed dono Dei promiſſas eſſe claues, ſolum in hoc differunt. quod priores dono Dei in quolibet iuſto, aut ſaltem in quolibet ſacerdote, iſti dono Dei in eccleſia inuento claues datas aſſeuerant, eo quod Petro K
non vt vni homini, ſed vt perſonam gerebat eccleſiæ Chriſtum dixiſſe contendunt, Tibi dabo claues regni cœlorum, nituntur que hoc multis argumentis aſtruere. Vnde primo arguunt, Chriſtus exponit ſcriptum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens. Beatus es Simon Bariona & caro & ſanguis nō reuelauit, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Vbi aperte Petrus in hac perſona nō eſt Petrus, non eſt caro, neq; ſanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur, & iam non eſt vna perſona per ſe, ſed reuelanti patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ ſunt claues, ſed ſoli eccleſiæ, quia de nullo priuato homine certi ſumus habeat necne reuelationem patris: eccleſia autem ipſa eſt de qua dubitare non licet: ipſa eſt ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

Secundo, ex cohærentibus. Chriſtus enim poſt glorioſam iſtam Petri commendationem, quum et Petrus prohibuit ne moreretur,

reprehendiſ

reprehendit Petrum, Vade poſt me Satana, non enim ſapis ea quę Dei ſunt. Vt ex ſubſecutam poſt commendationem vituperatione clarum fiat illum ſuperiorem Petrum qui claues accepit, non fuiſſe Petrum filium Bariona, ſed eccleſiam filiam Dei, quæ verbo Dei genita, verbum Dei audit & confitetur perſeueranter in fine, non aliquando non ſapiens quæ Dei ſunt, nec vnquam retro abire iuſſa, ſicut Petrus.

Tertio, ex eo quòd Chriſtus dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, hoc eſt, ſuper fidem a Petro totius eccleſiæ perſona conceſſam, ac per hoc in qualibet eccleſia, vbi eſt fides petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipſe Petrus perſona ſua in eadem perſeuerans confeſſione, quoniam mox poſt acceptas claues errauit, & tamen non ſunt ei claues rurſum allatæ, quare non in ſua, ſed eccleſiæ perſona eas accepit.

Quarto, Quando papa eligitur, an ſecum affert claues vel non? ſi affert, ergo erat papa antequam eligeretur, ſi non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cœlo? nonne ab eccleſia? Item quando papa moritur cui relinquit claues, niſi eccleſiæ a qua accepit? quid **B** igitur poteſt dici contra hanc euidentiſſimam experientiam, optimam Euangelij interpretem claues, nec Petro nec ſucceſſori, ſed ſoli eccleſię datas? a qua tamquam miniſter accepit vſurus eis ſacerdos in qualibet eccleſia.

Quinto, formatur argumentum ſimilis formę argumento, quo Paulus Rom. 4. Gal. 4. vtitur, dicens, quòd ſicut Abrahæ ex fide reputata eſt iuſtitia ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iuſtitiam. Quare etiam hic ſimiliter, ſi Petro habenti reuelationem Patris, & Chriſtum confitenti claues dantur, ita neceſſe eſt homini ſimiliter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas eſſe, quòd nulli niſi eccleſiæ conuenire poteſt, quum nullus ſingularis fidelis conſtanter certo, ac perſeueranter habere poſſit hanc confeſſionem, vt etiam de ipſo Petro patet.

Sexto, quia non ſolum (vt Aug. 1. lib. de doct. Chriſtiana cap. **C** 17. teſtatur) has claues Chriſtus dedit eccleſiæ ſuæ vt quæcumque ſolueret in terra, ſoluta eſſent & in cœlis, ſed etiam, vt ipſe teſtatur ſuper Io. Petrus Apoſtolus propter apoſtolatus ſui primatum eccleſiæ gerebat figurata generalitate perſonam, in perſona ergo non ſua, ſed eccleſiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipſum Petrum propriè pertinet, (natura vnus hō erat, gratia vnus Chriſtianus) abundantię gratia vnus, idemq; primus Apoſtolus, ſed quando ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni cęlorum, vniuerſam ſignificabat eccleſiam. Confirmaturq; eadem ſententia ex verbis eiuſdem Aug. Pſ. 108. Sicut quædam dicuntur quæ ad Apoſtolum Petrum pertinere videntur, neq; tamen habēt illuſtrem intellectum, niſi quum referuntur ad eccleſiam, cuius ille agnoſcitur in figura geſſiſſe perſonam propter primatum, quem in diſcipulis habuit, ſicut eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, ita Iudas perſonam ſuſtinet inimicorum Chriſti. Ex his n. verbis apparet Petrum non in ſua, ſed eccleſię figurata perſona claues ſuſcepiſſe, dum hic dicitur non habere **D** illuſtrem intellectum, niſi ad eccleſiam referatur, & ibi contra perſonales conditiones Petri aduerſatiua coniunctione ſubditur, ſed quando ei dictū eſt, Tibi dabo, eccleſiam ſignificauit. Et confirmat rurſus autoritate Euangeliſtæ deſcribentis interroganti Chriſto, Quem dicunt homines eſſe filium hominis? nullum certum diſcipulum reſpondiſſe opiniones, quæ de eo erant: interroganti verò de ſe Apoſtolos, vnum certum Petrum reſpondere, & conſtanter abſoluere, ac pronunciare fidei confeſſionem, vt veram Chriſti cognitionem in vnitate & firmitate conſiſtere, non multorū opinionibus velut arundine agitari doceret. Tenet ergo Petrus eccleſię vnitatis figurā. Accedit ad hæc Cypria. autoritas habita 24. q. 1. Loquitur Dominus, dicens, Quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem tribuat poteſtatem, tamen vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientē autoritate ſua diſpoſuit, hoc vtiq; erant cæteri Apoſtoli quod Petrus fuit, pari cōſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab vnitate **E** proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtraretur. Vnde non vnus, ſed vnitas claues accepit, ut atteſtantur etiam capitula, omnibus & quodcumque. 24. quæſt. 1. ex Hieron. & Auguſt.

AD EVIDENTIAM horum conſiderandum eſt, unum dici a ſanctis, ſcilicet Petrum ſignificaſſe eccleſiam, quum claues accepit. Duo autem exponi ſeu deduci, primum eſt, eccleſia accepit claues, quum Petrus claues accepit, ſecundum eſt, quòd perſona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negando primum, uel affirmando ſecundum. Et negare quidem Petrum eccleſiam ſignificaſſe, eſt cōtradicere expoſitioni ſanctorum. Affirmare autem eccleſiam ſic accepiſſe claues, quòd perſona Petri non acceperit, error eſt pluſquam hæreticus, quoniam Euangelica per hoc negatur hiſtoria, & hiſtoria in parabolam uertitur. Parum dixi, quoniam omnis etiam ueteris teſtamenti hiſtoria in parabolam uerteretur. Declaro ſingula, ſi enim Petro non in perſona propria, ſed ſolummodo in perſona ſignificata per eū eccleſiæ promiſſæ ſunt claues, quum dictum eſt ei, Et tibi dabo claues, &c. parabo-

A licus Petrus inducitur, & non narratur hiſtoria, ſed parabola, quū dicitur, Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit Diſcipulos ſuos, cum reliquis quæ ſequuntur. Et eadē licentia qua hæc hiſtoria vertitur in parabolam, omnis alia hiſtoria non ſolum noui, ſed etiam ueteris Teſtamenti in parabolam uerti poteſt, ſcriptum eſt .n. Omnia in figurā contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat eccleſiæ, parabolicus ponitur, & non in ppria perſona circa claues, parabolam quoq; neceſſe eſt fateri de Martha, & Maria, quæ figuram gerebant uitæ actiuæ & contemplatiuæ, parabolæ quoq; erunt reſuſcitationes trium mortuorum a Chriſto, quia figuram gerebant trium generum peccatorum ſpiritualiter reſurgentium, quinimo & mors Chriſti & reſurrectio parabola erit, quia illa nos mortuos peccato, iſta nos in nouitate uitæ ſignificat, & breuiter uniuerſa ruit rerum geſtarum fides in ſacra ſcriptura ex hac licentia. Vera autem probata ſententia eſt dupliciter aliquid ſignificari, uno modo per modum parabolæ (ſicut filius prodigus ſi**B** gnificat peccatorem, & operarii conducti ad uineam, ſignificant cultores Dei in Chriſti eccleſia & ſic de alijs) alio modo per modū rei geſtę, ita quòd res uere geſta ſignificat rem aliam, ſicut tranſitus Hebręorum per Mare rubrum ſignificat tranſitum noſtrum de uitiis ad uirtutem, & aduentus Magorum adorantium Chriſtum, ſignificat uiatorum progreſſum ad cæleſtem patriam. Inter hos autem ſignificandi modos hęc eſt ad propoſitum diſparitas, quod in parabolica ſignificatione nulla eſt cura de ſignificantibus perſonis ſecundum ſeipſas, quoniam ad ſignificandum tantum deſcribuntur, quemadmodum apud poetas fit in comędijs & tragedijs. Quum aūt res geſta ſignificat, oportet primo omnem curam adhibere ad rem, quę geritur, & perſonas ſecundum ſeipſas, quia ſenſus literalis in hoc conſiſtit, ex quo ſolo ſecundum Dionyſium & Auguſtinum efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primo verificare in hiſtorijs res geſtas & dictas de perſonis ſecundum ſeipſas ad ueritatem fidei, **C** & deinde poteſt ſuperaddi ſenſus ſpiritualis, quo res geſta ſignificat aliam, quo perſona hiſtorica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Chriſti fidelium, non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuerſiam ueniunt. Quocirca oportet primo ad ueritatem fidei ſaluandam ſenſum hiſtoricum tenere, & perſonam Petri non uertere in perſonam parabolicam, quum de fidei agitur hiſtoria, & ſenſus literalis inueſtigatur Euangelicæ hiſtoriæ, quando uenit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit primo ac ſecundo, audiuit reſponſiones primo Diſcipulorum, deinde, Petri, reſpondit Petro, dixit, promiſitque claues regni cœlorum. Et firmata ueritate ſenſus literalis, quòd perſonę Petri dictum promiſſumque eſt, ſuperaddere licet ſenſum myſticum, quo Petrus figurat eccleſiam, ſicut apparet in ſimilibus, puta in ſignificatione uitæ actiuę per Martham (cui dictum eſt, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictū eſt Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, & ſic de alijs, Patet ergo ꝙ Petro in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues, uerū eſt ſic, **D** ut perſonę ipſius Petri primo, & ad literam promiſſæ ſunt, quia illud uerificatur ſecundum ſenſum myſticum, hoc autem ſecundum ſenſum literalem.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur clarum ex antedictis eſſe uerba illa Domini (Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit ſed Pater meus) non ad Petri primatum ſed ad ipſius confeſſionem, & confeſſionis fructum ſpectare, & propterea tamquam impertinentia longe ſunt a propoſito ſecundum literalem ſenſum. Has autem Petri conditiones trahere myſtica interpretatione ad eccleſiam, quamuis ſuſtineri poſſit, inutile abſit tamen eſt ut ſenſus myſticus excludat literalem, Petrus excludat ſeipſum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis uertatur in parabolicam perſonam.

Ad ſecundum uero dicitur, falſo interpretari finem, cur poſt tātam commendationem Petrus reprehenſus fuerit, nam ſecundum **E** planum literæ ſenſum commendatur primo perſona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii ſenſus, neutrum autem ſecundum hiſtoriæ fidem ſpectat ad alium quam ad Petrum, quoniam tam commendatio quam reprehenſio perſonalis fuit. Secus autem eſt ſecundum ſenſum myſticum quo quilibet proprii ſenſus & affectus in Petro reprehenditur & quilibet diuinæ reuelationis ſectator in Petro commendatur.

Ad tertium dicitur, per hanc petram demonſtrari ad literam fidem in hoc, id eſt Petro, ut ex dictis patet. Et propterea non ſequitur, ꝙ cuilibet partiali eccleſiæ, ubi eſt fides, æqualiter datæ ſint claues, ſed ſufficit cuilibet fidei eccleſiæ datas eſſe in totius eccleſiæ capite, quod eſt hęc petra, ſuper quam Chriſtus ædificat eccleſiā ſuā.

Et ad confirmationem dicitur ꝙ licet Petrus errauerit, non tamen deſiit eſſe petra, tum quia per illa verba, quę obijciunt, Abſit a te Domine, non erit tibi hoc, Petrus nec fidem nec charitatē perdidit. Vnde & dominus non dixit ei, Vade Satana, vt tentatori dixerat, ſed modificauit dicens, Vade poſt me Satana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictū eſt, quum poſtea Chriſtū negauit, fidem nō perdidit, ſed petra fidei

perſeuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Chriſtus iterum ipſum in Apoſtolico gradu reſtituit dicens, Confirma fratres tuos.

Ad quartum dicitur, quòd quum papa eligitur, neque ſecũ claues affert neque ab eccleſia illas accipit, ſed a Chriſto, non noua traditione, ſed antiqua, illamet qua tradidit Petro. Eccleſia ſiquidem miniſterio electionis perſonam deputat, quæ Petro ſuccedat, Chriſtus autem ipſe in beato Petro cuilibet ſucceſſori claues tradidit, & propterea vana eſt quæſtio a quo accipit, aut cui relinquit moriens, verbum enim Chriſti ſemper viuum dat claues cuilibet ſuccedenti, & non vnus alteri relinquit.

Ad quintum dicitur, argumentum eſſe ſimilis formæ, ſed diſſimilis materiæ, & propterea non tenere. Iuſtitia ſiquidem & fides bona ſunt animæ, ad vtilitatem ipſius credentis & iuſti, claues autem poteſtatem ſignificant, ad aliorum regimen ordinatã, & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iuſtitiam, ſicut Abrahæ, non tamen cuilibet credenti & cõfitenti Chriſtum, imo nec cuilibet petræ imitanti Petrum in fide dari oportet claues, ideſt poteſtatem aperiendi & claudendi alijs, ſicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur quòd ſit pater multarum gentium, quòd in ſemine ſuo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti data ſunt. Quod aũt additur, nulli niſi eccleſiæ cõuenire poſſe conſtanter, certo ac perſeueranter habere Petri confeſſionem, ſi ad ſingulares perſonas refertur, Paulus Apoſtolus ad Romanos octauo confutat, dicens, Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, &c. & ſubdit, Certus ſum enim &c. loquens ad literam de electis. Quòd ſi non contra rem, ſed cõtra notitiam noſtram arguitur, quia nos neſcimus quis perſeuerabit, facile ſatiſfit per hoc, ꝙ Deus ſuauiter diſponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem, ea quæ eſt fidei & humani moris, a fructibus, ſcilicet eorum cognoſcendi homines.

Ad ſextum dicitur verum eſſe, & quòd eccleſiæ datæ ſunt claues, & quòd Petrus perſonam eccleſiæ figuratè gerebat, & quòd vnitas Petri vnitatem eccleſiæ ſignificauit. Sed in hoc falluntur argumenta, ꝙ ex his veritatibus in aliam veritatem inſurgunt, hæ ſiquidẽ veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria perſona accepit claues, ſunt hæc enim omnia ſimul vera. Et primum quidem & vltimum, vt ſexto patebit cap. ad veritatẽ ſenſus literalis ſpectant, quoniam ad literam Petrus in propria perſona ſic accepit claues, ꝙ etiam Eccleſia accepit eaſdem. Reliqua autem ad myſtici ſenſus veritatem ſpectant, ſecundum ſpiritualem ſiquidem ſenſum, vnus Petrus vnitatem eccleſiæ ſignificat, & vniuerſalem eccleſiam repræſentat. Vnde Cypriani Hieronymi & Auguſtini dicta, quę obijciendo allata ſunt, veriſſima ſunt, ſed iuxta ſenſum myſticum. Sed nõ aduerſantur ſenſui literali, quo (vt Euãgelica reſtatur hiſtoria) ipſe Petrus in propria perſona, cui reuelatio facta eſt, reſpondit, clauiumque promiſſionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Augu. ſcito duplicem Euangelij ſenſum, hoc eſt, literalem (quo verificatur, Tibi .i. Petro, dabo claues regni cœlorum). Et myſticum, quo verificatur tibi, ideſt, Eccleſiæ ſignificatæ per te dabo claues regni cœlorum, eſſe ab Auguſtino comparatum non penes verum vel falſum, ſed penes clarum vel minus clarum. Ad ſenſum ſiquidem myſticum ſpectat, ꝙ Petrus gerat in figura perſonam Eccleſiæ, ſicut ad ſenſum myſticum pertinet, quòd Iudas gerat perſonam inimicorum Chriſti, ad literam autem ipſe Iudas erat Chriſti inimicus, & ipſe Petrus eſt cui promiſſæ ſunt claues. Vnde Auguſtinus, quia ſenſus myſticus clarior eſt, quàm ſenſus literalis, in propoſito (vt teſtantur tot quęſtiones, quæ circa ſenſum literalem emergunt) & ſenſus myſticus ita eſt omnibus manifeſtus, vt etiam vulgares ſciant claues eſſe Eccleſiæ, comparauit ſenſum literalem (iuxta quem claues promiſſę ſunt perſonæ Petri futuri paſtoris totius Eccleſiæ) ad ſenſum myſticum, iuxta quem claues promiſſæ ſunt Petro in figura Eccleſiæ, & dixit, ꝙ myſticus ſenſus eſt clarior, hoc enim ſonant illa verba, Non habent illuſtrem intellectum, niſi ad Eccleſiam referantur, cuius ille geſſit in figura perſonam. Negauit ſiquidem illuſtrem, & non negauit verum intellectum niſi ad eccleſiam referantur, conſtat enim illuſtre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Auguſtinum patet ex contextu, volens enim exponere Pſalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorũ inimico Chriſti, præmittit. Si autem de tali genere malorum, ideſt inimicorum Chriſti ingratorum Iudæorum, omnia mihi videtur poſſe clarius aperiri, & ſtatim ſubdit verba allata, vbi clare videre quilibet poteſt non derogari veritati ſenſus literalis (quo perſonæ Petri ſunt claues promiſſæ) ea hoc quòd ſenſus ille non eſt ita clarus ſicut myſticus, neque enim ſolus eſt textus iſte talis, ſed innumeros habet in Sacra Scriptura cõſodales, quorum ſenſus illuſtris non niſi myſticus eſt. Allata quoque verba Auguſt. ſuper Ioan. nõ negant Petro ſecundum propriam perſonam dictum eſſe, Tibi dabo claues, ſed affirmant Petro in perſona Eccleſiæ ſignificatæ dictũ eſſe, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non ſequi negationem illius alterius veritatis facile patet. Ad vltimum autem, quę ſit in coniunctione aduerſatiua, reſpondetur quòd coniunctio illa augmentatiua, eſt iuxta frequentiſſimum loquendi vſum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, ſed officio bonum ciuem, & ſimilia. Tamquam enumeratis Auguſtini quibuſdam perſonalibus Petri conditionibus, aucerit conditionem Petri, tranſeundo ad extẽſionem eius in vniuerſam Eccleſiam ſignificatiue, cum qua figuratiue conditione ſtat, quòd per proprietatem paſtoralis officij idem Petrus ad vniuerſam ſe extẽdat Eccleſiam, quamuis hoc non ſit ibi ab Auguſtino explicatum, qui de Petro & Iohanne myſtice tractabat, vt ille actiuæ, iſte contemplatiuæ vitæ perſonam gerebat. Vnde quum infertur, quòd non vnus, ſed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepiſſe, verum dicitur, ſicut verum eſt Eccleſiam accepiſſe claues, quatenus vero negatur vnum Petrum accepiſſe claues, aut falſum dicitur, aut pie exponendum eſt. Nam ſi ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falſum dicitur contra Euangelicam hiſtoriam, ſi autem ideo negatur vnus, vt negetur ſolitudo perſonalis, hoc eſt, vt Petrus non acceperit claues ſecum ſepeliendas, ſed vt in ipſo Eccleſia vſque ad finẽ ſeculi duratura claues acceperit, verum dicitur, ſic enim non vnus ideſt pro ſe tantum, ſed vnitas Eccleſiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta, non vnus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus, vt non ſit opus omnia, quæ obijci poſſunt afferre. Reliqua ex Cyprin. allata de paritate Apoſtolorum, inferius loco ſuo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Chriſti, Tibi dabo claues, Petro non in perſona omnium apoſtolorum dicta eſſe.

EXcluſis prioribus erroribus, tractanda eſt eorum opinio, qui Petro intelligunt in perſona omnium Apoſtolorum dictum a Chriſto, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini, nam non Petrũ ſolum ſed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis?

Secundum ex perſona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apoſtolorum, & perſonam omnium induit, pro omnibus reſpondendo, Vnde Chryſ. dicit omnibus diſcipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur, quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio, aut rei fuiſſent alij Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me eſſe dicitis?

Tertium ex fructu, quia claues regni cœlorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

Quartum ex communibus, quia Chriſtus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

ANTEQVAM autem ad hæc reſpondeatur, ex plano ſenſu tex. Euang. monſtrandum eſt directa eſſe hæc Domini verba ad Petrum ſolum. Patet ſiquidem hoc primo ex principio ſermonis Dominici ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bariona, hoc enim non poteſt referri vere ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis, & explicatur cuius ſit ſecundum carnem filius dicendo, Bariona, ideſt filius Ionæ. Tum quia falſum hoc fuiſſet de Iuda, quoniã non credidit in Chriſtum, vt teſtatur Io. 6. c. refert Dominum dixiſſe. Sed ſunt quidam ex vobis, qui nõ credũt, & ſtatim ſubdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et rurſus in calce eiuſdem ca. dicente Petro pro 12. Apoſt. Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei, reſpondit ei Ieſus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt: non poteſt ergo verificari quòd ad omnes Apoſtolos dictum ſit, Beatus es, quum vnus eorum non crederet & diabolus eſſet. Secundo ex ſubiuncta ratione, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Nam ex his Domini verbis conſtat, Petro reuelationem factam eſſe a cęleſti patre, ita quòd hoc negare eſſet contrarium fidei ſed non propterea hinc conſtat alijs Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam, ſcriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Conſtat igitur hinc, quòd ad Petrum verba diriguntur & non conſtat, quòd ad alios extenduntur. Tertio, ex ſubiuncta affirmatione, Tu es Petrus, cõſtat enim & pronomen, tu, & nomen ſibi prius impoſitũ a Chriſto Io. 1. Tu vocaberis Cephas, qđ interpretatur Petrus, ꝙ ad ſolum Petrum ſermo dirigitur, nam ſi per pronomen demonſtratiuum ad ſenſum adiunctis & nomine proprio a natiuitate, ſcilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt a Chriſto a principio diſcipulatus, ſcilicet Petrus, & iterum dono reuelationis (quod non conſtat alijs fuiſſe conceſſum) non ſufficienter ſignatum eſt ꝙ ad ipſum ſolum eſt ſermo, quibus quæſo verbis deſcribendum fuit ab Euangeliſta, ꝙ ad ſolum Petrum erat ſermo? Et confirmatur, quia eodem pronomine demonſtratiuo ad ſen-

ſum

ſum vſus eſt Dominus ſubiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, ꝙ non pluribus nec maioribus circunſtantijs deſcribuntur & nominantur a notarijs perſonæ hęredes, aut legatarię, quam perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt, vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex ſenſu verborum clara luce patet ſoli Petro dictum eſſe, Tibi dabo claues, &c.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, ex hoc quòd Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum ſermonem dirigi ad omnes, frequenter enim diuertitur ſermo a pluribus ad vnum, aut econuerſo. Mater ſiquidem filiorum Zebedæi petiit, vt ſederent duo filii ſui, vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtrã. Dominus autem ad filios reſpondendo ſermonem dirigit. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Et ſi diligenter perſpect⁹ fuerit euangelicus tex. ipſa conuerſio ſermonis atteſtatur, ꝙ non omnem ſermonem ad omnes dirigebat, inquit enim Matthæus ꝙ primo & ſecundo interrogauit diſcipulos communiter, deinde ad Petrum ſermonem vertit, & rurſus ad diſcipulos ſermonẽ conuertit, nam ſubditur, Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerẽt quia ipſe eſſet Ieſus, &c. Si enim totus iſte ſermo ad omnes fuiſſet directus, non narraſſet Euangeliſta huiuſmodi variam conuerſionem ſermonis. Nec officit, quòd communis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit, cum hac enim communitate ſtat, ꝙ appropriata ſit Petro, nam in maiori cauſa, communis, ſcilicet tẽtationis, ſolius Petri ratio habita eſt; vt ipſe Dominus teſtatur Lucæ 22. dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos a Satana, & tamen Dominum pro ſolo Petro oraſſe. Oraui, inquit, pro te, non pro vobis, immo alios Petro commendauit.

Ad ſecundam obiectionem ex perſona Petri dicitur, ꝙ gerere perſonam communem, ſeu reſpondere pro omnibus Apoſtolis, poteſt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commiſſionis, puta quia Apoſtoli commiſerunt Petro vt in perſona omnium pro omnibus reſponderet. Vel per viã ratificationis, vt quia reſponſio data a Petro, grata fuit communiter Apoſtolis, vtpote congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret perſonam communem ex officio, ex eo patet quòd nõdum erat conſtitutus paſtor eorum, neque proprie erat caput eorũ niſi ſicut primus inter canonicos poteſt dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commiſſione Apoſtolorum reſponderet, nõ ſolum ex eo patet quòd huiuſmodi commiſſio voluntarie affirmaretur (qm̃ ex Scriptura non habetur) ſed ex eo conuincitur, quod Dominus expreſſe teſtatur, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Vbi excludit non ſolum omne humanum conſilium, ſed etiam diſciplinam ex ſenſibili auditu doctrinæ ipſius Chriſti, dum interiori ſpirituali reuelationi Patris, qui in cęlis ẽ, Petri notitiam, qua Chriſtum filium Dei viui confeſſus eſt, attribuit. Si enim ex conſultatione cum aliis Apoſtolis reſponſum dediſſet, non ſibi dictum fuiſſet, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, quum inter eos eſſet conſanguinitas & carnalis propinquitas, & ſimiliter non fuiſſet recurſum ad actorem omnino ſpiritualem, & deſignatum tam a remotis, ſcilicet in cœlis. Hæc enim omnia manifeſte teſtantur Petri confeſſionem nõ ex Apoſtolorum commiſſione, ſed ex interiori ipſi Petro facta reuelatione proceſſiſſe. Et cõfirmatur hoc ex contextu Euangelii, nam præpoſita Domini interrogatione prima diſcipulorum (Quem dicunt homines eſſe filium hominis) quia reſponſio fuit communis, Euãgeliſta dicit, At illi dixerunt, in ſecunda vero interrogatione eorundem (Vos autem quem me eſſe dicitis) quia reſponſio propria fuit Petro, Euangeliſta dicit, Reſpondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rurſus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam aperte notare poſſumus inter Petrum in perſona omnium loquentem vel in perſona propria, nã ibidem loquens Petrus in perſona omnium Chriſto Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? reſpondit ei Simon Petrus in perſona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei. Et ſubdit Euangeliſta, Reſpondit ei Ieſus, Nõne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Vbi conferendo textum Ioannis textui Matthæi, aperte apparet, ꝙ tunc cũ apud Ioannem in perſona omnium Petrus reſpondit, loquutus eſt in numero plurali primæ perſonæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus, & cognouimus, & ſimiliter Dominus reſpondit non Petro, ſed eis, hic vero apud Matt. omnia ſunt in numero ſingulari cum pronominibus demonſtratiuis ſolius Petri, tam in reſponſione Petri, q̃ in replicatione Domini, & promiſſionibus ac aſſertionibus. Tibi, inqt, dabo, non vobis, quodcunq; ligaueris nõ quodcunq; ligaueritis: tu es Petrus, non vos eſtis Petrus vt patet in litera. Huiuſmodi .n. differentia manifeſtat ꝙ Petrus ex proprijs intus a cæleſti Patre habitis ſolus reſpondet, ſoluſq; a Chriſto monſtratur. Nec putes propterea hanc eandem eſſe lectionem apud Matthæum & Ioannem, quoniam iſta Matthæi fuit poſtea, quæ refertur a Ioanne.

A Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit poſt miraculum de quinque panibus, & in Capernaum, vt ibidem apparet, quod autem refert Matthæus, fuit non ſolum poſt miraculum de quinque panibus, ſed etiam poſt aliud miraculũ de ſeptem panibus, vt patet Matth. 16. & fuit in partibus Cæſareæ Philippi. Dicendũ eſt ergo, quòd reſponſio Petri tãquam grata, & rata pro omnibus, dicitur, fuiſſe in perſona omnium, ſicut frequenter contigit, ꝙ collegis pluribus interrogatis, primo bene reſpõdente, ab omnibus, vt rata habetur reſponſio, & pro omnibus reſpondiſſe primum frequẽtiſſimo vſu dicimus. Et ſic intelligenda ſunt verba Chryſ. & glo. interli. & quorumcumque aliorum dicentium, quòd Petrus reſpondet pro omnibus, erat enim os omnium tãquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chryſ. Hom. 55. ſuper Matt. ſubdit. Solus Petrus reſpõdet, & confeſtim praſiluit, ac præueniens ait, Tu es Chriſtus, &c. Vbi vides non conſilio aut commiſſione aliorum reſpondiſſe ſed B præueniſſe. Et Aug. de verbis Apoſtoli ſermone 31. ait, reſpõdit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum reſpondiſſe pro omnibus, nõ ex commiſſione omnium, nõ ex officio, ſed ex vnitate omnium, quia ſcilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optime reſpondit, omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quod ab vno bene dicitur ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum ſumitur. Et hinc patet reſponſio ad confirmationem ſubiunctam, ex eo enim, quòd Chriſtus Petri reſponſionem approbauit, & commendauit, Petrumq; beauit, ac illi tot promiſit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alii, quis enim aliud dicturus eſſet, quam quod diuinitus reuelatum, & ſic remuneratũ videt? Vndè nec remanſerunt, non reſpondentes alij, quia gratam eis eſſe Petri reſponſionem ſuffecit. Inſinuatur aũt Petri reſpõſionem alijs apoſtolis gratam fuiſſe non ſolum ex hoc, quòd eſt rationi conſentaneum iuxta humanum morem, ſed ex ſubiunctis ſtatim C Euangeliſtæ verbis, Tunc præcepit Diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent, quia ipſe eſſet Ieſus. Hoc ſiquidem præcepto monſtratur Diſcipulos Petri confeſſionem tenuiſſe, ideo enim ne alijs dicant inhibentur.

Ad tertiam autem dicitur, ꝙ ſi intendit argumentum promiſſas p verba hæc omnibus apoſtolis claues, principiũ petit, hoc .n. eſt quod probandũ erat. Si vero intendit, quòd per alia verba Dominus Apoſtolis alijs claues regni cælorum tradiderit, ad ſequens ſpectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartam obiectionem dicitur, ꝙ autoritatem illam, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verumtamen vbicunque inueniatur, dicitur ꝙ ad literam intelligitur de dicere doctrinali, vt Marcus teſtatur in ſimili c. 13. Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate. Poteſt nihilominus ad proteruos dici, ꝙ in hac autoritate non habetur, quòd vni do, omnibus do: aliud eſt enim dicere, & aliud dare, præſens autem ſermo non de dicere ſed de dare eſt, inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum, & propterea D autoritas non eſt ad propoſitum. Ex quibus omnibus patere poteſt, ꝙ ex his Domini verbis Matt. 18. ſolus Petrus promiſſionem accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

Apoſtolis alijs non eſſe aliàs collatum quod Petro.

QVàmuis fateãtur multi præmiſſum textum Euãgelij ad ſolum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totũ id, quod Petro promiſſum eſt, datum eſſe a Chriſto alias reliquis apoſtolis, idque verum eſſe multis affirmant argumentis ex ſacra Scriptura. Primo, Matth. 23. Apoſtolis communiter dicitur. Quæcũque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælo. Vbique apparet poteſtatem prius Petro promiſſam, ad omnes extenſam eſſe.

E Secundo Ioan. 20. Apoſtolis communiter exhibentur claues Petro promiſſæ, dicendo. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Tertio, Io. quoque 20. Apoſtolis communiter dicit Chriſtus, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et ſimiliter Mat. vl. & Mar. vl. Omnes communiter miſit ad docendum, prædicandum, &c. Deinde manifeſtatur idem ex facto, nam Act. 8. Petrus miſſus cum Io. legitur in Samariam ab Apoſtolis, qui erant Hieroſolymis. Et Act. 15. in ſynodo de legalium obſeruatione præſente Petro, Iacobus dedit ſententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacob. & Io. qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt Paulo & Barnabæ ſocietatis. Ex quibus geſtis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apoſtolorum.

Afferuntur demum mille autoritates Sanctorũ, ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, vt eſt illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis ꝙ parem poteſtatem omnibus Apoſtolis tribuit, & hoc vtique erant cæteri Apoſtoli, quod Petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis. Et illa

Hier. contra Iouinianum lib. 1. c. 14. At ſi tu dicis, Super Petrum fundatur eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & claues regni cœlorum cuncti accipiant, & ex æquo ſuper eos eccleſiæ fortitudo ſolidetur. Et quæcumque aliæ ſimiles. F

AD EVIDENTIAM Horum ſcito, ex Euangelico textu duo inueniri ſingulariter promiſſa Petro, quibus Origenes addit tertium, primum eſt, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, hoc enim ſoli Petro promiſſum legimus. Secundum eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, quod nulli alij inuenitur promiſſum. Tertium ab Origene notandum eſt, quod Petro dicitur, Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, in numero plur ali, & ſimiliter, Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, Apoſtolis autem communiter dicitur, quod erunt ligata aut ſoluta in cœlo. & numero ſingulari. Et rationem ſubdit, quia non ſunt tamen perfectionis ſicut Petrus.

Inter quatuor ergo promiſſiones Petro factas primæ ab alijs differentia clara eſt, nam conſtat aliud ſignificari per fore eccleſiæ G fundamentum (quod explicat, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & aliud per habiturum claues, & ſoluere, & ligare. Sed differentia inter ſecundam (ideſt inter claues regni cœlorum) & tertiam ac quartam (hoc eſt ligare & ſoluere) non eſt vſquequaque nota. apparet ſiquidem iuxta literæ ſuperficiem, per claues poteſtate, per ligare autem & ſoluere explicatos eſſe actus poteſtatis, vt efficacia clauium declararetur, quo pacto ſcilicet ad cœlorum regnum pertingerent. Huiuſmodi enim efficacia manifeſtatur dicendo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, & quia pluraliter cœlorum regnum pertingerat, ideo pluraliter dixit, in cœlis. Et iuxta hunc ſenſum promiſſio clauium a promiſſione ſoluendi & ligandi differt, ſicut promiſſio poteſtatis a promiſſione actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, ſed non totam continent Euangelij ſententiam. Quod vt plenius intelligas, ſcito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam enim ſunt actus adæquati ipſis clauibus, quidam vero minores ipſis. Illi ſunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus ſunt, ape- H rire, & claudere: partiales autem ſunt, ligare, & ſoluere. Declaro ſingula. Quod aperire & claudere ſint actus adæquantes claues, & voces ſonant, & officium clauium clariſſime teſtatur, claues enim ſolummodo ad aperiendum & claudendum ſunt. Nec deſunt Scripturarum teſtimonia tam ex veteri quam ex nouo Teſtamento. Eſa. enim 22. quum dictum eſſet: Et dabo clauem domus Dauid ſubditur, Et aperiet, & claudet: & ſimiliter Apoc. 3. idem repetitur. Quod vero ſoluere & ligare ſint actus clauium doctores omnes teſtantur. Quod autem ſint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod ſoluere & ligare ſe habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui ſoluit aliquem, aperit illi regnum cœlorum: ſed omnis qui aperit alicui regnum cœlorum, ſoluit illum, & ſimiliter omnis qui ligat claudit, ſed non omnis qui claudit ligat.

Et ne per multa diutius vagemur, ſed ſolida ratio ſimul cum veritate pateat, ſoluere & ligare actus ſunt iudiciales, ſiue in ſacramento pœnitentiæ, ſiue in foro eccleſiaſtico, aperire & claudere actus, I ſunt ſuperiores, comprehendentes ſub ſe & actus iudiciales & actus non iudiciales, vtruſque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidem, quod cœlorum regnum multi claudant alijs abſque vinculo iudiciali, teſtatur Dominus Lucæ 11. dicens. Væ vobis legiſperitis, qui tulitis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis. & eos qui introibant prohibuiſtis. Quod vero regnum cœlorum aperiat abſque actu iudicij, magiſtra rerum experientia monſtrat, dum paſtoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, diſpenſatione, communione, &c. continue aperitur eccleſiæ regnum cœlorum. Differt ergo promiſſio clauium (Tibi dabo claues regni cœlorum.) a ſubiunctis duabus reliquis. Et quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, ſecundum rem promiſſam, non totum ſicut poteſtas ab actibus, ſed ſicut poteſtas ab actibus inadæquatis, ſeu minoribus & partialibus, ita quod quum promiſſæ ſunt claues Petro, promiſſa eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cœlorum: quum autem promiſſum eſt eidem Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque ſolueris, explicata eſt clauium efficacia in actibus minoribus) K vt perciperemus, quod ſi partialium actuum tanta efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cœlos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum, promittendo autem actus ſoluendi & ligandi, non promittitur totum, ſed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc quod ſoli Petro promiſſæ ſunt claues regni cœlorum, fateri oportet ſoli Petro promiſſam eſſe poteſtatem aperiendi & claudendi regni cœlorum, non quod ſolus aperire & claudere poſſit cœlorum regnum, nam vt prædictum eſt, quicumque ſoluit aliquem aperit illi regnum cœlorum, ſed quia ſolus poteſt quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cœlorum, non iſtis vel illis, ſed eccleſiæ ædificatæ ſuper eum a Chriſto. Hunc ſenſum, hancque differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur, primo ex interpoſita ſemper coniunctione copulatiua in textu euangelico, ait enim, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, & tibi dabo claues, & quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris, diuerſitatem enim promiſſarum rerum coniunctio copulatiua inſinuat. Secundo, quia Dominus non dixit, & cuicumque aperueris, & cuicumque clauſeris, ſed dixit, quodcumque ſolueris, & quodcumque ligaueris. Si enim claues exponere voluiſſet per adæquatos principaliter actus (qui ſunt aperire & claudere) exponendæ erant, ſed vbi ad ligandum & ſoluendum deſcendit, manifeſtauit ſe non exponere claues, ſed ad minores actus clauium tranſire. Tertio, ex eo quod nunquam Apoſtolis promiſit, aut dedit claues regni cœlorum, vel illarum adæquatos actus, ſcilicet aperire & claudere regnum cœlorum, ſed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apoſtolis, & dicendo, Quæcumque alligaueritis ſuper terram, &c. dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſi inquitur quod nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promiſit, quia claues quidem illi promiſit, ſed nunquam promiſit quod aperiret & clauderet. Abſit a diuina ſapientia, vt ſilentio inuolueris actus adæquatos clauium, quum enim explicauit cuius eſſent claues, vt aperienda & claudenda, explanauit procul dubio actus adæquatos clauium, qui ſunt aperire & claudere. Conſtat autem ideo appoſuiſſe regni cœlorum, vt exponeretur quod claues ſunt regni cœlorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipſo igitur, quod promiſit ſoli Petro claues regni cœlorum, promiſit ſoli Petro adæquatos actus clauium, ſeu quod idem eſt, claues ſecundum actus adæquatos clauibus, & poſt hanc promiſſionem deſcendit ad actus iudiciarios, Et quodcumque ligaueris, Et quodcumque ſolueris, vt prædictum eſt. Ex euangelico igitur textu duæ euidenter reſtant ſoli Petro promiſſiones, hoc eſt fore fundamentum eccleſiæ (Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & dandas ei claues regni cœlorum. Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promiſſionem opponitur aut ſolum Chriſtum eſſe fundamentum eccleſiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter illud quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus,) aut ſi multiplex fundamentum admittitur, non ſolus Petrus eſt eccleſiæ fundamentum, ſed etiam alij Apoſtoli, iuxta illud ad Epheſ. 2. Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.

Contra ſecundam vero opponitur primo, Si promiſſione clauium promittitur tota poteſtas, cur poſt totum promittuntur partes, Quodcumque ligaueris, & Quodcunque ſolueris? ſuffecit enim hæc promiſſa in toto. Secundo, ſi ſoluere & ligare ſunt partiales actus clauium, cur Theologi in 18 & 19. diſt. 4. ſent. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui ſunt ligare & ſoluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur claues apoſtolicæ in ordinatione presbyterorum dari affirmantur, ſi illis non conferuntur niſi minores actus clauium? Quarto, Cur claues dicuntur claues eccleſiæ & non dicuntur claues Petri, ſi ſoli Petro primo datæ ſunt?

Nunc eſt autem diſſicultatibus ſatiſfacere. Et obiectis quidem contra primam promiſſionem Petro factam, vt ſcilicet fundamentum eccleſiæ, reſpondetur, quod eſſe eccleſiæ fundamentum ſimpliciter & totaliter proprium eſt Chriſto, eſſe autem fundamentum eccleſiæ ſecundum aliquod tempus, vel ſecundum aliquam rationem particularem, communicatum eſt alijs. Et ſanctis quidem quibus reuelata eſt doctrina fidei pro eccleſia communicatum eſt eſſe fundamentum ſub rationibus Apoſtolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promiſſum eſt fore fundamentum ſecundum rationem paſtoris totius eccleſiæ Chriſti, ſecundum quam rationem non conuenit alijs Apoſtolis eſſe fundamentum. Et propterea diuerſimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo: de Chriſto enim dicitur cum excluſione aliorum (Fundamentum aliud nemo poteſt ponere &c.) de Apoſtolis vero & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, ideſt Chriſti du ad Epheſ. 2. adiungitur, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Vbi Auguſtinus ait, Ne Apoſtoli vel prophetæ, in quibus fundata eſt ciuitas, ſe tenerent in ſe, in Chriſto totum innititur primo fundamento, quod fundamentum in ſummo eſt non in imo, vt in corporali fabrica. (Et Apoc. 21. ſubiungitur Et agni, idest Chriſti, De Petro vero adiungit ipſe Chriſtus, ædificabo eccleſiam meam, vt oſtendatur ex Chriſto principaliter pendere ecceleſiæ ædificium.

Ad quæſita vero circa promiſſas claues reſpondendo, dicitur non poſt promiſſum totum per claues, promiſſas quoque eſſe partes per, Quodcumque ligaueris, & Quodcumque ſolueris vt monſtraretur diuerſitas rerum promiſſarum, Si enim ſub vnica promiſſione omnia comprehenſa eſſent abſque coniunctionibus copulatiuis, aut ſolæ claues promiſſæ fuiſſent, adæquatas putaſſes, & exhauſtas claues per hæc duo, Quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris. Nunc autem, quia tam aperte promiſſarum rerum diuerſitas monſtrata eſt, exprimendo ſingula cum coniunctionibus copulatiuis, clare intelligimus non totum quod promiſſum eſt Petro, promitti aut exhiberi cuicumque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcumque alligaueris, & quodcumque ſolueris &c. ſed per hoc promitti aut dari tantum quod tertio & quarto loco promiſſum eſt

& Petro. Et inde videres remanere primas promiſſiones apud Petrum ſolum.

Ad ſecundum vero quęſitum reſpondetur, ideo claues a Theologis per actos iudicis diſſinitas, quia de clauibus ordinis tractabát, vt patet in tex. Magiſtri ſen. tam in principio diſt. 18. (vbi aſſertur Ambr. dicens, Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus) quam in principio diſt. 19. vbi dicitur. Dantur hæ claues per miniſter. & Epiſcopi in promotione ſacerdotij, quum enim ſacerdotalé recipit ordinem ſimul, & has claues recipit. Et per hoc ſoluitur tertium quæſitum.

Ad quartum autem, quòd nó de re, ſed de nomine eſt, & propterea extraneum quodammodo eſt, reſpondetur quod claues dicuntur & eccleſię & Petri, ſolus enim Petrus clauiger dicitur regni cœlorum. Et Petri quidem ſunt vt capitis vtentis, vt per quem ad eccleſiam deriuantur, eccleſiæ autem ſunt & vt hois (quia propter eccleſiam Petrus habet claues) & vt vtentis in ſuis epiſcopis & ſacerdotibus, ita tamen quòd ſecundum earum totalitatem eccleſia vtitur illis in ſuo capite, ſecundum autem partiales vſus vtitur in epiſcopis & alijs miniſtris. Remanet ergo ſolida ſententia dicta.

AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominum per illa verba, Quæcumque alligaueritis ſuper terram &c. non adęquaſſe promiſſiões quattuor factas Petro, ſed ſolas duas vltimas, vt litera ipſa teſtatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut eccleſiæ claues regni cœlorum, quum tamen dixiſſet Petro coram eiſdem, Tibi dabo claues regni cęlorum, Vnde ex hoc ipſo, quòd alijs Apoſtolis Dominus dixit, Quæcumque alligaueritis &c. non facta mentione de clauibus, manifeſte habetur quòd non totum quod promiſerat Petro, repetijt in poteſtate aliorum, tanquam Petro totum, alijs vero partes committens.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd poſt reſurrectionem dicendo, Quorum remiſeritis peccata &c. datæ ſunt quidem apoſtolis claues, ſed non in ſua totalitate, quoniá datæ ſunt tantum claues ordinis, vt communiter Doct. dicunt & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiſeritis, conſtituitur iudex eccleſiaſticus in ſacramento pœnitentiæ, quantum eſt ex parte iudicis, quum vero Matth. 18. dictum fuit eiſdem, Quæcumque alligaueritis ſuper terram, ſermo erat de iudicio eccleſiaſtico in foro iudiciali. Vnde & cõmuniter dicitur & bene, quòd tunc ſermo fuit de actibus clauium iuriſdictionis, poſtea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum eſt) neutrum iudicium etiam ſimul ſumptú adęquat claues Petro promiſſas, ſed ſoluere & ligare in vtroque foro partiales ſunt actus clauium Petro promiſſarum, ideo per vtramq; poteſtatem ſimul non adæquatur poteſtas Petro promiſſa. Vnde diſputationibus vacantes, caueant a ſophiſtis, opponentibus claues iuriſdictionis adęquare claues eccleſiæ. Venenum latet hic, quoniá, proprie & formaliter loquendo, claues Petro promiſſæ, ſuperiores ſunt & clauibus ordinis, & clauibus iuriſdictionis. & propterea Dominus non per actus ordinis, aut iuriſdictionis eas expoſuit, ſed per regnum cœlorum, procuidubio aperiendum vel claudendum. Ita quod perſpicacius intuendo (vt prædictum eſt) Domini verba, Tibi dabo claues regni cœlorum, per illam particulam, regni cœlorũ, expoſuit claues per actum adæquatú ſcilicet aperire vel claudere, regnum enim cœlorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi ſecum fert, conſtat autem, quod aperire & claudere regnum cœlorum, actus ſunt longe ſuperiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iuriſdictionis, quam clauium ordinis. Importune denique inſtantibus, nouas nunc inferri eccleſiæ claues, hactenus enim non ſunt auditæ niſi claues ordinis & claues iuriſdictionis. Vnde nunc tertię claues in Chriſti eccleſia? Reſpondetur, me non inueniſſe, aut fingere nouas claues re, aut nomine, ſed ſi æqua lance librare fas eſt, hęc cum obiectis, inuenientur obijcientes ſeipſos arguere, nam neque claues ordinis, neque claues iuriſdictionis tradidit ſacra Scriptura, ſed doctores explicarunt, claues autẽ regni cœlorum Chriſtus Dominus ore proprio conſecrauit. Ego de clauibus regni cęlorum loquor, non nouitates introduco, ex ipſis Domini verbis iuxta ſenſum literalem perſpicacius intellectum manifeſto quę dico. Oportet autem arguentes conſiderare ſubtilius Doctorum ſenſum, & vel ex hoc ipſo, quod doctores diſtinguunt regni cęlorum claues in claues ordinis & claues iuriſdictionis, intelligere ſuperiores eſſe claues regni cęlorum, vtriſque, & vtraſque ſignificare partes clauium regni cęlorum, ac per hoc claues regni cœlorum ſignificare totum maius & ſuperius ſuis partibus, quum ſimpliciter, & abſolute dicuntur, vt Petro promiſſæ ſunt: quando vero ad partes applicantur, ſignificare tam claues ordinis, quam claues iuriſdictionis, vtræque enim claues regni cęlorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit diſcernere, quando doctores de clauibus regni cęlorum abſolute & qn de clauibus regni cęlorũ applicatis ad ordinem vel iuriſdictionem loquuntur.

Ad tertium dicitur, quòd ipſa Domini verba teſtantur quòd de apoſtolatus authoritate ſermo eſt, quum dicitur, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos, mittere enim & mitti ad apoſtolatum ſpectat, iuxta illud Ioannis. 13. Nó eſt ſeruus maior domino ſuo, neque apoſtolus maior eſt eo, qui miſit illum, & propterea hinc non habetur niſi paritas apoſtolatus. Et ſimiliter per alios textus, quibus miſſi ſunt pariter ad docendum & prædicandum, & cætera nó habetur niſi paritas quo ad huiuſmodi commiſſiones, Petro autem ſupra hæc omnia promiſſum eſt, & quòd foret eccleſiæ fundamentum, & quòd ſibi darentur claues regni cęlorum.

His autem quæ ex geſtis Apoſtolorum adducuntur, facillime ſatisfit, Docent ſiquidem concorditer Theologi in primo ſententia. non oportere miſſum minorem eſſe mittente, neque etiam eſſe ab illo nam Filius miſſus eſt a Spiritu ſancto, quo non eſt minor, & a quo non eſt. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apoſtolos ſe gereret, vt vnus ex illis, & non volebat vti poteſtate quam habebat, & propterea tanquam vnus ex apoſtolis ab eiſdem cum Ioanne miſſus eſt. Patet autem manifeſte huiuſmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduerſus illum diſceptabant alij fideles ex circumciſione, quod & Gregorius, & habetur 2. quæſtio. 7 ca. Petrus notauit dicens, Petrus poteſtatem regni acceperet, & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ cur ad gentes intraſſet, nó ex poteſtate officij quo poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritũ ſanctum reſpondit.

Et per hæc poſſet ſimiliter dici in ſynodo de obſeruatione legalium, Petrum ſe habuiſſe vt vnum Apoſtolum. Veruntamen ſi res geſta recte notetur, non fuit Petrus conſultatus, nec ſoli Apoſtoli, ſed Apoſtoli & presbyteri in Hieruſalem, & propterea cõcilium nec a Petro, nec a Iacobo facta eſt, ſed ab Apoſtolis & Senioribus cum omni eccleſia ſcribentibus tamen nomine Apoſtolorum & ſeniorũ. Vnde falſum eſt, quòd Iacobus ſententiam protulerit, quoniam ſententia concluſio eſt, quam conſtat ab omnibus factam, ſed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde eſt ac ſi dixiſſet. Hoc eſt iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, ſed reſpondens, ſic enim legimus. Et poſtquam tacuerunt reſpondit Iacobus, immo Petrus paſtoris perſonam in principio geſſiſſe videtur, quoniam ipſe primus ſurgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem a legalibus vertebant in dubium. Legimus enim ſic, Quũ autem conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit, &c. vbi monſtratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum ſocietatis Petrus cum alijs dederit, hoc facit quòd quotidie Pontifex facit, omnes Epiſcopos non ſolum, vt ſocios, ſed vt fratres habens.

Ad autoritates demum quæ Doctorum ſanctorum ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, dicitur verificari de paritate eorum ſecundum apoſtolatum fuerunt enim æquales omnes in autoritate apoſtolica. Et ſi inferatur, ſub poteſtate apoſtolica comprehendi poſſe omnia quæ Petrus poterat in promptu reſponſio eſt ſatisfactiua, quòd dato quod vera eſſet huiuſmodi comprehenſio, ex ea tamen non ſequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum, eſſent enim eorum poteſtates æquales quo ad res, quas facere poſſent, ſed non eſſent æquales extenſiue, neque quo ad modum. Apoſtoli ſiquidem poteſtatem a Chriſto acceperunt, vt Apoſtoli, hoc eſt vt legati, Petro autem ſupra apoſtolatum promiſſa eſt (vt infra manifeſtabitur) poteſtas ut ordinario paſtori eccleſiæ. Et hinc patet tam ſuperior gradus atque vnitas poteſtatis Petri quam maior extenſio, quoniam excedebat ſe ad ipſos etiam Apoſtolos nepote Chriſtianos. Nec paruiſaciás differentiam penes modum habendi, magni ſiquidem ſaepius pericli res eſt, ſi confundantur. Aliud quippe eſt habere claues ut Apoſtolus, & aliud habere claues ut caput & paſtorem etiam ipſorum Apoſtolorum, illud non derogat Petri ſingulari excellentiæ, hoc autem ipſum Petrum ſuper omnes ſtatuit, omnibuſque præficit Apoſtolis ac toti eccleſiæ. Ad hanc autem differentiam omnium ſpectat, quòd Dominus ſoli Petro claues promiſit alijs autem non dat claues, ſed ea quæ ſunt clauium, ſiue ligat aut tribuit ſiue Matth. 18. ſiue Ioan. 20 ſiue Matth. & Marc. vltimo ſiue Luc. 22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Et ut alia prima autoritates manifeſtetur, patet Cyprianum, ita pares faceri Apoſtolos vt tñ ſuper vnum Petrũ ædificari dicat eccleſiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate ſua Dominum diſpoſuiſſe dicat vnitatem eccleſiaſticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Chriſti apud Matth. Tu es Petrus, &c. ſoli Petro relinquens, ad alium ſe transfert locum, vbi ſimilia Apoſtolis data narrantur, tria numerans. Primo fundari eccleſiam ſuper Apoſtolos omnes hoc enim fieri promulgatum eſt ad Ephes. 2. Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum: ſecundum vero quod ſcilicet cuncti Apoſtoli claues regni cœlorum accipiant, Matth. 18. Quæcumque alligaueritis, & Io. 20. Quorum remiſeritis, habetur. tertium autem & ex æquo ſuper eos eccleſiæ fortitudo ſolidetur, & ex relatis textibus, ſcilicet Matt. & Mar. vlt & Luc. 22, Ioan. 20. aut etiam ex alijs ſimilibus textibus ſumptum eſt. vñ patet ex tam dictis, æqualitaté Apoſtolorum quatenus Apoſtoli fuere, & in fundando eccleſiam & in clauibus iuriſdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & vitæ, eccleſiæ fortitudinem ſolidantium (quam Hiero. affirmat)

affirmat) nihil officere Petri ſingulari authoritati, qua ſolus cunctę prępouitur eccleſiæ. Vnde & Hiero. ibi ſubiungit ſtatim. Propterea tamen vnus inter. 12. eligitur, vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. Vbi manifeſte vides, ita ex æquo apoſtolatus pares dixiſſe Apoſtolos, vt tamen Petrus electus & cóſtitutus a Chriſto ſit caput omnium, hoc ſiquidem eſt quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi ſpectat, quoniam hic habes omnes hæc habuiſſe vt apoſtolos, præter hunc autem modum, Petrum ſingulariter habuiſſe vt caput omnium. Ex duabus autem his authoritatibus declaratis, facile eſſe putamus reliquas recte interpretandas iuxta ſenſum prædictarum. Manifeſtatur autem hunc eſſe verum ſenſum doctrinæ ſanctorum tripliciter. Primo, ex eo quòd pares dicit apoſtolos, non ſolum poteſtate, ſed honore, quod niſi ad apoſtolatú referatur, conſtat eſſe falſum, quum Petrus primatum honoris manifeſte habuerit ſecundum omnes. Secundo ex teſtibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiuſmodi ęqualitatem, afferunt enim iſtos quos nunc diſcuſſimus, ex quibus conſtat non plus haberi, quam æqualitatem ſecundum Apoſtolatum. Tertio ex ratione, qua vtuntur, quia ſcilicet Petrus in perſona eccleſiæ vnus accepit claues &c. vt vnitas eccleſiæ hic probaretur. Vbi propter ſchiſmaticos ſiſte pedem, & ſcito ſimiliter poſſe intelligi vnitatem eccleſię per Petri vnitatem commendatam, primo, vt ſignificata ſit eccleſiæ vnitas in Chriſto capite vno, vnitateque articulorum fidei, ſacramentorum eccleſiæ & ſpei ac charitatis: ſecundo, vt ſignificata ſit eccleſię vnitas ſimpliciter & abſolute vnitæ in capite vno Chriſti in terris vicario, Petro ſcilicet. Primum ſenſum eligunt ſchiſmatici ex Sanctorum vere ac ſancta doctrina, ſæpe vnitatem eccleſiæ p ea quæ in primo numerantur, ſenſu explicante, vere quidem, ſed non totaliter, niſi ſub vnitate capitis, ſcilicet Chriſti intelligatur ipſe Chriſtus in ſe & in ſuo terris vicario, ipſe Chriſtus vt caput, Petrus autem vt vice caput. Quod propterea quandoque tacitum eſt, quia acceptato capite, intelligi cóſuetum eſt acceptari ipſum in ſe & in ſuo vicario, dum abſens fuerit.

Secundus autem ſenſus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis eſt, comprobaturque quadrupliciter. Primo, quia ad deſignandam vnitatem eccleſię in ſuo capite cœleſti Ieſu Chriſto, non congruit vnitas Petri, ſed & ſufficiebat & decentiſſime congruebat vnitas ipſius Chriſti, quam Dominus hic non tacuit, ſed expreſſit dicens, Ego dico tibi, & rurſus, Aedifi. eccleſiam, & iterum, Dabo claues. Diuinam autem ſapientiam, (quæ eſt Chriſtus) diſponentem omnia ſuauiter, conuenientiſſime per vnitatem Petri, vnitatem eccleſię in capite terreſtri loco Chriſti ſignificare nullam habet difficultatem. Secúda, ex eo quòd hiſtoriæ fides periclitaretur, nam quaſi ſimilis eſſet Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad ſe Dominus ſtatuit in medio diſcipulorú dicens, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus &c. ſicut enim paruulus ille aſſumptus eſt ad exemplum ſeu ſimilitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus eſſet ad exemplum ſeu ſimilitudinem vnitatis, ac per hoc ſicut ad fidem hiſtoriæ curæ non eſt, quis fuerit paruulus ille, ita nihil aut parum curandum eccleſiæ eſſet, an fuerit Simon Petrus, cui dictú eſt. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. quod tamen Doctorum omnium & totius eccleſiæ aures offendit. Sanctorum propterea ſenſus eſt, quòd ſecundum hiſtoriæ fidem res ita geſta eſt, quod vni Simoni Petro claues ſunt pmiſſę, vt res rem ſignificaret vt vnus Petrus primo accepturus claues vnitatem ſignificaret eccleſię. Tertio, ex eo quòd oportet ſaluare non ſolum ſignificationem, ſed etiam deriuationem, hoc eſt, non ſolum vt vnitas eccleſiæ ſignificetur per vnitatem Petri, ſed etiam vt vnitas eccleſiæ proficiſcatur ab vnitate Petri, vt Cyp. in authoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſuper vnum ædificat eccleſiam. Et quamuis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtaté tribuat, dicens, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, Accipite Spiritúſanctum, tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem authoritate ſua diſpoſuit. Vbi manifeſte vides ex hoc, quòd Dominus authoritate ſua diſpoſuit originem vnitatis eccleſiaſticæ ab vno incipienté, non ſolam ſignificationé vnitatis ab vno, ſed deriuationem vnitatis ab vno aſſertam. Nam ad ſignificandam authoritatem non erat opus, ſed ad hoc quòd initium habeat eccleſiæ vnitas ab vno Petro, authoritate Chri opus fuit, poterat enim ſi voluiſſet inſtituere vnitatem eccleſię a multitudine apoſtolorum proficiſci. Quarto, quia vnitas eccleſiæ catholicæ non ſolum opponitur hæreſi, ſed ſchiſmati. Si vero vnitas eccleſiæ attenderetur ſolum penes vnitatem cęleſtis capitis, illiuſque ſacramentorum, ac rei ſperatę, creditę & amatæ, vnitas eccleſię, non opponeretur ſchiſmati, nam cum huiuſmodi vnitate ſtat ſchiſma, vt patet ex eo, quòd ſchiſmatici habentur qui ab vnitate apoſtolicæ ſedis ſeparati ſunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas eccleſiæ per Petrum vnum ſignificatur, non excluditur, immo magis ex modo quo per Petrum ſignificatur, includitur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt eccleſię vnitatem non ſolum ſignificaret, ſed etiam inchoaret ac conſerua-

F ret. Et ſi perſpectú acutius fuerit hoc, quòd eſt eccleſiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiuſque & fit, & ſignificatur accipiendo claues in ſuo vno capite Petro, quàm ſi non in Petro, ſed abſolute eccleſia illas acciperet, quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem eccleſiæ non ſolum ſignificat, ſed conſtruit, ſicut & conſeruat; quibus omnibus careret eccleſia, ſi de vno non fuiſſet illi capite prouiſum a Chriſto Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum authoritates recte intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei, quòd eſt eccleſiam accepiſſe claues.

OCcurrit poſt præmiſſa ſatisfaciendum his qui quærunt, quonã pacto ſtant hæc duo ſimul, Solus Petrus accepit claues, & eccle-
G ſia accepit claues. Apparet enim, quòd ſi ſolus Petrus, ergo non eccleſia, & ſi eccleſia, ergo non ſolus Petrus. Augetur quęſtio ex Aug. verbis ſuper Ioan. recitatis, 24. quęſtione prima, Quodcumque. Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cęlis: ſi hoc Petro tantum dictum eſt, non hoc facit eccleſia, ſi autem & in eccleſia fit, Petrus, quando claues accepit, eccleſiam ſanctam ſignificauit.

HVIC enim quæſtioni ſatiſfieri facile poteſt ab exercitatis in ſacris literis, ac ſcientibus has duas veritates ſic connexas, quòd ſecunda non ſolum conſentit primę, ſed præſupponit & dependet a prima, ſecundum Sanctorum doctrinam. Conſiderandum ſiquidem eſt eccleſiam chatolicam dupliciter referri ad Petrum, ſcilicet vt ſignificatam & vt inchoatam, Petrus enim & ſignificauit eccleſiam vniuerſalem, & inchoauit eandem, quemadmodú caput principium eſt corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propoſitum eſt differentia, prima eſt, quòd ſignificatio pertinet ad
H ſenſum myſticum, quo Petrus ſignificat eccleſiam, inchoatio auté pertinet ad ſenſum literalem, quo inſtitutus eſt Petrus paſtor toti9 eccleſię. Secunda eſt, quòd penes ſignificationem non attenditur dependentia rei a re, ſed dependentia ſignificationis a ſignificante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc eſt corporis a capite. Vnde eccleſia dupliciter accepit claues in Petro, nam & accepit eas vt ſignificata in Petro, & accepit eas vt inchoata in Petro, & ſecundum vtrumque accipiendi modum oportet præſupponere hanc priorem veritatem ad literam, ſolus Petrus accepit claues. Ad ſignificationem ſiquidem ſpectando, quum ſignificatio iſta non ſit per modum parabolæ, ſed per modum rei geſtę (quia non Petrus parabolicus, ſeu parabolice accipiens claues, ſed Petrus ſecundum rem geſtam ſignificat vniuerſalem eccleſiam) oportet fateri vnum ſolum Petrum ſecundum hiſtoriam accepiſſe claues, vt ex re geſta ſignificetur vnam ſolam eccleſiam catholicá habere claues, iuxta illud Ambroſ. Certum eſt quòd eccleſiæ vtrumque ius, ſcilicet ſoluendi & ligandi licet, hæreſis vtrumque non habet. Si n.
I ſolus Petrus ſecundum hiſtoriam non accepiſſet claues, nequaquã per modum rei geſtæ figuram gereret vnius ac ſolius eccleſiæ vniuerſalis. Dependet ergo catholicæ eccleſiæ ſignificatio figurata in Petro ex veritate rei geſtæ, quòd ſolus Petrus acceperit claues, & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque ſpectetur, nulla eſt opus declaratione, quoniam manifeſtum valde eſt corpus dependere a capite & quod conuenit capiti, conuenire quoque corpori in ſuo capite & ideo ſolum Petrum accepiſſe claues, eſt ſolam eccleſiam, cuius Petrus eſt caput, accepiſſe claues in ſuo capite. Quocirca ſolum Petrum accepiſſe claues, non excludit, ſed infert vniuerſalem eccleſiam illas accepiſſe, vt ſignificatam & inchoatam in Petro. Eſſe autem hanc ſanctorum doctrinam, perſpicere potes ex Cypriani verbis in pręcedenti capitulo declaratis, vbi vtrumq; modum ſcilicet ſignificationis per modum rei geſtę, & originis eccleſiæ a Petro docuit, dum dixit, Super vnum ædificat eccleſiam, & ſubdit. Et vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem authoritate
K ſua diſpoſuit. Et rurſus exordium ab vnitate proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtretur, vt prędeclaratum eſt. Auguſtini autem verba inducta eundem confirmare ſenſum patet ex duobus, primo ex eo quòd aduerbio tantum vtitur, ad excludendum extenſionem Petri ad eccleſiam, dixit enim, Si Petro tãtum, perinde ac ſi dixiſſet. Si Petro ſecundum ſeipſum tantum, & non ſecundum quòd ſe extédit ad eccleſiã ſignificandam vel figurate vel connotatiue, vt caput ſignificat corpus cuius eſt caput. Vnde non intulit Aug. ex ſecũda veritate. ſ. eccleſia habet claues, negationem primæ, ſcilicet ſolus Petrus accepit claues ſed expoſitionem ipſius, ſcilicet quòd Petrus accipiens claues ſignificauit eccleſiam, perinde ac ſi dixiſſet, quòd non accepit ſecundum ſeipſum tantum, ſed vt extenditur ad eccleſiam vniuerſam ſignificando illam, hic enim planus eſt ſenſus verborum Auguſtini. Secundo, ex eo quod ſubiungit, Si ergo in perſona Petri ſignificati ſunt in eccleſia boni, & in Iudæ perſona ſignificati ſunt mali in eccleſia. Hinc enim patet, quòd ſignificatione per modum rei geſtæ loquitur, nam Iudam inter Apoſtolos ſignificare per modum rei geſtæ malos in eccleſia, dubium non eſt.

Intendit

Intendit ergo Auguſtinus Petrum ſecundum rem geſtam accipientem claues, inferre eccleſiam quoque per ipſum ſignificatam accipere claues. Modus autem quo eccleſia per Petrum vſque ad cõſummationem ſeculi accipit claues, eſt ſuauiſſime diſpoſitus a diuina ſapientia, nam vniuerſalis eccleſia ſicut diſtribuitur in caput ad mẽbra, ita diſtribuitur in ſuaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per ſucceſſionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet claues regni cęlorum ſecundũ actus clauibus adæquatos, in mẽbris autem, hoc eſt partialibus eccleſijs, claues habet ſecundum actus ordinis, & partialis iuriſdictionis.

VNDE PATET oppoſitum eſſe eius quod apparebat proponendo quæſtionem, quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cęlorum, ſocij compares excluduntur, non illius corpus eccleſia, non illius ſucceſſor excluditur, immo tã eccleſia quàm ſucceſſor in ſolo Petro includitur, quia ex hoc quòd ſolus Petrus accepit claues regni cęlorum, infertur eaſdem accepiſſe eccleſiam inchoatam, ac ſignificatam in ſuo capite, ac propterea eandem ſemper claues habere, in capite quidem per ſucceſſionem, in membris autẽ per participationem, vt ſic vere vnum ſit corpus tota eccleſia ſub vno capite. Nec fallaris antiqua ſchiſmaticorum inuectione in catholicos, tamquam monſtra fingentes, dum eccleſiæ caput Petrum dicimus, quandoquidem Chriſtus eſt caput corporis eccleſię (vt dicitur ad Colo. 1.) & ſi Petrus quoque caput eccleſiæ ponitur, duo capita vni corpori non ſine monſtro iunguntur. Friuola ſunt hæc, quoniam Petrus alia ratione caput eccleſię dicitur, ab ea ratione, qua Chriſtus eſt caput eccleſiæ. Chriſtus enim eſt caput ratiõe ſuiipſius, Petrus autem ratione Chriſti. Vnde Chriſtus eſt ſimpliciter & abſolute caput, Petrus autem ideo caput, quia eſt vice caput, eſt enim loco Chriſti in cęlis reſidentis, caput in terris. Vnde totius eccleſiaſtici corporis vnum tantum ponitur caput ſimpliciter & abſolute, id eſt Chriſtus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, ſed vice caput conſtitutus eſt. Vnde nulla interuenit monſtruoſitas in eccleſiaſtico corpore, niſi apud nolentes intelligere eccleſiaſtica nomina in ſenſu, in quo dicuntur omnibus ferè manifeſto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiuſmodi obuiationibus commune eſſe vnum errandi iter, inter omnes ſiquidem diſcuſſas poſitiones prima ex affirmata iuſtitię qualitate, negauit ſubſtantiam perſonam: ſecunda ex affirmata eccleſia ſignificata, negauit perſonam Petri ſignificantem: tertia ex affirmata Petri principalitate, negauit eius ſingularitatem, quarta ex affirmato communi parique Apoſtolatu, negauit vnitatem paſtoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis eccleſiæ clauibus, negauit ſolum Petrũ accepiſſe claues: ſexta ex affirmato vnico eccleſiæ capite Chriſto, negauit Petrum eſſe caput loco Chriſti. Et ſimile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Paſtoris, negabitur perſona Paſtoris ſine charitate, & ex affirmato paſcendi opere, negabitur Paſtoris authoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promiſſum eſſe Petro totius eccleſiæ Pontificatum in antedictis promiſſionibus.

QVatuor promiſſa eſſe Petro a Domino Matthæus Euangeliſta in ſupra allatis refert verbis, quorũ duo vltima, Quodcumque ligaueris, & quodcumque ſolueris, communicata quoque a Domino alijs apoſtolis idem teſtatur, prima vero duo, Super hãc Petram ædificabo eccleſiam meam, Et tibi dabo claues regni cęlorũ, propria Petro perſeuerarunt. In quibus promitti Petro totius eccleſiæ Pontificatum, declarandum eſt poſtquam ambæ promiſſiones amplius dilucidatæ fuerint.

QVOCIRCA in prima promiſſione notanda ſunt ſex, ſignificantius enim vide primo, eccleſiam meam, non eccleſias meas, ſecundo, eccleſiam meam, non aliquam eccleſiam meam, tertio, eccleſiam meam, non omnem eccleſiam meam, quarto, eccleſiam meã, non indefinite: quinto, eccleſiam meam, ſingulariter ſeu vnicam, ſexto, eccleſiam meam, ſine additione aliqua. Attende ſigillatim, nõ dixit eccleſias meas, ſed eccleſiam meam, vt vna eccleſia ſignificaretur, quæ quamuis multas comprehendat partiales eccleſias, non propterea ſcinditur, diuiditur aut multiplicatur eccleſia, ſed vnitate numerali retenta multas habet partes, ſicut vnum corpus multa habet membra, iuxta verbum apoſtoli ad Col. 1. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. & Cant. 6. Vna eſt columba mea. Dixit non aliquam eccleſiam meam, ſed eccleſiam meam, vt non de parte eccleſię, non de particulari aliqua eccleſia, ſed de integra ſeu tota eccleſia intelligeres, neque enim decebat diuinam ſapientiam aliquam eccleſiam ædificare ſuper vnum Petrum & aliquam non, Dei ſiquidem perfecta ſunt opera. Non dixit, omnem eccleſiam meam, tum quia multitudinem eccleſiarum ſupponeret diſtributiuum ſignum, contra Domini ſententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. Tum quia ſingulare diſtribui vniuerſaliter, implicat contradictio-

A ria, niſi vniuerſalitas referatur ad partes integrãtes ipſum, quod eſt extra propoſitum, & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes eccleſiæ ædificatæ ſunt ſuper hanc Petram. Dixit, eccleſiam meam, non indefinite, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ eſſet eccleſia Chriſti ędificanda ſuper hanc petram: ſicut dubium reliquit intellectum, quum in cęna dixit. Vnus veſtrũ me traditurus eſt, certificati enim ſumus per hæc verba, quòd vnica tota Chriſti eccleſia ędificata eſt ſuper hanc petram, & non ſumus ſuſpenſi relicti. Dixit ergo, eccleſiam meam, vt ſingularem vnicam ſolamque ſuam eccleſiam integram (de qua in Symbolo dicitur, quòd eſt vna eccleſia catholica) intelligeres. Vnde per ſolum pronomẽ, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna eccleſia loquitur, quæ eſt Chriſti eccleſia, ſine additione aliqua (quælibet namque partialis eccleſia vocatur Chriſti eccleſia cũ aliqua additione,) puta Romana, Antiochena, Conſtantinopolitana &c. Et hoc non ſolum ſecundum modernum vſum, ſed ſecundum ſacras
B Scripturas, vt patet in principio vtriuſque Epiſtolæ ad Corin. vbi dicitur Eccleſiæ quæ eſt Corint. & in principio ad Gala. Eccleſijs Galatiæ, & ad Theſſ. Eccleſię Theſſalonicẽſium &c. Habes igitur quid intelligere debeas per eccleſiam meam, idem ſcilicet quod intelligis per vnam eccleſiam catholicam. Non deſunt tamen ſophiſticæ importunitates, ex eo quòd quælibet particularis eccleſia vere eſt Chriſti eccleſia, arguentes. De illa eccleſia Chriſtus loquitur, de qua verificatur quòd eſt eccleſia mea, id eſt Chriſti, ſed de qualibet particulari eccleſia verificatur quòd eſt eccleſia mea, ergo de qualibet particulari eccleſia Chriſtus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Poteſt ſiquidem facile detegi fallacia argumenti ad rem ſpectando, & dicendo, quòd quęlibet particularis eccleſia eſt quidem eccleſia Chriſti, ſed non tota, nec ſine additione aliqua, ſed talis, puta Mediolanen. nec ita eſt eccleſia quin ſit pars eccleſiæ, Chriſtus autem loquitur de eccleſia integra, quę non eſt eccleſia talis, nec eccleſia aliqua, ſed eſt abſolute ipſius eccleſia. Nihilo
C minus dicendum eſt, quòd eo modo quo quælibet eccleſia eſt eccleſia mea, id eſt Chriſti, illo eodem modo verificatur de ea quòd eſt ædificata ſuper hanc Petram. Quod vt plenius intelligas, perſpice differentiam in modo, quo eccleſia catholica eſt Chriſti, & quo quælibet particularis eccleſia eſt Chriſti, conueniũt ſiquidem omnes partiales eccleſiæ cum eccleſia catholica in hoc, quòd ſunt Chriſti (nã quælibet partialis eſt Chriſti eccleſia, & eccleſia catholica eſt Chriſti eccleſia,) ſed differunt in modo, quia eccleſia catholica eſt Chriſti vt totum, quælibet autem eccleſia eſt Chriſti vt pars, & propterea eccleſia catholica eſt ædificata vt totum ſuper hanc petram, quęlibet autem eccleſia particularis eſt ædificata ſuper hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de eccleſia particulari, quòd eſt eccleſia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd eſt ædificata ſuper hanc petram, & propterea quia eſt eccleſia mea vt pars,
D eſt quoque ædificata vt pars ſuper hanc petram, eccleſia vero catholica quia eſt eccleſia mea vt tota, eſt quoque ędificata vt tota ſuper hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes ſe habet vt perfectum ad imperfecta, & vnitas & integritas eccleſiæ pari paſſu currunt, ideo verbum Chriſti ad literam intelligitur de eccleſia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis eccleſia, vt pars vnius eccleſię catholicæ ædificata ſup Petrum, ſicut ratione vnius eccleſię catholicæ quælibet partialis eccleſia vocari poteſt a Chriſto eccleſia mea, tamquam pars eccleſiæ catholicæ, nec aliter verificaretur, quoniã ſi ab vnitate eccleſiæ diuiſa eſſet, non eſſet eccleſia Chriſti. Nec putes aduerſari hæc ſacris canonibus, aut Sanctorum dictis, quæ ſonare videntur eccleſiam Romanam ędificatam eſſe a Chriſto ſuper hanc petram. Appellatione quidem Rom eccleſiæ, (vt multi putant) ex verbis concilij Cõſtantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vuiclec. intelligitur quandoque eccleſia catholica, & ſecundum hunc ſenſum nulla eſſet in propoſito quæſtio niſi de nomine. Sed quoniã ſenſus hic non conſonat intentioni ſcribentium de Roma. eccleſia, intelligentium ipſius nomine quandam particularem eccleſiam diſtinctam contra alias particulares eccleſias, ideo aliter dicendum eſt Roma.
E eccleſiam ædificatam eſſe a Chriſto ſuper hanc petram, verificari, nõ per proprietatem, ſed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter eccleſiam Roma. & alias manifeſtatur, commune ſiquidem eſt cuilibet particulari eccleſiæ eſſe partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacumque particulari eccleſia, ſed tantummodo de eccleſia chatolica, quòd eſt ædificata ſuper hanc petram, de ipſa enim ſola ad literam loquitur Chriſtus, dicens, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, in qua tamen omnes partiales Chriſti eccleſiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. eccleſia ab alijs partialibus eccleſijs propinquitate ad caput eccleſiæ catholicæ, nam eccleſia Roma. in ſuo proprio capite non ſolum proxima, ſed eadem facta eſt cum capite eccleſię catholicæ, ex facto enim Petri vnus atque idem factus eſt Pontifex Rom. & pontifex eccleſiæ catholicæ, ſecundum ſeipſam vero immediate heret Pontifici eccleſię catholicę. Alia autem quæcũque partialis eccleſia, nec ſecundum ſeipſam immediate iungitur

paſtori

paſtori eccleſiæ catholicæ, nec ſecundum ſuum caput coincidit cũ F capite eccleſiæ catholicę. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem eccleſiæ Rom. ad paſtorem eccleſię catholicæ, appropriantur verba Chriſti ad Rom. eccleſiam potius quam ad alias, non quod illi ſint propria, ſed eccleſiæ catholicæ, vt dictum eſt.

PROMISIT igitur Dominus Petro hac prima promiſſione, Sup hanc petrã ædificabo eccleſiam meam, futorũ ipſum fundamentũ eccleſiæ catholicæ. Per ſecundã aũt promiſſionẽ, (Tibi dabo claues regni cœlorum,) plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ eidẽ promiſſa, quod tripliciter manifeſtatur. Primo, ex ipſa re ſignificata per claues regni cęlorum, poteſtate ſcilicet aperiendi & claudendi cęlorum regnum, non his vel illis, ſed abſolute, vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cęlorum poteſt. Huiuſmodi ſiquidẽ poteſtas quadruplex poteſtatis genus ſub ſe comprehendit, hoc eſt iudiciariam tam in foro pęnitentiæ, quam in foro eccleſiæ, quoniam omnis eccleſiaſticus iudex vtriuſque fori, ſoluendo vel ligando, aperit vel claudit regnum cœlorum illi, qui G ſoluitur vel ligatur. Poteſtatem quoque gubernatiuam eccleſiæ catholicæ, non prouidendo, gubernando, inſtituendo, diſponendo, & cætera eiuſmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperitur vel clauditur regnum cœlorum. Poteſtatem etiam ad purgatorium extenſam comprehendit, vbi nota quòd licet Chriſtus non dederit Petro iudiciariam poteſtatem ſuper purgatorium, dedit tamen illi claues regni cœlorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui ſunt in purgatorio. Et propterea de poteſtate iudiciaria loquens appoſuit locum, ſcilicet ſuper terram dicens, Quodcumque ſolueris ſuper terram, & quodcumque ligaueris ſuper terram, eximens per hoc eos qui ſuper terram amplius non ſunt, a iudiciali poteſtate Petri, Loquẽs autem de clauibus regni cœlorum, nullum eximit viatorem, cui per eccleſiam poteſt aperiri vel claudi regnum cœlorum, ſed abſolute & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cęlorum, vt poſſet Petrus cuicumque viatori regnum cœlorum aperire poſitiue, claudere vero ſaltem negatiue. Hæc autem dicentes, nequaquam Auguſtinũ, H ſacroſque canones poteſtatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus, immo hinc quod dicimus confirmamus. Nam eccleſiaſtica cenſura in defunctos quatenus ſoluit aut ligat, ad id reſpicit, quod ſuper terram eſt, hoc eſt viuos, qui ligantur ne communicent, aut ſoluuntur vt communicent defuncto, quatenus vero aperit aut claudit regnum cœlorum, ad defunctorum animas reſpicit, quibus vere hinc aperitur, aut clauditur regnum cœlorum. Terminatur ergo iudiciaria poteſtas ſuper terram, claues autem regni cœlorum ad omnes viatores ſe extendunt. Poteſtatem demum imperatiuam vniuerſis ad eccleſiam quomodolibet ſpectantibus in ordine tamen ad regnum cœlorum, exigit ſiquidem recta ratio, vt poteſtas quę ſupremum ſortita eſt finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad ſupremum finem, vt facile manifeſtatur inducendo tam in artibus, quam in rectoribus, ducibus, & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, ſuperiorem ſortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces principes, ad ſuũ finem, ac per hoc illis quatenus ad ſuum diriguntur finem, præcipit. I Conſtat autem regnum cœlorum ſupremum eſſe finẽ poteſtatiq; clauium Petro promiſſarum reſpondere, reliqua vero omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere diſponi. Sub hac igitur Petri poteſtate comprehenditur poſſe imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cęlorum, nec enim huiuſmodi imperium aliud eſt quàm aperire & claudere regnum cęlorum, vt de ſe patet. Ex re igitur promiſſa per claues regni cœlorum, patet primo, quòd plenitudo poteſtatis eccleſiaſticæ Petro promiſſa eſt a Chriſto, dicente, Tibi dabo claues regni cęlorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi ſacræ Scripturæ. Iſa. quidem. 22. de Eliachim ſummi Sacerdotis plena poteſtate, dicitur, Et dabo clauem domus Dauid, ſuper humerum eius, & aperiet, & nõ erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Teſtamento Apoc. 3. de Chriſti poteſtate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nec obſtat ſi obijciatur in textu Euangelij non haberi, quòd ſi Petrus aperiat, nemo claudit, & ſi claudat, nemo aperit, quia etſi non habentur hæc verba, habetur K tamen idem ſenſus. Ex eo quidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur. Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis, manifeſte habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo ſoluit, & ita ſoluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cęlo quoque ligatum eſt, conſtat ita eſſe ligatum, quòd nemo ſoluit, & ſimiliter quod in terra ſolutum, in cœlis quoque ſolutum eſt, conſtat ita eſſe ſolutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem ſufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnum cęlorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit, æquum eſt enim, vt nõ minus, ſed potiori modo poſſint claues Petri adæquatos ſibi actus, quam actus minores exercere. Et aduerte, quod verba illa Iſa. 22. dicta ſunt Eliachim in perſona Chriſti, vt gloſ. ibi dicit. In cuius ſignũ Ioan. Euangeliſta eadẽ repetit de Chřo, tamq̃ monſtrans illũ eſſe in Eliachim ſignificatũ, & ipſemet Iſa. 9. ca. de Chřo ſcripſerat, & factus eſt principatus ſuper humerũ eius, vt oñdat clauis ſup humerũ eius, principatus ſup humerũ eius, ac per hoc vndiq; percipimus per claues regni cęlorum plenitudinem poteſtatis ſignificari. Accedit aute ad hoc teſtimonium a conſuetudine, in ſignum enim ſummæ poteſtatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promiſſiones, quum ex prima Petrus futurus ſit fundamentum eccleſię catholicæ (vbi in Petro officium ſuſtinendi eccleſiam catholicam in fidei ſoliditate ſtatuitur, & pariter eccleſiæ catholicæ neceſſitas inhærendi Petro vt fundamento imponitur, ædificationis enim ratio expoſcit, vt ædificium neceſſitatem habeat inhærendi Petræ, ſuper quam fundatum eſt) ex altera vero Petro eccleſiæ poteſtatis plenitudo pollicita ſit, manifeſte liquet promiſſũ huiuſmodi verbis Petro eccleſiæ catholicæ pontificatum eſſe, hæc enim duo præcipua eſſe in totius Chriſtianę eccleſiæ Pontifica conſtat. Ex Matthæi Euangeliſtæ igitur verbis, Tu es Petrus &c. collatis cum alijs Euangelijs, ac diſcuſſis, manifeſtatum credimus ſoli Petro Pontificatum eccleſię catholicæ eſſe promiſſum a Chriſto.

CAPVT VIII.

Perſonæ Petri, quamuis charitate qualificatæ, dictum eſſe, paſce oues meas.

EXpedito tractatu de promiſſionibus ſoli Petro factis a Domino apud Matth. tractanda occurrit commiſſio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Paſce oues meas. Vbi ſicut in antedictis quatuor dilucidanda occurrunt, hoc eſt, quod perſonæ Petri, quòd ſoli dicta hæc intelliguntur, ita quòd nuſquam aliàs cæteris ſimilia dicta ſunt, quòd tota eccleſia paſcenda commiſſa eſt Petro, & quòd per hęc pontificatus eccleſiæ catholicę datus eſt Petro.

Quoniam autem ſoluere neſcit, qui nodum ignorat, qui rem dubiam reddere poſſunt, in horum ſingulis afferenda ſunt. Ex duobus H in primis apparet, quòd non perſonæ, ſed qualificatæ perſonæ dictũ eſt, Paſce oues meas. Primo, ex cognominatione Petri, dum appellatus eſt Simon Ioannis, hoc eſt obediens gratiæ, neque enim fruſtra (vt Beda hic dicit) ſic eum Dominus appellauit, ſed ad hoc myſterium inſinuandũ. Deinde ex trina interrogatione, Diligis, me: & ſic manifeſte amari dixit, Paſce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non perſonæ, ſed perſonæ qualificatæ obedientia diuinę gratię & amore ipſius Chriſti dictum eſt, Paſce oues meas.

HOC In hoc loco obſeruandum eſt, ne in extremos declinemus errores; ſed media incedamus via, quum enim de qualificatæ perſonę officio agitur, quatuor occurrunt, ſcilicet perſona, qualitas eius, vſus officij, & rectitudo eius. Quę omnia licet diuerſa ſunt, hæretici tamen nolentes diſcernere inter poteſtatis vſum & rectitudinem vſus, totum qualitati attribuunt, malosq; Chriſti miniſtros cognoſcere recuſantes, quia qualificati Chriſti charitate non ſunt, tanquam poteſtas & rectus poteſtatis vſus idem ſint, vel ſaltem vtrũq; I qualitati, hoc eſt charitati commiſſum ſit, vnde latius aberrantes, cuilibet iuſto eccleſiaſticam arrogant poteſtatem. Stulti autẽ (quorum infinitus eſt numerus) rectitudinem vſus paruipendentes, ſi perſonæ eccleſiaſticam tribuunt poteſtatem, quicquid ſit de charitatis qualitate feciſſe putant ſatis. Recta vero ac catholica ratio medium amplectitur viam perſonæ qualificatę datam & dari debere eccleſiaſticam poteſtatem cenſens, ea tamen ratione, vt perſonæ poteſtas ſeu poteſtatis vſus, qualitati vero rectitudo vſus reſpondeat. Sic. n. vterque vitatur error, dum ſapienter qualificatę perſonæ committitur, vt recte vtatur eccleſiaſtico miniſterio, & ſic contingit malos eſſe miniſtros, eccleſia ambiguitatis, aut fallaciæ periculo non ſubſit, ſed per malos etiam bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qualificatæ debet perſonæ committere rectum vſum officij, hoc maxime decuit ſapientiam incarnatam. & propterea tertio a Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu bonitas actus charitati tribuitur, vt omnes communiter Doc. ſonant. K Patet autem actum optimum a Saluatore Petro commiſſi dicendo, Paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionum: paſcere enim eſt conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit. non hœdos, non boues, non lupos, & id genus homines, luxurioſos, ſuperbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore ſubtracto, amor Chriſti ratio paſcendi oues ſignificata explicetur. Ex quibus tribus ſimul iunctis perſpicuum ſit, quòd actum optimum committebat Petro dicens, Paſce oues meas & quia (vt dictum eſt) actus optimus non poteſt niſi a charitate Chriſti prodire, ideo perſonæ qualificatæ charitate a Domino commiſſus eſt. Ex hoc autem non ſequitur (vt hæretici fingunt) quòd qualitati commiſſum eſt paſtorale officium: ſed charitati quidem commiſſa intelligitur bonitas, ſeu rectitudo vſus officij paſtoralis, ipſe autem vſus perſonę commiſſus intelligit. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua paſcat oues meas: ſed perſonam ter alloquutus dicens, Paſce

tu agnos,

tu agnos, ſeu oues meas. Et ſicut apud Matth. perſona Petri deſcripta eſt nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his ſingulariter Petro conuenientibus perſonam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non ſemel, ſed ter eodem nomine proprio & patris carnalis perſona Petri ſecundum carnem deſcribitur, Simon Ioannis, ſeu Iona (vt correctiores codices habent) & ſecundum animam ex propria humiliatione, qua cor Chriſti ſcientiæ ſubmittit, ter repetens Domine ſcis, quia amo te & ex propria contriſtatione, contriſtatus eſt Petrus, &c. vt ex his ſibi proprijs, Petri perſonam aperte intelligeremus eſſe illam, cui Chriſtus dixit, Paſce oues meas: ac proinde nō dono charitatis, ſed perſonæ commiſſū officiū paſtorale percipieremus: ex exacta aūt charitate intelligeremus charitati commiſſi rectitudine vſus officij paſtoralis, nemo enim ſine charitate pōt officio paſtorali recte vti. Et hæc ſecūdū literalem Euangelij ſenſum ſunt, ad myſticum vero ſenſum (vnde efficax non poteſt argumentum trahi) ſpectat quod Simon Ioannis interpretatur, obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Chriſtus non qualitati, ſed perſonæ Petri quaſificatæ charitate dixit, Paſce oues meas, ac proinde ſi decidiſſet Petrus a charitate nō amiſiſſet paſtorale officium, ſed rectum vſum illius, quoniam a charitate pendet non officium, ſed rectitudo vſus vt planum eſt apud quemlibet catholicum Doctorem, & ſolos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

Soli Petro, ita quòd non alijs Apoſtolis, dictum eſſe, paſce oues meas.

QVòd autem ſoli Petro dictū ſit a Chriſto, Paſce oues meas, textus ipſe clare manifeſtat, tum ex nomine proprio ſuo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione appoſita ad alios, Diligis me plus his? comparationum enim diuerſitatem monſtrat ipſius ad alios apoſtolos præſentes, quibus comparatur, tum ex propria Petri paſſione, qua contriſtatus deſcribitur ex tertia interrogatione memor negationis Chriſti prædictæ ſibi olim ipſo peram mori, ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data poſt reſurrectionem Domini, & alijs apoſtolis, nec antea, nec poſtea inuenitur ſimile quid dictum, reſtat vt omnino ſoli Petro dictum ſit, Paſce oues meas. Nec obſtat, quòd ecclesia apoſtolos omnes vocat paſtores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores (quādo hoc ad apoſtolatū manifeſte refertur, & propterea eo modo dicuntur paſtores dominici gregis, quo ad apoſtolatum ſpectat paſtoralis cura, vt autem apoſtoli nomen teſtatur paſtorale exercitium ad apoſtolos ſpectat, vt ad legatos Chriſti, & ſic hoc eſt, vt legati Chriſti dicuntur paſtores dominici gregis. Petrus autem (vt ex ſuprædictis & dicendis patebit) conſtitutus eſt, vt ordinarius paſtor etiam ipſorum Apoſtolorum, & hoc ſignificant Chriſti verba, Paſce oues meas.

CAPVT X.

Petro ſoli vniuerſam committi eccleſiam, per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas.

VNiuerſam autem committi eccleſiam Petro per hęc verba, Paſce oues meas, ſophiſtice in dubium vertitur ex ſex.

Primo, Quia non dicitur, Paſce oues meas omnes: ſi enim tota eccleſia comprehenſa eſſet, dici debuiſſet omnes oues meas, ſicut dictum eſt, Docete omnes gentes, Matt. vlt.

Secundo, Quia nihil impoſſibile commiſſum eſt a Chriſto, vniuerſam autem per orbem eccleſiam paſci ab vno eſt impoſſibile. Et ſi dicatur, quòd vnus per alios poſſet paſcere totum orbem: Cōtra, quia Dominus dixit, Paſce, & non dixit, fac paſcere oues meas hoc enim etiam ethnicus poſſet facere, committere, ſcilicet alijs, vt paſcerent oues Chriſti.

Tertio, Quia peccaſſet Petrus ſi non omnes ſolus pauiſſet, ſi omnes ſoli commiſſæ ſunt.

Quarto, Quia Petrus nullum Apoſtolum miſit, & quilibet Apoſtolus ordinauit epiſcopos abſque Petri authoritate.

Quinto, Quia conſtituimus apoſtolos in diuerſas mundi partes tamquam ſuas portiones diſtributos.

Sexto, Quia Petrus circunciſionis tantum oues ſortitus eſt, vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quum vidiſſent, quòd creditum eſt, mihi Euangelium præputij, ſicut & Petro circunciſionis, qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circunciſionis, operatus eſt mihi inter Gentes.

QVOD Manifeſte autem exorbitent hæc a vero Euangelij ſenſu, non eſt difficile aperire, dicendo ſiquidem, Paſce oues meas, oportet aut omnes, aut iſtas, aut nullas, vel vage oues commiſiſſe paſcendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiſerit, verba ipſa teſtantur, quòd vero nullas, veritati aduerſatur, quòd autem vage reliquerit, & Chriſti ſapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur: ſapientis enim gubernatoris & potentis diffinite prouidere, non vagam relinquere prouiſionem ſuā. Et conſtat quòd ex hoc ipſo, quòd ſolo pronomine Meas, demonſtrat oues, non vage, ſeu indefinite loquitur, ſed ex hoc ipſo, quòd nullas ſuas eximit, omnes ſuas comprehendit dicendo, Paſce oues meas. Et obſerua peruerſitatem exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, de omni eccleſia Chriſti intelligendum putant, ne vnam ſolam eccleſiam ſuper petram ædificatam fateantur: quando vero apud Ioannem Petro dicitur, Paſce oues meas, indefinite exponunt, ne oues Chriſti ſub vno paſtore comprehendant. Ibi rem ſingularem, vnam ſcilicet eccleſiam catholicam, contra omnem rationem diſtribuunt vniuerſaliter, hic res diuerſas, multas ſcilicet oues diſtribuere vniuerſaliter recuſant, vt hinc videas falſos eſſe eorum ſenſus, falſum enim etiam ſeipſo diſſonat. Et per oppoſitum, quia vero omnia conſonat, eccleſiaſticus ſenſus ſicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur eccleſia catholica, vt comprehendantur omnes Chriſti particulares eccleſiæ in ea tamquam partes in toto, ita hic oues Chriſti, ita intelliguntur explicite per pronomen meas, vt nulla relinquatur, quæ ſub pronomine, meas comprehenditur.

ET PROPTEREA Non oportuit apponere omnes, quia quæcumque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur, quum dicitur, Paſce oues meas, ſicut Ioan. 10. omnes comprehenſę ſunt Chriſti oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis, & rurſus, Oues meæ vocem meā audiūt &c. Vnde ly meas, vniuerſalis ſigni ſupplere effectum a ſortiori ratione neceſſario appoſitum patet, & propterea non eſſe ſimile iudicium de hoc textu & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam ſuas, quam nō ſuas per electionem gentes docendas mandauit, hic vero, oues ſuas paſcendas commiſit ſufficienter, per ly meas, comprehendens omnes, vt ratione & teſtimonio Scripturę monſtratum eſt clariſſime conſtare ex eodem Euangeliſte. Et hinc confirmatur ſenſus catholicus, quoniam quod ibi Chriſtus promiſit, hic exhibuit, & propterea quia et totam eccleſiam promiſit, hic omnes oues commiſit. Et confirmatur rurſus ex verbis domini Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnū ouile & vnus paſtor. ſi enim ex ouibus omnibus ouile vnum conſtare debet ſub vno paſtore, conſequens eſt, vt quum vnus paſtor inſtituitur, & dicitur, Paſce oues meas, illius vnius ouilis cura committatur. Dubitandum enim forte fuiſſet, ſi plura haberet Chriſtus ouilia, de quibus ſuis ouibus loqueretur, quum autem vnum tantum ouile ſe habere teſtetur, dubitari non poteſt, quin ſuas oues committat, niſi quis adeo deſipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rurſus hic ſenſus ex Sanctorum expoſitione, quorum authoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, ſiniſtro prandio commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

Ad ſecundam vero obiectionem dicitur, quòd non eſt impoſſibile, ſed neceſſarium atque vtile, omnes Chriſti oues paſci ab vno, vt catholicæ eccleſiæ cap. In hoc autem paſcendi modo, ſcilicet vt a capite catholicæ eccleſiæ, cauditur quòd Chriſti oues diuerſis coadiuuantibus membris paſcuntur a capite, ſicut totum corpus a capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non eſt dicendum, quòd Petrus paſcit, id eſt facit paſcere, ſed quod ipſe vt caput per alia commembra coadiuuantia paſcit omnes Chriſti oues, quod non poſſe per principem laicum, aut quemcumque alium, qui nō eſt caput eccleſiæ, fieri conſtat, Tantoque poſſibilius eſt a Petro paſci omnes Chriſti oues, quanto Petrus vicarius eſt Chriſti viuentis, regnantis & aſſiſtentis ad dirigendum, inſpirandum, atque adiuuandum.

Vnde patet ſolutio tertię obiectionis, commiſſum eſt enim Petro ſoli, non vt ſolus omni modo, ſed vt ſolus tamquam caput catholicæ eccleſiæ paſcat omnes Chriſti oues, & propterea non peccat ſi per commembra adiuuatur ad paſcendum Chriſti oues, ſed peccaret ſi concapur eccleſiæ catholicæ ſubineret.

Ad quartum dicitur, Petrum nullum miſiſſe Apoſtolum, quia præuentus eſt a Chriſto domino, qui miſit Apoſtolos. Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant authoritate Apoſtolatus, epiſcopos ordinare abſque habita a Petro facultate.

Ad quintam dicitur, quòd diſtributio Apoſtolorum ad apoſtolatus exequutionem ſpectat, & nihil penitus obſtat paſtorali officio Petri, ſicut tu nullo eiꝰ authoritas imminuta eſt ex hoc, quòd Chriſtus Apoſtolos miſit, hoc enim ad legationem, illud vero ad exequutionem pertinet.

Et per hoc etiam ſoluitur ſexta obiectionum quantū ad exequutionem apoſtolatus Paulus loquitur, vt ipſa verba clare teſtantur, Qui operatus eſt in apoſtolatu. Cum his enim diuerſis exequutionibus euidenter ſtat vnitas paſtoralis curę apud Petrum.

CAPVT XI.

Petro per hæc verba, Paſce oues meas, commiſſum a Chriſto pontificatum totius eccleſiæ eſſe.

ECcleſiæ Totius pontificatum Petro per hęc verba collatum inficiantur aliqui.

Primo, Quia paſcere non ſignificat principari aut eſſe primum.

Secundo, Quia verbum Chriſti eſt vel exhortatorium vel præceptorium ad paſcendum, non ad ſubiiciendum oues. Et ſi dicatur, paſcere non poteſt niſi ſuperior, quid ad me? quęre locum vbi verba ſunt conferentia Petro poteſtatem ſuper eccleſiam: hic enim ſolummodo paſcere committitur.

VERVM Difficile non eſt pontificatum monſtrare ſub his verbis datum. Paſcere ſiquidem Chriſti oues, actus eſt autoritatis in paſcente, vtilitatis in ouibus, finis in Chřo. Eo namque ipſo ꝙ Chriſtus ſuos vt oues paſcendas Petro commiſit, meridiana luce clarius patet, quòd ipſum præfecit aliis vt paſtorem ouibus.

Non oportet ergo alium quærere locum, vbi Petro poteſtas data eſt ſuper eccleſiam: quoniam hic locus eam atteſtatur datam, ni ſi quis vſque adeo deſipiat, vt Petro dictum putet, Paſce oues meas, non officio paſtoris, ſed officio mercenarii. Quæ etiam inſipientia confutatur ex trina exactione charitatis Chriſti a Petro: cui enim amore Chriſti paſcendæ oues cōmittuntur, procul abeſt amor mercenarius. Vnde etſi paſcere non ſignificat principari, ſignificat tamē actum eccleſiaſtici principis, & rurſus ſi non ſignificat principari, præſupponit tamen principatum, quia præſupponit paſtorem. Vnde & bene reſpondebatur, quod paſcere non poteſt niſi ſuperior. Et quum dicitur, Quid ad me? reſpondetur, multum profecto ex ipſa ratione connexorum: habent enim hoc, vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt ſi paſcere non poteſt niſi ſuperior cui datum eſt paſcere, datum quoque eſt eſſe ſuperiorem, vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd non eſt alius quęrendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus eſt ſup eccleſiā: quonia hic clare habetur.

Affirmamus autem Chriſti verbum præceptorium eſſe: nam ſi Apoſtolo Paulo vę eſt, ſi non euangelizauerit, multo magis Petro væ eſt, ſi non pauerit oues Chriſti. Sed non præceptorium ſolummodo eſt Chriſti verbum, ſed inſtitutorium: nam, ſi in conditione primæ partis vniuerſi, verbum Dei inſtituit creaturas præcipuas, & ſimul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in ſeculū ſeculi, præceptum poſuit, & non præteribit) par eſt, vt in creatione Chriſtianæ eccleſiæ primum eius membrum eodem verbo perfecerit, pręcipiendo ſummum pontificatus opus, & inſtituendo ipſum pontificatum. Eo vero ipſo, quo Petro, vt paſcat Chriſti oues, committitur, Chriſtianus populus, vt oues, iubetur ſe habere ad Petrū, fruſtra enim cōmitterentur vt oues paſcendæ Petro, niſi vt oues exhiberentur eidem a communi Domino. Vnde neceſſitas non ſolum paſtus, ſed ſubiectionis in verbis Domini ſignificatur, quum dicitur, Paſce oues meas. Atteſtante etiam hoc Aug hic exponente, paſcere non ſolum docere, ſed regere, dum dicit, oues ipſas paſcendas, hoc eſt docendas regēdaſque committit: & Chryſoſto. Paſce oues meas, fratrum curam ſuſcipe, & gloſſa ex Alchui Paſcere oues eſt credentes in Chriſto, ne a fide deficiant, cōfortare, terrena ſubſidia ſi neceſſe eſt, ſubditis prouidere, & exempla virtutis cum verba prædicationis impendere, aduerſariis obſiſtere, errantes ſubditos corrigere. Quocirca, etſi paſcere non ſignificat principari, ſignificat tamen Chriſti oues regere, in quo clauditur principari, etſi non ſignificat principari, trahit tamen ſecum principari: ſicut trahit ſecum requirere, reducere, alligare, conſolidare cuſtodire & ſanare, quorum meminit dominus Ezechie. 34. vnde & Petrus princeps Apoſtolorum, & princeps ſuper plebem Chriſti conſtitutus dicitur, & iuxta Greg. verba ad Mauri. Cura ei totius eccleſiæ, & principatus committitur.

Et ſi quæratur, quare Dominus commiſit pontificatum Petro nō ſub vocabulo prælationis, ſeu autoritatis, vel dignitatis, ſed actus paſcendi ſuas oues? In promptu ratio eſt, & ex parte rei, quia prælatio, ſeu autoritas eſt propter paſcere oues Chriſti, & non contra. Et ex parte appetitus regnandi, quia non locus ſuperior, non dignitas, aut autoritas ambienda eſt, ſed paſtus ouium Chriſti appetendus in pontificatu, iuxta quod Apoſtolus poſtea dixit, Qui epiſcopatū deſiderat, bonum opus deſiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante paſſionem Lucę vigeſimoſecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent in eos, benefici vocantur, vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor. Hinc enim a miniſteriali actu paſcendi Chriſti oues, ſignificauit pontificatum tacitum, tanquam annexum quid, & non æſtimandum niſi propter vtilitatem ouium Chriſti, cuius oppoſitum contingit in regibus & dominis gentium: quia ad hoc vt regnent & domini ſint, omnia ordinant.

Porro commiſſum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monſtrat pontificatum, paſcere ſiquidem electos præcipuus eſt pontificis actus. Nam ſicut ad ſupremam diuinæ prouidentiæ par-

F tem ſpectat cura electorum (ad quorum felicitatem non ſolum cęli motum ordinauit, teſtante Ioan. in Apoc. cap. 6. Dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conſeruorum eorum, ſed etiam ipſemet deſcendit de cælis, & homo factus crucifixus, mortuus, ſepultus, &c. omnia ſuſtinuit propter electos,) ita ad ſummam eccleſiaſticam curam, quam pontificatum vocamus, ſpectare oportet paſcere electos. Conſtat autem ſolos electos ſignificari, quum dicitur, Paſce oues meas, teſtante hoc ipſo Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in ęternum, & nō rapiet eas quiſquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quaſi ad ſolos electus ſe extendat, reſtrictus eſt, ſed ſubordinatus electorum paſtui, hinc eſt omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim ſecundum vniuerſi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum eſt electorum, &

G idem tamen etiam ad propagandos non electos ſe extendit, & ſecūdum ordinem gratiæ ſumme bonus paſtor Chriſtus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, hoc eſt electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit, ita in ſacris myſteriis ſummus pōtificatus propter paſcendos eſt electos, & idem non electos comprehendit. Nec immerito, quoniam eiuſdem eſt cura finis & diſpoſitio eorum quę ſunt ad finem; vita autem electorum finis eſt gubernationis aliorū. Omnia, inquit Apoſtolus ſecundæ, Timothæi ſecundo, ſuſtineo propter electos, & ad Romanos octauo, Omnia electis donata teſtatur, & ſuper omnia bona Domini conſtituendi affirmantur electi Matthęi vigeſimoquarto. Nec ſilentio inuolutos propterea dixerim præſcitos, quoniam ſub agnorum nomina comprehēdi aliquos præſcitorum non inconuenit, ſunt enim Chriſtiani multi imperfecti, ſemper diſcentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes, quos Dominus paſcendos ſimul cum ouibus, hoc eſt electis, commiſit Petro. Vnde bis commiſit agnos, & tertio oues, non ſolum quia imperfecti maiore egent cura, ſed vt ipſo numero diuerſitatem inſinuaret agnorum ſuorum, hoc eſt Chriſtianorum communem vitā

H ducentium, dum alii reprobi, alii electi ſunt, oues autem ſemel & vltimo committuntur, quia omnes Chriſti oues inter electos ſunt, & creſcens oratio ad ſummum terminatur. Et quum omnes paſtorali Petri curę committantur, ſoli agni & oues paſcendæ committuntur, Lupi ſiquidem, Leones & Vrſi commiſſi intelliguntur cauēdi, fugandi, aut exterminandi. Vnde nullus a Petri pontificatu exēptus relinquitur, etiam ſi ſolum fuiſſet illi commiſſum, Paſce oues meas, propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apoſtolus ad Ro. 8. teſtatur. Fit autem rurſum huius excellentia commiſſi operis manifeſtior, diſcurrendo per paſtorales pontificiaque opera, nā ſex illos actus paſtorales Ezech. 34. poſitos ſcilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, conſolidare quod erat infirmum, ſanare quod erat ęgrotum, cuſtodire quod pingue & forte, ad paſtū ouium ordinari teſtatur Dominus, arguens de his paſtores dicens, Vę paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges a paſtoribus paſcuntur? lac comedebatis & lanis operiebamini &c.

I Vbi rationem omiſſionis manifeſte reddit ex eo ꝙ non oues, ſed ſemetipſos paſtores mali paſcunt, tamquam omnium horum operū ratio ſit vacare ad paſcendum ipſas oues. Actus quoque iudiciales, qui in eccleſia fiunt tam in foro pęnitentiæ, quàm in foro contentioſo, ad paſcendas Chriſti oues ordinari non ait dubium. Aperire donum & claudere regnum cęlorum ad paſtum ouium ſic ſpectant, quòd aperire regnum cęlorum eſt paſcere oues Chriſti: claudere autē illud, ad paſtum earundem ordinatur, quandoquidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Conſtat igitur, ſi colligantur cuncta ſignificata per hanc promiſſionem, Paſce oues meas, commiſſum Petro eſſe totius eccleſiæ pontificatum. Nec vt noua hęc cudimus, ſed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem atteſtatione Petri pontificatum firmantes, vt in vltimo patebit cap.

K

CAPVT XII.

Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ.

FIrmato Petri pontificatu eccleſiæ catholicæ, oportet de ſucceſſore eius tractare. Et vt intelligatur manifeſte differentia inter catholicos & ſchiſmaticos, prænotandum eſt in quo conuenimus, & in quo diſſentimus. Concorditer ſiquidem fatemur Petrum Apoſtolorum principem &c. fuiſſe Rom. pontificem, ſicut Iacobus Apoſtolus fuit pontifex Hieroſolymitanus, & propterea quemlibet Rom. epiſcopum ſucceſſorem eſſe Petri in pontificatu Rom. eccleſię, ſicut quilibet Hieroſolymitanus epiſcopus ſucceſſor eſt Iacobi in pontificatu Hieroſolymitanæ eccleſiæ. Concorditer quoque affirmamus, Hieroſolymitanum epiſcopum non ſuccedere Iacobo, niſi in Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopatu, non enim ſuccedit Iacobo in authoritate apoſtolatus, ſed ſtatim diſſentimus, quum inferę

ferre conantur Roman. pontificem non ſuccedere Petro niſi in epiſcopatu Rom. eccleſiæ, fatentur enim catholici Roma. pontificem ſuccedere Petro non ſolum in epiſcopatu Roma. eccleſiæ, ſed etiam in pontificatu eccleſiæ catholicæ. Vbi ſi perſpicaciter ſcrutati fuerimus, videbimus duo ſupereſſe tractanda, an ſcilicet Petrus habebat diuino iure ſucceſſorē in pōtificatu eccleſiæ catholicæ, & an huiuſmodi ſucceſſor ſit Ro. pontifex. Schiſmatici enim negant Roma. pontificem epiſcopum eſſe eccleſiæ catholicæ: & pernegant oportere inſtitutione diuina aliquem vnum ſuccedere Petro in regimine totius eccleſiæ, & ante omnia negant Petrum inſtitutum a Chriſto pontificem eccleſiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiuſmodi Petri pontificatum, ſupereſt vt primo an habeat aliquem ſucceſſorem, & demum an ille ſit Rom. pontifex tractemus.

ET IVXTA præfixum modum afferenda occurrit argumenta quibus contra vnicum Petri ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ inſurgitur.

Arguitur ergo primo ex coniunctis, Si hæc verba Chriſti ad Petrum, Tibi dabo claues regni cælorum, Matt. 16 & Paſce oues meas Ioā. vlti. extenduntur ad ſucceſſorem, par eſt vt verba antecedentia concomitantia, & ſubſequentia dicta Petro a Chriſto, intelligantur quoque dicta non ſoli Petro ſed ſucceſſori: ſed hoc conſtat eſſe falſum, vt patet ſigillatim diſcurrendo. Nam apud Matth. Dominus præmittit. Tu es Petrus: & poſt ſubiungit reprehendendo Petrum, Vade poſt me Satana, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſimiliter apud Ioannem præmittitur, Diligis me plus his? & ſumma concomitanter interponuntur cum Petri reſponſionibus & poſtea ſubiungitur Quum eſſes iunior cingebas te &c. nihil autem horum ſpectat ad ſucceſſorem ſecundum literalem ſenſum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Paſce oues meas, ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori, ſed ſicut reliqua myſtice applicantur ad ſucceſſorem, ita & hæc.

Secundo ex ſimilibus, Verba Chriſti Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori, ergo nec illa, Tibi dabo claues, & Paſce oues meas, &c ſunt dicta Petro pro ſe & ſucceſſore. Conſequentia tenet a ſimili: præſertim quum ipſe textus a ſacris Doctoribus afferatur pro ſoliditate ſucceſſionis Petri in fide. Antecedens vero manifeſtatur ex eo quòd ibi dicitur Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ſi enim de quolibet ſucceſſore hæc dicta ſunt, oporteret ſucceſſorem quemlibet auerſum quandoque eſſe vel fuiſſe, vt de ipſo poſſit verificari, & tu aliquando conuerſus ſicut Petrus auerſus fuit negando Chriſtum cum periurio, & poſtea conuerſus confirmauit fratres ſuos.

Tertio ex aliis eidem Petro a Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. Cur enim huiuſmodi ſoli perſonæ Petri ita quod non ſucceſſori dicta eſſe ponuntur, illa autem, Tibi dabo, & Paſce ad ſucceſſorem referuntur, voluntarie enim hoc fieri videtur.

Quarto ex omiſſis. Nuſquam ſiquidem dixit Chriſtus ſe loqui in illis verbis Petro pro ſe & ſucceſſore, quum tñ debuiſſet hoc docere, quum hoc vt vnum de neceſſario credibilibus proponatur eccleſiæ, & ipſe Iſa. 5. dixerit Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ & non feci? ſi enim totum quod debitum erat effecit ſynagogæ Iudæorum, multo magis potuit efficit eccleſiæ Chriſtianæ.

Et augetur hoc argumentum ex hoc, quod Dominus Matt. vlti. dixit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Vbi quia ſe fore in toto hoc tempore cum eccleſia nos certificare voluit dicendo, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi, manifeſtauit quòd ad diſcipulos pro ſe & ſucceſſoribus eorū loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd ſi Petro & ſucceſſori intendiſſet hæc dicere, explicaſſet, aut inſinuaſſet ſucceſſorem, ſicut inſinuauit ibi ſucceſſores diſcipulorum.

Quinto ex compoſitione. Quænam ratio eſt, vt nullus aliorū Apoſtolorum habeat ſucceſſorē in Apoſtolatu, & ſolus Petrus habeat? Et ruſſus quæ ratio eſt, vt Apoſtolorum ſucceſſores ſint, & dicantur epiſcopi (quos conſtat eſſe æquales: vnde & fratres vocantur, & vnus tantum epiſcopus ſucceſſor ſit Petri ſuper totam eccleſiam. Et rurſus prætactum eſt, quæ ratio ſuffert, vt epiſcopus Hieroſolymitanus ſuccedat Iacobo in epiſcopatu illius eccleſiæ & non in apoſtolatu: ſucceſſor autem Petri ſuccedat ei in apoſtolatu ac pontificatu totius eccleſiæ? hoc enim non niſi humana ratione aut voluntate factum videtur, quum Scripturæ deſit autoritas.

Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primo, Si ad ſolum Petrum refertur Chriſti verbum: ergo non ad ſucceſſorem, & iterum, ergo cum Petro claues venerunt & abierunt. Et probantur ſequelæ: quia non poteſt ad plus pertinere quod ad vnū tantum dicitur. Secundo, quia ſi ad ſucceſſorem extenditur, ergo neceſſaria ratione & ad alios Apoſtolos quia tunc erant præſentes, ſucceſſores autem Petri nondum erant. Tertio quia ridiculum eſſet, quòd omnium eccleſiarum idem Baptiſma, eadem Euchariſtia, eadem Confirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitētia, Vnctionis, Matrimonii, & reliqua ſacramenta, eadem fides, ſpes charitas, gratia, mors, vita, gloria eſſet, vna hæc temporalis potentia vni tributa eſſet ſucceſſori Petri per Verbum Dei, quod commune eſt

A omnibus. Quarto, Si vnus epiſcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeſte Hiero. in epiſtola ad Euandrum, quæ habetur 93. di. Ⅲ. ca. Legimus hæreſim docet, nō ſolum ipſe ſed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi epiſcopos euſdem eſſe cum presbyteris, & epiſcopos æquales eſſe. Quinimo quidem Hiero. ſuper epiſtolam ad Tim. & habetur 95. diſtin. ca. Olim dicit. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam diſpenſationis dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores, & in communi debere eccleſiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri ſucceſſor epiſcopus maior eſt aliis.

AD HVIVS rei euidentiam conſiderandum eſt triplici via oſtendi eſſe ſcilicet hæc Chriſti verba toties repetita Petro, non ſolū pro ſe, ſed pro ſucceſſore ſuo dicta eſſe. Prima via ex ipſis verbis Domini, quam dixit. Paſce oues meas, procedit. Nam dicendo, Paſce oues meas, vnum ouium ſuarum paſtorem inſtituit (vt ipſa verba

B teſtantur, abſque vlteriori probatione) Paſtor autem ſignificat ordinarium rectorem ouium, vt patet tum ex ipſis nominibus Paſtoris & Ouium, tum ex ipſa ratione paſcendi, tum quia oportet eum qui ordinarie gerit curam ouium, vel mercenarium vel paſtorem eſſe, ſed mercenarius non eſt: quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius eſt: vt dicitur Io. 10. Relinquitur ergo, quod is, qui ordinarie curam ouium gerit, paſtor eſt. Conſtat autem paſtorem, vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui paſtorale officium exercebat, ſed per ſucceſſionem oportere durare. Et hinc fit, vt inſtitutio paſtoris ſit, inſtitutio perpetui officii, ac per hoc quod in prima inſtitutione paſtori tribuitur, pro quolibet ſucceſſore eidem datur. Vnde ex hoc ipſo, quòd Dominus dicendo, Paſce oues meas, paſtorem totius eccleſiæ inſtituit, paſtorale officium totius eccleſiæ ſtatuit ex tunc, & in ſecula omnia ſeculi: & conſequenter, quòd dedit tunc Petro, ſignificauit ſe dare cuilibet Petri ſucceſſori in Petro. Ruſſus dicendo, Paſce oues meas, perpetuitatem paſtoris intelligendam ex alio capite monſtrauit, nam oues ſuas duraturas ſciebat, & dixit, vſque ad

C conſummationem ſeculi in præſentis miſeriæ ouili vno, & propterea eo ipſo quod ouibus in vno ouili duraturis vſque ad conſummationem ſeculi prouidit de paſtore vno, dicendo Petro, Paſce oues meas, ſignificauit ſe prouidere de vno paſtore vſque ad conſummationem ſeculi. Habemus ergo dupliciter ex ipſis Euangelii verbis a Domino inſtitutum eſſe quemlibet Petri ſucceſſore paſtorem totius eccleſiæ in ipſo beato Petro.

Secunda via ex rationibus fundatis ſupra ſacra Scriptura procedit, tum quia deſipientis eſt putare Chriſtum prouidiſſe de paſtore ſuarum ouium pro parte temporis & ea minima qua, ſcilicet vixit Petrus, & non pro toto & tam prolixo tempore vſque ad conſummationem ſeculi, quo durant ſuæ oues. Tum quia rationabile eſt, vt vniuerſalitas temporis cointelligatur vniuerſalitati locorum, &

D proinde quia dicendo, Paſce oues meas, oues ſuas vbique terrarū comprehendit, conſequens eſt vt eaſdem pro quocunque futuro tempore comprehendat. Tū quia Chriſtus ſynagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & non feci, inſufficienter prouidiſſet Chriſtianæ eccleſiæ, conſtituendo eam vnum ouile ſine vno paſtore totius ouilis, conuerſante cum ouibus ſuauiter, hoc eſt ſenſibiliter ſecundum modum ipſarum ouium, vtpote, quæ viuunt non ſola ſpirituali, ſed ſenſitiua natura, quum tamen de ipſo ſcriptū ſit, Attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit oīa ſuauiter. Sap. 8.

Tertia autem & ea optima pariter, & certiſſima via procedit ex expreſſa diuina reuelatione facta eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Vt enim intelligimus de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifeſte habetur quòd in hoc ſenſu a Sanctis innumeris, & ſacris conciliis vniuerſalibus intellecta eſt inſtitutio pontificatus Petri ſuper totam eccleſiam a Chriſto facta. Certo autem certius eſt illum eſſe verum Scripturæ ſenſum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuerſalis ſynodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur abſq; omni

E haſitatione quemlibet Petri ſucceſſorem inſtitutum in beato Petro eſſe paſtorem totius eccleſiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & ſubſequentia inuenire duplicia, vel pertinentia ad paſtorale officium, uel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidem ad paſtorale officium (quale eſt illud, Vade poſt me Satana, vt patet in ipſo Euangelii textu) non oportet eſſe ſolicitum an ſpectent ad ſucceſſorem, de pertinentibus autem dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium paſtorale, eodem modo pertinent ad ſucceſſorem. Vnde, vt ad ſingula deſcendatur, quia verba præmiſſa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non ſpectat ad pontificatum, ſed ad confeſſionē, quam fecerat Petrus (vt declaratum eſt) nec ad ſucceſſorem pertinent. Quod vero dicitur, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius eccleſiæ neceſſario pertinens, ad ſucceſſorem quoque pertinere oportet, neceſſe eſt enim ſucceſſorem Petri eſſe Petrum, id eſt in fide ſolidum, vt ſuper hanc petram Chriſtus ædificet eccleſiam ſuam. Difficultates aute, quæ circa hoc ſunt,

In ſequenti tractabuntur cap. Quod autem dicitur apud Ioan. diligis me & amas me? quodammodo ad paſtorale officiū ſpectat, & quodammodo non. Nam rectitudo paſtoralis officii amorem Chriſti exigit, ipſum autem paſtorale officium ſine Chriſti amore poteſt, & haberi, & exerceri, & propterea amor Chriſti ad ſucceſſorē quoque ſpectat, quantum ad rectitudinem vtendi paſtorali officio, non autem quantum ad habendum vel exercendum ipſum paſtorale officium. Et ſimiliter quòd adiungitur, Quum eſſes iunior, licet cum Petro finitum ſit, quantum ad prophetiæ conſummationem, quantum tamen ad inſinuatam præparationem animi paſtoralis ad ponendam animam pro ouibus Chriſti, & frequentem euētum perſecutionum, aut mortis pro Chriſti ouibus bono paſtori, ad ſucceſſoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

Ad ſecundum dicitur, quòd verba illa Domini iuxta regulam de pertinentibus vel impertinentibus ad officium paſtorale (quia ad paſtorale ſpectat officium confirmare fratres) Petro pro ſe & ſucceſſore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hic dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quod ſuperbire poterat in his, quę promiſſa erant a Chriſto. Et rurſus, Poſtquam me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principe Apoſtolorum deputauerim, hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra eccleſiæ. Cyrillus quoque hic dicit, Omiſſis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatum. Nec propterea oportet quemlibet Petri ſucceſſorem cadere a Chriſti charitate, hec enim Domini verba non neceſſitatem ſed poſſibilitatem auerſionis a charitate cum indeficientia fidei ſignificant, ſic vt ſi auerti contingat, cōuerſus confirmet fratres ſuos. Indeficientia itaq; fidei in Petro & ipſius ſucceſſione impetrata aſſeritur, confirmatio fratrum imponitur, auerſio poſſibilis ſignificatur, conuerſio prædicitur. Et hoc inſinuat aduerbium, Aliquando, ex hoc enim, quòd non ſemper, ſed aliquando aduerſus prædicitur, auerſio quoque, quòd quandoque futura ſit, inſinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet ſucceſſorem auerti, ſed ſat eſt, & nimis etiam, quòd quandoque ſucceſſor aliquis auertatur a Chriſti charitate.

Ad tertium patere poteſt iam ſolutio, nā ſola ea q̄ dicta ſunt Petro pertinentia ad paſtorale officium, dicta ſunt ſibi pro ſe, & ſucceſſore ad literam, reliqua autem ad literam dicta ſunt ſibi ſoli.

Ad quartum (quod maxime vrgebat) iam patet reſponſio, ſignificauit enim Chriſtus ipſe in Petro cuilibet ei⁹ ſucceſſori ſe loqui, eo ipſo quòd inſtituit eum paſtorem ouium ſuarum, tum ex parte officii paſtoralis, tum ex perpetuitate ouium ſuarum, vt prædeclaratum eſt. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius ſucceſſorem, quàm aperuerit apud Matth. in diſcipulis ſuis eorum ſucceſſores, ibi enim ex vno tantum capite, ſcilicet diuturnitate ſucceſſionem ſignificauit, hic uero ex duobus, ſcilicet & ex officio paſtorali, & ex perpetuitate ouium ſuarum, vt prædeclaratum eſt.

Ad quintum dicitur, quòd non eſt eadem ratio de ſucceſſione in apoſtolatu, & de ſucceſſione in pontificatu, Apoſtolus enim, vt ipſū nomen teſtatur, ſonat, ab alio miſſum ſeu legatum (iuxta illud Apoſtoli 2. ad cor. 5. Legatione pro Chriſto fungimur, & ad Eph. 6. Legatione fungor in catena ita) non eſt autem legatorum vendicare ſibi ſucceſſores, ſed finitur legatio cum legato, niſi a domino alius mittatur, Paſtor autem ordinarium officium ſonat, cuius eſt habere ſucceſſorem, & propterea eccleſia non habet Apoſtolos qui ſucceſſerint in apoſtolatu, Chriſti Apoſtolis, ſed habet epiſcopos ſuccedentes Apoſtolis, non quo ad apoſtolatus authoritatem, ſed quantum ad epiſcopalem tam dignitatem, quam authoritatem. Vnde ſi formaliter & exactiſſime loquendum eſt, nec Petrus habet ſucceſſorem in apoſtolatu, tum quia apoſtolatum communem habebat cum reliquis Apoſtolis pareſque in apoſtolatu omnes fuerunt, ac per hoc par eſt ratio in apoſtolatus ſucceſſione de omnibus, tum quia experientia teſtatur nullius Petri ſucceſſoris libellos quantumcunque ſanctos inter ſacras eſſe Scripturas, vſque adeo vt Epiſtola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnius ſerui inter ſacras computetur Scripturas. Veruntamen quia ſucceſſor Petri ſuccedens ei in paſtorali officio ouium Chriſti (quod eſt pontificatus mundi) ex hoc ipſo ſuccedit in præcipuo apoſtolatus officio, quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam eccleſiam: hoc enim communiter Apoſtolis omnibus a Chriſto delegatum fuit, hoc Petro ſingulariter paſtorali officio datum eſt, hoc ſolus Petri ſucceſſor hæreditat, ex hoc ipſo quòd ſuccedit Petro in pontificatu eccleſiæ catholicæ. Hinc igitur ſola ſucceſſoris Petri ſedes, vocatur, & eſt ſedes apoſtolica, vtpote ea in qua ſola authoritas gubernandi eccleſiam catholicam (quę inter facultates legatas apoſtolis ſummum tenet locum) reſidet, hinc ſucceſſor Petri apoſtolicus, hinc eius dignitas ſeu officium apoſtolatus, hinc eius authoritas apoſtolica vocatur, vtpote complectens ſupremam omnibus apoſtolis tributam authoritatem. Vnde ſolutio patet omnium quæſitorum, & cur ſolus Petrus inter Apoſtolos habet ſucceſſorem in apoſtolica authoritate, quia ſcilicet ſolus inſtitutus eſt a Chriſto paſtor ouium ſuarum. Et quo pacto cū hoc ſtet, Epiſcopos omnes ſuccedere Apoſtolis in epiſcopali dignitate, & authoritate, & quatenus Epiſcopos

F eſſe omnes pares, hoc enim nihil omnino obſtat veritati declaratę. Et quare Epiſcopus Hieroſolymitanus non ſuccedit Iacobo in authoritate apoſtolica, Epiſcopus autem Ro. ſuccedit in Petro apoſtolica authoritate, quia ſcilicet Petrus authoritatem apoſtolicam habuit etiam vt ordinarius paſtor a Chriſto inſtitutus ſuper vniuerſo ouili ſuo, Iacobus autem eam habuit tantum vt Apoſtolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, ſed Chriſti veri Dei inſtitutione ordinatum eſſe monſtratum eſt, dum Petrum ſolum paſtorem ſuarum ouium inſtituit dicens, Paſce oues meas.

AD ARGVMENTA. deinde allata ducendo ad inconueniens, reſpondendo ad primum dicitur, ſequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non poteſt ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) reſpondetur ad innumeros ſucceſſores poſſe pertinere quod ad unum tantum officialem inſtituendo dicitur, quoniam quod ſibi dicitur, cuilibet ſuccedenti intelligitur dictū. & propterea dictum Petro primo paſtori Chriſti ouium inſtituto,
G cuilibet ei ſuccedenti in huiuſmodi officio paſtorali dictum eſt. Et eadem eſt ratio de promiſſionibus eidem factis,

Ad ſecūdum ſimiliter dicitur, ſequelam nihil valere, nec eſſe maiorem aut parem rationem, quòd extendantur hęc uerba ad alios Apoſtolos, qui erant præſentes, quàm ad ſucceſſorem Petri, quoniam quilibet ſucceſſor, licet in ſeipſo tunc non eſſet, erat tamen in ipſo Petro, ſed eadem officii forma, quo conſtat modo non fuiſſe alios Apoſtolos in Petro, quoniam nullus ſub eadem officii forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertium dicitur, quòd non ridiculum, ſed diuinæ rationi conſentaneum eſt, ut omnium eccleſiarum communicantium in eiſdē ſacramentis, &c. ſicut eſt vnum numero ouile inſtitutum a uerbo Dei commune omnibus, ita ſit vnus numero paſtor illius unius ouilis, inſtitutus ab eodem uerbo dei, ipſe cōmunis omnibus. Hoc ſiquidē diligenter perſpectum, non eſt uni particulari eccleſiæ aut perſonæ conſulere, ſed vnitati ouilis prouidere ac per hoc ſicut vnitas ouilis
H communis eſt eccleſiis omnibus particularibus, ita vnitas paſtoris ad omnium eſt vtilitatem eccleſiarum. Et ſic optime adimpletur, quod Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 3 Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas.

Ad quartum dicitur ſimul & ad quintum, cōſequentias nihil valere, vtpote ex impertinentibus ad propoſitum deductas. Dicta ſiquidem a Hier. in vtroque loco, impertinentia ſunt ad propoſitum, vtpote quę de Epiſcopis & presbyteris quatenus Epiſcopi & presbyteri ſunt, dicuntur, æqualitas nanque ſeu identitas diuino iure inter Epiſcopos & presbyteros, ſiue ſit, ſiue non ſit, nihil refert ad vnitatē paſtoris totius eccleſiæ, non enim ideo vnus eſt paſtor totius eccleſiæ, quia Epiſcopus maior eſt presbytero, ſed ideo quia vnus eſt ſucceſſor Petri, ſiue presbyteratus, ſiue epiſcopatus ſit maximus in eccleſia Dei ordo. Aequalitas autem diuino iure Epiſcoporum inter ſe quatenus Epiſcopi ſunt, non eget probatione, quoniam illam aſſerimus, ſed impertinens eſt propoſito, quoniam non ideo vnus eſt
I paſtor totius eccleſię, quia vnus Epiſcopus eſt ſacratior a tero (omnes enim Epiſcopi ſunt æquales in epiſcopatus ordine, & nō eſt magis aut plus Epiſcopus ſucceſſor Petri quicunque alius Epiſcopus, ſicut non eſt magis presbyter, quàm quicunque alius presbyter) ſed ideo vnus eſt paſtor totius eccleſiæ, & reliquis prælatis epiſcopis atque presbyteris, quia vnus eſt ſucceſſor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure a Chriſto inſtituto vnus presbyter, ſiue epiſcopus Petri ſucceſſor cæteris epiſcopis & presbyteris, imo toti eccleſiæ præfertur. nō ſequi Hier. ex aliatos Hic Petrū, Paulū, Ioannē, Luca, hæreſim docere, vt arguentes audēt inferre, ſed prudēs lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad propoſitum.

CAPVT III.

Romanum Pontificem ſuccedere Petro in ponti-
K *ficatu toti eccleſiæ.*

SVppoſita Petri ſucceſſione, oportet monſtrare quis ſit ille ſucceſſor Petri in paſtorali cura totius eccleſię, habet enim proprias difficultates an iſte Romanus Epiſcopus.

OBIICITVR igitur in primis ex parte temporis, quia Romanus pontificatus eſt per multos annos poſt Petri pontificatum. quū prius Petrus ſederit Antiochiæ, & per multos annos ante abſque particulari aliqua ſede fuerit.

Et confirmatur hæc ratio arguendo, ſicut arguit Apoſt. ad Ro. 4. vbi probat ex circunſtantia temporis & facti, Abraham non ex circuncisione, ſed ex fide iuſtificatū nulla alia ratione vſus, quàm quòd Abraham ante circuncisionem fuerit iuſtus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet: neceſſe eſt ualere & hoc, ſcilicet Petrus quando claues accepit a Chriſto, nondum erat epiſcopus verbis Romæ, ſed erat vnus inter Apoſtolos, ergo claues non ſunt ei datæ, ſecundum quod poſtea, vel factus vel mutatus eſt, vel loco, vel officio (ſicut Abrahæ non eſt iuſtitia reputata qualiſcunque poſt fidem

ſidem factus fuerit) ſed prout fuit Apoſtolus tantum.

Secundo. Si Romanus Pontifex eſſet Petri ſucceſſor in cura totius eccleſiæ (de hac tantum ſucceſſione, ne contingat idem ſepius replicari, ſemper loquimur, niſi quandoque explicemus de ſola ſucceſſione in epiſcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Chriſti ſpectantia neceſſario ad ſucceſſorem Petri, ſed non de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oportet, ergo Rom. Pont. non eſt ſucceſſor Petri. Probatur autem deſtructio conſequentis, ex eo quòd Romanus pontif. poteſt labi in hæreſim, & ſic non verificabuntur de eo verba Chriſti, Tu es Petrus, id eſt, in fide ſolidus, neque ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, quoniam ſoliditas fidei in ipſo, ſuper quam ędificanda eſt eccleſia, non inueniretur, nec Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, quæ omnia ad ſucceſſorem Petri dicta eſſe monſtratum eſt. Tertio, quia non omnis Rom. pont. habet Chriſti charitatem, quam tamen tertio Chriſtus exigit in inſtitutione officij paſtoralis, non eſt ergo Petri ſucceſſor, qui exacte a Chriſto B tunc in Petro charitati non ſuccedit. Quarto, quia non omnis Romanus pont. paſcit oues Chriſti, ſed multi eorũ paſcunt oues ſuas, dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatẽ & alia huiuſmodi pontificatum exercent. Dicente autẽ Domino, Paſce oues meas, ſignificauit Petri ſucceſſores, aut paſtores eſſe debere ouium Chriſti, ipſum amantes, & illas paſcentes doctrina, iuſtitia, & alijs huiuſmodi: aut ſi non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere, ac per hoc non eſſe Petri ſucceſſores. Quinto, quia priſci Romani pont. recuſauerant ſe vniuerſales appellari. Greg. n. ſenis epiſtolis hoc reprehendit, & narrat prædeceſſores ſuos hoc renuiſſe. Si n. Greg. cum alijs noluit vocari epiſcopus vniuerſalis, conſequens eſt quòd non erat, aut non ſe credebat vniuerſalem epiſcopum, idem autem ſonat Pontifex vniuerſalis, & Pontifex totius eccleſiæ. Non ſuccedit ergo Rom. Pont. Petro in pontificatu totius eccleſiæ.

Sexto, concilium Nicenum (vt ſcribitur lib. 10. cap. 6. hiſto. Eccleſiaſt.) ſtatuit ſic, Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma vetuſta conC ſuetudo ſeruetur, vt vel ille Aegipti, vel hic ſub vrbanarum eccleſiarum ſolicitudinem gerat. Si enim Rom. pon. ſucceſſor eſſet Petri in pontificatu totius eccleſię, non præſumpſiſſet Nicenum concilium fines ſuæ ſolicitudini decernere in ſuburbanis eccleſijs. Septimo, ſi Rom. Pont. Chriſti inſtitutione præeſt toti eccleſiæ, vt Chriſti vicarius generalis, ſequitur peccaſſe, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non ſunt ſub Rom. Pon. obediẽtia. Et hinc ſequitur primo, primitiuam eccleſiam totam erraſſe, quum adhuc nõ eſſet Ro. pont. Sequitur deinde tot ſanctos & Martyres vſque ad 400. annos poſt Chriſtum, erraſſe, quum tunc non recognoſceretur Ro. pont. vt paſtor totius eccleſiæ. Sequitur poſtea Aſiam, Aphricam, atque Græciam in damnatione fuiſſe, vtpote non recognoſcentes Rom. pont. vt omnium caput. Sequitur demum Chriſtianos, qui hodie ſunt in Perſide, India, Schythia, totoque Oriente, damnari, eo q non ſubſunt Rom. pon. Manifeſtatur autem hos non recognouiſſe Rom. pon. eo quòd non ab ipſo ſeu eius autoritate eorum epiſcopi ſunt inſtituti, nec eorũ concilia ſunt celebrata. Octauo, Hier. de D Viris illuſt. ſcribit, quòd Achatius epiſcopus Cæſarienſis diſcipulus Euſebii Pamphili, imperante Conſtantio, Liberium papam depoſuerit, & Fęlicem cõſtituerit. Conſtat autem hoc repugnare primatui Rom. pon. ſi totius eccleſię Antiſtes eſſet. Nono, ſi vlla eccleſia eſt prima & mater omnium eccleſiarum, & a Chriſto Domino immediate fundata, non eſt alia niſi eccleſia Hieroſolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam, vnde exierunt omnes Apoſtoli & epiſcopi ad vniuerſum orbem terrarum. In cuius ſignum ab omnibus eccleſiis etiam Romana collectæ ſoluebantur eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

AD HVIVS rei euidentiam conſideranda ſunt duo, primũ vnde eſt, ſecundũ vnde ſcitur Roma. pont. ſuccedere Petro. Circa primum autem diſtinguendum eſt de ratione ſuccedendi & ratione ſuccedentis, nam ratio ſuccedendi eſt non euangelica inſtitutio, ſed ſubſequutum factum Petri, quo eccleſia Roma appropriata eſt Petro appropriatione firmata. Declaro ſingula, cautum reddendo lectorem in primis, quòd aliud eſt ſuccedere petro & aliud E eſt ſuccedere Petro, hunc, ſcilicet, Rom. pon. Ratio enim quòd Petrus habeat ſucceſſorem, inſtitutio eſt euangelica, qua Dominus in petro paſtorale totius mundi inſtituit officium, vt in præcedentibus manifeſtum eſt. Ratio vero, quòd petro ſuccedat hic, hoc eſt Rom. pont. non eſt inſtitutio euangelica, tum quia euangelica voce non eſt eccleſia Rom. appropriata Petro, ſed tota eccleſia commiſſa ſibi, dum dicitur, Paſce oues meas: & propterea ſi petrus perſeueraſſet vſque ad finem, vt incępit abſque appropriatione alicuius particularis eccleſiæ, nec Rom. pon. nec aliquis alicuius particularis epiſcopus eſſet Petri ſucceſſor, ſed migrante ad cœlum petro fuiſſet vnus electus in epiſcopum cathol. cę eccleſię, qui ſucceſſor fuiſſet petri. Tum quia ſi petrus in ſeda Antiochena, quam ſibi prius appropriauit, perſeueraſſet vſque ad mortem, non Roman. pontifex, ſed Antiochenus ſucceſſor eſſet petri. Tum quia ſi petrus diſceſſiA ſet ex Ro. non tantum loco, ſed ſede, ita quòd alibi ſedem elegiſſet, non ſucceſſiſſet Ro. pon. petro, ſicut nec modo ſuccedit petro Antiochenus, quia inde diſceſſit mutando non ſolum locum ſed ſedem. Ex his enim patet non ex euangelica inſtitutione ortum habere, quòd Roma. pontifex ſuccedat petro, euangelica ſiquidem inſtitutio de his mutationibus non ſe impedit, ſed ſubſequentibus factis diſponendum hoc reliquit. Quocirca, ex eo quòd appropriatione firmata, Roma. eccleſia petri pontificatui addicta eſt, inde ortũ eſt, vt Roman. pontifex petro ſuccedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia petri morte firmata eſt, & quia Chriſti autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt eccleſia cantat, & Ambro. in oratione contra Auxentium, de Baſilicis tradendis, quam habes in li. 5. Epiſtolarũ Amb. poſt. 32. Epiſtolam aſſerit, & ante ipſum in lib. 3. de excidio Hieroſolymitano, ca. 2. Egeſippus affirmat) volenti Petro ex vrbe Rom. diſcedere, obuians Chriſtus, iuſſit vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum B crucifigi, vt non nuda Petri mors Romę, ſed mors iuſſa a Chriſto in vrbe Roma, firmaret Romanam ſedem in Petri ſucceſſione. Si ad ortum itaque atque initiũ ſucceſſionis Roma. pontificis Petro ſpectes rationem ſuccedendi inuenies fuiſſe eccleſiæ Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Chriſti mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. pontificem, & pontificem eccleſiæ catholicæ, non duos intelligas pontificatus, nõ enim ſunt duo in actu, ſed in potentia tantum, hoc eſt, quia potuiſſent eſſe duo, vt patet ex dictis. Vnde non ſe habent ſicut duo Epiſcopatus vniti, non erat ſiquidem in Rom. eccleſia epiſcopatus ante Petrum, ſed ipſe Petrus Rom. eccleſiam euexit in pontificatum, nõ alium, quam ſuum, quem ſecum vehebat, ita quòd pontificatum Petri, quem a Chriſto habuit relatum ad eccleſiam catholicam, retulit ipſe Petrus ad eccleſiam Rom. appropriando ſibi illam. Confert autem nonnihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idem ſit Romanus pontifex, & pontifex eccleſiæ catholicæ, non ſolum vnitate C perſonæ, ſed identitate pontificatus. In cuius ſignum non dantur Romano pontifici duo pallia ſed vnum tantum, quum tamen plura dari conſtet habenti plures pontificatus, quibus debetur pallia. Si autem de ratione ſuccedentis eſt ſermo, euangelica inſtitutio ratio inuenitur ſuccedentis. Rom. ſiquidem pon. Petro ſuccedens autoritatem habet apoſtolicam ab euangelica Chriſti voce, Paſce oues meas, nam cuilibet Petri ſucceſſori, in Petro dixit Chriſtus, Paſce oues. Licet itaque apoſtolicam ſedem Rom. eſſe pon. initiũ habuerit ex appropriatione eccleſiæ Rom. ad Petrum ex quo tamen firmatum ne eſt eo ipſo quo aliquis verus eſt Rom. pon. verus eſt pon. eccleſiæ catholicę a Chriſto in beato Petro inſtitutus. Manifeſtum eſt igitur, vnde Rom. pon. eſt Petri ſucceſſor, ac totius eccleſię paſtor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tum vniuerſali eccleſiæ, tum ſanctis Doc. innumeris, tum ſacris concilijs. Nullus ſiquidem Chriſtianus dubitare permittitur ad diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Chriſtianæ rationem ſpectans (de quorum numero hoc conſtat per Decre. vnam ſanctam eſſe) D conteſtatum inuenitur a prælatis. Communis Chriſtianorum & olim & nunc & ſemper confeſſio fuit, eſt, & erit, Rom. pont. ſedẽ ſolam eſſe ſedem apoſtolicã: hoc aũt nihil aliud eſt quam fateri Rom. pont. Petri ſucceſſorem eſſe rectorem Cath. eccleſiæ, nam in Apoſtolica ſede (niſi quis propriam ignoret vocem) clauditur apoſtolica authoritas in apoſtolica autem autoritate facultatem regendi totam eccleſiam includi, intelligunt exercitati in ſacris literis. Et hoc vſq; adeo eſt clarum, vt concorditer dicatur Apoſtolica autoritati a Chriſto orbem commiſſum terrarum: hinc vt quilibet Apoſtolus vbicũq; contingeret ipſum fore inſtituebat eccleſias, inſtituebat epiſcopos & id genus reliqua faciebat, vt eorum etiam geſta teſtantur. Vnde quũ 1. ad Cor. 12 dicitur, Poſuit Deus in eccleſia primũ Apoſtolos, dicit glo. inter li. omnium ordinatores & iudices, manifeſtans apoſtolicam autoritatem eſſe omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apoſtolicæ autoritatis ſedem, confitemur velimus nolimus ſedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc E autem eſſe intentionem confitentium, ex eo etiam comperitur, q ſolam ſucceſſoris Petri ſedem apoſtolicam confitemur. Extat ſiquidẽ Hieroſolymitana ſedes, in qua Iacob. Apoſtolus ſedit, cuius ſucceſſor eſt epiſcopus Hieroſoly. cur ſedes illa, in qua Iacobus Apoſtolus ſedit (quæ prius tempore fuit, quam quæcunque alia patriarchalis ſedes) nõ eſt ipſa quoque ſedes apoſtolica niſi quia in illa nõ eſt autoritas apoſtolica, & in iſta eſt? Nam ſi ex ſola ſucceſſione ad perſonam apoſtoli affirmaretur, a Chriſti fidelibus ſedes apoſtolica, dubium non eſt, quod multæ eſſent ſedes apoſtolicæ, & Hieroſo. ſedes eſſet apoſtolica, & Rom. ſedes eſſet apoſtolica, modo autem quod vnicam tantum omnis Chriſtianus populus ſedem apoſtolicam eamque Rom. pont. ſedem eſſe plena voce confitentur, clarum relinquitur, p ſedem apoſtolicam intelligi ſedem autoritatis apoſtolicæ. Et confirmatur, quia ſicut in epiſcopali ſede clauditur pontificia autoritas, & in archiepiſcopali ſede autoritas archiepiſcopalis, & in ſede patriarchali auto. patriarchalis, ita in ſede ap̃lica clauditur

auto, apoſtolica, ac per hoc quemadmodū Chriſtianus populus ad huiuſmodi ſedes recurrens ad dictas autoritates recurrere intēdit, ita ad apoſtolicam ſedem recurrens, aut ipſam quomodolibet veneranſ, authoritatem apoſtolicam confitetur. Porro in profeſſione ſedis apoſtolicæ clauditur eius diuinæ inſtitutionis confeſſio, nā quia ſecundū veritatē, Apoſtolica tam ſedes, quām autoritas a ſolo Chriſto eſt vel eſſe poteſt, a quo ſolo poſſunt Apoſtoli fieri (neque.n.minus eſt apoſtolicam ſedem ac autoritatē, quam apoſtolum inſtituere, ſicut non minus eſt epiſcopalem autoritatem ac ſedem facere, q̄ epiſcopum) neceſſe eſt, vt qui apoſtolicam confitetur ſedem, ab Ieſu Chriſto immediate illius eſſe autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure inſtitutam illam eſſe profiteantur. Et hinc habes, quòd docti confitentes Rom. pont. ſedem apoſtolicam aut apoſtolatum, aut autoritatem apoſtolicam, fatentur Rom. pontificem eſſe totius eccleſiæ rectorem, quod notadum valde eſt, & ſecundum ſe, & ne oporteat ſæpe repeti in autoritatibus ſanctorum &c.

ANTEQVAM autem autoritates adferantur, ad obiecta reſpondendum eſt. Ad primum ergo dicitur, nihil obſtare ſucceſſioni Rom. pont. Petrum quatenus Rom. pont. fuit natum eſſe poſt acceptas claues, ſufficit enim ſucceſſori natum eſſe ante mortem eius, cui ſuccedit. Ad argumentum autem formatum ad ſimilitudinem argumenti Pauli apoſtoli de iuſtificatione Abrahæ, reſpondetur, militare illud non contra noſtram ſententiam, ſed potius contra arguentes. Manifeſtatur autem hoc diſtinguendo, ſicut in Abraham reputationē iuſtitię a iuſtitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iuſtitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circuncisione poſtea ſubſequuta, ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu eccleſiæ catho. (tunc enim datæ ſunt ei claues, quando factus eſt paſtor Chriſtiani ouilis) & non ex eccleſia Rom. ſeu pont. Rom. poſtea ſubſequuto. Et ſimiliter quemadmodum iuſtitia reputata Abrahæ, non eſt reſtricta ad ſtatum præputij, ſed eſt extenſa ad ſubſequutum ſtatum circumciſionis (dicente Apoſtolo ibidē, ideo ex fide vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum &c.) ita acceptæ claues extenſæ ſunt ad ſubſequutum poſtea Petri pontificatum Rom. Rurſus quemadmodum Abrahæ iuſtitia reputata appropriata eſt ſubſequutæ circunciſioni, ſeu ipſi Abrahę, vt poſtea pater factus eſt circunciſionis, ſic, vt eius ſemen ex circunciſione prælatum ſit omnibus in conſummatione iuſtitiæ promiſſionum, & benedictionum Abrahæ (dicente Apoſtolo ad Gal. 3. Abrahę dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius, qui eſt Chriſtus, quem conſtat ex circunciſione natum) ita acceptę claues appropriatæ ſunt eccleſię Rom. ſeu Petro, vt factus poſtea eſt pont. Rom. ſic vt per ipſam aperiatur regnum cœlorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quòd ex huiuſmodi argumento, etſi habetur, ꝙ acceptio clauium non pertinet ad Petrum niſi ſecundū ꝙ erat tunc quum accepit claues, (erat autem non ſolum Apoſtolus ſed paſtor ouium Chriſti) non tamē habetur, ꝙ acceptæ claues reſtrictæ ſint & concluſę ad ſtatum illum præciſe, ſed ſubſequendo ſimilitudinem Abrahæ habetur, quòd claues acceptæ & extenſę & appropriatę ſunt ad pont. Rom. ſecundum mutationem, qua & loco & officio appropriata eſt Petro eccleſia Romana.

Ad ſecundum dicitur, poſſe dupliciter intelligi ſucceſſorem Petri ſeu Rom pon. non poſſe eſſe infidelem ſeu hæreticum. Vel de ipſius perſona in ordine ad eccleſia catholicā, vel de ipſius pſonę ſecūdum ſeipſam. Et vtroque modo verificatur, & vtrumque expreſſit Dominus in Euangelio. Fidem enim ſolidam in Petro & ſucceſſoribus ſuis ſecundum proprias perſonas, ſignificauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus, in præſenti, & dicens, Ego rogaui pro te vt nō deficiat fides tua, in futuro. Fidem vero eiuſdem in ordine ad eccleſiam ſignificauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram ędificabo eccleſiam meam, & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obſtat perſonæ Rom. pont. fidei ſecundum propriam perſonam, quod illa perſona poteſt eſſe hæretica, quoniam quamprimum deſinit eſſe fidelis, deſinit etiam eſſe Petri ſucceſſor ſecundum rei veritatem & apud Deum, apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus eſt, vt dicitur Ioan. 3. quicquid ſit ſecundum forum eccleſiaſticum. Ex quo tamen idem habetur, nam ex hoc ipſo quòd ille homo qui vocatur Petri ſucceſſor, ex caſu a fide, iudicio etiam inuitus ſubijcitur eccleſię, manifeſtatur ipſum non eſſe amplius Petri ſucceſſorē ſecundum veritatem, nam ſi vere eſſet Petri ſucceſſor, iudex eſſet totius eccleſiæ, & non eſſet illi ſubiectus inuitus. Ex ſoliditate autem in fide perſonæ Ro. pont. in ordine ad eccleſiam, prouenit vt errare non poſſit ſententialiter diffiniendo de fide Chriſtiana, quoniam in huiuſmodi diffinitione conſtruitur fides vniuerſalis eccleſiæ, & per eam ædificatur eccleſia Chriſti ab ipſo Chriſto ſuper petram ſedis apoſtolicæ. Impoſſibile autem eſſe conſtat vniuerſalem eccleſiam errare in fide. Libet autem intueri quam ſuauiter commendata ſit huiuſmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide ſiquidē conſtrui eccleſiam conſtat, quum ſit (vt ad Hebręos. 11. dicitur) ſperandarum ſubſtantia rerum, & ideo ędificandi & confirmandi a-

F ctui reſpondet, vterque enim ſubſtantiam ædificij reſpicit. Sed quoniam fides donum Dei eſt, idcirco Chriſtus ſibi ipſi attribuit ædificationem eccleſiæ ſuper ſedem apoſtolicam, dicens, Et ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, firmare vero fideles fluctuātes in ambiguitatibus & quæſtionibus, quę circa fidem emergunt, quia miniſteriale opus eſt Petri & ſucceſſoris, ideo dicitur Petro & ſucceſſori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit ſedes apoſtolica diffiniēdo de fide, nihil aliud eſt quam declarare quid ſub fide a Chriſto data continetur, ſic enim confirmat fratres ſuos. Vnde & in Calcedon. ſynodo dixerūt patres, quòd congregati in Conſtantinopolitano concilio, doctrinam de Spiritu ſan. tradiderūt, non ꝙ minus eſſet in præcedentibus, qui apud Niceam congregati ſunt inferentes, ſed intelligendum aduerſus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apoſtolica ſede ſubſit etiam ipſe Rom. pon. ſicut ſubeſt fidei, non enim alicui propterea de nouo ſubijcitur, ſed ꝙ implicite credebat, tenetur explicite credere, ex hoc ꝙ fides ſufficienter

G explicata eſt, quo ad hæc, quę prius explicata non erant fidei veritati ſubeſſe. At ſi cuiquam mira in hac reſponſione dicta apparebunt, meminerit ſcriptum eſſe, Mirabilia teſtimonia tua, ſunt enim hęc Ieſu Chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tanta que diuinę gratiæ aſſiſtentia ſuum in terris Vicario, quum Caiphæ pont. ſynagogę nunquam legitimo ac perſecutori ipſius Chriſti aſtiterit ad prophetandum ratione pontificatus, teſtante Io. Euangeliſta, dum dicit, A ſemetipſo non dixit, ſed quum eſſet pontifex anni illius, prophetauit ꝙ Ieſus erat moriturus pro gente? Ioānis. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, niſi vt diuinam aſſiſtentiam peculiarē Pontifici eſſe reuelaret?

Ad tertiū dr̄, ꝙ exacta trina dilectio a Petro rectitudinē reſpicit paſtoralis officij, & propterea, qui non ſuccedit Petro in dilectione Chri, nequaquam ſuccedit eidē in bonitate paſtoralis exercitij, ſed paſtor eſt officio & nomine, mercenarius autē ſtudio & exercitatione.

Ad quartū dicitur, ꝙ amare & paſcere oues Chriſti ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub ratione commiſſi & debiti, Chriſtus enim commiſit,

H vt paſceret oues ſuas, & ad hoc ſucceſſor tenet, & ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Vnde ſi nec amat, nec paſcit, nō propterea locus iſte ad ipſum nō ſpectat, nam multum ad eum ſpectat paſcere Chriſti oues, ad quem ſpectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iſte paſcentem & amantem, quia exigit, vt amare & paſcere debeat. Et quamuis non amans, nec paſcens indignus ſit paſtorali officio, & mereretur illo priuari, nō eſſe tñ propterea priuatum, ex vtroque teſtamento dicimus. Ezech. ſiquidem. 34. reprehenduntur mali paſtores, qui non Dei gregem, ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis propheticis minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendę, paſtores tamē relinquuntur. Mat. quoque. 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſęi, Quęcumque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecūdum vero opera eorum nolite facere.

Ad quintum dicitur, Grego. prędeceſſorum veſtigia imitatum refutaſſe ſe vniuerſalem appellari, ea ratione, vt ipſe multies dicit, quia ſi vnus vniuerſalis epiſcopus dicit, ſolus ipſe epiſco-

I pus videtur dici, & ſic cæteris epiſcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Roma. Pontiſ. authoritas reſtricta ſit, & ad vniuerſalem non ſe extendat eccleſiam, ſuperbum enim vocabulum, vtpote reliquorum epiſcoporum iniuriam pręferens, horruit Greg. & non rem Apoſtolicę autoritatis extendentis ſe ad vniuerſalem eccleſiam. Vnde poſt inferius ad Mauricium Imperatorē afferenda verba de Petri authoritate ſuper totam eccleſiam, ſubiūgit de Petro. Cura ei totius eccleſię & principatus committitur, & tamē vniuerſalis Apoſtolus non vocatur. Vbi patet Greg. ſimul aſfirmare curam totius eccleſię, & negare vniuerſalis vocabulum. Propter quod poſteriores pontifices Rom. Rem tenētes, nec a Greg. humilitate diſcedentes, Vniuerſalis nomen a recto in obliquum tranſtulerunt, & ſubſcribūt ſe in hodiernum diem, Ego enim epiſcopus eccleſiæ catholicę. Ad ſextum dicitur, quòd aliud eſt loqui de autoritate, & aliud de executione, cum autoritate ſiquidem Ro. pon. ſu-

K per totam eccleſiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quę ad particulares aliarum eccleſiarum curas pertinebat, niſi caſus aliquis id exegiſſet, & hinc mos fuit, vt Epiſcopi ab Archiepiſcopis confirmarentur curati ab epiſcopis darentur, & innumera ſimilia fiebant. Et hæc eſt illa vetuſta conſuetudo, cuius meminit Nicęnum Conci. quod annuente Ro. pont. ibi per ſuos legatos pręſente de obſeruatione huiuſmodi vetuſtę conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutū eſſe de autoritate Ro. Pont. aut læſam fuiſſe illius autoritatem, ſicut nec hodie minuitur, aut læditur Ro. Pont. autoritas ex eo ꝙ in multis prouincijs Ro. Pont. obedientib⁹, huiuſmodi exequutiones per prouinciales fiūt. Ad ſeptimū dicitur, ꝙ Rom. Pont. Chriſti inſtitutiōe eſſe prælatū cęteris, poteſt dupliciter intelligi, vel quo ad rationē initij, & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione eccleſiæ Romanę ad Petrū, & ſic veriſſimum eſt, & propterea conceditur ſequela, ſcilicet omnes, peccare & peccaſſe, qui eum non cognouerunt ut prælatum.

prælatum. Ee quū infertur primo, quòd primitiua eccleſia erraſſet: negatur ſequela, quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio eccleſiæ Rom. ad Petrum, quæ præſuppoſita pont. Rom præeſt omnibus. Sufficiebat ſiquidem tunc quòd tota eccleſia recognoſceret Petrum vt totius eccleſiæ paſtorem: poſt appropriatam autē Rom eccleſiam oportet recognoſcere Rom pont. ſucceſſorem Petri paſtorē totius eccleſiæ, non quatenus eſt Rom. pont. ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo. Quum vero infertur ſecundo, quòd tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccaſſent, quia non recognouerant Rom. pont. reſpondetur falſum eſſe, huiuſmodi Martyres & Sanctos non recognouiſſe Rom. pont. à principio enim eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſſiue Rom. pont. ei ſuccedens, vt ſubſequentes manifeſtant authoritates Sanctorum. Et ſimiliter quum tertiò infertur, Aſiam, Aphricam, & Græciam erraſſe, quia non fuerunt ſubditæ Rom. eccl. manifeſte erratur & quæ falſiſſima comprobantur inducuntur, plenum ſiquidem regiſtrum Greg. curis, Aſiæ, Aphricæ, & Græciæ, teſtatur oppoſitum.

Quod demum inducitur Chriſtianos hodie Orientales nō ſubeſſe Rom eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in concilio Floren. ſub Eugenio IIII. patere poteſt, ibi ſiquidem Iacobitæ, Armeni, atque Græci Romanum pontificem vt paſtorem totius eccleſiæ recognoſcere ſe confeſſi ſunt. Ad probationē autem ſubiunctam, quia nec epiſcopi ibi à Papa inſtituūtur, nec cōſtituti eorum Papæ ſunt authoritate, iam patet quid dicēdum eſt, ſcilicet, quòd huiuſmodi exequutionem conſuetudo in quibuſcumque prouincijs, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamē pluries noſtra ætate viſum eſt ab Orientalibus miſſum ad Ro. pon. pro ſurrogando epiſcopo, ſeu confirmando electo, & tempore Alexandri VI. & Iulij II. Ad octauum dicitur nos de iure diuino loqui, arguentes autem obijcium damnatum violentiæ factum, vt ipſamet uerba Hier teſtantur, ait n. Achatius in tantu clarui, vt in locū Liberij, Felicem, Arianum ſubſtitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non eſt cōputandus, vt teſtatur Aug. in Epiſtola ad Generoſum, & eſt Epiſtola 165. Ibi ſiquidem Aug. à Petro vſque ad ſuē temporis Rom. Pont. Anaſtaſium ſingulos ſucceſſiue recenſens. Liberio Damaſum ſucceſſorem ponit non Felicem. Ad nonum dicitur Rom. eccleſiæ appellatiōe intelligi poſſe, vel ipſum corpus Ro. eccleſiæ ſecundum ſe, vel ſecundum ſuum caput, & quòd licet Rom. eccleſia ſecundum reliqua eius membra nō ſit prima, nec mater omnium eccleſiarum, nec immediate inſtituta à Chriſto, ipſa tamen eadem eccleſia Rom. ſecundum ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorem, prima eſt ac mater & magiſtra omnium eccleſiarum, & immediate à Chriſto euangelica voce authoritatem ac firmitatem habens, vt prædeclaratum eſt. Vnde eam Canonum quam Sanctorum ſententiæ Romanam eccleſiam primam, magiſtram, matremque eccleſiarum omnium, ac à Chriſto Domino euangelica voce fundatam firmatamque ſonantes, veræ ſunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc ſcripſerunt, vt ex eo patet, quòd eorum ſententia fundatur ſuper verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt eccleſiæ Ro. Vnde nihil obſtant huic primatui quæ de Hieroſolymitana eccleſia aſſeruntur, nam illa non fuit prior Petro, ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ autem eccleſiæ Hieroſolymitanæ non vt prælatæ, ſed vt indigenti ab alijs dabantur, vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes ſunt ad propoſitum.

CAPVT XIIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes, in Petro ac Ro. Pont. ſucceſſore Petri, totius eccleſiæ pontificatum inſtitutum.

RElìquum eſt, illis quoque vt ſiat ſatis qui neſciunt à priſcis eccleſiæ Patribus in Aſia, Aphrica, & Europa veneratū eſſe Ro. pont. vt totius eccleſiæ patrem non humana ſed diuina ratione ſcilicet quia in Petro inſtitutus eſt rector eccleſiæ vniuerſalis. Aſſeremus proptérea cenſui Græcorum ac Latinorum antiquorum eccleſiæ Patrum ac Doctorum ſententias, non omnes, nec omnium, ſed tot vt ſufficiant ad claram notitiam, quòd Rom. pont. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſemper in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius eccleſiæ. Et à Græcis incipiendo, Chry. homi. 55. ſuper Matth. exponens illud, Super hanc petram, dicit, Petrum eccleſiæ futuræ paſtorem conſtituit. Et infra, Deus concedere ſolus poteſt peccatorū remiſſionem, & vt futura eccleſia tot tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cuius paſtor & caput piſcator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate ſuperet, hæc inquam omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe polliceetur daturum. Et infra, Hunc ſcilicet Petrum, vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit. Et licet ſuperius gloſſauerit, ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, idest fidem atque confeſſionem, iterus tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te ædifica A bo eccleſiā meam. Et homi. vlt. ſuper Io. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his? &c. dicit, Alijs omiſſis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit, neque negationis meminit, neque exprobrat, tantum dicit, Si amas me, fratrum curam ſuſcipias. Et infra, tractans illud, Sequere me. ait, Inquit ei. Sequere me quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum oſtendit. Quod ſi percontaretur quomodo Iacobus Hieroſolymis ſedem acceperit, reſponderem, hunc totius orbis magiſtrum præpoſuiſſe. Et infra tractans illud, Domine hic autem quid? dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prædixiſſet, & maiora &c.

Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ait, Poſtquam me negato, ploraueris ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principem Apoſtolorum deputauerim, hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra eccle B ſiæ. Et infra, Quum eſſet Apoſtolus, denegauit ac iterum per pœnitentiam obtinuit prerogatiuam vt eſſet Antiſtes mundi. Et ſuper Io. vlt. ca. ſuper illud, Quum ergo prandiſſent ait, Finito prandio, commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et ſuper illud Sequere me, ait. In hoc quòd dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei inſtituit. Et infra, ſuper illud Donec veniam ait, Ideſt, dum hunc ſcilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum, te tanquā nunc dirigo ad orbis pontificatū, & in hoc me ſequere.

Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Theſ. Sicut Chriſtus accepit à Patre ſceptrum eccleſiæ gentiū, dux ex Iſrael egrédiēs ſuper omnem principatum & poteſtatem, ſuper omne quodcunque eſt vt ei cuncta curuentur, ſic & Petro & eius ſucceſſoribus pleniſſimè commiſit, & nulli alij quàm Petro Chriſtus quod ſuum eſt plenū, ſed ipſi ſoli dedit. Et rurſus Pedes Chriſti humanitas eſt. Ipſe homo cui tota trinitas pleniſſimam dedit poteſtatem, quē vnus trium C aſſumpſit in vnitatem perſonæ, tranſuexit ad Patrem ſuper omnē principatū & poteſtatē, vt adorent eum omnes Angeli dei, quē totum dimiſit per ſacramentū & poteſtatem Petro et eccleſiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipſi Domino Ieſu obediunt. Et iterū, ipſius apoſtolici throni Romanorum pontificum ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuere, ſoluere diſponere & loco illius ligare, qui ipſū ædificauit.

Maximus in Epiſtola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum ſynceré receperunt, & vbique terrarum catholici verā fidem confitentes, in eccleſiam Romanorum tanquam in ſolem reſpiciunt, & ex ipſa lumen catholicæ & apoſtolicæ fidei recipiunt.

Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus ex perſona Chriſti loquens dicit Petro. Tu cum fine & ego ſine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plene & perfecte ſacramento authoritate ero ſicut ſum & tecum.

Concilium Calcedon. (Vt in eius geſtis legitur) tempore ſancti Leonis & Marciani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ, Leo D ſanctiſſimus Apoſtolicus & vniuerſalis. Et prius tēpore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur diſt. 21. Nunc aūt) quū Marcellinus Papa, & poſtea Martyr timore ductus thurificaſſet idolis, ſynodus epiſcoporū collecta huius rei gratia dixit, Prima ſedes non iudicabitur à quoquam. Et longe ante Anacletus martyr Traiani tempore natione Græcus patria Athenienſis ait. Sacroſan. Ro. & apoſtolica eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino & Saluatore noſtro primatum obtinuit, ſicut beato Petro Apoſtolo dixit, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & tibi dabo claues &c. vt habetur diſt. 22. Sacroſancta. Et Rurſus, vt habetur diſt. 21. in nouo idem dixit. In nouo Teſtamen. poſt Chriſtum dominum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo pontificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicete ad eum, Tu es Petrus & ſuper hanc petram &c. Et iterum, Electionem ſummorū pontificum ſibi Dominus reſeruabat. 79. diſt. Electionem.

Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, E ſeu Conſtantij & Galerij, qui imperij gubernacula ſuſceperūt, poſt Diocletianum & Maximianum in can. Rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipſe eſt caput totius eccleſiæ, cui Dominus ait, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam &c.

Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorū dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quę breuitatis cauſa non duxi repetenda. In illis ſiquidem Petri pontificatus ſatis patet, vt declaratum ſuperius eſt.

Ambro. in ſermone. 47. de fide Petri Apoſtoli, & habetur diſt. 50. can. Fideli or. dicit de Petro, Tanquam bonus paſtor tuendum gregem accepit, vt qui ſibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſoliditate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædific. eccleſ. meam, petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagē molemque contineat. Et idē in hymno Dominicali Petrum petram eccleſiæ appellat, dicēs. Hic ipſi

ipſa petra eccleſiæ canente culpam diluit, Teſtatur ſiquidem Aug. in lib. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. eſſe Et in ſerm. 11. de mirabilibus. Hanc igitur ſolam eccleſiæ nauem aſcēdit Dominus in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus, dicente domino, Super hanc petrã ędific. eccleſ. meam. Quæ nauis in altum ſęculi iſtius ita natat, vt pereunte mundo, omnes, quos ſuſcipit, ſeruet illęſos. Cuius figuram iam in veteri videamus Teſtamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo cunctos, quos ſuſceperat in columes reſeruauit, ita & Petri eccleſia cõflagrante ſeculo, omnes quos amplectitur, repręſentabit illæſos. Et ſicut tunc tranſacto diluuio ad arcam Noe columba ſignum pacis detulit, ita & tranſacto iudicio ad eccleſiam Petri Chriſtus gaudiũ pacis referet, quia ipſe columba, vel pax eſt. Et idẽ ſuper Epiſt. 1. ad Timo. ca. 3. tractans illud, Vt ſcias quemadmodum oporteat te in domino Dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui, &c. ait. Quum totus mundus Dei ſit, eccleſia, tamen domus eius dicitur, cuius hodie rector eſt Damaſus, mundus enim in pręuaricatione eſt diuerſis turbatus errore, ideo illis neceſſe eſt dicatur eſſe domus Dei & ueritas, vbi ſecundum voluntatem ſuam timetur. Et in lib. de exceſſu fratris ſui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur cautelam ac ſapientiam eiuſdem in peregrinis partibus percunctantis, ſi epiſcopus eſſet catholicus, hoc eſt cum Ro. eccle. conueniret, dicẽs c. 7. Aduocauit ad ſe epiſcopum nec ullam putauit veram niſi veræ fidei gratiã, percunctatuſq; ex eo eſt, verum nam cũ Epiſcopis catholicis, hoc eſt cũ Ro. eccl. cõueniret. Cũ Ro. dixit, nõ Hieroſolymitana, non Antiochena, nõ Conſtantinopolitana, &c. cur hoc niſi quia Ro. cõn eſt nibus catholicis, proculdubio vt caput. Simile ſiquidẽ apud Hier. reſug. um inuenies, ſcribẽtem ad Damaſum Epiſtola 7. Ego interim clamito. Si qs cathedræ Petri iūgitur, meus eſt.

Hieronymus, ſuper Matt. ait. Simoni, qui credebat in petrã Chriſtum, Petri largitus eſt nomen, ac ſecundum metaphoram petræ recte dicitur ei, Aedificabo eccleſiam meam ſuper te.

Ruſſus ad Damaſum, & habetur vigeſimaquarta quęſtione prima, quoniam vetus. Ego nullum præmium niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, ideſt, cathedræ Petri communionem conſortio, ſuper illam petram ędificatam eccleſiam ſuam ſcio. Et infra, Quicunque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti nõ eſt, Antichriſti eſt. Vbi nota Hie. pro eodem computare Chriſtum & Papam quantum ad ea quæ ſunt fidei, de his enim eum loqui clare patet videnti Epiſtolam 4. Item quoque illi contra Iouinianũ c. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio, & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apoſtolis, ſed a Chriſto, vt patet ex ſolutione ſubiunctæ mox quæſtionis: ſed cur non Ioannes virgo electus eſt? ſoluit enim, Ne magiſter bonus, qui dixerat, Pacem meam do uobis, &c. in adoleſcentẽ, quem dilexerat, cauſam præbere videretur inuidiæ. Idem ruſſus Epiſtola 2. ad Damaſum, & habetur 24. q. 1. Hæc eſt fides, ait, Si hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides ex ſedis apoſtolicæ iudicio pendere eſſe, vel non eſſe catholicum, aut hæreticũ, ſummum Chriſti in terris tribunal agnoſcere potes, ad quod de fide iudicium ſpectare conſtat.

Aug. nõ ſolum Petrum principem Apoſtolorũ, affirmat, ſed quũ conſuleretur ſedes apoſtolica de fide contra pelagianam hęreſim, a duobus concilijs Chartaginen. & Mileuitano ſubſcriptus inuenit. Et reſpondente Innocentio PP. ad Carthaginenſe quidẽ cõcilium, Patrũ inſtituta ſacerdotalis cuſtodiẽtes officio, nõ cenſetis eſſe calcanda, quia illi non humana, ſed diuina decreuere ſententia, vt quicquid de diſiunctis remotiſq; prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendum, niſi ad huius ſedis notitiam perueniret, vbi tota huius autoritate iuſta, quæ fuerit pronunciatio firmaretur, indeq; ſumerent cæteræ eccleſiæ, velut de natura ſuo fonte aquæ cũctæ procederent, Et per diuerſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent, quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili ſordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Ad cõcilium vero Mileuitanũ, quoties fidei ratio ventilatur, arbitror oẽs fratres & coepiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, ideſt, ſui nominis, & honoris autorem referre debere, uelut nunc retulit veſtra dilectio, quę per totum mundum poſſit omnibus eccleſijs in commune prodeſſe. Et idem ad Paulinum Epiſto. 106. referens hæc geſta, commendat Innocentij literas reſponſiuas, ſubiũgens. Ad omnia nobis ille reſcripſit eodem modo, quo fas erat atq; oportebat apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Ruſſus ſecũdo lib. de Bapt. ſmo, cõtra Donatiſtas c. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuilibet præferri epiſcopatui, quum cõparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumelioſius exiſtam, quis enim neſcit illum apoſtolatus principatum cuilibet epiſcopatui præferendum? ſed & ſi diſtat, cathedrarum gratia, vna tamẽ eſt Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Chriſtiana non longe varius principium, decreta et Epiſtolas apoſtolicæ ſedis inter canonicas habendas ſcripturas cenſet, dicens, In canonicis ſcripturis eccleſiarũ catholicarum quam plurium diuinarum ſcripturarum ſolertiſſimus indagator, autoritatẽ

F ſequatur, inter quas ſane illæ ſint, quas apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epiſtolas, Quid enim Decretales fidei, quas apud ſe habent, vel alijs miſit apoſtolica ſedes inter canonicas eſſe habendas ſcripturas affirmat, ſupponit proculdubio apoſtolicã ſedem, non ſolum cunctis prælatam ſedibus, ſed diuinam veritatis ſedem magiſtram.

Greg. in Regiſtri libro 4. Epiſtola 32. ad Mauricium Auguſtum ait. Cunctis Euãgelium ſcientibus liquet, quòd voce dominica ſancto, & omnium Apoſtolorum principi Petro apoſtolo, totius eccleſiæ cura commiſſa eſt, ipſi quippe dicitur, Petre amas me? paſce oues. Ipſi dicitur, Ecce ſatanas expetijt cribrare vos ſicut triticum, & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Ipſi dicitur, Tu es petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Ecce claues regni cœleſtis G accepit poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur, cura ei totius eccleſię & principatus committitur.

Sanctus Leo primus in ſermone. 3. de anniuerſario ſuæ aſſumptionis die ait. De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuerſarum gentium vocationi & omnibus Apoſtolis cunctiſque eccleſiæ partibus pręponatur, vt quamuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit Chriſtus. Magnum & mirabile, dilectiſſimi, huic viro conſortium potentiæ ſuę tribuit diuina dignatio, & ſi quid cum eo commune cęteris voluit eſſe principibus, numquam niſi per ipſum dedit quicquid alijs negauit.

Venerabilis Beda ſuper illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Ieſus, dicit. Vidit cordis eius ſimplicitatem, animi ſublimitatem, quibus merito cunctę eſſet præferendus eccleſiæ.

Bernardus non ſolum pluries Ro. pon. Ieſu Chriſti vicarium & totius eccleſiæ caput appellat, ſed in Epiſtola prima ad Eugeniũ H Papam. 237. ordine Epiſtolarum ait, Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorum, vbi ſteterũt pedes eius, locus illius eſt, quem conſtituit Dominus dominũ domus ſuæ & principem omnis poſſeſſionis ſuæ, merito tali paſtori, tali nutritio commiſſa eſt eccleſia, quum adhuc tenera, adhuc in cunabulis eſſet. Et in Epi. 243. ad Ro. quando diſceſſerunt a Domino Papa, ait, Cur regem terræ, cur dominum cœli furore tã intolerabili, quam irrationabili in vos pariter prouocaſtis, dum ſacram & apoſtolicam ſedem diuinis regalibuſque priuilegijs ſingulariter ſublimatam, aſſu ſacrilego incitiare, ſuoque minuere honore contenditis? Et in Epi. 131. ad Mediolanen. de plenitudine poteſtatis apoſtolicæ ait, Ro. eccl. valde clemens eſt, ſed nihilominus potens, fidele cõcilium & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitam ei reuerentiã exhibebo, & nihil amplius, Eſto. Fac quod dicis, quia ſi exhibeas debitam, & omnimoda. Plenitudo ſiquidẽ poteſtatis ſuper vniuerſas orbis eccleſias ſingulari prerogatiua apoſtolicæ ſedi donata eſt qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt ſi vtile iudicauerit I nouos ordinare epiſcopatus vbi hactenus non fuerunt, poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere alios ſublimare, proue ratio ſibi dictauerit, ita vt de epiſcopis creare archiepiſcopos liceat, & econuerſo ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt a finibus terrę ſublimes quaſcumque perſonas eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuam præſentiam, non ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit. Porro in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam, ſi quis forte reluctari conatus fuerit.

In geſtis concilij Conſtan. inter damnatos articulos Io. Vuicleſ, & Io. Hus reperiuntur hi duo, ſcilicet, Petrus non eſt, nec fuit caput ſan. eccl. catho. Nõ eſt de neceſſitate ſalutis credere Ro. eccleſiã eſſe ſupremã inter alias eccleſias Et ſubditur. Error eſt, pro quanto negaret primatum ſummi Pont. ſuper alias eccleſias particulares.

Sanctus Tho. in 4. contra Gen. c. 76. poſtquam multipliciter probauit vnum epiſcopum primatum a Chriſto, toti eccleſiæ, ſubdit, per hoc autẽ excluditur quorunda præſumptuoſus error, qui ſe ſubK ducere nituntur ab obedientia & ſubiectione Petri, ſucceſſorem eius Romanũ Pont. vniuerſalis eccleſiæ paſtore nõ recognoſcentes.

In concilio quoq; vniuerſali Florentię ſub Eugen. 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacob. tarum cum Ro. eccleſia facta legitur vnio, habentur hæc verba. Diffinimus ſanctam apoſtolicam ſedem, & Roma. Pont. in vniuerſum orbem tenere primatũ, & ipſum Ro. pont. ſucceſſorem eſſe beati Petri principis apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiuſque eccleſię caput & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem eccleſiam a Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiã in geſtis œcumenicorum conciliorum & in ſacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac ſynodo inuentam fuiſſe hanc diffinitionem, ſed ipſam contineri in aliorum vniuerſalium conciliorum geſtis, & propterea hoc vnum concilium ſufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiuſmodi veritatis.

Præterea

Præterea turbam Canonum & Doctorum (quam dinumerare nemo poteſt) idẽ ſentientium. Tam euidenter ſiquidem ex his, quæ attulimus, clarum eſt Ro. pont. Petri ſucceſſorem, a Chriſto in Petro inſtitutum eſſe totius eccleſiæ paſtorem, vt locus dubitationi nullus relictus ſit. Si quis autem poſt hęc hæſitare inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cũ hęreticis ſeu ſchiſmaticis ſapit, aut certe Chriſtianus non eſt, inæruditus quippe valde & indocilis eſt quiſque certitudinem mathematicam in omnibus quęrit, vt Philoſophi tradunt. Hæreticorum atque ſchiſmaticorum proprium eſt ſacra vti ſcriptura, ſecundum ſenſum tamen quo ipſi faciunt illam ſonare. Chriſtianorum autem, qui vere catholici ſunt, ſapientia ſacram ſcripturam intelligit ſecundum ſenſum, quem ſancti Doctores, quem ſacra concilia, apoſtolica autoritate roborata interpretantur. Hũc ſciendi Chriſtianam veritatem modum quiſque repellit, Chriſtianus non eſt ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam ſi ecorta exorbitandi ab hac via ſi admittitur, trinitatis vnam ſubſtantiã reuocare in dubium cum Ario fas eſt, Spiritum quoque ſanctũ procedere a filio, ambiguum adhuc cum græcis erit, panem in ſacramento altaris conuerti in corpus Chriſti dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate ſunt Chriſtianis reddita certa & indubia fide tenenda, niſi interpretatione ſacræ ſcripturæ, iuxta ſanctorum documenta, & ſacrorum Conciliorum autoritate apoſtolica firmatorum diffinitionem. Quo circa, quum textus euangelici ad propoſitum adſint, & Sanctorum doctrina conformis in propoſito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, ſacrorumque conciliorum cum Apoſtolica autoritate inueniatur definitio, omnisq; chriſtianorum ætas a Petro huſque in ſancta eccleſia catholica hoc confeſſa inueniatur, reliquorumque Doctorum teſtimonia innumera ſint, certum ita redditur Rom. pontif. Petri ſucceſſorem in Petro a Chriſto inſtitutum totius eccleſiæ Paſtorem, vt certior fides haberi non poſſit. Amen.

Romæ, anno Chriſtianæ ſalutis. 1521. ætatis vero propriæ 52. die 17. Februarii.

TRACTATVS QVARTVS.

De attritione & Contritione in quatuor quæſtiones diuiſa.

SVMMARIVM.

1 *Num attritio poſſit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat eſſe ſingulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur ſuorum Peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpam, ſed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INtentio mea in ſubſequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, eſt nõ aggredi ordinem per quęſtiones & articulos, ſigillatim dicendo, quaſi decidendo, quaſi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognoſco & fateor) ſed dubia aliqua vtilia nec non diſcuſſione digna tractare, & iuxta ingenii vires diuina aſpirante gratia, determinare. Seruaboque ordinem ſacramentorum ſupra poſitum.

De partibus igitur pœnitentiæ in ſpeciali tractandis, primum occurrit de prima parte pęniteantię dubiũ circa quidditatem eius, quę ex differẽtia inter attritionem & contritione facilius cognoſcetur.

QVAESTIO. I.

An attritio poſſit fieri contritio.

ET propterea Quæritur primo, an attritio poſſit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia, quoniam contritio eſt a charitate, attritio autem eſt a voluntate ſine charitate. Tum quia imperfectio attritionis eſt de ratione eius, ac per hoc remota imperfectione non manet attritionis actus, qui poſſit perfici per charitatem.

AD EVIDENTIAM huius tria facienda ſunt, primo dicetur quid nominis: ſecundu manifeſtabitur quotuplex eſt, tam attritio quàm contritio: tertio reſpondebitur quæſito.

Quo ad primum, attritio ſonat imperfectam diſplicentiam peccati, contritio autem ſonat diſplicentiam perfectam peccati. Et eſt ſermo de peccato mortali. Notanter autem dico diſplicentiam, & non dico dolorem ſeu triſtitiam, quoniam contritio proprię ſignificat

A diſplicentiam quæ eſt cauſa triſtitiæ ſeu doloris, quamuis frequenti vſu dicatur, quòd contritio eſt dolor, ſignificando cauſam ab effectu. Quanta autem differentia ſit inter diſplicentiam & triſtitiam, quæ eſt in voluntate, manifeſtat ſtatus cœleſtis patriæ, in qua ſanctis diſplicebũt peccata olim ab eis commiſſa, nullam tamen triſtitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit diſplicentia, & non erit triſtitia, manifeſte patet quòd triſtitia ipſa, quæ eſt in voluntate, non eſt eſſentialiter diſplicentia, ſed ad diſplicentiam ſequitur triſtitia in iis, qui ſunt triſtitiæ capaces. Et hanc doctrinã habes ſuperi' ab Authore in quæ. 84. ar. 4. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatiu per affirmationem oppoſitam cognoſcitur, ideo inchoandum eſt a contritione, quæ eſt diſplicentia perfecta. Ex tribus ſiquidem conſtat huiuſmodi perfectam diſplicentiam, primũ eſt ipſa diſplicentia peccati, ſecundum eſt propoſitum de cætero nõ peccandi mortaliter, tertium eſt quòd ſit charitate informata. Et

B ſiquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio eſt, quoniam diſplicentia communis eſt vtrique. Si vero defecerit ſecundum quid (puta quia adeſt peccati diſplicentia modica, ſeu leuis) tunc attritio eſſe poteſt, verum vſque ad quem terminũ quantitas diſplicentiæ limites habeat, ita quod ibi ſint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si vero ſecunda defecerit conditio (ſcilicet propoſitum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere poteſt. Vel per poſitionem contrarij propoſiti in actu, puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter, & tunc nõ habet loci attritio. Vel per poſitionem contrarij habitualiter tantum, puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare ſtatum ſuum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vſurarijs, concubinarijs, & alijs ſimilibus, qui confitentur peccata ſua, diſplicentque eis peccaſſe, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deſerunt concubinatum, aut reſtituunt vſuras &c. Et hæc diſplicen

C tia, cum huiuſmodi velleitate attritio dici poteſt, vel per negationem propoſiti explicite, puta quia pœnitens eſt ſic diſpoſitus quòd diſplicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuſo cauere a peccatis, ita quòd duo prima, ſcilicet affirmatio diſplicentiæ, & negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertium autem ſcilicet affirmatio propoſiti de cætero non peccandi mortaliter, non niſi in confuſo habetur, pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proxime futurum, & totum tempus vitæ ſuæ, ad quod non explicite extendit ſe hoc debile propoſitum, de quo eſt ſermo. Et talis diſplicentia forte eſt valde communis, & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum verum tertiæ conditionis aduertendum eſt, quòd in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum eſt in poteſtate noſtra, & de eo certi eſſe poſſumus, alterum eſt ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum pri-

D mum eſt diligere Deum ſuper omnia, ſecundum eſt, quòd huiuſmodi diligere ſit informatum charitate diffuſa a Spirituſancto in cordibus noſtrum Dei. Et ſiquidem defecerit primum (ſcilicet dilectio Dei ſuper omnia) attritio non contritio eſt, ſi vero primum affuerit contritio vocatur. Eſſe autem hanc dilectionem in poteſtate noſtra ex eo patet, quòd ſicut in poteſtate noſtra eſt conſtituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnũ, ita in poteſtate noſtra eſt habere Deum etiam vt beatitudo eſt Sanctorum pro vltimo fine, ita quòd intendamus & deliberamus præferre ipſum in voluntate noſtra omnibus quæ deſiderari, haberi ve poſſunt. Quòd etiam huiuſmodi dilectio exigatur ad contritionẽ, & diſtinguat ab attritione ex eo patet, quòd ſine huiuſmodi dilectione, nõ poteſt eſſe informatio charitatis, ſubſternitur enim huiuſmodi dilectio acquiſita charitatis formationi, & tunc tã ſapientes, quam boni fideles, tam ſeipſos, quàm alios habent pro cõtritis, quibus hęc dilectio teſtimonium perhibet. Quod demum huiuſmodi tam dilectio, quam contritio poſſit eſſe ſine charitate, ex eo patet, quòd multi ſciunt ſe habere hanc dilectionem, & neſciunt ſe eſſe in charitate. Si enim huiuſmodi tam contritio, quam dilectio non poſſet eſſe informis manifeſte ſequeretur, quòd ſcire poſſemus euidenter,

E nos eſſe in Dei gratia, quia euidenter certi ſumus de nobiſipſis quod habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deũ &c. Et hæc eſt dilectio ſimilis charitati infuſæ, intãtum quòd propter ſimilitudinem actuum cenſet diuus Thomas non diſcerni a nobis, an dilectio noſtra, qua Deum diligimus & proximum, ſit ex infuſa gratia, vel non. Et ab hoc amore prouenire poteſt quòd Apoſtolus ait, Si diſtribuero facultates meas in cibum pauperum, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam diſplicentiæ peccati, quam propoſiti non peccandi, quantificatur enim vtrunq; horum ex quantitate amoris Dei, ita quod ſicut amor Dei eſt ſuper omnia amabilia, ita propoſitum vitandi peccati debet eſſe ſuper omnia euitabilia, & ſimiliter diſplicentia peccati ſuper omnia odibilia. Ac per hoc diſplicentia peccati modica, quæ non peruenit ad diſplicentiam contritionis, eſt illa qua minus odio habemus

peccatum, quàm aliquod aliud damnum, & ſimiliter propoſitum illud eſt debile ac deficiens a propoſito contritionis, quo plus propoſuimus cauere ab aliquo alio malo, quàm a peccato mortali. Si poſtremo deficiat charitas ſtantibus reliquis conditionibus, contritio vt dictum eſt, vocatur: quamuis appelletur attritio ab illis, qui ſine charitate contritionem non nouerunt.

Ex quibus omnibus colligere poſſumus duplicē eſſe attritionē, & duplicem contritionem. Prima attritio eſt diſplicentia peccati cum velleitate non peccandi, in ſtatu tamen peccati, & hæc eſt attritio meretricum, vſurariorum, & aliorum huiuſmodi, & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio eſt diſplicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuſo, & hæc eſt attritio pœnitentium, qui ſic in confuſo, tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia, quàm etiam comparationem Dei & alia amabilia in voluntate ſua habent, & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima vero contritio eſt acquiſita diſplicentia peccati ſupra omne odibile cum propoſito vitandi peccatum ſupra omne vitabile, ex amore Dei ſupra omne amabile, & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio eſt hæc eadem diſplicentia condita tam propoſito, quàm amore, charitate informata, & hæc vocatur contritio formata. Hæc de ſecundo.

Quo ad tertium, prænotandum eſt, quòd aliud eſt quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæſtio clara eſt, quoniam conſtat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta diſplicentia ac ex imperfecto propoſito imperfectoque. Dei amore ad perfectionem contritionis deduci, ita vt vere contritionem charitate informatam aſſequatur. Secunda autem quæſtio (de qua eſt ſermo) non eſt vſquequaque clara, quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali ſatis occulta videtur. Veruntamen dicendum eſt, quòd attritio impœnitentium non poteſt fieri contritio. Quod probatur non ſolum, ex eo quòd velleitas non eſt idē actus cum voluntate deliberata, & ſimiliter diſplicentia proportionalis velleitati non eſt, idem actus cum diſplicentia proportionali voluntati deliberatæ, ſed præcipue ex eo quòd actus vnius ſpeciei non tranſit in actum alterius ſpeciei, diſplicentia autem ſummi odibilis, quæ eſt contritio, & diſplicentia odibilis non ſummi, quæ eſt attritio, differunt ſpecie, quia ſummū odibile ex ſuo genere ſpecie differt ab odibili nō ſummo, & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hęc intellige formaliter, id eſt, quia attritio eſt diſplicentia peccati ſub ratione non ſumme odibilis, contritio autem ſub ratione ſummē odibilis. Cui enim offenſa Dei eſt ſumme odibilis, illi Deus eſt ſumme amabilis, & a quo Deus non ſumme amatur, illi offenſa dei non eſt ſumme odibilis. Attritio quoq; imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confuſa non fit cognitio diſtincta, ſed ſicut cognitio confuſa approximat intellectum ad cognitionem diſtinctam, ita diſplicentia confuſa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & diſplicentiam diſtinctam, quæ eſt contritio. De acquiſita autem contritione, quæ contritio informis dicitur, dicendum eſt, quod poteſt fieri contritio formata quoniam poteſt continuari idem numero actus acquiſitæ cōtritionis vſq; ad charitatis infuſionem incluſiue, & ſic charitate informari. Et quia huiuſmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiā quandoque attritio, ideo hoc tertio modo ſumpta attritio poteſt fieri cōtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Tho. ſuperius in q. 89. ubi dixit, quòd contritio eſt vltima diſpoſitio ad charitatem.

Sed occurit hic non diſſimulandum dubium, per quid, ſeu quomodo huiuſmodi attritio ſeu contritio acquiſita ſit vltima diſpoſitio ad gratiam. Eſt enim quandoque nō vltima diſpoſitio, vt patet, ex eo quòd poteſt eſſe informis. Si enim ſemper eſſet vltima diſpoſitio, quum Deus tam in naturalibus, quàm in gratuitis det ſemper vltimo diſpoſitis formam, pro qua tunc vltimo diſpoſita ſequeretur: quòd homo habens huiuſmodi contritionem acquiſitā, certus eſſet ſe eſſe in gratia Dei. Quandoque autem eſt vltima diſpoſitio, vt diuus Tho. dixit, & ratio approbat, quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile eſt, vt a nobis acquiſita diſplicentia peccati ſuprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quòd huiuſmodi tranſitus ſit per motum intenſionis, ita quòd acquiſita huiuſmodi perfecta diſplicentia peccati, ſi eſt remiſſa eſt attritio, & non habet rationem vltimæ diſpoſitionis ac charitatem, ſi autem intenditur & creſcit, eſt contritio & vltima diſpoſitio ad charitatē, vt ſic verificetur quaſi commune dictum, quòd contritio & attritio differunt ſecundum magis & minus. Contra, Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quàm imperfectorum, conſtat quòd differt a contritione non penes obiectum materiale, quia vtriuſque materia eſt peccatum mortale ſed penes obiectum formale, quia cōtritio attingit mortale peccatum ſub ratione ſummi odibilis, attritio autem tam impœnitentium, quàm imperfectorum attingit mortale peccatum non ſub ratione formali ſummi odibilis. Et propterea neutra differt a contritione penes magis & minus, tum quia differentia ſecundum magis & minus, non eſt differentia formalis, ta-

F men quia quantumcunque creſceret diſplicentia mortalis peccati extra formalem rationem ſummi odibilis, nunquam eſſet cōtritio. Tertio vero modo ſumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquiſita, quia ſūt reſpectu eiuſdem mortalis peccati, & ſub ratione ſummi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus ex eo patet quod minimus gradus huiuſmodi diſplicentiæ ſufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex eccleſiæ teſtimonio comprobatur, credimus enim omnes tam noſmetipſos, quàm alios eſſe in charitate, quum ad huiuſmodi diſplicentiam quantumcunque remiſſam peruenimus. Vnde nec eſt uerum cōtritionem, & attritionem differre ſecundum magis & minus in eadem ſpecie, licet ſit verum ſecundum magis & minus in diuerſis ſpeciebus, ſicut album habet magis de luce, quàm viride. Nec allata reſponſio ſatisfacit quæſtio. Aliter ergo dicendum, mihi videtur, quòd gratuita Dei motio eſt, quæ huiuſmodi acquiſitam contritionem efficit vltimā diſpoſi-
G tionem ad gratiam ſeu charitatem, ita quòd ex hoc ipſo, quòd deus non per aliquod ſuperadditum donum habituale, ſed per gratuitā dilectionem, qua dignatur vti noſtra acquiſita contritione: vt diſpoſitione vltima ad ſuum proprium opus, quod eſt charitas, quę infunditur, transfertur noſtra contritio in fore vltimam diſpoſitionem pro gratia habituali, iuxta illud Hier. Ad Deum poſtquam conuertiſti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppoſitum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, reſpondendo dicitur, quòd quicquid ſit de diuerſitate penes principia in eſſe naturæ, diuerſitas tamen principiorum in genere moris, ſeu meriti non infert vnum eundemque actum nō poſſe eſſe ſine tali principio, & cum tali principio, vnus nanque & idem actus exterior, qui a principio non fuit bonus moraliter, poteſt eſſe bonus moraliter in proſequutione. Et ſimiliter in propoſito contritio acquiſita, quæ a principio non eſt meritoria, poteſt in ſui proſequutione fieri meritoria, ſuperueniente
H charitate, nec oportet re inchoare actum, quo ad ſubſtantiam actus, ſed ſufficit quod inchoetur actus quo ad eſſe meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari a charitate, eſt ſermo formalis, hoc eſt non de actu ſimpliciter, ſed inquantum eſt meritorius, & propterea ſtat actum eſſe ſimpliciter inchoatum ſine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari a charitate ſecundum eſſe meritorium.

Ad ſecundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quam imperfectorum ſit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur, imperfectio tamē contritionis acquiſitæ, quæ attritio tertio modo uocatur, non eſt de ratione illius, quoniam penes ſolam negationem potentis ſuperuenire diuini doni attenditur, non enim informitas huiuſmodi cōtritionis, ſeu attritionis eſt magis de ratione ipſius quam informitas fidei ſit de ratione fidei. Et propterea ſicut actus fidei informis poteſt in ſua perſequutione formari charitate, ita actus acquiſitæ contritionis
I poteſt ſuperueniente charitate, imperfectionem ſuæ informitatis deſerere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

An exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorū peccatorum mortalium.

SEcundo quæritur de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quod ſit ſingulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quod ſic.

Tum quia contritio debet adæquare confeſſionem, confeſſio autem comprehendit omnia mortalia, vt patet in c. Omnis vtriuſque ſexus, ergo.

Tum quia hæc eſt differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium, quòd ad remiſſionem venialium ſufficit
K virtualis diſplicentia, ad remiſſionem autem mortalium exigitur vt homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur. Et confirmatur hoc autoritate diui. Tho. ſuperius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis, quòd diſplicentia virtualis non ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, quæſtionem hanc poſſe intelligi tripliciter. Primo, an exigatur quòd ſingulis ſecundum numerum peccatis mortalibus reſpondeant totidem contritiones: Et ſic intellecta quæſtio facile ſoluitur negatiue, quoniam nec quo ad actum diſplicentiæ, nec quo ad actum confeſſionis, néc quo ad actum ſatiſfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuū peccatorum, vnicus ſiquidem ſatiſfactionis actus poteſt ſatiſfacere pro multis mortalibus commiſſis. Et ſimiliter vnica enunciatione poteſt quis ſimul cōfiteri mille mortalia dicēdo, Peccaui millies. Et ſimiliter vnica diſplicentia poteſt reſpondere mille peccatis, non minus quàm confeſſio & ſatiſfactio. Tum

quia

quia ridiculum eſt ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus conſiſtat virtus, quaſi non poſſit vna perfecta diſplicentia æquiualere decem millibus imperfectis, quum tamen etiam in ſenſibilibus videamus, quòd vnum numiſma aureum æquiualet mille æris.

Secundo vero modo poteſt quæſtio intelligi, an ſingula peccata mortalia in ſeipſis, ſeu formaliter, attingi debeant a contritione, ita quòd non ſufficiat homini diſplicere ſibi in generali quæcunque commiſit contra Deum, ſed exigatur, vt diſpliceant ſibi in ſpeciali peccata a ſe patrata, puta decem adulteria, centum furta, mille blaſphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria ſubeſt.

Et ſic intellecta quæſtio, dupliciter examinanda eſt. Primo, de contritione relata ad ſacramentū pœnitentiæ: deinde de contritione abſolute. Multum enim refert ſic vel ſic loqui, quoniam contritio relata ad ſacramentum pęnitentiæ, ſub euangelica lege incæpit, contritio autem abſolute, poſt Adę peccatum, & ante ſcriptam legem, & ſub lege Moyſi, omnibus peccatoribus neceſſaria fuit.

B Si igitur contritio relata ad ſacramentum pęnitentiæ, exigat quòd terminetur ad ſingula mortalia formaliter, ſeu in ſeipſis, oportet quòd hoc habeat vel ex ſatiſfactione, vel ex confeſſione, vel ex ſeipſa, vel ex abſolutione ſacerdotali, plura enim in ſacramento pęnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire ſibi ex ſatiſfactione, patet ex hoc ꝙ vna ſatiſfactio virtualiter poteſt adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confeſſione, ex eo patet quod ratio quare confeſſio exigit ſingula mortalia, pro materia eſt, quia confeſſio fit humano iudici, qui non poteſt iudicare, niſi de cognitis, incognita autē ſibi vt iudici remanerent quæcunque non eſſent a pęnitente in ſeipſis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offert cor, qui non penſat quantum aut quot, ſed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimiſſa ſunt ei

C peccata multa, quoniam dilexit multum, & non dixit quoniam diſplicuerunt ei multa. Quod etiam hoc non proueniat ex abſolutione, manifeſtat vnica abſolutio, quæ ſimul fit abſque explicatione ſingulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex ſeipſa, ex eo patet, quòd communis doctrina tenet ſufficere poſt ſingulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeſte habetur, quòd licet aggregatum ex contritione, & attritione ſeu attritionibus terminetur ad ſingula mortalia in ſeipſis, ipſa tamen contritio nō terminatur ad ſingula mortalia in ſeipſis ſeu formaliter, ſed tantum virtualiter.

Et ſi dicatur, quòd contritio ſequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeſte patet, nihil valere illationem hanc, ſed deſtruere commune dictum, quoniam ſunc non ſequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, ſed virtualiter tantum, ſicut non formaliter, ſed virtualiter claudit in ſe attritiones. Et falſum eſſet, quòd contritio ſequens eſſet vna contritio generalis. Ex quibus om-

D nibus apparet, quòd proprie loquendo, contritio relata ad ſacramentum pęnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad ſingula mortalia, ſed ſufficit, ꝙ terminetur ad ea virtualiter. Si aūt ſpectemus ad contritionem ſimpliciter & abſolute, dicendum eſt, quòd non exigit terminari formaliter ad ſingula mortalia peccata, ſed exigit virtualiter attingere ſingula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere ſingula, quia per hoc ſimpliciter & abſolute, differt contritio remittens peccata venialia, à contritione remittente peccata mortalia. Ad remiſſionem ſiquidē peccatorum mortalium exigitur quòd contritionis diſplicentia ſit adeo perfecta extēſiue, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & ſingula mortalia, quorum pęnitens eſt reus, & hoc manifeſtatur ex eo, quòd impium eſt dimidiam a Deo ſperare veniā mortalium peccatorum. Ad remiſſionem autem venialium non exigitur hæc extenſiua perfectio: poteſt ſiquidem vnum peccatum veniale dimitti ſine alio, & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ diſ-

E plicent & virtualis ſe extendit. Probatur ergo declarata concluſio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter ſe extendens ad omnia mortalia ſufficit ad remiſſionem eorum cōcurrente charitate, &c. Probatur hoc, quia in inſtanti fit iuſtificatio impij, & conuerti põt peccator ad Deum. ſcriptum eſt enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et ſi forte obiiciatur contra hoc, dicendo, quod huiuſmodi momentanea ac generalis contritio fert ſecum propoſitū ſpecialis contritionis de ſingulis mortalibus in ſeipſis, ſicut Baptiſmus flaminis fert ſecū propoſitum baptiſmi fluminis, & ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta concurrit ad remiſſione peccati, vt tendens ad contritionem ſpecialem, quæ eſt perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quòd voluntarie apponitur iſte ordo cōtritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter, tum quia nec ex ſacra ſcriptura, nec ex ſacris Doctoribus traditus cōi ſententiæ ſuperius recitatæ aduerſatur, nam ſi contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, ſequeretur quòd poſt omnes attritiones in ſpeciali, ſubſequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non ſufficeret

A ad ſalutem, quoniam exigeretur, quòd poſt generalem contritionē perfectam virtualiter, ſequeretur contritio ſpecialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert ſecum propoſitum perfectæ formaliter, oporteret poſt illam hanc exequi, cuius contrariū pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coexigere ante vel poſt deteſtationes ſpeciales peccatorum mortalium in ſeipſis, & aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coexigere ante vel poſt contritiones ſpeciales peccatorum in ſeipſis. Nos enim hoc ſecundum dicimus eſſe falſum tam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus, primū autem ſacri Doctores tradūt. Et verum procul dubio eſt tempore euangelicæ legis, in quo cōtritio fert ſecū propoſitum confeſſionis ſacramentalis, ratione cuius exiguntur ſpeciales deteſtationes peccatorum, ſiue vt præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (vt contingit illis qui ſuſcipiendo actualiter ſacramentum pęnitentię fiunt de attritis contriti) ſiue vt

B conſequentes ſæpe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde ſtatim conuertuntur ad Deum, habentes virtualiter ſaltem propoſitum confitendi ſuo tempore peccata ſua. Verum autem hoc ſacrorum Doctorum dictum, verum etiam ſit de contritione ſimpliciter & abſolute, ex dictis apparere poteſt quòd non, Nulla ſiquidem apparet ratio cogens ad huiuſmodi deteſtationes ſpeciales ſecluſo ſacramento pęnitētiæ, nam & voluntas poteſt perfecte mutari & exercitari in neceſſariis virtutū actibus, & pro peccatis poteſt perfecte ſatiſfieri abſque huiuſmodi ſpecialibus deteſtationibus, vt patet ponendo peccatorem pęnitentem, qui totum ſe diuinæ dilectioni, eleemoſynis, ieiuniiſque daret, hic enim priſco tēpore perfecte ſatiſfeciſſet pro peccatis abſque tot deteſtationibus. Et hinc patet quid dicendum ſit ad quæſtionem tertio modo intellectam, ſcilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia & ſingula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex di-

C ctis ſiquidem patet, reſpondendum eſſe affirmatiue, quoniam non curando de modo hoc eſt an formaliter vel virtualiter, certum eſt oportere ſub cōtritione comprehendi omnia mortalia peccata cōmiſſa, ſiue ſint ſibi cognita ſiue incognita, quoniam (vt dictum eſt) impium eſt a Deo dimidiam ſperare veniam.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd propriiſſime loquendo, contritio reſpondet abſolutioni, & deteſtationes reſpondent confeſſioni, & propterea deteſtationes ſunt æquales numero actibus confeſſionis, & ſępe ſunt ſimul tempore: quando ſcilicet pęnitens ſimul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio ſecundum annexas deteſtationes, adęquat confeſſionem quo ad modum attingendi peccata ſcilicet in ſpeciali, & non conuenit hoc contritioni ſecundum ſe.

Ad ſecundum dicitur, quòd aſſumptum verum eſt de pęnitētia ſeu contritione relata ad ſacramentum pęnitentiæ, & ſimiliter intelligenda ſunt verba diui Thomæ.

D Poteſt quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimo explicatam inter perfectionem diſplicentiæ requiſitam ad remiſſionem mortalium, & requiſitam ad remiſſionem venialium, quòd remiſſio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, ſic quòd actualiter homo huiuſmodi diſplicentiam perfectam extenſiue ad omnia & ſingula mortalia habeat, remiſſio autem venialium non requirit huiuſmodi extenſiue perfectam diſplicentiam. Sed cum hoc quòd aliquis in ſolis venialibus conſtitutus nō habuerit generalem diſplicentiam de omnibus ſuis venialibus ſtat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo ſi occurrerent diſplicerent contrariantia venialia, cōſequatur remiſſionem venialium aliorum, quæ diſplicerent, quod non ſufficere dicitur ad remiſſionem peccati mortalis, niſi obliti, quia (vt dictum eſt) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remiſſionem mortalium.

E

QVAESTIO III.

An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum ſuorum.

TErtio Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum. Et quia quæſtionem hanc diſcuſſimus in Quolibetis noſtris, ideo quære ibi. ſat ſit hic ſcire partem negatiuam eſſe veram.

QVAESTIO IIII.

An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

QVarto Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pęnam debitam peccato. Videtur enim quòd non. Tum quia ad remiſſionem pęnæ ordi-

natur tertia pars pœnitentiæ, ſcilicet ſatiſfactio, non ergo ad illam ordinatur contritio, niſi quatenus forte habet ſatiſfactionẽ annexã.

Tum quia contritio ſufficiens ordinatur per ſe ad remiſſionem culpæ, nec apparet vnde habeat, quod pœnam ſenſus remittat.

AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, duplicem eſſe modum dicendi de hac re, quamuis omnium ſententia in idem tandem concurrat. Primus eſt, quòd alia eſt pœna, quę debetur incontrito, & eſt alia, quæ debetur contrito, nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quũ contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perſeuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici poteſt, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter vero dicendi modus eſt, quòd contritio non tollit totam pœnam, ſed commutat pœnam æternam in temporalem, nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus eſt pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, ſcilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non niſi per accidens hoc verificatur, Contritio enim vt ſic, non ponit reatum pœnæ, alioquin cuilibet contrito deberetur pęna, & dicendo æternitatem pœnæ debitæ contrito, & incontrito, nam, vt patebit, non alia pœna eſt quæ vtrique, ſiqua contrito alicui debetur & inferendo, quod dici poteſt totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti, nam, vt patebit, pars quædam pœna ſibi prius debitæ communiter remanet (ſcilicet pœna ſenſus) abſque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem, nam idem eſt quòd Deus interius operatur in pęnitente, & quòd Dei miniſter ſacramentum adhibendo ſignificat, exterior enim ſacramentalis actus ſignificat interiorem Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pęnitentiæ non ſignificat commutationem, ſed abſolutionem, ergo interior Dei operatio, quę in contritione interuenit, non eſt commutatio, ſed abſolutio.

Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum eſt, in pęna inferni inueniri tria, pœnam damni, pęnam ſenſus, & æternitatem pęnæ, iuxta tria quæ ſunt in peccato mortali. Per peccatum ſiquidem mortale fit auerſio ab incommutabili bono, cui reſpondet pęna damni, ſeparans animam a Deo, & fit conuerſio ad commutabile bonum, cui reſpondet pęna ſenſus, & conſtituitur inimicus Dei, cui reſpondet æternitas pęnæ, inimicus enim quia eſt hoſtiliter exterminandus, eſt æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pęnã damni, quæ ſeparationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatẽ amicus Dei conſtituitur, tollit contritio æternitatem pęnæ, amicus enim non eſt æternaliter puniendus. Et ſi nihil aliud efficeret contritio, remanet contritus obligatus ad pęnam ſenſus, ad quam prius tenebatur, ſed non æternaliter ſuſtinendam, ſicut prius tenebatur, Et ſic licet contritus perſeuerans nunquam ad infernum iret, paſſurus totam pœnam inferni, nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pęnæ quæ in inferno ſuſtinenda ab ipſo erat, ſcilicet ad pœnam ſenſus.

Vbi vides, quòd non eſt alia pęna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ ſibimet incontrito debebatur, ſed eſt illamet pęna ſenſus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pęnæ æternæ in temporalem, ſed expoliatio pęnæ ab æternitate, & hoc contra ſecundum modum dicendi.

Vt autem reſtans dubitatio (an ſcilicet contritio remittat pęnã ſenſus) ſoluatur, ſciendum eſt quòd hic certa ſunt duo, primum eſt, quòd quanto contritio eſt maior, tanto plus ſoluit de pęna ſenſus peccato debita: ſecundum eſt, quòd tanta poteſt eſſe contritio, quod tolleret totam pęnam ſenſus. Ambiguum vero eſt, an quantulacunque cõtritio charitate informata (de tali enim eſt ſermo) tollat aliquid de illa pęna ſenſus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet, quòd pars affirmatiua eſt vera propter duas rationes, quarũ quælibet, verificata ſufficiens eſt. Poteſt enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pęnam ſenſus. Primo, ex pœnalitate ſibi annexa, diſplicentia enim commiſſi criminis non fert ſecum neceſſario pœnalitatem, quum ſit in patria, vbi nulla eſt pęnalitas, ſed in ſubiecto ſuſceptiuo doloris ſeu pęnæ, fert ſecum naturaliter diſplicentia pœnalitatem quandam: dolemus enim communiter de noſtris, quæ nobis diſplicẽt. Et quoniam huiuſmodi pęnam parere, contritioni conuenit, ſecluſa relatione ad ſacramentum pęnitentiæ, ideo ſecundum hoc caput dicendum eſt, quòd contritio quælibet ſimpliciter, & abſolute ex annexa pęnalitate tollit aliquid pęnæ ſenſus: habet enim ſatiſfactoriam vim pœna voluntarie aſſumpta ſecundum Deum. Secundo ex merito paſſionis Chriſti: eſt enim paſſionis Chriſti meritum remiſſiuum ſuis membris pęnæ pro peccatis debitę plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primo apparet in baptiſmo, vbi quia paſſio Chriſti totaliter communicatur baptizato, quaſi ipſe baptizatus paſſus eſſet, tota pęna tollitur. Apparet deinde & in ſacramento pęnitentiæ actualiter ſuſcepto, dum ex vi ſacramenti communicatur meritum paſſionis Chriſti ad remiſſionem aliquantæ ſaltem pęnæ ſenſus. Et quia coniunctio ad meritum paſſionis Chriſti conuenit contritioni nõ

F ſimpliciter, & abſolute, ſed relatæ ad ſacramentum pęnitentiæ, ex hoc, quòd contritio fert ſecum votum ſacramenti pęnitentiæ, coniungit meritum paſſionis Chriſti per ſacramenta nobis communicato. Et ſecundum hoc caput dicendum eſt, quòd quęcunque noſtra contritio tollit aliquid pęnæ ſenſus ex merito paſſionis Chriſti, nã rationabile eſt, quòd plus pęnæ tollat charitas extenſa ad ſacramentum, quam non extenſa ad illud, ſed charitas non extenſa ad ſacramentum (qualis erat antiquorum pęnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pęnam damni, & æternitatem pęnæ, ex annexa autem pęnalitate tollebat in toto, vel in parte pęna ſenſus, ergo charitas pęnitentium in noua lege, quæ eſt charitas extenſa ad ſacramentum pęnitentiæ, plus pęnæ tollit. Minor huius rationis propoſitio clara eſt. Maior autem facile ſuadetur, ex eo quòd pęnitentiæ ſacramentum actualiter exhibitum, eſt proculdubio remiſſiuum pœnæ ſenſus in toto, vel in parte: ex hoc enim conſequens

G eſt, vt idem ipſum ſacramentum in voto charitatis exiſtens apud contritum, aliquid huiuſmodi pœnę remittat. Simile enim quid perſpicimus in Baptiſmo, quòd ſcilicet id quod operatur Baptiſmus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copioſe. Nec excluditur maioris huius veritas, ſi dicatur, quòd charitas extenſa ad ſacramentum, habet ex extenſione ad ſacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium abſolute. Nam hoc non eſt charitatem extenſam ad ſacramentum efficere plus, ſed eſt efficere pluribus rationibus vnum & idem, extenſa ſiquidem charitas ad ſacramentum duplici ratione tollit pœnam damni & æternitatem pœnæ, ſcilicet ex vi charitatis, & ex vi ſacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque eſſe debeat, quòd huiuſmodi extenſa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat, quia hoc ad vim ſacramenti ſpectat. Ex quibus omnibus patet dicendum eſſe ad quæſitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur, non ſolum tollit culpã, ſed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ratione vero annexæ

H pœnalitatis, tollit aliquid pœnæ ſenſus: & ratione ſacramenti in voto tollit aliquid rurſus pœnę ſenſus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 72. cap. 4. contra Gen. poteſt eſſe huiuſmodi coniunctio contriti ad meritum paſſionis Chriſti, quòd tolleret totam pœnam ſenſus.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum, dicitur, quod ſatiſfactio diſtincta eſt a contritione ſecundum ea, quæ communiter in humano genere inueniuntur, communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur paſſioni Chriſti, vt non ſit opus ſatiſfactione ad arbitrium ſacerdotis. Traditur enim ea doctrina, quam lex moralis ſecundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

Ad ſecundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnę ſenſus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Chriſti præcipue perpendi debet, quoniam illud eſt de ratione contritionis annexus autem dolor quaſi vicem ſatiſfactionis tenere videtur.

I

TRACTATVS QVINTVS de Confeſsione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num omnis teneatur ad confeſſionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, ut ſunt peccata in ſolo corde, ſint neceſſario confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri ſingulas ſpecies ſingulorum peccatorum.*
4 *Num peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutione, & ſatiſfactione, poſſint iterum fructuoſe cõfiteri.*
5 *Num informis confeſſio ſit iteranda.*

K

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confeſſionem.

DE confeſsione, quæ ſecunda eſt pars pęnitentiæ, quæritur primo circa eius neceſſitatem, an omnes teneantur ad confeſſionem. Et eſt ratio dubitandi, quia nonnulli ſunt viuentes abſque peccato mortali, & propterea in dubium vertitur an omnes teneantur confiteri.

Videtur enim quòd ſic, quia extra, de pęniten. & remiſ. expreſſe dicitur, Omnis vtriuſque ſexus, quum ad annos diſcretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur ſequeretur quòd eccleſia in hoc ſtatuto præſupponeret omnes fideles ſingulis annis peccare mortaliter. Et patet ſequela, ſi ſola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rurſus confirmatur ex hoc quod abſque diſtinctione aliqua omnis vtriuſq; ſexus ibidem obligatus eſt ſemel in anno ad confeſſionem, & ad communionem in Paſcha: ſed cõſtat, quòd omnis vtriuſque ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad communionẽ,

ergo

cepto omnis etiam vtriuſq; ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non comprehenditur ſub eodem præcepto quo ad confeſſionem.

IN OPPOSITVM eſt, ꝙ nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæſtionem reſpondetur diſtinguendo & bene, de neceſſitate, vel ſacramenti, vel præcepti eccleſiaſtici. Et dicitur ꝙ de neceſſitate ſacramenti nullus tenetur confiteri, niſi peccatum mortale certum, vel dubium, quia poſt Baptiſmum non poteſt aliter remitti mortale peccatum, niſi per ſacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De neceſſitate autem præcepti eccleſiæ duplex eſt opinio. Vna eſt, ꝙ carens peccato mortali tenetur confiteri ſemel in anno aliquod veniale, vt ſic impleat eccleſiæ præceptum. Altera ē, ꝙ carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale, quia non comprehenditur ſub eccleſiæ præcepto.

Et licet prima opinio ſit tutior, ſecunda tamen eſt verior, immo ſola vera, quod probatur multipliciter. Primo ex ratione præcepti: ratio enim eccleſiaſtici præcepti, non eſt præcipere confeſſionem, ſed præceptam diuino iure confeſſionem determinare, quo ad tempus executionis, & propterea ſub eccleſiæ præcepto non alia comprehenditur confeſſio, quàm illa quæ a Chriſto eſt præcepta, ſed a Chriſto non eſt præcepta niſi confeſſio mortalium, ergo ab eccleſia ſola peccatorum mortalium, confeſſio præcepta eſt.

Secundo, & eſt confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipſius ſtatuti, dum dicit, Omnia ſua peccata, non enim hoc poteſt intelligi de peccatis venialibus, quum conſtet neminem quocumque præcepto teneri ad omnium venialium confeſſionem, oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confeſſionis, ſcilicet quòd ſint omnia ſua peccata, clare patet ꝙ de ſola confeſſione præcepta ex diuino iure eccleſiaſticum ſtatutum loquitur, eſt enim materia confeſſionis a Chriſto præceptæ omnia pœnitentis peccata comprehendens, materia autem confeſſionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

Tertio patet idem ex pœna ſubiuncta, ſcilicet ꝙ viuus arceatur ab ingreſſu eccleſiæ, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Huiuſmodi enim pœnæ non ſunt a pia matre eccleſia perfectioribus viris, quales ſunt viuentes ſine peccato mortali, pro omiſſione confeſſionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ, quinimo ex hoc ſequeretur, ꝙ meliores eſſent deterioris conditionis.

Quarto patet idem ex ſubiuncta cauſa frequentis publicationis dicti ſtatuti, ſcilicet, ne quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Hæc enim in huiuſmodi confeſſione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. Ne in agro dominico, de ſta. Mona. vbi menſtrua confeſſio monachis imponitur, abſque explicatione materiæ, non. n. dicitur, quòd confiteantur omnia ſua peccata, vt ex hoc intelligatur aſtringi illos, etiam ſi mortali peccato careant ad confeſſionē ſemel in menſe, vnde non ſupradicta, ſed pœna regularis diſciplinæ ſubiungitur imponenda temerario violatori, ſicut enim religioſi ex ſuis ſtatutis obligantur ad alia, quæ abſolute ſunt bona ſupererogationis, ita obligantur ad confeſſiones ſtatutas, etiam ſi mortali careant peccato. In cuius ſignum puniuntur in religionibus qui ſtatutis diebus non confitentur, quantumcumque nullum habeant mortale.

AD OBIECTIONEM ergo primam dicitur, quòd materia confeſſionis explicata per ly, omnia ſua peccata, reſtringit ly, omnis vtriuſque ſexus, ad indigentes confeſſione, ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato, ita quòd ſenſus eſt, omnis vtriuſque ſexus indigens confeſſione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falſum aſſumit ſeu ſupponit, ſcilicet nullum excipi ab illa vniuerſali, Omnis vtriuſq; ſexus, &c. Immo ideo eccleſia appoſuit ly, omnia ſua peccata, vt exciperet multos, quos credit ſine peccato mortali vitam ducere. Ad ſecundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo ſubiecta, enunciatio illa, qua omnis vtriuſque ſexus confiteri & communicare præcipitur, eſt enunciatio non vna. ſed plures, licet ſecundum vocem ſit vna. Vnde ſenſus primæ eſt, omnis vtriuſq; ſexus indigens confeſſione, omnia ſua peccata confiteatur, &c. Senſus vero ſecundæ eſt, Omnis vtriuſque ſexus communicet in paſcha, &c. Et ratio diuerſitatis iam dicta eſt, quia ibi explicatur materia reſtringens ly, omnis vtriuſque ſexus reſpectu confeſſionis, & non reſtringens reſpectu communionis.

QVAESTIO. II.

An peccata mortalia totaliter occulta (ut ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſario confitenda.

Circa materiam confeſſionis quæritur ſecundo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſario confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non ſunt de neceſſitate eccleſiaſtici præcepti, non poteſt enim eccleſia de huiuſmodi occultis ſecundum ſe præcipere aut iudicare. Et ſi dicatur quòd occultorum confeſſio cadit ſub præcepto eccleſiæ indirecte, A ſcilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur ſingulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex conſequenti peccata cordis ſingulis annis confiteri, vt confeſſio omni anno ſit integra. Hæc inſtantia nihil valet, quoniam poſito homine, qui ſola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, ſequeretur quòd illo anno non teneretur confiteri, quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiuſmodi occultorum confeſſio non eſt de neceſſitate ſacramenti, quoniam ſola illa peccata ſunt de neceſſitate ſacramenti, quæ ſub iudicium hominis commiſſo a Chriſto comprehenduntur, ſed nullum iudicium commiſſum homini a Chriſto extendit ſe ad huiuſmodi occulta, ergo occulta hæc non ſunt de neceſſitate confitenda. Maior patet, quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commiſſum eſt a Chriſto, & non Angelis, aut quibuſcumque alijs. Minor vero probatur authoritate Apoſtoli, Nolite ante tempus iudicare, & cætera. Si dicatur, quòd duplex iudicium B commiſſum eſt homini a Chriſto, alterum ſecundum poteſtatem iuriſdictionis (& hoc non ſe extendit ad huiuſmodi occulta, & de hoc loquitur Apoſtolus) alterum ſecundum poteſtatem ordinis, & hoc extendit ſe ad occulta, & eſt iudicium quod exercet eccleſia per ſuos miniſtros in foro pœnitentiali, contra dupliciter. Primo, quia iudicium pœnitentiale licet exigat poteſtatem ordinis exigit quoque poteſtatem iuriſdictionis, quoniam ſolus ſacerdos ordinariam vel delegatam iuriſdictionem habens, eſt miniſter huius ſacramenti, vt patet in cap. Omnis vtriuſque ſexus, & alibi. Secundo, quia vnumquodque recipitur in alio ſecundum modum recipientis, ac per hoc iudicium ſecundum poteſtatem ordinis a Chriſto cōmiſſum homini ex hoc ipſo, quòd homini commiſſum eſt, modificari oportet ſecundum conditionem ipſius hominis, quæ eſt non ſe extendere ad occulta cordium, hæc enim ſoli Deo ſunt reſeruata, non minus in iudicando, quam in cognoſcendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipſum Dominum Ieſum C Chriſtum reſideat vtraque poteſtas, ſcilicet ordinis & iuriſdictionis, non diminute, ſed pleniſſime, & vtramque inueniatur eccleſiæ ſuæ commiſiſſe non imperfecte, ſed latiſſime (vt de poteſtate iuriſdictionis patet Matth. decimo octauo, & de poteſtate ordinis Ioannis vigeſimo) ſicut poteſtas iuriſdictionis ex hoc ipſo quòd commiſſa eſt homini, non extendit ſe ad occulta omnino; ita poteſtas ordinis ex hoc ipſo quòd commiſſa eſt homini, non debet ſe extēdere ad totaliter occulta.

AD VERITATEM dubij huius plenius percipiendam, ſciendum eſt, ꝙ licet quidam ex huiuſmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non eſſe neceſſario confitenda ſacerdoti, ſed ſoli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primo ex formali ratione materiæ confeſſionis, ſeu (quod in idem redit) iudicij pœnitentialis, quum enim Do D minus pœnitentiale iudicium inſtituerit ac commiſerit poſt reſurrectionem ſuam, dicens Ioannis vigeſimo. Apoſtolis iam ſacerdotibus, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt, & materiam iudicij explicauerit quo ad ſubſtantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata, & non poſſit intelligi ita nude, vt ſonat litera (quoniam certū eſt, quòd per huiuſmodi commiſſionem non poſſunt nec potuerūt miniſtri noui Teſtamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfeſſa, obſtinata) oportet aliquas ſubintelligere conditiones peccatorum remittendorum, & quia iudicium præſupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis, adeo communi catholicæ eccleſiæ ſenſu ſubintelligitur, ſpontanea confeſſione ad vos delata, ita quòd ſenſus eſt, Quorum remiſeritis peccata ſpontanea confeſſione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clare patet materiam iudicij pœnitentialis eſſe peccata ſpontanea reorum confeſſione delata, hæc eſt enim formalis ratio materiæ huius iudicij, ad quam totam, ſe extendit, & extra quam non ſe extēdit pœnitentiale iudicium, quoniam hæc omnia & ſola remittere, vel retinere poteſt. Ex hac autem formali ratione materiæ huius E iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcumque occulta, ſint materia huius iudicij, nam quantumcumque occulta peccata, comprehenduntur ſub ijs, quæ ſunt ſpontanea confeſſione detegenda, nullum enim eſt ita latens, quod non poſſit eius, qui commiſit, cōfeſſione ſpontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipſis verbis Domini. Differenter ſiquidem ſignificauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis ſeu poteſtatis ordinis, & materiam iudicij ſecundum poteſtatem iuriſdictionis, quoniam reſpectu poteſtatis ordinis explicauit pro materia peccata dicens, Quorum remiſeritis peccata, reſpectu vero poteſtatis iuriſdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina ſapientia, a materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in ſua primaria ſede reſidens, hoc eſt peccatum cordis, ſub materia vero poteſtatis iuriſdictionis non comprehendi peccatum omne, ſed exterius tantum, quod ſolum poteſt alium offendere, & propterea ab illa excipi peccatum

catum cordis, niſi pro quanto eſſet ratio exterioris commiſſionis F
vel omiſſionis.

Secundo, ex ratione proprii finis ipſius confeſſionis, ex quo fine ſumitur formalis ratio eiuſdem confeſſionis, quatenus eſt actus pœnitentiæ, ordinatur enim confeſſio ad ſubijciendum voluntarie reum miniſtro Dei offenſi, vt ad arbitrium ipſius recompenſet. Et hinc confeſſio ipſa, quæ eſt actus veritatis, fit actus pœnitentiæ, dum reus veraciter proponendo in quo offendit, ſeipſum accuſat ac ſubijcit ad recompenſandum non de quibuſdam ſic, & de quibuſdam non, ſed omnes accuſando offenſas, vt de omnibus arbitrari poſſit miniſter offenſi. Hoc autem conſtat, quòd non fieret ſi omnino occulta peccata cordis non accuſarentur, vt igitur de peccatis cordis poſſit ad arbitrium offenſi recompenſare, oportet peccatorem offenſas cordis ſubijcere ipſius Dei offenſi iudicio, in perſona ſui miniſtri.

Tertio, ex vſu eccleſiæ. Nam communis animi conceptio Chriſtianorum eſt, peccata omnia ſiue occulta, ſiue manifeſta oportere G
in ſacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc eſt determinatio generalis concilij primo Lateranenſis ſub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriuſque ſexus confiteatur peccata ſua omnia, nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in concilio Floren. ſub Eug. 4. Vbi dicitur omnia ſua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd eccleſia potest præcipere & præcipit ſingulis annis confiteri omnia ſua peccata mortalia etiam ſi ſolum peccatum cordis occultiſſimum haberet: non quia ipſa habeat iudicare de occultis, ſed quia ipſius eſt determinare præcepta Chriſti ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Chriſto confeſſionem cuiuſcunque mortalis peccati poſt Baptiſmum, ſiue peccatum ſit ſolum in corde, ſiue ad extra prodierit, eccleſia determinans tempus confeſſionis ad ſingulos annos, obligat ad confitendum ſingulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, ſiue occultum, ſiue non. Nam determinatio eccleſiæ non minuit aut reſtringit materiam confeſſionis præceptæ a Chriſto: ſed tempus tantum confeſſionis determinat, relinquens materiam in ſuis limitibus. H

Ad ſecundam verò dicitur, quòd reſponſio ibi data vera eſt. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd cõcurſus poteſtatis ordinis & poteſtatis iuriſdictionis, nõ tollit aliquid a poteſtate ordinis: & ideo cum hoc quòd poteſtas ordinis extendit ſe ad occulta cordium peccata, ſtat quòd cum ea concurrat poteſtas iuriſdictionis, quæ ſecundum ſe ad huiuſmodi occulta non ſe extendit. Et ſi perſpicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem poteſtas ordinis concurrit, directe reſpiciens ipſa peccata: poteſtas autem iuriſdictionis concurrit, directe reſpiciens perſonam peccatoris: vt ſcilicet peccator ſit ſubditus ſacerdoti, vt habeat poteſtas ordinis, in quem exerceat actum ſuum remiſſionis vel retentionis peccatorum. Ad ſecundum vero dicitur, quòd quia omne iudicium homini commiſſum intelligitur de cognitis, & diuerſus eſt inſtitutus a Deo modus cognoſcendi in vtroque iudicio, ideo ex huiuſmodi inſtituta diuerſitate modi cognoſcendi, prouenit diuerſitas iſta: ſcilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit ſe ad omnino occulta peccata, iudicium vero iuriſdictionis pure extendit ſe ad externa tantum: ideo non eſt miranda diſparitas vtriuſque poteſtatis in homine. Quòd enim iudicium omne commiſſum homini a Chriſto intelligatur cum cognitione cauſæ, probatione non eget, quum non ſit delegatum purum miniſterium, ſed commiſſa ſit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, abſoluendo vel ligando. Quòd etiam diuerſus modus cognoſcendi ſit vtrobique a Chriſto inſtitutus patet: nam modus cognoſcendi in poteſtate iuriſdictionis eſt cognitio per teſtes: vt patet Matthæi decimooctauo; modus autem cognoſcendi in iudicio poteſtatis ordinis, eſt ſpontanea confeſſio ſecreta, &c. vt vniuerſalis eccleſia teſtatur. Quòd demum ex hac diuerſitate modi cognoſcendi, proueniat differentia dicta inter materiam & materiam, ex ſupradictis clare patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum ſpontanea rei confeſſione accuſandum, eſt materia iudicij pœnitentialis, conueniens eſt ſub hac materia comprehendi peccatum cordis quantumcunque occultiſſimũ, & per oppoſitum, quia ſolum peccatum teſtificabile eſt materia iudicij exterioris, ideo peccata in ſolo corde manentia exempta remanent a materia eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Quũ ergo obijcitur, vnumquodque recipi in alio per modũ recipientis, aduertatur. Et quum infertur, ergo iudicium ſecundum poteſtatem ordinis commiſſum homini, modificatur ſecundum conditionem hominis, cõceditur, formaliter loquendo, quoniam nullum actum commiſit Chriſtus miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem ſecundum conditionem hominis, nam & audire peccata, & diſcernere inter ea, & interrogare circunſtantias peccati & peccatoris, & retinere, ſeu remittere, facit humano more, vtendo diuina poteſtate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non ſe extendit ad occulta negatur illatio, quoniam aliunde prouenit, quòd iudiciũ hoc ſe extendat ad occulta prouenit ſ. ex modo accuſandi quo reus tenetur ſe accuſare, ſcilicet ſpontanea confeſſione, &c. & hoc quia F
Chriſtus ſic inſtituit. Cognoſcere autem & iudicare de occultiſſimis ſpontanea confeſſione accuſatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis poteſtate diuina. Vnde ad confirmationem ex ſimili ratione in poteſtate iuriſdictionis, dupliciter dici poteſt (vt patet ex dictis) quòd non eſt ſimilis ratio de vtriuſque poteſtatis iudicio. Primo, quia modus cognoſcendi in vtroque iudicio eſt ex diuina inſtitutione diuerſus. Secundo, quia ipſe Dominus expreſſit diuerſimode vtriuſque materiam, dum vnius materiam dixit peccata abſque limitatione aliqua, alterius vero dixit peccatum in alium, limitando peccatum ad peccatum in alium.

QVAESTIO III.

An oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum.

G CIRCA Materiam rurſus confeſſionis quæritur tertio, vtrum oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum. Et eſt ratio dubij, quoniam pars affirmatiua communi authoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunſtantia varians ſpeciem peccati mortalis, eſt neceſſario confitenda, ergo a fortiori quælibet ſpecies mortalis peccati eſt exprimenda. Et ſimiliter numerus peccatorum, quum non ſit circunſtantia peccati, ſed multiplicatio eiuſdẽ, neceſſario eſt exprimendus, prout memoriæ occurrit, quum non magis teneatur pœnitens accuſare ſe de decimo, quam de viceſimoſecundo peccato vel econuerſo. Et confirmatur, quia ſi non omnes ſpecies & omnia ſingularia oportet exprimere, conſequens eſt, quòd aut nulla ſpecies nullaque ſingularia, aut quaſdam ſpecies & quædam ſingularia ſic, & quaſdam ac quædam non, neceſſe eſt explicari, & quum non poſſit affirmari primum, oportet reddere rationẽ, quare quædam ſic, & quædam non.

H Tum quia pœnitẽs tenetur explicare omnia quæ oportet cognoſci a confeſſore, ad hoc vt poſſit ſuo arbitrio adæquare pœnam culpæ, quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quod ſubmittit ſe ſacerdoti in perſona Chriſti ad recompenſandum ſecundum illius arbitrium. ſed confeſſor non poſſet arbitrari de æqualitate recompenſationis, niſi cognoſceret diuerſitatem offenſarum, quæ in diuerſitate ſpecifica conſiſtit, & numerum peccatorum, quoniam recompenſa adæquans centum offenſas, non adæquat mille. & ſic de alijs ergo.

PRO Parte autem negatiua videtur eſſe vſus maioris forte partis confeſſorum, ac pœnitentium non curantium de huiuſmodi ſubtili diſcuſſione. Et confirmatur ratione, quia huiuſmodi diſcuſſio eſt moleſta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et moleſtia quidem ſatis patet expertis. Quod vero ſit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiuſmodi diſcuſſione, quam ſine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem ſit impeditiua maioris boni, teſtatur experientia, quoniam & confeſſores circa huiuſmodi diſcuſſionem ſoliciti impediuntur a multorum confitentium audientia dum forte totum tempus conſumunt circa vnum, & pœnitentes minus deuote confitentur implicati huiuſmodi diſcuſſionibus. I

AD huius quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, duplex eſſe iudicium, quoddam eſt, cuius actus eſt propter ſeipſum tantum, quoddam vero, cuius actus eſt propter aliud. Ad primum iudicium, quia ſpectat iudicare iuſtum abſolute, pertinet quoque cognoſcere ſingula peccata, vt ſingula poſſit adæquare puniẽdo. Ad alterum vero iudicium, quia non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad alium finem, puta bonum commune, ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini, ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illum finem. Inter præſentis autem vitæ tempus & futuræ hoc intereſt quantum ad iudicium, quòd nullum præſentis vitæ iudicium tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed vt medicinalem, eo quod præſentis vitæ tempus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pœnæ ſunt medicinæ, vel ipſius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ eſt ad, quod ad punitionem ſecundum ſeipſam tendet, quoniam adæquandam pœnam culpæ ordinatur, non ad bonum puniti nec ad cautelam aliorum, ſed vt reus patiatur quod meretur. K

Nec putet aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur locari debere ſub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc, eſt magis diuinum quàm humanum, & confeſſor in tantum perſonam Dei in actu iſto tenet, vt neſciat ipſe quod ſcit, vt Deus. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præſentis vitæ tempus ſpectat, ac per hoc non eſt exemptum a communiſſima ratione iudicij præſentis vitæ. Tum quia ſaluator noſter hoc atteſtatur, dicens, Ioan. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc enim apparet, quòd Chriſtus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſecundum ſe exercendum, ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad pœnitentiæ

nitentiæ ſacramentum ſpectat, ad iudicium ſalutare per ſuos iudices exercendum, Idem eſt autem iudicium ſalutare & iudicium medicinale: & pęnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum ſpectat proculdubio, ad quem ſpectat ſacramentum pęnitentiæ. Eſt igitur pęnitentiale iudicium non iudicium abſolute, ſed iudicium ſalutare, ſeu medicinale, ac per hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorum, ſed ipſius rei ſolius.

Et quia hoc proprie eſt officium confeſſoris, ideo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifeſtari peccata, quantum exigit huiuſmodi ſalutare iudicium. Si enim ad hoc ſalutare iudicium exigitur manifeſtatio omnium, & ſingularum ſpecierum, & certi numeri ſingularum, conſequens eſt, quod oportet pęnitentem hæc explicare iuxta poſſibilitatem ſuam: ſi vero huiuſmodi diſcuſſio non exigitur conſequens eſt, quod non oporteat pęnitentem hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quanta diſcuſſio exigitur ad hoc ſalutare iudicium. Dicamus igitur quod iudicium huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudicium & eſſe ſalutare, ita quod ſecundum eſt finis primi, & propterea ex ſecundo manifeſtandũ eſt primum, tantum enim debet concurrere de eo quòd eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc, vt iudicium ſit ſalutare pęnitenti. Et quia ſalutare pęnitentis iudicium a iudicio abſolute differt (vt dictum eſt) quantum ad punitionem, in hoc quod in iudicio abſolute intenditur ad punitionem ſecundum ſe, in iudicio vero ſalutari intenditur punitio ſalutaris pęnitenti, conſequens eſt vt differentia quoque ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſecundum ſe conſiſtit in adæquatione pęnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolute cognoſcere exacte culpas oẽs & ſingulas, vt æquari illis poſſit pęna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in commẽſuratione pęnæ ad pęnitentem & illius ſalutem (ſicut medicina cõſiſtit in commenſuratione tam ad infirmum, quàm ad ſanitatem acquirendam) & commenſurata pęna tam pęnitenti, quam ipſius ſaluti abſque exacta cognitione omnium & ſingularum culparum recte iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorũ ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimilium ſpeciebus) abſque diſcuſſione harum commenſurata tam pęnitenti, quam eius ſaluti punitio atque prouiſio ſit. Quantum vero ad peccatorũ numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quam prouiſio idem habet iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius, & ſi incertus relictus ſit ab duobus demptis, vel adiunctis, & ſimiliter ſi certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem ſupra centum, & ſic de alijs. Hæc enim & ſimilia manifeſtant quòd ſalutare iudicium non exigit exactam omnium, & ſingularum culparum cognitionem, ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſque ad hoc, quod notũ fiat confeſſori, quæ, qualis, quanta, &c. pœna commẽſurari debeat huic pænitenti recte diſpoſito, & illius ſaluti. Dico autem recte diſpoſito, quia licet aliquis pænitens ſit minus deuote diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſit indiſpoſitio pænitenti a erit forte oratio dominica ſemel, manifeſtatio tamen peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorem ad cognoſcendum, quanta, quam, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet recte diſpoſitus, huiuſmodi enim indiſpoſitio pænitentis, quia eſt per accidens, non variat id quod per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium ſalutare nõ requirere cognitionem exactam omniũ & ſingulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem, quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem, ſub formali namque ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de cõfeſſione, idcirco ad particularia deſcendendo dicimus quòd ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt, quarum diuerſitas diuerſitatem iudicij ſalutaris inducit, aliter enim iudicandus eſt pro ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorum, quæ in communi habentur notitia, vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina contumelia, detractio, &c. Quædam vero ſpecies ſunt quæ nullã videntur facere in ſalutari iudicio differentiam, vt ſunt ſpecies diuinationis, idem eſt enim iudicium pęnitẽtiale ſiquis aqua vel terra abuſus fuerit, & ſic de alijs, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter omnes latẽtes, quas forte vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorum ſpecies in confeſſione oportet, ſecundas vero ſufficit explicare in generibus ſubalternis, puta peccaui in necromantia & ſic de alijs.

Circa numerum vero peccatorum ſciendum eſt, quòd dupliciter accuſandus occurrit, primo ſecundum ſe, ſecundo vt circumſtantia peccatoris. Et ſecundum quòd eſt circumſtantia peccatoris differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari, & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tantum aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui to-

A ties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit, nec hoc eget probatione quoniam experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolute, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari, & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illum craſſa quadam æſtimatione, nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commiſit quis furtum multoties, videtur ſibi quòd parum plus aut minus fuerit, quam vigeſies, non eſt opus ſolicitari, forte fuerit vigintiduo, forte. 19. ſed ſat eſt ita confuſe numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circumſtantiam peccatoris, quam ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi præceſſit, explicato tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala conſuetudine
B & frequentia delinquendi, puta quod quotidie aut ferè, ſeu quouis alio modo multitudine maxima, ſeu frequentia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris pœnitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: quoniam par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet ſolicitudo circa hoc, magis enim debet manifeſtari frequentia cum pronitate, quam indagari veriſimilis certus numerus, puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pęnitentiam conuerſa facillime poteſt quo ad hæc expediri, narrando diſcurſum vitæ ſuæ longis in meretricijs, nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitæ ſuæ diſcrete manifeſtato, arbitretur & medeatur prudens confeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſſione. Quibus ſi adiunxeris, quod ex parte pęnitentis tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum eſt, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc ſub quocunque modo dicenda debet intendere comprehendere omnia, ita quod
C explicare ſpecies, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur a pænitente, aut confeſſore ad occultandum aliquid, ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium, quòd ſufficit explicare numerum in communi, puta dicendo quòd pluries furatus ſum, hoc enim non ſufficeret, manifeſte patet, ex eo quòd aliter iudicandus eſt & medendus qui bis tantũ; & qui centies furatus eſt. Et vitatur moleſtia ac ſolicitudo reducendi incertum numerum ad certum, media ſiquidem via incedendũ eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur, quod medium eſt inter purum iudicium & certum iudicium, Et vtraque pars quæſiti aliqualiter eſt vera, & autoritati doctorum, & vſui confeſſorum ac pænitentium ſimul defertur.

AD OBIECTIONES tamen primo allatas, pro quanto contra concluſa militant, reſpondendum eſt. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim pęnitens intendit omnia dicere,
D & certus eſt de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerũ illum explicare: de incerto autem numero in ſolis forte verbis ab aliquo doctore diſcordare credimus. De ſpeciebus vero dicitur quòd de communiter notis ſpeciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in eccleſia Dei miſſeſimus quiſque confeſſor, non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſſimis ſint manifeſtæ.

Et per hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis & ſuæ confirmationis, nam non dicimus quædam ſingularia eſſe confitenda & quædam non: nec dicimus quaſdam ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas, & quaſdam occultandas ſed dicimus alio modo aperiri quaſdam ſpecies, ſcilicet communiter notas: & alio modo aperiri quaſdam alias ſpecies, ſcilicet quarum diuerſitas eſt latens: alias in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus omnia ſingularia confitenda, ſed non eodem modo: nam certa in numero certo, incerta autem non, exceſſiuæ tamẽ multitudinis in numero veriſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa fuerit æſtimatio) ſeu
E frequentia idem inſinuato, incerta autem exceſſiuæ multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudens confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt, diuerſa habitudo ad ſalutare iudicium, hinc enim omnia pendent, Et quia non omnes confeſſores ſunt æqualis perſpicacitatis ac prudẽtiæ ideo aliquis explicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorem, perpendentem inde totum, quantum ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alteri non ſufficeret. Similis quoque accidit quandoque diſparitas ex parte pænitentium quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſſime & clare omnia ſua peccata, vt ipſimet ſciunt proponere, quibuſdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in ſingulorum explicatione.

Ad rationem autem magis vrgentem dicitur, quòd vt iam dictũ eſt, adæquare pœnam culpæ, contingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe, vel quodã modo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiuſq; tam culpæ quam pœnæ, quia in æqualitate pœnæ ad culpam conſiſtit, ſecundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpæ & pœnæ, quia non conſiſtit in

vtriuſque

vtriuſque æqualitate, ſed exigit cognitionem cõmenſurationis pœnę ad finem. Et quoniam primo modo non eſt actus iudicij præſentis vitæ, ideo ad confeſſorem non ſpectat actus ille. & quum potentia ſit propter actum, non eſt opus vt confeſſori ſic exacte nota ſint peccata, vt poſſit pœnam culpæ adæquare ſimpliciter & abſoluta, Sed quia ad confeſſorem ſpectat commenſurare pœnam pœnitenti in ordine ad ſuam ſalutem (quoniam hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſſi) & huiuſmodi commenſuratio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius ſalutem conſiſtit, ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam & ſanitati recuperandæ & infirmo (ſunt enim medicinales pęnæ præſentis temporis) ideo & vera eſt doctorum ſententia dicentium, quòd confeſſor debet poſſe adæquatam pęnitentiam arbitrari, ſaluatur enim commenſurationis adæquatio, licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum eſt, quòd peccatorum notitia non exacta ſufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam a confeſſore.

QVAESTIO IIII.

An peccata ſemel rite confeſſa, ſubſequuta abſolutione & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri, & cætera.

QVæritur quarto adhuc circa materiam confeſsionis, An peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutione & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri, &c. videtur enim quòd non.

Primo, quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento, ergo.

Secundo, quia oportet ſaluari veritatem efficacem in formis ſacramentorum, quæ in hoc caſu non ſaluaretur, falſum namque diceret ſacerdos, dicendo, Abſoluo te a peccatis tuis, &c. quoniam non abſoluitur niſi ligatus, hic autem præſupponitur abſolutus.

Tertio, quia hoc ſacramentum quum miniſtretur per modũ iudicij, exigit cognitionem vinculi, quæ in propoſito non haberetur ſi confitens denuo peccata alias confeſſa ſolummodo exprimeret, lateret enim confeſſorem iſtum eſſe aliàs ab his abſolutum, ac per hoc lateret ipſum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum aſtringi vel non aſtringi, quod eſt inconueniens.

Quarto, quia ſi replicatio confeſſionis eorundem eſſet fructuoſa, ſequeretur quòd aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in communi confeſſionem, puta dico meam culpam de his, quę alias dixi, &c. fructum ſacramenti perciperet, & ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet, quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum.

Quinto, quia iudicium ſemel latũ ſine errore a confeſſore, Deus ſic ratificat, quòd eſt irreuocabile. Ergo rationabile eſt, inquit, Sco. q etiam ſic ratificet q ſit irreiterabile quo ad fructum.

Et confirmatur ex his quæ videmus in foro litigioſo, nam ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocentis, non replicatur, nec ſi replicaretur, abſolueret, quia non eſt amplius obligatus vt abſolui poſſit.

IN OPPOSITVM Videtur eſſe communis opinio. Ad euidentiam huius ſciendum eſt contineri hic duo quæſita, ſcilicet An iterare eorundem confeſſionem ſit licitũ, & An ſit fructuoſũ. Et eſt ſermo de confeſſione non mixta, quæ ſcilicet continet quædam peccata alias confeſſa, & quædam numquam confeſſa, ſed de confeſſione continente ſolummodo aliàs confeſſa. Et ſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramenti ſeu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, ſcilicet erubeſcentia & ampliori ſatisfactione & huiuſmodi. Nullus enim dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatisfactionem eſſe fructuoſam, & ſimiliter nullus dubitat confeſſionem illam eſſe licitam & fructuoſam, ſaltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

De primo igitur quæſito non memini legiſſe me aliquem tenentem eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſſionem. Et quæ circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum ſolutione manifeſtum erit, licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri pure.

Et quia ratio, quam in ſecundo quæſito adducemus hoc idem cõcludit, ideo tranſeo ad ſecundum quæſitum. In quo inuenio Sco. in 4. ſen. di. 18. reſpondẽdo ad primum, tenere partem negatiuã eſſe probabiliorem, ita quòd ſentit iteratam confeſſionem non eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpam (quæ iam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum ſua confirmatione. Sed reuera non ſolum minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet. Quicumque ſuſcipit quodcumque eccleſiæ ſacramentum rite ac digne concurrentibus omnibus requiſitis ad ſacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, miniF ſtro idoneo, &c.) non ſolum licite recipit ſacramentum, ſed etiam recipit fructum ſacramenti, ſed in caſu propoſito pœnitens rite ac digne ſuſcipit ſacramentum, &c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramentum, quod eſt intentum. Maior eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus tam ex parte agentis quam ipſius ſacramenti, quàm ſuſcipientis, non eſt intelligibile, regulariter loquendo, non eſſe fructuoſum ſacramentum. Et patet inductiue in ſingulis ſacramentis. Minor autem facile patet diſcurrenti per ſingula requiſita ad ſacramentũ pœnitentiæ, tam ex parte miniſtri, q̃ ſuſcipientis, q̃ ipſius ſacramenti. Vnde dicendum eſt, quòd fructus iteratæ confeſſionis, præſuppoſito fructu primæ, eſt augmentum gratiæ & remiſſio aliquantæ pęnæ, ſi tota prius non eſt remiſſa. Similem enim fructum habet prima confeſſio ad quam heri contritus hodie acceſſit, augmentauit enim gratiam, & remiſit aliquantam partem temporalis pœnæ, ſi pęnitens adhuc debitor illius erat.

G AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primum militãt quæſitum, reſpondendo dicitur, quòd materia ſacramenti pęnitentiæ exiſtente duplici, ſcilicet remota, & propinqua (nam remota eſt peccatum, propinqua vero eſt ipſe actus pęnitentis, ſcilicet confeſſio) non inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamẽ exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramenti. Et propterea quia confeſſio non eſt eadem, licet ſit eorundem peccatorũ, poteſt licite replicari forma, immo recte loquendo, ſicut materia propinqua eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem, ita forma eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem.

Ad ſecundum dicitur, quòd hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæſito, & alteri quæſito, quid ſcilicet ſoluit quando totaliter contritus & ſolutus a culpa & pœna accedit prima confeſsione ad ſacramentum pęnitentiæ: eadem eſt enim vtrobique difficultas. Et eadem reſponſione ſatisfit vtrique, dicendo, quòd quia ſacramentum eſt exterius ſenſibile ſignum, ſecundum ea, quæ exterius geruntur, ab eccleſia iudicatur & miniſtratur, ac per hoc quia pęnitens proponit peccata ſua, vt ex probabilia, ac vt ea, quibus ſe ipH ſum alligauit: ideo eccleſiæ miniſter abſoluit, id eſt ſacramentum abſolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quia in ſacramẽto efficitur intus quod ſignificatur extra, ideo intus communiter fit abſolutio peccati, ſaltem quo ad aliquam partem pœnę. Et licet hoc ſufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges reſpiciunt, ſubiungendum tamen eſt ſtringentibus caſum ad immunes etiam a pœna, quòd ipſa gratia augmentata, quæ per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutorii. Quia enim ſacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd ſit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis, & peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolum in culpa, & vocata pœna ſiue æterna, ſiue tẽporali, ſed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalis) ideo abſolutio ſacramentalis non ſolum extendit ſe ad culpam, & pœnam, ſed ad alia ex peccato actuali incurſa mala. Ita quòd gratia per ſacramentalem abſolutionem ſignificata & collata, quatenus eſt ſacramentalis huI ius ſacramenti, eo ipſo, quòd extenditur ad amplius ſanandum a morbo peccati actualis, habet rationem magis abſolutorij a peccato ſicut gratia baptiſmalis, ſi baptizaretur quis plene prius conſequutus baptiſmalem gratiam, ex baptiſmo flaminis eſſet magis abſolutiua a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet ſiquidem Chriſtiano ſicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea, ita conuenit orare, Amplius, ſana Domine & amplius, Abſolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu ſacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide ſuperius Diuum Thomam in artic. 1. quæſt. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentiã ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his ſacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum ſe extendere, ſi ignorantia, aut negligentia ex parte noſtra non impediat ſufficientem illarum ablationem.

K Ad tertium dicitur, quòd quia confeſsio fit de actibus peccatorũ, & non de eſſe ſub peccato (debemus enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatũ, an aũt adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel ſub peccato nõ ſimus, ſub confeſſione nõ cadit) ideo ſatis eſt confeſſori cognoſcere pœnitentem cõfitentẽ ſe perpetraſſe tale peccatum & paratũ ad pœnitentiam, &c. ſufficit enim quòd ſubijciat ſe iudicio, accuſando ſe ipſum, &c. Et confirmatur, quia pęnitentiã egiſſe de talibus peccatis, pertinet ad circunſtantias alleuantes ſententiam iudicis, quas conſtat non eſſe opus confiteri.

Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus ſacramenti effectus eſt gratia prima vel eius augmentum, ideo frequentia ſacramenti illis ſolis conuenit, qui ſe ipſos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non ſequitur, quòd fructus ſacramentorum exponat ea ridiculo: non ſunt enim frequentanda quantumcumque fructuoſa ſint, niſi a diſpoſitis ad præcipuum eorum effectum, communiter autem huiuſmodi diſpoſitio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt toties expediat confiteri.

Ad quintum

Ad quintum dicitur, quòd ſequela nihil valet, quoniam irreuocabilitas ſententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuoſitas autem ſuppoſita iterabilitate præſefert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, ſi non vult, aut non poteſt virtutem dare ſimilem iterato iudicio: iudicij autem ſi iudicium ipſum ſecundum ſe non eſt virtuoſum, quale eſt humanum iudicium in foro litigioſo. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem. Notanter autem dixi, ſuppoſita iterabilitate: quoniam ex hoc ipſo, quòd Deus iterabile inſtituit ſacramentum pœnitentiæ ſuper eiſdem peccatis, conſequens eſt, vt fructuoſum replicet. Secus autem eſt in non iterabilibus ſacramentis: huiuſmodi enim eo ipſo quòd ſunt non iterabilia, vana ſunt, ſi iterantur.

QVAESTIO V.

An confeſſio informis ſit iteranda.

CIrca qualitatem confeſſionis quæritur: An confeſſio informis ſit iteranda. videtur enim quod ſic. Primo, quia inſtrumentum oportet moueri a principali agente, alioquin inſtrumenti ratio non ſaluatur, ergo iudicium pœnitentiale oportet a miniſtro exerceri, prout mouetur a Deo, ſed confeſſione exiſtente informi, non exercetur iudicium pœnitentiale ſecundum motionem diuinã, ergo oportet denuo confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium vt inſtrumentum motum a Deo, principaliter abſoluente.

Secundo, Confeſſione exiſtente informi, deeſt vna pars ſacramẽti, quæ eſt contritio: ergo ſacramentum non valet, ſed eſt iterandũ: vt patet in alijs ſacramentis quando deficit aliqua pars.

Tertio, quia confeſſione exiſtente informi, neceſſe eſt peccatum aliquod mortale ſubtrahi a materia abſolutionis, ac per hoc neceſſe eſt confeſſionem non eſſe integram & conſequenter eſſe reiterandam. Aſſumptum probatur, tum quia cõmuniter confeſſio informis accidit propter aliquid non explicatum in confeſſione. Tum quia peccatum illud, quod dum abſolutio fit a pœnitente committitur, irreuerenter ſuſcipiendo ſacramentum, non eſt materia abſolutionis: quoniam non poteſt ſimul pœnitens peccare & abſolui ab illo peccato.

Quarto, quia fructus ſacramenti pœnitentiæ eſt remiſsio peccati ex coniunctione paſsionis Chriſti per ſacramentum ad pœnitentem: ſed confeſſione exiſtente informi non fit huiuſmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiuſmodi ſacramentum, & conſequenter iterandum eſt.

IN OPPOSITVM eſt autoritas diui Thom. in Quarto ſent. diſtinct. 17.

Circa hanc difficultatẽ (quæ propter diuerſas opiniones adhuc ſub iudice videtur eſſe) ſciendum eſt, quòd vitandi ſunt duo extremi errores. Alter eſt, quòd omnis confeſſio informis eſt valida, ita vt non ſit iteranda, clare ſiquidem patet confeſſionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, eſſe informem & reiterandam. Alter eſt, quòd nulla confeſſio informis eſt valida, ita quòd non ſit iteranda. Nam clare conſtat neſcire nos an aliqua noſtra cõfeſſio fuerit formata, quia neſcimus nos eſſe in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum vt denuo confitendorum, quum tamẽ oporteret nos eſſe ſolicitos ad plures confitendum, vt quandoque fieret confeſſio formata, & ſic nunquam finis imponendus eſſet confeſſioni, vt tutior pars eligeretur, quod conſtat vniuerſalis eccleſiæ aures offendere. In vtroque autem errore perſpiciendum eſt, quòd nõ ad ipſam informitatem, ſed ad informitatis cauſam reſoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confeſſionis: ex eo enim, quòd aliqua informis confeſſio eſt valida, & aliqua non eſt valida, non ex ipſa informitate, ſed aliunde, puta ipſius informitatis cauſa prouenire debet, quòd aliqua ſit valida, & aliqua non. Et quoniam cauſa hæc ſe tenet ex parte pœnitentis, cuius duo ſunt actus vſque ad abſolutionem, ſcilicet contritio & confeſſio, ideo hinc ſcrutandum eſt quid veri appareat. Ex parte igitur confeſſionis certum eſt confeſſionem ex propoſito non integram propter verecundiã, aut aliquid huiuſmodi, eſſe inualidam ac reiterandam, & in hoc nulla eſt quæſtio.

Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius elucescat, diſtinguendus eſt contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus eſt ipſa abſẽtia charitatis, qui enim ſunt ita attriti, quòd dolent de præteritis omnibus, vt de ſummo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt ſummum vitabile, ſi confeſſionem ſubeant informem, non tenentur iterare confeſſionem, ſed eſt eorum confeſſio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam ſuperius adducta ex vniuerſalis eccleſiæ teſtimonio: omnes enim ſapientes & timorati viri ſic diſpoſitis mandant imponendum eſſe confeſſioni finem. In inferiori autem gradu incontritionis, ſunt ſic attriti, vt doleãt quidem de omnibus præteritis, non tamen aſcendunt vſque ad hoc, vt doleant de

A eis tanquam ſummo odibili, & ſimiliter proponunt cauere de futuro, non tamen tanquam a ſummo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primo ſine diſcuſſione talis defectus, quia ſcilicet non diſcutit pœnitens dolorem ſuum de commiſſo mortali, an ſit tãquam de ſummo vitabili, & ſimiliter propoſitum ſuum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam ſummum vitabile, ſed occurrit tantum eis dolere de præterito, & cauere de futuro ſicut ſi offendiſſet verè hominem & doleret de offenſa præterita, & intenderet amplius illum non offendere, in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offenſam in futuro, quàm deteſtandi commiſſam in præterito, vt pro ſummis malis hæc habeant. De horum numero vtinam non maxima pars Chriſtianorum pœnitentium ſit, quos nõ ſicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri cõtritos, ſed in ſua attritione abſolui & communicare. Cuius ſignũ eſt, quòd charitas ſicut poſitiue præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipſam offenſam Dei odibiliorem omni odibili, &

B magis vitandã omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, ſi eſt, & ſi hæc non operatur, non eſt charitas Dei. De illorum confeſſione intelligo doctrinam diui Tho. quòd confeſſio informis per defectum contritionis eſt valida, ita vt non ſit iteranda, & erit eis fructuoſa quando aſcendent ad eum altum, vt habeant peccatum pro ſummo odibili & ſummo vitabili, & confitebitur fictionem ſuam hanc, qua vt contriti ſacramentum ſuſceperunt, quum in veritate contriti non eſſent. Quare autem huiuſmodi confeſſio ſit valida, inferius declarabitur. Si vero huiuſmodi attriti animaduerterent, ſe non eſſe contritos, ſimile eſt de eorum confeſſione iudicium & de confeſſione illorum qui ſunt in tertio gradu, de quibus modo ſubiungimus, quòd in ſimo loco attritorum ſunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut ſaltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo ſpectent dolor de præterito, & propoſitũ cauendi de cætero, infimi procul dubio ſunt, qui de præteritis qui-

C dem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos eſt etiam latitudo, non ſolum ſecundum gradus doloris & velleitatis, ſed etiam ſecundum differentiam percipientis vel non percipientis ſtatum proprium, & ſimiliter ſecundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confeſſione plene ſeipſum. Nam qui huiuſmodi ſtatum ſuum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integre quidem confitetur quantum eſt ex intentione, qui autem percipit & confitetur, etiam integre ex intentione confitetur, qui vero percipit & non confitetur, quia non occurrit ſibi hoc quaſi peccatum confitendum, adhuc integre ex intentione confitetur, ſecus autem ſi nollet hoc confiteri, tunc enim ex propoſito diminueretur confeſſio. Et ſimiles diſtinctiones fieri poſſunt de attritis in ſecundo gradu poſitis. Quocirca, de omnibus dicitur quod quum ex propoſito tacetur peccatum ſacrilegij ex tali ſtatu pœnitentis conſurgens, confeſſio non eſt valida, ſed iteranda, deeſt ſiquidem confeſſioni non ſola contritio ſed integritas ex propoſito. Quando vero confeſſio ex propoſito eſt integra, omnium con-

D feſſio videtur valida ita quòd non eſt neceſſario iteranda. Quamuis differentia ſit inter eos, quo ad vitandum ſacrilegij peccatum, quoniam percipientes ſtatum ſuum malum, & confitentes eundem, putanteſque ſe non ſacrilegio ſed bono operam dare, rogando cõfeſſorem, vt eos abſoluat, excuſantur, ſi bona fide cum ſacerdote docto id tractent, a ſacrilegij peccato. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd illa eſt ignorantia iuris diuini, quoniam in huiuſmodi, quæ ſunt iuris diuini poſitiui, excuſantur indocti quando a doctoribus iudicibus ſic erudiuntur: ſtatuit enim Deus leges ſuas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apoſtolus, mulierem a viro ſuo interrogare iubet, ſi quid voluerit ſcire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiuſmodi malum ſtatum ſuum, neſcio excuſare a nouo ſacrilegij peccato, deberent enim ſaltem ſacerdotis arbitrio iudicandos offerre ſeipſos in his, quæ communiter pœnitentes noſſe & confiteri conſueuerunt, communiſſimum autem eſt pœnitentibus omni-

E bus confiteri voluntatem ſuã de non cauendo de cætero, hoc enim etiam mulierculæ & ſciunt & ſeruant.

Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, ſed informis confeſſio eſt valida, ita quòd non eſt iteranda, aſſignatur a diuo Thom. quia ſacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuoſum non tunc ſed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur ſacramentum, non ſolum ſecundum illorum opinionem, qui negant contritionem eſſe partem ſacramenti pœnitentiæ apparet, quia nihil deeſt huic ſacramento niſi contritio, ſed etiam tenendo contritionem eſſe partem ſacramenti pœnitentiæ, manifeſtatur ex eo quòd contritio non ſecundum ſe, ſed relata ad confeſſionem (hoc eſt vt eſt ſpontanea voluntas recompenſandi ad arbitrium ſacerdotis) pars ſacramenti eſt poſita ſuperius a diuo Thom. Hæc autem in propoſita confeſſione inuenitur, dum qui libet ſponte eligit ſubmittere ſe iudicandum ſacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad ſacramentum huiuſmodi omnes partes eius, quæ ſe tenent loco materiæ, & forma & miniſter debitus, conſequens eſt, vt ſit verum eccleſiaſticum ſacramentum. Quòd autem exiſtente vero ſacramento, informitas non pariat reiterationem,

ſed

ſed fructum futuro tempore, ſi diuo Thom. probatur: quia ſic eſt in aliis ſacramentis. & vero ſic eſt de Baptiſmo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obſtat, dicere quòd hoc verificatur in illis ſacramentis, quia non ſunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem, vtrunque enim per accidens ſe habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri poteſt, quòd non oportet iterari, etiam ſi eſſet iterabile, ex eo ratione quòd ſacramentum eſt propter fructum eius, & fructus eius poteſt in futurum haberi ſine ipſius iteratione. Optime ſequitur, quòd non oportet ſacramentum ipſum iterari. Amplius, extrema vnctio eſt ſacramentum iterabile, & tamen, ſi incontritus ſuſcipit quis extremam vnctionem, & poſt horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec carebit infirmus moriens illius fructu, quoniam ſi careret illius fructu, peteret infirmo iterari extremam vnctionem, ob ſuam incontritionem eccleſia nõ negaret, quam tamen negat, dum ſuper eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quòd informiter ſuſcipiens ſacramenta, ſiue iterabilia, ſiue non, ex ipſa informitate licet perdat fructum pro tunc, immo quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum ſacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportere iterari ſacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quam ipſam ſacramenti vim ritumque eccleſiæ. Auguſtinus enim primus hoc docuiſſe videtur de Baptiſmi fructu, diuus Thomas ad alia ſacramenta hoc extendit, & eccleſiæ ritus hoc videtur ſemper ſeruaſſe, fructu quoque extremæ vnctionis atteſtante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus ſapere quàm oportet.

AD PRIMVM in oppoſitum dicitur, quòd ſacerdote præſumẽt abſoluere impœnitentem, ſacramentale iudicium exercetur vt Dei inſtrumentum quodammodo non, & quodammodo ſic. Nam quo ad modum exercendi, non procedit a Deo, quoniam ſic inique exercetur, quo ad ſubſtantiam vero ſacramenti, a Deo procedit ſimpliciter & abſolute. Et quia ſacramentum ſecundum ſe eſt fructuoſum, ideo a Deo procedit vt ſacramentum fructuoſum ſortiturum effectum, quando ſuſcipiens eſt depoſitus. Et licet tempus diſpoſitionis ex parte recipientis arctetur ad tunc, tamen ex diuina largitate extenſum intelligimus ad tunc, vel poſtea, quãdo erit diſpoſitus, vt in baptiſmo contingit, adeo non oportet ſacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

Ad ſecundum dicitur, quòd in contritione duo ſunt, ſcilicet velle recompenſare, & charitas informans illud velle. Et reſpectu quidem ſacramenti pœnitentiæ abſolute, ſufficit contritio quo ad primum, reſpectu autem eiuſdem fructuoſi in ipſius præſentia, concurrit contritio etiam quo ad ſecundum, & hoc ſolum deeſt in propoſito. Vnde nulla pars ſacramenti vt neceſſaria eſt ad ſacramentum deficit, quamuis deficiat vt neceſſaria ad ſacramenti effectũ nunc.

Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per ſe obiecto iudicantur, ille ſolus dimidiat confeſſionem, qui ex intentione integritatem violat, & propterea quum in propoſito ſupponatur, cõfeſſionem eſſe ex intentione integram, licet materialiter non ſit integra, non ſequitur, confeſſionem eſſe iterandam. Aduerte tamen hic, quòd ſicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem ſui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiuſmodi, contingit enim tam grauiter abſque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipſa magna læſio incurſa tamus æſtimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita poteſt contingere quòd ex nulla aut tam craſſa & ſupina conſcientiæ diſcuſſione aliquorum peccatorũ mortalium confeſſio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tamquam dimidiationis incurſus ille, qui pro oſculo æſtimatus eſt, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandã confeſſionem inducendi ſunt. In quorum numero videntur eſſe illi, qui cum ſola velleitate abſtinendi a peccato confitẽtur & abſoluuntur, tacentes huiuſmodi peccatum & impedimentũ, quod etiã mulierculæ nouerunt, & conſueuerunt explicare.

K Ad quartum dicitur proportionaliter ſicut ad primum, quòd licet ſacrilego, ſacramentum tamen communionis fructuoſe ſecundum ſe paſſionis Chriſti ad pœnitentem exercetur, cuius fructus etſi non tunc, quando tamen erit diſpoſitus pœnitens, percipietur. Vnde non fuit ſacramentum vanum, quod Deus adeo acceptat, vt non expecta repetitione ſacramentalem gratiam conferat, quamprimum pœnitens fuerit diſpoſitus, q̃ per ſacramentum præſens erat daturus, ſi tũc pœnitẽs fuiſſet diſpoſitus.

TRACTATVS SEXTVS, de ſatisfactione pœnitentiali, in duas Quæſtiones diuiſus.

SVMMARIVM.

1 *Num pœnitentialis ſatisfactio de aliàs debito, fieri poſſit.*

2 *Num pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio ſi exoluatur, in peccato mortali ſit iteranda.*

QVAESTIO I.

An ſatisfactio pœnitentialis poſſit eſſe de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primo, an poſſit eſſe de aliàs debito. Et videtur quòd non. Primo ex ipſa ratione ſatisfactionis, nam ſatisfacere eſt facere æquale debito, non fieret autẽ æqualitas, ſi aliàs id quod ſit, eſſet debitum: minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex ſimili in reliquis ſatisfactionibus.

Secundo, quia ritus eccleſiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ ſunt in præcepto.

Tertio, quia ſecundum Anſe. in lib. Cur Deus homo, per illa fit ſatisfactio, quæ non poſſent ab homine exigi, niſi peccaſſet, ſed præcepta poſſent ab homine exigi, etiamſi non peccaſſet, ergo de præceptis non poteſt fieri ſatisfactio pœnitentialis.

IN OPPOSITVM eſt, quòd in caſu quo martyrium eſt in præcepto, ſatisfactio per illud fit, non derogat ergo ſatisfactioni pœnitentiali eſſe aliàs debitum.

Ad huius euidentiam ſciendum eſt, plures tenuiſſe doctores partem negatiuam quæſtionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideò eius veritas monſtranda eſt, aſſumendo pro fundamento, quòd vnum & idem opus a diuerſis directum ſeu aſſumptum principiis, multiplicis eſt efficaciæ in his, quæ ſunt iuſtitiæ minatæ, qualis eſt inter hominẽ & Deũ. Sub qua conſtat comprehendi ſatisfactionem pœnitentialem, quoniam nulla noſtra ſatisfactio eſt ſufficiens ſecundum æquiualentiã exactam a pura iuſtitia, ſed ſecundum diuinam acceptationem. Probatur ergo primo intentum ſic, Eadem pœna ſi a minori charitate procedit, eſt minus ſatisfactoria, & a maiore charitate procedens eſt magis ſatisfactoria, ergo pœna aliàs debita, ſi procedat a maiore charitate, vel a virtute clauium, erit plus ſatisfactoria, quàm ipſa ſecundum ſe, vt erat aliàs debita, ergo pœna aliàs debita poteſt aſſumi in ſatisfactionem pœnitentialem, aſſumptum eſt notum & approbatum de excellentia ſatisfactionis in paſſione Chriſti propter excellentiſſimam illius charitatem, a qua procedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidens, & tanto euidentior, quanto in ſatiſfactione pœnitentiali plus penſatur quantitas ex diuina acceptatione, quàm ſecundum ſubſtantiam operis ſeu pœnæ, quam pura iuſtitia conſiderare.

Præterea, vnum & idem opus cum hoc, quòd eſt aliàs debitum Deo, eſt meritorium de condigno æternæ vitæ, ergo poteſt eſſe etiã ſatiſfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Aſſumptum patet, quia honorando parentes (quod eſt opus præceptum) mereor ſi ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Conſequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad conſtituendum ius ſaturæ mercedis, quam ad conſtituendum ius recompenſandi præter ipſum debitum, opus ſiquidem aliàs debitum, ſi poteſt cum hoc efficere, vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur, tam excellens qualis eſt æterna fœlicitas, multo magis ſufficiens eſt, vt conſtituat ius ſoluti pœnis debiti tam minimi, quale eſt temporalis pœna. Et confirmatur, quia tribus exiſtentibus virtutibus, ſcilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus, poteſt ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficacia gratiarum actionis ſortiri, cur nõ aſſumptus a pœnitentia vim ſatiſfactoriam ſortietur? numquid diuina acceptatio tam larga in merito, & gratificatione, manca eſt in ſatiſfactione? an forte plus iuſtitiæ locum habet in amico circa ſolutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

Præterea, ad particularia deſcendendo & diſcurrendo per conſilia, quãdo ſunt in præcepto, idem apparet: in caſu enim quo tenetur quis eleemoſynam facere, cur non poteſt pœnitens ordinare illam pro ſatiſfactione pœnitentiali? & ſimiliter in caſu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel eſurire, aut ſitire, penuriam pati, aut huiuſmodi aliquid, eſſet in præcepto, quis ſapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in ſatiſfactionem, aut neget ſolui per hoc pœnam debitam pro peccatis? an forte huiuſmodi opera debita ex præcepto, poſſunt ab ipſo quidem pœnitente aſſumi in ſatiſfactionem pœnitentialem, ſed per confeſſionis miniſterium non poſſunt

hæc

hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim eccleſiæ clauibus eſt derogare, maioremq; virtutem humanæ intentioni, quam Chriſti clauibus tribuere, tanquam humana intentio, quęcunque poſsit pro ſatisfactione aſſumere, ad quæ claues non ſe extendunt: quod a fidelium æſtimatione longe ſit. In cuius ſignum laudabilis multorum confeſſorum conſuetudo antiqua, abſoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quę ſuſtines, & ſuſtinebis, ſint tibi in remiſsionem peccatorum: &c. & non dicit, Quicquid ſuper erogationis boni feceris, aut mali ſuſtinebis.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd aliud eſt loqui de ſatisfactione infra limites puræ iuſtitiæ, & aliud eſt loqui de ſatisfactione ſapiente magis naturam amicitiæ quàm iuſtitię. Argumentum enim procedit de ſatisfactione infra limites iuſtitiæ conclusa, de qua non eſt hic ſermo. Vnde & pœnitentia poſita eſt a diuo Thoma differens a iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offenſi & offendentis, quod amicitiæ magis eſt, quàm iuſtitiæ.

Ad ſecundū dicitur, ꝙ quia eccleſiaſticus miniſter homo eſt, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideo prouide ad tutiorem partem iudicium ſuum declinat: & id quod eſt amicitiæ præteriens, ad id quod eſt iuſtitiæ ſe conuertit. Et quoniam ex parte iuſtitiæ ſatisfactio habet, quòd ſit de non aliàs debito, ideo confeſſores non imponunt ieiunia aliàs debita, ſed opera ad quæ alias pœnitens non tenetur, cum quo ſtat, quòd ſi opera ad quæ alijs pœnitens tenetur, imponeret in ſatisfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium pœnitenti ſatisfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta.

Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propoſitum, quoniam ex illa nihil aliud habetur niſi quòd ſatisfactio ſit per pœnalia, hæc enim ſunt quæ ſi homo nō peccaſſet, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla eſt quæſtio, ſed an huiuſmodi pœnalia ſint ſatisfactoria, ſi ſint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Verumtamen ſcito, quòd opus hoc, quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo nō peccaſſet, præceptum fuiſſet) ſi in præſenti ſtatu exercendum cum pęnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus eſt pietatis eſſet meritoriū, vt eſt a charitate, & gratiarum actio Deo, vt eſt a ſuperexcellenti gratitudine quę vocat religio, & eſſet ſatisfactoriū, quatenus eſſet a pœnitentia, & ſimile eſt in alijs. Vnde habes quòd etiam per ea quæ ſi homo non peccaſſet, eſſent exacta, alio tamē modo poſt peccatum exercita ſatisfactio ſit.

QVAESTIO II.

An pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda.

SEcundo circa ſatisfactionem pœnitentialem quęritur: An pro cōtrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Videtur enim quòd non.

Primo, ex ipſa ratione iuſtitiæ. Ex quo enim ſecundum plenam iuſtitiam punitiuam ſemel impoſita eſt pęna temporalis pro peccato, de quo vere pęnituit, numquam pro illo debebitur, niſi pęna temporalis, & illa ſoluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præciſe correſpondeat ſecundum legem abſciſſio manus, non debet ſecundum iuſtitiam manu abſciſſa, exigi maior punitio, ergo a ſimili, ſi quis remanet debitor præciſe temporalis pęnæ (puta quatuor dierum) non debet ſecundum diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi.

Præterea, Si huiuſmodi ſatisfactio extra charitatem dicatur nō ſufficere, ſententia nimis dura & occaſio peccandi videtur, quoniā pęnitens quum hoc audierit, poſt lapſum in peccatum mortale nō proſequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter, & ſic incidet in nouum peccatum mortale, tranſgrediendo præceptum eccleſiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Sco. talis ratio. Si poſt lapſum non exequatur quis ſatisfactionem priſtinam ſibi impoſitam peccat mortaliter, ergo ſi exequatur, bene facit, quia actum obedientiæ facit, ſed non facit actum obedientiæ niſi inquantum illud eſt ſibi impoſitum, tamquam pars ſatisfactionis, ergo, & cætera.

Præterea, Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet quòd huiuſmodi peccator ſi damnaretur ęternaliter puniretur pro peccatis ſemel dimiſſis, ac per hoc dimiſſa peccata redirent ſimpliciter, quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius ſequitur, ꝙ ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimiſſis, ſicut pro non dimiſſis.

IN OPPOSITVM eſt, quod ſatisfactio mortua, non eſt ſatisfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Hæc quæſtio ſub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipſe Scotus qui partem negatiuam tenet (cuius ſunt argumenta inducta) non audeat eam aſſerere, ſed dicat ſe abſque præiudicio loqui in prima

A quæſtio. diſtinct. 15. 4. Senten. & diuus Thom. varia videatur ſentire, Durandus ſoluat ad vtramque partem, &c. Quocirca, vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hac moueimus. Et quoniam rectum, eſt iudex ſui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd ſecundum omnes nulla noſtra pœnitentialis ſatisfactio apud Deum eſt ſufficiens ſine charitate, quia nulla eſt ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, ſed quęcumque eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens, acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſque diuerſione ad ea, quæ ſunt per accidens, aut extranea, alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeſte deducitur nullā ſatisfactionem ſufficere, niſi charitas reddat eam acceptabilem, nec oportet in hac deductione laborare, ſed tantummodo ſubſumere, ſed hæc eſt ſatisfactio, ergo. Vnde quum reliqua iſta de qua quæritur ſatisfactio, ſit vere ſatisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat B conditionem diminuentem rationem ſatisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiuſmodi ſatisfactionem a communi regula ſatisfaciendi, aut enim oportet negare illud vniuerſale ac commune principium, aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere, nullam ſatisfactionem pœnitentialem ſufficere niſi ſecundum acceptationem, quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex caſu ſimili, ponendo hominem poſt contritionem ſuorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confeſſionem, relapſum, & nihilominus proſequi actus pœnitentiales pro peccatis priſtinis. Hoc enim ſic ſe habente, quæratur an huiuſmodi actus pęnitentiales poſt relapſum ſint ſatisfactorij, an non. Si dicitur quòd ſunt ſatisfactorij, ſequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iuſtitiam claue non errante, &c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit, & vltra hoc videtur negari communis doctorum ſententia. Si uero non ſunt ſatisfactorij, C quum ſola temporalis pœna pro priſtinis peccatis in vtroque caſu remanſerit ſoluenda, nulla eſt ratio, quare ſolutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in primo caſu iniuſtū quoq; eſt plus exigere in ſecundo, quoniam ſecundum diuinam iuſtitiam vtrobique debitum ſolius pœnæ temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pœnæ debitum, ſi autem charitas exigitur ad hoc vt ſolutio ſit ſufficiens, neutrius ſolutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla ſatisfactio pœnitentialis eſt ſufficiens, niſi ſecundum diuinam acceptionem quam conſtat (vt ſæpe dictum eſt) extra charitatem non inueniri. Et cōfirmatur hoc ex ipſo modo remiſſionis peccatorum, fit enim remiſſio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hoſtiliter puniendus, amicabiliter corripiendus reſtet, hoc eſt enim auertere reatum pœnæ æternæ, & tranſire in reatum pœnæ temporalis. Ex D hoc autem quòd peccator de hoſtiliter puniendo, tranſit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, ſequitur quòd niſi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam ſoluetur, quia quod amice debeo, nunquam exoluo niſi amice tribuam.

Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de ſatisfactionibus relinquentibus poſt ſe effectum, non eſſe vtquoque ueram, ſed ex famoſa apparentia humanaque compaſſione proceſſiſſe videtur diſtinctio inter ſatisfactiones relinquentes poſt ſe effectum, & ſatisfactiones non relinquentes poſt ſe effectum, ita vt licet vtræque extra charitatem factæ ſint mortuæ, effectus tamen primarum remanens poteſt verificari, per ſubſequentem charitatem, & iden primæ non ſunt reiterandæ ſecundæ autem quia totaliter tranſierunt, ſunt reiterandæ. Fauorabilis ſiquidem magis quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus ſatisfactorium relinquens poſt ſe effectum (puta ieiunium, vel eleemoſyna extra charitatem) ſi ſic eſt per ſequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex ſacramentalitate ſola & hoc non, quia ſic etiam conueniret ſatisfactionibus non relinquentibus effectum, quoniam ipſæ etiam ſunt ſacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu ſolo, & hoc nō, E quia hoc conueniret ſimilibus ſatisfactionibus factis ante contritionem & confeſſionem, quod omnes negamus, dicentes cum Auguſt. quòd peccator non eſt dignus etiam pane quo veſcitur, & cū Apoſtolo, Si diſtribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque ſimul, ſcilicet ſacramentalitate & effectu relicto, & hoc non, tum quia ad hoc, quod opus ſacramentale ſortiatur effectum per ſequentem charitatem, non requiritur relictus effectus, vt de confeſſione informi patet. Tum quia huiuſmodi relictus effectus non eſt ſacramentalis, quoniam non eſt effectus operis ſatisfactorij, vt eſt ſacramentale, aut morale, ſed ſecundum naturam operis, afflictio enim carnis non eſt effectus ieiunij, vt eſt actus moralis, aut ſacramentalis, ſed ut eſt ſubtractio cibi. Et ſimiliter diminutio boni exterioris non eſt effectus eleemoſynæ, niſi ſecundam naturam operis, puta quia ſubtrahit illud a ſe, unde effectus iſte eſt ualde remotus a ſacramentalitate, Tum quia uacillans

aut

aut claudicans inueniretur hoc uerum, nam non eſſet uerum uniuerſaliter, ſed in ſolo illo caſu quo relictus effectus duraret uſque ad aduentum nouæ charitatis, ut ſic inuentus poſſit a charitate uiuificari. Nam ſi non perduraret, non poſſet per illam uiuificari pluſquam tranſitoria quæ præteriit oratio, & ſic ſi quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pænitentiam peregiſſet, & debilitatis ſeu afflictionis derelictus effectus non duraret, poſt duos menſes (quia interim pænitens bene ſe confortauit) & noua charitas non fuiſſet recuperata vſque ad quartum menſem, iteranda eſſent prædicta ieiunia.

Quia igitur neutra uia ſolide fundata uidetur, occurrit media uia incedendum, dicendo tria. Primum eſt, quòd omnis pænitentialis ſatisfactio a confeſſore impoſita, etiam ſi extra charitatē fiat, ſufficiens eſt quo ad forum militantis eccleſiæ, Probatur hoc quia ſatisfactio huiuſmodi eſt ſacramentalis, eſt enim tertia pars ſacramenti, ac per hoc ſatisfacit eccleſiæ, ſi eſt informis, ſicut confeſſio informis. Et hinc oritur, vt non ſolum ieiunia & eleemoſynas, verum etiam orationes non ſit ſolita eccleſia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas ſemel ſoluerent, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non eſt timor, adinuenerint quandam momentaneam ſatisfactiunculā pro pænitentia ſacramentali, & deinde arbitrantur, quaſi condignam pœnitentiam, quæ aut non eſt pænitentia ſacramentalis, aut ſi eſt, vanum monſtrat eorum timorem. Nec hoc facere ſunt edocti a ſancta catholica eccleſia, & propterea reprehenſione magis dignum eſt, quam vſu. Secundum eſt, quòd quæcunque ſacramentalis ſatisfactio ſi extra charitatem ſit, nihil tunc ua et ad expiationem pænæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex ſupradictis ſatis probatū eſt, & a Magiſtro Sen. multis autoritabus in 15. diſtinct. 4. firmatur. Tertium eſt quòd omnis ſatisfactio ſacramentalis ſi extra charitatem ſit, valere incipiet quando recuperata charitate pænitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc, eo quod regulariter opus ſacramentale vtpote opus Dei recedente fictione ſortitur effectum (vt de Baptiſmo, confeſſione, & extrema vnctione dictum eſt) ſatisfactio autem ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vtpote habet ex clauibus, ergo ſi eſt informis ſortietur poſtea recedente fictione effectum. An autem totum effectum ſortiatur poſtquam ſortita fuiſſet ſi in charitate peracta eſſet, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum ſatisfactionis effectū ſortiatur poſtea, quia ſacramentalis ſatisfactio plus ſe tenet ex parte humani operis quam ex parte diuini, hoc eſt ſacramenti. Cuius oppoſitum accidit in aliis, vt patet in Baptiſmo, in quo totum opus eſt Dei, & hominis eſt ſolum miniſterium, in ſatisfactione vero ſacramentali opus eſt præcipue pænitentis, & tam parum habet ſacramenti, vt multi doctores negent ipſam eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd ſatisfactio ſacramentalis informis aliquem effectum poſtea ſortiatur ex illa parte qua ſacramentalis eſt, non totum autem ex illa præcipua ſui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd obiectio confecta eſt ex lana & lino, quoniam orſa eſt ex amicitia, & contexta eſt ex mera iuſtitia. Supponit enim pænitentem ſecundum meram iuſtitiam debere pœnam ſolummodo temporalem & cum hoc reconciliatum eſſe ex gratia, quaſi poſt reconciliationem ſatisfactio ſit ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, & non ſecundum acceptationem. Et quoniam ſatisfactio ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, non conſonat ſatisfactioni amicabili & poſſibili inter hominem & Deum, ideo vt prædictum eſt, reperitur dicendo ſatisfactionem impoſitam temporalem pro pæna pena peccati ſiue impoſita ſit a ſacerdote, ſiue nō, eſſe amicabiliter ſoluenda, & ſi amicabiliter nō ſoluitur nūquā ſolui. Et ꝑpterea quæ de mera iuſtitia & humanis punitionibus adducūtur extra propoſitum ſunt, qui de vindicatiua loquuntur iuſtitia in qua attenditur æqualitas rei ad rem, nos autem de ſatisfactione pænitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas ſecundum acceptionem Dei offenſi.

Ad ſecundum dicitur, quod ſententia hæc non eſt dura, ſed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec eſt occaſio peccandi niſi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipſam ualde errare, vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in Paſchate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato, ergo ſi communicat, bene facit obediendo. Quod patet eſſe ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non eſt ſoluere, dicitur ſecundo, quòd huiuſmodi ratione in quacunque materia fiat, reſpondendum eſt ſic, Si non exequitur peccat, admittitur, ergo ſi exequitur cōdigne, bene facit, alioquin negetur ſequela, quoniam & communicando & non communicando in Paſchate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentia iniunctam a confeſſore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omiſſionem huiuſmodi eſſe peccatū mortale, vt patet diſcurrendo per omnia concurrentia ad huiuſmodi actum, iniuncta ſiquidem a confeſſore pro mortalibus ſatisfactio, quatuor habet capita, primum eſt, quòd eſt iudicata & præcepta a Chriſti vicario, & hinc ſatisfactio eſt actus

F iuſtitiæ cuiuſdam & obedientiæ, & hinc ſatisfactionis omiſſio non habet peccati mortalis rationem, ſi deſit contemptus, qui contrariatur præcepto, & abiiceret gratiam iudicii facti. Secundum eſt ex parte pænitentis, quod eſt actus pœnitētiæ & charitatis, & hinc nulla eſt in omiſſione ratio peccati mortalis, niſi actus iſte iuſtitiæ, pænitentiæ & charitatis ſit neceſſarius ad ſalutem. Quod conſtat eſſe falſum, quia actus iſte non eſt neceſſarius ad dilectionem Dei, ſiue ſui ipſius, aut proximi, quoniam verſatur circa ea, quæ ſunt ad finem, ſcilicet ſolutionem pœnæ temporalis, quam poteſt pænitens reſeruare ſibi in purgatorio abſque mortali offenſa Dei. Tertium eſt ex parte finis, quod eſt expiatiua pænæ pro peccato debitæ, & hinc, vt nunc nunc monſtratum eſt, non habet omiſſio, ſit mortale peccatum, ſed quód ſit reſeruatio luendæ pœnæ. Quartum eſt quod eſt pars ſacramenti, & hinc, quòd omiſſio non conſtituat ſacrilegium. G ex eo appare quod eccleſia vtitur pænitentiæ ſacramento quandoque abſque hac tertia parte (vt patet de pænitentibus in fine, quibus non imponitur ſecundum Canones ſatisfactio) & ex eo quód ſi quis ſua ſponte ante confeſſionem ſatisfeciſſet, non eſſet imponenda ſatisfactio eidem a confeſſore Nec deſunt dicentes poſſe pænitentem male paratum ad ſuſcipiendam ſatisfactionem in hac vita, abſolui reſeruata ſatisfactione in purgatorio, ex his enim omnibus habetur quód omiſſio huius partis ſacramenti non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Vnde cum ſatisfactio a confeſſore non imponatur niſi vt deſcripta eſt, & vt ſic illius omiſſio non habeat ex ſuo genere rationem peccati mortalis, concludendum eſt, peccare quidem omittentem iniunctam ſatisfactionem (quá agat præter obedientia & alias virtutes, non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiá, charitate ve omittat.

Ad tertium dicitur, quòd diſtinctio inter per ſe & per accidens auitat hæc inconuenientia: pœnam ſiquidem temporalem fieri per ſe æternam, eſt inconueniens, per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem eſt in propoſito, quoniam temporalis pæna amice ſoluenda, propterea ordinatur in inferno, quia numquam H amice ſoluitur. Vnde nec propterea redeunt ſimpliciter dimiſſa peccata, nec æque punitur pro peccato dimiſſo & pro non dimiſſo, ſi redirent ſimpliciter, deberetur per ſe pæna æterna & ſimiliter peccato non dimiſſo deberetur per ſe pæna æterna. In propoſito autē æternitas pænæ inuenitur per accidens, non tamen ſicut in pæna venialium, ratio enim proxima æternitatis pœnæ perſeuerantium venialium in inferno eſt æternitas culpæ, perſeuerante enim culpa ſemper debet perſeuerare pæna. Ratio autem æternitatis pænæ in propoſito eſt defectus acceptabilitatis, quia, ſcilicet ſolutio pænæ nunquam eſt acceptabilis, quia nunquam ſoluitur amice.

TRACTATVS SEPTIMVS. de Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum eſt Quæſitum.

I

QVAESTIO VNICA.

An ſacramenti pœnitentiæ miniſter poſſit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione.

CIRCA Miniſtrum ſacramenti pœnitentiæ quæritur, an poſſit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione. Et eſt ratio dubii. Tum quia confeſſor ſummi pontificis miniſtrat ei ſacramentum pœnitentiæ ſola poteſtate ordinis, quū poteſtatem iuriſdictionis ſuper eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, ꝙ ſola poteſtas ordinis ſufficit ad abſoluendum a peccatis venialibus. Tum quia videtur, etiam communiter dici, quod poteſtas ordinis ex ſe, ſe extenderet ad omnes abſoluendos, niſi per eccleſiam eſſent limitatæ iuriſdictiones.

IN OPPOSITVM eſt decretum: Omnis vtriuſq; ſexus.

Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quod licet multa doctorū verba ſonare videatur, ſolam ordinis poteſtate quandoq; ſufficere ad K hoc ſacramentum, ſecundū tamen rei veritatem nunquam ſufficit, ſed ſemper exigitur vltra poteſtate ordinis, autoritas iuriſdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non ſolum per eccleſiam determinatum eſt, ſed ex ipſa ſacramenti natura habetur, legimus enim in concilio Floren. ſub Eugenio 4 quòd miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd ſacerdos ſola ordinis poteſtate fultus, non eſt miniſter huius ſacramenti. Et quum in propoſito nō habeat locum diſtinctio illa de miniſtro ex officio vel in articulo neceſſitatis ſicut in Baptiſmo, oportet dicere, quod ſi ſacerdos ſola ordinis poteſtate abſoluat ſacramentum nullum eſt, quia deficit miniſter. Eſt quoque ſacramentum hoc ex ſua natura iudiciale, quoniam forma eius conſiſtit in actu iudicis, vt ſic actus autem iudicialis, etiam ſi huganda detur licentia, non poteſt intelligi exerceri, niſi in ſubditum: igitur non ex eccleſiæ conſtitutione, ſed ex ipſius ſacramenti iudicialis natura exigitur poteſtas iuriſdictionis in hoc ſacramento. Dupliciter autem

contingit

contingit haberi poteſtatem iuriſdictionis: primo ex parte principii iudicandi, ita quòd poteſtas ipſa iuriſdictionis, ſit principium iudicii: ſicut in naturalibus calor eſt principium calefaciendi, & in politicis poteſtas principis eſt principium puniendi, & in eccleſiaſticis poteſtas pontificis eſt principium excommunicandi, & huiuſmodi. Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, qui iudicandus eſt, ſicut contingit in iudicio arbitrorum a partibus tantum poteſtatem habentium, ex hoc ipſo quòd illi ſe ſubmittunt in illa cauſa. In miniſtro vero ſacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à ſuperiori poteſtate eſt miniſter, licet inueniatur poteſtas iuriſdictionis primo modo, ad miniſtrandum tamen ſacramentum pœnitentiæ, ſufficit poteſtas iuriſdictionis ſecundo modo. Et ratio eſt, quia ſacramentalis abſolutionis principium nõ eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed poteſtas ordinis: poteſtas autẽ iuriſdictionis concurrit quo ad hoc ſolum, quòd facit de peccatore ſubditum: vel ſimpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque poteſt ſe ſubiicere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliunde iuriſdictione in miniſtrante ei hoc ſacramentum.

ET PER hoc patet reſponſio ad primum: ex hoc enim quòd ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt, poteſt ſeipſum ſubdere in foro pœnitentiali cuilibet ſacerdoti, nec confeſſor ille habet proprie loquendo, poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papa penitente a Chriſto, vel eccleſia vel ab ipſo Papa tanquàm a ſuperiore: ſed ex hoc ipſo ꝙ Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiue ſpectat ad iuriſdictionem delegatã, quamuis proprie non ſit delegata.

Ad ſecundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet eſt liber reſpectu ſacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo ſatis rationabile eſt, quòd quilibet poteſt ſe ſubdere cui vult ſacerdoti pro ſacramento pœnitentiæ venialium. Et ſic inuenitur hic non ſola poteſtas ordinis, ſed poteſtas iuriſdictionis reductiue, quæ quia non eſt proprie delegata, tacita videtur a dicentibus, quòd ſola poteſtas ordinis miniſtrat ſacramentum venialibus: quum tamen ſecundum veritatem ſi nullo modo iuriſdictio interueniret, nullum eſſet peccatum, vt dictum eſt. Caue tamen ne huiuſmodi iuriſdictionem, extendas ad abſolutionem ab excommunicatione minori etiam per peccatum veniale incurſa, nam quia excõicatio minor vinculum eſt introductum à poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium iudicii, impoſſibile eſt quòd ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium actuum iudicialium, abſoluatur quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum poſſit a quocunque ſacerdote pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipere ex hoc ipſo, quòd ſe ſubdit illi: non poteſt tamen a quocunque ſacerdote abſolui ab excommunicatione minori: ſed ſi illam habet, oportet prius a proprio ſacerdote ab illa abſolui.

Ad tertium dicitur, quòd illud dictum poteſt dupliciter intelligi: vel vt omnes ſacerdotes a principio ex hoc ipſo, quòd erant ſacerdotes, poterant omnes abſoluere, vel quòd omnes ſacerdotes inſtituebantur non ſolum ſacerdotes communes: ſed D iudices communes in foro pœnitentiali. Primus ſenſus eſt falſus: quia de neceſſitate ſacramenti iudicialis eſt iuriſdictio. Secundus ſenſus eſt verus, ſuppoſita veritate dicti, quoniam ante diſtinctiones parochiarum, &c. ſacerdotes vtramque poteſtatem accipiebant: ita quòd tunc erant & ſacerdotes communes & iudices communes, poſtea autem ordinantur quidem ſacerdotes communes, fiunt autem iudices proprii, aſſignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur ſacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprii, vt patet de his qui non ſunt expoſiti ad audientiam confeſſionum, nec aliquis ſe ſubdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS,

de Indulgentiarum Theſauro in quatuor Quæſtiones diuiſus.

1 *Num aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.*

2 *Num, & quibus ſatisfactionibus & meritis conſtet theſaurus indulgentiarum.*

3 *Num ſatisfactiones, ex quibus eſt theſaurus indulgentiarum ſit Chriſti merita, & ſanctorum.*

4 *Num theſaurus indulgentiarum ſubdatur Papæ abſque ſacramentorum collatione.*

A CIRCA Indulgentias poſt tractatum quendam alias editum, & plures quæſtiones in Secundo lib. poſitas, tem tertio ſcribendum occurrit tripartita conſideratione. Primo de theſauro. Secundo de cauſa. Tertio de ſuſcipientibus.

Circa theſaurum occurrunt, quatuor quærenda: Primo, an aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus conſtet dictus theſaurus. Tertio, quorũ ſint vel fuerint repoſita in dicto theſauro. Quarto, an dictus theſaurus ſubſit diſpenſationi ſummi Pontificis.

QVÆSTIO I.

An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.

B CIRCA primum (An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum) ſciendum eſt, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. Vel ex eo quòd creditur Papam poſſe facere effectum indulgentiæ autoritatiue, ſicut poteſt abſoluere ab excommunicatione: ſic quòd ita poſſit abſoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro ſuis debent peccatis, ſicut poteſt abſoluere à vinculis ſuſpenſionis, interdicti & huiuſmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non eſſe aliud quàm ſolutionem eccleſiaſtici vinculi, quo pœnitens alligatus eſt ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque ſiquidem opinione ſequitur nullo opus eſſe theſauro ad efficaciam indulgentiarum, vt manifeſte patet.

Prima autem opinio eſt Franciſci Maironis in 4. diſtinct. 19. Et fundatur ſuper verbo Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. Hinc enim vult papam veluti principem Chriſtianæ Reipub. conſtitutum, & poſtea ex regulari poteſtate principum, C qua quilibet princeps habens plenariam poteſtatem, poteſt remittere debita peccatoribus in ſua politia, infert papam poſſe remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmatque hoc inducendo quòd ſacerdos abſoluendo transfert pœnam æternam in temporalem, ac per hoc de foro inferni, in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, quòd non diſtinguit inter forum pœnitentialem & forum exterius iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Papa enim licet ſit quaſi princeps in foro eccleſiaſticæ iuriſdictionis exterioris, cuius ſignum eſt, quòd eſt ſolutus eccleſiaſticis pœnis & legibus, vt princeps, in foro tamen pœnitentiali eſt ſubditus: vnde & poteſt & ſolui & ligari a ſacerdote in foro pœnitentiali, & poteſt & debet ſibi negari abſolutio, ſicut & reliquis ficte accedentibus ad ſacramentum pœnitentiæ, pœna autem temporalis pro peccatis actualibus poſt contritionem & confeſſionem debita, non ſpectat ad extraneum forum, ſed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, ꝙ eſt eiuſdem rationis cum ſuis aliis partibus, quæ remiſſæ ſunt ex virtute clauium, vel per ſatisfactionem pœnitentialẽ, vnde quo ad hoc non habet Papa a Chriſto poteſtatem tanquã principis, ſed tanquam miniſter. Secundo errat in hoc, quòd non diſcernit inter cauſam debitum, nam ſi princeps non poſſet remittere cauſam debiti, nec ipſum debitum remittere poſſet. Vnde quum papa non poſſit remittere cauſam debiti (quoniam cauſa debiti eſt peccatum, papa autem non poteſt etiam veniale remittere peccatũ: nõ igitur ad poteſtatẽ principatus eius ſpectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertio errat non diſcernens modum potentiæ, aliud eſt enim papam poſſe remittere huiuſmodi pœnas, aliud eſt Papam poſſe tali modo remittere huiuſmodi pœnas. Dato enim, quòd papa poſſit, ſicut rei veritas eſt, quòd poteſt ex illo Chriſti verbo, Quodcunque ſolueris, &c. non tamen ſequitur, poteſt hoc tali modo, puta ſolo iuſſu, ſtat enim quòd poteſt hoc alio modo, puta per eccleſiaſtici theſauri diſpenſationem. Et hoc patet in ſimili: nam ſicut Chriſtus dixit Petro, Quodcunque ſolueris, &c. ita dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, &c. & ſicut non valet, Diſcipuli ſeu ſacerdotes poſſunt remittere peccata, ergo poſſunt ſolo iuſſo ſeu authoritate, ſed ſtat quòd poſſunt alio modo, ſcilicet miniſtrando ſacramentum pœnitentiæ, ita non valet, Papa poteſt quodcunque ſoluere ſuper terram: ergo ſolo iuſſu ſeu authoritate hoc poteſt, ſtat enim quòd hoc poſſit diuerſimode, quo ad exteriora quidem ſolo iuſſu, quo ad interiora vero, peccata ſcilicet & eorum pœnas apud Deum mediante ſacramento, quo ad peccata, mediante vero diſpenſatione theſauri, quo ad dictas pœnas. Nec ſacerdos aliter quam per ſacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

Secunda autem opinio, verborum ſonum habens pro ſe, pro quanto indulgentiæ ſonãt pro iniunctis pœnitentiis, fundatur ſuper hoc, quòd pœna debita a pœnitente apud diuinam iuſtitiam eſt reſeruata ſuperiori tribunali, ſcilicet ipſius diuinæ iuſtitiæ

ac per hoc non poteſt ab inferiori (qualis eſt Papa) remitti, niſi Papa poſſet ſupra ius diuinum, quod conſtat eſſe falſum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutiſſime exponendo remiſſionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remiſſione ſolius vinculi: quum etiam ipſa verba ſonent remiſſionem ipſarum iniunctarum pœnitentiarum, & non ſolius vinculi iniunctionis: non enim dicitur quod relaxemus iniunctionem, ſed quod relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundo, quòd impietatem tribuit eccleſiæ, nam ſi indulgentia liberaret à ſola iniunctione pœnitentiæ, impie ageret eccleſia dando indulgentias, quoniam abſoluendo à vinculo iniunctionis tranſmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorii, à quibus liberati fuiſſent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas eſſet dicere, ſe facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc quòd non diſcernit inter poſſe remittere miniſterialiter, & poſſe remittere autoritate. Licet enim Deo debita ſolus Deus autoritatiue remittere poſſit, homo tamen miniſter Dei, diuina autoritate ſibi conceſſa poteſt Deo debita remittere miniſterialiter, nec ſolum debita pœnarum, ſed etiam debita culparum, vt patet in ſacramento pœnitentiæ. Nec hoc eſt poſſe ſupra ius diuinum, ſed eſt miniſterialiter fungi autoritate diuina.

HIS IGITVR excluſis opinionibus, quia ex fine neceſſitas medii ſumitur, finis autem & effectus in huiuſmodi coincidunt, (ſanitas enim eſt finis, & effectus medicinæ) ideo ſtabiliendus eſt effectus indulgentiarum ex his quæ certa ſunt. Et quoniam certum eſt, omni hoc atteſtante eccleſia, indulgentias ſuccedere loco iniunctarum pœnitentiarum, conſequens eſt, quòd idem eſt effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ ſatiſfactionis pœnitentialis. Conſtat autem quòd per iniunctam ſatiſfactionem pœnitentialem digne exequutam, ſoluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam (hoc enim vniuerſalis credit eccleſia) igitur per indulgentiam loco ſatiſfactionis ſuccedentem, ſi veraciter ac digne acquiſita fuerit, ſoluetur quoque tantundem de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquiſita. Et hæc res non eget ampliori confirmatione, quum iam determinatum ſit per eccleſiam Romanam id quod communis doctorum opinio ſentiebat, ſcilicet effectum indulgentiarum eſſe remiſſionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iuſtitiam: ſed hinc ſumenda eſt neceſſitas quæſiti theſauri. Vnde conſiderandum eſt, quòd remiſſio peccatorum, vt tota clamat ſcriptura, effectus eſt paſſionis Christi, ita quòd cuicunque remittitur peccatum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam, ex virtute paſſionis Christi remittitur. Credimus autem in huiuſmodi remiſſione ſicut in vniuerſis viis Domini non ſolum miſericordiam, ſed etiam iuſtitiam inueniri: miſericordiam quidem in hoc, quòd miſeriam peccatoris compatiens Christus quaſi ſuam, iuſtitiam vero in hoc, quòd meritum ac paſſio Christi conceſſa peccatori quaſi peccator ipſe pateretur, vt ſic peccator debitum Deo ſoluat de ſuo, non per ſeipſum, ſed per Christi cōtionem acquiſito, et patet in Baptiſmo, in quo propterea fit plenaria peccatorum remiſſio, quia pleniſſime commoritur & conſepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remiſſionem peccatorum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam per ſacramenta habendam, exigitur theſaurus aliquis, puta meritorum paſſionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remiſſionem peccatorum quo ad pœnam eorum per indulgentias, exigitur aliquis ſimilis theſaurus. Antecedens patet diſcurrendo per ſacramenta, & eccleſiæ doctrinam, quam diximus. Conſequentia vero ex ſe eſt ſatis euidens, quoniam omnis ratio explicat quòd diuina prouidentia ſe ſubiicientibus ſe ſacramentis ordinauit, non remittit pœnam peccatorum, niſi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, niſi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem ſubmittere ſe indulgentiis, multo minus eſt, quam ſubmittere ſe ſacramentis. Eſt igitur ad efficaciam indulgentiarum theſaurus aliquis neceſſarius, non minus quam ad efficaciam ſacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA ſecundum quæſitum (ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi eſt, quoniam interdum merita, interdum paſſiones, interdum ſatiſfactiones, dicuntur eſſe ea, quæ ſunt in hoc theſauro repoſita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per ſatiſfactiones ſuperfluas.

AD CVIVS euidentiam non aliunde quàm ex fundamento primi poſito procedendum eſt, ex hoc ſcilicet, quòd indulgentiæ ſuccedunt loco pœnitentialium ſatiſfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano ſalis ſumere. In pœnitentiali

B. quidem ſatiſfactione digne exequuta (puta ieiunio) conſiderandum eſt quadruplex officium, habet enim huiuſmodi opus quatuor officia, ſcilicet bonificandi, medendi, merendi, & ſatiſfaciendi. Nam ex eo quòd eſt opus bonum, bonificat operantem, & diſponit illum ad alia bona opera: ex eo vero quòd eſt tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiſcentiam, ſicut eleemoſyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit, meritorium eſt vitæ æternæ & ex eo demum, quòd pœnale ſatiſfactorium eſt pro pœna temporali pro peccato debita, ſoluitur enim pœna abſque omni contradictione per opus pœnale vt ſic, indulgentia autem non ſuccedit loco ſatiſfactionis pœnitentialis, niſi quo ad vltimum officium quod eſt ſatiſfacere, nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, ſed ſolummodo ſoluit pœnam, quam per pœnitentiam ſoluiſſet. Et propterea doctores conſulunt, aſſequentibus indulgentias, adimplere nihilominus ſuas pœnitentias, &

G meritum longe melius eſſe prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ ſunt indulgentiæ, quoniam ſalutares ſunt tollendo pœnam quæ impediret ingreſſum cæleſtis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam ſi indulgentiæ interim cointelligatur opus ſanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemoſyna aut aliquid huiuſmodi, ſic integra intellecta indulgentia maior eſſe poteſt, quàm ſatiſfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in ſatiſfactione pœnitentiali ſibi deficit: eſt enim digne data eleemoſyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & diſponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & eſt meritoria vitæ æternæ, & eſt ſatiſfactoria ex propria pœnalitate, & vltra hæc ſuperuenit ſibi ſolutio pœnæ, ſeu ſatiſfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura ſuccedit ſatiſfactioni pœnitentiali ſolummodo quo ad vim ſatiſfactiuam, manifeſte ſequitur, quòd theſaurus indulgentiarum theſaurus eſt ſatiſfactionum, quæ quia per opera pœnalia, & meritoria ſunt, ideo idem dicitur theſaurus paſſionum & meritorum, quatenus ſatiſfactoria ſunt. Rationabile autem vltra dicta, in præcedenti articulo, monſtratur eſſe, debere eſſe theſaurum hunc theſaurum ſatiſfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſatiſfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in temporalibus, & in ſpiritualibus ſatiſfacere poteſt, non mederetur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, ſunt igitur ea quæ ſunt repoſita in hoc theſauro, ſatiſfactiones. Quòd autem non quæcunque ſatiſfactiones, ſed ſolæ ſuperfluæ in eodem recondita ſint, ex eo patet, quòd ſatiſfactiones illæ, quibus ſatiſfacientes indiguerunt pro ſeipſis, iam ceſſerunt in ſolutionem pœnarum debitarum pro propriis peccatis, & propterea non poſſunt pro aliis ſoluere. Et ſimile eſt iudicium de ſatiſfactionibus, quæ pro quibuſdam determinatis obligatæ ſunt, ſunt enim & ipſæ ſortitæ ſuum effectum. Quia igitur oportet ſatiſfactiones in theſauro repoſitas pro alienis pœnis ſoluendis offerri poſſe, oportet huiuſmodi ſatiſfactiones eſſe ſuperfluas ita quòd nec

I pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus ſatiſfecerint, hoc enim eſt merita, ſeu opera eſſe ſuperflua, quo ad officium ſatiſfaciendi.

OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc theſauro, puta quòd non ſolum ſint ſatiſfactiones ſuperfluæ, ſed etiam non plene remuneratæ, in ſequenti articulo monſtrabuntur vanæ. Sic ideo concludendum eſt, theſaurum indulgentiarum eſſe theſaurum ſuperfluum ſatiſfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſuperſunt neque ad officium ſatiſfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum ſint ſatiſfactiones, ex quibus conſtat theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

K CIRCA tertium de theſauro quæſitum (ſcilicet quorum ſint huiuſmodi ſuperfluæ ſatiſfactiones) dubitandi ratio eſt, quia dicitur, quòd ſunt Christi & Sanctorum, multis tamen doctoribus aduerſantibus. Dum quidam nec in Christo nec in Sanctis ſuperfluas concedunt ſatiſfactiones: quidam autem etſi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciſcus igitur Maronis in quarto diſt. 19. negans omni ex parte hunc theſaurum, dicit nulla eſſe Christi ſuperflua merita, quoniam omnia ſunt plene ſibi remunerata, iuxta illud: Exinaniuit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus vero in quarto diſtin. 20. Christi quidem ſuperflua merita, in theſauro hoc affirmat, de Sanctorum vero ſuperfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communis ſibi & Franciſco: quia merita Sanctorum ſunt pleniſſime remunerata, immo vltra condignum, quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram.

Secundo

A Secundo, quia ad hoc quòd ſatisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans ſatisfactionem illam ad alium: de nullo autem ſanctorum authentice conſtat, quòd habuerit intentionem ſatisfaciendi pro nobis, non igitur ſanctorum ſunt merita ſatisfactoria, ex quorum theſauro fiunt indulgentiæ.

Sed horum opinio tam in rationibus, quam in concluſione, falſa & irrationabilis inuenitur. Et a Chriſto inchoando, falſiſſimum eſt Chriſti merita eſſe remunerata, quum Chriſtus meruerit nobis, & continue remuneretur in membris ſuis, vt patet in baptizatis, qui non proprio, ſed Chriſti merito ad cæleſtem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum eſt, quoniam Chriſtus eſt caput myſtici corporis, quod eſt eccleſia, ac per hoc gratia eius eſt gratia capitalis, & proinde meritum eius ita ſe habet ad membra eius, ſicut meritum priuati hominis ſe habet ad corpus ſuum, & propterea ſicut quilibet homo meretur non ſolum animæ, ſed etiam corpori ſuo: ita Chriſtus non ſolum ſibi, ſed aliis meruit. Immo maius quid meruit nobis, quàm ſibi, B quia nobis meruit beatitudinem, quam ſibi ipſi non meruit, ſed ſine merito a principio conceptionis ſuæ habuit. Authoritas autem Apoſtoli non dicit, merita Chriſti fuiſſe plene remunerata in ſeipſo, ſed duo illius præmia narrat, ſcilicet exaltationem ipſius, & excellentiã ſui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Chriſtus, vt patet ex ſupradictis a Diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda ſunt. Primũ non curando de proprietate vocabuli, ſed communicãdo in vocabulis cum arguentibus: deinde proprie loquendo de remuneratione. Loquendo ſiquidem de remuneratione communiter, ſiue ſit proprie remuneratio, ſiue non, diſtinguendum eſt quòd merita Sanctorum quo ad aliquid, ſunt totaliter remunerabilia in ipſis Sanctis, quo ad aliquid vero non ſunt totaliter remunerabilia in ipſis ſanctis: & quo ad hoc ſuperfluunt ipſis Sanctis, & ponuntur in theſauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita ſiquidem Sanctorum, licet ſecundum re- C liqua officia ſua poſſint remunerari in ipſis Sanctis: ſecundum tamen hoc officium, quod eſt ſatisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non poſſunt in ipſo Sancto, ſi non eſt debitor alicuius temporalis pœnæ pro ſuo peccato actuali: ex hoc enim ipſo, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, neceſſario ſequitur quod non ſit capax talis remunerationis, ſcilicet quòd ſatisfactio ſua valeat ſibi abſolutionem pœnę pro ſe. Si ſupponamus ergo (quod poſtea probabitur) Sanctos plus ſatiſfeciſſe, quàm pro propriis peccatis erant debitores, oportet conſequenter dicere, quòd ſatisfactiones ſuæ in quantum excedunt ſua debita, non ſunt remuneratæ in ipſis Sãctis: quia ipſi non indigebant ſolutione pœnarum, quæ eſt ſeu dicitur remuneratio ſatisfactionis, abuſiue (vt dictum eſt) de remuneratione loquendo. At ſi proprie loquendum eſt de remuneratione, dicendum eſt, quod merita Sanctorum omnia ſunt pleniſſime remunerata ſiue ſibi: ita quòd etiam ipſæ eis ſuperfluæ ſatisfactiones ſunt pleniſſime D remuneratę vel remunerandæ in ipſis Sanctis, quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, ſiue ſit præmium eſſentiale ſiue accidentale. Sed pleniſſima remuneratio non minuit vim ſatisfactiuam pro aliis: quoniã ſoluere pro ſe vel alio, nõ eſt meritum, aut merces, aut remuneratio quæcumque, actus enim ſatisfaciendi, qui a Sãctis proceſſit, pro quãto fuit meriti, remuneratus eſt vita æterna, &c. Et rurſus pro quanto fuit tale opus pœnale ſibi, remuneratus eſt gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus paſſus eſt, quàm peccata ſua demeruerint: vnde & aureola datur quibuſdam generibus operũ ex ipſa executione. Sed propter huiuſmodi & quaſcumq; alias remunerationes nõ perdit actus ille officium ſuum, quod eſt ſoluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: immo quum contingit ſuperfluam ſatisfactionem Laurentij ſoluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cęlo habebit de hoc quod ſatisfactio ſua ſoluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiuſmodi ratione ſuper plena remuneratio- E ne meritorũ fundata, error in hoc, quod ſatisfacere ſeu ſoluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes ſeu remunerabilia computatur: quum longe ſint a genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam atteſtantur doctores, tenentes huiuſmodi reſiduas pœnas ſi contingat inueniri in damnatis, poſſe ſolui in inferno, vbi conſtat non inueniri meritum atq; mercedem. Atteſtatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio ſolui huiuſmodi pœnas, & tamen in huiuſmodi ſolutione non mereri neque remunerari. Quia ergo pleniſſima remuneratio quantacumque vltra condignum, non tollit a meritis Sanctorum ſuperfluens officium ſatisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: ſi conſtat Sanctorum merita plus eſſe ſatisfactoria, quàm ipſi eſſent debitores, nihil obſtabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem ſancti plus ſatisfecerint, quàm demeruerint, teſtatur Iob 6. c. dicens. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in ſtatera quaſi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet, Iob plus paſſum fuiſſe, quàm pro peccatis ſuis debuerit pati, in ſuperabundantia autem paſſionum, conſiſtit ſuperabundantia ſatisfactionum, vt patet ex antedictis. Simile autem eſſe de multis aliis iuſtis, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quòd ſcilicet fuerit pati pro nobis, teſtatur Apoſtolus ad Coloſ. 1. dicens, Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea, pro corpore eius quod eſt eccleſia. Vbi manifeſte patet, diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe paſſiones aliquas in carne Sanctorum, ſpectare ad complementum paſſionũ Chriſti pro corpore eius quod eſt eccleſia, & hanc diuinam ordinationẽ Sanctos adimplere ſuis paſſionibus ſuperabũdantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta ſupradictorũ doctorum falſa eſſe. De concluſione autem non eſt amplius dubitandum, quoniam iam per Romanam eccleſiam determinatum eſt, indulgentias fieri ex theſauro ſuperabũdantium meritorum ſeu paſſionũ Chriſti & Sanctorũ. Quę etiam concluſio quo ad ſuperabundantiam paſſionum Chriſti pro nobis fundamentum habet Scripturæ primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed totius mundi. Ex qua authoritate patet, paſſionem Chriſti ſufficienter ſatisfacere pro toto mundo, ac per hoc quum efficaciter pro paucis tantum ſatisfaciat, infinitum theſaurum ſatisfactionum Chriſti ſupereſſe in ſacramentis: quibus eadem Chriſti paſſio, ſatisfacit. De ſanctorum autem ſuperabundantibus meritis quo ad officium ſatisfaciendi pro nobis, fundamentum eſt in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apoſtolo. Vnde apparet quàm rationabiliter eccleſia Rom. determinauerit.

Et ſi quæratur, ad quid vtilis erit tanta ſuperabundantia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, quanta ſecundum prædicta ſupererit poſt vniuerſale iudiciũ, quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius ſoluere poterit pœnam pro peccato debitam, dicendum eſt, quòd hoc ipſum quod eſt merita Chriſti & Sanctorum, vt ſatisfactoria, tam excellenter ſuperare, omnes quæ ſoluendæ fuerant, pœnas, non eſt vanum: ſed ad gloriã Chriſti & Sanctorum, & ad commendandam libertatem ſaluationis electorum. Hæc enim ſuperabundantia meritorum teſtatur, quòd non ex inſufficientia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum damnati ſunt reprobi, quaſi ſolis electis illa ſuffeciſſent, ſed ex propria iniquitate damnati ſunt reprobi, pro quibus ſufficiens remanet ſatisfactio, ſi diuina miſericordia ad illos eam applicare vellet.

Si autem quæritur, ad quid ſuperabundans ſatisfactio Sanctorũ ponitur, quum Chriſti ſatisfactio ſufficientiſſima ſit pro toto mundo, reſpondendum eſt, hoc propterea eſſe, vt Chriſti membra ſimillima eſſent capiti: videmus enim diuinã prouidentiã diſpoſuiſſe, quod Chriſti membra præſertim præcipua, ſibi aſſimilarentur quantum fas eſt. Vnde ſicut ſunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tñ quidam qui pro aliis impetrant, ita quidam ſunt alienarum pœnarum ſatisfactores: ita vt aſſimilentur Chriſto etiam in hoc quòd pro aliis paſſus eſt, dum & ipſi qui patiuntur, plus quã ſi demeruerunt, pro aliis ſatisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

An hic theſaurus ſubditus ſit diſpenſationi Papæ, aliter quàm per ſacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de theſauro quæſitum, an ſcilicet theſaurus hic ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter quam per ſacramentorum collationem, ambiguitas magna eſt, quoniam conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, ſpectat ad claues excellentiæ, quas conſtat non eſſe communicatas Papæ, ſed reſeruatas ſoli Chriſto, remiſſio autem pœnę temporalis pro actuali peccato debitæ, eſt effectus ſacramenti, quoniam hoc fit per Baptiſmum, & per tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ quæ eſt ſatisfactio.

IN HAC Quæſtione ſciendum eſt, totã difficultatem conſiſtere non in hoc, an theſaurus iſte ſit diſpenſabilis per Papam, ſed in hoc, an aliter quàm per ſacramentorum collationẽ poſſit Papa theſaurum iſtũ communicare: quoniam nulla authoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quòd diſpenſatio talis ſit credita Petro. Authoritates quidem illæ, Quodcumque ſolueris ſuper terram, & quorum remiſeritis peccata, intelliguntur procul dubio ſecundũ ſubiectam materiam, vt ſcilicet ea, quæ ſpectãt ad remiſſionem peccatorum, cõmiſſa ſint ſoluenda & remittenda mediantibus ſacramẽtis. Ratio quoque cõmuniter allata, ſcilicet quòd communia bona eccleſiæ ſunt diſpenſabilia per præſidentem eccleſię, eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia eccleſię bona ſpectantia ad remiſſionem peccatorum, ſunt quidem diſpenſabilia per præſidentem eccleſiæ, ſed

non quomodolibet, ſed certo modo, hoc eſt per collationem ſacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd ſuperfluæ ſatisfactiones Sanctorum fruſtra repoſitæ eſſent in theſauro: quia illæ non communicantur per ſacramenta, ſicut ſatisfactiones Chriſti, nec poſſunt diſpenſari ſine ſacramentis: ergo vanæ ſunt in theſauro eccleſiæ. Hæc inquam ratio facile ſoluit, dicendo quòd ſunt in theſauro eccleſiæ, vt a Chriſto diſpenſentur membris eccleſiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remiſſionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd ſecundum has difficultates, huius theſauri diſpẽſatio aliter quam per ſacramentum, reſeruata videtur ſummo Sacerdoti Chriſto, qui ſolus nouit merita cauſarum circa remiſſionem peccatorum. F

LICET autẽ difficilis ſit notitia quæſtionis huius: quia tamen vniuerſalis eccleſia facto declarauit, eccleſiæ prælatos poſſe huiuſmodi theſaurum, ſine ſacramentis diſpenſare, dum Epiſcopi omnes indulgentias dant, non crudeliter loco ſolius vinculi iniunctiuntis tranſmittendo ad pœnas purgatorii, ſed gratioſe loco ipſarum ſatisfactionum iniunctarum: ea hoc enim, vt in ſuperioribus manifeſtatum eſt, oportet dicti theſauri diſpenſationem interuenire, quum non poſſint aliter fructuoſæ huiuſmodi indulgentiæ ſuccedere pœnitentiis iniunctis, ideo abſque hæſitatione aliqua etiam ſi nulla adeſſet ratio, fatendum eſt dicti theſauri diſpenſationem, non ſolum per ſacramenta, quo ad merita Chriſti, ſed aliter quàm per ſacramenta quo ad merita Chriſti, & Sanctorum, cõmiſſam eſſe prælatis eccleſiæ: & præcipue Papæ. Et hoc tanto magis fatendum eſt, quanto per Leonem 10. determinatum eſt. Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, quanto magis ſoluit omnes difficultates accidentes in hac re. Eſt autem ratio hæc. Communia præſentis eccleſiæ bona communicabilia aliter quàm per ſacramenta, ſunt a Præſidẽte eccleſiæ diſpenſabilia aliter quam per ſacramenta: ſed merita Chriſti & Sanctorum ve ſuperabundantes ſatisfactoriæ, ſunt communia bona præſentis eccleſiæ communicabilia aliter quàm per ſacramenta, ergo ſunt à Præſidente eccleſiæ diſpenſabilia aliter quàm per ſacramenta. Maior propoſitio nullam videtur habere inſtantiam. Minor autem ex ſupradictis clara eſt, excepta vltima particula, ſcilicet, quòd hæc bona ſint communicabilia aliter quam per ſacramenta. Quæ particula manifeſtatur ex eo quòd hæc eadẽ bona potuiſſent ſi voluiſſent Sancti communicare, non per viam ſacramenti aliis membris eccleſiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipſi potuiſſent hoc efficere aliter quàm per ſacramenta, ſequitur, quòd ſatisfactiones iſtæ ſuapte natura ſunt cõmunicabiles aliis aliter quam per ſacramenta. Hinc quoq; mõſtratur validam eſſe ad propoſitũ autoritatem illam, Quodcunque ſolueris, nam verus illius intellectus eſt, Quodcunque ſolueris, eo modo quo illud eſt ſolubile: & ſic in omni materia curate, & ad propoſitum efficax inuenitur. Eſt enim ſic practicanda, Quodcunque per ſacramentum ſolubile, ſolueris, per ſacramentum: & ſimiliter, Quodcũque aliter quam per ſacramentũ ſolubile, ſolueris etiam aliter, quàm per ſacramentũ, &c. Et ſic ſubſumendo, quòd pœna temporalis pro actuali peccato debita eſt ſolubilis & per ſacramentum & per alienam ſatisfactionem ſine ſacramento applicatam, infertur quòd huiuſmodi pœna poteſt a Petro ſolui, non ſolum per ſacramentum, ſed etiam per alienam ſatisfactionẽ ſine ſacramento applicatam. Per hoc etiã ſaluatur rõ communis de poteſtate Præſidentis eccleſiæ, quoniam vera eſt reſpectiue intellecta, hoc eſt, quòd bona communicabilia p ſacramenta ſolum, poteſt per ſacramenta cõmunicare: bona autem cõicabilia etiam aliter quàm per ſacramenta põt ſine ſacrõ cõicare. Illud vero quod gloſando ſeu reſpondendo dicitur, ea quæ ſpectãt ad remiſſionem peccatorum commiſſa eſſe prælatis eccleſiæ mediãtibus ſolummodo ſacramentis. Verum eſt de ſpectantibus ad remiſſionem peccatorum ſimpliciter: non autem de his quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorum ſecũdum quid, de quorum numero eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, præſupponit enim peccatum ſimpliciter remiſſum, & ſecundum minimum quid tantum, puta temporalem pœnam remittendũ. G H I K

ET PER hoc patet ſolutio principalis argumẽti. Nam ſine ſacramento conferre ſacramenti effectum ſimpliciter, ſeu totalem, ſpectat ad claues excellentiæ, conferre autem ſine ſacramento id quod partialiter poteſt eſſe effectus ſacramenti poteſt pertinere ad claues miniſterii. Sic autem eſt in propoſito, quoniam remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius ſacramenti eſt ſimpliciter, ſeu totalis effectus, licet ſit partialis Baptiſmi effectus, & poſſit eſſe partialis aliorum ſacramentorum effectus, & poſſit etiam ſine ſacramento effici, & ſine actu clauium. Quia conſtat, quòd poteſt, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum ſatisfacientium pro eo actus fieri, vt patet quum aliquis mortificat ſeipſum, ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis ſuis: vel amicus ſimilia facit, vt pro amico ſatisfaciat.

TRACTATVS NONVS de cauſa Indulgentiarum in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num neceſſaria ſit aliqua rationabilis cauſa indulgentiarum.*

2 *Num cauſa in bulla indulgentiarum expreſſa, ex hoc ipſo ſit rationabilis.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum neceſſario requiratur rationabilis cauſa indulgentiarum.

CIrca cauſam indulgentiarum dubium duplex occurrit, Primum, an neceſſario requiratur cauſa rationabilis. Secundum, an cauſa expreſſa in bulla, ex hoc ipſo quòd eſt expreſſa, ſit rationabilis.

CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiſcretæ, licet peccet concedens, ſunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiſcretæ, quæ ex cauſa non rationabili procedunt.

Præterea diſpẽſatio miniſteriorum Dei in Eccleſia præſenti, eſt valida etiam ſine cauſa rationabili facta: ergo diſpenſatio indulgentiarum etiã ſine cauſa rationabili facta, debet eſſe valida. Antecedens patet in promotione indignorum: ſi enim indignus aliqui promoueatur ad Epiſcopatum, Prioratũ, Abbatiam, &c. quàmuis promotor peſſime diſpenſet huiuſmodi miniſteria: facta tamen tenent. Conſequentia vero probatur, quia ſicut credita eſt Papę diſpenſatio indulgentiarum, ita & diſpenſatio miniſteriorũ Dei, iuxta illud, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miſteriorum Dei.

IN OPPOSITVM autem eſt, quòd indiſcretæ indulgentiæ enervant ſatisfactionem pœnitẽtialem, vt dicitur extra, de pœnit. & remiſ. ca. Quum ex eo. nõ eneruarent autẽ ſi eſſent validæ, ſed ſupplerẽt, adimplentes in veritate, qđ per ſatisfactionem pœnitentialem agendum erat.

IN HAC quæſtione aliquid ſupponitur, & aliquid quæritur, ſupponitur enim cum doctrina communi, quòd vnum requiſitorum neceſſario ad efficaciam indulgentiæ, eſt cauſa rationabilis. Quod etiam manifeſtatur, ex eo quòd ſi daretur indulgentia ob cauſam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) conſtat quòd indulgentia eſſet nulla. Hoc autem ſuppoſito in quæſtionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgẽtiæ requiritur rationabilis cauſa, ita neceſſario quòd ſine illa indulgentia non eſt valida, ita ad efficaciam tantæ indulgẽtiæ (puta centũ vel mille annorum, &c.) exigatur ſimili neceſſitate rationabilis cauſa tantæ quantitatis indulgentię, ita quòd ſine huiuſmodi rationabili cauſa tanta quantitas indulgentiæ eſt inualida.

Ex communibus autem applicatis ad hoc, non eſt difficile cõcludere partem affirmatiuam veram, ſcilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis cauſa quantitatis indulgentiæ, ita quòd ſine illa non eſt valida. Nam ſi vt ſupponitur & cõmuniter confitemur, rationabilis cauſa eſt ſic neceſſaria ad indulgentiam, neceſſario ſequitur, quòd ad tantam indulgentiam eſt etiam ſic neceſſaria rationabilis cauſa illius quantitatis. Et probatur ſequela inductiue.

Verum ad minus communia deſcẽdendo conſiderandum eſt, quòd licet poteſtas Papæ ſuper cõmunia eccleſiæ bona tam ſpiritualia, quàm corporalia ſit diſpenſatiua: iuxta illud Apoſtoli, Diſpenſatio mihi credita eſt: res tamen ſubiectæ huiuſmodi poteſtati, diuerſimode illi ſubduntur & diuerſimode ab illa attinguntur. Et quantum ad propoſitum ſpectat diſtinguenda ſunt in duo genera, ſcilicet validorum ex ſolo imperio, vel nõ validorum ex ſolo imperio, ſunt enim quædam in Dei eccleſia, quæ quamuis ad hoc quòd recte fiãt, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, ſi tamen abſque recta regula ſolo Pontificis imperio fiant, valida ſunt: de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero ſunt diſtributiones beneficiorum, diſpenſationes matrimoniorum in caſibus diſpenſabilibus, & ſimilia. Secundum autem genus, ſcilicet inualidorum ex ſolo imperio, adhuc ſubdiſtinguitur: nam quædam inualida ex ſolo imperio, attingi cum hoc poſſunt a Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam vero ſũt inualida ex ſolo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi nõ poſſunt opere, ſed verbo tantum. In primo membro huius ſubdiſtinctionis continetur dilapidatio bonorum eccleſiæ, ſi enim Pontifex pro ſuo libito eccleſiæ terras, &c. donaret, donatio eſſet inualida: quoniã ipſe nõ eſt dominus bonorum eccleſiæ, & ſi facto & bullis poneret eos, quibus donauit in poſſeſſionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in alios. In ſecundo au-

do autem membro continetur diſpenſatio votorum: ſi enim votum caſtitatis ſolo imperio a Papa diſpenſetur, conſtat diſpenſationem eſſe nullam, & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet niſi verborum, ex quorum enim cuiuſcunque operis Pontificis ex ſolo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur exiſtentibus generibus rerum ſubiectarum diſpenſatiuæ poteſtati Pontificis, facile patere poteſt, quòd primum genus dupliciter a poteſtate pontificis attingitur, ſcilicet diſpenſatione regulata, & diſpenſatione non regulata. Secundum autem a poteſtate quidem pontificia vnico modo attingitur, ſcilicet diſpenſatione, hoc eſt rationabili operatione, ſed ab ipſo Pontifice aliter de facto attingitur, puta diſſipatione, dilapidatione, &c. Tertium vero ſola diſpenſatione, id eſt rationabili operatione, ſecluſis verbis, ſicut & in ſecundo, attingi poteſt tam a poteſtate pontificia, quàm ab ipſo Pontifice: In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facile eſt diſcernere. Quòd enim nõ ſint ſub primo genere, quæ ſcilicet ſunt valida ex ſolo imperio, ex eo patet, quòd Papa non poteſt dare indulgentias, hac ſola ratione, quia vult, & ſi pro ſolo libito daret, indulgentia non eſſet valida, vt ex communi doctrina ſupponitur, & aliqualiter probatum eſt. Et iterum probatur ex hoc quòd communia eccleſiæ bona temporalia non poteſt Pontifex donare donatione valida, ex hoc ſolo quia vult, nõ minus enim pretioſa ac chara eccleſiæ ſunt bona communia ſpiritualia quàm temporalia, & propterea ſi illorum donatio ex ſolo imperio eſt inualida, multo magis inualida erit horum effuſio ex ſolo imperio. Nec ſoluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium eſt cum damno eccleſiæ: donatio vero horum ſpiritualium eſt ſine damno eccleſiæ: nam habere damnum annexum vel carere annexo dãno, per accidens ſe habet ad poteſtatẽ diſpenſatiuam, vt patet ex hoc, quòd etiam in quibuſdam habẽtibus annexum damnum eccleſiæ, donatio ex ſolo imperio eſt valida, vt atteſtatur diſtributio prælationũ. Vnde nõ penes dãnum vel non damnum attenditur vis poteſtatis diſpenſatiuæ. Quia igitur cõmunia eccleſiæ bona ex quibus efficaces ſunt indulgentiæ, nõ continentur ſub primo genere, & a ſecũdo genere ex hoc diſtant, quòd per viam facti nullũ operis ſolius verbi actũ ſed Papa habere poteſt circa illa, nõ enim poteſt transferre poſſeſſionẽ de facto horum bonorũ ſicut poteſt reſpectu temporalium, reſtat, vt ſub tertio genere theſaurus contineatur indulgentiarũ. Ex quibus põt formari talis ratio. Theſaurus indulgentiarum nõ põt veraciter attingi a poteſtate põtificia, niſi actu veræ diſpẽſationis: ergo tam indulgentia, quàm tanta indulgentia, data ſine cã rationabili tantæ indulgentiæ eſt inualida. Antecedens probatũ eſt, & ſupponitur ſecundũ communem doctrinam. Conſequẽtia vero quo ad ſecundam partẽ probatur: tum quia eiuſdem rationis eſt actus dans indulgentiam & dans indulgentiã tantam, & per hoc ſi ſolus actus veræ diſpẽſationis põt attingere theſaurũ indulgẽtiæ, ſolus etiam veræ diſpenſationis actus poteſt attingere theſaurũ tantæ indulgentiæ: tũ quia ſi quãtitas indulgentiæ attingitur aliter quàm per veram diſpenſationẽ, oportet alium actum fingere, puta actũ imperii ſeu liberæ donationis reſpectu talis quantitatis, & tũc aut iſte actus attingit theſaurũ via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad iſtum theſaurũ nullus eſt humanus acceſſus per via facti, nec via iuris, quia de iure ſola diſpenſatio credita eſt Papæ. Sicut ſunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex cauſa rationabili non fiunt, ita non eſt valida tanta indulgentia, puta mille annorum, niſi fiat ex cauſa rationabili tantæ quantitatis: ſcilicet mille annorum.

AD PRIMVM autem in oppoſitum dicitur quòd ſententia illa, ſcilicet indulgẽtiæ indiſcretæ ſunt validæ, vt dictũ eſt de indiſcretis quo ad euentũ, non aũt de indiſcretis quo ad cauſam. Sunt. n. indulgentiæ indiſcretæ ratione euentus, quando indulgentiæ aliàs bene cõceſſæ pariunt propter earũ multitudinẽ quaſi contemptũ, aut ipſarum aut ſatisfactionũ pœnitentialium, & tales ſunt validæ. Sed ſi ſunt indiſcretæ, quia carẽt rationabili cauſa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, ſunt inualidæ.

Ad ſecundam iam patet reſponſio ex dictis, nam miniſteria ſunt in alio genere diſpenſabilium, & indulgentiæ ſunt in alio diſpenſabiliũ genere, illorum enim efficacia ex ſolo pendet imperio, horum autem efficacia abſque vera diſpenſatione eſſe nequit. Et propterea non eſt ſimilis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipſo quòd in bulla exprimitur aliquid pro cã indulgentiæ, ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de cauſa rationabili indulgentiarum quæſitum, an ex hoc ipſo quòd in bulla exprimitur aliqd pro cauſa indulgentiæ, ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ, pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo,

A quia aliter prædicatio eccleſiæ eſſet falſa. Secundo, quia doctrina Romanæ eccleſiæ periclitaretur. Tertio, quia non eſſet vniuerſaliter vera illa communis ſententia, Indulgentiæ tantum valent quantum ſonant. Quarto, quia aliter deciperetur Populus ab eccleſia, audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

QVAESTIO Hæc non eſt mota propter difficultatem, quã in ſe ipſa habeat, ſed ad excitandos illos qui ſciunt in vniuerſali, & deficiunt in ſingulari. Vnde diſtinguendo de rationabili præſumptio, vel vero, duo dicenda ſunt. Primum, Cauſa indulgentiæ expreſſa in bulla niſi manifeſtus ſit error, eſt ſemper rationabilis, loquẽdo de rationabili præſumptio, nam ſicut ſententia a iudice lata, niſi errorem contineat manifeſtum, præſumitur iuſta, ita cauſa à principe expreſſa in diſpenſationibus præſumitur rationabilis, niſi vt dictum eſt, error ſit manifeſtus. Se-
B cundum eſt, Cauſam indulgentiæ tantæ expreſſam in bulla, nõ oportet eſſe rationabilem in veritate. Et ratio in promptu eſt multiplex, tum quia Papa poteſt in iſtis errare, quũ non ſit hæc ſententia iudicialis de his quæ ſunt fidei. Vbi ſcito, quòd licet acceſſus ad indulgentias & earum ſuſceptio ſit quædam Chriſtianæ fidei profeſſio, fides tamen Chriſtiana eo modo quo eſt de indulgentiis, non eſt de hac vel illa indulgentia. Sed ſicut fides noſtra circa euchariſtiæ ſacramentum eſt, quòd ſub hoſtia rite conſecrata continetur corpus Chriſti, non autem eſt, quòd iſta hoſtia ſit rite conſecrata, neque eſt quòd ſub hac hoſtia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Chriſti, quoniã verum qui eorum poteſt eſſe falſum: fidei autem Chriſtianæ nõ poteſt ſubeſſe falſum, ita circa indulgentias non curando pro nũc quomodo ſpectet ad fidem, fides noſtra eſt quòd indulgentiæ rite datæ ſunt validæ, & non ſpectat ad fidem, an iſta indulgentia ſit rite data, an iſta cauſa eius ſit rationabilis, an iſta indulgentia ſit valida. Et ſimile ẽ de aliis ſingularibus, quoniam hæc omnia poſ-
C ſunt eſſe falſa, & propterea non ſpectant ad fidem noſtram, ſed ad humanam opinionem ſeu credulitatem, quæ eſt de his ſingularibus, & poteſt falli. Et propterea acceſſus ad indulgentias, in communi quidem eſt quædã fidei profeſſio, ſed acceſſus ad iſtã indulgentiam, procedit ex fide tanquã ex cauſa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ huius cauſæ, & huiuſmodi tanquam ex cã proxima. Et quia effectus ſequitur conditionem cauſæ proximæ ſicut concluſio minorẽ ſeu deteriorem præmiſſam, ideo poteſt concurſus iſte falli abſque Chriſtianæ fidei detrimento. Tum quia non ſolum poteſt Papa errare in huiuſmodi, ſed etiã facile poteſt errare, ſicut & in aliis ſimilibus actibus. Dare ſiquidem indulgentias, conſiſtit in actibus abſolutionis, & diſpenſationis: abſoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis, & diſpenſatur theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorum, ſed tam in actu abſolutionis, quàm in actu diſpenſationis facile committi poteſt error, etiam ex propoſito, vt patet in di-
D ſpenſatione votorum, & in diſpenſatione bonorum temporaliũ eccleſiæ, & miniſteriorum eccleſiaſticorum, & in abſolutionibus a cenſuris & iuramentis in præiudicium aliorũ, &c. ergo in hoc quoque ſingulari facto quo dat indulgentiam ſeu exprimit talẽ cauſam pro tanta indulgentia, errare facile poteſt. Nec eſt recurrendum ad ſpiritusſancti aſſiſtentiam, & propterea pie debere credi, quòd non poteſt papa in iſtis errare. Nam in maiori cauſa permiſit Spiritusſanctus Romanos pontifices errare, ſcilicet in cauſa ſpectante ad ſacramentum matrimonii, in qua, vt habet extra, de ſponſa, duorum in ca. Licet, Alexãder 4. dicit, quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum, quòd longe plus eſt quàm dare indulgentiam indiſcretã ex cauſa, tum quia erat cã ſacramentalis, tum quia iudicialiter actum eſt: indulgentiæ autem poſſunt dari paſſim ſine conſilio & ſine meditatione, ac per hoc ſine diſcretione. Quãuis igit nõ ſpectet ad ſubditos, diſcutere & iudicare de põtificiis indulgentiis, aut cau-
E ſarũ meritis, dubium tamẽ non eſt, poſſe etiam per Papam dari indulgentias indiſcretas, & quo ad cauſam, & quo ad euentum.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, quòd prædicatio eccleſiæ quo ad indulgentias, tripliciter ſe habet. Primo narratiue, prout ſcilicet narrat contenta in bulla, & hic nulla eſt falſitas, quoniam narratio eſt. Secundo doctrinaliter, & hoc ſubdiſtinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & hic etiam nullum eſt periculum falſitatis, quoniam ſicut fides non ſe extendit ad iſtã indulgentiam aut iſtam cauſam iſtius indulgentiæ, ita nec doctrina eccleſiæ extendit ſe ad hæc ſingularia. Vel docendo opiniones doctorũ, & ſic poteſt prædicare falſa, ſi opinio prædicata eſt falſa, & propterea ad præſeruandum prædicationẽ ab huiuſmodi falſitate, debent prædicatores aut opinatiue aut recitatiue opiniones prædicare.

Ad ſecundum dicitur, quòd aliud eſt loqui de doctrina Romanæ eccleſiæ, ſeu Romani pontificis, & aliud eſt loqui de operibus eorundem. Docuerunt ſiquidẽ Romani põtifices, multi indulgen-

tias ex cauſis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur ꝙ etiam tanta indulgentia debet procedere ex cauſa rationabili tã tæ quantitatis, vt ſuperius deductum eſt. Factum autem, qđ in bullis indulgentiarum continetur, ſi quandoque periclitaretur, nõ propterea Romanę eccleſiæ doctrina periclitaretur.

Ad tertium dicitur dupliciter. Primo ꝙ illa ſententia communis intelligitur negatiue, hoc eſt non plus valent quam ſonant: diuulgata enim videtur ſententia illa ad excludendas extenſiones indulgentiarum ad ea quæ ſub earum tenore non continentur. Secundo dicitur, ꝙ vera eſt de indulgentiis diſcretis, non autem de indiſcretis quo ad cauſam. Poteſt & tertio dici, quòd vera eſt in foro exteriori, in quo ſtatur præſumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur, ꝙ populus poteſt quidem decipi in huiuſmodi, ſed non decipitur ab eccleſia, ſicut etiam potes decipi adorando hoſtiam propoſitam a ſacerdote in miſſa. Si contingeret autem in huiuſmodi populũ falli, falleretur, aut a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiſcreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus ſimul, & non ab eccleſia, ad cuius doctrinam non ſpectant hęc ſingularia, ſicut nec ad eius fidẽ.

TRACTATVS DECIMVS de Suſcipientibus indulgentias, in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num præter gratiam ex parte ſuſcipientis neceſſaria ſit aliqua diſpoſitio.*

2 *Num tẽpore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.*

QVAESTIO I.

An præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis indulgentias, aliqua alia diſpoſitio.

CIRCA ſuſcipientes indulgentias dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis aliqua alia diſpoſitio. Secundum eſt, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

ET IN PRIMO quidem dubio pro parte negatiua eſt autoritas doctrinæ cõis, tenentis ad indulgentiam ſufficere tria, auctoritatem in dante, gratiam in ſuſcipiente, pietatẽ in cauſa.

In oppoſitum eſt, quòd ad plenariam remiſſionem pœnæ per viam ſacramenti pœnitentiæ, non ſufficit gratia ex parte ſuſcipiẽtis: ergo nec ad plenariam huiuſmodi remiſſionem per viam indulgentiæ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis. Antecedens eſt clarũ: alioquin quilibet confeſſus in gratia, conſequeretur plenariam remiſſionẽ pœnæ. Conſequentia vero probatur: tum quia ſacrũ eſt potius, quàm indulgentia: & diſtributor theſauri per ſacramentum eſt longe liberalior, quàm quilibet pontifex: quũ liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanã.

IN HAC quæſtione, quia difficile admittitur oppoſitum eorum, quæ conſueuimus, cenſorem deſidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur ſiquidem mihi rationabiliter dici quòd non ſufficit ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter conſequendam indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis, quidam ſoliciti ad ſatiſfaciendum per ſeipſos pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatiſfacere per ſeipſos. Primi condignas pœnitentias vel petunt a confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere, vel ſponte illas aſſumunt, dum continue ſtudent per ſua ſancta opera ſatiſfacere, ieiunando, orando, eleemoſynas dando, &c. Ad hoc. Secundi vero paruiſſimam pœnitentiam aut rogant, aut læti ſuſcipiunt, & quum illam impleuerint, quam ſciunt eſſe minimam, non curant amplius de ſatiſfaciendo, reputantes ſibi ſufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi ſunt, quibus indulgentiæ non proſunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet eſt: Nullus indignus aliena ſatiſfactione pro pœna ſibi debita, conſequitur veraciter fructum indulgentiæ: ſed quilibet in gratia conſtitutus negligens ſatiſfacere per ſeipſum eſt indignus aliena ſatiſfactione pro pœna proprijs peccatis debita: ergo nullus conſtitutus in gratia negligens ſatiſfacere per ſeipſum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propoſitio intelligẽtibus terminos eſt euidens: indulgentia enim per ſatiſfactionem alienam, hoc eſt Chriſti, & Sanctorum, parit fructum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, ac per hoc ſi eſt aliquis indignus aliena ſatiſfactione, indignus eſt indulgentia. Indignos autem indulgentia non cõſequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifeſtum eſt,

F vt probatione non egeat, apud intelligentes, diſtributionem diuinorum donorũ in ſolis diſpoſitis habere locum: conſtat autẽ indignos non eſſe diſpoſitos, & diuina operatione remiſſiones fieri pœnarũ per indulgentias humano miniſterio rite cõceſſas.

Ad euidentiam autem minoris, prælibanda ſunt duo, primum eſt, quòd ſatiſfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, eſt onus perſonale, tenetur enim ipſe qui peccauit, facere ſatis. Secundum eſt, quòd licet tã contritio quàm confeſſio ſit ita perſonalis, quòd non poſſit per amicum ſuppleri, ſatiſfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita eſt onus perſonale, ꝙ capax eſt amicabilis adiutorij. Quibus præmiſſis probatur minor primo ſic: Indignus amicabili adiutorio eſt indignus aliena ſatiſfactione, ſed conſtitutus in gratia, negligens ſatiſfacere per ſeipſum, indignus eſt amicabili adiutorio: quoniam amicitię ratio poſcit, ꝙ amicorũ ſit idem velle & idẽ nolle: & propterea, ſi ego pro meipſo nolo ſatiſfacere: par eſt
G vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amice paterer, vt me negligente ſatiſfacere, ipſe pro me pateretur. Poſſentque recte huiuſmodi negligentes, quærentesque per indulgentias ſatiſfacere, verbo Domini reprehendi. Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id eſt, amicorum: digito autem ſuo nolunt mouere ea. Nec obſtat ꝙ Sancti iam paſſi ſunt: quoniam ſimilis eſt ratio de paſſionibus præteritis & futuris, quia illis ſolis proſunt præteritę, pro quibus patiendum fuerat, & ideo ſi pro huiuſmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec poſtea quàm paſſi ſunt, illis amicorum proſunt paſſiones: Secundo probatur eadem minor ſimiliter ex habitudine ad communem eccleſię theſaurũ: quia in qualibet bene ordinata Repu. quantumcunque rationabilis adeſſet quandoque cauſa diſpenſandi cõem theſaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen ſoluere, indigni cenſerentur adiutorio theſauri: ex eo. n. quòd poſſunt de ſuo ſoluere, & non curant, indignos ſe reddunt tali ſubleuamine. Et niſi tales pro indignis haberẽtur, fouerentur
H negligẽtia: quoniam alij horũ exemplo ad ſimilem negligentiã prouocarentur. legis autem eſt facere non negligẽtes, ſed virtuoſos. Quum igitur eccleſia ſit a Deo ordinata, æquum non eſt, vt ſpiritualis diſpenſatio theſauri, negligentes ſatiſfacere pro dignis habeat: hoc. n. vere eſſet eneruare ſatiſfactiones pœnitẽtiales. Non proſunt igitur indulgentiæ conſtitutis in gratia negligentibus ſatiſfacere per ſeipſos: quoniam indigni ſunt indulgẽtia: ſed oportet vltra gratiã diſpoſitos ipſos eſſe, vt digni ſint alienis ſatiſfactionibus: ſũt autem digni per hoc, ꝙ ſunt parati per ſeipſos ſatiſfacere: ſic. n. ſunt digni amicabili adiutorio ad ſatiſfaciendum: parati aũt ad ſatiſfaciendum per ſeipſos ſunt, non qui negligunt per ſeipſos ſatiſfacere, ſed illi ſoli, quorum volũtas hæc eſt ad ſatiſfaciendum parata quòd non retardat opus niſi impedita. Confirmatur aũt hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur vere pœnitentibus. Pœnitẽs. n. dupliciter dicitur, vel per excluſionem contrarij: quia ſcilicet nihil habet in ſuo animo cõ-
I trarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet exiſtens in gratia, eſt pœnitens, etiam ſi ſit negligens ad ſatiſfaciendum. Vel per poſitionem virtualis pœnitentiæ: quia, ſcilicet vis affectus pœnitentialis in eo ſecundum veritatem viget. & hoc modo pœnitens non eſt niſi ſolicitus ad per ſeipſum ſatiſfaciendum. Quum ergo dicitur, vere pœnitentibus, niſi ſuperflue, ſeu ad maiorem expreſſionem appoſitum ſit ly, Vere, denotat indulgentias non conſequi pœnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſolicitos, qui ſoli ſunt vere pœnitentes, ſignificante participio actum pœnitendi, qui non inuenitur apud negligentes, ſed apud ſolicitos. Manifeſtius quoque ſuadetur hoc idem ex alio verbo eiuſdem formę, quum dicitur de iniunctis pœnitentijs, conſtat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum eſſe ad iniunctam pœnitentiam peragendam: alioquin non acceptaſſet illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum eſt, quòd indulgentia niſi noua forma detur, non abſoluit niſi a pœnitentijs iniun-
K ctis: Alterum eſt, quòd indulgentia non prodeſt niſi parato per ſe ſatiſfacere: primum enim horum explicite, ſecundum autem implicite, inquantum paratus ad ſatiſfaciendum ſupponitur, ex eodem verbo habetur.

Et hinc ſequitur primo, ꝙ fruſtra faceret quis ſibi iniungi magnas pœnitentias a confeſſore, nõ vt ipſas adimpleret: ſed vt per indulgentias ipſas euolueret: quoniam hoc non eſt eſſe paratum ad ſatiſfaciendum, ſed ad imponendũ amicis iugum ſuum. Sequitur ſecundo, ꝙ ſi forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitẽtias, diſpoſitio tamẽ ſuſcipiẽtis nõ propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte ſuſcipientis eſſe paratũ ad ſatiſfaciendum ſecundũ vires per ſeipſum: vt declaratum eſt. Nec intelligo hanc præparationẽ ad ſatiſfaciendum ita ſtricte, quin per aliquid æquiualens, aut maius ſuppleri poſſit: vt patet ex hoc, ꝙ contingit quandoq; cũm pro qua datur indulgẽtia tale, ac tantũ exigere opus vt excedat præparationem ad ſatiſfaciẽdum: puta, ſi detur plenaria pro actu quo ſe

exponit

A expoſuit morti pro Chriſto, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij ſeruitij, aut aliquid huiuſmodi, & tunc cauſa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum cauſæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte ſuſcipientis ſupplet locum diſpoſitionis reddentis dignum emicabili ſatisfactione. Secus autem eſt ſi darentur plenariæ pro viſitante aliquam eccleſiam, nam dato quòd cauſa eſſet rationabilis ex parte concedentis, viſitatio tamen ipſa non ſupplet vicem præparationis ad ſatisfaciendum, quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

AD OBIECTIONEM autem in oppoſitum dicitur, quantum ad diuum Tho. ſpectat, quod aliorum opiniones ſecutus eſt, vt ipſemet tria illa colligendo explicat in 4. Sen. diſt. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantum vero ad communem doctrinam, quia non niſi opinatiue eſt, cum bona reuerentia dictum ſit, non inconuenit adinuenta ab ipſis aliquid noui ſuperaddi, quod ſub forma indulgentiarum latebat, & ratione probabili roboratur. Et ſcito, quòd iuxta hunc dicendi modum ſoluuntur omnes quæſtiones, B tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis ſuffragijs pro plenariè abſolutis in morte quàm de admiratione ſapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Chriſti fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum, ſicut nihil adimitur efficaciæ ſacramentorum ex hoc, quod oportet accedentes ad illa eſſe digne diſpoſitos, ſi fructuoſa ſibi eſſe volunt, ſoli ſiquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

C CIrca ſecundum vero quæſitum de cauſa indulgentiarum, ſciendum eſt, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quod tempus indulgentiæ & tempus operis ſit vnum & idem, vt quum datur indulgentia viſitanti eccleſiam. Et tunc non habet locum hæc quæſtio, quoniam conſtat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illam. Vel ita quòd aliud ſit tempus operis, & aliud ſit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia ſemel in vita & ſemel in morte ſuſcipientibus crucem, & tunc habet locum propoſita quæſtio, an exigatur gratia tunc, quum ſit opus pro quo datur indulgentia.

Videtur enim pars negatiua vera. Tū quia abſque gratia tempore operis ſaluari poſſunt omnia requiſita ad fructū indulgentiæ: nam ſaluatur auctoritas in dāte, pietas in cauſa, gratia etiam ſolicita in ſuſcipiente tempore quo ſuſcipit illam: ergo &c.

D Tum quia nō minus valet huiuſmodi opus pro ſe, quam pro alio, ſed ſi pro alio, puta exiſtente in purgatorio, opus hoc quis faceret ſine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præſuppoſito, vt quandoque fit, quòd poſſit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

IN HAC quæſtione videtur mihi nō ſolum tutior ſed longe rationabilior pars affirmatiua, ſcilicet quòd exigitur gratia in tempore operis. Probatur que hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgētiarum forma, quum ordinate vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & ſecundo exprimit opus, non qualitercunque, ſed vt ipſa gratia afficiat operātem, dicitur enim his omnibus vere pœnitentibus & cōfeſſis, qui viſitauerint talem eccleſiam ſeu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifeſte patet, ex forma eccleſiæ conſueta haberi pœnitētiam ſeu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgētia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut theſaurus ciuilis non niſi pro ciuili cauſa diſpenſatur: Ita theſaurus vitalis non niſi pro ſola vitali cauſa diſpenſatur, ſed theſaurus indulgentiarum eſt theſaurus E vitalis, vtpote ex paſſionibus viuis Chriſti & Sanctorum conſtans, & vitæ æternæ impedimenta tollens, ergo pro ſola vitali cauſa cōmunicatur, ſed opus extra gratiam non eſt viuum, ſed mortuum. ergo pro eo theſaurus indulgētiarum non cōmunicatur.

Et confirmatur ex hoc, quod reliqua requiſita ad diſpēſationem theſauri indulgentiarum ſunt viua, viuunt enim qui paſſi ſunt Sancti, viuæ ſunt & paſſiones eorum, viuit & ſummus Sacerdos qui eſt vt principalis diſpenſator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ, ergo & viuam oportet eſſe cauſam indulgentiæ, quæ eſt enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

Nec obſtat quod Pontifex dans indulgētiam poſſit eſſe mortuus ſecundum vitam gratiæ, quoniā ipſe miniſter tantum eſt, & velut inſtrumentum Chriſti concurrit. Ad cauſam.n. principalem reſpiciendum eſt, vt patet in ſimili, quum, ſ. dominus in charitate exiſtens per reprobum diſpēſatorem eleemoſynas diſtribuit, eſt enim opus illud viuum, non obſtante ſpirituali morte miniA ſtri. Oportet ergo viuum eſſe opus pro quo detur indulgentia.

AD primā ergo obiectionem in oppoſitū, dicitur falſum eſſe, quod ſine viuo opere oīa requiſita ad indulgentiā ſaluantur, nā pietas in cā claudit in ſe vitā operis. Ex hoc.n. quod exigitur pietas in cauſa, hoc eſt in opere, pro quo datur indulgentia, conſequens eſt quod exigatur etiam vita, nam pietas ipſa niſi ſit viua pietas, non eſt quum nulla ſit Chriſtiana virtus ſine charitate.

Ad ſecundam dicitur, quod opus mortuum ſicut non ſufficit ad indulgentiā pro ſe pro tēpore quo erit in gratia, ita non ſufficit ad indulgentiam pro alio exiſtente in gratia. Et ſi obiicitur, quòd eleemoſyna facta extra charitatem pro exiſtente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia, reſpondetur quòd eleemoſyna talis non valet pro defuncto per modum ſatisfactionis, ſed per modum ſupplicationis, ſcriptum eſt enim: Abſcondite eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orat pro vobis. Peccatorum autem ſupplicationes quandoque exaudiri Auguſt. teſtatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos ſciB mus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum ſupplicationis mortuæ, non ſequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda, quoniam indulgentia habet vim ſatisfactionis viuæ, ſupplicatio autem mortua, ſoli miſericordiæ innititur Dei, cui ſupplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS.
De modo tradendi, ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

2 *Quomodo tradantur, uel ſuſcipiantur ſacri ordines.*

C CIRCA ſacramenta tā extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi ſcribendum occurrit, niſi circa ſacramentum ordinis cautos reddere, ne pertinax quiſquā non lenis ſit circa modum tradendi aut recipiendi ordines. Nam, ſi collecta fuerint quæ pontificales Codices, quæ vetus ratio auctoritaſque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & ſubdiaconatu Magiſter Sent. in 24. di. 4 Sent. dicit inſtitutos eſſe ab eccleſia. De diaconatu vero ambiguum magis eſt, quia non conſtat ex actibus Apoſtolorū diaconos altaris, ſed diaconos menſarum & viduarum inſtitutos eſſe ab Apoſtolis Actuum 6. quin potius oppoſitum ibi dicitur, quoniam diaconi ad altaris adorandum & prædicandum ordinantur, vt in pontificalibus patet, ibi vero dicunt Apoſtoli, Nos vero orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris inſtituti, videntur tamen ab D Apoſtolis inſtituti, licet neſciatur quando, & vbi. Iungit ſiquidem diaconos epiſcopis Paulus ad Philip. 1. dicens, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cum epiſcopis & diaconibus, & 1. ad Timo. 3. deſcripto Epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe diaconus. Et quia ambæ eccleſiæ, ſ. Philippenſis & Epheſina, cuius erat Timotheus epiſcopus, erant eccleſiæ Gētium, in quibus nō legimus vixiſſe in cōmuni Chriſtianos, vt Hieroſolymis, ac per hoc non egebant diaconis menſarum & viduarum, ideo diaconi altaris videntur eſſe iſti. Et confirmatur ex Diony. ponente diaconatus ordinem in primitiua eccleſia, vnde diaconatū ab Apoſtolis credimus cœpiſſe. Et quòd magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu, nam ſecundum antiqua pontificalia impoſitio manuum ſuper diaconum non habet certam verborum formam, niſi orationem illam: Emitte, quæſumus, in eos Sanctū Spiritum, &c. quæ ſecundum noua pontificalia poſt impoſitionem manuum dicenda eſt. Datio autem Libri Euangeliorum certam habet formam verborum, ſed tunc non imprimi caractem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod eſſet E ſcriptum, diaconi ab Apoſtolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe poteſtatem legendi Euangelium, ſed vt creditur per impoſitionem manuum. Idem quoque apparet in ſubdiaconatu, in quo nullum pontificale habet niſi materiam ſine forma, ſcilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur, etiam inter antiqua pontificalia, ex quibus apparet quòd huiuſmodi ordines ſacramentalia quædam videntur magis quam ſacramenta. Et ad hoc ducit ratio, quia per nullum dictorum ordinum poteſt ordinatus actum aliquem, qui ſi ſine illo ordine faceret, eſſet nullus, vt patet diſcurrendo per ſingulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem epiſcopatus videtur ordo, quia aliquem actum poteſt epiſcopus, qui non epiſcopo factus nullus eſt, vt confirmare, præſuppoſita veritate decretalis extra de conſuetudine, Cap. quanto.

HAEC autem ſint collecta non ex ratione, vt nouam velimus inge-

ingerere doctrinam de ſacramento ordinis: ſed vt doctus quiſque percipiat incertitudinem materiæ, de qua eſt ſermo, & non velit plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ, hoc eſt, vt ſit contentus conſueto pontificali eccleſiæ, in que ordinatur. Et ſi aliquid fuerit omiſſum eorum, quæ ex nouis pontificalibus ſunt addita (puta quia non eſt datus ſubdiacono liber Epiſtolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea ſupplere oportet in alia ordinatione huiuſmodi omiſſũ: huiuſmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppoſitum me alibi ſcripſiſſe, dum de ſimultate contractus in Primo Quolibeto ſcripſi. Hæc enim non aduertiantur illis, quoniam non niſi de his quorum contrectus ſimul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus ſum.

Tutius tamẽ eſſe conſtat ſequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo oſtenſio materiæ prius mandatur cum verbis, & poſtea tactus materiæ. Et certe mirum eſt, quum corrector ille mutauerit miniſtrum materiæ in acolytatu, ſcilicet Archidiaconum in epiſcopũ, vt tutiorem viã eligeret, quod in præcedentibus ordinibus labori epiſcopi tantum pepercit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis ſiquidem pontificalibus diuerſimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de oſtiario & lectore habetur, Tradit ſibi claues vel librum epiſcopus, dicens, de exorciſta vero habetur: Accipiat librum de manu epiſcopi dicentis ſibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu Archidiaconi dicente ſibi epiſcopo. Vbi apparet ſemp ſimilitas formę & materię, & quòd materia non eſt monſtratio, ſed traditio & acceptio. Alicubi vero habetur, vt in nouo pontificali, tempore Innocentii octaui impreſſo legis.

TRACTATVS DVODECIMVS de Contractu Matrimonij in tres diuiſus quæſtiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.*

2 *Num contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus.*

3 *Num matrimonij contractus non propter prolẽ, nec propter uitandam fornicationem ſit licitus.*

De ſacramento matrimonij Triplex quæſitum.

CIrca ſacramentum matrimonii paucula tractanda occurrunt. Et primo circa ipſum matrimonii contractum tria occurrunt dubia. Primum eſt, an matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramẽtum, Secundũ, an contractus matrimonii clandeſtinus ſit quandoque licitus. Tertium eſt, an matrimonii contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem ſit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.

CIrca primum ratio dubij eſt, quia matrimonium inter fideles verum & ratum eſt ſacramentum, contractus autem huiuſmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratũ: ergo eſt ibi ſacramentum.

Præt. Coniugium inter infideles eſt ſacramentum vt dicitur extra de diuortiis, ca. Gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiuſmodi quod eſt verum & ratum eſt ſacramentum.

In oppoſitum eſt, quòd nullum ſacramẽtum miniſtratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directe reſpondendo quæſito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non eſt ſacramentum eccleſiæ. Quod manifeſtatur dupliciter. Primo, quia nullum ſacramentum ſuſcipitur per procuratorem, quia receptio ſacramenti eſt paſſio perſonalis, quum ſit intus quidem receptio gratię ſacramentalis, foris vero exigat aliquam in ſua perſona ſenſibilem actionem vel paſſionem, vt patet ex communi ratione in omnibus ſacramentis. Et confirmatur ex hoc, quòd ſacramentum pœnitentiæ non poteſt ſuſcipi per procuratorem: nam ſicut ſacramentum matrimonii conſiſtit in contractibus, ita ſacramentum pœnitentiæ cõſiſtit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in cõtractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, niſi ratio ſacramenti: poteſt enim quis iudicari, abſolui, ligari per

F procuratorem, ſed non ſacramentaliter, & ſimiliter poteſt quis contractum facere de proprie perſone per procuratorem, ſed nõ ſacramentaliter. Et cõfirmatur rurſus, quia ſi per procuratorem poſſet ſuſcipi ſacramentum, ſequeretur, quòd dormientibus etiam bonis coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges ſacramentum ſuſciperent, & nihil omnino a ſeipſis aut miniſtro aliquo ſacramenti circa ipſos tunc fieret, quod non ſolũ eſt abſurdum, ſed non intelligibile, ſtante conſtantia ſacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc ſequeretur, quòd dormiẽs peccaret mortaliter peccato ſacrilegii, ſuſcipiens ſacramentum in peccato mortali, ſi contigiſſet vt iuiſſet tunc dormitum in peccato mortali: non eſt ergo, coniugium contractum inter fideles per procuratores ſacramentum, donec coniuges ipſi coram, ratihcẽt contractum, quod tunc fit, quum coram poſiti primo manifeſtãt ſibi inuicem ſe habere vt coniuges.

G Secundum eſt, quòd licet huiuſmodi coniugium per procuratorem contractum non ſit ſacramentum: eſt tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud poſtea contractum, cõſummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit ſecundum, vt dicitur extra de diuor. cap. Gaudemus. Poteſt tamen facilius diſſolui de conſenſu partium apoſtolica auctoritate matrimonium per procuratorem contractum, quam per ſeipſos coniuges contractũ, quoniam in illo deeſt ſacramentum, quod non deeſt huic.

Ad primam ergo obiectionẽ in oppoſitum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum eſt ratum in radice baptiſmi, non autem eſt ratum ex forme ipſius ſacramenti matrimonii: coniugium autem inter infideles neutro modo eſt ratum.

Ad ſecundam dicitur, quod vel eſt loqutio intranſitiue, vt dicatur ſacramentum coniugii pro coniugio: vel latiori vocabulo ſu-
H mitur ſacramentum: & non proprie, vt reſtringitur ad ſignificandum ſacramentum nouæ legis, de quo ſola eſt noſtra quæſtio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus.

CIrca ſecundum (an matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus) abſque argumẽtis dicendum eſt, quòd quum contractus clandeſtinus non ſit ſecundum ſe malus moraliter, ſed ratione accidentium ex illo conſequentium: ideo in caſu, quo ceſſarent omnia inconuenientia, licitum eſſet contrahere clandeſtine, quoniam tunc etiam ceſſaret obligatio iuris poſitiui, quod propter huiuſmodi inconuenientia conſtat emanaſſe.
I Contingit autem de facto pluries caſus iſte, quando matrimonium contractum eſt in facie eccleſiæ & conſummatum, & tamẽ fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat conſanguineam vxoris. Tunc enim habita diſpenſatione per ſecretas vias poteſt & debet contrahi matrimonium ſine teſtibus ad euitandum ſcandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifeſtare, ſed dulciter rogare vt pro conſolatione ſua velit ſe iterum acceptare in coniugem, & per te aſſentiente ſufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & inuentum habetur, & nullum poteſt inconueniens ſequi ex huiuſmodi clandeſtino contractu.

An vero ante contractum in facie eccleſiæ matrimonium accidere poſſit caſus, in quo licitus ſit contractus clandeſtinus, non mihi occurrit de clãdeſtino per ſe, ſed poteſt contingere de clandeſtino per accidẽs, quòd ſit aut licitus, aut ſine mortali peccato. Licitus quidem, ſi contingeret carere teſtibus, & oporteret contrahere: vt ſi in bello, ſeu direptionis ciuitatis ſalui fierent coniugati, poſſent perſonæ habiles contrahere & conſummare, vt vel ſic
K euaderent opprobria, &c. Ceſſant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem eſt clandeſtinum matrimonium. Abſque mortali vero, vt ſi puella ſub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum dãno debitæ ſibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere teſtes præſentes, contraheret cum viro graui, prudente, &c. ſciens quòd poſt factum publicabunt ipſa & vir contractum, & ſic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili cauſa clam, ex cuſantur ſaltem a mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut uitandam fornicationem, ſit licitus.

CIrca tertium vero (An matrimonii contractus non propter prolem, aut vitãdam fornicationem ſit licitus:) ratio dubij eſt,

eſt, quia videtur ſacrilegium, ſacramentum non ordinari ad finẽ A
proprium: finis autem proprius ſacramenti coniugii eſt proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiſcentiæ.

In oppoſitum eſt cõiugium inter Beatam Virginẽ & Ioſeph, quod neutrum finem habuit e parte Beatæ virginis.

Ad hoc dicitur quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis poteſt inueniri, & quantum ad propoſitum ſpectat, quintuplex finis poteſt conſiderari. Primus eſt finis iſtius contractus ratione actus: & hic eſt proles, vel remedium concupiſcentiæ: hic eſt finis coniugii mediante concubitu: vt patet. Secundus eſt ipſius contractus ratione ſui, & hic eſt mutua poteſtas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat poteſtatem ſui corporis, ſed alter alterius. Tertius eſt eiuſdem contractus ratione ſacramenti, & hic eſt ſanctificatio coniugum, vt vnuſquiſque poſſit vas ſuum poſſidere in ſanctificationẽ. Quartus eſſet ſi contractus iſte ordineretur e contrahente ad aliud extraneũ: puta ad aliquod maleficium. Quintus eſſet finis non contractus, ſed contrahentis tantummodo, B
hoc eſt, quòd eſſet motiuũ vt finis ad hoc, vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret ſe ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abiſach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum ſe, ſed applicauit ſe ad contrahendum coniugium, vt per mulierem calefieret, quum non eſſet alias diſpoſitus ad contrahendum matrimonium.

Quibus præmiſſis dicenda ſunt ad quæſtionem motam, duo. Primum directe reſpondendo quæſito, quòd contractus eſt licitus, quoniam ſufficit coniugio habere vtrunque finem ſuum proximum, finis autem proximus ipſius contractus ſecundum ſe eſt mutua poteſtas corporum: quatenus vero ſacramentum, ſanctificatio. Et propterea etiam ſi non intendant prolem neque remedium concupiſcentię, ſed ſolummodo eſſe coniuges, ſecundum eccleſiam contractus eſt licitus. Et ſic inter ſenes & quoſcunque non intendentes concumbere, poteſt licite contrahi C
matrimonium.

Secundum eſt, quòd communiter extranei ſeu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ratio non coniugii, ſed coniugii cum tali, vel vt ratio applicationis ad contrahendum cõiugium. Ideo communiter huiuſmodi contractus ſunt liciti: quoniam vterque modus eſt licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipſius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia: dicens ſocero. Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum ſecundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem ſæpe contingit, & clarus eſt omnibus: ſecundus autem amplius manifeſtatur exemplo & ratione. Simile quidem eſt, ſi ſacerdos aliquis nollet hodie celebrare, ſuperueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat ſe ad celebrandum: ita ſi quis non intenderet matrimonio coniũgi, ſuperueniente autem vidua promittente maria & montes, vt ſibi met velle faciat, D
applicat ſe ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugii, ſed applicationis ad celebrandum ſeu ad contrahendum. Et hæc eſt ratio quare contractus non redditur illicitus.

ET PER hoc patet reſponſio ad obiectionem in oppoſitum. Nam ſicut ſacerdos alias non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans ſe ad celebrandum, non conſtituit per hunc amicum finem celebrationis, ſed applicationis ſuæ, ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non conſtituit bonum illud extrinſecum finem coniugii, ſed mutationis ſuæ, qua de non volente contrahere factus eſt volens contrahere: coniugium vero ipſum ſuſcipit cum fine ipſius coniugii, etiam ſi de fine ipſius nihil cogitet: ſicut dictus ſacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam ſi nihil cogitet de fine. Eo ipſo nanque E
quod intendit coniugium, intendit ipſius finem, quamuis forte ad illum non ſe diſponat: ſicut ſacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipſo finem celebrationis, quamuis forte non ſe diſponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERtius de Vſu Matrimonij in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num uſus matrimonij ante benedictionem ſit licitus.*
2 *Num uſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO. I.

A

An uſus matrimonij ſit licitus ante benedictionem.

CIRCA Vſum matrimonii, dubium primo occurrit, an ſit licitus ante benedictionem.

Videtur enim quod non. Tum quia fit contra ſtatutum ac conſuetudinem eccleſiæ: vt patet 30. quæſtio. 5. in pluribus Can.

Tum quia quum ſine cauſa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem conſtat conſtituere peccatum mortale.

AD HOC Dicitur, quòd licet quibuſdam viſum fuerit diſtinguendum de reddente, aut petente debitum: & ſimiliter de loco vbi eſt vel non eſt conſuetudo huiuſmodi benedictionis: & ſimiliter de cauſa, an ſit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, ſimpliciter & abſolute dicendum, quòd huiuſmodi actus nõ B
eſt peccatum mortale. Et ratio eſt: quia nullum apparet in iure præceptum obligens ad mortale, immo expreſſe in fine ca. Noſtrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, ſubditur, quòd hæc omnia non ſeruare non eſt peccatum. Cõſuetudo quoque non obligat ad mortale pluſquàm ſtatutum, & tanto minus hęc conſuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, conſumment matrimonium: alicubi vero (vt in Italia) pœna appoſita ab eccleſia maritis conſummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis eſt, vt teſtetur minimum aut nullum eſſe peccatum. Ex parte vero benedictionis, quum nulla fiat ſibi iniuria (quoniam nec contemnitur, ſed ſuſcipitur etiam conſummato matrimonio) nec admiſcetur propterea aliquod falſum ſeu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Non obſtat ſi dicatur quòd canones præſupponunt virginitatem in benedicendis, ſaltem in ſpõſa: vt patet ibidem, cap. Sponſus. Quoniam hoc de congruitate, & ſecundum com- C
muniter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium ſecrete ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem ſuſcipit. Ex parte demum finis ipſius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, ſcilicet ad ſolennẽ traductionem vxoris, quam conſtat propterea nõ omitti, & ad diuinem obtinendam benedictionem ipſorum coniugũ, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus poteſt formari talis ratio: Actus coniugii ante benedictionem, &c. quum non ſit illicitus niſi quia præuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti quàm ex iniuria vel legis, ſeu conſuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipſius, ſeu eius finis contrahat, ſed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum eſt: ergo non eſt peccatum mortale. A veniali autem peccato non excuſari matrimonii conſummationem ex parte tam petentis, quam reddentis ex eo patet, quòd ordo ipſe ſtatutus lege vel conſuetudine non ſeruatur, dum ante benedictionem fit,
D quod poſt benedictionem agendum erat.

AD PRIMVM Autem in oppoſitum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum ſeu conſuetudo eccleſiæ non ſeruatur, ergo eſt peccatum mortale, plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare ſtatutum, ſeu conſuetudinem eccleſiæ, quoniam nec omne ſtatutum, nec omnis conſuetudo eccleſiæ obligat ad mortale.

Ad ſecundum dicitur, falſum eſſe, quòd vbi deeſt rationabilis cauſa violandi ſeu non ſeruandi ſtatutum & conſuetudinem eccleſiæ, ibi eſt contemptus: ſtat enim quòd ex infirmitate ſeu concupiſcentia veniali fiat transgreſſio, & ſic communiter videtur accidere in huiuſmodi caſibus. Et propterea quia communiter ex contemptu fit, communiter non eſt peccatum mortale.

QVAESTIO II.

E

An uſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur, an vſus clandeſtini coniugii ſit illicitus mortaliter. Et eſt ratio dubii: quia ſi pars affirmatiua poneretur, aut hoc eſſet ratione annexi ſcandali, aut ratione inhibitionis eccleſiæ, ſed ſcandalum tollitur, ſi vſus eſt occultus, inhibitio autem eccleſiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. concluſum ſit vſum coniugii ante benedictionem non eſſe peccatum mortale, quamuis ſit contra inhibitionem eccleſię.

IN OPPOSITVM Eſt, quòd vſus coniugii non legitimi eſt peccatum mortale, clandeſtinum autem matrimonium quamuis ſit verum & ratum, conſtat non eſſe legitimum: ergo.

AD HVIVS Euidentiam recolendum eſt, in coniugiis dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus ſeu conſanguineis quarti gradus. Vſus autem coniu-

gij clandeſtini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Eſt ſiquidem malus, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam ſciendum eſt, quòd licet clandeſtinum coniugium cum ſuo vſu habeat omnia requiſita ad ſubſtantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum eſt ſecundum ſe malum, ex naturali tamen hominis proprietate, qua eſt animal ſociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandeſtino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo eſt animal ſociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipſius actus debeant ſic fieri vt ſint ſine offenſa & periculo offendendi ſocietatem politicam, vſus autem clandeſtini cõiugij annexum habet ſcandalum vitæ ſocialis, dum ſcitur commiſceri perſonas quæ neſciuntur coniuges: nec etiam ſine ſcandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipſum vero cõiugium clandeſtinum annexum habet periculum offendendi vitam ſocialem, quoniam poſſet alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Eſt igitur tam clandeſtinum coniugium quàm ipſius actus, etiam ſi prohibitio legis nõ eſſet de genere malorum moraliter, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa. G

Vtrum autem ſit mortale peccatum, conſiderandum reſtat ex vtroque principio, ſcilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte ſiquidem moralis iniquitatis diſtinguẽdum occurrit, & dicendum, quòd quando actus huiuſmodi habet annexam ſcandali turpitudinem, eſt peccatum mortale, quando vero caret annexa turpitudine, non eſt peccatum mortale. Et horum ratio eſt in promptu, quia ex quo ratio peccati mortalis cõſurgit ex annexa turpitudine extante, illa ſit peccatum mortale, & illa non extante, non eſt peccatum mortale. Notanter autem dixi, actus huiuſmodi, ad differentiam vſus, quoniam frequens actus, qui vſum conſtituit, impoſſibile eſt, moraliter loquendo, quòd careat ſcandalo: nam frequens ſecreta conuentio perſonarum, quæ poſſunt eſſe coniuges, ſemper eſt ſuſpecta, & experientia teſte videmus ſcandala maxima ex huiuſmodi vſu prouenire. H Ex parte autem inhibitionis eccleſiaſticæ mortale peccatum videtur, quoniam Euariſtus Papa, vt habetur 30. quæſtione 5. Canone, aliter, damnat huiuſmodi coniugia, ita quòd non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes eſſe non dubitat. Quod quia verum eſſe conſtat in iudiciali foro, in quo clandeſtinum matrimonium non eſt matrimonium ex auctoritate Papæ promulgatum, damnabilem conſtituit clandeſtini vſum matrimonij. Simpliciter igitur & abſolute loquendo, vſus matrimonij clandeſtini peccatum mortale eſt, vtpote ſcandaloſus ſcandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & a iure damnatus, vt adulterium ſeu fornicatio. Quocirca caueant confeſſores viduarum nobilium, ne conſulant ſuæ terræ, vt contrahant clandeſtinum matrimonium, quaſi liceat deinceps ſatisfacturæ voluptati ſuæ cum clandeſtino coniuge, tum quia non ſunt facienda mala vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora, tum quia per hoc non euaditur peccatum I mortale in vſu dicti coniugij, tum quia adiungitur periculum homicidij vtriuſque, aut alterius in iniuria: vt pluries vidimus noſtra ætate: conſanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quàm ſi fornicatio ſola fuiſſet.

AD OBIECTA ergo in oppoſitum dicitur, quòd licet actus vnus ſeu aliquis poſſit eſſe ita occultus, quòd careat ſecundum ſe omni turpitudine ſcandaloſa, frequens tamen actus, vt dictum eſt, eſſe non poteſt, & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo ſcandali, quia poſſet inde coniux concipere, & ſic ſcandalum ſequeretur. Inhibitio autem eccleſiæ non ſimiliter ſe habet ad vſum coniugij ante benedictionem, & ad vſum coniugij clandeſtini, quoniam primum ſimpliciter inhibet, ſecundum autem non ſolum inhibet, ſed damnat vt ſtuprum ſeu fornicationem. Et ratio eſt diſparitatis, quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc eſt, publice præparabilis ſeu præparatus, vnde & coniuges contorales dicuntur: clandeſtini autẽ coniugij actui nõ poteſt publice torus præparari, quum coniugium K ipſum publice habeatur tanquam non ſit, quum probari non poſſit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus poteſt publice torus præparari, immo & de facto millies præparatur, & propterea actus coniugij clandeſtini merito reprobatur ac damnatur, actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, ſed ſoltus cæremoniæ defectu accuſatur: eſt enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandeſtino, eſt præceptum proprie ſubſtantiale. Et hinc ſequitur, quòd non ſolum vſus ſed etiam actus vnus cõiugij per ſe clandeſtini, etiam cum ſterili ſeu vetula, quæ non poteſt concipere, quantumcunque occultus, eſt mortale peccatum, ſicut & ipſe contractus clandeſtinus propter damnationem eccleſiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandeſtinum in ſua ſpecie: et per hoc omnem concubitum & contractum clandeſtinum, & conſequenter niſi rationabilis cauſa ſubſit contra-

F hendi clandeſtine, aut clandeſtine conſummandi, damnationem ſuæ ſpeciei incurrit.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS de Delectatione moroſa in tria Quæſita diuiſus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter ſit mortale peccatum.*

2 *Num vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ.*

CIRCA actum coniugii, quoniam multa ſcripſimus in Commentarijs præcedentis Libri in Tractatu de Luxuria, & quædam etiam in Quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranſeundum eſt. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione moroſa, ſoluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, ſit mortale peccatum.

EST autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito cõditionaliter, ſit mortale peccatum. Verbi gratia: cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere ſi eſſet vxor ſua, & voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & ſimilibus ſit peccatum mortale. Et eſt ratio dubij, quoniam pro parte negatiua eſt quòd delectatio eſt de actu licito, intantum quòd conſenſus in huiuſmodi actum non eſt peccatum: ſi enim conſenſus in actum non eſt peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua eſt omnis religioſa conſcientia, cauens huiuſmodi delectationem, vt peccatum mortale.

AD HOC dicitur, quòd ſine dubio huiuſmodi delectatio voluntaria eſt peccatum mortale, quia eſt ſimpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam diſcernendum eſt inter conſenſum & delectationem, quoniam tam conſenſus, quàm deſiderium ferri poteſt in obiectum vel abſolute vel conditionaliter: poteſt enim quis deſiderare cibum abſolute, & poteſt rurſus deſiderare ipſum ſub cõditione, puta ſi non eſſet dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione conſequente actum exterius exercitum, nam poteſt quis deſiderare delectationem cibi & abſolute & ſub conditione, puta velle delectari in comedendo, ſi non eſſet dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria conſequens obiectum interius apprehenſum & concubitum abſolute, ſiue conditionaliter, non poteſt diſtingui in delectationem conditionalem, vel abſolutam, ſed ex hoc ipſo quòd ineſt huiuſmodi delectatio voluntarie, eſt ſimpliciter & abſolute delectatio. Vnde cum aliquis deſiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, id eſt ſi eſſet ſua, non peccat, quoniam deſiderium obiectum habet rectæ rationi conſonum, ſed quum delectatur quis de huiuſmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipſa non eſt conditionalis, quoniam conditionalis nihil ponit in eſſe, huiuſmodi autem delectatio ponitur in eſſe voluntarie. Et propterea delectatio ipſa non ſpectat ad obiectum deſideratum & cogitatum, quatenus eſt conditionale, ac per hoc reddit ad naturam ſui generis, ſcilicet delectationis moroſæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipſam delectationem conditionalem, ſequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu ſecluſa conditione, quæ ſola faceret illum licitum. Et hoc nihil aliud eſt dicere, quàm relinquere illam in ſpecie delectationis voluntariæ de concubitu, ac ſi illa conditio nõ eſſet cogitata, & hoc eſt quod timorata conſcientia vtriuſque ſexus teſtatur.

ET PER HOC patet ſolutio ad obiectum, quoniam nõ eſt idem iudicium de conſenſu, & deſiderio in actum exteriorem illiuſque delectationem ſub conditione, & de præſenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec eſt verum, quòd præſens delectatio ſit de actu licito, quoniam non eſt de illo conditionaliter, actus autem nõ niſi conditionaliter eſt licitus.

An vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM dubium eſt, an vidua quæ voluntarie delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubij ambiguitas ſcribentium.

AD HOC dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij, non eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia eiuſdem moris eſt delectari de præſenti, præterito vel futuro: huiuſmodi enim differentiæ non variant ſpeciem moris de bono in malum, & propterea ſicut ſimpliciter, & abſolute, viduæ conſenſu approbatiuo poteſt placere actus præteritus, ita poteſt delectari de illo. Et licet hæc ratio ſufficiat, manifeſtatur tamen ex ſimili iudex enim functus officio, poteſt voluntarie delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec ſolum intus poteſt delectabiliter memorari, verum poteſt etiã delectabiliter hæc enarrare, vt patet. B Idem autem eſt iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ & cuiuſcunque alterius actus: memoria enim de iuſtis ſeu licitis, eodem more eſt delectabilis, quo & ipſa iuſta & licita fuerunt delectabilia.

Aduertendum tamen eſt hic, quòd aliud eſt loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud eſt loqui de concomitantibus illam, nam ſtat quòd ipſa delectatio de actu præterito voluntaria immunis ſit ſecundum ipſam a peccato mortali, & tamen ipſamet, vt annexum, habet malum aliquod, puta pollutionem, vel delectationem interiorem, conſequentem velleitatem actus ſimilis præterito, aut conſequentem inſurgentem cõcupiſcentiam, ſi peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiſcentiam carnis, motuſque qui etiam non percipiente intellectu inſurgunt, vt experientia teſtatur, ideo ſi viduę delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinę animæ ad aliquem prauum conſenſum huiuſmodi delectationum annexarum, vt communiter videtur accidere voluntarie immorantibus in memorijs talibus, tenetur cauare huiuſmodi memoriam, ſicut tenetur fugere huiuſmodi pericula. C Sine his tamẽ, huiuſmodi memoriæ communiter ſunt peccata venialia, quia carent pia neceſſitate & vtilitate.

An voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ.

TErtium eſt, an voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ. Et eſt ratio dubij, quia ſimile videtur iudicium de delectatione omnis ſenſus: ſed voluntaria delectatio de muliere tacta, ſpectat ad delectationem moroſam, ergo & de viſa.

Ad hoc dicitur, ꝙ quum nulla ſenſatio naturalis ſit ſecũdum ſe peccatum, quoniam eſt a natura ipſa, eũ conſequente delectatione, proculdubio niſi mulieris viſus aut tactus ſit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipſa viſa aut tacta non eſt mala. Verum inter tactus & alios ſenſus eſt quo ad propoſitum diſſa in hoc, ꝙ viſus mulieris pulchræ ſecundũ ſeipſum delectabilis, non eſt libidinoſus niſi ex parte vidẽtis ad malum ordinetur: B tactus autem per oſcula & amplexus, vt eſt ſecundum tactum talẽ delectabilia, eſt libidinoſus, ſicut & concubitus, niſi coniugij bono honeſtetur. Quoniam delectatio ſenſibilis ſecundum quendã tactum, ſ. oſculorum, amplexuum & huiuſmodi, eſt ſecundũ ſe a natura ordinata ad venerea: delectatio aũt viſus non eſt ſecundũ ſe ad hoc ordinata, hinc.n. fit, vt illa ob ſolã delectationẽ exercitata ſint libidinoſa: viſus aũt minime. Et propterea ſicut ſenſibilis delectatio oſculorũ, &c. extra coniugiũ illicita eſt, & ẽm ſe mortalis, vt in Comentarijs pręcedentis Libri diffuſe declaratũ eſt, ita voluntaria delectatio de hmõi cogitatis mortale peccatũ eſt delectationis moroſę. Et per oppoſitum, quia videre mulierem pulchram, non eſt ſecundum ſe ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex ſuo genere nullum eſt peccatũ: ac per hoc delectabiliter cogitare de viſa muliere pulchra, niſi otioſe vel ob malum fiat, peccatũ nullũ eſt. Et hęc ſimpliciter intellige de hmõi actibus ſecundum ſe, nam ſecundum annexa pericula iudicandum eſt iuxta Canones periculorũ: multi C enim ex aſpectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

ET hæc ſufficiant pro hoc Libro ſuper 3. par. diui Tho. ac per hoc pro Cõmentariis integris ſuper tota ſumma eiuſdẽ: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipſius diui Tho. vtilitatem autem eccleſiæ. Sub correctione ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, in qua nunc ſedet Leo decimus Pontifex Maximus, cui & ſcripta & ſcribenda omnia ſubmiſſa ſemper eſſe volo. Romę die 19. Decembris. Anno Chriſtianæ ſalutis milleſimo quingenteſimo vigeſimo, ætatis autem meę quinquageſimoſecundo. Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS.

D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECCLE. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIVM:

Tractatus de indulgentijs Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti.

PROLOGVS.

SATIS cõſtat, Pater ampliſſime, inter eos theſauros qui ab Apoſtolicæ poteſtatis throno ad animarum ſalutem per Eccleſiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas eſſe remiſſiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ profeſſorum opiniones eſſe animaduerterem, libuit mihi pro mea conſuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad eccleſiæ vtilitatem ſemper contuli, pro virili mea hic quoque in ſummam compendiumque redigere: quid illud denique ſit quod tanquam ratum certumque de huiuſmodi remiſſionibus habeamus. Noſtrum vero de hac re opuſculum tibi iure optimo dedicandum cenſui, tum ſequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine, ac magnanimitate excultis (qualem te eſſe omnes gaudemus) libros ſuos nuncupare prægeſtiunt, vt ſub illorum auſpicijs honeſtati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia ſanctiſſimi Domini noſtri Leonis X. benignitate in ſacrũ Ro. Eccl. Senatũ accitus, inclitæ familiæ veſtræ in vniuerſum, ac ſeorſum & ſingulis veſtrum, tibique præſertim, quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi, & meipſum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos eſſe cognoſco. Addo etiam, quòd quum tu Rom Eccleſiæ vice Cancellarius diuo ſuffectus ſis Laurentio, cuius eſt officium ſedis Apoſtolicæ tractare theſauros, ac diſpenſare: iure quodam ſuo, noſtrũ hunc libellũ, in quo agitur de ſpiritualibus eccleſiæ theſauris, vt patronus ac præſes tibi vendicas, & aſciſcis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipſum maximo tuo beneficio honeſtatum, dignatus es in clientelam accipere.

TRACT.

TRACTATVS QVINTVSDECIMVS de Indulgentijs in decem Capita diuiſus.

1 *Quæ a Priſcis conſtant de indulgentijs.*
2 *Quid ſit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra aſsignatam indulgētiæ definitionem.*
4 *Quæſtiones tres contra aſsignatam diffinitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in 3. Cap. poſitæ, num indulgentiæ ſpectent ad iuriſdictionem.*
6 *Solutio obiectionum tertio Cap. num indulgentia ſit abſolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quòd indulgentia ſit de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiæ cauſa quarto. Cap. poſita.*
9 *Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore veræ pœnitentiæ 4. cap. poſitam.*
10 *Reſponſio ad tertiam quæſtionem 4. capit. poſitam de tempore confeſsionis.*

CAP. I.

Quæ a priſcis conſtant de indulgentijs.

DE ORTV indulgentiarum, ſi certitudo haberi poſſet, veritati indagandæ opem ferret: verum, quia nulla ſacræ Scripturæ, nulla priſcorum doctorum Græcorum, aut Latinorum auctoritas ſcripta hanc ad noſtrā deduxit notitiam, ſed hoc ſolum a trecentis annis Scripturæ cōmendatum eſt de vetuſtis Patribus, quòd B. Gregorius indulgētias ſtationum inſtituit, vt in 4. Senten. diui Thomæ habetur. Longe ſiquidem poſt Gregorium legimus, quòd quidam indiſcretas & ſuperfluas indulgentias dabant, vt Innocen. 3. in cap. quum ex eo. Extra de pe. & re. dicit. Et per 40. forte annos ante ab Alex. 3. propoſitam de indulgentijs datis ab epiſcopis quæſtionem ſolutam inuenimus ibidem in cap. Quòd autem. Ex verbis quoq; Innoc. 3. in cap. excōicamus. extra de hære. §. catholici, apparet conceſſam fuiſſe indulgentiam euntibus in ſubſidium Terræ S. Et quāuis non inueniatur in iure, indubie tamē tenetur cruciatæ expeditionem fultā fuiſſe indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte deciſa Decretalis ad liberādū. extra de Iudæis.

Ex his autem textibus non ſolum habetur quòd indulgentiarum gratia antiqua eſt in Chriſti eccleſia, & non noua adinuentio, ſed habentur clare quatuor, Primo, quòd dare indulgentiam alicui, eſt illum abſoluere. Secundo, quòd iſta abſolutio ſpectat ad forum pœnitentialem. Tertio, quòd iſta abſolutio eſt a pœnitentijs iniunctis. Quarto, quòd quandoque ſunt indiſcretæ. Et primum quidem eorum habetur expreſſe in dicto capitulo, quod autem, ab Alex. 3. reſpondente archiepiſcopo Cantuarié. quòd quia nullus poteſt ligari aut ſolui a non ſuo iudice, ideo indulgentiæ conceſſæ ab aliquo epiſcopo, non ſe extendunt ad non ſubditos ſibi niſi de conſenſu propriorum iudicum. Hæc. n. reſponſio clare docet, quòd quia indulgētia eſt abſolutio, ideo a proprio iudice vel de conſenſu proprij iudicis ab alieno poteſt fieri tantum. Reliqua vero tria habentur ex concilio generali ſub Innoc. 3. in ca. Quum ex eo, extra de pœ. & re. Quod enim ſpectat ad forum pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quòd eneruat pœnitentialem ſatisfactionem indiſcreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentijs, clare ibi habetur: & ſimiliter, quòd ſuperflue & indiſcrete quandoque fiant.

CAP. II.

Quid eſt indulgentia.

PRincipium igitur inueſtigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ conſtant ſumendo, ab illius ſtabiliro genere ex ſacris Canonibus ordiamur. Et dicamus, quòd indulgentia eſt quædam abſolutio: niſi enim per ſe & proprie indulgentia abſolutio eſſet, non reddidiſſet per ſe rationem ius, quare indulgentia non prodeſt non ſubditis: quia ligari & abſolui non niſi ſubditus poteſt. Si. n. ratio eſt per ſe, oportet indulgentiam conſiſtere in abſoluendo aut ligando: conſtat autem quòd indulgere non eſt ligare, igitur eſt abſoluere. Neceſſarium eſt aūt aſſerere rationē Canonis eſſe per ſe, quia ea quæ ſunt per accidens, repelluntur a

F qualibet ſciētia. Eſt igitur eccleſiaſtica indulgentia, colligēdo oīa certa ex ſacris canonibus, abſolutio ab iniuncta pnia in foro pœnitentiali. Et quāuis prima facie videantur hæc non ſufficere ad indulgentiæ diffinitionē: ſcrutando tamen ſingula ſubtilius, apparebit ſufficiens. Differt ſiquidē in primis indulgentia ab oībus priuatis actionibus ex genere, ſub quo continetur abſolutio: eſt. n. abſoluere ſicut & ligare actus iuriſdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tā ab actionibus priuatis, puta quū vnus orat, aut facit pœnitentiā pro alio aut ſeipſo, quam ab actionibus cōibus perſonis publicis & priuatis: puta cōpenſatione vnius ad alterum, aut ſubuentione dando alicui pretiū, vt de ſoluat creditori. Nullus ſiquidē horum actuū eſt actus iuriſdictionis: quilibet. n. abſq; quacunque iuriſdictione pōt hmōi actus exercere, non ſolū in profanis, ſed ēt in propoſita materia: vt. n. in 4. Sen. Theologi dicūt: Vnus homo exiſtens in charitate, pōt facere pœnitentiā & ſatiſ-

G facere pro altero in charitate exiſtente. Quod eccleſiæ conſuetudine approbatur, ieiunia aliaq; opera ſatiſfactoria eſſe pro pœnis debitis animabus in purgatorio exiſtentibus affirmante, ſi pro illis a perſonis in charitate exiſtentibus fiant, vbi patet opera ſatiſfactoria priuatarum perſonarū abſque vlla iuriſdictione eccleſiaſtica cōpenſari pro pœnis aīarum quæ purgantur, & pro pnijs illis iniunctis ſatiſfacere: & eſt quaſi pretium, quòd priuatæ perſonæ animabus donant, vnde quaſi ſoluunt & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quòd non eſt quicunque iuriſdictionis actus, ſed talis. ſ. abſolutio ab actu diſtributionis, quo curā habens boni cōis diſtribuit illud partibus eiuſdem cōitatis, vt quū diſtribuit princeps, aut cōitas honores Reip. inter ciues. Abſolutio. n. eſt actus iudicis ad vnum ſubditū nulla habita rōne æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni, quod quotidie per confeſſionale aut indultum fit. Diſtributio autem vt patet 5. Eth. fit ſecundum æqualitatem proportionalem, quæ ſine ratione ad alterum fieri non po-

H teſt vni quum hoc intelligi non poſſit: vnde quū vnus tantū quandoq; honoratur in Rep. ſi iuſta diſtributione honor talis illi defertur, rōnē illius habere ad alios eſt neceſſarium, & quanto alijs præſtat ſimpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantū nunc honoratur. Monſtratur quoque ex hoc, quòd indulgentia eſt abſolutio, & effectiua illius cauſa. ſ. iudex: actus. n. iuriſdictionis operatio eſt iudicis, & per hoc monſtratur requiri tam auctoritatem in dante indulgentiā. (non. n. eſt iudex ſine auctoritate,) quam rationē: non. n. pro libito, ſed ratione ſuadente abſoluit, aut ligat iudex oīs cuius voluntas lex eſt, quod ſoli Deo conuenit. Et materialis. ſ. ſubditus, in quem exercetur: non. n. abſolui poteſt niſi ſubditus, vt Alex. 3. ad hoc propoſitum in allato Canone dixit. Sed materia circa quam exercetur, per ſubiunctā particulā monſtratur, quum ſubiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Eſt ſiquidē indulgentia ſubditi abſolutio quo ad iniunctam ſibi pœnitentiam nō

I in foro contentioſo, ſed pœnitētiali, ita quòd ly in foro pœnitētiali, determinat duo. ſ. abſolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et eſt ſenſus, quòd indulgentia eſt abſolutio in foro pœnitentiali a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgētia, quia actus eſt iudicis, ad aliquem forum ſpectat, liquet autem quòd non contentioſi eſt fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis, forus. n. pœnitentialis ad eccleſiaſticum tantū iudicē ſpectat, & propterea eccleſiaſticū oportet eſſe iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum, quum pœnitentialis abſolutio ſecetur in eam, quæ eſt ordinis, quæ ſacramentalis eſt, vtpote ſacramentum pniæ perficiens ſacerdotis miniſterio, & eam quæ eſt iuriſdictionis tantū, quæ a legatis & electis tantū pontificibus exercetur, & illa directa & per ſe primo culpam reſpiciat, eſt. n. abſolutio ab ipſo peccato, iſta aūt culpæ remiſſionem præſupponat, & pœnam peccato debitam reſpiciat, non quācunque, quia non pœnam æternam, non enim liberat indulgentia a pœna inferni, ſed temporalem, quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro cum

K miſſo peccato eſt, ideo ad differentia ſacramentalis abſolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ, ſubiunctum eſt in diffinitione, ab iniuncta pnia: iniuncta ſiquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non niſi temporalis eſſe poteſt, & remiſſionem culpæ præſupponit. Mōſtratur nihilominus ex eadem particula qualitas ſubditi, cui confertur indulgentia, quòd ſcilicet ſit vere pœnitens & confeſſus. Nam quia in ſacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam ſacerdos, iniungendo pœnitentiam, niſi abſoluendo a culpa, & prius natura abſoluit quàm ligat, quia obligatio ad pœnā temporalem ſupponit remiſſionem culpæ, abſolui aūt a culpa ab eccleſiaſtico iudice nullus poteſt, niſi vere pœnitens & cōfeſſus, ideo ex hoc ipſo, quòd indulgentia eſt abſolutio a pœna iniuncta in foro pœnitentiali, oſtenditur quòd recipiens indulgentiam debet eſſe vere pœnitens & confeſſus, atteſtante cōſueta forma indulgentiarū, in qua dicitur, vere pœnitentibus & cōfeſſis. Differt demum indulgentia a remiſſione pœnarum iudicialium ad forum contentioſum ſpectantium per eandem particulā, ſcilicet iniuncta in foro pœnitentiali, indulgentia ſiquidē nō liberat

a pœnis

à pœnis iniunctis in foro contentioſo, & vſque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religioſos per indulgentiam non liberari a pœnitentiis ſibi iniunctis in capitulo, à ſuis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris Canonibus, cũcta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Eſt igitur eccleſiaſtica (de qua eſt ſermo) indulgentia, abſolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAP. III.

Obiectiones contra aſſignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias ſpectet ad iuriſdictionem.

HABET autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

Contra illud in primis dictum (ſcilicet, dare indulgentias eſt actus iuriſdictionis) opponitur à Durando in quarto Sent. di. 20. Tum quia iuriſdictio exerceri poteſt in inuitũ, indulgentiam autem nullus conſequi poteſt inuitus. Tum quia nullus poteſt vti actu iuriſdictionis in ſeipſum: indulgentia autem alus data poteſt concedens vti ſicut alii. Ab aliis vero, tum quia Archiepiſcopus poteſt in tota ſua prouincia indulgentias dare vt patet in cap. noſtro: extra de pœn. & re., & tamen conſtat archiepiſcopũ non habere niſi in articulis in quibuſdam poteſtatem in ſubditos ſuffraganeorum, extra de officio. cap. Paſtoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis exiſtentibus in purgatorio: qui à iuriſdictione eccleſiæ ſunt exempti, vtpote extra hanc vitã: & quos eccleſia non poteſt ligare, cui data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi ſuper terram tantum. C

QVAESTIO.

Num abſolutio potius quàm diſtributio, vel compenſatio ſit indulgentia.

CONTRA aliud deinde dictũ, ſcilicet quòd indulgentia eſt abſolutio, non compenſatio, aut diſtributio, opponitur communi, tam theologorum, quàm canoniſtarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in Extrauagante, Vnigenitus, de pœn. & re. idẽ cernentium indulgentias fieri per modum diſtributionis, & cõpenſationis, ſeu ſolutionis. Dicunt enim, quòd theſaurus eccleſiæ, in quo ſunt recõdita merita Chriſti & ſanctorum quatenus ſatisfactoria ſunt non pro ſeipſis, diſtribuitur per indulgentias in Chriſti fideles, ita quòd pœnitẽtiæ noſtræ compenſantur per pœnas Chriſti & ſanctorum, dum ex theſauro illo conceditur cuique quaſi pretium pœnale, vnde ſoluat Deo debitam, pro ſuis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire ſententię, qua dicitur, quòd indulgentia eſt abſolutio: quam longe diſtet actus abſolutionis iudicialis ab actibus his, quoniam iſti act⁹ omnes ſunt actus non iudicii proprii, ſed communes tam publicis quàm priuatis perſonis, ex eo in diſtributionis actu, cuius tamen differentia ab abſolutionis actu clare liquet. Opponitur quoq;, ſed ex illo canone Alexandri 3 non habetur, niſi quòd dare indulgentiam eſt actus iuriſdictionis in ſubditum, quòd quidem poteſt verificari ponendo quòd eſt actus diſpenſationis, ſeu diſtributionis. Nam hic actus eſt iuriſdictionis, & ſuper theſaurum diſpenſandum & ſuper eum, cui communicatur: quia commune bonum non niſi in partes communitatis diſtribuendum eſt: & ſic ruit tota diffinitio aſſignata. Poteſt quoque & aliter exponi Canon ille, vt intelligatur cauſaliter indulgentiam eſſe abſolutionem: quia cauſat abſolutionem, diſpenſatio nanque theſauri dicti cauſat in illo, cui communicatur abſolutionem, à pœna peccato debita, & à ſacerdote iniuncta. Et ſic redit tuæ diffinitiõis.

QVAESTIO.

Num indulgentia ſit abſolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONTRA tertium damũ dictum (ſcilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canoniſtis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentiis.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum ſonant, vt cõmuniter tenetur: conſtat autem, quòd in plenariis indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis, nem non præſupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfeciſſe eos, qui ſunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœ-

A nitentiam, plenariam indulgentiam conſequutus, accepit mandatum à Papa vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. Sen. diſt. 20. quæſt. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ abſolutionis, quæ conceditur in morte, continetur reſtitutio ad innocentiam baptiſmalem, quæ non eſſet vere efficax, ſi ab iniuncta tantum pœnitentia abſolueret.

CAP. IIII.

Quæſtiones tres circa aſſignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num quæuis cauſa indulgentiæ ſit etiã cauſa quantæcũque.

B SVNT Præterea circa dicta in ſuprepoſita diffinitione indulgentiæ, tres quæſtiones. Prima omnium difficilima eſt circa cauſam effectiuam indulgentiæ. Dictum eſt enim, quòd oportet dantem indulgentiam fultum eſſe autoritate & ratione: In dubium autem non paruum vertitur, an qualibet rationabilis cauſa dandi indulgentiam, ſit etiam rationabilis cauſa quantæcunque indulgentiæ: an potius quædem ſit rationabilis cauſa certæ indulgentiæ, puta vnius anni, quæ non eſſet rationabilis cauſa multo maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Eſt autẽ ratio ambiguitatis, quia pro prima parte, hoc eſt ꝙ cauſa legitima indulgentiæ eſt etiam ſufficiens cauſa quantæcunq; indulgentiæ, extat autoritas diui Tho. in 4. Sen. diſtin. 20 expreſſa dicentis, ꝙ indulgentiæ ratio ſeu cauſa non exigitur ad menſurandã indulgentiã. Et probat hoc: quia eadẽ ſtante rõne eccleſia modo maiorẽ, m. do minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, quòd licet dentur indiſcrete indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahuntur, peccet nihilominus C conſequuntur homines plenam indulgentiam datam. Extat, & quàm continua experientia Romæ, docet autoritas eccleſiæ, datis indulgentiam plenariam pro ſola viſitatione alicuius eccleſiæ ſine manibus adiutricibus, & in die ſancto Paſchæ data benedictione a Papa ſupra plateas S. Petri, pronunciant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus præſentibus. Si enim hę cauſæ ſunt legitimæ cauſæ indulgentiæ plenariæ, nulla reſtat cauſa pia tam parua, quæ non ſit legitime cauſa quantæcunque indulgentiæ. Extat & autoritas veritatis eccleſiaſticę, ſecundũ quã oportet indulgentias tantum valere quantum ſonant, conſtat autem, quòd ſonant ex quacunque cauſa etiam plenariam indulgentiam.

IN OPPOSITVM autẽ eſt: quia à ratione diſſonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente; rationabilitatem in cauſa, ita quòd ſine legitima cauſa indulgentia eſt nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ nõ exigere aliquid ex parte legitimæ cauſæ.

Contra quoque rationem eſt, quòd poteſtas eccleſiæ quæ non niſi miniſtri & diſpenſatoris eſt, nulla ratione diſpenſandi arceatur in quantitate tam pretioſi theſauri. Et confirmatur: quia ſi in prophanis poſſunt eccleſiæ miniſtri ita diſpenſare, vt diſpenſatio ſit nulla, vt ſi Papa donaret totum ſtatum temporalem eccleſiæ filio ſuo, quamuis eſſet rationabilis cauſa donandi ſibi aliqd, multo magis videtur quòd errare poſſit in diſpenſando theſaurum ſpiritualium bonorum, ita vt diſpenſatio ſit nulla, verũſq; enim eſt diſpenſator non dominus, in ædificationẽ corporis Chriſti myſtici, non in illius diſſipationem. Accedit ad hoc autoritas apoſtolica Clementis 6. in dicta Extrauagante, Vnigenitus, de autoritate data à Chriſto diſpenſandi hunc theſaurum, dicentis, Quem quidem theſaurum per beatum Petrum cæli clauigerum eiuſque ſucceſſores ſuos in terris vicarios commiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandum: & propriis & rationabilibus cauſis, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tã generaliter, quàm ſpecialiter prout cum Deo expedire cognoſcerent, vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum. Vbi patet quòd non ſolum rationabiles, ſed proprias oportet eſſe cauſas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

Num & quomodo, & quando pœnitentia ſit neceſſaria pro conſequenda indulgentia.

SECVNDA quæſtio eſt: an vera pœnitẽtia exigatur tempore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia, quo ad conceſſionem, dat Papa quinque annos de indulgentię omnibus præſentibus, quum infra miſſam in capella ſua ſingulis diebus dominicis aduentus & quadrageſimæ ſolemnitatem facit, ſi tenentur tunc eſſe vere pœnitentes, an ſufficiat quòd intend

gendo vere pœnitere,& tunc, vt iſta indulgentia quinque annorum. Et ſimiliter quo ad exercitium operis, dat Papa quòd dicens ſeptem Pſalmos, vel dans tantum eleemoſynam, habeat plenariā remiſſionem ſemel in vita & ſemel in mortis articulo, an teneatur eſſe vere pœnitens tempore quo dicit ſeptem Pſalmos, aut dat eleemoſynam.

TERTIA Quæſtio, an oporteat eſſe cōfeſſum, ita quòd nullum ſit in conſcientia mortale peccatum commiſſum non confeſſum tempore quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an ſufficiat eſſe confeſſum ſecundum præceptum eccleſiæ, hoc eſt ſemel in anno. Et eſt ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudicū ſunt ſecundum iura interpretanda, ac per hoc quòd ſint illo anno confeſſi. Inde vero apparet, quòd ſi non requireretur confeſſio alia, ſufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propoſitū obſeruandi præcepta Chriſti & eccleſiæ.

CAP. V.

Soluuntur obiectiones in 3. Cap. poſitæ, contra hoc, quòd dare indulgentiam, eſt actus iuriſdictionis.

NON EST autem difficile ad obiecta, primo contra aſſignatam diffinitionem reſpondere. Falſum nanque eſt quod Durandus dicit, omnem iuriſdictionis actum poſſe in inuitum exerceri, quum abſolutio ſacramentalis ſit actus non ſolum ordinis, ſed iuriſdictionis, vt poté à non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla exiſtens, & tamen non poteſt exerceri in inuitum. Sed quòd nullus poſſit exercere actum iuriſdictionis in ſeipſum abſoluendo, & ligando ſe, verum eſt, & propterea licet alij aliter ſentiant, concedo ego, quòd dans indulgentiam alijs, non acquirit illam, quia abſoluens alios, non abſoluit ſe. Nec tamen eſt deterioris conditionis, quam alij, quia & ſi non per iſtam
H viam, per aliam viam poteſt eandem indulgentiam conſequi, ſcilicet committendo confeſſori ſuo, vt ſic abſoluat ipſum, ſicut ipſe abſoluit alios, hoc enim modo Papa ſubijcit ſe abſolutioni ſacramentali, & ſimiliter indulgentiæ: eadem ratione Archiepiſcopi quoque poteſtas ſuper extra prouinciam, ex hoc ipſo, quòd in quibuſdam articulis extenditur, manifeſtatur extendi ad dandas indulgentias in tota ſua prouincia: quandoquidem ille eſt vnus illorum articulorum, qui in iure numerantur, vt Panor. ibidem ſcripſit. Defunctos autem in purgatorio exiſtentes, extra iuriſdictionem eccleſiæ quidam negant, eo quòd ſicut ſunt medij inter nos & beatos, dum nos viatores ſumus quo ad meritum, vel demeritum, & quo ad pœnam & præmium, & beati extra viam totaliter ſunt, qui purgantur autem quo ad meritum, vel demeritū extra viam, ſed quo ad pœnam vel præmium in via adhuc ſunt, ita quodammodo ſubditi vicario Chriſti viatoribus dimiſſo, vt ſicut quo ad puniſſionem adhuc ſunt in via, itaquo ad releuationé à pœna adhuc ſubſunt iudici viatorum. Sed hæc opinio multa va
I ria dicens non infert efficaciter intentum, plus enim requiritur ad ſubditum iudici viatorum, quam adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim quòd poſſit cauſa ſua quantum ad illud quod ſapit viæ cognoſci à iudice viatorum, nullus enim poteſt eſſe iudex cauſæ omnino incognoſcibilis ab ipſo, conſtat autem papæ cognitioni omnino eſſe alienas cauſas exiſtentium in purgatorio, & ideo patet Papam non poſſe abſoluere aut ligare exiſtentes in purgatorio. Manifeſtatur quoque hoc idem ex verbis Domini, limitantis Petri poteſtatem ſuper terram, ita quòd licet effectus poteſtatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum aut ſolutum in cœlis: iuriſdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt ſit ſuper terram, dicente Domino, Quodcunque ſolueris, aut ligaueris ſuper terram. Scriptura autem ſacra mortuos non eſſe ſuper terram vocat, vt patet Gen. 42. vbi de Ioſeph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, quòd non eſt ſuper. Purgatorium rurſum non ſuper, ſed ſub
K terra eſſe ex eo patet, quòd Chriſtus deſcendit ad inferos, vbi erat limbus Patrum, neque enim fas eſt credere quòd de purgatorio exeuntes animæ ante Chriſti mortem, & ad limbum Patrū euntes, ad inferos à ſuperis deſcenderant: ſed econtra ex inferno inferiori ad infernum ſuperius aſcenderent: quum etiam ſecundum Philoſophos loca quanto ſuperiora, tanto nobiliora ſint. Quocirca non dat papa defunctis indulgentiam autoritatiue abſoluendo, ſed per modum ſuffragij, quod etiam ipſæ Apoſtolicæ literæ atteſtantur, clare apponentes illam clauſulam, per modum ſuffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ. Et poteſt videre quòd ex hoc ipſo diuerſo modo dandi indulgentiam viuis & defunctis: inſinuatur intentum: namque eo quod non audens eccleſia defunctis autoritatiue remittere pœnas ſicut viuis, ſuffragantis perſonam induit, cōcedendo defunctis indulgentiā, monſtratur quòd indulgentia ſimpliciter, & abſolute remiſſio eſt autoritatiue ab eccleſia facta. Niſi enim eſſet autoritatiua remiſſio, ex applicatione eccleſiaſtici theſauri, non oporteret ad
F ſuffragij modum deſcendere, quum ad defunctos extenditur, quibus eccleſia non niſi ſuffragari poteſt.

CAP. VI.

Solutio obiectionum in tertio Cap. contra hoc quòd indulgentia eſt abſolutio.

AD EVIDENTIAM autem ſpecificæ naturæ ipſius indulgentiæ oportet noſſe, duo concurrere ad indulgentiam, abſolutionem à pœnitentia iniuncta, & diſpenſationem ſpiritualis theſauri, applicando pœnam Chriſti & ſanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidem probatum eſt ex Canone Alex. 3. Secundum autem non ſolum ex communi Sanctorum doctrina, ſed ex allata Extrauagante Clementis ſexti patet.
G Verum, multum intereſt ad naturam indulgentiæ cognoſcendā, an primum indulgentia ſit abſolutio, an diſpenſatio. Nam ſi indulgentia primo conſiſtat in abſolutione, diſpenſatio theſauri ex acceſſorie concurrit ad indulgentiam, vt quia eccleſia non poteſt libere relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illum commiſſo, ad hoc vt remiſſio ſua ſit efficax, iungit abſolutioni diſpēſationem pœnarum ſolutarū à Chriſto & ſanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi, vt ſic & remiſſio ſiat efficax ex adiuncta ſatisfactione Chriſti & Sanctorum pro illis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autem primum indulgētiæ ſit diſpenſatio prædicti theſauri, abſolutio ab iniuncta pœnitentia acceſſorie concurrit ad indulgentiam, ex eo nanque quòd applicatur mihi per indulgentiam tantū de pœna recondita in theſauro, ſequitur quòd ſum abſolutus ab æquiualenti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius ſit, non ex ratione, ſed ex facto pendet: nam rationi conſentaneum eſt, quòd eccleſia
H ſia vtroque modo poteſt indulgentias facere: ſed an de facto indulgentias altero tantum, & quo aut vtroque modo faciat, ſcire oportet ſi indulgentiæ natura cognoſcenda eſt. Apparet autē prima facie inſpicientibus doctores & dictam extrauagantem Clementis, primum in indulgentia locum tenere diſpenſationem eccleſiaſtici theſauri, & abſolutionem acceſſiſſe comitari, cū ſcienti vero poſteriores indulgentias priſcis, apparet eccleſiam olim fuiſſe viam indulgentiæ principaliter per modum abſolutionis, quam neceſſario comitatur diſpenſatio theſauri, à tempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis Iubilæi viam fuiſſe, principaliter indulgentiæ diſtributione theſauri, & cōcomitanter abſolutione à pœnitentia, quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenariarum quanta vix credi poteſt paſſim data: ſuper hoc fundari videtur. Et ſecundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, quam aſſignauimus, non eſt omnium indulgentiæ quæ modo ſit ab eccleſia, &c. ſed illius quæ vſum habet, quoniam ſacri Cao. loquuntur de indulgentia, quæ erat conſueta in
I eccleſia, & non de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuerſarum rationum iſtæ & illæ quo ad naturas, quamuis ſint vnius & eiuſdem rationis quo ad vltimum effectum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et ſic dicendo, concordia heret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponens de facto indulgentias diuerſarum rationum in eccleſia, diſſonat ab vſu eccleſiæ & doctorum, nam Bonifacius ipſe 8. indulgentiam Iubilæi inchoat ab indulgentijs magnis conceſſis à prioribus, manifeſtans per hoc ſe ſectari veſtigia prædeceſſorum. Rom. quoque pont. in hodiernum vſque diem indulgentias tot annorum, adiunctis tot quadragenis dando coram ſe in capella pontificia, teſtantur aperte ſe modo priſcorum dare indulgentias: & apponendo ſemper expliciti clauſulam illam ſcilicet, In forma eccleſiæ conſueta, nulli dubitationi relinquunt locum quòd antiquam intendunt ſequi indulgentiæ formam, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes hic theologi ſi
K ue canoniſtæ quantum hactenus memini me vidiſſe, de indulgentia, ut de vna quadam eccleſiaſtica actione, & non vt de actionibus diuerſarum rationum tractant. Vnde vnius rationis de facto eſſe indulgentiam nunc & olim colligimus, & ipſam primo eſſe abſolutionem comitatam applicatione theſauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non econtra: hoc & ipſam eſſe applicationem theſauri ad hunc comitatam abſolutione ipſius, canon ſæpe dictus Alexandri 3. monſtrat & conuincit. Nam ſi principaliter natura indulgentiæ conſiſteret in diſpenſatione & applicatione theſauri eccleſiaſtici, ad hunc poſſet epiſcopus Bono. indulgentiam concedere alieno, quoniam ad communicandum alicui theſaurum non exigitur aliquis actus iuriſdictionis ſuper illum, ſed ſufficit autoritas ſuper theſauri diſpenſatione, vt patet in diſpenſatione theſauri temporalis. Abſolutio autem à pœnā, per viam ſequelæ comitaretur abſque aliquo alio actu iuriſdictionis: quia iam exoluiſſet pœnam debitam, ex pœna Chriſti & ſanctorum ſibi communicata ac per hoc alienus, qui ſolum ad 40. dies pœnitentiæ

tentiæ teneretur, ab epiſcopo Bono. per indulgentiam 40 dierũ. A ſic abſolueretur, quòd ſaltem coram Deo ad vltimam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppoſitum in Canone habetur, dum dicitur, quòd alieno non prodeſt indulgentia, niſi de conſenſu proprii iudicis. At ſi quis dixerit, quòd quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberet ab iniuncta pœnitentia, & alienus epiſcopus licet communicando pœnam theſauri non ſubdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice, ſicut ſi ſine indulgentiis aliquis per alia opera ſatisfactoria integrè pœnam exoluiſſet peccatis ſuis debitam, & pœnitentiam iniunctam à ſacerdote non peregiſſet, remaneret obligatus in foro eccleſiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam, iccirco Alexander 3. dixit, quòd indulgentia non prodeſt, ſcilicet in foro eccleſiaſtico, in quo iniunctæ ſiunt. Adiiceret hic dicens quòd ſi indulgentiæ natura principaliter conſiſtit in B communicatione theſauri exoluentis pœnam coram Deo, & abſolutio iudicialis comes ponitur, nõ debebat conſultus Alexander reſpondere negatiuam ſimpliciter & abſolutam, dicendo quòd non prodeſt niſi de licentia proprii iudicis, ex quo oppoſitum verum eſt ſimpliciter & abſolute. quia vnaquæque res ſimpliciter & abſolute iudicatur ſecundum ſuam naturam, & non ſecundum concomitantia. Imò hæc ipſa reſpõſio monſtrat intentũ: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam, altero pertinente ad eccleſiam & Deum, ſcilicet diſpenſatione & communicatione theſauri pœnam debitam exoluentis coram Deo, altero pertinente ad eccleſiam tantum, ſcilicet iniunctæ pœnitentiæ ſolutio in foro eccleſiæ, ſi indulgentia eſt principaliter & eſſentialiter illa theſauri communicatio, debebat affirmari quòd prodeſt non ſubditis, ex quo illam quo ad principale & eſſentiale conſequuntur. Et quia negatum eſt illis prodeſſe, dicimus inde quod indulgentia principaliter & eſſentialiter eſt abſolutio, quam quia C non ſubditus conſequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non ſibi prodeſt tam quo ad Deum, quam quo ad eccleſiam. Et hic eſt planus ſenſus illius decretalis abſque extorſione aliqua vt patet intuenti. Eſt igitur indulgentia quæ de facto olim via eſt, & nũc viget eccleſia vnius rationis: & eſt principaliter ac eſſentialiter abſolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexam habens communionem theſauri paſſionum Chriſti & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per eam communicanda ſit. Conceditur ſiquidem quòd poſſis plenariè abſolui in vita & in morte, conſtat enim quòd non eſt ſermo de abſolutione ſacramentali, ſed ſpectante ad indulgentiam, & conſtat quòd per modum & verbum abſolutionis confertur. Et conſtat quòd eiuſdem eſt rationis indulgentia collata ſine miniſtro medio abſoluente, cum Papa dat indulgentiam prædicantibus, aut viſitantibus, &c. & quum per miniſterium medium conceditur, quòd ſemel in vita, & ſemel in morte plenariè abſoluatur. Tenet igitur abſolutio primum in indulgentiæ ratione locum.

AD OBIECTA igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Ro. pont. ſ... dicitur, quòd non contrariatur D doctrina hæc aſſignatæ diffinitioni, quoniam nõ docet principaliter indulgẽtiam eſſe applicationem theſauri, ſed docet vnde eſt valor, & efficacia indulgentiæ ad remiſſionem pœnæ Deo debitæ pro peccato, videlicet ex theſauri ſpiritualis diſpenſatione. Et ad hanc efficaciam ſpectat modus ſolutionis, compenſationis, diſtributionis, communionis, diſpenſationis & ſimiliũ, quæ dicitur quòd indulgentiæ valent, aut dantur per modum diſpenſationis, & huiuſmodi, & non ſpectant hæc ad principalem actũ indulgentiæ, qui eſt iudicialis in foro pœnitentiali abſolutio, propter quem exigitur quòd indulgentia ſit à proprio iudice, & ſi eſt non à proprio iudice facta, nulla ſit, vt ex ſæpe dicti Alexandri 3. Canone patet. Nec infringit Canon ille obiectã priùs expoſitionem, ſcilicet, quòd indulgentiæ eſt diſtributio inter ſubditos: quoniam diſtributio extenſa ad ſubditos vt partes communitatis, eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, exigens æqualitatem proportionalem in ſua forma, vt patet in 5. Ethic. quòd alienum conſtat E eſſe ab indulgentia ex ipſo eccleſiæ vſu tam moderno, quàm antiquo. Refutat quoq; alteram dictus canon, deinde obiectam expoſitionem, ſcilicet quòd ſat eſt illi, quòd indulgentia eſt abſolutio cauſaliter, hoc eſt, quòd eſt diſpenſatio theſauri cauſans abſolutionem: quoniam ſi ſic eſſet, non eſſet opus proprio iudice ad conſequendam remiſſionem pœnæ peccato debitæ ab alieno epiſcopo indulgentiam concedente, quando quidem abſolutio per viam ſequelæ comitaretur ex applicatione theſauri facta à potenti diſpenſare theſaurum. Diſpenſatio ſiquidem theſauri non exigit iuriſdictionem ſuper perſonis, quibus donatur: ſed ſuper theſaurum: ſatis enim eſt perſonas illas, et ſint capaces communionis illius, quæ quidem capacitas in propoſito conſiſtit in hoc, quòd homo ſit verè pœnitens & confeſſus. Vrgetque tanto magis canon iſte, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas; conſtat enim quòd reſpectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requireretur proprii iudicis conſenſus, ſi indulgentia eſſet eſſentialiter communicatio theſauri. Cõmunicato ſiquidem mihi ab alieno epiſcopo theſauro, coram Deo ſoluiſſem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc eſt falſum, reſtat vt indulgentia ſit eſſentialiter abſolutio, cui annectitur diſpenſatio eccleſiaſtici theſauri ad hoc vt abſolutio a pœna, ſit efficax, non ſolum quo ad eccleſiam, ſed etiam coram Deo. Et ſi perſpicaciter intueri fuerimus ordinem inſtitutionis vſus theſauri ad vſum indulgentiæ, videbimus ex eo idem, ſcilicet quòd indulgentiæ eſt eſſentialiter abſolutio. Nam quum viderent doctores eccleſiam abſque ſacramentali medio remittere pœnas peccatis confeſſis debitas, nec ab eccleſia inſtructi eſſent quomodo huiuſmodi remiſſiones valerent, ſupponentes eccleſiam abſoluere à vinculo pœnitentiarum, B in varias inciderunt opiniones de efficacia huiuſmodi remiſſionis, ſeu abſolutionis, quibuſdam neſcientibus hunc eccleſiæ militantis theſaurum, opinantibus abſolutionem has in foro tantũ militantis eccleſiæ liberare à pœnitentiis, aliis non curantibus de hoc theſauro, putantibus ex poteſtate data Petro, poſſe papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus, quòd abſolutio, ſeu, quod idem eſt, remiſſio efficaciam habet etiam coram Deo, ex applicato theſauro paſſionis Chriſti & Sanctorum, quorum dogma approbari meruit ab Apoſtolica ſede. Hæc ſiquidem manifeſtant, quòd pro certo ſupponebatur ab omnibus efficacia indulgentiæ quòd eſſet remiſſio & ad inueſtigandum ipſius efficaciam, tot concurrunt opiniones multiplicatæ valde, quas nunc omitto, quia ſat eſt propoſito omnes conuenire in præſuppoſito genere indulgentiæ, ſcilicet quòd eſt abſolutio ſeu remiſſio.

C

CAP. VII.

Solutio obiectionum in 3. Cap. contra hoc, quòd indulgentia reſpicit pœnitentiam iniunctam.

NON parua præterea intelligentia opus eſt ad euidentiam habendam de pœnitentia, a qua abſoluit indulgentia, dum ſacri canones non niſi de iniuncta mentionem faciunt, doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet doctorũ opinio, quam etiam ſequutum ſe dicit diuus Tho. magis tacenda ſit, quia tamen huius rei veritas e facto pendet, & in facto cõſiſtit, & ſacri canones ſolam de iniuncta faciunt mentionem, tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita eſt indulgentia, quòd eſt abſolutio a pœnitentia iniuncta. In c. concilio quidem Lateran. ſub Inn. 3. determinatur poteſtas epiſcopalis circa indulgentiam, & expreſſe poſt tempora indulgẽtiæ decreta, ſubiunguntur, De iniunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat, quum ex cauſa pr. & re. Vbi ſecundum textum & omnes D doctores, epiſcopalis poteſtas dandi indulgentiam, limitatur, quod non eſſet verum, ſi indulgentia abſolueret a non iniunctis. Nam ſi indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & epiſcopalis poteſtas eſt reſtricta ſolum quo ad iniunctas pœnitentias, conſequens eſt, quòd reſpectu pœnitentiarum non iniunctarum non ſit limitata epiſcopalis poteſtas, quod contra textum eſſe conſtat, qui tamen expreſſe indiſcretè indulgentias ſimpliciter & abſolute, & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam eſſe epiſcoporum poteſtatem circa indulgentias abſolute. Quod etiam patet in ca. noſtro. De pœ. Vbi archiepiſcopum dicit non poſſe excedere circa indulgentias ſtatutum illo capitulo. Nec poteſt reſponderi, quòd reſtricta poteſtate quo ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & reſtricta quo ad non iniunctas, quoniam reſtrictio poteſtatis quo ad maiora, nõ infert, reſtrictionem eiuſdem quo ad minora, quamuis è contrario reſtrictio, quo ad minora, à fortiori reſtringat a maiori. Sed plus eſt E remittere iniunctas, quam non iniunctas, tum propter vinculũ duplex ibi, & ſimplex hic, tum propter forum eccleſiaſticum ibi, quod nõ interuenit hic, igitur ex hoc, quòd limitata eſſet quo ad iniunctas epiſcopalis poteſtas, non propterea limitata eſſet quo ad non iniunctas, ſi indulgentia reſpiceret iniunctas & non iniunctas. Nec poteſt rurſum dici, quòd quia pœnitentia iniuncta eſt principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia acceſſorium ſequitur principale: & ſic materia indulgentiæ principalis quidem, ſed non ſola eſt pœnitentia iniuncta. Nã hæc reſponſio noſtrum infert intentum, & quòd rectè diffinita eſt indulgentia per iniunctam pœnitentiam, vt pote principalem materiam; & quòd iniuncta pœnitentia ſic eſt principalis materia indulgentiæ vt ipſa principali materia ſubtracta, ſubtrahatur acceſſoria, ac per hoc ſi indulgentiis non ſubtrahitur iniuncta pœnitentia, intelligitur non ſubtrahi eadem pœnitentiam

non

non iniunctam, quod eſſet voluntariam: quum nullo canone, nulla ratione ſolum inaniatur, ſi indulgentia liberat ab vtraq; pœnitentia, ꝙ non liberet ab vna ſine altera. Eſt ergo iniuncta pœnitentia & principalis & ſola materia indulgentiæ ſecūdum ſacros canones intellectæ. Seruauit quoq; eccleſia multo tēpore hunc ſtylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentiis tantum, vt Durandus ſe dixiſſe in 4. Sent. quòd indulgentiæ tantum valent, quantum ſonāt, ſubiungit. Sonant autem ꝙ ab iniunctis pœnitentiis liberant. Quocirca quū non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta, quia verba indefinita ſunt intelligenda ſecundum formam iuris, in iure autē ſolum fit mentio de iniūctis: igitur de iniunctis tantum pœnitentiis intelligenda eſt indulgētia data ſimpliciter & abſolute. Expoſitio vero dicens, ꝙ ly ab iniunctis pœnitentiis intelligitur ſubintellecta coniunctione etiā (ac ſi diceretur etiam ab iniunctis pœnitentiis) non eſt expoſitio, ſed diuinatio: nam ſi liceret in textibus apponere, ly, etiam, infiniti textus ſubiecti eſſent diuinationi quāq; etiam contra textum, vt facile patet diſcurrenti. Atteſtatur autē ſic eſſe intelligendum, Romanæ eccleſiæ cōſuetudo in viridi obſeruātia conſiſtēs, dum Rom. pon. ſingulis diebus Dñicis & Quadrageſimę & Aduentus, dat omnibus præſentibus quinq; vel ſeptem annos, & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo ſiquidem tot annos, & totidē quadragenas, manifeſtat ſe loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cumq; de illis taxatis per ſacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio q ad illos & ad illas ſunt obligati, monſtrat ab iniunctis pœnitentiis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, ꝙ cōis forma indulgentiarum ſit per tempora puta dies, quadragenas, annū vel annos, quia ſic taxatæ ſunt pœnitentiæ in ſacris canonibus. Nec obſtat qđ ſit plenaria indulgentia, quia plenitudo etiam pleniſſima non mutat ſubſtantiā, ſed auget quantitatem ipſius ſubſtantiæ, vt patet. Et propterea ſi pœnitentia, a qua liberat indulgentia, eſt ſubſtantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunq; indulgentia ſit pleniſſima, non liberat niſi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniūcta vnius anni, vel tot annorū, aut dierū, pleniſſima aūt liberat a tota iniūcta, ſicut ſi pro quota data indulgētia eſt (puta remiſſioné tertię partis) liberat a tertia parte iniunctæ pœnitentiæ.

Et ſi quæratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta a iudice, ꝗ a iure, an de iniuncta tantum a iudice, reſpondetur ꝙ quum a iure nulli ſit pœnitentia iniuncta, ſed taxata iniungēda, ideo dicendo, ꝙ liberat ſolum ab iniuncta, ſoluta eſt quæſtio. Et probatur qđ dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille cui iniuncta eſt, tenetur, nullus autē tenetur ad pœnitētias taxatas in canonibus pœnitentialibus, niſi ſibi ſpecialiter imponatur: igitur pœnitentiæ illæ nō ſunt iniunctæ. Sed eccleſia ſicut præſupponit homines egere remiſſione pœnarum debitarū pro ipſis peccatis, ita præſupponit vere pœnitentibus & confeſſis iniunctas eſſe pœnitentias ſm ſacros canones, penſata tū qualitate perſonarum & aliis merito penſandis, & ſupponens illos eſſe obnoxios iniunctis pœnitentiis, dat illis indulgentiā ſeu remiſſioné iuxta formā canonum pœnitentialiū. Quocirca, multum veriſimile ac rationi conſentaneū eſt, vt ortum habuerit indulgētia a pœnitentiæ vinculis, quibus olim alligabantur a cōfeſſoribus iuxta Canones pœnitentiales: hinc enim perſeuerat vſq; ad hodie vt dictū eſt, indulgentia tot annorum & tot quadragenarū, hinc indulgētia abſolutio eſt, quam a proprio iudice fieri iura teſtantur, hinc emanauit opinio illa quāuis falſa, quod indulgētiæ ſolum valēt quo ad forum eccleſiæ militantis, bene omnium eſt conſonātia Canonum. Cum his tamen ſcito, ꝙ licet indulgentiæ tā pro viuis ꝗ defunctis ſic ſint ſm iura interpretandæ, quum non ſint melioris conditionis defuncti, ꝗ viui quo ad conſequendas indulgentias (immo ſint deterioris, quia ad eos nō perueniunt niſi per ſuffragia) ſi tamen Papa daret alio modo indulgentiam, ſcilicet non ſolum ab iniunctis, ſed etiā a quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum ſecus eſſet: poteſt enim abſoluere a pœna debita, licet non iniuncta, dummodo culpa remiſſa ſit. Verum autē hactenus pontifices ſic dederint indulgentiam, neſcio. Et enim verum eſt, ꝙ Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubileo a poſitione refert) non ex litera, ſed ex intentione Papæ illius, ſcilicet Bonifacij 8. habetur, ꝙ non ſolum ab iniunctis, ſed a iniungendis intendebat liberare per illam indulgentiam pleniſſimā. Sed verior, ꝙ Bonifacius non vt pontifex, ſed vt doctor & illius opinionis ſectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipſum vt doctorē minus bene dixiſſe, quum etiam dixiſſe referatur ab eodem ibidem, ꝙ indulgentia illa liberabat etiam a votis, quod conſtat non niſi a ratione poſſe bene intelligi, perſpecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiuſmodi, quæ ex literis non conſtant apoſtolicis, non eſt recedendum a iuris tramite tuto, quo confeſſor iniungere debet pœnitentiam, etiam ſi ipſemet ei miniſtrat indulgentias,

F ſtatim abſoluturus ſit eundem pœnitentem plenarie a pœna.

Ad id vero, qđ ex forma plenariæ abſolutionis obijcitur, dicitur ꝙ de autoritate talis formæ quicqd ſit, poteſt dupliciter exponi. Primo, vt intelligatur edita ſecundum opinionem illam valde, vt videtur, communem, ſ. ꝙ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur, ſi eccleſię miniſtri in formis huiuſmodi vtantur opinatis, quum in Præfatione communi vtatur eccleſia opinione dicentium cælos eſſe animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inſerit dicēs, Maieſtatem tuam laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates, cæli, cælorumq; virtutes, ac beata Seraphim. Et ꝙ cū formidine aliqua vtantur eccleſiæ miniſtri opinione illa in hac forma, inſinuatur ex eo, ꝙ ibi apponitur, quantum ſe extendūt claues eccleſiæ, trepidantis enim ſunt verba hæc. Secundo, quòd intelligatur ex mente indulgentiæ, ita ꝙ reſtitutio ad puritatē baptiſmalem non intelligitur fieri ſimpliciter & abſolute, ſed

G quantum eſt ex parte indulgentiæ. Præſumit enim eccleſia arbitratas ac iniunctas eſſe vere pœnitentibus & cōfeſſis condignam pœnitentiam, ac per hoc abſoluendo ab iniunctis, præſupponit ſe abſoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & conſequenter reſtituere innocentiæ baptiſmali. Et hoc ſic eſſe intelligendum atteſtatur quia proculdubio præſupponit in hac forma eccleſia pœnitentē eſſe contritum de omnibus venialibus, alioquin reſtitutio ad puritatem baptiſmalem locum nō haberet. Et quia vtraq; præſumptio eſt facti, & tenet ſe ex parte pœnitentis: ideo forma illa efficax quantū ex parte eſt indulgentiæ, ſi fiat in patiente bene diſpoſito per iniunctas pœnitentias, efficax ſimpliciter & abſolute inuenitur. Et ab affectu ſuo deficere poteſt, ſi de facto pœnitens nō requiſita omnia ad hoc, vt abſoluatur ab omnibus iniūctis, ſit abſolutus ab omnib⁹ ſimpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat, quod raro accidit, quū non ſit per ſuſceptas condignas pœnitentias diſpoſitus. Quæ indiſpoſitio pœnitentibus merito imputatur,

H quia ob cōem pœnitentium imperfectionem, cōdignæ non dantur ſm ſacros Canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione ſua reportare commodum indulgentiarum, vt ſcilicet valeant eis ac ſi iniunctas ſuſcepiſſent condignas pœnitentias, non enim debent æ comparari illis, qui condignas acceperūt ſm ſacros Canones pœnitentias, quorum miſerta mater eccleſia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et merito, quia iam ſponte ſuſceperant peragendas his condignas pœnitentias, quod conſtat non impleri a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitētia ſufficit. Conſonat autē hæc doctrina eccleſiæ Romanæ cōſuetudini, quia in illa viua voce, Indulgentię conceduntur appoſita ſemper clauſula iſta, videlicet in forma eccleſiæ conſueta, conſtat enim ꝙ forma eccleſiæ non poteſt melius interpretari ꝗ forma eccleſiaſtici iuris, ſecundum quam clauſula hæc non ſolum denotat ly, vere pœnitentibus & confeſſis, ſed etiam ly, ab iniunctis pœnitentiis. Et confirmatur,

I quia conſentaneum rationi eſt, vt iudex eccleſiaſticus iudicet nō niſi delata ad ſuum iudicium, & non de relictis ab eodem ſe intromittat, illa enim quæ ad eccleſiaſticum forum non ſunt delata (qualia ſunt peccata non confeſſa) rationabiliter ab eccleſiaſtici iudicis abſolutione aliena ſunt, vt ſicut non ligat niſi pro cognitis in foro eccleſiæ, ita non abſoluit niſi a cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum eccleſiaſticum per confeſſionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentię in foro eccleſiaſtico videntur, præſumit enim eccleſia confeſſorem arbitratum iudicaſſe pœnitētem eſſe ſibi ipſi relinquendum, quo ad reliquum ſatiſfactionis, ac per hoc eccleſiaſtica cenſura pœnitentialis fori nō ſe amplius impedit de illis. Quo fit, vt ſicut ad eccleſiaſticum iudicium nō redit reliqua ſatiſfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad abſolutionē, vt pari ligandi ſoluendiq; ritus paſſu curratur. Ab iniūctis igitur tantūmodo pœnitentiis eccleſiaſtica indulgentia de iure cōi liberat tam viuos, ꝗ defunctos: idē eſt enim qđ, per indulgen-

K tiam viuis & defunctis datur, licet modus dandi ſit diuerſus, vt patet ex dictis. Et ſic valet quantum ſonat ſane intellecta ſm formam iuris, vnde nulla fraus ab eccleſię miniſtris in his committitur ſi aliter ꝗ ſecundum iura intelligant multi indulgentias, & ſic illis vtantur, & conſequi ſe illas credant, nulli ſiquidem nouiam opinionem permittere, quid nocet? At ſi dixerit quiſpiam, cum hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto ope, vanus erit acceſſus ad indulgentias, reſpondetur quòd propterea non eſt vanus, quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ, quæ ſunt factæ in peccato mortali: quæ etſi in foro eccleſiæ exolutæ erant non tamen in foro Dei, & propterea per indulgentias remittuntur, vtpote iniunctæ, & nō adhuc Deo exolutæ. Doctrinam igitur dicentium, indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas pœnitentias ſe extendere, vera eſt quantū eſt ex efficacia poſſibili donantis indulgētiam, nos autē dicētes indulgentiā remittere pœnitētias iniunctas tantum, verum quoq; dicimus de indulgentia ſm iuris formam conceſſa.

CAPVT

CAPVT VIII.

Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiæ cauſa, primo propoſitam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM autem quæſt. de cauſa indulgentiæ propoſitam, reſpondere, quamuis temerarium forſam cenſebitur, dicendum tamen eſt ratione duce, quid ſentiendum eſt de illa, oportet enim & eccleſiæ prædicationem ſaluare, vt vera ſit, & fideles paſcere pane intellectus. Dicendum eſt igitur ad quæſtionem, quòd non quæcunque cauſa ſufficit ad indulgentiam dandam, ſufficit etiam ad quantamcunque indulgentiam dandam, ac per hoc indulgentiæ data ſiue legitima cauſa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua excedúntur limites legitimæ cauſæ. Probatur hoc multipliciter. Primo autoritate concilii Latera. ſub Inno. 3. vt enim habetur extra, de pœn. & re. ca. Cum ex eo, per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis ſatisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgentiæ indiſcretæ & ſuperfluæ non adimplent ſatisfactionem pœnitentialem, ſed eneruát, niſi quis adeo deſipiat, vt idem putet adimplere & eneruare, quæ conſtat eſſe contraria. Et quum conſtet, quòd proprius fructus indulgentiæ eſt adimpletio ſatisfactionis pœnitentialis, cóſequés neceſſario eſt, vt per indiſcretas ſuperfluaſque indulgentias, quæ proculdubio ſunt illa, quæ ex quacunq; pia cauſa ſunt magnæ valde, non conſequatur pœnitentialem ſatisfactionem à nobis debitam, adimpletam eſſe pro nobis à Chriſto & Sanctis, nam ſi per indiſcretas huiuſmodi indulgentias hoc conſequeremur, non eneruaretur, ſed adimpleretur pœnitentialis ſatisfactio. Sed dum indiſcrete huiuſmodi indulgentiæ infructuoſæ ſunt ſecundum veritatem ad ſatiſfactionem pœnitentialem adimplendā, & pœnitentes putando ſibi eas prodeſſe, omittunt ſatisfactioné pœnitentialem, eneruatur in veritate pœnitentialis ſatisfactio, vt ſacer Canon dicit. Probatur idem ſecundo autoritate Cle. 5. in dicta extrauagante, vnigenitus, quoniam dicit. Et propriis & rationabilibus cauſis nunc pro totali, nūc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis, &c. vt allegatum eſt in cap. 4. Si enim non ſolū rationabiles, ſed propriæ ſunt cauſæ nunc totalis, nunc partialis remiſſionis, ſequitur manifeſte quòd non ſunt communes omnes cauſæ indulgentiæ ad totalem & partialem remiſſionem, ſed aliqua pia cauſa eſt propria & rationabilis cauſa partialis remiſſionis, quæ non eſt totalis, alioquin non eſſet cauſa propria remiſſionis partialis, ſed communis partiali & totali, cuius oppoſitum litteræ apoſtolicæ ſonant. Probatur tertio ratione idem, Legitima cauſa in indulgentiis requiritur ſecundum omnes ad ſaluandam intentionem Chriſti & Sanctorum: vt ſcilicet applicentur conſequentibus indulgentiam paſſiones Chriſti ac Sanctorum ac ſi pro iſtis ex intentione ſpecialiter illas ſuſtinuiſſent: ſed intentio Chriſti & Sanctorum non ſaluatur ex quacunque pia cauſa quo ad quantamcunque quantitatem, ergo non quæcunque pia cauſa ſufficit ad quantamcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Chriſti fuit pati pro eccleſia in communi, eſt enim paſſio Chriſti cauſa vniuerſalis: intentio quoq; Sanctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro eccleſia. Eſt. n. eiuſdem rationis quo ad hoc, quòd eſt eſſe commune, paſſio Sanctorum cum paſſione Chriſti: quia paſſio Sanctorum eſt conſummatio paſſionum Chriſti, teſtante hoc Apoſt. ad Col. 1. dicente. Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius quod eſt eccleſia. Ex hoc quippe loco ſumptus eſt theſaurus eccleſiæ quo ad paſſiones Chriſti & Sanctorū ab Aug. ſuper Pſal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo paterís, quantū ex paſſionibus tuis inferendum erat vniuerſæ paſſioni Chriſti, ad communem hanc quaſi Remp. quiſque pro modulo noſtro exoluimus quod debemus, & pro poſſe virium noſtrarum, quaſi canonem paſſionum inferamus, peritoria plena paſſionum non erit, niſi quum ſeculum finitum fuerit. Quamuis quo ad paſſionem Chriſti ex infinitate perſonæ patientis ſumi probetur, & ex autoritate Io. c. 2. primæ ſuæ cano. dicentis: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantum, ſed etiā pro totius mundi, conſtat enim, quòd propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à conſequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facile poteſt intentionem Chriſti & ſanctorum quo ad pœnas in theſauro reconditas eſſe, ſicut bonum commune eccleſiæ, ac per hoc quòd currant curſu boni cómunis, conſtat autem quòd bonum commune diſpenſandū ſuapte natura eſt, diſpenſatio vero, ſicut aduerſatur donationi ad libitum, ita contrariatur incommenſuratæ diſtributioni, diſpenſationis ſiquidem rationem abſq; menſura intelligere nequeo. Eſt igitur intentio Chriſti & Sanctorum, vt paſſiones ſuæ non pro libito applicentur huic, vel illi, ſed iuxta menſuram opportunam ad finé eccleſiæ diſpenſentur huic, vel illi, ſicut in reliquis communitatibus cómunium bonorum diſpenſatio ex menſura

A opportunorū ad bonum, qđ eſt finis illius cómunitatis, ſumitur. Conſtat aūt manifeſte, ꝙ nec oé opportunum ad bonū eccleſiæ huius exigit æqualiter quodcunque opportunū, etiam vnū & idem diuerſis temporibus, vt patet, vbi igitur iuxta menſurā opportunitatis ſeu opportunorū ad eccleſiæ bonū applicentur paſſiones in theſauro eccleſiæ recóditæ, nó ſaluat intentio Chri & Sanctorū. Et ſi adiunxeris, ꝙ variæ menſuræ opportunorū ad eccleſiæ bonū, non vna pia cā reſpondet, per ſpecies ꝙ non quælibet pia cā ſufficit ad quantamcunque indulgentiā. Et confirmat: quia diſpenſatio credita Petro, & ſucceſſoribus imitari debet diſpenſationē factā ab ipſo Chriſto, omnis enim Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, immo ſic agēdi formā inſtituit noſtrarū actionū. Conſtat aūt, ꝙ Chriſtus eundem theſaurū diſpenſat cómenſurate iuxta cócurrētes códitiones cauſarū mediarū, vt patet ex differenti diſpenſatione eiuſdē per ſacramentū Baptiſmi, quo tota pœna exoluitur & per ſacramentū pœnitentiæ, quo nó tota pœna ſoluitur, ergo ipſi Vicario cómenſuratā quoq; applicationē B dicti theſauri creditā eſſe, rationabile eſt. Et eſt tāto probabilior hæc rō, quāto actio ſacramētalis eminétior, & efficacior cā media eſt, q̄ actio iuriſdictionalis, qua datur indulgentia. Et confirmatur ruſſus: q conſtat prælatos oés eccleſiæ nó niſi miniſtros & diſpenſatores eſſe, tota igit eorū poteſtas ſupra theſaurū eccleſiæ infra limites diſpēſatiuæ poteſtatis claudit. Ex quibus habem' ꝙ nó ſaluat intétio Chriſti, & Sāctorū ī applicatióe theſauri ſui, niſi diſpēſando applicent paſſiōes in illo recóditæ huic vel illi.

AD OBIECTA AVTEM in oppoſitum, dicimus ꝙ inter duas extremas opiniones incedimus medii. Putantes. n. efficaciam indulgentiæ quantificari ſecundū cauſam indulgentiæ extremi ſunt, contra quos diuus Tho. proceſſit: quia cauſa indulgentiæ non eſt propria cauſa remiſſionis pœnæ, quæ eſt fructus indulgentiæ: ſed propria cauſa remiſſionis pœnæ eſt paſſio Chriſti & Sanctorum applicata huic. Exiſtimantes autem omnem legitimam cauſam indulgentiæ, eſſe legitimā cauſam C quātæcunq; indulgētiæ, extremi quoq; ſunt, cótra quos procedimus. Media autem via eſt opinari, ꝙ cauſam indulgētiæ oportet eſſe legitimam cauſam tantæ diſpēſationis: ita ꝙ cauſa indulgentiæ, quia non eſt propria cauſa remiſſionis pœnæ, ideo nó quantificat illam, & quia eſt propria cā diſpenſationis, ideo quantificat diſpenſationē, quantitas enim effectus propriam cauſam conſequitur. Quód aūt cauſa indulgētiæ ſit propria cauſa diſpenſationis, ex hoc patet, ꝙ actus applicandi indulgentiam carens legitima cauſa indulgentiæ, non eſt diſpenſatio, & ſecundum communem doctorū doctrinam non eſt indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiā requiſitis, ſola legitima cā deficiente actus dandi indulgentiā non eſt diſpenſatio, habemus ꝙ cauſa legitima conſtituit actum dandi indulgentiā, in hoc qđ eſt eſſe diſpenſationem. Et ſi ſubiūxeris, vt iam dictum eſt, quòd propria cauſa quantificat effectum, apparebit quòd ſicut diſpenſationē oportet cauſari à cauſa legitima, ita tantā diſpenſationē D oportet ex cauſa legitima tātę diſpenſationis procedere, alioquin diſpenſatio ipſa dependeret ex cauſa propria legitima, & quantitas diſpenſationis nó dependeret ex propria cauſa legitima ipſius quantitatis. Quod ſecundū Philoſophiæ proceſſus móſtrum eſſet, quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini cāæ illius rei reſpondet, magnus. n. calor ex magnitudine calefacientis procedit, & ſic de aliis. Nó dicimus ergo, ꝙ remiſſio pœnæ attendatur penes quantitaté cauſæ pro qua fit indulgentia: ſed dicimus, ꝙ actus dandi indulgentiam oportet quòd habeat cauſā ſufficientem ad hoc, ꝙ tantæ applicatio paſſionum Chriſti & Sanctorum ad hunc núc &c. ſit vere diſpenſatio earūdem. Et quia diſpenſatio habet, vt propriā cauſam, bonū eccleſiæ ſeu pietaté, dicimus conſequenter, quòd non quodlibet eccleſiæ bonum ſeu non quæcunque pietas ſufficit ad minorem diſpenſationé, ſufficiat etiam ad quantūcunque maioré: ſed quantitas diſpenſationis conſequitur ſuapte natura magnitudinem ſuæ cauſæ. Magnitudinem E autem cauſæ dico non ſecundum ſe, hoc eſt non ſecundum quantitatem, quam in ſe habet, ſed ſecundum relationem ad eccleſiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemoſyna, eadem deuotio, & huiuſmodi eſt, quandoque vt parua ratio indulgétię, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoq; ex cauſa eadem ſecundum ſe datur indulgentia parua & quandoque maxima, & apparet quòd ſit eadem cauſa totaliter, & nó eſt eadem in veritate, ſecundum ſe, eſt enim relata valde maior, ſeipſa abſolute.

Verbi gratia, viſitatio eccleſiæ ſancti Petri æqualis eſt ſm ſe hodie, & in anno Iubilæi, ſed nō eſt æqualis relata ad bonum eccleſiæ, quoniā relata ad profeſſioné vnitatis eccleſiæ ſub vno capite Petri ſucceſſore (ad quod in anno Iubilæi releré ab vniuerſo orbe terrarum) eſt immenſa cauſa indulgentię. Et ſimiliter manere in platea ſancti Petri in die Paſchæ pro benedictione, non eſt abſolute ratio magnæ indulgentiæ, ſed quòd profiteamur vnitatem eccleſiaſticam ſub vno capite, & vnā conſeruemus

autoritatem vniuerſalem & pleniſſimam Rom. Pont. immenſa eſt ratio indulgentię, & ſic de aliis. Et ideo non eſt mirum, ſi ex eadem ea ſe cauſa, nunc maior, nunc minor ſit indulgentia. Quãuis etiam hæc varietas poſſit aliunde prouenire, ex hoc, ſcilicet quòd cauſa legitima tantæ diſpenſationis non intelligitur ad modum puncti indiuiſibilis, ſed in latitudine quadam conſiſtit, infra quam etiam ſi indiſcrete prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorum & Rom. eccleſiæ.

Ad id vero quod obiicitur ex autoritate veritatis eccleſiæ (puta ſcilicet non valerent vt ſonant) dicitur, quòd quia cauſa indulgentiæ ſortitur magnitudinem ex relatione, & relationes huiuſmodi diſcutere ac penſare non eſt cuiuſque, ſed dantis indulgentiam: ideo eccleſia rationabiliter præſumit pro dante indulgentiam, vt pote iudice. Præſumitur enim de iure pro iudice ſemper, niſi manifeſte appareat error, & ſupponens ex cauſa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: ſicut abſque falſitate prædicat talem ſanctum, ſupponens illum canonizatum. Ita quòd dato quòd iſte canonizatus non eſſet ſanctus, ſed damnatus, eccleſiæ doctrina aut prędicatio non eſſet mendax aut falſa, quia hęc non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari niſi cum grano ſalis, hoc eſt ſtantibus communiter præſumptis. Præſumit enim eccleſia canonizationem rite factam, & ſimiliter indulgentiam rite datam: & ſic prædicat indulgentias valere quantum ſonant. Sed ſicut poteſt interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (vt S. Thomas dicit) ita poteſt interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Siquis autem putet Rom. pontificem non poſſe errare in illis particularibus actionibus (quales ſunt diſpenſationes bonorum, tam temporalium quàm ſpiritualium eccleſiæ) putet quoque ipſum non eſſe hominem. Verum, quia nulla forte eſt tam parua ſecundum ſe pia cauſa, quæ non poſſit eſſe maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an iſta, vel illa cauſa poſita in indulgentia ſit ſufficiens, ſi non vis errare. Habes autem ex his duo. Primum, quomodo intelligenda ſit indulgẽtia, ſi fiat principaliter per modum diſpenſationis, commutationis aut applicationis theſauri eccleſiaſtici: quoniam hæc dicta ad huiuſmodi communicationem ſpectant. Deinde, quare mentibus nonnullorum fidelium inſita ſit ambiguitas nõnulla de effectu indulgentiarum, quia enim latet eos rationabilitas cauſæ tantæ indulgentiæ, ideo ſcrupulum incurrũt, & admirari non deſinunt quomodo verum ſit, quòd pro tam paruo actu cõſequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore veræ pœnitentiæ propoſitam in quarto Cap.

SECVNDA Quæſtio in 4. cap. propoſita de tempore veræ pœnitentiæ, facile ſoluitur, dicẽdo quòd tempus veræ pœnitentiæ proculdubio eſt tempus vſus indulgentię. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc eſſe vere pœnitentem, alioquin non reciperet remiſſionem pœnæ peccato debitę. Sed quum ſint in propoſito tria tempora (ſcilicet conceſſionis, operis, & vſus) quæ patet diuerſa eſſe quum Papa dat danti eleemoſynam talem, vt ſemel in vita & ſemel in morte poſſit plenarie abſolui, tunc enim hodie conceſſio ſit, & opus eleemoſynæ ſit cras, & abſolutio plenariæ vſus fiet forte hinc ad annum, conſtat, quòd hæc tempora concurrunt quandoque ſimul, vt quum pro actu præſenti datur indulgentia abſolute, vt quum datur indulgentia omnibus hic præſentibus. Et tunc quæſtio non habet locum: nam non eſt in poteſtate ſuſcipientis indulgentiam differre vſum illius, quum abſolute datur pro actu præſenti, quia intelligitur dari tunc, pro tunc, vt ſonant verba. Et ſimiliter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuerſum eſt a tempore vſus eadem ratione, quia ſcilicet non abſoluitur tunc a pœna. Sed ſalua eorum reuerentia oppoſitum eſt verum. Tum quia cõſueta forma eccleſiæ quę ſemper in indulgentiis ſubintelligitur (etiam ſi non exprimatur) continet expreſſe, quòd opus fiat a vere pœnitentibus, ait enim. Omnibus igitur vere pœnitẽtibus & confeſſis, qui viſitauerint vel dederint, vel iuerint. Vbi clare patet opus præſupponere vere pœnitentem. Tum quia cauſa indulgentiæ ex hoc ipſo, quòd eſt ratio communionis paſſionum Chriſti & Sanctorum cum membris viuis, oportet quòd ſit intra latitudinem operum viuorum: quæ enim eſt conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? conſtat autem quòd opus factum a vere pœnitente eſt opus mortuũ: non poteſt ergo eſſe legitima cauſa indulgentiæ: quam conſtat conſiſtere in communione vitali Chriſti & membrorum, non aridorum, ſed viuorum. Vnde ſi datur indulgentia alicui, quòd dicendo ſeptem Pſalmos, vel viſitando tot eccleſias, vel faciendo tale opus piũ, etiam ſi ſit eleemoſyna, niſi fiat in ſtatu charitatis, non acquiritur apud Deũ indulgẽtia. Nam licet tunc nõ fiat remiſſio ſemper (puta quum abſolutio futura eſt) fit tamen tunc meritum remiſſionis, quamuis mediate. hoc eſt mediante applicatione paſſionum Chriſti & Sanctorum. Adimpleto enim cauſæ indulgentiæ eſt meritum cõmunionis remiſſiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remiſſionem niſi mera executio: debetur enim adimplenti cauſam indulgentiæ communio remiſſiua pœnæ. Conſtat autem quòd meritum remiſſionis pœnæ peccato debitæ eſt opus viuum: Oportet ergo vere pœnitentẽ eſſe conſequuturum indulgentiam non ſolum tempore vſus, ſed etiam tempore operis, quod eſt cauſa indulgentiæ: vt ipſa indulgentiæ verba ſonant.

CAPVT. X

Reſponſio ad tertiam quæſtionem in cap. quarto propoſitam de tempore confeſſionis.

TERTIA Quæſtio circa indulgentias propoſita de tempore confeſſionis, à multis ſoluitur dicendo, quòd ſufficit confeſſum eſſe illo anno: quia ſic intelligitur confeſſus ſecundũ præceptum eccleſiæ. Et licet hæc ſolutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non ſunt intelligenda ſecundum formam iuris: duo tamen ſibi obſtant. Primo, quia ſi iſta ratio eſſet in propoſito efficax, quum in forma indulgentiæ contineantur duæ conditiones ſimul, ſcilicet pœnitentiæ & confeſſionis, ſi tempus confeſſionis intelligitur ſecũdum formam iuris, tempus quoque pœnitentiæ intelligendum eſt ſecundum formam iuris. Conſtat enim præceptum pœnitentiæ ſicut & confeſſionis affirmatiuum eſſe, & non obligare, neceſſitatis articulo excepto, niſi pro loco & tempore, & eccleſiam ſic determinaſſe tempus vtriuſque ad ſemel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, ſi non obligatur tunc ad confeſſionem. Secundum quod magis vrget, eſt, quia ſi intelligitur confeſſus ſecundum formam iuris, vel quod idem eſt, ſecundum præceptum eccleſiæ, ſequitur vnum maxime abſurdum, hoc eſt quòd indulgentiæ non dantur niſi confeſſis ſingulis annis: quia ſoli iſti ſũt confeſſi ſecundum formam iuris, & ſoli iſti ſunt confeſſi ſecundum præceptum eccleſiæ, vt patet. Et conſequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violaſſet præceptũ eccleſię de confeſſione annua, non comprehenderetur ſub capacibus indulgentiæ datæ, conſtat enim hoc eſſe contra communẽ animi conceptionem omnium & ſapientum & fidelium. Quia igitur ſolutio iſta, vbi credidit extendere indulgentiam, reſtrinxit multum illam, ſi rationabiliter, & conſequenter loqui debet, ideo cum bona tantorum doctorum venia omittenda eſt. Et dicendum eſt cum ipſis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus confeſſionis eſt vnum & idem ad capeſſendam indulgentiam, quamuis diuerſa ratione neceſſarium: quia vera pœnitentia exigitur ex diuino & humano ſimul iure, confeſſio autem exigitur ex humana tantum autoritate: quia, ſcilicet ſtatuta eſt ſic indulgentiæ forma ab eccleſia, vnde Papa dare poſſet indulgentiam abſq; actuali confeſſione. Dicere autem, quòd forma indulgentiæ intelligitur de confeſſis non ſecundum formam iuris, aut præceptum eccleſiæ ſimpliciter & abſolute, ſed anno illo, voluntarium eſt, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec ſurda pertranſeundi ſunt aure, detrahentes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accuſantes, eo quòd eras æſtimantes quæſtum pietatem, apoſtolicas pulſabunt aures, & indulgentiam ad non iniunctas auferendi pœnitentias, confeſſiſque anno illo modo vere pœnitentes ſint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non fruſtra fuiſſe tantillum laborem, ſi occaſionem tanti fructus Chriſtiano populo contulerit, neq; enim ea ſcripſimus ratione, vt alios dirigeremus, ſed inter certa ambiguaque diſcernere ſat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotaſque fidelium mentes hinc potius excitandas ad petendas condignas ſecundum ſacros Canones à cõfeſſoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex paſſione Chriſti & ſanctorum ſoluãt Deo pœnitentias, quas prompto animo à ſeipſis pergendas poſtulauerunt, atque ſuſceperunt. Redirent ſiquidem hoc pacto aurea pœnitentium patrum ſecula.

Et hæc de indulgentiis dicta ſecundũ proprii ingenioli vires, ſaluo omnium melius ſentientium iudicio, ſufficiant. Romæ anno ſalutis 1517. Pontificatus S.D.N. Leonis X. quinto: ætatis vero meæ 48. die 8. Decembris.

A Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti vigintiſeptem quæſtionum. Opuſculum.

TRACTATVS SEXTVSDECIMVS de Indulgentiis, in ſex Quæſtiones diuiſus.

1 *Num indulgentiæ fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum.*
2 *Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.*
3 *Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccat.*
4 *Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis abſoluat a pœna debita peccatis apud diuinam iuſtitiam.* B
5 *Num indulgentiis liberentur defuncti a pœnis purgatorii.*
6 *Num Papa authoritate clauium dat indulgentiam animabus in purgatorio.*

QVAESTIO I.

De theſauro indulgentiarum.

VTRVM Indulgentiæ eccleſiæ fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum. Et videtur ꝙ nó. Primo, quia indulgentia non eſſet indulgentia ſeu remiſſio, ſed ſatisfactio & perſolutio uſque ad nouiſſimum quadrantem per aliorum opera.

Et ſequitur vlterius, quod omnes negant, ſcilicet quòd concedens tueretur ſe ad ſatisfactionem. Et probatur ſequela, quia ſic Papa non remitteret, ſed ſatisfaceret per alios. C

Secundo, quia ſic virtute clauium non fieret abſolutio, ſed translatio operum, contra verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris. Et vlterius, idem per claues ageretur quod de facto fit, quia ſi ſunt opera ſanctorũ in theſauro eccleſiæ, nó permittuntur otioſa à Spiritu ſancto, ſed de facto ſuccurrerent quibus poſſunt.

Tertio, Nulla ſanctorum opera ſunt relicta irremunerata, ergo. Antecedens probatur, tum quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, tum quia ſecundum hoc opera ſupererogationis non remunerarentur in ſanctis, ſed in nobis, ac per hoc minora eſſent remunerata & maiora nó. Et ſi dicatur, quod eadem opera ſunt etiam in ipſis ſanctis remunerata. Ergo nulla ſunt eorum opera irremunerata relicta.

Quarto, Nullus Sanctorum ſufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt ſuperabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentia. Antecedens probatur primo per illud Chriſti, Quũ feceritis omnia quæ ſcripta ſunt, dicite: Serui inutiles ſumus: ſed ſeruus inutilis non vltra, ſed citra feciſſe intelligitur. Secundo, per illud Matth. 25. quòd ſapientes virgines noluerunt communicare de oleo ſuo, timentes ne ipſis deficeret. Tertio, Omnis ſanctus debitor eſt Dei diligendi quantum poteſt, immo vltra quàm poteſt, ſed nullus id fecit aut potuit, ergo. Quarto, Sancti per martyriũ, quod eſt opus perfectiſſimum, non faciunt vltra quàm debent, immo vix faciunt quod debent, ergo multo minus in aliis operibus plus fecerunt, ꝙ̃ debuerunt. D

Quinto, quia ſine ſcripturis, doctoribus atque rationibus oppoſitum dicitur.

PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primo Aug. omnibus ſanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſed qui confitentur debita, non ſuperabundant, ergo.

Secundo autoritate Hier. tractantis contra Pela. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, inſ͛e, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo eſt ſanctus, ſi pro impietate ſua orat? Et ſi eſt impius, nó eſt ſanctus. Itaq; ſancti per orationem & confeſſionem ſuæ impietatis merentur ſibi non imputari peccatum. E

Tertio Aug. li. 2. Retra. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoſcitur. Negat enim ſanctus impleſſe perfecte mandata Dei, dicens, Magis ignoſcẽte Deo quàm implente.

Quarto, Aug. Confeſ. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, ſi remota miſericordia iudicetur, iuxta illud Iob, Si etiam iuſtum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

Quinto, ſecundũ Aug. nullus ſanctus in hac vita ſine peccato fuit, iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus quia peccatũ nó habemus, &c. ergo merita ſanctorum nulla ſunt ſuperflua.

Et ſi dicatur quòd ſanctis habentibus aliquod veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt, contra. Opus bonum optime factum eſt veniale peccatum, ergo, ſemper minus quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedens eſt ex Augu. vbi ſupra Omnia mandata implentur, &c. A

DEINDE arguitur, quòd dato quòd ſint ſuperflua ſanctorum merita, non prodeſſent, quia vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum alienũ, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec digne ab eccleſia reprenderentur, quia ſolutio pœnæ eſt vtiliſſimum eccleſiæ donum. Nec pie eccleſia egeret relaxando pœnas, caſtigare enim alios potius eſt pietatis, quàm remittere pœnas.

DENIQVE probatur, quòd merita Chriſti nó ſint theſaurus indulgentiarũ. Primo, q̃a aſſertio illa eſt ſine autoritate ſcripturæ. Et ſi aſſeratur autoritas Ro. eccleſiæ, remanet periculũ exponendi eccleſiam hæreticorũ irriſioni, dum nó poſſemus reddere rationem de hac, quæ in nobis eſt fide, atque ſpe.

Secundo, quia locũ habent primo inductæ rónes etiam hic, ſcilicet ꝙ indulgentiæ non eſſent indulgentiæ, ſed ſatisfactiones ꝑ alium, & tamẽ Canon dicit, ꝑ indulgentias pœnitentiales ſatisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dicit mutatur, ſed eneruatur. Et ſimiliter claues non ſoluerent, ſed transferrent pro alio, impium eſt autem dicere claues nó ſoluere, ſi ſoluunt, totũ ſoluunt, non transferunt. Et ſimiliter merita Chriſti de facto idẽ operantur, quia non ſunt otioſa. B

Tertio, quia inſignis fieret irreuerẽtia meritis Chriſti, ſi ſolũ pro pœnæ relaxatione expenderentur, cũ ipſe per ea fuerit exẽplũ omniũ martyrum, viliſſimum quippe eſt remiſſio pœnæ.

Quarto, ſanctus Tho. & Bona. dicũt opera noſtra bona meliora eſſe quàm indulgentias. & merita Chriſti expendi per indulgentias, et merita Chriſti eſſe multo meliora bona, quam opera noſtra bona, conſtat. ergo meliores ſunt indulgẽtiæ quàm noſtra opera bona, quod eſt contrarium primæ propoſitioni. Aut ergo indulgentiæ non ſunt merita Chriſti, aut omiſſis omnibus indulgentiæ ſectandæ ſunt, ſcilicet Chriſti merita.

Quinto, cõſulitur communiter à doctoribus, quòd poſt indulgentias nihilominus ſit ieiunandũ, quia nemo ſcit vtrũ odio, vel amore dignus ſit. Tunc ſic, Aut iſta ſententia eſt impia in Deũ & eccleſiam, aut merita Chriſti non ſunt theſaurus indulgentiarũ. Primo, quia ſic claues eccleſiæ nihil faciunt certi, quod eſt blaſphemia, & indulgentiæ eſſet incerta donatio, et per hoc impia illuſio ab eccleſia fieret, aut poſt indulgẽtiam ex meritis Chriſti, & ſanctorũ deberet quieſcere ab operibus ſuis. Secundo, quia ſi per indulgentias impẽduntur merita Chriſti & adhuc incertus ſum de remiſſione peccatorum, aut credo opera Chriſti applicata & donata mihi eſſe ſufficientia ad remiſſionem eius debito. Si credo, iam non eſt amplius ieiunandum, quia nó debeo mea opera meliora putare, quàm Chriſti opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur, quia merita Chriſti nulla proportione bonitatis excedunt opera noſtra, ac per hoc aut ipſa nó ſunt theſaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ ſũt omnibus operibus diuinorum præceptorum, niſi iniuria fiat meritis Chriſti. Sexto, quia ipſa appoſitio meritorũ ſanctorum minus colorat, quaſi merita Chriſti non ſufficiant. D

Septimo, Nulli datur gratia contritionis, quin ſimul ei dentur merita Chriſti, ergo ſine indulgentiis habet quis theſaurum meritorum.

Octauo, Si meritũ Chriſti eſt theſaurus indulgentiarũ, ergo remittet mortẽ eiuſque pœnas. Probatur ſequela, tum quia alioquin eſſet infirmus, tum quia potens eſt remittere pœnã æternã.

DEMVM arguitur: Si abſoluere in indulgentiis eſt diſpenſare theſaurum Chriſti, ergo aliæ etiam abſolutiones diſpenſabũt theſaurum Chriſti, & præcipue ab excommunicatione, quãdo quis particeps fit meritorum Chriſti, & eccleſiæ.

Præterea, Si abſoluere in indulgẽtiis eſt diſtribuere theſaurũ Chriſti, ergo ligare eſt includere vel colligere theſaurum Chriſti, quod tamen non ſpectat ad poteſtatem clauium, quia tunc omnis indulgentiarum actu hoc fit.

E IN OPPOSITVM Eſt ſententia ſacrorum Doctorum.

Ad euidentiam huius quæſtiõis monſtrandũ eſt, merita Chriſti & Sanctorum eſſe theſaurũ indulgentiarũ: & qua ratione hoc notũ ſit, & quid ſit, & propter quid ſit. Et quidẽ merita Chriſti & Sanctorũ eſſe theſaurum indulgentiarum, autoritate apoſtolica tenemus, in Extrauagãti ſiquidẽ Clemẽtis ſexti de pœ. & re. vnigenitus, dicitur de theſauro meritorum Chriſti. Quẽ quidẽ theſaurum per beatũ Petrũ cœli clauigerum, eiuſque ſucceſſores ſuos in terris vicarios commiſit fidelibus diſpenſandum, & propriis rationabilibuſque cauſis nũc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tã generaliter, ꝙ̃ ſpecialiter prout eum Deo expedire cognoſcerent: vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum, ad cuius quidem theſauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorũ merita adminiculum præſtare noſcuntur. Hæc ibi, poſt multa de ſuperabundantia meritorum dicta. Eſt autem ex duobus huius decretalis autoritas pẽſanda. Primo, ex decretis di. 19. in canonicis,

vbi epiſtolis decretalibus Romanorũ pontificum prima autoritatis locus poſt ſacrã Scripturam decernitur, & ibidem ca. 1. vbi extrauagantes apoſtolicæ defenduntur. Secũdo, ex eo ꝙ de vna parte ſacramenti pœnitentiæ, ſ. ſatisfactione docet, cõſtat namq; extra de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia ſacramentorum licere diſſentire ab eo quod Rom. eccleſia facit & prædicat, credendum eſt igitur, nec in dubiũ aut opinionem vertendũ ſic eſſe. Nec ſomniauit aut finxit ſibi Ro. eccleſia theſaurum iſtum indulgentiarum, ſed ex Scripturę ſacræ autoritate, certaq; inde ratione ſacrorum doctorum ſententia probatũ id habetur.

Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum & ſatisfactionem prælibanda eſt. Meritũ condigni (de hoc enim ſermo eſt) appellatur opus, ex quo operans dignus eſt æterna beatitudine, ita ꝙ debetur ſibi illa, iuxta illud Apoſtoli, Bonum certamen certaui, &c. & ſubditur, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dñs in illa die iuſtus iudex. Satisfactio autẽ appellatur voluntaria ſolutio pœnæ: tunc enim debitor pœnæ facit ſatis iuſtitiæ, quando debitam pœnam exoluit, adæquando enim ſolutionem debito, ſatis procul dubio facit. Nec meritũ & ſatisfactio adeo a ſe inuicem elongantur, vt non coeant ſæpe in vnum idemq; opus: nã de operibus ex charitate procedentibus loquẽdo, quãtum habet opus bonitatis, tantum habet meriti, & quantum habet mali pœnæ, tantũ habet ſatisfactionis. Verbi gratia, ieiunium vt opus bonum eſt meritorium, idemq; vt eſt pœnale eſt ſatisfactorium. Hæc eſt formalis differentia inter meritum & ſatisfactionem. Eſt & alia differentia quo ad efficaciam ſeu fructum, quoniam meritum non excedit perſonam quæ meretur ſolo Chriſto excepto, nullus enim poteſt mereri fœlicitatẽ æternam alteri, ſed ſibi ſoli, excepto Chriſto, qui meruit ſuis electis. Et ratio aſſignatur, quia gratia Chriſto data eſt gratia capitalis ſeu vniuerſalis, gratia autem reliquorum, eſt gratia partialis, meritum autem Chriſti & non aliorum per ſacramenta communicatur nobis & nos ſaluat. Propterea Paulus dicebat, numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli Baptizati eſtis? Satisfacere autem poteſt vnus pro altero, vt patet quum vnus implet ſacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, ꝙ ſanctorũ opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem ſuam in ipſis ſanctis, quoniam ipſis ſolis profuerunt, quatenus vero ſatisfactoria fuerunt, primam quidem ſoluerunt debitam pro illorum peccatis pœnam, deinde ſi plus pœnalitatis habuerunt, ꝙ̃ pœna ipſorum peccatis debita exigeret, remanſit illud plus tamquam ipſis Sanctis ſuperfluum. Et hoc plus eſt illud, qđ a quibuſdam vocatur irremuneratum in ipſis Sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipſius Sancti, ſed propter excellentiã ipſius perſonæ, quæ ſuperabundanter paſſa eſt voluntarie. Ex eo namque, ꝙ perſona patiens non habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit ꝙ ſatisfactiones ſuperfluæ non poſſunt in ipſis remunerari, ſeu rectius loquando, non poſſunt in ipſis habere effectum ſolutionis. Et qm̃ conſtat Sanctos multos multo plus paſſos, quàm ex peccatis ſuis debuerint pati, conſequens eſt, vt multa ſatisfactoria remanſerint ſuperflua ipſis Sanctis. Patet autem Sanctos ſatisfactorie plus exoluiſſe, quàm debuerant pro peccatis ſuis. Tum quia beata Virgo nulla ſatisfactione pro ſuis peccatis eguit quia nullum peccatum commiſit, & tamen ſatisfactoria multa ſubijt: eius enim vita cũctas illuſtrauit eccleſias: & de ipſius dolore ſcriptum eſt, Et tuam ipſius animã pertrãſibit gladius. Iob quoque teſtatur cap. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Et quis eſt tam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquoſque tanta paſſos martyres, omnibus illis pœnis indiguiſſe, vt ſatisfacerẽt pro pœna peccatis ſuis debita? Superfluũt igitur multa ſatisfactoria Sanctis vltra ingens pelagus ſuperfluentis ſatisfactionis Chriſti, qui pro totius mundi peccatis, vt Io. Euangeliſta teſtatur, ſatisfecit, vt etiã ex hoc patet, ꝙ ſi totus mundus poſt omnia peccata commiſſa baptizaretur, ſtatim meritorũ ſatisfactione Chriſti euolaret ad cœlum. Et tamen conſtat, ꝙ tanta hominum multitudo damnata indigna ſe reddens Chriſti ſatisfactione, ſuperfluere illam teſtatur, quæ pro omnibus ſufficeret. Quocirca ex meritis Chriſti & Sãctorum quatenus ſatisfactoria ſuperfluis, theſaurũ indulgentiarum conſtitui intelligito, ſi non vis errare. Et quidẽ ꝙ huiuſmodi opera Chriſti & Sanctorum ſatisfactoria remanſerint, declaratũ eſt: ꝙ vero remanſerint pro nobis, & quòd remanſerint diſpenſanda per militãtẽ eccleſiã, manifeſtari oportet.

Et primum, ſcilicet ꝙ ad hoc remanſerint huiuſmodi ſatisfactoria, vt nobis cõmunicata, pro nobis ſatisfacerent tanquam ſi ipſi Sancti viuentes ex intentione feciſſent, vt pœnas noſtris peccatis debitas ipſi exoluerẽt, monſtratur, tũ ex eo ꝙ non inania aut inutilia hmõi ſatisfactoria eſſe debẽt: eſſent autẽ vt ſatisfactoria infructuoſa, ſi proprio fructu (qui eſt ſatisfacere) eſſent priuata, nõ per accidẽs, puta quia deſunt hi, in quibus fructificẽt:

F ſed per ſe, quia, ſ. ſuapte natura omnia ſatisfactoria ſupererogationis eſſent infructuoſa, quæ nec in ipſis operantibus, nec in aliis affectum habere poſſent, eo ipſo ꝙ ſatisfactoria ſupererogationis ſunt. Tum quia vnitas eccleſiæ exigit, vt quælibet ſuorum ciuium, quæ poſſunt eſſe vtilia reipublicæ Chriſtianæ, ordinata a ſpiritu ſancto eccleſiam regente, ſint ad vtilitatẽ ipſius eccleſiæ. Conſtat autem ſatisfactoria ſupererogationis poſſe ad vtilitatẽ eccleſiæ cedere, vt patet ex eo, ꝙ per propriam intentionem ipſorum Sanctorum potuiſſent applicari hæc ad ſatisfaciendũ pro iſto vel illo eccleſiæ membro, debente ſatisfacere pro ſuis peccatis. Conſentaneum igitur rationi eſt, ꝙ hæc ſatisfactoria ſupererogationis facta a ſanctis, ad vtilitatem aliorũ membrorum eccleſiæ ordinata ſunt. Vtilitas autem propria eorũ eſt ſatisfacere pro aliis, ex quo pro his qui fecerunt, ſatisfacere non poſſunt, dixit autẽ, vtilitas propria, quia non ex communibus, ſed propriis iudicandũ eſt de rebus. Tum maxime, quia Paulus Apoſtolus ad

G Col. 1. hoc de ſuis ſatisfactoriis teſtatur, dicens, Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionũ Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Vbi clare videre potes, intentionẽ adimplendi in propria carne paſſiones deficientes paſſioni Chriſti ad conficiendam menſam a Deo deſtinatam pro eccleſia. Idem autẽ eſt iudicium de Paulo & aliis Sanctis, vt ex Augu. ſup Pſal. 68. afferẽte dictã Apl̃i ſententiã, patet.

Secundum autem, ſ. ꝙ theſaurus iſte meritorum, vt ſatisfactoria ſunt, diſpenſandus ſit per ſummũ Pontificem, facile manifeſtatur, qm̃ communis omni Reipu. eſt, vt illius princeps diſpenſator ſit communium bonorum illius Reipu. nã ſine omni contradictione, cui cura credita eſt ipſius Reipu. eidem quoq; credita intelligitur diſpenſatio eorum, quæ ad cõe bonum illius ſpectant. Huiuſmodi autem ſatisfactoria conſtat eſſe velut bona quædam cõia ipſius eccleſię, vtpote pro ipſa facta & relicta, vt patet ex dictis. Conſequens igitur eſt, vt ad eũ cotius eccleſiæ curã

H habet, ſpectet diſpenſatio dicti theſauri. Et quia ſolus Petri ſucceſſor præeſt toti eccleſiæ, ideo ad ſolum Ro. Pontificem ſpectat diſpenſare, non pro libito donare theſaurum iſtum. Et qm̃ per indulgentias remittitur pœna temporalis debita pro ſatisfactoria peccatorum, vt dicta Extrauagans dicit, nec Papa poteſt illam remittere ſine ſacramento eccleſiaſtico, niſi applicando ſatisfactoria aliorum ad iſtum, cui remittit, ideo apoſtolica ſedes in dicta Extrauagãte, & ſacri doctores Theologi Spiritus ſancti lumine illuſtrante, concludunt & rationabiliter dictum theſaurum diſpenſari per indulgentias Chriſti fidelibus, qui per charitatẽ Chriſti membra ſunt. Vnde euidentiſſime ſequitur, ꝙ indulgentia abſoluendo hunc a tanta pœna pro ſuo peccato debita, applicat illi tantũ ex dicto theſauro, de ſatisfactoriis quantũ æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & ſimul ſic opus miſericordiæ, remittendo hanc pœnam, & opus iuſtitiæ, applicando huic ſatisfactionem aliorum pro eo, ſic enim terreſtris Hieruſalem deſcen-

I dit de cœlo per imitationem, quoniã vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmiſſa.

AD PRIMAM obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd indulgentia ſecundum diuerſos ſuos actus diuerſis rationibus exprimitur: itam ſecundum ꝙ eſt abſolutio & remiſſio pœnæ, ſic iudicii actus eſt & dicitur, ſecundum vero ꝙ eſt applicatio ſatisfactionis ad hunc, ſic diſpenſatio eſt & dicitur: & ſecũdum ꝙ eſt ratio exolutionis pœnæ apud diuinam iuſtitiam per applicatã ſatisfactionem, ſic opus iuſtitiæ eſt & dicitur. Vnde breuiter reſpondetur, ꝙ indulgentia vt reſpicit hunc, cui conceditur, eſt remiſſio & relaxatio, quamuis vt reſpicit diuinam iuſtitiam, ſit ſolutio vſque ad minimum quadrantem. Eſt enim ſolutio, ſed non ad hoc, & iſtud eſt maximæ gratiæ, ꝙ ſoluatur debitum meum non a me. Nec hoc eſt mirum, aut nouum in myſteriis eccleſiæ, quum etiam in Baptiſmo omnia donari gratuita concedamus, eodem modo, ſcilicet vt omnia ſoluantur non per Baptiſmum, ſed per Chriſti meritum, quod illi per Baptiſmum communi-

K catur. Celerius dicam, Tanto vinculo nexit Deus iuſtitiam miſericordiæ, vt peccatis noſtris parcere ſic voluerit, vt tamen per vnigenitum ſuum Filium ſuæ iuſtitiæ ſatisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non ſolum debita remitteret, ſed ſatisfactorem daret. Nihil ergo ſecundum diuinę ſapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac miſericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam ſolutio per Chriſti, & ſanctorum merita ſatisfactoria. Argumentum vero procedit, ac ſi hæc duo eſſent incompoſſibilia, quæ vt dictum eſt, ſe conſequuntur ſecundum ordinem diſpoſitionis diuinæ, vt ex dictis clare patet. Ad vlteriorem vero ſequelam, ſcilicet, ergo concedens obligat ſe ad ſatisfactionem, dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quam probatur, quia hoc modo ſatisfacit per alios, reſpondetur, quòd ad bonum ſenſum admittendo, quòd Papa dando indulgentias, ſatisfaciat per alios, hoc eſt, applicat aliorũ ſatisfactionem, hinc etiam nulla ratione apparenti ſequitur, ergo Papa obligat ſe ad ſatisfactionem, aliud eſt enim applicare huic alienã ſatisfactionem,

nem, & aliud eſt obligare ſe ad ſatisfaciẽdum pro illo, ſicut aliud eſt volare, & aliud ſedere.

Ad ſecundum negatur, quòd ſic virtute clauium nihil fiat, ſiquidem non ſolum applicatio operum ſanctorum ad iſtum, ſed & abſolutio iſtius è pœna pro peccatis ſuis debita fit: vnde & verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, ad literam adimpletur. Et ſimiliter negatur, quòd ſic virtute clauium nihil fieret, niſi quòd de facto fit. Et ad probationem, quia merita ſanctorum, ſi ſunt, nõ relinquuntur e Spiritu ſancto otioſa, reſpondetur, quòd huiuſmodi ſanctorum merita ſatisfactoria ſunt facta pro eccleſia, & non determinata pro hoc vel illo, & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, niſi fuerint applicata ab ipſo Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur abſque applicatione, quæ ſunt communia, nec ſunt otioſa: quia ad hoc ſuapte natura ſunt ordinata, & applicata, vt non aliter operẽtur.

Ad tertium de operibus ſanctorum irremuneratis, dicitur, quòd communicando in abuſu vocabulorum, hoc eſt, accipiendo irremuneratum, prout ſumitur à ſic dicentibus, hoc eſt, non ſortita ſuum fructum in ipſis ſanctis. Sic inquam loquendo reſpondendum eſt, quòd opera bona ſanctorum dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet vt meritoria, & ſic omnia ſunt remunerata in ipſis ſanctis, vel vt ſatisfactoria: & ſic ea quæ ſupererogauerunt, nõ ſunt remunerata in ipſis ſanctis, ſed relicta ſunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, ſcilicet, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, quia de paſſionibus noſtris ſecundum ſubſtantiam operis, ſeu vt ſunt ex libero arbitrio intelligitur, remuneratio autem reſpicit opera & paſſiones vt ſunt ex charitate, ſeu gratia Dei. Non ſecunda: ſcilicet, Deus præmiat vltra condignum, tum quia de præmio operũ, vt ſunt meritoria, intelligitur ſententia illa, tum quia non ex defectu largitatis præmiantis, ſed ex excellentia ſancti operantis prouenit, quòd opus ſuum vt ſatisfactorium non remuneratur in ipſo Sãcto, hoc eſt, non ſatisfacit pro ipſo: quia ipſe non eſt debitor pœnæ pro qua ſatisfactio fit. Non tertia, ſcilicet, quòd opera ſupererogationis non remunerarentur in ipſis ſanctis, ſed in nobis, &c. quoniam opera ſupererogationis vt ſunt meritoria, remunerantur in ipſis ſanctis, iuxta verbum Samaritani, Quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Sed inquantum ſupererogant pœnalitates, ſic propter ipſorum ſanctorum excellentiam non poſſunt in ipſis ſanctis remunerari. Vnde patet nullũ inconueniens ſequi, ſed omnia conſonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro ſe ſatisfaciat, & ſi ſupererogat ſoluendo qđ nõ debet, non pro ſe, ſed pro alio ſoluat. Nec ex hoc, quòd dicimus eadẽ opa eſſe remunerata in ſanctis & in nobis, ſequitur, ergo nulla ſunt ſanctorũ opa irremunerata in ipſis. Nã quũ dicitur quædã eſſe Sanctorum merita relicta irremunerata, non fit diſtinctio operũ, quaſi quędã ſuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata, vt argumentum interpretatur, & male: ſed fit diſtinctio conditionum etiam vnius & eiuſdem operis. Et eſt ſenſus, quòd opera ſanctorũ inquantũ ſunt meritoria, ſunt remunerata in ipſis ſanctis, inquãtũ vero ſunt ſatisfactoria, ſunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod ſupererogauerũt. Vbi patet abſque controuerſia oĩa conſonare.

Ad quartum dicitur, quòd vir ſanctus poteſt iudicari dupliciter. primo inquantum operatur ex ſuo libero arbitrio, & nullus ſanctorum impleuit ſufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in exiſtente & aſſiſtẽte, & ſic quilibet ſanctus ſufficienter impleuit mandata Dei illos, quos obſeruaſſe eos laudamus. Et ſi cõtra hoc probatiões aſſiſtentis afferantur, reſpondet. Et ad primã dicitur, quòd ſi verba Domini integre afferantur, monſtrant oppoſitũ, nam Dominus dicit, Quũ feceritis omnia quæcũq; præcepta ſunt vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vbi vides, quòd dicendo, Quod debuimus fecimus, monſtrat eos impleſſe mandata ſufficienter. Non eſt autem verum, ſeruum, qui fecit quod debuit, inutilem citra feciſſe, quoniam ſi citra feciſſet, iã non feciſſet quòd debuiſſet. Sed verum eſt, quòd vt ſic non ſupererogauit, & propterea inutilis dicitur, qui enim non facit niſi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex iſta autoritate nihil aliud habetur niſi quòd ſancti ex hoc quod impleuerunt præcepta Chriſti, nõ ſupererogauerunt, cum quo ſtat, & quod ſufficienter mandata Chriſti implere potuerunt, & ſupererogare, vt ſic non ſolum fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Domini. Ad ſecundam dicitur, quòd oleum, quod ſapientes Virgines timuerunt ſibi non ſufficere, ad meriti conſcientiã ſpectet, & non ad pœnalitates. Ad tertium dicitur, quòd falſum eſſe conſtat præceptum de Deo diligendo obligare hominẽ plus quàm poſſit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum præcepiſſe aliquod impoſſibile. Falſum quoque eſt ſub præcepto de Deo diligendo, cadere quòd homo diligat quantum poteſt, intelligendo ſic, quòd ſi dilectionis aliquem actum poſſibilem ſibi omittat, quia, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus ſpe

A ctant ad opera ſupererogationis, vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra neceſſitatis caſum, perfectionis ſiquidem eſt hæc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hũc ſenſum quòd nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde ſuo, in mente ſua, in viribus ſuis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt ſonat non quid agere hic debemus, ſed quo tendere debemus, monſtrat ſecundum Auguſt. Vnde patet quòd ſancti impleuerunt hoc præceptum, & ſupererogauerunt. Ad quartam dicitur, quòd ſancti per martyrium extra neceſſitatis articulum faciunt plus quàm debent, quia ſupererogãt. Et rurſus in articulo neceſſitatis martyrium pro confeſsione fidei, ſupererogant ſæpe quo ad ſatisfactionem: dum plus patiuntur voluntarie quàm pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, quòd doctrina hæc ſuper ſcripturas & rationes & autoritates Roma. eccleſiæ, ſanctorumque doctorum fundatur. Et non ſolum

B temerariæ præſumptionis eſt contrarium dicere, verum indiſciplinatæ mentis eſt non acquieſcere tot aſſertis, vltra autoritatem ſanctorum Thomæ & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum ſequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quam philoſophia, non quærere certitudinem mathematicam, ſed eſſe rationi cõſentaneũ, ſimulque à communi doctorum ſententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere neceſſe eſt omnia.

AD PROBATIONES deinde ex autoritatibus ſanctorum reſpondendo dicitur, quòd cum hoc, quòd omnes ſancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quamdiu viuunt orare poſſunt, non quòd oporteat eos ſemper peccatum habuiſſe commiſſum, quandoque enim ſine omni peccato fuerunt, ſed quia quandoque peccauerunt, ſtat quòd multa ſupererogationis & meritoria ſatisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat ſibi peccata, fatetur ſe debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum eſt ex parte noſtra: quamuis ſecus ſit ſi ſecundum adiutam Dei

C gratiam ſancti iudicentur. Et ne ſæpius idem repetatur, diſtinguito, quòd ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primo ſecundum ſe, & ſecundum proprias vires, & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei, iuxta illud Iſaiæ, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Alio modo ſecundum gratiam Spiritusſancti in ipſis & operib⁹ ſuis tam informantem, quàm aſſiſtentem, & ſic implent mandata, & non ſunt debitores, ſed creditores, digni vita æterna ex ipſis ſanctis operibus ſuis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio: Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare quoniam ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et illud eiuſdem ad Tim: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet

D mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde prudẽtis lectoris erit diſcernere, quũ ſcriptura, vel ſanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus noſtris, ſecũdũ quòd ſunt noſtra: & ſecundũ quòd ſunt diuinæ gratiæ, omnia enim mala verificantur de nobis, & noſtris ſecundum quòd ſumus noſtri, vel ſunt noſtra, & rurſus ſimul infinita bona verificantur de eiſdem, vt ſunt diuinæ miſericordiæ, ac gratiæ, vt patet ex his ſcripturæ locis & multis alijs, quæ afferri poſſent. Et hinc habes ſolutionem huius & ſequentium, & ſimilium obiectionum: nam cum hoc, quòd omnes ſancti ſunt a ſe debitores, ſtat quòd ex diuina gratia operando, ſupererogent. Et ſimiliter, quòd ſint impij ex ſe, & orando ex diuina gratia mereantur non imputari ſibi impietatem. Et ſimiliter Deo ignoſcente, hoc eſt gratiam dante, implent mandata, non homine ex ſeipſo implente. Et ſimiliter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur, per gratiã impletur. Et ſimiliter ex vita hominum laudabili, ſi ſine gratia diuinæ miſericordiæ effectu, iudicetur. Et ſimiliter ſiquid iuſti

E habuero ſecũdum humanam iuſtitiam, iudicem meum deprecabor. Et ſimiliter omne opus bonum optime factum inquantum eſt ex nobis factum, peccatum eſt, ſicut pannus menſtruatæ, ſed quatenus ex Dei gratia eſt, nullum peccatum, ſed meritorium & ſupererogationum bonum eſt. Vnde ſi in quinta probatione intenditur, quod ſimpliciter & abſolute & non ſecundum quòd ex nobis eſt, omne opus bonum optime charitate factum, eſt peccatum veniale, non reſponſione, ſed ſenſu, aut igne opus eſt, nam ſecundum hoc beata Virgo in omni opere ſuo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam eſſe ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc ſequitur contra Apoſtolũ, indignitas operum ſuorum ad coronam ſecundum iuſtitiam diuinam. Et ex hoc ſequitur contra Ioannem Euangeliſtam, quòd etiam natus ex Deo, facit peccatum. Ecce his patet ſolutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

AD OBIECTA autem contra noſtram vtilitatẽ ex ſuperfluis Sanctorũ meritis, reſpõdetur. Et ad primũ, Vnuſquiſque

propriam mercedem, & ſm proprium laborem, dicitur, ꝙ vt patet, de mercede loquitur, merces autẽ merito reſpõdet, & nos idem dicimus ꝙ quilibet ſibi ſoli meretur. Nos autẽ de pœnarum remiſſione loquimur, dicentes ꝙ vnus poteſt ſatiſfacere per aliũ.

Ad ſecundum (quòd non digne expenderat illa eccleſia) dicitur ꝙ digniſſima expendit dum ſatiſfactoria pro ſatiſfactore expendit, neque enim poſſent dignius expendi. Et licet remiſſio temporalis pœnæ in comparatione ad dona ſpiritualis gratiæ ſit vile donum: eſt tamen proportionatum & commenſuratum donũ meritis Sanctorum, inquãtum ſunt ſatiſfactoria, quoniam vt ſic non niſi exolutiua temporalium pœnarum ſunt.

Ad tertium (quòd non pie ageret eccleſia) dicitur, ꝙ piiſſime mater eccleſia filiis ſuis remittit, quos Deus ex rationabili cauſa in adoptiuos filios computauit, non enim omne actu debet mater caſtigare filium, ſed omnia tempus habent.

AD OBIECTA denique contra theſaurum indulgentiarum ex meritis Chriſti, reſpondetur. Et ad primum iã patet ex dictis, quòd cum autoritate non ſolius Ro. eccleſiæ, ſed ſacræ Scripturæ, Sanctorum & doctorũ hoc dicitur. Et ſi ſolius Rom. eccleſiæ autoritate diffinitiua diceretur ſufficeret ad rationẽ reddendam de ea, quæ in nobis eſt, fide, non minus, quàm ſi autoritate generalis concilij diffinitum eſſet. Hæretici autem ſicut refutare poſſunt Rom. eccleſiam, ita & cõcilium. Nec hoc ego ſomnio: ſed Hier. ad Damaſum Papam dicit, Si Apoſtolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum ſe expetictur qui contradixerit. Et in concilio Floren. ſub Eugenio 4. accepta eſt profeſſio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. eccleſia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. eccleſia.

Ad ſecundũ iã dictũ eſt, vſq; ad ſubiunctã ex Canone autoritatẽ male allatã, quia textus non de indulgentiis, ſed de indulgentiis indiſcretis dicit, ꝙ ſunt eneruationes rõne indiſcretionis.

Ad tertiũ ſic dictũ eſt & probatum, quòd nulla ſit irreuerẽtia.

Ad quartum dicitur, quòd opera bona dicuntur eſſe meliora indulgentiis, hoc eſt, effectibus indulgentiarum, & non meritis Chriſti & Sanctorũ, quæ non ſunt indulgentiæ, ſed eorũ ſatiſfactoria ſupererogatio eſt efficacia indulgentiæ. Vnde proceſſus illius argumẽti aſſumit tot falſas propoſitiones, vel veras cauſaliter & non formaliter, vt non ſit mirum ſi ſeipſum interimit.

Ad quintum dicitur, ꝙ Conciliũ illud pium eſt, ꝙ claues eccleſiæ, ſicut & alia ſacramẽta, facere aliquid certi vel nihil certi, poteſt intelligi dupliciter. Primo, quantum ex ſeipſis: & ſic dicit ꝙ faciunt certum quid, & oppoſitum eſt impium. Alio modo p accidens, puta propter indiſpoſitionem materiæ, vel ſubiecti, & ſic contingit non ſolum claues eccleſiæ, ſed & baptiſmũ non habere certum effectum: puta, ſi adultus ſuſcipiat ablutionẽ occulto animo non ſuſcipiendi Baptiſmum: tunc enim nec characterem recipit. Et ſi cũ animo ſolum peccandi mortaliter accedat, licet characterem ſuſcipiat, gratiam tamen nõ ſuſcipit. Et ſic eſt in propoſito, quia propter ambiguitatem de diſpoſitione ſubiecti dubitamus de effectu clauium in iſto, & cum hoc ſumus certi ꝙ claues habent certiſſimum effectum in ſubiecto diſpoſito ad earum effectum, & ſimiliter indulgentia eſt certa donatio diſpoſitis ad illam. Vnde nulla eſt illuſio, ſi applicetur vere pœnitentibus, nec inſufficientia meritorum Chriſti & Sanctorum: ſed ex dubio de diſpoſitione ſubiecti, quæ conſiſtit in facto nõ hominis ſolius, ſed Dei miſerentis, donando verã contritionẽ, prouenit ꝙ non quieſcimus a noſtris pœnitentiis poſt indulgentias. Et quod ſecundo adiungitur, Aut credo mihi merita Chriſti applicata p indulgentiam eſſe ſufficientia, aut dubito, reſpondetur ꝙ plus oportet addere, ſ. ſuſcepta in me ſeu participata a me. Credo enim indubie merita Chriſti applicata per indulgentiã mihi, & participata a me, ſeu ſuſcepta in me, eſſe ſufficienter exoluentia debitas a me pœnas tẽporales pro meis peccatis: ſed dubito an ſint a me participata, quia dubito an ego fuerim diſpoſitus pro participatione illorum, hoc autẽ dubium eſt ſanctum. Et ruſus ſi credo me participaſſe, volo etiam addere meas ſatiſfactiones, non tanquã meliores ſatiſfactione Chriſti: ſed quia melius eſt duplici via ſatiſfacere, q̃ vna tantum, & plura bona ſunt ſatiſfactio Chriſti & mea, quàm ſatiſfactio Chriſti tantum. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Chriſti non ſunt indulgentiæ, ſed cauſæ indulgentiarum efficacia. indulgentiæ enim, quas conſequuntur Chriſti fideles, nihil aliud ſunt quam remiſſiones ſuarum pœnarum per merita Chriſti. Vnde ſicut remiſſiones pœnarum nõ ſunt præferendæ meritis Chriſti, nec præceptis Chriſti, aut eccleſiæ, ita nec indulgentiæ, & tamen cum hoc ſtare liquet, quòd remiſſiones fiant per merita Chriſti.

Ad ſextum dicitur, ꝙ appoſitio meritorum Sanctorum conſonat diuinæ diſpoſitioni, non ꝙ inſufficiẽs ſit Chriſti ſatiſfactio, ſed vt plura ſint in Chriſti corpore myſtico ſatiſfactoria. Sic enĩ docuit Apoſtolus: Adimpleo inquit, ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia.

Ad ſeptimũ dicitur, ꝙ nõ eſt hæc eccleſiæ doctrina, vt theſau-

F rus meritorũ Chriſti & Sanctorũ, ita cõmiſſus ſit eccleſiæ diſpenſanti per indulgentias, ꝙ ſine ipſis nõ diſpenſetur a Chriſto ſummo Sacerdote. Sed iſta cõſequentia nõ valet, Theſaurus iſte põt haberi ſine indulgentiis, ergo nõ habetur per indulgentias, ſtat enim ꝙ multis modis participari poſſit a Chriſti membris.

Ad octauum dicitur, negando ſequelam, non ex inſufficientia meritorum Chriſti: ſed propter diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem ex parte Dei, qui non ordinauit theſaurũ eccleſiæ ad remittendum pœnam mortis, & propter diſparitatem pœnarum ex parte noſtri. Pœnarum ſiquidem noſtrarũ quædam ſunt pœnæ naturales & quædam perſonales: hoc eſt, quædã conſequuntur nos propter peccatum naturæ, quod eſt peccatum originale, & quædam ſunt nobis debitæ propter actualiter peccata noſtra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reſeruantur vſque ad renouationem naturæ, quæ in reſurrectione fiet ex merito etiam paſſionis Chriſti, quoniam ipſe mortem noſtram
G viramque, ſcilicet animæ & corporis moriẽdo deſtruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias, quoniam ſpectãt ad tempus naturæ infectæ. Illæ vero, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias, præſens. n. vita tempus eſt purgandi non naturalia, ſed perſonalia: vnde etiam in Baptiſmo perſona, non natura ſanatur. Et quia mors cum ſuis pœnalitatibus eſt pœna naturæ, ideo merita Chriſti per indulgentias applicata ad pœnam mortis non ſe extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorum Chriſti, ſed ex natura pœnæ & ſtatus præſentis prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis ſequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna ſenſus pœna eſt de numero perſonalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud eſt loqui de meritis Chriſti ſatiſfactoriis abſolute, & aliud de eiſdem vt inperſunt ſacramentis, vt per indulgẽtias diſpen-
H ſanda relinquuntur, ipſa enim abſolute in ſacramentis tollunt pœnam damni & ſenſus æternam, potius per viam concomitantiæ, q̃ per viam ſatiſfactionis. Reconciliando quippe hoſtem in Dei filium adoptiuum, ſequitur quòd non hoſtili pœna puniendus eſt, quod eſt tollere pœnam æternam. Soli enim hoſtes exterminatrice pœna digni ſunt: Filij enim caſtigandi, purgandi ſuapte natura relinquuntur. Theſaurus autem indulgentiarum Chriſti, merita vt ſatiſfactoria exhibet.

AD demum obiecta contra hoc quòd abſolutioni, quæ fit p indulgentias annectitur diſpenſatio theſauri meritorum Chriſti & Sanctorum, reſpondetur. Et ad primum dicitur, ꝙ non eſt par ratio de actu abſolutionis in indulgentiis, & de aliis abſolutionibus, ſiue a cenſuris, ſiue aliis ſine ſacramenti exhibitione. Tum quia abſolutio iſta reſpicit tertiam ſacramenti pœnitentiæ partem, i. pœnitentialem ſatiſfactionẽ (ſupplet enim eam) Chriſti autem merita directe ad ſacramenta reſpiciunt: reliquæ autẽ
I abſolutiones non reſpiciunt partem aliquã ſacramẽti alicuius. Tum quia abſolutio iſta eſt a pœna debita apud diuinam iuſtitiã in hac vita vel alia, aliæ vero abſolutiones ſunt a pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, ꝙ ad iſtas remittendas ſola poteſtas Papæ ſufficiat & efficiat, ad illas vero vltra poteſtatẽ in Papa exigatur & diſpoſitio ſubiecti per veram pœnitentiam, & meritorum Chriſti diſpenſatio, non ad libitum applicatio, quoniam miniſtri non eſt remittere pœnas principali debitas, niſi diſpenſando Sic enim nos exiſtimet homo (inquit Apoſtolus) vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ ſicut in ſacramento pœnitentiæ claues reſpectu peccatorum actum quidem ſoluendi exercent poſitiue, ligandi autẽ negatiue quo ad clauem potentiæ, quãuis poſitiue ad vtrũq; ſe habeat clauis ſcientiæ, ita in indulgentiis inuenitur, ꝙ clauis ſcientiæ poſitiue decernit ſolutionẽ & ligationẽ. clauis vero poteſtatis poſitiue quidem abſoluit, negatiue autem ligat, quia ligare hic ſicut & in peccatis, non eſt aliud quàm nõ
K abſoluere ex iudicio & autoritate clauis ſcientiæ. Vnde non ſoluere abſolute non eſt actus clauis, qui eſt ligare, ſed ex iudicio clauis nõ ſoluere eſt ligare, qui actus eſt clauiũ. Et per hoc patet ꝙ licet effectus ſolutionis & ligationis fit ſine clauibus ipſum tamen ſoluere, vel ligare non eſt in militante eccleſia ſine clauiũ exercitio. Auguſtæ, die 7. Octob. an. 1518.

QVAESTIO II.

Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.

QVæritur, vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias ſit imperfectionis. Et videtur quòd ſic. Primo, quia actus non meritorius eſt imperfectionis: ſed acquirere indulgentiam non eſt meritorium: ergo, &c.

Secundo, quia indulgentiæ ſunt relaxationes pœnarum debitarum,

tarum, perfectorum autem eſt pœnas amplecti, non fugere, quoniam ſitiunt crucem Chriſti, vt de ſanctis Andrea, Laurentio, & Vincentio legitur.

Tertio, quia ſecundum doctores ſacros, habens indulgẽtias melius facit ſi per ſeipſum adimplet iniunctam pœnitentiam, q̃ ſi propter indulgentias omittat illam, perfecti autem æmulantur charisimata meliora, imperfectorum igitur eſt, indulgentiis incumbere.

Quarto, quia indulgentiæ non proſunt, niſi ad relaxationem pœnarum canonicarum: ſed nõ niſi criminoſis publice imponuntur canonum pœnę, quia ſunt publicę pœnitentiæ partes: ergo non eſt niſi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

AD huius euidantiam ſciendum, quòd indulgentiarum fructus proprius eſt ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis peccatis debitam ex pœnis Chriſti & ſanctorũ, ſecundum traditionem Eccleſiæ Rom. vt patet in Extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorũ pont. apoſtolicis literis. Hac autẽ ſuppoſitione facta (in alia quæſtione adhuc magis probanda, q̃ in tractatu de indulgentiis firmauerimus) conſequenter dicendum eſt, ꝙ quum actus iſte, qui eſt ſatisfacere per alium, nõ ſit ex ſuo genere malus, nullam enim deordinationẽ importat, nec habet imperfectionem moralem annexam, quũ cum feruẽti charitate & promptiſſima voluntate per ſeipſum ſatiſfaciendi, ſtat quòd tali modo. ſ. per ſanctorum pœnas velit ſatiſfacere, & nihilominus operibus ſanctiſſimis tanto magis intendere, quanto liberior a debita pœna, & gratior eſſe debet propter hoc cumulatum beneficiũ. Sed eſt actus de genere bonorum moralium, eſt enim appetitu recto appetibilis, vt pote ablatiuus impedimẽtorum ad cœleſtem patriam. Pœnę enim peccatis debitæ impediunt ingreſſum ad æternam beatitudinem, vnde tantũ oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibꝰ debitis pro ſuis peccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum ſtatum aſſequantur. Nec ſolum eſt moraliter bonus, ſed etiam meritorius, ſi fructuoſus eſt, quũ non niſi exiſtentibus in charitate indulgentiæ proſunt, vt ipſa conceſſionis forma monſtrat, dicendo vere pœnitentibus: omnes autem actus humanos ex charitate procedentes meritorios eſſe conſtat. Nec ſolum eſt meritorius æternæ vitæ, ſed conſonus etiã perfectis viris, quũ continue ſuſpirantibus ad cęleſtem patriã, & cupientibus diſſolui & eſſe cum Chriſto, conſonant omnia recta acceleratiua cęleſtis ingreſſus, conſtat autem exolutionẽ pęnarum debitarũ pro peccatis acceleratiuam eſſe cęleſtis itineris, quũ impedimenta ingreſſus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, ꝙ dare operã indulgentiis, eſt actus cõis perfectis & imperfectis in charitate conſtitutis, ſi pęnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt. Et confirmatur, quia omnibus quantumcũq; perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, in quorũ numero conſtat eſſe debitũ pęnæ pro peccatis, quod autem conſonat petere, conſonat & quærere. Conſonat igitur etiã perfectis, quærere debitum pęnæ pro peccatis ſuis debitæ exolui per ſatiſfactoria opera Chriſti & Sanctorum.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, ꝙ ſermo doctorum dicentium indulgentias non eſſe meritorias, eſt formalis, & verus formaliter intellectus, hoc eſt, ꝙ indulgentia, vt ſatiſfactoria non eſt meritoria. Cõmune eſt enim ſatiſfactoriis omnibus (ſiue per ſeipſum homo ſatiſfaciat, ſiue per aliũ viatorẽ, vel ſanctum) ꝙ meritoria non ſunt formaliter ſumpta, hoc eſt, vt ſatiſfactoria. Et ratio eſt in promptu, quia ſatiſfacere, nõ eſt aliud, q̃ liberari a debito: ex hoc autem, ꝙ aliquis a debito liberatur, non meretur: vnde & in purgatorio quilibet ſatiſfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, ꝙ indulgentia quæ quo ad fructũ ſatiſfactionum per aliũ, hoc eſt, Chriſtum & ſanctos ſonat, non eſt meritoria, ſtat ꝙ aliquid facere pro indulgentia ſatiſfactoria, ſit meritorium, non ſolum ex genere operis (puta ſubuenire eccleſiæ, aut orare) ſed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc vt impedimenta ſui ingreſſus ad æternam vitam tollantur. Et hoc conſonare perfectis, manifeſtum eſt.

Ad ſecundam dicitur, ꝙ perfectorum eſt pœnas promotiuas ſui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autẽ ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, non eſt perfectorũ tenere, ſed q̃ citius fieri poteſt, liberare ſe ab illis, vt expeditus ſemper inuculatur pro cęleſtis patriæ ingreſſu. Conſtat autẽ pęnas pro peccatis debitas eſſe ex propria culpa impeditiuas ingreſſus cæleſtis, & ideo a perfectis per ſe, vel p alium citius ſunt exoluẽdæ.

Ad tertium dicitur, ꝙ nihil obſtat dictis conſilium de meliori bono: ꝙ ſcilicet melius facit conſequutus indulgentiam, ſi per ſeipſum ſatiſfacit. Nam proculdubio melius eſt duobus modis ſatiſfacere, q̃ vno, ſ. per alium, & per ſe. quam per alium tantum. Et rurſus, per alium ſatiſfit ſolum, ſed per ſeipſum, & ſatiſfit & medela adhibetur, pœnitentia enim per ſeipſum impleta, eſt non ſolum ſatiſfactio, ſed medicina. Cum his enim ſtat, ꝙ perfecti æmulando charisimata meliora, ſectentur etiam indulgentias, vt expediti ſint ad vitam æternam.

Ad quartum dicitur, ꝙ multa falſa continet. Primum eſt, ꝙ indulgentiæ non proſint niſi ad relaxationem pœnarum, quæ p Canones pœnitentiales impoſitæ ſunt, patet enim hoc eſſe falſum ex ipſa forma conceſſionis, ſonantis remiſſionem pœnarũ iniunctarum, iniunctæ autem ſunt ſiue ſecũdum Canones, ſiue ſm arbitrium confeſſoris. Aliud falſum eſt, ꝙ pœnæ canonum pro ſolis criminibus publicis imponi poſſunt, quum conſtet in foro pœnitentiali poſſe imponi, vt pro ſecretis ſecrete pœnitentiam agant. Aliud falſum ſubintelligit, probatũ in alia quæſtione, ſ. quòd ſub pœna canonum non includatur etiam pœna ſimpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam eſſe talem, ꝙ non iudicet Deus bis in idipſum, iudicaret autẽ bis, ſi ſemel per ſeipſum, & ſemel per ſuum vicarium, temporalem pœnam ſatiſfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, ſi pœnitẽtia a ſacerdote ſecundum canones impoſita, non euacuaret pro ſua portione pœnam ſatiſfactoriam apud Deum. Et hinc eſt quartũ falſum, ſ. ꝙ remiſſio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non ſit remiſſio pœnę debitæ pro ſatiſfactione peccati apud Deum, vt in alia quæſtione manifeſtauimus. Quocirca cuicunq; obnoxio pœnæ temporali pro ſatiſfactione cuiuſq; actualis peccati proſunt indulgentiæ, ſiue ſint iniunctæ ſecũdum Canones, ſiue confeſſoris arbitrio. Et etiã ſi non ſunt actu iniunctæ, dummodo eccleſia ſeruatis ſeruandis in forma indulgentiæ etiam ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: vt alias hoc, ſcilicet de non iniunctis, manifeſtabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam ſani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quam non impediti in charitate conſtituti, tãi poſſunt eſſe alicuius pœnæ temporalis pro ſatiſfactione ſuorum actualium peccatorum, ideo nullus excipitur a fructu indulgentiarum, qui voluerit earum particeps fieri, rariq; videntur eſſe adeo ſatiſfacientes per ſeipſos, qui non egeant indulgentiis, qui tamen tutius agunt ſi per indulgẽtias etiam a debitis ſe abſolui curent. Auguſtæ, die 2. Octobris. 1518.

DVBIVM III.

Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet.

QVAERITVR, vtrum occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet. Et videtur quòd ſic.

Primo, quia agit contra ordinem diuini præcepti, quo quis primo ſeruare tenetur præcepta, ſeu mãdata Chriſti, quam acquirendis vacare indulgentiis, vtpote quia hoc non eſt mandatum, ſed voluntarium.

Secundo, quia talis agit cõtra illud Ioan. Si quis viderit fratrẽ ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? 1. Ioan 3. Et ſi dicatur quòd ſola extrema neceſſitas obligat ad mortale: contra, tum quia ſm hoc charitas nunquã vel rariſſime locũ haberet operandi, tum quia quilibet in neceſſitate conſtitutus, vellet non ſibi expectari neceſſitatem extremã, ſed prius ſubueniri: ergo hoc idẽ ſeruandũ eſt in aliis.

AD euidentiam huius conſiderandum eſt, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis actus humanus ſit peccatum, non ſufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, ſed ſoli ſumma boni actus effugerent rationẽ peccati, ſed exigitur quòd ſit inordinatus, niſi enim a diuino ordine declinaret, peccatum non eſſet. Deordinatio autẽ actus effuſiuæ pecuniæ ſicut & cæterarũ moraliũ actionum, tunc tantũ eſt, quum vel non ſea, vel ad id quod nõ debet, vel quum nõ debet, &c. impẽditur pecunia, niſi enim aliqd quod debuerat adeſſe, deſit, aut qd debuerat abeſſe, adſit, peccati rõ non ſoluatur, quocirca ad debitã rationem oportet ſpectare peccati iudiciũ. Et hinc ſit, vt licet melius faceret q̃ pecunias ſuas in eleemoſynas daret, q̃ ſi expenderet eas in humanis officiis defunctorũ, quæ ſunt conſolationes viuorũ, nõ iã peccarat expẽdens eas pro honorabilibus exequiis, quia nõ tenetẽ illas pecunias dare pauperibus, & actus exequiarũ humanus iuxta ſtatũ perſonæ & patriæ morẽ nõ eſt deordinatus. Vnde in ppoſito, quũ dare eleemoſynã ſit præceptũ affirmatiuum, obligans tantũ pro loco & tpe. ſi in caſu loquimur, quo præceptũ de eleemoſyna obligat, non eſt dubium, ꝙ negans illam vt det pro indulgentia peccet, non enim ſunt facienda mala, vt veniant bona. Si autẽ ſumus extra caſum, in quo præceptũ de eleemoſynæ obligat, quãuis pauper occurrat petens eleemoſynam, licite poteſt quis omittere eleemoſynã dare pro indulgentia nõ minꝰ q̃ poſſet illam ſimpliciter omittere, & quam poſſet pecuniam illam in vſus ſuos conuertere. Vnde Dominus Mariã a diſcipulis defendit, obiicientibus ꝙ pretioſum vnguẽtum, quo multis potuiſſet ſubueniri pauperibus in vnum humanũ vſum perduxerit

affirmans quòd bonum opus operata eſt. Vbi ex ſubiuncta ratione, Pauperes enim ſemper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro inſtāte commoditate, licitum eſt omiſſo pro tunc maiori ex ſuo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim ſpectat, quòd pauperes ſemper adſunt, ipſe autem non ſemper.

AD PRIMAM autem obiectionē dicitur, quòd ordo præceptorum ad conſilia eſt in præcepto tunc tantum, pro quando præceptū affirmatiuum obligat extra tempus: ſiquidem pro quo obligat, liberum eſt cuique conſilia ſequi. Sic autem eſſe in propoſito ſupponitur. Ad ſecundam negetur, quòd talis agat cōtra doctrinam Io. Euan. quia Ioannes loquitur pro quando præceptum affirmatiuum obligat: certo autem certius conſtat, quòd nō quælibet neceſſitas fratris viſa conſtituit tempus, pro quo præceptum eleemoſynæ obligat. Vnde gloſſa ibidem dicit in verbo neceſſitatem, victus vel veſtitus. Multi autem ſunt pauperes habentes victum & veſtitum, vt patet de Gabelo apud Thobiam. Et rurſus gloſſa ibidem de ſubſtantia ſuperflua exponit dicens. Si ſuperflue non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet neceſſitate fratris, nec de quolibet habente ſubſtantiam huius mundi: ſed de ſuperfluam ſubſtantiam habente, iuxta verbum Domini: Quod ſupereſt, eleemoſynam date. Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis tenear dare eleemoſynam, ſi recta ratio moralium actuum regula eſt. Vtrum autem ſola extrema neceſſitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quæſtio ē: & alibi memini me ſcripſiſſe poſt Beatum Tho. quòd quantum eſt ex parte neceſſitatis pauperis, ſola extrema neceſſitas determinat tempus, pro quo præceptum de eleemoſyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema neceſſitas non intelligitur, quando prope mortem homo eſt: tunc. n. non poteſt ſibi ſubueniri, ſed quando eſt adhuc tempus vtiliter ſubueniēdi, nec apparet alia via, qua illi ſubueniatur, ſi a me nō ſibi ſuccurritur, tunc enim neceſſitas eſt extrema, licet longe ſit a morte. Rurſus licet neceſſitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemoſynam: magna tamen neceſſitas viſa a potente ſine ſuo incommodo ſubuenire, rationabiliter tenet, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim ſm Philoſophos in actibus bonis, quòd eſt prope medium, ad virtutis actum ſpectat, ita in oppoſitis non ſolum qui totaliter declinat, peccat, ſed etiam qui prope ad vitium appropinquat, & ſecundum Theologos non ſolum qui contra præceptum, ſed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter iſtam latitudinem, quæ neceſſitas proximi viſa, quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dicit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifeſte aſſerit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis aſſertiue intellecta verba illa, ſecluſa ſuperfluitate bonorum, de extremæ neceſſitate accipienda ſint: quoniam tunc tantum debita negatur ſubuentio in notabile damnum proximi vergens, & propterea fit contra charitatē proximo debitam. Extra hanc autem neceſſitatem, aut ſubuentio non eſt ad hoc debita, aut non eſt illatiua damni notabilis proximo. Et ſic non fit contra charitatem debitam, ſed est præter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primo, quia ſecundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi: negatur ſequela, quoniam charitas etiā ſine præcepto operari poteſt, & frequentiſſime eleemoſynæ opus operatur. Et quum dicitur ſecundo, quia quilibet vellet ſibi extra neceſſitatem extremam ſubueniri: conceditur, ſed negatur ſequela, ergo ſubuentio eſt in præcepto. Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit ſub præcepto, vt alii nobis faciant, quilibet enim vellet nunquam ſibi mendacium dici, non tamē propterea ſequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptū, & ſic de aliis. Auguſtæ die 7. Octobris, 1518.

QVAESTIO IIII.

Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis abſoluat a pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam.

QVAERITVR, Vtrum indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis, abſoluat a pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam. Et videtur quòd non. Primo, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, ſicut non obligant niſi in foro eccleſiaſtico, ita earum abſolutio non eſt niſi in foro eccleſiaſtico.

Secundo, quia pœnitentia voluntaria, de qua Chriſtus dicit, Pœnitentiam agite, eſt de præcepto Chriſti & de eſſentia pœnitentiæ ſpiritualis, ac omnino de neceſſitate ſalutis, & conſequenter non eſt in poteſtate ſacerdotis cuiuſque dimittere illam. Eſt enim mortificatio paſſionum & crux portanda poſt Chriſtum.

Tertio, quia poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt: ſed Papa

F non poteſt ligare niſi ad pœnam canonicam: ergo non poteſt abſoluere niſi a pœna canonica.

Quarto, ſatisfactio ſacramentalis non dicitur ſatisfactio, quia ſatisfaciat pro culpa ſimpliciter, ſed quia ſatisfacit ſecundum ſtatuta eccleſiæ: ergo abſolutio ab illa non eſt abſolutio a ſatisfactione ſimpliciter. Antecedens probatur: quia Deo pro culpa ſatis fit per pœnam mortificationis propriæ, & huiuſmodi.

IN oppoſitum autem eſt communis eccleſiæ ſenſus.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd pœnæ canonica, hoc eſt iniuncta a ſacerdote in confeſſione ſacramētali, & pœna ſatisfactoria pro culpa ſecundum diuinam iuſtitiā, non ſe habent ſicut duæ pœnæ, ſed ſe habent ſicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confeſſione facienda editum à Deo & ab eccleſia, non præcepit duplicem confeſſionem, ſed ſe habet eccleſiæ præceptum ad diuinum,
G vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcepit Deus, præcipit eccleſia: ſed Deus præcepit, quòd confiteamur non determinando tempus, eccleſia idem præcipiendo determinat tempus, ſcilicet ſingulis annis: vnde vna & eadem eſt confeſſio præcepta a Deo & eccleſia. Et proculdubio vnica cōfeſſione implet, quilibet præceptum Dei & eccleſiæ: ridiculum quippe eſſet ſemel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur eccleſiæ. Simile quid eſt videre in propoſito, nam pro peccato commiſſo, puta periurio, tenetur ex diuino præcepto homo ſatisfacere, ſed non determinate per iſtam vel illam pœnam, nā poteſt ſatisfacere per eleemoſynam vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione ſacerdotis imponentis ſatisfacere per determinatam pœnam, puta ieiunium ſeptem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram ſatisfactoriam apud Deum, & alteram ſatisfactoriam eccleſiæ: ſed implendo iniūctam ab eccleſia, ſatis fecit Deo & eccleſiæ, vel
H pro tota pœna debita illi peccato, ſi impoſita a ſacerdote adæquet debitam ſecundum diuinam iuſtitiam, vel pro parte illa quæ correſpondet impoſitæ, ſi pœna impoſita minor eſt illa, quæ ſecundum diuinam iuſtitiam determinanda erat. Nec hæc voluntate dicimus: ſed euidenter monſtramus diſcurrendo per omnes actus præceptos ab vtriſque, ſcilicet Deo & eccleſia, vt patet in præcepto de obſeruatione feſtorum, & præcepto de obſeruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem eſt quod a Deo eccleſiaque præcipitur, ab illo indeterminate, & ab ista determinate, & dum eccleſiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et ſimile eſt in aliis. Quocirca, Deo eccleſiaque idem præcipientibus, vnus atque idem actus fit debitus duplici vinculo, ſcilicet Dei & eccleſiæ. Et propterea putari poteſt, quòd ſi iniuncta pœnitentia relaxetur per indulgentiam, non remittitur pœna ſatisfactoria ſimpliciter & abſolute, ſed ſolum vt eſt debita ex vinculo eccleſiæ, & propterea remanet, vt eſt debita ex vinculo diuinæ iuſtitiæ. Sicut quum
I Papa relaxat ieiunium alicui perſonæ, non concedit illi, quòd nō impleat Dei ſeu naturæ præceptum de ieiunio, ſed quòd non arctetur ex vinculo eccleſiaſtici præcepti ad ieiunium. Et ſecundū hanc viam ſicut ligat ſacerdos ad pœnam nouum adiiciendo vinculum, determinandoque per qualem quantamque pœnam ſatisfacere debet pœnitens, ita abſolueret per indulgentiam tollēdo vinculum eccleſiæ & determinationem ad talem pœnam. Fallitur autem opinio hæc in hoc, quòd non diſcernit inter abſolutionem per viam indulgentiæ & abſolutionem per viam licentiæ. Abſolutio enim per viam licentiæ communis eſt omnibus principibus eccleſiaſticis & ſecularibus, dum quilibet poteſt ſoluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iuſſa a ſe adimplere, & de huiuſmodi abſolutione verificatur licentia ieiuniorum & ſimilium. Sed quòd non ſit talis abſolutio per indulgentias, patet ex eo quòd innititur illi priuilegio Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram: certum eſt enim abſolutionem conceſſam per hoc priuilegium, non eſſe illam, quæ communis omnibus principibus eſt, ad quam non eſt opus priuilegio,
K ſed ſtatim vt quis eſt princeps, habet illam. Amplius abſolutio per modum licentiæ, extendit ſe indifferenter ad ſingula poſitiui iuris: poteſt enim ita relaxare obſeruationem vnius præcepti iuris ſicut alterius, vt patet. Abſolutio autem Petro conceſſa ex priuilegio Chriſti, habet pro materia ea quæ regni cælorum ſunt, dicente Chriſto, Tibi dabo claues regni cælorum, & ſpecialiter culpas, vt patet ex verbo Chriſti: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Chriſti Matth. 18. Vbi quum dixiſſet, Si eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus, ſubdit, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram, &c. Amplius, ſi indulgentiæ non eſſent niſi relaxationes vinculi a ſacerdote vel canone impoſiti, decepta eſſet vniuerſitas fidelium, credentium non ſolum vinculum, ſed ipſas pœnas remiſſas eſſe. Alio ergo modo abſolutionem per indulgentias fieri, eo conuincitur, quòd indulgentia vere acquiſita, tenet communis eccleſiæ & doctorum ſenſus, ſatisfeciſſe hominem

nem illum, ac ſi pœnitentiam correſpondentem illi indulgétiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifeſte ſequitur, quod indulgentiæ abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis, abſoluunt nó ſolum a vinculo per ſacerdotem, aut canonem appoſito: ſed etiam a pœna té porali debita ſecundum diuinam iuſtitiam peccato, quanta correſpondet illi acquiſitę indulgentię. Nec eſt parui momenti ratio ſumpta a communi ſenſu eccleſiæ & doctorum ſacrorum: ſed eſt tantę autoritatis, vt non niſi temere liceat ſentire oppoſitú. Et confirmatur ſententia hæc, quoniam ſic vere relucet operatio priuilegii Petro conceſſi, Quodcunque ſolueris ſuper terram, abſoluere enim a pœnis peccato debitis in foro diuinæ iuſtitiæ, non principis, non iuris humani, ſed diuinæ eſt poteſtatis Petro communicatę a Chriſto. Amplius, Clemens 6. tradidit expreſſe quòd indulgentia remittit pœná temporalem pro peccato debitam, vt patet in Extrauagáte ab orbe acceptata de iubilæo quinquageſimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. cap. Vnigenitus. Nó licet autem cótra Apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire. B

AD primam ergo obiectionem dicitur, quòd pœna iniuncta ab homine, ſeu canone eſt duplex: quædam ſimpliciter appoſita ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiuſmodi. & hæ non ligant niſi in foro eccleſiaſtico. Quædam vero ſunt appoſitæ ab homine ſeu canone, quoad appoſitæ ſolum ad quantitatem & qualitatem, vt ſuppoſitas pœnas euacuent. Et iſtæ obligant partim in ſolo foro eccleſiæ, pro quanto non tenetur niſi in hac vita implere illas qualitates: & partim ſimpliciter apud Deú pro quanto ſi non ſecundum iniunctas qualitates ſatisfecit, tenetur ſatisfacere apud diuinam iuſtitiam in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuiſſet, ſi ſecundum iniunctas ſatisfeciſſet. Vnde ſicut pœnitentia ſacramentalis obligat in foro Dei, ita abſoluit in foro Dei.

Ad ſecundam dicitur, quòd eccleſia poteſt abſoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit eccleſia humana, ſed diuina autoritate ſibi conceſſa ex priuilegio, Quodcunque ſolueris: Petrus enim vt vicarius, & miniſter Chriſti agit autoritate Chriſti. Nec mirum, ſi poteſt abſoluere a pœna debita ex præcepto Chriſti, & ad quam obligat interior pœnitentia; & quæ eſt de neceſſitate ſalutis, quia poteſt abſoluere a culpa, quæ tantum excedit pœnam, vt Iudæi dixerint. Quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus? Sacerdos enim miniſterialiter abſoluit à culpa, & remittit peccata confitentium ſibi dicente Chriſto: Quorum remiſeritis peccata: remittuntur eis. Et multo magis poteſt Chriſti miniſter abſoluere à pœnis: quum enim culpa & pœna impedimenta ſint regni cœlorú, quia & nihil coinquinatú intrabit in illud, & abſterget Deus omnem lacrymam, nec dolor erit vltra, &c. Ad claues regni cœlorum ſpectare neceſſe eſt vtrunque impedimentú tollere, alioquin aperire regnum cœlorum fidelibus non ſufficerent. Conſtat autem ſufficere in patiente diſpoſito, & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca, pœna ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de neceſſitate ſalutis æternæ habenda implenda erat, per indulgentiæ abſolutionem vere acquiſitam ſublata, deſinet talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex hoc ſalutis æternæ, quia iam ſatisfecit per aliam viam, ſcilicet per abſolutionem indulgentiæ, & hoc Chriſti autoritate per ſuum miniſtrum rite exequutam. Quod autem dicitur, quòd pœnitétia, ad quam tenetur peccator, eſt crux Chriſti: & mortificatio paſſionum: iam a priſcis ſolutum eſt doctoribus dicentibus, quòd pœnæ inquantum ſunt medicinæ paſſionum, non ſupplentur per indulgentias, & propterea debemus etiam indulgentiis acquiſitis pœnitentiam agere, vt medicinam paſſionum noſtrarum. Inquátum vero ſunt ſatisfactiuæ pro peccatis commiſſis, ſic ſupplentur per indulgentias. Et ſimiliter eſt diſtinguendum de cruce poſt Chriſtum portanda, & ſimilibus.

Ad tertiam dicitur, quòd propoſitio aſſumpta, ſcilicet poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt, eſt cum grano ſalis intelligenda: quia, etſi eſt par quantum ad materiam, quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunque, ſicut enim dixit, Quodcunque ſolueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris, non tamen eſt par quo ad modum. Nam & peccata ſacerdos miniſterio autoritatiuo tollit, ita quòd abſoluendo facit de peccatore iuſtum, non poteſt tamé miniſterialiter ligando facere de iuſto peccatorem. Ex hoc enim patet, quòd alio modo ſoluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & ſimiliter fas eſt: vt alio modo Pontifex liget, quam ſoluat pœnas. Abſoluit enim miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionem, & per indulgentias à pœnis ſecundum diuinam iuſtitiam debitis: ligat autem ad pœnam ſicut ad culpam. Nam ſicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius tranſgreſſio conſtituit peccatorem: ita ligat ad pœnam vel non remittendo, vel agendo, vnde per ſeipſum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iuſtitiam. Sub hac autem diſtinctione dicitur ad minorem, quòd ſi ſermo ſit de poſſe quibuſuis modis, Papa poteſt ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc eſt ab initio apud Deum, vt patet ex dictis, & ſimiliter abſoluere. Si vero ſermo ſit de poſſe tali modo, ſcilicet directe imponendo vel tollendo, ſic minor eſt falſa: quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando & ſoluendo. Poteſt enim directe abſoluere quod nó poteſt directe imponere, vt in culpa.

Poteſt & nihilominus ad minorem aliter reſponderi, dicendo quod in canonica pœna quæ in foro pœnitentię iniungitur in ſatisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iuſtitia: quoniam eadem eſt pęna ſuppoſita, qualificata ab homine vel canone, vt patet ex dictis. Et propterea ſicut ſacerdos ligando ad pęnam canonicam, ligat ad pœnam ſimpliciter veſtitam qualitatibus appoſitis ab homine vel canone, ita abſoluendo ab huiuſmodi pœna canonica abſoluit & a pœna ſimpliciter. Nam abſoluendo à pœna qualificata per hominem vel canonem, abſoluit & a pœna & a qualitate, qui enim abſoluit à toto, abſoluit à qualibet illius parte: quia in toto includitur pars. Et ſic dato quòd non liget niſi ad canonicam, nec abſoluat niſi à canonica, adhuc habetur intentum, quòd ligat & abſoluit in pœnam ſimpliciter debitam in ſatisfactione pro peccato. Poteſt & tertio dici ad eandem, quòd quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus ſpectat homo in potentia & homo in actu, & album in potentia & album in actu, & ſic de aliis: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ pęnę clauditur. Et quòd eccleſia non ſolum poteſt ſuper pœnas canonicas in actu, ſed etiam ſuper pœnas canonicas in potentia. Immo de facto eccleſia per canones pœnitentiales & per arbitrium confeſſorum nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicę in potentia facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunii, &c. Ac per hoc eccleſia ex hoc ipſo, quòd poteſt ſuper pœnas canonicas tam actu quam potentia, poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ ſunt canonicæ aut in actu, aut in potentia, hoc eſt, ſunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, ſunt aut iniunctæ per ſacerdotem, aut poſſunt iniungi. Et propterea licet eccleſia in indulgentiis non conſueuerit niſi iniunctas pœnas remittere, quia ita ſonant, poſſet tamen etiam non iniunctas remittere: ſequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorumque doctorum.

Ad quartam dicitur, quòd ly ſimpliciter, in duobus ſenſibus ſumi conſueuit. Primo, vt æquiualeat ad ly totaliter, ſecundo, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus ſimpliciter, ſed cum additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimus albi ſine additióe aliqua dicimus albi ſimpliciter. In propoſito ergo ſi Simpliciter ſumitur, pro Totaliter, ſi ſatisfactio ſacramentalis quandoque ſatisfacit ſimpliciter, & quandoque nó non ſimpliciter, ſed partialiter, quia quandoque adæquat pœná debitam peccatis, & quandoque non, & hoc eſt manifeſtum. Si autem ſumitur pro ſine additione, ſic ſatisfactio ſacramentalis ſemper ſatisfacit ſimpliciter, dummodo pœnitens agat illam recte diſpoſitus: quia non ſolum ſatisfacit eccleſiæ, ſed Deo pro tá ta pęna debita peccatis, quanta correſpondet illi ſatisfactioni ſacramentali. Nec hæc voluntate dicimus, ſed probata efficaciter ſunt ex ſupradictis. Auguſtæ die. 29. Sep. 1518.

QVAESTIO V.

Nam indulgentiis liberentur defuncti a pœnis purgatorii.

QVAERITVR, vtrum ob plenariam indulgentiam cóceſſam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis animæ illorum defunctorum in purgatorio exiſtentes liberentur totaliter a pœnis purgatorii. Videtur enim quòd ſic: quia indulgentiæ tantum donant quantum ſonant: ſed plenaria indulgentia ſonat remiſſionem omnium pœnarum: ergo, &c.

Præterea, Indulgentia valet, vt dicunt doctores, per modum ſolutionis, ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum ſolutionis plenariæ: ſed facta ſolutione integra alicuius debiti liber eſt debitor ab vniuerſo quod debebat, igitur habita indulgétia plenaria, liberatur anima a pœnis purgatorii.

Præterea, Doctorum ſententia eſt, concurrentibus tribus, ſcilicet autoritate in dante, pietate in cauſa: & gratia in recipiente, indulgentia valet, ſed hic concurrunt omnia, ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis eccleſiaſticæ, multi enim prædicando hoc dicunt.

IN oppoſitum autem eſt, quia ex hoc ſequeretur, quòd per indulgentias poſſet Pontifex expoliare Purgatorium.

Ad euidentiam huius difficultatis ſuppoſito, prout rei veritas eſt, indulgentias nó niſi per modum ſuffragii prodeſſe defunctis, tria ſunt præmittenda, & poſtmodum reſpondendum quæſito.

Primum præmittendum eſt de iſta indulgentia in ſe, quid ſit plenaria indulgentia per modum ſuffragii. Secundum eſt de modo ſeu via quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium eſt de ipſarum animarum in Purgatorio diſpoſitione ad percipiendum indulgentiæ fructum.

Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia ſuffragium auxilium ſignificat, & in propoſito de eccleſiaſtico ſuffragio eſt ſermo, modus ſuffragii modum eccleſiaſtici auxilii denotat: ita quòd indulgentia per modum ſuffragii ſignificat indulgentiam per modum eccleſiaſtici auxilii, hoc eſt per modum, quo nos per pia opera noſtra ſuffragamur, ſeu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iſte ſuffragii niſi eccleſiæ ſuffragia perſpecta fuerint, quoniam ad horum ſimilitudinem indulgentia ſuffragii modum induit. Et quum trifariam noſtris operibus ſuffragemur defunctis, vel merendo bonis operibus de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrando noſtris orationibus illam, vel ſatisfaciendo noſtris paſſionibus ſeu pœnalibus operibus pro illis. & indulgentiam ſupponamus fieri ex theſauro ſuperabundantium in eccleſia paſſionũ, ſeu pœnaliũ operũ, conſequẽs eſt, ſi ſingula ſingulis reddẽda ſunt: vt indulgẽtia, q̃ pœnarũ ſolutionẽ eccleſiaſtica autoritate collatã ſonat; quũ ad modũ eccleſiaſtici ſuffragii determinať, nõ cuiuſcunque eccleſiaſtici ſuffragii, ſed ſatisfactorii ſuffragii modum induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, non ſit niſi meritoria, neque impetratoria, ſed ſatisfactoria, conſentaneum rationi eſt, vt non induat modum ſuffragii meritorii, neque modum ſuffragii impetratorii, ſed modum ſuffragii ſatisfactorii ita quòd indulgentia per modum ſuffragii, eſt conceſſa ex theſauro eccleſiæ, opus ſatisfactorium per modum eccleſiaſtici ſatisfactorii: hoc eſt per modum, quo noſtra ſatisfactoria ſuffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Quo ad ſecundum, qua ſcilicet via indulgentia per modum ſuffragii perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu eſt vnde manifeſtum fit. Ex hoc enim ipſo, quòd indulgentia modum eccleſiaſtici ſuffragii ſatisfactorii induit, vna eadem eſt via, per quam eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis facta, vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiuſmodi, ad defunctorum animas perducuntur; & per quam indulgentia per modum ſuffragii ad illas peruenit. Et alia hæc non eſt via iuſtitiæ, ſed via gratiæ ſeu miſericordiæ, quoniam vniuerſa eccleſiæ ſuffragia diuinã efflagitant gratiam, qua hæc accepta ſint pro animabus illis purgandis, quibus ſuffragari intendimus. Quod ex duobus ad propoſitum ſpectantibus declaratur, primo ex hoc, q̃ pœnæ noſtræ, vt diuus Tho. docuit, ſunt alterius & deficientibus a rationis a pœnis animarum ſeparatarum, ſicut pœna pecuniaria eſt alterius ac deficientis rationis à pœna ſeruitutis. Hinc enim fit, vt ſicut ſeruitus pecuniis non redimitur ſecundum iuſtitię rigorem, ſed ſecundum Domini acceptationem, ita pœnæ animæ ſeparatæ pœnis noſtris non redimuntur ſecundum iuſtitiæ rationem, ſed ſecundum diuinæ miſericordiæ diſpenſationem. Secundo ex hoc, quòd alter eſt forus noſter, in quo nos patimur. & alter ac alius, in quo animæ ſeparatæ puniuntur, noſter eſt forus mitis, quaſi canonicus vel ciuilis, ille rigoroſus, quaſi ſanguinis & criminalis. Et propterea ſi quis hic ob debitam pecuniam in ſeruitutem redactus eſſet, vt olim fiebat, aut clericus in forum ſanguinis decidiſſet, ſicut non ſufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonicæ ſufficerent ad redimendam clerici vitã: ita non ſufficiunt paſſiones noſtræ ad ſatisfaciendum pro pœnis animarum in purgatorio, quæ tamen noſtræ paſſiones ſuffecſſent ad ſatisfaciendum pro eorundem delictorum pœnis in hac vita ſoluendis, antea ſcilicet quàm in pœnas alterius rationis eſſent tranſlatæ in foro iræ ac rigoris diuinę iuſtitię, qualis eſt forus in quo puniuntur animę ſeparatæ, ſpectant enim illarum pœnę ad ſtatutum pœnarum inferni. Nec putes propterea eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis eſſe vana: aut incerta, ſed certo alleuia & certa; ſicut etiam vtilia ſunt & certa ſuffragia orationum pro illis, quæ conſtat diuinę miſericordiæ inniti. Bene ſiquidem nobiſcum, & cum illis agitur, ſi diuina gratia acceptante, eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria ad releuamen animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Non eſt nobis via iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, ſed gratia opus eſt. Manifeſtius quoq; fit quod dicim⁹, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ea differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis, nam defunctis conceditur per modum ſuffragii, viuis autem per modum abſolutionis, vt patet extra, de pœn. & re. & c. quòd autem. Vbi videre potes, quòd eccleſiaſticus princeps vtrobique autoritatiue habet actum diſpenſandi theſaurum eccleſiæ, ſed reſpectu viuorũ ſuperaddit actum abſolutionis, reſpectu vero defunctorum nullum addit proprie loquendo, actum, latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et merito ſic fit, quoniam nos, qui viuimus, ſumus ſubditi Pontifici, & pœnæ

F noſtræ ad forum præſentis vitæ ſpectant, & propterea ſeruatis ſeruandis indulgentia ad viuos defert viam iuſtitiæ per iudicii actum, ſcilicet abſolutionem. Exiſtentes autem in Purgatorio (vtpote extra eccleſiæ præſentis forum) à Papa abſolui non poſſunt, ſicut nec ligari, & ideo indulgentiam, quam autoritatiue ex theſauro eccleſiæ confert illis per modum auxilii ad eorum ſubleuationem mittit, confidens in diuina miſericordia quòd acceptabitur ad ſubleuamen eorum, qui in ſinu iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et eſt ſimile acſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliqui ſub ſuo dominio, alii in alieno iam propterea ſeruituti addicti eſſent. In hoc enim caſu princeps ex publico ærario autoritatiua nummos diſpenſaret pro iſtis & illis, ſed degentes ſub ſua iuriſdictione etiam iudicialiter abſolueret à debito, ad degentes autem alibi ſeruos, non poſſet niſi per mo-
G dum auxilii ſubuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac abſolutionem expectare. Simili modo eccleſiaſticus princeps ex theſauro eccleſiæ, viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas ſoluturus, vtriuſque theſauri opes diſpenſat: ſed viuis applicat abſoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando, hoc ẽ, vt eccleſiæ ſatisfactiua ſuffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico, eccleſiæ: quoniam ſatisfactiones ex theſauro eccleſiæ diſpenſari intelliguntur, ſi propria loquendum eſt, non ita vt ſint illorum, quibus conceduntur, tãquam ipſimet opere illa feciſſent, aut illi, qui fecerunt, feciſſent ſpecialiter pro iſtis: ſed tanquam eccleſiæ communia ſuffragia appropriantur ſingulis tribus perſonis. Eſt ſiquidem inter ſacramentorum & indulgentiarum efficaciam differẽtia ad propoſitum, in hoc q̃ remiſſio pœnæ per ſacramentum ſit ex intentione ipſius Chriſti, cuius eſt ſacramenti operatio: ita q̃ iſte ſuſcipiens ſacramentum releuatur à tanta pœna, ac ſi ipſe paſſus fuiſſet patienter Chriſto, vt ſacramentum Baptiſmi teſtatur: docente hoc Apo. ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiam
H autem, remiſſionem pœnæ conſequimur, tãquam eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit, quoniam abundantia paſſionum Chriſti & Sanctorum eccleſię diſpenſationi credita, intelligitur donata eccleſiæ, vt commune ipſius eccleſiæ bonum, ac per hoc per eccleſiæ rectores, vt ipſius eccleſiæ ſunt, ex intentione eccleſiæ applicanda his vel illis. Deuenerunt ſiquidem paſſiones iſtæ ad theſaurũ eccleſiæ ex intentione Chriſti & Sanctorum ad commune eccleſiæ bonum in generali, & commiſſa ſunt, vt ex intentione eccleſiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum ſuffragii procul dubio eccleſię conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iuſtitia, ſed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de ſecundo.

Quo ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgentiæ ſicut & alia communia eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio exiſtentibus pro quibus fiunt, proſunt: quoniam omnes tales inter valde malos & valde bonos medii ſunt, quibus ſecundũ Aug.
I doctrinam, eccleſiæ proſunt ſuffragia. Si tamen diligentius perſpexerimus, oppoſitum apparebit, ſecũdũ Aug. doctrinam in Enchiridio, & in lib. de Cura pro mor. agen. relatam à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quod eccleſiæ ſuffragia ſaltem ſpecialia, & ſimiliter indulgentiæ quæ vt ſpecialia ſuffragia ſubrogantur, illis ſolis defunctis proſint, qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodeſſent. Et quoniam fructus, quem ex ſuffragiis animæ, quæ purgantur percipiunt, ad præmium accidentale ſpectat, quum ſit pœnæ temporalis remiſſio, conſequens eſt quòd non ad eſſentiale, ſed ad accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt ſuffragia proſint in alia vita. Et ſi his adiunxeris, quòd huiuſmodi accidentalia merita non ſunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium deſcendentibus, perſpicuum erit, quòd non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia ſpecialia ſuffragia proſunt, quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis poſſint prodeſſe, quamuis omnes hic meruerint, vt hæc illis poſſint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritum eſſentiale. Eodem enim me-
K rito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt vt Sanctorum communione iuuari interim, & tandem frui poſſint. Videtur autem ad accidentalia hęc merita ſpectare, deuotio magna ad claues eccleſiæ indulgentias donatiuas, miſericordia, ſolicitudo ad ſatisfaciendum pro peccatis, ſtudium ad ſuffragandum defunctis, & ſimilia. Et confirmatur quod dicimus, autoritate diui Tho. dicentis in tertia par. q. 52. ar. 8. ad primum, quòd in deſcenſu Chriſti ad inferos non ſolum liberati ſunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, ſed illi qui ob ſpecialem in hac vita deuotionem ad Chriſti aduentum, meruerunt, vt Chriſto viſitante, liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remiſſio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quòd omnes qui in Purgatorio ſunt, poſſunt eccleſiæ ſuffragiis & indulgentiis iuuari: ſed de facto ſpecialibus ſuffragiis & indulgentiis non omnes iuuantur: ſed illi ſoli, qui hic meruerunt, vt illic iuuarentur.

Commu-

Communibus autem ſuffragiis pie poſſe omnes iuuari, plus tamen & minus ſecundum diuinæ diſpenſationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dãt, ſatiſfacereque proprijs peccatis negligunt, & ſui ita ſunt, vt vix cum gratia diſcedant, alienos à fructu omnium ſuffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vleiſcente iuſtitia huiuſmodi duritiam cordis atque ſecuritatem. Hæc de tertio.

Ex omnibus autem præmiſſis facile patet reſponſio ad quæſitum. Liquet nanque, non omnes animas in purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis conceſſam, tũ quia multæ earum ſunt forte de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiuſmodi indulgentiæ illis prodeſſent, tum quia non conſtat, ſi huiuſmodi indulgentia per modum ſuffragij coram diuina acceptata ſit gratia pro illa anima.

AD PRIMVM ergo argumentũ dicitur, quòd indulgentiæ tantum donant, quantum ſonant, apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria ſonat remiſſionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et ſi extenderetur ad non iniunctum, ſubintelligeretur modus ſuffragij: qui non minuit rationem plenariæ, ſed apponit modum, quo indulgentia plenaria ſit auxiliaris tantum.

Ad ſecundum dicitur, quòd indulgentia plenaria in præſenti foro eſt abſolute indulgentia, & ideo valet per modum ſolutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitę, quia vt ſic induit modum ſuffragij, valet per modum ſolutionis plenariæ, ſuffragando tantum, ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret, nihil tamen fieret, niſi ſolutio acceptetur a principe, cuius intereſt.

Quamuis poſſit etiam dici vltra plenariam ſolutionem requiri, quòd ad debitorum perueniat fructus ſolutionis, qui poteſt impediri ex hoc, quòd debitor nõ meruit in iſta vita quòd hæc plenaria ſolutio ei proſit, vt declaratum eſt.

Ad tertium dicitur, quòd concurſus illorum trium propoſito nihil officit, quoniã non eſt hic ſermo de indulgẽtia ſimpliciter, ſed de ipſa per modum ſuffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipſius plenitudinem tollat, mutat tamen modũ perueniendi ad eos, quibus prodeſt, quoniam ponit modum perueniẽdi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum eſt, importat modus ſuffragij.

Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quòd prædicatores, eccleſiæ perſonam agunt dum prædicant Chriſti & eccleſiæ doctrinam. Dum autem ex proprio ſenſu aut cupiditate dicunt ea quæ neſciunt, non agunt eccleſiæ perſonam, & ideo non eſt, mirum ſi in iſtiuſmodi verbis errant, Romæ, 20. Nouembris, 1519.

QVAESTIO VI.

Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quòd non, Primo, quia poteſtas Petro data non niſi ſuper terram eſt, dicente Domino, Quodcunque ſolueris vel ligaueris ſuper terram.

Secundo, quia ipſe ſtylus literarum indulgentiæ pro defunctis expreſſe habet, quòd per modum ſuffragij indulgentia animabus datur, conſtat autem ſuffragium non ſpectare ad poteſtatem clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium.

Tertio, quia hæc poteſtas nõ habetur ex ſacra Scriptura, nec ex ſacris Canonibus, ergo, &c.

IN OPPOSITVM videtur authoritas literarum apoſtolicarum.

Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quòd quum actus clauiũ ſit aperire, conſequens eſt, vt actus clauium regni cœlorum, Petro conceſſarum ſit aperire regnum cœlorum, procul dubio ingreſſuris in illud, quos conſtat oportere eſſe mẽbra Chriſti. Aperiri ſiquidem regnum, quum nihil aliud ſit quàm tolli impedimenta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cœlorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc eſt ex peccato originali, & quædam impedimenta perſonę, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Chriſtus per ſeipſum regnũ cœlorum per paſſionem mortemque ſuam, in qua etiam portas abſtulit, vtpote nunquam claudendas, & per Baptiſmum, in quo cœli aperti ſunt. Quo ad impedimenta vero perſonalia, quæ, ſcilicet ex peccatis noſtris actualibus ſunt, vt culpa & pœna pro actualibus debita, per Petrum aperire regnum cœlorum ſtatuit. Et propterea ſicut ad poteſtatem clauium Petri ſpectat tollere perſonalem culpam per ſacramentum pœnitentię, dicente Domino: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, ita ad cla-

A uium Petri poteſtatem ſpectat tollere perſonalem pœnam, quæ ſcilicet, pro actuali culpa eſt debita. Vtraque enim impedit ingreſſum hominis ad regnum cœlorum, alioquin claues non ſufficienter aperirent, dum non ſufficienter ad tollendum vtrumque genus perſonalis impedimenti ad regni cœlorum ingreſſum. Et periclitaretur illa vniuerſalis à Domino data autoritas, Quodcunque ſolueris ſuper terram, nam ſi pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque ſoluendum extenderetur clauium ſubiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum ſit aperire regnum cœlorum Chriſti membris, tollendo perſonalia culpæ & pœnæ impedimenta, conſequens eſt, vt quia indulgentiæ autoritate eccleſiaſtica datæ, ſeruatis ſeruãdis, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad poteſtatem clauium pertineant. Et ſi his iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiuſdem rationis ſunt quo ad cauſam & effectum, quia omnes ſunt ab eccleſiaſtica poteſtate diſpenſante theſaurum,
B meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatiſfactoria ſunt. & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis ſecundum diuinam iuſtitiam debitam, conſequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad poteſtatem clauiũ ſpectet, ad quam ſpectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc, ex ipſo Romanæ eccleſiæ ſtylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur. & quòd apoſtolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipſa per modum ſuffragij opituletur animabus in remiſſionem ſuarũ pœnarum: Docet enim per hoc Rom. eccleſia, quòd apoſtolica ſedes theſaurũ meritorum Chriſti & Sanctorum pro animabus in Purgatorio diſpenſat autoritate clauium: ſola enim clauium poteſtas aſt apoſtolica autoritas ſuper aperiendo cœlorum regno ex meritis Chriſti & Sanctorum animabus Purgatorii, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingreſſu regni cœlorum, vt patet. Et quòd ad animarum
C in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam conceſſam transfert per modum ſuffragij, & non per modum abſolutionis, quo ſcilicet abſolutionis modo indulgentiam impendit viuis, vt patet extra de pœ. & re. ca. Quod autem. Vnde patet quod indulgẽtia conceſſa viuis & defunctis, hoc habet commune, quòd vtraque ex poteſtate clauium diſpenſante theſaurum meritorum pœnalium Chriſti & ſanctorum in remiſſionem pœnæ tẽporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtroſque, diuerſus eſt: quia ad viuos, qui illam cõſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter conſequuntur, per modũ ſuffragij liberat.

AD PRIMAM ergo obiectionẽ conceditur, quòd Papa non poteſt autoritatiue abſoluere animas exiſtentes in Purgatorio, ſed aliud eſt abſoluere autoritatiue illas, & aliud eſt diſpẽſare autoritatiue theſaurum Chriſti & ſanctorum pro illis, vt per modum ſuffragij abſoluantur illæ, hoc enim Papa faciens, non
D excedit fines iuriſdictionis ſuæ, quia non ſoluit autoritatiue per hæc ſub terra.

Ad ſecundam dicitur, quòd ſtylus literarum apoſtolicarũ continet quidem modum ſuffragij, ſed non tantum, quoniam continet cum hoc autoritatiuam conceſſionem indulgentiæ. Et per ambo monſtrat & autoritatem diſpenſandi, & modum ſuffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

Ad tertiam dicitur, quòd hæc poteſtas ſatis habetur ex ſacra Scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex cõditrice Canonũ Romana eccleſia explicatum eſt, quòd modis diuerſis claues aperiunt regnum cœlorum Chriſti membris viuis & defunctis, vt patet ex dictis. Auguſtæ, die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS. de Contritione, vnica quæſtione contentus.

E

QVAESIO I.

Num quando quis ſui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR Vtrum quoties recordatur quis ſui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et eſt ratio dubii: tum quia partem affirmatiuã multi tenere videntur ex verbis S. Th. in 4. Sen. diſt. 17. q. 13. arti. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrũt, quum præcipue in periculo mortis exiſtit, aut in aliquo articulo.

Tum quia, ſicut quoties occurrit peccatum mortale vt a ſe cõmittendum, tenetur homo reſiſtare commiſſionem, ita quoties à ſe commiſſum, tenetur illud deteſtari.

Tum

Tum quia nec per momentũ licitum eſt ſtare in peccato mortali, at per hoc ſtatim vt occurrit tenetur illud fugere, iuxta illud Eccleſiaſtici 21. Quaſi à facie colubri fuge peccata.

IN oppoſitum autem eſt. Tum quia ſequeretur, quòd quotieſcunque aliquis de commiſſo peccato occurrente ſibi attereretur, peccaret mortaliter, quia non haberet contritionem. Tũ quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, ſcilicet memoriæ peccati.

AD euidentiam huius dubitationis præmittendum eſt, quòd non eſt hic quæſtio de peccato mortali ſemel contrito, quoniã hoc iam deletum prima contritione eſt, & ſicut peccatum ſemel rite confeſſum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato ſemel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipſum, vt dicitur Naum primo, tam quo ad vindictam exteriorem, quàm per confeſſorem exerceret, quàm quo ad vindictam interiorem, quàm per actum ipſius pœnitentis conterendo peccatum, exerceret: ſufficit enim ſemel contritio, quòd non placeant ſibi commiſſa à ſe peccata. Et hoc ſiue contritio fuerit de aliquo mortali, ſiue in generali, dummodo fuerit contritio illa ſufficiens ad ſalutem vſq; ad tempus confeſſionis, quando ſingula deteſtando in confeſſione conteretur in ſpeciali. Eſt autem contritio generalis ſufficiens ad ſalutẽ ad confeſſionem, illa, qua homo dolens de omnibus offenſis Dei, mutat liberè tene ad præponendum Deum omnibus, etiã propriæ vitæ, intẽdens congruo tpe confiteri. Et eſt ſermo de cõtritione ipſius peccati ſm ſe, non ſecundũ ſuum effectum, qui eſt retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tempus præſentis vitæ eſt tempus contritionis, quia tempus peccato occupatũ irreparabile affectum eſt pro fœlicitate. Nec eſt hic quæſtio de contritione in veritate, hoc eſt dolore charitate informato: quoniam, quum nemo ſciat vtrum amore vel odio dignus ſit, exigeretur certitudo veræ contritionis, ſemper eſſet homo perplexus aut nunquam ceſſaret obligatio contritionis: quod eſt falſum. Sed eſt quæſtio de contritione quantum eſt ex parte pœnitẽtis, hoc eſt, quòd quantum eſt ex parte conditionum requiſitarũ ad contritionem ex parte pœnitentis, eſt vera contritio, quamuis neſciatur, an ſit charitate informata: quia neſcitur præſentia charitatis. Et ſimiliter eſt quæſtio de peccato mortali à ſe commiſſo nunquam contrito, ſiue ſecundum veritatem, ſiue ſecundum æſtimationem.

Quibus præmiſſis ſciendum eſt, præceptum habendæ contritionis & eſſe per ſe primo affirmatiuum, & claudere in ſe præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc eſt affirmatiuum, & præcipit non eſſe retinendum odium Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc eſt præceptum negatiuum. Et propterea primo tractandum eſt de vinculo eius quatenus eſt affirmatiuum, & deinde quatenus eſt negatiuum, & demum quatenus eſt ex vtroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura, quum ſit obligare quidẽ ſemper, ſed non ad ſemper, ſed ad determinatum tempus, hoc eſt tempus neceſſitatis, vt diuus Th. in quarto Sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit, conſequens eſt vt præceptum de contritione habenda nõ obliget niſi ad tempus vrgens ad contritionem, quod conſtat eſſe tempus tam mortis, quia ſumma eſt tunc neceſſitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus pœnitendi, quàm tẽpus autẽ ſacramenti cuiuſque ſuſceptionem aut adminiſtrationem: quoniam niſi tunc eſſet contritus, mortaliter peccaret ſuſcipiens ſacramentum, aut exercens actum, quem ſine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occurſus, quo ſcilicet memoriæ occurrit commiſſum peccatum etiam practice; puta vt deteſtandum ſeu conterendum, nulla apparet ratione eſſe tẽpus neceſſitatis, quoniam cum tali occurſu ſtat hominem ſe habere circa commiſſum peccatum neutraliter, ac ſi non meminiſſet, ac ſi dormiret. Nam occurrente peccato commiſſo, vt materia deteſtationis habendæ à me, poſſum tripliciter me habere, vel conſentiendo in deteſtatione, vel aſpernãdo deteſtationem, nec amplectendo, nec contemnendo: ſed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo, & tunc eſſem neuter, vel habendo actum velleitatis circa illam, puta quia vellem habere contritionem, quamuis in veritate non velim: quia non intendo abſtinere, &c. Si occurrens ergo memoria non neceſſitat hominem ad articulum aliquem, quo oporteat ipſum actum aliquem exercere, quo pacto tempus neceſſitatis conſtituit, & ſi rationem præceptorum affirmatiuorum perſpexerimus, apparebit occurſum nõ conſtituere tempus neceſſitatis, nam in præcepto Baptiſmi quandocunq; memoriæ occurrat Baptiſmus, vt ſuſcipiẽdus cum commoditate oblata, non propterea obligatio ſit pro tunc ad baptiſmum. Et ſimiliter in præcepto confeſſionis, & in præcepto eleemoſynæ de ſuperfluo, non tenetur quis tunc confiteri aut eleemoſynam dare, quando memoriæ occurrit cum commoditate parata, vt patet ibidem ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occurſus exercendi actus commode, non conſti-

F tuit neceſſitatis tempus, conſequens eſt, vt nec in præcepto contritionis habendæ occurſus peccati, vt conterendi conſtituat tẽpus neceſſitatis. Oportet enim oppoſitum dicentẽ rationem reddere, quare à communi regula occurrentis actus & materiæ cum relinqui paratis in præceptis affirmatiuis, excipiat occurrens cõtritionis cum ſua materia actus, vt ſcilicet ipſe ſolus habeat vim conſtitutiuam temporis vrgentis ad ſeipſum exercendum, reliquis hanc vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, ſequamur generalem regulam, tanquam communem huic & aliis præceptis affirmatiuis. Negatiua vero præcepta obligant ſemper & ad ſemper: prohibent enim mala, quæ nullatenus committenda aut incurrenda ſunt. Et licet omnia negatiua præcepta conueniant in obligatione ad ſemper, quo ad eſſe illicitum, differentia tamen quædam inter ipſa præcepta extenſo præcepti nomine, eſt in obligatione ad ſemper quo ad actum peccati. G Nam negatiua præcepta de actibus peccatorum obligant ad ſemper non ſolum quo ad eſſe illicitum, ſed etiam quo ad actum peccati: quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blaſphemiam & ſimilia, quæ nõ ſolum ſunt illicita, ſed quando adſunt peccati actus cõmittitur. Nullus enim tranſgreditur præcepta hæc, Non mentieris, Non adulterabis, Non blaſphemabis, niſi qui mentitur, adulteratur aut blaſphemat actu exteriori, vel ſaltem interiori. Negatiua autem præcepta de habituali ſtatu peccati obligant ſecundum ſe ad ſemper ſolum quo ad eſſe illicitum, & non quo ad actum peccati: quia non prohibent actum peccati, ſed perſeuerantiam in ſtatu peccati talis vel ſimpliciter. Præceptum autem, Verbi gratia, non retinendi alienum inuito Domino, dupliciter intelligi poteſt, primo, de detentione habituali, quæ non eſt actus, ſed effectus peccati, & ſic non eſt præceptum prohibens actum aliquem. Quod patet ex eo, quòd qui abſtulit terrã ſi dormiat, retinet alienum inuito Domino, ſed prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati talis. Similiter & H præceptum de non retinendo habitualiter odium erga Deum, non prohibet aliquem actum, puta actum odii diuini, ſed ſuppoſito, quod homo peccando mortaliter odio habuerit Deum, ac per hoc perſeueret vſque ad contritionem in ſtatu diuini odii non ſolum paſſiue, quia altiſſimus odio habet peccatores, ſed quod peius eſt, actiue, quia perſeuerat in ſtatu peccati mortalis includentis in ſe diuinum odium propter contrarietatem ad dilectionem charitatis, prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter: quo fit, vt quia ſtatibus, ſicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, ſed actibus nullum nouum peccatum, contra hoc negatiuum præceptum incurratur, niſi ſtatus talis de nouo acceptetur, puta ſi de nouo conſentiatur in perſeuerantia talis ſtatus. Secundo, de detentione actuali, quæ nihil aliud eſt, quàm conſenſus efficax in detentionem habitualem, ſeu quæ eſt effectus peccati, & ſic præceptum eſt prohibens actum peccati, & I conſtat quòd obligat ſemper & ad ſemper, ſicut reliqua negatiua, & ſic propriè habet vim & nomẽ præcepti, quoniam præcepta propriè de actibus ſunt. Diſcutiendo vero præceptum contritionis, vt mixtum ex affirmatiuo & negatiuo, ſicut præceptum de reſtitutione, inuenimus quòd obligat ad ſtatim habendã contritionem, ſicut præceptum de reſtitutione obligat ſtatim reſtituendum. Et ratio eſt, quia tempus huiuſmodi actuum dilatum annexam habet contrarietatem ad virtutem. Reſtitutio enim dilata, annexam habet retentionem alieni inuito Domino quæ contrariatur iuſtitiæ, & ſimiliter contritio dilata annexam habet retentionem diuini odii, quæ contrariatur charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta auferuntur à communi regula præceptorum affirmatiuorum, ſed ſequuntur tam obligando tantum ad tempus neceſſitatis, nam implicatio inhibita contrarietatis ad virtutem, determinat tempus neceſſitatis ad ſtatim, tempus quippe neceſſitatis exercendæ affirmationis eſt tempus ad actionem illam vrgens, ſic quod niſi fiat, incurritur peccatum. K Sicut igitur præceptum de reſtitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad ſtatim reſtituendum, ita præceptum de contritione propter implicitam detentionem odii contra Deum, obligat ad ſtatim conterendum. Et hæc procul dubio eſt veritas.

SED insurgit difficultas, Quando peccatur contra hoc præceptum. Dicere enim, vt prima facie apparet, quòd ſuprà præcepta affirmatiua obligantia ad ſtatim peccetur ſtatim, puta conſummato furto, ſi non ſtatim fiat reſtitutio, peccatur cõtra præceptum reſtitutionis, omittendo ſtatim reſtituere, & ſimiliter conſummato peccato mortali, agitur contra præceptum contritionis, ſi non ſtatim contritio habetur, irrationabile videtur, quia huiuſmodi præcepta obligant ad ſinguli ſtatim, & non ad primũ ſtatim tantum, Vt patet ex eo, quòd tranſacto primo, Statim, nõ abſoluitur à vinculo præcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad ſingula Statim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituendo qui furatus eſt, & non reſtituens ſtatim, iuxta infinitas po-

ras temporis intermedii inter ſurtum & reſtitutionem, ſi tandem ſit. Magis autem rationi conſentaneum eſt, vt contra huiuſmodi præcepta non ſolum peccetur ex prætermiſſione temporis, quando non ſolum omittitur, ſed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad ſtatim.

Pro cuius clariori notitia aduertendum eſt, quòd tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitium præcepti affirmatiui. Primo, vt actus illius menſura ſimpliciter & abſolute, ſicut tempus diei feſti determinat præceptum de audiendo miſſam, & Quadrageſima ieiunij præceptum. Secundo, vt actus illius menſura ex præparatione ad alium, ſicut tempus præcedens ſuſceptionem vel adminiſtrationem ſacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget abſolute ad conterendum, ſed ſi ſuſcipiendum aut adminiſtrandum eſt ſacramentum. Tertio, vt actus illius menſura ex connexione alterius actus, ſicut tempus ſignificatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſtitutionis, quia actus differendi reſtitutionem B habet annexum actum voluntariæ detentionis alieni inuito domino. Inter hæc autem tempora differentia vna ad propoſitum inuenitur: quod ſi tempus vrget ad actum, vt illius menſura abſolute, adueniente illo tempore, ſi omittitur actus, ita quòd omiſſio ſit voluntaria priuatiue, quia ſcilicet potuit, & ſciuit exercere actum illum, puta audire miſſam, & non audiuit, incurritur peccatum omiſſionis contra præceptum illud. Si vero tempus vrget ad actum, vt menſura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, niſi ille alter actus, propter quem tempus vrget exerceatur, non ſit contra præceptum: quantumcunque enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut proponat adminiſtrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra præceptum contritionis vt patet. Et ſimili modo eadem ratione quantumcunque aliquis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat quòd commiſſionis peccato incurrat detentionem diuini odij, non peccat mortaliter, quamuis C perſeueret in ſtatu peccati mortalis, ſicut qui non ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, quod commiſſionis peccato incurrat detentionem alieni, non peccatur de nouo mortaliter. Contra præcepta namque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum ſint negatiua, cómiſſionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel conterendo quia contra hæc negatiua agitur, nó eſt omiſſio affirmatiui, niſi adſit commiſſio contra negatiuum. Et hæc abſque omni ſcrupulo veritas amplectenda eſt.

Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionem principalem, patet, namque quòd præceptum contritionis non determinatur ſecundum ſe ad tempus memoriæ ſed ad ſtatum. Et propterea niſi memoria offerat vrgentem cauſam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurrit noua omiſſio contritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurſus commiſſi peccati vt deteſtandi, conſtituat nouum tempus neceſſariæ commiſſionis ad detinendum odium D Dei magis quàm ſi non occurreret, niſi forte aut ad diuinæ inſpirationis ſequelam dicatur occurſum obligare, ſed aliud eſt præceptum de ſequela inſpirationis diuinæ, aliud de reſtitutionis aut contritionis tempore, aut occurſum ſeu memoriam tanquam appropinquans materiam conſtituere dicatur tempus agendi, quia tempus agendi eſt, quando materia eſt præſens: ſed aliud eſt loqui de neceſſitate agendi, aliud de commoditate, ſeu congruitate agendi. Approximatio namque ad agens liberum, non conſtituit tempus neceſſitatis, ſed commoditatem ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tempus neceſſitatis agendi, ita quòd niſi agatur, nouum peccatum incurratur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati commiſſi quantumcunque practica, non obliget ad contritionem, ſicut nec in præceptis alijs occurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſecundum ſe: nam ſi ſit ſermo de memoria ſecundum ſuum effectum, quem vt in pluribus habet, quia ſcilicet parit aut deteſtationem, aut approbationem peccati commiſſi occurrentis, ſic obligat ad deteſtationem: quæ tamen poteſt eſſe attritio E vel contritio, ne in approbationem lapſus ſiat.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd verba dicentium: quòd homo tenetur conteri quando recordatur, verificantur ſecundum id quòd vt in pluribus videtur accidere, quia ſcilicet communiter practica memoria in non dolente parit approbationem videtur. Diui autem Tho. verba ſi exacte librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem quando recordatur: ſed vnum quando, determinant per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrunt, quum in periculo mortis exiſtit, aut aliquo articulo vbi apparet quòd tempus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obſtat quòd apponitur, ly præcipue: quoniam ly præcipue, principalem denotat periculi mortis reſpectu alterius partis disiunctiuæ, ſcilicet aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur contritio in periculo

A mortis: quia non reſtat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipue denotat principalitatem rationis obligantis ad contritionem, ita vt tempus memoriæ ſit quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipue periculum, aut articulus, &c. & redit eadem cóclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qui fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt ſuam culpa, & confitentur quandoque citra abſolutionem, & felicitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus boni ſunt & diſpoſitiui ad pœnitentiam, adeo vt eccleſia tales confeſſiones ſuſcipiendas dicit, extra de pœni. & re. quod quidem, & tamen ſemper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, ſi tempus memoriæ, eſſet tempus contritionis quum iſti actus non ſint ſine memoria peccatorum. Nec obſtat, quòd iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem, dicentes ſe eſſe impœnitentes, quoniam narrare ſe habituali volútate eſſe perſeuerantem in ſtatu peccati, non eſt peccatum, quoniam non approbatur, ſed narratur impœnitentia, nec proponit tunc mortalia peccare, ſed narrat tunc miſeriam ſtatus ſui cum voluntate illius. Nolle autem abſolui, actus bonus eſt in diſpoſito tunc ad abſolutionem.

Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd etiam quando peccatum occurrit vt committendum, ſufficit non conſentire, nec tenetur homo diſſentire.

Ad tertiam dicitur, quòd licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati, non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati, vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martii. 1518.

TRACTATVS DECIMVS OCTAVVS. de Confeſſione, in quinque Quæſtiones diuiſus.

C 1 *Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret. ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*

2 *Nũ præſumptionis ſit confiteri oĩa venialia & mortalia.*

3 *Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.*

4 *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*

5 *Nũ ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ.*

QVAESTIO I.

Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret, ſi non eſſet præceptum cõfitendi, an etiam vellet, & exinde iudicare cor ſuum.

D VTRVM confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum. Et videtur quòd ſic: quia niſi paratus ſit cõfiteri ſecluſo præcepto, tunc non ex amore boni virtutis ſed ex timore præcepti confiteretur.

AD EVIDENTIAM huius conſiderandum eſt, quòd actuum humanorum eligibilium duplex eſt differentia. Quidam enim ſecundum ſe boni ſunt, & ideo eligibiles, vt diligere Deũ, benefacere proximo, & alia huiuſmodi. Quidam vero ſunt propter aliud boni, & ſimiliter propter aliud eligibiles, vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mentis eligeret, niſi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiuſmodi. Actus autem iſte de quo eſt quæſtio, ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi non eſſet præceptum de confeſſione, conſtat quòd non eſt ſub primo genere bonorũ. Tum quia actus iſte ad malum & bonum eſt ſecundum ſe: eſt enim via ad bonum, ſi ad voluntatem bonam terminatur: E & eſt via ad malum ſi ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iſte non propter ſe, ſed propter diſcuſſionem præparationis perſonæ exercetur ad inueniendum, an ſit impræparatus homo ad confitendum, etiam ſecluſo præcepto. Reſtat ergo, vt ſi eſt eligibilis, ſit propter aliud eligibilis. In his autem, quæ propter aliud eligenda recte ſunt, oportet duo conſiderare, alterum eſt, vt conſona ſint fini bono, alterum eſt, vt conſonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non cóſonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non ſunt complexionibus infirmorum, ſecundum rectam rationem repelli, &c. Et quidem quòd actus iſte, ſcilicet proponere ſibiipſi qd faceret ſi, &c. diſſonet à diſpoſitione infirmorum, quales credimus communiter eſſe confeſſuros peccata ſua, ex eo patere poteſt, quòd actus iſte nihil aliud eſt, quàm tentatio periculoſa. Multi enim ſunt caſti, qui ſi tentarentur, virginitaté perderent: & multi abſtinent,

qui

qui ſi tentarentur, non abſtinerent, & ſic de alijs. Non conuenit F
autem infirmis periculum: ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni dormientium. Quòd diſſonet etiam a fine ſcilicet bono conſcientiæ, ex eo patet: quòd licet tentare vtile ſit ad bonum virtutis, tamen tentari à ſeipſo diſſonantiam importat ſecundum rectam rationem: quia eſt ſeipſum exponere abſque neceſſitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dicit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum eſſe, conſtat tentare ſeipſum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis ſi proponeret ſibi quid faceret, ſi mulierem in lecto, &c. haberet, & ſimiliter ſi regnum mundi vno mendacio poſſet comparare, & alijs ſimilibus conditionalibus ſeipſum tentaret. Tum quia officium diaboli eſt tentare: & huiuſmodi conditionalibus deijceret mentem humanam. Amplius tentare ſe huiuſmodi conditionalibus eſt ſuperfluum: ergo peccatum. Antecedens probatur, quia perfecti non egent hac ſe tentatione diſcutere: quoniam ipſorum charitas eſt adeo radicata, vt dicere cum Paulo poſſint, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Certus ſum enim, quòd neque mors G neque vita, &c. Infirmis autem ſufficit ſi teſtimonium habent conſcientiæ ſuæ quòd Deum ſupra omnia amant opere & veritate: hæc enim notitia humano more ſufficit hominibus ad accedendum ad ſacramenta eccleſiæ, quamuis eò in hoc iuſtificentur. Et hæc in communi dicta ſint de huiuſmodi tentationibus conditionalibus: quas opera diaboli eſſe teſtatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierent, ſi huiuſmodi conditionales ſibi homines proponerent in varijs & diuerſis materijs: inciderent enim in voluntates innumeras, quæ procul dubio eſſent peccata mortalia, vt de ſe patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiuſdam reſponſum ad conditionales huiuſmodi propoſitas. Scio quid facere deberem, ſed neſcio quid facerem. Optime dixit: quia neſcimus, ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrum.

Ad propoſitam autem conditionalem ſpecialiter deſcendo, apparet, quòd multo vanior eſt. Tum quia præceptum de confeſſione facienda, eſt de ſecundo ordine diuinorum præceptorum, H ſcilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc ſublato præcepto, nō teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædam de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt ſunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim ſunt præcepta, quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio: ſunt enim hæc de prohibitis, quia mala ſunt. Alia vero ſunt de bonis, quia præcepta: vt præceptum de Baptiſmo, Baptiſmus.n. niſi inſtitutus eſſet, nō eſſet de genere bonorum: & potuit inſtitui à Deo, ita quodcunque aliud, ſicut Baptiſmus: ſed ex quo inſtitutus eſt, bonus eſt. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis, quia prohibita vt ſunt contraria ſacramentis, non baptizari enim, & nō comunicare, & huiuſmodi, non ſunt mala, niſi quia prohibita ſunt à Deo poſt tot temporum curricula, ſcilicet adueniente Chriſto: vt de ſe patet. Vnde ſi præcepta hæc ſecundi ordinis nō eſſent, ſicut ſtulte, inaniter, & ſuperſtitioſe ageret, ſi quis ad Baptiſmum propter æternam ſalutem iterata ſi quis conſiteretur, & alia quæ nunc ſunt ſacramenta ageret. Et ſi conditionalem reſtringat, quòd ſacramento confeſſionis præſuppoſito, nullus eſſet obligatus ſub præcepto ad illud, tunc dicitur quòd inanis quoque eſt iſta tentatio, quid tunc faceret: omnes conſentirent in hoc quòd nō confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non eſt prohibitum, quia malum, ſed malum, quia prohibitum: & ideo ſublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non ſolum ergo confeſſurus, peccata ſua non tenetur ad tentandum ſe tali propoſitione, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confeſſionis: ſed debet alienus eſſe ab hac tentatione, & ſi fuerit ſibi ab alio illata, prudenter ſpernere illam: vt prædictum eſt.

AD obiectionem autem in oppoſitum negatur ſequela: cum hoc enim quòd ſecluſo præcepto nō confiterer, ſtat, quòd ex quo video Deum hoc præcipere, amo & præceptorem, & præceptum, ſiue præcepta, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex ſe clarè patet, & experientia teſtatur multa nos paterno præce- K pto impoſita ex amore implere, quæ niſi præcepta eſſent, nō faceremus: vt potè vel neſcientes patris voluntatem, quæ per præceptum innotuit, vel ſcientes paternam amicitiam, nō offendi ſi illud omitteremus, vt eſſet in propoſito ſi confeſſio eſſet nō ſub præcepto ſed ſub conſilio. Falſum ergo ſignum ad diſcuſſionem amoris aſſumeret ex hoc in ſimilibus, nō operaretur quis ſine præcepto: ſed & in his quæ ſunt ſecundum ſe bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non eſt tali diſcuſſione ideo examinandum: quoniam ſufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curando ſi Deus non præcepiſſet, & alia huiuſmodi incitamenta ad malum. Plena eſt enim ſacra Scriptura, quòd eſt audiendus, quòd præcepta ſunt ſeruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut conſilium, ſeruare præcepta Dei, ſi Deus nō præciperet. Auguſtæ, die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

QVAESTIO II.

Num præſumptionis ſit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVAERITVR Vtrum ſit præſumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd ſic. Primo, quia impoſſibile eſt, vt quis omnia mortalia cognoſcat, ad impoſſibile autem nemo obligatur.

Secundo: quia in primitiua eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 5. Si quis inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et illud ad Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, &c.

Tertio, quia nulla ſunt opera noſtra etiam bona, quin ſint peccata damnabilia, ſi Deus in iudicium intret nobiſcum, iuxta illud. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, quia nō iuſtificabit in conſpectu tuo omnis viuens, Item Omnis homo mendax: ergo, &c.

Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil miſericordiæ Dei relinquere volumus ignoſcendum: quia non confidere in eo, ſed in confeſſione noſtra cupimus, & ſecuri eſſe volumus, nec eius timere iudicium.

AD EVIDENTIAM Horum ſcito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri præſumptionis. Et de primo quidem clare patere poteſt, quòd nō præſumptionis, ſed neceſſitatis ac virtutis eſt confiteri omnia ſua peccata mortalia. Nam ex ſexdecim conditionibus ad confeſſionem requiſitis ſecundum communem doctorum ſententiam, vna conditio neceſſaria eſt, quòd ſit integra quo ad peccata mortalia: non eſſet autem integra, ſi quædam mortalia eſſent confeſſa & quædam non. Eſt autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque ſimul in vno homine ſunt, ſic ſe habent, quòd ſunt connexa ex parte auerſionis à Deo, ita quòd vnum non poteſt remitti ſine reliquis omnibus: iuxta illud Augu. Impium eſt à Deo, dimidiam ſperare veniam. Et propterea ſicut in prima pœnitentiæ parte, quæ eſt contritio, neceſſarium eſt, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & nō de aliquo tantum) ita in ſecunda, quæ eſt confeſſio, oportet omnia confiteri mortalia: ſic enim integre homo ſubmittit ſe miniſtro Chriſti in confeſſione, ſicut ſubmiſit ſe integre Deo per contritionem. Et ne alicui liceat ſentire contrarium, affero textum rotundum de pœ. & re. Omnis vtriuſque ſexus. Vbi expreſſe præcipitur quòd quilibet omnia ſua peccata ſolus confiteatur proprio ſacerdoti. Et quum ly omnia, nō diſtribuat pro venialibus (vt tota eccleſia atteſtatur) reſtat vt diſtribuat pro mortalibus, quæ ſunt materia neceſſaria confeſſionis, vt etiam ibi gloſſa dicit. Reſtringere autem ly omnia, ad manifeſta tantum temeritatis eſt: quia ſine ratione & ſine autoritate, & contra communem ſententiam doctorum, rationique conſentanea, ſit reſtrictio iſta. Immo in concilio Floren. ſub Eugenio 4. declarata eſt iſta particula, Omnia quorum memoriam habet.

I ¶ De ſecundo autem, ſcilicet confeſſione venialium, cogitari vix poteſt, quòd ſit actus præſumptionis: quum clare liqueat, quòd accuſare ſe in confeſſione de venialibus, eſt actus & humilitatis, & iuſtitiæ vindicatiuæ in ſeipſum ſeu pœnitentiæ. Et licet non ſit actus præceptus, eſt tamen conſultus, conſilium autem nō datur de actibus præſumptuoſis, ſed de actibus virtutum ſcilicet, de bonis ſupererogationis. Teſtatur autem ſic eſſe communis bonorum religioſorum conſuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebro: magnæ autem præſumptionis eſt arguere approbatos mores tot religioſorum ac religioſarum. Laudabilis ſiquidem mos hic vltra vim ſatiſfactiuam, acquiſitiuam gratiæ ex virtute ſacramenti, habet vim conſeruatiuam hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primo, quòd eccleſia non præcepit, quòd quilibet cognoſcat, ſed quòd confiteatur omnia ſua peccata mortalia, quorum memoriam habet, K hoc enim conſtat non eſſe impoſſibile. Dicitur ſecundo negādo, quòd ſit impoſſibile hominem omnia mortalia cognoſcere: peccatum quippe mortale, quum ſit voluntarium, non ſecundum primos motus, ſed ſecundum rationem deliberatam, nullam habet in ſe cauſam quare ſit impoſſibile, vt cognoſcatur ab eo, qui commiſit illud. Si enim impoſſibile eſt, vt omnia cognoſcantur, aut hoc eſt, quia ſunt cognoſcibilia ſupernaturalis ordinis, vt de gratia & diuinis dicitur, & hoc non, aut quia ſunt adeo minimæ entitatis, vt cognoſci non poſſint, & hoc non, tum quia aliqua nos cognoſcere conceditur, tum quia non eſt quæſtio de cognitione quid eſt, ſed de cognitione an eſt, nam ſufficit pœnitentem cognoſcere, quòd ipſe commiſit talem actum, puta rapinam, licet neſciat diffinitiue quid ſit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non ſunt tam minimæ entitatis. Aut hoc eſt, quia ſunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc eſſe falſum patet, ex eo quòd a primo die, quo quis habuit vſum liberi arbitrij,

vſque

vſque ad quemcunque diem ſuæ confeſſionis, non fuerunt exercitata à quocunque infiniti actus deliberati, vt patet. Aut hoc eſt, quia ſunt infinita non ſimpliciter, ſed illi qui commiſit, & hoc etiam non eſſe neceſſarium ex eo patet, quòd multi ſunt, qui diarium operum ſuorum ſcribunt, ac per hoc finita ſunt eis omnia deliberata opera ſua contra legem Dei. Non eſt ergo impoſſibile hominem cognoſcere omnia ſua peccata mortalia, vel ſic quòd ſciat hæc eſſe mortalia, vel in ambiguis quòd ſciat ſe commiſiſſe tale, de quo dubium eſt, an ſit mortale. Et ſcientia hæc ſufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriã habet, & communis eſt omnibus pœnitentialibus bene inſtructis. Obligat enim eccleſia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta ſecundum humanas vires collectio ac omnium ſuorum mortalium, ſiue ſint manifeſte mortalia, ſiue ſint ambigue mortalia, tenetur enim omnia cõfiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim abſque noſtra voluntaria gloſſa, ſane petet planus ſenſus Canonis, Omnis vtriuſque ſexus, ſic teſtatur communis mos pœnitentium atque confeſſiones audientium, omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec ſatisfacere credimus confeſſioni eum qui opinatur ſe conſenſiſſe in ſacrilegium, licet non ſit certus ſenſiſſe, non confitetur de illo conſenſu vt opinato.

Ad ſecundam autem obiectionem dicitur, quòd ex neutro illorum textũ habetur, quòd in primitiue eccleſia, ſola manifeſte mortalia confiterentur homines, nam text. illi non loquuntur de confeſſione, vt clare patet.

Ad tertiam dicitur, quòd opera noſtra bona poſſunt dupliciter conſiderari. Primo, vt ex nobis ſunt, & ſic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna ſunt Deo & fœlicitate æterna, non tamen ſunt damnabilia vt peccata mortalia, quoniam in veritate etiam, vt ex nobis ſunt, non ſunt peccata mortalia, ſed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, Nõ intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, quantum eſt ex ſe. Et ad hunc ſenſum multa ſimilia inuenies ſcripta. Alio modo conſiderentur opera noſtra vt ſunt ex Deo in nobis operante per ſuam gratiam, & deſtinante in vitam æternam, & ſic ſunt merita ex condigno æternæ fœlicitatis. Nec ſunt damnabilia, ſed ſunt remunerabilia, etiam ſecundùm diuinam iuſtitiam, vt patet ex verbis Apoſtoli, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius, vbi vides ſecundum iuſtitiam à Deo iuſto iudice reddendam coronam diligentibus ipſum Deum. Non ſunt igitur ignota nobis omnia noſtra mortalia, quia opera noſtra ſunt damnabilia, quantum eſt ex nobis, Oportet enim inſpicere ad opera noſtra bona ſimpliciter, vt ſunt in veritate qualificata, puta à charitate & gratia informata, &c. non ſecundum quid, puta vt ſunt ex nobis, quando iudicare debet, ſi ſunt peccata, vel nõ: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudeſque diuinas exercendas conſiderata, omnia noſtra vt ſunt ex nobis multum proſint, & non ſolum in nobis, ſed etiam in beatis conſideratio hæc creaturę vtilitatem ſeu nullitatem efficiat. Propterea enim de ſpiritibus beatis canit eccleſia, Tremunt poteſtates. In Auguſtæ Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda. Et videtur quòd ſic. Quia circunſtantia repugnans ſpeciali præcepto, eſt ſpecialiter explicanda ſecundũ omnes, ſed tempus feſtiuum repugnat præcepto de obſeruatione feſti, ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. ſuper illud Lucæ 13, Archiſynagogus indignans quia ſabbato curaſſet, lex enim inquit, in ſabbato non hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari prohibet. Tum autoritate San. Tho. in Secunda ſecundæ quæſtio. 122. ar. 4. ad tertium Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui aliquod corporale opus licitum facit, affertque ad hoc autoritatẽ Aug. in lib. de Decem Chordis.

IN OPPOSITVM eſt multorum modernorum opinio, tenens circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſario confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac quæſtione duæ ſunt opiniones. Vna eſt tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione quam tangit San. Tho. ſcilicet, quia quum in feſto prohibeatur omne opus ſeruile, & peccatum mortale ſit magis opus ſeruile, quàm opus corporale, puta arare, magiſquàm contrarietur peccatum mortale ſanctificationi ad quam ordinatur feſtum, quàm opus corporale, vtpote per ſe & directe excludens illam, conſequens eſt, quòd vtriuſque prohibitio ſub præcepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppoſitum ſentit, & hi mouentur

A ex eo quòd ex ſolo ſenſu literali ſecundum Dionyſ. & Aug. poteſt trahi efficax argumentum. Opera autem ſeruilia prohibita in feſto ad literam ſunt opera corporalia, quæ ſerui diſtinguũtur à liberis, & non peccata niſi myſtice: vt San. Tho. expreſſe dicit in 3. Sen. diſtin. 37. ar. 5. q. 2. ad 2m.

Et quoniam hæc opinio rationabilior eſt, ideo ad eius euidentiam ſciendum eſt, quòd quum obſeruatio feſti ad literã partim ſit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut eccleſiaſtico præcepto innaſci quicquid obligationis in ea eſt. Ex morali quidem præcepto, quòd obligatio talis non proueniat patet, propterea quia nulli certa temporis pars eſt, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam cenſeat, quamuis autem morale ſit in hoc præcepto, quòd aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur, non tamen quòd hoc vel illud tempus. Vnde quum ſingulæ partes temporis poſſint ab hac dedicatione abſolui, quodcunque peccatum committatur, nunquam tempus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino
B cultu, poteſt ſiquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio eſt de opere corporali, ſolum enim peccatum omiſſionis debiti cultus ex præcepto morali accideret. Ex eccleſiaſtico autem mandato non prohiberi ſpecialiter peccata in die feſto ex eo habetur, quod eccleſia non plus prohibet, quàm id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur, immo minus, vt San. Tho placet. Ex præcepto autem hoc ad literã ceremoniale triplex erat, ſcilicet certum tempus, puta dies ſeptĩ, & certus cultus, ſcilicet memoria creationis mundi in ipſa quiete, quaſi quies ipſa eſſet profeſſio quædam diuinæ quietis à creando, & determinatio operum, e quibus ceſſandum eſſet, ſcilicet ab operibus ſeruilibus. Ex nullo autem horum peccatorum ſpecialiter prohiberi conuincitur, ſed oppoſitum potius ratione ſuaderi poteſt. Tum quia vt allegatum fuit, ad literam opera ſeruilia tantum ſunt opera, ad quæ ſeruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc quòd aliquod certum tempus dedicetur cultui Dei
C exteriori, nihil aliud ſequitur prohiberi niſi id quod repugnat tali cultui alio tempore exhibendo, & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die feſto, nõ ergo cadit ſub hoc ſpeciali præcepto. Quòd enim macula ei nõ contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali exiſtẽs tranſgrederetur præceptum hoc ſingulis diebus feſtiuis, quòd ſuperſtitioſi adinuentio nã non eſt inducendum, cum his qui credunt contritionem eſſe in præcepto in die feſto. Tum quia finis præcepti non cadit ſub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei, quo fide, ſpe & charitate colitur, ſub hoc præcepto non cadit, ſub quo cultus exterior includitur & determinatur, ſed eccleſia videtur interioris cultus tempus determinaſſe, quando tempus ſacramenti pœnitentiæ, & euchariſtiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum ſanctorum nec eccleſiaſtica doctrina aut conſuetudo hoc habet, quod tamen ſi eſſet præceptum,
D de iure eſſet poſitiuo, vt ex dictis patet.

Quòd vero actus mortalis etiam nõ repugnet tali cultui, probatur ex eo, quòd ſi cultui Dei exteriori certo tempore ſtatuto repugnaret peccatum mortale alio tempore commiſſum, hoc non eſſet quandoque ſic, & quandoque nõ, ſed vniuerſaliter: ſed aperte videmus, quòd ſub præcepto, (quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis ſtatuit,) non comprehendit prohibitio ab actu peccati mortalis, quocunque tempore, ergo nec in propoſito. Vterque ſiquidem cultus exterior eſt, & eundem habet finẽ. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, ſcilicet certũ tempus & certum cultus modum, nec minus ſacer eſt ſecundus primo, aut minus ſub præcepto cadens. Nec obſtat ſi dicatur, nõ eſſe aliquã certam horam diei ſub præcepto taxatam ad horas canonicas, ſicut totus dies feſtus deputatur ad cultum diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ proceſſus facto, cuius vis non conſiſtit in determinatione temporis actu ſeu præcepta, ſed poſſibi-
E li, vel ſuppoſita, ac ſi eſſet. Si enim eccleſia certas horas ſub præcepto deputaſſet horis canonicis exoluendis, non propterea abſtinere ab actu peccati mortalis ſub tali præcepto comprehenderetur, ſed ſatisfieret temporibus debitis horas exoluendo, ſicut modo ſatisfit intra diem deputatũ dicendo, quandocunque alias peccetur. Vnde quum eccleſia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die ſeptimo Dominicum diem, & pro cultu miſſam, & quietem in memoriam reſurrectiõis Dominicæ determinando, & ab operibus ſeruilibus, non ſic recte conſueuerit abſtinere, conſequens eſt, quòd nõ iudicat ſpeciali præcepto quietem à peccato in die feſto, ſed opera corporaliter ſeruili. Et confirmatur, quia quum eccleſia non iudicet de actibus interioribꝰ (in quibus ſolis plerumque committitur peccatum mortale) ſic nil ſub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorum amotionem quæ eccleſiaſtici fori ſunt: quia vniuerſaliter nõ ſunt niſi opera ſeruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet ſatisfactioni, quæ eſt finis huius præcepti, peccatum mortale quàm

opus

opus corporale licitum ſecundum ſe: quia tamen ſanctitas ipſa interior, quæ finis eſt, ſub præcepto hoc non cadit, conſequens eſt, quòd nec excluſio ipſius, quæ per peccatum mortale fit, ſub hoc præcepto comprehendatur, ſi enim affirmatio non præcipitur, ea ipſa non conuincitur, quòd eis oppoſita negatio prohibeatur, quamuis prohiberi poſſit.

AD EA vero quæ in oppoſitum obijciuntur, reſpondetur. Et ad autoritatem Ambr. dicitur enim ſan. Th. quòd ſenſum myſticum & non literalem tangit.

Ad autoritatem ipſius S. Tho. dicetur dupliciter. Primo, quòd loquitur de præcepto quo ad ſuum finem, qui ſub præcepto non cadit, & non de ipſo præcepto abſolute, in tantum enim dicit repugnare huic præcepto peccatum mortale, inquantum excludit ſanctitatem & applicationem ad diuina, quæ eſt finis præcepti. Secundo, quòd loquitur de præcepto hoc indiſtincte, ſcilicet & literaliter & ſpiritualiter intellecto, vnde eodem articulo de operibus ſeruilibus corporaliter & ſpiritualiter doctrinam tradit. Et tamen conſtat ibidem in reſponſione ad primum, ceſſationē à peccato ſub ſenſu ſpirituali huius præcepti claudi, & ſic nō numerari inter præcepta decalogi, ſed tantum ſecundum ſenſum literalem, quantum ad id quod continet de iure naturæ. Ex hoc autem quòd aliquid repugnat præcepto huic myſtice, nō poteſt trahi efficax argumentum, ſed rationabilis exhortatio, vt & à peccando in feſtis abſtineatur, ne de nobis dicatur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me, & commiſſa confiteantur in fine confeſſionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus feſtis, quatenus tepræbenti tempora ſacra venerantur. Mediolani, die vigeſimaquarta Aprilis, M.D.

QVAESTIO IIII.

Num fides ad fructuoſam abſolutionem ſacramentalem neceſſaria ſit.

QVAERITVR. Verū ad fructuoſam abſolutionem in ſacramento pœnitentiæ exigatur fides, qua pœnitens credat certiſſime ſe eſſe abſolutum à Deo. Videtur quòd ſic. Primo, quia oportet fidem habere verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram.

Secundo, quia ſi per impoſſibile confeſſus non ſit contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſeu ioco abſoluat, ſi tamen credat ſe eſſe abſolutum veriſſime eſt abſolutus, tanta res eſt fides in verbum Chriſti. Probatur aſſumptum ex Eccleſiaſtica hiſtoria, quia beatus Athanaſius ludens cum pueris, baptizauit eos, ſicut viderat fieri à ſacerdotibus, & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander epiſcopus. Item quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludicro baptiſmo eſt baptizatus.

Tertio, quia non ſacramentum, ſed fides ſacramenti iuſtificat. ſm illud Aug. Sacramentū abluit, non quia fit, ſed quia creditur.

Quarto, quia plus eſt à confitente requirendum an credat ſeſe abſolui, quam an ſit vere contritus, quia contritio nunquam eſt vera ſatis, quòd ſi eſſet vera, non tamen certa, & ſi certa, non tamen ſatis: fides autem & verbum Chriſti ſunt certiſſima, veriſſima, & ſufficientiſſima.

Quinto, quia non ſolum attritus abſque obice actualis peccati vel propoſiti, ſed etiam contritus accedens ad ſacramentum, à gratia conſequanda eſt alienus, niſi crediderit in abſolutionem: quia ſacramenta eſſent in mortem, & damnationem & cōtrito.

Sexto, quia ad ſacramentum pœnitentiæ accedit homo petēs à Deo remiſſionem peccatorum, ſcriptum eſt autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans: ergo.

IN oppoſitum eſt communis eccleſiæ ſenſus.

AD EVIDENTIAM Horum ſciendum eſt nouitatē ſuperſtitioſam eſſe, quod huiuſmodi fides adeo exigatur vt plus, quam contritio requirenda ſit, & damnandi ſint omnes, qui nolunt confidere ſeſe abſolutos, donec certi ſunt ſe ſatis contritos. Fundant autem phātaſiam iſtā, primo ſuper communiſſimis Scripturæ autoritatib⁹ de fide ac ſpe in verbo Dei, puta, Memor eſto verbi tui, in quo ſpem dediſti, & ſimilia infinita. Secundo ſuper communibus de efficacia ſacramentorum, ſcilicet quòd fides eſt, quæ in ſacris operatur. Tertio, ſuper ſpecialis Chriſti verbi ad propoſitum pertinentis efficacia certiſſima, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. Ex huiuſmodi ſiquidem efficaciæ certificatione deducitur, oportere confitentē ſe credere abſolutum, ſi ſacerdos abſoluat ſiue ſerio ſiue ioco nō erret, ſicut etiā certus eſt ſe eſſe baptizatum, etiā ſi ſacerdos erraret, ipſum baptizādo. Adiungūt quòd dicendo, Quodcunque ſolueris, dedit poteſtatem: dicendo, erit ſolutum, excitauit fidem de affectu.

Nouam autem hanc inuentionem alienam eſſe ab eccleſiaſtica doctrina, facile patet diſtinguendo de duplici fide, quam habere poſſumus, ſcilicet vel acquiſita, vel infuſa. Nam ſi ſermo eſt

F de fide infuſa, quæ eſt vna de theologalibus virtutibus, cuius plena eſt ſacra Scriptura, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & per quam Sancti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, conſtat, quòd illa eſt neceſſaria ad ſacramentum pœnitentiæ, quoniam ipſius non niſi Chriſti fideles baptizati capaces ſunt. Sed huiuſmodi fides, licet ad ſacramenta ſe extendat, vt patet in Symbolo, non tamen extēdit ſe ad hæc ſingularia, puta quòd hoc ſit ſacramentū, & quòd in hoc ſit effectus ſacramēti: Verbi gratia, tenemur credere vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum, ſed nō tenemur credere, quòd dum iſte ſacerdos abluit Ioſeph adultum Iudæū, dicens, Ego te baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti, ſit Ioſeph vere conſecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati poteſt occulte fuiſſe ſimulatio talis, quòd non intenderit ille facere, quod facit eccleſia, aut Ioſeph non intenderit ſuſcipere baptiſma, vt temporibus noſtris de facto contigiſſe ſibi quidam Iudæus coram me confeſ-

G ſus eſt, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam vero, quia poteſt eſſe, quòd Ioſeph cum propoſito deliberato fornicationē committendi, Baptiſma ſuſceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicē poſuerit. Similiter poſſet dari exemplum de Euchariſtia, quamuis enim teneamur ex fide credere in Hoſtia rite conſecrata, eſſe verum corpus Chriſti, non tamen ad fidem infuſam ſpectat credere, an iſta hoſtia ſit rite conſecrata: tum propter intentionem miniſtri, tum etiam propter incertitudinem materiæ, & ſimiles particulares defectus humanos. Ratio autem vniuerſalis, quare ſub fide infuſa non cadunt huiuſmodi particularia, eſt, quia fidei infuſæ, vtpote diuinæ veritati innixæ, non poteſt ſubeſſe falſum, fallum eſt enim non minus circa verum, quàm quæcunque ſcientia acquiſita, quæ non niſi verorum eſt. Eſſet autem quandoque circa falſum, ſi extenderet ſe ad hæc particularia, vt patet ex inſtantijs ſimilibus, quæ poſſunt afferri in medium. Non ſpectat igitur ad fidem infuſam credere abſolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipſo, ſed ad fidem ipſam infuſam pertinet credere ab-

H ſolutionem ab eccleſiaſtico miniſtro rite factam, efficacem eſſe, & in ſuſcipiente digne gratiam operari. Hac ſiquidem fide nullus poteſt errare, ſed credendo effectum in me vel in illo determinate, poſſum errare: quia poteſt adeſſe impedimentum aliquod ex parte mei ſeu illius. Sicut in alijs ſacramētis credimus & verbo Dei & ſacramentis, & ſpecialiter efficaciam certiſſimam illi⁹ verbi, Quodcunque ſolueris ſuper terram, in ſubiecto diſpoſito: ſed non habemus infuſam fidem, quòd in me effectum ſortiatur, quòd ego ſim ſubiectum diſpoſitum: quia poteſt in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet ſubeſſe falſū fidei, quæ non niſi verorum certiſſimorum eſt, excitatur, immo certificatur fides infuſa per illud verbum: Erit ſolutum in cœlis, de effectu abſolutionis in ſubiecto diſpoſito, & non in me, qui forte non ſum diſpoſitus, & ſic fides eſſet falſa. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infuſa intellecta, quia ſequitur, quòd infuſæ fidei poſſet ſubeſſe falſum.

I Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquiſita, erronea quoque inuenitur, nam licet acquiſita fides circa huiuſmodi particularia verſetur, tali nanque fide credimus hanc hoſtiam rite conſecratam eſſe, & hunc rite baptizatum, & ſimilia, ſed hæc fides non eſt illa qua in Verbo Chriſti confidimus, quæ in ſacramentis operatur, quia credim⁹ efficax eſſe Chriſti verbū, Quodcunque ſolueris ſuper terram, & reliqua, quæ fidei ſunt Chriſtianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infuſa loquuntur, non poteſt acquiſita fides concludi, nec poteſt fides iſta de obiecto, ſcilicet me eſſe abſolutum etiam per abſolutionem in effectu coram Deo, eſſe certa infallibiliter: quia quilibet eſt dubius in hac vita, & ſecundū communem legem neſcit, an ſit in gratia Dei. Nec aliquis eſt certus, ſi ſit ſe eſſe ſufficiēter diſpoſitū per gratiam Dei, quæ per abſolutionem conceditur, iuxta illud Iob 10. Et ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Amplius, fides iſta poteſt eſſe in ſchiſmatico vel hæretico aliàs bene confitente, eſſet igitur iſte vere abſolutus, ſi errans ſacerdos ipſū

K abſoluerat, & conſequenter iſte ſimul eſſet in gratia Dei, quia vere abſolutus coram Deo, & in peccato mortali, quia hæreticus vel ſchiſmaticus quod eſt impoſſibile. Amplius, fides iſta eſt, qua quātum credis, tantum habes, cum fides iſta ſit opus humanum, quia iſta eſt acquiſita, conſequens eſt vt in opere ſuæ fidei confidentis ſuæ pœnitentiæ conſiſtat, quod eſt alienum à Chriſtiana veritate. Amplius Quum nec ex ſacra Scriptura, ſacris canonib⁹ eccleſiæ traditione, ſacriſque doctoribus, diſpoſitionis iſtius neceſſitas in ſacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduerſetur, non videtur præſumptione, aut ignorantia iſta excuſari.

AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt reſpōdeas, habeto præ oculis hanc diſtinctionem, ſcilicet vel ex parte ſacramentorum vel ex parte ſuſcipientis. Et dicito, quòd fides certiſſima eſt, & eſſe debet etiam de effectu ſacramenti particulari in me, quantum eſt ex parte ſacramenti: ſed ex parte mei ſuſcipientis licitum eſt dubitare de illius effectu in me. Et hoc eſt quod ec-

eccleſia docet, dum in orationibus poſt communionem petit ſacerdos, quòd ſuſceptum ſacramentum non ſit ad reatus pœnam, non ad iudicium &c. Conſequenter etiam docet omnem quantumcunque credentem poſt confeſſionem & abſolutionem dicere, Domine non ſum dignus &c. & non aduertere ad diſtinctionem hanc, eſt, vt puto, cauſa dictæ nouitatis.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Chriſti ſufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei, nec fides infuſa, qua credimus in Deum &c. eſt de effectu horum verborum in me, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundam dicitur, quod peccat argumentum ſecundum non cauſam, vt cauſam, quo ad ſacramentum Baptiſmi. Nam non ideo illi fuerunt vere baptizati, quia credebant ſe baptizatos, immo credebāt forte nihil recipere gratiæ, ſed ideo Baptiſmus iocoſe factus eſt vere baptiſmus, quia intentio iocoſa non ad baptiſmum, ſed ad exercitium baptiſmi infertur. Simile eſt enim delectandi cauſa Baptizare & baptizari, ſicut ſi auaritiæ cauſa quis baptizaret, aut baptizaretur, vtrobique enim eſt verum baptiſma, quia delectatio & auaritia non baptiſmi, ſed quòd iſte exerceat vel ſuſcipiat baptiſmum, cauſa eſt. Secus autem eſſet, ſi intentio iocandi ad baptiſmū referretur, ſic quòd non baptizare, ſed ſimilitudinem baptiſmi exercere, aut ſuſcipere, intenderet ioci aut auaritiæ gratia, tunc enim nullum eſſet baptiſma. Quod autē aſſumitur, quòd nō contritus ſi abſoluitur credens ſe abſolui, eſt vere abſolutus, niſi ſit ita attritus, quod ſaltem virtute clauium de attrito ſecundum quoſdā fiat contritus, impoſſibile eſt. Nam ex eo quod ponitur incontritus, & virtute clauium non factus de attrito contritus, oportet quòd aut ſua fide acquiſita ſit iuſtificatus, quod eſt erroneum, aut quòd ſimul ſit incontritus & abſolutus apud Deum, quod eſt impoſſibile.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ſacramentum abluit, non quia fit, hoc eſt non ſecundum ſubſtantiam facti, ſed quia creditur, hoc eſt ſecundum virtutem creditam in eo, & non quia creditur a ſuſcipiente effectus ſuus in eo certiſſime ad hoc. Et nota quòd non dixit, quia credit miniſter aut ſuſcipiens, ſed imperſonaliter quia creditur, hoc eſt propter rem creditam, nam niſi intendat quis facere quod facit eccleſia, non baptizaret. In hoc autem quod eſt imitari in illo actu eccleſiam, includitur res credita, quamuis nec a ſuſcipiente, nec a baptizante, vt patet, ſi infidelis baptizaret infantem aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere poteſt.

¶ Ad quartam dicitur, quod aſſumptum nō ſolum falſum, ſed & præſumptuoſum eſt valde, contra vniuerſalis eccleſiæ ritum: contritio enim eſt ſumme neceſſaria. Iſta autem fides acquiſita de effectu ſacramenti in ſeipſa eſt impoſſibilis, quia ſemper eſt, & debet eſſe ambigua, nec eſt requirenda a confitente, qui niſi crederet ſe abſolutum, abſolutioni ſe non ſubmitteret. Nec obſtat, quod contritio ſit incerta, iuſſit enim Deus ipſe, vt cum noſtra hac incertitudine accedamus ad ſacramenta. Quod autem dicit, quod nunquam eſt vera facta, falſum eſt, vt patet in multis cum vera & ſufficienti contritione confitentibus, quamuis incerta eis. Et quum ſubditur, quod fides Chriſti eſt veriſſima & certiſſima & ſufficientiſſima, reſpondetur, quòd talis eſt de rebus ſubiectis fidei infuſæ, ſed non de impertinentibus ad ipſam, vt ſunt ex parte noſtri ſingulares ſingulorum effectus ſacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta eſt fides infuſa, quia non eſt eorum, eſt enim fides infuſa de gratia per ſacramenta certiſſime conferenda ſuſcipientibus digne illa, vt in concilio Florent. ſub Eugenio IIII. determinatum eſt. Et ex Apoſtolo aſſumptum eſt dicente, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit. Vbi etiā Apoſtolus, ſecundum quid reputare ſe homo debeat dignū vel indignū, præmittit dicēs. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat. Vbi ex ſubiunctis, quod ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtiq; a Domino iudicaremur, patet ꝙ probare ſeipſum, eſt ſeipſum iudicare, contra ſe vindictā exercere, quod vocatur contritio communi vſu eccleſiæ & doctorum, & propterea falſum ac temerarium eſſe conſtat, ꝙ plus eſt a pœnitente requirendum, ſi habeat credulitatem de effectu in ſe futuro ſacramenti, quàm de illius contritione, probare enim ſeipſum (quod eſt conteri) iuſſit Apoſtolus, iubet eccleſia, exigunt omnes communiter confeſſores. Credere autem ſe pœnitentem omnino effectū habiturum, nouitatum exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, quod duorum, quæ ibi tanguntur, primum, quod attritus non ponens obicem, non conſequitur gratiam abſolutionis, niſi credat (vt iam patet ex dictis) voluntarie dicitur, apponendo nouellū, & impertinens accidēs pro diſpoſitione neceſſaria ad gratiam Dei per abſolutionem ſacramentalem. Secundum autē quod contritio in damnationem ſunt ſacramenta, niſi credat ſe abſolui, nō eſt reſponſione, ſed correctione dignum, quoniam ſacramentū pœnitentiæ ab eccleſia ſufficienter traditum per confeſſionē, cōtritionē & ſatisfactionē, damnabile cōſtituitur ſine quarto, ſcilicet certa fide effectus in ſuſcipiente. Hoc enim eſt nouam eccleſiam conſtruere.

¶ Ad ſextam de oratione dicitur primo, ꝙ ratio digreditur ad accidentia, quæ ſunt extra eſſentiam ſacramenti, oratio enim conſtat

A ꝙ a ſacramentis diſtinguitur, imò ponitur ſub ſatisfactione, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ. Verùtamen de oratione ipſa etiam dicendū eſt, quòd fides de effectu orationis dupliciter haberi poteſt. Primo ex parte ipſius diuinæ miſericordiæ, gratiæ, potētiæ, prouidentiæ, promiſſionis, &c. & ſic fides debet eſſe in oratione abſque heſitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, q orat, vel ꝓ quo oratur: & ſic niſi pie quandoque dubitaret de effectu petito, plerunque fides inueniretur falſa, vt patet in Paulo orante, qui abſq; heſitatione credēdo, quòd acciperet id quòd peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, vt ſtimulus carnis a ſe diſcederet, & non eſt cōſecutus effectum petitū, vt patet 2. ad Corin. 12. Hic enim patet ꝙ fides, quod accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam ſimpliciter & abſolute, ſed quantum eſt ex parte diuinæ miſericordiæ, &c. alioquin eſſet quandoque falſa, & Pauli fides fuiſſet falſa, poteſt enim aliunde ex aliqua ex parte noſtri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens

B præmittit, habete fidē Dei & ſubdit. Amen dico vobis, &c. oſtendens per hoc, ꝙ firmitas noſtræ fidei de effectibus particularibus debet eſſe de illis, quantū eſt ex parte Dei & non ex parte noſtri. In Auguſta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVAESTIO V.

Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio peccatorum.

QVæritur, vtrum ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ. Et videtur quòd non. Primo, quia ſolius Dei eſt remittere culpam, vt omnis Scriptura & eccleſia fatetur.

¶ Secundo, quia culpa eſt remiſſa a Deo proponenti confiteri antequa pœnitēs a ſacerdote abſoluatur, iuxta illud. Dixi Cōfitebor aduerſum me, iniuſtitiam meā, & tu remiſiſti impietatē peccati mei.

C IN OPPOSITVM Eſt, ꝙ ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ſecundum communem eccleſiæ doctrinam.

AD EVIDENTIAM Huius quæſtionis ſcito antiquam eſſe hanc quæſtionem, & in 18. diſtinct. 4. ſent. tractari. Vbi quia obſcure ſatis ſunt authoritates antiquorum doctorū applicatæ ad hoc, Magiſter ſent. concludit ſacerdotem euangelicum abſoluere, hoc eſt declarare abſolutum a Deo, & ad eccleſiæ communionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit ſuper hoc effectu pacem animi, quoniam ante abſolutionem inquieta eſt anima de remiſſione ſuorum peccatorum: accepta autem abſolutione cum fide, ꝙ vere abſoluatur, fit ſecura anima de remiſſione peccatorum percepta, & in pace quieſcit, tantique fit fides de gratia præſenti miniſterio ſacerdotis, ꝙ peccatum maneret, niſi remiſſum crederet, non enim ſufficit remiſſio peccati & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

¶ Verum ſi Domini verba diligentius perſpecta fuerint, quum poteſtatem ſacramentalem dedit: aliter ſentiendum eſt, non enim dixit, Quorum declaraueritis remiſſa peccata, ſed dixit, Quorum

D remiſeritis peccata, & ſimiliter dixit, Quodcūque ſolueris, neque dixit, Remittuntur eis, aut ſolutum erit, quo ad eccleſiam, ſed ſolutū erit, in cœlis, & remittuntur eis, ſimpliciter & abſolute. Ideo ſi verba Dñi ſunt verba in ſenſu proprio, conuincitur eccleſiæ miniſtros habere poteſtatē remittendi peccata authoritate Chriſti, par. n. ratio eſt, quod verba hæc Domini ad ſacramentum pœnitentiæ ſpectantia in proprio ſenſu verificentur, & quòd verba eiuſdem ad ſacramentum Euchariſtiæ pertinentia (ſcilicet hoc eſt corpus meū) in proprio ſenſu verificētur. Nulla enim eſt ratio quare iſta in proprio ſenſu vera eſſe fateamur, & illa a proprio ſēſu aliena faciamus, præſertim quū maius miraculū ſit, quòd de pane fiat corpus Chriſti miniſterio ſacerdotis. Vnde ſi verba Euchariſtiæ a ſacerdote prolata, vt vera ſint, compulerunt vt fateamur hoc, id eſt contentum ſub hac ſpecie, eſt corpus meum, ſcilicet Chriſti, non minus compellimur ad verificandum hæc Domini verba (Quorum remiſeri-

E tis peccata, remittuntur eis, & Quodcumque ſolueris ſuper terrā, erit ſolutum & in cœlis) in ſenſu proprio, credere quòd ſacerdotis miniſterio remittuntur peccata, abſoluuntur peccatores a culpis ſuis. Nec enim minus operatorius eſſe debet ſermo Chriſti per os ſacerdotis dicentis, Abſoluo te a peccatis, quàm eiuſdem Chriſti ſermo per os ſacerdotis dicentis. Hoc eſt corpus meum. vterque igitur operatorius eſt eius, quòd ſignificat ſeruatis ſeruandis, ſcilicet concurrente ex parte miniſtri authoritate (non enim quilibet homo, ſed ſacerdos ordinariam vel delegatam authoritatē habens eſt miniſter ſacramentalis abſolutionis) & ex parte pœnitentis debita diſpoſitione, vt ſcilicet ſit abſolutiōe dignus. Alioquin extremus rediret error a Hieron. damnatus, vt pro noſtro arbitrio damnare innoxios & abſoluere noxios poſſemus, ſicut etiam in ſacramento altaris nō quamcūq; materiā, ſed panis triticei tantum, conſecrari per illa verba, non diaconi, ſed ſacerdotis miniſterio prolata conceſſum credimus. In cuius ſignum, Dominus quum daret poteſtatē remittendi, retinendique peccata, præmiſit, Accipite Spiritumſan

ctum,ſubiungendo.Quorum remiſeritis peccata, &c.tanquam di ceret,Spiritu ſancto dirigente.Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis,& non ſpiritu veſtro inſtigante.Mouet & dirigit procul dubio Spiritus ſanctus ad abſoluendum vel ligandum,quum ſeruatis vndique ſeruandis miniſter Chriſti abſoluit,vel ligat. Credendum eſt igitur & confitendum,quòd effectus ſacramentalis abſolutionis rite factæ(ſcilicet a debito miniſtro,debita forma, ſupra diſpoſitam materiam,ſcilicet peccatorum confitentem dignum abſolutione)eſt peccatorum remiſſio,quam autoritatiue quidem ſolus Deus facit,miniſterialiter autem miniſter ipſe Chriſti ſacramento mediante efficit.Sic enim ad literam impletur illud. Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis, nõ quod prius eccleſia remittat, quàm Deus, tanquam Deus eccleſiæ iudiciũ ſequatur. Non enim dixit.Quorum remiſeritis peccata,remittentur eis, in futuro, ſed remittuntur in præſenti,ad denotandum,quòd ipſa per miniſtrum remiſſio eſt vna atque eadem cum remiſſione quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remiſſionem peccati, quam ſacerdos miniſterialiter facit, efficit & Deus autoritatiue, ſicut eandem conuerſionem panis in corpus Chriſti, quam ſermo Chriſti per os ſacerdotis operatur,efficit Deus authoritatiue.Et licet olim dubia fuerit hæc quæſtio, hodie tamen determinata eſt in concilio Florent. ſub Eugenio.4. Vbi dicitur; Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio a peccatis. Abſolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rurſus effectus ſacramenti huius dixit, non effectus ſolius Dei. Et hinc patet, quòd ſacerdos abſoluendo ſeruatis ſeruandis, & in veritate abſoluit a peccatis, & per viam ſequelæ declarat pœnitentem abſolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remiſſione. Remanet enim ſemper ſecundum communem legem peccator ambiguus de conſecuta apud Deum remiſſione,quia ſemper reſtat ambiguum nobis,an ex, vel cum infuſa charitate ſacramentum ſuſceperit pœnitẽtiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, ſed error eſt, pro quanto efficaciam adimit ſacramento pœnitentiæ ſine credulitate effectus in ſeipſo, & nulli conferri veniam remittente ſacerdote dicit,Niſi credat ſibi remitti, & quòd intolerabilius eſt, nec intelligibile,manere, ſcilicet peccatum etiam remiſſione facta, & gratia donata, niſi credat pœnitens peccatum remiſſum. Indigna nempe ſunt hæc non ſolum eruditorum, ſed quorumlibet Chriſtianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem ſeruãdum eſt illud Philoſophi, Quolibet proferente contraria, ſolicitum eſſe,ſtultum eſt. Conſtat enim Baptiſmum remittere peccata abſque tali ſuſcipientis credulitate, vt patet in infantibus. Conſtat omnes fere timore Domini refertos ſemper dubios de diuina in ſe gratia, & pœnitentię, & Euchariſtiæ ſacramenta ſuſcipere, & ſic ambiguos perſeuerare. Immo & hoc ſacri doctores laudant, & eius oppoſitum præſumptioni communiter aſcribitur, aut ignorantiæ.

AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuerſus remittendi modus omnes huiuſmodi authoritates manifeſtat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiue,cum quo ſtat, quòd miniſter euangelicus authoritate a Deo conceſſa, peccata remittat miniſterialiter, mediante Chriſti ſacramento ad hoc ab ipſo Chriſto inſtituto.

¶ Ad ſecundam dicitur, quòd ſacramentalis abſolutio dicitur operari remiſſionem peccatorum dupliciter,vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confeſſionem remiſſionem conſequitur,ex ſacramentali abſolutione in voto conſequitur, iuxta illud, Dixi, confitebor,& tu remiſiſti) proculdubio mediante confeſſione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor alioquin non oportuiſſet dicere. Dixi, confitebor,ſed ſat fuiſſet dicere. Dixi aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. Et ſiquidem ante abſolutionem conſequitur pœnitens remiſſionem peccatorum, per ſequentem abſolutionem augetur gratia remiſſiua peccatorum, ſi vero non prius cõſequutus eſt veniam, conſequitur per abſolutionem, ſi tamen (vt dictum eſt) dignus abſolutione tunc eſt. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, ſed ab vniuerſa eccleſia accipimus, confitente vnũ Baptiſma in remiſſionem peccatorum, per omnia ſimiliter intelligendo, vt diximus, ſcilicet quòd Baptiſma in executione remittit peccata in illo,in quo inuenit peccata non remiſſa ex Baptiſmo in voto,& digne ad Baptiſmum accedit, in quo autem remiſſa ex ſeipſo in voto inuenit,gratiam auget, Hęc. n. varietas non ex defectu ſacramentorum, ſed ex varia diſpoſitiõe participantium ſacramenta prouenit.

Auguſtæ,die primo Octobris. 1518.

F

TRACTATVS DECIMVSNONVS de Excommunicatione, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO I.

Num excommunicatio priuet a participatione interiori infidelium.

VTrum excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et videtur quòd non. Primo,quia excommunicatio non tollit plus quàm eccleſiaſtica authoritas iuriſdictionis poteſt conferre, eſt enim excommunicatio actus poteſtatis, non ordinis, ſed iuriſdictionis, quam nõ dedit Chriſtus maiorem in auferendo,quàm in concedẽdo, quum
G ipſe ſit magis pronus ad inferendum bona, quam mala. Sed eccleſiaſtica huiuſmodi poteſtas non poteſt dare fidem,ſpem,& charitatem,per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona,ergo non poteſt tollere huiuſmodi participationẽ interiorẽ. ¶ Secundo, quia excommunicatio communiter ſe habet ad iuſtã & iniuſtam,eſt enim vtraque efficax ad ligandum,quia, vt Gregorius dicit,& habetur.11.q.3.ſentẽtia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt timenda, ſed excommunicatio iniuſta non priuat excommunicatum communione interiori, ſed ſolum exteriori, ergo excommunicatio ſimpliciter non priuat niſi externa communione fidelium. Et confirmatur, quia in ſacra Scriptura nunquam inuenitur excommunicatio niſi pro priuatione ab externis actibus, ſeu cum ſola extrinſeca pœna, vt patet diſcurrenti per epiſtolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum niſi extrinſeca communio, nam quum tradebantur Satanę, ſolum extrinſece vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non niſi voluntarie ergo
H go dicit,ꝙ excõmunicatio priuet ſpiritualibus ſuffragijs eccleſiæ.

IN OPPOSITVM eſt Magiſter Sen. in 8.diſt.4.quem cõmuniter doctores in hoc ſequi videntur.

¶ Ad euidẽtia quæſt. huius ſciendũ eſt,ꝙ oportet extremũ vtrũq; vitare,ne in errorẽ incidamus. Tria ſiquidẽ inueniũtur in cõione fideliũ,quatenus fideles ſunt. Vnũ eſt cõmunio extrinſeca inſimul orando,vt fit cõueniẽdo in eccleſia ad Miſſarũ,aliorũque diuinorũ officiorũ ſolennia,& hoc eſt vnũ extremũ. Aliud eſt Sanctorũ communio,quæ fit per charitatẽ vniẽtẽ Chriſti mẽbra ſecundũ fidem formata capiti Chriſto,& reliquis Chriſti mẽbris ſimilibus,& hoc eſt alterũ extremũ. Tertiũ eſt cõmunio fideliũ ſecundũ cõmunia ſuffragia,quę in eccleſia ex inſtitutione eccleſiæ ſiũt, vt patet in orationibus & Miſſis,& hoc eſt mediũ. Dupliciter ergo cõtingit in propoſito errare,vel dicẽdo ꝙ excõmunicatio aufert ſolã extrinſeca cõmunionẽ,vel dicẽdo ꝙ excõmunicatio tollit directe omnẽ cõmu-
I nionem, vtrumq; n. eſt falſum, vt patebit. Veritas autem eſt, ꝙ excommunicatio tollit extrinſecã & intrinſecam quo ad communia ſuffragia cõmunionem fidelium,& ſupponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu,(quia de extrema communione non eſt dubium) videnda eſt primo differẽtia inter dictas duas communiones internas, & monſtrandum eſt deinde,quòd altera earum per excommunicationem aufertur. Cõmunio fidelium quum conſiſtat in conferendo & recipiendo,oportet quòd interna etiam cõmunio conſiſtat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis,orationibus, atque ſuffragijs apud Deum adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit ſuſcipiendo ex aliorũ ope,vel gratiã,vel gratiæ augmẽtum,vel protectionẽ diuinæ aſſiſtentiæ a malis præſeruãtis, vel ad bonũ promouentis,& huiuſmodi. Verũ collationes horũ ſpiritualiũ auxiliorũ ex duplici oriũtur cauſa,nã quique oriũtur ex charitate immediate,vt quum in charitate cõſtitutus ex priuata intẽ-
K tione orat,operatur,affligitq; ſe pro alio,& impetrat illi vel gratiã, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium cõtra tentationes,& huiuſmodi. Vel ex charitate mediante inſtitutione,vel actione eccleſiæ, vt quum ex Miſſis diuiniſque officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum,vel ad malum vitãdum,hæc.n.ex charitate, ſancta mãtre eccleſia inſtituente ſunt,& pro communi eccleſię bono ordinata,& pro ſingulis eius membris agit ex iuxta ſingulorum fidem de uotionemque offerẽtium. Et ad hoc collationũ genus,ſpectat ſacramentorum collatio,quæ Chriſti fidelibus diſpenſantur, quoniam actione eccleſiaſtica conferuntur. Quocirca inter communionẽ internam ſecundum charitatem immediate & communionem internam mediante eccleſię inſtitutione, ſeu actione, ex parte recipientium non eſt differentia ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundũ magis & minus,niſi quo ad gratias ſacramentales,quoniam omnia illa ſpiritualia dona quæ ego poſſum recipere ex vna cõmunione, poſſum recipere ex alia, & econtra,excepta(vt dictũ eſt) ſacramẽtali gratia, vtputa charactere in ſacramento confirmationis, &

A militer in ſacramẽto ordinis, hęc enim nõ poteſt quis accipere ex communione ſolius charitatis, ſed oportet interuenire communionem ſecundum eccleſiaſticam ſacramenti actualem ſuſceptionem. Communio ſiquidem in ſacramentis in voto tantum, ſtat infra limites communionis charitatis, ſed communio in ſacramentis ſecundum rem, ad communionem actionis eccleſiaſticæ ſpectat. Et hinc patet, quòd recepta differunt ſecundum magis & minus, quia conſtat, quòd maior gratia habetur, quum ſacramenta actualiter ſumuntur, quàm cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia ſecundum ſubſtantiam, quoniam interna communio charitatis immediate, in meritis, orationibus, ſuffragijſque priuatis conſiſtit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante eccleſiæ actione, ſeu inſtitutione in meritis, orationibus, ſuffragijſque communibus (hoc eſt in ipſius eccleſiæ & ſacramentis, & ſacramentalibus) vt in actionibus conſiſtit. Orat enim eccleſia, ſuffragaturq́;, meretur, ſacramenta dat & ſacramentalia, ex charitate proculdubio, & his efficit apud Deum, vt nõ ſolum eccleſia, ſed ſinguli fideles bonum gratiæ, aut augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, niſi obicem ponamus. Ad primam communionem ſpectat illud, Particeps ego ſum omniũ timentium te. Ad vtramque ſimul ſpectat articulus fidei, ſcilicet Sanctorum communionem, quoniam ad illum ſpectat communio in ſacramentis. Prima communio non eſt proprie niſi exiſtentis in charitate, ſecunda autem ad Chriſtianos etiam in peccato mortali exiſtentes, ſe extendit, nam & pro peccatoribus eccleſia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quòd Miſſas celebramus pro cõuerſione peccatorũ. Hęc aũt dicta ſunt adeo nota, vt nulla egeant probatione, quĩ ex ritu eccleſiæ apparet eorũ veritas.

¶ His autem pręmiſſis manifeſtum eſt, quòd excommunicatio, quę extra eccleſiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus eccleſiaſticę charitatis communio conſiſtit ut actionibus, ſeparat, & conſequenter a receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, ſegregat. Et quia inter hæc multa ſunt interiora bona animæ, conſequens eſt, vt excommunicatio a communione multorum internorum bonorum ſeparet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra eccleſiæ communionem ponat, quo ad actiões eccleſiæ (ex qua cætera pendent) manifeſtatur ex eo, quòd eccleſia non orat pro excommunicatis. Conſtat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis, immo, vt Bernardus dicit, Vide quàm mala ſit excommunicatio, quòd in Paraſceue, eccleſia pro Iudæis & Paganis orat, ſed non pro excommunicatis. Probaturque hoc radicaliter ex euangelica doctrina, conſtat enim, ꝙ eccleſia non orat ſecundum communem legem niſi pro fratribus noſtris, ſed excommunicati non ſunt noſtri fratres, ergo &c. Minor patet ex eo, quòd Saluator noſter Mat. 18. (vbi excommunicandi authoritatem eccleſię dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi ſicut ethnicus. i. Gentilis. Vbi manifeſte apparet, quòd excommunicatio, ex fratre facit nobis ſicut Gentilem, vnde Aug. dicit, Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum, ergo. Amplius, Si excommunicatus extra eccleſiam ponitur quo ad externa tãtum, ſequitur quòd excommunicatio non egeret authoritate Chriſti, quoniam quilibet princeps, quęlibet ciuitas, quęlibet communitas poteſt externam ſuam communionem ponere. Conſtat autem Chriſti authoritate excõmunicationem fieri, Mat. 18. vbi ſubiungit, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram (gloſſa, vinculo anathematis) vbi Chriſ. dicit. Vide qualiter duplicibus colligauit neceſſitatibus, & pœna, quæ hic eſt, ſcilicet proiectione ab eccleſia, ſit tibi ſicut ethnicus, & ſupplicio futuro, qđ eſt eſſe ligatum in cælo. Amplius, Eccleſia extra ſeipſam excommunicatum eijciendo, ab omnibus his ſeparat, quæ ſuis membris confert, ſed ipſa eccleſia ſua inſtitutione & actione confert membris ſuis cões orationes, ſuffragia & huiuſmodi, ergo hæc tollit excommunicãdo, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, quòd excommunicatio eſt ſuprema pœna eccleſiæ, non eſſet autem ſuprema, ſi non tolleret totum quod eccleſia dedit, quoniam adhuc maior ſupereſſet pęna, ſi adhuc reſtaret ſeparandus excommunicatus ab his, quæ dedit & continue ipſa, ſuis membris. Minor probatur, quia eccleſia inſtituit Miſſas non ſolum pro eccleſia in cõi, ſed pro ſingulis, vt patet in canone Miſſæ, vbi dicitur, pro eccleſia tua ſancta catholica, quo ad primum, & omnibus orthodoxis, atque catholicæ & apoſtolicę fidei cultoribus, quo ad ſecũdum. Inſtituit etiã in Memẽto pro aliquibus ſingularibus orari, inſtituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus, vt patet. Hæc omnia eſſe ſuffragia & ab eccleſia, & in perſona eccleſiæ qui dubitat, non eget ratione, ſed ſenſu. Et ſic patet excommunicatum eſſe alienũ ab actionibus cõibus, quib⁹ eccleſia cõiuuat ſuis fidelibus. Et patet cõſequẽter alienũ quoq; eſſe a fructu illarũ actionũ, hoc. n. manifeſte ſequitur. Et quę fructus actionũ illarũ ſunt adiuuari ad gratiã, vel gratiæ augmentum, ad bene operãdũ, ad declinãdum a malo, ad reſiſtendũ diabolo &c. ideo patet, ꝙ a multis internis bonis excõmunicatio ſeparet. Et cõfirmatur autoritate Aug. de verbis Apoſtoli, ſermo. 68. Omnis Chriſtianus qui a ſacerdotibus excõmunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia ſcilicet extra eccleſiã diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus, ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica cõmunione remouetur. Vbi habes quomodo extra eccleſiam intelligit Aug. non eccleſiam materialem, non extrinſecam communionem, ſed extra Chriſtũ. Replicando aũt dicit, quaſi diabolo traditur, quia non traditur diabolo poſſidẽdus, ſed corripiendus. Ad idẽ eſt autoritas Hieron. Quorum dimiſeritis peccata &c. ideſt, quibus eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatiſfactionẽ fuerint, ipſis ianua regni cæleſtis clauſa erit. Et habẽtur 11. q. 3. ambę authoritates. Ex quibus patet ꝙ excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cæleſtis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum a communibus eccleſiæ ſuffragiis, per quæ interna bona a diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponente ad nos deſcendunt.

AD OBIECTIONEM Ergo primam in oppoſitum dicitur, ꝙ licet omnia ſuffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia B eodem modo a charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediate per ſolas priuatas intentiones ſeu actiones fidelium, & eorum communio, ſpectat ad charitatem, & iſta non tolluntur directe per excommunicationem, ſed præſuppoſitiue tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur abſque mortali peccato tollente charitatem, & conſequenter communionem iſtã. Quædam autem ſuffragia procedũt ex charitate per eccleſiæ actionem, vt ſunt communia ſuffragia, quæ in perſona Eccleſiæ fiunt, & horum communio, ſpectat ad fideles omnes ab Eccleſia non pręciſos, ſunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiam exiſtẽtibus in peccato mortali, ut ꝓbatũ eſt. Et hæc eſt differẽtia inter hominẽ fidelem exiſtentem in mortali peccato abſq; excommunicatione, vel cũ excommunicatione ꝙ nõ excommunicatus adiuuatur a pia matre communibus eccleſiæ ſuffragijs excõicatos autem nõ adiuuatur per illa, ſed ſibi ipſi relinquitur ut gentilis, iuxta domini præceptum, non tamen omnino deſerit illos mater Eccleſia, quia requirit illos, ut reſipiſcant, nec ſalutem eorum ſicut nec Pa- C ganorum negligit, ut Aug. vbi ſupra ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinem vltra perſonale onus ſpectat, quòd Eccleſia obligat clericũ excommunicatum ad horas canonicas, ſicut & omnes excommunicatos ad ieiuniũ ab Eccleſia inſtitutum. Conceditur igitur ꝙ excommunicatio non niſi præſuppoſitiue tollit communionẽ charitatis, ſed cum hoc ſtat, quòd directe tollit communionem ſuffragiorum communium eccleſiæ, ac per hoc internorum bonorũ quæ ſunt illorum ſuffragiorum fructus, quia iſta non ſpectãt ad cõmunionem charitatis immediate, de qua ſola dictũ eſt. Particeps ego ſum omniũ timentium te, quamuis hæc uerba uerius intelligenda ſint in perſona ueri membri eccleſiæ nõ præciſi ab ea, hic enim vere dicit. Particeps ego ſum, &c. quia omnium ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundum dicitur, quòd propriè loquendo excõmunicatio iniuſta quo ad ipſam cãm (puta pro nõ crimine) nõ ẽ excõmunicatio ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundum quid tantũ, hoc eſt in foro iudiciali. Et quòd non ſit ſimpliciter excommunicatio, patet D ex illa vniuerſali. Iniuſtum iudicium non eſt iudicium, excommunicatio enim quoddam iudicium eſt. Et manifeſtatur facile, quia excommunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere, conſtat autem, quòd dicere iniuſtum nõ eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere, non igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecundum ſubſtã etiam excommunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tamen ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iuſta, ſecundum ſe, quãuis ſit iniuſta ex parte motiui, & ideo eſt uere excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus ſecum fert. Sed excommunicatio ſecundum ſe iniuſta, non fert ſecum excommunicationis effectus, niſi in foro exteriori: non eſt enim ſic excommunicatus priuatus ſuffragiis eccleſiæ ſecundum ueritatem, quia non eſt vere excõmunicatus in cælo, quia nõ eſt eccleſiæ nõ auditor, ac per hoc nõ ſicut ethnic⁹. Vnde Au. de uerbis Domini Mat. 18. Cępiſti habere fratrẽ E tuum tanquam publicanũ, ligas illum in terra, ſed ut iuſte alliges, uide, nam iniuſta uincula diſrumpit iuſtitia. Parere tamẽ excõmunicationi debet, ab extrinſeca cõmunione ſe abſtinendo, quia in ſoro extrinſeco ligat. Et hoc eſt quod Gregorius docet, dicens, ꝙ ſententia Paſtoris ſiue iuſta, ſi iniuſta eſt timenda. Secus autem (ut cõmuniter dicitur, & bene, eſſet,) ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in foro exteriori, ita quòd inter excommunicationem iniuſtam, & nullam non eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta non, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro, & ideo nulla dicitur. Et eſt quando continet errorem intolerabilẽ uel in facto, puta ſi excommunicatur quis, quia nõ tenet concubinam, vel in iure, vt ſi excommunicetur poſt legitimã appellationem ab eodem, & huiuſmodi, ut habes in gloſſa dicti Ca. Nõ ergo communiter ſe habet excommunicatio ad excommunicationem iuſtam & iniuſtam, ſed ly iniuſta, eſt cõditio diminuens rationem excommunicationis, ſicut homo non ſe habet communiter

ad hominem verum & pictum. Et propterea, non eſt de natura excommunicationis iudicandum, ſecundum quòd ſaluat iniuſta, ſed ſimpliciter & abſolute, prout eſt in ſua integra ratione & efficacia, quam ſolum ſignificat excommunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus eſt iudicis dicentis ius. Ad confirmationē dicitur, quòd ex ſacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum eſſe ſpiritualibus bonis & regno cælorum, Matth. 18. Ex eo enim, quòd eccleſiæ ſit vt Gentilis, priuatur eccleſiæ ſuffragijs, ſicut Gentilis expers eorum eſt, ex eo autem quòd ligatus eſt in cœlo, priuatur bonis ſoluentibus vincula cœleſtia. Habetur quoque idē ex ipſa forma excommunicationis, nam ea, quę extra fiunt ab eccleſia, ſunt ſigna eorum quæ fiunt intus, ſi error non interuenit. Et propterea ex hoc ipſo, quòd eccleſia ab eccleſiaſtica communione exterius ſeparat hominem excommunicādo ſignificat illum ab interna communione eccleſiæ ſeparari. In cuius ſignum in primitiua eccleſia etiam ſenſibiliter poteſtati dæmonum excommunicati tradebantur, quaſi a Chriſto exciſi. Nec eſt verum, quòd in primitiua eccleſia ſola externa pœna excommunicati mulctabantur, ſed vltra internas addebantur æternæ pęnæ a diabolo, ſicut vltra interna bona in primitiua eccleſia boni viſibiliter viſitabantur Spiritusſancto, Loquentes linguis &c. Nec obſtat quod dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, quoniam hoc ſpectat ad finem, conſtat autem quòd excommunicatio priuat etiam ſuffragijs eccleſiæ, & relinquit hominem ſibijpſi, vt reſipiſcat, vt ſpiritus ſaluus fiat, eſt enim velut medicina quædam in Cap. quum medicinalis, de ſen. excom. lib. 6. Auguſtæ, die. 29. Octobris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS de Iniunctis pœnitentijs vnica quæſtione contentus.

QVÆSTIO I.

Num pœnitentia iniuncta a confeſſore ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia.

QVæritur, vtrum pœnitentia ſecūdum Canones impoſita a confeſſore, ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia vita. Et videtur quòd non, quia nec canones pœnitentiales, nec ſententiæ hominis intelliguntur imponi, niſi in hac vita, vt patet diſcurrendo. Et confirmatur, quia mortui ſunt extra territorium humani iuris, conſtat autem impune poſſe non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppoſitum enim eſt communis eccleſię ſenſus.

AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, quòd pœna rite impoſita, quæ in hac quæſtione nuncupatur pœna canonica duo in ſe continet. Alterum eſt id quod pro culpæ ſatisfactione debetur, quoniam niſi pœnitens remaneret debitor ad ſatisfaciendū diuinæ iuſtitiæ, nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim eccleſiæ ſicut non ſoluunt in veritate niſi dignos abſolutione, ita non ligant ſecundum rei veritatem niſi alligatione dignos, ſic enim & nō aliter confeſſor exhibet ſe Chriſti miniſtrum, vtendo claue poteſtatis. Vnde ad diſcernēdum dignos ab indignis, data eſt et altera clauis, ſcilicet authoritatis diſcretiuæ. Alterum eſt id quòd confeſſor apponit, quod ſe habet ad primum ſicut determinatum ad indeterminatum, & ſicut qualitas ad ſubſtantiam, ſeu accidentale ad ſubſtantiale. Nam ad ſatisfactionem pro peccato, ſubſtantialiter exigitur, quòd pœna ſufficienter exoluatur. an autem tali vel tali pœna ſatisfactio fieri debeat pro indeterminato habet donec a Deo vel homine determinetur, puta quòd ieiunet, peregrinetur, & huiuſmodi. Et quoniam poſſunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum impoſita pœnitentia commutatur, & ſubſtantiale debitum ſatisfactionis, quod erat quaſi veſtitum priori qualitate pœnitentiæ induit ea commutatione nouam qualitatem, puta, ſi prius erat ſub forma orationis, & poſtea mutatur in formā eleemoſynæ) ideo vt accidentale ad ſubſtantiale, & vt determinatio ad terminabile ſe habet quòd apponitur a confeſſore ad id, quod pro peccati ſatisfactione exoluendum reſtat. Importat ergo canonica pœna, non ſolas qualitates appoſitas ab homine ſecundum canones, nec ſolam ſuppoſitam pœnam peccato debitam, ſed vtrumq;. Ita quòd inter pœnam debitam pro ſatisfactione peccati ſimpliciter & abſolute & pœnam canonicam, hæc eſt differentia, quòd illa primo modo ſignificatur nuda, ſecundo autem, hoc eſt per pœnam canonicam, ſignificatur veſtita per determinationes a confeſſore canonice appoſitas.

¶ Quocirca ad propoſitam quæſtionem reſpondendum cum diſtinctione eſt, vt vterque extremus error vitetur. Nam ſi dicatur ꝙ pœnitens non remanet poſt hanc vitam obligatus, errabunt multi, inferentes ex hoc quòd mors abſoluit omnes a pœnis debitis pro peccatis, dummodo hę fuerint impoſitæ a confeſſoribus & acceptatę, quamuis non exoluerint omnes, hoc enim clare conſtat eſſe F erroneum. Et rurſus ſi dicatur, ꝙ pœnitens remanet obligatus poſt hāc vitā errabūt forte aliq, ſumentes ex hoc alterū extremū. ſ. ꝙ mortui tenentur ad ieiunia, peregrinatiōes, & cętera, qđ eſt ridiculum.

¶ Dicatur ergo ſecundum diſtinctionem iam dictam & probatā, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appoſitam, & ex hoc ſequitur, quòd non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autē quo ad ſubſtantialem pœnam, & ideo ſequitur, quod poſt mortem tenentur exoluere quod hic non ſoluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad ſubſtantiale, eſt, quia ſatisfactio ſubſtantialis erat debita ex ipſo peccato, ſecluſa impoſitione canonis & ſacerdotis, & numquam eſt ſoluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primo, ꝙ aut numquam exoluetur, & ſic peccatum remanebit abſque ſatisfactione (quod eſt impoſſibile in his qui ſaluātur,) aut ꝙ exoluetur poſt hanc vitam, quod eſt veriſſimum & a catholica eccleſia confeſſum. Conuincitur ſecundo quòd non eſt eadem ratio de reG manſione poſt hanc vitam pœnitentiæ ſacramentalis quo ad ſubſtantiale, & de alijs pœnis vel operationibus impoſitis a iure humano, vel ab homine, puta ꝙ dicamus horas canonicas, quòd ieiunemus in Quadrageſima & huiuſmodi. Manifeſta ſiquidem eſt diuerſitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia ſacramentalis claudit in ſe pœnam debitam ſimpliciter pro ſatisfactione peccati, ratione cuius remanet, quia pœna ſimpliciter debita peccato, non hic tantū, ſed aut hic, aut in futuro exoluenda eſt, ſi in patriam cœleſtem ingreſſus patebit, pœnæ autem & opera alia ſolummodo præſentis vitę exercitationes debitas continent, & ideo cum vita præſenti totaliter ſpirant.

ET PER Hoc patet reſponſio tam ad primam obiectionem, quàm ad ſecundam, vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex ſolo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem ſacramentalem remanere conſtat non ex canonis vinculo, ſed ex eo quod ipſa clauditur pęna ſimpliciter peccato debita hic, aut H in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio ſecluſo. Auguſtę, die. 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSPRIMVS de Sigillo Confeſsionis vnica quæſtione contentus.

QVÆSTIO I.

Num confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis omnino occiſurum Regem, aut Pontificem ſummum.

QVæritur, vtrum confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurum Regem, aut Pontificem ſummum.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia confitens nō habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & conſe I quenter non eſt occultanda a ſacerdote, ſicut nec a Deo occultatur. Tum quia peccatum cadēs ſub ſigillo confeſſionis eſt commiſſum, non committendum, cum confeſſio non ſit de futuris. Sed homicidium eſt futurum, igitur licitum eſt reuelare, vt caueat.

IN OPPOSITVM autē authoritas Theologorū in. 4. d. 21. Ibi. n. cōiter tenēt, ꝙ i nullo caſu etiā infectiōis hæreſis licet reuelare pctm̄ i cōfeſſiōe detectū, vt patet i S. Th. Sco. Petro de Palude.

HAEC Quæſtio mota eſt occaſionalr quidē pp quēdā Reuerēdiſſimū dominū Cardinalē, qui hoc percōtatus fuit, vt ſcriberē, cōplectiue aūt pp opinionē Panormit. in cap. Oīs vtriuſq; ſexus. de pęn. & remiſ. Vñ duo facieda ſunt. Primo fundabitur illius opinio. Secūdo cōfutabitur, oſtēdendo quid ſentiendū & ſic ſatiſfiet obiectis.

QVO AD Primū, Panormit. ex quibuſdā Innocetij verbis in eodē cap. motus dixit, ꝙ cōfeſſor pōt reuelare ne eueniat tātū malū, dixitq; hoc ſentire Innocētiū, fundatq; ſe ſup rōnib⁹ in prin K cipio adductis. Sed vt meli⁹ veritas elucēſcat, fundat opinio illa ſic, iuxta verba Innocētij. Illa tantū cadūt ſub ſigillo cōfeſſionis, quę a pœnitēte, inquātū pœnitēs eſt, dicunt. Sed obſtinatio ſua ad occidēdū, nō dicit ab eo, inquātū eſt pœnitēs, q implicat eſſe obſtinatū & pœnitētē reſpectu eiuſdē, ergo. Præterea, ex parte peccati, & in idē redit. Illa tātū cadūt ſub ſigillo cōfeſſionis, quæ reuelari vt occultabilia ſacramento confeſſionis. Sed obſtinatio ad futurū homicidū non reuelatur, vt occultabilis per ſacramētum, quia implicat proponere, vt abſolubile, & vt pertinax, ergo. Et ſimiliter poteſt fundari ex parte confeſſoris. Quia ſcilicet ad illa tātum extēdit ſigillū, ad quæ ſe extendit miniſterium confeſſoris actu vel potentia, ſed ad obſtinationem nullo modo ſe extendit: ergo, Hæc de primo.

QVO AD Secundum. Iſta opinio tripliciter errat, primo a veritate, ex triplici enim capite oſtenditur, talem obſtinationem ſub ſigillo cadere confeſſionis. Primo, quia eiuſdem rationis eſt cōfiteri peccatum vt abſoluendum, & confiteri impedimentum prohibens abſolutionem, ut patet ex eo, quòd ad eūdem iudicem & in

eodem

eodẽ foro ſpectat noſſe vtrumq; quid abſoluendum ſit, & an adſit impedimentũ aliquod, alioquin non poſſet niſi cauſaliter recte abſoluere. Sed obſtinatio in peccato, reuelatur & cognoſcitur vt impedimentum prohibens abſolutionem, ergo einſdem rationis fori & iudicii ſunt, ſed conſtat peccatum reuelari a pœnitente miniſtro Dei, ergo & obſtinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſę, quoniam pœnitens inquantum pœnitẽs non ſolum dicit ea, quę eum pœnitet, ſed impedimenta verę pœnitentiæ, & ſic dicit ſe obſtinatum. Et ſimiliter nõ ſolum quod proponitur vt occultabile per abſolutionem, ſed quod apponitur vt impedimentum abſolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et ſimiliter ad miniſterium confeſſoris pertinet non ſolum abſoluere, ſed impedimenta abſolutionis cognoſcere. Secundo, quia ſermones, circũſtantia, & vniuerſaliter quicquid dictũ pandit hoc peccatum commiſſum & confeſſum huius perſonæ, cadit ſub ſigillo confeſſionis. Sed manifeſtare homicidium ab hoc committendum, pandit peccatũ iam commiſſum & cõfeſſum. ſ. voluntatẽ, qua deliberauit ſe homicidium commiſſurum, ergo cadit ſub ſigillo cõfeſſionis. Et ex hoc ruit ſecunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim vidit, quòd in confeſſione alius obſtinationis reuelantur duo connexa, ſcilicet commiſſum propoſitum, & committendum factum, & quòd ſimiliter in reuelatione quam faceret confeſſor, non ſolum reuelaret committendum factum, ſed commiſſum propoſitum. Tertio, quia ſi obſtinatio huiuſmodi poſſet reuelari, ergo quantum eſt ex natura ſacramenti, nulla obſtinatio de mortali caderet ſub ſigillo confeſſionis, & tunc ergo non eſſet reus violati ſigilli confeſſionis, quicunque reuelaret aliquem obſtinatum in odio, in luxuria, in ſuperbia &c. quæ ſunt manifeſte contra communem eccleſiæ doctrinam, ergo. Et propterea S. Thomas vbi ſupra hanc opinionem erroneam reputauit in reſponſiõe ad primũ. ¶ Errat ſecundo a cõmuni Theologorum doctrina in Quarto, vbi ſupra, vbi etiam ſi aliquis obſtinatus in hæreſi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de neceſſitate ſacramenti dicitur. Et ratio eſt, quia cõfeſſio immunda, nihilominus confeſſio eſt ſacramentalis, ſicut & Baptiſmus immundus verum ſacramentum eſt. Et tanto deteſtabilior eſt error iſte, quanto materia hæc theologalis non canonica eſt, niſi per accidens, quia canoni inſerta, ſicut etiam materia de Trinitate. Errat tertio ab ipſo Innocentio, cui hanc imponit opinionem, vt enim ex plana verborum Innocentij ſerie apparet, duę ibi diſtinctiones ponuntur, altera de confeſſione, altera de fine confitentis. De confeſſione quidem, quia primo ponitur confeſſio ſacramentalis, ſecundo confeſſio per modum ſecreti, ſcilicet, Dico tibi hoc in pœnitentia, ſeu in confeſſione. De fine autem, quia aut propter partem pęnitẽtiæ ſuſcipiendæ, & orationum ſuffragia & conſilium animæ ſuæ, aut propter auxilium vel conſilium non animæ, ſed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confeſſione, primo modo propter finem ſpiritualem, quod confeſſor tenetur occultare, & quod non placet ſibi reſponſio dicentium, quòd non reuelantur vt miniſtro. Deinde addit de confeſſione ſecundo modo propter finem ſecularem, & dicit quòd tenetur manifeſtare non obſtante confeſſione. Ex quibus apparet, ꝙ oppoſitũ cõcludit eiꝰ, quã Panormitanꝰ ſomniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incõtritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & ſufficit quòd manifeſtetur vt impedimentũ cõtritionis, & confeſſio immũda vere ſacramẽtalis confeſſio eſt &c. Vnde tu ſimplex confeſſor caue a ſumma angelica in hoc paſſu, quæ neſciens quid diceret, ſcripſit ſibi placere opinionem Panormitani. Romæ, die. 13. Septembris. 1504.

TRACTATVS VIGESIMVSSECVNdus de Pollutione ex auditione Confeſsionis proueniente, vnica Quęſtione contentus.

Num confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo, vel proſequendo tales confeſſiones.

QVæritur, vtrum confeſſor cognoſcens ex his quę audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo vel proſequẽdo tales confeſſiones. Et videtur quòd ſic. Primo, quia oĩs volũtaria ſeminatio extra matrimoniũ eſt peccatũ mortale, ſed hæc eſt huiuſmodi, ergo. Probatur minor, quia in poteſtate iſtius ſtat auferre cãm pollutiõis talis, voluntaria. n. eſt auditio taliũ, vt patet. ¶ Secundo, Quia ſicut tentatio carnis ex his prouenſens, non excuſatur a peccato veniali (dicente Auguſt. quòd nonnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur a mortali, eſt enim huiuſmo-

A di ſeminatio ſecundum ſe mortalis, ſicut tentatio venialis.

PRAETEREA, Si excuſaretur a peccato mortali hoc eſſet quia ſic eſſet voluntaria cauſa, quòd non eſſet voluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſſibile in cauſis, ad quas naturaliter ſequitur effectus, & ſequela eſt cognita, quicunque enim vult antecedens, vult conſequens, neceſſarium naturali neceſſitate & cognitum, quamuis diuerſimode, quia antecedẽs directe, cõſequens vero indirecte.

IN OPPOSITVM Videtur, & eſt multorum opinio, quia ex retractione confeſſoris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cum pluribus inconuenientibus, puta quòd bonus confeſſor non poſſet vacare ſaluti animarum, immo quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confeſſiones, teneret omittere curam ouium, & quandoque (puta in Paſcha) eſſet perplexus audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens &c.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primo manuducendus eſt intellectus ad concluſionem. Deinde intenta reſponſio ratione firmanda eſt. Et ſic demum ſatisfiet obiectis.

B QVO AD Primum ſcito, quòd aliquid eſt dupliciter volũtarium. Primo in ſeipſo, cum ſcilicet aliquis vult illud facere puta dormire. Alio modo in ſua cauſa, puta, cũ aliquis vult bene comedere & bibere, quæ ſunt cauſa ſomni, quamuis nõ hoc velit vt dormiat. Voluntarium autẽ tantum in cauſa, non refert quo ad bonitatem vel malitiã moralẽ, an in ſomno, an in vigilia fiat, ea quo niã ſecundum cauſam tantũ habet rationẽ voluntarij, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis, & ſi in cauſa tantum conſiſtit moralitas, cætera erunt per accidens, & conſequẽter per accidens erit, vtrũ in ſomno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc aũt ſequitur, ꝙ quando pollutio eſt volũtaria in ſua cauſa tantum, non refert vtrũ pollutio ſequatur in vigilia, vel ſomno, ac per hoc, ſi talis pollutio in ſomno non eſſet peccatum mortale, nec auferret virginitatem, ſi etiam eueniat in vigilia non auferet virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæſtione propoſita ſeminatio nõ ſit voluntaria ſecundum ſeipſam, ſed in ſua tantum cauſa, idẽ eſt iudiciũ de tali pollutione, ſi cognoſcitur quòd ſe-

C quitur ſtatim & vigilando, & ſi cognoſcatur ꝙ ſequeretur nocte ſequenti dormiẽdo. Ad hoc ergo queſt. omnis venit, quòd ſi talis pollutio in ſomno eſſet peccatũ mortale, nec in vigilia, & ſi in vigilia, quòd & in ſomno. Nec obſtat his ſi dicatur quòd hoc nõ ſequitur, quia in ſomno homo nõ põt peccare, quia hoc non eſt verũ niſi de peccato voluntario ſecundum ſeipſum, & quo ad actum electionis ſeu imperij, quia ſcilicet non poteſt tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autẽ voluntariũ in cauſa & in ſeipſo, poteſt homo cõmittere in ſomno vt exequens. Mulier enim quę ideo obdormit, vt a cõſanguineo quaſi neſcia opprimatur, inceſtus rea eſt, & virginitatẽ vtraq; perdit, ſi ab eo dormiẽs cognoſcitur, electus eſt enim tunc ſomnus vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus eſt vtens ſeipſo dormiẽte ad peccandum, quam vtens miniſtri alicuius opera ad explendum homicidium, quod con-

D tingit compleri dormiente eo qui pręcepit. Pari igitur, immo eadem exiſtente ratione boni vel mali in ſomno, vel vigilia in propoſito cum conſtet ex S. Tho. in 4. Sen. di. 9. quòd pollutio in ſomnis accidens, cum ſecundum ſe non eſt voluntaria, ſecundum cauſam conſideranda iudicandaque eſt, & quòd pollutio prouenlẽs in ſomno ex cogitatiõe diſputatoris vel prædicatoris de materia venerea non eſt peccatum, proueniens vero ex cogitatione tali & delectatione abſque conſenſu eſt peccatum veniale, ſequitur quòd ſi pollutio ſecundum ſe nõ voluntaria in vigilia ex eiſdem contingat cauſis, eodem quoque modo, aut non ſit peccatum, aut ſit veniale. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ſequela futura in ſomno, aut neſcitur, aut nõ conſideratur, ſequela autem, quæ tunc eſt in vigilia, & ſcitur & conſideratur. Quoniã ſequela in ſomnis ſciri poteſt, tum quia naturalis cauſa eſt vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis eſt cauſa ſeminationis, vt experientia teſtatur, tũ ex propriæ naturę cognitione, tum quia ſi ſciret aliquis ſequelã futu-

E ram in ſomnis, non propterea peccaret. Et idem eſt iudiciũ de conſideratione poteſt enim quis conſiderare hoc actualiter, & ſi conſideraret, non propterea peccaret. Non enim cauſa quare talis prędicator aut diſputator non peccat, aut non niſi venialiter peccat, aſſignatur, quia neſcit talem ſequelam, aut quia non aduertit, ſed quia cogitatio talis nullum peccatum eſt, delectatio vero ſine conſenſu veniale. Et confirmatur hoc quia aliter nõ redderetur ratio de diſputatore & prædicatore abſolute, ſed tali, ſcilicet ignorante, aut inaduertente, cum tamẽ de eis abſolute ſit ſermo. Ex his igitur patet iam hoc demonſtratum eſſe, quòd huiuſmodi pollutiones, quæ ſecundum ſe non ſunt volũtæ, ſed diſplicent, ſiue in ſomno, ſiue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in ſua cauſa ſortiũtur. Si ergo auditio talium in cõfeſſione vel extra ſine peccato eſt, ipſa quoque ſequens pollutio ſine peccato eſt, & ſimiliter ſi cũ peccato veniali ipſa quoque venialis eſt, & ſi cum merito ipſa quoque cum merito eſt. Cum igitur confeſſor non ſolum qui tenetur, (vt curatus,) ſed quilibet vacans animarum ſaluti ſine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & qnq; cum merito

audiat talia, interroget reſpondeatque, conſequens eſt, vt patien du talem pollutionem, quandoque non ſolum non peccet, ſed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, ſi virgo eſt, nec ecclaſiam polluit, ſi in eccleſia hoc accidit, quæmadmodum nec perſonam ſuam ſacram polluit, ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hæc de primo,

QVO AD Secundum, iam habetur ex dictis vna ea communibus ratio, ſcilicet quòd voluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitata & malitia morali ſecundum bonitatem vel malitiam cauſæ tantum, ſed hæc pollutio, (de qua eſt quæſtio,) aſt voluntaria in cauſa tantum. ergo &c. Cum igitur cauſa quandoque non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat vt pollutio ipſa mala moraliter non ſit. Ex proprijs autẽ probatur dicta concluſio ſi Voluntarium indirecte, ideſt, quia eſt in poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo, quia poteſt facere & non facit, ſad ex eo, quòd poteſt & debet facere, & non facit, vt patet in Prima ſecũdæ Sancti Thom. quæſtione ſexta articulo tertio in Cor. art. vbi ſic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod eſt a voluntate. Ab aliquo autam dicitur eſſa aliquid dupliciter, vno modo directe, quod ſcilicet procedit ab aliquo, inquantum eſt agans, ſicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipſo quòd non agit, ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe a gubernatore, inquantum deſiſtit a gubarnando. Sed ſciendum, quòd non ſemper, id quod ſequitur ad defectum actionis, reducitur ſicut in cauſam i agens ex eo quòd nõ agit, ſed ſolum tunc cum poteſt & debet agere & non agit, Si enim gubernator non poſſet nauam dirigare val non eſſat ei commiſſa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris contingeret &c. Hæc illa in forma. Voluntarium igitur indirecte, ideſt quia eſt in poteſtata voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia poteſt facere & non facit, ſad ex eo quòd poteſt & dabet facera, & non facit. Sed in propoſito pollucio hæc non cadit ſub voluntario niſi indirecte (quia ſcilicet voluntas non diuertit ab auditione, quę eſt eius cauſa) & volũtas quamuis poſſit, non tamen debet diuertare a tali actu auditionis, cogitationis, & ſimilium. argo hoc non imputatur voluntati, Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſſitate materiæ: ſtulte enim aliquis omitteret conſtructionem ferrę, aut gladij ex eo quòd rubiginem contrahant, propterea quia ex ferro ſit, & ſic da alijs. Pollutiones autem & ſtimuli carnis in propoſito contingunt ex neceſſitate matariæ, ax eo enim quòd res venerea eſt materia purganda, lauanda, diſputanda prædicanda, cogitãda exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis &c. Teſtatur autem hoc non ſolum experientia, ſad doctrina tertij de Anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Ariſt. quòd quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex neceſſitata materię venereę, omittere non ſolum neceſſaria, ſed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valda priuilegiatos tantum, de huiuſmodi diſputare, audire, &c. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet cõſuetudo & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, ſecundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud eſt anim tentare in mente, & aliud in carne tẽtum, hæc enim (vt dictum eſt) ex neceſſitate prouenit materiæ, & contra voluntatem ſuſtineri præſupponitur, illa autam ad voluntatẽ currit, & ad conſenſum trahit. Si anim aliquis ex his periculo conſanſus proximus ſit, omittere debet tam inchoationem, quam proſecutionem, quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum eſt. In imaginatione varo, na timeat cõmotiones carnis, quoniam ſicut imaginatio lapſus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi commotionum, quæ magna eſt in timentibus cauſat illas, eueniteque actualiter timantibus, vt vnda cedunt obuiare commotionibus, inda axcitent. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiuſmodi commotiones, timor autem habens pro obiecto Dei offenſam cum eleuationa ab imaginationa talium, valde iuuat contra huiuſmodi commotiones. Vnde huiuſmodi confaſſores ſaluti animarũ vacare ſic debent, vt da huiuſmodi commotionibus quas patiũtur, quantum poſſunt non cogitent, quamuis ſentiant, ipſa enim cogitatio in cauſa eſt. In ore autem, ne ſuparfluas faciant interrogationes in hac materia, & quantum poſſunt cæleriter hæc pertranſeat, agentia namque naturalia magis videntur agare ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnam effluxum humoris alſa ſaminationam, eſt enim præter vrinam & ſemen, tertius quidam humor, qui ex calafactione ſeu ex inflammatione carnis fluit, de quo niſi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum eſt quàm da ſudore videtur. Nunc autem non ratione ſui, ſed tentationis cauenda eſt, non tamen tamquam pollutio, vnde non excedit limites peccati venialis. Hęc de ſecundo,

F QVO AD Tertium, Pro ſolutione obiectorum memor eſto duarum diſtinctionum iam poſitarum, altera eſt de voluntario in ſeipſo, & voluntario in ſua cauſa tantum. Altera eſt de voluntario in ſua cauſa tantum, aut quo ad conditionem electam in cauſa, aut ex neceſſitate materiæ euſdem. Seminatio enim voluntaria in ſeipſa, extra matrimonium eſt peccatum mortale, voluntaria autem ſecundum cauſam, & non quatenus eſt electa, ſed ex neceſſitate materię, non eſt peccatum, immo meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad primum & tertium. Idem enim eſt iudicium de cauſa & effectu, & antecedente, & conſequente. Quamuis etiam poſſit ad vtrumque argumentum aliter diſtingui de voluntario in cauſa, ſeu indirecte, quia quoddam eſt quod voluntas poteſt, & debet in ſua cauſa vitare, quoddam eſt quod poteſt quidem, ſed non daber, & quòd primum eſt peccatum, ſecundum non. Et quia pollutio in caſu propoſito aſt voluntaria in cauſa tan- G tum ſecundo modo, ideo quamuis ſit quodammodo volũtaria, nõ tamen eſt voluntaria imputabilis.

¶ Ad ſecundum vero dicitur, quòd licet omnis concupiſcentia carnis aduerſus ſpiritum ſit cum peccato, non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quãdoque meritoria, vnde hæc cauſa excuſat quantum eſt ex parte ſui, & a mortali pollutione, & a veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo ſimpliciter reſtat ſine mortali, concupiſcentia autem carnis aliunde poteſt habere rationem venialis, & ideo non concluditur, quòd concupiſcentia carnis interueniens ſimpliciter non ſit veniala peccatum. Et hęc de quæſtione hac dicta ſufficiant. Florentiæ in S. Marco, die. 13. Octob. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSTERTIVS, H De Purgatorio, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in Purgatorio poſſit eſſe meritum.*

2 *Num omnes animæ in Purgatorio exiſtentes ſint certæ de ſua ſalute,*

QVAESTIO I.

An in purgatorio poſſit eſſe meritum &c.

VTrum in purgatorio poſſit eſſe meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quòd ſic. Primo, quia vna ex pęnis purgatorij eſt timor ex imperfecta charitate pro- I cedens, qui deſinere non poteſt niſi charitate perfecta, quę foras mittit timorem. 1. Ioan, 4. Probatur aſſumptũ, quia horror mortis, qui imperfecta annexus aſt charitati, peccatum eſt, quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti niſi inuitus, huiuſmodi autem horror animam ſequitur in Purgatorio proportionaliter,

¶ Secundo, quia animæ in Purgatorio ſunt in via, impoſſibile autẽ eſt eſſa ſtatũ in via in qua nõ progredi, reuerti eſt, vt Hier. dicit.

¶ Tertio, quia virtus in infirmitate perficitur. 2. ad. Cor. 12. in Purgatorio autem aſt maxima infirmitas.

¶ Quarto, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ, ad Rom. 8. igitur & his qui ſunt in Purgatorio.

¶ Quinto, quia impoſſibilis eſt vlla creaturis perſeuerantia niſi accipiat magis atque magis, igitur non perſeuerarent in charitate, qui ſunt in Purgatorio, niſi magis ac magis acciperent.

AD EVIDENTIAM Huius ſciandum eſt, ꝙ quia ſtatus K Purgatorij eſt a nobis remotus, & parum de eo in Scriptura ſacra habetur, oportet non ex certis inueſtigara quod quærimus. Certũ aũt eſt in primis, quòd ſtatus ille medius eſt inter noſtrum & beatorum ſtatum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi vero qui in Purgatorio ſunt, non totalirar in via, aut extra viam, & ſimiliter non totaliter in termino, aut extra terminũ ſunt. Et quidẽ quòd non totaliter in via ſint, ex eo patet, quòd extra viam communem ad inferos & ſuperos, non poſſunt incurrere amplius ſuppliciũ æternum. Et ſimiliter ꝙ nõ totaliter ſint extra viam, ex eo patet, quòd adhuc non peruenerũt ad patriã cœleſtem, pro qua aſſequenda purgantur. Et hinc patet quoq;, ꝙ non ſunt totaliter in tarmino, ad quem cõtinua purgatione appropinquãt, nec ſunt totaliter extra terminum, in quo ſunt ſic diuina cõfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequant. Hæc de Purgatorij ſtatu, vt certa communiq; Eccleſiæ ſenſu confeſſa habemus, ex quibus clare patet an Purgatorium ſit vt via, val vt terminus quo ad meritum. Sed quĩa ſtatus Purgatorij nõ eſt per ſe, ſed per accidẽs medius inter noſtrum & patrię ſtatum (vt patet ex hoc ꝙ medium per ſe eſt, in quod oportet ex altero procedẽtẽ extremo, primo peruenire quàm

in extremum, vt patet 5. Phy. & 10. Met. conſtat autem, quòd ex hac peregrinatione multi in cœleſtem patriam peruenerunt abſq; tranſitu per Purgatorium (non igitur eſt purgatorij ſtatus per ſe medius inter noſtrum & beatorum) & propterea ex ratione medij ſi proceſſerimus, facile fallemur, contingit enim in his quæ ſunt per accidens, etiam ſapientes falli. Quocirca oportet videre pœnes q̃d eſt medium Purgatorium, vt ſic veritatem quæſitã ſciamus, inuenimus autem ab Eccleſia diffinitum purgatorium eſſe medium quo ad ſatisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tantum quando homo in charitate decedens non plene ſatisfecit pro illis in hac vita, itaquòd ſi homo in charitate decedens ſatisfecit hic, non tranſit p̃ Purgatorium, & ſi non ſatisfecit hic, tranſit p̃ Purgatoriũ. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, ſed Poſteriorum Analyticorũ, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio negationis, & contra in cauſis proprijs, habemus quòd Purgatoriũ per ſe & proprie non eſt niſi ad ſatisfactionem debitã pro actualibus peccatis B exoluendam Nam affirmatio ſatisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, eſt cauſa affirmati tranſitus per Purgatoriũ, & negatio debitæ ſatisfactionis in decedente in charitate eſt cauſa negati tranſitus per purgatorium. Habetur autem hæc determinatio in conſilio Flo. ſub Eugenio. 4. inter definita pro cõcordia Græcæ & Latinæ eccleſiæ, vbi ſic legitur. Si vero pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint & omiſſis, eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari. Vbi apparet affirmationem debitę pro actualibus peccatis ſatisfactionis, eſſe cauſam purgatoriæ pœnæ, & ſubditur, illorumq; animas, qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullã omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiã quæ poſt contracti peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdẽ exutæ corporibus, prout ſuperius dictũ eſt, ſunt purgatæ, in cœlũ mox recipi & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum ſicuti eſt. Vbi patet negationem debitæ ſatisfactionis poni cauſam negationis Purgatoriæ pœnæ, dum C & baptizatos ſine adiuncta decedentes culpa, & eos, qui in ſuis corporibus ſatisfecerunt, mox in cœlum recipi & intueri clare Deum ſicuti eſt, diffinitur. Ex his ſiquidẽ patet, ꝙ nec pro fomite purgãdo, (qui etiã in baptizatis remanet,) nec pro reliquijs quibuſcũq;, niſi ſatisfactiõe debita pro cõmiſſis vel omiſſis, pœnæ ſunt purgatoriæ. Et ſimiliter nec pro merito augẽdo, quin ſatiſfacere pro peccatis, nec meritũ, nec cũ nouo merito oportet eſſe, quia nihil aliud eſt quam exoluere pœnas debitas. Credendum eſt igitur & pro determinato habẽdum, ꝙ animæ in Purgatorio non ſunt in via quo ad meritũ. Et cõfirmatur authoritate Aug. in Enchi. ca. 110. de Purgatorio loquendo dicentis, ꝙ illis proſunt eccleſiæ ſuffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodeſſent. Et rurſus, hic omne meritum comparatur. Et rurſus, nemo ſperet quòd hic neglexerit, cum obierit a Domino ſe promereri, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam. Ex quibus abſque alia probatione patet, quòd ponere meritum poſt hanc vitam, contradicit ſententię beati Aug. apertiſſime. Et in literis Apoſtolicis, vbi datur indulgẽtia pro defunctis, dicitur de illis: Quo magis aliorũ egent ſuffragijs, & quo minus ſibijpſis proficere D valent. Conſonat autem hoc etiam rationi rectæ, quia ex eo quòd conſtat illos, qui in Purgatorio ſunt, non poſſe demereri (alioquin poſſent damnari) conſequens eſt, vt non poſſint mereri.

Quocirca conſequenter ad determinationem eccleſiæ loquẽdo, dicendum eſt ex ſimilitudine in naturalibus, ꝙ quẽadmodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta ſi lapis genitus ſit in loco ſuperiori) habent determinãtionem ſui ad proprium locũ, a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum, ita decedẽtes in charitate habent determinationem ſui ad cœleſtem patriam, ad quam ſtatim irent, niſi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adeſſet. Et propterea ſublata pœna vel per propriam exolutionem, vel per aliorum ſuffragia, ſtatim cœlum adit, ſicut graue remoto prohibenti, tendit deorſum. Et ſicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (ſed iuxta priſtinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta ſor E titam prius charitatem, in cœleſtis patriæ manſionem ſibi paratam intrat. Et ſit hęc exemplariter ſint expoſita, & vt nouitij intelligere poſſint, qualiter anima in morte ſortitur diffinitionem ſui ſtatus quo ad meritum & demeritum, & cum hoc ſtat quod impedit a cõſequutione regni cœleſtis propter debitam pœnam, quæ abſq; merito exoluitur, & aufertur a ſuffragantibus, velut a remouente prohibens. Conſonare ſiquidem diſcurſum hunc determinationi eccleſiæ de Purgatorio pro ſola ſatisfactione neceſſario, cuilibet exercitato facile patere poteſt. Quod tanto magis approbandum eſt, quanto illi omnia conſonare videntur, quæ de Purgatorio habentur, legitur enim. 2. Mach. 12. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis ſoluantur. Solui enim vinculi abſolutionem importat, detinentur enim pœnalibus vinculis ſuorum peccatorum. Nec obſtat ſi in textu hoc non inuenitur, quia maior eſt eccleſię authoritas, ex Hiero. hoc docẽtis, purgatorij quoque nomen ideo accipit, quòd a peccatorum pœnalibus immunditijs animam purget, vt idonea ſit ciuis cœleſtis patriæ. Et quia ſta-

A tus augmenti charitatis ad ſtatũ meriti eiuſdẽ ſpectat (nã augmentũ charitatis terminat illius meriti) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra ſtatũ eſt meriti, a ſtatu quoq; augmẽti excludit.

AD PRIMVM In oppoſitum dicitur, ꝙ conceſſo in Purgatorio timore non damnationis, ſed durationis magnæ futuræ pœnæ, vtpote quia incertæ ſunt de aſſuturis ſuffragijs diminutiuis pœnarum, non propterea ſequitur ꝙ oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem, quoniam poteſt aliunde timor auferri, ſcilicet ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentum falſum aſſumit ſ. quòd timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate, poteſt enim cum perfectiſſima charitate ſtare timor, vt patet de timore Chriſti. Nec obſtat, quòd perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam non vniuerſaliter, ſed particulariter intelligitur ſecundum gloſ. de timore, ſcilicet ſeruili, vel initiali inquantum initialis. Falſum quoque eſt, quòd horror mortis ſit peccatum, quoniam naturalis eſt, & ſi cum imperfecta chari B tate ſit, non tamẽ ex illa, ſed ex naturali fuga mortis. Et licitum eſt inuoluntarie voluntate naturali mori, Et ſimiliter voluntarie voluntate rationali mori, dicendo cum Chriſto, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Vbi monſtrat ſe nolle mortem, & ſubmittere tamẽ ſe voluntati Dei, talis aũt eſt diſpoſitionis quicumq; in charitate decedit. Huiuſmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam ſi ad Purgatorium accedit. & facit animã triſtari de pœnis, quia triſtitia eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt, ſecundum Aug. Nec vnquam ſeparatur ab anima, niſi ipſa poſſet ſeparari a ſeipſa, ſed actus eius (puta triſtari, timere) ceſſant ceſſantibus eorum materijs ſeu cauſis, ſcilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet creſcere propterea charitatem, ſed deſinere obiecta triſtitiæ & timoris, quæ ſtante æquali charitate, tolli poſſe conſtat. Quamuis etiam ſi anima ſecundum aliquod timoris vel alterius paſſionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatũ, vt patet Matth. 12. C in gloſ. ſuper illo verbo, Neque in futuro, dicente, quædam culpæ paruę, ſcilicet in futuro laxantur, quę quidẽ poſt mortem grauant, ſed & dimittuntur, ſi homo bonis actibus in vita vt ibi dimittantur, promeruerit. Hæc illa.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd animæ in Purgatorio eo modo, quo ſunt in via, progrediuntur, ſunt enim in via quo ad ſatisfaciendũ, & continue progrediuntur exoluendo per ſe vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ad literam Apoſtolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim non eſt virtutis perfectiua) ſed occaſionaliter. Non eſt autem in Purgatorio huiuſmodi occaſione opus, vbi non eſt ſtatus perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ cœleſtis beatitudinis, & ſic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cœleſtis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ly magis ac magis poteſt referri vel D ad rem acceptam, vt ſit ſenſus, niſi maiorem rem accipiat, & ſic falſum aſſumitur, conſeruatur enim res ſine augmento ſui. Vel ad acceptionem, vt ſit ſenſus, niſi maior extenſiue ſit acceptio, & ſic eſt verum, nam niſi conſeruatio continue extendatur, deſinerent res eſſe, omnia enim in nihilum redigerentur, niſi ea manus omnipotentis conſeruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, ſed conſeruatio eius. Auguſtæ die, 17. Octobris. 1518.

QVAESTIO II.

Num omnes animæ in purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.

QVæritur, vtrum animæ omnes in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute æterna. Et videtur quòd non. Primo, E quia pœnæ inferni & purgatorij ſunt eædem, ac per hoc tantus eſt pauor & horror aliquarum animarum, vt impediat eas, vt neſciant in quo ſtatu ſint.

PRAETEREA, Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt neſcientes ſtatum ſuum, tamq̃uã Deus & ſi eas iudicauerit, ſuſpenderit tamen promulgationem ſententiæ reſpectu illarũ.

¶ Tertio, quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut eccleſiæ inuenitur, quòd omnes animę in Purgatorio ſint certæ de ſua æterna ſalute &c.

¶ In oppoſitum eſt communis eccleſiæ doctrina.

AD EVIDENTIAM huius quęſtionis ſciendum eſt, ꝙ quum quęlibet anima a corpore ſeparata videat ſeipſam, & omnes ſpecies ſeu habitus in ſeipſa exiſtentes, (quoniam directe intuitus eius fertur in ſeipſam, non impeditam a corpore, vt in hac vita cõtingit, cõſequens eſt, vt anima exiſtens in Purgatorio videat charitatem ſeu gratiæ habitum in ſeipſa exiſtentem, ac per hoc ſciat, ꝙ eſt in ſtatu gratiæ, & conſequenter eſt certa de ſua ſalute æterna.

Et confirmatur, quia in omni anima ſeparata, quę purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit. quòd omnes in purgatorio ſunt de numero electorum, & ſcit ſe eſſe in purgatorio. ergo eſt certa de ſua ſalute. Probatur quòd ſciat ſe eſſe in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit: ſcilicet quòd non datur quartus gradus animarum ſeparatarum baptizatarum, ſed aut beatę, aut damnatæ, aut purgandæ ſunt ſtatim poſt mortem, & ſcit ſe eſſe Baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam, ergo purgari ad æternam ſalutem.
Et confirmari idem poteſt ex parte ſpei, remanet ſiquidem in omnibus animabus purgatorij virtus non ſolum charitatis & fidei, ſed etiam ſpei, non otioſe ſed tunc maxime accenſę ad ſuum obiectum, quod eſt beatitudo æterna. Et quum ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impoſſibile eſt eſſe, ſequitur idem quod prius.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primo, quòd licet aliquæ pœnę ſint communes inferno & purgatorio, non tamé eodé modo ex parte patientium, quia patientes in inferno, diuerſiſſimo modo ſunt diſpoſiti patientibus purgatorię, vt patet. Quia qui purgantur, habent voluntatem rectam & conformem Dei voluntati, amantes iuſtitiam Dei & ſperantes in Deo ac Ieſu Chriſti ſalute, damnati vero oppoſito modo ſe habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis, non eodem modo ſuſcipitur a damnandis & purgandis, & ad modorum diuerſitatem ſpectat horror. in inferno enim horror eſt & diuinę iuſtitiæ & pœnarum propter peruerſam voluntatem eorum, in purgatorio vero dolor quidem pœnarum, ſed non horror eſt, quia amant diuinam iuſtitiam, & libenter ſuſtinent pœnas propter diuinam iuſtitiam. Dicitur ſecundo, quòd ſicut horror maxime in damnatis non impedit eos a perceptione ſui ſtatus, multo minus impediret purgandos a perceptione ſui ſtatus, non enim horror maior in purgatorio quàm in Inferno eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd doctrina eccleſiæ non inhęret incertis viſionibus, quales ſunt iſtæ, quas eccleſia non approbauit, & forte fuerunt ſomnia, aut extaſes, aut ſyncopæ, aut illuſiones dęmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quòd certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas eſſe de ſua æterna ſalute. In Auguſta. 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QVARtus, De pœnarum Timore, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem timorem pœnalem,*

2 *Num iuſtus timendo pœnam, peccet.*

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem, timorem pœnalem,

VTrum imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem, timorem pœnalem. Et videtur quòd ſic, quia imperfecta charitas, quandiu homo eſt in hac vita, habet ſecum timorem, quoniam de ſola perfecta charitate ſcriptum eſt primę Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem: ſed ex ſola morte non perficitur. ergo neceſſario fert ſecum timorem, ſed timor pœnam habet, vt ibidem dicitur. ergo.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſi ſic eſſet, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis tranſiret per purgatorium, quoniã nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, ſicut nec cum quacumque alia pœna.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd quia de ſtatibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ ſacrę, aut eccleſię authoritate didicimus, idcirco oportet hic ſupponere eccleſiæ diffinitionem, ſcilicet, quòd ſi aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipſum in cęlum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum, ſicuti eſt, vt ſub Eugenio. 4. in concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione ſequitur, ꝙ charitas imperfecta non neceſſario fert ſecum poſt mortem, timorem pœnalem, quoniam conſtat baptizatum hodie Ioannem adultum, & ſtatim abſque commiſſo peccato aliquo defunctum, non oportere habuiſſe charitatem perfectam. Immo communiter baptizati ſortiuntur charitatem imperfectam, quia incipientium, & deinde proficiunt, & demum ſunt perfecti, charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici ſecundum Augu. Non conſonat igitur eccleſiaſticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre ſecum neceſſario poſt mortem timorem pœnalem, a ratione quoque diſſo-F nat huiuſmodi neceſſaria connexio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florent. concilij, animas non retardari a viſione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quandiu vixerunt in corpore, fomité cum imperfecta charitate habuerunt, nam ſi retardarentur, non ſtatim baptizati, qui poſt non peccauerunt, beati migrantes eſſent. Nã quũ timor ſeruilis a quocumque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij ſumus Dei, & non per Spiritum ſeruitutis in timore, ſed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater, ſecundum Apoſtolum) timor quicũque alius compoſſibilis charitati non neceſſario ponitur in actu ex ſola imperfecta charitate, ſed oportet aliã poſitiuã cauſam apponere, puta aliqđ malũ imminés. Sed ſtat, ꝙ homini imperfectæ charitatis nihil imminétis mali occurrat poſt morté, puta q̃a ẽ in ſtatu, ĩ quo ſatisfecit plene pro oĩbus peccatis ſuis, ergo charitas illius nullũ pœnalé ſecũ ducit timoré, ſed ſtatum pficit ꝑfectione patriæ cœleſtis. Et ſic licet in toto tempore pręcedente charitas cõpaſſa fuerit
G aliquem timorem, ratione tamen ſtatus illius hominis (quia ſcilicet nulli culpæ nulliuſque pęnæ malo pro peccato ſubiacere tunc inuenitur) in primo inſtanti quo non viuit hic, ſed ibi, charitas illa perficitur perfectione patriæ, vt dictum eſt, & non niſi timorem illum ſecum retinet, qui permanet in ſæculum ſæculi.

AD OBIECTIONEM dicitur, quòd gloſ. ibidem exponit de timore ſeruili, qui nec cum imperfecta, nec cum perfecta charitate manet. In cuius ſignum textus dicit vtrumq;, & quòd timor non eſt in charitate, & quòd perfecta charitas foras mittit timoré, Aliter exponitur primum de timore ſeruili & ſecundum de timore filiali. Aliter & alitius poſſet exponi de timore ſimpliciter & charitate ſimpliciter, vt ſit ſenſus Timor non eſt in charitate, quia ſcilicet non neceſſario comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quę ſcilicet eſt perfectio & perfecta ſimpliciter) foras mittit timorem, quia timor pœnam habet. Charitas aũt ſimpliciter ſine omni etiam poſſibili malo, & pœnæ & culpæ eſt, charitas enim quum ſit vna ex perfectionibus ſimpliciter, communis eſt
H Deo, & creaturis, & in ſolo Deo inuenitur perfecta, ſicut & ſapientia, & bonitas, in quo nullum compati timorem ſiue naturalem, ſiue reuerentialem, manifeſtum eſt. Et hęc expoſitio licet ſit quo ad textum illum noua, eſt tamen in ſe vera, & non aliena a textu illo incipiente ibi, Deus charitas eſt &c. & ex charitate Dei perfectioné charitatis in nobis inſtandam proponente & docente. Sed ad propoſitum ſufficit expoſitio duplex inducta ex gloſſa.

¶ Ad id vero quod dicitur quòd per ſolam mortem charitas non perficitur, reſpondetur quòd ſola mors non perficit charitatem, ſed ſolus Deus glorioſus inueniens hominem in morte liberum a culpa & pœna peccatis commiſſis debita, perficit charitatem, lumé gloriæ illi infundendo, & ad viſionem fruitionemque ſuæ maieſtatis illum admittendo. Auguſtæ, die 14. Octobris. 1518.

QVAESTIO II,

I *An iuſtus timendo pœnam peccet.*

VTrum iuſtus timendo pœnã, peccet. Et videtur quòd ſic. Primo, quia iuſtus nihil timere debet niſi ſolum Deum. Tum ſecundo, quia timor pęnæ eſt ex amore ſui, qui eſt peccatum, charitas enim non requirit quæ ſua ſunt, primæ ad Cor. 13. & ab Apoſtolo vituperantur, 2. ad Timot. 3. Homines ſeipſos amantes, & infinitæ ad hoc ſunt authoritates. Tum tertio, quia ratio ſuffragatur, quia odio habens pœnam plus amat ſuam quietem, quam Dei iuſtitiam & voluntatem, hoc autem conſtat eſſe iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia eſt, iuxta illud, Confidite, nolite timere, & ſimilia, diffidentia autem peccatum eſt, ergo &c.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quòd timor & dolor conueniunt in materia hac, ſcilicet malo pœnæ vt patet: & vtrumque eſt de his, quæ nobis nolentibus accidũt (vt Auguſtinus dicit) quamuis differenter, quia dolor de præſenti,
K timor de futuro eſt malo. Vnde ſicut contingit recte & non recte dolere de pręſenti malo pęnæ, ita contingit recte & non recte timere futurum malum pœnæ, nam ſi dolor, quantumcumque magnus ſit, voluntatem hominis a diuinis præceptis non auertit, recte triſtamur & dolemus de malo quod patimur. Et vtrumque clare videmus in Domino Ieſu, qui ait. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et ruſus, O vos omnes qui tranſitis per viam, videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut meus. Et ſimiliter timor futuri mali pœnæ quantuſcumque ſit ſi non auertit hominem a diuinis præceptis, rectus eſt & hoc etiam eſt videre in domino Ieſu, qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tãtum tam dolor, quàm timor malus eſt, quando hominem abducit a Dei mandatis, vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquam aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, ꝙ nec dolor de præſenti malo pœnæ, nec timor de futuro, eſt ſecundum ſe malus, alioquin nũquã eſſet rectus. Nec diſſonat ab homine mortali quãtũcumq; perfectiſſimo, alioquin non inuentus fuiſſet in Chriſto omnium perfectionum

num fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, ſed naturæ rectis eſt bonæ. Et propterea iuſtus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, niſi Chriſtus peccauerit, quod eſt blaſphemia.

AD OBIECTIONEM Primã in oppoſitum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ intra limites rationis rectæ conſiſtens, non eſt timor, alterius quam Dei vt infligentis pœnam, quoniam non eſt malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim ſolius Dei, vt punitoris, non excludit timorẽ rectum pœnarum, vt patet.

Ad ſecundam dicitur, quòd amor ſui duobus modis in ſacris literis ſumitur. Primo pro amore ſui ſecundum id quod eſt ex naturalibus, ſiue gratuitis Dei donis, & ſic amor ſui eſt de præcepto naturæ. Et ad huius ſui amoris imitationem præcepit Deus, diliges proximum tuum ſicut teipſum: & ſecundum hoc Apoſtolus dicit, Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, & Dominus Dedi dilectam animam meam in manu, &c. Alio modo ſumitur pro amore **B** ſui ſecundum id quod ex peccato habet, puta pronitatẽ ad malũ, auerſionem a Deo, & huiuſmodi, & ſic amor ſui non eſt rectus, debet enim homo odiſſe in ſe quicquid mali habet, inquantum eſt malum; amor enim non niſi boni eſt.

Quocirca ſi timor ex amore ſui ſecundum Dei in ſe dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites ſiſtit, nullum peccatum eſt: ſed talis eſt bonæ naturæ, bonitatiſque diuinorum effectuum amabilium, Si autem prouenit ex amore ſui ſecundo modo, hic eſt peccatum, ſicut & ipſe ſui amor, qui eſt fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit diſcernere, quando Scriptura canonica vel doctorum loquitur de amore vel odio ſui primo modo, & quando ſecundo modo, & ſic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines ſeipſos amantes, de amore ſui, quantum ad id quod peccati eſt, refertur, & ſic de aliis vituperatis amoribus ſui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ ſua ſunt, multipliciter à glo. exponitur. Primo referendo cum **C** muniter ad ea quæ ipſius charitatis eſſe poſſunt materia, & exponit apponendo ly tantum, hoc eſt charitas non tantum quærit quæ pro ipſa in habente ipſam ſunt, ſed etiam quæ pro aliis ſunt, ſecundo, exponendo de temporalibus bonis, & ſic vel non repetit ablata, vel non eſt amatrix pecuniarum. Auguſt. autem in regula exponit de eiſdem temporalibus, quia communia propriis, non propria cõmunibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quòd in nullo obſtat hæc authoritas dictis.

Ad tertiam dicitur, quòd maior eſt vniuerſaliter falſa, Chriſtus enim teſtatur & ſe nolle mortis pœnam, & ſe tamen plus velle Dei voluntatem quàm ſuam, quum dixit, Veruntamen non ſicut ego volo, quo ad primum: ſed ſicut tu vis, quo ad ſecundum. Et ſimiliter accidit in omnibus rectè triſtibus & timentibus: habent enim ſimul nolle ſeu odium reſpectu malorum ex amore naturali quietis à malis (& quo ad hoc Auguſt. dixit, quòd ſunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle reſpectu diuinæ voluntatis, iuſti- **D** tiæ & præcepti, alioquin non ſiſteret triſtitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falſum eſſe liquet, quòd odio habẽs pœnam & appetens non pati plus amat ſe & ſuam quietem, quam Dei iuſtitiam præceptum aut voluntatem.

Ad quartam dicitur falſum eſſe, quòd omnis timor ſit ex diffidẽtia quamuis enim timor, quia ſpei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur, non ſemper tamen ex diffidentia oritur, vt patet de timore Chriſti, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Euſtochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carcere damnaueram, & tamen tunc maxime confidebat de diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuerſaliter timor, alterius eſt negotii, ſat eſt quòd non eſt opus culpabilem ſemper eſſe. Auguſtæ. Octo. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QVINTVS, De Obligatione, & obſeruatione præceptorum tam in Religione, quàm extra, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

2 *Num religioſus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVAERITVR Verum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd ſic, quia cõmunis enim conceptio eſt, quicquid ſub præcepto poſitũ eſt, ad mortale peccatum obligare, intantum quòd percun- **A** ctantibus de aliquo actu an cadat ſub præcepto, vbi reſponſum eſt affirmatiue, ſtatim intelligitur obligatio de mortali peccato.

IN OPPOSITVM autem eſt, quia ſequeretur omnem actum cuiuſcunque vitii eſſe peccatum mortale, quod conſtat eſſe falſum. Et patet ſequela, quia euitatio cuiuſcunque vitii, cadit ſub præcepto.

AD Euidentiam huius dubij ſciendum eſt, quòd præceptum contra conſilium diſtinctum in hoc a conſilio differt, quòd conſilium eſt de bonis quorum, oppoſita non ſunt mala, datur enim conſilium de Virginitate, quam ſi quis noluerit ſeruare, non peccat, vt patet primæ ad Corinth. 7. & ſimile eſt de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum omiſſio mala eſt moraliter, ſoli enim illi virtutum actus ſub præcepto cadunt, quorum omiſſio peccatum eſt, vt patet diſcurrendo. Et propterea Apoſtolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, & ſubdit, quòd ſi nupſerit virgo, non peccat. Habet ergo præceptũ **B** pro materia actum bonum, cuius oppoſitum eſt peccatum & ecõtrario omne peccatum opponitur alicui commiſſioni vel omiſſioni præceptæ, Quod ex eo patet, quòd trifariam diuiſis actibus (quia aut præcepti, aut conſulti, aut indifferentes ſunt) neque contra indifferentia, neque contra conſulta agendo vel omittendo peccatũ incurritur reſtat igitur, vt quod peccatũ ſit, opponatur cõmiſſioni vel omiſſioni præceptæ. Quo fit, vt euidenter hinc ſequatur, non quicquid claudi ſub præcepto, vinculũ habere mortale. niſi ſi cuius potet omne peccatum eſſe mortale. Si enim omne peccatum oppo natur alicui præcepto, & non omne peccatum eſt mortale, clare ſequitur, quod aliquod peccatum eſt contra præceptum quod non eſt mortale. Sed quomodo hoc ſit, declarãdum reſtat. Scito ergo, quod præceptorum moralium (de quibus ſolis eſt ſermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum contraria cõtrariantur charitati vt patet de præceptis fidei & iuſtitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod ſuum eſt, quorum **C** contraria (vt infidelitas & iniuſtitia) contra charitatem ſunt, illa contra dilectionem Dei, iſta contra dilectionem proximi. Quædã vero habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati, vt patet de præceptis abſtinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis & ſimilium. Sunt enim de obſeruandis modis debitis in ſumendo cibum, aut conuerſando, aut iocando, quorum contraria (vt ſpecies gulæ & ruſticitatis) non ſunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris ſint, Spectandum eſt ergo ad charitatem, quum diſcernendum eſt præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia ſolum per mortale peccatũ charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat, ſi autem non tollit charitatem, quamuis tollat quamcunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim eſt animæ vita, quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollẽs ipſam, mortale appellatur. tolli autem charitatem **D** ſolummodo conſtat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo ſunt genera moralium præceptorum, quædam habentium vinculum peccati mortalis. & ſunt illa ſola, quæ præcipiunt aliquam commiſſionem vel omiſſionem neceſſariam ad dilectionem Dei vel proximi. Neceſſariam autem dico vel ſimpliciter, vt in quibuſdam præceptis naturalis iuris, vt Deum eſſe colendum, non eſſe adulterandum, & huiuſmodi. Vel ex ſuppoſitione, vt in quibuſdam præceptis diuini, vel humani iuris vt ſuſcipiendum eſſe Baptiſmum, obſeruandos eſſe tales dies feſtiuos & huiuſmodi, ſunt enim hæc neceſſaria ad ſalutem, quia ſic inſtituit Deus, uel eccleſia. Quædam habentium vinculum peccati * venialis tantum, & hæc ſunt, quorum violatio ſtat cum charitate Dei & proximi. Siue ſint de iure naturæ, vt non eſſe mentiendum, eſſe affabilem & huiuſmodi, ſiue ſint de iure poſitiuo, vt benedicendam eſſe menſam a clericis, & huiuſmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, ſed non mortaliter. Vnde patet, quòd non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et ſi ad hanc diſtinctionem ad- **E** uertiſſent priores, non concluſiſſent aliquid eſſe de conſilio, ex eo quòd non eſt in præcepto habente vinculum peccati mortalis Crediderim quoque ego, multa nos habere hodie ſecundum animi cõmunem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ ſi e patribus cum hac diſtinctione fuiſſent interpretata, non haberemus hodie hæc ſub præcepto vinculi mortalis, vt eſt præceptum de ieiunio, &c. Multa enim ſunt & opinione mea, infinita poſitiui iuris præcepta moralia, abſq; vinculo peccati mortalis. ſub huiuſmodi ſiquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati. Augu. ex eo quòd in principio dicitur, Hæc ſunt quæ ut obſeruetis præcipimus, in monaſterio conſtituti, & quòd monachi carnes non comedant. de. conſe. diſ. 5. Carnem, &c.

* Aliàs habetur mortalis, ſeu mortalis.

AD obiectionem ergo in oppoſitum dicitur, quia nominibus vtendum eſt, ut plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primo ſecundum proprietatem ſignificationis ſuæ, & ſic præceptum in Politicis ſeu Moralibus diſtinctum contra conſilium in duo ſecatur genera, vt declaratum eſt. Alio modo per antonomaſiã

& ſic

& ſic præceptum antonomaſice dicitur ſolum illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur iſta cõmunis vox, Romæ, die 14. Februarij. 1518.

QVAESTIO II.

Num religioſus factus Epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR an religioſus factus Epiſcopus teneatur ex debito legali ad obſeruātias regulares. Et videtur quòd non: quia in Decretis. 17. quæſt. 1. cap. vnico: dicitur, quòd monachus factus epiſcopus electione canonica, eſt abſolutus a iugo regulæ profeſſionis monaſticæ, conſtat enim abſolutum a iugo legis, nõ teneri debito legali ad legis obſeruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia, ſimilis enim ratio eſt de alijs.

G IN Oppoſitum autem eſt authoritas & ratio S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 185. ar. 8. dicentis, ꝙ tenetur ad omnia non repugnantia Epiſcopo, quia diſpoſitio non tollitur adueniente perfectione, ſed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter ſequeretur, ꝙ monachus epiſcopus gauderet beneficiu capituli explicati, ext. de ieiu. vbi conceditur in die natalis Domini eſus carnium etiam feria 6. eis, qui nec voto nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti ad abſtinentiam a carnibus. Conſequens autem videtur falſum, quia conſtat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis iſtitutio carnes inhibet, abſque tamẽ peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis ſciendum eſt, ꝙ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obſeruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum, quia debitum legale, claudit in ſe morale debitum, & addit ſupra illud legalitatem. Appellatur autem, & eſt debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum vero legale eſt vinculum ex lege. Ita ꝙ vis obligatiua in debito morali, ex ſola recta ratione, vt a coactiua H virtute proficiſcitur, ſiue habeat aliunde occaſionem, ſiue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum, quia naturalis ratio ſic dictat veritatem ſectandam, vt contrarium ſecundum ſe prauum diffiniat, & ſimile eſt de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obſeruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipſe tuleris, extra de conſti. ca. quum omnes, & Dominicam repræhenſionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obſeruationem ex debito legali; quoniam lex non habet vim coactiuam ſupra principem. Verum huiuſmodi debitum morale ex naturali ratione ſola, vt a virtute coactiua vim habens, occaſionaliter ortum habet a lege extante, nam niſi lex maneret in ſuo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obſeruationem, ſicut nec ſubditos, quos lex primo, & recta ratio ſecundo obligat, vt vis coactiua ad legis eiuſdem obſeruationem. Debitum autem legale eſt, quòd a lege * vt a coactiua virtute eſt, lex enim niſi I habeat coactiuam virtutem, lex non eſt, ac per hoc reſpectu illius ſupra quem non habet virtutem coactiuam, lex non eſt ſimpliciter & abſolute, ſed ſecundum quid, ſcilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, ꝙ princeps ſolutus eſt legibus, quia ſcilicet lex ſimpliciter & abſolute non eſt ſupra eum, quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuũ exercetur, vt proprium actum, quia pœna eſt proprium legis medium, per quod ad ſui obedientiam inducit, vt San. Tho. docuit in Prima ſecundæ. q. 92. ar. 2. ideo illi ſoli ſubſunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt, contra faciendo. Qui autem ſuapte natura non ex priuilegio, legum pœnam non incurrunt, quantumconque contra pręcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis non ſubijciuntur. Quocirca quia religioſus factus Epiſcopus non ſubiacet pœnis regulæ aut ſtatutorum regularium (quod ex eo K patet, ꝙ ſi puniendus eſt, non punitur ſecundū regularia inſtituta, ſed ſecundum ſacros canones, ſicut reliqui Epiſcopi) conſequens eſt, vt religioſus factus Epiſcopus non teneatur ex debito legali ad obſeruantias regulares. Et quia cenſurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuam legis ſpectant, ideo non incurrit cenſuras aut mortale peccatum, ſi huiuſmodi ex regula, aut cõſtitutionibus eatum prohibeantur, oppoſitum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium eſſentialium votorum tranſgrediendo, quia ad illorum obſeruationem ex voti vinculo, ceſſante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religioſus factus epiſcopus ad ſuæ religionis regulares obſeruantias non contrarias, aut diſſonas epiſcopo, quia ex aſcenſu ad perfectionis ſtatum non debet deficere a fructu prioris vitæ: vt ratio ſancti Tho. monſtrat. Perderet autem, ſi ea quæ etiam non conferunt ad perfectionem epiſcopalem, per quę ad illam peruenit, deſereret, ſimile ſiquidem accidit iſtis regularib⁹ bonis in epiſcopo, qđ accidit in naturalibus & diſciplinabilibus diſpoſitionibus. Videmus enim ad generationem ignis peruenitur per calorem diſponentem ad ignem, & propterea igne genito, calor

*Alias &

F non minor manet, aliter tamen, quia prius inerat per virtutem quaſi coactiuam agentis, poſtea ineſt vt conſequens naturam geniti. Et ſimiliter frequens meditationis ſtudium ad doctoratum ducit, & propterea doctor niſi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter, quia prius quaſi pædagogo cogente, poſtmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religioſus proficiendo per regulares obſeruantias, ad epiſcopalem perfectionem deducitur, qua adueniente, regulares obſeruantiæ epiſcopum decentes magis aſſunt, aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis, modo vero ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio cõſeruari debet, per quæ acquiſita eſt.

Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuerſimode dicere, & ꝙ tenetur ad regulares obſeruantias & ꝙ non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere poteſt, ꝙ monachus factus epiſcopus, licite poteſt carnibus veſci in ſexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit, quo- G niam a debito legali, quo ſub iugo prohibentis regulæ aſtringebatur, abſolutus eſt, & debitũ morale tunc non habet locum. Quia conuenientiſſimum eſt, inquit diuus Tho. in Tertia parte, q. 40. ar. 2. vt qui cum aliquibus conuerſatur, ſe eis in conuerſatione conformet, ita quòd in cibo & potu conformiter ſe ſicut alij habeat, cõſtat enim monachum epiſcopum ad conuerſandum cum eccleſia ſua, & ſpecialiter clericis ſuis tranſlatum. Et hoc pręcipue locum habet in tanta ſolennitate, in qua & ſancti uiri abſtinentię detrahunt, decet enim tantam internæ letitiæ cauſam foris erumpere ad lætas menſas.

AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus epiſcopus abſolutus a regulari iugo, quòd coactionem importat, ſed non ſoluitur a morali debito operis regularis. Et ſimiliter glo. verificanda eſt, quòd abſoluitur a iugo ieiunij & non a ieiunij debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex authoritate S. Tho. dicitur, quòd intelligendus eſt de debito morali, & non de legali. Quod pa- H tet tum ex ratione ibi reddita, quæ non niſi debitum morale concludit, tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religioſus fact⁹ epiſcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obſeruantias non dedecentes ipſum, & tamen conſtat ipſum non teneri debito legali, ſed morali tantum ad huiuſmodi. Ratio. n. literæ illius non magis militat pro alijs epiſcopis, quam pro Romano, quum ille teneatur eſſe perfectior cæteris.

Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd canon ille Honorii. 3. explicando reſtringens eſum carnis in die Natalis Domini ad eos qui nec voto nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti, intelligitur de aſtrictis ex debito legali ad regularem obſeruantiam, & non de his, qui ex debito morali ſubſunt regulari obſeruantiæ. Et ratio ẽ, quia in qualibet ſcientia nomina ſunt interpretanda ſecundũ vſũ illius ſcientiæ, conſtat autem ſolos aſtrictos debito legali appellari in iure aſtrictos lege, & non aſtrictos legali debito appellari ſolu- I tos a lege, princeps enim ſolutus dicitur legibus, qui tamen ſecundum morale debitum ſubeſt legibus. Et quod magis viget ad propoſitum monachus epiſcopus a iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſolutus dicitur, ex ſtatutum. 18. q. 1. non comprehendit igitur monachus epiſcopus in iuris diſpoſitione inter aſtrictos regulari obſeruantia, ſed inter abſolutos a iugo regularis obſeruantiæ, ſi iuris textum vnum ſecundum eiuſdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento ſcripta noſtra de huius quæſtionis materia in Commentarijs ſuper Secunda ſecundæ ad hęc referre ſubtilius diſcuſſa, Romæ. 13. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS SEXTVS
De ſacri ordinis Collatione unica Quæſtione contentus.

K

QVAESTIO.

Vtrum collatione ſacri ordinis ſufficiat actus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma.

QVAERITVR An in collatione ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma. Et uidetur quòd ſic.

Primo, quia de facto ritus hic ſeruatur alicubi abſque reprehenſione, ut a fide dignis dicitur. Porrigitur ſiquidem ab epiſcopo dicente ſemel tantum formæ uerba in numero plurali, Accipite poteſtatem &c. calix præparatus, & quotquot ſunt ordinandi in ſacerdotes, ſigillatim accedunt ad contactum calicis Epiſcopo non repetente, neque continuante verba, ſed deinceps ſilente, abſurdum eſt autem damnare tantam multitudinem, ergo &c.

¶ Secundo, quia ubi eſt diuerſitas opinionum, non eſt diffinitiue aſſerendum, niſi liquidè manifeſtata ſit ueritas: ergo multò magis ubi nihil inuenitur etiam opinatum, non eſt damnanda altera pars, ſed quilibet ſenſui ſuo relinquendus. Sed de ſimulate contactus corporalis in ſacrorum ordinum ſuſceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipſo corporali diuerſæ ſunt opiniões ut S. Tho. in 4. Sent. diſt. 24. dicit. Non ſunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non ſimul cũ prolatione uerborum.

Tertio, quia ſi contactus & uerborum prolatio deberent eſſe ſimul tempore, hoc eſſet, quia uerba formæ aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in propoſito, nam in uerbis imperatiui modi, ſatisfit, ſi incontinenti obeditur ſecundum intentionem imperantis. Epiſcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti ſecundum eius intentionem, quoniam epiſcopus etiam explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinẽ ſic ſucceſſiue uenientibus: ergo, &c.

B RESPONDEO in hac difficultate, primò declarabitur ueritas de neceſſitate contactus, ſecundo de ſimulate contactus & uerborum tertio ſatisfiet oppoſitis.

QVO AD Primum ſcito, quòd non opinatiue, ſed aſſertiue dicendum eſt, quòd contactus corporalis neceſſarius eſt in ſacramẽto ordinis, non ſolum quia ſimile eſt in cæteris ſacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptiſmus enim ſine contactu aquæ, confirmatio ſine contactu manuum, vel chriſmatis, & extrema unctio ſine contactu olei non fit, &c.) ſed quia propria ratio formæ ſacramẽti ordinis hoc exigit, ut diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet ſiquidẽ verba, in quibus conſiſtit forma ordinis, uerificari ſic, ꝙ actus ſignificati impleant, alioquin inefficacia uanaque ſunt, ſed in uerbis formæ percipitur actus ſuſceptionis corporalis, ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptiõem. Probatur minor, quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur ſolus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior ſolus, C quia de interioribus ſolis eccleſia non ſe impedit, ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum ſacramenta conſiſtant in rebus & verbis ſenſibilibus (ut patet in principio quarti Sent.) demonſtrationes iuſſioneſque ſacramentales ad ſenſum impleri oportet. Propter quod ſicut cum in forma euchariſtiæ dicitur, Hoc eſt corpus meum, oportet fieri demonſtrationem non ad intellectum tantum, ſed ad ſenſum, ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iuſſionem ad ſenſum: Et ſicut ibi oportet monſtrare contentum ſub his ſenſibilibus ſpeciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem ſenſibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non ſolum infert, ꝙ oportet corporalem ſuſceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicite acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipite librum vel claues, &c.) ſed etiam cum dicit, accipe poteſtatem, vel accipe Spiritum ſanctum, idem enim eſt utrobique iudictum, D quia idem eſt in utriſque imperatum. Meminiſſe enim oportet, ꝙ ſicut in conſecratione ſanguinis Ieſu Chriſti, non demonſtratur ex ui uerborum id quod continetur ſub ſpecie vini, quod tamen deberet demonſtrari ſicut in conſecratione corporis: ſed demonſtratur calix continens illas ſpecies, dicendo, Hic eſt calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento ad inſinuandum, quòd econuerſo fit in ſanguinem, ut potabilem, ita in ſacramento ordinis iubetur ex ui verborum quandoque acceptio ſpiritualis rei (puta poteſtatis ſeu Spiritus ſancti) & iuxta eundem tropum ponitur *quòd dicitur pro eo quòd fit, id eſt, acceptio poteſtatis, pro qua acceptio corporalis fit, loco ipſius acceptionis incorporalis, quæ in rei ueritate imperatur. Oportet enim, ut dictum ẽ, iuſſionem ſicut & demonſtrationem ſacramentorum, ad ſenſum impleri, &c.

* Aliàs qđ dicunt,

Amplius, Non minus oportet impleri quod fit in ſacramento, quam ꝙ dicitur. Sed in ſacramẽto ordinis ſi fit traditio calicis actiue, & non accipitur, conſtat quòd non impletur quod fit, nulla n. actio impletur ſine paſſione, unde epiſcopus & uerbo, ut dictum E eſt, iuxta tropum prædictum, & facto, ipſa ſcilicet porrectione calicis, uel actiua manuum impoſitiõe, imperat corporalem ſuſceptionem. Propter quod ſicut non ſufficit epiſcopum manus imponere actiue tantum: ſed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem ſuſtinendo, qua ouis ex ui uerborum Spiritusſanctus accipiendus iubeatur in illa impoſitione, ita non ſufficit calicem cum uerbis porrigere, ſed oportet ordinãdum obedire ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex ui uerborum poteſtas accipienda dicatur imperatiue, &c. Confirmatur quoque hæc authoritate decretalis de ſa. non itẽ. Ca presbyter. Ubi expreſſe apoſtolica traditione tactum corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Nõ deeſt quoque authoritas S. Th. & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

QVO AD Secundam ſcito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione uerborum, in quibus conſiſtit forma ſimul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio A uerificatur, aut adimpletur, niſi ſignificatũ ponatur in tempore conſignificato. Tempus autem conſignificatum per orationem, quæ eſt forma ſacramenti, non ſe extendit extra totum tempus prolationis eius, ergo intra tempus prolationis uerborum, oportet acceptionem ſignificatam impleri, &c. Maior eſt per ſe euidens, minor autem continet duo, unum eſt quòd tempus conſignificatum ſit præſens, alterum uero quòd tale tempus præſens non extendatur extra tempus prolationis uerborum, his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præſens indicatiui, & præſens imperatiui, & futurum eiuſdem, Verbi gratia accipis, accipe, accipito, conuenientia eſt in ſignificatione, ſingula enim acceptionem ſignificant. In modo autẽ ſignificandi differentia eſt, quoniam ly, accipis, ſignificat acceptionem indicatiue, ly uero, accipe, & accipite, ſignificant acceptionem B imperatiue. In tempore uero differentia eſt, ſed aliter, quoniam tã ly accipis, quàm ly accipe, ſignificat acceptionem in præſenti, ly uero accipito, ſignificat acceptionem in futuro. Unde inter ly accipis, & ly accipe, neque in ſignificato, neque in tempore eſt differentia aliqua, ſed in modo tantum, quoniam dicendo, accipis, acceptionem præſentem in te indico, dicendo uero, accipe, acceptionẽ præſentem tibi impero, &c. Et ex hoc ſequitur, quòd ſicut uerum non eſt dicere, accipis, te in præſenti non accipiente, indicatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt, ita efficax non eſt dicere, accipite non in præſenti accipiente, imperatur ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt. Ex proprietate igitur conſignificati temporis in forma ſacramenti ordinis conſiſtente in uerbo imperatiuo præſentis temporis, apparet quòd oportet impleri quod iubetur in præſenti tempore. Quòd autem tale præſens non extendatur ultra tempus prolationis uerborum, probatur. Primo ex ipſa ratione temporis conſignificati.

C Ad cuius euidentiã aduerte tria. Primum eſt, quòd differentia tẽporis uerborum non tenet ſe ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, ſed ex parte ſignificati, nã ſi ad tẽpus prolationis inſpicias, ita menſuratur tẽpore præſenti accipiam, & accepi, ſicut accipio, &c. ſimiliter ſi ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita poteſt intendere præſens tempus unius anni, menſis, uel diei, &c. ſicut huius nunc, &c. ſed ſi ſignificationem uerbi per ſpeciem & menſuram durationis eius conſignificatam conſideraueris, inuenies, quòd tẽpus conſignificatum ut menſura ipſius actus ſignificati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundum eſt, quòd conſignificatũ tempus eſt, & dicitur præſens, præteritum, uel futurum in reſpectu ad tempus, quo uerbum ipſum ſignificans profertur: quilibet enim fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo, credo, non habeat in ſe credulitatem qñ hoc dicit. Et ſimiliter ſi dicendo, credidi, ſcit ſe nunquam niſi tunc, qñ dicit, habuiſſe credulitatẽ, falſum dicit, &c. Et uerba igitur præſentis temporis ſignificant actum coexiſtentẽ D ipſis uerbis quando dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium eſt, quòd licet ſecundum ueritatem nihil de tempore ſit unquam præſens niſi inſtans, apud Grammaticos, tamen tẽpus præſens dicitur & conſignificatur, quod cuique parti orationis coexiſtit, propter quod in ſacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in inſtanti fit, in fine prolationis uerborum fit. Actus aũt ſacramentalis tam actiue, quàm paſſiue in quacunque parte menſurante prolationem uerborum coexiſtãt, ſufficit. Ex proprietate igitur conſignificati temporis euidenter patet, ꝙ tempus præſens conſignificatum in forma ſacramentorum non extenditur ultra menſuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia ſicut in Euchariſtiæ conſecratione cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, ly eſt, non conſignificat tempus extra prolationem uerborum, ita in ſacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non conſignificatur tempus extra menſuram prolationis uerborum: utrobique enim eſt uerbum præſentis temporis, & non differunt niſi in modo, indicatiuo, ſcilicet, & imperatiuo. Menſura autem non ex parte modi, ſed tẽporis ſe tenet, & propterea eadẽ eſt utrobique E ratio. Et ex hoc habes non ſolum quòd ex proprietate uerbi ſa tenet, ſed quòd talis rigoroſa proprietas in ſacramentis eccleſiaſticis ſeruatur intenditur & exigitur, idem enim eſſe de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia niſi tempus præſens conſignificatum intelligatur præciſe terminari cum prolatione uerborum, nulla eſſet certitudo quãtum hoc præſens duraret, & ſic poſſet aliquis ſemel dicendo decem millibus hominum, Ego uos baptizo, &c. ꝑ totum diem effundere aquam ſuper ſingulos, & eſſent baptizati, quod conſtat eſſe falſum. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, ad primum in oppoſitum dicendum eſt, ꝙ non eſt mirũ, ſi Spiritusſanctus permittit aliquos epiſcopos errare in iſtis, quoniã manifeſta apparet in eis demeritoria cauſa, quia ſcilicet nõ ſubmittunt actus ſuos rubricis pontificalibus, ſed ſenſum proprium ſectantes, euaneſcunt in cogitationibus ſuis, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Epiſcopi tamen mutantes numerũ ſingularem in pluralem, & dicentes, pluribus ſimul tangentibus, accipite, in nullo errant, ſicut nec baptizans plures ſimul aſpergendo.

aſpergendo & dicendo, Ego vos baptizo,&c, illi quoque qui inter dicendum ſemel verba formæ pluribus ſucceſſiue tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, ſatisfaciunt ſacramento, quia etiam ſi vni tantum tradant dicendo, accipe, non exigitur quòd a principio formæ vſque ad finē ſemper adſit contactus, ſicut etiam in Baptiſmo non oportet ablutionem vnius durare, quamdiu durant verba formæ, ſed ſat eſt ſi in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contactus,&c. Illi autem qui ante vel poſt prolationem verborū tangunt, nihil ſuſcipiunt, ſicut nec eſſent baptizati, qui ante vel poſt prolationem verborum abluerentur.

Ad ſecundum vero dicitur, quòd authoritas rubricarum pontificalium, expreſſe ſtatuentium contactum & eius ſimultatem cum prolatione,& rationes authoritateſque ſupradictæ, excludunt huiuſmodi opiniones, & determinant.

Ad tertium autem iam patet, quòd non ſaluatur ueritas ſeu efficacia orationis imperatiui præſentis temporis, niſi illo tempore præſenti fiat quod imperatur, & quòd ſacramentorum efficacia certa, exigit tempus præſens, non ad libitum miniſtri, ſed ſecundum naturam ipſius ſacramenti intelligi. Vnde intentio epiſcopi etſi in his quæ iuriſdictionis ſunt, poſſit præſens ampliare, in his tamen, quæ ordinis ſunt, non poteſt: ſed oportet ipſum in captiuitatem reducere intentionem ſuam in obſequium Chriſti, & eccleſiæ,&c. Nec obſtant his dicta doctorum ſentientium, ꝙ ſacerdotes noui in ſua ordinatione formã conſecrationis Eucharistiæ proferũt, & oẽs referunt intentionem ſuam ad inſtans, quo terminatur prolatio formæ conſecrationis euchariſtiæ ab epiſcopo, Hoc enim nõ eſt intelligendum ꝙ fiat ex ui intentionis nouorum ſacerdotum, quaſi ipſi poſſint, ſuſpendere effectum verborum in aliud tempus, hoc.n.non minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed q̃a ſic fit in eccleſia à Spiritu ſancto gubernata, vt omnium conſecratio efficax inueniri poſſit, humana ratio tentauit ſuadere, adhuc tamen non perſuaſit, ſed in captiuitatē docto intellectu actus fit. Et hęc dicta ſufficiant. Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

TRACTATVS VIGESIMVS SEPTIMVS de Diſpenſatione Matrimonii in Occidentali eccleſia, Quæſtione unica contentus.

QVAESTIO.

Vtrum ſummus Pontifex poſſit diſpenſare cum ſacerdote occidentalis eccleſiæ, ut accipiat uxorem.

QVAERITVR. Vtrum ſummus Pont. poſſit diſpenſare cũ ſacerdote Occidẽtalis eccleſię, vt accipiat vxorē. Videtur enim quòd non. Primo, quia traditum alteri non poteſt abſque iniuria ab eo tolli, ſed corpus ſacerdotis occidẽtalis traditũ ē diuinis obſequiis ĩ caſtitate: ergo &c.

Præterea, Secundum S. Thomam in Secunda ſecundę. q. 88. a. 2. dicitur, quòd ſummus Pon. non poteſt diſpenſare religioſum ad cõtractum matrimonii, ergo nec ſacerdotem.

IN OPPOSITVM eſt, quia caſtitas annexa eſt ordini ſacerdotali ex ſtatuto eccleſiæ, ergo per eam poteſt tolli.

IN HAC Quæſtione iuxta tria, quæ apparent in ſacerdote Occidentali, diſcutienda ſunt tria, ut plenus ſatisfiat, & cuiuſdam Reuerendiſſimi domini Cardinalis uotis,& Pariſius nuper exorta quæſtio clarius appareat.

Videndum eſt igitur primo de ſacerdotio abſolute, quomodo ſe habeat ad matrimonium, ſecundo de annexo uoto continentiæ, tertio de ſtatuto eccleſię. Ex his enim,& non aliunde impediri cõtingit ſacerdotem a matrimonio.

QVO AD primum ergo, duo dicuntur. Alterum affirmatiuum, ſcilicet quòd ſacerdotium impedit matrimonium contrahendum, alterum negatiuum, ſcilicet quòd non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum eſt de congruo, quoniam nec ratione, nec authoritate probatur, quòd abſolute loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppoſitum ducit, quoniam, vt patet in 37. diſt. 4. Sen. nec ordo inquantum ordo, nec ordo ſacer inquantum ſacer eſt impeditus matrimonii,& in eccleſia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, vt dicitur capit. diaconi. diſtin. 28. Manifeſte quoque in 31. diſtinct. in canone, aliter, dicitur, quòd Orientales in ſacris conſtituti copulantur matrimoniis. Nec admittenda eſt gloſſa exponens, copulantur, id eſt, copulato utuntur, quoniam manifeſte ſeries textus de contractu matrimonii loquitur, vt confirmat etiam aduerſatiua ſubiuncta, ſcilicet quòd Occidentales non ſortiuntur coniugia,&c. Secundum uero dictum intelligendum eſt, quòd non dirimit matrimonium contractum ſiue ante, ſiue poſt. Et hoc (vt di-

F cij) ſecluſis omnibus legibus eccleſiaſticis, ſtãdo tantum in his, quæ a Chriſto,& Apoſtolis habemus. Et confirmatur ultimo utrunq; horum ratione. Si ordo ſacerdotalis ex natura ſua impediret matrimonium contrahendum, ita quòd contrahere eſſet peccatum, aut dirimeret contractum, ſequeretur quòd in nullo caſu quantæcunque neceſſitatis, aut utilitatis per eccleſiam militantem poſſet diſpenſari cum aliquo ſacerdote, quòd cõtraheret matrimonium. Hoc conſequens eſt & contra Theologos, & contra Canoniſtas & contra authoritatem, qua de facto utitur Rom. eccleſia. Conſequẽtia autem manifeſte patet ex exercitatis in Philoſophia ſaltem rationali, quoniam quod eſt ſecundum ſe prauum, nulla ratione poteſt fieri licitum. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum duo diſcutienda occurrunt. Alterum eſt, an ſecundum ueritatem ſacerdos uoueat caſtitatem, alterum ē de efficacia illius uoti. Quidã putant ſacerdotes Occidẽtales ĩ hoc differre a religioſis, quo ad debitum ſeruandi continentiã, quòd religioſi

G aſtringuntur uoto ſolenni, ſacerdotes autem non uoto, ſed ſtatuto eccleſiæ. Verum hi manifeſte errant, quoniã expreſſe mandatur epiſcopis, quòd neminē ordinēt, niſi uoueat caſtitatem, ut patet di. 28. in ca. nullũ: ex quo formatur talis ratio, Aut oẽs epiſcopi occidẽtales ſunt trãſgreſſores præcepti Apoſtolici, aut nõ. Non eſt dicendũ primũ, cum conſtet multos eſſe uiros timoratos & ſanctos, nec reprehendi ſe a cõſcientiis propriis, quòd in actu ordinãdi ſint tranſgreſſores huius præcepti, ergo obſeruãt hoc præceptum, ergo ſuſcipientes ordines ſacros intelligũtur uouere caſtitatem ipſo facto, non uerbo, ſed facto ſuſcipiẽtes ordinem ſacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrũ de Palude aduerſari, eo quòd dicunt, quòd non poteſt quacũque eccleſiaſtica authoritate annecti uotum ex facto extrinſeco, quia uotum ē actus uoluntatis intrinſecus & liber. Stant enim hæc ſimul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd ſuſcipiẽtes ordines ſacros, abſque peccato fictionis uouent caſtitatem. Et hæc autem habetur, quòd

H abſolute loquẽdo poſſunt ſuſcipere ordinem ſacrum abſque uoto caſtitatis, quia uoluntas non compellitur, ſed tamen, ut dictum eſt, cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes ſe uouere,& interiori actu oppoſitum intendentes.

De efficacia autem ſolẽnis uoti diuerſa eſt Theologorũ opinio. Scotus namque & Pet. de Pal. in 4. diſt. 38. putant eandē uim habere ſimplex & ſolenne uotum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura ſua dirimit matrimonium contractum. Poteſtq; eorum poſitio fundari ſuper hoc quòd ſi ſolẽne uotum ex natura ſua dirimeret matrimoniũ poſt contractum, nullo caſu poſſet diſpenſari. Sanct. Tho. autem & Ricar. vbi ſupra tenent uotum ſolenne dirimere ex propria natura matrimoniũ ea ratione, quia ponit ipſum Deum, ſeu eccleſiam in poſſeſſionē proprii corporis. Addit tamē in Secunda ſecũdæ San. Tho. q. 88. aliam rationem ex parte conſecrationis, quia ſcilicet quod ſemel ſanctificatum eſt Deo, non poteſt in alios uſus cõuerti. Nec ualet reſponſio Scoti ad primam rationem, ſoluentis eam per interemptionē, dicẽdo quòd non plus ponit in poſ-

I ſeſſionem uotum ſolẽne quàm ſimplex, eo ꝙ nihil intrinſeci uoto habet ſolenne, quo careat ſimplex ut patet in actu interiori uoluntaris, cuius eſt uouere. Hæc inquam deriſio deriſibilis eſt, quoniam manifeſte patet, ꝙ uouens uotũ ſolenne, nõ ſolũ promittit, ſed mutat de facto ſtatũ, ac per hoc uouẽs ſolenniter ut ſic, acceptat interiori actu mutationē ſtat⁹, promittẽs uiuere de cætero in illo,&c.

Videtur autem mihi rationabilior uia San. Th. ſi tamen recte intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius & ſecundum ueritatem diſtinguendũ ſit cum ipſo in Secunda ſecundę, ubi ſupra, quòd ſolenne uotũ eſt duplex. Quoddam per ſe ſolenne, ut profeſſio religioſorũ,& quoddam per accidens ſolenne, ut uotum caſtitatis annexum ordini ſacro. Eſt autē ratio huius differentię, quia ſolennitas, ſiue cõſiſtat in exhibitione, ſiue in conſecratione, per accidens cõiungitur uoto ſuſcipientis ordinem ſacrũ. Quoniam talis exhibet ſeipſum, & cõſecratur non ad caſtitatem, ſed ad actus ordinis. Religioſus uero benedicitur, & exhibet ſe ad religiõis ſtatum, qui

K importat per ſe negationem propriæ uoluntatis corporis & bonorum. Hac uero diſtinctione ſtante duas dico propoſitiones. Altera eſt, quòd uotũ annexum ordini ſacro, per ſe non dirimit matrimonium contractũ,& ratio eſt, quia eſt ſolenne per accidens. Nec etiã per accidens fit ibi exhibitio corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, ſed promiſſio tantum, ve patet in ca. nullum diſt. 28. Altera eſt, quòd uotum religionis per ſe dirimit matrimoniũ contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad ſtatum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis eſt, ut ſoluat matrimonium prius legitime contractum & non conſummatũ, non ex ſtatuto eccleſiæ, ſed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis cõtra Doct. diſcrepantes a San. Th. ipſi enim, met utitur uoto profeſſionis, ut morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum diſputatio trahitur, cum uero ad ſequẽs matrimonium dirimendum ſermo conuertitur, dicunt profeſſionem non plus efficaciæ habere quàm uotum ſimplex, manifeſte inſinuantes uiris doctis doctrinæ ſuæ ruinoſum fundamẽtum. Eadem ſiquidem ratione & efficacia,

qua

qua profeſſionis uotum dirimit prius contractum, eadem dirimit poſt contractum, imo minor uis requirit ad dirimendum conſequens matrimonium, quàm antecedés, vt patet in ordine ſacro dirimente conſequens matrimonium, quam antecedens vt patet in ordine ſacro dirimente cóſequens, & non antecedens. Non enim poſt cótractum matrimonium per uerba de præſenti, ſi quis inuita vel conſentiente ſponſa Sacerdos fiat, propterea ſolutum eſt matrimonium, ſed illa nó poteſt alteri nubere, cum tamen conſtet, quòd ſi religioſus fuiſſet factus, ſoluta eſſet a uinculo coniugali. Nec obſtat, quòd in Libro 6. de Voto & uoti redemp. dicitur, quod ſolénitas uoti per ſolam eccleſiæ conſtitutionem eſt adinuéta. Hoc enim uerum eſt, quemadmodum etiam conſecratio calicis per ſolam eccleſiæ conſtitutioné adinuenta eſt. Cú hoc nanque ſtat, quòd quemadmodum nec conſecratio calicis in ſolo eccleſiæ ſtatuto conſiſtit, ſed in diuina benedictione, ita ſolennitas quoq; uoti in diuina benedictione conſiſtit, vt in Secunda ſecundæ. q. 88. dicitur, iuxta illud Nume 6. Inuocabit nomen meum ſuper filios Iſrael & ego benedicam eis. Et rurſus, ſicut calix iam conſecratus ex propria natura repugnat profanis uſibus, ſic profeſſus ſolenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd apud San. Th. poteſt eccleſia diſpenſare in utroque voto, ſcilicet religióis & ordinis, pro aliqua maxima neceſſitate. Et quòd eccleſia quidé poſſit, nolo aliter probare, quá ex facto, quia ſcilicet ſummus Ponti. Regem Aragonum, vt Pet. de Paul. refert, diſpenſauit, immo cópulit, vt religione dimiſſa, vxoré duceret, &c. propter regni illius diſpoſitionem. Quòd autem hoc ſit de mente S. Tho. manifeſte concipi poteſt ex initio & fundamento poſitionis ſuæ in contrarium in Secunda ſecundę, loco allegato, Ibi ſiquidem volens concludere, quòd Papa non poſſit diſpenſare cum religioſo, pro radice poſitionis aſſumit authoritatem Decretalis dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monaſterium manifeſte dicit, &c. & deinde vt conformaret ſe Decretali adinuenit illam adaptationem de conſecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni paſſione ſemota, quilibet perſpicacis ingenii elicere poteſt, quòd ſi tépore ſuo ſummus Pont. dixiſſet oppoſitum verbo vel facto, vt poſtmodum fecit, quòd ipſe quoque accommodaſſet rationem inobedientiæ ſedis Apoſtolicæ. Et propterea illa opinio non eſt ſua, niſi pro quanto ſuſtentabatur ab illa Decretali.

POTEST Igitur ad rationes ſupra tactas, quæ videntur concludere indiſpenſabilitatem uoti ſolennis religióis reſponderi. Et ad illam quidem de conſecratione, poteſt cum aliis dici, quòd ſemel ſanctificatum Deo, non poteſt in alios vſus paſſim conuerti, ſed bene in magnæ neceſſitatis articulo. Licet ſiquidem bibere in calice conſecrato, vbi aliquis non poſſet aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam vero de exhibitione, eodem modo dici poteſt, quòd quamuis res alteri tradita dono, nó poſſit regulariter ab eo auferri, poteſt in caſu neceſſitatis, quo oblatio eſſet magis vtilis, quam poſſeſſio propter cómune bonum, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam vero, quæ adducta eſt pro fundamento poſitionis aliorum doctorum, dici poteſt, quòd magna differétia eſt inter aliquid eſse per ſe tale, & poſſe per ſe tale quid. Quod enim eſt per ſe tale, nullo caſu, nulla que diſpenſatione poteſt nó eſſe tale, ſed quod poteſt per ſe in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum nó producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in propoſito, quòd uotum religionis eſt potens per ſe in hunc effectum, ideſt, dirimere matrimonium ſequens, contingit tamen (& hoc rariſſime) vt intentum effectum non habeat, propter concurſum alterius cauſæ, ſcilicet eccleſiæ authoritatis, & publicę utilitatis nó parua. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium (ſcilicet de eccleſiæ ſtatuto) cóſtat iam, quòd hodie ex eccleſiaſtico ſtatuto tam ordo Sacer, quam uotum profeſſionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit cótractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit poſt contractum ex natura ſua, nec ex natura uoti ſimplicis, quia non eſt ſolemne niſi per accidens, vt patet ex dictis, ſed ex ſtatuto eccleſiaſtico, idcirco cum ſummus Pontifex poſſit ad libitum relaxare ſtatuti vinculum, ſequitur neceſſario, quòd ſi Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia ſummi Ponti. abſq; vlla rationabili cauſa, quòd matrimonium ipſum eſt vere matrimonium, & contrahentes ſunt vere coniuges, & proles eſt vere legitima. Quamuis cótrahendo tale matrimonium ſic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum caſtitatis agens abſque rationabili, aut dubia ſaltem cauſa licentiatus, & conſequenter nec ipſe Ponti. a mortali excuſaretur, ſed ſi cauſa rationabilis diſpenſandi in voto caſtitatis adſit, contrahens diſpenſatus iure contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis poſſit eſſe non ſola vtilitas publica, ciuilis aut eccleſiaſtica, ſed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, &c. quàm ſeruata caſtitas, conſequens eſt quòd ſummus Pontifex non ſolum poteſt, ſed etiam ſalua conſcientia poteſt diſpenſare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiá ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Et propterea præſumptuoſa fuit quorundam determinatio, dicens abſolute, quòd abſque tali cauſa Papa nó poteſt. Cum tamen, vt oſtendimus, Papa abſque cauſa vlla poſſit, peccando tamen, & cum cauſa rationabili quacunque abſque peccato, & vtrobique matrimonium eſt validum. Romæ die 12. Aprilis. 1505.

TRACTATVS VIGESIMVSOCTAVVS. De matrimonio, unica quæſtione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

Num matrimonium legitime contractum inter Chriſtianos per uerba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ abſque religionis ingreſſu.

QVAERITVR. Vtrum matrimonium legitime contractum inter Chriſtianos per verba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papę abſque religionis ingreſſu. Et arguitur quòd non. Primo, ex ipſius natura, Quandocunque eſt aliqua res tranſiens, ad cuius poſitionem per ſe ponitur aliquid concomitans, impoſſibile eſt poni rem illam tranſeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per ſe, conuenit neceſſario & inſeparabiliter. Sed ſacramento matrimonii coniungitur indiuiſibilitas & inſeparabilitas perſonarum, quæ ſunt coniugata, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonii. Ergo ſi matrimoniū poſitum eſt actu, & tranſit, impoſſibile eſt quin reſtet inſeparabilitas: ſed nulla diſpenſatio poteſt ſuper impoſſibile, ergo.

¶ Secundo ex parte inſtitutionis, Matrimonium eſt de iure diuino, vtpote inſtitutum a Deo in paradiſo, dicente, Creſcite & multiplicamini, ſecundum quod eſt officium naturæ, & a Chriſto, ſecúdum quod eſt ſacramentum eccleſiæ, ſicut cætera ſacramenta, vt Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Chriſto & eccleſia. Papa autem non poteſt ſupra ius diuinum, ergo.

¶ Tertio ex parte ipſius ſacramenti, Non minoris efficaciæ eſt ſanctificatio veri ſacramenti ſanctificatione conſecrationis ecc... calicis. Sed res conſecrata, puta calix non poteſt diſpenſatione Papæ deſinere eſſe conſecratus, quamdiu eſt calix, ergo vir & uxor ex ſanctificati coniuges ipſo ſacramento matrimonii, nó poſſunt quando uiuunt deſinere eſſe coniuges: Et confirmatur, quia ſicut Papa non pót facere, quòd hoſtia ſemel conſecrata deſinat eſſe conſecrata, ita non poteſt facere, quòd vinculum matrimonii ſemel contractum deſinat eſſe inter perſonas, inter quas eſt contractum.

¶ Quarto ex parte talis ſacramenti, Matrimonium inquantum ſacramentum ſignificat coniunctionem ſpiritualem Chriſti & eccleſiæ, vt patet per Magiſtrum Sen. in 4. di. 26. Sed coniunctio ſpiritualis inter Chriſtum & eccleſiam eſt inſeparabilis, quoniam ſcriptú eſt Matth. vlt. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſęculi. Ergo matrimonium inquantum ſacramentum, eſt inſeparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritate Sanct. Tho in 4. diſt. 33. q. 2. ar. 1. q. 1. ad tertium, dicentis, ꝙ matrimoniū ex quo inſtitutum eſt ut ſit ſacramentum eſt indiſpenſabile, niſi forte a Deo Et confirmatur, quia tria ſunt bona matrimonii, fides, proles, & ſacramentum, ideſt indiuiſibilitas.

¶ Quinto ex authoritate. Quia iſta videtur communis ſententia Theologorum.

IN OPPOSITVM eſt authoritas Canoniſtarum, vt patet in cap. ex publico de conuerſione coniugatorum.

IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere, præcipue ſecundum doctrinam San. Tho, vnde tria agenda ſunt. Primo oſtendetur in quo ſtat ratio ambiguitatis. Secundo ipſa ratio tractabitur. Tertio ſatisfiet oppoſitis.

QVO AD primum, ſciendum eſt, quòd cum matrimonium dupliciter conſideretur, (ſcilicet ut eſt officium naturæ, & vt eſt ſacramentum eccleſiæ) ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus quas habet, ſecundum quòd eſt naturę officium, quæſtio hæc clara eſt, quia conſtat matrimonium eſſe diſſolubile etiam poſt conſummationem, ut patet de coniugio infidelium. Vnde a præſenti diſputatióe reſecanda ſunt quæcunque ſpectát ad matrimonium, inquantum eſt naturæ officium, Et propterea rónes oés quæ ex inſtitutione in paradiſo, & ex traditione mutuæ poteſtatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inſeparabilitate his anneſa, non conuincunt intellectum ad confitendú indiſpenſabilitaté: hæc enim omnia ad matrimoniú, ſecundum quod eſt naturæ officium, ſpectant, & de naturæ iure ſunt, recipere tamen diſpenſationem in aliquo caſu patet, & 1. ad Cor. 7. & a ſancto Thoma in 4. diſtin. 33. quæſt. 2. art. 1. & 2. Si uero conſideremus matrimonium

ſecundum

ſecundum quod eſt eccleſiæ ſacramentorum, tunc diſtinguere oportet ſingulas eius conditiones. Sunt autem hæ quatuor, ſcilicet ſacramentum tantum, res & ſacramentum, res tantū ſignificata & contenta, & res ſignificata & non contenta, vt patet ex 4. Senten. Sacramentū tantum, vocantur actus ſenſibiles, quibus contrahitur matrimonium, non abſolute (ſic enim ſpectant ad naturæ officium) ſed vt ex diuina inſtitutione ſignum & cauſa ſunt inuiſibilis gratiæ. Res & ſacramentum vocatur ipſum vinculum coniugii, non abſolute. (quoniam ſic ſpectat ad naturæ officium) ſed ut ex inſtitutione ſignificat aliquid ſanctum, puta coniunctionem ſpiritualē inter Deum & animam, & diſponit ad gratiam. Res tantum ſignificata & contenta, eſt gratia gratum faciens, quæ in hoc ſacramento confertur ad ſanctè poſſe vti cōiugio. Res autem ſignificat & non contenta, triplex aſſignatur, ſcilicet coniunctio ſpiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Chriſtum & eccleſiam, & coniunctio per unionem perſonalem inter verbum & humanam naturam, quæ vocatur conformitas in natura Chriſti ad eccleſiam. Si igitur ea nullo bonum habetur indiſpenſabilitas, diſſolubile erit, ſi autem ex his habetur inſeparabilitas, diſpenſari non poteſt. Si diligenter autem inſpiciamus, nihil conuenitur in omnibus his ſuper ea, quæ ad naturæ officium ſpectant, niſi ſignum & ſignatum, & cauſa & cauſatum, hæc enim tantum addit ſacramenti ratio ſupra naturæ officium. Ex ea parte quidem cauſæ & cauſati, manifeſte patet non haberi omnimodam inſeparabilitatem matrimonii, quoniam nihil in hoc ſacramēto cauſatur indelebile, cum non imprimat characterem, ſed ſit iterabile etiam viuentibus coniugibus, vt patet ſi alter religionē profiteatur: gratia quoque hic cauſata amitti poteſt, immo quandoque fit ſacramentum hoc ſine gratia, cum ſcilicet celebratur in peccato mortali in cōtrito. Ex ratione igitur ſigni & ſignati oportet inſeparabilitatem hanc eſſe, ſi ex ſacramenti vi ſit. Et ſi quidē ſacramentum hoc, primo ſignificatū habet inſeparabile, oportet inſeparabilitatē ſequi, ſi autem primarium eius ſignificatum, nō eſt inſeparabile, ipſum quoq; ſeparari poteſt. Notanter aūt dixi primo ſeu primariū eius ſignificatū, quia didici a S. Th. vbi ſupra, quod contra prima præcepta ſacramenti, non admittitur diſpenſatio, niſi forte a Deo. Prima autem præcepta ſigni, circa primarium ſignificatum cōſtat attendi, ſicut vniuerſaliter prima præcepta cuiuſcunque gradus vel officii circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæſtio hæc reducitur, an ſacramentum matrimonii ſignificat primo aliquid indiſſolubile. Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM Duos ego in hac re inuenio dicendi modos. Magiſter ſiquidem Sen. in 4. diſtin. 20. expreſſe tenet, quòd matrimonium contractum, eſt ſignum coniunctionis ſpiritualis inter Chriſtum & eccleſiam. Et quoniam cōiunctionem hanc conſtat eſſe inſeparabilem, oportet ſecundū ipſum, & eius ſequaces, ꝙ matrimonium ratum etiam non conſummatū, ſit omnino indiſpenſabile. Hanc opinionē videntur ſequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæſtionis tenēt, ponētes tertium bonū matrimonii, quod ſacramentum dicitur, indiſſolubilitatem coniugii, non abſolute, ſed inquātum ſignū indiſſolubilitatis inter Chriſtum & eccleſiam ponit.

¶ Sed hęc opinio ſalua tantorum virorū reuerentia, falſa videtur, qđ dupliciter oſtendiē. Primo, Si matrimoniū contractū ac ratū, ſacramentū eſſet cōiunctionis inter Chriſtū & eccleſiā, ſequeretur ꝙ maritus relictæ ante conſummationem matrimonii eſſet vere bigamus, hoc eſt falſum, ergo. Probatur ſequela: quia ratio bigamiæ eſt defectus ſacramēti, quia ſcilicet nō eſt vnicus vnius, ſicut Chriſtus vnus vni tantum vnitus eſt eccleſiæ. Hic autem defectus manifeſte adeſt ſecundo coniugio: ſi matrimonium ex ſolo contractu, ſacramentum eſt coniunctionis Chriſti & eccleſiæ. Falſitas conſequentis patet ex determinatione eccleſiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et ſcito, quòd ſumpta eſt hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis eſt optimus & neceſſarius proceſſus. Et atteſtatur eidem ipſe magiſter Sen. quoniam ſicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit conſequens in 27. diſtin. 4. Vnde a nobis ſicut nō ſuſtinetur in cōſequente, ita nec in antecedente tenenda eſt, quin potius eccleſia determinando oppoſitum conſequentis, determinauit oppoſitum antecedentis, connexa quippe ſunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante conſummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonii dicunt matrimonium non conſummatum ſacramentum eſſe coniunctionis Chriſti & eccleſię, hæc enim, (vt oſtenſum eſt) habent contradictionem implicitam. Secundo, ſi matrimonium ſolo contractu ſignificat coniunctionem inſeparabilem inter Chriſtum & eccleſiam, ſequeretur quòd nec etiam per ingreſſum religionis naturaliter ſolueretur, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, quia non ſunt facienda mala vt veniant bona. Violatio autem ſacramenti coniunctionis inter Chriſtum & eccleſiam, malum eſt non paruum, cum ſacrilegium ſit. Et fieret per huiuſmodi ingreſſum, quoniam ſolueretur matrimonium &

F conſequenter ſacrum ſignum, & conſequenter daretur intelligi, quòd ſignificatum eſſet ſolubile. Falſitas autem conſequentis ex eo patet, quòd non diſpenſatiue, ſed regulariter licet cuilibet ante cōſummatum matrimonium ire ad religionem, immo ſecundum S. Thom. dantur coniugibus duo menſes ante conſummationem ad hoc & (vt in cap. Ex publico, de conuer. coniug. patet) Papa non diſpenſando, ſed ſequendo eccleſię morem determinat matrimonium ſolui per religionis ingreſſum. Sunt etiam contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

¶ Alii igitur ſequētes determinationē in præallegato ca. De bigamis factā, dicūt ꝙ matrimonii ſacramentū, quo ad ſignificationē, nō eſt completū uſq; ad carnalē copulam incluſiue, ita ꝙ matrimoniū contractū ſignificet coniunctionē Dei ad animā per charitatē, conſummatū vero coniunctionē Chriſti ad eccleſiā, et inquantum prima coniunctio eſt ſolubilis, ſecunda non, ideo matrimoniū contractū tantum ſolui pōt, conſummatū autem minime, vnde. Dom.
G Mat. 19. nō dixit, Quos Deus coniunxit hō non ſeparet, niſi poſt illa verba, & erūt duo in carne una. Et Apoſtolus ad Ep. 5. nō dixit. Hoc ſacramētū magnū ī Chriſto & eccleſia, niſi poſt illa verba, Et erūt duo in carne vna. Et ideo Leo Papa (vt referūt Magiſter in 2. diſt. primi, & Gratia 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita eſt a principio inſtituta, vt præter commixtionē ſexuum non habeat Chriſti, & eccleſiæ ſacramētum. Hæc ille. Vbi clare vides aſſertum a tanto doctore, ꝙ probare laboramus nos. San. Tho. quoq; in 4. di. 26. q. 1. ar. 3. q. 2. expreſſe dicit notanda ad propoſitum. Primum eſt in reſponſione ad primum, quòd quia matrimoniū contractum ſignificat coniunctionē ſpiritualē inter Chriſtum & animam, & hæc eſt ſolubilis, ideo religionis ingreſſus aufert ſacramentum. Secundum eſt in reſponſione ad tertium, quòd quia matrimonium contractū tantum non eſt perfectum, ideo non habet omnimodam indiuiſibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere poteſt
H hanc rationem ſic. Si matrimonii ſacramentum non conſummatū eſſet indiſſolubile authoritate Papæ, hoc eſſet quia omnimoda indiſſolubilitas eēt de ratione eius: ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur falſitas conſequentis, quia aut eſt de ratione eius inquantum eſt officium naturæ, aut inquantum eſt ſacramentum, ſed neutrum eſt, vt probauimus, ergo. Poteſt quoque idem probari ſic, De ſacramentis eccleſię illud tenendum eſt, quòd Romana eccleſia tenet, ſed Ro. eccleſia diſpenſat de facto Apoſtolicis literis ſuper huiuſmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas ſuper hoc refert Archiepiſcopus florentinus ſe vidiſſe, & noſtris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deeſt etiam naturalis ratio, quòd ſit diſpenſabile. Videmus enim in vniuerſo tria genera rerum, quædam enim ſunt neceſſariæ ſimpliciter quas ſcilicet impoſſibile eſt aliter ſe habere, vt ſunt motus cæleſtes, & quędam ſunt contingentes ſimpliciter, ut res voluntariæ, & quædā neceſſariæ non ſimpliciter, ſed ut in pluribus, vt natu-
I ralia iſtorū inferiorum. Et inter hæc manifeſta eſt hæc differentia, quòd neceſſaria non poſſunt impediri, contingentia poſſunt fieri, vt libet, neceſſaria uero ut in pluribus poſſunt quidem impediri, ſed raro. Cum autem indiſſolubilitas ſacramenti matrimonii non ſit de genere contingentium (ut patet, quia non poteſt ad libitum diſſolui) nec ſit de genere neceſſariorum ſimpliciter, quia poteſt quandoque impediri, ut patet, ſi alter coniugum ingrediatur religionem, reſtat ut ſit de genere neceſſariorum ut in pluribus. Et nece ſic eſt, eſſentia nanque matrimonii annexam habet indiuiſibilitatē poſſibilem impediri ex concurſu alterius cauſæ. Et hoc dupliciter, uel cauſæ quaſi eiuſdem ordinis, & hæc eſt profeſſio regularis, uel ſuperioris ordinis, & hæc eſt authoritas apoſtolica cum cauſa aliqua rationabili. Verum antē diſcordia orta inter cōiuges hmōi ſine ſpe remedii, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, crediderim ꝙ ſic, conſenſu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, nē ſcilicet in adulteria adoleſcentes euanriant permanere quaſi cogā-
K tur, dum ſeparati perpetuo manerēt. Tum ad auitanda homicidia, quæ a deſperatis coniugibus facile procurari poſſunt, præſertim, cum hac de cauſa Moyſes libellum repudii permiſerit. Tum ad bonum pacis reſtituendum inter eos, ſublato hoc uinculo, quod cauſa diſcordiæ eſt, præſertim quia coniugii finis unitas eſt. Et hæc de ſecundo.

QVO AD TERTIVM Reſpondetur ad primā obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonii non ponitur indiuiſibilitas ſimpliciter, ideſt, omnino, ſed quātum eſt ea ſe, ideſt niſi impediatur. Et propterea poſito matrimonio, ponitur indiuiſibilitas perſonarum ſic non omnino, indiuiſibilitati autem ſic non repugnat impediri.

¶ Ad ſecundū uero iam patet ex dictis quòd inſtitutio refertur ad ſacramentum perfectum in ſignificando, & non inchoatum tantū. Quamuis poſſet etiam dici & bene, quòd Deus non inſtituit matrimonium indiſſolubile omnino, ſed quantum eſt ex ſe, ut dictū eſt. Et ideo Papa non diſpenſat contra inſtitutionem diuinam, ſed utitur poteſtate ſua, qua poteſt impedire aliam cauſam impedibilē inſtitutam etiam a Deo.

¶ Ad

¶ Ad tertium dicitur, quòd coniuges non aliter ſanctificātur hoc ſacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræſentationem Chriſti & animę per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque ſit ſeparabile, nulla eſt hic ſanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non poſſit fieri quòd coniuges nō fuerint ſanctificati, poteſt tamen auferri vtraque ſanctitas ab eis. Et propterea non eſt ſimile de eis & de calice conſecrato, a quo non poteſt conſecratio auferri. Nec ē propterea minoris efficacię ſacramentum quàm ſacramentale, quoniam longe maius eſt facere ſanctum formaliter, etſi amitti poſſit illa ſanctitas, quàm facere ſanctū miniſterialiter, & ſecundum quaſcunque alias huiuſmodi denominationes. Vnde ſacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis ſanctificant cæteris conſecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam diſpoſitiōem ſubiecti, effectus enim conſecrationum & benedictionum non exigunt niſi conſtantiam ſubiecti, gratia autem & ſignificatio vltra ſubſtantialem conſtantiā ſubiecti, exigunt immutationem uoluntatis & ſtatus, & propterea mutatis his deſinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quòd peccat ſupponendo id quod probare debet, & quod in dubium uertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, niſi an uinculum ex ſacramento matrimonii contractum ſemel, ſit inſeparabile a perſonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc ſupponit, quia ſupponit, quòd ſic habeat ad perſonas ſicut corpus Chriſti ad ſpecies panis ſemel conſecrati, quod conſtat ſe habere inſeparabiliter. Vnde neganda eſt ſimilitudo, quia uinculum matrimonii non habet neceſſariam connexionem cum perſonis, ſicut corpus Chriſti ad hoſtiam, neceſſaria nanque connexio eſt, quæ impedit diſpenſationem.

¶ Ad quartum patet reſponſio ex dictis: negamus ſcilicet ſignificari coniunctionem Chriſti ad eccleſiā per contractum matrimonii. Poſſet quoque dici, quòd coniunctio ſpiritualis Chriſti ad eccleſiā poteſt conſiderari dupliciter. Primo ſecundum ſuam rationem, & ſic eſt ſolubilis, quia eſt coniunctio per charitatē viæ. Secundo, ſecundum extrema, inter quæ eſt, ſcilicet Chriſtum & eccleſiā & ſic eſt inſolubilis. Et quia primo modo vnio ſpiritualis cōſiderat per ſe, ſecundo per accidens, ideo poteſt dici, quòd unio illa eſt ſolubilis, unio autē in conformitate naturę eſt omnino inſolubilis, quā eſt ſecundum eſſe diuinum hypoſtaticum. Hæc reſpōſio licet quo ad ſolubilitatem ſuſtineri poſſit, non tñ euadit inconuenientia de unitate, & propterea non eſt totaliter ei innitendū. Ad cōfirmationem vero ex authoritate S. Tho. dicitur, quòd loquitur de matrimonio conſummato, ut manifeſte patet, & ex articulo præcedente in reſponſione ad ſecundum conuincitur. Ad alteram aūt confirmationem de bono ſacramenti, dicitur quòd proprie & formaliter loquendo, ſacramentum quod eſt tertium bonum matrimonii, inuenitur quidē in matrimonio contracto, ſed imperfecte, quia non niſi cauſaliter, inchoatiue & impedibiliter, vt patet ex ſupradictis. In conſummato autem inter fideles inuenitur formaliter, cōplete, & vt neceſſarium ſimpliciter, & propterea conſummato repugnat diſpenſatio, vt San. Tho. docuit.

¶ Ad authoritates tenentium oppoſitum, neſcio quid dicam, niſi quòd ſi diligentius hæc animaduertiſſent, forte ſententiam mutaſſent. Romæ die 24. Ianuarii 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS.

De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero, unica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

Num uxor teneatur ſub peccato mortali obſtinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR, An vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio viri publici concubinarii. Et videtur quòd ſic. Vir tenetur ad abſtinendū ſe ab vxore publice adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in cap. quēadmodum, de iure iurando dicitur, & in ſacris canonibus extra de adult. ca. ſi vir. & 32. q. 1. ca. 1. & ca. ſi quis vxorem, & ſacris doctoribus in 35. diſt. 4. Sen. Conſequentia autē probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem & debitum matrimonii.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia vxor non tenetur ad corectionem viri, ſicut econtrario, quia vir eſt caput mulieris, vt dicitur primæ ad Cor. 11.

AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd actus coniugii, quum ſecundum ſe licitus ſit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouū inde ad innocentē deriuari ad hoc, vt teneat abſtinere. Crimen autē mariA ti publici adulteri, quadrupliciter poteſt conſiderari primo, inquantum offenſiuum vxoris, ſecūdo inquantum emendabile pro bono ipſius mariti, tertio inquantum punibile pro bono cōmuni, quarto inquantum quandam mali ſpeciem in coniugem ducit. Si primo modo ſumatur crimen propoſitum, ipſum quidem virum in lege coniugii errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugii. Iuſtum quippe eſt, vt iniuriam faciens matrimonio, & a fide recedens, ius cogendi alterum ad ſeruandum ſibi promiſſum perdat, ſimplici tamen petitione actum coniugii poſtulare non prohibetur a volente ſibi conſentire, ſicut in aliis debitis, quibus extinctis iure poteſt creditor petere a voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offenſam in nullo ligat, non eſt enim addenda afflictio afflicto, ſat eſt quòd quatenus offenſiuum eſt, ipſam affligat. Si ſecūdo modo, vxor innocēs non tenetur ad abſtinētiam actus coniugii, niſi vt habet rationem remedii curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc niſi
B ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. ſi monitio verbis facta per ſe vel alios non ſufficit (quum ipſa nō poſſit verbere virū adducere ad pænitentiam, ſicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinā, abſtinendo ab eo, & denūtiare eccleſiæ, ſi hoc non ſufficit. Sed quia præceptum de correctione fraterna non habet locum, vbi non eſt ſpes pęnitentiæ, quoniā finis eius eſt bonū ipſius peccatoris, ideo ſi vxor non ſperat pænitentiam per hoc remediū, non tenetur ad illud faciendum, & tanto minus ſi credit quòd peior fiet. Si tertio modo, ſic quum procurare bonum commune in huiuſmodi fiat per viam accuſationis, non tenetur vxor ex ſolo crimine adulterii viri, quum hoc non ſit in corruptionem ſpiritualē vel corporalem boni communis, niſi annexam haberet corruptelā fidei Chriſtianæ, vel proditionem patriæ, & huiuſmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet ſpeciem mali, vt communiter affirmatur, quod innocens miſceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato conſentire, correctionem debitam non apponen-
C do. Conſtat autem, quòd ſi non eſt ſpes pænitentiæ per huiuſmodi abſtinentiam, correctio hæc non eſt debita ſecundum veritatem, & quod ſi notum eſt, quòd vxori hoc valde diſplicet, & propterea ducit in amaritudine animam ſuam, vt communiter accidere videtur, ceſſat ratio apparentis mali & ſcandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur conſiderationibus opportunis cōcluditur, quòd vxor innocēs, & in amaritudine animæ poſita de uiri adulterio publico, non ſperans per abſtinentiam actus coniugii emendationem viri, non tenetur ad abſtinēdum ab eo, ſed licite poteſt matrimonio vti tam petendo, quàm reddendo.

ET AD Obiectiones in oppoſitum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abſtinendum, niſi ſubſit ſpes correctionis futuræ & ratio ſcandali. Sed quia ad virum ſpectat corrigere vxorem etiam facto, ideo tenetur ad utendum omnibus remediis vtilibus, ſibi tamen conuenientibus, puta ad uerberandum eam, ſegregādumque a practica, & huiuſmodi, inter quæ remedia computatur abſtinentia a
D thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum a ſe ſcandalum actiuū, quia nō facile creditur vxorem publice adulterari ſine tacito conſenſu viri. Propter hæc nanque duo omnes authoritates allatæ damnant uirum nō ſeparantē ſe ab adultera, patronum turpitudinis. Nec ſacri canones intelligēdi ſunt condidiſſe nouum ius, ſed applicaſſe doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonii vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis, & huiuſmodi quæ diuini iuris ſunt, aſſeſunt. Et hæc de quæſtione hac ſufficiant. Romæ, die, 14. Martii, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS.

De Vſu Scripturarum ab Eccleſia, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO. VNICA.

E *An Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur uerbis ſacræ Scripturæ.*

CHARITATE Ieſu Chriſti cogente, quæritur an Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur verbis ſacræ Scripturę. Et videt quòd ſic Primo, quia Clemēs ſextus in Extrauagan. vnigenitus, & de pœ. & re. abutitur authoritate Prou. cap. 7. dum ad theſaurum, ex quo ſunt indulgentiæ, applicat eam, dicens, quòd eſt theſaurus, quo qui vſi ſūt participes facti ſunt amicitiæ Dei. Conſtat enim quòd per indulgentiarum gratiam non ſit homo particeps amicitiæ Dei, ſed ſolummodo ſatiſfacit pro pęna debita.

¶ Secundo, quia Pelagius Papa in Decr. diſtin. 21. quamuis, probat ſedem Apoſtolicam eſſe prælatam cunctis Eccleſiis Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcūq; ſolueris, &c. Et tam con-

ſtat per illam Domini ſententiã non eſſe Petrum prælatũ cæteris.

Tum quia verba illa dicta ſunt Petro in perſona omnium, ſicut ipſe Petrus reſpondit pro omnibus. Vnde & ſacri doctores intelligunt ibi non vni, ſed vnitati æqualitatis omniu dictum. Quodcũque ligaueris,&c. Tum quia ipſe Domin⁹ replicauit in plurali eandem ſententiam, Quæcunque alligaueritis. Mat. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico, omnibus dico. Mar. 13.

¶ Tertio, quia extra de conſt. ca. Trãslato, affert authoritas Apoſtoli, Trãslato ſacerdotio, neceſſe ẽ vt trãslatio legis fiat. Et decretalis ſententia eſt, ſacerdotium eſt trãslatum a Moyſe in Chriſtum, & à Chriſto in Petrũ, ſic.n. interpretantur Iuriſtæ, & Põtifex permittit ſeu approbat. Cõſtat autem impium eſſe dicere ſacerdotium tranſlatum a Chriſto in Petrum, ubuſiue ergo apoſtolica ſedes in ſuis decretalibus ſacram Scripturam affert, vimque illi infert.

IN OPPOSITVM Eſt ipſi⁹ aplicæ authoritatis dignitas.

QVAESTIO Hæc mota ẽ charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi ſunt legentes, vulgatas has iniurias apoſtolicæ ſedi illatas, putent veras eſſe. Et ſi forte hi, qui nouitatibus iſtis ſtudent, diſcant ſapere ad ſobrietatẽ, aut ſaltem cohibeant linguas ſuas. Dedecet ſiquidem paſtori & doctori omnium Chriſtianorum Ro. pontifici etiã ſi quandoq; trãſumptiue vteretur aliqua authoritate Scripturæ, vt crebro doctores ſacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare, publice ſcribendo, ꝙ abutitur ſacra Scriptura, quòd vim infert ſacro eloquio. Nunquam hoc ab Auguſtino. Hie. Amb. aliiſque ſanctiſſimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apoſtolus, putat ſe religioſum eſſe nõ refrænãs linguam ſuã &c. huius vana eſt religio. Reducendus quippe eſt potius aut intellectus, aut ſermo in captiuitatem in obſequium Chriſti in ſuo Vicario, quando videntꝰ nobis minus conſona eius verba, modo fides ſalua ſit, nec ponamus os in cœlum, præſertim quòd humanum ſæpe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abuſiue dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia ſic accidit in propoſito, nulla ſiquidem inductarum authoritatũ abutitur ſacri Canones, ſed in proprio ſenſu illarum qualibet vtuntur, vt ſigillatim manifeſtabitur, ideo paruulum hunc laborem non ſubterfugi.

¶ Clemens in primis V I. non abuſiue, ſed proprie vtitur authoritate Scripturæ, qm̃ theſaurus, de quo loquitur Scriptura, eſt theſaurus diuinæ ſapientiæ: eſt enim theſaurus meritorum Chriſti, qui eſt ipſa diuina ſapientia, & fun. ſapientiæ. Et quicunque theſauro hoc vere vſi ſunt, efficaciter conſequendo indulgentias, cum perſeuerantia ſine qua quocunque theſauro vane vtimur, vere participes ſiunt amicitiæ Dei cõſummatæ. Cuius null⁹ põt eſſe particeps, quamdiu obnoxius eſt pœnæ alicui pro quocunque peccato, quoniam Dei amicitia conſummata non niſi in cœleſti patria habetur, in quam nihil pœnæ ſubiectum ingredi poteſt. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ conſummatæ, vere & proprie dicitur theſaurus indulgentiarum eſſe, quo qui vtuntur, participes ſiunt amicitiæ Dei; Nec valet argumẽtum, Theſaurus diuinæ ſapientiæ fuit ante indulgentias, & illo poteſt quis vti ſine indulgentiis, ergo indulgentiæ non ſpectant ad illum, quoniam theſaurus diuinæ ſapientiæ continet multa in ſe diuinæ ſapientiæ opera, vt ſunt actua ſapiendi ſecundum Deum, & merita Chriſti vt meritoria, & eadem vt ſatisfactoria, & multa alia. Et vt theſaurus ipſe prior indulgentiis, non dependat ab indulgentiis, ſed contra indulgentiæ dependẽt ab illo. Et poteſt aliquis vti theſauro illo diuerſimode, propterea poteſt quis vti illo ſine indulgentiis, & per indulgentias. Et ſimiliter poteſt aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ conſummatæ, & ſine indulgentiis & per indulgentias. Non docet ſiquidem Romana eccleſia indulgentias eſſe medium, ſine quo non poſſit diuina amicitia conſummata haberi: ſed eſſe medium, per quod poteſt haberi: tanquam per remouens prohibens, vt declaratum eſt.

¶ Quod autem ſecundo obiicitur de authoritate euangelica, pſpicaciter intentum Pelagio pontifici abſque abuſu ſuffragatur, nam quòd illa Domini uerba ad ſolum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primo ex hoc, quòd eidem facta eſt promiſſio, cui exhibita eſt promiſſa res, ſed ſolum Petrum conſtat a Domino conſtitutum caput eccleſiæ, vt patet Ioan. vlti. ubi Dominus poſt reſurrectionẽ Petro vt diſtincto ab aliis Apoſtolis, dixit, Paſce oues meas, fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & ſtatim ipſius, nõ ipſius & aliorum martyrium, paſtoralis officii fructum ſubdidit, Quum eſſes iunior, &c. Et hoc ibidem confirmat Chryſoſt. Prꝫteriens, inquit, Dominus alios Apoſtolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundo ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis, &c. certum eſt enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apoſtolos, nec quòd ſingulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum eſt. Et confirmatur, quia inter diſcipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in ſpe, quum eſſet fur, vt Ioan. Euangeliſta teſtatur. Tertio patet ex hoc, ꝙ Dominus inchoauit ſentẽtiam a Petro, vt ab aliis diſtincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc, &c. conſtat autem quòd nec de Andrea nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelii manifeſtant, quòd Petro ſingulariter dictum eſt. Tibi dabo claues regni cœlorum, ac per hoc Pelagius papa non abuſiue, ſed proprie vſus eſt authoritate illa ad probandum Petri ſedẽ a Domino uoce & ſenſu cæteris eſſe prælatam. Nec fuit Pelagius prim⁹ qui hac eadem authoritate vſus eſt ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr ſub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. di. 22. ca. Sacroſanct. Ad primam obiectionem reſpõdetur, quòd Petrus dicitur reſpondiſſe pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos aũt quẽ me eſſe dicitis? ſed ſicut reuelatio, teſte Domino, ſoli Petro dicitur facta, ita reſpõſio nõ ex conſilio aliorum, ſed ex diuina reuelatione a ſolo Petro facta eſt. Sed quia omnib⁹ placuit reſpõſio, pro omnibus reſpondiſſe dicitur, frequentiſſime ſiquidẽ accidit, ꝙ multis collegis præſentibus quod vnus optime dixit, tãquam ſi ab omnibus fuerit dictum, habetur, laus tñ ſolius eſt illius qui ſapienter reſpõdit. Sacri autem doctores accipientes hæc verba nõ pro vno, ſed pro vnitate, non obſtãt, quia vera **G** ſunt, Nec aduerſant dictis, qa de vnitate eccleſiaſtica loquunt, quæ eſt vnitas ordinis, caput vnũ habẽs. Immo interpretatio hæc Pelagii ſenſum confirmat, quoniã uerba illa dum vnitatem eccleſiæ reſpiciũt, caput vnum deſignant, per quod vnitas eccleſiæ claues habeat regni cœlorum, & unde ne quodam a Petro ad alios in partem ſolicitudinis aſſumendos poteſtas abſoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non omne Petrus in perſona, ſed in omnibus ſucceſſoribus ſuis, nec vnus Petrus cum ſucceſſoribus ſolus ſuſcepit claues, vt ſolus retineat, ſed vnitas eccleſiæ per vnum ſuſcepit, dum Petrus ſuſcepit communicandas in vnitate eccleſiæ. Quod autem affertur in argumento de unitate æqualitatis, falſum eſt, nec ẽ Sanctorum ſententia de unitate æqualitatis, ſed eccleſiæ, quam conſtat eſſe unitatem ordinis. Et aduerte quòd nõ ſolum Gloſſa ordinaria, ſed Cyrillus inter priſcos Patres Orientales nulli ſecũdus in libro Theſa. de Petro & ſucceſſoribus in Ro. eccleſia, hoc intelligit, vt in Cath. au. Mat. 16. habes. Ad ſecundam vero obiectionem dicitur, **H** quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum omnibus cõmuniter dixit, Quæcunque alligaueritis, in hoc diſcernendam relinquens excellentiam Petri ſuper alios. Et rurſus ordo ipſe, dum primo ſoli Petro & deinde communiter aliis loquitur, inſinuat quòd pri⁹ Petro, deinde aliis Epiſcopis authoritas cõuenire debebat abſoluendi atque ligãdi. Ad tertiam autem, Quod uni dico, omnibus dico, reſpõdetur, quòd Dominus non dixit, Quod uni do, omnibus do, non enim omnibus diſcipulis dedit apoſtolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum, in propoſito autem non eſt quæſtio de Dicere, ſed de Dare, Tibi, inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propoſitũ eſſe quod uni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad litteram uoluit cœleſtis Magiſter intelligi, vt inſtructio quam uni impendebat, omnibus impenſa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumentum principale de authoritate Pauli Apo**I**ſtoli dicitur, ꝙ Decretalis illa nec ſomniauit unquam quòd ſacerdotium ſit translatum a Chriſto in Petrum, quum Petrus non niſi Chriſti ſacerdotii miniſter ſit, & Chriſti Vicarium eſſe decretales clament. Vnde nulla culpa eſt Pontificia, ſi iuriſtæ male eam intellexerunt, niſi quis adeo deſipiat, ut pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profecto dignum eſſet, quòd in Papam, in decretalem, ſeorſum alienum retorquetur arguentes iſti, niſi manifeſtior lapſus teſtimonium eorum ſtudio perhiberet, ſubdunt enim pluſquam octingentorum annorum Chriſtianos totius Orientis, & Africæ nunquam ſub Romano Pontifi. fuiſſe. Nam ſi Chalcedonenſem ſynodum (unam ex quatuor, quas ſicut ſanctum Euangelium Gregori. excipit) perlegiſſent, Patrumque decreta ac geſta libraſſent, ondiſſent contigua omnium ætatum teſtimonia, primatum Roman. eccleſiæ præferentia, falſiſſimumque eſſe Africæ Orientiſque Chriſtia**K**nos Rom. eccleſiæ ſubditos non fuiſſe. Ad quod pro nunc ſufficiant duo teſtes ante annos mille ferè. Alter eſt ex Græcis, Cyrillus, ſcilicet in libro Theſau. ut habes in Catena aur. Matth. 16. dicens. Secundum hanc Domini promiſſionem eccleſia apoſtolica Petri, ab omni ſeductione hæreticaque conuentiõe manet immaculata, ſuper propoſitos Epiſcopos, & ſuper omnes primates eccleſiarũ & populorum in ſuis pontificibus in fide planiſſima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius ſcilicet ad Ioannem Epiſcopum Syracuſanum ſcribens. Conſtantinopolitanam eccleſiam, quis eam dubitet ſedi apoſtolicæ eſſe ſubiectam? ut habes in Decret, diſti. 22. ca. de Conſtantinopolitan. Maguntiæ die 22. Martii. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS PRIMVS, Ad Leonem Decimum Pontificem Maximũ de ſeptẽdecim Reſponſionibus ad diuerſa præcipue obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS Trigeſimiprimi,

SVMMARIA.

1 De expoſitione quinq; articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus eſt, Verũ eſt prouerbium, et omniũ hominũ doctrinis de contritione adhuc traditis præſtãtius, ꝙ ſumma pœnitentia eſt non amplius peccare, & ꝙ optima pœnitentia eſt noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorũ magnus eſt, qui vadũt ad cõmunionis ſacramentũ ſub hac confidentia, ꝙ ſunt confeſſi, & ꝙ cognoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali ꝑ ꝑ preces & præparatoria præmiſſa, etc. Quartus, Theſaurus eccleſiæ vnde Papa dat indulgẽtias, nõ ſunt merita Chriſti & Sãctorũ. Quintus, Si Papa cũ magna parte eccleſiæ haberet hãc vel illã opinionẽ & nõ erraret, tamen peccatũ eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur.

2 Quid ſentiendũ de ſex propoſitionibus, in laudẽ beati Ioſeph a quodam Theologo prædicatis, Prima, ꝙ Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtũ ipſũ palpauit, & eo familiariter vſus eſt, Secũda, ꝙ Ioſeph ſanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob aũt genuit Ioſeph virũ Mariæ. Tertia, ꝙ fuit verũ matrimoniũ inter Virginẽ glorioſam, & ſanctũ Ioſeph quod nõ potuit eſſe niſi per mutuã corporis donationẽ, quæ fuit inter Ioſeph & Virginem. Quarta, ꝙ iſtud matrimonium fuit priuilegiatũ, quoniam in iſto matrimonio Virgo non dedit vſum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, edocta a Spirituſancto, ubi regulariter per cõtractũ matrimonij datur corpus et uſus copulæ carnalis. Quinta, ꝙ Virgo Maria dando corpus ſuũ Ioſeph, dedit & ſanguinẽ totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti. Sexta, ꝙ hæc propoſitio ẽ uera. Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti, id eſt ex ſanguinibus proprijs uirginis Mariæ, a Ioſeph ſancto datis per contractũ matrimonij, fuit formatum corpus Chriſti.

3 An matrimoniũ cõtractum a iuuene, poſtquam religionẽ poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem uitam & habitum, ſit ualidum.

4 An adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia. Primum. An iuridice inquiſitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, ſi non ſunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum. An ſi ipſe tales nominauerit, poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionem. Tertium. An iudex ſciens defectum alicuius a tribus, uel quatuor non per modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicendum veritatẽ. Quartum. An infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri.

6 An ijs, q ex Iudæis originẽ ducũt, ſi in nullo culpabiles inuẽti, nec aliter ſuſpecti niſi in rõne originis ſunt, poſſit negari ingreſſus religionis, et ſi fuerĩt nouitij negari poſſit profeſſio abſq; pctõ mortali, an ſit hoc cõtra ꝓceptũ charitatis.

7 An N. ingreſſus religionẽ quãdã mendicãtiũ, in quodã illius cõuentu regularis uitæ, cũ animo deliberato perſeuerandi uſq; ad mortẽ in illa particulari religione, & in illo particulari cõuentu inſeruitiũ Beatæ Virginis, cui eccleſia illa dicata eſt, poſtquã multos menſes ibidẽ degit, poſſit ob ſcelera ibidem impunita ad ſæculum intra probationis annum redire.

8 An is qui in choro ſic diuinũ officium perſoluit, ꝙ ſui chori uerſus ſubmiſſe ſibĩ ipſi ſoli dicit, alterius uero chori uerſus audit tantummodo, ſatisfaciat præcepto eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis.

9 Ad tres q̃ſtiũculas. Primã. An uſura ſoluta ab accipiẽte ſine neceſſitate pecunias mutuo, ſit reddẽda illi, q ſoluit. Secũdã. An pertinaci etiã uſq; ad mortẽ in aliquo ueniali, nõ ex contemptu, ſed quia eſt ueniale, ſit denegãda abſolutio de cæteris peccatis. Tertiã. Quomodo intelligatur delictũ publicũ, ut ſine peccato poſſit reuelari, an q a põt probari, an q a fuit de eo cõuictus corã iudice, aut quouis alio modo

10 An poſſit annua penſio ex beneficio eccleſiaſtico debita, pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda, uendi.

11 An Petrus conſignans centum florenos apud Paulum mercatorẽ, ut eis pro parte lucri, capitali ſaluo, aſſignet v. flo. reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite contrahat, & ad reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

12 Ad v dubia. primum. An ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem confiteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriã reducere. Secundũ. Quãdo circunſtantia loci ſacri ſit neceſſario cõfitẽda. Tertiũ. An ſi tã uenditor, q̃ emptor ſciat naturã rei & ualorẽ, nullũ ſubſit peccatũ ſi res uẽdatur pro maiori uel minori pretio. Quartũ. An prĩcipes terrarum per conſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras. Quĩtum. An dicti principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionẽ, ut nullus ſubditus poſſit eas capere, qu grauiſſime puniatur, ẽt ſi capiat eas, ut ſe a damno præſeruet, quod inferunt in bladis uel huiuſmodi.

13 Ad vij. dubia. Primũ, Quomodo ſtẽt hæc ſimul, licet uendere Iudæis res quibus ipſi utuntur in ſuis ſacrificijs, et nõ licet cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum. Secundum. Quomodo ſtẽt hæc ſimul, occultiſſima per accidẽs ſubiacẽt eccleſiæ cẽſuris, & autor homicidij occultus non eſt ſub iudicio humano, quia perſona eſt occultiſſima. Tertium. An hæc ſibi inuicẽ repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, ut peccent minus. Quartum. Quomodo hæc ſe compatiantur. Excuſantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibent cœnam, & non licet exhibere uinum uolenti omnino ſe inebriare. Quintum. Quomodo hæc. Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia, & quando tranſlatio non eſt omnino uoluntaria, oportet nõ ſolum reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondẽs illi conditioni inuoluntarii, ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt. Sextum, Cur neq; in textu, neq; in Commẽto totius Secundæ ſecundæ, tractatur de famoſo murmurationis uitio. Septimum. Quid importet ſcrupulus cõſciẽtiæ, quo ſtãte licite operamur oppoſitum.

14 Ad quinq; dubia. Primum, Cur ꝑmittitur ſimul ſtare bonitatẽ ſubſtantialẽ & ueniale peccatum. Secundum. Quomodo uerificetur, ꝙ nõ oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis, quum ex hoc uideatur ſeq mulierẽ, quæ ex adulterio ſuſcepit prolẽ, nõ teneri ad ſe prodẽdum, quãtumcunq; ueri hæredes inde damnificẽtur. Tertium. An hoc ſit ſolidum fundamẽtum uitantẽ malitia alterius, ſemꝑ petere debere aliqd abſq; peccato præſtabile. Quartum. An ſicut uotum abſtinẽtiæ uxoris, ſic et uotum continẽtiæ

uiri irritare poſſit, ſic ut uxor ſecura ſit atq; tuta. Quintum An ſit mens diui Tho. in 4. Sent. diſt. 18. q. 2. ar. 1. q. 4. ꝙ excommunicatio iniuſta priuat ſuffragijs eccleſiæ.

15 *Ad duo dubia. Primum, quomodo ſuſtinetur, ꝙ uotum ē de meliori bono. i. bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum. Secundum. An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum remmittat, an totum ſit vnum numero peccatum, &c.*

16 *Ad duo dubia, primum, Quomodo ſit vnus conceptus mentalis entis. Secundũ, Quomodo hæc ſtent ſimul, Analogũ non abſoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptũ vnũ ſimplicem, ad quē omnia prædicamēta & tranſcendentia addunt in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus.*

17 *Ad quinq; articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniuſto. Primus eſt, An huiuſmodi rapta etiam difficillime reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus eſt, An capta a priuatis, poſſint licite emi poſt diē ſeu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius eſt, An huiuſmodi caſibus, in ementibus ſcienter, tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione vtilitatis propriæ vel Domini, &c.

Quartus eſt, An dictum cuiuſdā doctoris dicentis ſic probabiliter credo, quòd totaliter emens paratus reddere vero Domino, ſi comparuerit, credens tamen quòd non cōparebit, & cōſequēter ſperans pro ſe habiturũ, nō peccat, quia veriſimiliter poteſt de veri Domini voluntate præſumere, ſit in conſcientia tantum & alijs diuulgandum. Quintus eſt, An emat recte quis ex pietate calices, & huiuſmodi ſacra dedignatus, quòd manēt apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti eccleſia habito pretio, & an Dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſtante notitia regionis, puta Hungariæ.

PEtri Apoſtoli veſtigiis inhærentes, parati ſumus rationem reddere omni poſcenti nos de ea, quę in nobis eſt fide. Quibuſdā proinde Chriſti fidelibus viris probis, pie trepidantibus circa quinque articulos in apoſtolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, ſubnectendo ſigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati ſunt, & cuiuſque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinq; Martini Lutheri articulos, Primus Luteri articulus, Vera pœnitentia eſt, non amplius peccare, & nouam prorſus ducere uitam.

PRimus igitur articulus eſt, verum eſt prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præſtātius, quòd ſumma pœnitentia eſt, non amplius peccare, & quòd optima pęnitentia eſt noua vita.

¶ Obiicitur, In hoc articulo omnes ſancti Patres videntur conſentire cum Luthero, & ideo nec error poteſt eſſe hic, nec hæreſis.

RESPONDEMVS. Hunc articulum merito reprobatum tam ſecundum illius articuli ſenſum, quàm ſecundum quòd a Luthero prolatus eſt. Et quidem ſi ad proprium ſenſum verborum ſpectetur, falſus comprobatur: nam nec ſumma, nec optima pœnitentia eſt, qua non fit remiſſio peccarorũ, promulgauit enim Saluator pęnitentiam Chriſtianam eſſe remiſſionem peccatorum, Luc. vlt. Oportet, inquit, prędicari pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo poſita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) conſtat non ſufficere ad pœniteotiam in remiſſionem peccatorum, quandoquidem exigitur pręter hæc dolor de præterito peccato (Petrus enim poſt peccatum commiſſum fleuit amare) & recurſus ad diuinam miſericordiam cum publicano, Deus propitius eſto mihi peccarori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili, peccaſti, ne adiicias iterum, ſed pro pr:ſtinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Auguſ. notauit, non ſufficit dicere, Ne

F adiicias iterum, ſed adiuncta eſt deprecatio pro priſtinis remittendis. Non eſt igitur ſumma pœnitentia, non amplius peccare, nec eſt optima pœnitentia, noua vita, quæ ad dolorem pro peccatis & deprecationē pro priſtinis in ſe non claudit. Et videtur ꝙ precipitē daret pœnitentem hic articulus, nam ſecundum eundem ſumme & optime pœniteret auarum, ſi ab auaritiæ actibus ceſſaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et ſimiliter accideret intemperato, ſi a paſſionibus intemperatis ceſſaret, & deinceps continenter viueret, & ſic de aliis: hoc. n. ſignificat non amplius peccare, & noua vita. Et ſi hæc ſummam, optimamque pœnitentiam conſtituunt, inanis fides noſtra tam de neceſſario fletu peccatorum, quàm de recurſu ad Deum pro remiſſione eorundem inuenitur. Merito igitur ſecundum ipſius ſenſum articuli reprobatus eſt.

¶ Si autem idem ſpectetur articulus vt a Luthero manauit, reprobatus quoq; rationabiliter inuenitur: nam huiuſmodi prouerbium allatum comprobatur a viro negante duas partes pœnitentiæ, ſ. contritionem & ſatisfactionem, & ad hoc per huiuſmodi pro-
G uerbium tendit vt tam neceſſitatem contritionis, quæ præcipue cōſiſtit in dolore pro peccatis, quàm ſatisfactionis tollat, vt patet in libris ſuis & aliis eius articulis damnatis. Non cōſonat ergo dictus articulus ſanctis Patribus tam ſecundum ſeipſum, quàm vt a Martino manauit, quamuis ſi in ſanctis Patribus huiuſmodi ſententia inueniretur, pie eſſet interpretāda, & ad bonum ſenſum reducēda.

ARTICVLVS II.

His proculdubio remitti peccata certum eſt, qui ſibi remiſſa eſſe credunt, præbytero illis remittente.

SEcundus Articulus eſt. Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando præsbiter remittit.

¶ Obiicitur, Hic articulus ſynceram videtur continere veritatem, vtpote quę ſtabilimento fidei innitatur.

H RESPONDEO. Credere ſibi eſſe remiſſa peccata abſoluēte ſacerdote, contingit dupliciter, vel quantum eſt ex parte ſacramenti, vel quātum eſt ex parte ipſius, qui abſoluitur. Credere primo modo, neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum, nam hoc credere eſt actus fidei infuſæ, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Credere autem ſecundo modo, non eſt neceſſarium ad remiſſionē peccatorum, quoniam poteſt pœnitēs, qui abſoluitur, pie dubitare de propria diſpoſitione, an ſcilicet digne ſuſcipiat illud ſacramentum. Verebar, inquit Iob omnia opera mea, & Iſaiæ 64. dicitur, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Et cum hac pia dubitatione, ſtat quòd digne ſuſcipiat ſacramentum abſolutionis, & conſequatur remiſſionem peccatorum, quoniam huiuſmodi pia dubitatio non contrariatur ſtabilimento fidei infuſæ, ſed firmitati fidei acquiſitæ, ad quam conſtat, quòd ſpectat credere de ſe-
I ipſo an ſit, vel non ſit ſufficienter diſpoſitus. Sequitur igitur articulum comprobari falſum ex hoc, quòd alicui remittuntur peccata, qui nōn credit, ſed pie dubitat ex parte propriæ diſpoſitionis remiſſa ſibi eſſe peccata abſque pręiudicio ſtabilimenti fidei Chriſtianæ, quæ non eſt de hoc obiecto, ſcilicet mihi eſſe remiſſa peccata, ſed de hoc, quòd eſt, remiſſa eſſe peccata mihi digne ſuſcipienti ſacramentum pęnitentię. Sicut non eſt fides Chriſtiana, quòd ſub hac hoſtia eſt corpus Chriſti, ſed quòd ſub hac hoſtia concurrentibus vndique omnibus requiſitis neceſſario ad ſacramentum euchariſtiæ, eſt corpus Chriſti, Non continet igitur hic articulus ſynceram veritatem, ſed merito reprobandus fuit, vtpote falſus.

ARTICVLVS III.

Vana eſt illorum fiducia, qui ad communionis ſacramentum accedunt, putantes ſe ſine mortali accedere cum ſint confeſſi, & cæteris externis actibus diſpoſiti.

K TErtius eſt, Error illorum magnus eſt, qui vadunt ad communionis ſacramentũ ſub hac confidentia, quòd ſunt confeſſi, & quòd agnoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali propter preces & præparatoria præmiſſa, &c.

¶ Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fidę, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

RESPONDEMVS, Etſi ad ſacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iuſtificatrice, magnus error eſt, contra Apoſtolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præſeruatrice a peccato indigne acceſſus ad ſacramentum euchariſtiæ, nullus eſt error, ſed conſilium apoſtolicum. Docens ſiquidem idem Apoſtolus, quo pacto quis ad dictū ſacramentum non indigne accedat, nec ad iudicium ſibi manducet & bibat, inquit, Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifeſtat, eum qui probauit ſeipſum, ſecure ad ſacramentum accedere, ita ꝙ non eſt reus & corporis &

sanguinis

ſanguinis Domini, nec ad iudicium ſibi manducat & bibit. Et quoniam populus Chriſtianus frequentat vtrumq; Apoſtoli doctrinam audit, & vt vnuſquiſque poteſt de ſeipſo teſtari, quilibet ante communionis ſacramentum probans ſeipſum contritione, confeſſione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tamquam præſeruatrice a peccato indigni acceſſus, & non tamquam iuſtificatrice: ideo articulus iſte Lutheranus tamquam pernicioſus ſanctæ fiduciæ Chriſtianæ plebis, & ſcandaloſus, & inimicus Apoſtolicæ doctrinæ reprobatus eſt.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Theſaurus, non ſunt merita Chriſti.

QVartus articulus eſt, Theſaurus eccleſiæ vnde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti, &c.

¶ Obiicitur, in hoc articulo nulla auctoritate Lutherus poteſt conuinci, hoc tamen facere decretum eſt, & bullam confirmare. G

RESPONDEMVS, Prænotando, non vno atque eodẽ modo, nec æqualiter conuinci auctoritate poſſe Chriſtianum hominem de eccleſiaſticis myſteriis, ſed licet quædam plus, quædã minus explicata inueniantur in ſacra Scriptura, conuinci tamen omnia auctoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramẽtum Baptiſmi auctoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in ſacra explicatur Scriptura: ſacramentum vero confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec inſtitutio illius in ſacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ea auctoritate, qua Apoſtoli imponebant manus, & eccleſia vtitur, & ſimile eſt in multis aliis. Proinde ſi in articulo de theſauro indulgentiarum, Lutherum non poſſe conuinci auctoritate dicitur, quia non ita explicite ſicut Baptiſmum in ſacra habetur Scriptura, verum dicitur, ſed deliratur, quærendo æqualem certitudinem in omnibus eccleſiæ myſteriis. Si autem perquiritur auctoritas, qua Lutherus poteſt de Theſauro indulgentiarum conuinci, non eſt difficile reſpondere, dicendo, conuinci poſſe Lutherum auctoritate H ſacræ quidem Scripturæ radicaliter, vniuerſalis vero eccleſiæ implicite, Romanæ autem eccleſiæ, & multorum ſanctorum Doctorum explicite. Ex ſacra quidem Scriptura habetur theſaurum ſuperaffluentium paſſionum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatiſfactoriæ fuerunt. Et quòd Chriſtus quidem plus patiendo ſatiſfecerit, quàm exigat ſatiſfactio omnium aliorum, quibus quandoque applicatur paſſio Chriſti, & ſecundum ſe liquidum eſt, & ex ſententia Ioannis Euangeliſtæ habetur, Ipſe eſt, inquit, propitiatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantum, ſed pro peccatis totius mundi. Conſtat enim, ex eo quòd paſſio Chriſti quo ad effectum non ſatiſfacit pro peccatis totius mundi, quòd tota illa ſatiſfactionũ multitudo, quæ poſſet ſatiſfacere pro his, qui pereunt, ſuperabundat. De paſſionibus vero Sanctorum quòd ſcilicet, plus paſſi ſunt multi eorum, quam ſatiſfacere pro propriis debuerint peccatis, teſtatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Simile I eſt autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipue martyribus, qui tot ſuperauerunt tormenta, & Beatiſſima Virgine, quæ quum pro nullo proprio ſatiſfactura eſſet peccato, ſuſtinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt ſuam Chriſti gladius pertranſiret animam, vnde pluſquam martyr iure dicitur. Nec inuenimus tantum theſaurum iſtum ex ſacra habemus Scriptura, ſed ex eadem quoque habemus theſaurum iſtum ea intentione a Chriſto & Sanctis conditum, vt eccleſiæ vtilitati prodeſſet, teſtante hoc Apoſtolo ad Coloſ. 1. quum ait, Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Simile eſt autem iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patientibus, quàm ſatiſfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam ſanctæ ſententiæ obuiat alia eiuſdem Apoſtoli ſententia, quæ ait, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuper- K uenturam gloriam. Nam paſſiones Sanctorum, quatenus meritoriæ ſunt, & ad præmium reſpiciunt, ſunt proculdubio non condignæ, & remunerantur a Deo ſupra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quòd non ſunt condignæ ad gloriam ſuperuenturam. Eædem tamen paſſiones Sanctorum quatenus ſatiſfactoriæ ſunt, ſæpe ſuperabundant, quotieſcumque ſcilicet plus patiuntur pro Chriſto ſancti, quàm ſit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipſo, quòd ipſi iam incapaces ſunt huiuſmodi ſuperabundantium ſatiſfactionum, vt ſatiſfactoriæ ſunt (quia carent peccato, pro quo ſatiſfaciant) relinquuntur ſuperabundantes, ac per hoc, vt Apoſtolus promulgauit, pro corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur poteſt Lutherus ex auctoritate ſacræ Scripturæ, & quòd in eccleſia Dei eſt theſaurus meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſuperabundanter ſatiſfactoria fuerunt, & quòd hic theſaurus eſt pro corpore Chriſti, quod eſt eccleſia. Et ſi F his adiunxeris, quòd vniuerſalis eccleſia probat indulgentias, vt pia matris eccleſiæ dona ſuccedentia loco ſatiſfactionis pœnitentialis, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ, perſpicuum fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iuſtitiam ſatiſfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluiſſet apud eandem diuinam iuſtitiam pœnitẽtialis ſatiſfactio. Ex hac autem vniuerſalis eccleſiæ approbatione oportet alterum horũ fateri, aut quòd indulgentiæ ex ſola auctoritate huiuſmodi vim ſatiſfactiuam habent, aut quòd ex dicto theſauro fiant. Et primũ quidem horum, quoniam tamquam abſurdum non admittitur, reſtat vt ex dicto theſauro indulgentiæ vim ſatiſfactiuã habeant, quod auctoritate Sanctæ Romanæ eccleſiæ omnium eccleſiarũ magiſtræ expreſſum eſt pluries. Nec deſunt auctoritates Sanctorum Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quiſq; falſum eſſe quòd nulla poteſt Lutherus auctoritate conuinci de theſauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

Papam poſſe errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipſe, uel cum maiori parte eccleſiæ, non eſt hæreſis.

QVintus articulus eſt, Si Papa cum magna parte eccleſiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur, vel approbetur.

¶ Obiiciunt, Qui hunc damnarunt articulum, ſentiunt Papam eſſe ſuper Concilium generale, quod nunquam vlla bona auctoritate Scripturæ probari poteſt, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de Comparatione Pont. maximi ad ſacroſanctum Concilium. H

RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus eſt damnationem huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad Concilium. Nulla ſiquidem cura huius quæſtionis habita, damnatio huius articuli proceſſit aliunde, ex hoc ſcilicet, quòd ſummus Pontifex habet auctoritatem determinandi quæſtiones fidei, Quam auctoritatem in ſummo reſidere Pontifice ſacri Canones clamant, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicens, Quòd ſi hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Articulus ſiquidem iſte propter latens venenum in ly, donec, alterum per generale Concilium, &c. reprobatus fuit; ſapit dogmatizans, ſummi Pontificis definitiuam in quæſtionibus I fidei ſententiam non ligare, ſed contra ſentire nec peccatum, nec hæreſim eſſe, hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniam magiſtra rerum experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas a ſede eſſe Apoſtolica ſine generali Concilio, idcirco articulus iſte merito reprobatus eſt.

¶ Hæc ſunt Pater Beatiſſime, quæ inter tot aduerſas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo ſub apoſtolatus tui cenſura protuli. Tacitis obiicientibus, vt omnino accuſato, cuiuſque in pectus, liberum habeat veritas aditum. Romæ, die ſexto Iunij. 1521.

RESPONSIO II.

Super quædam dicta in laudem Sancti Ioſeph.
Ad Reuerendiſſimum Dominum Nicolaum de Fliſco, S Romanæ eccleſiæ Cardinalem. K

QVidam Magiſter in Theologia in commendationem ſanctiſſimi Ioſeph, & in laudem eius, dixit dum ſermonem haberet ad populum Latino ſermone, quæ ſequuntur.

¶ Primo, quòd Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt.

¶ Secundo, quòd Ioſeph factus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ.

¶ Tertio, quòd fuit verum matrimonium inter Virginem glorioſam & ſanctum Ioſeph, quod non potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioſeph & Virginem.

¶ Quarto, quòd iſtud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniã in illo matrimonio Virgo non dedit alium corporis, licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta a Spiritu ſancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vſus copulæ carnalis.

¶ Quinto, quòd Virgo Maria dando corpus ſuum Ioſeph, dedit & ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti.

¶ Sexto dixit, quòd hæc propoſitio eſt vera. Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti, quā propoſitionem ita expoſuit, Ex ſanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioſeph ſancto datis per contractum matrimonij fuit formatū corpus Chriſti.

Reuerendiſſime Dñe Dñe protector, vidi ſchedulam a domi natione veſtra Reuerendiſſima mihi tranſmiſſam, ſex dicta ſum a quodam magiſtro in Theologia in commendationem Sancti Ioſeph. Et reſpódeo quòd in tertio, quarto, quinto, & ſexto, vnum eſt non perſpicaciſſime dictum, quia nō plene diſcuſſa eſt differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuiſſet, non dictum eſſet hic, quòd verum matrimonium eſſe non potuit ſine mutua donatione corporis, nā per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, ſed poteſtas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apoſtoli. I. ad Corin. 7. Vir non habet poteſtatem ſui corporis, &c. Vbi nota ꝙ dicitur, corporis ſui, non alterius, & dicitur poteſtas in alio, Nō datur ergo corpus quo ad vſum per coniugalem copulam, ſed poteſtas vtendi tantum, ſed per copulam carnalé datur corpus quo ad vſum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perſpicaciter in quarto dicitur, quòd regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vſus, &c. Conſtat enim falſum eſſe, quia non per contractum abſolute, ſed adiuncta conſummatione datur corpus & vſus, immo ſi puella contrahat vere matrimonium animo ingrediendi religionem, ſi Deus dederit ſibi Spiritum bonū, verum contrahit matrimonium, nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia conſentire in copulam coniugalem, non eſt conſentire in copulam carnalem, niſi in potentia, quæ eſt conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex conſenſu in copulam coniugalem, nec expoſuit ſe periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, ſicut modo propter ſtatutum eccleſiæ cócedentis duos menſes ſponſis ad conſummandum matrimoniū vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium niſi intendant cōſummare, nec ſe exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodem fundamento patet minus perſpicaciter in quinto dicto dictū eſſe, quòd ſanguis Beatæ Virginis datus eſt Ioſeph, & abſurde dictum in ſexto, quòd corpus Chriſti fuit formatum ex ſanguinibus Ioſeph, quoniam ſanguis Beatæ virginis non fuit datus Ioſeph, ac per hoc non fuit Ioſeph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam diſſonantiam ex hoc, quòd ſanguis non dicitur alicuius ſimpliciter, niſi ſit ipſi⁹ vt pars, quæ ſcilicet eſt, aut fuit pars eius (eo modo, quo ſanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quòd eſt alicuius poſſeſſiue, vt ager aut ſeruus, aut quia poteſt vti eo, ſicut equus conductus. Videtur ergo mihi, ꝙ vltimum dictum ſit ſimpliciter falſum: reliqua vero quo ad ſupra dicta minus perſpicacia, & breuiter ꝙ ſententiam teneat, linguā cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum a iuuene poſt religionis ingreſſum & egreſſum.

S V M M A.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium poſt religionis ingreſſum, vel poſt egreſſum, dummodo tacite vel expreſſe non fecerit profeſſionem in termino anni probationis, validum eſt matrimonium.

Magnifice domine ſalutem, & commendationem. Ad caſum mihi propoſitum. An, ſcilicet matrimonium contractum a iuuene, poſtquam religionem poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitum, ſit validum. Breuiter reſpondeo, quòd abſque dubio matrimonium illud eſt validum, quia, vt expreſſe dicitur in 6. de Voto. cap. I. Solum votum, vel ſacri ordinis, vel profeſſionis tacitæ vel expreſſæ, dirimit poſt contractum matrimonium. Conſtat autem ex capitulo non ſolum de regularibus. libro ſeptimo quòd iſti caſus diſtinguuntur contra caſum profeſſionis tacitæ, vel expreſſæ per notam diſiunctionis. Vel ergo iſte caſus non habet vim profeſſionis tacitæ vel expreſſæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppoſitum ſoluuntur facile ad literam, quia capitulum non ſolum, & in fauorem animæ nouitij. & propter ius religionis nolait ꝓhibere fratres ab impeditione iſtius, ne redeat

F ad ſeculum, cum etiam ſi votū ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet, religio contra ipſum agere poſſet. Capitulum vero beneficium. ibidem (quod notū ponderatis) non obſtat, quia renunciatio bene ſierj, quam iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere, dum manifeſtat ſe omnino vitam velle mutare, tunc ſufficit ad hoc, vt beneficium poſſit alteri conferri, quæ tamen nō ſufficit ad profeſſionem tacitam, vel expreſſam. iſta ergo duo non participantur, nec æquiparantur in textu.

Sed nec quo ad vacationem beneficij hic caſus æquiparatur, quia in profeſſione tacita vel expreſſa eſt vera renūciatio, hic autem eſt præſumpta, quare, &c. Bene vale. Caietæ, die 22. Octobris. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

G *Ad Reueren. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.*

Quæſtio propoſita eſt, an adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

Et eſt ratio dubij diuerſa, vt videtur, ſententia doctorum.

S V M M A.

Adulter, quamuis non ſit ipſo facto priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente, in foro tamen conſcientiæ, eo iure priuandus eſt.

In hac dubitatione præaduertenda ſunt tria. Primū eſt, quòd non eſt ambiguitas aliqua niſi in foro conſcientiæ: nam in foro iudiciali conſtat non ſtatim eſſe priuatum adulterantem coniu-
H gem. Secundum eſt, quòd etiam in foro conſcientiæ tam quando adulterium vnius publicum eſt, quàm quando occultum eſt notum, tamen eſt certitudinaliter innocenti, abſolutus eſt, ſi vale innocens, a vinculo reddendi debitum, ac per hoc adulter non poteſt exigere actum matrimonij, quamuis poſſit petere illum. Exigere ſiquidem importat coactionem, & eſt in propoſito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionem actus ſignificat, petimus enim etiam quæ gratioſe concedenda putamus. Tertium eſt, quòd tota hæc difficultas conſiſtit, quando adulterium commiſſum latet innocentem coniugem. Et eſt ratio pro parte affirmatiua, quia ſtatim quòd alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens ſecundum rem eſt abſolutus a debito reddendo, & ſolum deficit ſibi notitia facti perpetrati, ſcilicet adulterij. Si namque ſciret factum, conſtat quòd eſſet abſolutus: notitia enim non abſoluit, ſed factum
I ipſum, ex notitia ſua, diſponente ſic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem, diuino autem propter auctoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis cauſa in præcepto de non dimittendo vxorem. Pro parte vero negatiua eſt communis (vt videtur) animi conceptio, ſcilicet quòd adulter occultus poſt pœnitentiam poteſt exigere debitum ab innocente, ex hoc namque arguitur, quòd non ſtatim innocens coniux fuerat abſolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifeſtatur autem hoc ſic. Poſt pœnitentiam occulti adulterij, innocens in eodem ſtatu eſt, in quo erat ante pœnitentiam adulterij, quoniam pœnitentia alterius non fecit ipſum de abſoluto ligatum. Si ergo poſt pœnitentiam alterius tenetur ſecundum rem reddere debitum, etiam ante tenebatur ſecundum rem, & ſi ante pœnitentiam non tenebatur ſecundum rem: ſequitur, quòd etiam poſt pœnitentiam illius, non tenetur ſecundum rem.

His præmiſſis, narrandum eſt primo, quid appareat veritatis
K pro altera parte, deinde inueſtiganda eſt cauſa. Quum coniugium ergo ſocietas quædam ſit, ex aliis, natura vel voluntate contractis fœderibus, ſumere poſſumus negatiuam partem verā eſſe, ſcilicet, quòd nō ſit ſtatim priuatus, ſed priuandus iure exigendi. Inter patrem ſiquidem, & filium naturale ius eſt, ſic vt filius patrem etiam occulte offendat, non teneatur pater hæredem illum habere: ſimiliter inter patrem, & filiū adoptiuum ſimile ius eſt, inter ſocios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamé omnibus, & ſimilibus apparet, quòd licet cuilibet, qui fidem violauit, vti iuribus ſocietatis illius, filius ſiquidem tam naturali, quam adoptiuo iure poſt crimen in patrem grauiſſimum latens Patrem, poteſt etiā in foro conſcientiæ hæreditatem adire, & ſimiliter connegotiator, modo damnū non intulerit, quia obligaretur ad reſtitutionē. Quo ſit, vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus ſit, nō prohibeatur a matrimonij iure, ſed prohibendus: ſicut in ſupradictis ſimilibus priuandus eſt violator fidei iure illo.

Et

¶ Et quoniã hæc ita eſſe mihi videntur, ratio reddẽda eſt. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & eſt, ꝙ pœnæ illæ, quæ in poteſtate partis, vel iudicis ſunt ita conſtitutæ, ꝙ iudice, vel parte ſciente & eodẽ modo ſe habente, vt prius aliquis nõ punitur, non incurruntur ipſo facto, conſtat autem tales eſſe pœnas priuationum iurium, de quibus eſt ſermo: ergo. Maiorem propoſitionem: Differentia pœnarum clarificat: pœnæ namq; eccleſiaſticarum cenſurarum non ſunt ita in poteſtate iudicis, aut partis, vt iudicis vel partis vt prius perſeuerantia excuſet contra facientem ab incurſu cenſuræ, pœnæ autem aliæ, ſiue conuentionales, ſiue a iure, niſi pars, aut iudex ſciens velit, non ligant. Minor autẽ clara eſt, quia ſi innocens coniunx ſciat adulterium alterius, & pater offenſam filij, &c. & eodem modo ſe habeant cum eis, vt prius, non ſunt priuati. Conſonat autẽ hæc ratio ſpecialitati pœnæ conſequentis inceſtum cũ conſanguineis coniugis, ad huiuſmodi enim inceſtũ comitatur ipſo facto priuatio iuris exigendi, nec eſt in poteſtate partis non imputare crimen hoc ad
B hanc pœnã, nec etiam in poteſtate iudicis, quãuis poſſit diſpenſare. Ad adulterium autẽ ſimplex, priuatio conſequens eſt in poteſtate partis, ſ. offenſi coniugis, vt patet. Differentia igitur inter vtrumque adulterium eſt, ꝙ ille ſit inceſtuoſus eſt priuatus ipſo facto, iſte autẽ adulter eſt non priuatus, ſed priuandus, alioquin nihil ſpeciale de adultero ſiue inceſtuoſo diceret. Et hæc poſitio non diſſonat forte ab aliquo doctorũ: nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt, ſ. adulter priuandus ſit ab altero innocente in foro conſciẽtiæ, quum dicunt, dignus eſt vt non ſeruetur fides ei, vel aliquid hmõi, alij autem pro parte negatiua volunt, ꝙ non eſt ipſo facto priuatus & vtrũq; eſt verum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur ꝙ ſecundũ rem innocens ipſo facto ſit abſolutus, eſt enim ipſo facto habens ius, quo ſeipſum poſſet abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſibi conſtaret de facto. Romæ. 20. Decembris. 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.
De nominandis Complicibus a Reo in aliquo iudicio, & de eorum ſententia.

Literis tuis frater Chariſsime perlectis, in quibus quædam dubia ſoluenda mihi propoſuiſti, reſpondere diſtuli aliquot diebus, occupatus in alijs, verum ne omnino charitati tuæ deeſſem, hodiernum diem cenſui eximendum ab alijs.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquiſitus complices in crimine nominare, uel accuſare, niſi ipſorum crimen fuerit inquiſiti criminis per ſe circunſtantia, & in damnum publici, uel aliorum boni, & iudex ex zelo ſui officij iuridice procedat.

AD PRIMVM itaq; dubiũ, an iuridice inquiſitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare cõplices, ſi non ſunt infamati, & ante correctionẽ fraternam, & ſimiliter ad ſecundũ, an ſi ipſe tales nominauerit, poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionẽ, & eorum rationẽ (quia conſuetudo ſecularium iudicũ habet, ꝙ tormentis cõplices requirunt, & ꝙ cõtra nominatos procedunt, in oppoſitum tñ eſt ordo fraternæ correptionis) & occultũ, complicis peccatũ. Reſponderi vnico verbo poteſt, ꝙ hæ quæſtiones deciſæ videntur extra de Cõfeſſis, cap. Quum monaſteriũ. Vbi dicitur, ꝙ ſecundũ vtriuſq; iuris ſtatuta de ſe confeſſi, ſup aliorũ conſcientiis interrogari nõ debent, crimine læſæ maieſtatis excepto, & ꝙ ſi contingat aliquos nominari, tales nominati nulli ſunt pœnæ ſubdendi, ſi tamen infamia huiuſmodi
E nominati laborent, indicenda eſt purgatorio tribus ſui ordinis adiunctis ſociis. Quia tamẽ multæ ſũt exceptiones ab iſta regula, & multi multa dicunt, vt diffuſe habes a Panor. ſuper dicto cap. videtur mihi in primo dubio, ꝙ triplici diſtinctione vtendũ ſit in propoſito, prima eſt, ſi nomen cõplicis eſt, vel non eſt circunſtantia actus proprij illius qui inquirit. Secunda, ſi crimẽ de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, ſeu aliorum. Tertia eſt, ſi iudex ex ſolius illius cauſæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij officij. Nã ſi nomen cõplicis eſſet circũſtantia ꝓprij actus, quum qlibet iudex cognoſcẽs de aliquo actu habeat ex meritis illius cauſæ etiã iudicare de illius circũſtantiis, tunc iudex poteſt inquirere, & tenetur inquiſitus confiteri complicẽ, ſicut qñ in foro pœnitentiali pœnitens non poteſt aliter exprimere peccatum ſuũ niſi nominando complicem, debet reuelare complicẽ, puta quum quis cognouit propriã matrẽ. Conſtat aũt

A inter circũſtantias connumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tñ apparet accidere caſum, in quo nomen cõplicis ſit circũſtantia proprij actus in foro iudiciali, niſi ꝑ accidens, puta, quia probabiliter aliũde iudex dubitat, ꝙ reus fateatur id quod non cõmiſit, vt euadat forte tormenta, qñ tunc ex nominatis cõplicibus cognoſcere poteſt, an verũ dicat, ſicut ex alijs circũſtantiis, puta loci, vel tpis. Sed hoc ex parte iudicis licitũ videtur: ſed ex parte rei, qui ſcit ſe verũ dicere, non debet infamia alterius occulti teſtari culpã ſuã, ex quo complicis nomẽ nõ eſt actus ſui circunſtantia, quantũ eſt ex parte ipſius actus perpetrati. Similiter, ſi crimen pendet adhuc in perniciẽ Reipu. eccleſiæ, aut aliorum priuatorũ, puta, quia ſunt multi corruptores fidei, aut conſpiratores aut latrones, aut ſubuerſores aliorũ: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiuſmodi perſeuerantes in malo pernicioſo omnino occultos (de his ſermo eſt) debet reuelare, niſi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, quod nõ facile credendũ eſt de religioſis, præſertim hmõi ſce
B leribus irretitis: ſed dubitandũ potius videtur, ꝙ fingẽt ſe emendare. Et propterea tutius eſt in hmõi caſibus, prælato potenti ꝑ ſe vel aliũ, & volenti ſaluare, nõ perdere oues ſuas, & curã famæ proximorũ ſolito habere, vt paſtorẽ decet, complices ſiue non cõplices talca reo notos reuelare. Si autẽ crimen in detrimentum aliorũ non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, ſed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præoculis eſt ſemper habendum, ꝙ quemadmodũ in cõmuni præcepto inquiſitionis, ſiquis ſcit, &c. ſubintelligitur ſeruato iuris ordine, ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, ſubintelligitur ſcm iura reuelandis, quia non poteſt plus prælatus ſeu iudex præcipere. Et propterea nõ peccãt prælati ſeu iudices de cõplicibus inquirendo, ſi intentio infra iuris limites conſiſtit. Et ſimiliter non peccant inquiſiti ſi omnino occultos tacent, aut dicũt ſe nõ habere complices aliquos, habendo occultos tantũ: quia reſponſiua verba intelligenda iuxta ſenſum interrogationum ſunt, in
C tentio tamen oportet, quòd ſit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos a Reo aliunde prorſus occultos, non eſt procedendum.

IN SECVNDO autẽ dubio, ſi aliunde omnino occulti ſunt, qui nominati ſunt, non eſt procedendũ contra eos, quia talis reuelatio non ſufficit ad accuſandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, ſeu clamoſoſe inſinuandũ, propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, auſertur.

¶ Ad id vero, quod de conſuetudine opponis ſeruari, quia conſuetudines patriarum conſiſtunt in facto, ipſi videriut ſi ita eſt. Non tamen credo ita eſſe, niſi in quibuſdam criminibus exceptis, & hoc propter ſequaces Bartoli, & ꝙ nihilominus aliqua
D interueniant iudicia contra ſic nominatos.

SVMMA.

Non poteſt iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudiciarie nouerit.

AD TERTIVM autem dubium. Vtrum iudex ſciens defectum alicuius a tribus vel quatuor nõ per modum iudicii, poſſit ipſum cogere ad dicendum veritatem: reſpondeo, ꝙ quæſtio hęc deciſa eſt extra de Accuſa. cap. Inquiſitionis. Vbi expreſſe dicitur, ꝙ ſi non extat infamia vel clamoroſa inſinuatio, nõ debet fieri inquiſitio, etiam ſi duo vel tres iurati dicant ſe vidiſſe delinquentem aut alicui libellum ſecreto tradant. Vnde patet quòd non poteſt prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

E

SVMMA.

Non niſi de crimine, cuius præceſſit publica infamia poteſt quis inquiri.

AD QVARTVM dubium, Vtrum infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri, vt tenet Petrus de Pal. in 4. Sent. Reſpondeo quòd non poteſt inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia, iuxta dictam decretalem dicentem. Super illis ſolummodo fieri inquiſitio debet, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Dictum autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum ſit) tantum valet, quantum ſua ratio, ſcilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, ſed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falſum aſſumit, quia occulta eo ipſa ratione, qua occulta ſunt, ab humano iudicio exempta ſunt, & proportionaliter occulta in tali iudicio ſeu proceſſu ab illo exempta ſunt ſuapte natura.

¶ Hæc ſunt Pater Venerande, quæ mihi occurrerunt ſcribenda F ad tua dubia, nō plus autoritatis habitura, ſicut nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 5. Nouembris. 1518.

RESPONSIO VI.

De negando religionis ingreſſu, & profeßione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace, ſacræ Theologiæ Salmaticenſem Regentem.

SVMMA.

Tametſi in quibuſdam locis mortale peccatum nullum ſit ne G *gare religionis ingreſſum natis Iudæis, aliàs ad religionis ingreſſum & profeßionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.*

REuerende Pater ſalue: Humillimis paternitatis veſtræ litteris perlectis, quibus petis an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, ſi in nullo culpabiles inuenti, nec aliter ſuſpecti niſi ratione originis ſint, poſſit negari ingreſſus religionis, & ſi fuerint nouitij, negari poſſit profeſſio abſque peccato mortali, an ſit hoc contra præceptum charitatis. Reſpondere, vt par eſt, volens, paucis me abſoluam, eo quòd cum ſapiente ſis ſermo. Actus recipiendi ad religionis ſtatum, vt a prælatis ipſarum religionum egreditur, & determinatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones inſtitutæ ſunt non ſolum propter præſentes, ſed etiam futuros) vt tamen ter- H minatur ad hanc, vel illam conditionem perſonarum, vel hanc, aut illam perſonam, caret debiti ratione, niſi neceſſitas aliqua debiti rationem inducat. Et de perſona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum ſeu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, niſi in articulo neceſſitatis, vt teſtantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemoſyna, quàm in ſpiritualibus de correctione fraterna. Vnde & Diuus Thomas in Quolibetis dicit, quòd habens de ſuperfluo, non tenetur obuianti pauperi ac petenti eleemoſynam dare, quia licet teneatur ſuperfluū elargiri, non tamen dare huic: Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit ſub præcepto, ſecundum quod eſt neceſſaria ad fratris emendationem. Conſtat autem quemlibet idoneum ad religionis ſtatum communiter inuenire alibi gratiam, ſi ab vna religione refutatur. De conditione vero perſonarum patet ex hoc, quòd religionis prælati ſtatuto poſſunt cauere, vt genus aliquod homi- I. num ſine eorum culpa ad religionem nō admittatur, vt teſtatur ſtatutum de non recipiendis illegitime natis. Nec multum refert inter recipere huiuſmodi ad habitum, & receptos ignoranter recipere ante profeſſionem, quoniam non minus libera eſt religio intra annum probationis, quàm nouitius, quum annus probationis in fauorem vtriuſque datus ſit, nec vlla pollicitatio ſimpliciter fiat magis hinc, quàm inde. Conſtat autem ex ſacris Canonibus, vt patet extra de Regu. cap. Statuimus, nouitium poſſe libere intra annum probationis redire ad priorem ſtatum, igitur religio poteſt nouitium libere a ſe excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius ſi perlectis nouiter cenſuris in iure latis contra religioſos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in ſęculo præſcire potuiſſet, relicta religione, poteſt ad priorem ſtatū redire, ita religio cognita origine nouitij prius indiſcuſſa poteſt illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere ſunt, conditionem habeat quibuſdam minus gratam propter tot eiuſmodi publicam apoſtaſiam, in Hiſpa K nia, ſi religiuum aliquius prælati ſtatuto vel opere eos recuſent recipere ad habitum, vel ignoranter receptos nolint ad profeſſionem admittere, nullū ex hoc mortale peccatum ex ſuo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita eſſe mihi videatur, irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum ſtatutum aut opus huiuſmodi refutationis reſpectu illorum, qui nulla alia ſuſpicionis nota ſunt affecti, niſi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia ſalus noſtra ex Iudæis eſt, ex quibus natus eſt Chriſtus ſecundum carnē, & Apoſtoli, & plurimi patres fidei, & ingrati inuenimur, ſui generis filios repellendo. Tum quia occaſio daretur Iudæis, vt ad fidem conuertantur, dum intelligunt conuerſorū filios in generatione & generatione repulſos a religione. Tum quia religionis ſtatus eſt talis, vbi ipſi potius ſi in aliquo dubitant ſolidari in fide, q̃ alios deficere poſſunt. Hæc ſunt Pater Reuerēde, quæ mihi occurrunt reſpondenda, in die S. Matthæi Apoſtoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

F

De Vinculo perſeuerandi in religione, cum quis hoc propoſuerit.

SVMMA.

Ingreſſus religionem cum propoſito perſeuerandi in illa vſque ad mortem, non tenetur in ea viuere, niſi huic deliberato propoſito fuerit adiuncta aliqua implicita promißio.

CHariſſime fili, quæſtioni tuæ ob occurrentia de facto caſus neceſſitatem interpoſitis aliis reſpondendum duxi. In caſu ergo propoſito, quum ſcilicet N. ingreſſus eſt religionem quan- G dam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perſeuerandi vſque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in ſeruitium beatæ Virginis, cui eccleſia illa dicata eſt, & poſtquam multos menſes ibidem egit, ob quoſdam ſcelera ibidem imponitas ad ſeculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi poſſe: primo, ex aſſumpto habitu cum deliberatione perſeuerandi vſque ad mortem: ſecundo, ex intentione particulari ad hunc conuentum, fruſtrata ob inopinatum ſucceſſum malæ vitæ inuentæ in conuentu illo. Et vt a primo incipiamus, quæſtio iſta perita fuit ab Innocentio III. vt patet extra de regu. & tran. ad religio in cap. Conſulti. & ab ipſo diſtincta, & poſtmodum a Greg. 9. in cap. Statuimus, magis explicata.

Eſt autem eorum ſententia, quòd ſuſcipiens religionis habitum volens abſolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod poteſt bene & male intelligi. Si enim per voluntatem ab- H ſolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerandi vſque ad mortem, & nihil aliud, male intelligitur: ſi autem per voluntatem abſolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerandi vſque ad mortem cum promiſſione implicita huiuſmodi perſeuerantiæ, bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primo ex eo quòd votum requirit tria: propoſitum, deliberationem, & ſubmiſſionem, ita quòd abſque promiſſione nullum eſt votum. Secundo, ex eo quòd ratio quare talis volens abſolute mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expreſſe aſſignatur in dicto capitulo, quia ipſe renuntiat anno probationis in fauorem ſuum, ſic ſuſcipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd voluntas illa eſt voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod poſt probationē erat acturus, quod nihil aliud eſt quàm promittere perſeuerantiam vſque ad mortem, quod eſt vouere religionem. Et ſi hanc diſtinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos diſtinctos ſenſibiliter & notorie omnibus eſſe regulariter I. inſtitutos ad ingreſſum religionis, alterum cum anno probationis, & alterum ſine vlla probatione, & finge rurſus duos iuuenes ambos cum propoſito deliberato perſeuerandi vſque ad mortem, ingredi religionem illam, ſed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modū, cui nulla adiungitur probatio. Et diſcernes voluntatem vnius a voluntate alterius in hoc, quòd iſte ſecundus cum deliberatione promiſſionem, immo exhibitionem ſui habuit, ille non, & videbis, quòd de primo non verificatur, quòd vult abſolute mutare vitam, ſed de ſecundo tantum. Suſcipere igitur habitum nouitiorum (ſiue ſola benedictione diſtinguatur ab habitu profeſſorū, ſiue aliter) cum deliberato propoſito perſeuerandi vſque ad mortem, ita etiam quòd vellet hodie eſſe finem anni, vt poſſet tunc profiteri, non obligat hominem ad religionē in particulari, aut in communi: ſed liberum relinquit, vt redeat ad ſeculum. Dixi autem nouitiorum, propter ſuſcipientem voluntarie habitum K profeſſorū, ſciendo quid hoc importat, talis enim facto exhibet ſeipſum religioſum profeſſum, & quia voluntas conformis eſt facto ſuo voluntario, in volūtate non ſolū eſt deliberatio, ſed promiſſio ac exhibitio cū renuntiatione probationis. Nihil tñ ſcrupuli in te hac accidit, ſi nouitius continue geſſit habitum veterē benedictū pro altero, etiam ſi libentius deuotionis cauſa, quia benedictus creditur, geſſerit, q̄m habitus profeſſorum vbi ſola benedictio diſtinguit, penes benedictionem, quę ſit proprie profeſſionis tempore, attenditur, vt ex dicto cap. Statuimus, ſumitur.

ET LICET hæc ad propoſiti caſus claritatem ſufficiant, vt tamen deſiderio tuo, an etiam ſi interceſſiſſet promiſſio, teneretur: reſpondebo iuxta ſecundum caput. Scito, quòd ſi ſimplicis voti promiſſio comes fuiſſet, duo conſideranda eſſent. Primo ex parte intentionis, diſtinguendo inter intentum & attractiuum, quia ſtat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & eccleſiam, ſit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuerſatio cum quibuſdam religioſis, grata

amænitas

amœnitas loci, & huiuſmodi, intentum autem non ſit ad hoc limitatum, quum, ſcilicet intendit eſſe ſicut ſunt illi religioſi, qui poſſunt ad arbitrium prælati ſecundum regularia ſtatuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim teſtatur intentionem non eſſe limitatam ad hunc conuentum ſolum. Et ſi intentio alicuius fuiſſet limitata ad vnum ſolum conuentum, euentus ille inuentorum ſcelerum conſiderandus eſt, an ſint criminum communia, an paucorum, an cum ſpe prouiſionis, an ſine ſpe prouiſionis. Si enim impune ſcelera communiter licet committere, nec ſpes humano more ſit ſuperuenturæ prouiſionis, non obligatur iſte ad obſeruandá voti ſui legem, quam conſtat in tali euentu non eſſe intentam. Votum enim religionis quaſi ad tutum portum tendens, non debet eſſe vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: ſcriptum eſt enim, Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.

¶ Hæc ſunt fili chariſſime, quæ mihi videntur ad quæſtionis tuæ ſolutionem dicẽda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus eſt iudicio vtendo, de N. caſu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVæſtioni tuæ frater chariſſime, an is qui in choro ſic diuinum officium perſoluit, quòd ſui chori verſus ſubmiſſe ſibi ipſi ſoli dicit, alterius vero chori verſus audit tantummodo, ſatiſfacit præcepto eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis; reſpondere eo pacto propoſui, vt quia diuerſi diuerſa dicere videntur, vtriuſque partis rationes penſentur, & ſic veritas eluceſcat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in caſu propoſito ſatisfit eccleſiæ, fundatur ſuper hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus ſoluens diuinum officium tenetur dicere totum, ſed ſufficit medietatem dicere & medietatem audire ſecundum alternationem verſuum hinc, & inde, vt conſuetudo eccleſiæ teſtatur, ſic autem in propoſito, quia iſte vnius partis verſus dicit, & alterius audit, ergo ſatisfacit. Sed contra iſtam rationem militat: quia vtitur eo, quod eſt per accidens loco eius, quod eſt per ſe.

S V M M A.

Perſoluens officium ſic vt in choro vnum verſum dicat, & alterum audiat, non ſatisfacit diuino officio, ſed tenetur ſecrete dicere.

AD cuius euidentiam claram ſcito, quòd præceptum eccleſiæ eſt, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extra de Celebratione Miſſarum. cap. Presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, ſcilicet communicando cum alio in officio, & ſine communione cum altero; ideo duobus modis ſatisfit diuino officio, ſcilicet perſoluendo ſine alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, & totum ſolus dicit, & communicando cum altero, & tunc alternando, totum quilibet communicans directe cenſetur, dum quilibet communicans in perſona communicantis ſecum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, ſcilicet alternatim, aliquid concurrit per ſe, ſcilicet communio dictorum, qua fit, vt quodlibet ab altero dictum ſit commune alteri, & aliquid per accidens, ſcilicet, quòd iſte partem dicat, & partem audiat. Conſtat autem, quòd quum aliquis ſic partem ſuam dicit, non vt communem, ſed vt propriam, non communicat in ea cum altero, talis autem eſt dicens partem ſui chori ſic ſubmiſſe, quod ſibi ſoli dicit. Non communicat igitur iſte in propoſito caſo cum altera parte chori, ac per hoc non ſatisfacit. Et confirmatur, quia etiam in choro dicere partem ſuã non qualitercunque, ſed vt communem, eſt pars chori. Dato ergo, quòd eccleſia non præcepiſſet dicentibus officium cum aliquo, niſi dicere partem ſuam, adhuc ſequitur, quòd iſte non ſatiſfacit in propoſito, quia non dicit id officii, quod dicit vt partem ex quo id quod dicit vt partem communis officii ſibi & alii, ſed vt propriam ſibi, quia non communicatur alii per audibilitatem. Et confirmatur, quia ſi ſufficit medium dicere & medium audire, poſſem medium matutinale officium ſolus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum, quod eſt ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur abſque ambiguitate, quòd in caſu propoſito iſte non ſatisfacit officio. Et hęc intelligenda ſunt de toto officio, nam in aliquo particulari verſu deficere, non eſt cõtra præceptum. Romę die 3. Nouembris, 1514.

A

RESPONSIO IX.

De uſura & in ueniali pertinacia, & publico delicto.

REceptis Literis veſtris Reuerende pater, inueni tria in illis dubia a me requiri ſita. Primum eſt, an vſura ſoluta ab accipiente ſine neceſſitate pecunias mutuo, ſit reſtituenda illi, qui ſoluit. Et eſt ratio dubii, quia videtur hic iniuſtitia eſſe etiam ex parte dantis. Secundum eſt, an pertinaci etiam vſque ad mortẽ in aliquo veniali, non ex contemptu, ſed quia eſt veniale, ſit deneganda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium eſt, quomodo intelligatur delictum publicum, vt ſine peccato poſſit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

S V M M A.

Reſtituenda eſt uſura accipienti pœcunias mutuo, ſine neceſſitate.

B *Non neganda eſt cæterorum peccatorum abſolutio pœnitere non uolenti, etiam in mortis articulo de ueniali, quod ueniale eſt.*

AD quæ prout paternitas veſtra expoſcit, breuiter reſpondendo dicitur, quòd vſura ſic ſoluta procuidubio reſtituenda eſt ei, qui ſoluit, quoniam ex parte dantis non eſt iniuſtitia ſecundum ipſam dationem, ſed ſecundum cauſam tantum, puta ſi propter pompas faciendas accipit mutuum ſub vſuris, datio enim ipſa ſecundum ſe non habet vnde ſit illicita. Liquidum quoq; eſt, quòd pertinaci propoſito, cum venialium ordinem non tranſcendat, nec venialia remiſſionem mortalium impediant, nec vnum veniale cõnexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id vero, quod tertio quæritur, dicitur quòd per ſe publicum (quod per accidens vero infinitis modis inueniri poteſt) eſt,
C quod ex ſe habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non cenſendum eſt publicum aliquid ex hoc, quòd probari poteſt, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex ſe in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere poſſit, ſed bene conſtituitur in eſſe publico ex hoc, quòd confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens a iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non ſolum prædicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prędictam publicationem, vt puta ſi delinquatur in communi hominum præſentia, loco, ſcriptura, & aliis huiuſmodi: quibus contingentibus ſine detractionis vitio poſſunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc ſunt doctiſſime Pater, quæ pro reſponſione occurrunt, quæ tu ipſe optime inuenire potuiſſes, ſi voluiſſes. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco, decimaſexta Octobris 1509.

RESPONSIO X.

D *De Annuæ penſionis uenditione ex beneficio eccleſiaſtico deditæ.*

S V M M A.

Annuæ penſionis pecuniam recipiens, uel certam pecuniarum ſummam, ut liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit ſimoniam.

AMantiſſime frater, quæſtioni tuæ an poſſis annuam penſionẽ tibi ex quodam beneficio eccleſiaſtico debitam abſque Simoniæ vitio pro certa ſumma pecunię ſemel perſoluenda vendere: reſpondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labem, quia annuæ penſionis ius pure temporale eſt, nihil ſpiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, Et eo ꝙ ſolos fructus beneficii eccleſiaſtici reſpicit, nam annua penſio non eſt beneficium eccleſiaſticum, proprie loquendo, ſed beneficium ex quo tibi annua debetur penſio, illius eſt qui tibi debet annuam penſionem de fructibus, propter quod ſolus ipſe beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex penſione hac non teneris ad diuinum officium, vtpote non propterea habens aliquod eccleſiaſticum beneficiũ. Ex eo quòd poteſt etiam laicis concedi, ſicut & conceduntur eis decimæ eccleſiis debitę. Vt enim D. Tho. in Secunda Secundæ. q. 100. ar. 4. ad tertium dicit quum concedit Papa decimas eccleſiarum laicis, non intelligitur concedere ius ſpirituale decimarũ, ſed temporalẽ actionẽ circa fructus decimarum. Et ſimiliter eſt dicendũ in propoſito, ꝙ conceſſio annuæ penſionis non eſt niſi pure temporalis rei donatio, ac per hoc põt licite pro certa ſumma pecunię beneficium ab onere penſionis liberari. Nec obſtat, quod in bullis penſionis appoſitum eſt, quod ſi

non annuꝰ ſoluerit penſionem beneficium ſit vacuum ipſo facto, quo piam hæc & ſimilia non ad ipſius penſionis naturam, ſed ad pœnã non ſoluentis ſpectant: iudicium autem de contractibus, non ſecundum adiunctas accidentes pœnas, ſed ſecundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipe ceſſante fraude, quam ſcio in te non habere locum. Nam ſi quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu tenuntiat beneficio, reſeruat ſibi penſionem, & extinguit penſionem pro tanta ſumma, non ſolum apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inſpicit in corde) ſed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: ſicut in ſimilibus damnantur contractus in fraudem vſurarum. Bene vale, Romæ, die 16. Februarii, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & ſoluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum, ſaluo capitali, ad Magiſtrum Conradum Koelin.

SOlicitudini tuæ Pater Reuerende deeſſe, nequaquam poſſum, quum ex fonte pietatis illam procedere video. Quæſtionis igitur in qua meum poſcis iudicium, propterea quod nuper in partibus Germaniæ eſt exorta, caſus de verbo ad verbum eſt ille: Vtrū Petrus conſignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali ſaluo, aſſignet per annum quinque florenos, reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite contrahat, & ad reſtitutioné illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et eſt ratio dubij: quia iſte contractus, vt proponitur, eſt manifeſte illicitus, ſed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autē, quòd contractus iſte includit virtualiter tres cōtractus: primo contractum ſocietatis negotiatiuę inter Petrum ponētem centum florenos, & Paulum ponentem induſtriam, ſecundo contractum aſſecurationis capitalis inter eoſdem, Paulo aſſecurante Petrum de ſuo capitali: non enim licet minus Paulo, quàm cuicunque alteri aſſecurare Petrum, & propterea ponitur hic capitale ſaluum: tertio contractum venditionis & emptionis lucri ſperati inter eoſdem, Petro vendente lucrum ſperatum Paulo pro certo prætio, ſcilicet quinque pro centum. Et iſte ſimiliter contractus non eſt minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, ſcilicet quinque pro centum.

¶ Hic eſt caſus, vt proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt, primo quòd contractus iſte falſo exponitur, ita quod non eſt capax iſtius expoſitionis, ſecundo, qualiter deberent adiungi alii duo contractus primo: tertio quid abſolute reſpondendum eſt quæſtioni.

S V M M A.

Conſignans pecunias apud mercatorem, vt is ei pro parte lucri capitali ſaluo aſſignet per annum, puta, quinque aureos reſiduo lucri ſibi reſeruato, illicite contrahit, & in foro animæ & conſcientiæ ad reſtitutionem tenetur.

QVO ad primum declaratur, quòd contractus iſte falſo exponitur, quia iſte contractus ſecundum ſuam formam manifeſte eſt contractus ſocietatis, & ſi includit alios duos, aut includit eos ex natura ſua, aut ex conditionibus appoſitis. Non ex natura ſua, quia contractus ſocietatis eſt cōtractus diſparatus ab illis aliis, ſunt nanque omnes iſti contractus velut ſingulares quædam ſpecies non ordinatæ ſicut numeri aut figuræ, nec ſicut cauſa & effectus virtualiter incluſi in cauſa, vt patet, ex hoc quòd ſinguli ſeorſum ſine alio inueniri poſſunt, non includit ergo iſte ſocietatis contractus alios duos ex natura ſua. Nec ex conditionibus appoſitis, quia iſta conditio, Saluo capitali, non infert contractum aſſecurationis. Probatur, quia contractus aſſecurationis capitalis eſt contractus commutationis, ac per hoc debet fieri dato aliquo honeſto pretio pro aſſecuratione, alioquin commutatio non eſt: in propoſito autem caſu nihil omnino datur, aut promittitur a Petro pro aſſecuratione, non igitur ex illa conditione appoſita, ſcilicet ſaluo capitali, habetur contractus aſſecurationis capitalis, vt expoſitor fingit. Similiter altera conditio, ſcilicet aſſignet quinque florenos pro parte lucri, reſiduo lucri ſibi reſeruato, non infert contractum venditionis & emptionis lucri, ſperati incerti, quoniam contractus venditionis & emptionis lucri ſperati incerti eſt etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo, ſicut fieret cum tertia perſona. Conſtat autem, quòd tertia perſona non emeret a Petro lucrū ſperatum ex centum hoc modo, ſcilicet vt ipſa tertia perſona nihil in præſenti acciperet, ſed ſolam ſpem habendi lucrum vltra quinque pro centum, & ex iſta ſola ſpe obligaret ſe ad dandum Petro ſingulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre, quoniam mercato-

F res ipſi locupletiſſimi teſtes ſunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod vltra illam ſpem exigit pro ſua obligatione & periculo. Et quia in caſu propoſito iſta certificatio ſperati lucri abſque pretio aliquo imponitur Paulo, manifeſte patet quòd non interuenit hic contractus emptionis & venditionis ſperati lucri, ſed ſolus contractus ſocietatis cum illis conditionibus, falſo ergo exponitur contractus iſte. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, licet dicti tres contractus in veritate in caſu poſito nec formaliter, nec virtualiter ſint, quia tamen fieri poſſent diſtincte & ſeorſum dicti contractus cum appoſitis pretiis, dicendum occurrit quomodo licite vel illicite fieri poſſunt.

¶ Dupliciter autem contractui ſocietatis poſſunt dicti duo contractus coniungi, ſcilicet ex pacto, & ſine pacto. Et ſiquidem contractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſcilicet, vt Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum ſine aliquo pretio, manifeſta eſt iniquitas nec eget declaratione aliqua, quoniam ex G dictis ſatis patet, quod eſſet ſocietas hæc leonina. Si vero contractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſcilicet vt Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia perſona aſſecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuſte aliquantulum grauaretur, quantum eſt ex ratione iuſtitiæ, quoniam contractu ſocietatis habente ſuam æqualitatem non debet ſecūdum iuſtitiæ rationem ſuper adiungi Paulo hoc grauamen, ſcilicet quòd teneatur aſſecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret, quoniam conſtat, quòd ex æqualitate ſocietatis ad hoc non tenetur, licet gratioſe poſſet hoc facere, ſicut nō eſt licitum ex pacto obligare accipientem mutuo, vt teneatur remutuare, quamuis hoc gratioſe poſſit & debeat facere. Dixi autem ſecundum iuſtitię rationem, quia ſi ex quaſi condicto communi pacta hęc in cōſuetudinem deducta, vt licita eſſent (ſicut pactum de retro vendendo introductum communiter eſt in deteſtationem fraudis vſurarum) tolerari poſſent iſta pacta ratione huiuſmodi conſuetudinis, quæ tamen non eſſet introducenda, quia in fauorem eſt fraudis v- H ſurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vſuras cum damno virorum induſtriorum, qui hæc pacta ſubeunt, quia egent pecuniis, vt poſſint de ſuis induſtrijs viuere, & minus malū eſt eis hęc pacta ſubire, quàm cum manifeſto intereſſe inuenire pecuniā eis opportunam.

¶ Sine pacto autem ſi dicti contractus ſuperueniunt contractui ſocietatis, ita vt contractus ſocietatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionibus ſocietatis & ſociorum, ſed ſeorſum ac diſparate ſuperaddantur iſti contractus, vt Petrus a cura ſolicitudineque ſe exoneret, & a timore fraudis ſe liberet, dicendum occurrit, quod contractus aſſecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri, ita poſſunt licite fieri inter Petrum & Paulum ſocios ſicut inter Petrum & tertiam perſonam poſſent licite fieri, adhibitis ſcilicet honeſtis pretijs ſecundum iudicium ſapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali perſona, & breuiter conſideratis indiuidualibus conditionibus, quę ſcientificę determinationi nō ſub- I ſunt. Conſtat nanque quod tali tempore, vel propter talem perſonam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur aſſecurator, aut certificator lucri, non ſolum quinque pro centum, ſed nec in minimo. Et propterea non videtur abſque vſurarum fraude fieri ſi promiſcue præſupponatur cum qualibet perſona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale ſaluum. Experientia ſiquidem teſtis eſt multos ex vitio perſonæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium, ſatis patet ex dictis, quòd abſolute loquendo in quæſtione caſus propoſiti, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniuſtum eſt ſocietatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad reſtitutionem, ſi huiuſmodi ſocietatem cum Paulo de facto contraxit, quoniam eum inique grauauit, de facto conditiones vſurarias apponendo capitalis ſalui, & lucri certi, vt manifeſtum eſſe puto ex dictis.

¶ Hæc ſunt Pater Amantiſſime, quæ mihi occurrunt pro ſolu- K tione quæſtionis propoſitę. Rogo vt oretis Deum pro me. Romę, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum ſolutiones diſtributas ad eundem.

ACcepi Reuerende Pater ſchedulam quinque dubiorum, neſcio cuius viri notabilis ſcrupuloſæ conſcientię petentis a me ſatisfieri, quum tamen P. V. doctiſſima optime illi ſatisfacere potuiſſet, ſi mihi hanc ſarcinam imponere noluiſſet. Vt ergo charitati veſtræ & illius conſcientiæ non deſim, quamuis conualeſcens, reſpondere curabo petente reuerſuro latore, reſponſionem breuem.

SVMMA.

S V M M A.

Non opus eſt pœnitenti conteri ſingulis peccatis numeraliter, in eadem ſpecie peccati.

EST igitur primum dubium an ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem conteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriam reducere. Et eſt ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. ſent. ſentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam videantur hoc ſentire quantum ad integritatem ſatisfactionis (ita quòd ſicut ſigillatim in ſingulis peccatis mortalibus adimplenit voluntatẽ ſuam contra Deum, ita ſi integre ſatisfacere debet, oportet, quòd ſigillatim toties deteſtetur crimina ſua) ſi quis tamen diligenter conſideret, nec ad contritionem, nec ad confeſſionem, nec ad ſatisfactionẽ exigitur huiuſmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex veteri teſtamento (quia in quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimiſſa ſunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impoſſibile ſiquidem eſt, in quacumque hora ingemiſcimus, relinquendo peccatorum multitudinem copioſam, omnia dinumerare, & ratio dimiſſionis peccatorũ non deteſtatio multiplex, ſed multa dilectio redditur. Et vtriuſque ratio eſt: quia momentanea contritio virtualiter extendens ſe ad omnia crimina commiſſa, ſufficit ad ſalutem & tanta poſſet eſſe, quòd ſufficeret ad omnimodam ſatisfactionem: vt de Latrone creditur. Non minus ſiquidem ſatisfacit debitor centum quadrantum, ſi dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quàm ſi daret centum quadrantes numeraliter. De confeſſione vero clarum eſt, quòd vnico verbo poteſt confiteri centum millia peccatorum, nec oportet ſigillatim ſingula numeraliter dicere. De ſatisfactione autem eadem eſt ratio, quæ de contritione dicta eſt: vnum ſiquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tanto melius eſt, quanto maioris eſt virtutis vnum magnum opus quàm multa parua facere: vt patet in Ethic. Sententia igitur doctorũ in Quarto verificatur in hoc, quòd oportet de ſingulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

S V M M A.

Circunſtantia loci per ſe eſt neceſſario confitenda.

SECVNDVM dubium, quando circunſtantia loci ſacri eſt neceſſario confitenda ſecundum doctrinam S. Thom. & ſecundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quod tunc tantum quando actus peccati commiſſus directe contrariatur ſanctitati loci, id eſt, ei ad quod ſanctificatus eſt locus, Verbi gratia: Locus conſecratus eſt ad ſepulturam, vel ad cultum diuinum & ex conſequenti ad libertatem confugientium & depoſitarum rerum, & huiuſmodi:
D quando ergo fit contra illa, tunc & non aliter venit confitenda circunſtantia loci ſacri neceſſario.

S V M M A.

Tam venditor, quàm emptor ſciens naturam rei, & valorem, peccat ſi rem maiori, vel minori pacto vendat, quàm valeat.

TERTIVM dubium eſt, ſi tam venditor, quàm emptor ſciat naturam rei & valorem, an nullum ſubſit peccatum ſi res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et eſt ratio dubij, quia ſcienti & volenti non fit iniuria, & ſi in caſu ſubſit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſi res venditur pretio, quod eſt extra totam latitudinem iuſti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præſupponendum eſt) ſine dubio peccatum eſt. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati,
E quàm inæqualitatem rei ad rem, ſcilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim conſiſtit ipſa iniuſtitia oppoſita commutatiuæ iuſtitiæ. Occaſiones autem peccandi, cum poſſint eſſe diuerſæ, & ſint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen neceſſitate compellente id fieri videtur, quę cauſat inuoluntarium mixtum. Nec eſt ſimile, quòd pro ſimili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro ſeni diuiti, nõ niſi neceſſitate paupertatis cogente ducta, matrimonium enim non eſt contractus in æqualitate rei ad rem conſiſtens, ſed ſocialis coniunctio, ad quam per accidens ſe habent diuitiæ, & paupertas, & conſequenter metus, ſeu fuga paupertatis, & cætera ſpectantia ad id. Fit ergo ſatis iniuria caſu poſito ſcienti, & volenti voluntario mixto.

S V M M A.

Poſſunt Principes per conſuetudinem ſibi terrarum ſuarum feras appropriare.

QVARTVM Dubium eſt, an principes terrarum per con-
A ſuetudinem poſsint ſibi licite appropriare feras. Et eſt ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate, appropriantur cuilibet occupanti, vt patet inſti. de re. diui. paragra. feræ. Et conſuetudo contra naturæ ius videtur irrationabilis, & ſimiliter præſcriptio ab huiuſmodi iure introducta, non videtur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum proprietas rerum ex iure ſit poſitiuo & conſuetudo ad ea ſe extendat, quæ iuri ſubſunt poſitiuo, conſequens eſt, quòd ſicut lege poſitiua appropriari poſſunt alicui feræ, ita & conſuetudine poteſt huiuſmodi appropriatio fieri. Et hoc manifeſtum eſt in piſcibus, dum venduntur iura piſcandi. Et conſtat, quòd populus habens dominium alicuius ſyluæ, poſſet legem ferre, quòd ſolus rector poſsit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ, quoniam de iure naturæ non ſunt feræ communes, niſi negatiua: hoc eſt, quia nulli eas appropriauit. Cum quo clare ſtat, quòd a ſuperueniente iure legis vel conſuetudinis poteſt
B appropriatio fieri, ſicut de reliquis. Nec eſt contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nulliũs bonis aliquo iure ſunt: dictas enim feras conſuetudo in bonis principis poſuit.

S V M M A.

Citra damnum tamen tales Principes tantam iuriſdictionem habent.

QVINTVM dubium, an dicti Principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus ſubditus poſsit eas capere, quin grauiſſime puniatur, etiam ſi capiat eas, vt ſe a damno præſeruet, quod inferunt in bladis vel huiuſmodi. Et huic annectitur aliud, an confeſſores principum poſsint eos abſoluere ſi nolunt huiuſmodi ſtatuta reuocare.
C ¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes poſsint huiuſmodi venationes prohibere, non tamen poſſunt prohibere in damnum aliorum: immo tenentur ad reſtitutionem principes de damnis illatis a ſuis feris, ex hoc, quòd non permittũt alios venari, ſicut habens bouem cornupetam ſibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis ſubſequutis. Et ex hoc patet, quid debeant facere confeſſores talium principum, cum. n. iniuſtitia ſit peccatum mortale de genere ſuo, & ſtatutum hoc ſit iniquũ, non debent ipſos abſoluere, niſi deſiſtãt a peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, ſecunda Maij. 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictorium ſuper commen. Secundæ Secundæ explanationes diſtributa, ad eundem.

D LITERIS tuis Pater Venerande, petentibus quædam in cõmentarijs noſtris ſuper Secunda ſecundæ tanquam dubia, ſeu obſcura declarari, diſtuli hucuſque reſponſionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus vero nunc aliquid otij, ſatisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obſcura videntur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res claræ ſunt.

PRIMVM igitur dubium propoſitũ eſt: quia in q. 10. art. 4. dictum eſt, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs: in q. autem 169. art. 2. ad quartum dictum eſt, non licere cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum.

S V M M A.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs, dummodo non ſint per ſe ſuperſtitioſa.

E ¶ Facile reſpondetur, in primo loco ſermonem fuiſſe de his rebus, quę non per ſe ordinantur ad ſuperſtitionem Iudaicam: ſed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipſi Iudæi abutuntur ad ſuperſtitionem ſuã. In ſecundo aũt loco ſermo eſt de ſynagoga, quæ præſupponitur per ſe ordinata ad ſuperſtitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique ſeruata eſt ſententia, vt patet legenti vtrumque.

SECVNDVM eſt. In q. 11. art. 4. dicitur, quòd occultiſsima per accidens ſubiacent Eccleſiæ cenſuris. in q. vero 69. art. 1. dicitur, quòd auctor homicidij occultus, non eſt ſub iudicio humano, quia perſona eſt occultiſſima.

S V M M A.

Occultiſſima vitia ſubiacent Eccleſiæ cenſuris, quamquam humano iudicio non ſubdatur, vt ſe prodat.

¶ Soluitur & hoc facillime, remittendo ad locum ſecundo allegatum,

tum. vbi expreſſè dicitur, quòd occultiſſimus auctor notorij incendij, non ſubeſt humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur ſe prodere: F ſubeſt tamen humano iudicio, quia poteſt excommunicari: vt ibidem dicitur.

TERTIVM eſt: In q. 78. art. 4. dicitur. Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, in q. autem. 85. art. 8. in ſ. cauſa duelli, videtur dici, quòd licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A.

Tametſi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere ſanctum eſt.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non pene trarunt mouentes hoc dubium. Aliud eſt enim inducere ad totum hoc, ſcilicet minus peccandum: & aliud eſt inducere ſolummodo ad G ly, minus. Primum numquam eſt licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum eſt non ſolum licitum, ſed ſanctum, immo Angelorum officium, & hoc in ſecundo loco dictũ eſt. Et hinc fit vt adulterum cum aliter non valemus retrahere, ad ſimplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, vt fornicetur, ſed ſi ſuæ vult ſatisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiuſmodi conditionales ſemper exprimere, ſed ſufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt ſapiens iudicabit: hoc enim non eſt inducere ad malum maius vel minus, ſed eſt ſecundum rem retrahere a malo maiori. Fitq; frequentiſſima exercitatione hoc a redimentibus vexationem ſuam: vt fecerunt illi decem viri apud Hiere.

QVARTVM Eſt, In q. 147. dicitur: Excuſantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibẽt cœnam: & doctor ſanct. dicit non licere exhibere vinum volenti omnino ſe inebriare.

S V M M A.

Volenti ſe inebriare miniſtrare uinum non licet, ſicut exhibere cœnam cœnaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd exhibens cœnam, miniſtrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifeſte miniſtrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano, & deformitas vitij, solummodo ſe tenet ex parte circunſtantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat. Vacans autem ebrietati, vacat actui per ſe deformi: ebrietas enim præſupponitur per ſe praua.

QVINTVM eſt: in quæſt. 72. art. 3. dicitur. Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in Quol. autem, q. illa, an in vſura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando tranſlatio I non eſt omnino voluntaria: oportet non ſolum reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt.

S V M M A.

Non oportet in cæteris iniurijs ut in contumelia ueniam petere, propter quòd ibi ſubeſt aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam, dupliciter concurrere poteſt: vno modo, vt pars reſtitutionis. Et ſic ſi contingat ad reſtitutionem honoris oportere veniam petere, ita neceſſaria eſt veniæ petitio, ſicut neceſſarium eſt quodlibet aliquid re- K quiſitum ad integritatem ſatisfactionis. Et hoc numquam negatum eſt: quoniam ſemper affirmata eſt integra ſatiſfactio, quæ proculdubio intelligenda eſt cum omnibus requiſitis ad eius integritatem, ac per hoc cum petitione veniæ ſi ex parte reſtitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra reſtitutionem diſtincta. Et ſic dictum eſt, quod non eſt neceſſaria: quoniam ſicut in cæteris iniurijs ſufficit integram exhibere ſatiſfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra reſtitutionem honoris annexam habet ſubmiſſionem petentis veniam, ad quam ſubmiſſionem non facile quilibet flecti poteſt, ideo prudentis viri conſilio relinquitur ſi caſus accidat, in quo integritas reſtitutionis honoris debiti contumeliam paſſo exigat petitionem veniæ.

SEXTVM Dubium eſt: cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ, tractatur de famoſo murmurationis vitio.

S V M M A.

Omiſſa eſt in parte uitij murmurationis tractatio, quia circuit omnia uitia, ut quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipſis eſt aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non eſt genus aut ſpecies alicuius vitij, ſed circuit multa vitia, vt imperfectum quid in multis ſpeciebus vitiorum: & propterea non debuit ſpecialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & ſpeciebus vitiorum tractatum eſt. Neque tamen ſilentio inuoluta eſt, quoniam murmuratio vt imperfectum quid, ſonat in vitijs verborum (puta contumelia, detractione & ſuſurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, ſuſurrationes: & detractiones: & ſimiliter quatenus ſonat imperfectum quid in vitijs actionum vel paſſionum, intus vel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ, vel præſumptionis) tractata quoque intelligitur aum imperfecta inobedien- G tia, impatientia, &c.

SEPTIMVM Dubium eſt, quid importat ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante, licite operamur oppoſitum.

S V M M A.

Putans ſibi hic & nunc hoc operari magis licitum eſſe, quàm illicitum, quamuis ignoret num licitum, uel illicitum ſit, is non peccat operando, ſicut peccaret ex conſcientia ſi ſciret, et dubitaret de licito, tunc operando quod non malum, & illicitum eſſet, quod licitum per rationem nouit.

¶ Ad hoc quæſitum dupliciter videtur ab alijs reſponderi. Qui- H dam enim diſtinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita vt cum quis ſcrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulſare in die feſto, ſi ſic fluctuat, quòd plus aut æque credit eſſe illicitum) ſcrupulus eſt, quo ſtante, non licet ſibi pulſare in die feſto: ſi vero plus credit licitum eſſe, cum hæſitatione tamen liciti, ſcrupulus (inquiunt) eſt, quo ſtante, licitum eſt illi pulſare in die feſto. Quibuſdam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam, excludentem omnem hæſitationem: alioquin periculo peccandi contra conſcientiam exponeret ſe operans cum formidine alterius partis. Et apud iſtos, ſcrupulus contra quem licet agere, non eſt hæſitatio aliqua de oppoſito: ſed conſiſtit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd ſiue ſcrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & neſciunt quare) ſiue ex parte rationis, vt cõtingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri, vel leui fluctuant, diſtinguere oportet de modo, an huiuſmodi hæſitatio ſeu vacillatio ſit modo ſpeculatiuo, I vel modo practico: hoc eſt, an dubitet de licito vel illicito ſecundum ſe, vel vt eſt ratio operis ſui hic & nunc. Nam ſi quis dubitaret, an pulſare in die feſto ſit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret ſibi tunc eſſe licitum pulſare, iſte non peccaret pulſando, quantumcumque magna eſſet dubitatio apud eundem de actu pulſandi ſecundum ſe, an ſit licitus vel illicitus: & ſimiliter quantumcumque eſſet maximus timor de eodem. Et per oppoſitum ſi quis eſſet certiſſimus de actu pulſandi ſecundum ſe, quòd eſt licitus in die feſto, & tamen fluctuaret de exercenda nunc a ſe pulſatione, ita quòd ratio applicandi ſe ad pulſandum cum ambiguitate applicat, illicite quis pulſaret: intellectus ſiquidem ſpeculatiuus nihil dicit de operando. Et ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur, non ſolum rudes, qui ſola certitudine adhæſionis alienæ doctrinæ ſunt contenti, ſed doctores aliorum paſſim periculo ſe exponerent: eo quòd innumera ſunt dubia, quorum alteram partem ſic amplectuntur, vt abſque ſcrupulo operentur, & tamen an veritatem ſpeculatiue eui- K denter habeant, non pertinaciter aſſerunt. Difficile enim, inquit Ariſtot. eſt noſce ſe ſcire: quia difficile eſt diſcernere ac ſcire an ex proprijs, &c. ſciatur. Et diuerſitas ipſa opinionum circa aliquod vnum nata eſt reddere intellectum ſpeculatiuum nutantem. Non eſt ergo in hoc quæſito ſpectandum ad hæſitationem magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito abſolute, ſed ad rationem operandi in ſingulari. Si enim applicatio ad operandum certa eſt, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, ſcrupulus eſt, quo ſtante, licite oppoſitum operamur: ſi autem applicatio ipſa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, ſcrupulus eſt conſcientiæ, contra quem illicite agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum eſt, quia in propoſito conſcientia non ſignificat ſcientiam, ſed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea ſcrupulus conſcientiæ, qui per ſe opponitur conſcientiæ in ipſa applicatione conſiſtit, & eadem ratione ſcrupulus omnis ad ipſam applicationem non ſe extendens,

conſcientiæ

conſcientiæ non opponitne. Hinc enim fit, vt vacillatio cõſcientiæ in applicatione conſiſtens, defotmem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo non debet: debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, ſi recte ratiã debet in actum, alioquin diſcrimini exponitur vtriuſq; oppoſiti, ſi fluctuanie illa quis vtitur. Fluctuans enim quantũ ſapit fluctuationis, tantũ ſapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operãdi. Et hoc ambæ ſupradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæſitationem intellectus in ſe videtur reſpexiſſe: ſecunda autem de fidei certitudine, vt eſt ratio operis, intelligenda eſt. Bene vale, & ora pro me. Romæ nono Februarij, anno ſalutis. 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorumdam locorum in Commen. Secundæ Secundæ adinuicem oppugnantium conciliationes diſtributa ad eundem.

PVlſas Venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt diſcas, qui alios glorioſe doces & verbo & ſcripto, ſed vt explicem potius ſenſum meũ. Vnde charitati tuæ ſatisfacere cupiens, propoſitis quæſtionibus breuiter reſpondere curaui.

SVMMA.

Poteſt quiſpiam in peccato veniali exiſtens ſubſtantialiter bonus eſſe, non tamen meretur peccando in opere ſubſtantialiter bono.

QVAERIS ergo primo, cum in Commẽtariis noſtris ſuper Secunda Secũdæ, quæſt 33. ar 2. in reſpõſione ad 3m. & q. 83. ar. 5. in fine permittitur ſimul ſtare bonitatẽ ſubſtantialem atque veniale peccatum. Inde namq; conſurgere videtur, vt iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidentã imperfectionem ſimul mereatur, & peccet venialiter, vt Lutherani nouiter dogmatizãt.

¶ Huic quæſito reſpondetur primum, non eſſe in Commẽtariis noſtris ſcriptum, vnum atque eundem actum numero eſſe ſimul bonum bonitate eſſentiali & malum venialiter, vt patet intuẽti. Nam in primo loco allegato peccatũ veniale dicitur omiſſio, bonitas autem eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in virtutis habitu. In ſecundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omiſſione. Deinde dicitur, ad rem potius ſpectando quam ad verba, q magna eſt differentia inter has duas combinationes ſcilicet bonitatem ſubſtantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter ſimul concurrit in eodem numero actu, dum ſæpe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cum aliqua circunſtantia moraliter mala, vt quum quis reddit mutuum, nõ tamen ea hilaritate qua debet, & ſic de aliis. Secunda autem combinatio numquam ſimul inuenitur in eodem actu, quoniam nullus peccando meretur vitam æternam. Eſt enim tantæ vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem efficit meritum æternæ vitæ, quamuis non tollat æternæ vitæ meritum a perſona: multi enim ſancti viri abſque hoc q perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata ſunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clare patet, ex hac ſancta & ſana doctrina non ſequi, q iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam etſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

SVMMA.

Mulier ſuſcipiens ex adulterio prolem, non tenetur ſe prodere: etſi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eiſdem Commẽtariis, q 62. ar 6. circa reſponſionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet reſtituere cum damno eius ex ſuperiori ordinis, &c. quod videtur ex hoc ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, nõ teneri ad ſe prodendum, quantumcumque veri hæredes inde damnificentur, quod tamen ſententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni reſpondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes damnificantur, nõ teneri ad damnificandam ſeipſam in fama, vt quantum in ſe eſt, veros hæredes a damno hæreditatis præſeruet. Quoniam quemadmodum ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatẽ, vt ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipſis, quum decretalis de pœ. & remiſ. ca. Officii expreſſe dicat, mulieri, quæ ti-

A met viro ſuo hoc indicare, non eſſe denegandam pœnitentiam. Conſtat enim, q certitudo de perdenda fama penſanda eſt, ſicut timor, & quum non ſolum melius ſit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruit', aut mors, quàm ſua infamia ſi communi conſanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eiſdem Cõmen. q. 78. circa ar. 4. & neſcio quo opuſculo noſtro, vbi dicitur, vtentem malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſque peccato præſtabile, ſi ſolidum eſt hoc fundamentum. Nam videtur quibuſdam hoc non oportere, ob id quòd apud Auguſt. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falſos deos iurat, ita quòd, ſi per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum, et proinde petitur inquantum per falſos deos iurat: ergo petitur, quod ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatum licite peti, dummodo nullum agatur præiudicium ſalutis.

B

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obſtat idololatras nonnumquam peti poſſe per Deos ſuos.

¶ Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur, ſolidiſſimum eſſe iactum fundamentum, ſcilicet numquam licitum eſſe petere peccatum, & implicare contradictoria, petere peccatum, & non agere in præiudicium ſalutis, quoniam ipſum petere peccatum, eſt peccatum. Quod ex eo patet, q quicquid licet petere, licet etiam appetere, quum petere actus humanus ſit ab appetitu rationali, qui voluntas eſt, procedens. Sed conſtat, q non licet appetere peccatum alterius quantumcumque parati, ſcriptum eſt enim de charitate, q non gaudet ſuper iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcumque parati. Auguſt. autem, vt patet in Epiſto. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, ſi vellet iurare per C verum Deum, non eſſe admittendum, ſed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falſos deos, non communicare peccato illius, quo per falſos deos, non communicare peccato illius, quo per falſos deos iurat, ſed fidei, id eſt fidelitati, qua dicta ſunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra, petit opus ſanctum, qđ ille poteſt ſi vult abſque peccato præſtare, quia nihil aliud petit, niſi fidem iuramento firmatam, quod ille præſtare poteſt ſi vult, credendo in vnum ſolum verum Deum & iurando per illum, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatem iurando per falſos deos. Falſum ergo opponitur, dicendo, q ſi vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, niſi forte obiicientes referant hoc ad irriſoriam iurationem, quaſi idololatra non vt iuramento: ſed vt vana & ſuperſtitioſa iurandi adinuentione, illo vteretur iuramento per Ieſum Chriſtum. Iuxta hunc enim ſenſum, fateor q non admitteretur, non ex defectu Chriſtianorum, ſed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iura D mentum. Sed ex iſta refutatione ſi accideret, non ſequitur, ergo petendum eſſet, vt iurarent per falſos deos, ſed: ergo petendum eſſet, vt iurarent & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur niſi iuramentum, quamuis ſciatur, q iurantes, iniquitatem apponat iurando per falſos deos.

SVMMA.

Non poteſt uir vxoris uotum continentiæ irritare, ſicut uotum abſtinentiæ.

QVARTO quæris ex eiſdem Commen. q. 88. circa art. 8. An ſicut votum abſtinentiæ vxoris, ſic & votum continẽtiæ vir irritare poſſit, ſic vt vxor ſecura ſit atque tuta.

¶ Huic quæſtioni reſpondetur, non eſſe eandem rationẽ de vxoris voto circa abſtinentiam, & circa continentiam quo ad irrita E tionem a viro, quoniam poteſtas irritandi vota vxoris, ſpectat ad virum, quatenus gubernator eſt, & vxor eſt illi ſubdita. Circa actus autem continentiæ, vir & vxor ad paria cenſentur, & propterea non ſpectat ad poteſtatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, niſi quantum ad petitionem debiti, ſecundum quam libere eſt, nec viro ſubditur.

SVMMA.

Sententia excommunicationis iniuſta priuat eccleſiæ ſuffragiis quo ad ſpecialem eccleſiæ intentionem pro illo orantis & ea facientis, non autem quo ad eius communem intentionem pro ſuis membris bona operantis.

Quinto quæris, an ſit mens Sancti Tho in 4. Sent. diſtin. 18. q 2. art. 1. q. 4. prout quidam ſibi imponunt, quòd excõmunicatio iniuſta

iniuſta priuet ſuffragiis eccleſiæ, cuius contrarium in quadem q. ſpeciali noſtre legiſſe dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem reſpondetur, duos eſſe modos, quibus communia eccleſiæ ſuffragia participantur a Chriſti fidelibus. Primus eſt per communẽ eccleſiæ intentionem qua communia ſuffragia pro eccleſiæ membris communiter fiunt. Secundus eſt per ſpecialẽ alicuius fidelis, & præcipue miniſtri eccleſiaſtici intentionem, qua communia ſuffragia diriguntur pro illo particulari, vt quum aliquis dicit, vel fecit dici miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excommunicatio autem iniuſta habet ſuum effectum in priuando ſuffragiis eccleſiæ, hoc ſecundo modo, quia timenda eſt, non ſolum ab excommunicato, ſed ab aliis, ac per hoc alij prohibentur celebrare ſpeciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intellige Diuum Thomam dicentem excommunicationem iniuſtam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniuſte non priuet excommunicatum ſuffragiis eccleſiæ, quia rationabiliter interpretamur communem eccleſiæ intentionem in ſuffragiis communibus eſſe conformem diuinæ diſpenſationi ſecundum veritatem, & non ſecundum apparentiem, aut errorem humanum (deſcendit enim imiterme militans eccleſia a cœlo) conſtat autem quòd excommunicatio iniuſta ex errore humano procedit, ac per hoc ſub communi intẽtione eccleſiæ, qua excommunicati priuentur communibus ſuffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuſte, non enim intendit addere afflictionem afflicto. Et quos cogitur ex humano iudicio excõmunicãdo priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo. Et ſic intelligenda ſunt quæ alibi ſcripſimus, quòd excommunicatio iniuſta non priuat communibus eccleſię ſuffragiis.

¶ Hæc mihi occurrerunt Amantiſſime Pater, ad quæſita tua ſcribenda, quæ ſi ſatisfecerint, gratię referantur Deo, ſin aliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 2. Iunij. 1522.

RESPONSIO XV.

De natura Voti, & unitate numerali peccati, actu exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHariſſime frater, acceptis literis tuis conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubiorũ multis profuturam, ſtatim reſpõdere inter tot occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt. Quomodo ſuſtinetur, quòd votum eſt de meliori bono, ideſt bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum, quandoquidem cognoſcere non ſuam, ſeu alienam, ſecundum ſe malum eſt, & abſtinere ab huiuſmodi, bonum eſt non ſupererogationis, ſed neceſſitatis.

¶ Alterum dubium eſt: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta diſtinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur voluntatis actus.

SVMMA.

Quamquam uotum ſit de meliori bono, poteſt tamen uoti materia eſſe quicquid neceſſario ſeruandum nobis eſt, & ex hoc religioſi uenereis illicitis utentes, agunt contra uotum.

¶ AD PRIMAM dubitationem facile dici poſſet, ꝙ propria quidem voti materia eſt bonum ſupererogationis, communis tamen voti materia eſt etiam bonum neceſſitatis, non quatenus neceſſarium, ſed quatenus voluntarium eſt, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouiſſe habiturum ſe dominum in Deũ. Et multi vouerunt ſe ſuſcepturos Baptiſma, ſeu Chriſti fidem: Gallicanus, & Clodoueus. Et ſi quis voueret ſe non commiſſurum adulterium, ſi contrafaceret, non ſolum adulterij, ſed fracti voti reus eſſet. Vnde religioſæ perſonæ nõ ſolum abſtinentiã a coniugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt, teſtante hoc cõi animi ſermoniſque conceptu ac vſu, credimus namque, & fatemur omnis caſtitatis votum in omni eſſe religione. Conſtat autẽ quòd caſtitas continentiam non ſolum a coniugio, ſed a cæteris venereis ſignificet, & ſic votum caſtitatis non ſolum caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt & reſpicit.

¶ Perſpicacius autem dici poteſt, quòd quia per votum religionis perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius, Dei ſcilicet ſpecialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereo-

F rum a ſe, vt cogitet quæ domini ſunt, ideo non ſolum ſi coniugem de facto accipiet, ſed etiam ſi ad alterius vxorẽ accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committitur, dum perſona diuina violatur. Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatem alterius coniugij. Cognoſci enim a quocũq; non ſuo, omnino ei illicitum erat, nupta tamen non ſolum alterum de facto coniugium contrahat, ſed ſi cuicumque alteri conſenſerit, adulterij rea eſt, propter dictam rationem, quia ſcilicet perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitur ſtat, quòd fides coniugij nõ reſpiciat aut propriam materiã niſi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim perſonæ coniũgi omnino illicitum ee ſe eſt) & tamen cum quecumque perſona alter cõiunx coeat, adulterium committit, ita ſtat quòd votũ religioſi, vt propriam materiam reſpiciat, abſtinentiã a coniugio, & tamen quomodolibet religioſus coeat, ſacrilegium committit. Et vtrobiq; (vt dictum eſt) eadem eſt ratio, quia vtrobique perſona fit al-

G terius quo ad partem generatiuam, et iniuria ſemper fit illi alteri, ſcilicet Deo, vel coniugi. & ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium, ſic votum religionis in omnes actus venereos ſimpliciter.

SVMMA.

Vnus numero peccati actus eſt, quamuis interioris actus uoluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM vero dubitationẽ dicitur, quòd ibi eſt vnum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto plures firmatum.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inſpicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, ſed per quid peccatum ſit vnum vel plu-

H ra. Multi enim actus voluntatis ſunt vnum numero peccatum, vt patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi eſt vna numero deordinatio, ibi eſt vnum numero peccatum. Cum autẽ aliquis actualiter pergit ad occidendum, conſtat quòd in eo eſt actualiter voluntarium deordinatum in ſpecie homicidij, ita quòd & verum eſt, ꝙ hic actualiter peccat in ſpecie homicidij, & quòd voluntas eius eſt actualiter peccans tali peccato, alioquin non voluntate irat ad occidendum. Interrumpendo autẽ interiores actus circa idem non fit noua deformitas: ſed multiplicantur actus voluntatij, ita quòd, quod prius erat voluntarium imperatum, modo eſt imperatum & elicitum: ſed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quòd quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non conſtituit aliud lumen, ſed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis ſecundum ſe conſti-

I tueret lumen nouum, ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis ſecundum ſe conſtitueret nouum peccatum homicidij, regulare quippe eſt, quòd accidens eiuſdem ſpeciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc ſunt, Amãtiſſime frater, quæ mihi circa veſtra dubia occurrunt. Supereſt, vt vnà cũ fratribus tuis tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ 27. Auguſti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu Entis ad M. Franciſcum Ferrarienſem.

K AMantiſſime Pater ex acceptis veſtræ ſolicitudinis literis percepi libellum noſtrum de Analogia nominum vos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſolnique a me familiariter flagitaſtis. Ego autem quàm primum compleui expoſitionem librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cum veſtras recepi) reſpondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deeſſem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, meipſum ſcilicet, quia in Commentariis de Ente & Eſſentia, ſuſtineo vnum conceptũ mentalem repræſentatiuum entis, & in Tract. de Analogia nominum videor hoc negare. Secundum autẽ eſt ad D. Thomã, quoniã ego in præfato libello ſuſtineo Analogũ non abſolui ab his quibus Analogum dicitur, & D. Tho. in q. de Veri. q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia addunt, in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur, quandoquidem ſi ens abſolui non poteſt a naturis rerum, non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM horum, & ſpecialiter primi, recolito, quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiã imago illius

go illius ſiterit, quatenus primo eſſinnatar, ſuper hoc omittit A conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cum vnum proportionabilitata vt ſic, habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in tract. de Analogia nominum, ſed conceptus iſta vnus numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum, eſt vnus Analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnam ſolam naturam, ſed vltra vnam, quam determinate repræſentat (a qua eſt impreſſus) repræſentat implicite cæteras ſimiles illi primo repræſentatæ ſecundum id, non proportionabiliter eſt ſimilis eſt, idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerũ inter ſe, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinẽdo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis oſſis, vt ſuſtinent carnes, eſt ſimilis oſſi & ſpinæ: ſed oſſi determinate, ſpinæ autem im- B plicite, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo Analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum Analogum ſit, vnum hoc pacto habet conceptũ in mente a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimilis vnus numero in mente repræſentans Analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicite. Contingit autẽ hoc, cum intelligens mentalem conceptum, quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quã repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogiã indeterminate, Verbi gratia: Si cõceptus oſſis, eſt os ſuſtinẽs carnes, intelligens loco oſſis ponat quid, & dicat ꝙ ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſte repræſentatur Analogum explicite, implicite autem tantum naturæ fundantes Analogiam. Eſt autem C inter hos duos conceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia: ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat Analogi: ſecundus autem aliqd nominis, neuter tamen perfecte repræſentat Analogum. De quo ſcilicet perfecto ſeu adæquato explicito conceptu Analogi interpretandum eſt, cum a me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, ſed vnum Analogia tantum. Et quoniam cõceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarum (niſi ſint fictitij) quemadmodum in mente cõceptus adæquatus Analogi non eſt vnus, ſed exigit repræſentationem omnium fundantiũ Analogiam, ita ſignificatum Analogi adæquatum & perfectum non poteſt ſic abſtrahi, vt obijciatur, repræſentetur aut concipiat abſque fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obijci dupliciter, imperfecte ſcilicet, vel in vno explicita, in quo cætera obijciuntur indeterminate, vel in nullo explicite, ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. Nec prædicta D contrariantur doctrinæ S.Tho. eius enim primo notum ordine generationis eſt ſecundum conceptum imperfectum, ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſſimum, conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnũ Analogia non ſit vnum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, quod Analogum, compoſitionẽ admixtam. Et vt exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in cõceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ, quatenus eſſe fundat, quod eſt ſimpliciſſimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia. Et ſi in conceptum confuſum, quod eſt, reſolues, quòd etiam eſt ſimpliciſſimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quærunt reſoluere in vnum Analogia, ſicut conſueuit reſolui in vnum, vniuocatione. Ita quòd quærunt in Analogia, quaſi vnum numero terminum, E ſicut in vniuocis, cum tamen terminus in Analogia ſit vnus proportionabiliter tantum. Ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem, ſimplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem abſoluam) ens eſſe primo notum, in quod fit omnis reſolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum adæquatumq; conceptum non abſtrahit a naturis prædicamentalibus, ſicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiã. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertatur ſecundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: ſed prolixior fui acutiſſimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 17. Februarij. 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniuſto raptis, ad Fratrem Thomam Regußinum ordinis Prædicatorum.

Dilecte fili piis precibus tuis ſatisfacere volens, conſideraui in literis tuis quæſtionem diſtinctam in quinque articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniuſto. Primus eſt, an huiuſmodi rapta etiam difficillime reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem reſpondetur negatiue, quia nec veri domini (quamuis non poſsint recuperare res ſuas) abdicauerunt a ſe dominium illarum, nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiuſmodi conſurgit, vt in thaſauris, & ſimilibus. Diſtinguendum tamen eſſe inter rem & rem, videmus Romæ, quõ feræ, veſtes, & id genus reliqua publice expoſita, Ro- B mæ nullum inuenientia dominum, quia nullus ſcit diſcernere feras ſuas ab alienis (quum etiã vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens, & licite emuntur publice. Dixi, per accidẽs, quia diſcernere nemo poteſt cuius fuerint, & publice ac promiſcue quilibet emit, quãuis non dubitetur, ꝙ pars direptionis Romanæ fuerint, hæc enim ſigna derelictiõis ſunt.

¶ Secundus eſt, an rapta a prælatis, poſsint licite emi poſt diẽ ſeu certũ tempus, vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem reſpondetur negatiue in foro cõſcientiæ, quãuis ciuiles leges impunitatẽ cõcedunt ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroq; articulo eſt, quia emitur res aliena ſine conſenſu veri domini.

¶ Tertius eſt, an in huiuſmodi caſibus in ementibus ſcienter tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: itaquòd ementes pro ſua totaliter vel principaliter vtilitatẽ, ſint malæ fidei poſſeſſores: ementes autem pro domini principaliter emolumento, recte faciant, pretiumque repetere poſſint. Ad quem reſpondetur, quòd per ſe loquendo nulli licet emere rem C alienam ſine conſenſu veri domini: & ſi quis emit, etiam bona fide, tenetur ad reſtituendum rem emptam, quam habet vero domino: nec poteſt pretium ſolutum petere a vero domino: quia tenetur ad reſtitutionem non ratione iniuſtæ adeptionis, ſed ratione rei alienæ, quæ apud ipſum eſt. Nec hoc eſt vertendum in dubium loquendo per ſe, & proprie. Dico autem, proprie: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiuſmodi aliena non licet: redimere autem licet: ſed redimit is ſolus, qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius: vnde nõ redimit, niſi qui perſonam veri domini induens, ſignificaturus eſt vero domino, vt rem ſuam recuperet redemptionis pretio ſoluto. Nec ſolũ licet, ſed pium eſt redimere viliori pretio huiuſmodi res. Emere autem proprie & per ſe non licet. Dico autem per ſe: quia per accidens poteſt eſſe licitum. Vt ſi cognoſcam res raptas fuiſſe conſanguinei mei, impotentis redimere & deſtituti omni ſpe recuperandi res ſuas, & præſumens gratum eſſe conſanguineo meo, ꝙ D ego fruar rebus ſic irreparabilibus, emam illa. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non eſt certa.

¶ Quartus eſt, an dictum cuiuſdam doctoris dicentis ſic, probabiliter credo, quòd taliter emens, paratus reddere vero domino, ſi comparuerit, credens tamen quòd non comparebit: & conſequenter ſperans pro ſe rem habiturum, non peccat: quia veriſimiliter poteſt de veri domini voluntate præſumere ſi ſit in cõſcientia tutum, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis reſponſio, ſcilicet quòd nec per ſe eſt licitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad reſtituendum vero domino ſine pretio, quamdiu res eſt apud eum: nec ipſa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi eſt, quòd res eſt aliena) nec per accidens apparet aliquid ſpeciale excuſans adeptionem: quoniam communia tãtum proponuntur in articulo.

¶ Quintus eſt, an emat recte quis ex pietate calices & huiuſmodi ſacra, dedignatus, quòd remanent apud infideles, daturus propria authoritate ex occurrenti Eccleſiæ, habito pretio. Et huic ad- E iungitur, an dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſtante notitia regionis, puta Vngariæ. Ad quem reſpõdetur, ꝙ hoc eſt vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licite quis hæc redimat de manibus infidelium, redditurus, etſi non illi Eccleſiæ cuius dominæ, quæ neſcitur, attamen eccleſiæ Chriſti, ſignificando Eccleſiæ, cui datur vt quantum in ſe eſt, & publicet, & teneat pro Eccleſia, cuius erat, & eſt reſtituto pretio redẽptionis. Et quãuis non cenſenda ſit Eccleſia omnino ignota, cuius regni fuerit: eſt tamen maior præſumptionis locus ex hac religioſa cauſa vni Eccleſiæ de alia, quam mihi de conſanguineo meo: quoniam vnica domus eſt vniuerſa per orbem ſparſa Chriſti Eccleſia. Hæc ſunt fili chariſsime, quæ mihi occurrunt reſpondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris. 1529.

Primi Tomi opuſculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xiſti, finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM
THOMAE DE VIO CAIETANI,
CARDINALIS SANCTI XISTI,
CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI
TRACTATVS.

1 *De Conceptione beatæ Virginis.*
2 *De Eucharistiæ ſacramento.*
3 *De celebratione Miſſæ.*
4 *De valore orationū dictarū ab audictib' Miſſā in die feſto.*
5 *De præcepto eleæmoſynæ.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambiis.*
8 *De vſura.*
9 *De ſimonia.*
10 *De vſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De voto.*
12 *De ſolutione malefici ad hoc parati.*
13 *De ſpaſmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS de Conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leonem decimum Pont. Max. in quinque capita diuiſus.

1 *De duplici via diſcernēdi ea q̄ fidei ſūt, uel ei aduersātur.*
2 *Quæſtio de cōceptione, qūo nō ſit de neceſſario credēdis.*
3 *Quæ de conceptione ſententia fidei aduerſetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali conceptam, quàm probabilis exiſtat.*
5 *Quantum valeant argumenta, quæ tenent oppoſitum.*

CAPVT I.

De duplici via diſcernendi ea quæ fidei ſunt, uel ei aduerſantur.

FAeſtum fœlixque ſit Leo x. Pont. Maxime, q̄ de ſupremo poteſtatis tuæ opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiunculæ cauſa ſeſe obtulit. Definitio ſecretorum Chriſtianæ fidei, quæ noſſe ſoli Deo natura conuenit, in medium venit, propoſitum eſt vt decernas in Lateranenſi ſynodo, vtrum Deus beatiſſimam Virginem Mariam a peccato originali præſeruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt ſcribenda. Primo, viæ decernendi ea quæ ſunt fidei, modique, quibus aliquid eiuſmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta ſingulos modos per vias ipſas ſermonis greſſus dirigentur.

¶ Duæ ſunt viæ, quibus decerni poteſt religioni Chriſtianæ q̄d credendum ſit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria eſt diuina reuelatio facta in primis auctoribus ſacræ Scripturæ, contenta in Canonicis libris Bibliæ, traditionibuſque Apoſtolorum in Symbolo & aliis, quæ conſtet eccleſiam per Apoſtolos ſuſcepiſſe, vt ſacramenta. Reuelatio deinde facta apoſtolicæ ſedi, ſiue cum ſynodo, ſiue ſine ſynodo. Hæc enim differentia ad ſolennitatem, & congruitatem ſpectat iudicij apoſtolici de his quæ ſunt fidei, & non ad neceſſitatem, vt vniuerſe teſtatur eccleſia. Hæreticos indubie tenens, qui ab apoſtolica ſede damnatam hæreſim ſectantur. Reuelatio demum facta ſacris doctoribus, his præcipue, quorum & vita & doctrina approbata eſt ab eccleſia. Sed eſt inter hæc diſtantia multa, quia reuelationi contentæ in ſacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tamquam neceſſariis, ita q̄ ſe hæreticū comprobat quicumque pertinaciter alteri horum aduerſatur. Reuelationi autem factæ ſanctis aliis, quorū doctrinam eccleſia ſuſcipit, tamquā probabilibus inhæremus. vt D. Auguſtinus, Thomaſque ſcripſerunt, & magiſtra rerum ex pe-

G rientia continuo teſtatur. Nec refert in ſacra ſcriptura & aliis, an aliquid ſit reuelatum explicite (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiuſmodi) an implicite, vt ſunt omnia illa quorum oppoſita non poſſunt ſuſtineri cum veritate ſacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide ſcimus, niſi q̄ ingenio, labore, ratione, & intellectu opus eſt, vt manifeſtentur hæc quæ implicite dicuntur contineri eſſe neceſſario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit, vt in iſtiuſmodi rebus antequam cōſtet quid neceſſario connexum ſit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuique liceat quod rationabilibus ſibi videtur amplecti, ſine pertinacia tamen. Et hinc rationibus locus datur ad ea quæ ſunt fidei, vt ſcilicet afferantur rationes oſtendentes conſona, aut diſſona eſſe fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea quæ ſunt fidei non ex ſolo naturali lumine, ſed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis con-
H tentam reſoluere. Et ideo non ratio, ſed diuina reuelatio, non cuicumque, ſed prædictis facta eſt, cui fides noſtra innititur, & ſecundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum eſt. Extraordinaria vero via, qua poteſt aliquid decerni in fide, eſſet, ſi miraculo, quod vere miraculum eſſet, Deus atteſtaretur aliquid ad fidem ſpectans. Sed hic eſſet opus cautela magna, tum ex parte operum mirorum, quoniam Angelus Satanæ transfert ſe in Angelum lucis, & ſigna & prodigia facere multa poteſt, quę nos vere miracula e ſolo Deo factibilia putaremus, vt opera ſunt terræ, & elementorum, & ſimilium. Vnde & Antichriſtus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt ſi fieri poſſet, etiā electi fallerentur. Tum ex parte illuſionum, vt contingit in præſtigiis, tum quia ſigna teſte Apoſtolo 1. ad Corin. c. 14. & beato Gregorio in Homilia 10. data ſunt infidelibus, non fidelibus, eccleſiæ vero tamquam fideli, non infideli data eſt reuelatio prophetica & apoſtolica. Vnde via ſignorū etſi eſt a Domino data, Marci vlt. propter infideles & ab eccleſia approbata quo ad fidē
I perſonalem, ſcilicet dicentes ſe miſſum a Deo, vt in ca. ex iniuncto. extra de hære. tamen niſi coram Romana eccleſia euidentiſſima fieret, verum & indubitatum non mirum, ſed miraculum, expreſſe ad teſtificandum hoc eſſe verum, nō deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio eſt, quia habemus a Deo ordinariam viam decretorum fidei, in tantum, vt ſi Angelus de cælo oppoſitum huius ordinariæ viæ diceret, nō eſſet ei credendū, vt Apoſtolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab eccleſia ſuſcipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quę tamen maxime autentica ſunt, quum humano teſtimonio innitantur (eorum ſcilicet qui teſtantur) nō omnino certa ſunt, quia ſcriptum eſt. Omnis homo mendax, licet ſint certa more humano, fidei autem Chriſtianæ certitudo non humano more certa eſſe debet, ſed infallibile omnino debet habere teſtimonium, quale nullus homo, ſed ſolus Deus præſtare poteſt. Vnde & Petrus Apoſtolus cæleſtis vocis in transfiguratione Domini a ſe auditæ proprio teſtimonio tamquam humano vtens, ſubiungit. Et habemus firmiorem pro-
K pheticum ſermonem, ſubiungendo, q̄ non voluntate humana prophetia allata eſt, diuino ergo teſtimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter ea fidei.

¶ Ex dictis autē patet, non ſolum decernendi viæ duplex, ſed & modus duplex, quo credendum eſſe decerni poteſt. Nam quædā decernuntur credenda tamquam neceſſario credenda, ita quòd contrarium ſentiens eſt hæreticus, quædam vero tamquā probabiliter & pie credenda, ita quòd contrarium ſentiens non eſt hæreticus, vt de aſſumptione beatæ Virginis cū corpore, & ſanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiuſmodi communis eccleſiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem, quare omnis via tam ordinaria, quam extraordinaria decernendi ea, quæ ſunt fidei, ſola reuelatio diuina eſt, in promptu eſt, quia ſcilicet ea, quæ ſunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex ſolo diuinæ voluntatis beneplacito dependent iſtiuſmodi ſingularia, Scriptū eſt autem, quòd quæ ſunt hominis, nemo nouit niſi ſpiritus hominis, & quæ ſunt Dei, nemo nouit niſi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

Caput

CAPVT II.

Quæſtio de conceptione quomodo non ſit de neceſſario credendis.

DIctis autem vijs, incedendo, vt propoſitum deinde fuit, manifeſtatur primo, quòd neutra pars quæſiti vt in dubium vertitur, eſt neceſſario credenda. Et ratio eſt, quia neutra in ſacra Scriptura certisque fidei dogmatibus neceſſarijs explicite habetur, & vtraque pars ſuſtineri poteſt, cum veritate ſacræ Scripturæ reliquisque neceſſario creditis a Chriſti fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem a peccato originali mundatam, certum eſt quòd fidei conſonat, tum quoniam vniuerſales propoſitiones de peccato originali in omnibus pure hominibus in ſacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuerſali redemptioni Chriſti in ſacra Scriptura traditæ conſonat, tum quoniam innumera ſacrorum Doctorum & Sanctorum multitudo hanc partem explicite tenuit, vt infra patebit. De parte autem altera, credente ſcilicet beatam Virginem præſeruatam a peccato originali, licet quidam ſcripſerit, quòd contrariatur ſacræ Scripturæ & determinationi Eccleſiæ, quidam autem quòd non: mihi tamen theologorum minimo diſtinguendum videtur circa ſenſum huius opinionis. Nam poteſt dupliciter intelligi. Primo, vt beata Virgo ſit præſeruata totaliter a peccato originali, ita quòd fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum ſpectantibus. Secundo, vt beata Virgo ſit præſeruata a ſola macula peccati originalis per infuſionem gratiæ perſonalis. Eſt autem inter iſtos duos ſenſus maior diſtantia, quàm inter cælum & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non ſolum macula originalis peccati contrahitur, ſed in primo inſtanti, in quo anima rationalis creando infunditur & infundendo creatur, prius ſecundum naturæ ordinem caro ſeu materia, cui anima infunditur, eſt infecta: vtpote genita ex commiſtione vtriuſque parentis, & propterea anima, quę infunditur illi carni, contrahit maculam in ſeipſa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: namque ſolam maculam ex carnis infectione contrahit perſona in vtero genita, ſed multa alia. Reatum clauſæ cæli ianuæ, fomitem peccati, & pęnam mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima, eſt, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, ſed ratio contracti in propria perſona debiti, quòd contrahatur in anima rationali ſua peccatum originale, & ſecundum maculam, & ſecundum reatum pęnarum ſpiritualis & temporalis, immo eſt talis carnis infectio peccati originalis initium coexiſtens in perſona, quæ tunc ſimul concipitur, & concepta eſt. Quocirca, poſitio dicens, beatam Virginem præſeruatam totaliter a peccato originali, dicit ipſam non contraxiſſe carnem ſuam infectam: ac per hoc non ſolum ſine macula peccati conceptam, & reatibus, & fomite: ſed etiam ſine debito in propria perſona habendi hæc. Poſitio vero dicens beatam Virginem præſeruatam ſolum a macula peccati originalis, & iis quæ a macula ſunt inſeparabilia (vt eſt reatus æternæ pęnæ damni) non negat beatam Virginem carnem habuiſſe infectam: ac per hoc in propria perſona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: ſed præſeruante Dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clauſæ ianuæ vitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pœna, ſcilicet mortis erat naturæ ex parte carnis: illa ſcilicet clauſæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis: quia ſcilicet Chriſtus adhuc non aperuerat per ſuam mortem ianuas paradiſi clauſas per originale peccatum, & ſimiliter fomes ex parte carnis ſe tenet.

CAPVT III.

Quæ nam de conceptione ſententia fidei aduerſetur.

INter has igitur opiniones, hæc mihi videtur quo ad fidem differentia, quòd poſitio dicens beatam Virginem eſſe præſeruatam a peccato originali & reatibus, &c. eſt contraria fidei catholicæ, quoniam repugnat his quæ in ſacra ſcriptura & alijs documentis fidei certis & neceſſarijs continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, quòd Chriſtus eſt mortuus pro ipſa, & quòd ipſa eſt mortua morte peccati: quoniam in ſacra Scriptura habetur iſta conditionalis, Si Chriſtus eſt mortuus pro omnibus, omnes mortui ſunt: vt patet ſecundæ ad Cor. 5. c. Conſtat enim quòd omnis conditionalis vera eſt neceſſaria, & quòd a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, valet argumentum. Formata ergo ratione, clare apparebit, Scripturam eſſe falſam, & fidem noſtram procedēdo ſic: Si Chriſtus eſt mortuus pro omnibus, omnes mortui ſunt: ſed per iſtam poſitionem, Non omnes mortui ſunt, quia beata Virgo non eſt mortua morte peccati: ergo Chriſtus non eſt mortuus pro omnibus: quod eſt manifeſta hæreſis. Nec poteſt hic locus gloſſari, quòd

A Omnes, diſtribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & ſimilia: quoniam conſtat, quòd in hac propoſitione illud ſignum, Omnes, diſtribuit pro omnibus ſine vlla exceptione: quoniam hæreticum conſtat eſſe, dicentem Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus ſine vlla exceptione. Nec etiam poteſt negari, quin de morte peccati ſit ſermo in conſequenti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apoſtoli, concludendo, dicit hæc verba: Conſequens ergo eſſe voluit, vt omnes intelligantur mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo nō in corpore, reſtat vt in peccato mortuos eſſe omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, nemo neget, nemo dubitet, niſi qui ſe negat aut dubitat eſſe Chriſtianum. Hæc illa. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Chriſtum non mortuum eſſe pro ipſa, ſuſtineri iudicio meo non poteſt. Et ne longius protrahatur, hoc oportet ſummaria ante oculos habere, quod iſtæ quinque propoſitiones ſunt omnino confitendæ, ſcilicet, Chriſtus mortuus eſt pro beata
B Virgine. Beata Virgo eſt aliquo modo mortua morte peccati. Beata Virgo eſt reconciliata Deo per Chriſtum. Beata Virgo eſt redempta per Chriſti mortem aditum habuit paradiſi apertū. Quibus adducuntur aliæ aut per ſe notæ (ſcilicet quòd omnis reconciliatus fuit inimicus, & quòd beata Virgo mortua eſt morte temporali) aut determinata per Eccleſiam, ſcilicet omnis homo redemptus a Chriſto fuit vere captiuus, & mors eſt pœna peccati originalis. Primam enim harum refert Auguſtinus ad portam de origine animæ a Papa Zozimo decretam, dicens, In epiſtola Zozimi ſic legitur: Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec redemptus dici poteſt, niſi qui vere per peccatum fuit ante captiuus, ſicut ſcriptū eſt, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Et ſubdit, In his verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua atque fundata certa & clara eſt fides catholica, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano. Hæc ille. Secundam vero, ſcilicet quòd mors eſt pœna peccati originalis, conſtat decretam eſſe a concilio Mileuitano: vt patet de conſe.
C diſtinct. 4. ca. placuit. Vnde patet, quòd diſtinctio illa de redemptione præſeruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata eſt, per Romanæ Eccleſiæ determinationem: quamuis ſanctus Bernardus ſuper canticis ſermone 22. illam vſurpauerit quo ad angelos. Sunt & aliæ vniuerſales propoſitiones certæ & indubitatæ, ſcilicet per vnum hominem peccatum tranſijt in omnes, & per peccatū mors, ad Rom. 5. & Omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quiſquis hominem aliquem eſſe putat, cui neceſſaria nō fuerit remiſſio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius eſt ſacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iuſtitiæ. Et ſolus Chriſtus habuit ſimilitudinem carnis peccati. Et aliæ huiuſmodi, quæ aut nullo modo, aut vix poſſunt ſaluari ab huiuſmodi opinione, ſi tamen opinio nominanda eſt, cum videatur manifeſtus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in Extrauaganti, graue nimis: de hac poſitione ſe impediuit, ſed ſolum de præſeruatione beatæ Virginis a macula peccati originalis, vt expreſſe patet legenti illam. Damnanda ergo videtur
D ſpecialiter poſitio, quæ aſſereret beatam Virginem totaliter præſeruatam a peccato originali, vt ſcilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc ſciam hoc tenuiſſe.

¶ In ſecundo autem ſenſu intellecta opinio de præſeruatione beatę Virginis, ſcilicet quòd præſeruata eſt a macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in propria perſona illius maculę, nec a fomite & pœnis, non eſt contraria ſacrę Scripturę, nec determinationi Eccleſiæ, nec aliquibus neceſſario creditis, quoniam beata Virgo pręſeruata ex ſpeciali præuentione gratiæ a macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, nō eſt extra latitudinem mortuorum, inimicorum, indigentium remiſſione peccatorum, captiuorum, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti & clauſuræ cęli. Et conſequenter non eſt extra latitudinem eorum pro quibus Chriſtus mortuus eſt, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Chriſti mortem in vitam æternam animæ & corporis.
E Et in promptu ratio eſt: quia ex eo quòd habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat ſuo remedio per incarnationem & mortem Ieſu Chriſti exhibendo. Et ex eo quòd in propria perſona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati immo initium, vnde redundare in animam ſuam debebat originalis peccati macula, gratia illa, quę præueniendo ſanctificauit eam, ligando etiam fomitem, habuit rationem gratiæ mundatiuę, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans namque animam a macula non actualiter habita, ſed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non eſt extra latitudinem liberantium a peccato, mundantium a ſorde, redimentium a captiuitate. Neque enim vno modo tātum quodlibet horum dicitur: ſed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus non ſolum qui totaliter in captiuitatem eſt redactus: ſed qui cœpit in ſui aliqua parte duci in captiuitatem, & obnoxius eſt captiuitati. Et ſimiliter dicitur mors peccati, non ſolum ipſa actualis mors, ſed debitum & initium in propria perſona habendi illam. Et ſimiliter dicitur a peccato originali mundatus, non ſolum qui a contracta actuali macula mundatus

datus eſt: ſed qui a macula quidem in debito & initio in propria
perſona fundato, & reliquis tot qualitatibus peccati originalis
actualiter contractis mundatus eſt: & ſic de alijs. Nec putet quiſ-
quam de mea hæc phantaſia me proferre: ſed videat diuum Tho-
mam in Prima ſecundæ, quæſtione 81. art. 3. (vbi inter alia tractat
etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum tranſijt in
omnes, & per peccatum mors) ſuſtinentem quòd per mortem ſuf-
ficit intelligere debitũ ſeu reatum in propria perſona mortis, quã-
uis numquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quòd
cum Apoſtolus duo ſimul dicat (ſcilicet quòd in omnes peruenit
peccatum & mors) ſicut ſecundum, ſcilicet mors ſufficienter ſalua-
tur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria perſo
na, ita & primum ſcilicet peccatum, ſaluatur exponendo peccatum
in actu, vel in debito in propria perſona. Dixi autem toties in pro
pria perſona: quoniam ſi debitum aut initium peccati originalis
non poneretur proprium illius, qui concipitur ſed commune, tam
non ſaluaretur, quòd illa perſona eſſet mortua, redempta, reconcilia-
ta, &c. Nec eſſet formalis differentia inter errorem Iuliani contra
quem ſcribit Aug. ponentis per gratiam redemptionis Christi fi-
lios Christianorum præſeruatos a peccato originali, quod habe-
bant in debito communi: ſed eſſet materialis differentia, quia ille
gratiam præſeruationis communem Christianorum filijs poſuiſſet,
hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifeſte in
hac poſitione ſingularis prærogatiua Ieſu Chriſti, quòd ſolus con-
ceptus eſt ſanctus, & non in carne peccati, ſed in ſimilitudine car-
nis peccati: non ſolum ea ratione, quia ipſe ex vi, ſeu natura ſuæ cõ-
ceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, ſanctus naſcebatur (iux-
ta verbum Gabrielis ad beatam Virginem, Quod ex te naſcetur,
ſanctum) ſed etiam quia beata Virgo concepta eſt cum carne in-
fecta, ſed cum anima ſancta ex gratia impediente redundantiam in
fectæ carnis in maculam animæ. Saluantur & omnes vniuerſales
propoſitiones in Scriptura & Eccleſiæ determinationibus, vt facile
puto apparere exercitatis ingenijs ex dictis. Nec obſtat dictis ſi
obijciatur quòd reatus & fomes dicti conſequuntur infectam carnem
mediante macula in anima: ac per hoc ſi macula non eſt ſubſecuta,
nec iſta ſunt ſecuta, immo videtur quòd ſine maculæ incurſu, iniu-
ſte anima rea remaneat: cum pœnæ iſtæ propriæ culpæ originalis ta
men ſint pœnæ. Hoc inquam non obſtat, quia mediatio maculæ, li-
cet ſit ordinaria, non tamen eſt ſic neceſſaria, vt impedita macula
oporteat impeditam eſſe conſecutionem aliorum: ſufficit enim, quòd
omnium horum communis ſit radix, ſcilicet infecta caro: ſit in inſtan-
ti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec eſt iniuſtum, quod
habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incur-
ſus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam
extra propriam culpam originalem omnino non eſt, qui in pro-
prio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc ſenſu prædicatur hodie beata virgo præſer-
uata a peccato originali ab his qui dicunt ipſam ſine originali pec-
cato conceptam (ita quòd per peccatum originale intelligunt ma-
culam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, ſeu extrauagan
ti Sixti quarti, edita in fauorem huius opinionis de præſeruatione
a macula originalis peccati: & ex ſtudio Scoti in 3. Sen. diſt. 3. q. 1.
ad hoc tendentis, vt a culpa offenſa, inimicitiaque, animam beatæ
Virginis in conceptione præſeruaret: a qua pueri tunc per baptiſ-
mum, & olim per circũciſionem liberi ſunt effecti. Et ex defenſo-
ribus Franciſci de Matronis in 3. Sen. diſt. 3. q. 2. in quibus conatur
ſaluare ſanctitatem formaliter, cuius ſola eſt anima ſuſceptiua in
beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale)
idcirco, cum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virgi-
nis erit reliquus ſermo, an mundata, an præſeruata fuerit ab origi-
nali peccato, de ipſa macula originalis peccati intelligẽdus eſt. Quo
circa coercendæ ſunt prædicatorum linguæ, ſcriptorumque manus
in hac quæſtione, & neutram debẽt damnare partem vt erroneam,
vt fidei, vt ſacræ ſcripturæ, aut Eccleſiæ determinationi cõtrariam:
ſed ſobrie ſcribere & loqui debent, & non plus ſapere, quàm opor-
tet, iuxta Apoſtolicæ ſedis præceptum a Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali peccato conceptam, quàm probabilis exiſtat.

CVM igitur Neutra pars ſit neceſſario credenda, oportet vi-
dere, an altera, an vtraque ſit probabilis. Quòd enim pars illa
quæ tenet beatam Virginem eſſe a peccato originali mundatam,
probabilis ſit, ex eo patet quòd tot ſancti doctores in Theologia, &
in iure canonico, qui ſcripſerunt, hanc partem non in communi,
ſed in ſingulari nominatim de beatiſſima Virgine Maria loquen-
tes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim ſanctos in ſuis lo-
cis afferre cenſui, ita vt eorum non ſolum nomina & loca, in qui-
bus hæc ſcripſerunt, ſed verba afferantur, Occurrunt ergo quin-
decim Sancti.

F Sãctus Auguſtinus ſuper Pſalmum 34. dicit, Adam eſt mortuus,
propter peccatum, Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum.
caro autem Domini ex Maria mortua eſt propter delenda peccata
Et in libro ſecũdò de Baptiſmo paruulorum dicit, Solus ille homo
factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec ſum-
pſit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in li. 10.
ſuper Geneſim ad literam dicit, Corpus Chriſti quamuis ex carne
fœminæ aſſumptum ſit, quæ de illa carnis peccati propagatione cõ
cepta fuerat: tamen quia non ſic in ea conceptum fuit, quomodo
fuerat illa concepta, ideo ipſum non fuit caro peccati, ſed ſimilitu-
do carnis peccati. Sanctus Ambroſius ſuper, Beati immaculati, di-
cit. Venit Dominus Ieſus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat
obnoxia, malitiam virtutis exercuit.
Sanctus Ioannes Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicit, Quam
uis Chriſtus non eſſet peccator, naturam tamen humanam de pec
catrice ſuſcepit.
Sanctus Euſebius Emiſſenus epiſcopus in ſecundo ſermone Na
tiuitatis Dñi, qui incipit, Noſtis chariſſimi, ait. A peccati originalis
G nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipſa genitrix Redẽptoris.
Sanctus Remigius ſuper Pſalmum, Deus Deus meus reſpice, di-
cit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita
vt ex ea conciperetur ſine peccato homo Chriſtus Ieſus.
Sanctus Maximus in ſermone de Aſſumptione beatæ Virginis
dicit. Beata Virgo glorioſa fuit in vtero matris ſanctificata ab om-
ni contagione originalis culpæ antequam naſceretur, & per Spiri-
tumſanctum mundata.
Sanctus Beda in homilia ſuper Miſſus eſt (& habetur in gloſſa
ordinaria) dicit, Spiritusſanctus ſuperueniens in Virginem, men-
tem eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit, & ab omni æſtu con-
cupiſcentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.
Sanctus Anſelmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Li-
cet ipſa Chriſti conceptio munda ſit, Virgo tamen ipſa vnde aſ-
ſumptus eſt, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit
eam mater eius.
H Sanctus Bernardus in Epiſtola ad Lugd. dicit, Beata virgo poſt
conceptum in vtero iam exiſtens, ſanctificationem accepiſſe credit,
quæ excluſo peccato ſanctam fecerit natiuitatem, nõ conceptioné.
Sanctus Erardus epiſcopus & martyr in ſermone natiuitatis bea
tæ Virginis dicit, O ſęlix puella, quæ concepta in peccato purifica
tur ab omni peccato, & filium concipit ſine peccato.
Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in ſermone de
natiuitate beatę Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris
a peccato per gratiam ſanctificata, & ſine peccato nata.
Sãctus Thomas de Aquino in Tertia Parte, quæſt. 27. art. 2. dicit,
Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum,
originale peccatum contraxit.
Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. Senten. diſt. 3. q. 1.
art. 2. dicit, Dicendum eſt, quòd beata Virgo fuit concepta in pec-
cato originali, & quòd eius ſanctificatio ſubſecuta eſt peccati origi
nalis contractionem. Hic modus dicendi eſt communior, & ratio-
I nabilior & ſecurior. Communior, quia fere omnes id tenent. Ra-
tionabilior, quia eſſe naturæ præcedit eſſe gratię, &c. Securior, quia
magis conſonat fidei, pietati, & ſanctorum authoritati, &c.
Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in ſermonum ſuorum
opere tertio incipiente, Ignis a facie eius exarſit, in tractatu de bea
ta Virgine, ſermone quarto, incipiente, Sicut ſol oriens mundo, di-
cit, Tertia fuit ſanctificatio maternalis, & iſta remouet culpam ori
ginalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum
tam mortaliter, quam venialiter, & hęc fuit in Virgine matre.
Sanctus Vincentius confeſſor in ſermone de conceptione Virgi
nis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, ſed
eadem die & hora ſtatim poſt animationem fuit per ſanctificatio-
nem a peccato contracto mundata.
¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum do
ctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conce-
ptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris
K domini Ioannis de Turre Cremata, & magiſtri Vincentij de Ca-
ſtro nouo, de conceptione Beatę Virginis compilatis, vnde ſumpta
ſunt, inueniri quilibet poteſt.
¶ Hi ſancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem cre-
dentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.
ET Quia authoritates iſtę, non de humano genere, aut Chri-
ſtianis in communi, ſed de beata Virgine in indiuiduo expreſſa lo-
quuntur, ideo gloſſa illa, qua Sanctorum authoritates intelligen-
dę dicuntur in lege cõi, & non de priuilegio ſingulari, locũ hic nul
lum habet, tum quia gloſſa huiuſmodi de lege communi aut priui
legio locum habere poteſt, quando eſt ſermo in communi, ſeu vni
uerſali (propter quod non attuli vniuerſales propoſitiones Sancto
rum, ſolum Chriſtum a peccato originali excipientium) ſed qñ eſt
ſermo de aliquo ſingulari indiuiduo nominato, locum non habet
gloſſa, quòd intelligatur de lege communi: niſi hoc (ſcilicet ſermo-
nem eſſe, quantum eſt ex lege cõmuni) ſpecificetur, vel ex ignorã-

tia aut maliuolentia, aut diſſimulatione hoc procedat, quæ omnia longe a Sanctis, & eorũ authoritatibus allatis eſſe cõſtat. Tum quia ex eo quòd ſancti & doctores beatam Virginem in particulari explicant, ſubiacere legi cõmuni in conceptione cũ peccato originali, & excipiunt ipſam beatam Virginẽ a communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipſam ex priuilegio ſanctificatã in vtero) cõſtat quòd ſancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia ſcrutati nullum de præſeruatione eius a macula originalis peccati priuilegium admiſerunt.

¶ Excludunt quoque dictæ authoritates gloſſam aliam, ſcilicet de facto, vel debito, vel (& in idem redit) quantum eſt ex ſe, vel ex cauſa extrinſeca. Quaſi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurrerit peccatum originale non de facto, ſed de debito, hoc eſt, quia debuit contrahere originalem maculam, ſed non contraxit de facto, ſimiliter quòd quantum eſt ex ſe, beata Virgo contraxiſſet peccatũ originale, ſed de facto non cõtraxit ex cauſa extrinſeca, Deo, ſcilicet præſeruante per ſuam gratiam. Hanc, inquam gloſſam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum eſt e a ſe, eſt conditio ſecundũ quid aut diminuens, quoniã habens aliquid quantũ eſt ex ſe, uel de debito, nõ habet illud ſimpliciter & abſolute, ſed ſi ſolum ex debito habet, ſecundũ quid habet, & ſi ſolum quantum eſt ex ſe habet, non habet illud, ſed oppoſitum illius. Sancti autem & doctores dicunt, quòd beata Virgo habuit peccatum originale ſine vlla conditione ſecundum quid, aut diminutione, ac per hoc ſimpliciter & abſolute. Tum quia non deerant vocabula ſanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipſum explicarent. Tum quia petendum eſt ab iſtis, ſi verba iſta, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & ſimilia, non explicant quòd ipſa de facto contraxit originale peccatũ, quibus verbis vti debebant ſancti & doctores ad hoc explicandũ. In his nanque explicatur perſona beatæ Virginis nominatim, vt ſubiectum originalis peccati, explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly cõcepta eſt, contraxit & ſimilia, quid vltra debuit apponi? Et ſi iſta hoc non ſignificant, conſequens eſt, vt dicentes oppoſitum, ſcilicet beatã Virginem non eſſe conceptam in peccato originali, non ſignificãt hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ ſunt huiuſmodi non extorſiones, ſed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictæ authoritates gloſſam de cõceptione ante infuſionem animæ vel in ipſo inſtanti infuſionis animæ, quaſi Sancti & doctores intendant, ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infuſionẽ animę, & non quo ad conceptionem in infuſione animæ. Tum quoniam ſancti & doctores ita loquuntur de conceptiõe beatæ Virginis in peccato originali, ſicut de conceptione aliorum hominum per commixtionẽ ſeminũ genitorum, cõſtat autem quòd ſermo ſemper eſt de conceptu in infuſione animæ, ergo. Tum quoniam ante infuſionem animæ nõ habet locũ peccatũ originale, quoniã ſine anima rationali nõ inuenitur culpa originalis. Tum quia loquuntur de Beata Virgine, conſtat autem quòd ante infuſionem animæ nõ erat beata Virgo, Reſtat ergo vt ſola illa ſtultitia pro gloſſa Sanctorũ & antiquorum doctorum admiſſione digna ſit, ſcilicet ſi Sancti & priſci doctores nunc eſſent, dicerent oppoſitum. Hanc ergo gloſſam ita veram putauerim, quemadmodum verũ puto, quòd ſi Chriſtus nunc in terris conuerſaretur, mutaret doctrinam fidei ſuæ vt conformaret ſe populis, &c. Stant igitur ſolidæ allatæ Sanctorum & doctorum authoritates ad ſuſtinendum beatam Virginem conceptam eſſe in peccato originali. & propterea rationabilem probabilemq; eſſe partem illam conſtat.

CAPVT V.

Quantum valent argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuiſſe præſeruatam.

ALTERIVS autem partis (ſcilicet quòd beata Virgo præſeruata eſt de ſpecialiſſima gratia a macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem, ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione ſynodi, ex cultu eccleſiaſtico, ex indulgentia conceſſa, ex communitate ſequacium, ex ſcandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ ſigillatim examinanda ſunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam Virginem eſſe præſeruatam, ſunt numero infiniti, ſi ad modernos ſpectemus, Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt, vt Scotus, Franciſcus de Maironis. Et Beatę Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præſeruatam eſſe ab originali peccato.

Sed hæc probabilitas valde exigua eſt, tum quia eſt contra tot Sanctos, & nullus eſt inter iſtos Sanctos. Sanctæ autem Brigidæ e regione ponitur ſancta Catharina de Senis, quæ dixit ſibi reuelatum eſſe oppoſitum, vt refert Archiepiſcopus Florentinus in Prima parte Summæ ſuæ titulo ſeptimo, capitulo ſecundo, circa finem.

A Et maiori fide digna videtur Sancta Catharina, quia canonizata eſt ſicut cæteri ſancti, ſancta vero Brigida canonizata eſt tempore ſchiſmatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, a Bonifatio in ſua obedient. a nono. Tum quia in iis, quæ ſunt fidei, magis ſentiendum eſt cum antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipſe Scotus, qui primus doctor aut inter primos introduxit hanc opinionem, timet hanc opiniõem ſequi. Nam in 3. Sen. di. 3. quæſt. 1. poſt tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut ſine peccato originali opiniones, dicit, Quod autem horum factum ſit, Deus nouit; ſi authoritati eccleſiæ vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius eſt attribuere Mariæ.

¶ Quod aut noui ſint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, quòd Magiſter ſententiarum de Sanctorum teſtimonio in re hac dicit in 3. diſt. 3. Sane dici poteſt, & credi oportet iuxta Sanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (ſcilicet carnẽ B Chriſti) prius peccato fuiſſe obnoxiam ſicut & reliqua virginis caro: ſed ſancti Spiritus operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur uerbo. Hæc ille. Et ſanctus Bonauentura in 3. Sent. diſtin. 3. q. 1. loquens de authoritate ſanctorum dicit, Nullus autem inuenitur dixiſſe de iis, quos uidimus & audiuimus auribus noſtris beatam Virginem fuiſſe ab originali peccato immunem in ſui conceptione. Et Adam angelicus in 3. Senten. diſtinct. 3. Si credendum eſt dictis Sanctorum, tenendum eſt beatam uirginem fuiſſe conceptam in peccato originali. & nullus Sanctorum inuenitur dixiſſe contrarium. Hæc ille. Et ipſe Franciſcus de Maironis. in. 3. diſt. 3. q. 2. artic. 4. dicit quòd non obſtante quòd B. Virgo fuerit præſeruata a peccato originali propter dicta tamen Sanctorum poſſumus dicere ꝙ aliquo modo peccatũ originale contraxit. In quibus verbis ipſemet oſtendit, quòd dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine, ipſe enim labor iſtorum ad gloſſandum dicta Sanctorum teſtatur, ꝙ C ſancti contrarium ſuæ opinionis ſonant. Quãtus uanus ſit eorum labor, niſi ad authoritates Sanctorũ, quæ in cõmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, gloſſari nequeunt, ut patet ex dictis. Propterea nõ eſt mirum. Si nullus Sanctus, nullus illuſtris doctor antiquus pro hac parte affertur, niſi forte a falſariis. Vñ authoritates quorundam Sanctorum (ſcilicet Augu. quum de peccatis agitur de Maria propter honorẽ domini, nolo habere quæſtionem. Et Anſelmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret, &c. Et Sancti Thomæ in primo Sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & ſi quę ſunt ſimiles quę pro hac opinione afferuntur) licet ſcholaſtica diſputatione non ſint indignæ, a iudicio tamen ueritatis procul eſſe debent, quoniam non ex dictis facile ueras gloſſas & expoſitiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc ſingularis ueritas, ſed debent afferri authori D tates Sanctorum & antiquorum non in genere, ſed in ſpecie peccati originalis maculam negantes a beata Virgine, non tempore conceptionis Ieſu Chriſti, ſed tẽpore conceptionis propriæ, vt nos fecimus pro oppoſita opinione. prætermittendo cõmunia. Conſtat nihilominus allatos tres Sanctos expreſſe docuiſſe beatam Virginem cum peccato originali conceptam, ut patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoque dicitur Baſilien. ſynodum in ſeſſione 6. pro hac opinione in hęc uerba, Nos diligenter inſpectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinã illam aſſerentẽ glorioſam Virginem præueniente & operante diuini numinis gratia, ſingulari nuoquã actualiter ſubiacuiſſe originali peccato, tanquam piam & conſonam cultui eccleſiaſtico. fidei catholicę, rectę rationi & ſacrę Scripturę ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulli que de cętero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere. Hæc ibi, Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

E ¶ Sed illhęc determinatio multo minus prodeſt quàm prima, tum quoniam congregatio illa Baſil. tunc temporis non erat ſynodus, nec concilium, ſed erat ſchiſmatica, vtpote ſciſſa a capite eccleſiæ Eugenio quarto, ut patet ex ordine ſeſſionum, nam in 34. ſeſſione, 7. Cal. Iulii depoſuerunt de facto Eugenium, & poſt in ſeſſione 36. quintodecimo Calen. Octobris ſequentis determinarunt de cõceptione. Vnde hinc nõ niſi ſynagogæ Satanæ authoritas afferri põt quòd licet etiam ipſa uerba allata cõtraria dictis Sanctorum, vt in ſupra allegatis patet, manifeſtent, uniuerſalis tamen eccleſia adorãtis tunc & poſt continue uſque hodie dictum Eugeniũ & Nicolaum quintum eligens ac ſuſcipiens ſuperſtite antipapa Baſilienſis conciliabuli Amadeo locupletior teſtis eſt. Quocirca allegare Baſilienſem ſynodum pro tẽpore illo, quo fecit ſchiſmatica perinde eſt ac ſi allegaretur Piſanum nuperrime contra Iulium ſecundum celebratum conciliabulum, quod videmus omnes, & manibus tetigimus fuiſſe ſchiſmaticum. Tum quoniã dicto conciliabulo e regione opponitur verum ac uenerandum concilium ex Ferraria in Florentiam tranſlatum Græcorum & Latinorum ſub prædicto Euge-

nio Quarto, vbi inter dogmata fidei tradũtur hæc uerba, Firmiter credit, profitetur, & docet ſacroſancta Romana eccleſia neminem vnquam ex uiro fœminaque conceptum, a diaboli dominatu fuiſſe liberatum, niſi per fidem mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti domini noſtri, qui ſine peccato cõceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delẽdo, ſolus ſua morte proſtrauit, & regni cæleſtis introitum, quod primus hõ peccato proprio cum omni ſua ſucceſſione perdiderat, reſerauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta ſunt, vt appareat, quòd illo tempore, quo res in quæſtione erat, vniuerſalis eccleſia ſolum Chriſtum excepit ab originali peccato, quod non erat dicendum, ſi beata quoque Virgo excipienda eſſet.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quòd iã per omnes fere eccleſias Latinas feſtum Conceptionis non Sanctificationis celebratur, inſinuando per hoc, ꝙ non ſanctificata eſt a peccato originali, ſed concepta eſt ſine illo beatiſſima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primo, quia multæ eccleſiæ ſunt per orbẽ diffuſæ celebrãtes in illa die ſanctificationem non conceptionem. Et in hoc eccleſia vnumquemque in ſuo ſenſu abundare permittit. Secundo, quia conſtat, quòd a quibuſcumque catholicis celebrat hoc feſtum, celebratur ratione ſanctificationis beatæ Virginis in utero matris, ſiue illa ſanctificatio fuerit præueniens, & quaſi præoccupans peccati originalis actualem incurſum, vt opinio iſta dicit, ſiue fuerit mundans ab originali peccato iã cõtracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in ſanctificatione beatæ Virginis, & quòd fuit in vtero, & ꝙ eſt ratio celebritatis iuxta illud, Tu ſolus ſanctus, Mariam ſanctificans. Licet differãt in effectu ſanctificatiõis, an ſcilicet præſeruauerit, an mundauerit a macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis ſub nomine ſanctificationis, vt nomen conſonaret rei.

INDVLGENTIA vero cõceſſa nihil confert huic opinioni ſicut nec feſti celebritas, quia ad honorem beatæ Virginis ob gratiã propriæ ſanctificatiõis in utero fertur, relinquẽdo ambiguum an præſeruans a macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictũ eſt.

¶ Quòd autem iam cõmunis facta ſit hodie illa opinio (ita ut omnes fere catholici Latini eccleſiæ arbitrentur obſequium ſe præſtare Deo in huiuſmodi ſequela opiniõis) ex eo redditur opinionẽ probabilem, quia probabile eſt quod multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarem authoritatẽ non excedit, & eiſdẽ contra ponitur, quod probabile in veritate eſt, quòd videtur ſapientibus qui vt patet ex ſupradictis, contrariam ſecuti ſunt opinionem. Vulgus autẽ probabile in apparentia non in ueritate conſtituit.

¶ Quia ſcandaloſa deinde dicitur oppoſita opinio & piarũ auriũ offenſiua a multis etiam vniuerſitatibus Theologorum, probabilis redditur iſta opinio. Sed quoniam vniuerſitates contra tot Sanctorum & communem priſcorum doctorum doctrinam in his, quæ ſunt fidei, præſumptuoſæ ſunt, & ſcandalum hoc nõ actiuũ, ſed paſſiuum inſipientium eſt potius quàm piarũ auriũ, immo Phariſæorum cõuinceretur eſſe, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitas ſortitur opinio hæc niſi apud ignorantes.

¶ Pietas denique huius opiniõis magna eſſe dicitur, quoniã pium valde eſt credere, ꝙ beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit, ſub Chriſto tamen, totum collatum eſt, quoniam illi dixit Angelus, quòd erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidem innititur, ſed non ſecundum ſcientiam, propter quòd a fide ad deuia multa abduceret, iuxta hanc quidem vocatam pietatis regulam liceret eras credere, quòd beata Virgo fuit concepta de Spirituſancto, & tamen ſub Chriſto, quia propterea nõ eſſet Deus & homo. Poſſemus quoque dicere, ꝙ beata Virgo erat in hac vita ſimul viatrix & comprehendens, & tamẽ ſub Chriſto, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Poſſemus etiam adhuc dicere, ꝙ ipſa fuit Deus & homo, & tamen ſub Chriſto, quia Chriſtus maſculus, & ipſa mulier, Chriſtus vniuerſalis redẽptor per ſuam mortem, ipſa non. Et multa forte alia erronea aliquid ex tali pietate deduceret. De ſolo namque vnigenito Dei credimus, quòd non ad menſuram datus eſt Spiritus, beatæ autem Virgini, & reliquis ſanctis ſecundum mẽſuram donationis Chriſti plus & minus, prout voluit, datũ credim⁹. Si tamẽ reſtringatur ad actualem munditiam a peccati macula dicta propoſitio, & dicatur quòd pium eſt credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, ſub Chriſto tamen conferri potuit, ad actualem munditiam a peccati macula collatum eſt, fateor quod pia eſſet credulitas iſta, niſi Sanctorũ authoritates obſtarent. Quod Scotus timuit, ſed minus docti non timent, propterea fortaſſis, quia ad pauca reſpicientes de facili enunciant.

¶ Nouas autem reuelationes contra tot ſanctos, & antiquos doctores, Angelum ſatanæ in angelum lucis transformatum, aut phantaſias, vel etiam figmenta ſapientibus ingerere videntur. Hæc ſiquidem vocatis miraculis, quæ in hac cauſa afferuntur pro mulierculis, non pro ſacra ſunt ſynodo, vnde nec cenſeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facile eſt colligere quòd neutra pars propoſitæ quæſtiõis in ſenſu quo vertitur in dubium, eſt neceſſario credenda, & quòd altera (ſcilicet dicens, beatam Virginem eſſe mundatam ab originali peccato) eſt probabilis, altera vero (ſcilicet, dicens, beatã virginem eſſe præſeruatam a macula originalis peccati) eſt tolerabilis, & apud ſic affectos vel aſſuetos, aut vere Theologiæ ſanctorum, parum aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc ſunt Beatiſſime Pater, quæ ſanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua a me tam ſcripta, quàm ſcribenda ſubmitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatiſſimã Virginem ab originali peccato mundatam in ſinu Sanctorum, & ſacrorum doctorum priſcorum quieſcens niſque ſibi timens a ſacroſancta ſynodo (quandoquidem a Spirituſancto, quo inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, cõtrariæ in fide ſententiæ prodire nequeũt) quin potius ſperat, ſi decernendũ aliquid eſt ſeipſam tanquam probabiliorem, & ſanctorum ac doctorum dictis cõſonam approbandam, exemplo Viennen ſynodi ſub Clemente quinto: quæ de Baptiſmi effectu decreuit partẽ probabiliorem, dictis ſanctorum & doctorum conſonam. Pars uero reliqua credens, beatam Virginem a macula originalis peccati præſeruatam, multitudine ſequaciũ & fauoris amplitudine cõſpicua apparet. Supereſt igitur, P.S. vt inter quindecim ſanctos (Auguſt. Ambroſium aliosque, quorum expreſſa ſunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidũ in cauſa hac Scotum, Franciſcũ de Maironis, Petrũ Aureoli (cõtra tñ patres ſui ordinis) modernos, & promiſcui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter a Chriſto datus in hac S. Lateran. ſynodo religiõis Chriſtianæ uel veritatẽ firmiter amplectendã tradere, vel a publicis oblocutionib⁹ & ſcãdalis cõſolere digneris, memor illius oraculi, Nõ in multitudine, nec in cõmotione Dñs. Vale fælix ſemper Auguſte. Romæ. anno ſalutis. 1515.

TRACTATVS SECVNDVS Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xiſti. De Erroribus contingentibus in Eucharistiæ Sacramento in duodecim capita diuiſus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipſum habenda, ſed de ipſius ſpirituali manducatione in eucbariſtiæ ſacramento, locutus fuerit.*

2 *Quòd dominus Io. 6. dicens, Caro non prodeſt quicquã, non excluſit ab eucbariſtiæ ſacramento carnẽ ſuã, nec ueram corporis ſui ſpiritualem manducationem.*

3 *Quòd falſum ſit Tbeologos opinari in Eucbariſtiæ ſacramẽto corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Cbriſti.*

4 *Quomodo non falſo, ſed uere extimant Tbeologi fidem uenire bominis iudicio & electione, & extendi uſque ad ſenſibilia.*

5 *Quòd ſibi inuicem minime aduerſantur bæc: in Eucbariſtiæ ſacramento uerum Cbriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Tbeologi non eſſe cogitandum de myſterio Eucbariſtiæ.*

7 *Quomodo catbolice ſint exponenda uerba ipſa formæ Eucbariſtiæ.*

8 *Quomodo non falſum, ſed uerum ſit deleri peccata per boc ſacramentum Eucbariſtiæ.*

9 *Quo Eucbariſtiæ ſacramentum ſit ſacrificium & in Miſſa offerri ſit inſtitutum a Cbriſto, uel ab Apoſtolis.*

10 *Quomodo non ſit idolatria adorare ſanctum Eucbariſtiæ ſacramentum.*

11 *Quòd nullus vnquã ſanctorũ doctorũ uerbis ſuis ſonerit Cbriſti corpus eſſe i eucbariſtiæ ſacramẽto ut in ſigno.*

12 *Quòd non duæ, ſed una tantum ſit ſalutis uia bis qui fidem babent de Eucbariſtiæ ſacramento.*

PRIMVM caput eſt, quòd Dominus Io. 6. nõ loquitur de Euchariſtia. Tũ quia loquit de fide & fiducia hominũ in Chriſto. Tum quia ibidẽ dicitur, Qui manducat carnẽ meã & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Conſtat autem multos ſumere euchariſtiæ ſacramentum, & non manere in Chriſto per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc caput aduerte erudite lector, aliquid dici verũ, & aliquid falſum. Verum quidem eſt, quòd in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipſum habenda, vnde & prius loquitur de credenda diuinitate ſua, & deinde de credenda

morte

morte ſua pro vita mundi. Falſum autem dicitur, pro quanto excluditur a ſermone illo fides ſacramenti Euchariſtiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in euchariſtia, ſcilicet ipſum ſacramentū quod adoramus, & manducatio ſacramentalis, quæ eſt communis bonis & malis, dicente Apoſtolo 1. Corinr. 11. Qui manducat & bibit indigne. Vbi clare patet indignos manducare & bibere ſacramentali manducatione & potu, hoc eſt, ſummunt hoſtiam ſacram vt ſacramentum, non vt panē, ſumunt enim credendo illud eſſe ſacramētum corporis Chriſti. Tertio interuenit manducatio ſpiritualis, quæ eſt propria bonis, quæ fit per fidē formatam charitate, quæ eſt profectio animæ ſecundum vitam ſpiritualem, ſecundum vitā, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus, ad Gal. 2. His autem tribus inuentis, circa ſacramētum Euchariſtiæ, ex eo ꝙ in hoc capite Dominus non loquitur de uno eorum (ſcilicet de ſacramentali manducatione) non vere infert, quòd excludantur reliqua duo, ſtat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de ſacramento ipſo, & de manducatione ſpirituali ſacramenti. Et quidem quòd loquatur de mā-ducatione ſpirituali, verba ipſa ſonant dicēdo, Qui māducat meā carnem, & bibit meū ſanguinem, in me manet & ego in illo. Manducare enim ſpiritualiter Euchariſtiæ ſacramentum, eſt per fidem formatam charitate in Chriſto manere, & econuerſo Chriſtum in ipſo manere. Quòd de ſacramento quoque ipſo loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo, nondū ſiquidem inſtituerat ſacramentum Euchariſtiæ, quum hæc diceret in ſynagoga Capernaum, cōſtat enim quòd ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutū eſt Hieroſolymis in nocte qua tradebatur. Tum quia diſtinguit manducare & bibere, dicens, Niſi manducaueritis carnē filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide ſolius mortis ſuæ pro uita mundi loqueretur, ſat fuiſſe explicare mortem ſuam pro vita mundi per ſeparationem carnis a ſanguine, quæ in cruce facta eſt, ſed vbi non ſolum carnis & ſanguinis ſeparationem pro vita mundi, ſed carnem præcepit manducandam, & ſanguinem bibendum, ſi vitam vellemus habere in nobis ipſis inſinuauit, quòd ſacramentum erat inſtituturus corporis & ſanguinis ſui per modum cibi & potus, ita quòd niſi ſpiritualiter māducauerimus, & biberemus carnē, & ſanguinem in cruce immolanda & in ſacramento continenda, non haberemus vitam in nobis. Significatur ſiquidem per hoc, quòd de neceſſitate ſalutis tenemur credere etiam Euchariſtiæ ſacramentum.

¶ Accedit ad hæc quòd Ioannes Euangeliſta (cuius ſtudiū fuit ſcribere altiſſima Chriſti myſteria, minus ab aliis Euangeliſtis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de ſacramento euchariſtiæ ſcripſit, quia ſacramētalem vſum alii Euangeliſtæ expreſſerant, ſpiritualem autem cum illius effectu, ipſe hic deſcripſerat, dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, &c. Niſi enim tanti ſacramenti rationem Ioānes habuiſſet, non tanta fuiſſet vſus diligentia ad diſtribuendum actus māducādi & bibēdi, ad declarandū vtrūque coire in vnū in præſenti (ſcilicet manere in Chriſto, & econuerſo) ad declarandum effectū perpetuū utriuſque vitam æternam, ad declarandum vtriuſque neceſſitatem, Niſi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præſe ferunt, quod de manducatione & potatione ſpirituali non ſolū mortis Chriſti, ſed ſacramenti mortis Chriſti ſub ſpecie cibi & potus, Euangeliſta ſcribebat.

¶ Ex his oībus collatis cum textu euāgelico, videre facile potes, erudite lector, quòd licet uerum ſit & quod de fide formata Chriſti filii Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd nō de māducatione ſacramentali eſt ſermo in capite ſexto Ioannis; non tamē uerum eſt excludi a capite illo fidem formatam ſeu manducationem ſpiritualem ſacramenti Euchariſtiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quòd Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, nullo modo excluſit ab euchariſtiæ ſacramento corporis ſui uerā & ſpiritualē manducationē.

SECVNDVM caput eſt; quòd Dominus Ioannis quoq; 6. dicens, Caro non prodeſt quicquā, excluſit a ſacramento Euchariſtiæ veram ſuam carnem, quia ſenſus proprius eſt, Caro comeſta non prodeſt quicquam. Et hunc eſſe naturalem ſenſum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodeſt quicquam. Ex hoc enim quòd quæſtio & ſermo de manducatione erat, conſequens eſt vt de carne relata ad manducationem dictum ſit, Caro non prodeſt quicquam, quod eſt dicere, Caro comeſta non prodeſt quicquā. Hinc enim ſequitur, quòd caro in hoc ſacramento non comedatur, quòd nulla ſit in hoc ſacramento caro, vtpote quæ nihil prodeſt, nulla debet in hoc ſacramento de carne quæſtio eſſe, quia caro non prodeſt quicquam.

A CIRCA HOC CAPVT, quia pro fundamento firmiſſimo totius erroris aſſumitur, & millies repetitur, aduerte primo non eſſe naturalem ſenſum literæ Caro non prodeſt quicquam, gloſſare, Caro comeſta non prodeſt quicquam, quoniam expreſſe contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem ſuam comeſtam dare vitam æternam, ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Non ſolum ergo contra ſenſum, ſed contra verba Domini eſt gloſſa iſta, Caro comeſta nō prodeſt quicquam. At ſi quiſpiam excuſet gloſſam dicendo, quòd mens gloſſatoris eſt non de comeſtione ſpirituali, ſed de comeſtione carnali gloſſare, habes tunc ïntentum, quia verba domini ſic gloſſata non excludunt carnem Chriſti ab hoc ſacramento, quoniam eccleſia non docet carnem Chriſti carnaliter manducari in hoc ſacramento. Si enim caro carnaliter comeſta excluditur a ſacramento, optime excluditur, ſed non poteſt propterea inferri, B Ergo uera Chriſti caro excluditur a ſacramento, quia caro Chriſti uera ſpiritualiter concludenda eſt in hoc ſacramento, & comeſta ſpiritualiter in hoc ſacramento, dat uitam æternam. Et uſq; adeo ſpirituali comeſtioni hoc tribuimus, ut fateamur quòd quantumcunque caro Chriſti ſummatur in ſacramento, niſi ſpiritualiter manducetur, non prodeſt quicquam.

¶ Aduerte ſecūdo, quòd germanus ſenſus dupliciter poteſt explicari, & utroque mō in unam & eandem ueritatis ſententiam redit. Vbi nota, ꝙ Chriſtus nō loquitur in iſtis uerbis plus de carne ſua, quàm de aliena, ſed ſimpliciter abſolute de carne, non enim dicit, Caro mea non prodeſt quicqua, ſed, Caro non prodeſt quicquam. Rurſus Chriſtus loquitur de carne, e regione diſtinguendo carnē a ſpiritu, ut contextus teſtatur euāgelicus, dicens, Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam, procul dubio ad uiuificandū.

¶ Alter itaque modus intelligēdi eſt, Caro ſola non prodeſt quicquam, ita ꝙ ly ſola excludat ſpiritum. Ac ſi dictum ſit, Caro ſine C ſpiritu nō prodeſt quicquā ad uitā æternā, quia ſpiritus eſt qui uiuificat. Et hæc glo. fundat, tū ſuper uerbū, Caro, abſolute prolatū, cōſtat. n. carnem ſimpliciter & abſolute ſine ſpiritu, nihil conferre ad uitam æternā. Tum ſuper diſtinctionem carnis cōtra ſpiritum a Domino inductā. Firmatur quoque hæc gloſſa, quia applicata ad propoſitum inuenitur quadrare, Tum quia de carne Chriſti, quæ deſcripta eſt dans uitam æternā manducata, modo aperitur, quòd ſine ſpiritu nihil prodeſt ad uitā æternam. Et uere ſic eſt, quia caro Chriſti quantūcunque crucifixa pro nobis, nihil prodeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorū Dei. Tum quia Iudæis quærētibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, directe reſpondetur, quòd nō de ſola carne fuit ſermo, quum dictum eſt, Caro mea uere eſt cibus, & Niſi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro ſola non prodeſt quicquam ad uitam æternam, ſed de carne cum irata ſpiritu, quia Spiritus eſt qui uiuificat, ut ſic intelligere poſſent ꝙ eius caro quidem eſſet manducanda, ſed Spiritu interueniente, ſed Spiritu faciente manducationem, nam efficaciter ex Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manD ducat meam carnem, habet uitam æternam.

¶ Alter modus eſt, quòd caro non eſt nomen ſubſtantiale, ſed carnalis officii hoc in loco, & ſignificat cibum carnalem. Ita quòd ſenſus eſt, Cibus carnalis non prodeſt quicquam. Et ſic ſenſus ex eodem procedit fonte, quia ſcilicet de carne abſolute, non de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro non prodeſt quicquam, & caro diſtinguitur contra ſpiritum, & ubi de manducatione eſt ſermo, & dicitur, ſpiritus eſt qui uiuificat caro non prodeſt quicquam, ſenſus eſt, quòd carnalis cibus non prodeſt quicquam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui uiuificat. Et hoc directe reſpondet quæſtioni Iudæorum, qui non de ſubſtantia, ſed de modo quærebant, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Præſupponebant carnem, & quærebant modū, reſpondet Dominus quòd modus nō eſt carnalis, ſed ſpiritualis, quia caro, id eſt, cibus carnalis, non prodeſt quicquam ad uitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt qui uiuificat animam.

E ¶ Quòd enim in Scriptura ſacra caro ſumatur quandoque nō pro ſubſtantia carnis, ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo 1. ad Cor. 15. dicente, Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. Conſtat enim, ꝙ non eſt excluditur a regno Dei ſubſtātia carnis & ſanguinis (Qm̄ reſurgemus ſicut Chriſtus, carnem & oſſa habentes) ſed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtātia carnis, ex ipſomet euangelico contextu patet. Nā ibidem Dominus dicit de ſubſtantia carnis ſuæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitā æternā. Hinc enim clare patet, quòd ſubſtātia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multum, & uiuificat, utpote dans uitam æternam, Non ergo de ipſa ſubſtantia carnis dictū eſt, Caro non prodeſt quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam ſit intelligendum, patet etiā ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, directe reſpondetur, quòd caro, id eſt carnalis cibus prodeſt quicquā, ſed ſpiritua-

libus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere nō poſſent quòd quum dictum eſt, Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea uerè eſt cibus, &c. non de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemum alloquēs Dominus de generatione ſpirituali, poſtquā dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non pōt introire in regnū Dei, ſtatim ſubiūxit ad excludendā generationem carnalem, Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt, ita Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad mādūcandum dixit, Spiritus eſt qui uiuificat, caro nō prodeſt quicquam, ſignificans quòd cibus carnalis non prodeſt, niſi carni, cibus aūt ſpiritualis eſt qui uiuificat. Et ſi vnico uerbo utrumque modū exponendi placet complecti, dic. Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad vitam animæ, ſpiritus autem prædita uiuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verum ſit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, Caro non prodeſt quicquam, falſum tamen eſt, quòd loquatur de carne comeſta, ſed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falſum quoque eſt, quòd per hæc verba excludatur ab Euchariſtia vera Chriſti caro. Et ſi proteruos ex euangelicis verbis uis conuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter proſit ad vitam æternā, ſi prodeſt, ergo uera Chriſti caro comeſta prodeſt, ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prodeſt quicquam, non excluditur quin caro Chriſti ſpiritualiter manducata proſit, ſi non prodeſt, quia caro non prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hæc de ſecundo.

CAPVT II.

Quòd falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtiæ ſacramento corporaliter, & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

TERTIVM caput eſt, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in euchariſtia ſumi corpus Chriſti, juxta coactam confeſſionem Berengarii de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput conſtat falſiſſimum eſſe, quòd theologi dicunt corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi, quoniam & ſpiritualiter & non percipiendo (ſiue ſenſu, ſiue intellectu) ſed credendo dicunt corpus Chriſti ſumi in euchariſtia, ſacramentales autem ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumuntur.

¶ Verba autem confeſſionis Berengarii ex ratione dicēdi interpretanda ſunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iſte ſuſcitare conatur, ſecutus eſt, (ſcilicet quòd in ſacramento Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tantum, & eccleſia catholica fatetur carnem Chriſti non ſolum ſignificari, ſed contineri in hoc ſacramēto) ideo Patres in Concilio decreuerūt in deteſtationem talis erroris, quòd confiteretur Berengarius, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manibus ſacerdotum, tractari, & dentibus conteri, vt intelligerent Chriſtiani per hæc uerba, quod fideles ſumendo euchariſtiam, ſumunt nō ſolum ſacramentū (hoc eſt ſacrū ſignum carnis Chriſti) ſed ſumunt etiā ſpeciem continentem carnem Chriſti, quod hæretici iſti negant & impugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebant intelligi, quòd caro Chriſti in ſeipſa ſentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec ſomniant Chriſti fideles. Tota itaque differentia in hoc conſiſtit, quòd qui prius confitebatur Chriſtum manducari in ſigno tantum, coactus eſt a fide catholica confiteri carnem Chriſti manducari non ſolum in ſigno, ſed in continente ſacramento euchariſtiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falſum, ſed uere extimant Theologi. Fidem uenire hoīs iudicio & electiōe, & uſq; ad ſenſibilia extēdi.

QVARTVM caput eſt quaſi theologi errent in duobus. Primo, quòd putant fidem ex hominis uenire iudicio atq; electione. Secundo, quòd fidem ad res ſenſibiles extendunt, quum nullus credat quod ſentit, aut videt.

CIRCA hoc caput ſcias erudite lector, falſum eſſe, quòd theologi dicant primum, quoniam cum Paulo Apoſtolo ad Eph. 2. fatētur fidem donum Dei eſſe, quòd quia non confertur inuito, ſed uolenti, ſed diſpoſito ad illud voluntaria electione Chriſtianitatis, iū diſpoſitiue uerificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autem dictum noſti poſſe bene & male intelligi. Nā ſi intelligeretur fidem extendi ad res ſenſatas tanquam ad res creditas, falſum eſſet, conſtat enim, quòd quæ creduntur, non ſentiuntur. Sed in hoc ſenſu non dicunt Theologi fidē extendi ad ſenſibilia, nā fatentur cū Paulo ad Heb. 11. quòd fides eſt eorum quæ non apparent, Si aūt intelligitur, quòd fides extenditur ad res ſenſibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & peſſime reprehenditur, nam multæ res creditæ conſiſtunt in coniunctione rerum ſenſibilium cū rebus inſenſibilibus, ac per hoc quū oporteat credere coniunctionem rei ſenſibilis cum re inſenſibili, neceſſe eſt tunc fidem extendi ad rem ſenſibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis, Fide credimus, quòd Verbum caro factum eſt, & conſiſtit myſterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem ſenſibilē, nec poteſt credi iſta coniunctio, niſi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd ſi viderimus Chriſtum hic præſentem, non crederemus carnem, quam videremus, ſed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne, ac per hoc extenderetur fides noſtra ad carnem viſam, non quatenus videtur, ſed quatenus eſt extremum inuiſibilis coniunctionis cū Deitate. Vnde habes clare, quòd qui negat fidem ſic extendi ad ſenſibilia, negat fidem Chriſtianam eſſe de myſterio Verbi incarnati. Sic autem eſt in propoſito, quoniam non credimus, ſed uidemus ſpecies ſacramenti euchariſtiæ, credimus autem præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ita quòd cōiunctio ineffabilis illarum ſpecierum ad corpus Chriſti, ſub fide cadit, & non ſpecies ipſa, quæ palpatur & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quòd ſibiinuicem minime aduerſantur hæc, In euchariſtiæ ſacramento uerum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput eſt, quòd ſimul ſtare nō poſſunt hæc duo: in ſacramento euchariſtiæ eſſe verum Chriſti corpus, & ſpiritualiter manducari, quia ſpiritus & corpus adeo a ſe diſtāt, vt neutrum poſſit alterum eſſe. & dicere corporalem carnem ſpiritualiter manducari, nihil aliud eſt quam dicere ſpiritum eſſe corpus, & econuerſo.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculū eſt argumentū, manifeſte videre potes, prudēs lector, quòd digreditur a re ad modū rei. Nullus ita inſanit, vt dicat ſpiritū eſſe corpus: ſed dicimus corpus Chriſti habere modū eſſendi ſpirituale in hoc ſacramēto, quia eſt quidē in ſacramēto verū corpus, ſed nō per modū corporis in ſacramēto exiſtit, per modū quidē corporis exiſtit in cœlo, in ſacramento aūt nō exiſtit per modū corporis, non.n. exiſtit occupando locū, ſed ſpirituali mō incōprehenſo ab intellectu humano, ſicut etiam incōprehenſus eſt modus vnionis verbi Dei ad humanitatē aſſumptā, ſicut & incōprehenſus eſt modus, quo vnus Deus eſt trinus in perſonis. Credimus enim hæc omnia, quamuis nō cognoſcamus illa. Et ſimiliter mādūcatur verū Chriſti corpus i ſacramēto, ſed non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Et hoc eſt dictū, quòd mādūcatio corporalis nō maſticat Chriſti corpus, quamuis conterat ſacramentales ſpecies corporis Chriſti, ſub quibus continetur vera caro Chriſti, ſed ſpiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Chriſti carnem, in ſacramento exiſtentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum in myſterio Euchariſtiæ.

SEXTVM caput eſt, quòd theologi docuerunt, vt non cogitent Chriſtiani in myſteriis euchariſtiæ, vt ex pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè eſt reſpondere. Quia cōſtat Theologos iuxta qualitatem perſonarum conſilia dare, & idiotas ac ſimplices hortari, vt ſufficiat eis credere tā ea quæ ſunt trinitatis, quam ea quæ ſunt huius ſacramenti & prædeſtinationis & ſimilia, iuxta illud, Altiora te ne quæſieris, viros autem idoneos ad capiendum myſteria fidei hortari ad meditandum & ſciendum ex ſacris literis myſteria fidei & ſacramenti euchariſtiæ. Hæc de ſexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice ſint exponenda uerba ipſa formæ Euchariſtiæ.

SEPTIMVM caput eſt, quòd in uerbis conſecrationis, Hoc eſt corpus meum, uerbum, eſt, non eſt intelligendum ſecundum propriam ſignificationem, ſed uſurpatur extra propriam ſignificationem, ita ut ſumatur Eſt, pro, Significat, & eſt ſenſus, Hoc ſignificat corpus meum. Vnde corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramēto niſi ſicut in ſigno. Vbi quatuor dicuntur. Primum, quòd in ſacra Scriptura pluries vſurpatur Eſt, pro, ſignificat, vt patet Gen. 41. & Mat. 13. & Lu. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimus

gimus intelligere in verbis conſecrationis, Eſt,pro,Significat,quia A
oportet alterū duorū dicere, aut quòd Chriſtus falſum dixit,dicen
do,Caro non prodeſt quicquam, quod eſt impium,aut quod eſt,ſu
mitur pro,Significat. Et patet ſequela,quia ſi Eſt,ſumitur proprie,
eſſet in hoc ſacramento vera Chriſti caro vtilis ad vitam æternam,
& ſic falſum dixiſſet Chriſtus,Caro nō prodeſt quicquam. Tertio
aſsignatur alia ratio ad idem ex fide, quia quicquid corpus eſt, vel
quod percipi aut tangi poteſt nullo pacto ad fidem pertinet. Quar
to aſsignatur ratio ad idem,quia omnia quadrant,intelligendo Eſt
pro,Significat. Quadrat enim quòd dominus dixit, Hoc facite in
mei commemorationē,Quadrat quòd Paulus dixit, Quotieſcun-
que manducabitis panem hunc & calicem biberis,mortem Domi-
ni annunciabitis. Quadrat quòd in primitiua eccleſia deſcribitur
fieri primæ Cor. 11. de conuentu Chriſtianorum in eccleſia ad cæ-
nam Domini,&c.

CIRCA hoc caput,ſingula ſigillatim notāda ſunt. Quod igi B
tur imprimis dicitur,in Scriptura ſacra vſurpari quandoq; Eſt,pro
ſignificat,verum dicitur:ſed in hoc erratur, quòd nō diſcernitur di
uerſus loquēdi modus. Scriptura ſiquidem quandoq; loquitur Me-
taphorice,& quandoque proprie. Et quū ſermones ſunt Metapho-
rice, tūc Eſt æquiualet ad Significat,puta, Petra aūt erat Chriſtus,
Ego ſum vitis vera, Ego ſum oſtiū, & ſimilia. In his.n.vis ſermo
nis ſimilitudinarii cogit ad intelligēdum eſſe, Eſt,erat,ſum,fui,nō
ſecūdum proprietatem,ſed ſecundum ſimilitudinem, Et in hoc ge-
nere cōſtat contineri omnes textus ſcripturæ, quos iſte allegat,vt
patet intuenti. Quum autem non ſecundum ſimilitudinem, ſed ſe
cundū proprietatē Scriptura loquitur,nunquam Eſt,eſſe,erat,fuit,
trahitur extra propriam ſignificationem,ſed ſecundum proprieta-
tem ſuæ ſignificationis intelligitur. In propoſito aūt conſtat, Chri
ſtum non loqui de corpore ſuo ſimilitudinarie,ſed de vero & pro-
prio corpore ſuo dicendo, Hoc eſt corpus meum, vt etiā ipſi aduer
ſarii confitentur. Erratur ergo vſurpando hic,eſt,pro,Significat,ex C
eo quòd in loquutionibus Metaphoricis & parabolicis Eſt vſurpa
tur,pro,ſignificat.

¶ Quum autem ſecūdo affertur ratio, quia caro non prodeſt quic
quam,ampliore inſtructione non eget. Monſtratum ſiquidē eſt in
ſecundo capite, quòd per illa verba, Caro non prodeſt quicquam,
Dominus nihil aliud ſignificat, niſi quòd caro ſola, ſeu carnalis ci-
bus,non prodeſt quicquā ad uitam æternā. Cum qua veritate opti
me quadrat hæc etiam veritas, quòd hoc,ideſt ſubſtantia ſub his ac
cidentibus eſt corpus meum,quoniam corpus Chriſti in hoc ſacra
mento contentum, nec eſt cibus carnalis, nec prodeſt ſine ſpiritu.

¶ Quum uero tertio loco affertur ratio ex parte fidei,dicendo, quòd
quicquid eſt corpus nullo pacto ſpectat ad fidē,mirum eſt tam ma-
nifeſtam falſitatem ingeri. Plenum eſt ſymbolum fidei,quòd credi-
mus Chriſtum crucifixum, mortuum & ſepultum,quòd aſcendit
in cælum,credimus carnis reſurrectionem,hæc omnia opera ſunt,
Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto ſpectat quic- D
quid corpus eſt?

¶ Quum demum quarto affertur, quòd omnia quadrāt ſcripta de
hoc ſacramēto,&c. aduerte venenum. Verum ſiquidem eſt, quòd
ſacramentū hoc eſt memoria, recordatioq; mortis Chriſti, immo
quod plus eſt, quòd eſt ſignum corporis Chriſti. Sic enim plenis bucc-
cis Theologos in quarto Senten. ſonare quòd ſpecies ſacramētalis
eſt ſignum geminæ rei,ſcilicet corporis Chriſti naturalis,vt rei cō-
tentæ & ſignificatæ, & corporis Chriſti myſtici,vt rei non cōtentæ,
ſed ſignificatæ. Hæc enim omnia vera eſſe affirmamus, ſed iſte ho-
mo ab affirmatione ſigni,memoriæ & huiuſmodi, infert negationē
carnis Chriſti contentæ. Quaſi non ſtent ſimul,quòd in ſacramēto
hoc ſunt ambo, ſignum ſcilicet,& ſignatum,quæ tamen conſtat ve-
riſsime ſtare ſimul, ſed iſte homo ex veritate non integra excludit
aliam veritatem. Et per hoc patet,quòd conuentus Corinthiorum
ad cænam Domini & annunciatio mortis Chriſti, & id genus reli-
qua,uera ſunt, affirmant quod verum eſt: ſed non negant alteram
veritatem de exiſtentia corporis Chriſti in eodem ſacramento.

¶ Vbi et libet intueri, quòd conuentus Corinthiorum ad cænam E
Domini,ab Apoſtolo Paulo monſtratur, quòd non erat cōuentus
ad gratiarum actionem tantum, ad panem ſignificatiuum tantum,
ſed ad ad uerum corpus Chriſti ſacramentaliter ſumendū,alioquin
non dixiſſet, Qui manducat,& bibit indigne,iudicium ſibi mādu-
cat & bibit. Et quare ſubdit, Non diiudicans corpus domini, ſi ad
ſignum tantum corporis Domini conuenirent ſumendū,non eſſet
reus corporis & ſanguinis Domini indigne ſumēs,quia conſtat nō
eſſe reū corporis & ſanguinis Dñi, qui indigne pacē in eccleſia ſu-
mit,qui panē benedictū (vt in multis eccleſiis) comedit, qui diui-
nis intereſt officiis,vt Chriſtianus. Et tamen ad hæc omnia conue-
nientes in eccleſia, profitemur nos eſſe Chriſtianos,nos ptinere ad
corpus Chriſti myſticum, vtpote Chriſtianos,ſicut apud iſtos hæ-
reticos cōuenientes ad cænā Domini, profitentur ſe eſſe de corpo-
re Chriſti myſtico. Vñ ex ipſa Apoſtoli doctrina circa illū conuen
tū, docemur conuentum ad cænam Dñi plus importare, quàm ad
panē ſignificatiuū,dū inſtruimur, quòd reus erit corporis & ſanguinis

Dñi,qui indigne ſumit. Quæratur ab iſtis,quibus verbis debuiſſet
vti Apoſtolus ad ſignificandū verum Chriſti corpus, ſi hæc nō ſuf-
ficiunt,quibus verbis Chriſtus vti debuit, ſi illa nō ſufficiunt, Hoc
eſt corpus meū? Cōfunde demū iſtos,quærēdo ab eis, Si hæc Chri-
ſti Pauli uerba nō ſat ſunt ad docēdū verū Chriſti corpus eſſe in ſa
cramento euchariſtiæ,dicite,quæſo vos,quibus verbis vtendū erat,
vt exprimeretur verū Chriſti corpus eſſe in hoc ſacramēto? Si hæc
Chriſti uerba (Hoc eſt corpus meū) proprie,immo propriiſſime ſi-
gnificantia ſubſtantiam demonſtratam ſub accidentibus panis eſſe
corpus Chriſti,non ſufficiunt,ſi locutio ſecondū proprietatem ſer-
monis nō ſufficit,nullus ſermo ſufficiet. Si Metaphoricus fuiſſet ſer
mo,varius eſſet ſenſus, ſi circunlocutiōe vſus fuiſſet,minor inueni
retur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio,omnis.n.
ſermo alius a proprio, minor eſt proprio. Dicite,quæſo,quibus ver
bis Paulus māducationem ſacramentalem veri Chriſti corporis de
bebat explicare,dicendo, Qui māducat, & bibit indigne, iudiciū ſi
bi māducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi explicādo, Reus
erit corporis & ſanguinis Domini,non explicauit? Hæc enim tam
clare ſignificant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit,erit cor
poris & ſanguinis,nō ſigni corporis aut ſanguinis. Erubeſcāt ergo.

CIRCA claram intelligētiam verborum conſecratiōis, Hoc
eſt corpus meū,recolito primo,quòd uerba hæc ſortiuntur ueritā-
tem ſuā in fine prolationis, & non ante. Et hoc non eſt proprium
huic locutioni,ſed eſt cōmune ei & omnibus locutionibus enūcia-
tiuis. Et ratio eſt, quia veritas locutiōis enūciatiue comitat ſignifi-
cationem eius, conſtat enim quòd non prius locutio enūciatiua ē
uera,quàm ſignificet, ac per hoc antequam habeat completam ſi-
gnificationem,nec eſt uera,nec falſa. Cōſtat quoque, quòd uſq; ad
finem prolationis non completur ſignificatio orationis, & conſe-
quenter nō eſt uera nec falſa ante finem prolationis. Et hinc eſt,quòd
ſi ſacerdos non finiret uerba hæc nō ſolum ſignificant uerum, ſed
etiam efficiunt ueritatem, quā ſignificant. Significant enim hoc eſ-
ſe corpus Chriſti (quod eſt ueriſſimum prolatis his uerbis in perſo
na Chriſti, in cuius perſona conſtat ſacerdotem affirmare, Hoc eſt
corpus meū) efficiuntq; hoc eſſet corpus Chriſti. Et ſignificationē
quidem uerba ipſa ſonant, efficientiam autem exercere fides Chri
ſtiana confitetur, credimus enim uerba hæc eſſe conuerſiua panis in
corpus Chriſti. Et ad hoc ſola fides ſufficit. Collige cōſequēter,ue-
rificari in fine prolationis horum uerborum duo ſimul, ſcilicet eſſe
& fieri, ideſt,hoc fieri,& eſſe corpus Chriſti. Nam ſignificatiōi ue-
re reſpondet eſſe, ideſt, hoc eſſe corpus Chriſti, uel autē efficaciæ
reſpōdet fieri, ideſt hoc fieri corpus Chriſti, ita quòd ſimul & ſe-
mel in eodem Inſtanti uerificatur hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti.
Quòd ſi quis philoſophiæ naturalis expers mirabile reputet aliqd
ſimul in eodem inſtāti fieri, & eſſe,habes in promptu canonem phi-
loſophicum de efficientiis inſtantaneis, quibus idem ſimul in eo
dem inſtanti fit & eſt tale,ut patet de aere, qui Inſtantanea illumi-
natione ſimul in uno inſtanti & fit,& eſt diaphanus actu.

HIS præmiſſis patet primo, quòd in iſtis uerbis, Hoc ē corpus
meum,pronomen Hoc, neque demōſtrat panem, neque demōſtrat
corpus Chriſti,quia demōſtrationi panis repugnat ueritas eſſendi,
nam ſenſus eſſet, hoc,ideſt,iſte panis,eſt corpus meum,conſtat eſſe
falſiſſimum nā nec in fine ſermonis,nec poſtea, nec antea iſte pa-
nis eſt corpus Chriſti,quoniam nunquā panis eſt corpus Chriſti. Quā-
uis.n.ſacramento confecto, & ipſo durante, uerum ſit quòd id quod
fuit panis, eſt corpus Chriſti, nunquā tamen uerum eſt quòd pa-
nis eſt corpus Chriſti. Demonſtrationi aūt corporis Chriſti repu-
gnat uerum fieri, ſeu ueritas efficientiæ, quoniam corpus Chriſti
non fit corpus Chriſti. Si.n.pronomen hoc demonſtraret corpus
Chriſti,eſſet ſenſus, Hoc.i.corpus meum, eſt meum, quod conſtat
nō fieri per hæc uerba, ſed eſſe ueriſſimam ante iſta uerba prolata,
Vere ergo ſignificationi uerborum repugnat,quòd pronomē, Hoc
demonſtret panem, quia panis nunquam eſt corpus Chriſti. Et ue
ræ efficientiæ eorundem uerborum repugnat, quòd pronomē,hoc
demonſtret corpus Chriſti, quia corpus Chriſti non fit corpus
Chriſti, non conuertitur in corpus Chriſti. Oportet igitur per
pronomen,hoc, demonſtrari id quod congruit utrique, ſcilicet &
eſſe & fieri, ut illud demonſtratum ſimul & ſemel & fiat & ſit cor-
pus Chriſti. Quod,ut priſci Partes docuerunt,eſt indiuiduum ſub
ſtantiæ abſque determinatione naturæ tam panis quàm corporis
Chriſti. Nec hoc voluntarie aſſeruit,ſed quia pronomen, hoc, eſt
demonſtratiuum ſubſtantiæ, proculdubio ſingularis, ideo aſſirmāt
demonſtrari ſubſtantiam indiuiduā. Et quia non plus exigit uis
pronominis, quum etiam apud grammaticos ſignificet ſubſtan-
tiā ſine qualitate,ideſt,ſine determinatione naturæ, & huiuſmodi
demonſtratio quadrat tā reſpectu fieri, quàm reſpectu eſſe,ideo,cō
cludunt quòd pronomen hoc, in his uerbis demonſtrat ſubſtan-
tiam,quæ ſub illis eſt accidentibus,non explicando naturam panis
aut corporis Chriſti. Quadrare autem hanc demonſtrationē tam
ad fieri,quàm ad eſſe, clariſſime patet,nā per hæc uerba in fine pro
lationis ſubſtātia cōtenta ſub his accidentibus ſit corpus Chriſti,
& rurſus ueriſſimum eſt in fine prolatiōis, quòd ſubſtantia cōten-

ta ſub his accedentibus eſt corpus Chriſti. Vbi manifeſte uidere po
tes iuxta hunc ſenſum uerificari & uetam ſignificationem uerbo-
rum & eorundem ueram efficientiam, quia per hæc uerba in per-
ſona Chriſti prolata, ſcilicet hoc, idest, hæc ſubſtantia, eſt corpus
meum, hæc ſubſtantia fit, & eſt corpus Chriſti.
¶ Ampliato & magnificato hæc, eo quòd nulla in hoc ſenſu inter-
uenit extorſio, nulla improprietas, nulla mendicitas, ſed ſiſtitur
infra proprietatem verborum & fidei Chriſtianæ confeſsionem.
Hæc de ſeptimo.

CAPVT VIII.

*Quomodo falſum non ſit, ſed uerum, deleri & remitti pec-
cata per hoc ſacramentum Euchariſtiæ.*

OCTAVVM caput eſt, quòd falſa eſt fides ſacramentũ hoc
delere peccata, quia ſola mors Chriſti noſtra delet peccata.
CIRCA hoc caput, errorem facile deprehendes, ſi nim ratio
nis inſpicias. Ex hoc enim, quòd ſola mors Chriſti noſtra delet pec
cata, non ſequitur, Ergo applicatio mortis Chriſti ad nos, non de-
let peccata. Sicut nanq; ex hoc, ꝙ ſolus artifex facit ſphæram nõ ex
cluduntur inſtrumẽta artificis, quibus ſphærã operatur, ita ex hoc,
quòd ſola mors Chriſti delet noſtra peccata, nõ excluduntur ſacra
menta eccleſiæ, quæ ſunt inſtrumenta, quibus mors Chriſti appli-
cat ad nos, alioquin delere oporter ex ſymbolo, Confiteor unũ Ba
ptiſma in remiſsionem peccatorũ. Si enim ex hoc, quòd ſola mors
Chriſti delet noſtra peccata, excluderentur ſacramenta, Baptiſm⁹
quoq; excluditur a deletione peccatorum. Et ſicut ſm ueritatem
non excluditur Baptiſmus, ita nec alia ſacramẽta excludunt a dele
tione peccatorũ. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

*Quomodo Euchariſtiæ ſacramentum ſit ſacrificium, & in
miſſa offerri ſit inſtitutum a Chriſto uel ab Apoſtolis.*

NONVM caput eſt, Falſa eſt fides tenens, quòd Euchariſtia
ſit ſacrificium. Tum quia ſacrificium Chriſti ſemel in cruce
oblatũ ſufficit in æternum, vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli ad
Heb. 10. Vna enim ſanctificatione conſummauit in æternum ſan-
ctificatos. Et nono, Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in
Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falſum eſt, Chri-
ſtum offerri in euchariſtia, nam Chriſtus non offertur in ſacrifi-
cium niſi moriatur, niſi ſanguine intercedente vt patet ex doctri-
na Pauli Apoſtoli etiam ad Hebr. 9. dicentis, neque ut ſepe offe-
rat ſemetipſum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origi-
ne mundi, &c. Conſtat autem Chriſtum in hoc ſacramento non
mori nec poſſe mori, Tum quia nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis in
ſtituta eſt miſſa.
CIRCA hoc caput aduerte errari in hoc, quòd extimat ſa-
crificium altaris eſſe diuerſum ſacrificium a ſacrificio quod obtulit
Chriſtus in cruce, quum tamen in ueritate ſit illudmet, ſicut eſt il-
ludmet corpus Chriſti, & illemet ſanguis Chriſti, I altari, & in cru
ce, & in cælo mõ. Differentia autẽ eſt in modo offerendi, quia tunc
oblatum eſt corporaliter, modo offertur ſpiritualiter, tunc eſt obla
tum in re mortis, nũc offertur in myſterio mortis. Et hoc intellige-
referendo oblationem tam ad rem contentam, quàm ſignificatã in
ſacrificio hoc. Quod dico, quia ſi ad ſpecies ſacramẽtales referatur,
oblatio corporalis & ſenſibilis, manifeſte eſt. Nec propterea ſpiri-
tualis hæc oblatio fit, quòd inſufficiens fuerit ſacrificiũ Chriſti, ſed
vt in ſacris myſteriis Chriſtus eiuſq; ſacrificiũ iugiter recolatur iu
xta Chriſti mandatũ. Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Vnde pa-
tet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Heb. ad æquiuocũ affari,
quoniam Paulus Apoſt. loquitur de corporali oblatione Chriſti,
quam fatemur eſſe unam & ſufficientiſsimã in æternum, quum aũt
de Euchariſtiæ ſacrificio eſt ſermo ad ſpiritualem oblationẽ Chri-
ſti tranſitur. Et bene nota, quòd nõ dicimus ſpirituale corpus Chri
ſti offerri in ſacrificio altaris, ſed dicimus ſpirituali oblatione of-
ferri naturale Chriſti corpus in ſacrificio altaris.
¶ Et hæc erudite lector intellige ſpectãdo ad rem contentã in hoc
ſacrificio, corpus ſcilicet & ſanguinem Chriſti: nam ſi ad mortem
Chriſti ſacrificium altaris referatur, ſignũ tantum, & non res inue
nitur, nã neque mors Chriſti, neq; ſtatus mortis Chriſti eſt ſecun-
dum ſe: ſed Chriſtus viuit & regnat in cælo, & cõſequenter in ſa-
crificio hoc non cõtinetur, ſed ſignificatur mors Chriſti. Intellige
ſane iterum duo, Chriſtus in hoc ſacrificio ſignificatur, & contine-
tur, mors vero eius ſignificatur quidem ſed nõ continetur. Vnde
non oportet, & quoties hoc ſacrificium offertur, uerificare, quod
Chriſtus moritur, ſicut oportet uerificare quòd Chriſtus in eo cõ-
tinetur: in eo offertur, in eo tanquã res exiſtens cõtenta & oblata.
Significatur autem Chriſti mors hoc ſacrificio nõ ſolum quia uer
ba conſecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro

F multis effunderur) ſed etiam quia ſanguis ſeorſum a corpore con-
ſecratur: ipſa enim ſeperatio ſacramentalis ſignificat ſeparationem
realem ſanguinis a corpore Chriſti in morte ipſius.
¶ Quum autẽ obiicitur: ſacrificium altaris non eſſe inſtitutum a
Chriſto neque ab Apoſtolis, aduerte, ꝙ ex verbis Pauli Apoſtoli
in epiſtola ad Cor. 1. colligitur, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificiũ,
& tempore Apoſtolorum fuiſſe in vſu non ſolum vt ſacramentũ,
ſed ut ſacrificium. Inquit ſiquidem Apoſtolus. Ego enim accepi a
Domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Ieſus in qua no
cte tradebat, &c. Ex hoc enim, ꝙ Paulus dicit ſe tradidiſſe Corin-
thiis, antequam ſcriberet eis primam Epiſtolam, quòd accepit a Do
mino, de Euchariſtia, duo dicimus. Alterum eſt, quòd multa Apo
ſtoli tradiderunt eccleſiis ſeruanda, quæ tradita fuiſſe ab Apoſtolis
non eſt ſcriptum in ſacræ Scripturæ libris. Ecce vides hic quòd ni-
ſi ſubſecuta fuiſſet hæc epiſtola, neſciremus Paulum tradidiſſe Co-
rinthiis id, quod accepit a Domino de Euchariſtia, & tamen in rei
G veritate ipſe tradiderat Corinthiis ante Epiſtolam, doctrinam eu-
chariſtiæ, quam acceperat a Domino, vt ipſe teſtatur. Alterum eſt,
quòd id quod acceperat a Domino, tradiderat Corinthiis de Eu-
chariſtia, eſt illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquã
ritus iam in Eccleſia Corinthiorum vſitati, dicendo. Fugite ab ido
lorũ cultura, calix benedictionis cui benedicimus, nonne commu-
nicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne par
ticipatio corporis Domini eſt? quoniam vnus panis & vnum cor-
pus multi ſumus, oẽs qui de uno pane & de vno calice participa-
mus, videte Iſrael ſecundum carnem, nunne qui edunt hoſtias par
ticipes ſunt altaris? Quid ergo? dico quòd idolis imolatum ſit ali-
quid, aut quòd idolum ſit aliquid? ſed quòd quæ immolant Gen-
tes, demoniis immolant, & non Deo: nolu autem uos ſocios fieri
dæmoniorum: non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæ-
moniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ
dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cõtextu clariſſime
H patet, quòd Apoſtolus ſupponit ritum eccleſiæ, qui tunc, & nũc ſer
uatur, ſcilicet quòd ſumentes euchariſtiam, ſumunt de ſacrificio al
taris, & ex hoc ipſo quòd ſumunt de ſacrificio, de imolatis Deo,
monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex vete
ris ritu legis, quòd edentes hoſtias, erant altaris participes, & ſimili
ter Gentiles dæmoniis imolantes, menſæ dæmoniorum ſunt par-
ticipes &c. Habes ergo ex hoc ſingulari textu, quòd calix & panis
Domini tempore Apoſtolorum in ſacrificii vſu erãt, niſi quis adeo
deſipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apoſtolo tam accurate al
lata putet. Et hic textus iunct⁹ ei, quòd dicit Apoſtolus, Ego enim
accepi a Domino, quod & tradidi vobis, ſufficit ad teſtimonium
perhibendum quòd Chriſtus inſtituit non ſolum hoc ſacramentũ,
ſed etiam hoc ſacrificium, & quòd Apoſtoli docti a Chriſto tradi-
derunt eccleſiæ hoc ſacrificium.
¶ Si extra ſacrã ſcripturam aliis ſcriptoribus credendum eſt, inue-
nimus Iac. fratrẽ dñi miſſæ celebrationem addidiſſe, vt ſexta ſyno-
dus refert de conſe. di. 1. ca. Iacobus. Inuenitur tempore Teleſpho-
I ri Papæ (qui VIII. cõputatur Papa a B Petro) miſſas celebrãdas
eſſe nocte natiuitatis Domini, vt patet de conſe. di. c. nocte. Nota
hic, non inſtitutionem, ſed teſtimonium ſextæ ſynodi de additio-
ne facta a Iacobo fratre Domini circa miſſam, quia non Romanus
pontifex, non Latina eccleſia, ſed Græca, ſed Orientalis tempo-
re Agathonis papæ, & Conſtantini Iunioris Imp. Conſtantinopo
li congregata centum quinquaginta Patrũ, teſtatur miſſam a Ia-
cobo Apoſt. ordinatam: ſi unius hiſtorici ſcriptoris teſtimonio cre
ditur, certe indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum te
ſtimonio. Taceo quòd etiam ut dictum eſt, tempore Teleſphori pa
pæ qui octauus a beato Petro papa recenſetur (quando eccleſia
Romana nullo temporali gloriabatur imperio, ſed triumpho mar-
tyrũ) inuenitur ſacrificium miſſæ in nocte natalis Dñi offerẽdum,
vt patet de con ſec. di. 1. ca. nocte. Et ſi geſtis martyrum autenticis
apud eccleſiam fides ab ipſis datur, habes ante Conſtantini tempo-
K ra (quum eccleſia Romana non gloria temporali, ſed martyrio flo-
reret) ſacrificium euchariſtiæ viguiſſe, vt patet ex uerbis Lauren-
tii ad Sixtum, Quo Sacerdos ſancte ſine diacono properas? tu nun
quam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Ecce ꝙ Sixt⁹
ſacrificium offerre conſueuerat, proculdubio euchariſtiæ. Vnde de
ſe diacono ſubdit, Experire utrum idoneum miniſtrum elegeris,
cui cõmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem
¶ Aduerte hic demum, quòd ẽt ſi nihil eſſet ſcriptum, ipſa ſucceſſi-
ua traditio nõ unius partis mundi, ſed uniuerſalis eccleſiæ toto or
be diffuſæ ſufficiens teſtimonium præberet, ſacrificiũ hoc inſtitutũ
eſſe a Chriſto & traditum ab Apoſtolis, vt patet ex eo, quòd autho
ritas eccleſiæ ſufficit ad maiora. Ex authoritate ſiquidẽ eccleſiæ ha-
bemus oẽs libros ſacræ Scripturæ, nam Euangeliũ Ioannis neſci-
rem, magis quam Bartholomei, niſi me autoritas eccleſiæ admone-
ret, & ſic de aliis. Si ſacrificium hoc Latina tantũ eccleſia haberet,
aut de nouo in eccleſia Dei eſſet introductum, eſſet forte locus ſu-
ſpicioni, quod adinuentio fuit Romana, ſed ubi Græci, Latini, Bar
bari, &c. hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medii tempo-
ris,

ris,etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet, ſufficere deberet,quan- A
to ergo magis,cum tot ſcriptis teſtimoniis? Hæc de nouo.

CAPVT X.

Quomodo non ſit idolatria, adorare ſanctum Eucharistiæ ſacramentum.

DECIMVM Caput eſt, quòd idolatria eſt adorare eucharistiæ ſacramentum, Tum quia, puta Chriſti humanitas non eſt adoranda. Tum quia ſolus Deus,quem nemo vidit vnquã adorandus eſt,adorantes autem Euchariſtiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe euchariſtiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facile patet error primæ rationis, quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Chriſti pura, ſed adoratur Chriſtus verus Deus, & veram habens carnem aſſumptam. B
Et per hoc idem patet error ſecundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus,ſed Chriſtum contentum ſub accidentibus illis.

¶ Circa id vero quod tertio offertur, quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna, duo dicito. Primum,quòd non legitur,eos adoraſſe Chriſtum præſentem in cœna, quid mirũ ſi non legitur,adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea ꝙ non legitur Apoſtolos Chriſtum adoraſſe in cœna,argumentum valet, ergo nec a nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito,non valere argumentum vniuerſaliter, non legitur hoc factum ab Apoſtolis,ergo non eſt faciendum, Nuſquam enim in ſacra Scriptura legimus,eos condidiſſe ſymbolum fidei, & tamen fecerunt illud, nuſquam enim legitur in ſacra Scriptura approbaſſe eos Euangelium Lucæ & Mar.& tamẽ ab illis credimus approbatũ. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac ſanctorum uerbis ſuis fouet Chriſti corpus eſſe in euchariſtiæ ſacramento, ut in ſigno.

C

VNDECIMVM Caput eſt, quòd Tertullianus,Auguſtinus,Origenes, Hilariuſque fouent,quòd in Euchariſtia corpus Chriſti eſt, ut in ſigno,&c.

CIRCA Hoc caput(in quo iſte homo multa affert, quæ facile ab erudito quoque ex ſupradictis comprobantur inutilia ad errorem iſtius)aduerte quòd authores iſti vbi quandoque affirmant ſacramentum eſſe figuram,aut ſignũ corporis Chriſti, aut aliquid huiuſmodi, vera dicunt, non tamen propterea negant cum hoc ſigno inueniri etiam rem ſignatam figuratam,& contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramentalium appellauerunt,& appellant doctores ſacramẽtum hoc, ſignum,figuram,& id genus reliqua, non tamen propterea negant rem contentam ſub tali ſigno. D

Vbi etiam aduerte, quòd ſapienter ſacri doctores frequentiam ſacramentorum poſtponũt virtutibus,quia uirtutes ſunt bona propria bonis hominibus, ſacramenta uero communia ſunt bonis & malis. Hæc de undecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, ſed una tantum ſit ſalutis uia his qui fidem habent de Euchariſtiæ ſacramento.

DVODECIM Caput eſt, quòd ſi fides eſſet de Euchariſtia,eſſent duæ viæ ſalutis, vna fidei in Chriſtum, altera fidei in ſacramentum.

CIRCA Hoc caput ſcis, erudite lector ridiculum eſſe. Non enim duæ ſunt artes in aurifice,altera operandi aurea, altera vtendi inſtrumentis ad faciendum aurea opera. Non ſunt duæ fides,altera ad Chriſtum, altera ad inſtrumenta Chriſti,quibus mediantibꝰ nobis ſuam virtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem eccleſię inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem ab ipſo inſtituta. Et qui fidem ſacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt intrare in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS de Miſſæ celebratione, in duas quæſtiones diuiſus.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licite poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ, in calice uel extra remanentes.

QVAERITVR, Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licite poſſet ſumere reliquias Euchariſtiæ,in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primo,quia vere non eſt ieiunus ieiunio naturæ, quoniam ſumpta ablutio vinum vel aqua eſt,quũ vtrunque ſoluit ieiunium naturæ.

¶ Secundo, Quia ſi hoc liceret, cum ita ſit perfecte corpus Chriſti in qualibet particula relicta,ſicut in tota hoſtia,pari ratione poſſet
B vnam aliam hoſtiã conſecratam ſumere, quod conſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliam miſſam celebrare, quod nõ eſſe licitum,patet ex ritu eccleſiæ in nocte Natalis Domini,&c.

¶ Tertio, Si liceret ſacerdoti poſt ablutionem ſumere reliquias Euchariſtię,liceret quoque communicantibus, ſed hoc non licet, vt patet:ergo,&c.

IN HAC dubitatione Scito primo diuerſas eſſe opiniões. Quidam.n.(de quorum numero eſt Scotus in 4.Sen.di.8.)putãt non licere poſt ſumptam ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem, quidam autem ſentiunt oppoſitum.

¶ Et quũ hæc opinio rationabilior atque eccleſiæ ritui conformior eſt,iõ declaranda firmandaque eſt. Scito ergo,ꝙ vnum(vt patet 5. Met.)cũ multipliciter dicat,quantũ ad propoſitum ſpectat,dicitur dupliciter,ſcilicet ſimplicitate & perfectione. Quod non ſolum ẽ verum in rebus,ſed in actibus,nã non ſolum aliqua res eſt una ſimplicitate(vt albedo)& aliqua perfectiõe(vt calceus cõſtat ex omni
C bus ad ipſum requiſitis) ſed aliqua operatio eſt una ſimplicitate,vt viſio,& aliqua perfectiõe,ut prandere conſtans ex multis operationibus requiſitis ad prandiũ, ut ſumere panẽ,carnẽ,vinũ,&c. Qui igitur examinant actus ſacerdotis ſacrificium offerentis & ſumentis,ſecundũ naturã actuũ ſimplicium,coguntur conſequenter dicere, ꝙ ſumpta ablutione nõ poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias. Qui aũt actus ſacerdotis ſecundum naturam actuum perfectorum conſtantium ex pluribus ad ſui perfectionẽ,diſcutiũt, dicũt ꝙ ſicut oblatio corpis & ſanguinis eſt unũ perfectũ ſacrificium,& ſumptio eorundem ſub ſpeciebus panis & vini, eſt vna perfecta refectio conſtans ex cibo & potu, ita tota ſumptio euchariſtiæ, reliquiarũ, & ablutionis eſt unus conſummatus actus, ac per hoc reliquię tũc ſumptæ ad eundem numero actum perfectum ſpectãt, non ut neceſſario requiſitæ ad integritatem illius, ſed ut partes materiæ.

¶ Quòd aũt actus ſumptionis euchariſtiæ & actus ablutionis,computari debeant,non tanquam diuerſi ſimplices actus, ſed pro uni-
D co actu,ritus eccleſiæ cogit oẽs cõfiteri,ex hoc,quòd non ſaluari recte aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus,& ſic optime ſoluãtur. In primis non põt aliter ſaluari,quomodo reliquię euchariſtiæ adhærẽtes palato,vel dẽtibus,poſſint licite poſt ablutionẽ deglutiri. Et patet tõ, qꝛ ſumptio cibi uel potus, quo ad ieiunium naturæ,& quo ad ueram comeſtionem & potationem,non eſt abſque deglutione. Cum igitur in caſu hoc non ſit ieiunus, quomodo hoc ſaluabis,niſi dicendo quòd totum pro unico actu computatur? Nec officit intento,ſi quis dicat,quòd non eſt ſimile de reliquiis in calice, patena, & in ore, quia illæ ſunt ſemel ſumptæ,illæ non. Nam ſatis eſt propoſito quòd oportet acceptari ab omnibus hoc,quòd actus iſti non iudicantur ut diuerſi ſecundũ ſe,ſed cõputanẽ pro unico,adhuc enim euchariſtia etiam tota remanente in ore,etiam ablutione ſumpta,licite ſumitur abſque diſpenſatione ieiunii nõ aliaꝗ rõne:niſi quia totum pro unico actu cõputatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperentur,non poſſet ille ieiunus euchariſtiam uere ſumere, ideſt deglutire, ſumptio enim in
E ore ſola,non eſt ſumptio,ſed inchoatio eius,quia nõ eſt comeſtio, neque potatio. Nõ poteſt quoq; deinde aliter ſaluari quomodo in Paraſceue, quando hoſtiæ pars in uino poſita remaneret in calice, ſumpto vino, ſumi a ieiuno recte poteſt,niſi totũ ꝓ unico actu cõputãdo,ſecundũ enim ſimplices actus iam nõ ieiunus ſumeret. Nõ poteſt quoque ſaluari,quomodo licite diſtinctis hauſtibus ſumpta etiã prima ablutione,licite ſumitur a non ieiuno (qđ tamen oportet)niſi totum pro unico actu computando. Quòd autem oporteat primam ablutionem, ſi ſtatim ſumitur, ſumi a non ieiuno, ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi uerus ſanguis Chriſti. Cum enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptum ſanguinem, & illud non ſit ſine ſubiecto, ſi uinum fuiſſet, proculdubio retinet adhuc uini ſpeciem, & cum non tam cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino, qui non niſi a ieiuno ſumendus eſt, ſicut nec pars hoſtiæ mixta, & cætera. Non po-

te ſt quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionẽ ſanguini mixtã, ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulã hoſtiæ poſt primũ hauſtum in calice remanentẽ oporteat relinquere: quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas, quam hoſtiæ poſt primũ ablutionis hauſtũ ſumere? Non põt quoque aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominem ſumptu ablutiõe, & hominẽ, qui prius tantundẽ bibiſſet. Et tamen qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiã reliquias: hic autem, qui ablutionem ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſque diſpẽſatiõe excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, quam ex hoc, quòd ablutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd vero reliquiæ euchariſtię vt partes materiæ ſe habeãt, ex ritu eccleſiæ, & ratiõe apparet. Ex ritu quidem, quia nõ dicitur bis communicare, qui poſt ſumptam hoſtiam ſacram particulas reliquas ſumit, etiam ſi credens ſe nihil amplius accepturum, adoratũ iuitante ablutionem, vt in religione fit. Et tamen ſi aliam hoſtiam ſumeret, quantumcũque ieiunus, iterum communicaret, niſi forte vt reliquias communionis ſuſciperet, quod confirmaret intentum, quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratiõe autem, quia ſicut in aliis rebus duplices aſſignantur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ, ita in euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & uini, hæc enim in diffinitione cadũt, vt partes vero materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini, quæ etſi in diffinitione non ponerentur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ ſpectant. Vnde quamuis euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectum ſit eſſentialiter, adhoc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ, quæ reliquiæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſario immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi, pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu ſtudioſe collige quid ẽ in hac difficultate, ſuper qđ rationes fundari & difficultates ſolui poſſint, & eſt quòd ſumptio reliquiarum euchariſtiæ & ablutionis earum pro vnico actu cõputantur. Oportet enim hæc duo ſimul cõcurrere, ſcilicet ratiõem reliquiarum, & rationem ablutionis earum ad hoc, vt ad unum ſpectent actum, propter quod non eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutiõe, nec de ablutione quam pro reuerentia ſumunt cõmunicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali: qm̃ illa eſt ablutio reliquiarum extra manẽtiũ, illa non, ſed aut pro intus ratum manẽtibus, vt pro reuerẽtia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tantum, ſed corporis, idcirco reliquiæ corpis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniam particulæ hoſtiæ remanentes in patena uel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis nõ ablutę, ſumi ſicut ablutæ poſſunt, alioquin particula hoſtię ex ſtridore frigoris, forte parietibus interioribus calicis inhęrẽs, nõ abluta, ſumi nõ poſſet cũ ablutis, quod eſt ridiculũ. Ex quo enim ſaluatur ratio tã reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes ſint actu ablutæ, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX HIS PATET reſponſio ad obiecta. Nã ad primũ dicitur, ꝙ ieiuniũ naturæ debet præcedere totum actum ſumptiõis ſacramenti, & non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cœpit, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum patet reſponſio, quia licet quo ad rem ſacramenti, ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idẽ ſit de toto & partibus iudicium, non tamen quo ad ſpecies ipſas, quæ ſunt ſacramentũ tantum, vt ritus eccleſiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quòd cõmunicans, ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionẽ ſuam complevit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentiũ, vnde nõ eſt mirũ, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum ſumendis uacat, adhuc eſt in actu refectiõis, propter quòd nõ eſt mirum ſi licet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarũ in uino calicis: poteſt enim poſt primum hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere, quadiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiãt, Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

QVAESTIO II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus, ſatisfaciat pro ſingulis,

QVAERITVR, Vtrũ ſacerdos obligatus ad celebrandũ pro aliquo accipiens eleemoſynã ab altero ut celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo unam tantum miſſam pro vtroque.

¶ Et uidetur quòd non. Primo, quia effectus miſſæ, pro quo habendo miſſa petitur & promittitur, eſt finitus. Finitum autem diuiſum, minus habetur a ſingulis, quàm ſi totum haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecũdo, adimitũ primo & ſic neutri ſatisfit,

F Aſſumptum, ſcilicet quòd effectus miſſæ ſit finitus, probatur ex eo quòd pro eodem dicuntur plures miſſæ.

¶ Præterea, Cum idem ſit iudicium de duobus & de ualde multis, immo de omnibus, ſi põt miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus, & ſic eccleſia non bene inſtituiſſet miſſas pro aliquibus determinate, ſed debuit omnes pro omnibus offerre, vt bonum commune ſine detrimento particulariũ procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si ſatisfacit hic ſacerdos unica miſſa pro pluribus, pari ratione ſatisfaciet etiam unica miſſa pro quatuor miſſis promiſſis eidẽ, accepta ab illo eleemoſyna pro quatuor miſſis. Hęc aũt conſtat eſſe falſa: damnaretur enim ab eccleſia, qui unica miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe pro miſſis beati Gregorii, quæ ſunt triginta: ergo, &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia virtus miſſæ eſt infinita, quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitum autem poteſt quibuſcunque applicari, & ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno, ergo, &c.

G IN HAC quæſtione, quia miſſa cõtinet duo, ſcilicet orationem & ſacrificium euchariſtiæ, primo de ſacrificio (quod ẽ præcipuum in miſſa) deinde de oratiõe dicendũ eſt. Rurſus, quia effectus utriuſque eſt multiplex, ſcilicet meritum, impetratio, & ſatiſfactio, ſigillatim diffiniendum eſt. Rurſus, quia effectus dupliciter oritur, ſcilicet ex opere operato, & ex opere operante, ut perfecta habeatur de quæſito notitia, ſingulis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶ Sacrificium igitur miſſæ dicit duo. Eſt nanq; ſacramentum & ſacrificiũ, & inquantum ſacramentum, non eſt ad propoſitum, quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantum. Inquantum vero ſacrificium eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et ſumptum hoc ſacrificium ſecundum opus operatum conſideratur dupliciter, ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolute, & ſecundum ſeipſum applicatũ huic, ſi enim conſideratur

H hoc ſacrificium ſecundum opus operatum abſolute, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita quòd res oblata ẽ Ieſus Chriſtus. Et quãtitas huius ſacrificii eſt infinita, ita quòd eſt impetratiuum, meritorum, & ſatiſfactiuum infinite, vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſſionis Chriſti eſt enim Deo acceptius, quàm ſint exoſi omnes peccatores, &c. Vtruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi ẽ ſecundum ſufficientiam, & non ſecundum efficientiam, & ſecundum naturam cauſæ vniuerſalis, indeterminatæ, ſcilicet & non determinatæ ad hunc aut illum, ita hoc ſacrificiũ eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſſionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum, ita efficacia huius ſacrificii per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificii, ideo loquendo de effectu huius ſacrificii ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine,

I ſed tantum in ordine ad Deum habet acceptabilitatem, gratiarum actiones, commemorationẽm, & ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, ꝙ putant hoc ſacrificiũ ex ſolo opere operato habere certum meritum, vel certam ſatiſfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim nõ eſſe verum, iam patet. Et confirmatur, quia cum ex opere operato ſit infinitæ virtutis, etiam in ſatiſfaciendo non eſſet maior ratio ex ſe, quare magis tantam & non maiorem ſatiſfactionem daret.

¶ Si autem ſumatur hoc ſacrificium vt applicatum iſti vel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ, vel eorũ, pro quibus offertur, ita ꝙ quia in applicatiõe huius ſacrificii duo ſunt, ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illũ, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem, intentio, ſcilicet & deuotio: intẽtio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi, deuotioni autẽ effectus reſpondet, vnde intẽtio propria eſt ſacerdoti, deuotio aũt cõmunis eſt ei & aliis.

K Vnde & in canone miſſæ ſacerdos actum intentionis applicatiuæ huius ſacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus ꝓ eccleſia tua ſancta, papa noſtro, &c. Et Memento Dñe famulorum famularumque, &c. & omnium circũſtantium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, Hoc enim nõ ſolũ ad circũſtantes, ſed alios refertur, ex his inſinuans applicationem huius ſacrificii non ſolũ intentione, ſed deuotiõe adiunctã perfici, ita quòd quanta eſt horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate ſatiſfactio.

¶ Et ratio eſt, quia in ſacrificiis & oblationibus quantitas deuotionis magis penſatur, quam quantitas rei oblatæ. Vt patet de vidue oblatione Luc. 21. & ex authoritate Greg. in Hom. Ambulãs Ieſus iuxta mare Galilææ, dicẽtis, Non perpendit Deus quantũ in eius ſacrificio, ſed ex quãto proferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatæ, eſt infinitas in hoc ſacrificio, & per vnicã deuotionẽ nõ exhaurit, nec minuitur, cõſequens eſt, ut nõ ſolum pluribus, ſed infinitis deuotionibus vnicũ ſacrificium ſufficienter reſpondeat, cuilibet certã pariendo ſatiſfactionẽ. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro ſe offerri hoc ſacrificium, ex quãtitate effectus huius ſacrificii ſecundũ

ſe &

ſe & applicat i ad ipſum, ex hoc, ꝙ alter procurat eandem pro ſe di- A
ci, nec econuerſo, ſed vnicuiq; reſpondet tãtundem, quantum ſi pro ſe ſolo diceretur, quia vnicuique ſufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis ſuæ.

¶ Et confirmatur hoc ex ipſo canone Miſſę, in quo non ſolum generaliter pro eccleſia, pro principibus & omnibus Chriſtianis, ſed ſpecialiter pro his qui in Memento cogitãtur, & omnibus circunſtantibus offerri dicitur hoc ſacrificium. Conſtat namque, quòd nõ eſt determinatus numerus cogitandorum in Memento, & multo minus determinatus eſt numerus circunſtantium, & quòd nullus ex alterius conſortio minus habet de effectu Miſſæ, & quòd hæc nõ referuntur ad orationem, ſed ſacrificium, quoniam ibi expreſſe dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis. Et quòd non ſolum pro impetratione, ſed pro ſatiſfactione offertur, quoniam expreſſe dicitur, pro redemptiõe animarum ſuarum, redemptio enim a malis eſt, & vt ipſum nomen teſtatur ſatiſfactio per modum ſolutionis eſt, ſicut Chriſtus redemit nos ſoluen- B
do pretium Deo patri. Poteſt igitur ſine cuiuſquam detrimento pro infinitis ſacrificium hoc offerri, & ſatiſfacere iuxta ſingulorum deuotiones.

¶ Caue tamen hic ne fallaris, putans ex hoc ſequi, quòd vna Miſſa tantum ſatiſfacit ſi dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc .n. non ſequitur ex dictis, quoniam non diximus, quòd effectus huius ſacramenti reſpondet intẽtioni, ſed deuotioni. Non enim quantũ intendo ex hoc ſacrificio ſatiſfacere tantum ſatiſfacio, ſed quan á deuotionem habeo, tantam ex illo haurio. Vnde ſi ego offerens hoc ſacrificium, habeo deuotionem tantam, quòd ei reſpondet in hoc ſacrificio ſatiſfactio vnius anni, & intendo celebrare pro ſatiſfactione vnius, ille releuabitur ſatiſfactione vnius anni. Si autem intendo ſatiſfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tantum, ſi pro tribus, pro tertia parte anni, & ſic de ſinguis. Et ſimiliter etiam dico de ſatiſfactione reſpondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem Miſſam, quòd ſi pro vno C
ſit, totam ſortitur ille, ſi pro pluribus, diuiditur inter eos. Et ſimiliter dico de quotcumque alijs facientibus eandem Miſſam celebrare. Semper enim ſatiſfactio cuilibet deuotioni reſpondẽs eſt finita, & ſi ad plures per intentionem applicetur diuiditur, & minus a ſingulis participatur. Et ſic verificatur theologorum ſententia, dicentium effectum huius ſacrificij finitum & diuiſum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones, ſed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, quòd Miſſa rogata a pluribus; plus ſatisfacit, cæteris paribus, quàm rogata a paucioribus, quia ex pluribus deuotionibus offertur, & ꝙ ſimiliter Miſſa rogata pro aliquibus plus valet illis, quàm ſi ex ſola deuotione ſacerdotis pro illis diceretur, quia ibi effectus eſt iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte D. Tho. q. 79. a. 5.) ſoluuntur omnes difficultates accidentes in hac materia, quoad D
valorem ſacrificij. Hinc ſaluatur infinitas ſacrificij ſecundum ſe, & finitas effectus in vnoquoque, & authoritas doctorum & ritus eccleſiæ in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, quam in pluribus & conſuetudo tam offerentium pro vna Miſſa (vt in parochijs accidit) quàm celebrantium pro pluribus petentibus eandem ſine fraude, vt in ſolemnitatibus accidit. Si autem conſideretur hoc ſacrificium ex parte operis operantis, ſic etiam quantitas effectus eius attenditur ſecundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non eſt quæſtio, nec ex iſta parte petita, aut promiſſa intelligitur Miſſa (ſola enim intentio ſacerdotis applicatiua ſacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertranſeo.

ET AD Secundam partem Miſſæ, quæ eſt oratio, deſcendendo, dicendum occurrit, quòd oratio cum ſit actus religionis, cuius eſt cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ. q. 83 patet. per orationem enim mens ipſa Deo offertur. vt Dionyſi. Grego. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem ſacrificij continetur, iuxta illud Oſeæ vlt. Reddemus vitulos labiorum noſtro- E
rum, & ad Heb. vlt. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, ideſt fructum labiorum confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid ſpeciale ex propria ratione, inquantum eſt petitio, propter quod diſtinguitur de oratione, inquantum eſt meritoria, vel ſatiſfactoria, vel impetratoria, vel conſolatoria. Et quia nullus meretur de condigno niſi ſibi, & ſimiliter, quia conſolatio ſpiritualis eſt effectus in ipſo orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla eſt hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & conſolatoria, vbi de oratione ſecundum eius communicabilem effectum eſt quæſtio. Impetratoria autem vt, fides principaliter innititur ex parte noſtri, iuxta illud Marc. 11. Quicquid orãtes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis, ex parte vero Dei innititur ſuæ miſericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione, ideo oratio, inquantum impetrato-

A ria, non minus, ſi pro pluribus, quàm pro vno fiat, valet, ſed magis, pro quanto ex maiori fiducia diuinę largitatis, & ampliori charitate procedit. Inquantum autem ſatiſfactoria, vim habet ex duobus, ſcilicet ex deuotiõe (ſicut & alia ſacrificia) & ex pœnalitate orantis, ſicut cętera opera pœnaliũ. Et quoniam de omni ſacrificio verum eſt, quòd ſatiſfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ (vt patet ex authoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex reſponſione ad ſecundũ, in quæſtione ſupradicta Tertiæ par.) ideo idem eſt proportionabiliter iudicium de ſatiſfactione orationis & ſacrificij Euchariſtię, non quo ad quantitatem oblati, ſed quo ad quantitatem deuotionis & ſatiſfactionis illi reſpondentis, & propterea ſicut dictum eſt, illud poſſe pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem reſultantem in orante, quum ſit perſonalis, & oratio de genere ſuo non ſit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in propoſito, quia non

B petitur proprie a ſacerdote afflictio (vt in ieiunio) ſed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro ſe primo, & ad ſatiſfaciendum, quoniam dum petitur oratio, tale ſacrificium, ſcilicet petitorium poſtulatur. Ex his autem patet quid dicendum ſit etiam de ipſo ſacrificio Miſſę, inquantum impetratorium, vel meritorium. Nec reſtes dubius propter meritum congrui, quoniam cum conſiſtat in quadam condecentia (vt ſcilicet nobis facientibus quod in nobis eſt, Deus faciat quod ipſum decet) vis meritoria de congruo in ſacrificijs & poſtulationibus attenditur ſecundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet ſingulis ex hac parte, ſicut de alijs dictum eſt. Et per hęc patet, quòd affirmatiue reſpondendum eſt quæſito.

VNVM Tamen dubium reſtat in prædictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil ſcientes de hac miſſa, quæ offertur pro omnibus ſecundum eorum deuotionem, quoniam ſi omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & non procurantis Miſſam, omnino enim ſecũ

C dum ſuam deuotionem erit eius particeps. Si vero non omnes intelliguntur, non erit vniuerſaliter verum, quòd hoc ſacrificium valeat ſecundum deuotionem eorum, pro quibus offertur, pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipſo concurſu deuotionis ad ſacrificia, ſoluitur. Concurrit namque deuotio vt cauſa quædam determinatiua ſacrificij ad hunc effectum, vnde Greg. in authoritate allegata, effectus deuotionem ponit vt cauſam, dicens ꝙ perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum ſacrificij non ſe tenet ex parte accipientium effectum, quã uis indiſpoſitio talium ad impediendam receptionem talis effectus ſufficiat, ſacrificium enim non operatur per modum agentis vt ſacramenta, ſed per modum oblationis, ſed tenet ſe ex parte concurrentium ad tale ſacrificium cauſaliter, quomodolibet ſit cauſalitas iſta, puta petendo, miniſtrando, conſulendo, adiuuãdo, fauendo &c. Quo ſit, vt defuncti ſecundum præcedentem eorum deuotionem in communibus vel in ſpecialibus, & ſecundum deuotionem viuen-

D tium pro eis offerentium, viuentibus vero circunſtantibus tanquam ſeruitoribus ad minus, vniuerſis autem tamquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem proſit. Quũ enim ſacerdos oret, & offerat in perſona eccleſię, & quilibet fidelis ſit membrum eccleſiæ, conſequens eſt, vt quilibet per ſacerdotis actus oret, & offerat, & ſic cauſaliter concurrat ad ſacrificium, ac ꝓ hoc quælibet Miſſa ſingulis fidelibus prodeſt etiam ſatiſfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus eccleſiæ orationibus & ſacrificijs, ſicut habentes deuotionem in orationibus & Miſſis alicuius perſonę participes fiunt illarum iuxta ſuam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua eſt rogantis & non rogantis conditio, ſicut non eſt magis & minus deuoti æqua conditio, ſicut non eſt æqua vno tantum, & vno, &c. altero modo facientis ſibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemoſynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiuſmodi, & maioris ſunt deuotionis, & faciunt vt non ex cõmunione Sanctorum tantum, ſed ex tali actu etiam hoc aſſequatur.

E AD PRIMVM argumentum in oppoſitum iam patet reſponſio ex dictis, quòd effectus, ſcilicet Miſſæ eſt finitus cuilibet ſecundum ſuam fidem, quo ad impetrationem, & ſecundum ſuam deuotionem, quo ad ſatiſfactionem propterea vtrumque dicitur in Canone, Quorum tibi fides cognita eſt, & deuotio nota, Eſt tñ infinitus in multitudine, quia infinitis poteſt reſpondere, ſingulis ſuas ſatiſfactiones finitas & impetrationes partiendo.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd canon Miſſę teſtatur Miſſas, ita ab eccleſia ordinatas pro particularibus, vt tamen ſemper pro omnibus viuis & defunctis explicite celebrentur, vt patet intuenti. Vnde prouida ſimul & pia Mater voluit, vt ex deuotione ſua omnibus ſacrificium prodeſſet & ſpecialiter capitibus, & ex deuotiõibus priuatis his vel illis prodeſſet, & ſic ſine fraude, & ſine cuiuſcumque damno excitat priuatas deuotiones pro ſe vel alijs, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant ſpeciales. Eſt etiã & alius fructus ex ſpecialibus, miſſis quoniam enim naturaliter vnicuiq; amabile eſt proprium bonum, & quod commune eſt negligitur, excitamur magis.

Adiungitur

Adiungitur quoque non paruipendendus effectus in ſacerdote, qui & de propria deuotione offert pro particularibus a quibus ſuſcepit eleemoſinas, uel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ſi offerentes & pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna miſſa, quantam habent in triginta, vna miſſa ſatiſfaceret pro triginta. Sed quia non eſt ſic (manifeſte enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus q̃ in una, cæteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæſtione dicta ſufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS de valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto, vnica Quæſtione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra miſſam exoluens ad quam ex die feſto obligatur, ſatisfaciat utrique.

QVæritur, an obligatus ad canonicas horas, exoluens earũ aliquam infra miſſam, ad quam in die feſto obligatur, ſatisfaciat utrique. Videtur nanque quòd non. Primo ex numero cultus, quia cultus miſſæ diſtinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam ſicut tenetur quis ad Primã, & Tertiam, ut duos cultus, ita tenetur ad miſſam & horas ut diuerſos cultus, ac per hoc ſicut non poteſt ſimul duas horas exoluere, ita nec miſſam & horam. Et cõfirmatur, quia homo tenetur intereſſe miſſæ attente, ſicut tenetur exoluere horas attente. Cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi quis ex propoſito per notabilem partem miſſę non curaret attendere ſecundum ſuum modum, ſed mentem ad alia diuerteret, nõ ſatiſfaceret præcepto de miſſa, quia non diceretur intereſſe miſſæ pluſquam dormiens.

¶ Secundo ex tempore, quia ſicut eccleſia totum diem feſtum determinauit ad cultum Dei per ceſſationem a ſeruilibus, ita partem tẽporis, ſcilicet qua miſſa celebratur, determinaſſe uidetur ad cultum Dei poſitiuum, ac per non licet occupare hoc miſſę tempus ad quẽ cunque alium cultum proprium exigentem tempus, ut eſt quælibet canonica hora.

IN OPPOSITVM Autem eſt, quia obligationes iſtę ſunt de cõpoſſibilibus ſimul quia miſſa exigit ſolam præſentiam, & hora exigit ꝙ attente dicatur, conſtat autem ꝙ utrunque poteſt ſimul fieri. Quòd autem ad miſſam ſufficiat pręſentia, patet ex eo quòd alıter tam ſurdus & cæcus q̃ multitudo maxima uni præſens miſſæ, & ubi ſacerdos ſubmiſſe dicit (ut in Germania) non ſatisfaceret præſens miſſæ, quod falſum reputatur.

¶ Prætera in huiuſmodi miſſa, præſentibus licitum eſt orationes vocales priuatas dicere, ſaltem quum ſacerdos non auditur, aut non intelligitur, ſed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro pœnitentia eſt quam quis non poſſit dicere, ut priuatam orationem, ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in miſſa Tertiam, aut Pſalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, ſeu pœnitentiæ, altero ex ſua deuotione, & utroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum miſſæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum miſſæ, quòd omnes negant, aut alter tantum, qui debitor erat horæ aut pœnitentię, & tunc niſi uoluntarie hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quòd quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non, ideo ille non ſatisfacit, & iſte ſic, hęc differentia nihil facit ad propoſitum, quia ratio debiti per accidens ſe habet ad impediendum, vel non impediendum cultum miſſæ. Si enim huiuſmodi oratio impedit cultum miſſæ, ita impedit, ſi ſponte, quàm ſi ex debito dicatur, & ſi non impedit ita poteſt ſolui ex debito ſicut ſponte, tota enim ratio illicıti ſi eſt, pendet ex hoc, quòd unum impedit ſeu tollit aliud tanquam ſibi incompoſſibile.

¶ Præterea. Quum de hoc ſint contrariæ opiniones, & cõtingit aliquem de facto exoluiſſe infra miſſam in feſto horam, aut pœnitentiam, ſi non licet, erit iſte reus omiſſionis aut miſſę (& ſic errauit irreparabiliter) aut tot horarum, & ſic commiſit tot peccata mortalia omiſſionis, quod eſt durum. Et pręterea quæ eſt maior ratio, ꝙ ſit reus amiſſionis horarum, quàm miſſarum, aut econuerſo, quum alterum impediret.

AD EVIDENTIAM Huius quæſtionis primo pręmittendum eſt, quid ſub præcepto cultus miſſæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum eſt in quo ſtat difficultas tertio reſpondendum quæſito.

F ¶ Quo ad primum, quia miſſa principaliter importat ſacrificiũ & ſecundario doctrinam, (unde pars doctrinalis uocatur Miſſa catechuminorum, puta ad eruditionem ordinatur, ſacrificium uero uocatur miſſa ſine additione aliqua) ideo ſicut miniſtris præcipitur vt ſacrificiũ offerãt, ita populo pręcipitur, ut interſit corpore & mẽte. Si enim ſola corporalis pręſentia ſufficeret, poſſet quis ſe præſentem ſacrificio facere & voluntarie dormire, & rurſus poſſet mentẽ ad quæcumque voluntarie diuertere, quorum vtrumque eſt abſurdum. Præceptum enim eccleſiæ hominibus factum de intereſſendo ſacrificio, intelligendum eſt more humano, vt ſcilicet interſint vt rationales. Ita quòd ſicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc eſt propoſito, ſeu animo vacandi Deo (quia pręcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc eſt vt rationali, non colit autem ratione vtens, qui animum ad alia ſponte diuertit, quia ratio ipſa dictat oppoſitum) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad Miſſæ cultum intereſſendũ, G tenetur corpore & mente intereſſe, hoc eſt cum animo vacãdi Deo, quantum Deus dederit.

¶ Eſt autem in Miſſæ cultu inter ſacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt ſiquidem in duobus, ſcilicet in attentione & materia, ſcilicet Miſſa, nam vterque tenetur attendere Miſſæ, & de ſacerdote quidem clarum eſt. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo, quòd ipſi dicitur, Orate fratres &c. vbi mandatur petitio, vt petat, ſcilicet ſacrificij acceptionem. Secundo ex eo quòd eidem dicitur, Surſum corda, vbi inducitur oratio, hoc eſt mentis eleuatio ad inſtans ſacrificium, Tertio, ex eo quod idem dicitur. Gratias agamus &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo quòd inſtitutio Miſſæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinæ ſunt, & dicat quę laudis ſunt, ad populum enim (iuxta Patrum inſtituta) ſpectat hymnũ cantare, Sanctus, Sanctus &c. dum ſacerdos agit ſacra myſteria. Cõmunis eſt igitur vtrique attentio ad miſſam. Sed differunt in exteriori occupatione, quia ſacerdos eſt exteriori operatione occupa- H tus circa Miſſam tam dicendo quàm faciendo, populus autem ſecluſo auditu eorum, quæ alte dicuntur, quum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in ſola attentione ad Miſſam relinquitur. Et quoniam imperfectorum, (qui ſola mente circa miſſam occupari non ſufficiunt,) magna eſt multitudo, inde fit vt licite populus aliquam vocalem orationem, dum ſacerdos diuina facit, aut ſecreto dicit, & pari ratione dum alte dicit, ſi nõ intelliguntur quæ dicuntur, aſſumat ad excitandam, aut conſeruandam mentem attẽtam ſeu vacantem Deo durante ſacrificij tempore. Hæc enim in adminiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto ſacrificio, fieri pie intelliguntur, melius enim, immo recta via eſſet vt ſola mente, aut quaſi ſola mente circa tantum ſacrificium occuparentur præſentes, petendo vt ſacrificium gratum ſit pro eccleſia, pro ſe, pro defunctis &c. gratias agẽdo Deo de tanto beneficio paſſionis Chriſti & præſentiæ ibi &c. Nec propterea laqueum inijcimus I animabus, quoniam ſicut clericus obligatus ad horas, & ſacerdos celebrans, ſi præter intentionem euagatur, excuſatur ab attentione, ita & populus, ſatisfit enim huic præcepto ex propoſito, quo quilibet vadit ad Miſſam, vt faciat quod eccleſia ordinauit, dummodo voluntarie poſtea non ponat obijcem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter, quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum, difficultas conſurgit ex eo, quòd hinc licitum eſt populo aſſumere quamcumque orationem ad habendã mentem Deo vacantem tempore ſacrificij, ac per hoc non prohibetur ad hoc aſſumere orationem votiuam, aut pœnitẽtialem, aut etiam horam canonicam, quum nihil horum habeat aliquid in ſe repugnans ad finem, ad quem aſſumitur, immo quodlibet horum ad ſacrificium Miſſæ optime ordinatur. Inde autem obſtat, quoniam ſi ſic fieret, ex duobus cultibus debitis non ſolueretur, niſi vnus tam quo ad intentionem, quàm quo ad tempus, nam, quum K in Miſſa dicuntur Pſalmi pœnitentiales, licet dicatur Miſſa & dicantur Pſalmi, vnica tamen attentio eſt, qua quis attendit Miſſæ & Pſalmis, & ſimiliter vnicum tempus eſt, quo perſoluitur vtrumque, quum tamen duo diſparati cultus (quales ſunt propoſiti) expoſcant ſuas duas attentiones (ſicut quælibet duę diſperatæ materiæ exigunt ſuas duas diſparatas formas (& ſimiliter exigant duo ſua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, ſecundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus perſoluendo vnam, & ex duobus temporibus ſoluendo vnũ. Hęc de ſecundo.

QVO AD tertium Duo occurrunt pro reſponſione ad quęſitum dicenda. Primum eſt. Non licet in Miſſa præcepta dicere orationes aliàs præceptas. Probatur, tum quia diſparati cultus debiti ſunt in ſua diſparatione exoluendi, alioquin non ſuauiter exoluuntur. Tum quia oppoſitum faciendo interuenit confuſio attentionum & temporum, dum duę attentiones confunduntur in vnã, & duo tempora in vnum. Tum quia minus ſoluitur, quoniam pro duabus attentionibus ſoluitur vna, & pro duobus temporibus di-

catur

catur Deo vnum. Tum quo ad horas, quia priuata authoritate nõ A liceat vnum publicum cultum ſubordinare alteri publico cultui diſparato, quod tamen fieret, ſi una hora canonica diceretur infra miſſam, quia aſſumeretur ad habendum mentem vacantem Deo tempore ſacrificii. Et ſic verificatur opinio tenens, quòd non poſſunt hæc infra miſſam præceptam dici. Non tamen per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, poſſit licite ſacerdos lectis legendis dicere horas canonicas, quoniam tunc non tam miſſa quàm miſſæ ſolennitas agitur, & ipſe nihil omittit miſſæ, ſed eſt tempus, & per accidens vacans, & idem eſt iudicium de miniſtris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam perſoluunt reſiduam.

¶ Secundum eſt. Si infra præceptam miſſam aliqua oratio aliàs præcepta dicitur, vtrique ſatisfit, quamuis minus bene, vt dictum eſt. Et loquor quando ſecreta dicuntur, vel quando ſacerdos non auditur aut non intelligitur. Et ſimiliter loquor de ſatisfacere, quantũ ad vitandum peccatum mortale omiſſionis vtriuſq; non autem quantum ad meritũ, quia nullus peccando venialiter, meretur vitã æternam. B Et propterea ſi peccatum eſt dicere hæc infra præceptam miſſam, tollitur meritum, quod haberetur per talẽ actũ, ſi recte fieret. Hanc itaque concluſionem non pono, eo quòd illius rationem affirmatiuã videam, ſed quia non video vnde ſit falſa, ut patet diſcurrẽdo per ſingula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem concluſionem, quamuis ſufficere videantur ad concludendum eſſe illicitũ exoluere vtrunq; debitum ſimul, non tamen ſufficiunt ad concludendum, non ualere ſolutionem utriuſque ſi de facto fiat. Quòd enim multa debita ex diuerſis pceptis poſſint ſimul & unico actu Deo exolui, non eſt dubium, nam ſi quis vouiſſet exponere ſe martyrio, & antequam implendi votum tempus tranſeat, occurrit caſus, in quo quis in præcepto cõfitẽdæ fidei tenetur exponere ſe martyrio, non eſt dubium, quòd exponens ſe ſatisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Chriſti de martyrio, & præcepto de ſatisfactione pro peccatis commiſſis. Potiſſima igitur ratio in oppoſitum eſt, quia diſparati debiti cultus non exoluuntur vt ſunt (vt. ſ. C diuerſi & diſparati ſunt) ſi ſimul exoluuntur. Sed hæc recipit diſtinctionem, quoniam diſparati cultus ſunt duplices. Quidam, quorum materiæ ſunt ſimul incompoſſibiles, ut duæ horæ canonicæ, & ſimiles, quorum. ſ. vterque exigit occupationem exteriorem, & hos oportet diſparatos ſolui vt ſunt. Quidam vero quorum materiæ ſunt ſimul compoſſibiles, quia alter non requirit occupationem exteriorem, & poſſunt utroque modo exolui, & diſparatè & ſimul ſubordinando unum alteri. Et tunc licet non exoluantur, ut ſunt totaliter diſparati, exoluitur tamen diſparata materia, quia utraque materia, miſſa ſcilicet & pœnitentialis oratio exoluit. Et hoc ſufficit, quia nullibi hoc præceptum inuenitur ut non valeant, niſi exoluantur, vt totaliter diſparati. Et ſic quandò populus nõ occupatur exterius citra miſſam, poteſt orationem pœnitentialem vel votiuã aſſumere ad mentem Deo, vacantem habendam tempore ſacrificii, ſicut poteſt quamcunque aliam aſſumere, & ſic cultui vtriq; faciet ſatis. Quòd vero de duabus attentionibus & temporibus obſtare apparet, euaditur ex eo quòd licet præceptum ſit, quòd quilibet cultus exoluatur attente, non tamen inuenitur præceptum, quòd omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea ſi duo cultus poſſunt ſub unica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti tranſgreſſio, ſat enim eſt, quòd quilibet exoluatur attente. Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus, propterea ſi multi poſſunt ſub eodem exolui tempore, nullum præceptum uiolatur. Et ſimiliter dicitur, quòd licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluatur, non tamen huiuſmodi minoratio deſtruit valorem cultuum debitorum. Et ſimiliter licet male faciat aliquis ſubordinando priuata autoritate horam canonicam miſſæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et ſic verificatur altera opinio.

VNDE Patet reſponſio ad primum argumentum. Conceditur enim, quòd peccatum eſt ſimul hæc exoluere, ſi tamen fiat, valet.

¶ Et idem dicitur ad ſecundum, addendo quòd non eſt ſimile præceptum de feſto præcepto de miſſa, quia illud datur directe de tempore, & ideo tempus oportet in illo præcipue cõſiderare, in quo tamen licet dicere uotiuas & pœnitentiales orationes, quia tempus feſtiuum habet indeterminatam materiam poſitiuam, in qua homo occupari debet, & libertati Chriſtianæ relinquitur, in quo ſancto opere, ſiue aliàs debito, ſiue non, quis ſe in feſto occupet. Iſtud vero datur directe de cultu miſſæ, & tempus miſſam menſurans per accidens reſpicitur. Si enim tempus miſſæ per ſe præciperetur, quũ habeat materiam determinatam, ſcilicet miſſam, non ſatisfieret vtrique cultui, quia non ſatisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, quòd liceat vtrunq; exoluere. Prima enim ſoluitur, quia ſuauis exolutio exigit duas diſparatas attentiones in duobus diſparatis cultibus. Miſſa enim exigit ſolam præſentiam, ſed non ſolius corporis, ſed etiam mentis, ut declaratum eſt.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt par ratio, quia hic ſunt ſuauis cultus diſparati debiti, vt ſunt, non ſic autem eſt in ſpontaneis orationibus. Et per hoc reſpondetur ad confirmationem. Et quum inſtatur, quia ratio debiti eſt per accidens ad impediendum, reſpondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc caſu, quia vnus impedit alium, ſed quia vnus occupat attentionem & tempus, & ſuauitatem alterius, quod per ſe oritur ex hoc, quòd vterque eſt debitus ſeorſum ſuauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum, & ſi reatus omiſſionis eſſet, omiſſa eſſet oratio aſſumpta, quia principale, quod eſt miſſa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem aliàs debitam, quia ad vacandum Deo ſacrificij tempore aſſumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS.

De præcepto Eleæmoſynæ ad mentem S. Thomæ, in ſex capita diuiſus.

1 *Operis ratio ac intentio, atque falſæ quorundam opinionis ſuper mentem diui Thomæ circa neceſſitatem largitionis eleemoſynarum, relatio, & poſſibilis origo.*

2 *Quàm falſa fuerit æſtimatio eorũ, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit neceſſitatem eleemoſinæ.*

3 *Verborum D. Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.*

4 *Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſam ſententiam D. Thomæ impoſitam confirmare videbantur.*

5 *Solutio obiectionum in Capite primo poſitarum pro fundamento illius falſæ opinionis.*

6 *Expoſitæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illuſtrium virorum authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio, atque falſa quorundam opinionis ſuper mentem Diui Thomæ, circa eleemoſynarum largitionis neceſſitatem relatio & poſſibilis origo.

D CHaritas Chriſti vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem, hoc eſt ordinis tranquillitatem in elæemoſynarum largitione neceſſario ſeruanda, intuitus ſiquidem ſum ob quorundam ſcripta minus bene doctrinam ſancti Thomæ intelligentium, multos facile periclitari. Et quamuis omnis quæſtio de peccato mortali, periculoſam habeat a vero deuiationem, & ea maxime timenda ac cauenda ſit a veritate declinatio, qua latiori quis ſe credit via, tum quia proni ſunt ſenſus hominis ad aſſenſum præbendum his, quæ libenter ſequuntur, tum quia facile eſt viam latam ingredi quum multorum ſit, & peccati expers vix eſſe poteſt, in hac ſpecialiter quæſtione tãto maius imminet periculum, quanto vltra prædictas cauſas viri celebres, quorum conſilio confeſſores reguntur, ſanctum Thomam docuiſſe id quod in re hac falſum eſſe oſtenderetur, aſſerunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famoſus, ſuper ſecũdo Decretalium de iure iurando cap. ſi vero, & frater Antonius Archiepiſcopus Florentinus veteribus Chriſtiani gregis paſtoribus non E minor, in Secunda parte ſuæ Summæ titulo primo, cap. 14. de inhumanitate, ſcilicet, & quidam frater ordinis Minorum, qui Summulam fecit Roſellam nomine, inde eleemoſyna & mutuo, non malitia, ſed minus perſpicaci intellectu in hac re ducti imponunt ſancto doctori ex Secunda ſecundæ, quæſtio. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemoſinarum largitionis neceſſitatem. Aiunt, quòd ſecundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de neceſſitate ſalutis facere eleemoſinam, niſi concurrentibus his duabus conditionibus ſimul, ſcilicet quòd dans habeat aliquid ſuperfluum, nedum naturæ, ideſt vitæ, ſed perſonæ, ideſt decentiæ ſtatus, tam ſibi, quàm ſuis, (quorum ſcilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam neceſſitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemoſynam faciendo, non tamẽ tenetur.

CONCIPERE Autem potuerunt hunc ſenſum ex ſancto Doctore propter duo. Primo ex eo, quòd ar. 5. 32. q. vbi diſputat, an dare eleemoſynam ſit ſub præcepto, in corpore art. determinat hanc

ſtane quæſtionem, dicit hæc verba, Quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt, quòd hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſecundum quòd actus eſt de neceſſitate virtutis, ſcilicet ſecundum quòd recta ratio requirit, ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Deinde ſubdit, quæ ſunt iſta conſideranda, & dicit, quòd ſunt ſuperfluitas, non ſolum naturæ, ſed perſonæ ex parte dantis, & extrema neceſſitas ex parte pauperis, & ſubdit deinde, aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemoſyna cadat ſub præcepto, oportet ſimul concurrere aliquid ex parte dantis, ſcilicet ſuperfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, ſcilicet extremam neceſſitatem.

Secundo, ex eo quòd in ſequenti articulo determinando dicit, quòd quando occurrit extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſſitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videtur, vt maiori neceſſitati ſubueniret. In his enim uerbis expreſſe, dicit, quòd concurrente altero prædictorum tantum, ſcilicet extrema neceſſitate alicuius, non habens de ſuperfluo perſona, id eſt, decentiæ ſtatus ſui laudabiliter eleemoſynam facit. Quòd ſi laudabiliter, igitur non de præcepto, ſed de conſilio eſt eleemoſynam dare, niſi vtraque ſupradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc, quia ante hæc verba loquens de neceſſario perſonæ præmittit hæc verba. De huiuſmodi ergo dare, eleemoſynam eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed ſub concilio, Hæc ille.

CAPVT. II.

Quàm falſa fuerit eorum æſtimatio, qui imponunt Diuo Thomæ, quòd negauerit largitionis eleemoſynarum neceſſitatem.

QVòd autem Prædicta expoſitio non ſit ſecundum mentem & doctrinam San. Thomæ liquet primo ex eo, quòd San. Thomas in 4. Sent. diſtinctio. 15. quæſtio. 2. art. 1. quæſtio. 4. expreſſe determinat oppoſitum. Tenet enim has duas concluſiones. Prima eſt. Habens ſuperfluum naturæ & perſonæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud ſuperfluum, etiam ſi non patiatur extremam neceſſitatem. Secunda eſt, Patienti extremam neceſſitatē tenetur de præcepto habens ſuperfluum naturę, licet non perſonę, ſubuenire. Superfluum naturæ, & perſonæ dicitur, quod ſecundum ſtatum præſentem non eſt neceſſarium ſibi, vel his, quorum ſibi cura incumbit craſſa penſatione, attentis tamen futuris caſibus, qui probabiliter futuri æſtimabuntur, & non omnibus, qui poſſunt contingere, hoc enim ad conſilium non pertinet, ut dicitur Tertio Eth. Extrema autem neceſſitas vocatur, non quando aliquis iam ſpiritum efflare cernitur, & ſubſidium recipere non poteſt, ſed cum apparent ſigna probabilia futuræ neceſſitatis extremæ, niſi ſubueniatur, nec apparet nec in promptu eſt qui ei ſubueniat. Determinat autem has concluſiones adeo clare, ut inficiari impoſſibile ſit. Sunt ſiquidem verba eius ibidem iſta. Quum eleemoſyna ſit actus virtutis, oportet quòd aliquo modo cadat ſub præcepto, quia præcepta legiſlatoris ad uirtutem inducere intēdunt, ut dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum. Honora parentes. Honor autem ille ſecundum Augu. ad reuerentiam & ſubuentionem in neceſſarijs pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur, ſed præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, quamuis ſemper obligent, ſed obligant pro loco & tempore, & ſecundum alias determinatas conditiones. Quum autem vſus diuitiarum ſit ordinatus ad ſubueniendum neceſſitatibus præſentis vitæ, quæ quidem ſubuentio debet eſſe inordinata, patet quòd quis diuitiis non vtitur, ad ſubueniendum neceſſitatibus præſentis vitæ, vel inordinate vtitur, a virtute recedit. Ordo autem ſubuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primo ex parte eorum, quibus ſubueniatur, vt primo ſibi, poſtea ſibi coniūctis ſubueniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte neceſſitatis talis debet eſſe ordo, vt prius abſolutis neceſſitatibus ſubueniatur, quàm alicui neceſſitati conditionatæ, quæ eſt quum quis indiget aliquo ad ſui ſtatum decentem conſeruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionem perfectam, ſibi & ſibi coniunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, reſpectu vtriuſq; neceſſitatis in eleemoſynas expendat ad ſubueniendum aliis reſpectu vtriuſq; iſtarum neceſſitatum, ſicut etiam natura id quod ſibi de alimento ſuperfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur neceſſitas abſoluta, & actu augmentatiuæ in quo attenditur quaſi neceſſitas conditionata, parat ad conſeruationem ſpeciei, generatiuæ uirtuti ſubminiſtrans. Et ſimiliter præceptum legis obligat, quòd etiam neceſſitati extraneorum abſolutæ, primo ſubueniatur, q̄ propriæ vel propinquorum conditionatæ & ideo dicitur communiter, quia dare eleemoſynam de ſuperfluo cadit in præcepto, & ſimiliter dare eleemoſynā ei, qui eſt in extrema neceſſitate. Dare autem de eo quod eſt ne-

F ceſſarium neceſſitate ſecunda, non autem de eo quod eſt neceſſariū neceſſitate prima, quia hoc eſſet contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet quàm aperte ſupradictas concluſiones aſſerat atq; confirmet, & conſequenter manifeſte cuique liquere poteſt, quod doctrinæ ſuæ conſona non eſt opinio illa ſibi impoſita ex Secunda Secundæ, Quòd ſi aliquis dixerit hoc, quod dixit in 4. ſen. retractatum ab ipſo San. Thoma in Secunda Secundę, aduertat ſe in errorem lapſum propter ſeptem. Primo, quia non eſt conſuetudinis ſuæ, vt opinionem quam alibi non ſolum ſequutus eſt, ſed probauit, retractet abſq; memoria uel ſuæ olim opinionis, vel illorum, qui ſequūtur eam, uel ipſius opinionis. Secundo, ex eo quòd iſta ſententia nō ſolum ſua, ſed communis Antiquorum fuit, vt ipſe refert in ſupradictis verbis: Quis autem vnquam inuenit ſan. Doc. reprobare ſuā olim, & communem aliorum opinionem, ſi non illius opinionis meminerit: ac aliqua eam ratione refellerit? In hac ſiquidem Secunda Secundæ. q. 88. art. 2. opinionem, quam in 4. Sentent. diſtinct. 38. q.
G 1. articu. 4. ſecutus fuerit circa diſpenſationem voti per profeſſionem ſolennizati reprehendens, expreſſe eius meminit, In tertia quoque Parte, quæſtio. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. Sent. diſtinct. 14. art. 3. circa ſcientiam animæ Chriſti retractans, explicite ſeipſum reprehendit. In tertia ſimiliter Parte quæſtio. 70. arti. 4. opinionem, quam in 4. Sent. diſt. 1. quæſt. 2. ar. 4. circa gratiam circuncſionis ſecutus eſt, reprehendens, expreſſe etiam ſeipſum mutaſſe opinionem aſſerit. Alibi quoque ſimiliter facit, ſed ſufficiat hæc tria adduxiſſe, ut oſtendatur mos eius. Si ergo hæc eſt eius conſuetudo, quomodo hoc in loco ſuam & communem ipſo teſte ſententiam reuocat nullam penitus innuens illius memoriam? Tertio, patet hoc idem ex eo, quod non ſine ſuę glorię macula potuit intēdere retractationem ſuæ olim & communis opinionis uerbis adeo obſcuris & extorte exponendis, abſq; ut dictum eſt, ſuę intentionis propalatione. Hoc ſiquidem & eſt contra promiſſionem a ſe factam in proemio totius Summæ, vbi dilucide ſecundum quòd ma-
H teria patietur, ſe proſequi cūcta velle ſpondet. Et eſt contra tanti Doctoris prouidentiam, quis enim (niſi deſiperet) in re tam ardua verbis oppoſitum præſeferentibus vteretur, poteā claris vti? Nunquid timebit hic ſeipſum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus eſt? An forte diuites odio habebat, vt ueritatē eos celare vellet? Quarto oſtenditur hoc idem ex verbis S. Th. in Secunda Secundę, ibidem concludendo enim ait. Si ergo dare eleemoſinam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſsitate, aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Quum enim S. Tho. Latina ſcripſerit lingua, & dilucide, is ſenſus ex iſtis eſt ſumendus uerbis, quem verba ipſa ſignificant. Accerſito autem quemcunque optimum Grammaticum, & proponas ſibi, quid intelligendum ſit ex illis uerbis. Præceptum eſt, ut fiat hoc, & fiat illud, reſpondebit certe, quòd duo præcipiuntur, & quòd ſcilicet hoc fiat, & q̄ illud fiat, Quum autem uerba. S. Tho. talia ſint,
I quare nō talis ſumendus eſt ſenſus? Dicit enim. In præcepto eſt dare eleemoſynam de ſuperfluo, & dare eleemoſynā ei qui eſt in extrema neceſſitate, Duo ergo grammaticaliter intelligēdo præcipit, cum dicit, & quòd detur eleemoſyna de ſuperflua, & quod detur eleemoſyna patienti extremam neceſſitatem. Quinto, cōfirmatur hoc idem ex verbis S. Thomæ in eadem Secunda Secundæ. q. 66. ar. 7. in Cor. vbi ait. Res, quas aliqui ſuperabundāter habent ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi, unde dicit Ambro. & habetur in Decretis diſtinct. 47. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum indumentū eſt, quod tu recludis, miſerorum redēptio & abſolutio, eſt pecunia quam tu in terra effodis. Sed quia multi ſunt neceſſitatem patientes, & non poteſt ex eadem re omnibus ſubueniri, committitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpēſatio propriarum rerum, vt ex eis ſubueniat neceſſitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam concluſionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in reſponſione argumentorum, elici poteſt. Sexto confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 87. ar. 1. ad Quartum, vbi ait, Tertiæ vero de-
K cimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, ſcilicet in veteri teſtamento, in noua lege augentur, per hoc quòd Dominus non ſolum decimam partem, ſed omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, ſecundum illud Lucę. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam, Hæc ille. Vbi aperte cernis iuſſiſſe, non conſuluiſſe Dominum Ieſum ſuperflua erogari pauperibus ſecundum doctrinam S. Tho. Septimo, confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 118. arti. 4. ad Secundum, inquirens enim ibi, an auaritia, ſemper ſit peccatum mortale, arguit ſecundo loco ad partem affirmatiuam ſic, Nimium in auaritia eſt, quòd aliquis retineat ſua inordinate, ſed hoc videtur eſſe peccatum mortale. Dicit enim Baſilius, Eſt panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conſeruas, indigentis argentum, quod tu poſſides, quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres, ſed iniuriari alteri eſt peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi, ergo multo magis omnis alia auaritia eſt peccatum mortale. Deinde reſpondendo huic argumento ait. Ad ſecundum dicendum, quòd Baſilius loquitur in illo

caſu

caſu in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare, vel propter periculum neceſſitatis, vel propter ſuperfluitatem habitorum. Hęc ille. In quibus verbis clariſſime vtranque conclusionem poſuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit, quod dixit in 4. ſent. ſi in tot locis Secundæ Secundæ expreſſe confirmat quod determinauit in Quarto? Caue ergo ne de cætero talia ſancto Doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum diui Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VErum, quia non ſat eſt falſam expoſitionem deſtruere, niſi vera apponatur, ideo declaranda ſunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (ſcilicet in Secunda Secundæ. q. 32. ar. 5. vbi inquirit, an dare eleemoſynam ſit in pręcepto) ſunt iſta. Quum dilectio proximi ſit in præcepto, neceſſe eſt omnia cadere ſub præcepto, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non ſolum velimus bonum, ſed etiam operemur, ſecundum illud 1. Ioan tertio. Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Ad hoc autem vt velimus & operemur bonũ alicuius, requiritur quòd eius neceſſitati ſubueniamus, quod ſit per largitionem eleemoſynarũ, & ideo eleemoſinarum largitio eſt in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt ꝙ hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſecũdum quod actus eſt de neceſſitate virtutis, ſcilicet ſm ꝙ recta ratio requirit, ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Ex parte quidem dantis conſiderandum eſt, vt id quod in eleemoſynas eſt erogandum, ſit ſuperfluum, ſecundum illud Lucæ. 11. Quod ſupereſt, eleemoſynam date. Et dico ſuperfluum, nõ ſolum reſpectu ſuipſius (quod eſt ſupra id, quod eſt neceſſarium indiuiduo) ſed etiam reſpectu aliorum, quorum cura ſibi incumbit, quia prius oportet quòd vnuſquiſque ſibi prouideat. & his quorum cura ſibi incumbit, & poſtea de reſiduo aliorum neceſſitatibus ſubueniatur, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ, ſecundum quòd perſona dignitatem importat, ſicut & natura primo accipit ſibi, quod eſt neceſſarium miniſterio nutritiuæ, ſuperfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generatiuã. Ex parte autem recipiẽtis requiritur, quòd neceſſitatem habeat, alioquin non eſſet ratio, quare ei eleemoſyna daretur. Sed quum non poſſit ab aliquo vno omnibus neceſſitatem habentibus ſubueniri, non omnis neceſſitas obligat ad pręceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatem patitur ſuſtentari non poteſt, in illo enim caſu locum habet quod Amb. dicit. Paſce fame morientem, ſi non paueris, occidiſti. Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in pręcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate, alias autem eleemoſynas dare in conſilio eſt ſicut & de quolibet meliori bono dantur conſilia. Hæc ille. Ex quibus talis eſt accipienda ſententia. Eleemoſynarum largitio eſt in præcepto, quia dilectio proximi non ſolum ſecundum affectum, ſed effectum, eſt in præcepto. Tunc autem eſt in præcepto, quando eſt neceſſaria virtute charitatis, ita quòd ſine tali eleemoſynæ donatione charitas manere non poteſt, quia eſt actus eius. Tunc autem eſt de neceſſitate charitatis, quando recta ratio ad hæc neceſſitat. Neceſſitantia autem ſecundum rectam rationem ad eleemoſynę actum ſunt duo, aliquid ſcilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemoſyna eſt danda. Ex parte quidem dantis neceſſitans ad eleemoſynæ actum eſt ſuperfluitas bonorum non ſolum naturæ, ſed perſonæ, iuxta Chriſti præceptũ, & naturæ proceſſum. Ex parte autem eius, cui eleemoſyna eſt danda neceſſitans ad eleemoſynæ actum, eſt neceſſitas, ſeu indigentia. non quæcunque (quia ab vno aliam habente ſuperflua non poteſt omnibus neceſſitatibus apparentibus ſubueniri) ſed extrema, iuxta verba Ambroſii. Vnde & dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto ratione ſuperfluitatis, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate, eſt in præcepto ratione neceſſitatis extremæ, alias autem eſt in conſilio. Quòd autem iſte ſit verus ſenſus, patet ex eo quòd ſecundum iſtum ſenſum nulla extorſio eſt literæ, nullum ſequitur inconueniens, nulla diſcordia inter principia & concluſiones, nulla contradictio inter dicta eius hic & in aliis locis ſupra allegatis, ſed omnia inueniuntur conſona, non ſolum ſupradictis, ſed etiam aliis dictis S. Tho. In quæſtionibus ſiquidem de Malo, quæſt. 13. art. 5. ad quartum, ea ponens ſupradictam autoritatem Baſilii ait, Baſilius loquitur in caſu illo, quando aliquis tenetur bona ſua pauperibus erogare, puta ſi ſit ei ſuperfluum ſecundum illud Lucæ. 12. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. In Quolibetis quoque, Quolibeto. 7. vel. 8. apud aliquos codices quæſt. 6. art. 2. vbi quærit vtrum ille, qui non dat pauperi petenti, ſi habeat de ſuperfluo, peccet, ponit eandem primam concluſionem in hęc A verba, Circa hoc diſtinguendum eſt, ſuppoſito enim, quòd aliquis habeat de ſuperfluo & reſpectu indiuidui, & reſpectu pſonæ, quòd tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia ſigna extremæ neceſſitatis, aut non, ſi videt, certum eſt, quòd tenetur dare, & peccat non dando, in hoc enim caſu loquitur Ambro. Paſce famem morientem, ſi non paueris, occidiſti. Si vero nõ apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti, quia quamuis teneatur dare ſuperfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere, ſecũdũ quod ſibi viſum fuerit oportunum. Hæc ille. Ex quibus prima concluſio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hę concluſiones ſuper rationes multas. Quũ enim bonum conſurgat ex cauſa integra, malum autem ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit. 4. cap. de Diui. nomi.) charitas ipſa erga proximum indigentem conſeruari non poteſt, niſi ex parte vtriuſque omne corruptiuum tollatur, contrariatur autem dilectioni B proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis ſuperfluum perſonæ indigentibus negare, ex parte vero pauperis extrema neceſſitas non adiuta, & ideo quodcunque illorum inueniatur, charitas non ſoluatur, & conſequenter malum culpæ mortalis conſurgit, & hęc eſt ratio quam tetigit S. Tho. in quæſt. 32. loco pręallegato, quum dixit, quòd actus eleemoſynę eſt de neceſſitate virtutis, ſecundum quod recta ratio requirit, ſecundum quam aliquid eſt conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda eſt eleemoſyna. Amplius, Quum ordo charitatis ſit in pręcepto (vt teſtatur S. Thomas in Secunda Secundæ quæſtio. 44. articulo vltimo,) & ex charitate diligenda ſit vita corporalis proximi, ſecundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quàm bona noſtra exteriora, ſicut plus animam proximi, quàm corpus noſtrum. Sed decentia ſtatus eſt quoddam bonum exterius, igitur tenemur de neceſſariis ad decentiam ſtatus noſtri ſubuenire vitæ corporali illius qui eſt in extrema neceſſitate. Et ſimiliter quum charitatis ordo exigat, vt decentiam ſtatus proximi ſuperfluitatibus C noſtris præponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult) hoc autem malum abiicit, tenemur ex ſuperfluo naturæ & perſonæ aliorum neceſſitatibus ſubuenire. Et hęc eſt ratio, quam adduxit ſanctus Thomas in. 4. Sent. vbi ſupra. Amplius, Cũ virtuti duo ſint extrema contraria, ſcilicet ſuperabundantia & defectus, (vt dicitur. 2. Ethic.) charitas autem licet ſecundum ſe extremo ſuperabundanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus eſt abſque modo eſſe, ex eo quòd obiectum non poteſt tantum amari, quantum eſt amabile) vtrumque tamen extremum habet ſecundum exteriores operationes, vt ex Secunda Secundæ quęſtio. 26. ar. 7 habetur, vnde & ex ſuperabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad exceſſum autem in propoſito pertinet plus de corporalibus bonis, quam oporteat attribuere tã ſibi, quàm aliis, quia amicabilia quæ ſunt ad alios, ſunt ex amicabilibus, quæ ſunt ad ſe, vt dicitur. 8. Ethic. Defectus vero eſt minus cor- D poralibus bonis, vti quàm oporteat & ad ſui, & aliorum ſuſtentationem. Quum autem ſuperflua naturæ & perſonæ habens, nec indigentibus diſpenſans, plus ſibi, quàm oporteat huiuſmodi bonorum applicet (aliter ſuperflua non ſunt) manifeſtum eſt, quòd in charitatis extremum contrarium ſecundum ſuperabundantiam incidit, ſicut & ille, qui in ſuperfluis & voluptuoſis conuiuiis plus aliis, quàm deceat, tribuit, & conſequenter vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negans neceſſarium perſonæ patienti extremam neceſſitatẽ, minus aliis, quàm oporteat, communicet huiuſmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali ſuſtentationi vitæ humanæ primo, deinde cæteris commoditatibus) patet quòd in extremũ ſecundum defectum declinat, ſicut & ille, qui ſuæ ipſius ob ſuam miſeriam corporali ſaluti ſubuenire negligit, vnde & vterque a charitate recedit, & conſequẽter mortaliter peccat. Et hæc eſt ratio, quã tetigit S. Tho. in Quolibeto. 6. quæſtio. 7. Amplius, Quum de iure naturali omnia ſint communia, & ius gentium res appropriauerit E quo ad vſum, procurationem & diſpenſationem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæſt. 66. ar. 2.) conſtet quoque quòd a iure gentium nihil inordinatum viam ſumpſit (quoniam a natura vt rationalis eſt, oritur) impoſſibile eſt, ea quæ huius ſuperfluunt quo ad naturam & perſonam, eius eſſe quo ad vſum (vſus enim ſuperfluorum inordinatus eſt, aliter ſuperflua non ſunt) licet illius ſint quo ad procurationem & diſpoſitionem. Si autem ex iure gentium eius non ſunt quo ad vſum, indigentibus ex iure naturali debentur, diſpenſanda tamen ſecundum arbitrium poſſidentis, cui (ut dictum eſt) diſpenſationem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale eſt ſuperflua naturæ & perſonæ indigentibus non largiri. Similiter licet neceſſarium perſonæ ſit habentis, etiam quo ad vſum, ſimpliciter loquendo, in caſu tamen, quo extrema neceſſitas alterius appropriat, vt ſuperfluum cenſetur eius vſus reſpectu illius patientis extremam neceſſitatem, & iuris naturalis vi exigit, vt tanquam ſuperfluum patienti debeatur. Non enim ratio, a qua ius gentium deriuatur, ita neceſſarium perſonę appropriat, huiç quo ad vſum, quin iudicet in caſu neceſſitatis alteri deberi ob ius naturale

naturalis

naturalis vim. Cuius ſignum eſt, quia ſi ab iſto poſſidente neceſſarium perſonę in tali caſu non diſpenſetur patienti extremam neceſſitatem, laudabiliter ab eo afferri poteſt, vt extremis neceſſitatibus ſubueniatur. Eſt igitur & contra ius naturale, non ſubuenire extremæ neceſſitati de neceſſario perſonæ. Et hæc eſt ratio, quā tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ q. 32. in hoc ar. in reſponſione ad ſecundum, & eſt ſumpta ex verbis Baſilij & Ambro. Ille enim exponens verba Diuitis, Lucæ. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea, ait, Dic mihi quę tua, vnde ea ſumens in vitam tuliſti? ſicut qui præueniens ſpectacula, prohiberet aduenientes ſibi, appropriando, quod ad communē vſum ordinatur, ſimiles ſunt diuites qui communia, quæ præoccupauerunt, æſtimant ſua eſſe. Si enim quilibet ſuę neceſſitatis ſufficientiam recipiens, relinqueret ſuperfluum indigenti, non eſſet diues, nec pauper. Cæterum ſi fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniuſtus eſt Deus, inæqualiter res nobis diſtribuens? cur tu abundas, ille uero mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille uero patientiæ brauijs decoretur? Nonne ſpoliatores, qui diſpenſanda ſuſcepiſti, propria reputando? Eſt pannis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conſeruas, diſcalceati calceus, qui penes te marceſcit, indigentis argentum, quod tu poſſides inhumatum, quo circa tot iniurias, quot dare valeres. Ambr. autem eandem parabolam tractans, vt in Decretis habetur diſt. 47. ſicut Hi. ait, Proprium nemo dicat, quod eſt commune, quod pluſquam ſufficeret ſumptui, etiam violenter obtentum eſt, & ſubdit. Quia enim tam iniuſtus, quàm qui tam multorum alimenta non ſuum vſum, ſed abundantiam & delitias facit? neque enim minus eſt crimen habens tollere, quàm quum poſſis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur ſecundum veritatem & San. Tho. doctrinam, duas diuiſim rad ces neceſſitatis ad eleemoſynæ opus producendum dicimus, ſuperfluitatem ſcilicer naturæ & perſonæ ex parte dantis, & extremam neceſſitatem ex parte indigentis.

CAPVT. IIII.

Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſo diui Thomæ impoſitam, ſententiam confirmare uidebatur.

ANtequam autem ſatisfiat motiuis vnde orta creditur illa falſa expoſitio, alias quaſdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falſæ expoſitionis robur afferenda cenſui.

¶ Quadrupliciter igitur inſtat, primo ſic. Quum eleemoſyna ſit ad alterum, oportet coniunctim vtriuſque conditiones conſiderare, & non diuiſim, ſicut & de iuſtitia dicitur 5. Ethic. vnde & S. Thom. in hoc art. ait, ꝙ nulla eſt ratio quare eleemoſyna alicui detur, quātumcunque alius habeat ſuperflua, niſi iſte egeat, ergo copulatim oportet intelligere, quòd duo ſunt cōſideranda ad præceptum eleemoſynæ, ſ. ſuperfluitas, & extrema neceſſitas. Secundo, quia ſi non coniunctim intelligatur, ſequitur deficiens doctrina, & quodam modo impoſſibilis adimpleri. Deficiens quidem, quia dicit, quòd habens ſuperflua, tenet largiri eleemoſynaliter. & non dicit cui, & ſimiliter quòd patiēti extremam neceſſitatem ſub precepto ſubueniendum eſt, & non dicit, a quo impoſſibilis vero quandoque, quia in aliqua patria nullus eſt pauper, & tamen aliquis habebit de ſuperfluo. Tertio, quia poſt art. iſtum quærit S. Tho. vtrum corporalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario; ex hoc enim arguitur ſic. Si in precedenti art. iam determinatum eſt, quòd patienti extremam neceſſitatē tenemur dare de neceſſario perſonæ, quid opus erat dubitare, verum ſit danda eleemoſyna de neceſſario? Quarto, quia S. Tho. in Quolib. 6. q. 7 ſeu art. 12. in reſponſione ad primū, dicit hęc verba. Non ſemꝑ peccat mortaliter quotieſcunq; non dat pauperi, qui ſuperfluum habet, ſed quando neceſſitas imminet. Quando autem ſit talis neceſſitas, quòd obliget ad mortale, non poteſt ratione determinari, ſed committitur prudentiæ. Et in reſponſione ad ſecundum dicit. Dare omnia ſua pauperibus, cadit ſub precepto ſecundum animi præparationem, vt ſcilicet homo ſit paratus hoc facere, ſi neceſſitas immineat. Minor tamen neceſſitas requiritur ad ſuperflua eroganda, quam ad omnia exhibenda, tamen hoc totum ratione vniuerſali determinari nō poteſt, ſed committitur prudentiæ, vt dictum eſt. Ex his enim verbis videtur ꝙ ſuperflua erogare, ſecundum S. Thomam, non ſit in præcepto niſi tempore neceſſitatis.

AD Hęc Reſpondetur. Et ad primum dicitur, quòd aliud eſt loqui de executione præcepti eleemoſynæ, & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemoſynæ præceptum exigantur duo. ſ. ſuperfluitas naturę & perſonæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel perſonæ ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda, vel ſuperfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentiæ naturæ, id eſt, extrema neceſſitas ex parte patientis (quia aliter non eſt ratio

F quare danda ſit eleemoſyna) obligatur tamen quis per ſe loquendo, ex hoc ſolo, ꝙ ſuperfluum naturæ & perſonæ habet illud diſtribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem, ſed extremam alterius neceſſitatem, quam hic S. Tho. ſuperfluitati combinat, oportet enim quòd ſi vni ſupereſt, alteri deficiat, vt Baſilius dixit. Et ſimiliter ipſa extrema neceſſitas alicuius, quantum eſt ex ſe, obligatiua eſt ad hoc vt ſibi ſubueniatur. Per accidens autem eſt, quòd hic vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inueſtigabat, & non executionem, ideo diſiunctim intelligēdus eſt (vt probatum fuit) aliter in maximos incideretur errores. Et ſi ſubtiliter aſpiciat quis, videbit ꝙ ad ipſam obligationem præcepti duo concurrunt, ſcilicet ſuperfluitas naturæ vel perſonæ ex parte dantis, & neceſſitas naturę uel perſonæ ex parte patientis, quoniam pręcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt, vt pluries Ariſtoteles, in Eth. dicit. Communiter autem imò potius ſemper, ſuperfluitas vnius, eſt indigentia alterius, ſed quia non ex parte indigentiæ eſt obligatio

G ad mortale, niſi ſit extrema, neque ex parte ſuperfluitatis eſt præceptum, niſi ſit vltra perſonę dignitatem, ideo ſummarie loquēs S. Thom. ea quæ complens rationes præceptorum, aſſumens, ad aliaq; loca tanquam ad commentaria, quæ ſe ſcripſiſſe nouerat remittendo, aſſumpſit, & concluſit dicens duo præcipi, & dare de ſuperfluo, & dare extremam neceſſitatem patienti.

¶ Ad ſecundum dicitur; quòd doctrina ſufficiens eſt, & quia ſummarie tradita, & quia alibi explicata eſt, & quia facile ſubintelligi poteſt cui danda ſunt ſuperflua (indigenti ſcilicet & patienti extremam neceſſitatem) & a quo ſubueniendum eſt, ab eo, ſcilicet qui nouit & poteſt. Poſſe autem quem libet ſuperfluum naturę habentem, clarum eſt. Nec eſt verum, quòd quandoque impoſſibile ſit hoc obſeruare, quoniam ſecundum Euangelicam doctrinam pauperes ſemper habebimus nobiſcum, & dato, quòd non appareret aliquis indigens obſeruaretur præceptum, futuris pauperibus theſaurizando. Dicitur ſecundò, quòd quia (vt dictum eſt) ſermones

H morales ſunt ſecundum ſubiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo ſi in aliquo particulari caſu, aliquid occurrat quod impedire videtur obſeruationem pręcepti, nihil vigoris ipſi pręcepto adimitur.

¶ Ad tertium ſufficienter reſpondetur quantum ad propoſitum ſpectat, quærendo ab obijcientibus, ad quid ſanctus Doctor in 4. ſent. diſtin. 15. poſt articulum adductum, in quo expreſſe has concluſiones determinauit, mouit illam iterum dubitationē (an ſcilicet eleemoſyna danda ſit de neceſſario) in eadem q. art. 4. Cauſa enim quam reddituri ſunt quare hoc fecit in Quarto, eſt illa quare hoc fecit in ſecunda Secundę. & quum in 4 videant, quòd talis articuli quęſtio non repugnet veritati huius prioris determinationis nec ſuperſtite addita ſit, fateantur falſa aſſumpſiſſe ſignum in Secunda Secundæ ad ſuam expoſitionem probandam. Eſt autem in promptu cauſa, quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia ſpecialem ſcilicet præſefert difficultatem neceſſariorum diſtributio, quum enim

I audis neceſſarium, diſtribuendum non videtur. Vnde licet ex pręcedenti articulo facile deduci potuiſſet concluſio iſta, quòd neceſſarium perſonę erogandum eſt patienti extremam neceſſitatem, tamen tota quæſtio, an ſcilicet liceat neceſſarium erogare, nota non erat, quare &c.

¶ Ad quartū dicitur, ꝙ quia oportet intelligere reſponſionum terminos ſecundum quod in argumentis oppoſitis aſſumpti ſunt. In illis autem argumentis non eſt ſermo niſi de neceſſario naturæ & ſuperfluo naturæ, vt patet in primo ex pręcepto Ioānis Baptiſtæ Lucæ. 3. quod inducitur ſcilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ ſunt ſuperfluum naturæ, non perſonæ, vt gloſſa ibidem dicit, & Petrus de Palude in 4. diſt. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalem ſecundum calidum & frigidum, ſerenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in

K ſolutione primi dicit, confirmant ſecundam concluſionem ſupra determinatam, quia neceſſarium perſonæ quod eſt naturæ ſuperfluum, in articulo neceſſitatis extremæ erogandum dicit ſub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum, replica eſt contra hanc reſponſionem hoc modo. Dare omnia etiam neceſſaria naturæ, eſt in præcepto in articulo neceſſitatis, quod tamen ſimpliciter eſt in conſilio, ergo dare ſuperflua naturæ, quod eſt in præcepto, obligat extra articulum neceſſitatis. Tenet conſequentia. quia præceptum obligat plus quàm conſilium, ergo male reſponſum eſt, quòd præceptum illud de duabus tunicis, & ſimilia, intelliguntur in articulo neceſſitatis. Et ad hoc reſpondet, quòd vtrumque eſt in præcepto ſecundum præparationem animi pro articulo neceſſitatis, ſed articulus neceſſitatis habet latitudinem. Neceſſitas enim obligans ad neceſſaria naturæ communicanda, eſt non quęcumque extrema neceſſitas pauperis, ſed illa, qua quis etiam vitam propriam tenetur diſcrimini exponere propter illum, ſi enim pro fratribus mori aliquando eſt in præcepto, conſequens eſt quòd priuare ſe neceſ-

ſarijs

ſarijs vitæ adminiculis, committendo ſe diuinæ prouidentiæ in aliquo caſu præceptum ſit. Neceſſitas autem ad ſuperflua obligans naturæ communicanda, eſt minor, ſufficit enim ad hoc, quòd pauper non habeat, vnde ſuſtentari queat. Vnde ex hac reſponſione ſecunda concluſio iterum confirmatur, ſicut & per corpus illius articuli.

CAPVT. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo Cap. adductarum.

AD ea vero, quę in principio pro fundamento illius expoſitionis adducta ſunt reſpondetur. Et ad primum quidem reſponſio ex dictis aperta eſt. Iam enim declarauimus & probauimus, quo modo duo conſideranda ſunt ſecundum rectam rationem ad neceſſitatem virtutis eleemoſinariæ.

¶ Ad ſecundum vero dicitur, quòd ly laudabiliter, poteſt dupliciter ſumi. Vno modo, vt diſtinguitur contra, neceſſario, & ſic idem ſonat laudabiliter quod bene, ſed non de præcepto, ſed de conſilio. Alio modo vt diſtinguitur cõtra, vituperabiliter, & ſic idem ſonet quod virtuoſe. In propoſito S. Tho. accepit laudabiliter ſecundo modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, niſi quòd in illis caſibus tribus, quos enumerat non inordinate, ſed virtuoſe quis neceſſaria perſonæ largietur. Ex hoc autem quòd virtuoſe hoc fieri dicitur, non ſequitur, ergo non de pręcepto, quoniam actus virtutis communis eſt præceptis & conſilijs.

¶ Et quia hoc verbum arbitror fuiſſe occaſioné errandi alijs, & falſam fuiſſe expoſitionem, propterea quia creditũ eſt, quòd S. Th. vteretur ly laudabiliter, primo modo, ideo oſtendo quòd ſecundo modo accepit laudabiliter ex quatuor. Primo ex ar. titulo, ac S. Th. more. Quum enim conſueuerit diuinum eius ingenium quæſtionibus reſpondere ſermone formali, propter quod vniuerſaliter profundæ ſunt eius ſententiæ & occultæ minus perſpicacibus, & titulus articuli ſit nõ, an de neceſſario fieri eleemoſyna debeat ſub pręcepto vel conſilio, ſed an de neceſſario dare liceat eleemoſynam, ſua non intererat reſpondendo diſſerere, quòd hoc ſit in conſilio vel præcepto, ſed quòd hoc ſit contra virtutem vel ſecundum virtutem, licet ad perfectiorem doctrinam potuiſſet poſt ſubiungere, & hoc non ſolum eſt ſecundum virtutem, ſed etiã in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuoſe exponendum eſt ſi difficultati mota formaliter reſponſum eſſe fateri volumus. Secũdo, ex prima parte corporis illius articuli, ait enim ibi, quòd non liceat dare de neceſſario naturę, niſi ad ſuſtentationem reipublicæ, vel eccleſiæ in aliquo caſu neceſſitatis. Tunc enim laudabiliter, inquit, ſeipſum & ſuos mortis exponeret periculo, quia bonum commune præponẽdum eſt proprio. Ex hoc arguitur ſic, Certum eſt, quòd in aliquo caſu tenetur quis de præcepto, non ſolum mortis periculo ſe exponere, ſed etiam mori pro fratribus, ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo caſu, non accepit laudabiliter, vt diſtinguitur contra neceſſario, ſeu de præcepto, quia falſum dixiſſet, quum in præcepto hoc eſſe non ſit dubium in aliquo caſu: accepit igitur laudabiliter, ideſt virtuoſe. Quòd ſi hic hanc acceptas gloſſam, quare non infra in propoſito noſtro? nulla ſiquidẽ eſt quæſtionis aut ſtyli diſparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua excipiens profert hæc verba. Quum enim diſtinxiſſet neceſſarium in neceſſarium naturę & perſonę, & de neceſſario naturæ regulam tradidiſſet, quòd non liceat dare ex eo eleemoſynam, & exceptionem feciſſet ad neceſſarium perſonę tranſiens, ipſum abſolute conſiderans (vt quæſtio exigebat) duas regulas tradidit. Prima eſt, quòd dare de neceſſario perſonæ, ſimpliciter ſcilicet & abſolute conſiderando ipſum, eſt bonum ſub conſilio tantum, non præcepto. Secunda autem quaſi aduerſatiue addita eſt, ꝙ inordinatum eſt dare tantum de neceſſario perſonæ, quòd de reſiduo non poſſit conuenienter vita peragi. Et ab hac ſecunda regula excipit tres caſus, ingreſſum religionis, facilem reparationem, & extremam neceſſitatem priuatæ perſonæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter neceſſaria perſonæ erogantur. Ex his verbis videre quiſpiam poteſt clara luce, quòd laudabiliter poſuit contra inordinatum. Regula enim erat, quòd neceſſarium perſonæ nimis à ſeipſo ſubtrahere eſt inordinatum. Exceptio autem eſt, quòd in tribus caſibus hoc ſit laudabiliter, id autem eſt dictu laudabiliter, vt diſtinguitur contra inordinate & contra vituperabiliter. Quarto patet hoc idem ex 4. Sen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandem regulam tradit, & eoſdem tres caſus excipit ab illicitis. Conſtat autem, quòd ibi iam determinauerat, quòd non ſolum licitum, ſed pręceptum erat dare de neceſſario perſonę vltimam neceſſitatem patienti, nihil ergo obſtat prædeterminatæ ſententię, quòd id quod præceptum dixerat, poſt laudabile aut licitum dicat, exigente hoc nouæ difficultate, quia formaliter ſibi vult reſpondere. Laudabiliter igitur, id eſt virtuoſe dixit dari eleemoſynam de neceſſario in articulo neceſſitatis.

A ¶ Et per hæc patet, qualiter intelligenda ſint verba illa, quæ ad cõfirmationem dicebantur, ſcilicet dare eleemoſynam de neceſſario perſonæ, eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed conſilio. Quum enim hæc verba in eodem ſint articulo, accipienda ſunt, vt quæſitũ formaliter determinat. Quæritur autem ibi, non an liceat de neceſſario dare eleemoſynam in tali vel tali caſu, ſed, vt dictum eſt, quia ipſum Neceſſarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur ad conſiderando, id quod neceſſarium eſt alicui abſolute & ſimpliciter liceat eleemoſynam de eo dare. Ad hoc autem quæſitum facta diſtinctione de neceſſario naturæ & perſonæ, ſubtiliter & optime quo ad neceſſarium perſonæ dictum eſt, quòd licet ſeu bonum eſt de conſilio, tamen non de pręcepto. Ex hac tamen reſponſione non ſequitur, ergo in nullo caſu vel in caſu extremæ neceſſitatis hoc non cadit ſub præcepto, quęſita enim aliter a ſapientibus determinãtur ſolitarie ſumpta, & aliter cõiuncta alicui caſui, ſiue fini. Si enim quæras, an occidere hominem ſit bonum, optimę reſpondebitur, quòd B non, quòd ſi addas in caſu, quo iuſtitia exigit, reſpondetur, quòd hoc eſt in præcepto. Similiter ſi quęras, an exponere ſe mortis periculo, ſit bonum, optime reſpondebitur quòd non, quòd ſi addas propter actum virtutis, dicetur quòd hoc quandoq; cadit ſub præcepto, & ſimiliter de alijs euidenter apparet, quòd aliam reſponſionem ſibi vendicant ſolitarie quæſita, & alia coniũcta cum aliquo alio. Vnde ad inſinuandum Sanc. Tho. quòd dare de neceſſario perſonę ſolitarie ſumptum bonæ affectionis eſt, dixit quòd ſub cõſilio, non præcepto cadit. Ad inſinuandum autem quòd hoc in aliquo caſu ſub pręcepto cadit, ſupra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt eſt allegatum, quòd de neceſſario perſonæ extremę neceſſitatis ſub præcepto tenetur quis ſubuenire. Patet igitur ex dictis, quòd Sanc. Thom. ſententia eſt, quòd duo ſunt præcepta circa eleemoſynam faciendam, ſcilicet dare de ſuperfluo naturæ & perſonæ indigentibus quibuſuis, & dare de neceſſario perſonæ patienti extremam neceſſitatem. C

CAPVT VI.

Expoſitæ opinionis San. Tho. in multis illuſtribus Doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET quia hoc videbitur multis forte nimis graue, & S. Tho. quẽ prius imitabantur ſequendum, non putabunt, & coacervabũt ſibi magiſtros prurientes auribus, vt omnino inexcuſabiles reddãtur, apponendos cenſui multos illuſtres doctores eandem tenentes ſententiam, licet non paruipendendum ſit verbum illud San. Tho. in 4. Sen. quando ait hanc eſſe communem ſententiam.

¶ Primam ergo concluſionem, ſcilicet quòd habens ſuperfluum na- D turæ & perſonæ, tenetur aliis ſubuenire ratione ſuperfluitatis licet pauper non appareat in extrema neceſſitate, tenent in primis Baſilius & Ambro. in verbis ſupra adductis. Augu. quoque ad Macedonium, vt habetur 14. q. 4. cap. quid dicam, idem ſentit in his verbis. Nonne omnes qui ſibi videntur gaudere conquiſitis, eiſque vti neſciunt, aliena poſſidere conuincimus? hoc enim certe alienũ non eſt, qđ iure poſſidetur, hoc autem iure, qđ iuſte, & hoc iuſte, quod bene, omne igitur quod male poſſidetur, alienum eſt, male autem poſſidet qui male vtitur. Hæc ille. Vbi apparet ſuperfluũ naturæ & perſonę alienum eſſe quo ad vſum, & conſequenter diſpenſandum, aliter iniuſte poſſidetur, quia habens non recte vtitur illo. Eandem confirmat ſententiam Hieron. diſt. 42. ca. Hoſpitalem, dicẽs Aliena rapere conuincitur, qui ſibi vltra neceſſaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoq; ſuper illa verba Luc. 18. Facilius eſt camelũ, tractans en hæc Domini ſententiæ impoſſibilitatem oſtendat circa diuitum ſalutem, affirmanſq; impoſſibilitatem, ait, Reuera ita eſt; aliud enim eſt diues, & aliud œconomus, nam diues eſt, qui ſibi reſeruat diuitias: œconomus vero, ſiue diſpenſator, qui ad opus aliorum E has tenet. Porro attendetur, quòd diuitem quidem impoſſibile dicit ſaluari, poſſidentẽ vero diuitias difficile, quaſi dicat. Diues qui captus eſt diuitiis, & famulatur eis non ſaluabitur, habens vero illas, qui ſcilicet eis dominatur, vix ſaluabitur, cauſa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifeſte damnãtur omnes reſeruantes ſib. diuitias ideſt ſuperflua, & qui eis famulantur. Quòd autem talis famulatus excludens a vita æterna, ſit ipſa cuſtodia ſuperfluorum, apparet ex verb. Chryſo. ibidem dicentis. Non prohibet ditari, ſed opibus famulari, vult vt in neceſſariis vtamur eis, non vt cuſtodiamus, nam famuli eſt cuſtodire, ſed domini diſpenſare. Si conſeruari eas vellet, non tradidiſſet eas hominibus, ſed ſiniſſet eas in terra iacere. Apparet etiã ex verbis Dñi, Matth. 6. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ, vbi Hieronym. exponens quid ſit ſeruitus diuitiarũ, ait, Audiat hoc auarus, audiat hoc qui cenſetur vocabulo Chriſtiano, nõ poſſe ſimul diuitiis, Chriſtoq; ſeruire, & tamen non dixit. Qui habet diuitiãs, ſed. Qui ſeruit diuitiis, qui enim diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit vt ſeruus, qui autem ſeruitutis excuſſit iugum,

diſtribuit

diſtribuit eas vt dominus. Hęc ille. Vbi expreſſe apparet, quòd eſt impoſſibile ſuperflua cuſtodire, non diſpenſando, & Chriſtum amare, diuitijs enim amaris, ſe odio haberi, neceſſarium eſſe, ibidē dicit Dominus. Beda quoque ſuper illud Luc. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam, ait. Neque enim ita facienda iubetur eleemoſyna, vt teipſum conſumas inopia, ſed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, ſuſtentes, Hæc ille. Vbi iuberi expoſuit ſuſtentationem inopum poſt neceſſaria nobis.

¶ Inter poſteriores vero doctores Petrus de Palude in. 4. diſt. 15. q. 3. expreſſe ponit hoc cadere ſub præcepto. Ricardus quoque in. 4. diſt. 15. q. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quaſi mortale pauidi timent.

¶ Secundam autem concluſionem (quòd ſcilicet dare eleemoſynā exiſtenti in extrema neceſſitate de neceſſario perſonę ſit in præcepto) Ambro. diſt. 86. cap. paſce, confirmat dicens, Paſce fame morientem ſi non paviſti, occidiſti. Grego. quoque in homilijs ſuis ait. Quia.n. in lege ſcriptum eſt, Diliges proximum tuū ſicut teipſum,
G minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ea quæ ſunt ſibi neceſſaria, partitur, idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quòd neceſſaria non communicata neceſſitatibus abſque dubio extremis, minorem debito dilectionem Chriſti conuincunt, & conſequenter charitatis extinctionem, quę diminutionē nō patitur Baſilius etiam ſuper illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait. Hic autem docemur, quòd ex omni eo quod affluit ſupra proprij victus neceſſitatem, tenemur erogare illi qui nō habet, propter Deum, qui quæcumque poſſidemus, largitus eſt. Hæc ille. Vbi clare ſonat intentam ſententiam. Iuniores quoque, ſcilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in. 4. Sen. diſt. 15. intrepide aſſerunt teneri quemlibet de neceſſario perſonę ſubuenire extremæ neceſſitati pauperis. Non abſque temeritate ergo a tot doctoribus ac rationibus ſubtrahit ſe quiſpiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem ſequi. Quòd ſi mi-
H hi illud Roſellæ obieceris, quòd ſcilicet diuitum confeſſiones audiri non poſſent, & confeſſores damnationem incurrerent, audi Dominum Ieſum Chriſtum in Euangelio, diuitibus dicentem. Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Confeſſoribus autem, Si cæcus cæco ducatum prębeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et ſic patet regula generalis circa eleæmoſynarum neceſſariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia ſcientificæ determinationi non ſubeſt, ſed prudentiæ committitur, quæ circa particularia verſatur. Eſt autem magna opus circumſpectione, vt concludatur huiuc habere ſuperflua, oportet ſiquidem conſiderare ſtatum, filios, filias, ſeruos, alumnos, hoſpites, conuiuas, diuiſionem, munificentiam, magnificentiam, & ſi qua ſunt huiuſmodi, & habere ſemper præ oculis, quòd neceſſarium perſonæ non conſiſtit in indiuiſibili, multis enim adiunctis, nō apparebit ſuperfluum, & multis ſubtractis, non cenſebitur quis indigens. Et hæc de eleemoſynæ præcepto dicta ſufficiant. Anno Domini. 1496.

TRACTATVS SEXTVS.
De Monte pietatis, in quindecim capita diuiſus.

1 *Quid ſit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid diſcutiendum.*

2 *Ex quibus & quomodo procedendum eſt ad huius veritatis inueſtigationem.*

3 *In quo genere, & in qua ſpecie virtutis, vel vitij operationes iſtæ locentur.*

4 *Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.*

5 *Prima opinio dicentium, nihil vſuræ, aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.*

6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quòd in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.*

7 *Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*

8 *Solutio rationum arguentium, quòd contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.*

9 *Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vſura.*

10 *Opinio dicentium iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ.*

11 *Examen prædictæ opinionis determinant, quomodo hic ſit diſtributio.*

12 *Determinatio, quòd ſecundum iuſtitia diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.*

13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam piiſſimis capitulis ad commune bonum vnitam.*

14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniuſtitiam nihilominus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quàm ſecundum alias ſupradictas.*

15 *Excluſio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimum in tantam ſententiam.*

G
CAPVT PRIMVM.

Quid ſit mons pietatis, quæ eius Capitula, & quid diſcutiendum.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus erectus, & nunc diſcutiendus, vocatur ſumma quædam pecuniæ ad perpetuum vſum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi prædicatores aliquā inopię multorum pauperum, quorum facultates, (quia non ſemper in promptu habere contingit, vnde ſuis prouideant neceſſitatibus) ab Hebræorum vſuris vorantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quiſquis quod ſibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nummorū ſumma, conſeruanda integre ad hoc, vt pauperi cuique mutuari poſſit, vnde ſibi prouideat. Et quoniam charitate plena res eſt hæc,
H fructuoſa fuit prædicatio, adunataque eſt pecunia multa ſub communibus cuſtodibus repoſita, quæ Mons pietatis dicitur. Quonamque modum conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis ſtatuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia diſtributione perpetua & æquali mutuari poſſit, ſtatuerunt bonos cines ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primo, quòd cuſtodiant dictam pecuniam, & ſtent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad ſummum) & infra tantum non plus temporis (puta annum) reſtituendos, & hoc vt bonum poſſit eſſe communius.

¶ Secundo quòd pignora ab accipientibus mutuum ſumant, & ſuo periculo cuſtodiant in domo ad hoc conducta, & reſtituentibus infra annum reddant, non reſtituentium vero publice vendant, & ex venditione pecuniam exigerent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omnium & totalis ſuæ adminiſtrationis rationes ſcriberent, & redderent.
I Et hoc totum fit, vt perpetuari poſſit Mons, & futuris pauperibus prodeſſe.

¶ Tertio, quòd vltra pecuniam mutuatam exigant ſecundum numerum librarum ſingulis menſibus tot denarios a prædictis debitoribus, ita quòd quot libras aliquis mutuo ſuſceperit a Mōte, tot denarios ſingulis menſibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non, vt aliquid vltra ſortem Monti accedat, ſed pro recompenſatione operarum cuſtodum & miniſtrorum, qui publico pauperum bono in ſupradictis cum ſuo periculo & labore deſeruiunt, & expenſarum quæ pro penſione domus, & emptione librorum, & cæteris ab eiſdem fiunt. Hæc ſunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per ſe notum eſt eſſe ſancta, tertium examinandum reſtat, an ſit licitum aut illicitum, & ſi illicitum, an vſuram ſapiat.

K
CAPVT II.

Ex quibus, & quomodo procedendum eſt ad huius veritatis inueſtigationem.

OPortet autem huius dubitationis, ſicut & cuiuſque alterius veram ſolutionem ex eius proprijs principijs indagare. Quū autem quæſtio hæc moralis ſit, & ab homine naturaliter ſcibilis, nō eſt ex authoritate diuina aut humana, ſed moralis philoſophiæ principijs tantum procedendum. Ex authoritate ſiquidem diuina in canonicis ſacræ Scripturæ libris contenta quædam per ſe ponuntur credenda, & hæc ſunt, quę humani excedunt vires ingenij, (quoniam fides eſt argumentum rerum non apparentium) vt puta quòd Deus ſit trinus, & alia huiuſmodi. Quædam quaſi per accidens, & hæc ſunt multa ratione naturali cognoſcibilia tam credenda, quam operanda, vt citius, communius, & tutius veritas humano generi innoteſcat, vt puta quòd Deus ſit & quòd ſit vnus, quòd adulterium eſt malum &c. In neutro autē horum genere præſens

contineetur

A continetur quæſtio, ſcibilis ſiquidem naturaliter eſt, & nullibi in ſacra Scriptura deciſa inuenitur. Ex traditis autem in ea ſi ſolui debet, oportet ad morales venire propoſitiones, non inquantum creditas, ſed lumine naturali notas. Hoc autem eſt ex principijs moralibus, non ea diuina procedere authoritate. Authoritas vero humana tam canonica, quàm ciuilis duo ſimiliter tradit operũ genera. Quædam ideo bona, quia mandata, vel mala, quia prohibita, & quædam ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine conſtat hos, de quibus agimus, actus nõ contineri, in ſecundo autem clandi, nullibi explicite habetur. Implicite autem probari non poteſt ex iuris principijs, inquantum humana ſunt authoritate firmata, ſed oportet recurrere ad philoſophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis, oſtendatur, an hoc ſit ſecundum ſe malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quòd nulla authoritas quæſtionem hanc propriã ſibi vendicat, euidenter quatuor patere poſſunt. Primo, quòd præſentis quæſtionis deciſio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, B nec purum Theologum, ſecundum quòd Theologia vltra philoſophicas diſciplinas eſt ſimpliciter neceſſaria, expoſcit, ſed moralem Philoſophum. Secundo, quòd ſapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi ſunt doctores prædicti, ſed ponentes potius falcem in meſſem alienam. Gratiæ tamen ſunt eis habendę, qui ſecundum iura, quantum licuit, quæſtionem hanc ventilarunt. Tertio, quòd non eſt mirum, ſi tot huiuſmodi homines in re hac minus bene dixerint, quoniam tractant fabrilia fabri. Quarto, quòd ex eo quòd tot & tales dixerint, vel dicturi ſint in re hac ſuas opiniones, aut deciſiones, nemo hæc intelligens debet, aut põt conſcientiam ſuã eis credere, ſicut nec corporeę infirmitatis periculum aromatarijs, niſi ſtulte committeret.

¶ Nec obſtat quòd agere de contractibus & vſura, ad iura ſpectet, & ad Papam & principem decernere, hoc enim verum eſt quo ad contentioſa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines ſi- C quidem ſummi Pontificis eſt vſurarum ambiguitates determinare, & non ſimpliciter. Dupliciter enim aliquid ad eccleſiaſticum iudicium ſpectat, ſcilicet per ſe, & ſimpliciter. Et ſic ſummi Pontificis iudicio ſubſunt ea tantum, quæ ſunt fidei, eo quòd ipſe eſt conſtitutus a Chriſto doctor & rector fidelium, inquantum fideles ſunt, & non hominum, inquantum homines ſunt, & ſibi promiſſa eſt omnis veritas de neceſſarijs ad ſalutem fidelium. & non omnis veritas naturaliter ſcibilis, aut moralis. Aliquid vero ſubditur eccleſiæ iudicio per accidens, & ſecundum quid, ſi ſcilicet illud neceſſarium certa ratione neſcitur, aut ſi ratio vere ſcita ab aliquibus, non capitur ab alijs &c. Et de horum numero conſtat ex dictis quæſtionem hanc eſſe. Et propterea ſicut in his, quæ ſunt fidei ſummi Pontificis authoritas omnibus præeſt rationibus, ita in his ſcibilibus ſupra tam ipſum, quam quemcumque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet, contra quam ſola authoritate naturę authoritas ſtatuere, aut decidere aliquid poteſt. Et quoniam ſolius veritatis amore opus hoc agi- D tur, & materia moralis eſt, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo, ſed opiniones diſrutiemus, benedicta ſuſcipientes, minus autem bene, ordinantes, & ſecundum vires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua ſpecie virtutis, aut vitij operationes iſtæ locentur.

HVmana opera virtutis, aut vitij ſuſceptiua, in duo ſecantur genera. Quædam enim ſunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem conſiſtit, vt concupiſcere, iraſci, timere, au- E dere & vniuerſaliter humanæ paſſiones. Talium ſiquidem rectitudo ſufficienter habetur, ſi ipſe operans in ſeipſo aliqualiter ſe habet, puta ſi paſſio ſecundum rationem refrænetur &c. Alia autem ſunt, quorum propria & per ſe primo bonitas, aut malitia conſiſtit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona eſſe oporteat, vt reddere depoſitum, reſtituere accommodatum, & vniuerſaliter operationes, quæ iuſtitiæ ſubiacent. Ad horum ſiquidem rectitudinem propriam, ideſt ad hoc vt iuſta opera ſint, ſufficit quòd alteri æqualiter commenſurata ſint, puta quòd reſtitutio acceptioni æquetur. Nõ enim refert qua quis intentione depoſitum reddat, aut debitũ perſoluat, ſi operis iuſtitiam inſpicimus, licet pluſimum interſit, ſi iuſtitię virtutem operanti attribuere volumus. Propter quod hoc eſt ſingulare in iuſtitiæ operibus, quòd iuſta operari poſſunt carentes iuſtitię virtute, ceterarum autem virtutum operum nemo abſque virtute illa explere ſufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet,) accidit, quia ceteræ virtutes perficiunt hominem in his, quæ A ſunt ad ſe, iuſtitia vero in his, quæ ſunt ad alterum, vt dicitur in Quinto Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præſens agitur quæſtio, in numero eorum, quæ ad alterum ſunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipſa ratione iuſti, quod ad alterum eſt, ſecundum ęqualitatem ciuiliter debitam, conſiderare oportet. Et ob hoc omnes rationes quę in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & miniſtrorum defectiuæ ſunt, non enim attingunt ad opus ſecundum ſe, an iuſtum vel iniuſtum ſit. Et quoniam iuſtum non humana lege poſitum (quoniam illud non eſt ad propoſitum, eo quòd non habet locum niſi in indifferentibus) ſed naturale, ideſt ex ipſa rei natura æqualitate aliqua alteri commenſuratum in duas ſecatur ſpecies, ſcilicet ſecundum iuſtitiã commutatiuam & ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, oportet nõ latere, ſecundum quam iuſti ſpeciem opera hæc examinare opor- B tet, non enim eodem modo iuſti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aſpectu ad commutatiuam iuſtitiam omnia huiuſmodi opera ſpectare videantur (quia vel reſtitutionis, vel recompenſationis, vel locationis actus ſunt) quia tamen ſecundum multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primo ſecundum formam iuſtitiæ commutatiuæ, deinde ſecundum admixtam diſtributiuam, & demum quandam ſingularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT. IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

C QVia vero ignoratis rationibus terminorum, impoſſibile eſt intelligere cetera, prælibandum eſt quid ratio iuſti in commutationibus exigat, & ſimiliter quid ratio iuſti in diſtributionibus requirat, ad hæc enim aſpicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam ſit triplex debiti ratio, ſine qua iuſtum non inuenitur, conſiderari poteſt, ſcilicet partis ad partem, & totius ad partes, & partium ad totum. Primus ordo dirigitur a iuſtitia commutatiua, ſecundus a diſtributiua, tertius a generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quòd neque heſperus, neque Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidem ciuitatis ſunt ſingulares perſonę, quarum & res, & opera, & perſonas commutare adinuicem oportet, vt quòd vni deeſt abſque dantis damno ab altero habeatur. Bonum ſimiliter vel malum commune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere, ſingulorumque bona ad commune bonum ordinanda eſſe nemo dubitat.

¶ Sed omiſſa pro nunc tertia hac iuſtitia (quoniam vt poſt patebit, non eſt ad propoſitum) ſciendum eſt, quòd iuſtum ſecundum iu- D ſtitiam commutatiuam requirit tres conditiones. Prima eſt, quòd ibi ſit datio & acceptio ex parte vtriuſque extremi, aliter commutatio non eſſet, & commutatiuæ iuſtitiæ (quæ directiua commutationum eſt) propria deeſſet materia. Secunda eſt, quòd ſit inter partem & partem, ideſt ſingulares perſonas, aliter a diſtributiua, aut generali iuſtitia non diſtingueretur, vnde ſeruitium communitati exhibitum, recompenſatur ab ea, vt ſingularem perſonam induit, ſicut & vendit, & emit, vt perſona ſingularis. Tertia eſt, quòd ſeruetur æqualitas arithmetica, ideſt quantitatiua. vt ſcilicet quantum fuit ſeruitium, tanta ſit merces, & quanta læſio, tanta vindicta &c. aliter commutationes iuſtæ non eſſent. Mutuanti enim quatuor, niſi quatuor reſtituerentur, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in alijs.

¶ Iuſtum autem ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, tria ſimiliter exigit. Primo, quòd ibi ſit diſtributio, quę propria eſt iuſtitiæ diſtributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundo, quòd ſit E inter totum & partes, ita quòd a toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & diſtributio in vnum non coirent. Diſtributio namque partitionẽ ſonat alicuius, quòd niſi totius eſſet, partibus debitum, vt diſtribueretur, non eſſet. Vocamus autem totum communitatem vel principem vt ſic, partes autem ipſos ciues. Tertio, quòd ſeruetur ęqualitas geometrica, ideſt proportionalis, vt ſcilicet talis ſit proportio eius quòd datur de communibus bonis vni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas, ideſt vt quantum vna perſona præcedit alteram in illa Republica, tantum quod vni datur excedat id quod datur alteri. Aliter æqua non eſſet diſtributio, quia boni totius partibus debiti tanto plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior eſt in illo toto, quæ principalitas in diuerſis politijs ſecundum diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiuſmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicentium nihil vſura aut iniuſtitiæ inue niri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

HIs igitur præmiſſis illorum occurrit opinio, qui terminos cō mutatiuæ iuſtitiæ non ægrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vſuræ, nec iniuſtitiæ aliquid ſapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt vijs, illa primo adducenda eſt, quæ hos contractus adeo ſecundum ſe iuſtos dicit, vt ſi de cuiuſque priuatę perſonæ intentio recta conſtaret, ſicut de pia communitatis & Montis intentione modo conſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cū ſupradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat, ex quo nō refert ſecundum hanc viam quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo datur, an ſcilicet mutuantis ſit, an alterius, ponamus in terminis caſum diſcutiendum, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quam tamen prę ſupponere non eſt opus, quia contractus ſecundum ſe iuſtitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis conſiſtit quacumque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponens 10000. ducatos, conducatque miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorum, ſine quibus mutuum nulli dare vult, exigatque vnum denariū pro qualibet libra ſingulis menſibus à ſingulis accipientibus, & retinentibus mutuum, ſuppoſito quòd tanta quantitas pecunię requiratur ad mercedem reddendam debitam miniſtris, & cuſtodibus &c. Dicit itaque his ſtantibus hæc prima opinio tria. Primo, quòd hic ſunt tres contractus, ſecundo quòd in his nulla interuenit vſura, tertio quòd in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶ Primum horum declaratur diſtinguendo contractus. Eſt ſiquidē hic primo contractus mutui inter Petrum mutuantē & Ioannem pauperem. Eſt deinde contractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipſum Petrū, ſeu miniſtros eius, quod idem eſt, quia in mutuantis perſona pignus ſuſcipiunt. Eſt & tertio contractus locationis, quo miniſtri operas ſuas locant ad ſcribendum, cuſtodiendum & excutiendum pignora, & cętera, & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra ſoluendo.

¶ Secundum vero, ſcilicet quòd hic nulla ſit vſura, probant ex ipſius vſurę ratione dupliciter. Primo, quia vſura eſt quando aliquid vltra ſortem ex mutuo quęritur, ita quòd mutuum ſit non occaſio aut cauſa ſine qua non, ſed ratio & cauſa propter quam aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortem percipitur. Conſtat autem ex diſtinctione contractuum, quòd hic nihil propter mutuum vltra ſortem quæritur, ſed tantum propter locatas operas miniſtrorum, cuius euidens ſignum eſt, quòd ſi miniſtri gratis hæc facere vellent donā tes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundo, quia ſi iſta miniſtrorum merces eſſet vſuraria, a quocumque redderetur, eſſet vſuraria, non enim refert, an fœneratori vſuræ dentur ab accipiente mutuum, vel a principe, vel a quocumque alio. Sed conſtat quòd prędictis miniſtris abſque vllo ſcrupulo poteſt tanta merces pro his laboribus a communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non eſt vſura.

¶ Tertium autem, ſcilicet quòd hic nulla ſit iniuſtitia, declaratur ſic. Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia iſta ex parte miniſtrorum, vt ideo iniuſtitia ſit exactio iſta, quia ipſi gratis tenentur operas ſuas impendere & hoc non, quia non ſumus in caſu extremæ neceſſitatis aut ſuperfluitatis tantæ quòd teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniuſta ſit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra ſingulo menſe, & hoc non, tum quia multorum ſapientium & bonorum virorum ſententia conſideratis particularibus circunſtantijs, via hæc æquiſſima iudicata eſt, particularium autem iudicium prudentibus viris committendum eſt ſecundum moralem philoſophiam. Tum quia huic modo ratio ſuffragat, commenſuratur enim hoc modo ſolutio periculo & labori miniſtrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi cuſtodes ſubeunt & curę, & laboris, ſi excutienda (vt ſæpe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperū, vt iniuſta ſit hæc exactio, quia a non debente ſoluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primo, quia ſi pauper non tenetur ad hoc cū aliquis ad hoc teneatur, debet aſſignari quis eſt, qui ad hoc obligetur. Ipſe Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimo ſi aliquod damnum ex hoc incurreret, poſſet a paupere accipiente mutuum illius recompenſationem exigere, vt ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoque aut communitas ad hoc non tenetur, tum quia ſumus extra caſus extremæ neceſſitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna non eſt in præcepto, tum quia principes, etſi teneantur pauperum curam habere, & eis ſubuenire, non tamen tenentur hoc modo ſubuenire, vt de ſe

F patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, reſtat, quòd pauper ipſe teneatur. Secundo, quia morale principium eſt, quòd ille debet onera rei ſuſtinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem conſtet, quod miniſtrorum opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde ſuis prouideant neceſſitatibus, conſequens eſt, quòd ipſi pauperes debeant miniſtrorum operas recompenſare.

CAPVT VI.

Examinatio præpoſitæ opinionis cum determinatione, quòd in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.

QVod autem prędicta opinio in multis a veritate deficiat, nō ex opinabilibus, ſed ex per ſe notis principijs moralibus de
G ducendum eſt. Aſſumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per ſe euidentia. Alterum affirmatiuum, ſcilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, ſcilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia ſtando infra limites iuſtitiæ cōmutatiuæ per ſe nota ſunt, quoniam ea ſeipſis æqualitatem iuſtitiæ clare continent, & ideo indiſciplinati eſſet quærere eorum probationem. Sub his autem principijs oportet ſubſumere propoſitiones minores, quas difficile eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorum interuenientes in contractibus iſtis diſtinguerentur, & ſigillatim diſcuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim deciſione habita, ſtatim tota ratio integre patebit. Sed ad hanc deciſionem abſque errore habendam, oportet ex his, quę per ſe inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens inſunt, & ex proprijs & immediatis cuiuſque
H conditionibus, & non ex communibus & remotis ſententiam proferre. Propter quòd non eſt in hac conſideratione immiſcendum, quòd hoc, vel illud opus fiat in fauorem boni communis, aut aliud huiuſmodi, ſiue ſiquidem communis & remotus eſt vniuerſitatis bonum in particolaribus commutationibus. Iam enim ſtabilitum ſuperius eſt, quòd iuſtum ſecundum iuſtitię commutatiuæ formam attenditur ſecundum æqualitatem commutationis huius perſonę ad illam perſonam, & non ſecundum ordinem ad communitatem.

¶ Ex per ſe ergo & proximis conſideratis, diſtinguamus inprimis operas has miniſtrorum, dicentes quòd harum operarum quædam ſunt quaſi per ſe & cōmuniter inuentæ, & hę ſunt illæ, quæ vſque ad venditionem pignorum interueniunt. Quędam vero ſunt ſpecialiter, & per accidens inuentæ, & hę ſunt ſubhaſtatio, & venditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorumdam debitorum accidunt. Diſtinguendo autem ſigillatim prima opera, dici-
I mus ea eſſe hæc, ſcilicet cuſtodiam pecuniæ, præparationem ad mutuandum actum mutuandi, ſumere pignus, ſcribere hæc, cui annectuntur expenſe pro libris &c. cuſtodiam pignorum, cui coniungitur conductio domus pro eorum conſeruatione, & tandem reſtituere pignora. Horum autem pars maior & periculoſior in fauorem fit Petri mutuantis, aut vniuerſitatis pauperum, cuſtodia enim pecunię, acceptio pignorum, eorum cuſtodia, ſcribere hæc, expenſæ pro libris conductioque domus (in quibus totum periculum eſt) ad alterius vel vtriuſque ordinantur ſecuritatem. Reliqua autem paruula, ſcilicet pręparatio ad mutuandum, & ipſe actus mutuandi, & reſtitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

ET VT CLARIVS Eluceſcant hæc, videamus ſingula. Cuſtodia in primis pecuniæ, in illius fauorem proxime fit, cui cuſtodienda reponitur, pecunia autem hęc cuſtoditur duobus ſcilicet Petro mutuanti, cuius eſt directum dominium huius pecuniæ, & vniuerſitati pauperum, cuius eſt quaſi dominium vtile eiuſdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet
K conſeruari, niſi vt Petrus ſit ſecurus, ſi quando vellet retrahere pecuniam ſuam, & vniuerſitas pauperum ſit certa, quòd communis ſit etiam futuris pauperibus vtilitas iſta. Acceptio ſimiliter pignorum, quum ad conſeruationem & ſecuritatem capitalis proxime ordinetur, conſtat quòd in fauorem ipſius Petri & vniuerſitatis pauperum ſit. Et ſimile omnino eſt de ipſo actu ſcribendi, & expenſis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, niſi ob integritatem & ſecuritatem pecunię. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc præſcribantur, aut quòd pignus ab eo exigatur, ſed hæc omnia pecunię dominus ſecuritati ſuæ conſulens fieri vult.

¶ In cuſtodia autem pignorū conſiderandū eſt, quòd ſicut pignus habet in ſe duo, ſcilicet quòd ſit pignus, & quòd ſit talis res, (puta veſtis,) ita in ipſa pignorum cuſtodia diſtinguendum eſt, quòd ipſa eſt cuſtodia pignoris, & quòd eſt cura talis rei. Si conſideretur formaliter pignorum cuſtodia, manifeſte patet quòd in fauorem Petri

mutuantis

mutuantis, & vniuerſitatis pauperum ſit, quia proxime ordinatur in ſecuritatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris ſecundum veritatem eſt in fauorem accipientis, ideo accipiens ipſum tenetur ad reſtitutionem eius, ſi etiam perdidit illud, vt conuincitur ex illo morali principio reſtitutionum poſito a San. Tho. in Secunda Secundæ q. 62. quod aliquis tenetur ad reſtitutionem non ſolum ratione rei acceptæ, ſed etiam ratione acceptionis tenetur reſtituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depoſitum ab accipiente pignus, quod ille depoſito perdito, non tenetur ad reſtitutionem, quia obligatur ad reddendum depoſitum ratione rei acceptæ, & non ratione acceptionis, quia depoſitum datur in fauorem deponentis: iſte autem, ſcilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignus datur in ſecuritatem petentis ipſum) obligatur ad reſtitutionem non ſolum quamdiu pignus habet, ſed etiam ſi non habet, ſuo enim periculo tenetur naturali iure illud cuſtodire, ſicut qui accommodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem conſideretur cura talis rei, quæ eſt pignus (puta excuſſio veſtium & huiuſmodi ſollicitudo) ſic quia hoc accidit pignori, de ſui ratione nõ exigitur, quòd ſit in tali materia, ſed ſufficit ſibi quòd ſit tanti pretij, vt ſecure ſit pecunia rehabenda, ideo non eſt eadem ratio de ſollicitudine exercenda, & de ipſa cuſtodia. Hęc namque cure quamuis in fauorem vtriuſque, dantis ſcilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res ſua illæſa ſeruatur, & huic creditori pignoris pretium conſeruatur, vnde poſſit mutuatam rehabere pecuniam) ſimpliciter tamen & per ſe fit in fauorẽ domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imo hanc oneroſam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacto ſic poſſet cum domino pignoris talis, quòd ipſe non vult ſollicitudinem hanc, ſed quòd Dominus ipſemet tali tempore eum habendæ ad excutiendas veſtes ſuas, & alia huiuſmodi. Nec obſtat, quòd ſi nullo interueniente pacto vel aliter in pignus acceptæ corrumpantur, retinens ipſas tenetur ad ſatisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus teneatur per ſe ad curam eius, ſed ex eo quod per accidens iſte tenebatur ad hoc, quia ſcilicet non fuit proteſtatus, manifeſtando domino pignoris, quòd talis pignoris curam refutaret. Implicite enim obligatus quilibet ſumens pignus qualecunque ad eius curam, (expenſis tamen domini) niſi aliud proteſtetur. Domus autem conducta, in quantum deſeruit cuſtodiæ pecuniæ & pignorum, &c. in fauorem eſt Petri mutuantis, & vniuerſitatis pauperum. In quantum autẽ pignorum expanſioni & curæ vtilis eſt, in horum pauperum fauorem ſit. Reliqua autem tria opera, ſcilicet actus mutuandi, & pignora reſtituendi, & paratum eſſe ad reſtituendum, in fauorem manifeſte fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horum: ſcilicet actus mutuandi, & reſtituendi pignus ſub mercede non cadunt, quoniam actui mutuandi reſpondet actus reſtituendi acceptum mutuum, & actus reſtituendi pignus reſpondet actui dandi ipſum pignus, itaque par pari refertur. Tertium autem ſub mercede eſſe per ſe patet, pecunia ſiquidem æſtimabilis eſt obligatio ad paratum eſſe ad mutuandum. Opera vero in altero diuiſionis membro poſita, ſcilicet quæ ſpecialiter reſpectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa) non opus eſt diſcutere, in cuius ſiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipſo ſoluenda ſunt, ſicut & expenſæ quæ poſt eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus &c.

EX omnibus igitur his colligendo, cum pateat vnum tantum actum mercenarium proprie & per ſe ordinari vniuerſaliter in fauorem cuiuſque ſingularis pauperis, ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum, ex ſupradictis principiis facile veritas intenta deduci poteſt, conſiſtens in quinque concluſionibus. Prima eſt negatiua, ſcilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedẽ debitam miniſtris huiuſmodi pro cuſtodia pecuniæ vel pignoris, pro opere ſcribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet iſta ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quòd nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam conſtat iſta opera non eſſe facta in fauorem Ioannis pauperis, ſed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuerſitatis pauperum, vel vtriuſque. Secunda eſt etiam negatiua, ſcilicet Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem miniſtris pro cura pignorum, aut domo ad hęc vtili. Patet iſta ex eodem principio, quia non omnis pauper offert pignus tale, id eſt, oneroſum, & conſequenter non omni pauperi exhibetur hoc ſeruitium, ac per hoc nec a quolibet reddendam eſſe mercedem iuſtitia exigit commutatiua. Nec obſtat, ſi quis fingat omnes teneri ad hoc, quia licet hic non det mihi pignus excutiendum, ego tamen qui ignorabam quale pignus eſſet allaturus, iam conduxi excuſſorem in ſeruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia ſiquidem hæc non ſuffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiuſmodi certitudini par eſt) Mons habet, quòd pauperum indigentium mutuo alii afferrent pignora excutienda, & alii non: vt quotidiana experientia teſtatur. Et conſequenter conducendus eſt ſibi excuſſor pro quibuſdam, ab illis mercedem recepturus, ſi iuſtitiæ commutatiuæ æqualitas ſeruari debet. Tertia eſt affirmatiua, ſcilicet, Petrus mutuans, ſiue vniuerſitas pauperum tenetur ad ſatiſfaciendum miniſtris pro operibus in prima concluſione poſitis, ſcilicet cuſtodia pecuniæ & pignoris, &c. Patet iſta ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quod ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet quidem ex dictis, quòd opera iſta in vtriuſque vel alterius horum fauorem per ſe fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam eſt affirmatiua, ſcilicet, Quilibet pauper mutuum ſumens tenetur ſatiſfacere pro obligata præparatione miniſtri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad ſatiſfaciendum pro cura pignorum oneroſorum & particula penſionis domus inquantum deſeruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet iſta ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem ſingulorum pauperum eſſe, & excuſſionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta concluſio principaliter intenta, quæ ex prædictis aperte ſequitur, eſt iſta: Iniuſte exigitur a quolibet paupere vnus denarius pro libra ſingulis menſibus, pro mercede reddẽda ſupradictis miniſtris, &c. Clariſſima eſt iſta, quia cum iniuſte exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis conſtet, quod pauper quilibet non tenetur ad omnia ſoluenda, ſed ad vnum, ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum, conſequens eſt, quòd iniuſte exigatur a quolibet merces pro omnibus miniſtrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia, concernentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppoſitum factæ, & examinetur, ea vſura hic inueniatur, duo circa ſupradicta relicta ſoluenda ſunt: inſerendaque horum ſolutioni eſt ſecunda opinio, quia eius deciſio ſimul apparet. Reſtat igitur dubium primo, an Petrus mutuans an vniuerſitas pauperum, an vterque ſimul tenetur ad ſatiſfaciendum miniſtris pro illis operibus, pro quibus Ioan. pauper non obligatur. Sed ſi prædicta diligenter inſpiciantur, patere poteſt, quòd non Petrus mutuans, ſed vniuerſitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum enim iam eſt principium dicens quòd ille, in cuius fauorem res agitur, tenetur ad mercedẽ reddendam: conſtat autem, quod cuſtodia ſeu conſeruatio pecuniæ integræ, ad quam cætera hæc opera ordinantur, non in Petri fauorem, ſed pauperum vniuerſitatis ſit, quia Petrus non propter ſe cuſtodiendam pecuniam deponit, ipſe enim per ſeipſum cuſtodiret pecuniam propriam, niſi pauperum vtilitas exponendam pecuniam ſuam cuſtodibus expoſceret. Patet etiam hoc idem, ex eo quòd pecunia hæc non cuſtoditur periculo Petri offerentis, quoniam reſtituenda eſt ſibi non ſolum ratione rei acceptæ, ſed ratione acceptionis & iam dictum eſt, quòd quando aliquis tenetur ad reſtituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuo, licet non donet, non tenetur, ſed pauperum vniuerſitas.

ET TVNC ſurgit ſecũdum dubium, cur iniuſte dicatur exigi e Ioanne paupere particula quædam eius, ad quod vniuerſitas pauperum tenetur, cum Ioannes pars ſit totius pauperum vniuerſitatis: ſi autem vniuerſitas tenetur ad integram ſatiſfactionem, ſic pars eius ad partem. Quinimmo impoſſibile eſt quod aliter vniuerſitas pauperum ſatiſfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoq; dubium ex dictis reſponſio facile haberi poteſt. Iniuſtam ſiquidem eſſe huiuſmodi exactionem ratio indicat commutatiuæ iuſtitiæ infra cuius latitudinem ſtando, a parte exigi non poteſt, id ad quod totum tenetur, eo quòd totum vt ea ſtrenuum eſt commutationi iuſti, partis rationem habet, idemque eſt a parte exigere ſecundum iuſtitiam commutatiuam id, ad quod totum ſecundum ea tenetur, ac ſi exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia tenetur, quod iniquiſſimum eſſe conſtat. Ex prædictis autẽ ſufficienter habetur, quòd omnes huiuſmodi operationes ſecundũ iuſtitiæ commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum ſit ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, ſi locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat ſit nunc ſcire, quòd iniuſte exiguntur hæc a Ioan. paupere ſi infra iuſtitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX præmiſſis autem patere poteſt defectus alterius opinionis, defendentis contractus iſtos ſecundum iuſtitiam commutatiuam, licet non ita ample ſicut prior. Proprius ſiquidem accedens ſecunda hæc opinio ad caſum Montis pietatis, & non curans an ſingulari perſonæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, caſum in terminis ponens, licet in cæteris concordet cũ præcedenti, in hoc tamen differt, quòd Petrum ponit abdicantem a ſe proprietatem & dominium pecuniæ mutuandæ, ſicut & illi qui Montis

pietatis pecunias offerunt, donant. Et ſic caſus omnino idem cum Monte pietatis eſt iſte. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatorum, ad hoc vt illa perpetuo pauperibus mutuetur: hac donatione facta, ſtatuuntur poſtmodū a populo & rectoribus miniſtri, &c. vt ſupra. In iſto dicit caſu, cum dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius ſit, (cuius ſignum eſt, quòd abſolute loquendo, quicunque eam diſtraheret, iniuſte hoc faceret, vtpote contra expreſſam intentionem piam donantis, qui non niſi ad hoc donauit) conſequens eſt, quòd obligatio ad mercedem reddendam miniſtris, ad ſingulos deuoluatur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cum extra caſum neceſſitatis extremæ & ſuperfluitatis res hæc agatur, &. vt dictum eſt, non tenetur ad habendum determinatum modum ſubueniendi. Patet ſiquidem huius opinionis defectus ex conſideratione principiorum ſupradictorū, nihil enim minus iniuſtitiæ in hoc accidit caſu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiā hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in ſuū fauorem, & nihil refert an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuerſitatis pauperum, an etiam ipſius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quòd ipſe non teneatur, iſta negatio, ſcilicet quòd opus hoc non fiat in ſuum fauorem, quia in hoc caſu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum eſt, quòd nullus ſecundum iuſtitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro ſeruitio alteri impenſo. Alterum autem eſſe etiam ipſum pauperum collegium a ſingulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iuſtitiam commutatiuam ſtando, probatum eſt prius. Tum quoniam vniuerſitas ſiue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in iſto caſu, & conſequenter iniuſte a ſingulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem ſiquidem ratio, qua vniuerſitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, nec locum habet, quoniam nō ratione dominii ipſius pecuniæ ſecuritas, & integritas in ſuum per ſe & proxime fiebat fauore, quod in hoc caſu manifeſtius fieri apparet. Et ideo vniuerſitas ipſa pauperum ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus illis, quę non ſunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Eſt igitur multiplex ſecundum iſtam viam in contractibus his iniuſtitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum. arguentium quòd contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.

OBIECTIONVM autem in oppoſitum adductarum prius conuenit illas ſoluere, quæ iniuſtitiam ab his contractibus auferre conabantur, & poſtmodum illas examinare, quæ de vſura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniuſtitiā ex dictis patere poteſt, ſcilicet ex parte modi exigēdi, & ex parte pauperum a quibus exigitur. Ex parte ſiquidem pauperum, quia ipſi non tenentur ad ſatisfaciendum miniſtris, niſi quo ad aliquid tantum. Nec eſt inter modica deputandum id, in quo aggrauatur, quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem ſoluendam eorum quæ ab ipſo modo exiguntur, vniuerſaliter enim non tenetur niſi ad ſatiſfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quòd cum omnibus ſuis appenditiis ſi mercedis nunc exactæ tertiam partem ſibi vendicat, ſufficientem recompenſationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Immo ſi in medietate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eū neceſſe eſſet, iniuſtitia eſſet non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile eſſe poteſt: incerta ſiquidem eſt eius quantitas, quoniam ſecundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. Tum quia iniuſtitia modica non reputatur, niſi quando per accidens incurritur: in propoſito autem ex intentione committitur, vnde iniuſtitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD id autem quod obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc ſi Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primo, quòd de iuris rigore tenetur vniuerſitas pauperum, cui pecunia conſeruatur per pignora, &c. Et teneretur ipſe Petrus mutuans ſi non in fauorem vniuerſitatis pauperum pecuniam cuſtodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in cōtrarium adducitur, ſcilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò poteſt ſi quod damnum ex hoc incurrit, ſecundum omnes doctores exigere, dico quòd hoc commune dictum eſt ſumme verum, ſed male applicatur ad propoſitum, quoniam expenſæ iſtæ nō cauſantur ex beneficio mutui, licet occaſionentur & remote ex mutuo prouentant, ſed cauſantur ex contractu pignorum, quod formaliter eſt in fauorem mutuātis. Dixi notabiliter, quòd occaſionantur & remote prouentunt expenſę iſtę ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui

F cauſantur, quia mutuum non eſt cauſa, ſed occaſio harum expenſarum, non proxime, ſed remote, nec habet rationem occaſionis huiuſmodi, inquantum eſt in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio illa concludit oppoſitum ſui intenti, eo quòd ſicut iniquum eſt mutuantem ex hoc, quòd mutuat damnificari, ita iniquum eſt dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim eſt vtriuſque conditio per ſe loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quòd opinionem hanc plurimum fouiſſe videtur, ad propoſitum non eſt. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani exiſtens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis, Ianuæ habeo, mittamus tuis expenſis pro illa, & ſic mutuum gratis accipito, conſtat quòd Petrus non exigit iniuſte a petente mutuum expenſas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc, ex hoc quòd mutuat, ergo a ſimili, neque in his contractibus iniuſtum eſt expenſas exigere. Ad propoſitum, inquam, non eſt exemplum hoc, quia clare patet quòd expenſæ iſtæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuū petentem perueniat, & conſequenter in eius fauorem per ſe & proxime ordinantur, in propoſito autem noſtro expenſas iſtas non ordinari per ſe in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clariſſime conſtat.

G ¶ Propter quod aduertant cuiuſque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis diſſimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile eſt cuilibet diſcernere, duo ſubiungenda duximus, ex quibus cætera facilius diiudicari poſſint. Creditur enim primo, quòd ſicut Martinus qui mutuo Bernardo indigenti, accepit pecunias a fœneratore, & expenſas fecit vt pignora per famulos tute deuehantur, licite poteſt a Bernardo paupere exigere nomine intereſſe huiuſmodi expenſas, & vſuram quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſſit a Petro ſeu communitate qui ad has expenſas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, ſcilicet mutuo. Creditur quoque ſecundo, quòd ſicut a petente mutuum licite poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiens mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat non iniuſte grauatur, & tamen chirographum fit in fauorem mutuantis, ita in propoſito petens pignus non iniuſte grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi vtilitatis accreſcit, ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

H ¶ Sed in his & huiuſmodi plurima eſt diſſimilitudo. Et primum quidem exemplum a Mōtis natura differt, quòd expenſas illas Martinus facit, ut Bernardi perſonam induat indigentis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accommodans, vt mutuum inueniat, & ideo non eſt mirum, ſi expenſas tales Bernar. tenetur ſubire: nihil enim minus tenetur quam ſi ipſe per ſeipſum a fœneratore mutuū ſumens, expenſas illas feciſſet propter hæc accidentia. In caſu vero Montis, nec Petrus, nec communitas in perſona Ioan. pauperis expenſas has facit, ſed collegii pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniuſte grauatur in huiuſmodi expenſis. Circa ſecundum vero exemplum ſciendum eſt, quòd vt dicitur in 4. Meth. niſi cuique quæſito reſpondeatur formaliter, omnis certitudo deſtruetur, eo quòd extra rationem formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in propoſito, ſolicite ſemper attendendum eſt quid formaliter quæratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud enim eſt petere ſecuritatem rehabendę pecuniæ, & aliud eſt petere talem ſecuritatem, ſ. habentem expenſas annexas, puta Chirographum: quemadmodum etiam ſuperius diſtinctum eſt, quod aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim ſecuritatem nihil petit in ſui fauorem habens annexum dānū eius, a quo petit illam: ſicut nec petens pignus. Vnde ſi accidat, quòd petitam ſecuritatem aut pignus ego dare non poſſim, niſi cum aliqua expenſa, quàm qualitas ſecuritatis aut pignoris a me electa parit, ego ipſe damnum mihi hoc infero: ſicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex ſecuritate petita, ſed ex qualitate ſecuritatis a me oblata expenſę iſtæ per ſe proueniunt. Et ideo teneor ego

K notario mercedem reddere: ſicut & expenſas illas ſubire, quæ ex pignoris emanāt accidētibus. Petens vero ſecuritatē talē (puta chirographū) eū in fauorē ſui petat rē habentē expenſas annexas, & iniquū ſit ex eo ꝙ in fauorē ſui agitur, alterū dānificari, iniuſte grauat eū a quo illa petit, ad reddendā mercedē notario debitam. Vnde euidēter patet, ꝙ Mōtis natura ab hoc exēplo diſtat in hoc, ꝙ hic petens ſecuritatē, nihil petit, ex quo ꝑ ſe oriat expēſa aliqua: in Monte aūt volens pignus, vult ſibi a Ioanne paupere ſolui ꝓ cuſtodia, & aliis, ad quæ ipſe tenet naturali iure, aut quæ ipſe fieri vult non in Ioannis pauperis fauorē, vt ex dictis patet. Oēs ergo iterū atq; iterū monitos eſſe rogo, quatenus caueāt ne exēplis inhæreāt; qm̄ multa latēt in eis accidētia, ex qbus ēt ſapiētes cōtingit falli.

¶ Secundo dico, ꝙ non ſufficienter arguendo probatur, cōmunitatē aut principem non teneri ad ſoluendam miniſtris mercedē. Licet .n. recte concludatur, quòd non teneantur ſimpliciter: non tamen ex hoc cōcluditur, quin teneantur ex ſuppoſitione, id eſt ſuppoſito quòd hunc modū mutuandi ſtatuant. Et licet, vt dictū eſt, vniuerſitas pauperum de iuris rigore, non cōmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iuſtitiam ſpectant,

ſpectant,& abſque publica authoritate facta iniuſta non eſſent, æquitas tamen a iuſtitia non multum remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo ſubueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quòd etiam iniuſtitiam contineat,manifeſtatur. Cum duo genera operum ſint, pro quibus hæc a paupere exiguntur (ſcilicet illa,pro quibus non tenetur)vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro cuſtodia pignorum) vel quia hic non tenetur , puta pro excuſſione pignorum (quia ferreas. virgas in pignus dedit) de modo exigendi mercedem , pro iſtis non oportet probare , quòd ſit iniuſtus,quia ſi exactio eſt iniuſta , modus eius iuſtus eſſe non poteſt. Sed & modus exigendi pro his , ad quę Ioannes pauper tenetur , ſcilicet pro obligata præparatione ad mutuandum , iniuſtus oſtenditur , ex eo quòd obligatæ præparationi miniſtri ad mutuandum , nec ratione periculi, nec ratione laboris , aut cuiuſuis occupationis,aut damni commenſuratur diuturnitas temporis , quo mutuum acceptum tenetur , aut quantitas acceptæ mutuo ipſius pecuniæ. Niſi quis diceret damnum incurri ex eo, quòd non poteſt tam frequenter mutuum iterare , ac pro hoc ceſſat miniſtri merces a pluribus ſuſcipienda . Sed ſubtiliter conſideranti apparebit , quòd ex hoc non habetur, quòd oportet mercedem illam quantitati,mutui & tempori quo retinet , commenſurare , ſed quòd oportet conſideratis omnibus , certum ſalarium ſibi ſtatuere, & illud ſummarie ac veriſimiliter,calculatis prudentiū arbitrio pauperibus venturis ad ſuſcipiendum mutuum ſoluendū æqualiter taxare,eo quòd æqualiter ad omnes huiuſmodi ſe obligat, ſic enim merces miniſtris debita redderetur abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus ſoluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo,aut quantitati pecuniæ mutuatæ , ſed obligatæ præparationi ad mutuandum , quæ æqualiter omnes reſpicit , & pauper pluries ſumens , duorum rationem habet.Nec eſt opus prudentium virorum iudicio iſta tantum ſubmittere, quia ſcientiæ ſubiacent,ſed eorum arbitrio,vt dictum eſt, relinquitur quantitas ſtipendij miniſtris debiti , & taxatio quantitatis pecuniæ a ſingulis ſoluendæ æqualitate ſuppoſita , & alia huiuſmodi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quòd in prædictis contractibus committitur vſura.

RElìquum quo ad hanc partem eſt, vt videatur, an iniuſtitia , quæ in his inuenitur contractibus , vſuræ rationem habeat , quod ex duobus conſiderandum eſt.

¶ Primo ex eo,quòd vſura duobus modis committitur,ſcilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompenſationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur . Neque enim minus vſuram ſapit velle ab accipiente mutuum recompenſationem damni quod ab hoſtibus vel latronibus paſſus eſt,quàm velle ad augendas opes aliquid vltra ſortem . In propoſito autem, cū iam pateat , Montem pietatis,ſiue vniuerſitatis pauperum,& breuiter volentem ſibi pecuniam Montis integre & ſecure ſaluari, quicumque ſit ille,exigere a Ioan. paupere mutuum petente expenſas, quæ nō in illius fauorem ſiunt,conſequens eſt, quòd exigat recompenſationem damni,quod non ex mutui beneficio incurritur , ſed propter pecuniæ rehabendæ ſecuritatem . Nec obſtat aliqualiter, quòd dānum hoc ex mutuo emergit , ſaltem occaſionaliter, nihil ſiquidem refert , vnde damnum hoc proueniat , aut a quo inferatur,dummodo ex eo,quod ſit in fauorem Ioan.pauperis vt ſic,nō cauſetur , iſta enim negatio ſufficit ad hoc quòd iniuſte exigatur ab eo , & conſequenter quòd vſurarie , ex quo,vt dictum eſt , non refert ad vſuram , damnum indebitum a petente mutuum exigere , aut lucrum quærere .

¶ Secundo ex eo,quòd non minus vſurarium eſt, mercedem alteri debitam,non ex ſeruitio impenſo ad mutui beneficium vt ſic, ab accipiente mutuum exigere , quàm quodcumque aliud lucrum vltra ſortem petere , neque enim ab vſura remotius eſt grauare iniuſte accipientem mutuum ad ſoluendum aliquid vltra ſortem alteri , quacumque ex cauſa quam ſibi ipſi mutuanti. Conſtat autem, quòd hic grauatur iniuſte Ioannes pauper , dum accipit mutuum ad ſoluendum miniſtris pro operibus,pro quibus non tenetur,quamquā nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur ſubterfugi poteſt,quin vſuraria ſit exactio iſta , ſecundum iuſtitiæ cōmutatiuæ formam loquendo.

AD EVIDENTIAM vero ſolutionis obiectionum in oppoſitum diligenter attendendum eſt , quòd hic ſunt duo , ſcilicet reddere mercedem miniſtris, ſeu (quod idem eſt) ipſos miniſtros accipere mercedem pro locatis operibus , & hoc eſt iuſtiſſimum & omni æquitate plenum , quia eius cauſa eſt locatio operum ſuorū. Alterum eſt exigere huiuſmodi mercedem a Ioāne paupere,& hoc iniuſtum & vſurarium eſt , quia eius nulla cauſa alia eſt , niſi mu-

A tuum,quoniam operæ illæ locatæ non ſunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces poſſit .

Vnde prima ratio peccat , aſſumendo quòd hic nihil vltra ſortem quæritur propter mutuum,ſed tātum propter locatas operas,quoniam ſecundum veritatem ex mutuo,exactio iſta cauſatur,vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter reſpondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas poteſt contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuū, & tunc bene ſequitur , ergo non propter mutuum,quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta. cauſa proxima eſt,quòd ab eo iuſte merces hęc exigatur . Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum , ſed alterius,quicumque ſit ille,& tunc male infertur , ergo non propter mutuum,quoniam cauſa proxima huius exactionis eſt vel mutuū , vel locatio operarum , ſed locatio operarum cauſa ſecundum iuſtitiam eſſe non poteſt, eo quòd operæ non ſint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ,igitur mutuum huius exactionis cauſa

B proxima eſt, ac per hoc vſura committitur . Nec obſtat id quod confirmando ſubdebatur, ſcilicet quòd ſi miniſtri donare hoc volunt, Mons non turbabitur . Ex hoc enim nihil aliud haberi poteſt , niſi quòd Mons lucrum ex hoc non quærit , ſed non habetur quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddēdam miniſtris, ad quam non tenetur ſicut ſi pauper ab aliquo mutuum ſumat , cum onere , quòd ruſtico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vſura non deficit ex eo quòd ruſticus poteſt illi pauperi abſque mutuantis turbatione donare mercedem propriā.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem miniſtrorum non eſſe vſurariam , & hoc procoldubio verum eſt , quoniam iuſta & ſancta eſt,ſed non probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere , qui non tenetur , ſit vſura, debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illam & non ab hoc paupere . Et ideo ſi reddatur merces talis ab eo , qui tenetur, iuſtitia eſt, vel charitas,ſi pietatis intuitu ab

C aliquo , qui non tenetur . Si autem exigatur ab eo , qui non tenetur,clare conſtat, quòd quamuis merces ſibi debeatur,iniuſta tamē exactio eſt,quia hic non tenetur . Et ſi adiunxeris , quòd Exactio iſta non niſi per mutuum mandatur , vſuraria manifeſte apparebit , quod in caſu iſto contingere iam patet . Eſt igitur iuxta iuſtitiæ commutatiuæ terminos loquendo,multiplex iniuſtitia & vſura in capitulis Montis pietatis .

CAPVT X.

Opinio dicentium , iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ .

SVnt igitur alij ſubtilius naturam Montis huius ſpeculantes,qui infra iuſtitiæ commutatiuæ limites ſtandum non credunt , ſed iuſtitiam diſtributiuam inſertam dicentes ſecundum eius formam

D iuſtitiam in his capitulis ſaluari defendunt. Hi caſum montis pietatis illum eſſe approbantes , qui in cap.7. poſitus eſt,in quo , ſcilicet Petrus vocato populo donat. 10000. ducatos non conſumendos,ſed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus &c. vt ſupra, non inferunt iuſtitiam diſtributiuam ipſis contractibus mutui vel pignoris vel locationis operarum,ſed inuentioni mercedis reddendæ operarijs . Si namque ſuperius dicta aduertentur , ad hoc deuentum eſt quòd pauperum vniuerſitas tenetur reddere mercedem miniſtris Montis , & ideo ipſa vniuerſitas pauperum ex quo in communi nihil poſſidet , inuenire volens , vnde ſoluere poſſit mercedem hanc miniſtris ſibi deſeruientibus,onus hoc diſtribuendum eſſe in ſuas partes pauperes ſcilicet,ſtatuit . Vnde ipſa mercedis redditio in iuſtitiæ commutatiuæ terminis relinquitur,ſed inuentio mercedis reddendæ ſecundum iuſtitię diſtributiuæ formam fieri, ſecundum hanc opinionem poteſt , & de facto in Monte hoc fit .

E ¶ Dicit igitur duo hæc opinio . Primo , quòd ſecundum diſtributiuam iuſtitiæ formam in vniuerſitate pauperum inuenienda eſt merces reddenda miniſtris . Secundo , quòd inuentio iſta iuſte ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur , ita quòd nullus pauper iniuſte grauetur .

¶ Primum probatur dupliciter . Primo, quia cum vniuerſitas pauperum teneatur de ſuo ſatisfacere his miniſtris , ſuum autem non ſit niſi altero modo,vel quia in cōmuni aliquid habetur, vel quia ſuarum eſt partium,& in propoſito vniuerſitas non poſſideat aliquid in cōmuni,reſtat vt de his,quæ partium ſunt,ſatisfacere debeat,partes autem pauperes eſſe patet,inter eos igitur oportet pecuniā hāc inueniri. Et cum conſtet,quòd communia onera iuſte diſtribuēda ſunt,conſequens eſt quòd ſecundum iuſtitiam diſtributiuam inuētio hęc fieri debet.Secundo,quia ſicut bonum totius partibus eſt debitum,& ideo proportionaliter eis diſtribuendum,ita & malum totius partes quoque proportionaliter ſuſtinere tenentur,onera autem omnia inter mala computantur , onera igitur huius mercedis

ſoluendæ partes vniuerſitatis pauperum proportionaliter ſufferre tenetur. Hoc autem eſt inuenire pecuniam iſtam in vniuerſitate pauperum, ſecundum iuſtitiæ diſtributiuę formam, quod erat probandum. Secundum autem, ſcilicet quòd de facto nulla iniuſtitia in modo diſtribuendi hæç onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primo, quia in hac vniuerſitate bonum eſt ipſa ſubuentio & reuelatio pauperum, malum vero eſt onus ſoluendi mercedem, æquum autem eſt, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali ſentiat: cui igitur maior fit ſubuentio, is magis onus ſolutionis ſubire debet. Et ſic ſtatutum eſt in hoc Monte, vt ſcilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat. Secundo, quia æquum eſt vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occaſionem ſubeundi talia onera vniuerſitati præbent. Illa autem, quorum pignora maiori tempore & periculo cuſtodiuntur, ſunt huiuſmodi, quoniam maiorem mercedem tenetur reddere vniuerſitas miniſtris pro cuſtodia illorum, quàm aliorum. ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & ſimiliter illi qui pretioſiora offerunt pignora, ea hoc quòd maius mutuum ſumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuæ violatio in capitulis iſtis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis, determinans, quomodo hic ſit diſtributio.

VT eodem autem ordine oſtendatur, opinionem hanc deficere, primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & oſtendere quomodo ratio diſtributionis hic ſaluetur. Quia ergo vt dicitur in. 5. Ethic. iuſtum in diſtributionibus confitentur omnes ſecundum dignitatem quandam oportere eſſe, ita quòd ſicut iuſtitia commutatiua dignitatem perſonę non conſiderat niſi inquantum in quantitatem rei redundat, vt puta cum conſiderat dignitatem principis percoſſi, quia percuſſio ex hoc criminoſior eſt, ita iuſtitia diſtributiua quantitatem rei nõ ponderat, niſi inquantum redundat in dignitatem perſonæ, vt puta cum magnifacit virtutis egregium actum, ea hoc quòd dignior perſona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam, conſequens eſt, quòd diſtributionis ratio abſque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcumque bonum hominis, ſed illud ex quo homines ſortiuntur, quòd partes ſint totius vniuerſitatis, ſiue illud ſit virtus, vt politia, ariſtocratia, ſiue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in olicratia, ſiue libertas, vt in democratiis, ſiue quodcumque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium eſt, ordinetur, oportet ſi hãc pauperum vniuerſitatem in communitatem quandam exigere vellimus, inuenire & quid ſit totius opus, & ſecundum quid partium dignitas attendatur. Eſt autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc ſequitur, mediante pecuniæ mutuandæ (quæ mons dicitur) integra conſeruatione. Dignitas vero indigentia eſt, id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuſte repelli putatur, vt diſcurrendo per omnes ſupradictas politias apparet. Sola autem indigentia exiſtente, meretur quis de hoc eſſe collegio, & iniuſte ea pelleretur, ſuppoſitis ſemper his, quę ſecundum legem ordinata eſſent, puta quòd tantum pauperes ciuitatis, admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuerſitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quamcumque, ſed talem, quæ ſcilicet pignoribus poſſit ſecurum facere Montem. Hic eſt modus, quo vniuerſitas pauperum velut communitas quædam diſtributionis eſt auctrix & capax. Qui licet ſit ſuſtentabilis, clarius tamen & verius diſtributionis forma in ea ſaluatur, dicendo quòd ſicut ſi militibus vltra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro republica diſtribuenda ſtatuatur quędam pecuniæ ſumma, diſtributionis iuſtus modus erit, vt quanto melius hic illo egit, tanto maius ſit quod huic, eo quod illi datur, & ſic modus & forma diſtributiuæ iuſtitiæ ſeruatur abſque tot difficultatibus. Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuenda ſunt, vt hic accidit, ſufficit quòd diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum eſt, quæ tunc tantum ſeruatur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio in pauperum vniuerſitate, non refert quo ad præſentem quæſtionem, idcirco concedatur diſtributionem inueniri inuentione mercedis reddendæ opera- rijs Montis, a quocumq; diſtributio iſta mandetur, ſiue a principio, ſiue a communitate, ſiue ab ipſa pauperum vniuerſitate.

F

CAPVT XII.

Determinatio, quòd ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.

REſtat ergo conſiderandum ſecundum, ſcilicet, an diſtributio iſto modo facta iuſta ſit. Vbi præmittendum eſt, quòd licet in diſtributionibus communiter minus ſeruetur iuſtum etiã abſq; conſcientiæ periculo, quàm in commutationibus, eo quòd comparationes perſonarum ſunt odioſæ, & pacis bonum tollunt, quod cæteris bonis communibus præſtat, ſtatuta tamen diſtributionum diſpoſitiua tanto iuſtiora eſſe oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipſa ſtatuta a iuſto declinare inciperent, nimia poſtmodum in diſtribuendo elongatio a medio fieret,
G ſicque iuſtitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

¶ Sciendum eſt igitur, quòd aliter bonum, aliter malum diſtribuendum eſt inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum ſiquidem diſtribuendum eſt ſic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio eſt, quia bonum totius, quod eſt debitum alicui parti, tanto maius eſt, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tanto minus quanto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem econuerſo diſtribuendum eſt, vt ſcilicet digniori parti minus malum, & minus digne maius malum imponatur. Et huius ratio eſt, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in. 5. Ethi. quia eligibilius eſt quàm maius malum, eiuſdem rationis eſt, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali, & conſequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum, & proportionaliter parti viliori, cui minus bono-
H rum debetur, plus malorum imponendum eſt. Et loquimur ſemper de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

¶ Suadet quoque hanc diſtributionis eſſe æqualitatẽ naturę operatio, quæ alimentum diſtributura membris, ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores tranſmittit, infirmitatem autem ſi poteſt a principalibus membris ad viliora propellit, vt experientia continue docet. Vnde ſic pauperum vniuerſitate, quæ ſuper indigentiã fundatur, bona diſtribuenda eſſent, quanto aliquis eſſet magis indigens, tanto magis bonum ſibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, ſicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quę fundatur ſupra diuitias, quæ olicratia vocatur. Et conſequenter quanto aliquis eſt magis indigens, tanto minus mali cõmunis ſuſtinere debet. Et quia onus hoc mercedis ſoluendæ inter mala connumeratur, oportet ꝙ ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formam magis indigens minus ſoluat. Magis autem indigentem inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo, & minus cito poteſt ſoluere. Non ergo iuſte ſtatutum eſt,
I quòd plus mutui ſumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur ſoluere. Nec impeditur concluſio huius proceſſus, ſi quis cauillationibus forte adinuentis non ſuſcipiat, id quod tamen probatum eſt, ſ. vniuerſitatem hanc ſuper indigentia fundari, aut ꝙ illa non ſit vere communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc, quòd diſtributio oneroſa non debet commenſari indigentiæ, ita quòd quanto quis plus eget, tanto plus communis oneris ſuſtineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, ſiue vera diſtributio, ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur, ꝙ iſta diſtributio eſt oneroſa, ꝙ manifeſte patet, ergo non debet quanto quis magis eget, tanto plus grauari. Sed ſecundũ capitula huius Montis, quanto pauper magis eget, magis grauatur, quod manifeſte patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem eſt magis egens, ergo. Committitur etiam vltra hæc iniuſtitia hic dupliciter & ea ſcilicet, ad quæ aliqui tantum ſecundũ iuſtitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, ſcilicet
K mercedem pro excuſſione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, ſ. mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam ſeu modum diſtributionis, & quæ commutatiuę iuſtitiæ ſunt confunduntur, & quæ diſtributiuæ ſunt violantur.

EX his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitum. Prima ſiquidem peccat, primo in medio termino, in quo tota vis rationis cõſiſtit. Aſſumit enim æquum eſſe, vt qui plus boni totius percipit, plus etiã eius mali ſentiat, hoc autẽ falſum eſſe monſtratum eſt. Iniquum quippe ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formã eſt, vt iis plus communis mali ſuſtineat, qui plus boni ſuſcipere debet, quia vt dictum eſt, minus malum quoddam bonum eſt. Sed aduerte diligenter, quòd dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate abſoluta ipſius boni, vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo, æquale malum, & æquale bonũ

omnibus

omnibus partibus de communibus dandum eſt, quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali conſiſtit, vt ſuperius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lędit nobilem partem, quam magnum vilem, vt patet in membris corporis, & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutione duorum ſolidorum, quàm artifex minus egens ea ſolutione quatuor, ideo non vſquequaque falſum eſt illud aſſumptum, ſcilicet æquum eſt, vt qui plus percipit boni, plus ſentiat mali; ſed vt iam patet, etiam ſic nō eſt pro opinione illa. Secundo peccat in eo, quod ſubiumit, ſcilicet ſubuentio mutui eſt bonum commune huius vniuerſitatis pauperum. Releuatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cauſatur. Mutuum autem ad iuſtitiam commutatiuam adeo ſpectat, vt id iuſtitiæ diſtributiuæ attribuere ridiculum ſit, niſi forte diſtributio mutui ſtatueretur, quod hic non fit. Iniuſta deinde lex eſſet, ſi qua ſtatueret, quòd ex ſubuentione, quam ea mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æſtimabile mutuanti daret; & ſimiliter cuicumque alteri, cui ex alia cauſa non tenetur. Ex hac ſiquidē cauſa nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & eſſet ſermo non de ſubuentione per mutuum, ſed de commoditate perpetua mutui inueniendi, quam tutius commune bonum eſſe dictum eſt, non poteſt adhuc concludi iuſtitiam ſeruari, quoniam ſi penes commoditatem illam, diſtributio oneris agenda eſt, cum commoditas illa omnibus mutuum ſumentibus æqualiter reſpondeat, inæqualiter diſtribui ſolutionis onus nequaquam deberet, licet, vt ex dictis patet, iniquum ſit, malum diſtribui, ſicut & bonum.

¶ Secunda vero ratio, quæ metitur onus ſoluendi iuxta datam ſoluendi occaſionem, facile ſoluitur, dicendo, quòd aut occaſionis vocabulo proprie vtitur, aut communiter, vt etiam cauſam occaſionē vulgariter dicimus. Si proprie loquatur, falſum eſt, quòd huiuſmodi occaſionibus commenſurandæ ſint diſtributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia, ſecus autem de gratuitis dicendum eſſet remunerationibus. Si autem occaſionem pro cauſa ponit, tunc falſum ſubſumitur, cauſa enim harum expenſarum eſt vniuerſitas ipſa, quæ pignoribus tute vult pecuniæ montem ſaluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri, quia pauper ipſe occaſio valde remota eſt, & non niſi ipſa mediante, & cauſante vniuerſitate, quæ ſoluere tenetur, vtpote non concurrens ad hoc niſi propter mutui petitionem, ea qua occaſionem ſumit mutuans, quòd pignus vult, ex quo deinde prouenit, quod vniuerſitas teneatur ſoluere. Patet igitur quòd occaſionibus huiuſmodi nulla iuſtitia diſtributiones æquari debent. Ex his autem formari alia poteſt ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo ſuſcepto, remota occaſio non data, ſed ſumpta, alicuius expenſæ & indigentia, nulli horum diſtributio oneris huius iuſte commenſuratur in hoc Monte, vt patet ex dictis, ergo in capitulis Montis, iuſtitia diſtributiua non ſaluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam piiſſimis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVrrexit propter has forte rationum anguſtias opinio alia, nedū hæc capitula, ſed alia quę ab omnibus repulſa videntur communitatibus pietate plena defendere volens. Hęc quantum ad propoſitum ſpectat, tria dicit. Primo, quòd hic eſt contractus ſocietaria poſitiuæ & perpetuo conſeruatiuæ. Secundo, quòd non eſt hic contractus mutui proprie, ſed temporalis vſus communis depoſiti. Tertio, quòd hic eſt contractus locationis operarum ad cuſtodiam pignorum &c. cui a pauperibus merces reddenda iuſte exigitur &c. Primū declaratur explanando naturam huius Montis ſic, Pauperes ciues conuenientes media interceſſione prędicatorum &c. a diuitibus & a ſeipſis quandam pecuniæ ſummam dono obtinent, nō diſtribuendam, ſed perpetuo vſui eorum per modum mutui conſeruandam, eiuſque cuſtodiæ ac prædicti vſus diſpenſationi, & pignorum cuſtodiæ, & curæ, & cęteris, vt ſupra, pro ſecuritate communis pecunię: miniſtri quidam a pauperum patribus prępon͞untur, reddendaque ſtatuitur eorum operibus merces a ſingulis pauperibus, vt ſupra, ſcilicet vnus denarius pro libra ſingulis menſibus &c. Hæc eſt pauperum ciuium ſocietas, deponens ſummam illam ſub communibus cuſtodibus per modum mutui eius pauperibus, diſpenſandam, & reddens mercedem cuſtodibus debitam &c. Et quia in ſocietate iſta numquam intenditur diuiſio capitalis communis, ſcilicet depoſiti, nec ſecundum totum, nec ſecundum partē, ſed potius procurare augmentum, & pro conſeruatione illius tuta quilibet aliquid ſoluit, puta duos denarios pro libra &c. ideo hic eſt contractus ſocietatis non diuiſiue, ſed poſitiue, & perpetuo conſeruatiuę. Secundum vero, ſcilicet quòd non ſit hic contractus mu-

A tui, probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicumque namque eſt proprie mutuū, ibi & res mutuata aliena eſt a iure petentis mutuum, & mutuans omnino a petente mutuum diſtinguitur. Sed hic neutrum iſtorum inuenitur, quia pecunia quę mutuatur, communis eſt eis quibus mutuatur, & mutuans eſt ipſum commune depoſitum, ſeu ipſa ſocietas, quę a pauperibus ſocietatis membris non omnino diſtinguitur, ergo non eſt hic proprie mutuum. Maior propoſitio aſſumpta, quo ad vtramque ſui partem ex ratione iuſtitiæ commutatiuę in mutuis patet, quia iuſtitia commutatiua non eſt inter totum & partes, & mutuum non eſt, niſi de eo quod alterius partis, id eſt ſingularis perſonæ eſt, & conſequenter omnino alienum ab hoc petente mutuum, vnde quando pauper a Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vſum communis depoſiti ſecundum veritatem petit, non mutuum. Et
B ex hoc vlterius manifeſte ſequitur, quòd vſura hic non eſt, quæ mutuum explicite vel implicite comitatur. Tertium autem, quod ſcilicet hic ſit, contractus mercenarius inter miniſtros & pauperes, & conſequenter, quòd pauperes iuſte teneantur reddere eis mercedem &c. vt per ſe notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quàm ſecundum alias ſupradictas.

QVoniam autem opinio hęc tamquam ſingularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occur-
C runt: vt ſcilicet primo oſtendamus male formatum eſſe ab ea caſum Montis pietatis, & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admiſſo caſu, quòd iniuſtitia non euitet, manifeſtandum eſt, quòd contractus iſte non ſit ſocialis, vt ex Pauli ſecundi Pontificis Maximi literis ad Peruſinum legatum habetur, vbi monet ne vltra ſtipendia miniſtris debita aliquid accreſcens habeatur, ne forte vſurę labes aliqua incurratur. In contractu enim ſociali ex hoc, quòd ſocij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum eſt, in dubium apud ſedem maxime Apoſtolicam verti, an ſit vſura. Quòd etiā hic ſit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontif. patet. Semper enim mutuari dicūt pecuniam pauperibus a miniſtris Montis, & diſtributionē mutuo ſic annectunt vt vere mutuum reſtet, quoniam mutuari ſecundum quandam diſtributionem dicunt, vt ſcilicet plus egentibus, ſi conſtat, plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinem. Nec ſufficit
D fugiendo dicere, quòd penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in promptu vocabulum temporalis vſus, communis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſſe in literis huiuſmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur, & depoſitata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque eſſet, & ſaltem circumlocutione aliqua non eſſe mutuum, inſinuatum eſſet, præſertim quia omnes forte huiuſmodi literæ emanarunt ad inſtantiam eorum, qui vſuram in hoc Monte non eſſe contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vſura potuiſſet, quàm mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non eſſe huiuſmodi contractum ſocialem abſque mutuo, vt dicitur, vbicumq; iuſtum eſt ſecundum æqualitatem ſimpliciter rei acceptę ad datam, ibi vere eſt iuſtitia commutatiua, ſed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem eſt iuſtus ſecūdum æqualitatem ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam, ergo eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ. Sed iuſtitia commuta-
E tiua non vertitur inter totum, ſeu totius bonum vt ſic, & partem, ſed inter partem & partem, ita quòd etiam totum, vt extremum cōmutatiuæ iuſtitiæ partis rationem habet, vt ex dictis patet, quæ ex S. Thoma expreſſe habētur, ergo contractus iſte non eſt inter Montem inquantū eſt totum ſiue commune bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partem, ſed eſt inter totum, inquantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo &c. & conſequenter eſt vere contractus mutui. Admiſſo autem talis ſocietatis contractu, quæ ſi non eſt, poſſet tamen fieri, iniuſtitiam omnino ibi committi, ſic declaratur. In contractibus iſtis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites commutatiuę iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitię diſtributiuæ, aut vtriuſque, aut neutrius. Si ſecundum iuſtitię commutatiuæ puræ formam agimus, cum conſtet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, a parte exigi non poteſt, & conſequenter quamuis ſocietas pauperum teneatur ſoluere mercedem miniſtris, iniuſte tamē ab hoc paupere exigitur, quia

non in eius fauorem ſit. Et breuiter eodem modo hic conuincitur In- F
iuſtitia & vſura, quo ſuperius infra iuſtitiæ commutatiuæ termi-
nos probauimus inueniri. Si ſecundum iuſtitiam diſtributiuam pu
tam procedendum eſt creditur, quoniam contractus locationis
operarum non eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter
miniſtros & ſocietatem pauperum, vt ſuperius dicebatur, manife
ſtus error ſtatim patet, quoniam locatio operarum & eius merces,
& ſimiliter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius reſtitu
tio, fingi non poteſt quin æqualitatem cõmutatiuæ iuſtitiæ requi-
rat. Si autem vtriuſque iuſtitiæ forma miſcetur, ſecundum veri-
tatem, idem eſt caſus iſte cum eo, quem ſuperius ſecundum diſtribu
tiuæ iuſtitiæ modum diſputauimus, & concluſimus iniuſtum eſſe.
In hac ſiquidem ſocietate, diſtributio nõ aliter quàm ibi miſcetur,
niſi quòd iſta opinio ponit ipſam pecuniam per modum mutui e-
tiã diſtribui in vſum &c. Sed hoc nihil penitus variat caſum quo
ad rationem iuſti vel iniuſti, quia in ſocietate iſta, aut omnes ha-
bentur æquales, aut non. Si omnes æquales, ergo iniuſte vnus plus
alio grauatur onere ſolutionis, ad quam ſocietas tenetur, quoniã G
ſecundum dignitatem iuſtum in diſtributionibus attenditur. Si in-
æqualitas inter eos ponitur, cum non niſi ratione indigentiæ po-
natur, quia plus egenti plus mutuandum ſtatuitur, infra latitudi-
nem tamen aliquam, puta. 10. ducatorum, tunc manifeſte redit
iniquitas illa in diſtributionibus, qua plus accipiens communis bo
ni, plus cogitur ſentire communis mali, & diſtributio communis
oneris commenſuratur ſingulorum indigentiæ. Et manifeſtius ac-
cidit hic iniuſtitia, quę in gabellis pro rebus, quæ deſeruntur ad
vſum inuenitur. Vtrobique enim iniuſtum ex natura rei inueni-
tur ex eadem cauſa, quia ſcilicet ſupportatio communis oneris cõ
menſuratur neceſſario vſui, vſus autem neceſſarius commenſura-
tur indigentiæ, & ſic de primo ad vltimum perſeitate ſeruata, one
ris communis diſtributio indigentię ciuium & pauperum commẽ
ſuratur, quod eſt iniquum. Refugit enim omnis auris, quòd tan-
to quiſque communibus grauetur, quanto magis proprijs indiget.
In hac enim ſocietate quãto quis magis eget, vt proprijs poſſit pro H
uidere neceſſitatibus, tanto maius mutuum ſumit, & diutius re-
tinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitę a ſocie
tate pro ſeruitijs ſibi impenſis, vt patet. Et ne iterum dicta repetã-
tur, eodem eſt modo hic in iuſtitia diſtributiua, ſicut ſuperius eiſ-
dem rationibus. Si autem neutrius iuſtitiæ formam introduci opor
tere quis putet, ſm iuſtitiam legalem tantum, quæ commune bo-
num per ſe reſpicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam
ſocietate errat in primis, ad fraternam ſocietatem confugiens, quo
niam operationes hic interuenientes ſecundum genus ſuum ad iu-
ſtitiam non ad amicitiam &c. ſpectant, quoniam ſunt operationes
ad alterum cum ciuili debito ęqualitatis, in quibus ratio iuſti con
ſiſtit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet
niſi apud mentis propriæ parum compotes, qui omne voluntariũ,
iudicant ſimpliciter voluntarium. Errat deinde, quia ſub iuſtitia le
gali ſeu generali non cadunt niſi indifferentia, & quæ aliarum ſunt
virtutum & vitiorum. Expreſſe namque in. 5. Ethic. habetur, quod
omnis particularis bonitas aut malitia ſub iuſtitia legali cadens, I
ſub aliqua alia virtute aut vitio neceſſe eſt contineatur: cum ergo
conſtet, quòd actus hi indifferentes non ſint, & non ſint omne bo
num, aut omne malum, oportet quòd ſub alia virtute, aut vitio
comprehendantur. Et ſi huic iunxerimus ſupradicta, quod ſcilicet
ſpectant ad iuſtitiam, oportet ad commutatiuam vel diſtributiuã
deſcendere, vt fecimus, ſecundum quas iam patet, iniuſtitiam e-
uitari in capitulis huius Montis non poſſe.

AD RATIONES Ergo, quibus probatur quód hic non
interuenit mutuum, dicendum eſt, quòd inter aſſumpta & caſum
eſt implicatio contradictionis; repugnat enim, quòd ſit contractus
rei inter totum vt ſic, & eius partem, & quod ſint ſecundum æqua
litatem rei ad rem. Si namque eſt ſecundum æqualitatem rei ad rẽ,
ergo eſt iuſtitia commutatiua. ergo inter partem & partem, ergo
non inter totum vt ſic & partem. Et ſimiliter ſi eſt inter totum vt
ſic, & partem, ergo eſt ſecundum dignitatem partium in toto, er- K
go non ſecundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ: conſtat autẽ,
quod hic ſeruatur æqualitas rei ad rem, dum a paupere mutuum re
ſtituitur, & tamen ſecundum iſtam opinionem inter totum vt ſic,
& partem contractus eſt, implicatio igitur accidit. Eſt autem cau
ſa defectus in huiuſmodi ratione, quia non diſcernitur inter per ſe,
& per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddẽ
dam tribuit pauperi, vt ſuis prouideat neceſſitatibus, quòd totum
ſit, hoc enim ſub partis ratione facit, & ideo mutuans hic eſt omni
no alius a mutuum ſumente, ſi formaliter conſiderentur, quoniam
ſingularium perſonarum quo ad hoc locum tenent. Et ſimiliter ac-
cidit, pecunię inquantum ſic Ioanni pauperi mutuatur, quòd com
munitatis, aut communis ſocietatis, aut cuiuſque alterius, aut
nullius ſit: ſufficit enim, quòd Ioannis pauperis ſic non ſit, quòd ad
eius reſtitutionẽ integre nõ teneatur. Accidit quoq; defectus, quia
inter totum & partes neceſſaria diſcretio omittitur, huiuſmodi e-
nim totum ſpecie a parte differt, & quod toti debetur, parti non de
betur. Et ſimiliter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, lo-
quendo ſemper ſecundum ęqualitatem rei ad rem, quæ hic eſt, quo
niam pro ſeruitijs ſocietati impenſis, non in fauorem huius, qui ac
cipit mutuum vt ſic, ſed totius perpetuæ ſocietatis tenetur ipſa ad
mercedem reddendam miniſtris (vt ſupra patuit) & reſtituta ſic ac
conſeruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac via, quia non diſtinguit inter ali
quid fieri in fauorem pauperis mutuum ſumentis, proxime & re-
mote. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque ſocietatis
ſit, non niſi remote ſit in huius pauperis fauorem, vt ex dictis patet.
Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniuſtitiam ſub
terfugere poſſunt.

CAPVT. XV.

Excluſio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimo intentam ſententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quę aliquid ad propoſitũ
ex moralibus rationibus adduxerunt, reſtat primo nominanda
tantum opinio, dicens Montem hunc pietatis cum ſuis capitulis
non mutuum facere, ſed rem quandam diuinam eſſe, & hominibus
ineffabilem, & propterea rationibus huiuſmodi, quę humanos ſcru
tantur actus, non omnino committendum eſſe iudicium huius Mõ
tis &c. Nos enim cum ſua diuinitate veluti loquentes, in aere relin
quere oportet. Remanet deinde eis ſatisfaciendum, qui contra-
ctus huius Montis ab apoſtolica ſede approbatos dicũt, aut audiũt,
ac per hoc rationes ſophiſticas putant, etiam ſi ſoluere neſciant.
Sciant igitur hi, Montem quidem pietatis ab apoſtolica ſede appro
batum, ſed non illius capitula, vt exemplo literarum approbatio-
nis conijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eiſdẽ
dicitur) ſumma illa pecuniæ pie collecta, & ſub cuſtodibus depo-
ſita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi
nota, quòd Mons ipſe eſt ſimpliciter approbatus & erectus ab ipſo
ſummo Pontifice. Eius autem capitula ſupradicta ſunt approbata
cum hoc adiectiuo, ſcilicet ſacris canonibus non contraria: vnde ſi
qua capitula ſunt ſacris canonibus contraria, approbata non ſunt.
Hæc autem eſſe ea, quæ iniuſtitiam continent, nullus dubitat. Non
ſunt igitur approbata capitula illa quę iniuſta eſſe ſuperius mon-
ſtratum eſt, propter quod ſi ita eſt, non paruum peccatum fuit, fa-
cere, imprimi ſummi Pont. bullas truncatas abſque illa particula,
ſcilicet ſacris canonibus non contraria. Laqueus ſiquidem eſt ani-
marum, in quem ego incidiſſem, vel ſaltem abſque ſuſpenſione nõ
fuiſſem, niſi viua voce audiſſem ſic haberi in originalibus, & cala-
mo ſcriptam particulam illam in bullę Mantuanæ copia vidiſſem.
Ex hac quoque eadem radice ſatisfit illis, qui ex priuilegijs & in-
dulgentijs conceſſis a Romano Pontifice illis, qui ad Montis con-
ſeruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguũt.
Iam enim patet, quòd Mons ipſe ſanctus eſt, & in ordine ad illum
hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non appro-
bantur, ſed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per
publicos vſurarios res pauperum vorantur.

EX RATIONIBVS Ergo proprijs iuſtitiæ commutati-
uæ, & iuſtitiæ diſtributiuæ, clarum iam eſſe cuilibet patet, non ſo
lum quòd nullo prædictorum modorum iniuſtitiæ macula abeſt a
capitulis Montis huius, ſed etiam quòd quocumque alio modo
caſus formetur, iuſtitię æqualitas non ſeruatur. Nec opor-
tet omnem ſigillatim obiectionem excludere, quoniam ex
ſupradictis (quæ ex Ethicis Ariſtotelis & doctrina ſancti
Thomæ adeo ſumpta ſunt, vt ſi ſigillatim allegatio fie
ret, omnia plena allegationibus eſſent) cuilibet in
moralibus exercitatio facile eſt omnibus ſatisfa
cere, vt omnes veritatem agnoſcant, quæ a pri
ma eſt veritate, Cui honor & gloria ſit ex
hoc Opuſculo, Papiæ in ſancto Apolli
nare completo hodie, ideſt die. 13.
Iulij. 1498. per infinita
ſecula ſeculorum.
Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani Card. ſancti Xiſti, de Monte pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS de Cambiis, in octo capita diuiſus, ad fratrem Andream Beixienſem, Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicẽtium, in cãbiis realibus eſſe mutuũ.*
3 *De opinionibus dicentium, in cambiis realibus eſſe contractum permutationis.*
4 *De opinione ſingulari circa cambia.*
5 *De natura artis campſoriæ.*
6 *Quomado oporteat numiſmatum commutationes fieri ad hoc, ut rectitudo ſeruetur.*
7 *An talia cãbia propoſita ſint uere cambia, & iuſtificata.* B
8 *De aliis cambiis propoſitis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantiſſimeque pater, ad edendum promiſſum paternitati tuæ tractatum de cambiis inuitans poſt auditos campſores, pleraſque diuerſorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad ſcribendum tandem impulit. Tanta ſiquidem eſt rei huius obſcuritas & inuolutio, vt hinc conſuetudine non abſque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, ſiſtentibus (antiquis ſiquidem propoſita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verum vbi plures dies electioni meditationique iam dediſſem, & infidelis promiſſionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda cenſui. Diſcernenda ſunt primo dubia a certis. Adducendæ ſunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandum eſt demum, quid mihi videtur de his ſentiendum.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi ſint, quo ad differentiam tamen certi vel dubii, trifariam ea diuidere ſufficit. Quædam ſiquidem ſunt, quorum iuſtitia clara eſt. Quædam vero, quorum iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et quædam ſunt iuſta vel iniuſta, in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iuſtificata ſiquidem ſunt, quæ fiunt his tribus modis. Primo, quum in cambio minuto campſor moderate lucratur ſecundum patriæ conſuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, quum campſor pro aureo ducato monetam dat conſuetam in patria illa expendi, vel econuerſo, aliquid minus dando, quàm accipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo, quòd induſtriæ & operæ campſoris ratio habẽda eſt. Quum enim cæterarum artium miniſtros liceat in commutationibus propriis, laboris, induſtriæque mercedem componere, campſoribus, qui commutationibus numiſmatum deſeruiunt, id quoque licere non eſt dubium. Propter quod non irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrum cãpſoribus tantum licitum, ita quòd priuatus homo ſi cambiare debet, ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio nanque numiſmatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ commutationes) ſed determinata eſt, puta quòd ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et ſicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniuſtum eſt, ita in commutatione numiſmatum. Vnde niſi vel propter mercedem ſeruitii, non in numerando pecuniam, vt quidam putant, quoniam contingit ſæpe minus numerare campſorem, quàm accipientem, & actus numerandi non eſt proprie mercenarius, ſed ſolitus gratis concedi, vt vſus libri, & numerationi campſoris reſpondet numeratio dantis aliam monetam, ſed in arte campſoria reipublicæ miniſtrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a ſe, vel qualitatem numiſmatum, in infra declarabitur, non licet plus in cambio minuto accipere, quàm detur. Quorum nullum locum habet vniuerſaliter in ſingularibus hominibus, non campſoribus. Secundo, quum campſor moderate lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam ſummam pecuniæ Mediolani, dat eam campſori, qui faciat æqualem ſummam Romæ dari ſibi vel alteri. Si enim ex hoc campſor mercedem exigit, iuſta eſt exactio, campſor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec eſt æquum, vt merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur. Tertio, quando campſor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim eſt negotiatio numiſmatum, ex qua primo ortum habuiſſe videtur ars campſoria, vt dicitur in 1. Politico. Et eſt licita, ſicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

INIVSTA vero abſque dubio cambia illa ſunt, quæ his duo- A bus modis fiunt. Primo, quum campſor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quòd Petro egenti Mediolani dat certam ſummam pecuniæ ſub nomine cambii de Lugduno vel Londres, & tamen ſecundum ueritatem ibidem reſtitutio facienda vtrinque ſcitur, ſiue fiãt literæ cambii, & non præſententur, ſiue non fiant literæ. Interuenit ſiquidem hic manifeſte ſolo nomine cambium, et ſecundum rẽ mutuum cum lucro, aut ſpe lucri, ſecundum quòd diuerſimode fit.

¶ Secundo, & in idem redit, quum campſor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipſo Petro ibidẽ hinc ad menſem tantum, quantum valebunt tunc Venetiis, ſecundum curſum cambiorum decem libræ groſſorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, ſed in curſu cambiorum Venetiis quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim ſecundum veritatem eſt contractus mutui, cambii nomine palliatus, & fit cũ ſpe lucri, contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quòd erit ibi B lucrum. quia communiter ſolent tunc valere plus decem libræ groſſorum, quamuis quandoque, ſed raro minus valeant, & propterea eſt hic viura. Nec poteſt excuſari, niſi in caſu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campſor haberet in prompte verũ cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo mõ, & ad inſtantiam Petri illos ſibi eo pacto daret. Et hoc ſi contractus talis veri cambii eſt licitus, de quo infra erit ſermo.

DVBIA Autem cambia, quædam ſunt ex parte campſorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campſorum ſunt, quæ dupliciter fiunt, aut ſcilicet appretiando numiſma extraneum, de quo reſtitutio fienda eſt, minus quàm valeat communiter in loco ubi debet fieri reſtitutio, aut appretiando numiſma proprium quod datur, magis quàm valeat communiter in loco, vbi reſtitutio debet fieri, ad hos enim duos modos, qui valde propinqui ſunt, & in idem redeunt, omnia cambia ſicca reducuntur per quibuſcunque locis fiant. Ad primum enim modum ſpectat cam- C bium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter valet ibi 60. ſcutos, campſor Mediolani dat 60. ſcutos non ſecũdum valorem ſcuti Lugduni, ſed quum ibi communiter valeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tantam ſummam pecuniæ, quæ aſcendat ad 60. ſcutos ad rationem 38. groſſorum pro ſcuto.

¶ Ad ſecundum uero modum ſpectat cambium tam Londrenſe, quàm Brugen. in quo Petro egenti Ianuæ dat cãpſor Ianuæ. 1000. ducatos, non ſecundum valorem ducati currentem Brugis aut Londres, ſed quum ibi valeat ducat[us] 50. groſſos, appretiatur Ianuę. 52. ita quòd pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium reſtituere Brugis, vel Londres 52. groſſos. Cætera autem cambia ex parte campſorum ſimilia ſunt. Nec ſit vis ſi in iſtis exẽplis vera quantitas monetarum non recitatur, quoniam exempla ponimus, vt addiſcentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio, fatentur enim campſores, quòd quanto tẽpus reſtitutionis eſt diſtantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in ſecundo modo.

D ¶ Ex parte autem accipientium cambia, ſex modis variantur cambia ſecundum differentiam eiuſdem uel diuerſæ monetæ, & differentiam certi vel dubii, aut accidentis lucri, hæc enim videntur aliquam per ſe differentiam in cambiis facere. Contingit primo modo, quòd Petrus dat Mediolani campſori centum ducatos Florentinos aureos, & vult totidem florentinos Florentiæ. Contingit ſecundo quòd Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetam argenteam, puta groſſos florentinos, ſed tot quot æquiualeãt Florentiæ ducatis. 100. florentinis aureis. Contingit tertio, quòd Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam aureã, vel argenteam Florentię, ſecundum quòd tempore ſolutionis, puta in nundinis, cambia ualebunt Florentiæ. Et quodlibet horum contingit dupliciter fieri, ſcilicet ſimpliciter, vt propoſitũ eſt, & cũ adiuncto aliquo certo lucro, ita ſcilicet quod Petrus uult non ſolum prædictos 100. ducatos Florẽtiæ modo dicto, ſed ultra hoc uult ſibi dari quatuor alios E ducatos. Et quoniam de his non principalis eſt quæſtio, ſed de illis quæ ſe tenent ex parte campſoris communiter, iõ de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis aũt in fine tractatus dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in ſequentibus cambia nunc diſcutienda, cambia realia, quãuis a multis cambia ſicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus eſſe mutuum.

QVONIAM autem ſecundum diuerſa præſuppoſita diuerſimode inueniunt doctores locuti de huiuſmodi cambiis, & ex aliis principiis, procedunt ſupponentes huiuſmodi cambia mutui contractũ ſapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuũ interuenire, ideo ſingillatim diſcutiẽdæ ſunt ſingulorũ rõnes.

¶ Vnde eorum occurrunt primo opiniones, qui aſſerunt aut ſuſcipiunt

piunt contractus cambiorum realium ſecundum veritatem eſſe cõ tractua mutui, licet cambia vocentur. Sunt autem contrariæ horũ opiniones, dum quidam dicunt talia cambia eſſe iniuſta & vſuraria, quidam vero quòd ſunt licita. Et illi quidem, qui aſſerunt vſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento, quia vſurarium eſt mutuare ſub ſpe & pacto ueriſimilia lucri, vt patet: conſtat autem omnes campſores ſpe lucrandi hęc cambia exercere, & ideo pacta ſupradicta adnectere, ut uerisimiliter lucrum euenire poſſit, quamuis non ſemper eueniat, vt ipſimet fatentur. Vſurarium eſt igitur hęc cambia facere. Quòd autem uere ſupponatur hic eſſe mutuum, probant ex eo, quod contractus iſte dat pecuniam, quæ eſt inuendibilis cum tranſlatione Dominii, & recipit pecuniam, has autem eſſe conſtat conditiones ad mutui contractum ſufficientes, muniturque opinio hæc authoritate Goſ. & Hoſt. in ſumma de uſuris, & Archiepiſcopi Florent. in 2. & 3. parte Summę, vbi etiam dicit multos uiros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis.

G ¶ Acceptantes autem mutuum hic eſſe, & tamen abſque vſura cambia fieri, fundantur ſuper ratione intereſſe, & operarum locatarũ. Et quo ad intereſſe quidem, quia etiam in contractu mutui, licet ſeruare ſe indemnem, conſtat autem, quòd mutuans Ianuę 100. ducatos aureos, damnum incurreret ſi Brugis reſtituuntur ſibi totidem aurei, vel eis æquiualens ibi præciſe. Tum quia plus daret, q̃ reciperet, ea eo quòd ducatus aureus plus ualet Ianuæ quàm Brugis. Tum quia oportet ipſum ſubire expenſas delatorum pecuniæ, vt Ianuę rehabeat, ubi contractus mutui celebratus eſt, ergo licitũ eſt ęſtimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum damnum incurrat, & hoc in iſtis cambiis accidit. Quo ad locatas uero operas, qa quum nullus debeat propriis ſtipendiis militare, & campſor & miniſtri publicæ utilitati deſeruiant in ope licito in mutuis faciendis prędictis, conſequens eſt, quòd proprias mercedem reportare debent, quemadmodũ miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtriæ H accedentis operi licito, ratio eſt habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet, quo fit, vt omnibus pẽſatis talis exercentia ſit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem aſſequitur. Primę enim fundamentum ruit, quoniam vt infra patebit, hic nõ eſt contractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit, & conſequenter non loquitur. Falſum quidem aſſumit, dum dicit in his cãbiis illud plus ſumi, vt detur intereſſe, hoc enim campſores teſtantur eſſe falſum, & dicunt quòd non vt damnum euitent, ſed ut lucrentur huiuſmodi cambiis inſiſtunt, & quòd ſi accipientes cambia obligarent ſe ad reſtituendum pręciſe quantum accipiunt in loco vbi accipiunt, ipſi non mutuarent, quia lucri cauſa artem hanc exercent. Et ea hoc patet, quòd nec pro intereſſe ſtipendii miniſtrorum plus ſumitur. Si enim campſores ex cambiis nihil aliud quærerent, quàm ſe ſeruare indemnes, cambia non aggrederentur, ſed pecunias ſuas ſecum tenerent, aut aliter eaponerent, ut ipſimet te- I ſtantur. Conſequenter autem non loquitur, quoniam non eſt licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus erigere, & miniſtros ſtatuere, & laborum induſtriaque ratione habita, inde etiam ſuſtentatorium lucrum quærere, quoniam hoc eſſet vſurariam artem facere moderatam, vt patet. Miniſtris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & a quibus debet reddi, in tractatu ſpeciali de hoc diffuſe diximus. Hic autem ſatis ſit noſſe, & q non eſt ſimile, quia in cambiis intenditur lucrum, & quòd experiẽcia teſte non licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculorum & induſtrię rationem habendo, plus ſorte recipiatur, vnde ipſe cum familia ſuſtentetur, ſicut in artibus & negociationibus licet. Eſt igitur vſura in his cambiis, ſi contractum mutui implicãt. propter quod Goſ. & Hoſt. ſub Mutui nomine caſum tractantes, quum ſcilicet mutuatur, vt reſtituatur alterius generis moneta cũ ſpe lucri, vſuram eſſe dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus eſſe contractum permutationis.

K EMERSIT Ergo propter prędicta forte aliorum opinio, dicentium in his cambiis non eſſe contractum mutui, ſed innominatum, ſcilicet, do vt des, vel ſi nominari debet, eſſe contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque ſunt opiniones aliis aſſerentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicũt eſſe licita, ſtudiũ ſuũ adhibent non tã ad probandam eorũ iuſtificationem, q̃ eorũ naturã extra mutui rationẽ eſſe & q̃uis multiplicẽt rõnes tribus tñ conditionibus ſeparant cambia hęc a mutuis. Primo ex periculo. Mutui enim natura periculũ mutuatę ſortis in accipientẽ mutuum transfert, cambiũ uero reale, damni periculum campſori relinquit, ſi minus forte contingat accipere, vt quandoque, licet raro, contingit. Secundo, ex diuerſitate rei reſtituendę & loci, nam mutui ratio exigit, vt eiuſdem generis & bonitatis res reſtituatur, & ibidem. Nec ſufficit reddere ęquiualens: aurum, n.

F pro auro & triticum pro tritico reſtituendum eſt, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de ſolu. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutatio monetarum diuerſorum generum & in diuerſis locis. Tertio ex modo contractus, quia in cambiis realibus eſt venditio vel contractus ſimilis venditioni, dum ducatus venditur 72. groſſis Flandrenſibus, & æſtimatur vna moneta cum alia quod licere patet extra, de Cenſi. c. olim cauſam, et c. Cũ canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non ſit, ſed permutationis & negociatiuus, pro licito relinquitur, ſpes enim lucri in his non damnatur, & induſtriæ laborum, periculorũ, & expenſarumque ratio habenda eſt.

¶ Dicentes uero cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim, ex dictis tamen ab his, qui abſolute cambia hæc damnant, aut dubitant illicita eſſe, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quòd cambia hæc in fraudem vſurarũ introducta videntur, quum permutationem monetarum campſor G non intendat, ſed neceſſitatibus indigẽtis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, ut lucretur, præſertim quum plerunque contingat in eadem fieri moneta reſtitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam, & periculum, quod raro accidit, ponderandum non ſit in commutationibus, quæ regulandæ ſunt ſecũdum communiter euenientia. Secundo, ex eo quòd ratio tpis etiã in contractu emptionis & venditionis haberi non poteſt, in huiuſmodi autem cambiis, vt patet in caſu poſito, quanto diſtantius eſt ſolutionis tempus, tanto plus ſibi ſolui paciſcitur cãpſor. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus q̃ nunc aut hic valet, non eſt licitum, niſi uendens intendebat vſque ad tempus illud ſeruare, ut in ca. Nauiganti, extra, de vſuris, aut intendebat ad illum locum deferre, ve dicit Rayn. Inno. & Io. Andr. & Io. Cardet. campſores autem non intendunt ſeruare, aut transferre pecuniam, ſed paratam ad huiuſmodi cambia tenent. Quid H autem de his ſentiẽdum ſit, in deciſione manifeſtum erit. Nunc autem ad aliam properandum eſt opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione ſingulari circa cambia.

POST Prædictas opiniones Egregii cuiuſdam doctoris in Theologia opinio ſingularis occurrit, tenens huiuſmodi cambia eſſe licita, & tria ſingulariter dicens.

Primum eſt, quòd contractus iſte, quem innominatum vocant, nomen habet, quoniam ut Sanct. Tho. dicit in Secunda Secundæ. q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut cõmutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo Baratto, ſecundus vocetur uenditio, &c. & tertius cambium, ita quòd cambium eſt permutatio pecuniæ pro pecunia.

I ¶ Secundum eſt, quòd in cãbiis non conſideratur pecunia, vt pecunia, ſeu vt menſura eſt, ſed vt res quædam eſt. Conſtat enim ſecundum omnes vtroque modo poſſe accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad oſtentationem. Et quòd campſores pecuniam vt rem conſiderent, ex Sanct. Thom. authoritate probat in ſecundo de Regi. prin. dicentis, quòd numiſma poteſt accipi, & ut mẽſura, & vt quædam res eſt, & hoc modo vtuntur eo campſores. Fabricatque ſuper hoc fundamento doctor ille vendibilem eſſe pecuniam e campſoribus, vtpote rem quandam, & eius pretia variari ſicut aliarũ rerum, iuxta temporum locorumque diuerſitates, &c.

¶ Tertium eſt ſingulariſſimum, quod licitũ eſt campſoribus plus accipere, quando tempus ſolutionis diſtantius eſt. Diſtinguit ſiquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, q ſola temporis dilatio exceſſum pretii operatur, & hoc dicit eſſe vſurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore conſiderata pretium augeat in commutationibus, & hoc dicit eſſe licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro aſſignandarum. Si quis K enim hyeme emit lanas aſſignandas ſibi in Vere, minus quàm valeant in hyeme, eo quòd lanæ tempore veris creduntur minus valituræ, iuſte emit, eo quod res in tempore illo ſumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat ſolutionem, vſuram committeret, quia propter ſolam temporis moram pretium variatur. Subditque, campſores non plus accipere ratione dilati temporis, ſed ratione rei in dilato tempore conſideratæ. Quoniã, Verbi gratia, marcha auri ſoluenda in nundinis Ianuarii, non ideo minus emitur a campſoribus Mediolani mẽſe Octobris, quàm Nouembris, quia longius diſtat ſecundum tempus, ſed quia marcha illa conſiderata in tali tempore, minus æſtimatur communiter a negotiatoribus, & magis in tempore propinquiori. Et merito, vt dicit, quia quum negociatoris finis ſit commutando lucrari, nec idẽ emat, vt empta habeat, ſed ut iterum commutet cũ lucro, licitum eſt ſibi conſiderare quanto tpe pecuniã occupatã in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod cito diſtrahitur, quam quòd longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem,

autem, quòd campſores non rationem temporis dilati, ſed rei in tẽpore habeant, eſt quòd non ſemper ſecundum temporis approximationem pretium creſcit, ſed quandoque inſtantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marca auri in proximo aſſignãda, quàm fuerit vendita tribus mẽſibus ante. A

SED HAEC Opinio (cum bona venia) multipliciter a ueritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum ſecundo non conſonat, quoniam nomina formaliter ſumpta intelligi oportet, vt 4. Meta. tradit Ariſto. alioquin periret certitudo a locutione, quoniam extra formale ſignificatum infinita ſunt, vt ibidem dicitur. Vnde ſi in cambiis pecunia conſideratur vt res, non vt pecunia vt dicit, contractus iſte, non debet permutatiuus pecuniarum vocari, nec debet in tertio loco contractorum a S. Th. dictorum reponi, ſed de primo.

¶ Secundum deinde dictum verum non ſonat, & San. Tho. verba male interpretari videtur. Verba ſiquidem eius in ſecũdo de Reg. prin. ca. 14. ſunt iſta, Numiſma quamuis ſit menſura & inſtrumentum in permutationibus, tamen per ſe aliquid eſſe poteſt, puta ſi conflatur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum, ergo ſemper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet ueritatem in aliis ſpeciebus pecuniarum, immo amplius, vt in campſoria, quæ non proprie ordinatur, vt ſit menſura rerum venalium, ſed magis ad permutationem numiſmatũ. Ex quibus verbis non habetur, quòd pecunia conſideratur a campſoribus, non vt menſura, ſed vt res, ſed vt habetur ꝙ pecunia non utuntur campſores vſu primario, propter quem eſt inuenta, ſcilicet vt menſura ſeu pretium ſit rerum uenalium, ſed vſu ſecundario, ad quem eſt translata, inquãtum tamen pecunia, ſcilicet vt permutetur cum alia pecunia, vterque ſiquidem vſus conuenit, vt infra patebit ex primo Politicorũ. B

¶ Quid autem de tertio dicto ſentiendum ſit, in deciſione dicetur. Hæc igitur ſunt quæ hactenus de cambiis dicta ſunt.

CAPVT V.

De natura artis campſoriæ.

VT AVTEM Natura cambiorum vniuerſaliter & faciliter percipi poſſit, tali ordine procedendum credimus, vt ſcilicet primo de ipſa arte campſoria dicatur, & quid ſit, & quàm licita ſit: deinde de conditionibus requiſitis ad eius actus rectitudinem tractetur, & demum ad cambia prædicta deſcendendo, videatur, an artis ſint campſoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum eſt, obiectiones factas ſoluendo. Sic enim de huiuſmodi cambiis ſermone completo, ad alia propoſita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandã campſoriam, oportet ſumere ex primo Politicorũ, & eius veſtigia ſequendo.

¶ Sciendum igitur inde eſt, quòd rei uſus per ſe eſt duplex, ſcilicet proprius & communis, ſeu primarius & ſecundarius. Eſt autem proprius cuiuſque, ſiue naturalis ſiue artificialis rei uſus ille, ad quẽ ex ipſa rei natura primo ordinatur, vt veſtis ad veſtitum, panis ad eſum, & vinum ad potum, &c. Communis autem ſiue ſecundarius eſt, quo res inquantum talis, alteri tamen a primo fine applicatur, vt commutatio reſpectu calcei aut tritici, & aliorum huiuſmodi. Calceus enim quum venditur, inquantum calceus conſideratur, nõ enim pro ſimplici pella venditur, non tamen propter venditionem eſt calceus, ſed propter calceationem, & ſic de aliis. Quemadmodũ ergo cæterorum, ſic & numiſmatis duplex eſt vſus, ut ibidem dicitur. Primus eſt commutatio pro rebus venalibus neceſſariis, ſcilicet ad vitam humanam, ſcilicet tritico, panno, aromatibus, &c. propter huiuſmodi enim commutationes numiſma inuentum eſſe cõſtat, dum ea quæ vni patriæ deſunt, aliunde haberi non poſſent, niſi datis pro eis æquiualentibus, & multum incommodi eſſet, res ſemper transferre æquales (ob hoc enim aurum, argentum, æs, & quicquid huiuſmodi eſt facile portatile & vtile) ſtatuerunt commutandis rebus adæquatum iri, & propterea numiſma dicitur menſura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia. ad vſum neceſſaria, vt menſura ad menſurata, propter quod charactere inſignitum eſt in teſtimonium qualitatis & ponderis, ſicut & cæteris menſuris publicis conſueuit ſignum imprimi, teſtans earum iuſtificationem. Secund⁹ autem numiſmatis vſus eſt commutatio pro alio numiſmate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factum eſt, & tamen hanc commutationem ſubit, non inquantum aurum aut æs abſolute, ſed inquantum numiſma, vt continua experientia docet. Orta autem videtur hæc commutatio ex inæqualitate numiſmatum, dum vel ad ſupplendam rei naturalis æqualitatem, ad numiſma maius paruula numiſmata addebantur, vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerſo. Lucrum autem ea numiſmatũ commutatione primo quidem, vt Philoſophus quidem dicit, caſu eueniſſe videtur, dum accidit aliquid puta aureum numiſma, plus alicubi æſtimari, ſicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde induſtria artificioſe circa huiuſmodi numiſmatum commutationes lucri vias compoſuit, D E

ſicque ars campſoria contexta eſt. Vnde nihil aliud campſoria eſt ꝙ negociatio in commutatione numiſmatum, materia ſiquidem & actus & finis eius ſufficienter in hoc explicantur, vt patet. A

¶ Quamuis autem a Philoſopho campſoria vituperetur, & ratione materiæ, quia tantum numiſmata tractat, a propriu numiſmatis vſu diuertens, & ratione finis, quia lucri gratia, quod fine caret, & vtriuſque ſimul, quia pecuniæ, vt inſtrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque ſunt non propter ſe, ſicut nec quodcunque aliud organum per ſe appetitur. Si tamen ex hominis campſoris fine honeſtetur (vtpote ad familiæ, & ſtatus ſui decentem ſuſtentationem ordinata) licita eſt, quemadmodum & aliæ negociationes. Poteſt enim id quod ſolitarie conſideratum conſonum nõ videtur ex adiuncto fine honeſtum reddi, vt patet de hominis occiſione, quæ abſolute repellenda eſt, ſi tamen addatur propter iuſtitiam, &c. præcipienda eſt, ſicut econuerſo ars ex ſe honeſtiſſimum finem habens, vt medicina ſanitatem vituperabilis ex fine medicãtium reddi poteſt, dum lucri cauſa medentur. Quum ergo experiẽtia teſte pateat, quòd multa neceſſaria ciuitatibus plurimis deeſſent, niſi mercatores eſſent, & ipſi non commode poſſint abſque cãbiis negotia ſua exercere, neceſſarium, & honeſtum eſt campſoriam in ciuitatibus eſſe, non quatenus pure campſoria eſt, ſed quatenus œconomicæ politicæque miniſtra eſt, vt ex dictis patet. Et ſi campſores nedum poſſunt ſeruare ſe indemnes, ſed etiam lucrari & induſtriæ rationem habere quum negociationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant. B

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri, vt rectitudo ſeruetur.

C NON ſolum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit, ſed in ſpeciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo ſeruanda ſit dicendum eſt, omiſſis tamen ſingularibus, quæ ſcientificæ determinationi non ſubſunt. Quum ergo campſoria circa commutationem numiſmatum verſetur, neceſſe eſt iuſtitiæ commutatiuæ canones in ea ſeruari, ſicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto vero Ethic. patet quòd vniuerſalis regula commutationum eſt, vt ſeruetur æqualitas rei ad rem, ut ſcilicet æquale ſit datum accepto & econuerſo, vnde ſi commutatio numiſmatum iuſta eſſe debet, æqualis valoris oportet eſſe commutanda numiſmata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit ſeruari, ſecundum differentiam numiſmatum, & locorum & temporum, ideo poteſt æqualitate ſalua, lucrum prouenire campſoribus. Quod quo- modo contingat videri poteſt, ſi prædictas differẽtias ſcrutati fuerimus. Numiſma igitur quum vbique duplex eſſe conſueuerit, ſ. expendibile ibidẽ & nõ expendibile ibidẽ, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numiſma expendibile, pro non expendibili. aut pro expendibili, Et vtrũq; horũ cõtingit dupliciter, aut dando numiſma melius, commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerſo. Et quodlibet rurſus horum poteſt fieri pro eodem vel alio loco, & ſimiliter pro eodem vel alio tempore. D

¶ Et quia ſimplicia priora, & certiora compoſitis ſunt, a primis inchoandum eſt, nulla locorum aut temporum diuerſitate admixta, ſed in ſola talium numiſmatum commutatione ſiſtendo. Si igitur commutandum eſt vnum numiſma expendibile cum alio expendibili, quantum eſt ex parte commutationis, oportet numiſmata cõmutanda æqualis valoris eſſe. quoniam vtrunque lege aut conſuetudine certum habet pretium. Nec ſaluaretur in commutatione æqualitas, ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet. Contingit tamen ex parte æqualitatis numiſmatum in ſe vel in ordine ad campſorem, quòd ſit hæc commutatio iuſta, numiſma minoris pretii abſolute dando. Et hoc eſt quando campſor dat bonam monetam pro mala non falſa, aut defectiua vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argẽti nomen merent. Tunc enim licet campſor det minus in aurea pecunia, quam accipiens det in illa moneta, æqualitas tamen ſeruatur, ex eo ꝙ centũ ducati in moneta ſic bona, & portatili æquiualent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, ſi conflanda eſſent numiſmata, & ex vtilitate quæ poteſt ex illis percipi in faciendo ex eis vaſa & ex vtilitate expenſionis ſecundum locum & tempus, bona enim numiſmata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur, & ex periculo, quoniam malæ monetæ, vtpote exuſæ facile poſſunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio valoris monetarum per legem, quoniam illa reſpicit numiſma, quo ad per ſe primum vſum eius, qui eſt commutatio pro venalibus. Lege ſiquidem vel conſuetudine ſtatuitur, ꝙ aureus ducatus & nonaginta ſolidi in commutationibus œconomicis, & politicis æquiualeant, in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autem numiſmatum, arbitrio ſapientum E

iuxta

ſuata eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur, vt ex-
perientia teſtatur. Similiter quoque ſeruatur æqualitas, ſi quis com
mutans numiſmata minus dat pro eo quòd danda a ſe numiſmata
commodiora ſibi erát, ſicut etiam licet vendere rem carius, quàm
abſolute valeat, ex eo quòd vendenti commodior eſt. Vnde habens
ducatum aureum, ſi a volente commutare paruam monetam pro il
lo, ſolidum vnum exigat, quia ille ſibi cõmodior, non peccat. Qui
tamen non vult abſque lucro commutare ducatos Ianuenſes pro
aliis ducatis æque pretioſis, & ſibi commodis, quia petenti commu-
tationem commodiores ſunt Ianuenſes ad deauranda ſua vaſa, pec
care videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in iſtis
non ex campſorum expenſis aliquid plus accipitur, ſed aliunde (vt
patet) idem cuilibet ex iſtis cauſis licet in huiuſmodi cambiis minꝰ
pecuniæ dare, quàm accipere. Campſori autem vltra hæc, licitum
eſt in cambio minuto (etiam ſi meliorem & commodiorem, quàm
det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas, &c. vt ſupe-
rius dictum eſt.

¶ Si autem fiat commutatio numiſmatis expendibilis pro non
expendibili, notabile poteſt inde lucrum prouenire, ex eo quòd
non ſolum haberi poteſt ratio materiæ & commodi, ſed etiam ex
traneitatis, qua fit, vt tales pecuniæ in tali cõmutatione multum a
numiſmatis ratione declinantes, quaſi vt res quædam commuten-
tur. Duplici enim exiſtente pretio numiſmatis (ſcilicet inquantũ
eſt talis res, puta aurum, & inquantum numiſma) & ſecundo exce-
dente primum, ex hoc quòd aliqua pecunia alicubi inexpendibilis
eſt numiſmatis pretium ibi perdit, magiſque vt res quædam com-
mutanda venit, quam tamen campſor in locis, vbi numiſmatis pre
cium obtinet, procurans habere, ipſam commutando, multum lu-
crari poteſt. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquũ
tur, erit in hac commutatione æqualitas ſeruanda, penſata quanti-
tate extraneitatis, & aliis conditionibus, vt ſapiens determinabit.

LOCI autem differentia tripliciter poteſt omnibus prædi-
ctis commutationibus admiſceri. Campſore enim exiſtente & dan
te ſuas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus
commutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiens
cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque ſimul.

¶ Si contractus fit primo modo, ſcilicet Mediolani & pro Medio-
lano, tunc quum accipiens cambium ex vi talis contractus tenea-
tur Mediolani dare pecunias, quas commutat, nulla diuerſitatis lo
corum ratio habenda eſt, ſed tanquam cambium manuale agendũ
eſt, eorum quæ ſupradicta ſunt, rationem habendo. Ex eo tamen ꝙ
accipiens cambium vult ſe liberare ab obligatione, & onere & pe-
riculo deuehendæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & cam
pſor vult hæc ſubire, licitum eſt mercedem exigere. Sed hoc potius
ad contractus locationis, & conductionis ſpectat, quam cambii, &
ideo iuxta eorum canones reguletur, ſi accidat. Quod tamen raro
credo euenire. Si vero contractus fit ſecundo modo, ſcilicet Medio-
lani quidem, ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio haben-
da eſt, ſicut nec in contractu emptionis, quo abſentes merces pro
loco, in quo ſunt, emũtur. Oportet enim loci ſicut & temporis pro
quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, ſi pro alio loco
aut tempore tantum contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc ſi-
ue certificetur Mediolani commutatio, coniectando veriſimile pre
tium loci, pro quo fit. Et quamuis talis modus cambii nunquam
forte fiat, fieri tamen poſſet hoc modo, quòd Petro habenti Vene-
tiis Venetam monetam, & egenti Mediolani centum ducatis, cam
pſor Mediolani det cẽtum ducatos aureos recepturus de illa mone
ta Venetiis tãtum, quantum Venetiis pro illis commutatur in cã-
bio manuali, & non in curſu cambiorum quæ fiunt pro locis diſtan
tibus. Sicut etiam triticum exiſtens in villa emitur ab his, qui ſunt
in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, ubi aſſignatur, & nõ quá-
ti venditur aſſignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo, vt communiter accidit, ſci
licet Mediolani pro Mediolano & Lugduno ſimul, tunc vtriuſque
loci ſimul, ac per hoc diſtantiæ eorum, periculorum expenſarum-
que intercedentium adhibenda eſt ratio, ſicut & in contractu em-
ptionis. Conſtat enim quòd aromata Alexandriæ, aſſignanda Ia-
nuæ, empta atque ſoluta vt Ianuam deuehantur, longe minus va-
lent, quàm ſi manualiter Ianuæ aſſignarentur, quia res conducenda
a tanta diſtantia, cum tot periculis & expenſis, &c. longe minor eſt
Ianuenſibus, ſe ipſa conducta, & tot periculis expenſiſque libera.
Et hoc modo in contractu commutationis numiſmatum pro lo-
cis diuerſis celebrato, numiſmata ipſa ſic expedit & oportet adæ-
quare, vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte
computentur. Sicque fiet, vt ſi centum ducatis aureis Mediolani,
trecenti argentei Lugdunenſes adæquarentur, Lugduni aſſignati
ducenti & nonaginta forte adæquantur, concurrentibus etiam aliis
ſupradictis rationibus, & forte pauciores. Viliora ſiquidem ſunt cõ
ducenda cum periculis & expenſis, quam manualiter habita. Nec
obſtat ꝙ campſor Mediolanenſis habet fratrem aut factorem Lug
duni, aut omnino erat Lugduni tantam ſummam pecuniæ expen-
ſurus pro aliis ſuis negotiis, hæc enim omnia per accidens ſe habẽt
F ad contractus naturam, in cuius æqualitate iuſtitia conſiſtit. Quid
enim ad contractus commutatiuos, in quibus æqualitatem rei ad
rem fieri oportet, ſi ex induſtria mea, aut caſu ego affines habeo in
diuerſis locis, aut miniſtros ferè gratis inuenio, & exinde viarũ mi-
niſtrorumque expenſas lucrans diues fit, dummodo rerum condi
tionibus penſatis æqua fiat commutatio?

DE TEMPORIS Autem differentia, bimembris tantum
diſtinctio conſideranda eſt, ſcilicet præſentis tantum, aut futuri tã-
tum, vtriuſque enim ſimul ratio habita nullam iuſtam diuerſitatẽ
pretii in commutationibus facit, vt infra patebit. Poteſt ergo in
commutatione numiſmatum iuxta tempus contractus æqualitas
ſumi. Et hoc ſiue fiat manuale cambium, ſiue non, & ſiue in eodem
loco fit æquiualens reddendum ſiue alibi, locorum tamen ratione
habita. Vnde poteſt campſor dans aureos & recepturus aliam mo-
netam vel econuerſo, certificare quantitatem reddendæ pecuniæ,
ac ſi tunc manualis commutatio fieret. Poteſt & futuri temporis,
quo ſcilicet aſſignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et
G hoc dupliciter, aut incerte commutationem relinquendo, vt ſcili-
cet pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens poſt duos mẽ
ſes dare tot argenteos, quot poſt illos duos menſes æquiualebunt
centum aureis, aut certificando commutationem, vt ſcilicet habi-
to reſpectu ad futuras commutationes poſt duos menſes ſtabilia-
tur nunc commutatio commenſurata illis, ita quòd parum plus
aut parum minus veriſimiliter credantur commutanda eſſe talia
numiſmata. Vt ſi creditur quòd hinc ad duos menſes, quum aſſi-
gnanda erit pecunia ab accipiente cambium 100. aurei æquiuale-
bunt 1000. argentei, vel 1000 & 20. poteſt ea nunc certificari com
mutatio quòd pro centum aureis datis teneatur accipiens aſſigna-
re tunc 1000 & 10. argenteos, ſiue plus ſiue minus tunc contingat
communiter aſſignari. Patent autem hæc ex aliis commutationi-
bus, vt in contractu emptionis rei aſſignandæ futuro tempore ma
nifeſtum eſt & habetur expreſſe extra de vſuris ca. Nauiganti, in ſe
H cundo caſu, in iſta enim commutatione numiſmatum tempus aſſi
gnadi numiſmatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus ſumi
dicimus, ex eo quòd prius campſor ſua numiſmata dat.

¶ Vtriuſque aũt temporis ſimul differentia nullam diuerſitatem
videtur in quibuſcunque commutationibus facere, ſicut vtriuſque
loci, quoniam res in tempore futuro danda non eſt deterioris con-
ditionis ex hoc, quòd abſens a præſenti, & reducenda ad præſens,
ſicut res in loco diſtanti ex hoc ꝙ reducenda ad locum præſentẽ.
Nec ſubiacet periculis, & expenſis, induſtriæ aut miniſtria, vt ad pꝛæ-
ſens ſecundum tempus fiat, ſicut ſecundum locum. Niſi quis dicat,
ꝙ ſubiacet periculo perditionis, quia poteſt mori debitor, aut in-
terim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in commutatio
nibus reputari patet, tum ex eo ꝙ aut tam rara ſunt ꝙ conſilio nõ
ſubſunt (vt de ſtatus deiectione dicitur intra tam breue tempus)
aut talia ſunt, ꝙ etiam ſi acciderent adhuc tuti eſſent creditores, vt
de morte, & huiuſmodi patet. Tum quia ex mutuis & aliis commu
tationibus, experientia teſte patet, huiuſmodi pericula nõ conſide
randa eſſe, non. n. qui mutuat, aut vendit licite aliquid, plus exigit
I propter huiuſmodi pericula, quæ in tẽporis dilatione poſſunt acci
dere vendẽdo ad tẽpus, aut mutuãdo. Et quia breuitas & prolixitas
tẽporis, differentiæ ſunt tẽporalis diſtantiæ, cõſequẽs eſt ꝙ nec in
cãbiis nec in aliis cõmutationibus ex quãtitate tẽporis aliqua cõdi
tio rei cõmutandæ accedat per ſe, ex qua poſſit vilior aut precioſior
iuſte æſtimari. Notanter aũt dico ꝑ ſe, qm̃ per accidens contingit res
æqualis bonitatis eodẽ tẽpore aſſignandas diuerſa notabiliter habe
re pretia & iuſte, vt ſi triticũ aſſignandũ menſe Iulii, Ianuario præ-
cedẽte ematur iuxta æſtimationẽ communẽ pretii aſſignationis tẽpo-
ris futuri, & deinde mẽſe Martii ſubitis exortis bellis credatur mul-
to plus vendendũ, fiet aliud pretiũ pro eodẽ tẽpore ab aliis emen-
tibus, & ſi in menſe Maii cõtingat bella augeri, aut ſpicas grandini-
bus percuti, &c. augebitur pretiũ pro illomet tempore. Sed hoc non
operatur tẽporis prolixitas aut breuitas: ſed euẽtus incidẽtes, ex qui-
bus res æſtimatur vilior aut pretioſior, vt de ſe patet. Vñ ſingularis
illa opinio, dicẽs, in cõmutationibꝰ prolixitatis tẽporis rõne habe-
K ri poſſe, nõ rõne tẽporis ſed quia res in tẽpore prolixiore cõſidera
ta minus valet, &c. a veritate deuiat in hoc, qm̃ res nec ex eo quòd
in tẽpore, nec ex eo ꝙ in tãto tẽpore ſumpta cõmutatur, æſtimatur
vilior aut precioſior, ſed ex tali euentu in tẽpore, puta bello, penu
ria, aut abũdantia, &c. Ex hoc vero ꝙ pecuniæ diutiꝰ occupatæ ſunt
tenendæ in hac cõmutatione, res commutanda nec precioſior nec
vilior cõmuni pretio redditur, vt S. Th. expreſſe dicit in Secunda Se-
dæ q. 78. ar. 2. ad 1m. aſſerens ꝙ mercator vendens rem aliquã ad tẽ
pus, non põt vendere plus communi pretio ex hoc quòd pecunias
ſuas mortuas tanto tempore tenebit. Et ſi hoc licitum diceretur, tã
vſura non eſſet damnata in venditione ad tẽpus, &c. Quòd autem
merces carius emantur quæ citius cõmutandæ ſunt, propoſito non
obſtat, qm̃ celerior venalitas æſtimata, a maiori vſu aut neceſſitate
illius rei procedit. Res autem quanto magis neceſſaria aut vſitata
alicubi, tãto eſt ibi pretioſior, & ideo mercator ibi carius a primo vẽ
ditur, & a mercatore emitur reuẽdenda, in rem igitur commutan
dam

A dam redundantem conditionem aliquam ſub tempore, ex qua res communiter pretioſior aut vilior æſtimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura penſat, quæ æqualitatem rei ad rem exigit, ſic longiſſimo adiuncto tempore, ac ſi manualiter commutatio perficeretur. Propter quòd campſoribus non licet menſurare tempus medium inter dationem & acceptionem, aut rem ſeu pecuniam prolixiori tempore dandam vilius æſtimare quamuis liceat in dando æqualitatem commutationis ſtatuere, iuxta præſentem æſtimationem de futuris temporis commutationibus, quæ ſecundum diuerſos euentus temporibus diuerſis varia eſt, ſicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT. VII.

An cambia propoſita, ſint vere cambia & iuſtificata.

B FACILE autem eſt ex prædictis videre, an prædicti cõtractus a campſoribus nuper inuenti, de quibus quæſtio præſens eſt, ſint vere cambia, & iuſte fiant. Cum enim cambij contractus conſiſtat in commutatione numiſmatum, & in propoſitis caſibus nulla alia cõmutatio niſi numiſmatum fiat, cõſequens eſt, quòd prædicti contractus ex ſua forma vere cambia ſint, diuerſorum tamen graduũ. Quadrifariam namque numiſmatum commutatio in huiuſmodi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cãbio Burgenſi, & Londrenſi, in quo totaliter alia eſt moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quamuis non ſemper in cambio Lugdunenſi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, ſcilicet ſcutis aureis & argenteis &c. & contingit quòd dans dat etiam ſcuta. Aut quaſi nihil: vt fieri contingit in cambijs infra Italiam, in quibus numiſma datũ ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt, propter proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numiſmatum, ſed ſola quãtitate datæ & C accipiendæ pecuniæ in alio loco penſata cambium dicitur fieri, vt cum Petro habenti Romæ pecunias ſuas & egenti Mediolani 1000. ducatis, campſor dat Mediolani 1000. ducatos pro 1000. & 10. Verbi gratia aſſignandis ſibi Romæ.

¶ Et in primis quidem tribus modis, cum commutatio numiſmatum ſemper interueniat, licet plus & minus contractus cambij ſaluetur. In quarto autem modo, cambij nomen non niſi æquiuoce ſaluari videtur: nulla ſiquidem ibi numiſmatum commutatio in pactum ducitur, manifeſte patet, quòd contractus commutationis numiſmatum non eſt, qui ſi manualiter fieret, nullam numiſmatum commutationem requireret, ſicut nec contractus venditionis eſt rerum diſtantium ille, qui ſi manualis commutatio fieret, venditio non eſſet: vt patet. Conſtat autem quòd ſi campſori Mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla eſſet commutatio numiſmatum, niſi quia alij numero eſſent dati ab acceptis: quod eſt extra propoſitum. Propter quod videtur, quòd contractus iſte D mutui ſit, ſed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campſori ex eo: ſed ſe tantum ſeruare indemnem, vt ſuperius de mutuantibus pro locis remotis declaratum eſt.

¶ Si quis tamen diligenter contractum conſideret, videbit nec mutui nec cambij proprie contractum eſſe: ſed contractum quaſi emptionis & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinẽtem. Quamuis. n. in contractu hoc numiſma pro numiſmate non commutetur: commutatur tñ numiſma præſens cum numiſmate diſtante localiter. Et numiſma in hac commutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: commutatur. n. vt res tanti pretij præſens cum re æquali diſtante, habita vtriuſque ratione loci. Conſtat autem quòd res diſtans a Mediolano vilior eſt Mediolanenſibus ſeipſa Mediolani ſita, propter expenſas & pericula, & cætera ad vendendum ipſam requiſita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in naui fluctuante conſtituta, minus q̃ abſolute valeat, quia non emitur inquantum pecunia, ſed inquantum res tanti pretij ſub tali periculo conſtituta, & ſicut pecunia debita Ioanni a malo debitore emi E tur a Petro minus quàm valeat, quia res eſt ſub tali labore poſſidendi conſtituta: ſic pecunia abſens, inquantum res ſubiacens periculo, & expenſis delationis emitur, minus quàm abſolute in ſe valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iſte eſt proprie: ſed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præſens, & res abſens, quæ commutantur, numiſmata ſunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus ſupradictis adeſt, ideo penſandus eſt in cæteris.

¶ Iuſtitia vero in his cambijs tunc erit, quando nec exceſſus fiet in æſtimando, ſed penſatis conditionibus numiſmatum ex qualitate & diſtantia & alijs ad rem facientibus & induſtriæ ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando ſecundum cõem æſtimationem commutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas penſabitur: ſed ſemper in veri æſtimatione pretij ſtabitur, ſiue cito ſiue tarde pecunia aſſignanda ſit. Si enim hoc defuerit, vſura eſt ratione ſim-

A plicis mutui: ſicut in venditione plus iuſto pretio ad tempus. Si autem primum deeſſe contigerit, vſura quidem non eſt, ſed iniuſtũ lucrum, & reſtitutioni obnoxium: ſicut quãdo res plus iuſto pretio venditur. Vnde propoſita cambia, ſi ſeruatis his duabus conditionibus neceſſarijs ad iuſtificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iuſte fieri poſſunt.

¶ Ex his autem patet, non licere campſoribus, aduenientibus nundinis Brugenſibus, vel Londrenſibus, debitori tũc ex accepto prius cambio dilationem ſolutionis concedere vſque ad ſequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut paciſci ſibi deberi ſicut in ſequentibus nundinis cambia current. hic. n. eſt contractus mutui cum ſpe lucri ſolo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeſte habetur. Campſoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcumque monetam plus & minus æſtimantibus, æterB na ex hoc paratur damnatio: vtpote vſurarijs.

¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quòd ſufficiens ſignum iniuſti contractus, non eſt minus dare pro cambio multo interiacente tempore vſque ad nundinas, & plus dare quando proximæ ſunt nundinæ: quoniam conſuetudo hæc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani reddituras in nundinis Lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perſpicacius tamen ſcrutantibus occurrit, quòd conſuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campſorum tenentium loca, quaſi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod ſciẽdum eſt, quòd in huiuſmodi cambijs accipientes Mediolani pecuniã pro aſſignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui ſunt quaſi venditores marchæ auri abſentis loco, & tempore, communiter cũ ſuo damno cambium hoc faciunt: ſcientes ſemper quantum damni ex illa venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit conſequenter, quòd nullus, ſimpliciter loquendo, inuenitur quaſi venditor in C huiuſmodi cambijs: ſicut nec in quacumque alia commutatione, in qua certum eſt & venditorem damnificari. Nec propterea cenſenda eſt illicita commutatio: quia. ſ. venditor nocumentum incurrit: quia dummodo res abſens vel præſens vendatur iuſto pretio, contractus eſt licitus, quæcumque pars inde nocumẽtum incurrat. Ex hac quoque eadem radice prouenit, quòd tunc tantum inueniuntur quaſi venditores in iſtis cambijs, quando mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali damno, quàm a maiori lucro vel commodo abſtinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum ſperant. Vnde niſi eſſet huiuſmodi indigentia pecuniarum cum intermedio tempore, quo negotiationibus ſuis prouidere ex acceptis pecunijs poſſent illi qui ſunt quaſi vẽditores, nullus vnquam inueniretur quaſi venditor in iſtis cambijs. Quemadmodum ergo tempus intermedium eſt occaſio, quòd inueniantur quaſi venditores, ita multum tempus intermedium eſt occaſio multorum venditorum communiter, D & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur a ſoluentibus, qui ſunt quaſi ementes marchas abſentes: & modico interiacente tempore, propter abundantiam emptorum plus ab eiſdem quaſi ementibus ſoluitur. Adeoque dicuntur abundare quandoque emptores prope nundinas, vt nihil lucrentur, immo cum damno ſuo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Vnde cum contractus cambiorum huiuſmodi abſtracta iſta temporum diſa licitis ſint (vt ex dictis & dicendis patere poteſt) & hæc temporis diſtãtia damnari non poſſit: quia prædicto modo ſaluari poteſt, reſtat quòd ſi penſata loci abſentia, &c. alias iuſte fiat talis numiſmatum commutatio iniuſti iudicari non debent contractus tales. Quod ſi plenius vis cõſpicere, finge lanas vel quamlibet aliam rem abſentem loco vendi, & emi in huiuſmodi contractibus: videbis. n. clarius veritatem, quoniam cũ numiſmatum commutatio tractatur inter nummos hinc & inde E mente poſita, ſemper ad mutui cõtractus declinare conſueuit. Verũ autem de facto moderatum ſit lucrum, quod ex huiuſmodi cambijs reportatur, ſcientificæ non ſubeſt deciſioni, quæ ad ſingularia non deſcendit. Illud tamen rationi conſentaneum videtur, quod moderatum cenſendum ſit lucrum, quod communis conſuetudo approbat: vt ſcilicet cambia fiant, ſecundum quòd tunc currunt pro locis illis communiter. Penſanda autem diligenter & applicanda ſubtiliter hæc ſunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

NEC obſtant prædictis rationes ad oppoſitum in tertio cap. adductæ. Falſum ſiquidem ſupponit prima, quòd cãbia hæc fiãt in fraudẽ vſurarum: imo pro cõi bono mercatorum ſunt introducta. Nec ex eo quòd Petrus nõ mutuaret pecuniam, qui commutatur propter ſpẽ lucri eſt paratus, peccat: quia nec opus, nec intentio deformitatẽ continet, quia non tenetur ad mutuũ, & iuſtis cõmutationibus vacat.

¶ Secunda vero ratio concludit non illicitum contractum, ſed illam temporis conditionem non poſſe apponi ſine vſuræ vitio, ſicut etiã in venditione ad tempus.

¶ Tertia

¶ Tertia autem cambie hæc non ſubtiliter ſcrutaturꝗuie campſor ementis rem in futuro aſſignandam magis quàm vendentis rem cõſeruendam, aut transferendam, locum tenet in vtroque modo cambij: qm̃ etſi in ſecundo modo videatur vendere ducatum ea hoc, ꝙ æſtimat ipſum 52. groſſis ſm̃ tñ veritatem emit tot groſſos Flandrẽſes Brugis aſſignandos vno ducato. Illa ſiquidem æſtimatio ducati concurrit ibi, vt modus computandi facilius quantitatem ducatorum, & groſſorum cõmutandorũ, & nõ vt ducati venalis pretium. Eſt autem interpretatio hæc merito admittenda, ex eo ꝙ ipſi contractum realis, ſeu veri cambij dicunt ſe facere, qui tali modo interpretandus eſt, vt iuſtitiam contineat: cambij ſiquidem nomen ſenſum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his, & de recitatis opinionibus ſentiendum ſit, ex dictis manifeſtum eſt. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium propoſita tranſeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propoſitis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli propoſita cambia examinando, diſtinguendum videtur: & dicendum quid de facto fit, & quid poſſit fieri. Aliter ſiquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri poſſent.

¶ Conſiderando ergo ꝙ fit, omnia illa cambia ex parte non campſorum, ſed Petri dantis pecuniam campſori alibi ſibi aſſignendam iniuſta eſſe videntur, per ſe loquendo: cum enim campſor non accipiat pecuniam a Petro in fauorem ſui, ſed Petri cui aſſignanda eſt alibi, nulla æquitas cenſet campſorem ex hoc damnum aliquod pati. Peteretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum eſt, ꝙ ſeruitium ſuum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ perinde ac tuto delatas aſſignat, irremuneratum remanet, & tamen ſeruitium mercenarium eſt. Secundum eſt, ꝙ plus det aut dabit campſor, vt ſperet Petrus, quàm acceperit: qm̃ ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur campſori, quàm Florentię, vbi aſſignantur. Vnde campſor ſi ſe indemnem quo ad hoc ſeruare debet, deberet mittere eos Florentiam, & ſic expenſarum damnum maius incurrere: alioquin exponendo eos extra Florentiam, conſtat ꝙ plus dat, quàm acceperit. Et hæc duo in tribus primis modis locum habent: in alijs autem tribus, in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum, Tertium damnum cã pſori adiungitur. Dixi aũt hæc eſſe illicita, ſecundum ꝙ fiunt: quia huiuſmodi homines exigũt hæc a campſoribus, vt dicitur, propter vſum pecunię, quam dant, in tempore medio a datione vſq; ad aſſignationem. Dicunt.n. campſori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicq; lucrum ex induſtria campſoris non ex pecunijs proueniens iniuſte penſando lucrari volunt, non abſque vſura. Dixi autem, per ſe loquendo: quoniam per accidens contingit, abſq; culpe hæc fieri: vt in tertio caſu quibuſdam videtur, ſi Petrus ex abuſione mercatorum & campſorum neſcire poteſt quantum ducati ſui Florentiæ valent, & ſic egens pecunijs ſuis ibi, coniectat iuſtum prout cambia valebunt tunc non ex ſpe lucri, & ſic cum cõſueuerint ad primam petentium vocem campſores ſeruitium ſuũ gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambij contractum ſecum velle inire depoſcant, & ſic æqualem promittiſſe Florentiæ ſummam pecuniæ, videtur poſſe tranſire. Quiuis.n. hoc faciant campſores propter vſum pecuniæ: quia tñ eorum ſeruitium in his onerolum non eſt, quie omnino mittunt pro alijs negotijs & cambiis, & miniſtris ſoluunt, paruum & cõſuetum pro nihilo haberi videtur, ſicut de vſu libri in pignus dati, S. Thomas dicit.

SI AVTEM de cambijs his loquamur, vt fieri poſſunt, quia, ſcilicet Petrus poſſet emere Mediolani a campſore 100. ducatos Florentinos aſſignandos Florentiæ, vel commutare numiſmata attenta qualitate numiſmatum, & diſtantia locorum (vt de contractibus campſorum diximus) tunc omnia cambia prędicta iuſtificari poſſent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obſtat, ꝙ Petrus non intendat pecuniam abſentem præſentem facere, ſed potius præſentem abſentare, quoniã ea induſtria Petri hoc prouenit, ꝙ abſentaturus pecuniam ſuam, exponit eam tali commutationi numiſmatum, aut contractui emptionis rei aſſignandę in illo loco, vt ſic vbi cum damno ſuo tranſtuliſſet eam ſimpliciter, per talem negotiationem transferet cum lucro. Nec eſt hæc induſtria dãnabilis tãquam in fraudem inuenta, ſed laudabilis, tãquã adinuentione viarum iuſtarũ & vtilium ſimul, vñ Prouer. c. 11. dicitur, Simulator decipit amicum ſuum, iuſti autẽ liberabuntur ſcientia. Et qm̃ multos contingit eſſe volentes transferre pecunias ſuas de loco ad locum, & audiẽtes alios ex huiuſmodi trãſlatione lucrari ſaltem propter varietatem monetarum, & neſcientes diſtinguere contractũ ſimplicis tranſlationis ab huiuſmodi contractibus commutationum: & confuſe intendentes licite lucrari non ex vſu pecuniæ quam dant campſori, ſed ex cambio, ex quo credunt alios lucrari, non videtur, quòd iſti ſint damnandi, ſed

F in meliorem partem eorum potius contractus ſunt interpretandi. Ea hoc.n. ꝙ ex cambio dicunt velle lucrum, iam contractum, quem neſciunt ſe velle inire, inſinuare videntur: præſertim ſi arguãt, ideo ſe hoc lucrum velle: quia ſi ipſi campſores econuerſo contractum talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc.n. etiam manifeſte patet, ꝙ contractus campſorios ſupradictos inire intendũt: & tanto iuſtius, quãto mitior q̃ campſores. Accedit ad hæc, ꝙ non vt verum, ꝙ de facto cõiter volentes ſuas pecunias transferre cum lucro, dicãt ſe hoc pro vſu pecuniæ velle: ſed forte aliqui mali ſunt hoc dicentes vel (ꝙ verius puto) verba illa ignoranter a quibuſdã, dicuntur, credentibus ſe rationabilem cãm aſſignare. Et ſiquidem ignoranter aſſignentes huiuſmodi rõnem, intendant contractum cambij inire & proptérhóc lucrum referre, quamuis in ratione aſſignanda errent: iniuſtum tamen non faciunt. Sicut ſi quis credat ſe in contractu venditionis & emptionis licite lucrari propter tempus, quo pecunias ſuas occupatas tenet: & tamen non vendit, nec emit, niſi iuſto pretio. Signum autem ad cognoſcendum, qui ſunt qui hoc intendant poteſt accipi duplex. Primum eſt, ſi in animo

G habent, nullo pacto vſurarijs contractibus ſe immiſcere: ſecundum vero eſt, ſi aſſignant aliam rationem tangentem contractum licitũ, puta quòd ita eis licere credunt, ſicut campſoribus. Et hæc de cambijs dicta ſint. Mediolani in conuentu ſanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis. 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc ſunt pater venerande quæ mihi de cambiis ſentienda videntur, ſaluo ſemper omnium melius ſentientium iudicio. Tu ergo perſpicaci ingenio, quo polles, dicta ſcrutando per lege, & ſi vota rem patem ſeci, omnipotenti Deo, diuoque Thomæ gratiæ referantur: Sin autem, da veniam: ego enim ſecũdum ingenioli mihi præſtiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS
De vſura, in ſex quæſtiones diuiſus.

H 1 *Num in vſura transferatur dominium.*

2 *Num mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortem habendi, non aliter mutuaturus, abſque omni tamen conuentione ſit vſurarius mentalis.*

3 *Num vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*

4 *Num omnia bona vſurarij ſint obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt.*

5 *Num altero hærede uſurarij non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.*

6 *Num quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in uſura transferatur dominium.

I QVAERITVR Vtrum in vſura transferatur dominium. Et videtur quòd ſic. Primo, quia cum homo ſit dominus rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntarie trãſlatione rei ſuæ in alterum, transfertur dominium, ſed accipiens mutuum ſub vſuris voluntarie transfert plus ſorte in alterum, ergo. Si dicatur quòd vſuræ ſolutio non eſt ſimpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium: contra, Voluntarium mixtum, quale eſt in vſura, & voluntarium ſimpliciter, quamuis non ſit omnino voluntarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum; vt patet ex 3. Ethic. & ex eo quòd ſi quis taliter voluntarie conſentiret actui peccati (puta ſtupro) non excuſaretur a peccato mortali, quod non poteſt niſi voluntarie committi: quamuis enim male libenter, omnibus tamen conſideratis voluntarie hoc eligit.

¶ Præterea, In his quæ traduntur metu mortis, trãſfertur dominiũ. K ergo & in vſura. Conſequentia probatur quia ibi tanto minus eſt de volũtario, quanto metus mortis maior emiſſione, vel defectu rerũ exteriorum inducente ad accipiendum mutuum ſub vſuris. Titulus quoq; habendi & poſſidendi iniuſtior eſt in extorquente aliquid metu mortis, q̃ in extorquẽte per vſurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, neceſſe eſt hic quoq; transferri.

IN OPPOSITVM Eſt S. Th. in Secunda Secundæ. q. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione ſunt tres opiniones, Prima eſt tenentium in vſure transferri dominiũ: & hi mouentur rationibus adductis. Habetq; opinio hæc antiquos ſectatores: vt S. Thom. in 4. diſt. 15. dicit. Sequiq; eam videntur Scot. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidem & gloſ. 14. q. 4. ſi quis vſuram. Secũda eſt tenentium in vſure transferri dominium aliquorũ, ſcilicet eorum, quæ vſu conſumuntur, & aliquorum non, ſcilicet eorum quorum vſus non eſt eorum conſumptio. Sed quia hæc diſtinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda eſt nouitas hæc. Non enim

ex qua-

ex æqualitate rei per vſuram extortæ, oriri poteſt ratio transferendi vel non transferendi dominium, cum res data, materialiter cócurrat in huiuſmodi contractibus, & translatio dominii ex voluntate & iuſtitia dependeat. Tertia autem opinio eſt dicentium, in vſura nō transferri dominium, & hæc habet omnis generis ſectatores. Tenent autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. diſt. 15. ille vero in Secunda Secundæ. q. 77. arti. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba: Si quis domum vel agrum alterius per vſuram extorſiſſet, non ſolum tenetur reſtituere domum vel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos: quia ſunt fructus rerum, quarum alter eſt dominus, & ideo ei debentur.

ET QVIA Hæc opinio iudicio meo rationabilior eſt, idō intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primo, quòd traditio rei & translatio dominii illius rei nō ſunt inſeparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta veſtem alteri tradere abſque translatione dominii, quia poteſt multis rationibus tradi in depoſitum, ſcilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominiū rei, puta veſtis, alteri tradere abſque ipſius veſtis traditione, vt patet cū donatur alteri res a tertio occupata. Ex hac autem ſeparabilitate manifeſte habetur, quòd ad voluntariam traditionem rei nō ſequitur neceſſario voluntaria traslatio dominii illius rei. Ad quod enim nō ſequitur translatio dominii, fieri non poteſt, vt ſequatur tráslatio dominij voluntaria. Cōſtat autem ꝙ voluntariā traditionem rei, dominij translatio non ſequitur, vt patet cum traditur in depoſitū. Nō comitatur igitur neceſſario voluntariā tráslatio dominij voluntariā traditionē rei. Hoc ergo ſtante arguitur ſic. In vſura aut transfertur dominium ex ipſa voluntaria vſuræ exhibitione, aut ex adiūcta volūtaria translatione dominij, aut ex vtroque ſimul ſed nihil horū hoc efficit, ergo. Diuiſio eſt ſufficiens, quoniam hō eſt dominus rerum exteriorum per voluntatem, & in propoſito neceſſe eſt ſi dominiū transfertur, voluntate ſoluentis vſuras hoc fieri, quoniam conſtat lege, aut quacunque aliena volūtate hoc non cauſari. Voluntate autem ſoluentis hoc fieri, duplici tantum via poteſt, aut per exhibitionē rei, aut per ipſam translationem dominii. Aut. n. transfertur dominium eo quòd ſoluens vſuras voluntarie dat vſurario plus ſorte, aut quia intendit transferre dominium illius excreſcentiæ a ſe in vſurarium, vel propter vtrunque. Sed quòd dominium non transferatur ex vi volūtariæ traditionis illius excreſcentiæ, ex dictis patere poteſt, iā enim patet, quòd ad hoc non ſequitur neceſſario translatio dominii. Ex hoc enim quòd vſurario do vnum ducatum pro vſura, nihil aliud neceſſario cōuinci poteſt, niſi ꝙ voluntarie illum ei aſſigno: nec poteſt ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt ſit ſuus: Et ſi quæratur, Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu reſponſio eſt, ego quidem do, quia mutuare alter non vult. Ad quid autem ipſe niderit, qui iniuſte a me hoc uult. Et confirmatur, quia ſicut ſoluens vſuras, conſentit in ſolutionem ducati, & tamen non conſentit in eā, inquantum iniuſta eſt, quia nullus patitur iniuſtum volēs, vt dicitur in 5. Eth. ita conſentit in nudam traditionē ducati abſque hoc, ꝙ conſentiat in translationē dominii illius. Quòd vero in ſoluente vſuras non ſit mentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiuſmodi partim inuoluntariis traditionibus, quanto minor abdicatio iuris proprii ſaluari poteſt, tanta cenſenda eſt & non maior, vt patet de proiiciente merces proprias in mare, orta tempeſtate. Quamuis. n. proiectio talis ſit voluntaria, non tamen habentur res proiectæ ꝓ derelictis: ſed intendit proiiciens, ſi res caſu ſaluantur, vt ſuas habere. Vnde & delatas a maris impetu in terram ſi quis acciperet, teneretur domino petenti & oſtendenti ſuas eſſe, libere tradere. Cōſtat autem quòd minus abdicat a ſe ius quod habet in re, dans eam retinendo ſibi dominiū, quàm transferendo dominium, & reſeruando ſibi tantum ius repetendi, quoniam primum claudit ſecundum, & non econuerſo. Conſtat quoque ex dictis, quòd vſuræ ſolutio volūtaria ſaluari pōt abſque intenta abdicatione dominii, quia aliud eſt voluntarie dare, & aliud eſt voluntarie dare ad hoc, vt ſit ſuum. Non igitur eſt intētio, aut voluntas transferendi dominium in ſoluente vſuram. Et confirmatur, quia quū contra vſurarios omnia iura clament, interpretanda ſunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum, & ſi res hęc penderet ſub dubio, cōtra vſurarios declinandum eſſet. Liquet autem quòd translatio dominii multum ſauet vſurariis, ergo non eſt cenſenda, niſi ratio ad hoc cogat, ex ſupradictis autem apparet rationē ad oppoſitū eſſe, ergo. Et per hæc ſufficienter patet tertium mēbrum, quòd ſcilicet in vſura non transfertur dominiū propter vtrūque ſimul, ſcilicet voluntariam aſſignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶ Secundo principaliter probatur idem ſic. Si in vſura transferretur dominiū extorquēs agrū vſurarie non teneretur ad reſtitutionem omniū fructuū, ſed ſatiſfaceret reſtituendo agrū vel eius pretium, ſed hoc eſt falſum, & cōtra omnes, ergo in vſura non transfertur dominiū. Conſequentia (in qua ſola cōſiſtit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ eſt inter æqualitatem ſeruandam in recōpenſatione rei fructificantis, quū translatum eſt dominiū, & æqualitatem ſeruandam in recompenſatione eiuſdem, quando non eſt

A translatum dominium. Cum enim ager trāſit de dominio in dominium, quocunque titulo id fiat, ſufficienter ſatiſfit primo domino, ſi datur ſibi tantū, quantum valet ſubſtātia agri, penſata virtute fructificatiua, & aliis conditionibus, quæ in contractu venditiōis eius penſandæ fuiſſent, nec plus exigit iuſtitia commutatiua, quoniam ſeruata æqualitate rei ad rem, completa eſt ratio iuſtitiæ. Quando vero ager mutat quidem poſſeſſorem, ſed non dominum ſecundū veritatem, non ſufficienter ſatiſfit domino eius, dando pretiū agri: ſed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuiſſent a diligente cultore percipi, reſtituere, quia ſunt fructus agri, cuius alter eſt dominus. Si ergo in vſura trāſlatum eſt dominiū agri per vſuram extorti, ſufficienter fieret reſtitutio dando agrum tantū, vel pretium æquale, penſata ſubſtantia agri & eius virtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis, quū vſurarius percepit fructus de re ſua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua conſtat quòd fructus perceptos

B ex agro empto ex pecunia vſuraria non tenetur quis reſtituere, quia ſunt fructus agri ſui. Hæc enim eadem rō cū efficax ſit, in vi illius vniuerſalis tenet, nullus tenetur reſtituere alteri fructus agri ſui ꝓprii, niſi. n. vlis hæc verificaret, rō ex particularibus conficeretur, & conſequenter rueret. Si ergo agri ꝑ vſuram extorti transfertur dominiū in vſurarium, ſequitur ꝙ non tenebitur ad reſtitutionē fructuum, quos per viginti forte annos percepit, quod erat deducēdum. Si dicatur ꝙ in translatione dominii omnino volūtaria (qualis eſt venditio, &c.) verum eſt, quòd ſufficit reddere æquiualens agro, ſed in trāſlatione inuolūtaria aliqualiter (qualis eſt vſuræ ſolutio) non ſufficit reddere pretiū agri, ſed oportet fructus quoque perceptos reſtituere. Hoc nō euadit: quū tota differentia ex hac ratione aſſignata ꝑꝑ omnino voluntarium & voluntarium mixtū. Ex hac aūt differentia nihil aliud oritur, niſi quòd vbi translatio non fuit omnino volūtaria, oportet non ſolū reddere pretiū agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarii, ſicut ſemp

C in reſtitutionibus faciendum eſt. Nec habetur ex ea, ꝙ teneatur reſtituere fructus, qua. n. ratione poteſt vnquam conuinci, ꝙ teneatur aliquis reſtituere alteri fructus agri proprii? Si dicatur, quòd reſtitutio fructuū facienda eſt non ratione dominii, ſed ratione damni, quod patitur ille, a quo ager extortus eſt ꝑ vſuram, damnificatus ſiquidem eſt non ſolum in agro, ſed in fructibus percipiendis, & idō quamuis vtrorumque translatū ſit dominiū a ſe, competit tamen repetitio. Hęc reſponſio falſo innititur fundamento. ſ. quòd damnificatus in agro ſit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis, ſic quòd reſtitutio debet adæquare agrum & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium, quia ſtatim tranſlato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium, vniuerſaliter verum non eſt.

¶ Ad cuius euidentiam, ſubtiliter & breuiter, tangēdum eſt, quare & quando aliquis teneatur ad reſtitutionem fructuum, & quando

D & quare non. Hoc autem ex duobus principiis regulantibus reſtitutiones haberi poteſt. Primum eſt, quòd ſufficit reſtituere ſimpliciter, ſecundum eſt quòd aliter reſtituendum eſt damnificato ī his quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quòd ſi ponatur quòd Petrus rapuerit agrum Martini, quem ſubito combuſſerit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit ſimilem & æqualem agrum, Ioannis, quem conſeruauerit fertilem, & elapſis 10. annis Petrus vtrique ſatiſfacere velit, non teneri tantum dare Martino, quantum Ioanni, ſed Martino ſufficit reddere tantum, quantum valebat ager tempore rapinæ & cōbuſtionis, ſubintellecta ſemper ſatiſfactione iniuriæ intereſſe, Ioanni vero oportet reddere & agrum & fructus per decennium perceptos. Quia quū ſufficiat reddere ſimplum quod ſimplum ablatum eſt, & a Martino ſit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri penſarentur, quū venderetur ager, ſat eſt reddere tantum, quantum valebat ager fructificatiuus. Quia vero a Ioanne non tantum ablatus eſt ager, ſed fructus actu producti per decennium occupati ſunt, quoniam

E fructus agri naſcuntur domino agri, non ſatisfieret Ioanni, ſi æquale agro & potentiæ fructificatiuæ reſtitueretur, ſed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, ſunt actualiter ſub dominio eius, qui eſt agri dominus, quamuis non poſſideat, & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius reſtituendo recompenſare.

¶ Ex his aūt omnibus id quod intendimus euidenter habetur, ꝙ ſcilicet fructus reſtitutiōi obnoxij nō ſunt, niſi quia ſunt fructus rerū, quarum alius eſt dñs, ita quòd dominium fructuum non quodcunque; ſed actuale exigi ad hoc, ꝙ fructus agri ſint ſibi reſtituendi, Sed ſi in vſura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proxime dominiū fructuum remanet apud eū, a quo extortus eſt ager, quia nō remanet actu dominus agri, qui eſt dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione vſurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis, ſed ſat erit, ſi vel pretium agri tātum reddet, vel ſecundum hæc vltimo tractata ſi ſatiſfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri, ſicut dānificans

nificans aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrũque aũt horũ eſt contra omnes doctores & veritatem. Fatendum eſt ergo abſolute, quòd in uſura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet reſponſio ad obiecta. Ex dictis ſiquidem in prima ratione patet ſolutio vtriuſque: primũ quidem, quia plus requiritur ad tranſlationẽ dominii, quàm voluntaria traditio illius rei. Exigitur.n. ꝙ voluntarie tradat eã alteri ad hoc vt ſit ſua, quod ſoluẽs vſuras nõ facit. Et per hoc idẽ negatur aſſumptum ſecundi, meticuloſus enim quamuis voluntarie det pecuniam propriam inuaſori, non tamen ad hoc, vt ſit ſua, ſed ipſe vidarie. Et id non transfert dominium illius a ſe. Medio. die. 2. April. 1500.

CAPVT I.

Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamen conuentione, ſit vſurarius mentalis.

QVAERITVR, Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamẽ conuentione, ſit uſurarius mentalis.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia ſpes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vſuram parit, iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes, & communem ſententiam doctorum, ſed in caſu propoſito inuenitur talis ſpes, ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuans, male agit, vt patet extra, de vſuris, ca. Cõſuluit, & vt ibi dicitur, tenetur ad reſtitutionem. Conſtat autẽ, quòd nulla alia prauitas hic interuenit niſi propter aliquid vltra ſortem ſperatum ex mutuo, quod pertinet ad vſurariam prauitatem: ergo talis mutuans eſt uſurarius mentalis.

IN OPPOSITVM eſt commune hominum iudiciũ, excuſans eum, qui nõ vult amplius mutuare amico, qui noluit ſibi remutuare, ſed vult mutuare alteri amico, a quo ſperat, quòd accidente caſu remutuabit ſibi. Talis enim manifeſte ſperat obſequium a manu mutuando, & ſic niſi crederet illud futurũ, non mutuaret, vt patet ex eo, quòd nõ vult priori amico amplius mutuare, quia noluit ſibi remutuare, & tamen ſecundum communem ſententiam non peccat. Non eſt ergo vſurarium mutuare ſub ſpe aliquid vltra ſortem conſequendi.

RESPONDEO, Iſta quæſtio mota fuit coram Vrb. 3 (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte deciſa, ſed gloſſa ibidem diſtinguit de duplici ſpe (principali, ſcilicet, & ſecũdaria) & dicit, ꝙ ſpes principalis conſtituit vſuram, non autem ſecundaria.

¶ Subtilius aũt decidendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de Malo, q. 13. a. 4. ad 13. notandum ꝙ dupliciter aliquid poteſt a mutuante ſperari. Vno mõ, quaſi debitũ ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, & ſic quodcunq; munus ſperetur, illicite ſperatur. Alio modo, vt gratuitum & abſque aliqua obligatione præſtandum, & ſic quodcunque munus ſperetur, licite ſperatur. Licite autem ſperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter tribuẽdum ſibi ab eo, cui mutuat, etiam ſi aliàs nollet mutuare. Et hoc ꝓbatur dupliciter, ratione, ſcilicet & authoritate. Ratio ſiquidẽ huius eſt, quia licitum eſt ex mutuo affectum beneuolentiæ ſpe etiã principali intendere. Ex vero autẽ amore, & ſolo ipſo ſufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompenſatio, & propterea eiuſdẽ rationis eſt ſperare amicitiam, & ſperare gratuitã remunerationẽ. Vnde ſi mutuans ſpe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicite ſperat, conſequens eſt, quòd mutuans ſpe gratuitæ remunerationis nihil illicite ſperet. Et confirmatur, quia quũ gratuita remuneratio ſit mutuanti debita ſecundũ naturale ius, & ipſa ſola ſperetur in propoſito, nec in ciuile deducatur, conſequens eſt, quòd nihil vltra ſortem & debitum ſperetur, & quòd ſicut rationabiliter a mutuando deſiſtit deſperans de reſtitutione mutuandæ ſortis, ita rationabiliter quoque deſiſtit deſperans de amicabili affectu. Vtrunque autem horum mutuanti naturali iure debetur, quàmuis diffuſiuiter, quia primum ciuili etiam obligatione reddendum eſt, ſecundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas aũt ad hoc habetur, differentia aſſignata ibidem a S. Tho. inter ſpem in vſura & ſimonia, ſcilicet quòd quia in ſimonia id quod datur, eſt Chriſti, & nõ dantis, ideo nullum munus debet ſperari. In vſura uero mutuans dat id quod ſuum eſt, iõ poteſt ſperare aliquam amicabilem recõpenſationem. Ex hac ſiquidem differentia patet, ꝙ de ſpe principali loquitur, ſine qua, ſcilicet res non fieret, aliter differentia nulla eſſet, nam conſtat quòd etiam in traditione ſpiritualium, oculus ſiniſter ſeu ſpes ſecundaria poteſt dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quũ ergo quæritur, an mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortẽ habẽdi, aliter nõ mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione ceſſante, ſit corã Deo vſurarius. Abſolute quidẽ reſponderi põt, ꝙ vſurarius eſt, quia quæſtio talis ſic propoſita, ſonat ſpem mutuanti ineſſe, ut ex mutuo aliquid habeat vltra ſortem, quod ẽ illicitum.

F Sed ſi addatur titu. quæſtionis ly amicabiliter, aut gratuite, vt ſcilicet quæratur, an mutuans, ſub ſpe alicuius muneris amicabiliter conſequendi, aliàs non mutuaturus, &c. ſit vſurarius, dicendum eſt ꝙ non, quia nihil ſperatur ex mutuo vltra ſortẽ, ſed ex affectu amicabili. Vnde breuiter poſſet cum diſtinctione ad quæſtionem motam dici, quòd, aut talis mutuans ſperat aliquid ultra ſortẽ ex mutuo, & ſic vſuram committit, aut ex affectu amicabili eius cui mutuat, & ſic non peccat.

ET PER HAEC patet reſponſio ad obiecta, quoniã mutuũ dantes prohibentur nihil inde, id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicuntur male agere, quia niſi ex mutuo aliquid ſperarent emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe verum, nec obſtare determinationi, qua dictũ eſt licitum eſſe ſperare aliquid gratuite conſequendum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

G *Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*

QVAERITVR, Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et uidetur quòd ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium, ſed omne lucrum vſurarium eſt alienum, uel quia non eſt tranſlatũ dominium, vel ſaltem, quia competit repetitio ergo.

¶ Præterea, Extra, de uſuris. ca. Cõſuluit, dicitur ꝙ vſurarij mentales ad ea quæ taliter ſunt accepta reſtituenda in animarum iudicio efficaciter ſunt inducendi, ergo ad reſtitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeſte extorſit per ſe vel alium, quamuis intendat extorquere, ſed vſurarius pure mentalis nihil directe, vel indirecte extorquet, quamuis hoc intendat, ergo non tenetur ad reſtitutionem eius, quod ſibi ultra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

H RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendũ eſt, quis & quotuplex ſit vſurarius mẽtalis, deinde reſpondendum eſt quæſito. Ad vſurarium mentalem tria requiruntur. Primo, quòd intendat præter mutuatam ſortem aliquid lucri, aliter vſuræ ratio non ſaluaretur. Secundo, quòd talis intentio ſit talis quòd ſine ipſa nõ mutuaret, ſpes enim ſecundaria vſurarium non facit.

Tertio, quòd illud lucrum non intendatur quaſi gratuite & amicabiliter habendum, ſed vt ex obligatione propter mutuũ præſtitum dandum, vt enim in alia quæſtione ex doctrina ſancti Thomæ diffinitum eſt, ſpes habendi aliquid vltra ſortem gratuite & amicabiliter vſuram non facit, ſed licita eſt. Et ſic vſurarius mentalis eſt, qui intendit ex mutuo aliquid vltra ſortem non gratuite dandũ, aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem proprie loquendo, duplex tãtum ſit vſurarius mentalis, de quo eſt quæſtio, extenſo tamẽ vocabulo triplex inuenitur. Primus eſt, cui lucrũ ſperatum ſuccedit modo ſperato, id eſt non gratuite, ſicut & ipſe ſperabat non gratuite ſibi dandũ. Secun-

I dus eſt, cui lucrum ſperatum ſuccedit nõ modo ſperato, ſed meliori, quia ſ. lucrum quod ſperabat ex obligatione dandum, gratuite ſibi datum eſt. Tertius eſt, cui lucrum ſperatum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vſurarius tertio modo, eſt non pure mentalis propter exteriora ſigna, quibus tacite petit aliquid ultra ſortem ex mutuo, & hoc parum differt a perfecta vſuratione, quo pacto aliquid plus exigitur, & ideo de hoc nõ eſt præſens quæſtio, conſtat enim talem teneri ad reſtitutionẽ. Quia etiã vſurario mentali primo modo lucrũ, quod datur, nõ datur omnino voluntarie, & praua intentione ab eo ſperatur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad reſtitutionem. Sed de vſurario ſecundo modo, cui. ſ. gratuite donatur quod praua intentione ſperatur, diuerſa doctorum videtur eſſe opinio. Ioan. in Mercurialib. regula, pactum, Inno. Hoſt. & Panor. in cap. Conſuluit de vſuris & gl. in ca. mandato, de ſimonia, dicentibus talem obnoxium reſtitutioni. Richardo vero & Scoto in 4. diſt. 15. cum ſequacibus hoc ne-

K gantibus. Et illorum quidem ratio duplex eſt. Prima, quia omne lucrum vſurarium eſt lege vtriuſque teſtamenti prohibitum, & reſtituendum indiſtincte a Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum, quamuis dono datum, eſſe vſurarium ex eo quòd mutuũ fuit vſurarium ex prauitate intentiõis. Secunda, quia contractus a principio vitioſus effectũ ſortitur vitioſum, contractus autem talis mutui eſt vitio vſuræ deprauatus ex intentione lucri cõſequendi, ergo effectum inde ſecutum, ſcilicet lucrum dono datum, vitioſum neceſſe eſt eſſe, & conſequenter reſtitutioni obnoxiũ. Iſtorum autem ratio ſup donatione libera illius lucri fundatur, aſſumuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendẽti furari aliquid, illud a domino donetur, licite accipitur abſque obligatione ad reſtituendum. Simile enim quid patet accidere in vſurario mentali, intendit nanque iniuſte habere lucrum, melius tamen ſibi ſuccedit, quia donatur. Dicentium quoque vſurarium mentalẽ teneri ad reſtitutionem, alij aſſerunt reſtituendum eſſe ei, qui donauit, quia regulare eſt, quòd lucrum vſurarium reddendum eſt ei a

quo

quo habitum eſt. Alii autem affirmant dandum eſſe tale lucrum A pauperibus, non illi qui dedit, quoniam ex quo ſponte dedit, repetitionis ius a ſe abdicauit, ex quo vero vſurarius iniuſte accepit, retinere illud non poteſt, ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedunt.

¶ Et quoniam (vt ex inferius dicẽdis patet) opinio dicens talẽ vſurarium non teneri ad reſtitutionem, veritatem aſſequitur, ideo declaranda ſunt tria. Primo, quòd non tenetur reſtituere illi, qui dedit: ſecundo, quòd non tenetur reſtituere pauperibus: tertio ꝙ abſolute non tenetur reſtituere. Primum declaratur ſic, Reſtitutio ſecundum communem Theologorum doctrinam non ideo eſt neceſſaria, vt ab illo qui lucratus eſt, lucrum auferatur, ſed in commutationibus inuolũtariis, vt damnum paſſo ſatisfiat, & in commutationibus voluntariis, vt illi qui minus habet, quàm debet habere reddatur quod eſt ſibi debitũ. Sed in caſu propoſito, ille qui dedit nec eſt dãnum paſſus, quia nullus patitur iniuſtum volens, nec minus habet, q̃ ſibi debeatur, quia libere donauit, donum autem eſt datio irreddibilis, ergo ſibi non eſt reſtitutio facienda. Secundum declara- B tur dupliciter. Primo, quia (vt patet ex Theologis in 4. Sen. di. 15.) duo ſunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum ſecundum ſe, vt ſimoniacum, &c. Alterum prohibitũ ſecundum ſuam cauſam tantum, vt meretricium. Conſtat aũt lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe, quia datio nõ eſt iniuſta, quũ ſit libera donatio, nec ſecundum ſuam cauſam, quia ſupponitur libere & ſponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandũ. Secundo, ſi pauperibus erogandum eſſet, hoc nõ eſſet ob aliud, niſi propter iniuſtam accipiẽtis intentionem: ſed ex hoc non ſequitur obligatio ad reſtituendum, ergo. Declaratur minor, quia ſuſcipiẽdo illud lucrum ſecundum veritatem dono datum, aut credit illud donari, & tunc patet etiam receptionem eſſe iuſtam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perſeueret, ſicut ꝙ etiam ſi non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud nõ donari, ſed malè libenter ſibi dari, & tunc quum ſecũdum veritatem illud donetur, C & donum licite accipi poſſit, iſte iniuſta accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, ſed quia agit contra conſcientiam dictantem ſibi, quòd receptio hæc ſit iniuſta, quum, vt dictum eſt, ſecundum veritatem ſit iuſta ſecundum ſe, & in promptu ſit vnde poſſit diſcerni, quòd iuſta ſit, ex eo namqua quòd nec directe, nec indirecte ipſi aliquid petiit, & ille ſponte offert, concere poterat quòd libera donatio erat. Ex hoc autem ſolo quòd acceptio eſt contra conſcientiam nulla ratio ſuadet naſci obligationem ad nõ retinendum illud acceptum, niſi durante tali conſcientia: poteſt namque poſtmodum conſcientia erronea deponi & incipere iuſte poſſidere, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conſcientia deponi nõ poſſet ab aliquo, reddendum eſſet non pauperibus, ſed illi qui dedit, quia non eſt acceptata donatio, quam non credit eſſe. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius eſt, & tunc quicquid ſit de peccato, eiſdem rationibus habetur, quòd ad reſtitutionem non tenetur, quum non ſit deterioris cõditionis in hoc tertio caſu, quàm D in ſecundo. Tertio autem declaratur ſoluendo ſimul rationes alterius opinionis. Vbi ſcito, ꝙ aliquod eſſe lucrum vſurariũ dupliciter contingit, ſcilicet per ſe, & per accidens. Vſurarium per ſe, integratur ex duobus, quorum ſecũdum ſequitur ex primo, ſcilicet ex eo quòd eſt pretium rei iam ſolutæ vel non extantis, & quòd ẽ aliquo modo inuoluntarium: hæc enim ẽ natura vſuræ, vt patet ex tertiis. Vſurarium autem per accidens eſt, quòd ſecundum ſe has non habet conditiones, ſed ſecundum quòd ſtat ſub intentiõe vel opinione alicuius, & propterea contingit eſſe voluntarium, ac per hoc non eſſet vſurarium, ſecundum quòd vſurarium lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarii. Quum autem reſtitutio ex natura lucri naſcatur, quod ſecundum ſe alteri debitum eſt, vt reddatur, quia ẽ actus iuſtitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectũ eſt id quod ſecundum ſe eſt iuſtum, quod opponitur iniuſto ſecundũ ſe, non ſecundum accidens, conſequens eſt, quòd lucrum vſurarium per accidens non eſt reſtitutioni obnoxium, ſed tantum lucrũ ſecundum E ſe vſurarium. Et quia in caſu propoſito, lucrum perceptum nõ eſt vſurarium per ſe, quia nec datur pro mutuo nec inuolũtarie, ſed ex affectu gratuito ſponte donatur, ſed eſt vſurarium per accidẽs propter intentionem, ſcilicet corruptam ſuſcipientis, conſequens eſt quòd tale lucrum non ſit reſtitutioni obnoxium. Et quoniã ſcientia eſt de his, quæ ſunt per ſe, ideo ſermo Theologorum dicens indiſtincte vſuram eſſe reſtituendam, intelligitur de vſura per ſe, non per accidens, qualis eſt in propoſito. Lucrum ſiquidem vſurarium per ſe eſt effectus ipſius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur nõ omnino volũtarie. Quod autem ſponte dono datur, quamuis ex praua intentione ſuſcipientis vſurarium per accidẽs ſit, nõ illius prauæ intentionis effectus eſt, ſed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo reſtitui non oportet.

ET per hoc idẽ fundamentũ patet reſpõſio ad obiecta in principio, quia licet vſurariũ per ſe ſit alienũ, non tñ vſurarium per accidens, quale eſt iſtud. Decretalis quoq; illa de lucro vſurario per ſe intelligenda eſt, nõ de eo quod eſt per accidẽs. Mediolani. die 8. Aprilis. 1500.

CAPVT IIII.

Vtrum omnia bona uſurarij ſint obligata eis, a quibus uſuræ extortæ ſunt.

QVAERITVR Vtrum omnia bona vſurarii ſint obligata eis a quibus vſuræ extortę ſunt.

¶ Et videtur quòd non. Quia obligatio realis tranſit cum re, ſed multę res vſurariorum poſſunt alienari abſque aliqua obligatione eas concomitante, vt patet de bonis patrimonialibus, nõ ergo omnia bona vſurarii ſunt obnoxia vſuris reddendis.

¶ Pręterea, Si oĩa vſurarii bona eſſent obligata, nec gener vſurarii poſſet accipere dotem ab eo qui habet aliàs, vnde poſſet reſtituere, nec aliquis poſſet aliquid ab eo emere ſimpliciter, & creditoribus competere actio ſuper illis rebus, & ſic multi illaquearentur etiam B bona fide incedentes. Hæc autem omnia abſurda ſunt, ergo, &c.

IN OPPOSITVM Eſt gloſſa, extra, de vſuris in c. tua nos & in 6. in cap. quanquam.

RESPONDEO, In hac quęſtione ſunt duæ opiniones, vt refert Panormita, extra de vſuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Cõmunis ſiquidem antiquorum canoniſtarum opinio fuit, quòd omnia bona vſurarii ſunt tacite obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt. Ioannes autem And. & Hoſt. & ipſe Panor. & moderni tenẽt oppoſitum, quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed ſi diligenter conſideraueimus, inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum eſt ergo triplicia bona poſſe habere vſurarium, ſcilicet extorta per vſuram, & empta ex pecunia vſuraria, & alia quæ omnino munda ſunt ab vſuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei eſt duplex, realis & perſonalis. Obligatio realis eſt, quæ conuenit rei ex iure, quod habet C ſuper re illa particulari. Obligatio vero perſonalis in propoſito eſt, quæ conuenit rei, non ratione ſui, ſed ratione perſonalis cuius eſt. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primo in radice iam tacta, quia, ſcilicet realis oritur ex ipſa re, quæ alteri obnoxia ẽ, vt patet de re furto ablata. Perſonalis vero redundat in rem ex perſona domini obligati ad ſatisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundo, quia realis ſemper comitatur rem ad quencunque & quocunque res tranſeat, vt patet de re rapta: perſonalis vero non ſemper comes eſt rei, ſed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perſeuerante tamen obligatione in domino eius. Quũ enim domus, verbi gratia, non eſt obligata creditori, inquantum hæc res, ſed inquantum eſt debitoris, ſtatim vt deſiit eſſe debitoris, deſinit eſſe obligata, ceſſat enim obligationis rõ. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocũque alio modo alienari libere poteſt, obligata autem ratione perſonæ, alienari li- D bere poteſt, quandiu apud perſonam illam remanet vnde creditori ſatiſfacere poſſit. Patent autem hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur ſtantibus, deduco duo. Primo ꝙ bona per vſuram extorta ſunt obligata eis a quibus extorta ſunt obligatiõe reali. Secũdo, ꝙ bona cætera ſiue empta ex pecunia vſuraria, ſiue nõ, ſunt obligata vſurario obligatiõe perſonali, nõ reali. Primũ patet, ex eo ꝙ vnaquæque res occupata ab altero habet realẽ obligationẽ ad dominũ ſuũ, ſed res per vſurã extortæ occupãtur ab uſurario vſque tranſlatione dominii, vt aliàs diffinitũ eſt, ergo ſunt reali obligatione obnoxiæ eis, a quibus extortæ ſunt. Confirmatur quoq; hoc ex iure fructuũ. Res n. ex ſua natura non fructificans poſſeſſori, ſed alteri, illius alterius actioni reali ſubiecta eſt, alioquin. n. ex ſui natura non fructificaret illi: ſed res per vſurã extortæ ſi fructificant non vſurariis, ſed illis, a quibus extortæ ſunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu ſuperaddito, ſed ex natura rerum, vt patet, er- E go. Secundum vero quo ad omnes partes a S. Tho. quoque in Secunda ſecũdæ. q. 97. art. 3. ad ſecundũ, habetur, & ratione probatur. Quòd enim nõ ſit in eis obligatio realis, patet ex eiſdẽ mediis negatiue ſumptis, quia ſcilicet taliũ bonorũ vſurarii ſunt vere domini, & eis fructificant. Quòd vero perſonalẽ habeant obligationem annexã, patet & ex eo ꝙ paſſi vſuram habent actiõẽ ſuper omnibus bonis vſurarii, ſi vſurarius ſoluere renuit, ſicut quilibet alius creditor: non enim deterioris eſt conditionis is, cui vſura reſtituenda ẽ, aliis creditoribus. Et ex eo quòd ſecundũ theologorum ſententiam, filiam illius, cuius bona non excedunt vſuras reddendas, nullus poteſt tuta conſcientia vxorem accipere cum dote, hoc autem nulla alia ratione dicitur, niſi quia ſupponitur omnia bona illius obligata eſſe eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt. Et ſic tam antiquorũ, quàm modernorum opinio ſaluari poteſt, vt illorum ſermo de perſonali, horum vero de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA Vero, quamuis ex dictis poſſit patere reſponſio, quidam tamen vnicam diſtinctionem addendã cenſent, ſcilicet de titulo lucratiuo & oneroſo, dicentes quòd ſi bona vſur-

rii tranſeūt ad alterū titulo oneroſo (puta emptione vel dote, &c.) ꝙ tranſeunt abſque obligatione aliqua, ſi vero tranſeunt titulo lucratiuo, ꝙ remanent obligata. Alii vero huic diſtinctioni aliam ſuperaddunt de bonis emptis ex pecunia vſuraria, & bonis aliter habitis, & credunt diſtinctionem illam de triplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vſuraria, & hoc ex officio iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et quoniam nulla neceſſaria ratione hæc firmare videntur, dicendum eſt ſequendo Theologos (quorum eſt de vſura determinare) quòd loquendo de bonis non per vſuram extortis, ſola temporis diſtinctio conſideranda eſt, ſcilicet quòd aut tempore, quo res vſurarii ad me deuenit, quocunque titulo, vſurarius remanebat potens ad reſtituendum, aut non. Si remanebat potens, res tranſit abſque aliqua obligatione, ſi remanebat impotens, tranſit cum obligatione. Et ſic ego teneor ad ſatiſfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit, & mihi imputandum eſt, ſi ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quòd adæquabant vel excedebant bona propria. Nec diſtinguo inter empta ex pecunia vſuraria & alia bona, quoniam idem eſſe iudicium de eis & de aliis ratio ſuadet, ex quo vere habet eorum dominium & fructus, & S. Tho. vbi ſupra, dicit hæc ſicut alia bona obligata eſſe. Et ideo in decret. cum tu, extra, de vſuris. Alex. 3. non mandat ipſa reſtitui, ſed vendi vt pretium habeatur, ex quo poſſint vſuræ reddi. Mediolani die. 14. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede uſurarij non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.

QVAERITVR, Vtrum altero hærede vſurarii non potente reſtituere, alter teneatur in ſolidum.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia hoc ſentit glo. in ca. tua nos de vſu. & eam communiter ſequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundo, quia filii tenentur ad reſtitutionem ſicut parentes ſui H ſi viuerent, vt in prædicta decre. dicitur: ſed parentes tenerentur ſecundum totam facultatem ſuam, ergo filii tenentur ſecundum totam hæreditatem, ſed abſque conſumptione mediæ hæreditatis quandoque reſtitutio integra fieri poteſt, vt patet in magna hæreditate, & paucis paruiſque vſuris, ergo altero hærede non ſoluendo alter tenetur in ſolidum.

IN oppoſitum eſt generalis regula ſoluendorum debitorum, ſcilicet quòd hæredes tenentur ſecundum hæreditarias portiones tantum.

RESPONDEO, ꝙ Canoniſtæ (vt allegatum eſt) tenēt partem affirmatiuam, aut quia credunt omnia bona vſurarii eſſe tacite obligata eis, a quibus vſuræ extortæ ſunt, ac ꝑ hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ, aut quia putant hoc eſſe practicandū in fauorē defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis nō credant de iuris rigore eſſe neceſſarium. Mihi autem ſecundū Theologalia principia videtur oppoſitum, & ratio eſt, quia I ſufficit reſtituere ſimplum quod ſimplum ablatum eſt. Conſtat autē, ꝙ in diuiſione hæreditatis admixtæ vſuria diuiditur ſimul, & æs alienū, ac ꝑ hoc ſecundū portiones hæreditarias fiunt, & portiones vſurarū, vt, ſ. ſuccedens in duabus partibus hæreditatis, ſuſcipiat etiam duas partes lucri vſurarii, &c. Si igitur vnus reſtituere vult, ſat eſt quòd tantum reddat quantum hæreditauit, vel vt melius loquar, quantum hæreditaſſet ſecundum propriam portionē hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiam ſi nihil vſuratum ad hæredem peruenerit, nihilominus tenetur ſecundū portionem hæreditariā, quia perſonam patris induit ſecundum ſuam portionem, & conſequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad reſtituendum pluſquam obligetur. ſed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, ſicut hæreditas, quemadmodum & ius exigendorum; non ergo tota obligatio ad alterū tranſit hæredem & conſequenter non tenetur in ſolidum.

Nec obſtat ſi dicatur, quod regulariter hæredes vſurarii tenētur ſecundū hæreditarias portiones, ſed in caſu, quo alter efficitur impotens ad ſoluendum, & vires hæreditatis in altero ſufficiunt, alter K tenetur in ſolidum. Hoc enim eſſe voluntarium ex eo patet, quòd quum ex iure ſucceſſionis, & hæreditatis perceptæ manifeſtum ſit, non teneri niſi ſecundum portionem hæreditariā, ex hoc, quòd alter in mora reſtituēdi fuit, nō debet alter grauari, alioquin ſequeretur, quòd ſi alter hæres in principio ſucceſſionis, ſecundum portionem ſuam reſtituiſſet, altero nolente ſatiſfacere, & poſtmodum impotente reddito, ꝙ ille innocens tunc teneretur ſatiſfacere etiā pro portione cohæredis, ꝙ eſt manifeſte abſurdum, & contra rationem, quia quum hæreditas ſecundum iuſtitiam adeunda ſit, deducto ære alieno, conſequens eſt quòd ille, qui portionem hæreditatis ſibi debitæ percipit, proportionaliter ſatiſfacturus quo ad æs alienum, etiam ſecundum iuris rigorē nullo reatu aſtrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in ſolidum cohærede impotente F eſſecto, & hoc per ſe loquendo, poſſet enim per accidens contingere, quòd teneretur in ſolidum, ſi in diuiſione, aut ſucceſſione hæreditatis induxiſſet cohæredem ad retentionem vſurarum.

¶ Rationes autem alterius opinionis facile ſoluuntur, quum. n. obligatio omnium bonorum vſurarii, ad vſuras reſtituendas non ſit realis, ſed ratione perſonæ (vt ſuperius dictum eſt) cōſequens eſt quòd diuiſa perſona vſurarii in hæredes, diuiſa quoque proportionaliter trāſeat ad hæredes obligatio illa, ac ꝑ hoc nullus hæres tenetur ex hoc, niſi ſecundū ſuam portionem. Et nota quòd obligatio illa bonorū quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuiſiōe hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur ſicut hæreditas. Augetur vero pro quanto ſingulæ partes illiꝰ obligationis ſingulos hæredes ſic afficiunt, vt tranſeant in omnia eorum bona, etiam aliunde habita, ita quòd omnia bona cuiuſque hæredis vndecunq; illa aduenerint, ſunt obligata ratione ꝑſonæ ad ſatiſfaciendū pro illa parte obligationis, ex quo illā obligationē in ſe ſemel hic hæres ſuſcepit, hæreditatem adeundo. Hæc enim eſt natura tacitæ obligationis bonorum ratione perſonæ, vt omnia bona illiꝰ G inquantum illius ſunt, non abſolute afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iuſtitiæ habet, ſed eleemoſynariæ largitatis tantum, non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horū, quæ in principio obiecta ſunt, dicitur, ꝙ quum gloſ. fundetur ſuper obligatione totius hæreditatis ad reſtitutionē vſurarum, & ex hoc non ſequatur concluſio ſua, ſcilicet ꝙ alter teneatur in ſolidum, admittenda non eſt gloſſæ authoritas nulla ſufficienti ratione fulta, ſed ſola turba ſequaciū. De qua non eſt curandum, quia voluntarie ſequuntur gloſſam, negando eius fundamentū, vt moderni, vel errant in fundamento, vt antiquiores, quemadmodum in præcedenti quæſtione dictum eſt.

¶ Ad ſecundum vero dicitur, ꝙ filii tenentur, ſicut & pater, obligatione. ſ. perſonali omnium bonorum ſuorum. Sed in hoc eſt differentia, quòd pater eſt tota illa perſona, ac per hoc habet totā obligationem, quilibet autem hæres eſt pars illius perſonæ & conſe- H quenter partem tantum obligationis ſubit, & ideo quemadmodū viuente patre omnia ſua bona erant tacite obnoxia ratione ꝑſonæ eis, a quibus extortæ ſunt vſuræ quo ad omnes vſuras extortas, ſic diuiſa hæreditate cuiuſque hæredis bona omnia ſunt tacite obligata ratione perſonæ eiſdem quo ad partem vſurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud poteſt concludi ex decretali illa, Mediolani die, 18. Aprilis, 1509.

DE PETITIONE LVCRI CESSANTIS.

QVAESTIO VI.

Vtrum, quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

QVAERITVR, Vtrum quando licet petere damnum I lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia hoc videtur decitum in cap. Nauiganti, de vſuris in fine, vbi excuſatur vendens rem ſeruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore ſtatuto, hoc enim nihil aliud eſt, quàm totum lucrum ſperatum in futuro ex nunc percipere.

¶ Preterea, Secundum doctores, creditor poſt moram debitoris poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis, ſic quòd poteſt petere tantum quantum veriſimiliter ille lucratus fuiſſet cum illa pecunia, ſi eſt mercator induſtrius. Hoc autem eſt totum lucrum ceſſans petere, ergo.

IN OPPOSITVM eſt differentia inter intereſſe damnī emergentis, & lucri ceſſantis, quia illud eſt æqualiter compenſandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia contingit ſcire in vniuerſali, & ignorare in particulari. 1. Poſt. ideo quū communis animi cōceptio & Theologorum & Canoniſtarum ſit, ꝙ ſicut inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, ſic magna K debet eſſe differentia inter recompenſationem eius, quod habet in actu, & illius quod poſſidetur in potentia. Contingit tñ quoſdam non aduertentes, ꝙ lucrum ceſſans ſit de numero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & ſibiipſis contradicere, dū aſſerunt poſſe peti totum lucrum ceſſans, quādo damnum lucri ceſſantis recōpenſandum venit. Manifeſte ſiquidem patet, lucrum ceſſans nondum actu haberi, ſed in potentia tantum eſſe, vel fuiſſe, ac per hoc multipliciter poſſibile impediri, vnde abſq; dubio, quamuis licitū ſit quādoque petere damnū lucri ceſſantis, non tamen eſt licitum petere totum lucrum ceſſans, ſed ſecundum propinquitatē & elongationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunſtantias ad arbitrium boni viri recompenſatio facienda eſt.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicendum, ꝙ decretalis illa non habet rationem lucri ceſſantis, ſed temporis, pro quo res venditur,

vēditur. Quum enim regulare ſit, quòd pretium rei venalis ſtatuiſtur ſecundum tempus, pro quo fit venditio, nō in quo ille qui erat ſeruaturus ſuas merces, & tamen nūc vendit, ſupponitur ꝙ vēdat pro tēpore, pro quo intendebat vendere tunc, nunc vero contractū celebrat eius rei exhibitione, & ideo poteſt vendere quāti creditur tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat: ſed ſolū quòd poteſt vendere amplius, quàm tempore contractus valeat.

¶ Ad ſecundū dicitur, quòd doctores illi imitandi in hoc non ſunt quia ſibiipſis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus caſibus (quos hic non oportet enumerari) quādo doctores dicunt, ꝙ licet plus forte accipere ratione intereſſe, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia expoſita eſſet, non intelligas, quòd liceat petere tantum, ſed aliquid ad arbitrium ſapientum. Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS
De Simonia in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num emptio eccleſiaſticorum beneficiorum ſit ſimoniaca, quia prohibita, uel prohibita, quia ſimoniaca; hoc eſt, utrū ſit ī eorū emptiōe ſimonia de iure diuino, an poſitiuo.*

2 *Num emens & acquirens epiſcopatum, non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.*

3 *Num uacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatū per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & eccleſiæ ruinam, liceat uiro probo & digno quærere pontificatū adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragijs propter hunc finem, ut in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita, uel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt: utrū ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

QVAERITVR, Vtrum emptio beneficiorū eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt: vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

¶ Videtur enim quòd ſit iuris poſitiui. Primo, quia titulus præbēdæ annexus eſt eccleſiaſticis ordinibus a iure poſitiuo, vt patet ex eo quòd in primitiua eccleſia erant paſtores & ordines abſque præbendis, immo vſque ad Vrbanum primum Eccleſia Romana dicitur abſque redditibus vixiſſe.

¶ Secundo, quia quandocunque ſunt duo coniuncta, alterum ſpirituale & alterum temporale, emere illud totum ratione temporalis non eſt illicitum ſecundū ſe, vt patet de vaſis ſacris, & decimis, &c. ſed in beneficiis eſt vnum ſpirituale (puta ordo aut cura animarū) & alterum temporale, ſcilicet præbenda, ergo licet hæc emere rōne præbendæ, ſed omnes, qui emunt, non niſi ratiōe præbendæ emunt; ergo nullus cōmittit ſimoniam, niſi forte agat contra ius poſitiuū.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum ſententia.

IN HAC QVAESTIONE Tria agenda ſunt. Primo ponent opiniones. Secūdo examinabunt. Tertio, rēdebit obiectis.

QVO AD PRIMVM, tres ſunt hic opiniōes, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema eſt, quòd ſimonia in beneficiis vniuerſis eſt tantum prohibita iure poſitiuo. Et cōſequenter quum papa ſit ſupra ius poſitiuum, ipſe non ſolum cenſuras, ſed peccatū euadit ſimoniæ vendendo eccleſiaſtica beneficia, quamuis nō euitet peccatum ſcandali & acceptiōis perſonarum in huiuſmodi. Et hanc opinionem ſequuntur gloſſ. in cap. ex parte, de officio de leg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in ca. primo de ſimonia. Secūda opinio extrema eſt, quòd ſimonia in omnibus beneficiis eccleſiaſticis eſt prohibita iure diuino, ac per hoc, quum Papa diuino ſubdatur iuri, peccatum ſimoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris poſitiui pœnas euadat. Et hanc videntur communiter Theologi ſequi. Ratio huius opinionis ponitur a S. Th. in Secunda ſecūdæ q. 100. ar. 4. q̃a ſcilicet beneficia eccleſiaſtica nō poſſunt eſſe ſine ſpiritualibus antecedentibus & cauſantibus ipſa. Ex hoc enim ſequitur, quòd venditis præbendis, etiam ſpiritualia venditioni ſubiciātur. Tertia autem opinio media eſt, quòd ſimonia in beneficiis quibuſdam eſt prohibita iure diuino, & in quibuſdam iure humano. In habentibus ſiquidem adminiſtrationem ordinis, vel executio-

A nem clauium, ſimonia prohibetur diuino iure, in non habentibus autē alterū horum, vt ſunt adminiſtrationes hoſpitalium, &c. ſimonia iure tantū humano cōmittitur. Et conſequenter in illis Papa inuoluitur vitio ſimoniæ ſi vendit, in iſtis non. Et hæc eſt opinio Panormi. in cap. primo de ſimonia & in repetitione, q vero in cap. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio ſuper duobus. Vnū eſt, quòd ordo eſt de iure diuino, quod probat, quia erat in veteri teſtamento. Alterum eſt, quòd in connexis vendito vno, venditur reliquum, quod probatur infra, q. 3. ſi quis obiecerit. Ex his enim arguit, quòd in horum venditione venditur executio ordinis, ac p hoc quodammodo ordo ipſe, quod eſt in ſe ſimoniacum. Nec poteſt dici, quòd annexum temporale tantum vendatur, quia neutrū inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendēt, ſ. diſtinctione eius, quod eſt ex iure poſitiuo ab eo, quod eſt ex iure diuino, & connexione eorum, ideo tria ſunt perſcrutanda. Primo, quid in his eccleſiaſticis beneficiis ſit

B ex iure diuino, & quid ex iure poſitiuo. Secundo, an id quod eſt in eis iure poſitiuo, ſit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrunque neceſſario vendatur. His enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erūt, & veritas ſimul totius quæſtionis apparebit.

¶ In eccleſiaſtico beneficio duo ſunt, clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum eſſe ex iure diuino conſtat, Tum ex eo quòd clericatus nihil aliud eſt, quàm addictio ad miniſtrandum ſacrificiis diuinis, vnde & a ſorte nomen accepit, quia in ſortem Domini, qui clerici ſunt, electi ſunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant, vnde & primogenituræ ius ſacrum erat. Sub lege autem tota tribus Leui ſanctificata eſt ad diuina officia. Tum ex eo quòd ſpirituale quoddam eſt, omnis enim clerici officiū in ſpiritualibus actibus conſiſtit, vt patet diſcurrenti. Vnde in prima tonſura ex vtraque parte præci-

C ſio corporalis in capite fit, ſcilicet ſecundum partem ſuperiorem, in qua fit tonſura, & ſecundum partem inferiorem, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad ſignificandum, quòd a temporalibus vndique præciſi, ad ſuperna, quæ ſpiritualia ſunt, miniſtri deputantur. Tum authoritate S. Tho. in Secunda Secundæ q. 100. ar. 4. qui officium clericale non ſpirituali annexum, ſed ſpirituale eſſe a Deo dicit, vt ideo beneficium eccleſiaſticum ſpirituali annexum cenſeatur, quia clericali officio coniunctum eſt. Spiritualium autē autor Deus eſt, quamuis ex inſtitutione eccleſiæ ſit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quòd opinio Panormitæ diminuta eſt, enumerando executionem ordinis & clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamuis enim in ſpiritualibus ſint gradus, & ordo ſit ſpiritualior clericatu, & claues ſint magis ſpirituales multis ordinibus, omnia tamen in ſpiritualium genere ſunt, & omnia inuendibilia ſunt, quia totum genus ſpiritualium eſt materia repugnans venalitati, vt pulchre in eadem. q. ar. 1. oſtendit S. Tho. Eſt ergo in omnibus eccleſiaſticis beneficiis vnum ſpirituale & omnino

D inuendibile, ſcilicet officium clericale.

¶ Alterū vero, ſcilicet præbendæ titulus multa in ſe continet. Præbenda enim duo dicit, ſcilicet ſtipendium clericale, & certam determinationem talis ſtipendii ſecundum quantitatem, puta 1000. ducatorum, ſecundum tempus, puta annuam, ſecundum locum, puta ex fructibus talis territorii, &c. Et conſequenter in præbēdæ titulo poſſunt conſiderari quatuor. primo ius ſtipendii, ſecūdo ſtipēdiū, tertio ius talis & tāti ſtipēdii in tali loco, &c. & quarto ipſum tale & tantum ſtipendium ibi, &c. De quibus ſigillatim eſt dicendū. Ius ſtipendii proculdubio ex diuino eſt iure & ſpirituale, quia eo ipſo eſt, quo officium clericale. Ex hoc enim, ꝙ aliquis diuinis ē addictus miniſteriis, ius habet vt ſuſtentetur a populo, pro quo Deo miniſtrat. Vnde ſi ſacerdotibus AEgypti ex publico prouidebat, vt dicit Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partē inter fratres ſuos non accepit, & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deſeruiunt, de altari participant, & rurſus, Quis militat ſuis ſtipēdiis

E vnquam? Stipendium vero ipſum tēporalis res eſt, ſed diuino iure debitum, vt probatum eſt, iniquū, quippe eſſet, vt aſſiſtētibus Deo pro nobis, opportuna non daremus. Ius aūt talis aut tanti ſtipendii, ex iure prouenit poſitiuo, ſi tale ius a primo iure aliud eſt, ſi. n. idem eſt cum primo, quum primum ſit ex diuino iure & ſpirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & ſpirituale. Quòd autem non ſint duo iura, vnum ſcilicet reſpectu ſtipendii, & alterum reſpectu quantitatis & qualitatis ſtipendii, ſed vnum tantum, probatur duplicitet, ratione ſcilicet, & authoritate. Ratio eſt, Quia ita ſe habet ius clericale ad beneficium eccleſiaſticum, quemadmodum ius ſacerdotis ad curam habendam animarum, immo magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quam ius ſacerdotis cum animarum cura, quia ibi eſt ratio debiti, hic non: clerico enim debetur ſtipendium, ſacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed ſic eſt, quòd per hoc, quòd ſacerdoti ex iure poſitiuo dat cura talis eccleſiæ, aut authoritas audiēdi confeſſiones, nō confertur ei nouum ius, ſed iuri, quod habet a Deo, determinatur ab eccleſia mate-

ria,circa quã operatur. Nõ enim ſacerdos parochialis habet duas authoritates (alterã a Chriſto,& alteram ab eccleſia) ſed vnam tantum a Chriſto,qua ſacerdos poteſt abſoluere & ligare indeterminate. Et quum ab eccleſia determinatur,quòd perſonæ talis loci,aut voluntarie ſubiiciantur ei,poteſtas illa determinatam iam habens materiam poteſt exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat,ergo a fortiori per hoc, quòd clerico confertur certa præbenda,non confertur ei nouum ius,ſed determinatur iuri,quod a Deo habet certa poſſeſſio. Ita quòd ius clerici a Deo ẽ indeterminatum,nec magis exigit hoc quam illud ſtipendium,ſed eccleſia dando certos redditus, determinat illud, aſſignãdo illi propriam materiam. Vnde non ſunt duo iura in clerico reſpectu beneficii,ſed vnum tantum, & a Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab eccleſia poſtmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis ſimilibus, ſcilicet præcepto de ſanctificatione feſtorum & de confeſſione facienda, & decimis ſoluendis,&c. Hæc enim omnia ex iure diuino ſunt indeterminate, & ab eccleſia ſunt quo ad determinationem temporis, quantitatis,modi,&c. Et tamẽ non ſunt duo præcepta de cuſtodiendis feſtis, vnum ex iure diuino & alterum ex iure poſitiuo,ſed vnum tantum de iure diuino indeterminate,& ab eccleſia determinatũ, & ſimiliter eſt de aliis. Quẽadmodum ergo in præceptis indeterminate datis a Deo & determinatis ab eccleſia, nõ multiplicamus præcepta,ita in iure indeterminate dato a Deo, & determinato ab eccleſia, nõ multiplicat ius, ſed vnum reſtat in ſeipſo. Authoritas eſt ſanct. Thom. in quæſtio. præfata ad tertium, vbi dicit, quòd ius accipendi decimas eſt ſpirituale. Conſtat enim idem eſſe iudicium quo ad propoſitum de iure decimarum & præbendarum, quia vtrubique eſt aliquid ex iure diuino, ſcilicet quòd aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure poſitiuo, ſcilicet quòd illud aliquid ſit decima pars, aut ꝙ ſit tale vel tantum, hic vel ibi,&c. Si ergo ius decimarum eſt ſpirituale,& tamen decima eſt de iure poſitiuo, quo ad determinationem, vt patet,& ſanct. Thomas expreſſe dicit in Secunda ſecundæ, quæſtio. 87. articulo 1. conſequens eſt, quòd ius præbendæ eſt ſpirituale,& de iure poſitiuo non ſit,niſi quo ad determinationem temporis,quãtitatis,&c. Eorum igitur,quæ in clerico beneficiato ſunt, omnia de iure diuino ſunt, niſi quartum,ſcilicet determinatio ſtipendii. Ex iure ſiquidem poſitiuo a prælatis eccleſiæ actum ẽ,vt annua ſtipendia, & tantæ quantitatis,&c. in illa aut illa ſint eccleſia, & tali miniſtro applicata ſint,&c. Et ſic patet primum quod diſcutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, ſcilicet ſit hic venale,& quid nõ) ex his facile haberi poteſt. Quum enim ſpirituale venditionis materia eſſe non poſſit, & ius oẽ clericale tam reſpectu ſtipendii indeterminate,quàm reſpectu talis & tanti ſtipẽdii ſpirituale ſit, ſequitur neceſſario, quòd ius præbendæ venale non ſit,& ſi venditur,ſimoniacum eſt,non quia prohibitum, ſed quia in ſe eſt ſimoniacũ. Ipſum autem ſtipendium, ſeu ipſa præbenda, quum ſit pure temporalis res,vendi poteſt. Vnde ſanctus Thomas in præfata q. 100. dicit, ꝙ quum Papa concedit decimas militibus,non concedit eis ius ſpirituale accipiendi decimas,ſed tantummodo res temporales,quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propoſitum,an ſcilicet cõnexio iſta excludat venalitatem. Eſt enim hic duplex connexio, ſcilicet iuris præbendæ ad clericatum, & ipſius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit, tum ex natura connexorũ, quia vtrunque eſt ſpirituale,vt patet ex dictis, tum ex natura connexionis. iam enim patet,quòd ius præbẽdæ nõ eſt connexum,quaſi aliena res coniuncta,ſed eſt connexum ꝑ identitatem,aut quaſi identitatem cum ipſo clericali officio. Notanter autem dixi,aut quaſi identitatem, quoniam forte ius præbendę ſe habet ad clericatum,vt paſſio ad ſubiectũ,& non vt omnino idem. Vnde S. Th. in q. præfata beneficium eccleſiaſticum annexum clericatui,& pendere ab eo dicit. Sed in propoſito nihil refert, eiuſdem enim rationis eſt,ſubiectum & paſſionem vendere, vt Iaſpidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitatem, & compatitur,& excludit diuerſimode. Compatitur quidem reſpectu ipſius clerici actiue,quia poteſt ipſe vendere,& locare fructus beneficii ſui. Excludit autem reſpectu eiuſdem paſſiue, quia,ſcilicet non poteſt ſibi vendi propter duo. Primo, quia vendi non poteſt res a non domino,nullus autem prælatus, nec ſummus Pontif. eſt dominus fructuum percipiendorum, redditus enim omniũ eccleſiarum quamuis ſint Papæ,vt principalis diſpẽſatoris, nõ tamẽ ſunt eius vt domini & poſſeſſoris, inquit S. Tho. vbi ſupra ar. 1. ad ſeptimũ. Secundo, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo ſibi fructus percipiendos, nihil aliud eſt quàm vendere illi executionem proprii & ſpiritualis iuris, paria autem ſunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniuſtitiæ, quia venditur clerico quod eſt ſuum, prius enim intelligitur habere titulum,qui dicitur gratis dari,& deinde executionẽ, quæ habentis iam titulum ipſo iure eſt. Et ſimoniæ,quia vendi cõiungitur exequutio temporalis iuris.

F ¶ Ex prædictis autem patet ſolutio quæſtionis. Liquet ſiquidẽ ex rationibus adductis, ꝙ emptio eccleſiaſticorum beneficiorum quæ clericatui ſunt annexa,& non ſolum illorum, quæ habẽt adminiſtrationem clauium,aut executionem ordinis,eſt prohibita,quia ſimoniaca, & non ſimoniaca, quia prohibita,quia emptionis materia eſt res ſpiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alii domini canoniſtæ,errauerunt.

Et confirmatur hæc concluſio, quia emens beneficium,proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde; ſi Papa vellet ſibi vendere fructus abſque iure præbendæ,aut non emeret,aut multo minus ſolueret. Sed ius talis præbendæ eſt ſpirituale, ſicut & ius decimarum, ergo velint nolint res ſpiritualis eſt, quæ venditur & emitur. Et conſequenter ſimonia,non quia prohibita,ſed in ſe committitur. Hæc de ſecundo.

QVO AD tertiũ ſatiſfaciendum eſt obiectis. Et ad primum (quod eſt fundamentum totius erroris) dicitur primo, quòd peccat G ſecundũ non cauſam vt cauſam. Dependentia nanque ex iure poſitiuo nõ eſt cã venalitatis,ſed negatio ſpiritualitatis,vnde ſpiritualia,quæ ex iure poſitiuo pendent, venalia non ſunt,vt patet de conſecratione ſacrorum vaſorum & veſtium, & de benedictione nuptiarum,&c. Oportet ergo pro fundamẽto aſſumere,ꝙ titulus præbendæ eſt res temporalis, & non quia eſt de iure poſitiuo vt poſſit ſecundum ſe materia venditionis eſſe. Secundo dicitur, quòd aliquid eſſe de iure poſitiuo, contingit dupliciter. Vno modo quo ad ſubſtantiam rei,vt ſunt officia temporalia,& alia huiuſmodi. Alio modo quo ad determinationem tãtum. Prima,quia ſunt totaliter ab homine,venalia ſunt, alia vero, quia ſecundum ſpiritualem eorum ſubſtantiam ſunt, & ab eccleſia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rurſus,prima eccleſia poteſt annullare vt pote totaliter ſua opera, ſecunda vero poteſt mutare,& aliter determinare. Vnde quãuis in poteſtate eccleſiæ ſit ſeparare a iure clericali determinationẽ præbendæ,quam acceptauit & ſtatuit,ſi tamen ſuſtinet, ex quo ſpiritualis iuris determinatio H eſt, vendi non poteſt. Quemadmodum in poteſtate eccleſiæ eſt,ſubtrahere conſecrationem virginum quam determinauit, ſi tamen ſuſtinet,vendi non poteſt niſi ſimoniace.

¶ Ad ſecundum etiam dico duo. Primo,ꝙ loquendo de iure præbendę, falſum ſupponitur ꝙ ſit res temporalis. Secundo,quòd loquendo de ipſa prębenda temporali, diſtinguendum eſt de connexione, quia connexio rei temporalis cum ſpirituali, vt ſanct. Tho. ibidem dicit, contingit dupliciter. Vno modo,quòd temporale ſe habeat ad ſpirituale vt ad conſequens,ita quòd temporale ordinatur ad ſpirituale aliquod exercitium, & in his connexum põt vendi ratione temporalis,vt patet de calice. Alio modo vt tẽporale ſe habeat ad ſpirituale,vt ad pręcedens,ita quòd temporale oritur & conſeruatur ex ſpirituali, & in his connexum non poteſt vẽdi ratione temporalis. Tale autem eſt beneficium eccleſiaſticum, quoniam ex clericatus gradu,quo addictus quis eſt miniſteriis diuinis, ius innaſcitur pręb endę, & ſtante illo,pręb endę ſtipendium debe I tur diuino naturalique iure. Ratio autem diuerſitatis huius inter hęc duo connexorum genera aſſignatur ibidem,quia in iſtis in quibus temporale dependet ex ſpirituali,intelligitur vendi ſpirituale, in illis non. Et ratio eſt, quia paria ſunt vendere effectum,& vendere cãm eius in fieri & conſeruari, quum ex tali cauſa omnino pẽdeat effectus, ſed non eſt par vendere rem & ordinẽ ad vſum illius, modo pręb enda, vt dictum eſt pendet ex ſpirituali in fieri & eſſe, calix autem, & ſimilia non pendent ex ſpirituali vſu,ad quem ſunt ſacrata. Romę die 28. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrum emens & acquirens epiſcopatum nõ intendẽdo ſoluere promiſſam pecuniam,ſit ſimoniacus.

K QVAERITVR, Vtrum emens & acquirens epiſcopatũ, non intendẽdo ſoluere promiſſam pecuniã, ſit ſimoniacus.

¶ Et videtur quod non. Tum quia peccatum principaliter conſiſtit in voluntate, voluntas autem iſtius non fertur ad ſimoniam. Tum quia non ſequitur actus completus,traditio,ſcilicet temporalis pro ſpirituali.

IN OPPOSITVM Autem eſt,quia hic interuenit acceptio ſpiritualis,ſcilicet epiſcopatus ex pactione procedens,& conſequenter ſimonia, vt patet ex diffinitione ſimonię aſſignata per Hoſt. in titulo de ſimonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo ſunt videnda. Primo an ſecundum rem ſit hic ſimonia. Secundo,an ſecundum eccleſię iudicium ſit hic ſimonia,ſacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM,quũ actus exterior ad gen' moris non niſi propter actum interiorem ſpectet, quum ſimonia vitium morale ſit,oportet primu ipſam intus inuenire. Et quum non circa paſſiones, ſed actiones liberas verſetur, in voluntate oportet

eam

eam primo inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd eſt ſtudioſa voluntas, &c. vbi igitur deeſt omnino emēdi voluntas, ibi emptio ſecundum veritatem non eſt. Sed in propoſito caſu, hic nō intendit emere. nulla ergo eſt ſecundum rem emptio, ſed emptionis tantummodo ſimulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua ſunt, nec claudicare poſſunt, conſequens eſt quòd nulla ſit hic vendicio ſecundum rei veritatem, quamuis ſit venditionis affect⁹, cum opere ſubſequuto, quantum eſt ex parte vendentis. Neque enim intelligi poteſt, vt vēdat quis nulli ementi, quamuis fieri poſſit, vt velit & credat quis ſe vendere emere ſimulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam, ibi nec ſimonia ſecundum veritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam tantum, ſi de ſpiritualibus agitur, vt in propoſito. Et quoniam pœnæ iuris inſtitutæ ſunt contra ipſa vitia ſecundū veritatem, non ſecundum apparentiam tantum (non enim apparentes ſimoniaci, ſed ſimoniaci ſuſpenduntur & excommunicantur, apparentia enim eſt conditio diminuens, ſicut pictura, non enim homo pictus eſt homo, & ita nec apparens ſimoniacus) idcirco in hoc caſu nulla incurritur cenſura. Niſi quis dicat ꝙ propter affectum intētionis cū opere ſubſequuto, venditorē tanquam ſimoniacum punitum cenſuris iuris, iuxta dicta extra de big. nuper, & a ca. a nobis. Sed illud videtur ſingulare ius, non enim qui facit aliquid qđ credit prohibitum cenſuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit eaſdem, & tamen in eo eſt affectus intentionis cum opere ſubſequuto. Quamuis autem ſimulator hic a propria ſimonia & pœnis illius excuſetur, non excuſatur tamen a peccato mortali multiplici. Primo participationis cum ſimonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundo infamiæ propriæ, ſufficienter ſiquidem mentitur ſe ſimoniacum, ꝙ ſi contra proximum ageret, detractionis vitio non careret, quanto magis contra ſeipſum, quem plus proximo diligere tenet? Tertio ſcandali, manifeſte ſiquidem dat occaſionem ſcandali aliis, vt patet. Quarto mendacii, dum fingit qđ non habet in corde, quod eſt ſecundum ſe prauum (vt dicitur tertio Ethi.) nec vlla poteſt intētione recte fieri. Quod quamuis veritati pernitioſe opponatur, ac ꝑ hoc officioſum videatur, ſecundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum eſt. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum eſt, quòd nō vertitur hic in dubium, an in iudicio eccleſiæ ſtaretur teſtibus, & non excuſationi iſtius ſimulatoris, qua diceret ſe finxiſſe, quoniā liquidum eſt quòd ſecundum ea quæ exterius acta ſunt, eccleſia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, eſt, quia non eſt conſummatus perfectus actus exterior. Interuenit ſiquidem hic vltra pactionē datio & acceptio ſpiritualis, ſed deficit datio & acceptio temporalis: ſcilicet pecuniæ promiſſæ pro ſpirituali. Videtur enim canoniſtæ omnes dicere, quod ad hoc vt incurratur ſimoniæ punita ab eccleſia, requiritur actus exterior, non tantum intentio aut pactio, ſed cum intentione & pactione executio, an autem completa vel incompleta, non dicunt quantū vidiſſe me memini. Sciendū eſt igitur, ꝙ tria enumerata (ſcilicet intentio, pactio & executio) ita ſe habent ad ſimoniam punitam ab eccleſia, quòd quodcunque horum defecerit, non incurritur vere ſimonia punita. Si enim intentio deficit, vera ſimonia non eſt. Et ſi intentio eſt abſque aliis, mentalis tantum eſt. Et ſi intentio cum pactione abſque executiōe eſt ſecundum Tanere (vt refert gloſſ. in cap. Tua nos. de ſimonia) videtur iſta ſimonia punita, quia ſola pactio apud ipſum facit ſimoniam. Et ſatis rationabiliter videtur hoc dici, quia vbi eſt intentio cum pactione, ibi eſt vera venditio & vera emptio ſpiritualiū, &c. & conſequenter vera ſimonia, & eſt exterius ſubiacens iudicio eccleſiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris ſtatim pactione facta ſimoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia ſimonia in contractu emptionis & venditionis conſiſtit in rei veritate, executio enim nihil aliud eſt, quàm ponere in poſſeſſionem rei iā emptæ & promiſſi pretiū. Vnde nulla ratione cogente, ſed ſola authoritate veterum, creditur requiri tertium, ſcilicet executionem. Quod ex Hoſt. diffinitione apparet: inquit enim quòd ſimonia eſt acceptio vel datio ſpiritualis ex pacto tēporalis, &c proueniēs. Vbi manifeſte patet, quòd in ſimonia punita ab eccleſia pactum locatur, vt cauſa, ipſa vero executio locatur, vt ſubſtantia ſimoniæ. Fatendo ergo quod hæc tria requirantur, reſtat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, ſcilicet temporalium ſufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quòd ſic. Primo ex prædicta diffinitione Hoſt. quæ communiter acceptatur, in ea enim dicitur, ꝙ acceptio ſiue datio ſpiritualis ex pactione rei temporalis, eſt ſimonia punita ab eccleſia, ergo. Secūdo ex cōmuni dicto doctorum, ſcilicet quòd quando concurrit ex pacto collatio ſpiritualis, eſt ſimonia punita, nec vllus vnquā addidit, quòd requiratur acceptio etiā temporalis. Tertio ex cap. ſi quis. de ſimonia, vbi expreſſe iudicatur ſimoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc inſurgit dubitatio, an ſit ēt ſimonia punita, ſi claudicat executio ex parte ſpiritualis, puta ille dedit ex pacto tēporale, (puta pecuniam) & hic accepit, ſed non dedit adhuc ſpirituale, puta epiſcopatum. In hoc ſiquidem caſu nulla interuenit datio aut acceptio ſpiritualis, ſed intentio & pactio vtrioſque, executio aūt ſolius temporalis. Audirem libenter deciſionem. Crediderim tamen ego, quòd non incurrantur cenſuræ ex defectu executionis. Nec ē eadem rō de claudicatione ex hac parte & ex illa, quia ſpirituale tenet principalem locum, & eſt ratio & radix totius repugnantiæ ad venalitatem, & ideo penes illius executionem videtur attendi executio ſimoniaca. Quia ergo in caſu noſtro eccleſia præſupponit ſimoniacam intentionem, & conſtat de pactione & de acquiſitione ſpiritualis, & deficit tantum executio temporalis pro ſpirituali, iudicabit eccleſia ſimoniam eſſe ſacris canonibus vetitam & punitā, & vtramque partem excommunicatam. Hæc de ſecundo.

¶ Nec oportet aliter reſpondere ad in principio obiecta, quia ſatis patent ex dictis. Romæ die. 4. Ianuarii. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibēdo promiſſiones, & exhibēdo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragiis propter hunc finem, vt in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet.

QVAERITVR, Vtrum vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem auaritiam ac eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragiis, propter hunc finem, vt in ſede poſitus eccleſiæ proſit, & illam reformet. Eſt autem ratio dubitandi, quia vtrinque rationes ſunt.

¶ Quòd enim hoc ſit licitum, quadruplici ratione videtur.

¶ Primo, quia cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt: conſtat autem finem huius operis ſanctum eſſe, ergo.

¶ Secundo, quia non magis obligant iura prohibentia huiuſmodi promiſſiones & emptiones, quam votum & iuramentum: ſed conſtat, ꝙ quando votum & iuramentum ſeruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, ſeruanda non ſunt, quamuis alias iuſta & ſancta eſſent, ergo nec huiuſmodi leges ſeruari debent in tali caſu, in quo eccleſiaſticæ Reip. ruina imminet manifeſte.

¶ Tertio, Quia ſi hic interueniret aliquod peccatum, hoc non eſſet niſi ſimonia. Sed ſimonia hic non eſt, probatur, quia in beneficiis eccleſiaſticis ſimonia eſt de iure poſitiuo, vt multi canoniſtę aſſerunt. Conſtat autem, ꝙ nullum ius poſitiuum contra communē Eccleſiæ vtilitatem ad eiuſque ruinam ſeruādum eſt, quoniam omnia (vt Bernardus inquit) ſtatuta tandiu ſeruanda ſunt, quandiu contra charitatem non militant, ergo, &c.

¶ Quarto, Quia vnicuique licet redimere vexationē ſuā, & proximi & præcipue publicam, ſed in hoc caſu nihil aliud ſit, niſi quòd redimitur vexatio propria & publica totius eccleſiæ, ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte eſt, quia non ſunt faciēda mala vt veniant bona, ſed emere ſpirituale eſt malum, ergo non eſt faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæſtionis quatuor agam. Primo oſtendam diſtincte in quo ſtat difficultas. Secundo, quia difficultas ſtat in duobus, reſpondebitur quo ad vnum illorū. Tertio quo ad alterum. Et quarto ſatisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, Sciendū eſt, ꝙ operationū humanarū quinque ſunt genera. Nā prima diuiſione diſtinguūt in bonas malas & differentes. Et rurſus bonæ diſtinguunt in oīno bonas & in bonas nō omnino, & malæ quoque diſtinguuntur in ſm ſe prauas, & in ſolitarie malas. Vñ fiunt quinque genera, duo bonarū, & duo malarū, & vnū indifferentiū. Omnino bona opera ſunt, quæ non ſolū bona ſunt, ſed nō poſſunt male fieri, vt interior charitatis actus proprius, nō. n. poteſt quis Deum amare ex charitate, & tñ male, vt patet. Bona aūt non totaliter ſunt, quæ licet in ſeipſis bona ſint, poſſunt tñ mala intentione fieri, vt dare eleemoſyna, colere Deū exterioribus ſacrificiis, &c. poſſunt enim hæc ꝑꝑ inanem gloriā fieri. Mala vero ſecundum ſe praua ſunt, quę nulla poſſunt intentione bene fieri, vt mentiri, adulterari, & alia huiuſmodi. Mala autem ſolitarie vocantur illa opera, quæ ſi ſola nudaque conſiderātur, nocumentum aliquod important, quæ tamen poſſunt ſuis circunſtantiis veſtiri, vt bona & ſancta ſint, vt occidere, mutilare, aut priuare hominem rebus ſuis. Hæc enim ſi ſola conſiderantur, cum vnde bona ſint non habeant, mali rationem prætendunt, pro quanto mala proximorum afferunt, & tamen ſi hæc fiāt propter bonū publicum ab habente authoritatē, ſeruato iuris ordine &c. iuſta & ſancta redduntur. Indifferentia demum opera ſunt. quæ ſecundum

ſuam ſpeciem nec boni nec mali rationem habent, vt leuare feſtucam de terra. His autem ſtantibus, liquet, quòd actus iſte, de quo diſputamus, ſcilicet dare aliquid temporale pro epiſcopali ſede habenda, ſecundum ſe non eſt in genere bonorum nec indifferentium quum ſit prohibitus. Sed dubium eſt, an contineatur in genere malorum, quæ ſunt ſecundum ſe praua, an inter ea, quæ ſunt mala ſolitarie. Si enim eſt ſecundum ſe prauus, nulla intentione, nullaq; circunſtantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apoſtoli. Non ſunt facienda mala vt veniant bona. Si autē nude ſumptus ſpeciem habet mali honeſtabilem per adiunctas circunſtantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi, quamuis ſit prohibitus, quia vt plurimum male fit. Vt autem manifeſtetur, in quo genere contineatur, prius diſtinguere oportet in quot ſpeciebus locari poteſt operatio propoſita. Poteſt siquidem reponi in ſpecie duplici, ſcilicet emptionis, vel quaſi emptionis, & in ſpecie redemptionis. In ſpecie quidem emptionis, aut quaſi, inquantum datur vel promittitur pecunia pro ſuffragiis habendis. In ſpecie vero redemptionis, inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione eccleſiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuerſa quæſtio ducit, an ſcilicet emptio talium ſuffragiorum aliquo caſu ſit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum, altero enim horum modorum oporter ſaluare actum illum, ſi licitus eſt. Vnde ſi emptio eſt illicita, & redemptio non haberet locū, non video tertium modum quo quis fingeret actum illum bonificari poſſe. Hæc de primo.

QVO AD Secundum dico, quòd actus iſte eſt ſimoniacus. Quod probo ſic, In epiſcopatu ſunt multa appetibilia, vt habes a San. Tho. in Secunda ſecundæ, q. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, ſufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propoſitum ſpectat, ad duo reducuntur, ſcilicet ad titulum paſtoralē, & titulum præbendæ, computando cum præbenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iſte vir probus & dignus pontificatu, intendit directe ad acquiſitionem authoritatis paſtoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directe emere ſuffragia pro titulo præbendæ, tunc inſurgūt diuerſæ Canoniſtarum opiniones, credentibus quibuſdam hoc eſſe ſimoniacum, quia prohibitū. aliis vero prohibitum, quia ſimoniacū De qua difficultate erit quæſtio ſpecialis poſt, quia in propoſito conſtat, ꝙ non refert, quæ harum opinionum ſit vera. Ex caſu nanque propoſito patet, ꝙ iſte non directe intendit ad acquiſitionem temporaliū, ſed directa & principalis intentio eius eſt acquirere epiſcopalem poteſtatem, qua poſſit reformare eccleſiam. Si ergo intendit directe ad paſtoralem authoritatē, manifeſte & ſtatim liquet, ꝙ intendit directe emere ſuffragia pro ſpirituali authoritate habenda, & conſequenter ſecundum omnes cōmittit ſimoniam, non iuris poſitiui, ſed diuini. Authoritas nanq; qua cura habetur animarū, qua præſul populo prodeſt, quaue non ſeruari, ac reformari, eccleſiaſticum corpus pōt, eſt ſpiritualis, & a Chriſto data Petro, quū dixit, Paſce oues meas. Et confirmatur, quia iſta duo obiecta, ſcilicet paſtorale officium, & titulus præbendæ, ſuppoſito modo ſe habent reſpectu intentionis, & reſpectu emptiōis. Reſpectu nanque intentionis vituperatur titulus præbendæ, quia auaritiæ, aut ambitiōis eſſe videtur affectus epiſcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem paſtorale officiū, quia charitatis eſt velle aliorum incūbere ſaluti. Sed reſpectu emptiōis magis vituperatur paſtorale officium, quàm præbenda, quoniam illud eſt materia nullo mō vendibilis, hæc autem, aut eſt aliquo mō vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venaliū. Vnde emptio in caſu propoſito, quamuis videatur habere in ſe quandā pietatis ſpeciem ex intentione bene vtendi paſtorali authoritate, ē tamen ſecundum genus ſuum grauius ſimoniæ peccatum, quàm intendentis emere ſuffragia propter annexa temporalia, quia act⁹ emptionis cadit ſuper materia magis repugnāte. Et quia omnis actus moralis tranſiens ſuper materia ſibi repugnāte eſt ſecundum ſe prauus, conſequens eſt, vt actus iſte ſit ſecundum ſe prauus, ac per hoc nulla poſſit rectitudine intentionis bene fieri, Hæc de ſecundo.

QVO ad Tertium, an, ſcilicet redemptio vexatiōis hic habeat locū, diſtinguo, quia aut eſt ſermo de redemptione vexationis propriæ. Et de hac dico, quòd non habet locum, quoniā ſecundum ſanctum Tho. & communiter doctores, in conſequutione beneficiorū redemptio vexationis proprie nō habet locū ante ius acquiſitum, conſtat autem quòd huic non eſt acquiſitum pontificatus ius. Aut eſt ſermo de redemptione vexationis eccleſiæ. Et de hac dico, quòd poſſet habere locum in propoſito, ſi vna circunſtantia amoueretur, quia eccleſiæ debetur bonus & dignus paſtor, nec eſt dubium, quòd ſit illi ius quæſitum de hoc, & quòd electores tenētur ſibi prouidere de tali capite, & excellentis eſſet charitatis, ſi volētibus electoribus caput pernitioſum eligere, pecuniam quis eis daret, ne iam immane ſacrilegium committerent, ſicut volentibus materiale templum ſpoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciāt, & incidētes in latrones, licite offerunt pro vita aut libertate redimēda pecuniam, & ſi iuramento ſe obligent ad aliquid eis dandū, tenētur ſeruare promiſſum. Tanto autem magis in caſu noſtro licitū & lauda-

F bile eſt, pecuniam dare & promittere, quāto vita ouiū Chriſti omnibus rebus temporalibus præponēda ē, quū pro his Dominus animam poſuerit, cæteriſque ponendā mandauerit nō ſolum exteriorem ſubſtantiam, ſed vitā quū oportuerit. Circūſtantia autem auferenda eſt velle ſedem epiſcopalem pro ſeipſo, ſiue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæſitum non eſt. Hæc nanque circunſtantia reliqua polluit. Et ratio eſt, quia redemptio vexationis (vt eius nomen ſonat) non importat acquiſitionem boni, niſi iure debiti, & excluſionem mali iniuſte illati, aut inferendi. Eccleſiæ autē vexatio ſatis redimitur, ſi malum non eligunt, ſi bonus & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca, quamuis liceat, & ſanctū ſit, auaris electoribus aliquid dare, vt bonum & dignum in communi eligant (quia eiuſdem rōnis eſt dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quòd minus bonum, quàm opus ſit, mali rationem habet) non tamen dare licet, vt iſte vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in caſu propoſito quæratur pon- G tificatus a viro digno pro ſeipſo, conſequens eſt quòd hic non quærit redimere vexationem eccleſiæ, ſed ſuam, & quia hoc non licet, igitur caſus iſte nunquam eſt licitus.

¶ Sed inſurgit nunc dubium, quia dicere quiſpiam poteſt, quòd in tali caſu ſunt duo actus diſparati, ſcilicet datio pecuniæ, & petitio pōtificatus pro ſe, & ꝙ pecunia datur pro redimenda vexatiōe eccleſiæ non propria, & ſeorſum petitur pontificatus pro ſe digno ꝓpter vtilitatem eccleſiæ & paſtum ouium Chriſti. Fateor ingenue, quòd ſi ſic fieret, quòd liceret, & ab excellentiſſima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamē ſunt hic tria. Primo, ꝙ in caſu noſtro non eſt ſic, quia acquiſitio pōtificatus pro ſe proponitur cadere ſub cōuentione pecuniæ datæ aut dandæ, quū autem actus iſti ſunt diuiſi, oportet ꝙ ſeorſum fiat redemptio vexationis eccleſiæ, & ſeorſum petitio pontificatus fiat rogando abſque omni conuentione. Vinculū tamen iuramenti addere liceret, ſi tamen in æque bonum & dignū H aut meliorem non mutaretur ſententia, non enim licet ponere obicem Spiritui ſancto & eccleſiæ libertati ad æque bonum, aut ſaltem ad meliorem. Secundo, quòd quia ſæpe mens ſibiipſi mentitur, vt Greg. dicit in Paſtorali, & fingit ſibiipſi de bono opere amare quod non amat, ſolertiſſime, ſolicitiſſime & cautiſſime ſcrutandum eſt quo, quis animo moueatur, & vt idem Greg. in Hom. Pentecoſtes dicit, de dilectione Conditoris & proximorum propter eum, non mens tantum, ſed manus requiritur. Si enim quis in minoribus cōſtitut⁹ coacervauit diuitias, nec proximis egentibus diſtribuit, quō nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro ſola eccleſiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile adſciendum quid ipſum moueat, eſt, ſi in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda eccleſiæ vexatione, etiam ſi alius fieret Pōtifex æque bonus aut melior. Nā ſi non daret, conuincitur quòd pro ſeipſo aut illo ſublimando ſoluit, & non tantum pro eccleſiæ redemptione. Tertio, ꝙ in caſu propoſito ſit mentio non ſolum de pecunia, ſed de beneficiis eccleſiaſticis. Non enim etiam pro ſola redemptione vexationis eccleſiæ licet dare beneficia eccleſiaſtica I indignis, quales ſupponuntur eſſe auari electores. Dare enim eccleſiaſticum beneficium indigno, eſt actus ſecundum ſe prauus, & nulla poteſt excuſatione aut intentione recte fieri. Vnde ſicut non licet dicere mendacium pro ſaluanda eccleſia, ita non licet dare eccleſiaſticum beneficium indigno. Quare concludendo, caſus iſte, vt proponitur, omnino eſt illicitus, poteſt tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam, non eccleſiaſtica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum reſpondendum eſt obiectis. Et ad primum dicitur, quòd illa maxima tenet in non malis, ita quòd cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum eſt, ſi non ſit de genere ſecundum ſe prauorum. Non enim furari eſt bonum, ſi fiat propter eleemoſynam largiendam, quia eſt ſecundum ſe prauum. Sic autem eſt in propoſito, quia talis emptio eſt ſecundum ſe praua, vt patet ex dictis.

K ¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primo, quia hic loquimur de actu ſecundum ſe malo, iuramentum autem & votum tunc non ſunt implenda, quando ſunt reſpectu minoris boni: aliud eſt. n. prætermittere minus bonum, & aliud eſt committere ſm ſe malum. Secundo, quia ſimonia iſta, vt patet ex dictis, eſt directe reſpectu ſpiritualium, ac per hoc totaliter ſub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pēdent, & ideo maius eſt vinculum huius prohibitionis, ꝗ voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ hic non eſt ſermo de ſimonia reſpectu tituli præbēdæ, de qua eſt dubium inter Canoniſtas: ſed reſpectu ſpiritualis poteſtatis directe, quæ non uertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat eccleſiæ vexationem redimere, quomodo poteſt hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS de Vſu ſpiritualium, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quilibet utens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR, Vtrum quilibet vtens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

¶ Videtur quòd ſic. Primò, quia indigne exequens officium prælationis, peccat. ergo par eſt de alijs ſpiritualibus officijs ratio.

¶ Secundo, quia miniſter debet conformis eſſe principali agenti, Deus autem & Eccleſia; cuius ſunt miniſtri Officiales ſpirituales, ſancti ſunt. ergo &c.

¶ Tertio, quia docere ſacram Scripturam ex officio, ſiue prædicando ſiue legendo, ſiue corrigendo, ſiue &c. peccatum mortale dicitur, ergo &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſequeretur quòd qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, ſi eſſent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non ſolum durum, ſed diſſonum ſatis eſt.

IN HAC QVAESTIONE, quæ propter verba diui Thomæ mota eſt, Primo rem tractabo. Secũdo ad verba ſancti Thomæ deſcendam.

QVO AD primum, ſciendum eſt, quòd ex duplici capite pẽdere poteſt, quòd peccator exercens ſpiritualem actum ſecundum ſe ſacrum, propter finem debitum, &c. peccet. Primo ex parte ſanctitatis ipſius actus. Secundo, ex parte ſanctitatis officij, ſeu poteſtatis qua vtitur. Et ſi quidem actus ſanctitatem attendamus, cum cõſtet, quòd non quilibet ſanctus actus male agitur a peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, eleemoſyna, &c.) diſtinguere oportet. Similiter cum conſtet, quòd non quodlibet ſacrum officium male exercetur a peccatore (vt patet de officio clericali officiando Eccleſiam, & in exactione decimarum: ius enim decimarum ſpirituale eſſe conſtat a ſancto Tho. in Secunda Secundæ. qõ. 87. artic. 3.) diſtinguere quoq; hic oportet. Et quoniam potentia eſt propter actum, diſtinguatur cum S. Tho. ex 3. Parte. qõ. 64. art. 3 actus ſanctus in duo genera. Quidam. n. ſancti ſunt, quia conſecratione aliqua ſanctificati: & hi propriè ſunt actus ſacramentorum. Quidam vero ſunt ſancti, quia ſunt ſecundum ſe mundi, & ad Deum ordinati, & hi ſunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia ſeu poteſtates duplicis generis ſunt: nam quędam in conſideratione conſiſtunt, vt patet de poteſtate ordinis: & quædam non, vt patet de poteſtate iuriſdictionis Eccleſiæ.

¶ His præmiſſis pono duas concluſiones. Prima eſt, Quilibet exiſtens in mortali peccato vtens ſacro officio ſecundum actum ſanctum, ideſt conſecratione aliqua ſanctificatum, peccat mortaliter peccato ſacrilegij. Et ratio eſt: quia quantum eſt in ſe, polluit ſancta, quamuis incontaminabilia ſecundum ſe ſint ſacramẽta. Et hæc concluſio communiter conceditur, habeturque in 4. Sent. diſt. 5. & in tertia Parte. quæſt. 64. art. 6. Secunda eſt: Exercens in peccato mortali actus ſanctos, ideſt iuſtos quoſcumque non conſecratos tamen, non peccat mortaliter, per ſe loquendo. Et probatur hæc concluſio: primo, quia ſi hoc eſſet peccatum eſſet ſacrilegium: ſed hic ſacrilegium eſſe non poteſt, cum ſacrum proprie nullum ſit. Et ſi dicatur, quòd licet non ſit ſacrum aliquod ex parte actus, eſt tamen hic ſacrũ aliquod ex parte officij puta prælationis, vel miniſterij Chriſti & Eccleſiæ. Nihil obſtat: quia cum potentia ſit propter actum, nullus potentia, vt ſacra, vtitur: qui ſacrum actum non exercet, ſacrilegium autem tunc tantum committitur, quando cõtra ſacrum, vt ſacrum eſt, agitur. Secundo, quia ſi in huiuſmodi executionibus peccatoris eſſet per ſe peccatum mortale, non eſſet in quibuſdam ſic & in quibuſdam non: ſed aliquod vniuerſale oportet inuenire, cui hoc per ſe conueniat.

¶ Et ſi diligenter attendamus diſtinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet namque aut ex ſanctitate actus tantum (puta tangere corpus Chriſti) aut ex ſanctitate officij tantum (vt exigere ſuas decimas) aut ex ſanctitate vtriuſque peccatum mortale oriri. Sed ex ſanctitate actus tantum hoc non eſt, etiam ſi conſiſtat in ſanctitate conſecrata, quia licet peccatori tangere corpus Chriſti, leuando ipſum de luto, & baptizare in caſu neceſſitatis ſine ſolemnitate. Nec ex ſanctitate officij tãtum, quia oportet actum ipſum eſſe ſanctum. alioquin Epiſcopus aut Curatus exigendo debita ſubſidia, ſi eſſet in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij ſui actũ exequitur, hoc autem eſt ridiculum. Ergo ex ſanctitate vtriuſque. Et cum non ex ſanctitate large ſumpta (quoniam ſic non liceret

A peccatorem clericum orare: quoniam officij ſancti opus eſt ſanctũ) relinquitur, q ex ſanctitate ſtricte in conſecratione conſiſtente ratio peccati ſumatur. Dixi autem, per ſe loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, eſt peccatum mortale per accidens: vt patet in celebrando miſſam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum verba diui Tho. in 4. diſt. 5. & diſt. 19. art. 1. quæſt. 2. & in Secunda ſecundæ quæſtio. 33. art. 5. & quæſt. 50. art. 2. ad 3. & in Tertia parte, quæſtio. 64. art. 6. & ſpecialiter ad primum, conſona non videntur. Nam in ſententijs dure nimis loqui videtur, & prælatum expreſſe dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprij officij exequendo, ſi eſt in peccato mortali. In ſumma expreſſe dicit peccatorem corrigere abſque nouo peccato, ſi humiliter hoc facit: & ſimiliter iudicem non peccare arguendo & iudicando, & vtrumque ſuper eadem Aug. authoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum iſta facere, eſſet ſecundum ſe peccatum mortale, nulla humilitas ſtans cum peccato mortali, faceret, vt eſſet licitum,

B vt hic docemur. Et in tertia Parte vbi ſupra docuit nos illam diſtinctionem de duplici ſanctitate tam actus, quàm miniſtri. Et per illam oſtendit, quod peccatores miniſtrantes Deo in operibus charitatis non peccant, & tanti eam facit, vt vtatur ipſa iuxta illam regulam, Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, & econuerſo: dum ex negatione ſanctitatis cõſecratæ, infert negationem peccati in miniſtro peccatore & ex affirmatione conſecratæ ſanctitatis, infert affirmationem peccati in miniſtro peccatore. Et quia ſuper hoc tota hæc deciſio fundatur, optima cenſenda eſt, procedit enim ex per ſe cauſa.

¶ Ex quibus credo ego, quòd dicta in ſententijs ad doctrinam in Summa traditam tamquam reſolutiorem ſint reducẽda, & non econuerſo. Vnde cum omnes actus in arguẽdo allati ſint ſancti, quia ſunt actus virtutum & non conſecrati (vt patet diſcurrendo in ſingulis) eos in peccato mortali exercens, per ſe loquendo, non mortaliter peccat, niſi prædicatio excipiatur, quia eſt actus ſacerdotis,

C aut diaconi: quamuis hæc exceptio non neceſſaria videatur: quia prædicatio non eſt actus ordinis, per ſe loquendo: & conſequenter cum non ſit niſi ſecundo modo actus ſanctus: idem videtur de ipſo & alijs iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus eſt paſtoris actus, dicente Chriſto in inſtitutione pontificatus Petro: paſce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis miniſtro, quia in ſynagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prędicabant: alioquin non fuiſſet Chriſto permiſſum prædicare. & Act. 13. non fuiſſet a principibus Synagoga. Cum hoc tamen ſtat, quod forte prędicare ex officio (ſicut Epiſcopus prædicat) cum ſolennitate, ſit mortale: ſicut baptizare ex officio, vt Sanctus Thomas dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. Sen. mouit autorem) dicitur, quod indigne pro nunc ſumitur dupliciter: ſcilicet priuatiue, & contrarie & quòd indigne priuatiue exequens non ſemper peccat, ſed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indigne autem contrarie faciens aliquid, peccat: ſed tunc hoc reſtat probandũ,

D quòd prælatus exequens officium ſuum quo ad actus charitatis & iuſtitiæ ſcilicet corrigere, docere, &c. indigne agat contrarie. Quid enim contra ſanctitatem horum actuum facit perſonæ macula non dico manifeſta aut ſcandaloſa, ſed abſolute ipſa macula peccati? Certe nihil video, niſi quòd priuat illos actus bonitate meritoria, quod non eſt de nouo peccare mortaliter. Nec author ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, ſed peccatum tantum, vt patet intuẽti. Hanc autem rationem ipſe modificauit in tertia Parte quaſi addens, quòd tunc eſt indignus contrarie, quando eſt reſpectu actus ſancti, ideſt conſecratione myſtica ſanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propoſitum idem, ſcribet de correctione fraterna, explanans quòd reddit ipſum correctione indignum, ſic q quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tamẽ tale, quòd per humilitatem peccatoris non poſſit ſuppleri ſeu honeſtari. Vnde actus iuriſdictionis quorumcumque prælatorum & ſuperiorum, & actus per accidens miniſtrorum ordinis & vniuer-

B ſaliter non conſiſtentes in conſecratione aliqua peccatoribus exercitati, non pariunt per ſe nouum peccatum mortale. Miniſtratio autem ſacramentorum, & eorum ſuſceptio puritatem a mortali crimine exigit. Verum ſcito, quòd nec vere contritus nec credens ſe contritum quia diligenter & ſi non ſufficienter diſcuſſit ſeipſum cenſetur in peccato mortali quoad hæc exiſtere, alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret ſe periculo peccandi mortaliter, cum ad miniſtrandum aut ad ſuſcipiendum ſacramenta accedit: cum nemo ſciat, vtrum odio vel amore dignus ſit, & hoc expreſſe ſentit ſanctus Thomas in 4. diſtinctione. 9. &c.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad obiecta.
Romæ die 24. Aug. 1506.

TRA-

TRACTATVS VNDECIMVS
De voto non nubendi & de Nouitiis, in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num uotum non nubendi æquiualeat uoto caſtitatis.*

2 *Num emiſſurus profeſſionis uotum poſſit abſolute renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*

3 *Num per votum, quo quis promittit afferre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.*

QVAESTIO PRIMA.

Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

QVæritur, Vtrum votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

¶ Et videtur quòd non. Primo, Quia minus non æquiualet maiori: Sed votum caſtitatis maius eſt quam non nubendi, ſicut ſeruare caſtitatem plus eſt quam non nubere. ergo.

¶ Præterea, Duorum cõuertibilium quicumque deſtruit vnum, deſtruit & reliquum: ſed committens fornicationem agit contra votum caſtitatis, & non contra votum nubẽdi: ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæſtio duplicem ſenſum habere poteſt. Primo, vtrum hæc duo vota ſimpliciter æquiualeant. Secundo, vtrum æquiualeant quo ad diſpenſabilitatem, aut incommutabilitatem, ita quòd nulla auctoritas poſſit in alterum, quæ non poteſt in reliquum.

¶ Et in primo quidem ſenſu licet prima fronte propter argumẽta adducta videatur, quòd non æquiualeant, attentius tamen cõſiderantibus apparet, quòd diſtinguendum eſt de voto. Poteſt enim dupl'r ſumi, vt placet Theologis in 38. diſtinctione primi. Vno modo proprie, alio modo communiter. Voti ſiquidem proprie ſumpti materia tantummodo eſt bonum ſupererogationis, eo quòd de ratione voti eſt, quòd ſit de meliori bono. Voti vero communiter materia, eſt etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquantum huiuſmodi, ſed inquantum voluntarium, vt patet de voto in Baptiſmo emiſſo. Si ergo loquamur de voto caſtitatis proprie, cum ſub tali voto non cadat niſi caſtitas ſupererogationis, quæ nihil aliud excludit niſi coitum matrimonialẽ (quia ad ſeruandam extra matrimonium caſtitatem quilibet ex præcepto tenetur) conſequens eſt ꝙ tale votum, & votum nõ nubendi æquiualent. Si vero loquamur de voto caſtitatis communiter, cum ſub tali voto claudatur omnis caſtitas, conſequens eſt quòd tale votum, & votum non nubendi nõ æquiualent: ſed longe maius eſt votum caſtitatis.

¶ In ſecundo vero ſenſu quid tenendum ſit, ex modo dictis concludendum eſt. Quidam enim, quia ſedi Apoſtolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reſeruata, ſcilicet religionis & caſtitatis, & reſeruationes non ſunt amplianda, ſed potius reſtringendæ (quaſi odioſæ prælatis, quorum auctoritas reſtringitur) & votum caſtitatis omnem coitum ſecundum communem loquentium vſum excludere intelligitur, credunt hæc vota non eſſe æque incommutabilia, ſed in voto non nubẽdi epiſcopũ, in voto vero caſtitatis ſolum Papã diſpenſare poſſe.

¶ Sed opinio hæc a veritate longe eſt, quod tripliciter probatur, Primo, quia hæc duo vota æquiualent quo ad id quod per ſe & ſimpliciter in voto caſtitatis, abſolute loquendo, inuenitur: ſub voto enim caſtitatis, abſolute loquendo, cadit caſtitas ſupererogationis per ſe & ſimpliciter, vtpote tamquã ad quod inſtitutũ eſt, caſtitas autem ad quam oẽs neceſſario tenentur, non cadit, niſi forte ſecundum quid: conſtat autem quòd in voto non nubendi clauditur tota caſtitas ſupererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiuſdem rationis eſt diſpenſare vtrumque. Secundo, quia votum caſtitatis inquantum eſt reſeruatum Papæ, inquantũ eſt ab eo diſpenſabile. Non eſt autem diſpenſabile, niſi quo ad caſtitatem ſupererogationis, in qua eiuſdem rationis eſt cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum diſpenſabilia, non ſolum æquiualent, ſed ſunt idem, nihil enim aliud diſpenſando in voto caſtitatis concedit Papa, niſi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult ſe adiri ſedes Apoſtolica ab habentibus votum caſtitatis, niſi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non eſſe reſeruatum, vt votum caſtitatis, eſt propriam ignorare vocem. Tertio, quia niſi aliunde ad oppoſitum quandoque rogamur, verba iuris proprie interpretanda ſunt. Alioquin nulla

F poſſet expoſitio certa haberi, ſed omnia ambigua eſſent, dum proprie vel improprie intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ex dictis, & ex ſuo proprio fine, ad quod inuentum eſt, patet) obligationem ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, proprie importat, nulla enim eſt neceſſitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam venereã, dicendo votum caſtitatis, obligationem ad abſtinendum a venereis, quæ licuiſſent, propria ſignificatione inſinuat. Quum ergo reſeruatum apoſtolicæ ſedi dicitur, proprie ſumitur, Sic autem æquiualere, immo idem eſſe quod votum non nubendi, oſtẽſum eſt. Relinquitur ergo, ꝙ vtrumque apoſtolicæ ſedi eadem ratione & reſeruatione reſeruatum eſt. Nec fit hic aliqua reſeruationis ampliatio, nec vocabula extra communem vſum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD VTRAMQVE autem rationem in oppoſitum ſimul dicitur, quòd nihil aliud concludunt, niſi quòd votum caſtitatis large ſumptum, & votum non nubendi, non æquiualent

G ſimpliciter, quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi noſtræ, que diximus, ꝙ votum caſtitatis proprie, & votum non nubendi, ſimpliciter æquiualent, & ꝙ votum caſtitatis, abſolute loquendo ad votũ non nubẽdi, quo ad diſpenſabilitatẽ vel indiſpenſabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decembris 1500. In ſancta Mariæ Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emiſſurus profeſſionis votum, poſſit abſolute renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

H QVæritur, Vtrum emiſſurus profeſſionis votum, poſſit abſolute renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia vnuſquiſque poteſt libere vti iure ſuo, etiam ſi inde alterius damnum ſequatur. Ius autem renunciandi competere conſtat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem, poteſt igitur iure huiuſmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur conſtituere ſe debitorem alteri, niſi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Conſtat autẽ quòd in hoc caſu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec rẽs peruenit ad eum, quantum ſit in potentia proxima ad perueniendum ad ipſum. Et adeundo hæreditatem infectam conſtitueret ſe debitorem his, a quibus res iniuſte extorta ſunt: ergo non tenetur ipſam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditatẽ grauatã debitis nouitius indubie poſſet renunciare, & non ſe conſtituere debitorem: ergo

I hæreditate obnoxia, multis reſtitutionibus idem poterit, neque enim magis ad hæc, quam ad alia tenetur, immo ſecundum quoſdam ſolutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit reſtitutionem male ablatorum.

¶ Præterea. In profeſſione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus ſolicitudinibus ſæculi huius in nouitatem ſe vitæ transferre. Conſtat autem, quòd ſi reſtituendi in ſe onus ſuſcipit, contingeret multa opus eſſe ſolicitudine, rebus præſertim dubiis extantibus, tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia, tum in rerum venditione, vt poſſit ex pretio ſingulis ſatisfieri, tum in creditorum & ſiniſtrorum inueſtigatione, & aliis quàmplurimis, quæ cũ religioſi animi quiete non ſtant.

¶ Oportet ergo, ſi renunciare nõ poteſt eum profeſſum ſolicitari circa ea, quæ mundi huius ſunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem ſibi eſſe ad profeſſionis holocauſtum offerendum. Quorum vtrumque videtur inconueniens, quum beatus Matthæus qui rapere ſolebat aliena, teſte Beda, relictis omnibus

K ſecutus legatur Dominum, Lucæ 5. ſic quòd vt gloſ. dicit, etiam rationes incompoſitas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM eſt, quòd ius naturæ expreſſum a Domino, Matthæi 7. Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter ſeruandum eſt. Conſtat autem, quòd ipſe nouitius ſi eſſet in ſtatu creditorum, a quibus ita iniuſte extorta ſunt, vellet regulate voluntate ſibi ſatisfieri a bene diſpoſitis ad reſtituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent reſtituere: ergo & ipſe debet hoc facere aliis.

RESPONDEO cum diſtinctione, & dico quatuor. Primo, ꝙ ſi propinqui ad quos poſt renunciationem perueniret hæreditas, ſunt tales quòd indubie credantur reſtituturi, quando, quantum, quibus. &c. debetur, poteſt nouitius abſolute renunciare inſinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eã concepit, &c. Secundo, ꝙ ſi propinqui prædicti ſunt tales,

A les, quòd indubie credantur, nũquam aut quaſi nũquam reſtituturi, non poteſt nouitius abſolute renunciare. Tertio, quòd ſi propinqui medio modo ſe habent, ſ. quòd dubitetur, an reſtituẽt vel ne, non poteſt nouitius abſolute renunciare. Quarto, quòd in his duobus vltimis caſibus, & vniuerſaliter in omnibus caſibus, extra primum, tenetur nouitius ſic prouidere, vt abſque dubio credatur reſtitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum eſt, quòd renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicite, ſ. nolitionem hæreditatis, & alterum implicite, ſ. diuerſionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renunciante.n. aliquo, hæc duo ſemper ſe inſeparabiliter comitantur: ſic quòd renuntians, directe hæreditatem nolle ſe fatetur: & ex hoc naturali neceſſitate ſequitur, quòd ad alterum hæreditas declinet. Et ſi in renunciationis quidem actu ſola nolitio conſideratur hæreditatis, difficile & forte impoſſibile eſt, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium a libera & abſoluta renũciatione: quũ nec præcepta reſtitutionis ad hoc ipſum cogunt, cũ ad ipſum adhuc ſe non extendant: quis non comprehenditur ſub aliquo nouem generum perſonarum ad reſtitutionem obligatarum ſecundum doctores in illis verſibus. Iuſſio, conſilium, &c. vt patet diſcurrenti per ſingula. Niſi quis crederet, quòd nolendo hæreditatem, fieret non obſtans detentioni rei alienæ, cum poſſit nõ renuntiando obſtare: ac per hoc obnoxius fieret reſtitutioni. Sed hoc non videtur neceſſarium: quia vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ quæſtio. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc ſolum non obſtare obliget aliquem ad reſtitutionem, quando præſupponit obligationem ad obſtandum in eo, qui non obſtat: in hoc autem nouitio nulla præſupponitur obligatio, ſed quæritur an in eo ſit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans ſed (vt obijciendo tactum eſt) apparet oppoſitum, ex eo quòd cuilibet licitum eſt vti iure ſuo: & nullus omnino expers tam facti, quàm iuris tenetur ſe inuoluere nouis quæſtionibus & obligationibus, vt alteri ſatisfiat. Si vero in renunciationis actu conſideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis primæ facie videatur, quòd quicquid hinc ſequatur, ponderandum non ſit: eo quòd renuncians non eſt author talis diuerſionis, nec intendit eam, ſed ordinario curſu concomitatur intentum renunciantis, ſ. nolitionem hæreditatis: diligenter tamen conſideranti videri ſatis poteſt, declinationem iſtam eſſe, etſi non principaliter: ſecundario tamen intentam a renũciante, quoniam ſcit principali ſuo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & poteſt impedire connexionem talis declinationis, renunciando alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renũciationis actu diuerſione hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habent via patet quatuor ſupradictas concluſiones. Cum enim huiuſmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renunciantis procedat, non est caſualis, ſed vt per ſe ſecundo intentus effectus (vt patet ex ſe & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut reſtitutio alieni æris hæreditati immiſti (quoniam ex iſta declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium facti reſpectu æris alieni: etſi ad auaros diuerſio ſit, perſeuerabit detentio alieni: ſi vero ad bonos viros fiat reſtitutio) conſequens eſt, quòd talis diuerſio debeat ſic a renunciante eius authore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipſe reatum iniuſtitiæ euadere non poteſt. Et confirmatur: quia renuncians, inquantum eſt author talis diuerſionis, quamuis implicite, poſitiue tamen diſponit de hæreditate infecta. Conſtat autem, quòd ordinans & diſponens de hæreditate infecta, immunem ab iniuſtitia non ſe ſeruat, niſi prudentes & fideles diſponat de ære alieno reſtituendo: nec proteſtatione aut renunciatione aliqua excuſari poteſt. Tenetur igitur huiuſmodi nouitius ad ſic prouidendum, vt reſtitutio fiat: alioquin et mutus ſubtractione præcepti, ad quod tenetur in diſpoſitione hæreditatis infectæ, ad reſtituendum ipſe tenebitur. Nec refert in propoſito, an certum aut dubium veriſimile ſit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum diſponens de hæreditate, tenetur, quæ conſtat aliena eſſe ordinare, vt omnino reſtituantur, ſic tenetur de dubijs bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etſi aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipſe ſi hæreditatem in ſe ſuſciperet. Quia igitur huiuſmodi liberæ renunciationi nihil obſtat, niſi reſtitutio alieni quã ante profeſſionem fieri non poſſe ſupponitur ob ſui intricationem: conſequens eſt, quòd renũciatio licita ſit, ſi annexam habet debitam prouiſionem reſtitutionis agendæ: ſiue hoc ſit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum ſuccedentiũ poſt liberam renunciationem, vt prima concluſio dixit: ſiue hoc ſit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiuſmodi circunſtantias in modificata renunciatione, vt quarta concluſio propoſuit. Et quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, ex eiſdem principijs patet illicitum eſſe abſolute renuntiare, quando ex hoc ſcitur, aut dubitatur ad tales reſtitutio æris alieni deuoluenda, quib⁹ negoſa eſt reſtitutio, vt in ſecũda & tertia cõcluſione dictum eſt. Nec eſt in dubiũ vertendũ, an fideliter reſtituẽt cohęredes, qui proportione ſua infecta non curant ſatisfacere: voce etenim Domini dicitur Matt. 7. A fructibus eorũ cognoſcetis eos.

AD argumenta ergo in oppoſitum pro quarto inſerto intendunt licitum eſſe abſque diſtinctione aliqua abſolute renunciare, reſpondendum eſt.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius abſolute & libere renunciandi hæreditati infectæ in omni caſu: ſed tunc tantum quando ex tali renunciatione hęreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quum in renunciatione interueniat diſpoſitio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, niſi talis diſpoſitio debitis circũſtantijs fulta ſit, dãnificarentur ex hoc illi, quibus res debet reſtitui, ac per hoc acceptio quædã alienæ rei ſuboritur in ipſo renunciante, obligans ipſum ad reſtitutionem, acceptionis ſiquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem ſe cõ- B ſtituere, ſed ſic ordinare, vt ſatisfiat, non propter aliquam præcedentem acceptionem, ſed ne in ipſa diſpoſitione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem vero dicitur, quòd adeo grauamen debitorum paruipenditur, quia creditoribus conſueuit etiam a detentoribus alienis ſatisfieri, & propter contractuũ cautiones, & propter ſuorum quinternorum fidem ſeruandam, & alia huiuſmodi. Vnde ſi contingeret ex renunciatione ad tales hæredes deuoluendam eſſe hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non ſoluturos, & propter potẽtiam, vel aliquid aliud non poſſe cogi, vt plerũque contingit circa grauamen legatorum ad pias cauſas, eadem eſſet regula ſeruanda, quæ circa reſtitutionem male ablatorum dicta eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc caſu, ſed abſoluere ſe abſque multa difficultate poteſt ab huiuſmodi ſollicitudinibus, etiam quando habet propinquos auaros, adhibendo neceſſarias cautelas in renunciatione. Quod poteſt multipliciter fieri, vel renunciando alicui quos nouit non C detenturos alienum, vel renũciando quidem auaris propinquis, ſed ſubſtituendo alios hæredes, niſi intra certum terminum ſub certis iudicibus diſcuſſum ſit, quid reſtituendum ſit, & reſtitutũ: vel renunciando quidem auaris propinquis, ſed ordinãdo, quòd hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus poſſit, quouſque tales electi ab ipſo renunciante, non inquiſierint, examinauerint, iudicauerint & reſtituerint quicquid reſtituendum eſt. Et quoniam nemo militat proprijs ſtipendijs, legare debet huiuſmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedẽ, vt accendantur ad fideliter cũcta peragẽda. Et ſic horum aliquo, vel quouis alio modo recte diſpoſita renunciatione Chriſtum nudum, nudus ſequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante reſtitutionem pauperem Chriſtum pauper ſequutus eſt, quum Zachæus Lucæ 19. legatur reſtitutionem pollicitus. Nec Euangeliſtæ de vſu rerum ſimpliciter, ſed de affectu quidem ſimpliciter, de vſu vero pro tunc dixit. Relictis omnibus, ſequutus eſt D eum: nam poſtmodum conuiuium magnum fecit in domo ſua ſumptibus proprijs, Gloſſa quoq; ille eodem eſt intelligenda modo. Mediolani, die vigeſimanona Septembris, 1560.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi eccleſiæ.

QVAERITVR, Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi eccleſiæ.

¶ Et videtur quòd ſic. Primo, quia per promiſſionem acquiritur ius illi, cui fit promiſſio, vnde poteſt agere contra eum, qui E promiſit, ſi non ſeruauit promiſſum: ſed in talibus votis fit promiſſio non ſoli Deo, ſed etiam tali eccleſiæ implicite vel explicite, ergo per tale votum acquiritur ius illi eccleſiæ. Minor patet ex eo, quòd ſic vouens intendit ſe obligare, non ſolum ad offerendum Deo talequid, ſed ad offerendum tali eccleſiæ vel imagini. Si dicatur, quòd illa promiſſio non eſt acceptata, a prælato illius eccleſiæ, & ideo non acquiritur illi ius. Contra hoc eſt, Tum quia eſt acceptata implicite, quoniã quemadmodũ conſtat Deũ acceptare promiſſionem ſibi factam, ita eccleſiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiuſmodi, vt patet in legatis factis eccleſijs. Præterea, Si per tale votum non eſſet acquiſitum ius eccleſiæ, non poſſet eccleſia ipſa agere contra vouentem, ſed eccleſia agit contra non ſeruantes talia vota, vt patet extra de Cẽſibus, capit. ex parte, & ibi Innoc. & ab Abba. ibi. & ex gloſſa 12. quæſt. 1. can. ſcimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Eſt Gulielmi, & Summæ Piſanæ ſequaciumque opinio.

RESPON

RESPONDEO, Quidam tenent vel abſque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quod tali voto acquiritur ius illi eccleſiæ, cui res offerenda vouendo decreta eſt: & propterea talia vota eſſe incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiuſmodi vota. Alii vero oppoſitum ſentiunt, dicentes hæc vota eſſe commutabilia, ſicut & cætera: quando ſcilicet neceſſitas vel vtilitas id expoſcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio vera eſt, & conformis Theologorum antiquorum ſententię. Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur niſi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex ſola eius promiſſione oriatur, ſecundum quod in voto inuenitur promiſſio, iudicanda eſt obligatio & iuris acquiſitio. Cum autem in voto ſint duo, ſcilicet promiſſio, & res promiſſa, & contingat quandoque rem promiſſam vnam aliam promiſſionem eſſe (vt patet in voto profeſſionis) neceſſe eſt duo eſſe genera votorum: quędam vna promiſſione contenta, quædam dupli- G ci promiſſione munita. Et vota quidem illa quæ vnicam tantum continent promiſſionem ſoli Deo cui promiſſio illa neceſſario fit, ius acquirunt, talia autem ſunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promiſſionem, alteram vt materiam voti, alteram vt eſſentiam voti, duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promiſſio fit, & creatori, cui vouetur implenda promiſſio creaturis illis facta. Talia autem ſunt vota, quibus ſanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt San. Thomas in Secunda Secundæ, q. 70. ar. 5. docuit in huiuſmodi ſiquidem votis, promiſſio obedientiæ prælato, tanquam quoddam ſupererogationis bonum eſt res promiſſa Deo & materia voti: promiſſio autem qua Deo, ad id nos ſeruandum obligamur, eſſentia voti eſt, & actus latriæ. Et quoniam promiſſio rationis actus eſt, expectationem pariens in eo, cui fit promiſſio, non poteſt fieri niſi rationem habentibus: & conſequenter nulla promiſſio ſub voto cadere poteſt, niſi quæ Creatori aut rationali creaturę fiat. Ac per hoc ex voto nulli poteſt ius acquiri, niſi Creatori aut H creaturę rationali: ſola enim promiſſio in voto ius parit. Cum ergo in huiuſmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promiſſio, niſi Deo, & Sancto alicui, nulli conſequenter acquiritur ius niſi Deo & Sanctis, Eiuſdem autem autoritatis eſt diſpenſare vel commutare promiſſiones factas Deo & ſuæ curiæ cæleſti: cum non ſit minor autoritas eccleſiæ in concernentibus cæleſtem curiam, quàm in ſpectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cæleſtibus prouenire poſſit; quibus Deus ipſe eſt omnia: vnde omnia huiuſmodi vota commutabilia ſunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promiſſum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promiſſionem prælatis illis eccleſiæ, ex eo quòd res, quam vouens promittit offerre illi eccleſiæ, intelligitur pręlatis eccleſiæ promiſſa. Hoc enim falſum eſſe ex eo conſtat, quòd in huiuſmodi votis locus, in quo implendum eſt votum, non cadit ſub voto, vt perſona, cui fit promiſſio, ſed vt circunſtantia rei promiſſæ, ſicut tempus & quantitas, & alia huiuſmodi. I Nihil enim aliud huiuſmodi votis agitur: niſi quòd promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promiſſionem prælatis eccleſiæ eſſe materiam voti, ſed tantummodo rem talibus circunſtantiis veſtitam. Nec refert an tales circunſtantiæ ſint locus, tempus, quantitas, &c. an ſint perſonæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturum ſe tales pauperes Chriſti vno die, quamuis teneatur hoc facere, poteſt tamen eius commutationem procurare & obtinere; ſicut & aliorum ſupradictorum: quia perſonæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus fit promiſſio aliqua, ſed circunſtantia eleemoſinæ offerendæ Deo, vt dicit ſanctus Thomas in 4. diſtin. 38. q. 1. ar. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiuſmodi votis obliquos nominum caſus ponderare: an ſcilicet vouens dixerit ſecum, Promitto Deo & beatæ Marię offerre cereum in tali eccleſia, an dixerit, Promitto K Deo & tibi beatæ Mariæ talis eccleſiæ offerre cereum, vt credatur per hanc diuerſitatem in ſecundo caſu acquiri ius illi eccleſiæ, quia imago illius eccleſię ſignificatur ibi concurrere, vt perſona, cui fit promiſſio. Hoc enim friuolum eſſe ex duobus patet. Primo, quia imaginem vouens non alloquitur, niſi ſecundum id quòd repræſentat, ſcilicet beatam Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat niſi ei, cui loquitur: ipſi ſoli promittitur, & ſic cætera concurrunt, vt circunſtantiæ rei promiſſę. Secundo: quia omnia quæ implicite in voto inueniuntur infra voti limites, ſecundum voti rationem interpretanda ſunt niſi ex intentione vouentium aliud habeatur, voti autem ratio Deo promiſſionem fieri exigit. Aliã autem promiſſionem vt materiam habere tunc tantum promittitur, quando alicui creaturæ rationali promiſſio ſeruãda, voto vel promiſſioni adiungitur, vt ex dictis patet. Conſtat autem ex intentione vouentium, qui non niſi vouere intendunt, quòd promiſſionem ſupernæ curiæ creditur importare, quòd talis promiſſio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunſtantię rei promiſſæ intelligantur, & ſola ſuperna curia concurrit F vt perſona cui fit promiſſio. Conformis autem Theologis opinio iſta eſt: quia indiſtincte communiter Theologi ſcripſerunt, omne votum eſſe commutabile in votum religionis. Conſtat autem id de quo eſt ius acquiſitum alicui eccleſiæ: non poſſe commutari in votum religionis. Non enim ſatiſfit penſioni debitæ eccleſiæ cathedrali, ſi debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione ſoluendi legati, aut contractus, ingreſſus religionis abſoluit. Nec acceptanda eſt cuiuſdam gloſſa, dicentis hoc intelligi de votis perſonalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim eſt. Admirandum quippe eſt valde, ſi reſtringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicite vel implicite non reſtrinxerit. Immo Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantum excipiens: ſcilicet de notabili ſubſidio. Terræ ſanctæ, in quo Papam conſulendum dicit. Sanctus Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæſt. vlt. expreſſe ſentit quòd obligatus voto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non eſt, ſi perfectiorẽ re- G ligionem ingreditur, quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte inſinuans, per votum non eſſe acquiſitum ius religioni illi imperfectiori: ſi enim acquiſitum ius alteri religioni eſſet, non poſſet abſque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propoſitio dicens, quòd in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui eccleſiæ, ſi ſoluat centum quinquaginta alteri eccleſiæ, vbi ſanctius viuitur, &c. abſolutus eſt a debito. Si igitur ex voto ſimplici non acquiritur religioni ius perſonæ voto promiſſæ, conſequens eſt, quod nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod eccleſiæ ex eo quod aliquid ibi offerendum vouetur, ſiue ad ornatum, ſiue ad ſubſidium, ſiue ad quodcunque aliud commodum eccleſię ſpectet, tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi ſe oblaturum vouit: alioquin ſi abſque diſpenſatione vel commutatione votum integre non ſeruaret, mortaliter peccaret.

H ET PER HAEC patet reſponſio ad Primum. Falſum eſt enim, quod in his votis fiat aliqua promiſſio prælatis eccleſiæ: iam enim patet, quòd cum dupliciter promiſſio poſſit in voto inueniri, ſcilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ ẽ eſſentia voti, conſtat quòd creatori tantum fit: materia autem voti ſi promiſſio eſſe debet, oportet quòd creaturæ rationali fiat. Et ſi indiſpenſabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturę rationali militantis eccleſiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret, quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad ſecundum dicitur, ſecundum Theologiam loquendo, ad quam ſpectat de votis tractare, quòd eccleſiam poſſe agere contra vota huiuſmodi non ſeruantes, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt eccleſia agat pro iure ſuo contra eum qui vouit, & ſic nec iure probatur, nec rationi conſonat, quod agere poſſit, quia nulla ſibi pollicitatione facta, nullum ſibi exigendi ius congruit. Ex Decretali ſiquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obſeruatione ſe debitores eccleſiæ conſtituerunt ex votis emiſſis: concurritque ibi obligatio votiua quaſi per I accidens: ex quacunque ſiquidem cauſa longis temporibus continue perſoluiſſent certam frumenti menſuram, eadẽ quæſtio emerſiſſet. Authoritas autem Innocentii, Abbatis, Archidiaconi & gloſſ. non eſt maior rationibus ſuper quibus fundantur, quas conſtat non concludere acquiſitum eſſe ius eccleſiæ alicui. Innocentius enim opinans monaſterium poſſe agere contra eum, qui voluit ingredi illud: fundat ſe ſuper hoc, quòd votum eſt obligatoriũ. Ex hoc autem non ſequitur, quòd illud poſſit agere, ſed ille cui promiſſio facta eſt, Deus ſcilicet. Abbas vero ſuper verbis illius Decretalis: ſcilicet, Cogendi, Exigendi. Sed ex his nihil habetur ad propoſitum: quia vt patet, textus loquitur quando eccleſiæ erat ius acquiſitum ex ipſa vouentium antiqua obſeruatione. Gloſſa vero illa, quia vniuerſaliter, abſolute & imperialiter loqui- K tur, dicens, quòd ex nulla pollicitatione poteſt quis conueniri, nihil obſtat. Quamuis ſuper nulla ratione fundetur, ſi ad hoc adducatur propoſitum. Archidiaconus vero prædicta ſequitur. Poſſet quoque & forte melius dici, quòd doctores iſti, licet dicant, quod eccleſia poſſit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquiſitum, ſed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus ſuis. Alio modo contingit eccleſiam agere, vt vices Dei gerit, cui eſt facta promiſſio. Et hoc modo Epiſcopus quidem ex officio agere poteſt contra non ſeruantes talia vota: aliæ vero eccleſiaſticæ perſonæ poſſunt indirecte agere, ſuggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium eſt inter poſſe conueniri ab eccleſia, vt illi dicebant, & non poſſe conuenire, vt alii ſentiebant: ideo non eſt mirum, ſi diuerſa ſenſerunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ die 13. Martij. 1500.

TRAC-

TRACTATVS DVODECIMVS de Maleficijs, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO

Num liceat maleficium ſoluere, opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVæritur, Vtrum liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur quòd ſic, Quia neceſſitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium, vt patet in petente mutuum ab vſurario. Sed hic nihil aliud toter uenit, niſi vti iniquitate alterius parati &c. ergo hoc eſt licitum. Et confirmatur, quia non minus malum eſt iurare per idola, quàm ſimplex maleficium, ſed ſecundum Auguſtinum ad Publicolam, licitum eſt vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo, ergo licitum quoque erit neceſſitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Eſt communis ſententia Theologorum.

RESPONDEO, Quamuis præſumptuoſa quędam ac temeraria opinio ſenſerit licitum eſſe non inducere ad maleficium faciendum, ſed neceſſitate extante vti iniquitate parati ad maleficiū faciendum, propter rationem ſupradictam, indubie tamen ab omnibus fidelibus oppoſitum tenendum eſt. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deuterono. 18. Prohibetur ſiquidem in his locis recurſus ad magos, ariolos, diuinos &c. Conſtat autem quòd tales ſunt parati ad huiuſmodi ſacrilegia & homines, vt plurimum neceſſitate aliqua conſueuerunt declinare ad eos. Authoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati ſunt maleficia agere, & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum eſt igitur vti iniquitate ſortilegorum maleficorum, & aliorum huiuſmodi ad ſuum commodum, quacumque id neceſſitate, voluntarie tamen fiat. Tum propter rationem.

AD cuius euidentiam ſciendum eſt, non ſemper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, ſed tunc ſolum quando poteſt hoc fieri abſque participatione in crimine, quando autem hoc contingat, hic ſumendum eſt. Duo ſunt genera operum, quæ male exerceri poſſunt a paratis ad peccandum. Quædam ſunt, quæ deformitatem peccati habent neceſſario annexam, ſic quòd ab his nō poſſunt, etiam ſi vellent, abſque peccato fieri, vt patet de meretricio actu. Quædam vero ſunt, quæ ſecundum ſe bona vel non mala ſunt, quæ tamen ex voluntate operantium ſemper habent annexum peccatum, vt patet de mutuo vſurarij, mutuare enim non exigit peccatum, ſed vſurarius paratus eſt annectere ſemper mutuo vſuræ vitium. Ex hoc autem ſequitur alia differentia, quòd primos actus nullus poteſt petere aut conſentire, vt ab alio fiat, quia ſunt ſecundum ſe mali, & Rom. 1. dicitur Digni ſunt morte, non ſolum qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Secundi vero generis actus licite poteſt quis petere, & eis conſentire, quoniam deformitatem peccati non ex ſe trahunt, ſed voluntatem alterius adiunctam ſuſtinent. Ex hoc autem ſequitur tertia differentia, quòd ſcilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius, quia hoc fieri non poteſt abſque propria. In ſecundis vero licite poteſt quis vti iniquitate parati ad hoc, quia ipſe petit actum bonum, puta mutuum, ſed ille adiungit iniquitatem ſibijpſi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium a maleficis ſolui. Primo per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti, puta diſſoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo &c. Et hoc abſque dubio licitum eſt, nec eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſcientis impedimentum boni proximi ſui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, ſed ſola diſſolutio ſigni, quo durante diabolus ſtatuerat malum conſeruare alterius. Secundo, per inuocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium. Et hoc eſt abſque dubio peccatū mortale, & eſt opus malefici, inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, ſed ex neceſſitate deformitatem peccati ſibi coniungit, ideo non ſolum agentes, ſed petentes & conſentientes, peccato ſe ſubijciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, & rogare vt factum maleficium deſtruat ſimplici diſſolutione, non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio, aut inuocatione dæmonum primum deſtruat. Nec etiam licet abſolute ire ad maleficium, & abſoluta petere, vt ſuccurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt ſic petitur, quando abſolute petitur, ſicut cum quilibet alius artifex expoſcitur. Tum quia particulare opus neceſſe eſt petere, & non vage relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET per hæc patere poteſt reſponſio ad obiecta. Tunc enim tantum licet vti iniquitate alterius ad proprium commodum &c. quando petens petit actum bonum, vel non malum ſic quòd poteſt a rogato fieri abſque peccato, quemadmodum contingit & in acceptione mutui ſub vſuris, & in poſtulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod poteſt gratis concedi, & hic petit fœdus pacis, quod poteſt ab illis principibus fieri, & ſtabiliri abſque peccato, veniendo ad fidem, & iurando per verum Deum, quamuis ſciatur, neutrum id velle facere abſque peccato, quia parati ſunt ex bonis petitis ſumere occaſionem peccandi. Sed a maleficis id quod petitur, fieri non poteſt abſque peccato, quoniam ſubuentio dæmoniaca petitur neceſſario ab his, qui non poſſunt aliter ſubuenire, quam per dæmonum inuocationem. Mediolani die. 16. Martij. 1500.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS de Spaſmo beatæ virginis Mariæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quod de Spaſmo glorioſiſſimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur, ſit canonicum.

SVpplicantibus quibuſdam, Indulgentiamque petentibus in feſtu ſpaſmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur a dominica in paſſione vſque ad dominicam palmarum incluſiue) iuſſum eſt, vt ego conſulerem, ſi id, quod dicitur de ſpaſmo, ſit canonicum, cui præceptio pio cum ac debui confeſtim obtemperans, quid mihi videtur, & qua ratione, ſcribere conatus, quatuor dicturus. Primo, quid intelligatur ratione ſpaſmi beatæ Mariæ. Secundo, ſi illud fuit ſpaſmus proprie dictus. Tertio, ſi fuit ſpaſmus vulgariter. Quarto reſpondebitur directe quæſito.

QVO AD Primum, cum Saluator noſter tempore paſſionis exiuit a domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans ſibi crucem (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euangeliſtæ (vt patet Matthæi. 27. & Marci. 15. & Lucæ. 23.) narrant Simonem quendam Cyrenenſem angariatum, vt portaret crucem Domini, euidenter elicitur quòd Saluator noſter adeo debilitatus erat quòd crucem ſolus toto itinere portare nequijt. Sed præter hæc, quæ ex euangelio habentur, ſcriptum inuenimus, non tamen autentice, quòd Saluator noſter ante angariatum Simonem, ſub cruce cecidit, & quòd beata Virgo mater eius compatiens, etiam cecidit ſpaſmata, & quod ad perpetuam memoriam ædificata eſt eccleſia ibi, vocata ſancta Maria de ſpaſmo. Feſtum igitur ſpaſmi beatæ Mariæ ſignificat feſtum illius triſtitiæ in illo caſu habitæ, & tantæ aſſertæ, quòd fuerit ſpaſmus. Hæc de primo.

QVO Ad ſecundum, Spaſmi nomen dupliciter ſumitur. Vno modo proprie, vt ſumitur a Phiſicis. Alio modo vulgariter, vt communiter idiotæ conſueuerunt dicere aliquem cecidiſſe in ſpaſmo. Prius ergo de ſpaſmo proprie dicto videamus, ſi in beata virgine fuit. Videtur enim quòd in ea fuit vel eſſe potuit, quia poſita cauſa ponitur effectus, ſed excellens dolor quandoque eſt cauſa ſpaſmi ſecundum Aui. in tractatu de Spaſmo. Igitur cum dolor Chriſti beatæ virgini fuerit maximus, vt patet per Damaſ. in li. 3. dicentem, quòd dolores, quos mater domini euitauit in partu, paſſa eſt in paſſione filij, tunc enim impletum eſt illud Simeonis. Luc. 2. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ergo potuit cauſare ſpaſmum proprie dictum. Sed ſi diligentius conſideretur, neque literæ, neque rationi hoc conſonat. Diſſonat quidem rationi Beatam Virginem ægritudinem aliquam paſſam fuiſſe. Tum quia ſimilis debeat credendi filio per omnia, quantum fas eſt, de filio autem teſtatur Chryſoſtomus, quòd non fuit cōueniens ipſum aliquo morbo langueſcere. Tum quia hoc præſtitum videtur Ioanni Euangeliſtæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, quòd poſitus eſt ad patres noſtros tam extraneus a dolore mortis, quàm a corruptione carnis inuenitur alienus, ſpaſmum autem proprie cōſtat eſſe morbum contrahentem neruos, non igitur conuenit ipſum aſſerere in beata Virgine. Diſſonat quoque a litera Euangelij, nam Ioan. 19. dicitur, quòd beata Virgo ſtabat iuxta crucem, & ſi ſpaſmum (id eſt neruorum tam diram contractionem) in itinere paſſa eſt, quomodo tam cito liberata ad crucem venit, nec ſedet, ſed ſtat, præſertim non ſubtracta, ſed potius creſcente cauſa doloris ſpaſmatis? Nec currendum eſt ad miracula, ſed quòd veriſimile ac rationi conſonum dicendum. Nec large putes Euangeliſtam dicere ſtantem, quaſi dixiſſet manentem. Tum quia Euangeliſta replicat, ſubdens, Cum vidiſſet Ieſus matrem & diſcipulum ſtantē, Tum quia conſuetudo literæ euangelicæ eſt quando rem geſtam narrat, proprietatem ſitus deſignare, vt patet Ioan. primo de Ioanne Baptiſta, Stabat Ioannes &c. & Ioan. 4. Ieſus ergo fatigatus ex

itinere

ſitſecre ſedebat ſic ſupra fontem, hora autem erat quaſi ſexta &c. & Luc. 18. Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, vnus Phariſæus & alter Publicanus. Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat &c. & infra. Et publicanus a longe ſtans, & infra. Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et niſi nomina proprie interpretemur, omnia confuſa erunt, vt Philoſophus docet in. 4. Meta. Tenendum igitur indubie mihi videtur, quòd nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens ſpaſmum curare poſſit, non tamen neceſſario cauſat, poteſt enim & non cauſare ſpaſmum, vt patet in Saluatore noſtro: cuius dolor fuit maximus abſque ſpaſmo. Hęc de ſecundo.

QVO Ad tertium, quia nominibus eſt vtendum, vt plures vtuntur ſecundum Philoſophum. 2. Topi. non conuenit etiam de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgo ſpaſmatus aliquis cecidiſſe cũ præ doloris magnitudine ſyncopim ſeu extaſim patiens cadit, occurritur enim tunc ad ſuſtinendum, & aqua in vultum aſpergitur. Et iuxta hunc ſenſum crediderim ego dici beatę Mariæ ſpaſmum. Huiuſmodi autem doloris modum in beata Virgine fuiſſe, ex magnitudine ſuæ triſtitię credi poteſt. Sed reuera neque iſto modo ſpaſmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena. Luc. 1. oportet illos corporales defect⁹ de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impediunt. Conſtat autem quòd dolor extra ſe perſonam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc, & tunc erat tempus maxime actualiter ſecundum rationem conſiderandi paſſionem Chriſti. Igitur huiuſmodi dolor, gratiæ perfectionem ſecundum actualem conſiderationem rationis turbaſſet, quod eſt valde inconueniens, non fuit igitur huiuſmodi caſus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quòd beata Virgo compateretur ei ſecundum rationem, quàm ſecundum partem ſenſitiuam, quia illa pars eſt nobilior, & proprie meritoria, & per ſe grata. Oportuit ergo, vt dolor beatę Virginis ita eſſet ſummus, quòd tamen tota pars ſenſitiua regularetur, & ſubderetur rationi eius vigilanti, ſtante autem rationis exercitio, ac domino actuali ſuper partem inferiorem non accidit dolor extra ſe faciens perſonam & caſum. Quare ſpaſmus vulgariter dictus longe a beata Virgine videtur fuiſſe. Hæc de tertio.

QVO Ad quartum ex ſupradictis motus, dico ad quęſitum id, quod de ſpaſmo dicitur, non eſſe canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem, quia non eſt autentica. Tum quo ad veritatem ſignificatam per nomen, quia Spaſmi nomen, nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter ſumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tempus, quia veſtigijs Sanctorum Patrum inhęrendo, Dominica in Paſſione, & Dominica in Ramis palmarum etiam ſi feſtum Annunciationis beatæ Virginis euenit, non celebratur, ſed transfertur, ſunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen iſti non quandoque, ſed perpetuo, præfatis diebus volunt noua feſta celebrare, & conſequenter antiqua delere. Octauæ quoque ſi iuges illo tempore permittuntur, Miſſę Quadrageſimales aliaque vetuſta officia ceſſare poſſunt. Accedit ad hæc, quòd cum in cęna Domini ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti inſtituta noſcantur, eccleſia tamen tranſtulit feſtum corporis Chriſti in aliud tempus, quoniam circa corporis Chriſti venerationem illo tempore occupata, diſtrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde ſi feſtum doloris beatę Virginis celebrandum eſt (in aliud) iudicio meo, tempus & nomen mutandum eſt. Hæc ſunt Reuerendiſſime Domine, quæ mihi viſa ſunt in re hac dicenda. Apoſtolicæ tamen ſedis cenſuræ omnia ſubmitto. Romæ die. 17. Iulij. 1506.

Secundi Tomi Opuſculorum Thomæ de vio Caietani, Cardinalis ſancti Xiſti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. D. THOMAE DE VIO CAIETANI

S. R. E. CARDINALIS SANCTI XISTI,

CVIVS SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 *De cultus diuini & orationis efficacia.*
2 *De vnione verbi cum natura humana.*
3 *De cauſa & origine mali, & cur homines plura & maiora mala inuaſerint magis quàm cætera animalia.*
4 *De immortalitate animorum.*
5 *De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu.*
6 *De eccleſia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS. in ſex Orationes diuiſus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro ſexto Pontifi. Max. Dominic. prima Aduentus, Anno ſalutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita veſtra. Luc. 21. cap. Ingenij mei vires metitus, S. ac B. Pater, mihi ipſi ſatis eſſe ad dicendum coram maieſtate tua pollicitus non ſum. Noui ſiquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte & conſuetudine, quanta diſciplinarum omnium vbertate opus ſit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc ſponte conſcenderem, ſed malo parendo tanto me diſcrimini credere, quam minus auſcultando in tuto ſilentij portu me commorari, præſertim quod non audientium, ſed proprium annexum officio munus explendum eſt. Verum, quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc ſuperest refugij, vt oculos noſtros ad Patrem luminum dirigamus, D eius opem quo vberius impetremus, reginam cœli vt à, præcor, adeamus. Aue Maria &c.

EXCITATVRVS Torpētium corda fidelium Dominus ac redemptor noſter, prodigia illa treméda commemorauit, quibus vniuerſus conquatietur orbis, & vbi cunctorum animos ingenti pauore ſoluendos reſpexit, tremefactis diſcipulis, orationis prẽtiosũ patefecit auxilium. Reſpicite, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maxime ſpectat oratio, & leuate capita veſtra, intellectum & affectum ad ſuperiora erigite, his namque partibus ſuis, duabus veluti librata alis, tribunal Altiſſimi mens petit humana, cuius nimirum aſcenſum proprie orationem appellamus. Ea de re a Dominicæ exhortationis inſtituto nequaquam diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum cenſui, quod & tanto conſeſſu indignum non ſit, & mentis vtramque partem vel mediocriter B obleſtet.

¶ Apud maiores noſtros, eoſdem ſtudioſiſſimos viros non negligẽda illa ambiguitas excitata iampridem fuit, quis votorum mortalium precumue ad Deum proprius fructus ſit, quorſum orationes, obſecrationes, cæremoniæ, ſacrificia, omniſque Dei optimi maximi cultus. Epicurei ſiquidem, Stoici, Peripateticorumque nõnulli (diuerſo quamuis calle) contra Deum hominumque commercia progreſſi ſunt, in eam tamen ſententiam conuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operam dant, ſpem omnem deludant, fruſtrari namque expectationem lachrymarum, oblationum, venerationum, & id genus humanorum officiorum omnium aſſeuerant, Aegyptij vero, ſupplicationibus, proceſſionibus, reliquoue diuinarum rerum cultui eam tribuere poteſtatem, quo ipſum mundi rectorem mouere, atque in alterutram partem flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autem religio Spirituſſancti virtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata orationum affectus tam pulchre moderata eſt, vt neque diuinæ prouidentiæ quippiam adẽptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca, pro huius tantæ difficultatis veritate diſputanda, prouinciam ſuſcipiens, primum, quòd oratio in numero cauſarum, deB inde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earũ ſede locanda ſit, diſſerere conſtitui.

¶ Omnipotens Deus etſi ſolus quæcumque facta infectaue ſimul non implicant, efficere poteſt, quemadmodum tamen diffundendæ bonitatis ſuæ gratia, res omnes, quæcumque ſunt, exiſtentia donauit, ita res fere cunctas omni relegata inuidia, ad ſupremam deitatis participationem aſciuit, dum agendi eis virtutes liberali largitione conceſſit, & tanto fœdere ſecundas ſibi cauſas deuinxit, vt nec illius immenſitas quarumlibetcumque efficaciam abſorbendo cõſumeret, aut præueniendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quæque aditum obſtrueret. Illapſus enim quidam diuini numinis adeo intimus ſit, vt cœlum ac terras campoſque liquentes, Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra, Spiritus intus alat, totamque infuſa per artus, Mens agitet molem, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoque ea lege totam agentium ſeriem in tres ordines (corruptibilium, cœleſtium, & immaterialium, vt & inferior ſuperiori obtemperet, atque extra, quin C potius ſupra omnes, ipſe totius orbis princeps moderator præſideat, neque enim fas eſt alijs primam connumerare cauſam, quaſi partis cuiuſdam naturaq; locum teneat, quando totius bonitatis fons, origo, cuſtodia, conſummatioque ſola ipſa exiſtit. Quamobrem præclare Ariſt. glorioſum Deum ſummum bonum vniuerſi, nõ in ipſo clauſum, ſed extra ipſum tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſque naturalis ordinis legibus eſt abſoluta, verum diuinas etiam quaſdam participationes fatemur excipias. Credimus modum quendam rerum eſſe, quas etſi impartiri pleriſque intellectu prœditis non ambigimus, connaturali tamen alicui nulla authoritate fieri poſſe prædicamus, docemus, demonſtramus: ſunt autem gratia, charitas, lumen gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco ſuper omnem eleuantur naturam & creatam, & quæ creari poſſet, quia diuinum aſſequuntur ordinem, veluti deitatis (ſi fas eſt dicere) proprietates. Eodem quippe naturæ vinculo quo vltimæ D præparationes conſequenteſque vires proprijs connexæ ſunt formis, & parem eſſe oportet naturæ cuiuſque & comitum communicationem, eodem inquam vinculo, quæ memorauimus, excellentiſſimæ illi naturæ coniunguntur diuinæ, nec minus vis omnis ſe ipſam excedens illius fieri conſors poteſt eſſentiæ, quam rerum harum ſibi participatio inſignis, nec deitatis capax ens quiſquam magis poteſt, quam earumdem perfuſione redditur. Has itaque creaturarum eminentiſſimas qualitates, naturalium cauſarum ordines tranſcendere ea fatendum eſt ratione, vt inter cauſas ſecundas annumeratæ, primatum obtineant. Vniuerſo itaque agentium principiorum ambitu, quo diſſeruimus modo diſpoſito, quem promiſimus orationum cauſandi vim, diuerſos cauſarum gradus inueſtigando, perſcrutemur. Familiaribus quidem nobis rerum principijs producendum ſi quid eſt, calore reſolui, frigore comprimi, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate extendi, denſitate conſtringi, atque actionibus reliquis ſubijci, fluxa atque oppreſſa pugnantium inter ſe virtus exigit. Mens autem, cuius orare proprium eſt, quantum B hæc aſpernetur, his præſtet horum infra ſe ſubiecerit poteſtatem, nec illos quidem latet, quibus philoſophia, ſenſuum quoque opera ab his libera eſſe monſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis vel hoc aduertere datum eſt, quod immutati contemplemur. Paulo ſuperius artium genus, organorum ſeries ſecreto velut nexu, hiſque ademptis otioſi redduntur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partem, exterioribus ſeſe negantes, publicas priuataſque actiones ſollicitudineſque recuſant. Bonorum deinde officiorum virtutis, morum, totiuſue animi ornatus, quæ indita a natura ſemina ſunt inter ſingulos quoſque continentur, neque fieri poteſt, vt altero voluptates a ſe abdicante, parſimoniam ſectante, iram moderante timorem depellente, his vnicuique reddente diſciplinæ cuiuſuis operam dante, mentemque quomodolibet excolente, continens, temperatus, manſuetus, fortis, iuſtus doctuſue efficiatur alius. Diuinarum vero obſecrationum vis, in anguſto orantis angulo non arctatur, ſed ad extrema quæque diffunditur, omnia perluſtrat, cunctorum fines attingit, penetrat, pertranſit. Syderea quoque poteſtas quintæ integratur eſſentiæ a terminis aſtrorum, curſu, luce, occultoue influxu perficitur. Supplicationes vero ſacras cœleſtis naturæ, motus, luminis influxuſque expertes vtroque patet eſſe modo: agere enim noſtra illhæc cœleſtium more, nemo, niſi deſipiat, credat.

Agi autem ſuperiorum corporum afflatu opinantes intellectiuam animæ portionem (vt princeps Phyſicorum a ſenſitiua ſeparare neſcierunt. Intelligentiæ denique (quas angelos appellamus) aut abſque orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certe ſolis localibus (vt Theologis placuit) præſunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum, ſubdi omnia, obſequi, ſubterfugereque nihil earum imperium, veritas teſtatur. Quicquid orantes petitis, credite, inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter ſi naturales, factiuæ, actiuæ, cœleſtes, ſpiritualeſque cauſæ noſtrarum inter ſe non claudunt orationum potentiam, ſoluſque ſupernaturalium diuinarumque ordo ſuperſit, in hoc rerum faſtigio humanarum precum ſi cauſæ ſunt, reponendam eſſe dignitatem mentemque quis non videt? Verum cum altiſſima ſit iſta hæc rerũ ſeries, Creatorique ſoli cognata, fieri quo pacto poteſt, vt obſeruantiæ huiuſmodi (humana quidem facta) noſtro ſubditæ arbitrio, in tam excelſo rerum cacumine locandæ credantur? Incredibile autẽ diſſonumque ne cuipiam hoc eſſe videatur, humana vota bifariam perſpicienda ſunt, vt hominis nuda opera, atque iterum vt cœleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi conſpecta fuerint, congenitam boni cupidinem ad bene beateque viuendi facultatem præ ſe ferũt, & veluti ſemina terræ commendata, ſole, imbre, rore, cultuque reliquo pullulant, creſcunt, floreſcunt atque fructificant, non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligẽtiaque excultus quicquid virtutis exculpi poteſt, profert, fouebit, alet atque perficiet.

¶ Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opem quærere vbi poſſis ipſe perficere, nulla adhuc ſupplicandi neceſſitas, nulla tot precum vtilitas apparet. Quo fit, vt poſthabendi penitus non ſint magno excellentique ingenio præditi Philoſophi, ſi ad vulgares compeſcendas inſolentias, ad effrænem moderandam audaciam, ad bonos inſerendos mores, cultum illum hunc adhibendum tradiderunt. Inſitas ſcrutati vires, ſingularem de hominis ſalute clementiſſimi Dei ſolicitudinem, ex qua noſtrarum petitionum oritur efficacia, promiſſamque æternæ vitæ beatitudinem, quæ eiſdem fructum præbet, ignorarunt, abſcondit enim hæc Deus pater arcana a ſapientibus & prudentibus huius ſæculi, quæ ſuis erat paruulis quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mẽs gratia, fide, ſpe, charitate, cæteriſque perfuſa cœleſtibus habitibus, primæ ſummæque bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiſcit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quod præparauit Deus diligentibus ſe, & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & angelorum conatus, verum etiam nullus fore comprobatur, hinc potentiſſimi Dei inuocanda eſt manus, hinc implorãdum auxiliũ, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem veris tamen modis, & immoto conſilio diuina exoratur clemẽtia & orationum noſtrarum non perit efficacia. Quemadmodum enim generi animãtium inanimatarumque rerum omnium eſt a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni, id tamen aſſequi nequaquam poteſt, niſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo, qui operatur omnia in omnibus, eouſque ducatur, ita ſane concitata in nobis per Spiritum ſanctum ſummi boni deſideria expletum iri humili intercedente poſtulatione congruit. Expoſcit namque diuinitatis perfecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, ſed opem ſortiri, qua ſeſe ad id diuerſo ferant gradu, ſi enim effuſa diuinæ bonitatis quãtulacumque ſimilitudo rea omnis conſtituens, atque decorans ſecum affert, niſi contingens quidpiam præpediat innati cuiuſque appetitus finem, voluptatemque naturæ, quãto magis impreſſa ſanctiſſimæ Trinitatis imago ineffabilis gratiæ ſplendorem coruſcans conferet, vt quem a facie Domini concepimus, & parturiuimus Spiritum ſalutis, proprijs nexibus quandoque pariamus? Commonentis præterea officium eſt, ſi quos ad optandum, aggrediendum, agendumque impulerit, eorundem electione, aggreſſu, actione vti, cœptaque, quo ad eius fieri poteſt, perficere, propterea quidem qua ratione mouentur ſingula, eadem & quieſcunt. Naturæ etenim lata, naturæ aſſequuntur, natura manent, vt autem expulſa vi trahũtur vſque conſiſtunt. Fecit autem ſapientiſſimus Deus nos ad ſe, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in ſe. Scimus namque, quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit, & intra noſmetipſos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Suum igitur eſſe pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eum ſuſpiramus, quos petendo accendimus, non excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ ſublimitas ſcribitur, prædicatur, extollitur, vt diuinæ naturæ conſortes, vt filij Dei nominemur & ſimus, ſi Dei cooperatores non ſumus? Si ad capeſſendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera noſtra efficiunt nihil, miſerabiliores profecto non modo nationibus, ſed viliſſimis etiam quibuſque rebus filij Dei ſunt, ſi reliquorum formæ, actiones & fines pariente congaudent, eis vero acceptæ naturæ ad quietem obtinendam omnis actio ſubtracta ſit. Quorſum diuinæ amicitiæ munus humano collatum eſt generi, ſi amicorum iura ſeruare nõ poſſunt? ſi cuiuſque hominis apud Deũ

F nulla eſt authoritas? ſi quod optat quis optimum potentiſſimi Dei amicus efficere nequit? ſi æqua eſt petentis atque non petentis conditio, & par vtriuſque facultas? Præſtarem nempe obſecrantem nõ id inferre, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus, ſed vt opera noſtra fiat, quod alias factum non fuiſſet, ſed vt accommode cauſæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe cauſarum leges qui norunt, non ideò negant vanas eſſe, quòd ſummi opificis potentiam augeant aut voluntatem mutẽt, ſed quia ſtatutus ordo ſeruatur, quia effectus cognatas etiam habent cauſas, quia a ſummo bono deſcendunt conſono gradu rerum perfectiones. Ita namque ſapientia attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Proinde qui ſeruorum Dei paupertatem, cœlibatum, ſeruitutem, ieiunia, vigilias, ſolicitudinem, orationes, cæteroſque ſupernæ vitę gratia ſuſceptos labores deſpiciunt, & cantare nihil cõtendunt, defendant vana eſſe ſingula hominum ſtudia, accuſent auidos agricolas, arguãt ſolicitos negotiatores, milites, omnium ar- G tium opifices, & varijs literarum diſciplinis operam dantes, damnent ipſam denique naturam, quæ ſicut ad vitæ ſtatus gloriæque commoda poſſidenda, laborandum eſſe ſuggerit, ſic ad fœlicitatem habendam orandum eſſe docuit fideliſſimo naturæ teſtimonio, omnium nationum, omnium prorſus ſæculorum ritu comprobante, neque enim vel noua vel ſingularis obſecrationum eſt religio, ſed ętates, tempora, æuitateſque ſi recenſeas, vetuſtiſſimam hanc obſeruationem totoque orbe terrarum diffuſam, tametſi diuerſo cultu, ſemper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perſeuerat a natura inditum, aut immobiliori aliqua cauſa inſtitutum eſſe, omnium philoſophantium ſchola confirmat. Non vana itaque, nec parua poteſtate donati ſumus, quando interpellandæ nobis diuinæ maieſtatis facultas conceſſa eſt, quando noſtræ orationes, noſtri explendi efficiuntur cauſæ deſiderij, hęc de primo quidem diuiſionis membro diximus.

DEINCEPS, Vt erat propoſitum, ad quod genus cauſarum H referenda ſit oratio, paucioribus abſoluamus. Quamuis P.B. arguta dicta, quæ diſſeruimus, ſcioli plerique putent, retundere tamen quàm aſſentire malunt. Cauſarum, inquiunt, genus quadrifariam diuiſum cum ſit, veſtra iſthæc religio, ſi earum continetur ambitu, quam denique ſubit cauſandi rationem, finis, forma & materia eorum, quæ in ſacrificijs obtenta creduntur, ab humana longe ſunt opere, efficiens vero cum oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vota nil oratione tribuant imperfectis, procul eſt ab agentium finibus arcendum eſt. Deficiunt præterea numquam aut certe raro, rerum per ſe actiua, oratur autem plerumque expectatione vana, fortuita igitur, aut nulla huiuſmodi cultus vis eſt. Animaduertiſſent profecto hi argumentationum ſuarum, quàm friuola ſit ratio, ſi mentis oculos ad geminam coniecciſſent ſectionem. Alteram agentis in diſponens, adiuuans, conſulens, & perficiens, alteram modi agendi in imperium, ſuffragium, atque miniſterium. Relucet in his agentis nomine etiam ſuffraganeum admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, ſed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re, vt enim præcipiens effectiuum eſſe conſtat (quia obtempe- I rantem executorem ad agendum promouet) ſic & petens qui actorem ad faciendum flectit, quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus eſt modus. Nec indignũ rationali cenſeas creaturæ, quòd reliquis quietum eſſe ex proprijs viribus ſit a natura collatum, ipſi autem tam humili actione alienam opem implorare neceſſe ſit. Meminiſſe enim oportet, quam in ardua difficultate de cœleſtibus motibus diſſerens author Peripateticorum protulit ſententiam, Meliorem inquit fore ęgrotantis fortunam cum pluribus auxilijs perfectam aſſequi ſperantis valetudinem, quàm paucioribus exiguam. Librendas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia eſt maior, ſed quia bonum potiundum eſt maius. Non minor itaque rationalis eſt creatura, quòd externo deſtituta auxilio optimum in tota natura conſequi non valet, ſed eo altiorem conſcendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu ſuperior illi fœlicitas propoſita atque parata eſt. Non officit etiam q K noſtris optatis plerumque oratio non reſpõdet, cauſarum enim nõ quouiſmodo, ſed rite diſpoſitarum lex eſt numquam aut raro deficere. Vegetabilium quippe ſemina non aliter, quam vndis mandata ſulcis ſuo tempore opportunaque diligentia exculta obtinent, vt ſępe fructus afferant. Sol cum homine hominem, cum leone leonẽ, cum ſingulis animantibus ſingulorum genera ſemper fere generat, modo quædam non deſint præparationes. Quocirca ſi dominum precantes, nullis affectio cauſarum more, efficaces ſaltem frequenter redderet, merito cauſalis eos ordo a ſe abdicaret, ſed cum conſtantis ſit vigor, vt totus adſit orationis effectus, non ſine quo incaſſum ligant, ſed cum quo fructum referant expectatum, iure inter effectiuas cauſas locum ſibi vendicant. Accepimus vero petentes pie perſeuerantes, pro ſe neceſſaria ad ſalutem obtinere non ſæpe, ſed ſemper efficere quod cupiunt. Piequidem petendum eſt. alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nõ accipimus, eo quòd male petamus, qui enim declinat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis, & cum is qui diſplicet ad impetrandum

A trandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidem poſtulantibus regem in furore ſuo, & reſpexit in orationē humilium, qui voluntatem timentium ſe facit, & deprecationem eorum exaudiuit. Perſeueranter autem, quoniam pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, rogari inſtantiſſime vult, ne oblata aut illico impetrata vileſcant, & nos ipſos ad percipienda promiſſa deuotionis igne accenſos præparemus. Clauſis oſtijs intempeſta nocte ſe pueriſque ſuis ſomnum capientibus, euangelicus amicus poſt negatum mutuum, poſt increpatam moleſtiam improbitate pulſantis victus, quotquot opportunitate fuerant panes elargitus eſt. Pro ſe vero quandoquidem obſtare eius, cui petimus aut oramus ſcelera, ne etiam Sanctorum preces admittantur, Hieremiæ cōteſtatus eſt Dominus, Tu inquit, noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem, & orationem & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te. Et rurſus, Si ſteterint Moyſes, Iob & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Neceſſaria damnū B ad ſalutem æternam petenda ſunt, quid enim reliquorum oremus, ſicut oportet neſcimus, nouit autem cæleſtis Medicus, quid ægris ſalubre ſit, & idcirco ſæpe non tribuit quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Si enim nos cum ſimus mali nouimus bona data dare filijs noſtris, nec credentibus ſe petere panem, ouem, aut piſcem, lapidem, ſcorpionem, aut ſerpentem porrigimus, quanto magis pater noſter cæleſtis quæ obfutura videt, clemētius negat, quàm indulgeat, Iacobus & Ioannes indiuidui Chriſti comites, dexterā læuamque regni ſedem petitum mittunt, & audiunt, Neſcitis quid petatis. Paulus vas electionis ſtimulum carnis ſuæ angelum Sathanæ ægre ferens, ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non eſt, quia ſi illo caruiſſet, ſaluus eſſe non potuiſſet. Efficit ergo ſemper optatum, modo ſuis partibus conſtet oratio, reliquum eſt, vt in ſuprema ſicut præmiſimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentiſſimus Deus, vt ex infimo genere vota huiuſmodi in altiſſimo poſt ſe cauſarum ſolio, omni ei creatura ſubacta ſtatueret, declararet, factiſque comprobaret. Oratione namque terra aperta C eſt, & deglutiuit Dathan, & operta congregatione Abiron rurſus clauſa eſt. Iordanis vnda perpetem ſuum meatum retorſit, aer menſibus ſex & annis tribus ſerenitatem ſeruauit, ignis a caſtrorum cōbuſtione ceſſauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muſcæ, ranæ, locuſtæ fugatæ ſunt, Rebecca a ſterilitate ſoluta, Maria a lepra mundata, excæcati & rurſus illuminati Syri Ezechiæ terquini adiuncti ſunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione Moyſes Amalecitarum profligationem, Sanſon extremum robur. Salomon ſapientiam, Daniel viſorum reuelationem, Heſter Aſſueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Suſanna intentatæ mortis vltorem obtinuit, Oratione ſol commoratus in cœlo longiorem triumphāti populo diem præſtitit, ſolis receſſus in decimum pertranſitæ viæ gradum, Eſaiæ vaticinio teſtis affuit. Oratione immaniſſimus draco, cui permiſſum eſt animas ſeducere, in anguſtum deſerti carcerē detentus eſt, dæmonum genus apoſtolicæ authoritati reſiſtens eijcitur, Angelus Domini centum octoginta quinque virorum milia interemit, Michael Iudæis præſidium tulit. Gabriel Danielem ſolatur, Raphael Tobiæ lachrymis affuit, ſed quid per creaturas D vagor? Creator nempe ipſe humillimi famuli ſui oratione detentū ſe fatetur, Dimitte, inquit, me, vt iraſcatur furor meus. O humilis lachryma, quāta eſt potentia tua, aimcis inuincibilē, & ſuperas Omnipotentem. Tua ſunt hæc Deus optime opera, qui ſeruos tuos tā ineffabiliter magnificas, quippe cum eorum interpellationibus deſiderijſque vniuerſam ſubieceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decoraſti, vt quicquid a natura, virtute, fortuna, ſpiritu, atque a temetipſo expectandum eſt, hoc totum illorum votis commiſeris. Vere miſereris omnium Domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti, quandoquidem cæci illius in Chriſtum tuum adhuc caligantis ſententiam (qua dixit, Nos ſcimus quòd peccatores Deus non exaudit) dum Nabuchodonoſor, Achab, Publicani, Petrique preces admittis, confutaſti & ad flagitioſus quoſque exorandi munus oſtendiſti. Habet itaque eccleſia tua B. P. ſacrum cultum non vanum, aut fortuitum, ſed inter cauſas effectiuas ſupremi ordi E nis omnia ſua dictione concludentem. Nec in vacuum obſecro tantam Dei gratiam, largitatemque recipiamus, regnum tuum Domini Ieſu eſt oratione comparatum, dicente ad illum Patre, Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ, idem eſt eiuſdem oratione confirmatum, dicente ipſo ad Petrum, Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua, propter, quod Romana eccleſia immaculata fide perſeuerat. Collapſum ergo idem præceps ad prope ruinam cum videamus, experiamur, ſanciamuſque, ſurſum reſpiciamus, & leuemus capita noſtra. Oremus mente, oremus & ſpiritu, ne vox illa repetatur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me, cui debetur omnis honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. Dominica prima Aduentus, anno Salutis. 1502. habita.

VIdebūt filium hominis cum poteſtate magna & maieſtate Lucæ. 21. cap. Admirabile ſacramentum, quo filius Dei ſe noſtræ cum humanitate coniunxit, Dionyſius Areopagita B. P. profundius ſenſit, quàm a nobis explicari poſſit, Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, ſed myſterij altitudinem commendauit. Quamobrem ſtudioſas mentes, quæ ad difficilima quæque perſcrutanda ſeſe rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non B minus ſalutarem, quam difficilem. Tali concitatus deſiderio ſtatui apud me ipſa vnione verbi cum natura hominis aliquid iam ſubtiliter tamque modeſte diſſerere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & profeſſioni meæ videretur aptiſſimum. Attamen primum Mariæ numen, vt præſens nobis aſsit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria &c.

CVm ad ædificationem perpetui templi ſolius atque omnipotentis Dei in quo vos B. P. & Reuerēdiſsimi Domini tamquā columnæ poſiti ſtatis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factum eſt, admiratione pariter & ſtupore commoti ſunt plurimi, ſubtiliuſque inueſtigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo eſſe poſsit ad philoſophiam ſeſe contulere. Cumque in illa proſpexiſſent, quòd omnis vnio aut ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundū accidens ſit, vtramque perſcrutati, diuerſa vtrinque obſtacula offenderunt. Etenim ſi ſubſtantialis eſt ipſa Dei hominiſque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma & perinde, vt Apollinaris ſomniauit, tertia quædam natura ex vtriuſque commixtione C conflata eſt. Si vero accidentalis affirmatur, ſiue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, ſiue vt indumēto connexum (quemadmodum duas hypoſtases in eandem perſonam componentes concedere oportet) Neſtorianam impietatem a finibus eccleſiæ iam pridem a Patribus expulſam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodoſa nimis quæſtio Chriſtianæ religionis profeſſoribus obiecta videatur. An forte ſatis erit nobis pertranſire craſſa (vt aiunt) Minerua, & raditer arbitrari talem fuiſſe illam vnionem, qualem Deus voluit aut qualem eccleſia credit. Sed ſi hæc fides ſufficit, vana eſt admonitio principis Apoſtolorum, qua nos paratos eſſe iubet de ea, quæ apud nos eſt inconuulſa fide omni poſcenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum ſit, quantum a ſanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus eſt qui omnem hominem ad ſe humiliter properātem adiuuat & illuminat, paucis mihi proſequendum reſtat. Et quoniam omnis D de aliqua re inſtitutio a diffinitione debet proficiſci, vt intelligatur quid ſit id de quo diſputatur, in primis prælibandum reor, quid ſit vniri in natura, quidue in perſona. Vniri in natura dicuntur, quæcumque e diuerſo venientia, ad vnius naturæ integritatem perficiē dam concurrunt, ſiue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrant, ſiue continuatione qualibet a natura inſtituta, qualem animalis membra præ ſe ferunt, ſiue quauis alia enaſcentiū conuerſatione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philoſophia, nedū a ſacris literis, didicerimus diuinitatē & in ſeipſa omnis compoſitionis expertem, & in cuiuſuis alterius concretionem venire non poſſe (vtpote, cuiuſlibet imperf. & omni ratione illi repugnante (aſſumptio hominis a Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri vero in perſona illa dicuntur, quorum vna eademque exiſtit a Græcis hypoſtaſis appellata: a nobis autem ſubſtantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua, quoniam conſuetudo Latinorum, & quæ communis eſt ſubſtantiam vſurpat. At vnio hæc ſecundum perſonam non vno tantum modo intelligi poteſt, nam quodlibet accidens ab eo, in quo eſt, conſtat ſecundum perſonam indiſtinctū E eſſe, partes vel integritatis, vel eſſentiæ cuiuſcumque hominis, quā tum ad perſonam attinet, eædem ſunt cum eo, cuius partes eſſe dicuntur. Verum cum diuino verbo fas non ſit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad ſubſtantiā ſpectat accidentis eſſentiam ſubire intelligi nullo modo poteſt, vt humana natura deuincta Deo perſonaliter ſit, quemadmodum accidens ſubiecto ſuo inhæreſcit. Quòd ſi ad alterum modum recurras, quo partes atque membra perſonæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charibdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionem ſubintrare fatendum eſſet, quorum vtrumque rideent Philoſophi, alterum orthodoxa deteſtaretur eccleſia. Quid ergo, ſuccumbendumne nobis erit? minime gentium. Perſpicacius quidem intuentibus videri poteſt quòd membra cuiuſque hominis & partes ſunt, & organa, partes quidem, quoniam totum integrant, organa vero, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem duarum non quæcumque, ſed connexa. Habent ſiquidem artifices & alia inſtrumenta a ſeipſis abiuncta, quæ a

pitoribus

prioribus tantum diſtant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum enſem aut calamum commodare, propterea quod noſtra iſthæc membra nobiſcum ſubſiſtunt, illa vero remota a nobis ſunt, & exiſtunt per ſeipſa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter ſe connectuntur vinculo, vt neutra poſſint ab alterutris ſeparari, quandoquidem & ſi nullum intelligatur genus partium, poſſunt nihilominus huiuſmodi inſtrumenta remanere. Nam & ſenſoriæ quæque partes nõ eo quod partes compares habẽt organa ſunt, ſed quoniam ad ſuas aptæ ſunt functiones, vnde ſi ſenex oculum ſolum iuuenis aſſumeret, videret vtique ſicut iuuenis, & ſi quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur quo perſonalis aliqua coniunctio definiri poteſt, nulla ſe vel partium, vel accidentium natura commiſcente, quando organum implicitum aſſeueranimus cuipiam tributum eſſe perſonæ, atque hoc nimirum pacto noſtram naturam Dei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earum, quæ apud nos ſunt, vniuerſitate rerum, nihil tam ſimile verbo Dei, quàm intellectiua anima reperitur, ab ipſa exemplo qualicumq; ſumpto, ea quæ diximus, fortaſſe ſubobſcura pendantur. Cernere libet noſtram animam, præter quod corporis eſt forma, vtroque potiri inſtrumenti genere, dum & ſui corporis eiuſque partium perinde ac congenitorum organorum vtitur miniſterio, & extrema adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiuę animæ organum putandum eſt non ob id eſſe, quia ipſa illud informat & perficit, ſed ob eam potius cauſam, quod idem cum ipſa ſortitum eſt ſubſiſtere. Enimuero ſi ſola vi intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipſum quòd corporis perfectio eſt, retineret nihilominus ſecum illud idem corpus, quatenus inſtrumentum coniunctum, vt Platonici omnes, Peripateticorum vero illi, qui vnum hominibus dedere intellectum, affirmant. Ac ſi incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt ſpiritualis aliqua ſubſtantia corporeum habeat quippiam eiuſdem ſecum eſſe participans, quo proprias abſoluat actiones, & tamen eius forma non ſit, ad ſeipſum redeat, ſeipſum intueatur, de ſeipſo dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum quæ intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis eſt, & eadem omnino perſona cum illo conſtans, & tamen intellectus nullus corporis eſt actus? Quemadmodum itaq; intellectiua anima miris quidem, veris tamẽ modis geminum habet inſtrumentum iunctum & abiunctũ, nõ ſecus profecto glorioſus Deus vniuerſo creaturarum genere veluti organo vtitur ſeparato, dum per ſecretum, intimumq; illapſum ſe rebus immiſcens ad ſuæ voluntatis arbitrium deducit omnia, & cũcta in ſingulis, & ſingula in cunctis operatur. Illã autẽ humanitatem, quæ in Chriſto permanet, tamquam organũ coniunctũ aſſumpſit, atq; ad illa magnifica & excellentiſſima ſolius Dei opera, redẽptionẽ generis humani, ſanctificationem peccatorum, ęterni regni aditũ, & id genus multa accõmodat, agit, exercet. Quare pręclare Athanaſius vnionem animæ ad corpus, non vt materiam, ſed vt inſtrumẽtũ proprũ intuitus dixit, Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Cum igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel ſecundum perſonam ſit, vel ſecundum eſſentiam, & eſſentialem procul a propoſito repulerimus, ſupereſt vt perſonalem vnionem hanc aſſeramus. Rurſus, cum perſonalis vnio interdum penes ſubſtantiã cõſtare poſſit, interdũ aũt penes accidẽs, & quæ accidẽtis eſt ſimiliter prętermiſſa ſit, vtiq; ſubſtantialis remanebit. Poſtremo, quia & hęc in eam, quę aſciſcit partes, & in eam quæ organis contenta eſt diſtincta reperitur, conſtet veru partiũ proprietates vtrique repugnare naturæ, conſentaneum eſt, vt diuinitas atque humanitas Chriſti in vnam coeant non naturã, ſed perſonam, non accidentaliter (vt ita loqui liceat) ſed ſubſtantialiter, non vt partes, ſed vt altera humanitas, quod veluti inſtrumentum quoddam (vt ſæpe dictum eſt) adiunctũ diuinæ perſonæ ſit, atque ita ſane adiunctũ, vt corpus illud verũ Dei corpus, & anima illa vera Dei anima vere atq; conſtanter poſſit appellari. Nec officit quicquam nobis, quòd coniuncta organa ad integritatẽ naturæ eius, cuius ſunt, ſpectare videantur, non.n. oportet id continue verum eſſe, vt ſexti digiti quacumque ea cauſa congeniti exemplo probari poteſt: is enim de ſpeciei humanæ integritate non eſt, & tamen organum connexum eſt hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hæſitandi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obeſſe ſcito, quòd ipſum Dei verbum ſola vt intelligentiæ ad aſſumptam naturam refertur: hoc enim minoris refertur, quàm curãdum ſit. Relatio namque ſola non tantum habet momẽti, vt hominem Deum faciat, verum ſuum inſpiciendum eſt, ex quo oritur fundamentum, Quod hoc in loco ſi attenderis in eo conſiſtit, quòd filius Dei ad idem omnino eſſe perſonæ ſubſtantiæque ſuæ naturam hominis complexus eſt, hęc enim eiuſdem eſſe induſio, eſt qua Deus homo eſt. Quæ & tanta tamque ſingularis habetur, vt in tam numeroſa rerum conditarum multitudine, nullam diuus Bernard, repererit, quam non fateretur ab ea excedi, cam docente Aug. di dicerimus, potiorem vnionem obtinuiſſe. hominem in filio Dei,

F quàm (mirabile dictu) ipſemet filius in Patre, cum quo tam ſingulariter vnus Deus. Hæc eſt quæ prodigijs omnibus adeo præſtat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inſpecta laudamus, miramur & obſtupeſcimus) ſed miracula vniuerſa quæ fieri poſſe credimus longo ſupereminet interuallo, quandoquidem homo, qui natus eſt in ciuitate carnis noſtræ, idẽ ipſe eſt altiſſimus, qui fundauit eam. Hoc eſt magnum illud, atque Apoſtolicum ſacramentum, quo ſecundus Adam tamquam ſponſus procedens patrẽ reliquit & matrem, quando forma ſuſcepta ſerui, ſplendorem maieſtatis obtexit, & ſynagoga dimiſſa nouæ ſponſę inhęſit, factique ſunt duo, Deus inquam & homo in carne vna. Hæc eſt ardentis ſimulque incombuſti rubi flagrantia, qua Deus noſter (qui ignis cõſumens appellari voluit) quam aſciuit humanitatem, abſque conſumptione continet atque illuſtrat. Nec ſecus quàm ros in vellere abditur, & tamquam lapis ſine manibus humani operis de monte virginueæ altitudinis abſciſſus creuit in montem maximum, omnia implentem, quando vniuerſa, & quæ in terris, & quæ in cœlis

G ſunt, inſtaurat, magnificat, beat. Hęc denum eſt quæ mortalitatem noſtram abiectam atque proſtratam ſupra ne dicam ſydera, ſed angelorum quoque altitudinem efferens diuinitatis conſortiũ adeo nobis impartiuit, vt omne quidem eſſemus & appellaremur genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen ſuum vocauit, & demum quando apparuit, ſimiles ei ſimus, immortales, impaſſibiles, nullius egentes, ſancti, glorioſi, beati. Agnoſce ergo quiſquis Chriſtianæ profeſſionis cenſeris, dignitatem tuam, & diuinæ iam conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento cuius capitis, corporiſque membrum ſis. Etenim ſi præoculis noſtram hanc tantum pręſtantiam in promptu haberemus, & ad illam mores noſtros metiremur, & cogitatus, quàm parata & expedita eſſet nobis via ad bene beateque viuendum. Quicumque nempe ſalutis ſuæ curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua Chriſto inſertus eſt, ſtandum, aut ad eam redeundum ſibi fore facile pro

H ſpicit. Nam quia nos inſani per impietatem noſtrarum iniquitates ab vno vero ſummoque bono reſilientes euanueramus, in multa diſciſſi, per multa inhærentes multis, nutu denique Dei, noſtræ perditionis miſerentis, venit Emmanuel vnus, & ſe nobiſcum eſſet vnum, vt a multis exonerati, applicaremur ad vnũ, amaremus vnum, frueremur vno, perſiſteremus vnum, qui cum Patre & ſancto Spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De cauſa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala innaſcerint magis quàm cætera animalia, coram Alex. 6. Dominica. I. xl. anno ſalutis.

1502. habita.

I DVCTVS Eſt Ieſus in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur a diabolo. Propoſitum hodie ſingulare duellum. S. ac B. P. admirandum vniuerſæ creaturæ ſpectaculum exhibet. Vnigenitus namque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens, trabea noſtræ mortalitatis indutus non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum mediam veluti in arenam, & totius orbis theatrum proſilijt, cõtra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur? quis non ſtupeat? quis non omnibus prope ſenſibus deficiat? Magnitudo rei & ſcaturientium multitudo myſteriorum, rationis virtute omnem circunfundit. Cum autem cuncta mens non valeat humana comprehendere, & quæ percipere datum eſt, enumerare ſingula orationis modus non libenter ſinat, ad vnum illud oculos inieci meos, non aliorum potiſſimum, ſed quod exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad noſtram maxime reſpiciat naturam. Cum enim intueor Saluatori noſtro, eidemque Deo optimo, creaturam ſuam, quam bonam ſanctamque condiderat, obuiam fieri, culpam ſuadere,

K & nequitiæ ſuæ venenum ad fontem vſque bonitatis extendere, tentat, id modo verſatur in animo Deus omnipotens maximus autorem omnium, eorundemque & ſingula bona, & cũcta valde ſunt bona: vnde igitur malum rebus adiunctum eſt? quis malum mundo intulit? Operæ pretium itaque eſſe arbitror, quam breuiſſime diſcutere prius vnde malum in vniuerſo ſit, deinde quam ob cauſam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Verumtamen noſtro vt aſpiret inſtituto, Mariam ſummi boni parentem adeamus. Aue Maria.

MAli originem inueſtigare tentantibus, ille quàm primum occurrit quæſtionis nodus, Malum an ab alio productum, an vero ex ſeipſo ſubortum ſit. Si ab alio, a bono igitur, aliud nempe a malo, non niſi bonum eſt. Quo autem pacto a bono malum manare poteſt, cum pugnent inter ſe, nec ſolum contraria, ſed contrariorum quoque cauſæ ſint? Si ex ſemetipſo malum eſt, Manichæi redit error, nec vnus vniuerſi eſt princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) ſed duo rerum prima principia: alterum

alterum quidem bonorum, alterum vero malorum (vt Pytagorici finxiſſe viſi ſunt) confiteri neceſſarium eſſet. Implicita autẽ huius difficultatis nexum, qui ſibi abſolui explicarique deſiderat, eorũ quæ ſunt, geminã aduertat eſſe naturã. Altera quidẽ ad propriũ bonũ ita diſponitur, vt tamẽ ab eius cõſecutione deficere poſſit, qualia ſunt ea omnia, quę in hoc vltimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera vero (ad quorum numerum cœleſtia pertinent corpora) infallibili ratione propriũ bonum conſequuntur. Naſcitur autem hæc rerum diſparitas ex ea, quæ præcedit diuerſitate mutabilitatis atque cõſtantiæ. Illud quippe rerum genus, cui oportuna quæque principia ad vltimum ſuæ naturæ adipiſcendum mutabilia ſunt, fraudari profecto ſuo bono poteſt. Cui autem vel obtenti vel obtinendi neceſſaria omnia præſto certoque aſſunt, hoc a ſuo deſiderio decidere (etiam ſi fingere liceat) impoſſibile eſſe videtur. Plantæ etenim & ſemina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defeciſſe, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus eſt, ſol vero ab inſtituto numquam diuertit ob eam cauſam, quod inuariabili ordine natus eſt moueri. Oritur & hæc diuerſitas ex priore differentia ſecundum potentiam, & eam, quam Græci endelechiam, nos vero actum atque perfectionem appellamus, variabilitas quippe connexionis cuiuſque ex potentia ſurgit, inflexibilitas vero ex illa rei cõſummatione firmatur, quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia, ſi tanta eſſet perfectio vitæ, quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis primæ principia actus & potentia. Ille enim primam ſedem tanta ſibi authoritate vendicat, vt antecedens omne ſecũdum quodcũque genus abijciat. Hæc autem & prius ſe fundamentum conſequi non recuſat, poſſibilitatis namq; cuiuſque radix cenſetur ex nihilo eſſe (vt noſtri) vel non ex ſe eſſe (vt Philoſophi tradunt) cum potentia mater eſt defectus. Quem ex non ex ſe eſſe pullulare ab aere proferamus exemplum: quemadmodum enim aer, quia nõ ex ſe lucet, quicquid luminis habet, alio vtique illuſtrante habet, quotuſquiſque vero fulguris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, quòd nullũ ex ſeipſo aſpiret lumen. Haud aliter creatura quælibet, quia non ex ſe exiſtit quicquid perfectionis poſſidet, alio largiente quocumque ſortitur, defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex ſe eſt. Quamuis autem cuiuslibet poſſibilitatis ipſum nihilum radix ſit, non omnia tamen, quæ in nihilum reuertentur, niſi illa manus omnipotentis tueretur, huiuſmodi habent potentiam; ſed ſuæ cuique pro naturæ atque proprij ſitus ratione accomodata eſt. Quocirca, licet ea quæ ſuapte natura ad ſingulare aliquod bonum prona ſunt, diuerſo calle ex nihilo prodirent dum alia id boni tanto ſibi fœdere copularunt, vt nullus ſit relictus contrario aditus, alia vero ab illo nihilo vnde veniunt, tam parũ diſceſſerũt, quòd non modo ad deſtinatum finem tendere, ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quæcumque tamen ad vniuerſale bonum capeſcendum facta ſunt (qualia ſunt cuncta intellectu prędita) vno eodemque interuallo ex nihilo proficiſcuntur, quandoquidem eorum nullum ad finem proprium neceſſario pertingit, ſed omnia ingenito poſſunt arbitrio & ad proprium ſe agere bonum, & in aduerſam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis namque cum proprium ſit, vniuerſum bonum eſſe, ipſamque met ſibi legem exiſtere, & habere denique rationem eandem quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationiseſt particeps, libertate donari haud alia valuit, quàm quæ ex nihilo potuit exire, hæc autem cum particulare quoddam bonum eſſequitur, & alterius legi, cui vniuerſum bonum eſt, naturale ſubijcitur, & voluntatem ex ſe defectibilem efficit. Eiuſdem enim rationis eſt, eſſe creaturã liberum abſque potentia diuertẽdi ab eo, ad quòd deſtinata eſt, vniuerſum bonum, & creaturam vniuerſam bonum eſſe, quod profecto non ſolum non fieri, ſed ne cogitari poteſt. Qui enim tãta quidem viget libertate, vt a bono diſcedere nequeat (cum bonum omne voluntas poſſit appetere) totam bonitatis naturam, eandemque immobilem in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis eſt, poſſet plane decidere. Quamobrem Areopagita Dionyſius, malũ particulari bono comitẽ alligauit indiuiduũ. Quum igitur malũ ex naturali boni defectu, defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex poſſibilitate, poſſibilitas ex finitate, finitas demum ſuboriatur ex nihilo, conſequens eſt, vt quæcũque mala ſunt, idcirco ſint, quoniam illa, quę malis ſubijciuntur, ex nihilo venerũt. Et cum poteſtati non ſubiaceat diuinę, vt creaturæ ſint, & non ex nihilo, ineuitabile eſt, quin malum ſit, ſi tamen ſubſiſtere mundus debet. Verum inter malum naturæ atque moris tantum intereſt, vt illud quidem & poſſe, & eſſe neceſſarium ſit, hoc autem poſſe ſimiliter neceſſarium, facere autem libertatis fuerit. Percũctantibus itaque vnde malum, ex ſe an ab alio, iam liquet malum quidem poſſe quatenus in malũ tendit, nec ex ſe (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente authoreque aliquo, ſiue volente, ſiue nolente, aut per ſe, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non frigeſcere, ignem inſeparabiliter comitatur, nulla tamen cauſa petenda eſt, quæ ignẽ

A efficiat non frigidum. Malum vero ipſum e bono naſcitur, ſed per accidens, dum quædã bona appetuntur, quibus mala implicita ſunt aliorum, Nullus enim operatur aſpiciens ad malum, ſed ad bonum ipſum, aut ſaltem apparens bonum agentis omnis ſtudium contendit. Nemo profecto laceſſitus tanto vnquam furore vltionem expetijt, vt alterius malum primaria optione eligeret, ſed dũ bonis quibuſque noſtris (vtilia, delectabilia, honeſtaue ſunt) acquirẽdis tuẽdiſque operam damus aduerſe quæque decliuenda, refellenda, obſtruendaque occurrunt. Hæc eſt origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremaſque eius partes ambas iam penetrat; luſtrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

DEINCEPS Vt promiſimus, quare tanta mali inundatio homines pre cæteris inueſerit, paucioribus abſoluamus. Singulares humanæ naturæ miſeria atque calamitas San. pater, flenda potius quam diſputanda eſſet. Cœlum enim & terras & mixta queque conſpiciens, intueor rerum omnium ſpecies ad proprios certarum B fines contendere, ntentis bonis potiri, vel in nullis aut certe in paucis ſingularibus deſiderium falli, & impedimentum perpeti. Humanum autẽ genus omne, tetra vorago vitiorũ (quæ vere mala ſunt) ſic complexa eſt atque abſorbuit, vt Rara auis in terris & nigro ſimillima cygno, Vir bonus & ſapiens, qualem vix reperit vllum Millibus e cunctis hominum conſultus Apollo. Cur ſolum humanum genus Deus optime tot acrumnis malis reſperſiſti, aut certe inuolui paſſus es? Nunquid omnia certo fine gubernas hominumque ſolos deſpicis actus? nunquid totius huius operis abiectiſſima pars homines ſumus? Haeccine eſt imago tua Domine? Vbinam illud Prophetæ tui, de tua erga nos miſericordia admirantis, & tanti homines feceris, quòd eorum pedibus cuncta ſubieceris, oues & boues vniuerſas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus pręſtamus, quanta, obſecro, & qualis excellentia hæc ſi communem nobis & illis optimi appetitionem congeneraſti, & illa fere omnia finem aſſequuntur, noſtrum autem pauciſſimi voti compotes C euadunt.

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philoſophia didicimus, ex electione ipſius artificis, vt accommodum quippiam ſit ad boni aliquid, & rurſus ex materiæ neceſſitate, quæ conſtat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibuſque corrodens emergit rubigo. Quapropter ſicut faber ſerram facturus, duram ferri eligit materiã, & ad ſecandum idoneam, quòd autem rubiginem contrahat tantũ abeſt, vt optet, vt quoad poſſit ſtudeat propulſare: haud aliter plaſmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones inſtrumento idigebant pro tangendi ſenſu nobiliſſimo (ob idque molles carnes, bene aptos mente, dociliſque videmus) oportuit talę effingere corpus, quod earum qualitatum, quę tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet compoſitum, proinde oportuit fieri hominẽ ex intellectuali & ſenſitiua natura, & ſpiritu & carne, ea rationali appetitu atque ſenſibili. Electa amicum ſunt ambo, vt ſenſibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione frueremur. D Nunc autem cum ſimulatque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, ſenſibilibus aſſueſcimus bonis cum vtilibus, tum delectabilibus; atque itaq; hæc ſenſuum blandimenta naturali nobis neceſſitudine iuncta frequenti vſu adeo familiaria ſunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & inſignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos ſenſitiua natura primo conſtare, conſectamur propterea blandientem libidinem nullum habentem modum nullumque finem, & toto impetu paulatim ferimur, immo rapimur in iſtas ſenſuum oblectationes. Delecta hæc non ſunt, vt in homine eſſent, ſed ex connexione partium pullularunt, hinc ſiquidem caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hinc Apoſtolus queritur, Video etiam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati: & rurſus, Non quod volo bonum, ſed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifeſta carnis opera, fornicatio, immunditia, impudicitię, luxuria, auaritia, veneficię, inimiE citię, æmulationes, contentiones, iræ, rixę, diſſenſiones, ſectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & id genus multa, quibus non ſat eſt animum inficere, niſi etiam corporis mala tot tantaque ſecum ferant, vt in nobis ipſis experiamur nullam fere hominibus ægritudinem accidere, quæ ex eiuſmodi huiuſmodi perturbationibus originem non traxerit, ob eamque cauſam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus moleſtijs infirmitatibus, morbis & ærumnis infeſtatur, & quatitur genus hominum. In ſola igitur noſtra natura, mirum non eſt, ſi tanta vtriuſque mali rubigo reſidet, quando ſola ex ſenſu & intellectu conſtat, & eo vinculo, vt ſenſus, & quæ illius ſunt manifeſta, facilia domeſticaque nobiſcum coaleſcant, intellectus autem & eius bona obſcura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hęc, quod, ſicut a ſanctis Patribus accepimus, aduerſarius noſter diabolus, circumquæritans quem deuoret, & menti falſa ſuggerere, & ſuas delicias ſenſibus ſuadere, & ſi quæ ſunt ſpiritualium bonorum deſideria vel extinguere, vel inficere non deſiſtit. An ſunt nobis forſan longius aut ignota exempla petenda? audaciſſimam enim beſtiam illam & infenſam Dominum noſtrum

Ieſum paulo ante audiuimus, quàm importuniſſime aggreſſam. Et primo quidem eſurientem ad ea quæ carnis erant, ſola tamen externa ſuaſione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Augu.) nonnullum peccatum ſit, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Deinde religionis ſanctimonia ad egregiam popularis famæ extenſionem prouocans, ſi illæſus per aera deſcenderet, quæ mundi ſunt ſubminiſtrauit. Demum ratus, quòd ſi peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus eſt. Et ſic dum res geſta geminatos hoſtes (intimos ſcilicet & externos) habere nos admonet, cauſam ſimul affert quare Rempublicam humanam malis crebreſcentibus labefactatam ſingulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tamquam impoſſibile pauendum nobis eſt, & via deſperanda ſalutis, bonorum enim officiorum omnium ſemina a natura nobis indita ſunt, & aduerſantia quæque valemus pro noſtro integro arbitrio ſuperare. Adijce quòd intus & extra ad vtriuſque generis inimicos ſupplantandos, magna & munitiſſima præſidia poſuit conditor omnipotens & glorioſus victor noſter. Exteriora quidem arma illa mei, quibus ipſe vſus eſt, ad vitandum contulit, ſacrorum nempe librorum doctrinam, nulla ſiquidem ratione alia quàm ſola Scripturæ authoritate certamen totam ad victoriam vſque perduxit, compertum ſuo experimento id eſſe monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumque occurrit, hoc ſacri eloquij lance librandum eſſe cenſeamus. Interius vero auxilium tribuit, quandoquidem antequam duceretur a Spiritu ſancto, vt tentaretur a diabolo, aquarum fluenta benedictione proprij Baptiſmatis conſecrauit, & deinceps cum primum in nouam creaturam ſacro fonte regeneramur, ſuæ gratiæ & charitatis aliarumque omnium virtutum muneribus ſic protegit, vt omnia nequiſſimi tela igneo veneno armata facile poſſimus obrumpere, retorquere & extinguere. Minimam namque charitatem diuus Thomas edocet ad omnium generum exquiſita tentata ſufficere. Quis nos, inquit Apoſtolus, ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an gladius, an fames? Certus ſum, quòd neq; mors, neq; vita, neque angeli, neque principatus, neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo, Dominica prima aduentus anno Salu. 1503. habita.

PRope eſt regnum Dei, Lucæ. 21. Poſtquam rerum humanarū atque earū, quæ intra nos ſunt diuinarū culmen, potita eſt beatitudo tua, Sanctiſſime Pater, agnoſco hoc orãdi munus eadem ſpectante fœlicitate mihi ſorte obtigiſſe. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum a me recenſitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorum enim oratorum animi excelſa virtutum tuarum faſtigia cõmendare geſtiētes, optaſſent vehementius hunc ſibi locum dari, quo tam in iſtum campum nos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abeſt vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias pijs eorum affectibus, ſanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab iſta procul valde ſententia meū cõſilium diſtraxit, ſpectans enim ad magnanimitatem tuam, quam præclara facinora luculentius oſtendūt, quamue mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram iſtā popularem ventoſamq; orationē, quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa ſpernit, omittendam cenſui. Verū maximā de immortalitate animorū difficultatē, & eam penitus explicatā (ſi tamē ita dici ſine arrogantia licet) maieſtati tuæ offerendā attuli. Ad primū ſiquidē mortaliū principē, paſtoremque animarum, prima oratio a prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verum, quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria, & cætera.

PRincipio, vel vt baſim quandam atque totius orationis fundamentum, id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium ſubſtantiarum, occultarumque rerum proprijs earum effectibus deducentibus, nos rite ſaneque peruenire. Effecta namque ſi tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cum (vt inuiſibilia mittamus) de corporibus cœleſtibus, de Sole, de Luna, deque reliquis aſtris, ſublatis officiorum ſuorum actionibus quis vel tenuē coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terram grauem illum calidum, hanc frigidam dignoſceret, ſi aſcenſus atque deſcenſus, ſi calefactio frigefactioue numquam fuiſſent ſenſibus explorata? Hinc igitur maximus ille philoſophiæ parens, Ariſto. exorſus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eundem a corpore quoque ſeparatum, nihilominus manere atque viuere, ſi nullam ſibi vendicat, ſed omnem (vt ita dixerim) ſuppelle- F ctilem habet cū corpore cõmunē, cū ipſo quoque corpore intereat opus eſt. Hoc itaque iacto fundamento, ſubtilius eſt inquirendum, an animus per ſe ſolum agat quicquam. Et quoniam ſi quippiam ſolus perficit, id præcipue eſt contemplationis opus, ad hoc vniuerſa deducit quæſtio, nunquid intelligere ſolius animi ſit, an vero animi ſimul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiuſque inueſtigemus, rebus omnibus diſtributa pariter & accōmodata officia legere atque accuratius diſtinguere operepretium duxi. Quatuor eſſe actionum genera Philoſophi tradidere, quarū duæ extremæ ſunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidem vnū genus eſt, quod in ſolo corpore materiamque verſatur, quales ſunt affectiones, quæ a calido frigidoque, humido, ſicco, duro, leni atque his ſimilibus proficiſcuntur. Alterum vero eſt, quod a rerum ſenſibilium mole eleuatum, ad ſpiritualium naturam ſolummodo refertur. Noſtram autem intellectionem ad neutrum horum generū pertinere facile conſtat, nec enim cum intelligimus, affectus (quos G modo dicebam) patimur corporales, quin potius ſi intenta mentis acies nimis fuerit, quamquam extrinſecus illa nobis admoueantur non ſentimus. Neque rurſus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immiſceamur, oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari. Intermediorum vero generum, alterum, quod malo eſt propinquius (in quo actiones ſenſuum continentur) ab eiuſmodi affectionibus liberum eſt, ſed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & ſi non frigemus aut æſtuamus, quibuſdā tamen corporeis intercedentibus portionibus, ſonos, colores, cæteraq; ſenſata percipimus. Reliquū autem ſpiritualibus actionibus affine, non ſolum ab elementaribus qualitatibus, ſed a corporeo quoque inſtrumento ſeſe eleuat, obiectis tamen nō corporibus, ſed corporum imaginibus (quæ phantaſmata philoſophi appellant) naturali quadam neceſſitudine deuinctum eſt. In hoc profecto actionum genera noſtrā intellectionē locari quiſquis veri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit, experimur nāq; noſmetipſos in- H telligere diſcernereq; non genus hoc aut illud, ſed vniuerſam corporum naturā. Decernere autē recte nō contingit alter, quàm ſi is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidianæ controuerſiæ, quibus ſedandis iudicem ad neutram partem propenſum exquirimus atq; laudamus. Probāt interim mores, affectus paſſioneſque, quibus manifeſtum ſit, neminem omni hora ſapere, ſed qualis vnuſquiſque inuenitur, talis & finis videtur. Probant naturæ experimenta, vt enim vere diſcernamus quid amarū quidue dulce ſit, nullo affectum ſaporo guſtū ſeruare oportet, ægro nāq; ideo cūcta videt amariora, quoniā cholerica amaritudo ſenſoriū infecit. Nec diſſimile reliquis ſenſibus accidit, vna ſiquidē oīs iudicij communis eſt ratio, vt ſit qui iudicat, a rebus iudicandis alienus: nam ſi illarū aliqua inhæſerit, aut totum ſibi iudicium inflectit, aut falſam facit aliarum afferre cenſuram. Quocirca, quoniam vniuerſa ac ſingula quæ materiæ concreta ſunt, intellectu nos diſcernere, atq; hæc ipſa ſpiritualibus diſtinguere experimēto cõprobamus, neceſſe eſt vt noſter hic animus vniuerſæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni ſit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras atq; Ariſt. intelle- I ctum oportere eſſe immixtū dixere, tametſi diuerſis rationibus ducerentur: ille enim vt libero expeditoque imperio cuncta diſponat, hic autem vt recto ſanoque iudicio omnia decernat. Nec audiendi ſunt nobis, qui acriori ſe ingenio præditos exiſtimantes, organū quidē (hoc eſt quādā corporis portionē) menti nō aſſignant ab vniuerſo tñ hominis corpore eadē adduci ratione, quā attulimus, aiūt non ſatis probatū iri. Tam irrationalis eſt iſtorū cauillatio, vt niſi velim eos noſſe eam me ſcire, atq; a ſententia ea dimotū, referendā putaſſem minime. Dicant obſecro iſti, ſi intellectum ab omni parte corporis oportet eſſe liberum, vt omne poſſit corpus dijudicare, quo pacto vni toti corpori merſus, vniuerſæ rei corporeæ æquus erit iudex? ſiue enim pars ſua totum, modo corpus aut corporeū aliquid ſit, cui intellectiuam vim quiſpiam affixerit, ad certam trahit, flectit, definitque cognoſcendorum corporum ſpeciem, quæ non ſolum ampliſſimam illam de omni mole corporea cognitionē prohi- K bet, impedit atque obſtruit, verum intellectum quoque ipſum cū ſenſu miſcet, ſolaque vocabuli differentia alterum ſecernit ab altero. Quod ſi abſonum valde eſt (quandoquidem nihil diſtaremus ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium ſolius animi eſſe fateamur, & non animi corporiſq; cõmune cūmodū ſentire. Quęcumq; autē ſpecies operationū quippiā ſola efficit, retinet nec ſuffert, ſuſtinentis alicuius adminiculo non eget. Alteri namque ſi inniteretur, eoque ſubmoto labeſceret, nequaquam ſola eam actionē contineret, ſed communem magis reciperet cum eo, ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non ſit, ſua tantum virtute ſubſiſtere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fateri oportet, aut illam per ſeipſam ſtare, aut hærere, & ſi quidem per ſe conſtat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem ſubuenitur, quomodo contemplationem ſuam in ſuo tantū ſinu complecti fouere, gerereq; valet? Si ſpecies itaq; omnis, quæ propriam ſibi vel vnam vendicat operationem, communi philoſophorū ſententia conſtans atque perennis eſt, inficiari profecto nemo poterit

mo poterit, quin noſtra mens (quam dum contemplamur, per ſe ſolam agere comprobauimus) per ſe quoque ſolam eſſe manereque poſſit ac viuere. Immortalem ergo animum eſſe hactenus a propria actione probauimus.

DEINCEPS Eiuſdem ſempiternitatē a naturali eius deſiderio monſtrandam curabo. Si cuiquam P.B. a natura inditum eſt, vt ſemper eſſe deſideret, rem hanc Philoſophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potiſſimum ratione ſunt arbitrati, quod naturæ appetitus inanis eſſe non poteſt, quare ſi noſter animus ſuapte natura ſempiternam cupit vitam, cum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quòd autem ita ſit a natura inſtitutus vt optet ſe ſemper fore, manifeſtum ſic fiet, Appetitionum duo ſunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodq; ad accommodum ſuūs profuturumq; fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent proprium quo metuunt cupiuntq; dolent gaudentq; & multis alijs variantur affectibus. Vtrũque tamen pro tuendo eſſe contendit, quandoquidem nulla prorſus res eſt, quæ ſe eſſe nõn amet.

¶ Quemadmodum autem communis ille appetitus, non vno tñ inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ numquam deſinunt (quandoquidem quæ ſeneſcunt, effundere deſiderium in omne tempus non audent, quorum aut vigor temporis diuturnitate non lenteſcit, perſeuerare ſemper eadem magnopere concupiſcunt) haud ſecus appetitus alter, quem cognoſcentium dicimus eſſe proprium, diuerſa ratione reperitur in his, quæ ſenſu tantum mouentur, atque his, quę intellectu præſtant. Illa.n. quĩ ſolum quod adeſt, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non ſuſpendunt, hæc autem, quia vniuerſa varietatum, mutationum, temporumq; volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum eſt, vt parem vim appetendi ſortita non hoc tantum aut illo tempore, ſed in æuum deducere vitam cupiãt. At ſi ambiguum, ſubobſcurum, aut leue teſtimonium hoc habetur, & obijcitur, noſmetipſos intellectu quidem præditos non dubitamus, ſemper tamen viuere, aut natura appetimus minime, aut morientes fallimus. Eleuate obſecro paulisper mentis oculos, conſtantiſſimas vniuerſalis naturæ leges intendite, ſanctiones ſpectate duas. Alteram, qua ęqualia pariter congenerantur omnibus durandi deſiderium & permanendi robur, ita vt quamdiu quodque duraturum eſt, tandiu eſſe deſideret, & quanto tempore expetit exiſtere, tantiſper permanſurum ſit. Alterã, qua appetitus omnis, quo vnũquodque eſſe perſeuerareq; ſubinde concupiſcit, aut ad quandam temporis menſuram clauditur, aut vltra quamcunque temporis lõgitudinem ſe extendit, comparata ſunt hæc in his, quæ de cælo naturæ ſcripſit interpres. His autem iunctum ſi fuerit, quòd intellectualis ſpiritus deſiderium tendat ad eſſe, non hac aut illa ætate cõcluſum, ſed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehenſum ſolummodo capit bonum, quod ab omnium temporum differentijs, quia vniuerſale eſt, conſtat eſſe, abſolutum) conſequẽs eſt vt is, quo intelligimus & ſapimus, animus, in vniuerſum tempus effuſum habeat viuendi deſiderium cum pari robore, euadere quippe quia non poteſt, quin aut certo tempore, aut ſemper eſſe deſideret, cum definito non ſubſit tempori, reliquum eſt, vt ad ſempiternam ſe extendat. Immortalem perinde eſſe non hominem, ſed ſeipſum noſter animus propria appetitione (quæ praua falſaque eſſe nequit) teſtatur, clamat, demonſtrat, ipſius quippe animi propria eſt cupido hæc, veluti ipſius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem ſemper viuere nequaquam, optamus, niſi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi ſunt verſamus? nonne & quæ extera a nobis ſunt, cæleſtem hunc vigorem, & diuinum noſtrum profitentur animum? Ex illo quippe, naturæ vultu, quem dicere chaos, rudem, indigeſtamque molẽ, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere diſpoſitas atque connexas eſſe perſpicimus, vt ab imis ad ſuperiora conſcendentibus, perfectionum incrementa ſenſim appareant ſuccreſcere, & quæ coniuncta ſunt alterum alteri paulum admodum præſtare. Conſurgunt ſiquidem veluti depreſſi quidam gradus aut numeri rerum ſpecies, & ab his, quæ ſingulis proxime ſunt, nullo diſtant interuallo: atque idcirco adeo ſimiles cognataſque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ ſibi mutuo contiguæ ſunt, vt non facile plerumque ſit illas diſtinguere. Peragratis autem vniuerſis corporum, plantarum, animarumq; naturis, ad hominem cum venitur, idem grauis aſcenſus, quo ſenſim pedetentimque procedebatur, nequaquam ſeruatur: ſed ſurſum repente natura trahitur, & ad alteram, eamque remotiſſimam contignationem eleuatur. Maiori namque interuallo homo a ſuprema animantiũ ſpecie quàm ſummum animal ab infimo non modo viuentium, ſed abiectiſſimo rerum quoque corporum genere diſtat. Ne autem hoc abſque ratione dicere videamur, citentur noſtra, alienaque genera, conditiones actioneſque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, e materiæ tranſmutatione proficiſcuntur, noſtra autem mens de foris venit. Conditiones deinde: illa enim tenui ſupellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipſa natura ſimul atque eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, teſtas, coria, ſpinas,

A villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, roſtra, aculeos, morſus, calces, venena. Homo autem pro vniuerſis his, & alijs quàm plurimis & varijs & magnificis ſtudioſas facileſque ſolas manus accepit. Actiones demum, quia ſingulis ſpeciebus alijs definitus eſt agendi modus: homo autem tot tamque diſſimilibus vtitur vijs, vt hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine vllo certo agere modo. Alia, ſola ſalus iuuat: hominem vero tam ſenſu quàm ratione apprehenſa, etiam ſi nil aliud vtilitatis acceſſurum ſit, delectant. Alia, de prole ciboque ſolicita pugnant homo autem famam extendere factis auidis, nomen & gloriam ſoboli, ſaluti, vitæque anteponit. Alia poſtremo a conſono illis bono raro deficiunt: homo autem) proh dolor) ſuum vere bonum ſæpiſſime amittit. Vnde igitur tanta diſtantia inter hominem cæteraſque naturas? vnde ſolitæ pedetentim ſcandere, tantos repente naturæ ſaltus? vnde quæ conſueuerat per ſimiliora in ſimiliora in ſimillima duci, in tam diſparium ſtatim eleuata
B conſpicitur? Nullam profecto cauſam aliã reddidiſſe ſat erit, niſi animum e ſummo rerum faſtigio veniſſe dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert ſupremis infima iungit, caduca immortalibus inſerit, orizonta æternitatis & temporis conſtituit: ſic nempe omnis admiratio diſparitatis cedit, ſi ex duabus naturis, ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu, immortali & corruptibili hominem conſtare non dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus, facultas certi aliquid comperire poteſt & veritatis quippiam de ſeipſo perſpicere, ſi fortiſſimis argumentis fides vlla adhibenda eſt, ſi ratione inueſtigata & ad ſenſuum vſque exploratione deducta humanæ ſententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, ſtupidique eſt immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quàm ſibi melius conſulerent iſti qui ſe rerum occultarum ſcrutatores profitentes, quę natura in ſole expoſuit, offundunt atque obtegunt, ſi ſuam cęcitatem ſilentio opprimerent: meliores namque haberentur philoſophi, dum tacerent, quàm imperitiores dum tam inepte garriunt.

C ¶ Sed quid nobis cum re temeraria animũ, P.B. ſortiti ſumus mundum, purum, ſplendidum, diuinum theſaurum profecto pretioſiſſimum in vaſis iſtis fictilibus reconditum? Mundum inquam accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origines fabulatur) corporeis vinculis eſt addictus, neque vt luteum viuificãdo corpus eiuſdem ſordes contrahat, ſed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquoſque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par eſt, diſponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & ſeſe totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & ſplendidum, vt quia illuſtrium ſpirituum vltimus, fulgorem micãtiſſimæ lucis cum alij non ſuffere, adumbratum materiæ tenebris lumen, vel oculo noctuæ ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuerſa natura aſcita ſeipſum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo ama-
D ret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitum quale accepimus, curemus ne temporaliũ contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Excolamus virtutum ſemina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Ieſum Chriſtum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur, Dixi.

ORATIO V.

De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno. 1504. habita.

E ARESCENTIBVS Hominibus, præ timore & expectatione eorum, quę superuenient vniuerſo orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyſſum caliginis, quas in ſe rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B. P. nihil fere eſt, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea ſolum, quæ procul a nobis natura repoſuit, ſed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc qui aduertit & ſapit, ſic difficillima quæque cunctabundo ingenio ſtiloq; attingit, vt præclare ſecum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attuliſſe. De ſubterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum, hominumque ſiue animas, ſiue corpora poſtremo cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quæſo, audite, vt cum rationi maxime conſentanea patefecero, malitis vtcumque concipere, quàm vel ſenſu vel certa demonſtratione callere. Quòd ſi vires ſiue corporis ſiue animæ huic pronunciationi ſuccumbent, aut impares erũt, dare (Precor) venia valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal ſolita Prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ ſolo ſpiritu conſtant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas ſubire dignum ſit, quove pœnarum genere affligi poſſit, diverſos authores varias legimus attuliſſe ſententias. Quorum opiniones recenſere & a fide aut veritate diſcrepantes ſine interuallo refellere ea ratione conſtitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi philoſophorum intellectualis naturæ præſtantiam metientes, ab vniuerſo pœnarum genere tam humanas animas, quàm angelicas omnes ſubſtantias liberarunt, ea potiſſimum ratione perſuaſi, quòd malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat poteſt aliquid præter intentionem obuiare) concluſum eſt, neutramque proinde illarum naturarum poteſt inuoluere, quę a corporibus vniuerſis ſunt ſegregatæ. Horum error facile deprehenditur ſi recti operis ratio, ſi creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus eſt & rectum, quare a duobus neceſſe eſt proficiſcatur principijs, quorum altero opus, altero rectum ſit, illud voluntas, hoc lex eſt. Quocirca illa qui- G dem voluntas, quæ ſimul voluntas & lex eſt, errare poteſt minime, quæ vero voluntas tantum eſt, non lex, nec legi immobiliter hærens, a rectitudine declinare ſuapte natura valet. Cum autem liberi arbi. vniuerſa lex, perfectum omnis boni rationem in ſe claudat, quandoquidem ad omnia liberi arbit. appetitio extenditur, & nec fieri nec cogitari valet, vt creata voluntas omne bonum ſit, aut cógenita natura poſſideat, conſequens eſt, vt ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatem ſine flexibilem ad bonum & malum ſortita. Poteſt igitur in ſeparatis ab vniuerſa corporea mole ſpiritibus malum culpæ ineſſe, & quoniam iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt omnis inordinatus animus, ſibiipſi ſit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis ineſſe. Ex propria igitur officina cóſutatis philoſophis, alij pœnis affici poſſe autumnant angelos, verum omnem eorum ærumnam in mœrore amiſſæ fęlicitatis conſiſtere arbitrati ſunt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Vere peccantes duo mala faciunt, dum Deum reſpuunt, fontem aquæ viuę, & ciſternas propria- H rum affectionum ſibi ſodiunt diſſipatas, par eſt, vt duplici etiam in pœna dolore conterantur, & damno contemptæ fęlicitatis & ſupplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum ſupplicia aſſeuerantes, finxerunt naſci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aſpicientes perinde aiunt pauore concuti ac dormiétes, aut phreneticos, quos inania vel inſomnia terrent, vel phátaſmata alligant, tribuunt ſiquidem ſeparatis animis organum quoddam cęleſtis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad ſe cruciádas. Fabula quippe hæc eſt quaſi reditum animis ad compares ſtellas pollicita. Et quamquam tam inepte compoſita ſit, vt digna non habeatur, quam vel philoſophia nedum diuina ſapientia coarguat, dedit tamen quibuſdam ex noſtratibus occaſionem, etſi non ſtultius cogitandi, a veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias ſectari, tantum de nouo ſuo commento gloriati ſunt, aſſerentes non ſenſibilibus, ſed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verum hoc Philoſophorum Theologorumq; ſchola confutat, eo quòd intelligere om- I ne per ſeipſum delectabile eſt. Arguere autem eorum intellectus decipi, vt triſtitia potent quæ vere non ſunt triſtia, aperta fictio eſt. Nonnulli denique eorum eo igne cremari mentes aſſtruere conantur, verum ne puerilis ſententia videretur, neſcio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vſtionem perſentirent. Voluntarie profecto ſunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque authoritate conſtantia.

¶ At qui in philoſophiæ gymnaſio, ſacratumque literarum ornatiſsimo domicilio verſati ſunt, duo pœnarum genera ſpiritibus infligenda docuerunt, alterum iacturæ ſummę beatitudinis, alterum detenſionis teterrimo ignis carceri. Et qm̃ damnum in aperto eſt, de igneo ergaſtulo libet parumper diſſerere. Detruſum iri dicimus abiectiſſimo loco non modo illuſtres dęmonum animarumq; ſubſtantias, ſed inſignes quaſque earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actiuamq; poteſtatem. Coercentur autem vinculis, cate- K nisq; igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur, ſed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus eſt, vt ſuo arbitrio inde emigrare non poſſit, & tamen illum ſpiritum eſſe, hoc autem corpus nemo dubitat, non ſecus ſpiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quòd noſter animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero ſpiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perſpicua autem detruſio hæc nobis fiet, ſi modum ordinemq; quo corpori ſpiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco ſuapte natura communi Phyſicorum conſenſu poteſt definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ vigore noſter animus teſtatur. Quòd ſi tanta eſt naturę vis, vt iunctum corpori ſpiritum manere cogat, quanto magis omnipotens conditoris naturæ authoritas addictum loco ſpiritum detinere etiam inuitum poteſt? Definitus igitur non natura, ſed vi detentus in loco ſpiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli ſubijcitur corpori, qua omne cor- F pus euincit, qua omni corpori præeminet præſidetque infęliciſſimus perdidit, & ſe perdidiſſe miſerrima mœret, atque mœrendo ineffabiliter cruciatur. Affligitur intellectus, quando ſuæ captiuationis ærumnam non recogitare ſubinde nó poteſt. Cumque ſimul multa meditari nequeat ab aliorum omnium, quæ leuamen afferre poſſent, conſideratione prohibetur. Et quamquam meditatio pœnæ pœna non ſit, cum liber quis meditatur ſolum nihil aduerſi ſentiens aut metuens, attamen vbi præſens eſt doloris obiectum, vbi ſuam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipſa coacta eſt, nihil acerbius animum quàm eiuſmodi conſideratio affligere poteſt. Affligitur voluntas, quippe ab omni delectabili depulſa id ferre compellitur, quod dedignatur, reſpuit, abhorret, quam maxime odit Dei iuſtitiam, cui præcipue inuidet diuinam celſitudinem magnificari in propria & ex abiectiſſima pœna, dolet gemit, corroditur. Affliguntur denique actiuæ potentiæ, ſiquidem, dtro igni addictæ nulla aut certe modica poſſunt exercitatione ſe- G ſe ſubiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius eſt, quo tanta eis vis ineſt, vt commouere nutu ſingula poſſent. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque eſt eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere, aut mollire aduentans conditio, ſed ſemper vti ab initio acerbiſsime mœrere opus eſt, neque enim detruſi ſpiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, ſeſe abhortari facere (vt aiunt) de neceſſitate virtutem vlquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis ſpes, nulla in prætereuntis tpis euétu expectatio, ſed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuédas certiſſime ſciunt immo intuiti ad mœroris culmé clara luce vident. Hæc pauciſſima de ſpirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem eſſe, P.S. apud inferos corporibus infeſtum ex noſtris quidam imprudenter negarunt, ſcripturas autem ſacras, quę illius meminerunt, metaphorice aſſerunt interpretandas, non minus q̃ cum tineam, vermem, fletumque ad terrendos flagitioſos minan- H tur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iuſtis & ſanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam vero opinionem hanc táquam abſonam reſpuentes, in aliam vulgatem magis quàm ſapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falſo tamen æſtimauerunt eius incédio corpora ipſa affici, calore æſtuare, citra conſumptionem ardere, & nihil tandem a noſtro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cæleſti perfuſi ſecreta rerú diuinaq; myſteria indagarunt, mediam viam ſectati ſunt. Aiunt náque corporeum verumq; illic ignem flagrare citra, corporis tamen calefactionem, eius vim atque incendiú irrepere in neruos, in medulaſq; ſæuire, fibraſque illas arripere ac torquere, e quibus dolor naſcitur. Corporeum quippe ignem credimus, tum quia corpalis pœna nullo aptius mó quàm per corpus infligitur. Tum qa in exponendis ſacris eloquiis ea eſt lex, vt quòd proprie intelligi poteſt, ad Metaphoricum ſenſum a literali expoſitione minime tráſferaſ, I ná ſecus nulla definiri poſſet Scripturæ certa interpretatio. Cum anteá in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noſter fuerit cóminatus, poſſimuſque eum apertiſsime ſic accipere, tanquam perſpicue locutum, vt quid parabolice dictum putamus, & nodum in ſcirpo quęrimus? Ignem Saluator noſter comminatus eſt, verú ignem intelligere prohibet nihil corporeú, ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, ſed ignem illú ſpiritua li pariter, & ſenſibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicá lectionem tranſeúte, reliqua vis corporalis affectio atque alteratio ab illo vtique dependés, deſinet, & quéadmodum cæleſtis corporis, cui primus ille inerat motus ſenſibilis, quædam ſupererit actio qua lucet, illuminat, atq; videtur, quam noſtro vocabulo intentionalem appellam⁹) haud ſecus in cęteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectióes æſtimandum eſt remanſuras, quibus videri, tangi, audirique poſſint. K Duo enim hæc genera actionú corporibus ineſſe, neutrúque ab altero pédere, in his quæ de anima præclare ſcripſit Ari. didicimus. Quocirca ignis omnis geminá in corpora nunc exercet actionem. Alterá, qua calefaciendo vrit, & id a cæli motu pendet. Alterá, qua ſpeciem non calidam tactui imprimendo ſentitur: quemadmodú annulus aureus figuram non auream cerę imprimit, & hæc ab altero actionis genere, quod paulo ante cælo ineſſe dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraque actione & agit & offendit, quieſcente auté cælo illa duntaxat vacabit, quæ a motu proficiſcitur. Reliqua vero perpetua remanebit, hæc nimirum poſterior in reproborum corpora exercebitur, ſæuiet, affliget. Nec eſt doloris huiuſmodi ratio quærenda alia quàm excellétia ſenſibilis ſenſus organo admoti, habet enim quilibet ſenſus ex his, quæ in rerum natura ſenſibilia cóſiſtunt, vnum aliquod ſibi proprium ac peculiare, quod Philoſophi obiectú appellant, vt viſus coloré, auditus ſonum, olfactus odoré, quo cum táta cóciliatione atque neceſſariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt ſine eo agere poſſit nihil, vt quandiu ſuę faculentiæ & potentiæ apte cógruit, eſtque maxime accommodatum, iocundiſ-

ſimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi vero ſenſibile in immenſum excedit, quaſi diſſoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione certaq; rationis temperamento poſita erat, ſenſum ipſum protinus irritat, laceſſit, vexat, torquet. Stridens enim ſonus turbat auditum, viſus aciem lux immenſa retundit ac diſſipat, & ſi rigentem manum præ algoris magnitudine ad ignem vehementem propius admoueris, protinus intimum irrepit a qua cruciat incendiũ, vt hominem prope conficere videatur. Vnde quæſo tunc ille dolor? num ex calore? nequaquam, iam enim nihil aut parum admodum caloris inhæſit, vt ſi altera manu attentes, plus frigere ſentias, quàm caleſcere. immoderata itaque vis ſenſibilis, huiuſce doloris relinquitur cauſa. Patimur igitur atque ſummo dolore ſenſibili cruciamur, cum vehementer calida abſque eo, quòd caleamus, tangendo ſentimus, cum ſenſus ſuſcipit excellentis ſenſibilis ſpeciem ſine materia. Talem fatemur eſſe apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec conſumi. Nec quicquam obeſt id, quod recte dici ſolet, ſenſuum paſſiones eos perficere, oſtendere, ſed eo educere, quo maxime euadere poſtremo valeant. Volebat ſane authoritas illa oſtendere quantum hæ ſpirituales ſenſuum paſſiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta ſiquidem eſt inter eas diſtantia, quòd hæ ſemper imperfectionis aliquid ſecum vehunt: illas autem puras atque ſynceras contingit aduenire, quamuis non ſemper ab omni ſere emanant admiſtiona mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ diſparitates, ſenſibus ipſis (vt dicebamus) maxime aduerſantur atque officiunt. Quocirca in promptu cauſa eſt, cur glorificato corpori dolorẽ excellens ſenſibile non infert. Dotes nãque impoſſibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deeſt cauſa apud inferos, ſubtracta vulgari hac viſione, quam calentes experimur. Et vt ſummam rei vno verbo complectar, corporeum ſupplicium in hoc completur, quòd malum & id corpori admotum paſſibili ſenſu percipitur: hæc ubi ſunt, dolore opus eſt ſecundum ſenſitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus. Ea propter iã ingens tangibilis exceſſus, quantus in igne eſt, malus cum ſit corporei organi temperamento: dum paſſibilem reproborum ſenſum inuadit, acerbiſſimo dolore afficit, vexat cruciat. Neq; audiendi ſunt, qui neſcio quam turbationem ſenſoriæ harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis n. eſt commotio omnia: ſentire autem omne ſiue accommodatum, ſiue excedens, abſque mora contingit. Quare intemperatum immenſumq; ſenſibile ſuapte natura ſenſui non aduerſaretur: niſi ſimul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnigenia contrarietas foret, ſi in momento non cõſummaretur. Atteſtatur plane his, quę diximus diſſimilium pœnarum alteratio: etenim quonam alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rurſusq; ex hoc in illas ſine dolore interſtitio aut mitigatione tranſibunt? Si n. æſtum atq; algorem corporaliter ſentirent, non ſolas ſpirituales vexationes excipientes, ſæpiſſime dolore vacarent. Perẽnis autem atq; continuus erit dolor: quoniam ingens ac viuaces aderunt cauſæ, & homo ipſe ſine morte paſſibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeum eſſe non ambigimus, ſi vnum atq; eundem dæmonibus hominibusq; reprobis paratum credimus, cõſequens eſt, vt vtrique corporeo addicti ſint igni. Sed tanti refert, quòd ſpiritus carceris afflictione: corporea autem ſenſibilis quoque intentionis effuſione continue, perpetuo, acerbiſſimeq; torquebuntur. Areſcentibus itaque hominibus præ timore: tam diræ gehennæ manifeſtandæ vniuerſo orbi, nobiſcum bene actum erit, ſi timor Domini initium fuerit ſapientię, ſi ceu ſeta filum amorem honeſti bonarum artium, optimorumq; officiorum introduxerit. Nõ enim accepimus ſpiritum timoris in ſeruitute, ſed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit Redemptoris noſtri læua ſub capite noſtrarum actionum, vt demum dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat Glorioſus in ſęcula. Amen. Dixi.

ORATIO VI.

De Eccleſiæ & Synodorum differentia coram Iulio ſecundo in ſecunda ſeſſione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij. 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli ſecunde Pontifex Maxime, reliquas omnes Eccleſiaſticę Reipublicæ conſuetudines actioneſq; ſingulas, eſſe ſingulis Eccleſiaſticę partibus accommodatas: generales vero ſynodos vniuerſalem Eccleſiam pœnitus reſpicere, eamq; tãquam finem ſibi proprium attendere: exiſtimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratam, ſi hodierno die primum de Eccleſia ipſa, deinde de ſynodis huius temporis, illarumq; differentia ac diuerſitate dicerem. Sed cum his diebus ex hoc loco viri Doctiſſimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perA functi ſunt) de his fere rebus verba grauiter ſapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior ſum, quo meis viribus minus confido, Pater ſancte, eo humilius atque propenſius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam eſſe, & ſummiſſe oro, & ſuppliciter peto. Sed quoniam nihil eſt, quod homo de ſemetipſo ſine auxilio opeque diuina poſſit polliceri, ad glorioſam ipſam virginem Dei matrem primum conuertam orationem meam. Aue Maria, &c.

CVM dilectus Chriſti diſcipulus & Euangeliſta, multa nobis ex prophetica illa myſticaque viſione nuntiare inſtituiſſet, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria deque venturis præteritiſque temporibus ac rebus diuinitus reuelatis: aliqua is etiam Chriſtianam rempublicam & Eccleſiam contemplatus, in hunc modum ipſe aut per ipſum potius ſanctus Spiritus locutus eſt, Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, nouam deſcendentem de cęlo, Magna profecto & diuina maximaque inſuper atque omnem humanę rationis termi- B num exuperantia Ioannes vidit, Vidi, inquit, ciuitatem, vidi ſanctam, vidi Hieruſalem, vidi illam nouam ac de cælo deſcendentem. Quę eſt iſta ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ eſt iſta, quam magiſter diſcipulo, Chriſtus Apoſtolo Spiſſanctus Euangeliſtæ ac vatiſ figuris & allegorijs reuelauit? Certe ciuitas hæc Chriſtianæ reipublicæ vrbs eſt: quę non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta eſt, ſed multitudine copiaque innumerabili clauſa eſt ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ ſapientiæ antiſtites, certo quodam & præſcripto ciuium numero ciuitates conſtitui oportere arbitrati ſint, nimiamque & nimis late diffuſam multitudinem ſummouerint, neque inter centies centena millia (vt ipſi aiũt) commercium fieri poſſe vllum exiſtimauerint: ſolum tamen Chriſtianum genus tanta, tamque mirabili a Deo optimo maximo cognitionis, neceſſitudinis ſocietatiſque copula deuinctum ac coniunctum eſt, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu ſpatium ampliſſimum in vna denique C ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & conſtituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus ſuis omnibus ipſa conſtituatur reſpublica. Deinde vt hę partes inter ſeſe ciuili amicitia quadam & conſenſione conſpirent) licet cognoſcere, quomodo ĩprivatis publicisq; in rebus ambabus his partibus noſtra hæc Chriſtiana ciuitas excellat. Quòd enim eas partes omnes perfectiſſimæ Reip. habeat atq; contineat ea in primis ſacra, quę ſacramenta appellamus, oſtendũt: quæ tantæ ſunt efficacię & virtutis, partim vt hominum generationes matrimonio propagent, partim vt Deo filios Baptiſmate gignat, tum genitos communicatione corporis Chriſti alant & vegetent, deinde diuina Chriſmatis virtute corroborent: vbi corroborauerint, poteſtate atque authoritate Eccleſiaſticis ordinibus augeant, mox aliquo errore lapſus confeſſione reſtituant, & poſtremo humanis culpis abluendis ſancti olei vnctione perungant. Præter hęc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas D cumulatiſſime, habet namque Apoſtolos, habet Euangeliſtas, habet Prophetas, habet Paſtores, Doctores, Martyres, habet ſermones ſciẽtiæ, ſermones ſapientiæ, genera linguarum, interpretationes ſermonum, diſcretionem ſpirituum, gratiam ſanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi, rurſum aperiendi poteſtatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid ſoluerit, denique id continuo in cęlo diſſolutum vel ligatum ſit. Et quamquam hęc magna maximaque ſint, ſatis tamen non fuit tot tantaque Eccleſiam habuiſſe, niſi & angelorum reuelationes, illuminationes, defenſioneſque habuiſſet. Quibus omnibus actionis noſtræ contemplationiſque ſtudia non tueri modo ac defendere, ſed propenſius etiam & augere, & ornare, & perficere, conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis Reip. partibus illuſtratur, quibus nulla vnquã alia vel melioribus vel ornatioribus illuſtrata eſt. Quòd autem ciues ipſi arctius in hac copulatiuſque quàm in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifeſte, quòd hi nõ iam ciues ſunt ante aduenæ, ſed ciues ſanctorum, ſed domeſtici Dei, ſed membra Chri- E ſti, & ita vnius euiſdemque myſtici corporis membra, vt alij alijs & membra ſint, & quemadmodum ſunt, mutua ſeſe communicatio ac ſocietate cõfoueãt. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectiſſimæ Reip. partibus perfectiſſimis conſtituatur, ipſiuſque ciues interiore & coniunctiore, quàm omnes alię ſocietates genere colligentur, patet certe, hanc vrbem alijs eſſe digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipſamque præſtara omnibus honore, decore, & (quod maximum eſt) humana beatitudine ac fęlicitate. Quamquam enim cuiuſuis ciuitatis proprium eſſe videtur, ſufficienter ex ſe beneque ac beate viuere, nulla tamen alia niſi hæc noſtra hoc ipſum habere cumulate ac largiter poteſt, ſed ne imitari quidem. In alijs nãque finis ciuilis amicitię, & ſocietatis eſt optima inter ſe hominum cõiunctio, in hac vero noſtra, in qua hęredes Dei omnes, cohæredes autem Chriſti ſunt, ad Deum ipſum, ut proprium Chriſtiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cum ita ſint, recte Chriſti Eccleſia, non tam ciuitas ab Apoſtolo Chriſti, quam ciuitas ſancta a uiro ſanctiſsimo commemoratur.

ID AVTEM Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc ſummum Pontif. cap. omnium aduerſurus, id inquam patres, qua & ego quoque ratione demonſtrauero, quæſo intelligite. Sanctitas ipſa (vt a diffinitione incipiamus, vtq; Dionyſio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaq; mundicia eſt. Proinde, tametſi hoc ſummis antiquorum noſtrorumque rationibus firmatum ſit, in Deo vniuerſorum authore & gubernatore, omnium rerum naturas excellentias, dignitateſque conſiſtere: Deus tamen ipſe præ his omnibus propriam ita ſibi vendicat ſanctitatem, vt etiam ſummi philoſophi, Dei ſubſtantiam mundicia & ſanctitate definirent. Nam cum inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, ſempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellecta conſpicerent, vellentque, Dei naturam & voluntatem, ac quicquid in Deo eſt, vnica alijſque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maieſtati conſentaneis nominibus vſi ſunt, ſed mundiciæ & ſanctitatis ſignificationibus: ſolam enim deitatis ſubſtantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque eſſe perpendentes, illamq; ob id eſſe dicentes actum purum, eandé certe ipſam diffinitione ac mundiſſimam eſſe ſanctiſſimamque dixerunt. Nec mirum ſi talis tantaque ſanctitas, tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maieſtatis, quandoquidem intelligentijs etiam beatis, quas Angelos dicimus, hymnum carmenque Deo proprium conſtituit, angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatiſque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatem, in qua magnus Dominus eſt, deceat ſanctitudo. Atque hanc partem, quæ paucis demonſtrari poteſt, breuiſſime oſtendam. Omnibus rebus, cum natura, tum arte conſtitutis, hoc principio attributum ingeneratumque eſt, vt cum aliæ alijs iungendæ ſint, pari mutuaque diſpoſitione ac ſimilitudine conueniant, hoc ipſæ formæ ſecundum materiæ recipientis menſuram diſtributæ teſtantur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeúda apte appoſitæque noſtrorum membrorum habitudines manifeſtant, denique hoc confirmant innatæ materijs ipſis, vt ita dicam, patientiæ, quibus ipſæ res hominum artificio ſubiectæ obtemperát. Hæc namque omnia & reliqua id genus, ſiue natura ſiue arte componenda ſint, niſi primum amica inter ſe conſenſione conueniant, componi coniungiue non poſſunt. Cum igitur ſanctitas & mundicia propria Deo ſit, illiſque conueniat maxime, cumque coniungendas res ipſas habiles inter ſeſe ad coniunctionem eſſe oporteat, nemini dubium eſſe puto, Eccleſiaſticam ciuitatem, quæ Deo coniunctiſſima eſt, puram, mundam, ſanctam, immaculatamq; exiſtere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers, pura mente perſeuerat, & dilectione perpetua, qua ipſa in Chriſto, & Chriſtus in ipſa manet vſque ad ſeculi conſummationem. ab omni vitiorum ſorde & contagione remota eſt, atq; ita virtute bonitateq; perficitur, ac vallatur, vt neq; mors, neque vita, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam poſſit a Chriſti amore ſeparare. Recte igitur ciuitas hæc noſtra, quandoquidem omnium cæleſtium virtutum præcipua, adeo pollet ſanctitate omnibus ac cæteris mūdi dignitatibus, poteſtatibus, imperijs antecellit, ſatis eſſe arbitror huius ciuitatis demonſtratam ſanctitatem. Quæ ciuitas, quia ſancta eſt, iure optimo a Sancto Spiritu nomen illi impoſitum eſt pia clariſſimum, is enim hanc ſanctam ciuitatem Hieruſalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc cauſam adepta eſt, quòd Hieruſalem non modo pacem ipſam, ſed ea etiam, quæ pacis ſunt, innuere, ſanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc ſunt, ná & hoc Hieruſalem atq; pacis optimum eſt, & id verum huius ciuitatis nomen, & poſtremo huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri vere conuenire poſſit. Optimum certe eſt, nam optima res pax eſt, adeoque magna & diuina, vt vniuerſa creatura hanc appetere, & perquam deſiderare videatur. Cum.n. pax ipſa (Auguſt. teſte) tranquillitas ordinis ſit, & tranquillitas ordinis tunc ſit, cum ſecluſis contrarijs quibuſque ordo cunquieſcit, conſtat res omnes, ſiquidé naturaliter fines ſuos appetant, & impedimenta cuncta ſummouere contendant, pacem appetere, paciſq; & quietis fructus, vt adipiſcantur ſumma ope laborare. Quod autem Hieruſalem paciſque nomen verum noſtræ ciuitatis nomen ſit, is teſtis bonus eſt, qui dixit, Et factus eſt in pace locus eius, Dei ſcilicet, qui & huiuſce vrbis fines pacem poſuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipſi non modo cum Deo pacis authore & Principe, non modo inter ſe, omnes pacem haberent, ſed ſinguli etiam pacis tranquillitatiſque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipſa bonitate conquieſcerent. Ea vero pax, hæc vrbs Hieruſalem, hoc ſanctiſſimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum eſt, qui quomodo non vera bona ſectantur, ita nec veram pacem inquirunt, ſed illorum eſt, Patres, qui pacifici ſunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe ſunt, annunciant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hoſpitio recepti non ſunt, redeuntem ad ſe pacem ipſi recipiút. Illorum eſt hæc ſanctiſſima Hieruſalem,

F que ex viuis lapidibus conſtruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum ſeræ ac clauſtra a Domino confortantur. Hæc eſt illa Hieruſalem, Patres, in qua ſicut paulo ante inter diuinas res perlectum eſt, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem ſuam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipſe dat nobis, hi enim pacem dant, vt moleſtia careant, ſed pax ibi vera non eſt, vbi nec vera concordia eſt, nec corda hominum coniuncta, ſed diſiuncta ſunt. Ea autem pax, quam Chriſtus dat, & quæ in teſtamento pacis & in Hieruſalem inuenitur, ea eſt, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, conſortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam ſingulare, tam nouum, tam inuſitatum? Pax Chriſti non modo corda noſtra & noſtras intelligentias cuſtodit, ſed omnem & etiam humanum & angelicum ſenſum exuperat, omniſque homo ſanctus vocatur, qui ſcriptus, & qui relictus, & qui reſiduus fuerit in Hieruſalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes, ciuitatem hanc non ſolum ſanctam, non ſolum Hie-
G ruſalem, ſed nouam etiam Hieruſalem Spiritu ſancto dictante appellauit. Noua eſt enim, nam qui in throno ſedebat, & qui de theſauro ſuo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit námque, vt neque langueſceret aut veteraſceret vnquam, neque ſenio conſeneſceret. Ex quo fit, vt hæc longe ſit, origine, dignitate atque authoritate eminentior Hebræorum ſynagoga, quæ per antiquæ legis vetuſtatem cóſumpta, cultum & notitiam veri olimq; promiſſi Dei filij ſolita pertinacia atque animi obſtinatione repudiauit. Ná cum in ſynagoga ipſa in hodiernum vſque diem vetus homo ſit, vetus lex, vetus ſacrificium, priſtina conuerſatio, in noſtra certe hac Hieruſalem omnia noua ſunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conſperſio. Quæ enim maior nouitas eſſe poteſt, quam Deus hominem eſſe, & rurſus hominem Deum, eundemque verum Deú ac hominem, clauis confixum, ſpinis coronatum, & innumeris affectum contumelijs, non alijs ipſum armis, quàm cruce, quam morte, quam vulneribus infernum viciſſe, cælos aſcendiſſe, ad Patris dex-
H teram conſediſſe, propterque ſuum nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua afficiſſe? Quid, quod huius diſcipuli rudes, pauperes, abiecti, obſcuriq; homines, cum vniuerſus fere terrarum orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac ſuperſtitionibus ſceleribuſq; obtemperaret (tot atque tanti vt dæmones omnium gentium dominarentur, ac ſummopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipſum mundum immundú, Chriſti diſcipuli, hi ex infima plebe viri, contra ſynagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hoſtes, contra leges, conſuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, ſed fide tantum, ſpe, & charitate ſuperarunt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autem propria eſt noſtræ Eccleſiæ diuina atque ſempiterna nouitas hæc, vt nulla hominú ætas fuerit, nulla vnquá ciuitas aut Reſp. quæ nó ab hac chriſtiana Eccleſia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ extitêre. Nam (vt a diuo Thoma præclare ſcribitur) ſummum illud Dei beneficium
I quod noſtri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id a Deo noui Teſtamenti eſt, vt a mundi creatione ſancti ſanctiq; omnes, quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus ſub nouo Teſtamento comprehendantur, ad quod Veteris oia ſunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiret, vt excellens hęc diuini humaniq; conſortij nouitas ex terra terrenisq; rebus oriretur, quod.n. natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ſpiritu, ſpiritus eſt: per certe & conſentaneum rationi fuit, vt de cælo ciuitas hæc ſancta & noua Hieruſalem deſcenderet. Deſcendit nàque de cælo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ ſapientiæ perſuaſibilibus verbis, nèq; in cuiuſuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu ſeu opinione iacta ſunt, ſed q̄ in montibus ſanctis hoc eſt in Patriarcharum figuris, in prophetarum teſtimonijs, in præconijs Apoſtolorum, in ſupplicijs martyrum, in admirandis Chriſti operibus, in ſanctorum proborumq; hominum purgatiſſimis mentibus, in virtutis demq; & Spiritus oſtenſione inconcuſſa ac firma perſeuerant. Deſcendit aút de cælo non greſſibus corporis,
K ſed imitatione ac ſimilitudine. Illius nàque exemplo, quæ in cælis eſt Reip. beatiſſimę, huius, quę in terris eſt, regimen cóſtituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, ſed penes vnum Chriſti vicarium & dominici gregis paſtorem conſiſtat. Nam ſicut in Hieruſalem illa quę in cęlis eſt mater noſtra, vnus tantum Dominus eſt Ieſus Chriſtus, ita in hac Hieruſalem illius filia, quæ Chriſti ſanguine irrigata & matris eſt illuſtrata ſplédoribus, vnus tm̄ princeps eſt, Vicarius Chriſti, & Pontifex Maximus, cui omnes deſcendentes Hieruſalem ciues & incolę, non ſolum vt ſeparatim ſinguli, ſed etiam vt ſimul vniuerſi obedire debeant, quemadmodum qui i ſuperna ſunt Hieruſalem ſancti, cum ſingulatim, tum vniuerſi diuinimq; ac ſimul omnes, vni omnium Creatori ſubſunt, parent & obtemperant. Vt vero pręclariſſima hæc ſunt? At dicet forte quis, Cum his temporibus duæ nobis Eccleſiæ & duę ſynodi proponantur, vna Romana, Piſana altera, verum ambæ de cælo deſcenderút. Alteram enim earum tantummodo deſcédiſſe neceſſe eſt ſiquidem Chriſti

Chriſti ſponſa vna eſt. Sinite me hoc in loco Patres, reſpirare pauliſper, nam quid a vobis in hac re conſtituendũ ſit, paucis dicam.

QVINQVE CHRISTI Eccleſiæ conditiones, nobis (vti audiſtis) ſanctus Euangeliſta propoſuit, illam enim primus eſſe ciuitatem, deinde ſanctam Hieruſalem poſt, tum nouam eſſe, & de cęlo poſtremo deſcẽdiſſe affirmauit. Illam igitur ſynodum & in terris Eccleſiam militantem, quam de cælo credimus deſcendiſſe cõſentaneam eſſe præſcriptis conditionibus, & in cælo triumphantis Eccleſiæ formulis, proculdubio reperiemus. Eam vero, quæ a ſuperiorum intentione prolapſa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cælo deſcendiſſe, quin potius ab inferis aſcendiſſe iudicabimus. Hoc quando ita ſe habet, non deſcendit de cælo Patres, Piſana nuper Patrum illorum Eccleſia. non deſcendit de cælo infauſtus vbique & inuiſus cætus, non tantum e cælo facinus. Non deſcendit inquam, ſed ruit. Quamobrem, quia non obſeruat ea, quæ ſunt cæli, non imitatur quæ cælorum regni eſſe traduntur. Atqui rationem hoc ruiſſe? quia prorſus altera eſt a reuelatis Apoſtolo conditionibus. Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis veſtrum putabit, Patres, illum conuentum, qui vnius tantummodo nationis eſt (ſi tamen vnius eſt, & non dimidiatæ, vel nullius totius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuerſam coegiſſe ſynodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille eſt, & paruulus in gentem fortiſſimam? Tantum enim abeſt, vt Eccleſia illa Piſana vera Dei ciuitas ſit, quantum abeſt, vt ſancta & legitima ſit: tantumque recedit a candore ſanctitatis, quantum ad errorum ſordes accedit, accedit autem plus tanto, quanto magis & Petrum Eccleſiæ, & Papam concilio, & ſuo conciliabulo ſummum, verum certumque Chriſti vicarium ſubijcere conatur. Quod tamen nil aliud eſt, mea ſententia, quam naturæ ipſius rationiſque ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, paſtorique ipſi ſuarum greges ouium præficere. Sed & illud perſpicuum eſt, Hieruſalem nomen illi Eccleſiæ nequaquam conuenire: propterea quòd nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem Eccleſiæ ordinem ſubuertere cõnititur, vtpote quæ contra Romanam Eccleſiam togata armataque bella commouerit: quæque ad quoſcumque diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, ſed ſpem omnem pacis funditus euerterit, quæ ſingillatim omnia commemorarem, niſi intelligerem nimio etiam plus quam vellem eſſe manifeſta. Non igitur Piſanum ſynodus, ſynodus Hieruſalem, ſed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Sennaar confuſionem fecit, & concordiam ædificantium diſiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præſcriptis conditionibus Piſano cætui conuenit. nouitas ſcilicet. Quid enim tam nouum & inuſitatum ac mirabile eſt, quàm eſſe qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino ſeruus imperet, oues paſtori: denique pedes & cętera membra capiti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc eſſe, ſed tamen aliena prorſus ab illa ſempiternæ ſanctiſſimæque ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamque intereſt nouitatem nomen vtriuſque commune eſt, ſed res & ſignificatio diuerſa. Hęc enim Hieruſalem nouitas a Spirituſancto eſt, & æterna eſt: at illam Piſanam vnica tantum obedientis & Eccleſiæ pars tunc efficit, cum ſchiſmaticis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut abſque ambiguitate verus Petri ſucceſſor extimaretur. Hæc itaque nunc Piſana nouitas Conſtantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Baſileæ repullulauit, & exploſa eſt: atque his etiam temporibus (ſi vos vici eritis) interibit: quemadmodum ſub Eugenio quarto ſummo maximoque huiuſce ſedis Pontifice repreſſa eſt. Neque enim de cælo deſcendit, atque ob id diuturna non eſt, neque vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Eccleſia eſt, & hanc militantem conſeruat: quemque ſynodus Piſana amplecti deberet ſi e cælo deſcendiſſet, & numquam multitudinis regimini (vti facit) inniti. Longe igitur ab hac Chriſti Piſanum Eccleſia diſcrepat. hæc enim fidelium eſt, illa cauillantium: hæc domeſticorum Dei, illa aberrantium: hæc Chriſtianorum hominum, illa vero eorum, qui Chriſti veſtem conſcindere, & a myſtico Chriſti corpore myſtica Chriſti membra ſeiungere non verentur. Habetis, Patres, quid de Piſana ſynodo communiter conſtituendum ſit: nunc de noſtra Laterana, & de ſenſu animi mei pauca dicam.

CVM ECCLESIA Piſana de cęlo non deſcenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propoſitis deſcendiſſe neceſſarium ſit (hoc enim poſuimus paulo ante) patet Eccleſiam noſtram, cum Lateranen. ſynodus perfecta refert diuinam illam eſſe ciuitatem, quæ habet ſanctitatem propriam, paciſque abundantiam, & æternę nouitatis azymos & ſynceritatis panes, quæque cum vno ſummo vnius Chriſti vicarij principatu, de cælo deſcendit. Hæc tametſi magno nobis eſſe debeant argumento, concilium noſtrum rectum ſanctum atque legitimum eſſe: huc accedit tamen primum, quòd concilium hoc a Rom. Pontifice indictum, inchoatumque eſt, deinde quòd pręclara noſtrorum maiorum concilia nõ imitatur modo, ſed eorum etiam multa Apoſtolici ſplendoris præſentia exuperat, quodque eiſdem poſtremo propterea quia præſentia hac illuſtrantur, Dominus promiſerit Spiritum veritatis omnem illi veritatem eſſe patefacturum. Quæ cum ita ſint, nequaquam illis aſſentior Patres, qui ſolo Concilij nomine audito, rem ſanctam & vtilem continuo arbitrantur effectam eſſe: propterea quòd qui aptius & callidius fallere conſueuerunt, hi prauis rebus honeſta vocabula pretendere ſunt ſoliti. Et tamen concilium illud probo, quod ſuis partibus omnibus abſolutum perfectumque eſt, quodque illa habet, quæ & neceſſaria conſilijs ſunt: & a ſacroſanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hęc potiſſimum Eccleſiæ videlicet reformatio, morum prolabentium reſtitutio, exorti iam ſchiſmatis oppreſſio, conuerſio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarũ legum atque ſanctionum, quæ ad ſalutem vniuerſę fidei Chriſtianæ pertineant. Atque illa etiam, quę paſſim deprauata & deformata cernimus, vt Eccleſiaſticę dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmijs honorentur, vitia aut ſeuere puniantur, aut ſaltem ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc enim noſtrum Lateranenſe concilium, quod pia origine & ab authore ſuo ſancte & legitime inchoatum eſt, ſi ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandi, quæ detorta ſunt prætenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere ſe voluerint, temerarij, amentes, ſcelerati inſuper & nepharij homines non merito exiſtimentur. Quare ſi concilium hoc noſtrum eum finem exitumque habere deſideratis, quem ſanctiſſima ſemper florentiſſimaque concilia habuerunt, de his Patres, quæ iam dixi, prouidendum eſt diligenter. atque de hoc celeriter omni cura diligentiaque cõſtituendum, qđ neque hodierno die diſſimulare poſſum, neque ſilentio vllo pacto pręterire. Iactãtur.n. voces, quę etiam ad aures meas peruenerunt, percuſſum paſtorem, oues diſperſas, Piſanam ſynodum ſummo Pontifice & in terris Deo poteſtate authoritateque interdixiſſe. Maximis Eccleſiam, Patres, & diſſenſionibus inuolui & nouis quibuſdam vexari & perturbari malis iampridẽ vidimus: ſed hęc tanta, iam exitioſa, tam periculoſa haberi concilia a Patribus illis quis quę ſo vnquam potauiſſet? Nunc quicquid eſt quantum ad vos delatum dedecus, & facinus admiſſum ſit videtis, memoria tenetis, Patres; legiſtis enim quamplurima. Quid aliquando viri clariſſimi & ſapientiſſimi in Calcedonenſi ſynodo cõtra Epheſinam ſecundam, & illius principem Dioſcorum: quid in Conſtantinopolitana, quę octaua fuiſſe dicitur, contra Fotiũ omnium diſcordiarum ſatorem decreuerunt, propterea quòd Epheſinus cœtus grauiter errauerit, Dioſcorus in Leonem vrbis epiſcopum ſententiam ſcripſerit: Fotius autem non ſolum abſque Romani Pontificis authoritate concilium congregauerit, quod quidem alienum eſt ab homine Chriſtiano, ſed in Nicolaum etiam ſummum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuentus Piſanus Fotium & Dioſcorũ ſecutus eſt delinquendo, ita vos conſulendo atque animaduertendo, celeriter ſynodum Calcedonenſem, illamque Conſtantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad omnium gregem, ad paſtoris autoritatem, ſalutemq; Eccleſiarum omniũ reſpicite. prouidete, quod ipſum & facile factum eſt, & fieri debet. prouidete Patres, ne quis talia poſthac vnquã nõ modo perpetrare, ſed ne cogitare quidẽ, aut deſiderare poſſit.

VERVM ne ſanctiſſimo concilio noſtro in tot aduerſis rebus ad cõem ſalutem & conſeruandam & amplificandam legitima pręſidia deſint, quin potius, quod omnium votis expetitur, deſiderijsque poſtulatur, ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iulij Pontifex Maxime quę a abs te peto, quę tuę virtutis, tuę dignitatis, tuę poteſtatis propria ſunt. Antea enim eum in ſingulis rebus conſiſtebamus, alios ordines Eccleſię inferiores ſumus alloquuti, nunc de ſumma rerum dicturi breuiter, ſummum Principem & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatiſſime, obſecro atq; obteſtor, tua enim poſt Deum maxima eſt poteſtas, tuum eſt Imperiũ, tua Reip. gubernatio, Chriſtianæ fidei defenſio, obſecro, inquam, & obteſtor, hoc omni ſtudio cures atque aſſidue, vt hæc ſynodus Lateranenſis per te congregata, quemadmodum Eccleſia, quam refert, de cælo deſcendit, vt Ioannes vidit, ita cum illa rurſus aſcendat in cælum, hoc enim vniuerſi totis deuotiſque animis deprecamur. Aſſequetur autem hoc, te volente, teque imperante, ſi tu ipſe Pater ſancte, omnipotentis Dei, cuius vices in terris non ſolum honore dignitatis, ſed etiam ſtudio voluntatis gerere debes, potentiam, perfectionem, ſapientiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentia imiteris, accingere, Pater ſancte. gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquiſq; huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita tuum, vt illum alius nemo niſi a te habere poſſit. Hoc itaq; gladio tuo, qui Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt, accingere potentiſſime, & accingere ſuper femur tuũ, id eſt, ſuper vniuerſas humani generis poteſtates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreſes, contra diſſentiones, denique contra inferni portas, errorum, hæreſum, & diſſenſionum authores, nec intende ſolum, ſed etiam procede & re-

gna. Procede in primis, & proſpere procede. gentes quę bella volūt, diſſipando, tum regna Sacerdos & Rex, quæ paci ſunt cogitando, inquirendo, perſequendo, is namque idem quem imitari debes, & Rex regum eſt, pacisq; princeps & Dominus dominantium, Rexq; pacificus. Hanc autem ſummam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc miſericordia eſt, qua Pater ille cœleſtis & perfectus, ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluitque ſuper iuſtos & peccatores. Nam ſi tanta vbique miſericordia præſtabis, vt non modo amicos, ſed inimicos etiam ac hoſtes ad tui nominis reuerentiam, ad Apoſtolicæ ſedis cultum, ad Chriſti Eccleſiæ vnitatem, ad huius Concilij manifeſtam profeſſionem venire compellas, recte pater ſancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior miſericordia eſt, nulla magis principia propria, nulla potentiæ ſummæ cognata magis atque amica eſt. Hæc te pro regibus terræ excellentiſſimum, hęc te vniuerſis populis adorandum, Deoque inſuper te & gratum & amicum & ſimillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clariſſimos per dei G tuamque miſericordiam ad hanc ſynodum venturos acceſſurosq; exiſtimemus, vna ſe tibi ad hanc rem offert diuina ſapientia, quæ a fine ad finem fortiter attingit, & diſponit omnia ſuauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tuum attigiſti fortiter Pater ſancte, cum indicto Concilio hoc atque inchoato, vniuerſos ad bene de Chriſtiana repub. ſperandum excitaſti. Diſpones autem ſuauiter, prouidendo ſapienter, ne vocari a te iuſte quæri poſſint, ſe, vt par erat, in re tanta expectatos non fuiſſe. Quod poſtquam hodierno die (quod bonum, fauſtum, fœlixque ſit) de ſingulis, quæ ad huiuſce ſanctiſſimæ ſynodi conſeruationem & ſtatum ſpectare videbuntur conſtitutum fuerit, tum de his quoque conſtituatur nationibus, quæ cum intellexerint Romæ & a Romano pontifice Concilium ſynodumque haberi, & deſiderari ſe atque expectari, cunctæ procul dubio nobiſcum vna, ad Chriſtianæ religionis diſciplinam, ad Apoſtolicæ authoritatis maieſtatem, ad communem fidelis populi ſalutem, ad labentium rerum reſtitutionem, ad totius præterea Eccleſiæ defenſionem & rem, conuertentur. Sic namque hoc ſacroſanH ctum Concilium in cælum aſcendet, cum catholica Eccleſia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem eſſe, ſanctam eſſe, Hieruſalem nouamq; eſſe, atque de cælo deſcendiſſe contemplatus eſt. Dixi.

Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS De Dei Glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

D.D. Thomę de Vio Caietani, Cardinalis S. Xiſti, ſubtiliſsima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVAERITVR, Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur quòd non. Primo, Quia aut Deus mouet cælum effectiue & immediate, aut nō effectiue: ſed vt finis tantum, vel effectiue & mediate. Si primo modo, & eſt infinitæ virtutis, ergo motus cæli eſſet in non tempore, quod eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex 8. Phyſi. tex. 79. & primo Cæli, tex. 52 & ſecundo Cæli, com. 58. & alibi, &c. Si ſecundo modo aut tertio, & eſt infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ ſi moueret effectiue & immediate, motus fieret in non tempore Tunc vltra: ſed poſſibile eſt virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediate, ergo poſſibile eſt ex ea ſequi motum in non tempore, quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex K antedictis eſt euidens. Aſſumptio vero vltimi antecedentis patet, ex eo quod virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediate cauſalitati effectiuæ eiuſdem, quin poſſibile ſit ipſam ab his abſolui, alioquin infinita virtus non eſſet.

¶ Si dicatur quòd hæc ratio ſupponit Deum agere naturaliter, id eſt non quantum vult, ſed quantum poteſt, & quòd hoc non eſt neceſſarium, quia Deus eſt natura intellectualis, cuius proprium eſt agere ſecundum intellectus ſui diſpoſitionem, vt artifices facere videmus, & conſequenter Deus tanta velocitate mouet, nō quin plus poſſit, ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire videt. Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intentum ſecundum Ariſto. & Auer. cæterosq; Philoſophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tamen neceſſitate agere. Demonſtratio ſiquidem poſita in primo Cæli tex. 90 ad oſtendendam vnitatem mūdi, manifeſte ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexand. & Auer. &

F S. Tho. & cæteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum cæleſtium in 12. Metaph. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adæquatorum, non poteſt ex motuum numero efficaciter concludi, cum poſſet facile quiſpiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoque reputatur ab Ariſt. 8. Phy. tex. 79. quòd virtus finita & infinita poſſint æquali tempore mouere, quod tamen ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoque 8. Phyſi. cō. 15. & Primo cæli, cō. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem ſentire videntur. Secundo, Quia vt dicit primo Priorum, & primo Cæli, textu centeſimo decimonono, id, ad quod ſequitur falſum impoſſibile, eſt ſimpliciter impoſſibile, ſed ad virtutem infinitam poſitam in rerum natura, licet agentem libere, ſequitur falſum impoſſibile, ſcilicet poſſe fieri ab ea motum in nō tempore, ergo ipſam eſſe in rerum natura, eſt ſimpliciter impoſſibile. Probatur minor. Tum quia non eſt impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo Cæli. tex. 102. ab vniuerſali manifeſtata per inductionem in omnibus ſenſibilibus, non eſt reſiliendum. Tum quia G conſiderata tantum virtute diuina infinita, non conſiderato modo agendi, qui eſt poſterior, ſcilicet agere per libertatem, ſequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum eſt ex ratione potentiæ motiuæ. Conſtat autem non ſolum eſſe impoſſibile illud ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſſibile in rerum natura, ſed etiam illud ad quod ſequitur aliquod impoſſibile ſimpliciter. Vnde hoc poſſet exemplificari ſic, Quemadmodum poſitio tua duo dicit, ſcilicet quòd eſt virtus infinita, & quòd agit libere, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex ſecundo autem quòd de facto hoc falſum eſt.

¶ Ex quibus ſimul infertur, quòd ad infinitam virtutem licet agentem libere, ſequitur aliquod falſum impoſſibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſſibile.

¶ Secundo arguitur ſic, Omni potentiæ actiuæ in natura reſpondet aliquod poſſibile ex potentia paſſiua, & econuerſo, vt dicitur in H Primo cæli com. 124. vel ſaltem reſpondet aliquod poſſibile manifeſtatiuum totius illius virtutis actiuę vt ſic, aliter fruſtra eſſet, cum potentia ſit propter opus 2. Cæli, textu decimoſeptimo. Sed virtus diuina motiua eſt infinita per te, ergo ſibi reſpondet ſaltē poſſibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius: hoc autem eſt impoſſibile, quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſſibile eſt inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſſibilius, aut eſſet corporis finiti in tempore æterno, vt eſt motus cæli, & hic non concludit infinitam virtutem motoris, ſed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores cælorum eſſent infinitæ virtutis. Et confirmatur, quia quantitas virtutis actiuę ex effectus quantitate cognoſcitur, vt dicitur in primo Cæli, textu centeſimodecimoſexto. Vnde cum Deus non poſſit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & a Philoſophis & a Theologis, conſequens eſt quòd virtus diuina infinita non ſit. Et confirmatur ſecundo ex 4. Phyſicorum. textu 131. I ſic, Si impoſſibile eſt eſſe mobile, impoſſibile eſt eſſe motiuum, & econuerſo, & ſimiliter, ſi impoſſibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſſibile eſt eſſe motiuum velocitate infinita: ſed impoſſibile eſt tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ virtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus ſe arguere ex commentario trigeſimooctauo ſecundi de Cælo, vbi Auer. dicit, quòd ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & ſic intelligerentur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex ſuo eſſe res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus eſt ens impoſſibile inueniri in rerum ordine, quia ſi ponatur, ſequeretur, inquiunt quidam, quòd totum non eſſet maius ſua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuiſa ſecundum intellectum in duas quaſi partes: ex quo quanta eſt virtualiter, cum quælibet pars infiniti ſit infinita, & vnum infinitum non ſit maius alio, conſequens eſt, quod tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarum partium: quod eſt impoſſibile. Et ad hoc K deducit ibi Auer. cum dicit, quòd ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alij vero eandem inde volentes deducere concluſionem, dicunt ideo eſſe impoſſibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totū: & ideo ſi daretur infinitum ſecundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur ſecum aliquam aliam virtutem: & ſic periret ordo vniuerſi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autem eſt primum principium motus, ideo dicit, quòd intelligerentur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tamen difficilius, & ad mentem Auerrois: ibidem argui ſic: Cauſa finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarum, & hæc eſt communis formis materialibus, & immaterialibus. ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia diſtinctio formarum mouentium eſt cauſa finitarum proportionum ad mobilia: niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis ſolē, a natura mouentis Saturnum, nō poſſet reddi ratio ſuarum cōmenſurationum

ad mo-

ad mobilia propria. Tum quia conſtitutiua formarum, ex quibus oritur earum diſtinctio, ſic ſe habere neceſſe eſt, quod vnũ aliquid claudit poſitiuũ, quod reliquum non claudit: & econuerſo. A infinito autem nullum poſitiuum excluditur, ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum. A

¶ Quartò arguitur ſic. Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeretur, quòd nullum ens eſſet perfectius alio, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, ſupponendo quòd perfectio attendatur penes acceſſum ad ſummum: quod etiam habetur in propoſito ex decimo Metaphyſicorum commentario ſeptimo, vbi dicitur, quod primus motor eſt menſura omnium ſubſtantiarum. Hoc enim ſtante deducitur conſequentia ſic: Eorum, quorum nullum eſt alio propinquius ſummo, nullum eſt alio perfectius: ſed ſi Deus eſt infinitus, nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia à quolibet diſtat in infinitum, ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

B ¶ Quintò arguitur authoritatibus. Et primo Auer. octauo Phyſicorum comment. ſeptuageſimonono, vbi negat primum motorem eſſe infinitum. Secundo, in ſecundo cæli, commento, allegato trigeſimooctauo, & trigeſimonono, vbi ſubdit quòd infinitas intenſionis impoſſibile eſt quòd inueniatur in formis, inquantum ſunt formæ. Et confirmatur hoc idem commentario ſeptuageſimo primo: & in de Subſtantia orbis, cap. 3. &c.

Ariſtoteles quoq; in ſecundo Cæli, textu ſeptuageſimoprimo, teſtimonium huic parti perhibet, dum dicit, quòd ſi adderetur ſtella orbi erratico, vltimus orbis eſſet in labore. Conſtat enim, vt ibidem & in comment. quinquageſimooctauo, declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, eſt motorem eius hoc facere, quem omnia deſiderant, quem conſtat eſſe Deum, & conſequenter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſſet in labore, quàm Deus eſſet in labore. Hoc autẽ non ſequeretur, ſi Deus eſſet infiniti vigoris, ergo.

IN oppoſitum eſt autoritas Ariſto. 8. Phyſ. text. comment. vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deũ eſſe incorporeum.

C IN hac quæſtione tria ſunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò reſpondebitur rationibus ad oppoſitum.

QVO ad primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati cõgruat, vt dicitur primo Phyſ. tex. 15. & quantitas diuidatur in ſucceſſiuam & permanentem, & hæc in quãtitatem molis & perfectionis, ſupponamuſque Deum eſſe incorporeum, & immortalem, &c. conſequens eſt, quòd nec de quantitate durationis, nec molis quæſtio præſens ſit, ſed de quantitate perfectionis, an infinita ſit. Quia vero infinitum negationem claudit, non eſt putandum priuatiuè teneri, ſed vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos ſua vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quæritur, vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo ſe conſequantur infinitas virtutis, & infinitas eſſentiæ, diuerſa tamen quæſita formaliter ſunt, & diuerſa habent propria media. D Propter quod diuus Thomas in ſeptima quæſtione Primæ partis, tractat infinitatem eſſentiæ Dei: & in quæſtione 25. infinitatem ſuæ potentiæ. Vnde quæſtio noſtra de infinitate virtutis inquirens, ſi infinitatem eſſentiæ quaſi pertranſibit, arguenda inſufficientiæ non eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubium, an virtus, ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, quòd nullis perfectionis limitibus anguſtetur, an non. Verbi gratia, applicando quæſtionem ad virtutem motiuam, an virtus motiua Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, quòd quantum eſt ex ſe, nullo limite claudatur, ſed quacunque velocitate data poſſit facere maiorem: an concludatur aliquo termino, puta quòd vltra velocitatem 24. horarum non poſſit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVO ad Secundum, quia non eſt intentionis præſentis diſcutere difficultatem hanc, niſi inter Peripateticos, & horum duos tantum, principem, ſcilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphyſicalia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non habemus, aut ſic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere, ideo duabus tantum vijs propoſitum oſtendetur. Vnum tamen de ipſa diuina eſſentia præmittendo, ſcilicet quòd eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi virtutem præhabens, ſuperexcedenteſque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quæ poſſunt eſſe etiam ſimul ſumptarum. Quòd enim ſit ipſum eſſe per eſſentiam, Ariſt. 2. Meta. tex. 4. & Aue. 12. Meta. commenta. 51. teſtantur. Quòd vero ipſum eſſe per eſſentiam, totam eſſendi virtutem præhabeat, apud ſapientes penetrantes terminos, in dubium verti non poteſt, ſed communis animi conceptio eſt, quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in comment. 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum, cuiuſque ſiquidem rei nobilitas, ſecundum aliquam eſſendi rationem eſt.

Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. comment. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in comment. 51.

A Quòd autem omnium nobilitates ſimul ſumptæ, deficiant à nobilitate prima, ex eo patet, quòd cum ipſe ita ſit ſummum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſſimo modo tanto omnibus præſtat, quanto eorum in ſe naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, quòd quidam non ſunt veriti ſcribere, ſcilicet quòd cum dupliciter poſſit intelligi, Deum habere in ſe perfectiones omnium, vno modo ſic, vt habeat in ſe vnam ſimplicem eſſentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas: alio modo ſic, vt habeat in ſe gradus perfectionales correſpondentes ſingulis perfectionibus contentis. Si ſecundo modo verificaretur, tunc Deus eſſet perfectior, cæteris ſimul ſumptis: ſi vero primo modo, non concluditur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquam eſt, quia puerile eſt in philoſophia, æquare perfectiones particulares B perfectionibus vniuerſalibus. Non enim eſt poſſibile ſecundum rem, neque ſecundum intellectum, etiam data fingendi licentia, vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiam, aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quam ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſecundum veritatem eſt huiuſmodi, quomodo poteſt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum eſſe viuũ, & ſapientem, &c. vt Platonis attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuiſit, ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe vitam, &c. Vnde ſicut Leo Platonicus eſſet perfectior non ſolum ſingulis, ſed omnibus leonibus ſimul, quatenus leones ſunt, etſi infinities infiniti leones particulares eſſent, omnes in per ſe leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationem, à primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſte patet.

C ¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendẽdum eſt, an virtus eius ſit infinita intenſiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phy. ſumitur ſic: Ariſt. vt Aue. com. vlt. inquit, concludit in ſecunda figura, Deum non eſſe virtutem in corpore ſic: Nullum corpus aut virtus in corpore eſt infinitum: primus motor eſt infinitus. ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non datur, aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Minor vero, quia mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ: primus motor eſt huiuſmodi, ergo. Iſte eſt proceſſus Ariſt. in quo manifeſte vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſto. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, vt patet in text.

D ¶ Quidam autem peruertentes textum, dicunt, quòd Ariſt. ſumit quidem pro medio infinitam virtutem, ſed virtus infinita poteſt eſſe dupliciter. Vno modo intenſiuè: & ſic non accepit Ariſt. Alio modo ſecundum durationem, & ſic intellexit. Ita quòd maior eſt, Nulla virtus in corpore eſt infinita ſecundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo fuerunt concluſæ in præcedentibus rationibus, iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in tex. vltim. fuerunt probatæ per alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam Ariſtoteles, ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Conſtat autem, quòd præmiſſæ illæ probatæ ſunt loquendo de infinitate intenſiua, ergo accipiendæ ſunt, vt loquuntur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus & vltima tantum propoſitio reſtat declaranda. Quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio probata in tex. ſeptuageſimonono: quo ad hoc quòd virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit concluſio probata in 3. E Phyſ. longo proceſſu quo ad hoc, quòd magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non poteſt inficiari, quin loquatur de virtute infinita intenſiuè, ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita intenſiuè. Minor vero eſt concluſio probata ab Ariſt. in hoc textu ex concluſione text. 78. Probat enim hic primum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſſe in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, quòd impoſſibile eſt à finito moueri aliquid ſecundum tempus infinitũ vt monſtratum eſt nunc. Conſtat enim, quòd nullibi probatum eſt, niſi in text. 79. Aperiſſime autem liquet etiam cæcis, quòd in text. 78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiuè. ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſt. in text. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeo apertæ ſunt, vt oſtenſione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur. Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librum Phyſ. viderit, fideliter ipſas demonſtrationes adduximus. Demonſtratio ergo habita in tex. 78. ad oſtendendum quòd motus

in tempore

in tempore infinito non poteſt fieri a virtute finita,eſt ducēs ad im
poſſibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitionem,ſcilicet
quòd ſit ita quòd A virtus vt centum,moueat B mobile centum cu
bitorum in C tempore finito. Deinde adiungit huic propoſitio
nem poſſibilem,ſcilicet quòd D virtus vt decem, quæ eſt decima
pars virtutis,vt centum moueat E mobile decem cubitorum,quod
eſt etiam decimæ pars primi mobilis,in tempore Z. Et tunc argui-
tur ſic: Hoc tempus,in quo mobile decem cubitorum mouetur a
virtute vt decem,non eſt æquale tempori illi, in quo mobile cen-
tum cubitorum mouetur a virtute vt centum,ſed minus eo. Quia
demonſtratum eſt in 6. quòd cæteris paribus, totum mobile, ſeu
mobile maius,maiori tempore eget ad pertranſeundum aliquod
certum ſignū quam pars eius ſeu mobile minus,& ad ſenſum patet.
Vel ſecundum Auer.(& in idem redit) quia maior potentia mo-
uet maiori tempore, ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni
pertranſeundi,ſeu quod idē eſt,conduidendo tempus mobili, ali-
ter non eſſet verum quia vt dicitur in 7.Phyſ. tex. 36. media po-
tentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale ſpa-
tium. Cum ergo illud tempus ſit infinitum,reſtat quòd hoc ſit fi-
nitum. Sit ergo tempus Z decem horarum. Et tunc arguitur ſic.
Si augeatur virtus vt decem donec conſumat,aut adæquet virtutē
vt centum & ſimiliter augeatur mobile 10.cubitorū,donec conſu-
mat vel æquet mobile centum cubitorum,neceſſe eſt proportiona
liter augeri tempus Z decem horarum, donec conſumat aut adæ-
quet tempus,in quo virtus vt centum,mouet mobile centum cubi
torum,quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia
tempore æquali. Sed infinitum non poteſt conſumi, nec aliquid
poteſt ei multiplicatum æquari,ergo tempus quo virtus vt centū
mouet,impoſſibile eſt eſſe infinitum, quod erat probandum. De-
monſtratio autem poſita in tex.79. probans,quòd in magnitudine
finite non poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiam ad impoſſibile. Et
primo ſupponit tria. Primum eſt,quòd maior virtus motiua facit
æqualem motum in minori tempore. Secundum(quod ex primo
ſequitur) eſt, quòd infinite virtus facit plus in æquali tempore,
quam finita. Tertium eſt,quòd omnis motus eſt in tempore. Qui
bus ſtantibus arguitur ſic: Si in magnitudine finite eſſet virtus mo
tiua infinita ſequeretur quod in æquali tempore æqualiter moue-
rent virtus finite & virtus infinita: hoc autem eſt impoſſibile. er-
go. Conſequentia declaratur ibidem ſic: Sit A tempus vnius ho
ræ in quo virtus infinita mouet: & ſit B tempus mille horarum, in
quo virtus finita puta vt centum, mouet. Tunc cum quanto vir-
tus motiua ſit maior,tanto tempus,in quo mouet, ſiat minus per
ſuppoſitiones,augeatur virtus motiua,vt centum, in tanta propor
tione, in quanta tēpus vnius horæ exceditur a tempore mille hora
rum, & tunc manifeſte patet, quòd in æquali tempore æqualiter
mouebit virtus illa finita in millecupla proportione ad virtutem
vt centum,& virtus infinita, quod erat impoſſibile deducendum.
Ex his iam manifeſte patet,quod nunquam ſit ſermo de infinitate
durationis,ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiua: vt qui his
oblatis hoc non videt,non egeat medio,ſed ſenſu intellectiuali. Et
confirmatur. Præmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt di-
cunt,de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſt. vt per ſe no
tæ,aut vt probatæ. Non vt per ſe notæ, quoniam ſunt aut falſæ,
aut maxime dubitabiles, tum quia ſol habet virtutem motiuam
tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæle
ſte mouet actiue motu locali ſphæram ignis, & ſupremum aeris tē
pore infinito,& tamen conſtat quòd hæc ſunt corpora: nec ſecun-
dum veritatem apparet aliquid cogens,niſi loquentes ad dicēdum,
quòd virtus corporea actiua eſt neceſſario finita ſecundum dura-
tionem. Vnde Ariſtot. aſſumens vt per ſe nota ea,quę ſenſus per
hibent eſſe falſa,plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nulli-
bi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ. ergo.

¶ Et quoniam quæſtionem hanc non aggredimur ea ratione,
vt ſciamus quid ſenſerit Ariſt. quoniam hoc a philoſophia extra
neum eſt,ſed vt ſciamus, quę ratione hoc concluſum ſit: & in pro-
ceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa probationem minoris
(quæ eſt quæſtionis huius obiectum) ideo videndum hic eſt,quàm
efficaciter minor illa probetur. Eſt autem ratio dubitandi, quia
com.tex.78.ſcilicet mouens tempore infinito eſt infinitum,ex qua
probatur minor tex. vlt.ſcilicet primus motor eſt infinitus, loqui
tur de mouente tempore infinito ex parte mobilis, vt patet ex ra-
tione probante ipſam: conduidit enim tempus mobili. minor au-
tem iſta loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitu-
dinis,ſeu ſpatii ſuper quod ſit motus, vt patet in motu cęli. Pri-
mus enim motor non aliter mouet tempore infinito, niſi quia mo
uet cęlum tempore infinito. Conſtat autem quòd nec tempus,
nec motus cęli habet infinitatem ex parte mobilis: ſed ex parte
ſpatii infinities pertranſeundi. Conſtat autem, quòd ad mouen-
dum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita, vt
patet ex demonſtratione Ariſt. tex. 78. & hoc ſiue virtus illa ſit
corporea ſiue incorporea, permenet verum, & quod ad mouen-
dum tempore infinito ſecundo modo,non requiritur virtus infini-

F ta: vt patet de motore orbis lunæ, qui eſt virtutis finitæ & ſuffi-
ciens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidem vigore, quo ſe-
mel poteſt mouere ſuum orbem, poteſt infinities iterare motum
illum, quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis, & vt dicitur
in 8. Phyſ. tex. 85. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile,
ſemper idem facit.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæſtionis,ſciendum eſt ex
6.Phyſ.longo proceſſu,quòd tempus motus conduiditur mobili,
& conduiditur magnitudini,ſuper quam eſt motus. Et ſimiliter
dupliciter infinitum eſſe contingit:vno modo ex parte quantita-
tis mobilis, alio modo ex parte quantitatis ſpatii. Mobili quidem
conduiditur tempus,& ex eo infinitatur, quia ſi aliquod certum
ſignum in aliquo ſpatio deſignatum ſit pertranſeundum, prius per
tranſitur ab vna parte mobilis,quàm ab alia ,& ſi pertranſeundum
eſt a pluribus mobilibus inæqualibus,vno decem cubitorum, & al
tero viginti,&c.& cæteris paribus quæratur quātum erit tempus
G menſurās tranſitus iſtos , manifeſte patet quòd ſi mobile decē cu-
bitorum tranſit illud ſignum in vna hora, quòd mobile vigintícu-
bitorum pertranſibit illud in duabus: ſicut etiam illud met ſignū
prius tranſit medietas mobilis,quam totum. Oportet enim ſer-
uata æqualitate motus,quanto mobile eſt maius,tardius pertranſi-
re ſignum illud. Verbi gratia,Si primus orbis & orbis lunæ æqua-
liter mouerentur,ſignatum punctum Orientis orbis lunæ tanto ci-
tius pertranſiret,quanto minor eſt primo orbe. Ita quòd quan-
do orbis lunę peregiſſet ſuum tranſitum,forte adhuc nec milleſi-
ma pars primi orbis punctum illum orientis tranſiſſet,& idem eſt
in motu recto. Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitum neceſſe eſt
eſſe tempus, in quo datum ſignum pertranſeundum eſt. Magnitu
dini vero conduiditur tempus,& ex ea ſimiliter infinitatur:quia
finitum mobile prius tranſit vnam partē magnitudinis quàm aliā,
& ſic cæteris paribus,quanto maior fuerit magnitudo pertranſe-
unda,tanto maius erit tempus menſurans motum: & ſi infinite in
finitum,vt in motibus proceſſiuis manifeſtum eſt. Nec refert in
H propoſito,an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione materiæ in
idem realiter cum quantitate mobilis,vt in motu cæli contingit.
Non enim eſt aliud ſpatium pertranſeundum a primo corpore,
quàm quantitas ipſius,vt Auer.dicit in 2. cęli, com. 46. Patet .n.
quòd cælum prius pertranſiret partem ſpatii, quæ eſt ab Oriente
ad Meridiem,quam illa,quæ eſt a Meridie ad Occidens, nihil mi-
nus quam ſi ibi eſſet realis diſtinctio quantitatis ſpatii & quantita-
tis mobilis. Similiter non refert in propoſito , an quantitas ſpa-
tii quantitatem temporis augeat, ex quantitate ſuarum partium
nunquam ab illo mobili pertranſitarum, vt contingit in motu re
cto & prima reuolutione circulari,an ex quantitate earundem par
tium,quæ pluries pertranſeundæ ſunt: vt contingit in reflexione
motus recti,& in ſecunda reuolutione circulari,& deinceps. Spa-
tium enim idem ſecundo pertranſeundum,alterius ſpatii æqualis
primo rationem habet:& perinde quantificat & extendit tempus,
ac ſi alterum æquale primo eſſet (ſeu vt melius loquamur) ac ſi eſ-
I ſet altera pars totalis ſpatii æqualis primæ parti,& ſimiliter eſt de
omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, quòd tempus,
quo mouetur cælum perpetuo,eſt infinitum non ex parte mobilis,
ſed magnitudinis ſeu ſpatii,quia cælum corpus finitum eſt, & ideo
tempore infinito mouetur, quia ſpatium ab Oriente in Occidens
infinities peragit.

Secundum,quod tempus,quo probauit Ariſt.in tex.78.non poſ
ſe fieri motum a virtute finita,eſt infinitum ex parte mobilis, quo
niam manifeſte ibi ſit diuiſio temporis ſecundum diuiſionem mo-
bilis: dum augendum proportionaliter dicitur ſecundum aug-
mentationem mobilis & motoris, vt contra proteruos ſyllogize-
tur ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter
ſecundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris
K & quantitatem ipſius mobilis,eſt quantitas ſe tenens ex parte mo-
bilis,patet iſta ex terminis,& ex ſeptimo Phyſic. tex. 36. ſed quan
titas hæc temporis, de qua loquitur Ariſt.eſt huiuſmodi, vt patet
de ſe & Auerrois, in com. expreſſe aſſerit cum cæteris expoſito-
ribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quòd ſcili
cet proceſſus Ariſt. non ſufficienter videtur probaſſe minorem, ſ.
primus motor eſt virtutis infinitæ, ſed æquiuocationem videtur
commiſiſſe in medio termino, qui eſt mouens tempore infinito,
dum in maiori proſyllogiſmi,quæ fuit concluſio tex. 78. ſumitur
pro tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte mobilis, cum
dicitur. Omne mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ,& in
minore ſumitur pro tempore infinito , infinitate ſe tenente ex par
te ſpatii,cum dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito.
Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶ Omiſſis autem opinionibus pluribus, quę a diuerſis de vi
huius demonſtrationis dicta ſunt. Sco. enim in Quolibet.q.7.ad
primum,credens ſecundum Ariſt. primum motorem infiniti vigo
ris intenſiue,dixit hoc concludi ex eo quod mouet a ſe: quia quod
mouet

mouet a ſe,eſt a ſe,& conſequenter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis,quę abſque infinitate intenſiua non eſt. A Aegidius vero in 8. Phyſ.credens idem, dixit hoc concludi ex eo quòd totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod poteſt in infinitum motum,quo ad ſuam totalitatem,poteſt nihil motus in ipſum,tam ſi ſit vnius mobilis abſolute,quam ſi ſit vnius mobilis infinities iterati, & conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia a propria cauſa effectus recipit menſuram,& ſpeciem. His inquam omiſſis, quia abſque probatione dicta ſunt,quod mihi videtur ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus)extraneum valde eſt, ꝙ Ariſt. medium terminum tacuerit,& tantum ſtudium appoſuerit circa id,ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco.dicit. Non enim in 8.Phyſ.aliud medium aſſumitur,niſi mouere tempore infinito,& de hoc magna ſolicitudo fuit,quòd exigat virtutem infinitam. Conſtat autem quòd hoc abſtrahit a mouere a ſe,vel non a ſe,& quòd motori a ſe accidit, quòd ſit in infinito tempore: nihil enim minus concluderet,ſi eſſet in tẽpore finito, vt ipſemet fatetur. B

Nec valet ratio dicens quòd infinitas non dependens,ſed prima eſt proprium medium ad virtutem infinitam; quia ſecundum hoc primitas motus eſſet proprium medium , ſiue ille motus ſit finitus,ſiue infinitus;& ſic idem quod prius. Vnde finitas , & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & ſic Ariſtot. ſcilicet ſcientiarũ artifex,tacuiſſet ea quæ ſunt per ſe in medio termino ,ſ. primitatem motus: & ſolicitus fuiſſet circa ea,quę ſunt in eo , per accidens,ſcilicet: infinitatem temporis,cuius oppoſitum vbique ducit faciendum. Aegidii vero deductio quamuis veritatem a longe tangere videatur(vt in ſequentibus patebit) veritatem tamen aſſequuta non eſt,quia ex eo quòd totus motus cæli ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe,non eſt ab eo nec ſequacibus deducta infinitas intenſiua illius cauſæ: ſed aſſumptæ ſunt proportiones voluntariæ vel remotæ,vtpote quòd proprius effectus a per ſe cauſa recipit ſpeciem,& menſuram. Ex hac enim non habetur, quòd totalitas infinitatis extenſiuæ neceſſario fiat per ſe ab infinitate intenſiua:ſicut nec ex hac,Effectus infinitus fit a cauſa infinita,quum C non appareat,quare ipſa totalitas,& vnitas infiniti motus non poſſit per ſe intendi,& fieri a virtute finita,immobili ad continuandã & cõſeruandam perpetuo inferiorum ſucceſſionem, &c. vt dicitur in ſecundo de Generatione.tex.56.& 12.Met.com.306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet,proſequendum eſt; eo quòd difficultatem motam directe diſcutit,& ad principale propoſitum propriam viam docet, & Ariſt. tam menti quàm verbis conſona videtur. Præmittendum eſt ergo primo , quòd perpetuitas motus ſicut,& alia quantitas dupliciter imaginari poteſt, quòd fiat ab aliqua virtute. Vno modo per ſe primo,ſecundo modo non per ſe primo. Et ne in æquiuoco laboremus,illud dicitur fieri per ſe primo ab aliqua virtute,in quod poteſt virtus illa ex propria ratione,in illud autem dicitur poſſe aliqua virtus ex propria ratione,in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriam il- D lius virtutis. Et per oppoſitum illud dicitũ fieri non per ſe primo ab aliqua virtute,quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti,quæ eſt extra latitudinem illius virtutis formaliter ſumptę: Verbi gratia,& eſt exemplum deſeruiens propoſito, Virtus calefactiua vt octo B. ignis durantis centum annis, poteſt in duos effectus,ſcilicet & calefacere vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum ,ſed primum poteſt ex ratione propria inquantũ eſt virtus calefactiua tãtæ perfectionis, ſcilicet vt octo: hæc enim perfectio infra latitudinem virtutis calefactiuæ clauditur. Secundum vero non poteſt ex propria ratione,alioquin omnis virtus calefactiua vt octo hoc poſſet : quod patet falſum in D. igne durante per diem tantum,ſed poteſt ex annexa ſibi duratione centum annorum,quam patet eſſe extra rationẽ virtutis calefactiuæ,& cuiuſcunque alterius virtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo enim B. ignis poteſt continuare calefactionem per centum annos,quia virtus eius durat centum annis: vt de E ſe patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primo ab aliquo,quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clauſa cauſatur , tunc autem non per ſe primo, quando non ex ratione propriæ potentiæ agentis,ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus manifeſte patere poteſt alia diſtinctio ex parte cauſæ . Poteſt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem eſſe continuatiuã motus tẽpore infinito. Vno modo per ſe primo,ideſt ex ratione propria,vt ex poſuimus,& alio modo non per ſe primo,ſed ex annexa eius conditione,vt etiam ex poſuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per ſe primo, & vis perpetuatiua non per ſe primo, ex aſſignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc quòd vis perpetuatiua per ſe primo reſpicit infinitatem durationis,vt per ſe primu effectum,& per ſe primo terminum , quia ex propria latitudine in illam poteſt; ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem , ſeu calorem: vt per ſe primum effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per ſe primo reſpicit infinitatem durationis, non vt per ſe primo effectum, ſed vt conditionem proprii effectus.

A ¶ Secundo in hoc,quòd illa reſpicit quantitatem durationis,vt per ſe proprium effectum:quia infinitas durationis,quædam quantitas durationis eſſentialiter eſt , omnem quantitatis durationem in ſe claudens. Iſta autem non niſi per accidens quantitatem durationis reſpicit,ſcilicet vt conditionem neceſſario comitem ſui proprii effectus, quia non ex propria ratione,ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur. His vero prælibatis, oportet ſecundo tres conditionales ſtabilire : ex quarum veritate propoſiti ratio habebitur.

PRIMA conditionalis eſt: Si A per ſe primo mouet tempore infinito, A eſt virtutis infinitæ intenſiue. Declaratur iſta; quia ſtando infra latitudinem virtutis per ſe reſpicientis quantitatem durationis,vt proprium effectum,quæ poteſt vocari virtus quantificatiua motus,intelligendo da quantitate durationis : valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tempore requiritur aliquanta virtus,ergo ad maius tempus,maior virtus,ergo ad infinitum B infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſuper illam regulã: Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis , & maximum ad maximum. Quare abſque dubio vniuerſaliter & neceſſario tenet in his,quæ ſe reſpiciunt per ſe primo:vt S. Thom. in 3. contra Gen.cap.139.dicit. Fundatur etiam ſuper illud principium Metaphyſicum. Cuiuſq; potentię actiuæ propria latitudo,proportionater reſpondet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus. Quod patet inductiue in omnibus.ergo virtutis quantificatiuæ motus, ſi eſſet propria latitudo,reſponderet propriæ latitudini quantitatis durationis: ſed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionem durationis, quia duratio non augetur per intenſionem,vt qualitas,ſed extenſionem,vt quantitas , ergo virtus quantificatiua quanto maiorem poſſet quantitatem durationis producere, tanto maior eſſet,ergo ſi infinitam infinita . Vnde proportio virtutis quantificatiuæ ſeu continuatiuæ motus, ad quantitatem per ſe durationis,eſt ſicut proportio virtutis calefactiuæ ad C quantitatem per ſe caloris . Et nulla eſt differẽtia proportionum: quamuis ſit differentia rerum ſubtractarum proportionibus, quia quantitas per ſe caloris,eſt quantitas intenſiua,quantitas vero durationis eſt extenſiua. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportionem non variat: eo quòd hoc eſt materiale , & per accidens. Formale enim eſt, vniuerſaliter loquendo,quòd latitudo cuiuſque potentiæ actiuæ reſpondeat latitudini propriæ ſui per ſe primo effectus. An vero latitudo propria effectus attendatur ſecundum extenſionem, vel intenſionem,accidens eſſe cognoſcitur ab exercitatis in Metaphyſica,& ideo eadem ratione proportionis tenet conſequentia ſupradicta,qua tenet iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior,ergo ad infinitum infinita . Si quis autem dixerit,ſupradicta principia non habere locum,niſi quando quantitas per ſe effectus eſt quantitas intẽſiua, cum Phyloſophia abhorreat volun- D tarium,oportet huius reſtrictionis rationem reddere. Nulla autẽ ratione fulta apparet hæc reſponſio , niſi forte dicatur , quòd quia magnitudo virtutis non eſt, niſi ſecundũ quantitatem perfectionalem,ideo nõ reſpondet,niſi quantitati perfectionali effectus:quantitas autem perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non .n. quanto maior duratio,tanto perfectior effectus ſit, ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam,& per duas horas,& per tempus infinitum, vt dicitur primo Ethic.cap.7. Sed hæc ratio in hoc deficit,& quaſi æquiuocat:quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis ; vno modo ſecundum ſe ,alio modo vt eſt conditio aliarum rerum . Si conſideretur vt eſt conditio rerum , puta hominis,aut albedinis:ſic cum ſit extra rationes formales rerum,non auget propriam perfectionẽ alicuius rei , non.n.eſt perfectior calor durans centum annis,quam durans vnu die. Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex comm. Auer. & ſancti Thomæ , & conſequenter hoc mo- E do verificatur,ꝙ quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis,nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si vero conſideretur primo modo,ſ. ſecundum ſe: ſic cũ bonũ diuidatur in decem prædicamenta,ſicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur:& quantitas durationis ſit quædam entis ſpecies: quandam etiam bonitatem ſecundũ ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſte patet,quòd ſi duratio aliquam perfectionem ſecundum ſe ponat,maior maiorem ponet,& infinita infinitam: ſicut etiã quãtitas molis aliquam perfectionem dicit:alioquin inter entis ſpecies non eſſet:& maior maiorem,& infinita infinitatem, nõ minus in ſuo ordine, quàm calor infinitus,& tamen quãtitas molis maior & infinita dicitur ſecundũ extenſionẽ. Quòd ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet vt conditio aliorum, & ſic eſt falſum : quia eſt extra latitudinẽ rationis formalis cuiuſque alterius rei. Alio modo ſecundum ſe, & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædam perfectio vendicans ſibi quantitatem perfectionalem ſecundũ ſuã extenſionẽ:quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſecundum ſuam intenſionem. Vnde ad rationem in oppoſitum dicenda ſunt duo . Primo, ꝙ nõ oportet quantitatẽ durationis

durationis eſſe quantitatem perfectionis: ſed habere illam infra ſuam latitudinem, ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illam. Secundo, quòd falſum eſt, quòd quantitas durationis ſecundum ſe non ponat quanto maior maiorem perfectionē, quàm nis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia ſermo in prędicta conditionali habitus, non eſt niſi de quantitate durationis ſecundum ſe: conſequens eſt ꝙ firma ſtet veritas illorum principiorum, etiam in his effectibus, quorum propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia enim maiorem ſemper ponunt ex augmentata extenſione perfectionem ſuæ ſpeciei. Manifeſte autem patere poſſunt omnia quę de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione ex quantitate molis, applicando diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam, vt facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus, ſic ꝙ aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectū: ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per ſe primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod eſt per ſe, ad id quod eſt accidens, fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſſe, abſque ratione dicendo, ꝙ ſi ad effectum aliquantę perfectionis requiratus aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intenſiuæ requiritur maior virtus, non autem ad effectum maioris perfectionis extenſiuę, qualis eſt maior & minor duratio. Hæc enim gloſſa, vt ex dictis patet optima eſt, loquendo de cauſa per ſe primo illius effectus, cui vtraque quantitas conuenit, intenſiua infra propriam latitudinem, & extenſiuam extra, ſicut eſt calor, &c. Vniuerſaliter autem loquendo de quantitate cauſæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla opus eſt diſtinctione, eo quòd eadem ratio ſaluatur in proportione cauſæ & effectus, ſiue ſecundum propriam rationem augeatur intenſiue, ſiue extenſiue, ratio ſcilicet maioris perfectionis ſecūdum propriam rationem ſuę ſpeciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuæ alia ratione, niſi quia quanto effectus per ſe primo alicuius eſt perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorē cauſam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extenſiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, ſed intenſiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris, iſta autem intra. Hęc autem met ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſe quantitate extenſiua, quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem ſecundum extenſiuam augmentationem. vnde vniuerſaliter loquendo, effectum eſſe perfectiorem intenſiue vel extenſiue, accidit effectui perfectiori ſecundum propriam latitudinem ſuę rationis formalis, quod per ſe conſideratur in hac ratione, & eſt ratio vtriuſque eorum, quòd perfectionem cauſam exigat & concludat, ſicut eſſe album vel nigrum accidit colorato, & eſt ratio eorum, quòd ſint viſibilia. Falli autem multos contingit in re hac, ex eo quòd in cæteris entibus a quantitate manifeſte videmus, quòd ſola augmentatio intenſiua effectiua per ſe concludit maioritatem virtutis per ſe primo actiuam illius, & nullam perhibent ſenſus virtutem actiuam per ſe primo quantitatiua, propter quod numquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intenſiuo cremento effectus. Quicquid enim ſit de virtute actiua per ſe primo quantitatis, ſiue permanentis, ſiue ſucceſſiuę, diſcernendum eſt intellectus acumine, vt dictum eſt, inter entia, quorum propria perfectio conſiſtit in intenſione, & quorum propria perfectio conſiſtit in extenſione, quū in illis extendi eſt extra limites rationū formaliū ſuarum, & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In iſtis autem extendi eſt infra rationes formales eorum, & eſt ipſum eorum intendi, & ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per ſe primo, quod in illis infert intendi, ſi inuenitur virtus per ſe primo, actiua quantitatis. Vnde non obſtat propoſito, ſi quis dicat non dari in rerum natura huiuſmodi virtutem quantificatiuam motus, nobis enim ſat eſt veritas conditionalis, quæ permanet etiam antecedente & conſequente impoſſibili. Similiter puerile eſt, ſi quis putet dictum proceſſum, ideo non tenere in effectibus quantitatis extenſiuæ, ſed intenſiuæ, quia in extenſo id quod additur licet perfectio quædam ſit, non includit in ſe minus extenſum, & aliquid vltra: intenſius autem includit in ſe remiſſius, & aliquid vltra perfectionis addit, & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æqualem. Puerile inquam dixi, quia ſic ſe habet maius ſecundum extenſionem ad minus, puta ſpatium duarum horarum, ad ſpatiū vnius, aut bicubitum ad cubitum, ſicut maius intenſiue ad minus, puta calor vt quatuor, ad calorē vt duo, vtrobiq; ſiquidem maius claudit minus, & aliquid pfectionis propriæ rōnis formalis addit.

F Conſtat autem ex dictis, ꝙ in prædicto proceſſu nulla eſt ratio, exigens aut ſupponens aliam ſimilitudinem proportionum inter intenſum & extenſum, niſi maioris ad minus. Argumentatum enim ſemper eſt hoc modo. Potens per ſe primo in aliquantum, eſt aliquantæ virtutis, ergo potens in maius, eſt maioris: ergo in infinitū eſt infinitæ. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, ꝙ quemadmodum in extenſo pars addita priori non includit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem virtutem, ita in intenſo gradu, Verbi gratia, addit⁹ nō includit priores, nec eſt maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quàm ſit primus, nec ex perfectione miſiori quarti gradus ſeorſum infertur maior vis calefactiua: ſed ex eo ꝙ totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, eſt perfectius, quàm calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo ꝙ totum extenſum eſt perfectius.

¶ Friuolum quoque omnino eſt, ſi quis admittat prædictū proceſſum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, non
G autē ſucceſſiua. Oporteret enim abradere principia tradita in ſexto & ſeptimo & octauo Phyſic. de Virtutibus motiuis & earū proportione, cum motus & tempus, & de quibus ibi eſt ſermo, ſucceſſiua entia ſint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem conditionalis eſt iſta. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A eſt mouens immobile. & accipimus mouet proprie, vt diſtinguitur contra mutare. Et rurſus accipimus, mouet, vt motor, non vt inſtrumentum motoris. primum propter illuminationem, ſecundum propter corpus cœleſte trahens ſecum ignem, quē nihil minus traheret, ſi idē ignis numero perpetuo conſeruaretur, ſecundum totum & partes, & etiam propter primum orbem trahentē ſecum alios, vt multis placuit, quamuis non ſufficienter. Probatur iſta conſequentia octauo Phyſic. tex. 5. ex propoſito, & 12 Meta. tex. 43. ex hoc quòd motor motus non ſemper eodem modo ſe habet aut in ſe, aut in ordine ad mobile, id autem, a quo ſemper prouenit idem eodem modo ſe habere neceſſe eſt vtroque modo, vt patet. ergo.

H ¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis, antequam veniamus ad tertiam, iam patere potuit diſtinctio ſuperius præmiſſa cum ſuis membris in ſpeciali. Liquet enim iam quòd perpetuitas motus duabus atteſtatur cauſis, ſcilicet infinitati virtutis per ſe primo cauſantis ipſam, aut immobilitati motoris, & conſequenter ꝙ diuerſimode ab illis dependet, & illas infert, quoniam infinitatem non infert niſi in virtute per ſe primo (ſeu ex propriæ latitudinis perfectione) illam cauſante. Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute cauſante ipſam. Et merito, quia immobilitas eſt extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quam quantificatiuę motus. Infinitas autem rationis formalis cuiuſque, infra ipſius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius ſpeciei (puta caloris) etiam ſi in infinitum creſcat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio eſt extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor ſiue vt mille, ſiue vt infi-
I nitus, numquam perueniet ad hoc, ꝙ ſit immobilis in fra limites caloris ſtando. Et quod de calore exemplificauimus, de cęteris virtutibus actiuis, formaliter ſumptis, ſiue ſecundum rem ſint in materia, ſiue non, intelligi volumus. oportet enim Philoſophum formaliter loqui. Vnde diſtinctio iam probata in terminis ſpecialibus repeti poteſt, ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari, quòd fiat. Vno modo a virtute per ſe primo ipſam cauſante, & ſic oportet, ꝙ fiat a virtute infinita intenſiue, vt patet ex prima conditionali. Alio modo a virtute non per ſe primo ipſam cauſante, ſed per ſe primo cauſante talem motum, & ſecundario cauſante eius perpetuitatem, vt illius conditionem, & ſic oportet quòd fiat a virtute motiua immobili, quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſet talem motum, puta Saturni, & ex immobilitate eiuſdem ſemper perſeueret idem faciens. Vt ſic conditio virtutis ſit cauſa conditionis effectus, ſicut in primo modo, propria perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Ariſt. 8. Phyſi. in tex. 78. infinitatem temporis motus aſcripſit infinitati virtutis, &
K in tex. 85. aſcripſit immobilitati motoris, vt iaceret fundamenta & ad primum motorem, & alias intelligentias inueſtigandum, vt ibidem diuus Tho. notauit. Ex primo enim primum motorem 8. Phy. tex. vlt. & 12. Meta. tex. 41. concluſit. Ex ſecundo vero numerum intelligentiarum tex. 43. & 44. Non enim ibi inueſtigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cęci dicunt) ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis, vt patet ex fine tex. 41. & ex ipſo tex. 43. vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tēpore æterno, &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens ſupponit Ariſto. cū ſuis ſequacibus eſt iſta. Si cœlum mouetur tēpore infinito, primum mouēs ipſum eſt infinitæ virtutis intēſiue. Et aduerte diſſormitatem inter hanc conſequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo A eſt infinitæ virtutis, vt in prima, vel, ergo A eſt virtutis immobilis, vt in ſecunda. In hac vero nō inferimus, ergo mouens cœlū: nec, ergo quilibet motor cœleſtis: ſed, ergo primū mouens eſt virtutis infinitæ intēſiue. Probatur iſta ſic.

Cœlum

Cęlum mouetur tempore perpetuo, ergo ab aliqua virtute per ſe A primo & directe potente in ſempiternitatem motus, talis eſt infinita intenſiue, vt patet ex veritate primę conditionalis probatæ, ergo inuenitur aliqua virtus infinita intenſiue. Aut igit̃ iſta virtus eſt in quolibet motore cæleſti, aut in primo tantum. Nõ in quolibet, tũ quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in ſempiterno mouere, fatuum enim eſt ponere infinitum vt ſic dependere, tum quia aliquid conueniret pluribus primo, ſcilicet mouere ſempiterne, qđ eſt impoſſibile, vt monſtratur primo Poſte. ergo eſt in primo motore tantũ. Totus proceſſus clarus eſt & firmus, ſi prima conſequentia probabiſ. Cuius vis conſiſtit in iſta cathegorica, Sempiternitas motus cauſai ab aliqua virtute, per ſe primo in tendente & potente in ipſam. Hac igitur propoſitione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, ꝙ hoc ſit poſſibile, deinde quòd ſit de facto. Primum probatur, quia ſi eſſet inconueniens aut impoſſibile, ſempiternitatem motus cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primo, hoc non eſſet, niſi vel quia B duratio motus, cuius ſpecies eſt ſempiternitas, non eſt res ſeparabilis a motu, ſed ſimul eſt & non eſt, & ſit & non ſit cum motu, ac per hoc ſufficienter ſit a quolibet mouente, ſicut & motus, vel quia duratio motus paſſio motus eſt, eo quòd tempus, vt dicitur in 4. Phy. tex. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut eſt idem motus, aut eius paſſio. Paſſioni autem non debetur aliud agens quàm productiuum ſubiecti, vt patet inductiue. Vel quia, vt ſuperius tactum eſt, duratio motus non eſt niſi conditio eius, conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua, ſed ſat eſt conditiones actiui ſequi. Præter enim hęc certe non apparet ratiõ, quare impoſſibile, aut inconueniens ſit ſempiternitatem vendicare ſibi virtutem per ſe primo eius actiuam, ſed nihil horum impedit. Inſeparabilitas ſiquidẽ duarum rationum formalium, etſi cõcludat, quòd producens vnam in rerum natura producat alteram, non tamen concludit, quòd a quocunque producitur per ſe primo vna, ab eodem producatur per ſe primo & altera. Quamuis enim eſſe ens ſit inſeparabile ab eſſe ta- C le vel tale ens, & per hoc habeatur, quòd cauſans tale ens cauſet & ens, non tamen ſequitur, ergo ſi eſt cauſa per ſe talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens, vnde Ariſt. in 6. Meta. in principio venatur principia, & cauſas entium, inquantum entia. Durationem autem paſſionem eſſe motus & ſi verum ſit quo ad aliquid, puta quia ſub ratione temporis diffinitur per motum, & inſeparabiliter concomitatur ipſum tanquam poſterius ſuum prius, non tamen eſt verum ſimpliciter, quia conſtat quòd vere, & ſimpliciter paſſio alicuius ſic producitur conſecutiue ad productionem ſubiecti vt a virtute per ſe primo productiua ſubiecti, ſecluſo quocunq; extrinſeco, ſufficienter emanet. Duratio autem ſiue ſempiternitas motus non emanat a virtute motiua, vt ſit ratione ipſius virtutis, ſed conſequitur conditionem extrinſecam ipſius virtutis, ſcilicet durationem eius, vt patet inductiue. Non eſt igitur paſſio proprie loquendo, ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc quòd talis conditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ, conclu- D di poteſt, ergo ſuperflue quæritur alia cauſa, quoniam non quæritur cauſa ad hoc, vt ſiat abſolute: ſed ad hoc vt per ſe primo ſiat.

¶ Non enim ſuperflue quæritur a quo per ſe primo ſiat animal, quãuis ſciamus ipſum fieri a generante hominem & bouem. Nec incõueniens aliquod ſequitur, ſi tam nobilis conditionis motus, qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cauſa quęratur, & non ſat ſit credere, quòd ſiat vt conditio præciſe, nihil enim contra principia naturalia, aut Metaphyſicalia, aut quæcũq; alia apparet ſequi, immo inueſtigatio hæc conſequens eſt proceſſibus Ariſto. in 6. & 7. & 8. Phy. vbi cauſas motus aptauit ſecundum diuerſas proportiones ad eius durationem. Non eſt igitur impoſſibile aut inconueniens, ſempiternitatem motus talem eſſe effectum, quód poſſit produci ab aliqua virtute per ſe primo. Quòd autem hoc ſit de facto probatur primo, quia vt dicitur 2. Phyſi. tex. 26. & 8. tex. 39. ſemper ponendum eſt id quod eſt aut cauſat per ſe, ante id quod eſt aut cauſat ꝑ aliud. Conſtat aũt ꝙ cauſans ſempiternitatem motus, quia immobile cauſat eam per accidens, ſeu per aliud a virtute ſua actiua, er- B go debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione ſuæ virtutis actiuæ ſempiternitatem facit, hoc enim tantum eſt quod per ſe primo illam cauſare poteſt.

¶ Secundo, quòd ſempiternitas motus cæleſtis eſt effectus digniſſimus, vt eius effectus oſtendit, ſcilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota ſphæra actiuorum & paſſiuorum, & ſingula in ea contenta ſecundum vires conantur, & propterea agunt, quicquid agunt, vt Auer. dicit 2. Cæli com. 17 & Albertus Magnus ibidem confirmat. Irrationabile eſt autem effectũ adeo nobilem in rerum natura abſque per ſe primo cauſa actiua fateri. Et confirmatur: Quia cum in motu cæleſti ſint duæ conditiones, ſcilicet ſempiternitas, & determinata velocitas, quæ in ſui ratione claudit tempus, vt patet in 4 Phy. tex. 96. & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de ſe patet, & 12. Met. com. 41. habet, vbi certa velocitas finitati virtutis, ſempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abſq; potentia omnino, ſecundo quoque Cæli tex. 17 dicitur, quòd ſempiternitas eſt propriũ diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem a San. Tho. cognominatus entia tantum ſempiternitatis, quantum diuinitatis ſapere, & determinata velocitas abſq; dubio habet cauſam per primo ipſam cauſantem apud omnes Phyloſophos, quæ dementia eſſet ſempiternitatem cæleſtis motus cauſa per ſe primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & ſtabilis & efficax, cum etiam fugiendi via conceſſa non ſit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem ſine priuare. Vel dicendo quòd ſempiternitas motus nõ habet cauſam per ſe primo actiuam, quod eſſe nefas oſtenſum eſt. Vel dicendo, quòd habet quidem, ſed illa eſt virtus infinita, immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam propriæ vocis, quia nulla virtus per ſe primo actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem, alioquin eſſet actiua illius, circũſcripto omni alio, & non circunſcripto omni alio, quod implicat. Impaſſibilitas autem & vniuerſaliter immobilitas, vt de ſe patet, & ſuperius declaratum eſt, extra latitudinem eſt cuiuſque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter ſumptæ, vnde dicere quòd virtus abſit per ſe primo actiua ſempiternitas, & dicere quòd ideo eſt actiua ſempiternitatis, quia eſt immobilis, & ſemper manet eodem modo, eſt ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmiſſis ad motũ dubium contra proceſſum Ariſt. redeundo, dicimus ꝙ quia ſempiternitas motus exigit in per ſe primo motore ſeu in eius propria potẽtia actiua infinitatẽ intenſiuã, & hoc nõ habet ex eo, quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte ſpatii infinities iterati, ſed inquantum eſt ſecundum ſe effectus quidem, cui accidit quòd hoc vel illo modo ſoluetur, ideo ex propria ratione ſempiternitatis motus ſiue ſaluetur in motu infinito ꝑ ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optime põt abſque æquiuocatione infinitas intenſiua primi motoris potentis per ſe primo in ſempiternitatẽ. Vnde attenta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutẽ actiuam per ſe primo illam reſpicientem, quamuis æque bene concludatur infinitas intenſiua illius virtutis, ſiue hoc ſiue illo modo ponatur. Ariſt. tamen a notioribus doctrinam ſubtiliſſimã tradẽs, deduxit in tex. 78. ex ſempiternitate motus poſita i motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intenſiuam potentiæ, & in tex. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatii, cõcluſit infinitatẽ primi motoris. Inſinuans nihil obſtare rationi ſumptæ ex ſempiternitate formaliter accepta in quouis motu ſaluari ponatur. Propter ꝙ in tex. 78. non poſuit mobile infinitum, ſed tẽpus tantum, vt doceret, quòd non concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, ſed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. vl. ſecundũ vtramque tranſlationem non ſat fuit Ari. ſubſumere, quòd primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit vtrunque ſimul, vt oſtenderet, ꝙ non arguit abſolute ex hoc quod mouet perpetuo (cũ hoc ſit commune omnibus motoribus cæli) ſed ex eo, quòd ſic mouet tempore perpetuo, vt ipſam infinitatem temporis per ſe primo cauſet, alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore, quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubiũ ſoluendo dicimus, quòd medium ad probãdum illam minorem, ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ, eſt hoc, mouẽs per ſe primo tẽpore infinito, ita ꝙ maior pro ſyllogiſmi ſumpta ex tex. 78. eſt iſta, Mouens per ſe primo tempore infinito, eſt virtutis infinitæ. Minor vero ſubſumpta in tex. vlt. eſt iſta, Primus motor mouet per ſe primo tempore infinito, ergo primus motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate tẽpis ſaluati in motu infinito ex parte mobilis, non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui, quia proportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, abſolute declarata, & concluſa eſt ibi in materia clarius eam repræſentante, ſcilicet in motu infinito per ſe, vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a ſubtiliſſima deductione, quam diuus Thom. 8. Phy. docuit in duobus, Primo in medio termino, Cum enim medium Ariſto. ſit mouens tempore infinito, ille appoſuit ly per ſe ſupra ly infinito, non vero ſupra ly mouens. Secundo in minore, quia apud nos, minor eſt vera de facto quo ad operationem primi motoris, apud illum vero minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per ſe, ſed oportet eũ eſſe tantæ virtutis, quòd quantum eſt ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tempore infinito per ſe, quia cauſa per ſe oportet reſpondere effectum per ſe. Primus autem motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus, ergo ſiue ſit poſſibile tempus infinitum per ſe inueniri, ſiue non, oportet primum motorem tantæ virtutis eſſe ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Conueniunt tamẽ hæ deductiones in & concluſione (quia vtrobique concluditur infinitas intenſiua primi motoris) & in radice, quia vterque proceſſus ponit primum motorem eſſe per ſe cauſam durationis infinitæ ipſius motus. Sed ille proceſſit ex eo quòd cauſæ per ſe oportet eſſe tantum virtutem vt poſſit in effectum per ſe, quod fundatur ſuper 2. Phyſi. tex. 36.

Iſte vero, quòd cauſam per ſe primo alicuius, oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentum proprij effectus ſui, cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

¶ Et vt multis philoſophantibus complaceamus, qui voluit potius cum Auer. errare, quàm cum alijs verum ſequi, oſtendendum ſuper eſt hoc idem Auerroim docuiſſe. In 12. ſiquidē Meta. com. 41. poſtquam concluſit iuxta demonſtrationem 8. Phy. quòd virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito corpus cæleſte, nō eſt in magnitudine, quia moueret in non tempore, mouet ſtatim dubium cōmuniter tactū a doctoribus 8. Phy. ſcilicet, cur ſi ponit virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in non tempore, & ſi ponatur extra magnitudinem, non ſequitur motus in non tēpore, quæ eſt rō diſſormitatis? Et ſtatim reſpondet, ꝙ hoc ideo eſt, quia motus cæli fit a duobus motoribus, quorum alter eſt finitæ motionis & eſt anima Cæli, & alter infinitæ, & eſt potentia omnino ſine materia, & quòd motus cæli a motore finito habet quòd ſit in non tempore, & a motore infinito, ꝙ ſit tempore perpetuo. Vbi a plano ſenſu literæ non diuertēdo, manifeſte patet, ꝙ ipſe eſt opinatus primum motorem eſſe infinitæ virtutis intenſiuę, & propter illam infinitatem cauſare per ſe primo ſempiternitatem motus cæli, & in hoc differre a cæteris intelligentijs, quæ cum ſint immobiles, poſſunt virtute propria cauſare perpetuitatem motus per accidens tñ, vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. alijs locis eiuſdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppoſitum) idō a diuerſis diuerſimode expoſita, vel potius extorta ſunt, prout quilibet voluit non ſe Auerroiſtam, ſed Auerroim ſuum facere, vnde oportet expoſitiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt, ꝙ Auerrois intendit quòd ſit finitus intenſiue primus motor, infinitus autem in duratione, non tantum formaliter, ſicut alij motores: ſed etiam cauſaliter, quòd ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus, qui eſt purus actus omnino, & per hoc differt a cæteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nam quidam eorū dicūt ꝙ illa diſtinctio motoris in finitum & infinitū, eſt diſtinctio realis: quidam vero ꝙ eſt diſtinctio rationis in primū motorem ſecundum ꝙ eſt finis, & ipſummet ſecundum quòd eſt agens, & ſm ꝙ agens mouet in tpe, quia eſt vigoris finiti intenſiue, ſecundum vero quòd finis perpetuat motū, & idō dicitur infinitus in duratione cauſaliter. Alij vero dixerunt, ꝙ primus motor non eſt virtutis finitæ nec infinitæ intenſiue, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed dicitur infinitus cauſaliter, cauſalitate finali, vt dictum eſt. Alij autem dixerunt, ꝙ illa verba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſm determinationes factas in de ſubſtātia orbis, &c. vbi magis in propoſito tractauit rem hanc, vbi manifeſte negauit infinitatem intenſiuam. Sed ꝙ oēs huiuſmodi reſponſiones errant, manifeſtatur. Et primū, ꝙ loquatur de infinitate intenſiua, probatur primo ſic, Quandocunque fit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorum declaratur ab ipſo diſtinguente quo ad quid nominis, ſecundum quam intenſionem ſumitur, reliquum debet ſumi ſecundum oppoſitā intenſionē. Patet iſta, alioquin periret omnis certitudo diuiſionū, & ſyllogiſmi diuiſim, &c. ſed Auer. diuiſit motorē cæli in motorem finitæ motionis, & infinitę motionis: & deſcripſit alterū membrum. ſ. motorem finitę motionis per finitatem intenſiuæ, vt patet, quia ibi expreſſe ſubdit. Dicere finitatē, eſt dicere proportionem motoris ad motam rē, ergo reliquum membrum. ſ. motor infinitę motionis eſt deſcribendum ſecundū intenſionem oppoſitam ſcilicet, quòd dicere infinitatē, eſt dicere improportioēm, & ſic erit motor infinitus intenſiue. Secundo ſic: Termini quæſtionis & reſponſionis ſm artem demonſtratiuam non differunt, ſicut nec quęſtio differt a concluſione in terminis, ſed in mō. Conſtat aūt quòd motor infinitus de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intenſiue, qm̄ eſt ille, de quo dicit̃ in 8. Phy. tex 79. ꝙ mouet in non tempore, ergo finitas & infinitas de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua. Tertio ſic. Quælibet reſpōſio a ſapiente data, debet ſumi in ſenſu in quo quæſtioni motæ reſpondet, ſed iſta non reſpondet quæſtioni motæ, niſi intelligatur de infinitate intenſiua, ergo, &c. Declarat minor, quæſtio eſt cur virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito, poſita in magnitudine, infert motum in non tempore & poſita extra magnitudinem, nō. Huic autē quæſtioni non ſatiſfit dicendo, quòd hoc ideo eſt, quia ibi ſunt duo motores ſeparati & ambo mi ti, ſed alter actiue, & alter vt finis, & ex motore vt finis eſt ſempiternitas, ex motore vero vt agens, eſt quòd motus ſit in tempore. Hoc enim ſiue verum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſtio, & ſolicitudo ſuperflua. Tota enim quæſtio eſt, quare a virtute ſeparata non ſequitur motus in non tempore, ſicut a virtute poſita in magnitudine. Et conſtat, quòd eſt ſermo de virtute actiua. Hæc autem quæſtio vt & nouitij poſſint percipere (ſicut & quælibet alia) aliqd certum ſupponit ſcilicet infinitatē virtutis ſiue ĩ magnitudine, ſiue extra. Et quærit dubiū, quare ſi illa infinita virt' ponitur in magnitudine, mouet in non tpe, & extra magnitudinem, nō. Quæratur ergo ab iſtis primo, Qualis eſt illa infinitas virtutis, quæ ſupponit̃, intenſiua, an durationis? ſi intēſiua, habetur intentum, ſi durationis,

F quæſtio, & nulla & ridiculoſa eſt. Nulla quidem, quia a virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, non ſequitur motus in nō tempore, vt patet de virtute alteratiua Solis a qua res aliqua alteratur, & tamen in tempore. Nec dici poteſt quòd illud eſt verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tantum, quoniam expreſſe Ariſto. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc ſumptum eſt, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunque motu. Ridiculoſa autem, quia puerile eſt quęrere, quare a virtute finita in vigore, infinita autem duratione ſeparata a materia, prouenit motus in tempore, & non in non tempore. Quis enim eſt adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intenſiuam virtutis, ſequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugium horum eſt, quòd quæſtio illa neutram infinitatem determinate ſupponit, ſed infinitatē in communi, qm̄ ex motu perpetuo neutra infinita determinate cōcluditur, ſed in communi concluditur, quòd oportet virtutem motiuam tempore perpetuo eſſe infinitam.

G Vnde dicunt quòd quęſtio Auerrois eſt, cum ſit quòd virtus motiua tēpore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac & illa infinitate, quare poſita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem, non? Et reſponſio eſt ſupponendo, quòd ſi aliqua virtus poſita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quòd ſit infinita intenſiue, ex 8. Phy. tex. 78. & conſequenter moueret in nō tempore, ex textu ſeptuageſimonono, & addendo quòd ſi aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa eſt neceſſario infinita ſecundum durationem, & diſtinguitur in motorē & agens, & ſic eſt finitę motionis, id eſt, mouet in tempore, & motorem vt finis, & ſic eſt infinitę motionis, id eſt, mouet infinito tempore, quòd virtuti poſitę in magnitudine conuenire non poteſt. Non enim poteſt diſtingui in motorem vt agens & vt finis, & ideo oportet quòd virtus motiua tēpore infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in non tempore: extra magnitudinem, non. Sed vere iſti inſtruunt telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, ſcilicet in re ipſa, &

H in expoſitione Auer. In re ipſa quidem, quia falſum eſt, quòd, virtus motiua tempore infinito, ſi ponitur in magnitudine eſt infinita intenſiue, ſi extra magnitudinem, non. Quęratur enim ab ipſis (ne in ęquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis eſt ſermo. Diſtincta eſt enim ſuperius in 6 Phy. quia eſt duplex, ex parte mobilis, & ex parte ſpatij, ſeu per ſe, & per accidens. Si eſt ſermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, quòd illam oportet eſſe infinitam intenſiue: in textu enim 78. non eſt ſermo de tali virtute, ſed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philoſophus obedire debeat rationi, oportet reddere cauſam, quare cū ad mouēdum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intenſiue, puta vt cētum, ad continuandum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuæ, quòd ſemper perſeueret in eodem vigore, quare, inquam, eſt, quòd virtus talis ſi ponatur in magnitudine, ſequitur quòd ſit infinita intenſiue? Hoc enim neque ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur, & tamen hoc eſt ſuper

I quo iſti fundantur. Quòd ſi dicatur ꝙ hoc oritur ex hoc, quòd illa virtus actiua ſemper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile eſt, quia ex hoc nihil aliud ſequitur, niſi quòd illa virtus oportet quòd ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autem, quòd virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæque durationis ſiue in quanto, ſiue extra, non habetur maior perfectio intenſiua, vt de ſe patet in 1. Ethi. c. 7. ab Ariſto. & Auerroe dicitur. Et datur exemplum de albo quòd ex hoc, quòd ponitur perpetuum, non ſequitur, ergo eſt albius, quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam ſecundum magis & minus. Vnde ridiculum eſt, quòd quidam inter Philoſophos ſe locantes dicunt, quòd ideo non poteſt eſſe virtus motiua actiue tēpore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitam intenſiue. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem, ad quod ſequitur infinitas intenſiua.

K Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quòd proceſſus non ſit ab Auer. & Ari. ad concludendum, primum motorem eſſe incorporeum abſolute, ſed ad concludendum, ipſum eſſe incorporeum, id eſt nō immerſum materiæ ad eſſe, quæ eſt tantum apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis ſiquidem Ari. a tex. 78. vbi inchoat, teſte ipſo Ariſt. ibi enim Auer. tractatus intendentis oſtendere impartibilitatem primi motoris, vis ē ex natura quanti & extenſi, ſiue corruptibilis, ſiue non, vt patet, & in tex. vl. rationē formans ex efficacia probatorū, & non aliter, cōcludit primum motorem impartibilem, vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictū, ſcilicet, quòd virtus motiua actiue tempore perpetuo ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intēſiue, ſi extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorū intelligibiliter deducere, vel ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtenſum eſt ex rationibus terminorū hoc non deduci: ſed oppoſitum quo ad primam partem, & ſenſibilia idem teſtatur, ergo hoc eſt voluntarie dictum.

ctum. Ex ſenſibilibus enim habemus, quòd virtus alteratiua Solis eſt motiua actiue, & eſt in magnitudine, & tamen non eſt infinita intenſiue, nec alterat in non tempore. Nec poteſt dici, quod quia ſermo eſt de virtute actiua motus localis, ideo inſtantia non militat. Tum quia eadem eſt ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intenſiuam de virtute alteratiua & motiua ſecundum locum, & vniuerſaliter motiua ſi ponantur in magnitudine; vt dicitur 8. Phy. tex. 79. vt iam adductum iterum eſt. Tum, quia ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi ſolis, tunc ſol vnum numero motum perpetuum poſſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ virtutis, quicquid ſit de antecedente huius conditionalis, & ſic virtus finita intenſiue, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuum & non in nõ tẽpore, vnde quòd de facto non ſit, hoc eſt per accidens quantum eſt ex efficacia virtutis, Accidit enim tantæ virtuti, quòd vnum vel plura ſubiiciãtur, &c. & nihil minus poſſet in vnum ſemper, quàm plura. In expoſitione autem verborum Auerrois errant, quia ex huiuſmodi ſenſu non habetur reſponſio ad quæſitum, eſſet enim reſponſio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito poſita in magnitudine moueret in non tempore, & poſita extra magnitudinem, non, quia virtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis, in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi poſſit quæſita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quarto principaliter probatur, quòd de infinitate intenſiua ſit ſermo Auer. ibidem, ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum eſt ab anima cæli ſortitur determinatam velocitatem, inquantum vero eſt a primo motore, ſortitur ſempiternitatem. Ex hoc enim arguitur ſic, Aut intendit, quòd motus cæli habeat ſempiternitatem a primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiue, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter poteſt hoc imaginari.

Primo, quòd anima cæli, aut non efficiat, aut non ſufficienter poſſit efficere ſempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam cauſæ ſufficienti, & hoc conuincitur demonſtratiue eſſe falſum, ſupponendo animam cæli eſſe virtutem motiuam immobilem, vt patet ex 8. Phy. tex. 85. & ex ſupradictis. Secundo, quòd anima cæli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter: & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur eſſe contra Auerroim ibi, aut loquimur de communi dependentia, quã omnia entia alia a primo & actiones eorum dependent a primo, & ſic non ſaluatur commentum, ponens differentiam inter ſempiternitatem & determinatam velocitatem motus cæli in hoc, quòd illa eſt a primo motore, hæc ab anima cæli, tali enim dependentia communi tam ſempiternitas, quàm determinata velocitas eſt a primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de ſingulari dependentia, qua in faciendo talem effectum, ſcilicet ſempiternitatem motus anima cæli dependet a primo motore. Et hoc conuincitur eſſe impoſſibile, tenendo primum motorem finitum intenſiue, & deducitur ſic, Motore ſufficiente ex his, quæ in ſe intrinſece ſunt, applicato mobili diſpoſito, circunſcripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, neceſſario prouenit effectus proprius illius motoris. Patet iſta ex terminis, alioquin nulla eſſet via ad probandam conſecutionem cauſæ ad effectum, & econuerſo. Sed anima cæli eſt actiuum ſufficiens ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æterni, ergo circunſcripto quocunque alio, excepto communi influxu primi, poteſt in motum æternum, ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia. Probatur minor ex eo, quòd anima cæli habet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiternitatem motus, ſcilicet tantã virtutem intẽſiue (puta vt mille) & immobilitatem, quilibet enim motor habens hæc duo, poteſt ſempiternum facere motum, quamuis non per ſe, vt dictum pluries eſt. Tertio, quòd anima cæli licet ſufficienter, tamen per accidens facit ſempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per ſe, & ideo attribuatur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ per ſe primo intendenti illam. Et ſic habetur intentum, quia, vt ex prima conditionali probata patet. ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intenſiue. Et in rei veritate iſta videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota oſtendit, & non intendit ſubtrahere ab anima cæli cauſalitatem actiuam ſempiternitatis, ſed perſeitatem cauſalitatis, cuius nulla virtus finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde cauſam actiuam per ſe determinatæ velocitatis poſuit animam, ſempiternitatis vero primum motorem. Si finaliter, hoc poteſt dupliciter imaginari, Primo, vt ſit ſermo de dependentia cõmuni, qua omnia cauſantur in genere cauſæ finalis a primo. Et hoc eſt contra Auer. ibidem, quoniam hoc modo non ſaluatur ſua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius ſempiternitatem, hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter a primo motore. Secundo, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali modo depẽdendi, in genere tamen cauſæ finalis. Et quantum verba eorum ſonant, videntur dicere, quòd quodam ſingulari modo ſempiternitas eſt a pri-

A mo fine, quo non eſt determinata velocitas, ſic quòd ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quòd iſta ſufficienter fiat ab agente, illa autem non niſi adiuncta cauſalitate finali primi motoris. Sed quia facile eſt dicere diſtinctionem in qualibet re, quamuis ardua, & inexercitati eſt admittere illam in aere, ideo quæratur ab iſtis, quomodo ſit iſta differentia. Hoc enim non poteſt niſi tripliciter imaginari, ſcilicet aut ſic, quòd ſempiternitas careat cauſa actiua, & finali tantum attribuatur. Et hoc eſt ridiculum, quoniam nõ eſt intelligibile, quòd aliquid effectiue producat motum, & non producat eius durationem, maxime cum tempus, quod eſt duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut eſt ipſe motus, aut eius paſſio. Conſtat autem, quòd hæc ab eodem fiunt actiue ſecundum rem, quamuis non eodem modo, poteſt enim eorum quæ ſunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per ſe, vt patet cum Sortes generat Platonem, tunc enim licet fiat Plato per ſe, fit tamen corpus vel mixtum per accidens, vt dicitur in primo Phy. tex. 78. Aut ſic, quòd ad determinatam velocitatem

B cauſa actiua ſufficit abſque finali, ad ſempiternitatem autem, non. Et hoc etiam eſt ridiculum, quia finis eſt cauſa cæterarum cauſarũ, nullusque eſt effectus naturæ aut artis abſque fine. Aut ſic, quòd ad determinatam velocitatem cauſa actiua cum fine communi ſufficit, ad ſempiternitatem autem nõ, ſed requiritur ſpecialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem. Et hoc eſt iterum loqui in aere, niſi huiuſmodi ratio aſſignetur. Nec apparet alia ratio, quàm illa, quæ in eodem com. 41 ex intentione Themiſtii ſubditur, ſcilicet quòd motor qui mouet ad conſequendum aliquid, vel conſeruandum aliquid tranſmutabile, neceſſe eſt quòd quandoque ceſſet. Motor autem, qui mouet propter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet ſemper. Et ſic habetur ſpecialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, quæ non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſitum, nouitiorũ eſt, Cum enim omnes animæ cæleſtes prima intentione operẽtur

C propter ſe (vt dicitur 12. Metaph. com. 36. & ſecundo Cæli. cõ. 17. & 21. & ipſarum natura ſit immorabilis in actu, & earũ opera ſint ſicut opera artium, vt dicitur 12. Metaphy. com. 44 & finis ſit principium in operabilibus vt dicitur in 2. Phy. tex. 88. Quemadmodũ ex actualitate immutabilis finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operibus, ita ex aliis conditionibus nobis ignotis ſumunt rationem tantæ velocitatis, & quare magis ab Oriente moueant verſus hemiſperium ſuperius, & alia huiuſmodi. Hæc. n. omnia ſunt propter melius, vt ex ſecundo Cæli, tex. & com. 34. habetur. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur propter finem, vt dicitur 2. Phyſic. Vnde ex hoc non magis habetur, quòd ſempiternitas ſpecialiter dependeat a primo, quàm certa velocitas, vtrumque enim eorum habet hoc modo ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum ratio ſempiternitatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis conditionibus, ſcilicet quòd ſit in ſe actu, & habitu & mouendo, immutabilis, & hæc ſint communis omnibus motoribus cælorum reſpectu propriarum eſſentiarũ,

D nihil proprium primo motori dixiſſet Auer. ſed totũ quod dixit conuenit omnibus animabus cælorum in ratione finis, nec poteſt dici, quòd dictum Auer. commune quidem eſt omni motori ſeparato in ratione finis, ſed appropriatur primo propter dependentiã aliorum a primo & in ratione finis, quia ſic non ſaluatur differentia inter ſempiternitatem & velocitatem, vtraque enim propter iſtam dependentiam primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquam ad vltimum refugium recurrendo dicatur, quòd ſempiternitas motus depẽdet a primo fine quodam ſingulari modo ignoto nobis, & hoc cognoſci ex hoc quòd omnes motores cæleſtes conueniunt in ſempiterne mouere, non autem in velocitate motus, hoc enim ideo eſſe credendum eſt, quia rationem ſempiternitatis habent reſpiciendo primum, velocitatem vero reſpiciendo propria. Hoc eſt contra Auer. qui expreſſe dixit in 2. Cæli, com. 58. quòd motores inferiores ſumunt rationes ſuarum velocitatum, ſecundum quòd magis

E deſiderant aſſimulari primo. Et loquitur non ſolum de motu diurno, ſed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficienti ratione firmatum, quòd enim conueniant omnes in ſempiternitate motus, vt dicit Auer. in 2. Cæli com. 38. & 71. & alibi, eſt quia conueniunt omnes in hoc quòd ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conicere, quòd ſit ex ſingulari modo dependendi a fine, cum clare pateat, quòd finis communis cum immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Amplius; Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in com. nihil aliud eſt quam tẽporalitas, in qua omnes motores cæli conueniũt, ſicut & in ſempiternitate, nullus enim mouet in non tempore. Reſtat ergo, quòd de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rationes ſi duo motores ſecundum rem in primo orbe ponantur, efficaces tamen ſunt etiam ſi duo ſecundum rationem, vnus autem ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet eas applicare ſcienti. Vnde omnes expoſitiones commenti prædicti falſæ apparent. Vltimam autem ordinem librorum Auer. non penſauit. Cũ enim conſtet ex ſecũdo Cæli com. 3. quòd

tunc

tunc iam fecerat libellum de Subſtantia urbis; & ex pluribus commentis, quæ tunc etiam fecerat ſuper libros Phyſic. & ex 12. Meta. com. 65. ꝙ iuuenis erat quando fecit ſuper lib. de Cælo, & ſparabat in com. 35 a. ſe perfecturum Aſtrologiam, & quòd ſenex ſcripſit ſuper Metaphyſica, manifeſte liquet, quòd omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Metaphyſicæ eius, & non econuerſo, quoniam opus illud, teſtamentum eius eſt.

SECVNDA autem via ad oſtendendam infinitatem virtutis Dei glorioſi ſumpta ex S. Tho. breuior eſt. Et ſupponit Deum eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ, ſiue omnium incorruptibilium, ſiue ab æterno, ſiue in tempore, nihil enim horum refert, dummodo concedatur per ſimplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum aliquid produxiſſe. Hoc autem nunc ſupponatur; Tum quia communiter excellentes viri hoc concedunt etiam de mente Ariſto. & Auer. Tum quia expreſſe contra Algazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret ſpecialem quæſtionem, quam alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hęc via paratur, iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorum, ſcilicet quòd virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſſiua, ſiue ſit creatiua ab æterno, vt Plato, & Ariſt. cum ſequacibus poſuerunt, ſiue in tempore, vt fides Chriſtiana determinat. Cæteræ autē virtutes actiuę ſunt effectuum ex aliqua potentia paſſiua præſuppoſita, vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo ſic, loquendo ſemper de quātitate virtutis ſeu perfectionis. Omne quantum excedens aliud quantum, ſic ꝙ quantumcumq; exceſſum creſcat, numquam inter ipſa eſt aliqua proportio, eſt neceſſario infinitum intenſiue. Iſta patet ex terminis, quoniā vt dicitur in 8. Phyſi. tex. 79. ſi excedens eſt finitum addendo ſemper quantum ad exceſſum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquantæ perfectionis, & ſic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia ſubiecti, ꝙ quantumcumq; augeatur non eſt inter eas proportio; ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiue. Probatur minor quo ad vltimam partem (quæ ſola eget probatione) & ducendo ad impoſſibile, quia ſequeretur ꝙ virtus tantum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales, quod eſt manifeſte impoſſibile. Tenet conſequentia ſupponendo vnum, quod probatione non eget, ſcilicet ꝙ quanto aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potentia ad actum, tanto eſt virtuoſius. Ad ſenſum enim patet, ꝙ ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quàm ad educendum ipſum de potentia aeris: hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & ſit A. Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua potentia puta C, & ſit virtus illa B. Tunc ſic; Iſtæ duæ virtutes, ſcilicet A et B per te habent aliquam proportionem, ſit ergo proportio, centupla, ita ꝙ A excedat B non plus, quàm in centuplo. Et tūc ſumatur potētia paſſiua in centuplo magis elongata ab actu quàm ſit C, & ſit illa D. Cum ergo oporteat tanto virtuoſius eſſe agens quanto elongatior eſt potentia ab actu, neceſſe erit virtutē actiuā bouis de potentia D, eſſe in proportione centupla ad B, ac per hoc eſſe æqualem ipſi A. Et ſic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, quod eſt impoſſibile. Immo etiam eodem proceſſu poteſt deduci, ꝙ illa ſit etiam maior, quod eſt impoſſibilius. Nec poteſt inficiari quiſpiam hunc proceſſum, ex eo ꝙ non poteſt ſumi in rerum natura potentia remotior ab actu quacumque potentia data, oportet enim ſic dicentes negare proceſſum Ariſt. 4 Phyſic. tex. 72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocumque pleno. & 6. Phyſic. tex. 25. vbi aſſumit motum velociorem quocumque motu, & breuiter deſtruere doctrinā traditam in lib. Phyſic. Saluatur enim efficacia horū & ſimilium proceſſuum ex rationibus formalibus terminorū, & ex veritate conditionalium; quicquid enim repugnat veritati cōditionalis, eſt falſum & impoſſibile, vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde propoſito ſufficit veritas conditionaliū, puta, ſi virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, eſſet in centupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma, quāuis quidam neſcientes, aut non volentes eā formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet prima diſt. 4. Qui id credidit ſe ſoluiſſe, quia S. Tho. non ſolicitus circa terminos, qui in autenticis rationibus ſolent ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi. Eorum, inter quæ nulla eſt proportio, alterum eſt infinitū; ſoluit Scotus, ꝙ hæc non eſt vera, vt patet de puncto & linea, & tamen punctum non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtrumque eſſe quantum, vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de ſecundo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat ut finis, vel ut agens.

RESTAT IGITVR argumēta in oppoſitū reſpondere. ¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex conſequenti) tali eſt ordine dicendum, quòd duas

F annexas difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & ſi vt agens, an mediate vel immediate, pertranſibimus dicendo, quia eſt.

Tertiam vero principalem, ſ. an ex poſitione virtutis infinitæ intenſiuæ in rerum natura neceſſario ſequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, ſ. ſecundum Auer. & ſimpliciter. Quamuis igitur multi ex 2. Cæli, tex. 64. vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſſidet; & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet ſicut amatum & deſideratum, credant Deum non eſſe cauſam agentem, ſed finalem, verius tamen dicunt ſentientes vtroque modo Deū eſſe cauſam, vt Simplicius arguit ex Primo Cæli, tex. 30. vbi Ariſto. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si enim ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſto. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deū agere propter finem, ridiculum enim eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa non actiua. Auerrois quoque in de Subſtan- G tia orbis, manifeſte reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Meta. cō. 7. expreſſe dicit, quòd Deus mouet non tantū vt finis, ſed vt motor. Quod etiam firmat in 12. com. 7. & in com. 44. vbi etiam poſtmodum Auicennam ponentem Deū eſſe tantum finem, arguit, ꝙ oportet primi principis eſſe actionem, quæ cum hoc, quòd ſic ſibi propria, ſit communis cæteris, (qualis eſt motus diurnus. Et in 2. Cæli, cō. 17. dicit, quòd omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio, & in com. 21. dicit, quòd omne quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione, niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus eſt hac ſententia vel formaliter vel radicaliter, vt puta, quòd in ſeparatis a materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidem conueniunt, vt dicitur, 12. commen. & 35. & 48. & 55.

Nec obſtat, ꝙ Ariſto. dixit, Deum mouere vt amatū, non enim dixit hoc cū dictione excluſiua, immo ex hoc magis habetur pro- H poſitū, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quā modo diximus. Id vero quod ex 2. Cæli adducitur, admiratione dignum eſt, qua fronte ab Auerroiſtis adducatur, cū Auerrois ipſe ibidem in conſilio 46. expreſſe dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habente optimū ſine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias, ita ꝙ apud ipſum oēs intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantum Deus & tamen conſtat apud eos etiam ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligētię ſunt, habere optimū (qđ eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione, non ſicut in nobis iuxta illud 12. Meta. tex. 39. deductio autē qualis optima. &c. & eſſe in primo gradu. Quatenus vero animæ ſunt, optimum aſſequi per motū, & in ſecundo locari ordine ſimul cum corporibus, quorū ſunt animæ. Vnde Deum mouere non ſolum finaliter, ſed actiue dicimus. Et quāuis ex multis cōmentis videatur haberi, ꝙ Deus mouet immediate, quia in com. 44. & 12. Meta. reprehenduntur ponentes Deū eſſe priorem motore primi orbis, & in com. 38. I expreſſe dicitur, ꝙ primus motor mouet ſine medio, & in com. 48. numerantur ſubſtantię immateriales ſm numerum motuū cæleſtium expreſſe, ſupponendo nullā eſſe, quæ non mouet, vt tamē ex dictis ſuperius patere poteſt, in cō. 41. & 12. expreſſe dicit motum cęli cōponi ex duobus motoribus. Et ideo ſciendū eſt, ꝙ iſte ſibi inuicem nō contradicunt, quoniam quum ſint in hac re opiniones extremæ, vna Auicennæ, dicentis Deū nihil agere ad motum cęli, niſi ſm ꝙ prima cauſa operatur per ſecundas: ſed primum motorē eſſe primā intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum ſolum mouere primū cælū. Auerrois via inceſſit media, vtrumq; declinans extremū, & ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamen mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cæli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas, puta 24. horarum) poſuit vtrumque horum habere K per ſe primo cauſam actiuam & propriam, ſempiternitatis quidem Deum, certæ vero velocitatis animam cæli. Et hic ſenſus reſpōdens plane expoſitioni illius cōmenti abſq; extorſione. Et ſic Deus nō eſt prior motore totius, immo facit per ſe motū totius quo ad nobiliſſimā eius rationē, quæ eſt ſempiternitas, & hoc modo Deus nō eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quòd eſt potentia nō in materia, & per hoc volebat ꝙ differret ab anima cęli. Et hoc modo ſaluat quod cō. 44. dicitur, ꝙ illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, eſt aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialium ſubſtantiarū ſecundum numerum motuum ſaluatur, quia ex motuum numero inuētus eſt numerus motorū aliorum a primo, quia iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiā immaterialem ponimus niſi ex motu concluſam; ſed primā ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regularium & perpetuorū exigentiā motores immobiles. Et hoc cōſonat tex. Ariſto. expreſſe quærenti numerū motorū immobiliū, non numerū motorū infinitorum, vt

per hoc inſinuaret quòd de aliis primo loquebatur, quãuis primus quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquide ſermo Ari. & Auer. & ibidẽ cõtra ponẽtes ſubſtantias immateriales abſq; aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidẽ, quod nos nõ diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniuntur cõſona, & merito, quia vero omnia cõſonant. Vnde Hælæ Hebræi labor, quàm vanus fuerit patet, Putauit enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiue primi cæli ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cælum. Iem enim ſequeretur, Deum proprium motorem primi orbis, quo ad ſempiternitatem ſui motus actiue cauſandã. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cæli, ſic vt vtriuſq; proprius effectus motus cæli ſit diuerſimode, & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

¶ De tertio autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur, diuiſi ſiquidẽ ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdã enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſario, ergo motus in non tẽpore. Quibuſdam vero videtur, ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac, & hi in tres diſtincti ſunt vias. Alii putant quòd diſtinctione modi agendi ſcilicet libere vel neceſſario opus ſit. Alii vero, ꝙ diſtinctio modi eſſendi illius virtutis infinitæ. ſ. an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alii aũt duas diſtinctiones neceſſarias credunt ad ſaluandam infinitam virtutem in rerũ natura, ſcilicet modo eſſendi (quæ modo dicta ſunt) & modi agendi, ſ. mediationem vel immediationem, ita quòd omnes huiuſmodi opiniones ſunt quatuor. Et primã quidem poſtponẽtes (quia ex diſcuſſione alterũ quid veritatis habeat patebit, & eius fundamenta ſunt, quæ arguendo adduximus) ad ſecundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primo, quòd ex hoc antecedente, Virtus infinita eſt in magnitudine, neceſſario ſequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniũt cũ Ari. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici, licet diſcrepant in modo deducendi conſequentiam. Sco. enim in B primo Sen. diſt. 2. q. 2. ad vlti. dicit, quòd ex eo quòd in antecedente aſſumitur virtus infinita, ſubintelligendo, agat, neceſſario ſequitur, ergo actio ſua eſt in non tempore, alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitã & finitam, iuxta deductionem Ariſtotelis ibi. Ex eo vero, quòd in antecedẽte addunt ly in magnitudine (id eſt extenſa) ſequitur quòd ſi agit, agat circa corpus, & conſequenter ꝙ ſit ibi aliqua reſiſtentia, & ſit etiam diuerſa approximatio partium paſſi ad agens, ac per hoc ſequitur, ergo actio illius virtutis eſt mouere, quoniã hæ duæ cauſæ, ſcilicet diuerſa approximatio partium & reſiſtentia, faciunt ſucceſſionem eſſe in motu, & ſic ex toto antecedente ſimul, ſ. virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in nõ tẽpore. Sed hæc deductio manifeſte peccat, quia ex hoc ꝙ aliqua virtus eſt extenſa, & agit in corpus, non ſequuntur illæ duæ cauſæ ſucceſſionis, ſed vna tantum, ſcilicet diuerſa approximatio partium paſſi ad agens, ſed ex omnibus his, abſq; reſiſtentia non ſequitur, ergo illa actio eſt motus. Et hæc omnia non egent probatione, quia manifeſte patent de virtute illuminatiua. Hæc. n. eſt extenſa, & agit in corpus, &c. & tamẽ non eſt motus proprie, de quo loquimur, vt diſtinguitur contra mutationem. S. Thom. autem quia Ariſt. non fuit ſolicitus ibi de vtraque parte conſequentis deducenda, ſupponit cum Auerroe & cæteris expoſitoribus, quãtum vidiſſe me recolo, quòd ſubiectum illius antecedentis, ſ. ly virtus ſeu potentia, ſupponit pro virtute motiua, proprie ſumẽdo motũ, ita quòd antecedens illius conſequentiæ ſecundum veritatem eſt hoc, virtus motiua infinita ẽ in magnitudine, ergo. Et quòd hoc ſit mens Ari. patet ibi, ex eo quòd probando ſuppoſitionem vnam, ſcilicet quòd maior virtus facit æqualꝭ in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proiiciens, & omnino mouens, vbi manifeſte patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationem illã, niſi ad inueſtigandam impartibilitatem primi motoris, quem conſtat mouere proprie. Vnde impertinens erat propoſito tractare de omni virtute extenſa, quamuis ex iſta negatiua, non põt dari virtꝰ motiua infinita in magnitudine, habeatur ex conſequenti, ꝙ nulla virtus in magnitudine eſt infinita, quia quum ſit virtus, aut ſubſtantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem ſubſtantialis, & omnis virtus ſubſtantialis in magnitudine, ſi ẽ ſimplex, ſit principium alicuius motus naturalis, vt patet in primo Cæli tex. 7. & ſimplicibus exiſtentibus finitis impoſſibile ſit mixtum fieri infinitũ, manifeſte deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extenſæ.

¶ Facit tamen vim S. Thom. in ly magnitudine, ex hoc quòd virtus extenſa non eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinem eſt intelligens, vt patet 3. de Anima, comm. 5. virtus autẽ motiua nõ intelligens mouet tantum quantum poteſt. At per hoc tenet conſequentia Ariſto. Quia ſi eſt virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum poteſt, ſequitur, ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione Ariſt. ibidem. Secũdo dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita eſt, etiam loquendo de motiua, non ſe-

A quitur neceſſario, ergo mouet in non tempore, quia poteſt iſta virtus eſſe agentis liberi, in cuius poteſtate eſt & actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur eſſe contra Ariſto. & Auer. & omnes Philoſophos, Scot. cum ſequacibus non reputat hoc inconueniẽs, immo dicit in 2. Sen. diſtin. 1. quæſt. 3. eos ſibiipſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſario.

¶ Mihi autem videtur hoc non eſſe contra Ariſt. eo quòd nulli inconueniens eſt quod nec dixit, nec neceſſario ſequitur ex dictis eiꝰ. Deum autem non eſſe agens liberum, nullibi dicit Ariſto. nec ex dictis eius ſequitur neceſſario. Demonſtratio ſiquidẽ poſita in primo Cæli tex. in 90. ſufficienter ſaluatur ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, & mouere quantum poſſunt, vt aſſimilentur Deo glorioſo, cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue libere, ſiue neceſſario illam cauſet. Numerus quoque intelligentiarum eiſdem ſuppoſitionibus ſtantibus, optime inueſtigatur ex numero B motuum, ſunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiã quod dicitur in tex. 79. ſcilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter, manifeſte ibidem adſcribitur virtutibus mouentibus naturaliter, & breuiter quæcũq; alia ad hoc adduci poſſunt, faciliter ſaluari videntur abſque hoc. Nolo tamen propterea Ariſtoteli attribuere, quòd poſuerit Deum agere libere, ſed opinionem ſuam ad nos non perueniſſe tantum, contra Auer. tamen illam reſponſionem eſſe non dubito, vt ex comm. 4. 12. Meta. deducere facile eſſet, & commentario 21. ſecundi de Cælo manifeſte habetur.

¶ Sed quũ ex principiis philoſophiæ nõ neceſſario ſequitur, Deum agere neceſſario, idcirco quum ſoli rationi obediendum ſit, quod ſecundo loco contra hoc obiicitur, ſoluendum eſt. Quum ergo dicitur id, ad quod ſequitur falſum, impoſſibile eſt ſimpliciter impoſſibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationẽ dicitur, quòd quãuis non ſit impoſſibile, Deũ velle vti tota virtute ſua, eſt tamẽ impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, in hoc effectu, qui eſt velocitas C motus. Nõ hoc ẽ ex defectu virtutis, aut volũtatis, ſed quia hoc non eſt factibile, vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſãdo ſempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad ſecundã vero dicitur præmittendo quatuor. Notandum eſt enim primo, quòd aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potẽtia motiua infinita habente talem modũ eſſendi, ſcilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, ſcilicet neceſſario, vel libere. Primum ſiquidem antecedẽs abſtrahit ab omni modo eſſendi & operandi, ſecundũ vero modum eſſendi vel operandi coaſſumit. Cõſtat aũt, quòd multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi vel operandi ſimul, quæ non poſſent deduci ex illa ratiõe formali abſolute. Notandum eſt ſecũdo, ꝙ ex aliqua ratione* abſtracte, ſeu abſolute ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo neceſſario, ſicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet eſſe in tẽpore, D alio modo non repugnanter, ſicut ex ratione motus deducitur, ꝙ quocunque motu dato, põt dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, ꝙ conſequens aliquid neceſſario, comitatur ipſum, in quocunque ponatur ſecundũ omnem modum eſſendi illius, conſequẽs vero aliquid non repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo immo ſtat ꝙ repugnet ei in quocunque modo eſſendi, vt patet in exemplis adductis.

*al. abſtrahente

¶ Notandum eſt tertio, quòd tripliciter poteſt imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum ſecũdum, vel quod moueat, A mobile certa velocitate, ita quòd non poſſit velocius illud mouere, ſed illud mouere ſibi adæquatum.

¶ Vel ꝙ moueat infinita velocitate, id eſt in non tempore, non eſt enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinite velociter, & tamen in tempore, quia ex quo actualiter mouet, tempus illius motus certum eſt ſm ſe, ſignetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quòd motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpote a virtute finita facto) quod eſt impoſſibile. Idẽ eſt ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in non tempore. Vel medio mõ, ſcili- E cet ꝙ nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin poſſit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter ſe habent ad potentiã motiuam infinitam abſolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam ſiquidem motiuã infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate, ita quòd reſpectu talis virtutis nõ datur mediũ inter mouere in non tẽpore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiã vero motiuã infinitam abſolute, extrema habent ſunt mediata, ita quòd ſtat quòd moueat ſic velociter, quòd tamen ſemper velocius mouere poſſit. Et ratio diſformitatis eſt, quia virtutis extenſæ quantum eſt poſſe, tantum neceſſario eſt facere, vt patet inductiue, & conſequenter ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatum facere, aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tempore, mouere enim ſi quod velocius poſſit, non eſſe adæquatum virtuti, patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ abſolute non oportet quantum eſt poſſe, tantum eſſe facere, quia abſtrahit ab omni modo operandi, & eſſendi, & conſequenter abſtrahit ab hoc, quòd faciat ſecundum totum poſſe, aut partem & tantum vel tan-

F tum, & ideo non neceſſario ſequitur quòd ſi exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto, quod aliter arguendum eſt ex infinita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ abſolute, & aliter econuerſo. Ex infinita ſiquidem velocitate, determinate infertur, ergo potentia motiua eſt actu infinita, quia impoſſibile eſt aliter talem effectum ſaluare. Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud poteſt inferri, niſi, ergo poteſt infinita velocitate mouere, quia ſi aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, maior poteſt maiore, & infinita infinita. Sed quia poſſe mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo ſic, quòd poſſit facere motũ infinitæ velocitatis in actu: alio modo, ſic, quòd poſſit ſemper facere maiorem velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non poteſt ex infinitate potẽtiæ motiuæ abſolute, inferri determinate, ergo eſt actu infinita velocitas, ſicut ecõuerſo.

¶ His autem præmiſſis, dico quatuor. Primo, quòd ex hoc antecedente, A eſt virtus motiua infinita in magnitudine, optime ſequitur, ergo mouet in non tempore, quia ſi non, ergo mouet adæquate certo G tempore ex tertio notando & tunc ſequitur iuxta deductionẽ Ariſto. ergo virtus finita & infinita ſecundum totũ poſſe mouẽt æqualiter. Secundo dico, quòd ex hoc antecedente, A eſt virtus motiua infinita, non ſequitur neceſſario, ergo A mouet in non tẽpore, dicẽtibus enim, quòd non, ſubinferri non poteſt, ergo mouet adæquate in certo tempore, datur ſiquidem medium, ſcilicet quòd permittit mouere, A, mobile tanta velocitate (puta decem horarum) nõ tamẽ adæquate, ſed poteſt ſemper velocius, vt patet ex tertio notando. Quod non põt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine, & ideo Ariſt. fundans demonſtrationem ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tẽpore, loquendo de adæquata operatione aſſumit ab aduerſario virtutem motiuam eſſe in magnitudine, quia de tali conſtat, quòd oportet ſupponere aliquam velocitatem eſſe illi adæquatam, quod non oportet verificari de virtute motiua abſolute, quia abſtrahit ab his. Tertio dico, quòd ex hoc antecedente, A eſt potentia motiua infinita, non ſequitur non repugnãter, ergo H motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio, impoſſibile in ſe ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur poſſibiliter, ex quo non ſequatur neceſſario. Hæc enim eſt differentia inter conſequens poſſibile & impoſſibile ex terminis, quòd poſſibile ex aliquo antecedẽte oritur poſſibiliter, ex quo nõ oritur neceſſario, vt patet de velocitabilitate motus reſpectu motus & mobilis. Impoſſibile vero niſi habeat connexionem neceſſariã cum antecedente ex illo oriri non poteſt, & hoc ideo eſt, quia impoſſibile ex terminis, ẽ impoſſibile ſimpliciter & omnino. Tale autẽ ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſſibili, ad quod cõditionaliter ſequatur, quod ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Conſtat autem, quòd motus in nõ tempore includit contradictionem ex terminis, ſi eſt enim motus, ergo in tempore, & ſi in non tempore, ergo non eſt motus. Et ex iam dictis patet, quòd hoc impoſſibile non ſequitur neceſſario ex infinita potentia motiua, ergo nec ſequitur impoſſibiliter.

I ¶ Sed accidit his dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod ſequitur neceſſario ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi, ſequitur permiſſiue & poſſibiliter ad illud abſolute, Verbi gratia, quòd ſequitur neceſſario ad animal rationale, ſequitur poſſibiliter ad animal, ſed motus in non tempore ſequitur neceſſario ad virtutem motiuam infinitam habentem eſſe in magnitudine, vt patet, ergo ſequitur poſſibiliter ad virtutem motiuam abſolute. Secundo, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, ergo maior poteſt maiore, & infinita infinita, & vlterius valeat, aliquanta virtus motiua põt mouere tanta velocitate, ergo poteſt facere tantã velocitatem actualiter, & maior ſimiliter maiorem, quare non valet, ergo ſi eſt infinita poteſt infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis, & tamen oportet, ſi tenenda ſunt prædicta, negare illam vltimam conſequentiam, quia, vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatem infinitam actualiter eſt idem quod poſſe mouere in nõ tẽpore. Tertio, quia & ſi aſſignata ſit ratio, quare infinitæ potẽtiæ abſolutæ K non oportet aſſignare adæquatum facere, quia ſcilicet abſtrahit a modis operandi, non tamen habetur, quare infinitæ potentię motiuæ abſolutæ repugnet mouere ſecundum totum ſuum poſſe. Si enim nõ repugnat, dato quod ex ea non ſequatur neceſſario nec poſſibiliter, habetur intentum, quia ſi hoc ſibi non repugnat, ergo eſt ſibi poſſibile, poſſibili autem poſito, nullum ſequitur impoſſibile. Ex hoc autem ſequeretur quòd moueret in non tempore, vt patet, ergo.

¶ Ad primum horũ dicitur, quòd maior eſt ſic modificanda, Illud quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſſibili illi primo, ſequitur permiſſiue ad illud abſolute. ſic enim eſt vera, & non aliter. Si enim aliqd iungatur cum alio quo ſibi incompoſſibili ex terminis, id quod ſequitur ad coniunctũ, vtriuſque partium repugnat, Verbi gratia, Ad hominem aereum ſequitur habere perfectiſſimum ſenſum tactus, non medium inter contraria: quod vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolute, nec aeris, Sic autem eſt in propoſito, quia virtutem motiuam infinitã eſſe in magnitudine, implicat contradictionem, parteſque coniunctæ non ſunt compoſſibiles, vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſario ſequens monſtrat, ſcilicet motus in non tempore.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimã conſequentiam & priores, eſt, quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui. In vltima autem nõ ſecundum veritatem, ſed ſolam apparentiam, nõ enim proprius effectus virtutis potẽtis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certæ velocitati obligatum eſſe ſuum mouere, quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem ſaluatur, ſi ſic poſſit mouere actualiter, vt ſemper poſſit velocius mouere, vt patet. Et ſi quæras, quum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ pro proprio effectu aſſignetur mouere actualiter in vna hora, & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horę pro proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ, quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non aſſignetur mouere actualiter infinita velocitate Reſpondetur quòd hoc ideo eſt, quia quandocunque quãtitati virtutis poteſt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo eſt impoſſibile propter implicationem cõtradictionis in ipſo opere, altero vero eſt poſſibile, dicendum eſt quòd effectus proprius illius eſt ille, in quo ſaluatur modus poſſibilis. Verbi gratia, & eſt exemplum theologicum, dicimus quòd virtus creatiua Dei eſt infinita, nõ ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabiliũ, non tamẽ ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic quòd Deus poſſit creare aliquod infinitũ ens, ſed ſic, quia quacunque creatura facta poteſt facere perfectiorem. Quum ergo in propoſito inter virtutem motiuam quamcunque finitam, & infinitam reſpectu velocitatis motus, hæc ſit differentia, quòd finitæ virtutis quantitati vno modo & illo poſſibili, reſpondet quãtitas velocitatis in effectu, ſcilicet faciendo illam actu, infinitæ vero virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis reſpondere videtur, ſcilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo abſque obligatiõe ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non poteſt, quum ſit de genere impoſſibilium ex terminis: ſecundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus eſt.

¶ Ad tertium dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ abſolute, repugnat mouere actualiter ſecundũ totum ſuum poſſe quo ad velocitatem motus, non autẽ quo ad durationẽ eiuſque, quia operatio talis eſt de genere operationum impoſſibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumitur talis modus ut operatio quædam, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quæritur, quum tamen, vt ex dictis patet, non ſit de genere operationũ, ſicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito poſſe, non poſſe attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis noſtris diligentes inſpectis non habetur, ſed tantum quòd infinito poſſe motiuo, non poteſt reſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatẽ motus. Ex hoc enim nõ ſequitur vniuerſalis negatiua, ergo non poteſt reſpondere adæquatum operari, ſtat nanque quòd reſpondeat infinitum operari quo ad durationẽ motus, & quo ad operationes immanentes, ſcilicet intelligere & amare. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicendum eſt, quòd infinita potentia motiua poteſt referri ad motus velocitatẽ, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſecundum totum ſuum poſſe, quia illa non eſt operatio, ſed quoddam plus quàm chimericum. Secundo modo, non repugnat, immo de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quòd ex hoc antecedẽte, A eſt virtus motiua infinita agẽtis liberi, non põt inferri, ergo mouet, aut poteſt mouere in non tẽpore, dicam. n. in nullo tẽpore mouere poteſt tanquam adæquato effectu, ſed mouet ſemper certo tẽpore ſicut elegit, non tamen ſic quin quantũ eſt ex rõne virtutis, poſſet velocius mouere. Quũ enim ex rõne potentiæ motiuæ infinitæ abſolute, nihil aliud ſequatur, niſi quòd quia tanta potentia põt mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita põt infinita velocitate mouere, & hoc cõtingat dupliciter, ſ. aut quòd poſſit exire in actũ ſecũdum faciendo infinitã velocitatẽ, aut quòd ſic ſemper poſſit, vt nunquã exeat in actum ſecundum faciendo aliquã velocitatẽ, quin poſſit adhuc facere maiorẽ, & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ abſolute non neceſſario ſequatur, quòd poſſit exire in actum primo modo, & ex hoc quod eſt agentis liberi, neceſſario ſequatur quod exeat in actum ſecundo modo, ſi debet exire in actum, conſequens eſt, quòd non ex infinita potẽtia motiua agentis liberi abſolute conſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agendi deducatur neceſſario, ergo motus in non tempore. Et conſequenter quum omnis conditionalis vera ſit neceſſaria, iſta conditionalis non eſt vera, ſi datur virtus motiua infinita agentis liberi, poſſet dari motus in non tempore. Et ſic patet ad ſecundam probationem illius minoris, quid dicendum ſit, ſcilicet quòd falſum eſt, quòd ex ratione infinitę potentię motiuę, abſolute ſequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc ſecunda opinio eſt, quòd non poteſt aliter ſaluari infinita potẽtia in rerum natura, niſi ponendo ipſam agere libere, eo quòd aliter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc non eſt dictum commune, unde non videtur tutum ſequi illud, præſertim, quia (vt ex dictis

dictis & dicendis apparet) a multis illuſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus non ageret libere.

¶ Tertia vero opinio quã S Th. 8. Phy. protulit in lucẽ, dicit quòd ſola diſtinctio modi eſſendi, ſcilicet in magnitudine, vel extra, ſufficit ad ſaluandam virtutem motiuã infinitã abſq; motu nõ in tẽpore, quicquid ſit de modo operandi. Ita quòd ſm eam quamuis iſta cõditionalis ſit vera, Si virtus motiua infinita eſt in magnitudine, daretur motus in non tempore, iſta tamen eſt vera, ſi motiua virt⁹ infinita eſt extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et fundamentum huius eſt, quia veritas primæ conditionalis fundatur ſuper tribus. Primo, ſuper infinitate motiuæ potentię, ex qua habetur ꝙ poſſit mouere infinita velocitate. Secundo, ſuper modo eſſendi eius in magnitudine ex eo ꝙ habetur ꝙ quantum eſt poſſe, tãtum eſt operari. Tertio, ſuper hoc quòd effectus non eſt dignior ſua cauſa, ex quo habetur, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine, eius adæquatum opus poſ recipi in magnitudine. Ex his. n. tribus conſurgere veritatem illius conditionalis patet ex eo, ꝙ quodcunque horum trium deſit, conditionalis, non eſt vera. Si enim deeſt infinitas potentiæ motiuæ, nunquam deducetur motus in non tempore, ſimiliter ſi non ponitur in magnitudine, ſeu operari tantum quantum poteſt, nunquam deducetur motus in non tempore, & nihil minus, ſi nõ ponitur quòd operetur in paſſo capaci adæquatæ operationis illius potentię, nunquam ſequeretur motus in non tempore, quem non conſtat ſequi niſi ex motione adęquata potentię motiuę infinitę. In operationibus ſiquidem tranſeuntibus non ſolum impeditur operatio & eius quantitas ex parte potentię actiuę, ſed ex parte paſſi. Conſtat autem, quòd proprium paſſiuum motiuę virtutis eſt mobile in actu, quod oportet eſſe actu quantum & corpus, &c. vt patet 6. Phy. tex. 35. & ideo niſi ponatur, quòd adęquata motio virtutis motiuę infinitę aſſumptę in antecedente poſſit recipi in corpore in actu ſeu in magnitudine (idem enim ſunt in propoſito) non poteſt deduci, ergo mouet in non tẽpore & quia hoc non poni poteſt abſolute, quia eſt impoſſibile, ideo oportet poni vt ſequens ex antecedente aduerſarii: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia cauſa non eſt indignior effectu. Ex his autẽ patet, quare ſecunda conditionalis, ſcilicet Si virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinem, daretur motus in non tẽpore non eſt vera, quoniã deficit ſibi tertia conditio, non enim oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinem dari adęquatum opus in magnitudine, & ratio eſt, quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta vt vniuerſale ad particulare, non in prædicando, ſed potius in eſſendo, & cauſando, nec eſt rationabile vt materiale poſſit totam immaterialiũ virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiam conſiderandum eſt ꝙ motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuerſimode comparatur. Illi quidẽ vt effectus proprius cauſæ particulari & propriæ, huic vero vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti ſolari) quia motus eſt effectus in corpore, & cõſequenter fit a virtute corporea, ſicut ab vniuoco, a virtute vero immateriali, ſicut ab æquiuoco & vniuerſali, & ideo ſicut ridiculum eſſet ex quãtitate virtutis ſolaris inferre quãtitatem huius particularis effect⁹, vt adæquantẽ virtutem ſolis, ita rationabile eſt ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus particularis, q eſt velocitas motus tanquam effectũ adæquatũ. Conſiderandũ rurſus eſt, ꝙ inter potentiam motiuã infinitam in magnitudine ſeu abſolute, & potentiam motiuam infinitã incorpoream hoc intereſt, ꝙ illa aut nihil aliud per ſe dicit niſi principium motus, vt patet ſi ſumatur abſolute, aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipſam ſupra rationem proprii principii motus, vt patet ſi ſumatur in magnitudine. Iſta autem ex hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, ſupra rationem proprii principii motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter quod ex hoc ipſo, quòd ponit extra magnitudinem, ſequitur ꝙ non per ſe primo reſpiciat motus velocitatem, qui eſt corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, ſed altius quid per ſe primo aſpiciat, & ſecundario & quaſi p accidens motũ. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ ſi eſſet in magnitudine, motus velocitate neceſſario manifeſtaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ exiſtentis extra magnitudinem nõ, quia ſcilicet infinitas potentiæ in magnitudine eſt per ſe primo particularis principii motiui, infinitas vero potentiæ extra, eſt per ſe primo rei eleuatæ ſupra ordinem principiorum motiuorum particularium, ac per hoc latius quid reſpicit vt adæquatum * motum quàm velocitatem motus. Imaginandum eſt enim, quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in ſe vnde poſſit mouere, hoc tamen opus non per ſe primo reſpicit ad illa, ſed aliquid altius, quia, vt pluries dictum eſt, motus per ſe primo eſt actus corporis virtus autẽ illa eleuata eſt ſicut ſupra corpora, ita ſuper omnia corporalia per ſe primo, quod dico propter ens & bonũ & alia huiuſmodi, quę etſi ſint corporalia, non tamen per ſe primo, & ideo non oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatem infinitam poſſe ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſecundũ S. Tho. conditionalis iſta. Primo ex eo quòd virtutem extra magnitudinem non oportet habere

* Aliàs motus.

A adæquatum facere ſuæ virtuti, quum agat per intellectũ, vt dictum eſt in ſecunda opinione. Secundo, ex eo quòd cõſiderata virtute infinita extra magnitudinem, non conſiderato modo operãdi, ſequeretur, ergo daretur motus in non tempore, quia nõ poſſet fieri motio, quo ad velocitatem adęquata virtuti motiuæ, quia moueret corpus in actu, puta cęlum, quòd non eſſet capax motionis adęquatæ illi virtuti, nec abſolute quia hoc implicat, nec ea hypotheſi data, quia infinita potentia non eſt cõceſſa in magnitudine, ſed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obiicitur. Primo, quia ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur ſufficiens ratio falſitatis ſecundæ conditionalis, manifeſte ſequitur, quòd non refert, ſi ponatur, virtutem illam eſſe motiuam neceſſario, dummodo ponatur incorporea: ſtant enim iſta duo ſimul, non enim eſt impoſſibile virtutem immaterialem eſſe neceſſario motiuã, vt Ariſto. & Philoſophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quæratur B in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinẽ mouens ſecundum totum poſſe, & ſignetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phyſi. deducendo ad impoſſibile, quòd æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundo, quia hoc eſt expreſſe contra Auer in ſecundo Cęli. com 38. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd illę duæ conditionales, diſtant ſicut cęlum & terra. Si infinita potentia motiua eſſet extra magnitudinem, moueret in nõ tempore, & ſi infinita potẽtia motiua exiſtens extra magnitudinem, moueret ſecundum totum ſuum poſſe, moueret in non tempore. Secunda enim eſt vera, quia in antecedẽte eius iam ponitur, ipſam ſecundũ totum poſſe actualiter mouere, & conſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum, quum motus ſit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali ſaluantur tres antedictæ conditiones. In alia vero non habetur ex hypotheſi antecedentis mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, ſuper quam fundatur argumentum, ſcilicet, Si eſſet extra magnitudinem infinita virtus C motiua, neceſſario daretur motus in non tẽpore dicenda ſunt duo. Primo, quòd eſt impertinens propoſito, quia nõ habetur ex dictis S. Tho. Multũ enim refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & cõſequentibus ad ipſam vt ſic, abſtrahẽdo a quibuſcunque aliis, quę nõ neceſſario ipſam infinitam & incorpoream comitantur, & loqui de ipſa, addendo ſibi ſpecialem modum agendi, ſcilicet neceſſariu. Primo enim modo eſt ſermo S. Th. & non ſecundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpoſſibile ſecundus vero forte adunat incompoſſibilia, quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnet eſſe neceſſariu motiuam, & velocitati tam motus, repugnat tamẽ forte virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde nõ oportet de illa conditionali ſolicitum hic eſſe Si tamen de veritate eius quæratur, dicendum ſecundo videtur, quòd eſt falſa eadem ratione, quia, ſcilicet ex hypotheſi antecedẽtis, habetur quòd in mobili poſſet recipi adęquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam minieſ ta ctum eſt, motus in non tẽpore, eſt quoddam impoſſibile ex terminis, & non ſequitur niſi ex aliqua hypotheſi impoſſibili, quã requirere D illa tria monſtratum eſt. Et quia contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, ſignetur illud. &c. reſpondetur, quòd quia ex parte motoris nulla poteſt certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere nõ ſequitur ex hypotheſi, oportet dicere, quòd ſi moueret moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax, puta ſi eſſet mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tẽpore moueret illud & non minore. Et ſi contra hoc dicatur, ſignetur tempus illud, intrepide aſſignetur, puta vna hora vel decem, hoc enim nõ refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc quòd eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non eſſe inconueniens, quando aliunde prouenit, quàm ex virtute motiua. Incõueniens ſiquidem ẽ, quòd virtus finita & infinita ex propriis uirtutis conſideratæ moueantur æqualiter, ſed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt ſecunda opinio dicit) vel ex parte E mobilis, vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt.

¶ Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primũ eſt, quia ex eo quod in antecedẽte ponitur, virtus infinita motiua ponitur * cõſequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile referrur, vt dicitur quinto Meta. cap de ad aliquid, & ſic tertia conditionalis eſt vera. Secundum eſt, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem ſibi determinet, non tamen mobile in communi & ideo cõparando illam virtutem infinitam ſeparatam neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tẽpore, an certo tempore.

* Aliàs conſequentis.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd ratio illa tenet, quãdo vis motiua eſt eiuſdem ordinis cum mobili, tunc enim ea ſuppoſitione tãti actiui, neceſſario ſupponitur adæquatum proportionaliter paſſiuum. Quando autem ſupponitur tãtum actiuum altioris ordinis, non oportet tantum paſſiuum ſupponere, quia quum paſſiuum nõ reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (quam facit, vel facere põt in eo) & virtus altioris ordinis, ſcilicet vniuerſalis immateria-

lis, non oportet quòd habeat, aut habere poſſit aliquam actioné in paſſo corporeo ſibi adæquatam, conſequens eſt, quòd nó neceſſario ſuppoſita tanta virtute motiua immateriali ſupponatur mobile adæquatū proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuerſaliter, tantum tñ motiuū non dicitur ad tantū mobile vniuerſaliter, ſed quando motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili. F

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quamuis docuerit Ariſt. in Phyſicis motorem in communi mobili in communi cōparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus eſſe impoſſibile, non tamen didicimus comparare mobili in cōmuni motoré contractum, qualis eſt iſte, de quo loquimur, motor enim eſt ſeparatus a materia. Vnde tali motori attribuendum eſt tale mobile, puta cælum, & nō mobile in communi. Conſtat autem, quòd tale mobile aliquam ſibi certam velocitatem determinat, vt dicitur ſecundo Cæli, te. 39. Et ſi curioſe quæratur quid dicendum ſit ad illud quæſitum. Dicēdum eſt, quòd ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolute, quòd moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur, hoc eſt impoſſibile, concedatur, quia etiam antecedens eſt impoſſibile, nec eſt a nobis vnquam conceſſum. G

¶ Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinioné eſſe contra Auer. dicitur dupliciter. Primo, quòd non eſt verū niſi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quòd ſi anima cæli eſſet infinitæ virtutis, moueret in nō tēpore, quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere, vnde ex modo agēdi ſuppoſito tenet apud ipſum cōſequētia. San. Th. autem loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahendo a modo operandi, ideo in hac opinione non ſunt contrarii per ſe. Et ſi dicant, ſaltem habetur, quòd ſecundum Auerroim illa tertia conditionalis eſt vera. Dicitur ſecundo quòd hoc eſt verum, non tamen propterea eſt relinquēda, quoniam maior ē authoritas rationis, quàm ſit Auerrois & omnium philoſophorum ſimul. Et puerorum non philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credendo quòd non dixit hoc abſque magna & ſufficienti ratione, & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope. H

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorū, cōmento quadrageſimoprimo explanata, duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionem, dicentem virtutem motiuam infinitam abſque motu in non tempore. Prima eſt modi eſſendi, vt ſcilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine, Secunda eſt modi operādi, vt ſcilicet moueat mediate, & nō immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate, & ſic dicit, quòd ideo non ſequitur motus in non tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ, quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate, ſcilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio a San. Tho. & Aegidio octauo Phyſico. arguitur inſufficientiæ, a Scoto autem in primo Sent. diſtinctione octaua, quæſtione vlti. ratione vlti. arguitur falſitatis. Inſufficiens quidem dicitur a Sācto Thoma, quia quum Ariſt. octauo Phy. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, ſcilicet mouere tempore infinito, in tex. 78. & mouere in non tempore, in textu ſeptuageſimonono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tēpore, immo dicit, quòd quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito, & quia ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Reſtat aſſignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis, ſicut impedit infinitatem velocitatis, quod Auer. non fecit. Ab Aegidio vero, quia ſi Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore, quia motus in non tempore eſt de genere impoſſibilium. Falſa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem cauſæ efficientis, quam habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima, & ideo ſequitur quòd immediate poteſt cauſare omnem illū effectum in cælo per ſe, quem poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſario agit quicquid poteſt, vt ſupponitur, & vltra, ſi cauſat illud immediate, ergo in non tempore, quia virtus infinita agens ſecundū vltimū virtutis ſuæ & immediate, non poteſt agere in tēpe. I

¶ Ad horum autem primum dici poteſt, quòd quamuis difficile ſit reddere illius quæſiti rationem, nō tamen eſt impoſſibile. Difficile quidem, quia ratio eius non poteſt ſumi ex eo, quòd infinitas tēporis ſit effectus poſſibilis, infinitas vero velocitatis impoſſibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat ſequelam huius, & nō illius licet habeatur quare illud poſſit fieri, & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potētiæ infinitas tēporis, & aliter infinitas velocitatis, ſcilicet quòd illa attribuit infinitæ potentiæ ſiue in magnitudine, ſiue extra, hæc autem in magnitudine tantum, quoniam dato quòd hoc ſit verum, apud Auerroim reputatur falſum, vt patet ex dictis, & ideo ſollicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare nō mouet in non tempore, & poſuit mediationem motoris. Nec poteſt ſumi ex eo quòd virtus velocitatiua in infinitum non eſt communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitū eſt cōmunicabilis, quoniam hoc eſt falſum loquendo de virtute per ſe cōtinuatiua in infinitum, qualis eſt virtus primi motoris. K

¶ Impoſſibile aūt nō eſt, quia poteſt ſumi ratio ex eo, quòd ad hoc vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primo reſpici ab illa, quòd mediatio motoris non aufert, mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſalitatum.

¶ Non enim ex hoc, quòd ſol & homo generant hominem, tollitur perſeitas cauſalitatis ſolis reſpectu proprii effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quòd infinitas velocitatis proueniat a virtute infinita, exigitur quòd virtus illa abſque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit, quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illimitatione attingit motum. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiens reddi reſponſio data. Ad Aegidium vero dicitur, quòd illa rō non excludit, quin illa conditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tēpore, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois, ſcilicet quòd agat ſm totum ſuum poſſe, ex de impoſſibilitate conſequentis nihil aliud concludit, niſi quòd antecedēs eſt impoſſibile, cuius oppoſitū probādū erat ab Aegidio, ſi ex impoſſibilitate cōſequētis reprehēſione dign⁹ cēſebatur Auerrois.

¶ Ad ſm autem dicitur, quod aliud eſt loqui de perfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi, nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo digredi, ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quòd primus motor eſt non minus perfectæ virtutis quàm ipſe cum anima cæli ſimul, non licet inferre, ergo eodem modo poteſt ſolus facere, quod facit cum anima cæli, quia aliud eſt poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre, ergo poteſt immediate facere quicquid poteſt facere cū medio, quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur, vnde poteſt reddi ratio, quòd virtus infinita ſit alligata tali modo mouendi ſcilicet mediate, diceret Auer. quòd hoc non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connexioneque cauſarū & effectuū vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrūq;, ſcilicet & perſeitas cauſalitatis primi, dependentiaque aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectuumque cum illarum efficacia, & iſtorum dependentia ab illis. Nihil enim horum neceſſario ſaluaretur in vniuerſo, ordoque vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione coniunctus mediis cauſis in cauſando. Et ſi contra hoc inſtetur, quia vt dicitur in prima propoſitione Libri de Cauſis. Cauſa prima plus influit & prius in effectum quàm ſecunda, ergo ſi eſt infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, & ſic nó remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſpōderi pōt, quòd ex hoc quòd cauſa prima plus & prius natura influit, quam ſecunda, non habetur, ergo totaliter cauſat ipſum, quantumcunque ponatur infinita & naturaliter agens accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tum quia non cauſat ipſum omni mō, quē effectus exigit ad ſui factionem naturalē, nec ex eo quòd totus effectus cauſatur ab vna cā, habetur, ergo aliæ cauſæ nihil faciūt, quia faciūt idē realiter alio modo. Non. n. adeo dātur plures cauſæ eſſe totaliter ordinatæ eidē, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia, ſed vt totus effectus ſecundum quamlibet ſui rationem habeat propriam, & per ſe primo cauſam, quamuis totus a qualibet fiat ſecundum rem, vt ſuperius dictum eſt. Tum quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſario niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine, Verbi gratia, Quantumcunque ponatur ſolis virtus infinita, ex hoc nō habetur, quod ipſe abſq; homine poſſet producere hominem, ſed quòd effectum proprium in homine efficaciſſime ſortiretur, ita quātūcunq; ponatur diuina virtus infinita & neceſſario agens, ex hoc non ſubtrahuntur actiones ſecundarum agentium, ſed ponitur ipſam omnibus coagere ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur aliquē effectum (puta ſempiternitate) habere per ſe cauſam, & ponit proprium effectum primæ eſſe intimū & primū in quolibet effectu. Illud aūt quod ibi dicitur, quòd in primo ſigno effectus totaliter eſt a prima cā, & c. imaginariū magis, quam philoſophicum quid ſonat, non enim alia ratione philoſophi (ſm quorum intentioné loquimur) dicunt primā cauſam plus & prius influere in effectū cauſæ ſecūdæ, q̄ ſecundā, niſi quia per ſe primo effectus primæ cauſæ communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propoſitione adducta & eius commento, ſicut verbi gratia, cauſans per ſe vitā in homine, magis & prius dicitur influere in hominem, quam cauſans per ſe animalitatem in eodem, quia illud eſt intimius, prius & cōmunius. Ex hoc autem non habetur, quòd in illo priori totus effectus ſm omné rationem habet ſufficientem cauſam per ſe, & quòd aliæ ſuperfluant, etiam ſi dans vitam eſſet virtutis infinitæ, dato etiam quod ſpeciali cauſalitate attingeret hominem. Quod tamen eſt erroneum in philoſophia, quia cauſa prima non attingit effectū cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundæ, quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligēdo ergo reſponſionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter reſponderi poſſe, vel tenendo, primum motorem mouere libere, vel nō cōſiderando, hoc tenēdo, ipſum eſſe immaterialé, vel tenendo ipſum mouere mediate. Et quòd nulla harum Ariſto. repugnat, Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

¶ Ad ſecundū argumentum principale dicitur, quòd tenēdo viā

Auerrois

Auerrois de neceſſaria connexione virtutũ agentiũ,&c. manifeſte patet ꝙ non ponitur in rerum natura aliquid poſſibile ſecundum potentiã actiuã quin ponatur ſm potentiam paſſiuam, & quòd infinitati potentiæ diuinæ reſpondet potentia paſſiua cæli ad ſempiternitatem motus, nec eſt alius effectus in motu poſſibilis ex illa virtute accepta, ſecundum omnes conditiones neceſſario ipſam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias reſponſiones, iam patet reſponſio dupliciter. Primo admittendo, quòd omnipotentiæ actiuæ reſpondet paſſiua, ſed non quo ad omne, quod eſſet abſolute poſſibile ex illa virtute fieri, & ſic potentiæ infinitæ motiuæ reſpondet potentia cæli quo ad ſempiternitatem motus, non autẽ quo ad omnem gradum velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolute. Et huius ratio ex dictis haberi poteſt, quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis, non oportet reſpondere paſſiuam corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia, quia non per ſe primo reſpicit effectum particularem, vt dictum eſt, & eſt philoſophiæ principiis ſatis conſonum. Secundo poteſt dici, ꝙ licet omnipotentiæ actiuæ reſpondeat poſſibile, non tamen potentia paſſiua, vt patet de productione intelligentiarum a Deo, ſiue ab æterno, ſiue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet reſpondere aliquod vnum poſſibile adæquatum, ſed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitum poſſibile, non ſic quod poſſit produci aliquod infinitum, niſi duratio, ſed ſic quòd nullis finibus poſſibilium producibile ab ipſa arctatur, ſed quocunque producto poteſt perfectius producere, quantum eſt ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur, & non primo modo tantum. Quod vero in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propoſitum magis confirmat, quàm impugnet, quia quemadmodum mobile infinita velocitate poteſt dupliciter intelligi (vno modo quòd poſſit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo ſic quòd quacunque velocitate motuum poteſt velocius moueri) & primo modo impoſſibile eſt ponere mobile, ſecundo vero eſt poſſibile, ita eſt de motiuo, quòd ſcilicet impoſſibile eſt dare motiuum infinita velocitate primo modo, ſed ſecundo tantum, quod etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, quòd de facto ſecundum philoſophos huic argumento dicendum eſt, quòd potentiæ infinitæ reſpondet in rerum natura effectus infinitus, ſcilicet tempus infinitũ motus cæli per ſe productum & potentia paſſiua cæli ad hoc. Et quòd hoc eſt ſufficiens manifeſtatiuum infinitatis, vt patet ex dictis. Cætera autem pro vere philoſophantium quiete dicta ſint.

¶ Ad tertiũ principale dicitur, ꝙ licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſecundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentũ, attamen ſingulis ordinate reſpondendũ eſt, præmiſſa prius intentione illorum verborum ſecundum veritatem. Intendit ergo ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, nõ excludere infinitatem vigoris a Deo qui nullius orbis eſt anima, ſed concludere infinitatẽ vigoris non ſequi ad motorẽ tempore infinito, ex hoc quòd motor infiniti vigoris habet neceſſario infinitam potentiam, & conſequenter infinitã naturã. Ex hoc. n. ſequitur, quòd ſi motor tempore infinito neceſſario eſſet infiniti vigoris, ꝙ haberet & potẽtiam & naturã infinitam. Et quum plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur vlterius, ꝙ ex poſitione plurium motorum cæleſtium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorũ, ſed hoc tantum, quòd ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, ꝙ non eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionum motorũ ad mobilia, ſed motus in non tempore, &c. Et tenent conſequentiæ vt ibi, quia tũc illi motores cõuenirent in natura & potentia infinita intenſiue, quẽadmodum modo de facto cõueniũt in immobilitate, ea qua habent quòd poſſint continuare motum tẽpore infinito. Et ſic non eſſet vnde differrent abinuicem. Hæc eſt ſententia Auer. ibidem, vt patere poteſt cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur ꝙ non ſunt in eo tot verba quot errores. Conſequentia primo nihil valet. Propoſitio deinde dicens, quòd quælibet pars infiniti eſt infinita, licet ſit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coaſſumpta, ſcilicet infinitũ non eſt maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quòd ſi ponatur linea infinita vtrinque verſus oriens & occidens, & ſecetur in directo puncti meridiei ꝙ vtraque pars eſt infinita, & tota eſt maior vtraque parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſſiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternũ, vtraque pars eſt infinita, & tamen totum tẽpus eſt maius qualibet earũ. Falſum eſt ergo comparando infinitum ſimpliciter infinito ſm quid, quale eſt pars aliquota infiniti, ꝙ vnum non ſit maius alio, & quia talis eſt comparatio in propoſito noſtro, patet nihil cõcludi. Et vt oſtendatur quantus error in hoc ſophiſmate lateat, adhuc declaratur, ꝙ et cõparando infinitũ ſimpliciter infinito ſimplr ſtat vnũ eſſe maius alio. Numerus enim reuolutionũ Lunæ eſt maior numero reuolutionum Saturni (& loquitur de motu proprio) & tamen vterque eſt infinitus ſecundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia ſingulis reuolutionibus Saturni re-

A ſpondent amplius trecenta ſexaginta reuolutiones lunares, quoniam illa ſingulis triginta annis vnam complet, illa vero vigeſimooctauo quoque die vel circa ſuam peragit. Vnde diuus Thom. præclare docet in tertia Parte, quæſtione decima, articu. tertio ad tertium, quòd non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper tex. 37. & 38. tertii Phyſi. vbi dicitur, quòd infinitum non eſt vt ſubſtantia, ſed vt accidens quærendum, accidentis autem proprium eſt quærere ſed cuius eſt accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitas niſi numerum dierum, ita impoſſibilitas infinitatem conſequens non ponitur niſi in ordine dierum. Et propterea infinitis diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies, ſunt tamen multo plures horæ illorum dierũ quàm ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis nõ dantur plures horæ, ſunt tamẽ multo plura minuta illarũ horarũ quàm horæ ipſæ. Nefas quoque eſſe videtur, cõditiones totius & partis in impartibili &

B ſumme perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere, quum non maius quid ſit totũ hoc, Deus bonus, ſapiẽs, viuus, quã hoc ſolũ, ſcilicet Deus, aut econuerſo, ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ, quia nõ eſt æqualis: ſed eadẽ eſt perfectio rei illius, & omniũ quæ eius ſunt. Ad ſm vero modũ arguendi dicitur, quòd ſicut tactus quantitatiuus, quia ſm extrema eſt, expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat, ſi contrarius non ait tacto, ita infiniti corporei proprium eſt ſic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil ſecum compatiens, infiniti vero virtualiter, & proprium eſt ſic omnia implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperantia, & modificantia illimitationem ſuam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponuntur, vt ſuperius quoque dictũ fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis. Vno modo ſicut aliqua participantia aliquid, propriis cõſtitutiuis diuerſificantur, ſicut homo differt ab equo, & albedo a

C nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab aliis, quæ ſunt talia per participationem, ſicut homo ſeparatus diſtingueretur a ſingulis hominibus. Diſtinctio primo modo eſt cauſa finitatis vtriuſque extremi, & de hac eſt ſermo Auerrois ibidem. Secundo modo non infert finitatem niſi vnius extremi, ſcilicet participantis tantum. Illud autem quod eſt per eſſentiã, ea hoc ipſo quòd purũ eſt ab aliis diſtinguitur abſque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter, multa tñ excluduntur formaliter, quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguuntur, excellentiori modo oĩa præhabẽte.

¶ Ad quartũ principale dicitur, quòd conſequentia nihil valet. Et ad probationẽ, conceſſa ſuppoſitione, negatur minor, ſcilicet ꝙ diſtantiũ ab aliquo in infinitũ, alterum non ſit altero propinquius illi, vt patet manifeſte, & in quantitate permanente, & ſucceſſiua. In permanente quidẽ, ſi ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, cõſtat ꝙ tam pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem &

D Tropicum Capricorni, in infinitum diſtat quantitate lineæ infinitæ verſus Septentrionem, & tamen dubium non eſt quin pars ſub Tropico Cancri eſſet illi propinquior, quia minorẽ viam acturа eſſet, ſi ad infinitam attingendam moueretur. In ſucceſſiua vero quia cũ tam dies heſternus quàm hodiernus in infinitũ diſtet ab æterno tempore præterito, cõſtat tamen quòd propinquior heſternus fuit quam hodiernus, & hodiernus quem craſtinus. Alioquin mundus quotidie nõ eſſet maioris durationis, nec aliquid antiquius altero ſimpliciter, quę ſunt contra ſenſum. Eſt autem ratio quare ſtat inter aliqua eſſe diſtantiam infinitam, & tamen vnum altero magis diſtare, quia diſtãtia illa non eſt infinita vtrinque, ſed ex vna parte tantum, ſicut contingit in propoſitis, & in inſtantiis adductis. Tunc. n. & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorũ habetur ratio maioris & maioris approp inquationis ad primũ, vt patet in exẽplis adductis, quia enim tẽpus præteritũ eſt infinitum, ideo infinita diſtãtia eſt a parte ante

E inter ſingulos dies & ipſum, quia vero hodiernus dies finit hinc tẽpus elapſum, ideo eſt finita diſtãtia a parte poſt. Et conſequenter ex iſta parte põt accipi ratio, quare eſt propinquior æterno elapſo, quàm dies craſtinus. Et ſimiliter eſt de diſtantia inter Deũ & creaturas. Ex parte ſiquidem Dei infinitæ diſtantiæ ratio habetur, ex parte vero creaturæ diſtãtia finitur. Et ideo hinc ſumitur, quòd vna ſit propinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet eum diſtinctione dici ad minorem, quòd diſtantia infinita eſt duplex, ſcilicet infinita vtrinque ſeu ſimpliciter, & infinita ſecundum quid, ſeu ex altera parte tantum, & quòd quamuis primo modo ſit vera, ſecundo tamen eſt falſa & ſicut eſt ad propoſitum.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, quòd omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Phy. qua dicitur non eſſe via tutis finitæ nec infinitæ, loquuntur de motoribus proximis, id eſt animabus cælorum, vt ipſemet Auer. in commento 42. duodecimi dicit, quũ poſt diſtinctionẽ infiniti a finito ſubdit, ꝙ proportio inter motorẽ, & mobile in cæleſtibus, eſt propter motorẽ finitũ, & ꝙ

propter ipſum dixit Ariſt. in ſ. Cæli ꝙ primus orbis eſſet in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendũ, quòd ideo ſepe Auer. negat dari motorẽ infiniti vigoris, ſic quòd poſſit ſemper velocius mouere, nõ ex defectu potẽtiæ primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cãrũ & effectuũ, & finitate motorũ proximorũ. Ex his. n. fit, vt quemadmodũ negat 9. Meta. cõ. 7. Deum poſſe producere muſcam, non ex defectu potentiæ, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore cœleſti mobili, ita nihil minus negat ſimpliciter ab ipſo poteſt, quòd motor aliquis poſſit ſemper velocius mouere. Non ex defectu potentiæ primi motoris, ſed quia non poteſt mouere niſi mediante anima cæli, in qua modificatur virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatem facere, quamuis primus ſit vigoris infiniti. Illud vero quod in com. 79. octaui Phy. dicitur, ſcilicet quòd motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici poteſt, quamuis ſonet quid falſum & ridiculoſum, & propterea reprehenſum ſit a multis. Quidem extorquentes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed tantũ mouet vt finis. Quidam vero, quia non eſt virtutis actiuæ reſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio, ſed tantum ſempiternitatis motus.

¶ Ego enĩ nolens Auerroim Thomiſtam facere, neque me Auerroiſtam, ſed veritatem ſolam ſequi, quãtũ cognoſcere potero Deo concedente, puto id tũc voluiſſe Auerroim, quod ſepe mentẽ meã pulſauit, tanquã de Ari. officina veniens, ſcilicet ꝙ virtutes immateriales non ſunt quãtæ virtualiter, & conſequenter nec finitæ nec infinitæ. Non ſimpliciter, ſed eo modo, quo ſunt quantæ virtutes corporales, ſcilicet quòd non ſunt proportionales motibus, vt ſcilicet quanto maior motus, tãto virtus immaterialis maior, quemadmodum eſt in corporalibus, ſed ſunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari videtur proceſſus Ariſt. 8. Phy. quia quum ſufficienter excludatur ex tex. 78. & 79. quòd nulla virtus corporea poteſt mouere tempore infinito ex eo quòd talem virtutem oportet eſſe infinitam, & ad hoc ſequeretur motus in non tempore, & de facto ſupponatur virtutem motiuam cæli mouere tempore infinito, reſtat ꝙ virtus illa ſit extra ordinem virtutum corporearũ, quarum nulla poteſt hoc facere, quia nec finita nec infinita. Et conſequẽter habet ꝙ ſit impartibilis, & nec finita, nec infinita, etiam de virtuali quantitate loquẽdo, eo modo quo virtutes corporeæ, alioquin eodem modo poſſet argui de virtute corporea, ſicut de incorporea. Et ſecundum hoc quum in textu vltimo octaui Phyſicorum dicitur, motorem cæli eſſe potentiæ infinitæ, ly infinitæ, pure negatiue teneri debet, ideſt non finitæ. Hanc credo fuiſſe tunc mentem Auerois, quam tamen, quia vidit poſtmodum non eſſe veram, (vt ex ſupradictis examinando rationem Ariſtotelis, & com. 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſt.) ideo in 12. Meta. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et ſic ſit finis præſentis quæſtionis, Anno ſalutis, 1499. die 10. Septẽbris, Papiæ, in conuentu ſancti Appollinaris, ad Dei glorioſi laudẽ, & honorẽ, & eorum temeritatem retundendam, qui philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, non verentur dicere virtutem infinitã non eſſe in rerum natura, quia eſt ens impoſſibile ſecundum principia philoſophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philoſophiæ principio negato, non ſolum ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo,

TRACTATVS TERTIVS de Potentia neutra, & de natura potentia receptiuæ, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Nũ potẽtia receptiua actuũ ſupernaturaliũ ſit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia.

IVXTA PRIMVM Articulum primæ q̃onis remãſit tractãde quęſtio de potentia neutra. Vñ quærit, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quã difficultatẽ quatuor agenda ſunt. Primo declarabitur titulus quæſtionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio probabit̃ oppoſita opinio. Quarto reſpõdebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis ſumitur hic vt diſtinguitur contra artificiales. Inueniri vero in rebus naturalibus, ſumitur pro inuentione reali in ſingularibus naturalibus ſimpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quæ dicuntur in abſtractione, ſicut contingit de proprietatibus quantitatis & aliis ſimilibus, quæ tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia

F in propoſito ſumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem reſpectu vtriuſque actus, ſcilicet huius & oppoſiti negat, non ſimpliciter, ſed in potentia receptiua vtriuſque. Dico autem hoc, quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque, quemadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum ſonum eſt in potentia. Et ſic non vocatur potentia neutra, ſed potentia nulla, colorabile enim non eſt receptiuum ſonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriuſque, ſicut ſi poneremus aliquam ſuperficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam, & hęc proprie vocatur potentia neutra. eſt ergo ſenſus quæſtionis, an inueniatur aliqua ſingularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppoſitum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum. Scotus in Prologo primi Sent. q. 1. & in 2. diſtin. 2. quæſt. 6. tenet dari potentiam neutram, ponens quòd potentia receptiue relata ad actum, aut eſt naturalis, aut violenta, aut neutra.
G Naturalis quidem, ſi naturaliter inclinetur in illum, violenta vero, ſi ille ſit contra eius inclinationem naturalem: neutra vero, ſi neque inclinetur ad iſtam formam, quam recipit, neque ad oppoſitam. Exemplum primi, vt motus deorſum lapidis. Exemplum ſecundi, motus ſurſum eiuſdem. Exemplum tertii, ſuperficies reſpectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeſte patet inueniri in angelis talem potentiam eo quòd potentia paſſiua quæ eſt in angelo ad eſſendum in loco, neutra eſt. Quod probat dupliciter, tum quia tale paſſum non inclinatur naturaliter ad iſtam formam vel oppoſitam, tum quia ſi eſſet in aliquo loco naturaliter, eſſet in alio loco violenter. Et probatur ſequela per Auicen. 9. Metaphyſicæ. volentem quòd ſi motus cæli eſſet naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa eſſet violentus. Poſſet quoque multipliciter argui pro hac opinione, ſed quoniam ſtabiliendo oppoſitam, habetur ſolutio omnium, ideo hæc ſufficiant de ſecundo.

H QVO AD tertium, Propono vnam propoſitionem, & vnam diſtinctionem, ex quibus probabitur intentum. Propoſitio igitur eſt hæc, Omnis potentia rei naturalis reſpicit per ſe primo, & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem, quia vt dicitur. 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namque diffiniens potentiam, proculdubio eſt per ſe primo reſpectus ab illa, quoniam neque actus per accidens, neque actus per ſe ſecundo, illi æquiualet. Quo ad ſecundam vero partem, ſcilicet naturaliter, probatur, quia ex ſecundo Phyſicor. text. 78. vnumquodque ſicut agitur, ita aptum & natum eſt agi, & econtra, ſed potentie ſit a natura, & eſt propter actum, vt patet 9. Metaph. tex. 15. & 16. ergo potentia naturaliter ſit, & eſt propter actum, ergo propter actum, quem per ſe primo reſpicit, & ſic omnis potentia naturaliter reſpicit ſuum per ſe primo actum. Totus proceſſus clarus eſt ex allegatis & traditis in 2. Phyſ. quomodo natura agit propter finem, & quo pacto ea quæ a natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem, &c.
I Diſtinctio vero eſt, quòd potẽtia receptiua poteſt comparari quatuor modis ad actus. Poteſt enim colorabile, Verbi gratia, comparari ad colorem, ad ſpecies coloris, ad contrarium coloris, & ad diſparata, ſcilicet ſonor. Si comparetur ad colorem, ſic comparatur naturaliter & per ſe primo, ſi ad ſpeciem eius naturaliter quidem, ſed non per ſe primo, ſi ad contrariũ violenter, ſi ad diſparata, nulliter, niſi forte per accidens. Nec hæc egent probatione, quoniam per ſe ſunt nota ex terminis, niſi quis obiciat actus, ad quos potentia ſe habet obedientialiter. Sed quoniam de hoc erit ſequens quæſtio, nec hi locantur a Scoto ſub potentia neutra, ideo nihil propoſito obſtãt. Ex his autem deducitur oppoſita opinio, ſcilicet quòd omnis potentia in rerum natura relata ad actũ receptibilem in ea, aut eſt naturalis aut violẽta ita ꝙ nulla eſt neutra. Omiſſa pro nunc potentia obedientiali, vtpote non ſpectante ad præſens propoſitum. Probatur autem hæc concluſio ſic, Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut reſpicit illum per ſe primo, aut per ſe ſecundo, aut contrarium his, ſed tam actum
K per ſe primo reſpectum, quàm per ſe ſecundo, reſpicit naturaliter, & contrarium eis reſpicit violenter, ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut eſt naturalis, aut violenta. Minor eſt per ſe nota. Et maior probatur ſic, Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potẽtia, illud eſſet actus diſparatus ab eo, quẽ per ſe primo reſpicit illa potentia, ſed hoc eſſe non poteſt, ergo potentia non poteſt recipere niſi illa tria numerata. Quòd autem hoc ſit impoſſibile patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad ſonos, neque calefactibile ad colores, & ſic de aliis. Et probatur ratione, quia potentia vnius generis non eſt ad actus alterius, vt patet 12. Meta. in tractatu de principiis prædicamentorũ. Et quoniam rationi hæc conſonant, ideo hanc ſequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartum reſpondetur, ꝙ diſtinctio illa trimembris eſt voluntaria quo ad tertiũ membrum. Nec id quod adducit de ſuperficie, iuuat, quoniam aliud eſt loqui de ſuperficie abſoluta,

& aliud

& aliud de ſuperficie Phyſica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim abſoluta non ſolum abſtrahit ab albo & nigro, ſed et am ab omni ſenſibili, & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni, vt patet de ſuperficie cæli. Itaque loquẽdo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, dicitur quòd vt ſic nõ eſt indifferens ad album & nigrum per excluſiõem inclinationis naturalis, ſed per excluſionem maioris ad vnum quàm ad alium, quoniam huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorẽ per ſe primo, ſpeciem vero per ſe ſecundo. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtãtialium, ipſa quidem per ſe primo reſpicit formam per motum, aut mutationem acquiſibilem quomodo, per ſe autem ſecundo reſpicit hanc & illam formam. Et ſic naturaliter inclinatur in omnes, & indifferens eſt ad omnes aut multas, non per excluſionem inclinationis naturalis ad eas, ſed per excluſionem maioris inclinationis ad vnam, quàm ad aliam. Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur, quòd falſum ſupponit, ſcilicet in angelo eſſe potentiam paſſiuam, reſpectu ipſius verbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum eſt, angelum eſſe in loco, non eſt ipſum recipere aut pati, ſed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet ſolicitari niſi de actiua potentia angeli, quam conſtat eſſe naturalem, libere tamen exercitam. Quamuis ea quæ adducuntur a Scoto ad probãdum ſuum intentum de angelo, non cogant, quoniam hæc conſequentia formaliter non valet, A, eſt naturaliter in vno loco, ergo eſt violenter in aliquo alio, vt patet de ſingulis partib⁹ vrbis lunæ. Quælibet n. eſt naturaliter in Occidente, & ſimiliter in Oriente & tamen nullibi violenter, & mutat locum ſubiecto & ratione. Nec cõfirmatio ex Arie. conuincit, quoniam nõ niſi de motu mere naturali verificatur dictũ eius. Motus enim cæli naturaliſſimus eſt ex parte principii paſſiuè, ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus eſt labor mouenti, vt patet ſecundo Cæli, tex. 3. quamuis ex parte principii actiui ſit animalis. Vnde hoc magis ad oppoſitũ intenti Scoti videtur, quoniam ſic motus angeli eſſet naturalis ex parte principii paſſiui abſque ſequela inconuenientium, ſicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

IVXTA Eundem articulum quærendum erat, vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

¶ In qua quæſtione quatuor agenda ſunt. Primo declarabitur titulus. Secũdo recitabitur opinio Scoti. Tertio, examinabitur. Quarto reſpondebitur.

QVO AD Primum, potentia receptiua hic ſumitur formaliter, vt receptiua eſt, quicquid ſit de ipſa, vt elicitiua actus. Actus ſupernaturalis dicitur, quẽ non poteſt ſecũdum naturæ curſum adipiſci, vt gratia, charitas, viſio Dei, & reliqua huiuſmodi. Potẽtia naturalis vocatur non ſubiectiue, id eſt, potentia naturæ, ſed formaliter, id eſt, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd ſenſus quæſtionis eſt, Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuẽtæ, in quibus recipiũtur actus ſupernaturales, naturaliter inclinent ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, Scotus in primo, quæ. i. prologi, & in q. 4. diſtin. 49. in pluribus locis, tenet affirmatiuam partem quæſtionis. Putat nanque, ꝙ potentia comparari poteſt ad actum recipiendum, & agens impreſſiuum actus, & quòd in prima comparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed potentia eſt vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In ſecunda autem comparatione eſt differentia naturalitatis a ſupernaturalitate, quoniam ſi comparatur ad agẽs naturaliter impreſſiuum, eſt naturalitas, ſi nõ naturaliter impreſſiuum, eſt ſupernaturalitas. Confirmatque paſſionem ſuam ex hoc, quòd potentia receptiua actus ſupernaturalis, ſe ipſa eſt receptiue capax illius, & naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illũ. Ex his manifeſte ſequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum, & ergo eſt potẽtia naturalis reſpectu illius. Singula autem aſſumpta probantur. Primum quidem, quia nullo eget potẽtia animæ medio ad recipiendum charitatem, & ſimiliter intellectus reſpectu luminis gloriæ, &c. Secundum vero, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui eſt eius perfectio. Tertiũ autem, quia vnumquodq; appetit naturaliter ſuam perfectionem, ſed maxime naturaliter appetit maximam perfectiõem, ex principio Metaphyſicæ, ſed actus ſupernaturalis, vt viſio Dei, &c. maxima eſt perfectio. ergo, &c. Sumus igitur ſecundum hæc in naturali potentia ad ſupernaturales perfectiones, non poſſumus tamen acquirere eas niſi ſupernaturaliter, quia oportet acquiſitionem hanc ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo glorioſo cauſari. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, tria minus bene dicta in præfata opinione videntur, ſcilicet principalis cõcluſio, & eius probatio, & vſus vocabulorum. Male in primis vtitur ly ſupernaturale. dum omnem actionẽ Dei ad extra ſupernaturalem, vocat, quia Deus eſt agens

A non naturale, ſed liberum. Conſtat nanque, quòd alia eſt diſtinctio naturalis contra ſupernaturale, & alia naturalis cõtra liberum. Primo nanque modo anima Socratis producitur naturaliter, ſecũdo autem, non. Vnde niſi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiuſq;, ſupernaturale eſt, quod ſupra facultatẽ ordinis creaturis debiti in eis eſt. Omnes enim naturalia a ſupernaturalibus diſtinguimus frequenti vſu per hoc quòd aliquid ſit ſecundum debitũ naturæ ordinem, & aliquid ſit ſupra illũ. Ratio deinde aſſumpta manifeſte aut falſa eſt, aut petit principium. Quum enim dicit, quòd potentia naturaliter perficitur per ſuum actum, & ſimiliter appetit ſuam perfectionem, aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actu vel potentia, aut ſuum per naturalem proportionem ſeu inclinationẽ. Si primo modo, falſa eſt maior, graue enim exiſtens ſurſum, non naturaliter, ſed violenter perficitur per eſſe ſorſum, & tamen eſſe ſurſum eſt actus & perfectio eius per informitatem. Si vero ſecundo modo, petitio eſt principii in minore, hoc enim eſt probandum, ſci-

B licet quòd potentia naturalis habeat actũ ſupernaturalem, vt ſuum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert, æs enim immediate eſt receptiuũ figuræ Mercurii, & tamen non naturaliter. Concluſio demum principalis voluntaria relinquitur, & irrationabilis oſtendetur, probando oppoſitam. Hæc de tertio.

QVO AD quartũm, concluſio reſponſiua quæſito eſt, quòd potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus, ſic. Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur, ſcilicet ſecundum ſe, vt gratia, & ſecundum talem modum fiendi, vt viſus cæco datus. Viſus enim ſecundũ ſe eſt naturalis actus hominis, ſed quòd cæco in inſtanti detur, ſupernaturale eſt. Charitas vero & talia, ſunt ſecũdum ſe actus ſupernaturales, adeo vt implicet contradictionem, cõnaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipſe Scotus in ſecũdo, diſtinctio. 13. fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia

C ad actum ſupernaturalem ratione modi vt ſic, a fortiori nulla eſt naturalis potentia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalem potentiam ad illos actus patet ex frequẽti vſu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, quòd ſupernaturalitas inuenitur, non ſolum comparando potentiam ad agens, propter ſupernaturalem acquiſitionem actus, ſed etiam comparando potentiam ad actum, propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

¶ Secundo, ex parte potentiæ, ſic, Omni potentiæ paſſiuæ naturali, reſpondet aliqua potentia actiua proxima, ergo reſpondet potẽtia actiua naturalis. Antecedens eſt maxima aſſumpta ab Ariſto. 3. de Anima textu 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim ſuper hoc, quòd in omni natura, vbi eſt patiens, oportet ponere agens. Et certum eſt, quòd de proximo, non de primo agente loquitur, alioquin diſtributiuam non feciſſet, dicens, in omni natura &c. Et per hoc excluditur reſponſio Scoti, dicentis,

D quòd ſufficit quòd detur primum agens. Conſequentia autem probatur, quia potentia ſupernaturalis non eſt proximum actiuum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet, naturale enim ſoli naturali cognatum eſt.

¶ Tertio ex parte ſubiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea ſoluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phy. dicitur, conſequens eſt, quòd cognita quidditatiue re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes eius naturales potentiæ, & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. conſequens eſt, quòd actus, ad quos ſunt naturales potentiæ, & cognoſcantur, & cum huiuſmodi actus ſint ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad vltimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturalia cognoſcãtur ſupernaturalia, quod eſt manifeſte falſum. Et confirmatur, quia certe ſcimus hanc maiorem, quòd nulla naturalis potentia eſt fruſtra: ergo ſi ſcimus hanc minorem, quòd in materia vel anima, vel quacunque alia re eſt naturalis potentia ad actum

E ſupernaturalem, oportet concedere quòd ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe, & ſic ſciemus reſurrectionem mortuorum futurã, & gratiam iuſtificantem impium, &c. quod eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rationem reſponſio Scotica, dicentis quòd anima ſecundum illam rationem eſt ignota Cognitio nanque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quòd ſubſtantia non poteſt a nobis pro ſtatu iſto quidditatiue & proprie cognoſci, quoniam quicquid ſit de hoc, habetur intentum, ſcilicet quòd ex quidditatiua rerum naturalium cognitione: ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſſit ſcientia haberi de ſupernaturalibus, & ſic reuelatio de gratia, beatitudine polliticita, reſurrectione, & aliis huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, erit neceſſaria ſecundum quid, ſcilicet pro ſtatu iſto, & non ſimpliciter quod eſt manifeſte falſum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS de Subiecto naturalis Philoſophiæ, Ad Venerabilem Patrem, fratrem Vincentium Vicentinum, Lectorem Mediolani, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile ſit ſubiectum in philoſophia naturali.

QVAERITVR, An ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali,
¶ Et videtur q̄ non, Primo. Quia aut ens mobile ſigni
ficat ſubſtantiam mobilē, aut accidens mobile, aut ter-
tium commune vtrique. Si primum, cum ſubſtantia mobilis, & cor
pus mobile ſint idem conuertibiliter, ſequitur quòd poneretur ſe-
cundum rem corpus mobile ſubiectum philoſophiæ, quod eſt con G
tra tenentes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſte contra om
nes, & veritatem. Si tertium tunc ſequeretur, quòd ens diceret ter-
tium conceptum abſtrahibilem a ſubſtantia & accidente, quod eſt
contra Thomiſtas.
¶ Secundo ſic, Subiectum ſcientiæ debet eſſe vnius rationis forma-
lis, alioquin non haberet quod quid eſt, & conſequenter nec eſſet
principium ſcientiæ, quia vt dicitur in 1. de Anima, in tex. 11. prin
cipium omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet ali-
quam per ſe primo paſſionē, quia ei, quod non eſt in ſe natura vna,
quicquid per ſe vnum conuenit, conuenit ratione partium, & con-
ſequenter nulla paſſio conuenit ei primo, ens autem mobile dicit
aggregatum ex duabus rationibus formalibus, ergo non eſt ſubie-
ctum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circunloquendum v-
nam rationem formalem, quemadmodum moris eſt ponere paſſio
nes loco differentiarum, Contra, Ratio ſubiecti in ſcientie debet eſ
ſe primo & maxime nota in ſcientia, eo quòd tota ſcientifica co-
gnitio ex illa dependet, ſed ſi circunlocutione eget, non eſſet huiuſ- H
modi, implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere quòd eſt ratio for-
malis in ſcientia, & quòd circumloquimur illā paſſionis nomine,
vtpote occultam, ergo.
¶ Tertio, Si ens mobile eſſet ſubiectum philoſophiæ naturalis, aut
philoſophia naturalis eēt pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata
illi: vtrunque eſt falſum, ergo. Tenet conſequentia, quia aut ens mo
bile addit ſupra ens conditionem per ſe diuidentem ens, aut accidē
talem enti. Si primo modo, ſequitur quòd ens mobile e Metaphy-
ſico conſiderandum eſt, quia in primo Poſteriorum cap. 2 a. dicitur,
quòd eiuſdem ſcientiæ eſt cōſiderare ſubiectum aliquod & partes
ſubiectiuas per ſe, & conſequenter eſſet philoſophia naturalis, cui
aſcribitur ens mobile, pars Metaphyſicæ. Si ſecundo modo, ſequit
quòd Philoſophia naturalis Metaphyſicæ ſubalternaretur, eo q̄ di
citur in primo Poſteriorum, cap. 8. deſcendere de genere in genus
ſecundum quid, id eſt, ſecundum conditionem accidentalem (vt cō- I
muniter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab
Ariſtotele tradita.
¶ Quarto ſic: Subiectum in ſcientia debet eſſe illud, ad cuius ratio
nem formalem omnes reſoluuntur paſſiones & concluſiones illius
ſcientiæ, vt de ſe patet, ſed paſſiones & conſequenter concluſiones
Phyſicæ reſoluuntur vltimo in Philoſophia naturali ad quod qd
eſt ſubſtantiæ, ſeu corporis naturalis, eo quòd omnia accidentia
Phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali, ergo ſubſtantia naturalis
ſeu corpus naturale ponendum eſt ſubiectum.
IN HAC dubitatione primo diſtinguam opiniones. Secun-
do declarabitur opinio S. Tho. Tertio ſimul ipſa cōfirmabitur, &
contra alios opponet. Quarto rñdebitur argumentis in oppoſitu.
QVO ad primū ſciendum eſt, de ſubiecto adæquato Philoſo-
phiæ naturalis (de quo eſt hic ſermo) quoſdā loqui in re hac natu
raliter, quoſdā vero innaturaliter, propter quod hi a noſtra reſe-
candi ſunt diſputatione, quam inter philoſophos agimus. Suppo-
nūt enim intelligentias mobiles eſſe, & Philoſophiam naturalē in K
fra ſenſibilia non arctantes, commune aliquid ſenſibilibus & ſepa-
ratis e materia, quatenus mobiles ſunt, ſubiectum Philoſophiæ di-
cunt, operiuntque errorem ſuum Theologicæ pietatis nomine.
¶ Contra hos enim non oportet naturalem diſputare, apud quem
indubitatum principium eſt, ſubſtātias abſtractas immobiles eſſe,
& terminum conſiderationis philoſophicæ eſſe animā humanam
partim abſtractam, partim non, vt dicitur ſecundo Phyſicorum, te
xtu vigeſimoſexto. & vltimum, quod poteſt naturalis de intelligē-
tiis attingere, & declarare quia ſunt, vt Auerroes dicit primo Phy-
ſicorum, commentario vltimo. Quanta tamen ſit quorundam ho-
rum temeritas, ſilentio inuoluendum non eſt, cum præſumant pro-
priam opinionem, Theologiæ ſententiam aſſerere, ſicq; theologicę
facultatis expertibus, in philoſophia tamē nutritis, deridēdi Theo
logiam occaſionem præbent. Non eſt enim ex ſacra Scriptura, nec
ex Theologis ſanctis ab eccleſia approbatis traditum, quòd angeli
ſic mouentur, vt motus continui ſubiectum ſint, ſed potius oppoſi
F tum, vt in Theologia diſcuſſum a Sanctis eſt. Vnde ſi Peripateticos
arguendos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos ſe errores de
prehendere, non ex Theologia.
¶ His ergo omiſſis, ad naturales tranſeamus, Quorū opinio nō eſt
vna, dū alii mobile, alii ens, alii vtrūque ex ſubiecto phyſice reſecā-
dū putant. Et alii quidē qui neutrius nomē recipiūt, ſecūda & quar
ta ratione ad oppoſitū facta mouentur, & ſenſibilē ſeu naturalē ſub
ſtantiam ſubiectum fore cenſent, Qui vero ens tantum abiiciunt,
corpus mobile ſubiectū philoſophiæ ponūt. Et hi adhuc diuiſi ſūt,
dum quidam ly mobile, paſſionem ſignificare concedunt, quidam
aūt rōnem formalem corporis Phyſici ſupponere concēdunt. Mo-
bile aūt tantum abiicientes, ſunt qui ens naturale ſubiectū dicunt.
Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentiū, ſ. Thomiſta-
rū tenentiū ens mobile, & Albertiſtarum, dicentiū corpus mobile,
& modernorū multorum, dicentiū ſubſtantiā naturalē ſeu ſenſibi-
lē, & quorundā ex modernorū aſſerentium corpus phyſicum ſeu
naturale, & eorum qui ens naturale ſubiectum credunt.
G QVO AD ſecundū. Cum ens mobile complexionem quan-
dam nominum contineat, ſingula diſtinguende ſunt. Et primo qui
dem circa ly mobile, triplici opus eſt diſtinctione.
¶ Prima eſt, q̄ cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur
dupliciter, ſcilicet proprie, vt diſtinguitur cōtra mutationem in 5.
Phy. & ad tria tantum genera eſſe dicitur, & communiter, vt conti
net in ſe & motum proprie dictum, & mutationem, ſcilicet genera
tionem & corruptionem, ita mobile dupliciter ſumi poteſt. In quę
ſtione tamen iſta ſumitur communiter, prout idem eſt quod muta
bile phyſice mutatione.
¶ Secunda eſt, q̄ aliquid poteſt dici mobile dupliciter, ſcilicet ſu-
biectiue, qd̄ ſcilicet eſt ſubiectū motus, & terminatiue, qd̄ ſcilicet
eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile
ſonet ſubiectum motus, ſi tamen reſtringendum eſt in propoſito,
magis tenendum eſt terminatiue quàm ſubiectiue, vt ex dicendis
apparet, iudicio tamen meo indiſtincte tenendum eſt, non ea rōne
H vt ſit commune ad omnia quomodocunque mobilia, contineatque
vt partes ſubiectiuas materiam & formam, &c, quia hoc eſt contra
ſan. Tho. in primo Phyſ. ſuper text. com. 6. vbi in diuiſione literæ
expreſſe dicit, quòd in Primo libro Phy. agitur de principiis intrin
ſecis entis mobilis, ſcilicet de materia & forma, ex hoc aperte inſi-
nuans ens mobile, quod ē ſubiectum philoſophiæ, non eſſe totum
vniuerſale reſpectu materiæ & formæ, ſed totum integrale ſeu eſ-
ſentiale, ſed ea potius ratione, vt ſcilicet illa notiſſima ſui acceptio
ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibet enim, no
bis ſenſus, mobilia eſſe, an autem ſubiectiue an terminatiue mo-
ueantur ea quæ moueri videmus, ratione magis diſcernitur, quam
ex ſenſu habeatur.
¶ Tertia eſt, q̄ mobile æquiuocū eſt nomē ad aptitudinem, ad mo-
tum, & ad fundamentū illius aptitudinis, ſicut ſi riſibile ſignificeret
aptitudinem ad ridendum & rationalitatē, quæ eſt eius fundamē-
tum, Quid aūt mobile in propoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola
I quæſtione elucidare. Quamuis enim impoſſibile ſit ſubiectum &
paſſionē ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſcientia, ſic q̄ totū ag-
gregatum ſubiectum ſit, quia oportet ſubiecti vnam eſſe rationem
formalē, & ex quod quid eſt ſubiecti, & quid eſt paſſionis vna ratio
formalis conſtitui nequit: nihil tamē prohibet aggregatū ex ſubie
cto & paſſione, ſubiectū ſic conſtitui, vt paſſionis quod quid eſt, ſit
rō formalis ſubiecti in illa ſcientia. Sic hoc modo intelligi poteſt mo
bile paſſionem ſignificare in propoſito, ita quòd mobilitas quæ eſt
paſſio, ſit ratio formalis entis vel corporis, quod ſit ſubiectum philoſo
phiæ naturalis, vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicen
do ens aut corpus mobile, inquantum mobile eſt ſubiectum Phyſi
cæ. Suadetur aūt in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathe-
maticæ: ſicut. n. Phiſica eſt de entibus in eo q̄ mobilia, ita Mathe-
matica eſt de entibus in eo quod quanta. Conſtat autem Mathema
ticæ ſic eſſe ſubiectum ens quantū, vt quantitas ipſa quæ ſubſtātiæ
materialis paſſio ſeu proprium accidens eſt, ratio formalis ſubiecti
Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectum ens aptum moueri,
K ſic q̄ aptitudo ad motum, ratio formalis ſubiecti ſit. Sic cōfirmatur
hoc magni Alberti authoritate, qui in 1. Phy. ſic diſtinguēs corpus
in Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum, mobilitatē quam
rōnem formalē ſubiecti dicit poſteriorē corpore quanto naturali-
ter dicit. Nec obſtat, q̄ eiuſdē ſcientiæ eſt conſiderare de paſſiōe &
ſubiecto eius, quoniā hoc intelligitur, quando tractatur de paſſiōe
vt paſſio eſt, non autē quādo paſſio primum ſubiecti locum tenet,
vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de ſubſtātialibus prin
cipiis ſubiecti eius, a quo fluit, non ſe impedit. Similiter nō obſtat
quòd perfecta cognitio de re non habetur abſque quod quid eſt ſu
biecti, hoc enim non eſt ſic accipiendum, vt omnis cognitio citra il
lam ſit imperfecta, ita quod nō ſit euidens & ſcientifica, ſed vt abſq;
quod quid eſt ſubiecti, conſummata omnimodaque notitia de re
haberi non poſſit. Quod Phyſicæ accidere non inconueniens, quoniā
Mathematicæ hoc conuenire certum eſt, Mathematicus enim igno
rat, an quantum ſit ſubſtantia vel accidens, & quantitatis ſubie
ctum,

ctum&c. & tamē certiſſimus eſt omnium:vt dicitur in 2. Metaphy. A tex. & com. vltimo.

¶ Sed contra hanc viam eſt, quòd ſecundum eam ad philoſophum naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuſcumque ſubſtantię: niſi forte aliqua ſubſtantia ſit de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum, & conſequẽter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtantia: ſed eſſet de accidente, quemadmodum mathematica. Si enim mobilitas, ideſt aptitudo ad motum: quæ paſſio ponitur entium naturalium: ratio formalis ſubiecti Phyſicæ acceptatur: non licebit Phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius differere: quia illa prior eſt: ac per hoc deſcendendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in ſpecialibus partibus Philoſophię naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere: ſed quemadmodum adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt, omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectorum talium mobilitatum omittenda ſunt: quoniam nulla pars alicuius ſcientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. B

¶ Nec video quomodo poſſit huic rationi ſatisfieri: niſi tenendo ꝙ Metaphyſica eſt cōſiderare quod quid eſt in particulari: quod quia non credo verum: iccirco puto melius tenere, ꝙ mobile in propoſito non ſignificat ipſam habitudinem ad motum, ſi eſt paſſio: ſed eius fundamentum. Cum enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomen ſonat, quibuſdam entibus repugnet. ſ. ſeparatis a materia, & quibuſdam non, ſcilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non repugnet prædicari ſubſtantialiter, conſequens eſt, ꝙ aliquid præcedat in eis ex quo ipſa aptitudinem hanc ſortiantur, & hoc fundamentum mobilitatis eſt.

¶ Notanter autem dixi non repugnet: quia communi voci ſatisfacere volens, diſtinctionem hanc mobilitatis pertractaui. In 10. ſiquidem Metaphyſicæ textu vltimo ſub dubio relinquitur: an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia, ideſt ſit de ſubſtantia rei: aut eam ſequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa ſecundum illud. 8. Phyſicorū tex. cōm. 25. In omni motu corruptio eſt. C

¶ Sanctus Thomas etiam ibidem inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtoteles quoque in 1. Phyſicorum textu. 8. idem ſentire videtur dum dicit, ꝙ ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem: hoc enim non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſſio pręueniens formali ratione ſubiecti. Philoſophiæ naturalis. Poſſet enim per illam rationem a naturali philoſopho probari: niſi forte quis dicat dictum Ariſtote. non eſſe verum per ſe: ſed per accidens, quia ſcilicet eſt paſſio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum. tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſto. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertineret ad philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum, ſicut & quamlibet paſſionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet.

¶ Nec obſtat, ꝙ ſit paſſio per ſe nota de adæquato ſubiecto, quoniam per ſe notum & non per ſe notum faciunt quidem differentiam quoad probari vel non probari poſſe aliquid: vt patet in 2. Phyſicorum tex. cōm. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere, quoniam ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda, modo non ſint principia: ſed ex principijs, qualis eſt mobilitas ſi paſſio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti Phyſicæ, non paſſio: ſed quod quid erat eſſe, eſt entium naturalium, & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſſionem eorum, ſi concedatur, illam quidẽ, quia relatiua proprietas eſt, iſtam vero, quia paſſio dicitur. D

¶ Circa vero ly ens, hoc tantum diſtinguere oportet, quòd dupliciter entis nomine vti conſueuimus. Primo pro omni eo, quod habet eſſe quocumque modo, & ſic hic non capitur. Secundo pro eo quod proprie eſſe dicitur. Hoc autem in his, quę ſiunt eſt id, quod proprie ſit. Eius ſiquidem eſt eſſe proprie, cuius eſt fieri. Id autem quod proprie ſit, vt 7. Metaphy. textu cōm. 28. patet, eſt compoſitū, ſiue ſubſtantiale, vt homo, ſiue accidentale, vt homo muſicus, & ſic ſumitur in propoſito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, quod ſubiectum Phyſicæ dicimus, exigitur & quòd ſit proprie ens, & quòd ſit mutabile Phyſica mutatione, & propterea nec materia prima, nec forma ſubſtantialis, aut accidentalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile communius q̃ ſit corpus mobile, & q̃ ſubſtantia materialis, ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia compoſita, quæ ſola mutabilia ſunt, ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidentalia, ſiue ſecundum formam abſolutam, ſiue ſecūdum vbi. Eſt & ens mobile abſtractius quid quocumque prædictorum, quanto ens aliquem gradum concomitans prius eſt illo, dato etiam ꝙ ad compoſita accidentalia ſe non extenderet. E

¶ Nec obſtat contractio per ly mobile, quoniā ſicut ſubſtantia rationalis abſtractius quid eſt quàm animal rationale, ſic ens mobile abſtractius & prius quid eſt quàm ſubſtātia mobilis, quamuis enim ex parte ly mobile æqua ſit abſtractio: ex parte tamen ly ens & ly ſubſtantia, abſtractius eſt ens mobile. Vnde quemadmodum concedens ſubſtantiam rationalem adhuc diſputandi locum haberet: an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus, an animal &c. & continue ab abſtractiori ad minus abſtractum quæſtio deſcenderet: dum a ſubſtantia rationali ad corpus rationale, & a corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur, ſic ſub ente mobili quæſtio remanet, an illud ſit ſubſtantia an corpus &c. Cum igitur in re mutabili conſiderari poſſit, & quod ſit corpus mutabile, & quòd ſit ſubſtantia mutabilis, & quòd ſit ens mutabile diui Thomę ſententia eſt, naturalia rationem ſubiecti Philoſophiæ naturalis induere primo, non quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtātię mutabiles: ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile, licet complexionẽ nominum contineat, incomplexum tamen & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat: ſicut ens per ſe, quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe, & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiam ens per ſe nominaremus & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem ſignificaremus, non aggregatam ex pluribus: ita B diuiſo ente in tranſmutabile, & in intranſmutabile, carentes ſimplici vocabulo ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum, quod vnius eſt quidditatis, & illud Philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVO ad tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet. Primo oſtendendum eſt, quòd eius ſignificatum eſt adæquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde quòd his nominibus conuenienter illud ſignificatur.

¶ Primum probatur tripliciter. Primo ſic. Adæquatum ſubiectum primarum paſſionum naturalium eſt adæquatum ſubiectum Philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia, aut corpus naturale, ſeu mobile eſt adæquatum ſubiectum primarum paſſionum naturalium. ergo &c. maior eſt per ſe nota, minor vero probatur, accipiendo tranſmutabilitatem, ſeu, quod idem eſt, mutabilitatem pro prima paſſione Phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eis æquiualente, vt communiter ſupponitur. Tunc ſic. Adæquatum ſubie- C ctum tranſmutabilitatis habet materiam, formam & priuationem pro adæquatis principijs: ſed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs. ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, & conſequenter primarum paſſionum naturalium, quod erat probandum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, quòd oportet iſta tria in omni materia eſſe adæquata ſibi inuicem, ſcilicet paſſionem, & ſubiectum, & propria paſſionis principia vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali. Conſtat autem ex primo Phyſicorum per longum proceſſum: tranſmutabilitatis principia prima eſſe materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum ſubiectum primo ſequitur tranſmutabilitas eſſe adæquata principia materiam, formam & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaphy. a textu. 19. vſque ad textu. 29. dicuntur. ſ. quòd materia, forma & priuatio, ad genus ſubſtantię non arctantur, ſed materia forma & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria D ſubſtantiæ mutabilis, & materia, forma & priuatio in genere quantitatis ſunt propria principia quanti mutabilis, & materia, forma & priuatio in genere qualitatis, ſunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur, quòd quemadmodum principia propria ſubſtantiæ continent propria principia cæterorum generum: quia ſunt cauſæ eorum, vt ibidem docet Ariſtote. ſic ſubſtantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile, & tranſmutabilitas ſubſtantię omnem aliam. Et propterea licet materia, forma & priuatio excedant ſubſtantiam mobilem formaliter: non tamen virtualiter: hoc licet ſit ſubtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit ꝓꝑ duo.

¶ Primo. Quia falſum eſt, quòd principia propria ſubſtantiæ mutabilis, ſint principia principiorum cæterorum generum mutabilium, quāmuis enim ſit verum & expreſſum in 12. Meta. capitulo ſupradicto, quòd per ſe principia eſſendi in genere ſubſtantiæ, ſunt principia principiorum eſſendi in cęteris generibus, ideſt quòd materia & forma ſubſtantiæ ſunt cauſæ materiæ & formę in quan- E titate & qualitate &c. Veritati tamen aduerſatur, quòd per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtantialis ſint principia principiorum tranſmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe principium non ſubſtantiæ: ſed tranſmutationis ſubſtantialis non eſt vniuerſaliter, & conſequenter, nec per ſe principium priuationis, quæ eſt principium tranſmutationis accidentalis vt in corpore cæleſti patet, vbi ens mobile ſecundum locum habet omnia propria principia. ſ. materiam, formam & priuationem: cælum autem ſubſtantialiter non habet, niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi per ſe principia, ſiue ibi ſit materia, quę eſt pura potentia: ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligentia pro forma, nullo enim modo eſt ens mobile ſubſtantialiter.

¶ Secundo. Quia dato quòd eſſet talis incluſio virtualis, adæquatum tamen ſubiectum tranſmutabilitatis, & ſimiliter adæquatum principiatum ex materia, forma & priuatione, eſſet non ſubſtantia mobilis, ſed ens mobile, quoniam quando aliqua proprietas vniuerſalis ſecundum prædicationem habet ſubiectum adæquatum,

ſecundum prædicationem in quo reperitur cauſa, ſecundum quam ineſt quibuſcumque proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundum quod ipſum, nec eſt requirendum pro primo ſubiecto illius illud, ad quod per viam reſolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in lib. Poſteriorum cap. de Vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, quando adæquatum ſubiectum ſecundum prædicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cæteriſque illa paſſio ineſt, nulla etiam poſſet poni proprietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & accidentia: cum accidentia eorum proprietates & principia in ſubſtantijs virtualiter includantur: niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quòd in ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, in ſe ipſo adæquate claudit propria principia tranſmutabilitatis. Sed nec ſubſtantia mobilis, nec corpus mobile claudit in ſe illa, quoniam propria principia tranſmutabilitatis vniuerſalis ſeu in communi ſunt materia & forma & priuatio in communi, quæ genus ſubſtantiæ tranſcendunt: enti autem mobili adæquantur. quicquid enim ex materia & forma & priuatione conſtat, ens mutabile eſt, & econuerſo, eo quòd priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile eſt proprium & principium mobilitatis ſubiectum.

¶ Secundo probatur propoſitum & directe arguitur contra ponentes corpus mobile, ſic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis non ſupponitur in naturali Philoſophia, ſed in 6. Phyſicorum probatur. ergo non corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis, antecedens patet in textu. 32. 6 Phyſicorum, vbi probatur, quòd omne mobile eſt corpus. Conſequentia vero patet tum ex eo, quòd ſi corpus mobile ponitur adæquatum ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatem coniunctam eſſe corpori, aut vt rationem formalem, aut vt paſſionem, tum ex eo, quòd oportet ſupponi corpus coextendi ipſi mobilitati alioquin non ſupponeretur ſubiectum adæquatum ſcientiæ. Vtrumque autem horum impoſſibile eſt ſupponi, ignorata vniuerſali coniunctione ipſius mobilis cum corpore, vt de ſe patet. ergo. Et hæc eſt ratio S. Thom. in 1. Phyſicorum. Numquàm enim dixit ipſe, quòd Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe, vt communiter ſibi imponitur, quia non intelligitur: corpus enim mobile eſſe qui dubitans, non egent medio, ſed ſenſu, quo vel ſeipſos moueri percipiant, ſed dixit, quòd probat omne mobile eſſe corpus: Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum eſt primo, quòd ſubiectum adæquatum ſcientiæ reſoluentis ſuas concluſiones in principia per ſe nota, qualis eſt Philoſophia naturalis, oportet, & quòd ſit ſubiectum primarum paſſionum, ac per hoc quòd ſit principium eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſecundum naturam cæterorum, & quòd ſit principium cognitionis in nobis, ſiue ad latentes proprietates, & occulta principia, a poſteriori ſiue a priori procedatur, quoniam ſubiecti cognitio omnibus præſupponitur, & vt dicit Auer. in 1. Phyſicorum commen. 26. nec a priori, nec a poſteriori probari poteſt in ſcientia, & innatum eſt nobis, quòd oportet ſemper a notioribus nobis procedere, vt in 1. Phyſicorum còm. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturę, ſic iſta procedit ex noſtro ordine cognoſcendi. Et propterea S. Tho. dixit, quòd ad audientes probatur omne mobile eſſe corpus, inſinuans per hoc cognitionis magis quàm rei ordinem.

¶ Aduertendum eſt ſecundo, quòd quàmuis aliud ſit omnem mobilitatem eſſe coniunctam corpori, & aliud cognoſci omnem mobilitatem eſſe coniunctam corpori, ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur ſubiectum adæquatum, nihil refert quòd horum deficiat, quoniam ſicut deficiente coniunctione illa ſecundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei eſſe ſubiectum, ita deficiente coniunctione illa in eſſe cognito ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non ſufficit autem præſupponi aliquod mobile eſſe corpus, quod ad ſenſum patet, ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus, tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexe ſignificatum induat rationem ſubiecti adæquati in ſcientia, oportet id, quod eſt vt formale, & ſit, & ſupponatur per ſe coniunctum alteri, vt paſſio vel ratio formalis, alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret, cum ea, quæ ſunt per accidens variabilia, & extra quæſtiones ſcibiles ſunt. Hoc autem ſicut impoſſibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit: ita eſt impoſſibile ſupponi: niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur, quoniam omnia ſicut hæc in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine, vnde ſi naturalis ſcientię ſubiectum eſt corpus mobile, oportet in hac ſcientia, quę de mobili in eo, quòd mobile tractat ſupponere mobile, quod vt formale ſe habet coniunctum eſſe corpori per ſe, vel vt paſſionem vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri poteſt niſi ſupponatur omne mobile corpori connexum eſſe: imaginari enim non poteſt vt propria paſſio, aut ratio formalis credatur eſſe alicuius id, quod communius illo dubitatur, tum quia ad hoc, vt aliquod complexum vel complexe ſignificatum habeat rationem adæquati ſubiecti alicuius ſcientiæ, non minus oportet id, quod vt formale ponitur adæquari ſcientiæ, quàm id quod vt materiale ſumitur, coextendi illi formali: alioquin ſi materiale

F rationem formalis contraheret, ſcientia quæ adæquate rationem formalem reſpicit, ſubiectum ſuum excederet. Nihil autem refert, vt dictum eſt, coextenſionem talem non eſſe aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile adæquatum ſubiectum ponatur philoſophię naturalis, oportet philoſophiam, quæ de mobili in eo quod mobile eſt ſupponere corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum ſibi ſubiectum quàm vis haberet: non tamen ſupponeret, & conſequenter ſubiecti rationem non haberet. Hoc autem impoſſibile eſt ſupponi, quamdiu neſcitur, an omne mobile ſit corpus, vt de ſe patet.

¶ Potes autem rationem hanc iuxta Sanctum Thomam ſic colligendo formare. Nulla ſcientia habens ſubiectum complexum, aut complexe ſignificatum probat eam coniunctionem partium ſubiecti, ſine qua complexum illud ſubiecti rationem induere non poteſt, alioquin ſcientia conſtrueret ſibiipſi ſubiectum, quod de nulla ſcientia ſpeciali dicere licet: hæc enim maior æquiualet maiori S.

G Tho. breuius aſſumentis, nulla ſcientia probat, ideſt conſtituit, vel componit ſibiipſi ſubiectum. Loquendo enim de ſubiecto complexo, æquiualet dicere, nulla ſcientia componit aliquid vt ſit ſuum ſubiectum, & dicere, nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum apud formaliter terminos ſpeculantes: ſed philoſophia naturalis, ſi corpus mobile ponitur ſubiectum, conſtrueret ſubiectum ſuum. ergo &c. Patet minor ex dictis, quia probat, vniuerſalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationem habere non poteſt, omiſſa autem verborum ſollicitudine, directe ſyllogizandum eſt ſic, nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua ſcientia, eſt ſubiectum adæquatum illius, corpus mobile eſt coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in Philoſophia naturali. ergo corpus mobile non eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet ex eo, quòd omne coniunctum, quod ponitur adæquatum ſubiectum ſupponitur, & per ſe coniunctum ſaltem ex parte formalis, & coextenſum rationi formali adæquati ſcientiam, ſed cuius coniunctio dubitatur de omni,

H non ſupponitur coniunctum per ſe, nec coextenſum rationi formali. ergo. Minor ex 6 Phyſicorum patet textu còmen. 32. vbi probatur vniuerſalis coniunctio mobilis cum corpore & proceſſu Philoſophiæ naturalis, maxime in 2 Phyſicorum, & 2. tractatu primo de cælo, vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duę contra rõnem hanc obiectiones excludendæ.

¶ Prima eſt. Quia non videtur verum, quòd in 6. Phyſicorum probetur omne mobile eſſe corpus, eo quòd in tex. 32. probatur tãtum omne mobile eſſe diuiſibile. Conſtat autem, quòd ſi probatur paſſio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis ſubiecti illius paſſionis, ſic autem ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, vt patet.

¶ Secunda eſt. Quia videtur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ, in hac ſiquidem dicitur, omne mobile eſſe corpus, in illa vero dicitur, ens mobile communius eſſe, & corpore & ſubſtantia mobili.

I ¶ Ad primum horum dicitur, quòd quia non cadit in intellectu humanum, quòd aliquid ſupponatur eſſe corpus, de quo dubitetur eſſe diuiſibile, niſi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuiſibilia. Tum quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis, & in eſſe & in cognoſci, vt prius abſque poſteriori numquam cognoſcatur. Experimur enim non aliter nos cognoſcere, aut ſupponere corpus, niſi vt quantum quoddam quantitate molis. Ideo ſi in Philoſophia non ſupponatur omne mobile eſſe diuiſibile, a fortiori ſuppoui non poteſt eſſe corpus, quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur cum diuiſibilitate non poteſt cognoſci, niſi ratione, aut ſenſu. Ex ſenſu autem conſtat, quòd non habetur, ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demonſtratione illa 6. Phyſic. non acceptatur probatum ſaltem tãquàm neceſſario conſequens concluſionem formaliter concluſam, relinquitur maius inconueniens, quòd ſcilicet omne mobile eſſe corpus, longe remotius eſt a Philoſophiæ principio, vtpote tertio Cæli, & primo

K de Generatione. Peripatetici tamen ibidem vtramque concludã propoſitionem indiſtincte intelligunt. Vnde Auer. in 1. Cæli cõ. 5. dicit. Probatum eſt in 6. Phyſic. quòd omne mobile eſt corpus &c.

¶ Ad ſecũdum vero dicitur, quòd licet ens mobile ſit communius corpore, quia de multis prædicatur quidditatiue, de quibus corpus non prædicatur quidditatiue: non tamen eſt ſic communius, quòd alicui inſit, cui corporeitas coniuncta non ſit. omne enim ens mobile eſt corpus, vel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecundo dici, licet in idem redeat, quòd in 6. Phyſic. probatur omne mobile eſſe corpus, ideſt corporeum aliquid. Probando enim mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur quàm mobile eſſe ens corporeum, ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quòd corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo poteſt argui contra ponentes ſubſtãtiam naturalem, aut mobilem. Omne enim naturale, aut mobile eſſe ſubſtantiam cum oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali Philoſophia, aut ex Metaphyſica. Ex ſenſu quidem non habetur. Ex naturali autem Philoſophia ſi haberetur, concluderet hoc non

poſſe

poſſe ſupponi in ipſa. Si autem a Metaphyſico tractatur, vt Auer. dicit. 2. Phyſic. cõm. 4. hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali, quæ ſcientia ex ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica. Habet. n. ſubiectum & principia propria ex ſenſibus per ſe nota, & non accipit ea poſitione, quamuis a Metaphyſico defendi debeant, ſi impugnentur vt in 1. Phyſic. tex. cõm. 12. dicitur.

¶ Tertio probatur idem authoritate, & primo Ariſt. in 3. Phyſico. vbi in diffinitione motus non poſuit corpus aut ſubſtantiam, ſed ens in potentia &c. Ex quo arguitur ſic. Id eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: quia tale eſt proprium ſubiectum eorum, vt patet in 7. Meta. tex. 15. ſed non corpus, nec ſubſtantia: ſed ens in potentia ſecũdum quod in potentia, quod idem eſt, quod ens mobile, vt patet in 3. Phyſic. tex. 6. & 9 ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium, ſcilicet motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis.

¶ Et confirmatur hoc idem ex primo Phyſicor. tex. 11. vbi ſupponendum dicitur in Philoſophia omnia, aut quædam moueri, & nõ omnia, aut quædam corpora &c.

¶ Secundo authoritate Auer. qui licet non ſolicitus de vocabulis in 3. Metaphy. cõm. 1. ens mobile, & in 12. eiuſdem, cõm. 2. corpus mobile, & in prohemio Phyſico. res ſenſibiles ſubiectum Philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re ſed ſenſum ponderari voluerit. In ſecundo tamen Phyſicorum expreſſe docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophiæ naturalis, dum dicit commento. 3. Et ſciendum eſt, quòd ſubiectum iſtius libri eſt natura, & principia naturalia, cum ſint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus, neque alia, de quibus conſiderat naturalis ſicut fecit in primo Cæli & Mundi.

¶ Ex quo habetur, quòd apud ipſum conſideratio de corpore mobili differtur vſque ad librum de Cælo & Mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur, vt patet in tex. cõ. 2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe commune corpori & alijs, de quibus conſiderat Naturalis, vt in prima ratione aſſumpſimus. Non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod ens mobile eſſe e a prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectum Philoſophiæ naturalis, non autem ſignificata per ſubſtantiam, aut corpus naturale, vel mobile, vel ſenſibile.

¶ Quòd autem illis vocabulis conuenientiſſime ſignificetur, ſic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius ſumitur quàm ſenſibilis, quoniam admiſſo ente ſenſibili. adhuc non eſt naturalis Philoſophus liber a Parmenidis & Meliſſi inſectione. concedentes enim ens ſenſibile negabant mobile, ſuppoſito autem ente mobili Philoſophiæ principia inconcuſſa manent. Similiter conuenientius eſt quàm naturalis nomen. Tum quia redit idem inconueniẽs. Nam ſuppoſito ente naturali, adhuc Philoſophus naturalis liber nõ incedit, niſi mobile addat, vt ipſe Ariſt. teſtatur in primo Phyſi. tex. 11. contra Parme. & Meliſſum, concedentes ens naturale ſubſidens. Nobis autem ſubiiciantur omnia, aut quædam naturalia moueri. Tum quia ſubiectum notiſſime debet ſupponi, & conſtat diffinientia notiora eſſe diffinito. Vnde cum motus naturam diffiniat, quod clare ſignificatur per ens mobile, obſcure importatur per ens naturale. Hoc enim ſi declarandum eſt, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum eſt vt plures ſecundo Top. vſitatiſſimum autem eſt & naturæ nomen ad cuiuſcomque rei quod quid eſt, & naturale ad omne nõ artificiale, ſiue de genere mobilium ſint ſiue non. Et propterea ſi ens naturale ſupponeretur ens non artificiale intelligeretur ſubiectum in Philoſophia naturali, quod eſt falſum. Et ſic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: quod ſi diſtinguendum eſſet, & ens naturale, id eſt habẽs in ſe principium motus ſupponendum, cur non potius abſque gloſa & diſtinctione ens mobile a principio dicis clarius exprimendo? Præſertim quòd ſecundi Phi. principium anticipandum eſſet vt gloſa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propoſitis ea dicũt patet. Hæc de tertio.

¶ Nunc quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens ſignificare rationem quid commune ſecundum analogiam ſubſtantiæ & accidenti, non eſt contra Sanctum Thomam, niſi ſecundum analogiam naturam ignorãtes. Vnde nullum inconueniens eſt ens mobile commune eſſe ſecundũ rationem formalem, non vnam ſimpliciter, ſed vnam analogice in rebus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtantijs, quantis, & qualibus & ceteris, quamuis etiam ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri, quia homo ipſe inquantum eſt ens mobile, aliud eſt a ſeipſo inquãtum eſt ſubſtantia mobilis. Et propterea non ſequeretur. ergo ponẽdo ens mobile ſubiectum, ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile, quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad ſecundum dicitur dupliciter, primo quòd mobilitas communiter ſumpta, vt de ea in hac loquimur quæſtione, non eſt paſſio ſed ſubſtantiale prædicatum, ſicut & materiale & poſſibile iuxta

A ea, quæ ſupra adducta ſunt, quæ poſſunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd poſſibile ſubſtantiale prædicatum eſt entium a materia ſumptum. Non enim homo eſt ens poſſibile per aliquam proprietatem ipſum cõſequentem, ſed per intrinſeca ſua, mobilitas autem apud naturalẽ idem ſonat, quod poſſibilitas apud Metaph. vt exercitatis in iſtis ſcientijs, non authoritatibus notum eſt. Sed quia hoc non eſt a prædeceſſoribus diſcuſſum, & vt nouum, non facile acceptabitur ſic debile firmamentum: ideo ſecundo dicitur, quòd ſi mobilitas ſit paſſio, adhuc ſubiectum Philoſophiæ conceditur eſſe vnius rationis formalis, circũlocute per ly ens mobile.

¶ Et ad inſtantiam contra hanc reſponſionem reſpondetur tripliciter. Primo quòd quamuis in ſcientijs a priori procedentibus ſubiectum debeat eſſe primo & maxime notum quo ad quid eſt: non tamen hoc oportet in ſcientijs a poſteriori doctrinam facientibus, qualis eſt naturalis Philoſophia, vt Commentator dicit in proemio & in cõm. primi Phyſi. cõm. 2. Sufficit enim, quòd ſit primo & B maxime notũ quo ad an eſt, & quid nominis, vt ex primo Poſteriorum patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio.

¶ Secundo dicitur, quòd notitiam ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſſibilium haberi de illo. poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiue per communia & propria &c. Et hoc modo de ſubiecto non oportet ſupponi a nobis maximam cognitionem, vt patet inductiue etiam in mathematicis. Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſcientia acquiruntur. Et hoc modo eſt verũ, & conceditur quòd cognitio iſta, quam habemus de illa ratione formali in illo circumlocuto, eſt maior omni cognitione, quam acquirimus in Philoſophia naturali.

¶ Et ſi contra hoc inſtetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philoſophia naturali, quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus. Perfectior autem eſt cognitio per intima quàm per paſſionem, ſicut ratio illa cognoſcitur.

C ¶ Reſpondetur, quòd perfectio cognitionis de qua eſt ſermo in primo Poſteriorum, vnde ſumitur quòd ſubiecti cognitio debet eſſe maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde magis & minus in cognitione in propoſito penes euidentiæ latitudinem attendere oportet, & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſiti, ſiue non, habeat euidentiam ex cognitione ſubiecti, ſicut ex principio, neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorem, & conſequenter maiorem cæteris. Et vere ſic eſt in propoſito, quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus. eſt ex ſenſibus euidens, quæcumque autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex illius euidentia certa, propter quod autem vnumquodque illud magis eſt, vt dicitur in primo Poſteriorum.

¶ Tertio dicitur, quòd ſi Philoſophia haberetur a nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ, qua eſt in ſe, proculdubio ſubiectum oporteret omnino eſſe primo & maxime notum, vt arguendo dicitur. Quia D autem non ſic eſt, tantum imperfectionis ſcientiæ noſtræ admittetur, quantum ſubiecti cognitio compatitur. Ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti minus plena eſt cognitio ſubſequentiũ. difficultasq; in ſoluendis quæſtionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando conſequentiam quæcumque via teneatur. Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcũque, ſed eos tantum, qui genus ſcibile illius ſubiecti non egrediuntur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphy. eſt quoniam a materia ſenſibili non abſtrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem eſſe vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſſibile, vt ex his quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſteriorum patet, quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit, quod reſpectu entis non eſt poſſibile, cum nihil extraneum eſt ab ente, vt dicitur tertio Metaph. tex. 11.

¶ Nec mihi obiiciatur, quòd Sanctus Thomas in tractatu de Natu E ra generis dicit, Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicæ, quia tractatum illum forte numquàm vidit Sanctus Thomas. Stilus enim eius non eſt, & multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plura requiruntur ad hoc, quòd aliquid ſit ſubiectum, quàm quod ad ipſum fiat reſolutio alioquin principia ſubiecti, ad quæ vltimo fit reſolutio, eſſent ſubiectum, oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat reſolutio tanquam adæquatum primarum paſſionum ſubiectum. Ad ſubſtantiam autem mobilem non fit mobilium reſolutio ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum, ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto quod eſt ens mobile. Poſt reſolutionem ſiquidẽ paſſionum communium in analogum ſubiectum, poteſt analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducendo, vt in tractatu de nominum analogia diffuſe diximus.

¶ Et hic ſit finis huius quæſtionis, in conuentu Sanctæ Mariæ gratiarum, Mediolani ſuburbiũ, Anno ſalutis. 1499. die 6. Nouembris.

Sume

Sume igitur quam amantiſſime mi frater Vincenti ſolicitudinis hoſpitalitatiſque tuę fructum, & quo præſtas ingenij acumine diſcute, dans veniam minus conſentaneis, memor, quòd nihil in vllo vnquàm genere cultum, repente numquam fit. Vale. F

TRACTATVS QVINTVS
De nominum Analogia ad omnes ſcientias potiſſimum Metaphyſicam, vti clauis prę tioſiſſima, viam planam, tutam, nec non neceſſariam reſerans, incipit fæliciter.

CAPVT I.

Quotuplex eſt analogia cum declaratione primi modi.

INVITATVS erat ab ipſius rei obſcuritate & a noſtri æui flebili profundarum litterarum penuria, de nominũ Analogia in his vacationibus tractatum edere intenda. Eſt ſiquidem eius notitia neceſſaria adeo, vt ſine illa nõ poſſit Metaphyſicam quiſpiam diſcere, & multi in alijs ſcientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod ſi vllo vſquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus, dum analogiam vel indiſiunctionis, vel ordinis, vel conceptus præciſi vnitate cum inæquali participatione conſtituunt. Ex dicendis nãque patebit opiniones huiuſmodi a veritate, quæ vltro ſe offerebat, per abrupta deuiaſſe.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem ſeu proportionalitatem, vt a Græcis accepimus, in propoſito ſonat. Adeo tamen extenſum diſtinctumque eſt, vt multa nomina analoga abuſiue dicamus, & multarum diſtinctionum adunatio ſi fieret, confuſionem pareret. Ne tamen rectum obliqui iudicio priuetur, & ſingularitas in loquendo accuſetur, vnica diuiſione trimembri omnia comprehendemus. Et a minus proprie analogis ad vere analoga procedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogię analoga omnia reducuntur, ſcilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis ſecundum veram vocabuli proprietatem & vſum Ariſt. vltimus modus tantum analogiam cõſtituat, primus autem alienus ab analogia omnino ſit.

¶ Analoga ſecundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis, vt corpus nomen commune eſt corporibus inferioribus & ſuperioribus. Huiuſmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philoſophus vero æquiuoca, eo quòd ille intentiones conſiderat nominum, iſte autem naturas: vnde & in 10. Metaphy. tex. cõm. vltimi Ariſtoteles dicit, quòd corruptibili & incorruptibili nihil eſt commune vniuocum, deſpiciens vnitatem rationis ſeu conceptus tantum. & in 7. Phyſicorum tex. cõm. 31. dicitur. Iuxta genus latere æquiuocationes, quia huiuſmodi analogia cum vnitate conceptus nõ dicit vnam naturam ſimpliciter: ſed multas compatitur ſub ſe naturas, ordinem inter ſe habentes, vt patet inter ſpecies cuiuſcunq; generis ſpecialiſſimas & ſubalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari poteſt, licet non multum conſueuerit niſi generaliſſima, & his propinqua ſic vocari, vt patet de quantitate & qualitate in Prædicamentis, & corpore &c. Hanc analogiam S. Tho. in primo Senten. diſt. 19. vocat analogiam ſecundum eſſe tãtum, eo quòd analogata parificantur in ratione ſignificata per illud nomen commune, ſed non parificantur in eſſe illius rationis. Perfectius ſi quidem eſſe habet in vno quam in alio cuiuſcumque generis ratio, vt in Metaphyſica pluries patet. Non ſolum enim planta eſt nobilior minera, ſed corporeitas in planta, eſt nobilior corporeitate in minera, & ſic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ teſtimonium Auerrois in commen. 2. 12. Metaphyſicæ dicens. Cum vnitate generis ſtare prioritatem & poſterioritatem eorum, quæ ſub genere ſunt. Hæc pro tanto analoga vocantur, quia conſiderata inæquali perfectione inferiorum per prius & poſterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vſum venit vt quaſi ſinonime dicamus aliquid dici analogice & dici per prius & poſterius. Abuſio tamen vocabulorum hæc eſt, quia dici per prius & poſterius ſuperius eſt ad dici analogice. In huiuſmodi autem analogis quomodo inueniantur vnitas, abſtractio, prædicatio, comparatio, demonſtratio & alia huiuſmodi non oportet determinare, quoniam vniuoca ſunt ſecundum veritatem, & vniuocorum canones in eis ſeruandi ſunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid eſt: & quot modis ſit, & quæ eius conditiones.

ANALOGA autem ſecundum attributionem ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio ſecundum illud nomen eſt eadem ſecundum terminum, & diuerſa ſecundum habitudines ad illum. Vt ſanum commune nomen eſt medicinę & vrinę & animali. Et ratio omnium inquantum ſana ſunt ad vnum terminum ſanitatem. ſ. diuerſas dicit habitudines. Si quis enim aſſignet quid eſt animal inquantum ſanum, ſubiectum dicet ſanitatis, vrinam vero inquantum ſanam, ſignum ſanitatis, medicinam autem inquantum ſanam, cauſam ſanitatis proferet. Vbi clare patet rationem ſani eſſe, nec omnino eandem, nec omnino diuerſam, ſed eandem ſecundũ quid, & diuerſam ſecundum quid. eſt. n. diuerſitas habitudinum, &
G identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri poteſt huiuſmodi analogia ſecũdum quatuor genera cauſarum, vocando pro nunc cauſam exemplarem cauſam formalem. Contingit ſiquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum ſubiectum ſecundum aliquam vnam denominationem attributionem diuerſimode habere, vt patet ex exemplis ipſius Ariſt. Ad cauſam enim finalem pertinet exemplum de ſano in 4. Metaphy. tex. cõm. 2. Ad efficientem vero exemplum de medicinali ibidem poſitum. Ad materialẽ autem, analogia entis ibidem ſubiuncta. Ad exemplarem demum analogia boni poſita in primo Ethic. cap. 7.

¶ Attribuuntur autem analogię huic multæ conditiones ordinatæ ſe conſequentes, ſcilicet quòd analogia iſta ſit ſecundum denominationem extrinſecam tantum, itaque primum analogatorum tãtum eſt tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinſece. Sanum enim ipſum animal formaliter eſt. Vrina vero & medicina &
H alia huiuſmodi ſana denominantur non a ſanitate eis inhęrente, ſed extrinſece ab illa animalis ſanitate ſignificatiue, vel cauſaliter &c. Medicatiuum quoque a medicinali arte deriuatum medicum formaliter denominat. Inſtrumenta vero & quæcumque alia medicatiua dicuntur, extrinſeca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam ſubſtantia formaliter eſt ens quaſi eſſe ſubiectum & habẽs eſſe. cætera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis menſurę diſpoſitiones actiua &c. ſunt. Boni quoque ratio in bono per eſſentiã ſaluata, quo exemplariter cætera denominantur bona. in ſolo primo bono formaliter inuenitur. Reliqua autem extrinſeca denominatione ſecundum illud bonum, bona dicuntur.

¶ Sed diligenter aduertendum eſt, quòd hæc huiuſmodi analogiæ conditio. ſ. quòd non ſit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis, ſed ſemper ſecundum aliquid extrinſecum eſt formaliter intelligenda & non materialiter, id eſt non eſt intelligendum per hoc, quòd omne nomen, quod eſt analogum per attributionem, eſt cõ-
I mune analogatis, ſic quòd primo tantum conuenit formaliter, cæteris autem extrinſeca denominatione, vt de ſano & medicinali accidit: iſta enim vniuerſalis eſt falſa, vt patet de ente & bono, nec haberi poteſt ex dictis, niſi materialiter intellectis.

¶ Sed eſt ex hoc intelligendum, quòd omne nomen analogum per attributionem vt ſic, vel inquantum ſic, analogum cõmune eſt analogatis ſic, quòd primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinſeca denominatione. Hoc ſiquidem verum eſt, & ex formali intellectu præcedentium manifeſte ſequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus ſubſtantijs, & accidentibus &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente ſubiectiue, vt ſic ſola ſubſtantia eſt ens formaliter. Cætera autem entia dicuntur, quia entis paſſiones vel generationes &c. ſunt. Licet entia formaliter alia ratione dici poſſint, & ſimile eſt de bono. Licet enim omnia entia bona ſint bonitatibus ſibi formaliter inhærentibus, inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue, aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non niſi extrinſeca denominatione bona dicuntur, illa
K met bonitate, qua Deus ipſe bonus formaliter in ſe eſt. Et ex hac conditione ſtatim infertur alia. ſ. quòd illud vnum, ad quod diuerſæ habitudines terminantur in huiuſmodi analogis eſt vnum non ſolum ratione, ſed numero. Quod dupliciter intelligi poteſt, ſecundum quod analogata dupliciter ſumi poſſunt. ſ. vniuerſaliter & particulariter. ſi enim ſumuntur analogata particulariter, illud vnum neceſſario eſt vnum numero vere & poſitiue.

¶ Si autem ſumantur vniuerſaliter, illud vnum neceſſario eſt vnũ numero negatiue, i. non numeratur in illis analogatis vt ſic. quàmuis in ſe ſit vniuerſale quoddam, & non vnum numero. Verbi gratia, ſi ſumantur hæc vrina ſana, hæc medicina ſana, & hoc animal ſanum, hæc omnia dicuntur ſana a ſanitate exiſtente in hoc animali, quam conſtat vnam numero vere eſſe. Sortes. n. dicitur ſanus, quia hanc habet ſanitatem: medicina, quia illam fecit, vrina, quia eãdem ſignificat &c. Si vero ſumantur animal ſanum in communi & vrina ſana in communi, & medicina ſana in communi, ſic formaliter

loquendo

loquendo ſanitas, à qua huiuſmodi ſana dicuntur, non eſt vna numero in ſe, eo quòd cauſæ vniuerſales effectibus vniuerſalibus comparandæ ſunt. Et ſimile eſt de ſignis, & inſtrumentis, & conſeruatiuis, & alijs huiuſmodi: ſed eſt vna numero in iſtis analogatis. Non. n. numerantur ſanitas in animali, vrina, & dieta, quoniam non eſt alia ſanitas in vrina, & alia in dieta, & alia in animali. Et ſequitur conditio iſta ex præcedenti, quoniam commune ſecundum denominationem extrinſecam non numerat id, à quo denominatio ſumitur in denominatis, ſicut vniuocum multiplicatur in ſuis vniuocatis, & propter hoc dicitur vnum ratione tantum, & non numero, in ſuis vniuocatis. Alia enim eſt animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis, animalis nomine adunatæ in vna ratione. Ex hac autem conditione infertur alia, ſ. quòd primum analogatum ponitur in ratione cæterorum ſecundum illud nomen analogum, quoniam cætera nō ſuſcipiunt illud nomen, niſi per attributionem ad primum, in quo formaliter ſaluatur eius ratio. Cadit ſiquidem in ratione medicinæ, & dietæ, & vrinæ &c. inquantum ſana ſunt animalis ſanitas, ſine qua intelligi cætera ſana non poſſunt, & ſimile eſt de alijs iudicium.

¶ Ex hoc autem ſequitur vlterius, quòd nomen ſic analogum vnum certum ſignificatum commune omnibus partialibus eius modis ſeu omnibus analogatis non habet. Et conſequenter quòd nec conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abſtrahentem à cōceptibus analogatorum habet, ſed ſola vox cum identitate termini diuerſimode reſpecti communis eſt: ita quòd cum in hac analogia ſint tria, vna. ſ. terminus, & reſpectus diuerſi, ad illum nomen analogum terminum quidem diſtincte ſignificat, vt ſanum ſanitatem. Reſpectus autem diuerſos ita indeterminate & confuſe importat, vt primum diſtincte vel quaſi diſtincte oſtendat, cæteros autem confuſe, & per reductionem ad primum. Sanum enim reſpectus multos ad ſanitatem, puta habentis, ſignificantis, cauſantis &c. ſic in vna voce ſanitatem diſtincte importante confundit, vt reſpectum primum. ſ. habentis ſeu ſubiecti diſtincte ſignificet. Sanum enim abſolute dicimus ſanitatem habentem vt ſubiectum. cæteros autem reſpectus indeterminate importat & per attributionem ad primum, vt patet ex dictis.

¶ Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicuntur, ſcilicet quòd commune eſt omnibus analogatis, non ſecundum vocem tantum; & quòd ſimpliciter prolatum ſtat pro primo, & quòd non eſt prius primo analogato, in quo tota ratio formaliter ſaluatur. Primum quidem peculiarius ſignat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum non habet.

¶ Diuiditur autem à Sanct. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium, vt vrinæ & medicinæ ad animal ſanum, & in analogiam vnius ad alterum vt vrinæ, vel medicinæ ad animal ſanum. Nec habet diuiſio iſta alia membra à ſupradictis, quoniam hæc circuit analogiam ſecundum omnia genera cauſarum, ſed ad hoc facta eſt, vt oſtendatur differenter ſuſcipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte, & quando ſecundorum analogatorum vnum hinc, & alterum inde ponitur ſecundum quodcumque genus cauſæ analogia fiat. Primo enim & cæteris ſic commune eſt analogum, vt nihil eis prius ponat, aut ſignificet, & propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autem analogatis ſic commune eſt nomē analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat primum, ſcilicet ad quod omnia ſecunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium vel multorum ad vnum, quia non inter ſe eſt attributio, ſed ad primum. Appellantur autem analoga ſecundum attributionem à logico æquiuoca, vt in principio Prędicamentorum patet, vbi animal æquiuocum dicitur ad animal verum & pictum. Animal enim pictum non pure æquiuoce, ſed per attributionem ad animal verum animal dicitur, & in ratione eius inquantum animal manifeſte patet verum animal accipi. Quærenti enim quid animal pictum in eo quod animal, reſpondebitur imago animalis veri.

¶ A philoſophis vero Græcis nomina ex vno vel ad vnum, aut in vno & media inter ęquiuoca & vniuoca dicuntur, vt pluries in Metaphyſica patet, & expreſſe in primo Ethicor. huiuſmodi nomina contra analoga diſtinguuntur, vt infra amplius dicetur. A Latinis autem vocantur analoga vel æquiuoca à conſilio. Hanc analogiam S. Tho. in primo Senten. diſt. 19. vocat analogiam ſecundum intentionem & non ſecundum eſſe, eo quod nomen analogum non ſit hic commune ſecundum eſſe, id eſt formaliter, ſed ſecundum intentionem, id eſt ſecundum denominationem, vt enim ex dictis patet, in hac analogia nomen commune non ſaluatur formaliter, niſi in primo: de cæteris autem extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur, quia proportiones diuerſas ad vnum dicunt, extenſo proportionis nomine ad omnem habitudinem, abuſiua tamen locutio hæc eſt, quámuis longe minor quam prima. Quomodo autem de huiuſmodi analogis ſit ſcientia, & contradictiones, & demonſtrationes, & conſequentiæ & alia huiuſmodi de eis fiant ex dictis, & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere, propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur, & deinde à primo ad alia procedere, ſicut à centro ad circumferentiam diuerſis proceditur vijs.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex eſt, & ſola proprie analogia vocatur.

EX abuſiue igitur analogis ad proprie analoga aſcendendo dicimus analoga ſecundum proportionalitatem dici, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt proportionaliter eadem, vel ſic analoga ſecundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ratio ſecundum illud nomen eſt ſimilis ſecundum proportionem, vt videre corporali viſione, & videre intellectualiter communi nomine vocantur videre, quia ſic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam ſecundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo, & proportionalitas dicatur ſimilitudo duarum proportionum, ſecundum quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor, quemadmodum ſex ad tria. vtrobique enim dupla proportio eſt &c. Tranſtulerunt tamen Philoſophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commenſurationis, capacitatis &c.

¶ Et conſequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem ſimilitudinem habitudinum. Et ſic in propoſito vocabulis iſtis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hæc. ſ. Metaphorice & proprie. Metaphorice quidem, quando nomen illud commune abſolute vnam habet rationem formalem, quæ in vno analogatorum ſaluatur, & per metaphoram de alio dicitur, vt ridere vnam ſecūdum ſe rationem habet. Analogum tamen Metaphorice eſt vero riſui, & prato florenti, aut fortunæ ſucceſſui. Sic enim ſignificamus hæc ſe habere, quemadmodum homo ridens, & huiuſmodi analogia ſacra ſcriptura plena eſt de Deo Metaphorice notitiam tradens. Proprie vero fit quando nomen illud commune in vtroque analogatorum abſque Metaphoris dicitur, vt principium in corde reſpectu animalis, & in fundamento reſpectu domus ſaluatur. Quod, vt Auerro. in commen. 7. primi Ethicorum ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Præponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem, quia hæc fit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis, quoniam prædicat ea, quæ ſingulis inhærent. Altera vero ſecundum extrinſecam denominationem fit. Nomine autem, quoniam analoga nomina apud Græcos à quibus analogiæ vocabulum habemus, hæc tantum dicuntur, vt ex Ariſt. etiam colligitur, qui in Metaphyſica nomina, quæ dicimus analoga per attributionem ex vno, vel ad vnū, vel in vno vocat, vt patet in primo 4. & in 7. tex. 6. & 15. In 5. autem Metaphyſicæ. c. de Vno tex. 12. diffiniens vnum ſecundum analogiam, vt ſynonimis vtitur vnum analoga & vnum proportione. & diffinit eſſe ea quæcumque ſe habent vt aliud ad aliud. Aperte inſinuans illam eſſe propriam analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in arabica habetur tranſlatione dicente. Illa quæ ſunt vnum ſecundum æqualitatem, ſcilicet proportionalem, ſunt, quorum proportio eſt vna, ſicut proportio alicuius rei ad aliam rem, vbi Auer. exponens ait. Et illa dicuntur vnum, quæ ſunt vnum ſecundum proportionalitatem, ſicut dicitur, quòd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem eſt vna. In ſecundo quoque Poſt. c. 13. huiuſmodi nomina proportionalia, analoga vocat, & quòd plus eſt in primo Ethico. c. 7. diſtinguit ſupradicta nomina ad vnum, aut ex vno contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur ait. Non aſſimilantur à caſu æquiuocis, ſed certè ei quod eſt ab vno eſſe, vel ad vnum omnia contendere, vel magis ſecundum analogiam. Et ſubdens exemplum analogiæ dicit. Sicut enim in corpore viſus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non ſolum nomen analogiæ hoc, quod diximus ſonare docuit; ſed præferendam eſſe in prædicationibus Metaphyſicis, hanc inſinuauit analogiam in ly magis, vt S. Thom. ibidem propter ſupradictam rationem optime exponit. Scimus ſiquidem ſecundum hanc analogiam rerum intrinſecas entitates, bonitates, veritates &c. quod ex priori analogia non ſcitur. Vnde ſine huiuſmodi analogiæ notitia Metaphyſicales proceſſus abſque arte dicuntur. Accidit quoque huiuſmodi ignorantibus, quod antiquis neſcientibus logicam, vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte ab Ariſtote. tempore tam periculoſus caſus iſte, ſicut modo apud nos eſt, quoniam blaſphemare fere videtur, qui Metaphyſicales terminos analogos dicens ſecundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamen & Auer. dicat ſuper prædicto tex. Et dignus his tribus modis eſt, vt ſit nomen boni dictum de eis ſecundum vnam, quæ dicitur de proportionalibus.

portionalibus. Vocatur quoque a S. Thom. in primo Senten. di. 19. analogia hæc, analogia ſecundum eſſe & ſecundum intentionem, eo quòd analogata iſta nec in ratione cõmunis nominis, nec in eſſe illius rationis pariſicantur, & tamen tam in ratione illius nominis quàm in eſſe eiuſdem proportionalitatis cõueniunt. Sed quoniam vt dictum eſt, obſcura & neceſſaria valde res hæc eſt, accurate diſtinctèque dilucidanda eſt per plura capitula.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguitur.

QVONIAM autem analogia media eſt inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur, ſcilicet vox, conceptus in anima, & res extra, ſeu conceptus obiectiuus: ideo ſingula perluſtrando dicendũ eſt, quomodo analogum ab analogatis diſtinguitur.

¶ Et a rebus incipiendo, quia priores conceptibus & nominibus ſunt, dicimus quòd nomine æquiuoco ita diuerſæ res ſignificantur, quòd vt ſic non niſi voce adunantur. Vniuoco vero diuerſæ res ita ſignificantur, quòd vt ſic ad rem in ſe ſimpliciter vnam abſtractam & præciſam ineſſe cognito ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuerſę ita ſignificantur, quòd vt ſic ad res diuerſas ſecũdum proportionem vnam vniuntur. Vocatur autem in propoſito res nõ ſolum natura aliqua, ſed quicumque gradus, quæcumque realitas, & quodcumque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc eſt differentia, quòd res fundantes vniuocationem ſunt ſic adinuicem ſimiles, quod fundamentum ſimilitudinis in vna, eſt eiuſdem rationis omnino cũ fundamento ſimilitudinis in alia: ita quòd nihil claudit in ſe vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuocę ſimilitudinis in vtroque extremorum æque abſtrahit ab ipſis extremis.

¶ Res autem fundantes analogiam ſic ſunt ſimiles, quòd fundamẽtum ſimilitudinis in vna diuerſæ eſt rationis ſimpliciter a fundamẽto illius in alia: ita quòd vnius ratio non claudit id, quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogę ſimilitudinis in neutro extremorum oportet eſſe abſtractum ab ipſis extremis, ſed remanent fundamenta diſtincta, ſimilia tamen ſecundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogice dicũtur. Et vt omnibus poſſint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo, & cætera animalia, quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates, quas conſtat diuerſas ſecũdum rem eſſe, & mutuo ſimiles, ſic quòd in quocumque extremo: puta homine, aut leone conſideratur ſecundum ſe animalitas, quæ eſt ſimilitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abſtrahens ab eo in quo eſt, & nihil includens in vno quod nõ in alio: ideo & in rerum natura fundant ſecundum ſuas animalitates ſimilitudinem vniuocam, quæ identitas generica vocatur, & in eſſe cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, ſed vnam tantum, quæ animalis nomine in concreto per ſe primo ſignificatur, & vniuoce vocatur communi nomine animal. Omnium ſiquidem eorum, ſecundum quòd naturas ſenſitiuas habent, indiſtincta omnino eſt ratio, quæ illius rei, quam animalitatem vocamus, adæquata eſt diffinitio. Subſtantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in ſuis quidditatibus, aliquid prædicto modo abſtrahibile, puta entitatem, quoniam ſupra ſubſtantialitatem nihil amplius reſtat: ideo nullam ſubſtantialitatem vniuocantem inter ſe cõpatiuntur.

¶ Et quia cum hoc, quòd non ſolum earum quidditates ſunt diuerſæ, ſed etiam primo diuerſæ, retinent ſimilitudinem in hoc, quòd vnumquodque eorum ſecundum ſuam proportionem habet eſſe: ideo & in rerum natura non ſecundum aliquam eiuſdem rationis in extremis, ſed ſecundum proprias quidditates, vt commenſuratas his proprijs eſſe fundant analogiam, id eſt proportionalem ſimilitudinẽ. Et in intellectu adunantur ad tot res, quot ſunt fundamenta, proportionis ſimilitudine vnitas ſignificatas propter illam ſimilitudinem entis nomine, & analogice communi nomine vocantur ens: differenter ergo res adunantur ſub nomine analogo & vniuoco.

¶ Conceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis, quoniam nomen vniuocum & omnia vniuocata, vt ſic, vnum tantum conceptum in mente habent perfecte & adæquate eis correſpondentem: quia fundamentum vniuocę ſimilitudinis, quod ſignificatum formale eſt nominis vniuoci, vnius omnino rationis eſt in omnibus vniuocatis, ac per hoc in vno repræſentato, omnia repræſentari neceſſe eſt. In analogis vero, quoniam fundamenta analogę ſimilitudinis diuerſarum ſunt rationum ſimpliciter, & eiuſdem ſecundum quid, id eſt ſecundum proportionẽ, oportet duplicem analogi mentalem conceptum diſtinguere, perfectum, & imperfectum, & dicere quòd analogo & ſuis analogatis reſpon-

F det vnus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti quot ſunt analogata. Quia enim vnum analogatorum, vt ſic, ſimile eſt alteri, conſequens eſt quòd conceptus repræſentans vnum repræſentet alterum iuxta illam maximam. Quicquid aſſimilatur ſimili, vt ſic, aſſimilatur etiam illi, cui illud tale eſt ſimile.

¶ Quia vero talis ſimilitudo ſecundum proportionem tantum eſt, quæ diuerſam rationem in altero fundamento habet, conceptus perfecte repræſentans vnum analogatorum a perfecta repræſentatione alterius deficit, & conſequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum eſſe. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mentales, verum eſt diuerſimode, quamuis ſimpliciter loquendo, magis debeat dici analogi eſſe plures conceptus, niſi loquendi occaſio aliud exigat. Dico autem hoc, quoniam cum contradicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali ſermo eſt, vnum eorum conceptum abſolute dicere non eſt repræhendendum. Propter quod, oportet ſolerti

G diſcretione lectorem vti, quando inuenitur ſcriptum, quòd analogata conueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analoga non conueniunt in vna ratione.

¶ Eſt ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, quòd vniuoci & vniuocatorum, vt ſic, vnus eſt conceptus perfecte & adæquate eis reſpondens, vt de conceptu animalis patet. Analogi vero & analogatorum, vt ſic, plures neceſſario ſunt conceptus perfecte ea repræſentantes, & vnus eſt cõceptus imperfecte repræſentans. Non ita quòd ſit vnus conceptus adæquate reſpondens nomini analogo, & inadequate analogatis, quoniam ſecundum veritatem, nomen illud vniuocum eſſet: ſed ita quòd cõceptus vnus repræſentans perfecte alterum analogatum vt ſic, imperfecte repræſentat reliquum.

¶ Quo ad vocem autem non eſt inter analoga, & vniuoca differentia. His autem prælibatis, intentum facile patere poteſt, quomodo, ſcilicet diſtinguitur analogum puta ens, ab analogatis: puta ſubſtantia quantitate, & qualitate. Vniuocum enim puta animal, diſtingui-

H tur ab vniuocatis: puta homine & leone, quo ad rem ſignificatam; ſeu conceptum obiectiuum, & quo ad conceptum mentalem, ſicut vnum ſimpliciter abſtractum, &c. a multis ſimpliciter, &c. Analogũ vero quo ad rem, ſeu obiectiuum cõceptum, diſtinguitur ſicut vnũ proportione a multis ſimpliciter, vel & idem eſt, ſicut multa vt ſimilia ſecundum proportiones a multis abſolute, verbi gratia. Ens diſtinguitur a ſubſtantia & quantitate, non quia ſignificat rem quandam eis communem: ſed quia ſubſtantia quidditatem tantum ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quantitas quidditatem quantitatis abſolute ſignificat, ens autem ſignificat ambas quidditates, vt ſimiles ſecundum proportiones ad ſua eſſe, & hoc eſt dicere vt eaſdem proportionaliter.

¶ Quo ad conceptum autem mentalem adęquatum, hoc quoque eodem omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptum vero mentalem imperfectum, quamuis diſtinguatur ſicut vnum ſimpliciter a multis ſimpliciter: non tamen ſicut vnum abſtrahens in re-

I præſentando ab illis multis, quemadmodum in vniuocis contingit; Quoniam vt ex dictis patet, conceptus ille, puta qualitatis inquantum ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis ſecundum quod ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquate repræſentatiuus, & a qualitatis quidditate non abſtrahens. Cæterorum vero: puta quantitatis & ſubſtantiæ, imperfecte tantum eſt repræſentatiuus inquantum ea ſimilis proportionaliter eſt.

CAPVT V.

Qualis eſt abſtractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmiſſis oſtendere qualiter analogum abſtrahat ab his, quibus commune ſecũdum analogiam dicitur: puta qualiter ens abſtrahit a ſubſtantia & quantitate. In-

K ſurgit ſiquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus.

¶ Ex parte ſiquidem rerum, quia videtur analogi nominis res ſignificata eodem abſtrahibilis & abſtracta modo, quo res vniuoco nomine ſignificata. Quoniam cum vt 5. Metaphyſicę dicitur, vnum in qualitate faciat ſimile, nulla apparet ratio, cur a quibuſdam ſimilibus ſit vna res abſtrahibilis, & a quibuſdam non, licet eadem ratio ſit, cur ab his ſimilibus: puta Sorte & Platone abſtrahibilis ſit res magis vna, & ab illis puta homine & lapide minus vna. Vnde ſi ſubſtantia & quantitas aſſimilantur in hoc, quòd vtraque eſt ens, & conſequenter in eis eſt aliquid vnum, quod eſt fundamentum illius ſimilitudinis, quid vetat ab eis abſtrahi rem vnam vtrique communem?

¶ Ex parte vero conceptus, quia videtur eodem modo conceptus analogi abſtrahere ab analogatis, ſicut vniuocum ab vniuocatis, eo quod analogum nomen importat, & in confuſo ſingulas propor-

tiones

tiones analogatorum & diſtincte non ſignificat: niſi proportionem in communi, Verbi gratia, ens nõ ſignificat habens ſe ad eſſe ſic, vel ſic: puta vt ſubſtantia, aut vt quantitas: ſed ſi proportionale nomen eſt ſignificare, videtur habens ſe ad eſſe ſecundum aliquam proportionem, quæcumque ſit illa. Hoc autem conſtat eſſe æque abſtractũ a ſubſtantia & a quantitate, & conſequenter per modum vniuoci in analogo abſtractio conceptus apparet.

¶ Vt autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio ſciendũ eſt, quòd licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cum dicimus intellectũ abſtrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abſtrahere ab homine & equo, eo quòd tunc ſignificat ipſam intellectus operationem attingentem in eis vnum & non alia, nunc vero ſignificat extrinſecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur, in vnum tamen & idem ſemper tendit, quoniam ſemper ſonat intelligi vnum non intellecto altero. Idcoque nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quo modo res ſignificata analogo nomine intelligi poſſit, non cointellectis analogatis, & quomodo conceptus illius habeatur abſque conceptibus illorum. B Cum igitur ex ſupradictis, & ex ipſo analogiæ vocabulo pateat, quòd analogo nomine non ſimpliciter vna res: ſed res proportione vna ſignificatur, talis autem idem eſt quod res diuerſæ, vt ſimiles proportionaliter, facile deduci poteſt, quòd res analoga poteſt quidem intelligi non cointellectis analogatis, & conſequenter abſtrahere ab eis, ſed non ſicut in vniuocis res vna: puta natura ſeu ſicut, ſeu animal intelligitur non cointellectis omnino natura humana, & æquina vt ſic, ſed ſicut duæ res vt proportionaliter ſimiles intelliguntur, non cointellectis ipſiſmet duabus rebus, ſecundum ſuas proprias naturas abſolute. ita quòd analogi abſtractio non cõſiſtit in cognitione vnius, & nõ in cognitione alterius, ſed in vnius & eiuſdem intellectione vt ſic, & nõ in intellectione abſolute, Verbi gratia. Entis abſtractio non conſiſtit in hoc, quòd entitas apprę henditur & ſubſtantia, aut quantitas non, ſed in hoc quòd ſubſtan C tia, aut quantitas apprehenditur, vt ſic ſe habet ad proprium eſſe, ſecundum hoc enim ſimilitudo proportionaliter attenditur, & nõ apprehenditur ſubſtantia, aut quantitas abſolute. Et ſimile eſt de alijs rebus analogis, quales ſunt fere omnes Metaphyſicales. Vnde concedi poteſt rem analogam abſtrahere, & non abſtrahere ab analogatis diuerſimode. Abſtrahere quidem pro quãto abſtrahit ab eis, quemadmodum res vt ſic, ideſt res ſimilis alteri proportionaliter abſtrahit a ſe abſolute ſumpta. Non abſtrahere vero pro quanto res, vt ſic accepta, ſeipſam neceſſario includit, & abſque ſeipſa intelligi non poteſt. Quod de vniuocis dici non poteſt. Quia res vniuoca abſque alijs, quibus eſt vniuoce communis intelligitur ſic, quòd eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit vt patet.

¶ Obiectioni autem ad oppoſitum adductę ex analogę ſimilitudinis natura facile ſatisfit. Dicendo quòd cum vnum multipliciter dicatur, non oportet omnem ſimilitudinem attendi ſecũdum vnum ſimpliciter, ſed quandoque ſufficit quòd vnum ſecundum propor D tionem faciat ſimile. Vnum autem proportionaliter non eſt ſimpliciter vnum, ſed multa ſimilia ſecundum proportiones a quibus, ideo non poteſt abſtrahi res vna ſimpliciter, quia ſimilitudo ipſa proportionalis tantum eſt, & fundamentum non eſt vnum niſi proportionaliter. De ratione ſiquidem vnius proportionaliter eſt habere quatuor terminos, vt in 5. Ethic. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua ſimilitudo proportionum ſit, inter quatuor ad minus, quæ duarum proportionum extrema ſunt, neceſſario eſt, & cõſequenter vnum proportione nõ vnificatur ſimpliciter, ſed diſtinctionem retinens vnum pro tanto eſt, & dicitur pro quanto proportionibus diſſimilibus diuiſum non eſt. Vnde ſicut nõ eſt alia ratio quare vnum proportionaliter non eſt vnum abſolute, niſi quia iſta eſt eius ratio formalis: ita non eſt quærenda alia ratio, cur a ſimilibus proportionaliter nõ poteſt abſtrahi res vna. hoc enim ideo eſt, quia ſimilitudo proportionalis talem in ſua ratione diuerſitatẽ claudit. Et accidit vlterius procedentibus vt quærant id, quod ſub quæſtione non cadit, vt quare homo eſt animal rationale &c. De E abſtractione quoque conceptus eodem dicendum eſt modo. abſtrahit enim conceptus analogi nominis non ſicut vnum ſimpliciter, ſed ſicut vnum proportione, ſeu ſimile ſecundum proportiones a multis abſolute. Sed quia obijciendo tangitur de abſtractione conceptus analogi a ſpecialibus conceptibus illius analogiæ, & abuſiua analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendum eſt, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur.

¶ Sciendum ſiquidem eſt, quòd licet in analogis ſecundum attributionem in hoc omnia analogata conueniant, quòd eandem formam omnino reſpiciunt, ita quòd non ſolum conueniunt in vno termino, ſed in hoc quod eſt reſpicere illum, erroneum tamen eſt analogo per attributionem conceptum vnum reſpectum in communi ad illum terminum per abſtractionem a tali & tali reſpectu attribuere, Verbi gratia, animal inquãtum ſanum, vrina inquantum ſana, & medicina inquantum ſana licet conueniant, & in ſanitate A tanquàm termino, cuius animal eſt ſubiectum, vrina ſignum, & medicina cauſa, & conueniant in hoc quòd eſt reſpicere ſanitatem, quodlibet enim eorum ſanitatem reſpicit licet diuerſimode, ab his tamen ſpecialibus reſpectibus non abſtrahitur reſpectus in communi ad ſanitatem importatus ſani nomine, in cuius conceptu omnes ſpeciales reſpectus ad ſanitatem confuſe, & in potentia claudantur. Falſum enim eſt, quòd ſanum ſignificet hoc, quod dico reſpiciens vel aliqualiter ſe habens ad ſanitatem. Tum quia ſic ſani nomẽ vniuocum vere eſſet ad vrinam, & animal &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc eſt contra intentionem dicentium vrinam, aut dietam ſanam. Percunctantibus ſiquidem quid eſt vrina inquantum ſana, non reſpondetur, reſpiciens ſanitatem: ſed omnes reſpectum illum ſpecificant, reſpondentes, ſignum ſanitatis, & ſimiliter de dieta reſpondetur, quòd eſt cõſeruatiua ſanitatis &c. Tum quia cõtra omnes & Philoſophos, & logicos hucuſque a me viſos, hoc eſt. Sicut autem in prædictis analogis prędictus cauendus eſt er B ror: ita in analogis ſecundum proportionem, quæ ſola ſimpliciter analoga ſunt, ſimilis cauendus eſt error, ex ſimili cauſa apparentiæ firmitatem trahens.

¶ Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodque eorum commenſuratum, ſeu proportionatum eſt licet diuerſimode, credi poteſt, quòd ab his ſpecialibus proportionibus abſtrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo ſignificetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confuſe & in potentia claudantur omnes ſpeciales proportiones analogatorum, Verbi gratia, vt quia ſubſtantia proportionata eſt ſuo eſſe, & ſimiliter quantitas & qualitas, licet diuerſimode: ideo a ſubſtantia & quantitate & qualitate, &c. diuerſimode proportionatis ſuis eſſe abſtrahatur res, cuius quidditas proportionem habens ad eſſe, qualiscumque ſit illa proportio, & hoc ſit entis primarium ſignificatũ, in quo omnes ſpeciales proportiones ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis &c. ad ſua eſſe confuſe claudantur & in potentia. Sed hoc C falſiſſimum eſt. Tum quia hoc quod dicitur, ſcilicet res proportionata ad hoc quòd ſit, non eſt res vna ſimpliciter etiam in eſſe obiectiuo, niſi chimerice. Tum quia proportionalia nomina vniuoca eſſent, vt ex vniuocorum diffinitione patet, & conſequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnum ſimpliciter eſſe nõ compatitur, & ſic eſſent proportionalia & non proportionalia, quod intellectus capere non poteſt. Tum quia contra Ariſt. authoritatem in 2. Poſterio. inferius adducendam, & adductam ex primo Ethicorum, & Sanctum Thomam, & Auerro. & Alber. expreſſe eſt. Vnde confuſio, qua analogum tam ſecundum attributionem quam ſecundum proportionem importat ſpeciales habitudines, aut proportiones, non eſt confuſio plurium conceptuum in vno communi conceptu, ſed eſt confuſio ſignificationum in vna voce, licet diffor miter. Quoniam in analogia attributionis vox analoga primum diſtincte ſignificat, cætera autem confuſe. In analogia vero proportionis nomen analogum ad omnes ſuas ſignificationes indiſtincte ſe habere permittitur.

D ¶ Cautum tamen & attentum oportet hic eſſe, quia cum analogi rationes dupliciter ſumi poſſint, ſcilicet ſecundum ſe, & vt eadem, & ipſæ vt eadem propter identitatem proportionalis naturam non abſtrahant a ſeipſis, & tamen aliquid conueniat eis ratione identitatis, ſeu inquantum eadem ſunt, quod non conuenit eis ratione diuerſitatis, vt patet de communibus eis, videtur quòd duo incompoſſibilia ſecundum apparentiam analogi rationibus conueniant, ſcilicet quòd ipſæ vt eadem nõ abſtrahant a ſeipſis, & quòd ipſæ vt eadem aliquid cauſent & habeant, quòd non vt diuerſæ. Replicarique poſſunt vt eadem, non reduplicatis vt diuerſæ ſunt. Hęc enim non ſolum incompoſſibiliter, ſed neceſſario ſimul ſibi vendicat identitas proportionalis, quoniam & extrema vniri omnino non patiens ab eis omnino abſtrahi non permittit & extrema aliqualiter indiuiſa & eadem ponens, vt eadem ea conſiderabilia & reduplicabilia exigit, ſicque fit, vt in analogo ſecundum identitatem in ſe clauſam ad diuerſitatem rationum in ſe quoque clauſam compara E to, abſtractio quædam, quæ non tam abſtractio, quàm quidam abſtractionis modus eſt, inueniatur, propter quem non ſolum ab analogatis: puta ſubſtantia & quantitate analogum: puta ens abſtrahere dicitur, vt ſupradiximus, ſed ab ipſis eius rationibus, ſeu a diuerſitate ipſarum rationum eius: puta rationis entis in ſubſtantia, & rationis entis in quantitate, non quia quandam rationem eis communem dicat, quia hoc eſt fatuum, nec quia illæ rationes omnino ſint eædem, aut eas omnino vniat, quia ſic non eſſet analogum, ſed vniuocum, ſed quia eas proportionaliter adunans, & vt eaſdem proportionaliter ſignificans, vt eaſdem conſiderandas efficit annexas inſeparabiliter, diuerſitate quaſi ſecluſa, & identitate proportionali vnit, & confundit quodammodo diuerſitatem rationum, ſicque nõ ſola ſignificationum in voce confuſio analogo conuenit, ſed confuſio quædam conceptuum, ſeu rationum in identitate eorum proportionali, ſic tamen vt non tam conceptus quàm eorum diuerſitas confundatur.

¶ Et quoniam analogum talem identitatem præcipue importat,

& tali

& tali confuſione frequenter vtimur, analoga nominis ab omni rationum eius diuerſitate abſtrahere dicentes, dum confuſe pro omnibus ſupponere ipſum pluries exponimus: ideo non mediocri opus eſt vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abſtrahit igitur analogum a ſuis analogatis: puta ens a ſubſtantia & quantitate, ſicut vnum proportione a multis, ſeu ſicut ſimilia proportionaliter a ſeipſis abſolute, tam quo ad conceptum obiectiuum quam mentalem, ſiue ſit ſermo de abſtractione totali, ſiue de formali. Hæ enim abſtractiones non differunt in eodem, niſi ſecundum præciſionem, & non præciſionem, vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud eſt dicere ens abſtractum a naturis prædicamentorum abſtractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad ſua eſſe, vt ſic præciſe, a ſpecialibus autem ſeu ſingulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu ſimplici, ſed voce communi & identitate proportionali earundem quodammodo abſtrahit.

CAPVT VI.

Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.

VIDEBITVR AVTEM forte alicui ex his, quòd prædicatio analogi de ſuis analogatis: puta entis de ſubſtantia & quantitate, aut formæ de anima & albedine &c. ſit ſicut prædicatio æquiuoci de ſuis æquiuocatis: ita quòd non ſit prædicatio ſuperioris de inferioribus, nec communioris de minus communi: niſi ſola voce: ſed eiuſdem de ſeipſo. Non eſt enim analogo res vna ſignificata, quæ in vtroque analogatorum ſaluetur, abſque hoc autem prædicatio communioris, aut ſuperioris non inuenitur ſecundum intrinſecam denominationem, ſeu inexiſtentiam. Sic enim analogum ſecundum proportionalitatem commune eſſe dictum eſt. Fouere quoque poteſt non parum opinionem hanc proceſſus iuxta primum Topico. Aut ſcilicet analogum eſt prædicatum conuertibile, aut inconuertibile, ſecloſa vocis communitate. Et cum conſtet non eſſe inconuertibile, quoniam ſubſtantia vt ſic ſe habẽs ad ſuum eſſe, quod ens de ſubſtantia dictum prædicat, conuertitur cum ſubſtantia, & ſimiliter quantitas ſic commenſurata ſuo eſſe cum quantitate conuertitur, & ſic de alijs, conſequens eſt, quòd analogum tanquàm ſuperius de analogatis prædicari non poſſit. Superioris enim intentionem ſuſcipere non poteſt, quod conuertibile eſſe comprobatur.

¶ Et quoniam ſecundum veritatem, analogum vt ſuperius prædicatur de analogatis, & non ſola voce commune eſt eis, ſed conceptu vnico proportionaliter, cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod ſuperioris rationem habeat, ſufficit, quia ſuperius nihil aliud ſonat quàm vnum prædicatum ad plura ſe extẽdens. Vnum autem non per accidens, aut congregatione, ſicut aceruus lapidum, ſed per ſe conſtat eſſe etiã vnũ proportione. ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo ſciendum eſt, quòd quia analogum medium eſt inter vniuocum & pure æquiuocum, conſequens eſt quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de ſuis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abſtrahens aliquomodo a ſuis analogatis, vt ex præmiſſo patet capite, conſequens eſt, quòd comparetur ad ſua analogata vt maius ad minora, ſeu ſuperius ad inferiora, licet non omnino vnum ſecundum rationem ſit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur ſic. Tam in æquiuocis, quàm vniuocis, quam analogis quatuor inueniuntur, ſcilicet duæ res ad minus æquiuocatæ, vniuocatæ, aut analogatæ, & duæ res, ſeu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes. Verbi gratia In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, ſcilicet canis marinus & canis terreſtris, & ratio illius, & ratio iſtius ſecundum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor, ſcilicet homo, & bos, & natura ſenſitiua hominis, & natura ſenſitiua bouis, quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia ſimiliter entis quatuor ſunt, ſcilicet ſubſtantia & quantitas, & ſubſtantia inquantum commenſurata ſuo eſſe, & quantitas ſecundum quod ſuo eſſe proportionatur. Et licet prima duo, ſcilicet æquiuocata, & vniuocata & analogata eodem modo quantum ad propoſitum ſpectat in omnibus his diſtinguantur, quia vbilibet ex oppoſito condiſtincta ſunt, altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia diuerſimode vnita, aut diſtincta ſunt.

¶ In æquiuocis namque, rationes illæ, puta canis marini & terreſtris, ſunt omnino diuerſæ ſecundum rationem, & propter hoc id, quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terreſtri, & econuerſo: & ideo ſola voce communius aut maius æquiuocatis dicitur & eſt. In vniuocis vero res illæ: puta animalitas in boue, & animalitas in leone licet numero, & ſpecie diuerſæ ſint, ratione tamen omnino eadem ſunt. Ratio enim vnius eſt omnino

F eadem, quod ratio alterius & econuerſo, & propter hoc id, quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur, & ſuperius homine, & boue. In analogis autem res analogiam fundantes, puta quantitas vt ſic ſe habens ad eſſe, & ſubſtantia vt ſic habens ad eſſe, licet diuerſæ ſint, & numero, & ſpecie, & genere, ratione tamen eadem ſunt non omnino, ſed proportionaliter, quoniam vnius ratio proportionaliter eadem eſt alteri. Et propter hoc id, quod prædicat analogum, puta ens de quantitate: illudmet proportionaliter prædicat de ſubſtantia, & econuerſo. Eſt enim illudmet proportionaliter id, quod in ſubſtantia ponit, & econuerſo. & propter hoc analogum: puta ens, non ſola voce communius maius, aut ſuperius analogatis eſt: ſed conceptu, vt dictum eſt, proportionaliter vno: ita quòd analogum & vniuocum conueniunt in hoc, quòd vtrumque communioris & ſuperioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud eſt ſuperius analogice, ſeu proportionaliter, hoc vero vniuoce, & merito: quia G fundamentum ſuperioritatis vtrobique ſaluatur, vniuocationis autem non.

¶ Fundatur enim ſuperioritas ſuper identitate rationis rei ſignificatæ, id eſt ſuper hoc, quòd res ſignificata inuenitur non in hoc tantum: ſed illamet non numero, ſed ratione inuenitur in alio. Vniuocatio autem ſuper modo identitatis omnimoda, ſcilicet identitate rationis rei ſignificatæ, id eſt ſuper hoc, quòd ratio rei ſignificatæ in illo & in iſto eſt eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum eſt: identitas tamen ipſa rationis rationum inuenitur. Eſt namque identitas proportionalis identitas quædam: & ideo nõ minus analogum, puta ens eſt prædicatum ſuperius quam vniuocum: puta animal, ſed alio modo, analogum enim eſt ſuperius proportionaliter: quia fundatur ſupra identitatem proportionalis rationis rei ſignificatæ. Vniuocum autem præciſe & ſimpliciter: quia ſuper omnimoda identitate rationis rei ſignificatæ eius ſuperiori-H tas fundatur, propter quod Sanctus Thomas ſuperioritatis fundamentum aſpiciens in 5. Metaphyſicæ dixit, quòd ens eſt ſuperius ad omnia, ſicut animal ad hominem, & bouem. Vnde obiectiones ad oppoſitum adductæ in hoc peccant, quòd inter identitatem & modum identitatis non diſtinguunt. Fatendum eſt enim, quòd ad hoc quòd aliquis terminus denominetur ſuperior, aut communior, oportet vt rem vnam & eandem in vtroque ponat, ſed ſophiſma conſequentis committitur inferendo ex hoc: ergo oportet quòd dicat rem vnam, & eandem omnino, & eſt ſemper ſermo de identitate ſecundum rationem, ſeu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent ſub ſe non ſolum vnitatem & idẽtitatem omnimodam, ſed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione ſaluatur. Negandum eſt igitur, quòd in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato, quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur, & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum eſt. Quantitas enim licet adæquet ens de quã-I titate verificatum ſecundum rationem omnino eandem, non tamen ſecundum rationem illam proportionaliter, quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad ſubſtantiam & qualitatem ſe extendit: verum quia analogum ſonat identitatem proportionalem, ideo huiuſmodi rationibus formaliter reſpondendo, nullo pacto concedendum eſt analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen deſcendendo poteſt intrepide dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantum prædicat, & vnum proportionaliter plura eſſe proportionibus ſimilia, manifeſtum eſt: dupliciter poteſt ſecundum ſingulas rationes ei analogata comparari. Vno modo abſolute, & ſic ſecundum ſingulas rationes cum ſingulis analogatis conuertitur, quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo ſecundum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera, & ſic cum nullo analogato conuertitur, quoniam omnes analogi rationes indiuiſæ ſunt proportionaliter, & vna eſt altera proportio-K naliter. Et quia vt dictum eſt, analogum hanc ſonat identitatem: ideo formaliter & ſimpliciter loquendo analogum inconuertibile & eõius prædicatum cõcedendũ eſt eſſe. Non tñ genus, aut ſpeciem, aut proprium, aut diffinitionem, aut differentiam, aut accidens vniuerſaliter eſt. Nec propterea diminutus Ariſt. aut Porphy. fuit, quoniam prædicabile quod ſimpliciter vnum eſt, docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerarunt.

¶ Ex prædictis autem manifeſte patet, quòd analogum non conceptum diſiunctum, nec vnum præciſum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, ſed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluſo infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocumque alio quòd eſt ens, non eſt ſenſus, quòd ſit ſubſtantia, vel accidens: ſed ſic ſe habens ad eſſe. Vtor autem ly ſic, quoniam de proprijs nominibus proportionum ad eſſe in actu exercito eas importantibus diſputare nolo ad præſens, quoniam Metaphyſici negotij opus hoc eſt, & exemplariter hic de ente loquimur.

¶ Simile

¶ Simile ſiquidem eſt de actu potentia, forma, materia, principio, cauſa, & alijs huiuſmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum ſecundum analogi nomen diffinitio.

APPARERE quoque poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati, puta qualitatis, ſecundum analogi, puta entis, nomẽ, alterius analogi: puta ſubſtantiæ vel quantitatis ratio ſecundum idem analogi nomen cadere debeat, ſicut in analogia attributionis contingere dictum eſt. Fundamentum autem inde apparentia hæc ſumet, quia ratio vnius analogati vt eadem proportionaliter eſt alteri, abſque illa altera exprimi complete nequit. Dictum eſt autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter ſunt.

¶ Et confirmat hoc expoſitio ipſa analogiæ ab Ariſt. Auer. & San. Thom. in primo Ethi. poſita. Exponunt. n. quòd bonum, ſeu perfectio analogice dicitur de viſu & intellectu, quia ſicut viſus in corpore, ita intellectus in anima perfectio eſt. Conſtat autem, quòd non eſt intelligibile hoc ſe habere ſicut illud, niſi vtrumque extremorum percipiatur. Neceſſario igitur videtur vnum analogatorum ſecundum analogi nomen per aliud diffiniendum eſſe.

¶ Vt autem liqueat huius ambiguitatis ſolutio, recolendum eſt, analoga hæc dupliciter inueniri, ſcilicet proprie & metaphorice. Diuerſimode enim hæc ſe habent ad propoſitam quæſtionem. In analogia ſiquidem ſecundum metaphoram oportet vnum in alterius ratione poni non indifferenter ſed proprie ſumptum, in ratione ſui metaphorice ſumpti claudi neceſſe eſt. Quoniam impoſſibile eſt intelligere quid ſit aliquid ſecundum Metaphoricorum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri poteſt vt intelligam quid ſit pratum in eo quod ridens: niſi ſciam quid ſignificet riſus nomen proprie ſumptum, ad cuius ſimilitudinem dicitur pratum ridere. Eſt autem huius ratio radicalis, quia analogum metaphorice ſumptum nihil aliud prædicat, quàm hoc ſe habere ad ſimilitudinem illius. Quod abſque altero extremo intelligi nequit, & propter hoc huiuſmodi analoga prius dicuntur de his: in quibus proprie ſaluantur, & poſterius de his, in quibus metaphorice inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis ſecundum attributionem vt patet. In analogia vero in qua nominis ſaluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet: niſi forte gratia materiæ, vt S. Thom. in 2. q. de Veritate artic. 11. docuit. Sunt enim analogatorum rationes ſecundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga ſecũdum attributionem, & vniuoca. In analogis enim ſecundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrum alterum diffinit, ſed vnius diffinitio eſt completa alterius diffinitio, & econuerſo. In analogis autem neutrum alterũ diffinit: ſed vnius diffinitio eſt proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur ſemper de ratione ſecundum nomen commune. Verbi gratia. In diffinitione cordis, ſecundum quòd principium animalis non ponitur fundamentum, ſecundum quòd principium domus, nec econuerſo, ſed eadem proportionaliter eſt principij ratio vtrobique, vt Commen. vbi ſupra dicit. Duabus autem opus eſt diſtinctionibus vti in re hac, ea. ſ. quæ in logica traditur de actu ſignato & exercito, & ea quæ a Metaphyſi. vt plurimum tractatur, de ordine rerum ſub vno nomine ex parte rei, & parte impoſitionis nominis.

¶ Ex prima ſiquidem diſtinctione ſcimus duo. Primo, quòd ſicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito non prædicat de homine totum hoc, ſcilicet naturam ſenſitiuam eandem omnino ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi, aut bouis, ſed naturam ſenſitiuam ſimpliciter: quam tamen ad hoc, quòd vniuoca ſit prædicatio, oportet eſſe omnino eandem ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi & bouis: ita ens importans proportionalitatem in actu exercito non prædicat de quantitate totum hoc, ſcilicet habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter vt ſubſtantia, aut qualitas ad ſuum eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſque alia additione, quod tamen oportet ad hoc, quòd analoga ſit prædicatio. idem proportionaliter eſſe cum altero ſic ſe habere ad eſſe, quod de ſubſtantia aut qualitate ens prædicat.

¶ Secundo, quòd ſicut ex declaratione, qua manifeſtatur animal eſſe vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis & bouis ſecundum animalis nomen rationem: ſed quieſcimus intuentes quòd animal exercet quod vniuocorum diffinitio & expoſitio ſignificat, ita ex hoc quòd declaratur ens, aut bonum, aut quodcumque aliud eſſe analogum, quia dicit rationes plures eaſdem proportionaliter, & importat hoc ſe habere, quemadmodum

A proportionaliter ſe habet illud ad eſſe, vel apppetitum &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis: puta boni rationis ſignificationem iſtam, ſed ſat ſit diſtinguẽdo inter actum ſignatum & exercitum inſpicere, quòd analogi nominis ratio id exercet, quod analogiæ ratio & declaratio ſignificat. Ex his autem duobus parere iam poteſt intentum, quòd ſcilicet non oportet vnum analogię membrum per alterum diffinire, ex eo quòd analogum ſignificat ea eſſe eadem proportionaliter, quoniam hoc in actu exercito ſignificat.

¶ Ex ſecunda vero diſtinctione ſcimus, non ſolum quòd præpoſterus eſt ordo rerum & ſignificationum quandoque ſub nomine analogo, ita quòd prior ſecundum rem, ratio poſterior interdum ſignificatione eſt, vt de ente, & bono, & alijs huiuſmodi communibus Deo & creaturis accidit. Ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, ſignificatione quidem poſterior, re autem prior eſt, & quòd propter alterum horum dicitur analogum prædicari de ſuis

B analogatis ſecundum prius & poſterius ipſam analogi rationem: Sed etiam ſcimus, quòd quando ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione quam in altero ponit exponitur: non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat, ſed quia vnius ratio poſterior altera eſt ſignificatione, & per priorem vtpote notiorem declaratur, vt San. Thom. in 2. art. quæſtio. 13. Primæ partis fecit, declarans, quòd dicendo Deus eſt bonus, ſenſus eſt, id quod bonitatem in creatura dicimus, præexiſtit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum eſt ratione fieri, ſi poſterior ſecundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ſecũdum vnam rationem, ſeipſum ſecundum alteram, licet exponat & declaret.

¶ Obiectionibus autem in oppoſitum, quamuis ex dictis ſatisfactum ſit, formaliter reſponderi poteſt, quòd cognoſci aliqua vt eadem proportionaliter, ſeu hoc ſe habere ſicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, idest quo ad relationem identitatis & ſimilitudinis, & ſic abſque extremis cognitio hæc haberi non po

C teſt. Alio modo fundamentaliter, & ſic in ratione vnius non cadit reliquum, ſed ratio vnius eſt alterius ratio omnino. vel proportionaliter. Conſtat autem, quòd analogum nomen, puta ens, aut bonum non relationem identitatis, aut ſimilitudinis ſignificat, ſed fundamentum, & ideo obiectiones, quę iuxta primum ſenſum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillime hæc eſſe vera exempla de vniuocis ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namque nomen vniuocum plura inquantum eadem ſunt vniuoce, ſeu ſecundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum abſque altero intelligibilis eſt &c.

CAPVT VIII.

Qualis eſt in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS etiam non parua, quę multos inuaſit, et ſuperauit de comparatione in analogo dilucidanda eſt. Cre-

D ditum enim a quibuſdam eſt, quòd non poſſet analogia poſita ſermo ille niſi extorte exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ſecundum analogi nomen diceretur. Verbi gratia ſubſtantia eſt magis, aut perfectius ens quàm quantitas. Moti ſunt autem ex eo, quòd comparatio in vno communi vtrinque facienda eſt etiam ſecũdum Grammaticos, quod in analogo non inueniri videtur, & poteſt formari ratio pro eis talis. Aut comparantur analogata in vna cõi eis ratione, aut in ſuis rõnibus: Non in rõne cõi, quia illa analogum caret, nec in rõnibus proprijs, quia tunc falſum eſt ſubſtantiam eſſe magis ens q̃ quantitas. Non. n. minus aut imperfectius quantitas eſt ſua rõ, quã ens in ea ponit, q̃ ſubſtantia ſua &c. Nullo igitur modo vĩ comparationem cum analogia ſaluari poſſe. Succũbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non conſideratur, fundatur. n. ſuper identitate, ſeu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non ſuper modo idẽtitatis, aut

E vnitatis ſicut de intẽtione ſuperioritatis prædictum eſt. Vnde cum analogum ex dictis conſtet rem vnam licet proportionaliter dicere, nihil prohibet in ipſo comparari analogata, licet non eo modo quo vniuoca fit comparatio.

¶ Ad cõparationem ſiquidem cũ requirãtur & ſufficiant hęc tria. ſ. diſtinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus eſſendi illius in extremis. ſ. æque, vel magis, aut minus pfecte, ſub identitate autem ſeu vnitate ꝓportionalis vnitas, ſeu identitas contineatur, conſequens eſt, quod ſi in diuerſis idem proportionaliter æque, vel magis, aut minus perfecte eſſe habet comparatio ſm illud proportionale fieri poſſit comparatione non vniuoca, ſed analoga. Sic. n. quia natura ſenſitiua eſt in boue, & ſimiliter omnino ſm rõnem eſt in homine, & perfectius eſſe habet in hoie q̃ in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione ſic, quia ſic ſe habere ad eſſe eſt in ſubſtantia, & hoc idem pro-

portionaliter eſt in quantitate, & imperfectius eſſe habet in quantitate quàm in ſubſtantia, dicitur ſubſtantia magis ſeu perfectius ens quàm quantitas analoga comparatione. Vnde Sanctus Thomas in ſeptimo articulo quæſtio. 7. de Potentia Dei tripliciter cõparationem fieri docens, duos modos analogicę comparationis ponit, aperte ex hoc inſinuans, comparationem non ſolum ſuper identitate numerali ſpecifica, aut generica fundari, ſed etiam proportionali.

¶ Modi autem comparationis ibidem traditi, ſunt hi, ſcilicet ſecundum ſolam quantitatem rei participatę, & ſic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præſens propoſitum hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicitur quòd primus attenditur ſecundum quantitatem rei participatę eiuſdem omnino ſecundum rationem, ſiue illa ratio ſit ſpecifica, ſiue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone eſt.

¶ Secundus vero modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiue, in altero vero eſt per eſſentiam, quemadmodum homo platonicus longe perfectior homo eſſet nobis. Et abſtractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longe melior eſt quocunque bono, quod participatiue bonum dicitur.

¶ Tertius autem modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter & ſecundum ſe, in altero autem virtualiter, & eleuatum ad rem ſuperioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quòd ſol eſt magis calidus quàm ignis, vel quòd calor perfectius eſſe habet in ſole quàm in igne. Nec eſt dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire, vt Sanct. Thom. ibidem dicit, & Ariſto. in primo Ethicorum, de primo modo teſtatur, vbi bonum commune non vniuoce: ſed ſecundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparatæ, & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his eadem proportionaliter vt ſic eſſe comparabilia, quàmuis Phyſice loquendo in ſola ſpecie, aut genere comparatio ſit.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum dicitur, quòd vtroque modo in analogis comparatio ſit. Comparantur ſiquidem analogata, puta ſubſtantia, & quantitas in ratione vna & communi proportionaliter quam analogi nomen: puta ens dicit, & addit ſupra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomen, quæ earum ſit perfectior, ſecundum quòd dicimus ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate, quia ratio entis in ſubſtantia perfectior eſt ratione entis in quantitate: ita quòd iuxta iſtam comparationem eſt ſenſus. Subſtantia habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quòd ſubſtantia eſt magis aut perfectius ſubſtantia quàm quantitas ſit quantitas, vt quidam ſomniare videntur. Vnde comparatio iſta extenditur vſque ad analoga ſecundum attributionem: licet in tali analogia, non niſi abuſiue comparatio fieri poſſit. Dicimus enim, quòd ens reale eſt magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud ens dicitur in 4. Metaphyſi. tex. 2. Quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, iuxta quem modum ſi vſus admitteret, diceremus animal eſt magis ſanum vrina, quia perfectiorem ſecundum ſani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis eſt analogi diuiſio & reſolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum ſit, ex dicendis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi.

¶ Primo, vt diuidatur vox in ſuas ſignificationes. Dictum eſt enim, quòd analogum plures rationes ſignificat immediate, & hæc diuiſio conuenit ſibi inquantum æquiuocum quoddam eſt.

¶ Secundo, vt diuidatur ſignificatum eius in quaſi membra eius, eo modo, quo eius quod proportionaliter vnum eſt, ſic & ſic proportionatum membra dici poſſunt. Dictum eſt enim, quòd analogum non ita diuerſas rationes ſignificat, quin ſignificet vnam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate ſignificatæ eadem proportionaliter ſunt. Ratio autem vna proportionaliter cum conſtituatur ex pluribus rationibus proportionibus in eas ſecari poteſt. Hæc autem non eſt diuiſio analogi in ſua analogata, quoniam rationes hæ in ipſius analogi ratione intrinſece clauduntur, & analogata ea ſunt, in quibus rationes illę ſaluantur, non ipſæ rationes. Entis.n. analogata ſunt ſubſtã tia & quantitas, & non rationes entis in ſubſtantia & quantitate. Rationes enim, vt dictum eſt, analogę ſunt. Vnde tertio modo poteſt diuidi analogum diuidendo ſignificatum eius in ſua analogata per diuerſos modos, quibus analogi rationem proportionalem ana-
F logata ipſa diuerſimode ſuſcipiunt: ita quòd diuiſum eſt ſignificatum vnum proportionaliter. Diuidentia ſunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones, ſecundum quas fit analogia, cõſtituta autem per diuiſionem vt partes ſubiectiuę ſunt analogata ipſa. Verbi gratia. Quando ens diuiditur in ſubſtãtiam & quantitatem, diuiſum eſt ratio entis nomine ſignificata, quæ omnes in ſe entis nomine ſignificatas rationes claudit, vt pote vna proportionaliter diuidentia ſunt ſubſiſtitiuum & menſuratiuum, ſeu per ſe & in alio ſic, ex quibus ſubſtantia & quantitas habent, quòd diuerſas entis rationes ſubintrẽt, partes autem ſubiectiuę ſunt ſubſtantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc eſt propria analogi diuiſio, ideirco diſtincte explicandum eſt, quomodo differat diuiſio hæc ab vniuoca. Tripliciter ſiquidem differunt.

¶ Primo ex parte diuiſi, quia diuiſione vniuoce vnum omnino
G ſecundum rationem ſecatur, hic autem vnum proportionaliter.

¶ Secundo ex parte diuidentium. Quia differentiæ ſecantes genus ſunt extra genus, modi autem ſecantes analogum in ipſius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipſa analogata, vt in capitulo de Abſtractione declaratum eſt, propter quod in tertio Metaphy. tex. 10. ens genus eſſe negatur.

¶ Tertio ex parte ipſarum partium ſubiectiuarum, quæ per diuiſionem ſiunt: quia partes diuiſionis vniuocæ licet ordinem habeant ſecundum ſe, & originis, vt dualitas eſt prior trinitate, & perfectionis, vt albedo eſt perfectior nigredine, tamen ſecundum diuiſi rationem: puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut poſterior eſt; ſed omnes æqualiter in diuiſi ratione communicant. Analogata vero, quæ analoga diuiſione conſtituuntur, non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam in ipſius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent, & aliud prius, aliud poſterius eſt: adeo vt in vno eorum tota ratio diuiſi ſaluari dicatur, in alio autem imperfecte & ſecundum
H quid. Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi analogum habeat vnam rationem, quæ tota ſaluetur in vno, & pars eius ſaluetur in alio, quoniam puerile eſt hoc.

¶ Sed cum totum idem ſit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna ſimpliciter & perfecte conſtituit tale ſecundum illud nomen, & aliæ imperfecte & ſecundum quid: ideo dicitur ꝙ analogum ſic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis ſaluatur, nec æqualiter participat analogi rationem, ſed ſecundum prius & poſterius. Cum grano tñ ſalis accipiendum eſt analogũ ſimpliciter ſaluari in vno, & ſecundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari vel abſolute, vt patet in diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens, illa enim abſolute loquendo dicitur ens ſimpliciter, hoc autem ſecundum quid, vel in reſpectu, vt patet in diuiſione entis in Deum & creaturam. Vtrumq; enim licet ens ſimpliciter ſit, & dicatur abſolute loquendo, creatura tamen in reſpectu ad Deum, ens ſecundum quid, & quaſi non ens eſt, & dicitur.

I ¶ Circa reſolutionem aũt analogatorum. Sciendum eſt, ꝙ cum vt primum in compoſitione ſit vltimum in reſolutione, & per diuiſionem in ea, quæ actu in aliquo ſunt reſolutio fiat, eodem modo reſoluenda ſunt analogata in analogum, quo cætera reſoluuntur, ſcilicet vtendo diuiſione prædicta, quæ vocatur diuiſio in partes eſſentiæ vel rationis, & a poſterioribus ſecundum conſequentiam ad priora procedendo, ſi longe eſſet reſolutio facienda.

¶ Ad rationem autem analogicam deuentũ fuerit, ſingulis analogatis in ſuas rationes ſecundum analogi nomen reſolutis, cum illa analogi ratio ex multis conſtituatur rationibus, ordinem inter ſe & proportionalem ſimilitudinẽ habentibus, vel ordinate ad primam reſolutio fiet, veniendo ſemper ad ſimilius & propinquius primæ, & id in quo diſſimilitudo eſt relinquendo. Vel ſi non ſic ordinatas inter ſe contingit eſſe rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ ſunt. Ordinem.n. ad primam nulla ſubterfugere poteſt. Nec refert in propoſito: an hæc reſolutio ad rationem
K primam ſignificatione, vel ſecundum rem. Intelligenda enim ſunt hæc in ſuo ordine, ſcilicet ſignificationum, aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo ſit ſcientia.

VISVM EST autem quibuſdam de analogo ſcientiam eſſe non poſſe: niſi quemadmodum de æquiuocis ſcientia habetur; eo quòd plures rationes dicit, licet ſimiles. Immo fallaciam æquiuocationis cõmittit in ſyllogiſmis, in quibus analogo pro medio ſumpto, certum analogatũ ſubſumitur: niſi forte gratia materiæ bonus eſſet proceſſus aſſerunt eadem rõne. Nec poſſe ex vnitate analogi in rõne ſm analogi nomen concludi alterum analogatũ tale formaliter eſſe,

ter eſſe, ſed ſemper prædictum incidere vitium ratione prædicta A confirmant, Verbi gratia.

¶ Si ponamus ſapientiam eſſe analogice communem Deo & homini, ex hoc quòd ſapientia in homine inuenta ſecundum formalem rationem præciſe ſumpta dicit perfectionem ſimpliciter, non concludere poſſum, ergo Deus eſt formaliter ſapiens, ſic arguendo. Omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, minor enim diſtinguenda eſt, & ſi ly ſapientia pro ratione ſapientiæ, quæ eſt in homine ſtat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in concluſione ſapientia ſtat pro ratione ſapientiæ, quã ponit in Deo, cum concluditur, ergo ſapientia eſt in Deo.

¶ Si autem pro ratione ſapientiæ in Deo ſtat in minore, non concluditur ex perfectione ſapientiæ creatæ Deum eſſe ſapientem, cuius oppoſitum & Philoſophi & Theologi omnes clamant. Decipiuntur autem illi, Scotum, cuius eſt ratio hæc in quæſtio, prima, diſtinct. tertia. Primi libri, ſequentes, quia in analogo diuerſitatem rationum inſpicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, B non conſiderant.

¶ Rationes enim analogi, vt ſuperius etiam diximus, poſſunt dupliciter accipi.

¶ Vno modo ſecundum ſe, inquantum adinuicem diſtinguuntur, & ea quæ conueniunt eis, vt ſic, ſeu ex hoc. Alio modo inquantum eadem ſunt proportionaliter.

¶ Primo modo acceptæ, vitium æquiuocationis inducerent, ſiquis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur, eo quòd quicquid conuenit vni, conuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit ſimili in eo quod ſimile, conuenit etiam illi, cuius eſt ſimile proportionalitate ſemper ſeruata. Vnde ſi ex immaterialitate animæ concluditur eam eſſe intellectualẽ, ex immaterialitate proportionaliter poſita in Deo optime concluderetur Deum eſſe intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit iſtam, tantum intellectualitas illa excedat iſtam, &c. propter quod ſanctus Thomas in C quæſtio. ſecunda de Potentia Dei articulo quinto. analogata omnia ſub vna analogi diſtributione cadere dixit, & merito, quia vnitas analogiæ non eſſet in coordinatione vnitatum numeranda, niſi vnum proportionaliter vnum eſſet affirmabile & negabile, & conſequenter diſtribuibile & ſcibile, vt ſubiectum, & medium, & paſſio. Vnde ad obiecta in oppoſitum dicitur, quòd quia vt in ſecundo Elenchorum cap. 11. dicitur, æquiuocatio latens in huiuſmodi proportionalibus, peritiſſimos etiam latet. Ideo oportet huiuſmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis ſemper modum proportionalitatis ſubintelligi, aliter in vniuocationem lapſus fieret. Niſi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne eſſe intellectuale, tanquàm vniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non viſa obreperet, proportionalitate autem ſeruata de analogis ſcientiam eſſe, & diui Thomæ proceſſus de bono & vero, & alijs huiuſmodi & quotidianum conuincit D exercitium.

¶ Teſtatur quoque demonſtratiuæ artis pater Ariſtoteles in ſecundo Poſteri. cap. 11. incipiente. Vt habeamus autem propoſita vel problemata, analogum cauſam adæquatam eſſe alicuius paſſionis, eſt in medium, oportere quandoque in demonſtratione aſſumi, dum venationem propter quid docens inquit. Amplius alius modus eſt ſecundum analogiam eligere vnum, idem enim nõ eſt accipere, quod oportet vocare ſepion, & os, & ſpinam. Sunt autem quæ ſequuntur, & hoc tanquàm natura vna huiuſmodi exiſtente. Et in ſequenti cap. ait. Secundum autem analogiam eaſdem & medium ſe habet ſecundum analogiam. In quibus verbis non ſolum docuit analogum, vt medium aſſumi quandoque in demonſtrationibus, ſed etiam ipſius non eſſe vnum in ſe expreſſit, & cum hoc habere paſſionem adæquatam, ac ſi vnius eſſet naturæ. Nec impedit analogia hæc proceſſum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta ſapientiæ ratione, & ſegregatis ab ea per intellectum eis, quæ ſunt imperfectionis, ad hoc quòd id quod eſt ſibi proprium formaliter ſumptum, perfectionem abſque imperfectione claudit, concluditur, ergo ſapientię ratio non omnino alia, nec omnino hæc, ſed hæc proportionaliter eſt in Deo, quia ſimilitudo inter Deum & creaturam non eſt vniuoca, ſed analoga. Nec pari ratione poteſt concludi Deum eſſe lapidem proportionaliter, quia ratio lapidis formaliter ſumpta quantumcunque ea pulſata imperfectionem aliquam claudit, quę prohibet tam ipſam ſecundum ſe, quàm ipſam proportionaliter in Deo reperiri, niſi Metaphorice, quemadmodum dictum eſt. Petra autem erat Chriſtus. Vnde cum ſit huiuſmodi proceſſus, omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, &c. in minore ly ſapientia non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ, ſed pro ſapientia vna proportionaliter, id eſt pro vtraque

A ratione ſapientiæ non coniunctim, vel diſiunctim, ſed inquantum ſunt indiuiſę proportionaliter, & vna eſt altera proportionaliter, & ambę vnam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur enim analogo nomine inquantum eędem ſunt, vnde non oportet analogum diſtinguere, ad hoc quòd contradictionem fundet, & enunciationis ſubiectum, aut prædicatum fiat, ſed ratione identitatis proportionalis in ſe clauſæ, & quam principaliter dicit ex ſe, ad hoc ſufficit. Contradictio enim dicitur conſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodem, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco, identitas ſiquidem tam rerum quam rationum, vt pluries replicatum eſt, ad identitatem proportionalem ſe extendit.

¶ Ex hoc autem apparet Sco. in primo Senten. diſtin. 3. q. prima, vel male expoſuiſſe conceptum vniuocum, vel ſibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere, ait. Conceptum vniuocum voco, qui ita eſt vnus, quòd eius vnitas ſufficit ad contradictionem af- B firmando & negando ipſum de eodem, & ſic vniuocum vult eſſe ens. Si enim identitas ſufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, conſtat quòd ponendo ens eſſe analogum & ſecundum proportionalitatem tantum vnum, ſatisfiet vniuocationi, quod ſcoticæ doctrinæ aduerſatur tenenti ens habere conceptum vnum ſimpliciter & omnino indiuiſum, vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata eſt eſſe eam, quæ ad contradictionem ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſarijs circa analogorum nominum intellectum & vſum.

C QVIA vero Ariſto. in prædictis ex Elenchis authoritate doctiſſimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum, iccirco neceſſarium fore duximus in fine huius Tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſſit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

¶ Cauendum eſt igitur in primis, ne ex vniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundam, credamus ſimpliciter ipſum eſſe vniuocum, omnia enim fere analoga proprie fuerunt prius vniuoca, & deinde extenſione analoga communia proportionaliter illis, quibus ſunt vniuoca & alijs, vel alijs facta ſunt. Sapientiæ enim nomen primo impoſitum eſt humanæ ſapientiæ, & vniuocum omnium hominum ſapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem aſcendentes proportionalemque ſimilitudinem inter nos, vt ſapientes, & Deum contemplantes ſapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificandum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt, ſicque vniuocum nobis analo- D gum factum eſt nobis & Deo. Et ſimiliter de alijs accidit. Falſi autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, ſemper profertur ab illuſtribus viris, & eorum ſequacibus, quando analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio, pro qua ſimpliciter prolatum ſtat, & omnia analogata illam participare, vt patet cum ſapientiæ ratio redditur. Aſſignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimile eſt in alijs. Creditur enim ex hoc, quòd illa ſit ipſa analogi ratio & incaute vniuocatio accipiatur, non enim illa ratio eſt ratio analogi, ſed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, ſed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

¶ Cauendum ſecundo eſt, ne nominis vnitas, aut diuerſitas rationum analogum vnitatem obnubilet, hoc enim tanquàm quoddam accidens in re hac ſuſcipiendum eſt. Nihil E enim minus analogice idem ſunt ſepion, os, & ſpina vnum non habentia nomen, quàm ſi vnum nomen haberent, nec magis idem eſſent ſi vnum nomen haberent, & tamen ſi communi nomine oſſa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum vel rerum proportionali ſimilitudine oſſis nomen ad cætera extenſum eſſet, crederemus eiuſdem eſſe naturæ & rationis oſſa, & ſpinas, & cæt. Præſertim, quia videntur ſuis ad ea, quæ ſunt proportionaliter eadem, conſequuntur paſſiones tanquàm ſi eorum eſſet natura vna.

¶ Cauendum tertio eſt, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis mentem reuoluat. Ex eo namque, Verbi gratia, quòd principium dicitur eſſe id, ex quo res fit, aut eſt, aut cognoſcitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, ſaluatur, principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipſa non eſt vna ſimpliciter, ſed proportione, &

voces vocabula enim ex quibus integratur, analoga ſunt vt patet. neque enim fieri, neque eſſe, neque cognoſci, neque ly ex vnius omnino eſt rationis, ſed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis ſaluatur, ſicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

¶ Cauendum demum eſt, ne diuerſa doctorum dicta de analogia nos perturbent.

¶ Conſiderandum quippe eſt, quòd quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum eſt, & medium extremorum naturam ſapiens ad alterum comparatum alterum induit: adeo vt quando medio ſecundum id, quod de vno extremo habet, utimur, illius extremi conditiones ei attribuamus, vt in quinto Phyſicorum tex. cõm. 6. & 52. patet: ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuocis participat, vniuocorum non ſolum cõditiones: puta abſtractionem, indiſtinctionem &c. ſed etiam nomen ei attribuunt, vtentes vero analogo ex parte diuerſitatis quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque ſupradictis oppoſitas, & nomen illi imponunt æquiuoci. ſic vt de multis pauca dicantur Ariſtote. in ſecundo Metaphyſi. tex. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt proceſſus ſuus aperte oſtendit.

¶ Sanctus Thomas quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi: puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati: omnia contenta eſſe indiuiſa & indiſtincta, & quòd paternitas. Verbi gratia, abſtrahit a paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falſæ ſunt aut abuſiuæ prædictæ locutiones & ſimiles, ſed amplę potius & largę, quemadmodum pallidum nigro contrarium eſt & dicitur. Saluatur ſiquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua, vt ex dictis patet, non ſolum analogata, ſed etiam ſingulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vtpote abſtrahentes aliqualiter ab earum diuerſitate.

¶ Ariſto. rurſus in primo Phyſi. ex parte diuerſitatis ente vtens contra Parmenidem, multiplex ſeu æquiuocum, vt ipſemet illum textum ſic exponendum ſpecialiter in ſecundo Elenchorum tradit, vocanit: vnde & Porphyrius Ariſto. dicere ens eſſe æquiuocum accepiſſe videtur, vtens ente ex parte diuerſitatis, quod tamen Sco. in primo diſt. 3. q. 3. in logica Ariſto. non inueniri ideo dixit, quia prædictos textus non coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum gloſauit principium Ariſto. contra Parmenidem in primo Phyſico, tex. 13. vt in Elenchis, vt dictum eſt, clare patet.

¶ Sanctus Thomas etiam ens prius non eſſe primo analogato, nihilque Deo prius ſecundum intellectum eſſe dicit. pluries vtẽs analogo ex parte diuerſitatis rationum. Qualibet ſiquidem eius ratio ſecundum ſe, quia proprium analogatum in ſe claudit, & in ſui abſtractione illud ſecum trahens, cum illo conuertitur, vt ſupra diximus: ideo prior ſecundum conſequentiam, aut abſtractior ſuo analogato negatur, ac per hoc primo analogato, & Deo nihil eſt prius: quia eius ratio ſecundum analogi nomen, quæ ipſo prior ſecundum ſe non eſt: ſed conuertitur cæteris prior rationibus. Cum his tamen ſtet, quòd ratio illa in Deo, et eadem eſt proportionaliter alteri rationi ſecundum idem nomen ſuperior, & ſecundum cõſequentiam prior, logice loquendo ſit, vt ex dictis patet. Dico autem Logice, quia Phyſice loquendo, analogum nec eſt prius ſecundum conſequentiam omnibus analogatis: quia ab eorum proprijs abſtrahere non poteſt: quàmuis vt ſaluatur in vno ſit prius altero, nec poteſt eſſe ſine primo analogato, vbi analogata conſequenter ſe habent. Vnde ſiquis falli non vult, ſolerter ſermonis cauſam coniectet, & extremorum conditiones medio applicatorum ſe recolat: ſic enim facile erit omnia ſane exponere, & veritatem aſſequi, quæ a prima eſt veritate cuius cognitio ex hoc exaltetur & ſit. meruc opuſculo completo in conuentu ſancti Apollinaris Papiæ ſuburbio. die primo Septembris. 1498.

Explicit tractatus de nominum Analogia.

TRACTATVS SEXTVS
De conceptu entis.

Reſponſio ſuper aliqua quęſita de conceptu entis, ad R. fratrem Franciſcum de Ferraria Magiſtrum ſtudentium in conuentu Bononienſi.

AMANTISSIMAE PATER, ex acceptis veſtrę ſollicitudinis litteris, percepi libellum noſtrum de analogia nominum vos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſolui que a me ſimi-

F liariter flagitaſti. Ego autem quàmprimum compleui expoſitionem librorum de anima, cuius fini incumbebam, cum veſtras recepi: reſpondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deeſſem.

¶ Primum igitur dubium fuit ad hominem meipſum, ſcilicet, quia in commentarijs de Ente & Eſſentia ſuſtineo vnum conceptũ mentalem repræſentatiuum entis & in Tractatu de analogia nominum videor hoc negare.

¶ Secundum autem eſt ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello ſuſtineo analogum non abſolui ab his, quibus analogum dicitur. Et diuus Thomas in quæſtio. de Verit. quæſtio prima, articulo primo, docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendentia adduunt, in quem reſoluuntur qui eſt primo notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur, quandoquidem ens abſolui non poteſt a naturis rerum non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem om-

G nes addunt.

¶ Ad euidentiam horum & ſpecialiter primi recolito, quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius, quatenus primo aſſimilatur, ac per hoc omnis conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabiliter ſic habeat ſingula membra ſimilia, proportionabiliter oportet, quòd habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in Tractatu de analogia nominum, ſed conceptus ille cum numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum eſt, vnius analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnam ſolam naturam, ſed vltra vnam, quam determinate repræſentat, a qua eſt impreſſus, repræſentat implicite certas ſimiles illi primo repræſentatæ ſecundum id, in quo proportionabiliter ei ſimilis eſt, idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe, & con-

H ceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animalium, in quo analogantur, ita conceptus mentalis oſſis, et ſuſtinens eſt carnis, ſimilis oſſi, & ſpinæ, ſed oſſi determinate, ſpinæ autem implicita, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate: ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum ſit vnum, hoc pacto habet conceptum in mente, a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunare diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimiliter vnus numero in mente repræſentans analogum quidem determinate. nullum autem eorum quæ fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc: cum intelligens mentalem conceptum, quem pauloante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen ali-

I quod referens naturas fundantes analogiam indeterminate. Verbi gratia. Si conceptus oſſis eſt os ſuſtinens carnes, intelligens loco oſſis ponat quod, & dicat quòd ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſte repræſentatur analogum explicite, implicita autem tantum naturæ fundantes analogiam. Eſt autem inter hos duos cõceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia, ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat analogi.

¶ Secundus autem aliquid nominis, neuter tamen perfecte repræſentat analogum. De quo ſcilicet, perfecto ſeu adæquato explicite conceptu analogi interpretandum eſt, cum a me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt analogum vnum numero mentalem conceptum habere: ſed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarum, niſi ſint ficti, quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non eſt vnus: ſed exigit repræſentationem omnium fundantium analogiam: ita ſignificatum analogi adæquatum, & perfectum non poteſt ſic ab-

K ſtrahi, vt obijciatur, repræſentetur, aut concipiatur abſque fundantibus rebus, & ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur: ita res ſignificata extra poteſt obijci dupliciter imperfecte, ſcilicet vel in vno explicite, in quo cætera obijciuntur indeterminate, vel in nullo explicite: ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ Sancti Thomæ. ens enim primo notum ordine generationis eſt, ſecundum conceptum imperfectum: ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſſimum conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnum analogia non ſit vnum compoſitione aliqua: non habet ens ex hoc, quòd analogum compoſitionem admixtam, & vt exer-

citatione

citatione reſolutiu monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ, quatenus eſſe fundat quod eſt ſimpliciſſimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia, & ſi in conceptum confuſum, quod eſt reſoluens, quod etiam eſt ſimpliciſſimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt in reſolutione diſtincta, quærunt reſoluere in vnum analoga, ſicut conſueuit reſolui in vnum vniuocatione: ita quòd quærunt in analogia quaſi vnum numero terminum: ſicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia ſit vnus proportionabiliter tantum: ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in cóceptus ſimplices obiectiuos, & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem ſimplicé, & vnum proportionabiliter: ita quòd vt vnico verbo rem abſoluam, ens eſſe primo notum, in quod fit omnis reſolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum, adæquatumq; conceptum non abſtrahitur a naturis prædicamentalibus: ſicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertat ſecundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: immo prolixior ſui acutiſſimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris, Romæ die. 27. Februarij. 1519.

TRACTATVS SEPTIMVS

ſolutionem quorundam locorum ſibiinuicem aduerſantium, in Commentarijs Sancti Thomę contentorum:

AD R. P. FRATREM IACOBVM

Crecton Scorum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS Tuis, fili chariſſime, deeſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curaui. Proponis primó diſſonantiam dictorum noſtrorum inter ſe dum in Commentarijs Primę partis, articulo primo, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolute, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, In articulo autem primo, quæſtione octuageſimaſecunda, reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubitatas, quoniam hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolum conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundo ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtram in eiſdem Commentarijs, quæſtione quadrageſimaſeptima, articulo tertio ad tertium vbi dicente textu, Non eſt poſſibile, eſſe aliam terram quam iſtam, gloſſauimus ly poſſibile, ſumi pro poſſibili, ſumpto ex potentia indita rebus creatis, ſecundum quam diximus, impoſſibile eſt mortuum reſurgere & non pro poſſibili ſecundum potentiam actiuam Dei, neque pro poſſibili logico, videtur enim tibi, quòd de poſſibili logico ſit ſermo propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur, & hoc propter tria. Primo, quia propoſitio illa præcedens, Mundus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum iſto modo conſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſſibili abſolute, cum implicet, contradictionem habere totam materiam ſpeciei, & non habere aliquam partem, quæ eſſet extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus múdi: ſed eſſe duos Soles, implicat contradictionem: ergo ſermo eſt de impoſſibili abſolute. Manifeſtatur autem implicatio contradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnius appeteret formam alterius neuter haberet ſuam materiam: quia ſol conſtat ex materia ſatiata ſua forma, ſi autem materia vnius non appeteret formam alterius ſic differrent non ſolum ſpecie, ſed genere. Tertio, quia ſecundum iſtam gloſſam, cum dicitur, Non eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit producere aliam terram, hic autem ſenſus longe eſt a propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM Dubium reſpondemus, quòd ly materialiter nó ſecundum eandem ſignificationem in vtroque loco ſumitur. Nam in quæſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tamquam principium, ita q; naturalis appetitus appellatur, qui prouenit a principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis eſt homini a principijs naturalibus, ita appetere cæleſtis patrię fœlicitatem, naturale eſt homini ex principijs gratię: quia ea illis natum eſt prouenire. In quęſtione autem octuageſimaſecunda naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur contra liberum: ideoq; ibi dicitur, q; naturaliter, ideſt non libere velle Deum in particulari, &c. ſolis Beatis cóuenit. vnde nulla relinquitur inter dicta diſſonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem reſpondetur, clare conſtare ex textu, quòd poſſibile ſumitur ſecundum potentiam in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe. Nam certum eſt apud Theologos omnes, poſſe a Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſſibili tamen potentia Phyſica: quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, quòd conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtant iſta duo ſimul, quòd mundus conſtat ex tota ſua materia, & quòd Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota ſua materia poſſibili Phyſice. Nec implicat contradictionem habere totam poſſibilem Phyſice, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad ſecundam autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, ponendo plures ſoles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ ex diuina omnipotentia, & quòd exiſtentibus pluribus ſolibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriuſque materia contenta eſſet ſua forma: ſicut modo materia exiſtens in vna parte cæleſtis corporis homogenei, non appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter in notabili pars ſphæræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit eſſe in Orientali parte eiuſdem orbis. Et omnium vna communis eſt ratio, quòd in his quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt etiam ratio appetitiua quietis: ac per hoc quodlibet contentum eſt illa portione, quam habet, & merito, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formam eiuſdem ſpeciei. Numquam enim Sortes corrumperetur, ſi eius materia non appeteret, niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere. Vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequatur illa alia propoſitio. Nulla eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit facere aliam terram: non tamen eſt idem quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum ſermo eſt de potentia naturali, non deſcendendo ad actiuam aut paſſiuam, & ſecundum huiuſmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & non de potẽtia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc ſunt quæ velut a ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarũ excitato occurrerunt reſpondenda. Reliquum eſt, vt attẽdas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris. 1522.

TRACTATVS OCTAVVS

de Vinculo Obedientiæ, cuius eſt vnica queſtio.

QVAESTIO.

Num Homo tenetur ſuperiori obedire in his, in quibus oportet periculo mortis ſe exponere.

VTRVM Homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in quibus oportet ſe exponere periculo mortis: Et videtur quòd non. Primo ratione, quia homo homini non eſt ſubditus, quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur authoritate: quia ſanctus Thom. in Secunda Secundæ. q. 104. art. 5. in corpore dicit: Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamen ſecundum ea, quę ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo, quia omnes homines natura ſunt pares: puta in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo ſecundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, cum plus teneatur diligere corporalem vitam ſuam, quàm proximi, & contra aut ſupra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, Quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur ſalua conſiſtentia, immo incolumitate ſubiecti: vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs perſoluendis, de obſeruatione feſtorum. non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolum vitæ, ſed ſanitatis periculo ſeruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, Quia timor cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iure ac iudicij humani executione: ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quòd non diſtinguere inter ſe & per accidens occaſio eſt minus bene ſentiendi: contingit enim etiam ſapientes inquit Ariſto. falli in iis, quæ ſunt per accidens. Aliud eſt igitur ſubdi hominem homini in his, quæ ſunt naturæ, per ſe loquendo, & aliud per accidens. Subijci namque per ſe, eſt directè & formaliter ſubijci ita quòd poſſint illa directè & formaliter præcipi. Subdi vero per accidens, eſt per concomitantiam, aut ſequelam ad illud, in quo per ſe ſubditur ſubijci. Exemplum, Homo homini non ſubditur per ſe ſecundum interiores motus animi: & ideo non poteſt ſuperior præcipere directè & formaliter interiores actus animi: ſoli enim Deo hoc eſt proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes: ſic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubijcitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex paſſione, aliter ex ignorantia operantem. In propoſito autem veriſſimum eſt hominem non ſubdi homini in his, quæ ad naturam ſpectant, ſed hoc intelligitur per ſe & formaliter, & ideo nullus poteſt alteri præcipere vt ſe occidat, vt non comedat, vt non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini ſubditur, pro quanto hæc concomitanter ſe habent ad actiones, in quibus homo homini per ſe ſubditur, vt patet in laicis ſubditis, qui tenentur mandante Principe, præliari, & exponere ſe mortis periculo; vt experientia teſtatur, quia poteſt Princeps præcipere, vt tueantur armis Rempublicam, vt vlciſcantur armis eandem, & huic annexum eſt periculum mortis: ideo ex tali annexione ſubduntur etiam, quo ad vitam. Ratio autem huiuſmodi debitæ obedientiæ eſt: quia de humanorum actuum ſubiectione iudicandum eſt, ſecundum ea quæ inſunt per ſe, & nõ ſecundum ea quæ ſunt per accidens: ſicut vniuerſaliter de cæteris conditionibus humanarum actionum conſideratio, & iudicium ſi non fiat per ſe, non rectè iudicantur, niſi diuinando, oportet ergo inſpicere ad naturam operis humani an ſit per ſe de genere ſubditorum ſuperiori homini, an ſit de genere exemptorum a ſubiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per ſe eximens a ſubiectione, humana opera, ſcilicet interiora animi, & opera naturæ ſuſtentandæ & propagandæ. Et aduerte, quòd etiam non per ſe ſubiectæ operationes alteri homini, poſſunt per accidens fieri ſubiectæ alteri homini, vt declarauimus. Cum igitur conſtet exteriores actus virtutum neceſſarios ad commune bonum politicum vel domeſticum ſubiectos eſſe homini ſuperiori, quoniam & leges humanæ huiuſmodi actus præcipiunt, & ſuperiores ad hos cogunt ſubditos, non ſunt a ſuo ſubiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt teſtantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta Principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando eſt fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus eſt omnis principatus ad præcipiendum quæ ſunt fortis: vnde nil aliud eſt dicere, quòd lex aut Princeps aut ſuperior non poteſt præcipere actus, quibus annexum eſt vitæ periculum, quàm exterminare præcepta fortitudinis a poteſtate humana, cum fortitudo circa mortis pericula ſit, quod quia abſurdum, immo ridiculum eſt, ſtet iudicium in his, quæ ſunt per ſe. Simile quoque facile apparet in actibus religionis, præcipit Eccleſiaſtica lex Miſſam celebrare, non niſi cum ſacris veſtibus, cum altari, cum calice, ſi fiat exceptio de mortis periculo, ſacerdos comminata ſibi morte celebrabit licite in diploide, habens tantummodo panem & vinum, quis ſanus diceret hęc: Similiter Epiſcopus conferet ordines ſacros in diploide ſine vllis cæremonijs, ſola forma ſubſtantiali ſeruata ob comminatam ſibi mortem quod eſt ſacrilegium. Ex quibus quilibet ſapiens poteſt percipere, falſum eſſe fundamentum, quòd humana lex, & ſuperior homo non poteſt præcipere actus virtutum vſque ad mortis periculum incluſiue, & quòd ſubditi non teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictum eſt, in his, quæ ſunt per ſe, cenſendo quòd iam lex, quàm ſuperior homo poteſt præcipere omnes exteriores virtutum actus neceſſarios ad commune bonum illud cuius curam habet, ad quod ſubditos habet, & ſubditi tenentur obedire, non obſtante quocumque vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus poteſt præcipere ſubditis religioſis ea quæ ſunt ad mutua obſequia, inter quæ non infimum tenet

F locum cura infirmorum: ideo tenetur ſubditos obedire ad ſeruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo, quoniam hoc periculum vitæ concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur, ſcilicet ſeruitium infirmorum. Nec minus tenetur religioſus in his & ſimilibus obedire, quàm ſecularis ſuo Principi ad præliandum, vbi eſt maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum eſt, non me extendo amplius, ſed ex his conſtat, ſatisfactum eſſe primę rationi in oppoſitum allatæ, & authoritati S. Thom. verificantur ſiquidem formaliter & per ſe: ſecus autem eſt cum concomitanter concurrit id, quod eſt naturæ ſeu vitæ ad illud, quod per ſe præcipi poteſt.

¶ Ad ſecundam vero rationem de charitatis ordine, reſpondetur, quòd charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam ſuam corporalem, & miles pro actu virtutis, ſcilicet iuſtæ defenſionis aut iuſtæ vindictæ, exponit vitam ſuam periculo, & ſeruiens infectis; pro actu virtutis, ſcilicet religioſi obſequij

G exponit ſe periculo mortis, & non pro nobis cæteris ante corporalem ſalutem alterius. Conſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi, nec contra nec ſupra charitatis ordinem, ſed ſecundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præſtat corporali vitæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd actus virtuoſi præceptis iure poſitiuo relati ad vitæ periculum, non ſunt vniformes. Quidam enim ſunt, quorum rectitudo deſtruitur ex vitæ periculo annexo, vt ſunt actus abſtinentiæ, qui ſi cum crimine vitæ fiant, non ſunt virtuoſi, quoniam rectæ abſtinentiæ ratio medium hoc exigit, vt non ſubtrahatur neceſſarium ad vitam, & de his verificatur, quòd leges humanæ intelliguntur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt, quorum rectitudo conſtituitor ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui ſi diſcrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et ſimile eſt de reliquis actibus virtutum neceſſarijs ad commune bonum, vt ſunt obſequia, officia, miniſteria neceſſaria

H ad commune bonum, in quibus eſt quanulla fortitudo in ſuſtinendo pericula vitæ ſuperuenientia, ſuſtinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt ſi huiuſmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiuſmodi non ſubintelligitur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt mandata reſpicientes periculum vitę omnino accidentaliter vt ſunt multi religionis actus, puta audire Miſſam, ſeruare feſta, & huiuſmodi. Et horum duplex eſt differentia. Nam quidam ſunt, qui ex ſupradicto vitæ periculo & licite omittuntur, & ſupererogatorie fiunt, vt ſunt actus prædicandi, & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris neceſſitate) poſſunt propter vitę periculum omitti licite, quia eſt licitum quandoque fugere, poſſunt & tunc nihilominus ſupererogare, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioannes Baptiſta arguit Herodem: ſciebat enim Herodes crimen ſuum, ita quod non neceſſitatis, ſed ſupererogationis erat Ioannis reprehenſio. Quædam vero ſunt, quæ ſi

I fiant propter timorem mortis, illicite omnino fiunt, vt celebrare Miſſam abſque ſacris veſtibus, calice, & altari, celebrare ſcienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua ſimilia, quæ ſi fiant propter timorem mortis ſunt illicita, quia non excuſantur a toto, ſed a tanto. Et horum omnium vna communis eſt ratio, quia legis & principis eſt præcipere actus virtutum neceſſarios ad commune bonum, vt autem declaratum eſt, a virtute recederetur, ſi mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quod timor cadens in conſtantem virum, excuſat iuxta prædictam diſtinctionem, quandoque a toto, vt in his, in quibus omiſſio vel commiſſio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc grauis mater... ...ritæ humanitatis pietate ſuffultæ ... plerumque forte a Iuriſtis ... extenditur. Quando-

K que autem excuſat non a toto, ſed a tanto, ... ram Deo, quamuis co... ram humano Iudice excuſet a toto, et in prædictis patet, & tunc mo... ... eſt potius ... forti, quàm incurrere ... obliquitatem ... etiam ve... nialem.

Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRA-

A TRACTATVS NONVS de Miſſę Sacrificio & Ritu aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in ſex capita diuiſus.

1 *Quænam ſit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.*
3 *Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.*
4 *Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.*
B 5 *Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.*
6 *Reſponſio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. *Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis ſancti Xiſti, fœlicitatem.*

MANDASTI Olim P. Beatiſsime, vt tamquàm inſtructor nuntij ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini, aſſerente corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe duntaxat, ſicut in ſigno, oblato autem nuperrime mihi C Libello Lutherano etiam de cœna Domini, affirmante in Euchariſtia verum Chriſti corpus & ſanguinem, ſed negãte ſacrificium Miſſæ, contra vniuerſas etiam ſchiſmaticorum Eccleſias, exiſtimaui non eſſe expectandum mandatum, ſed officij mei partes exequi, manifeſtando rationes errandi in hac noua hæreſi. Suſcipiat itaque decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc, & fœlix. Vale.

CAPVT I.

Quæ ſit intentio operis.

D VNICVS MAGISTER Omnium dominus Ieſus Sadducæos (qui ex ſacris libris ſolos libros Moyſi recipiebant) confutando ex libris Moyſi, docuit nos, vt aduerſus hæreticos abſtineamus a teſtimonijs, quæ non recipiunt, ſed illis vtamur ſacris teſtibus, quos non refutant. Quocirca aduerſus hæreticos, qui Lutherani vocantur, inuitentes ſolia teſtimonija ſacrarum Scripturarum, ſcripturus de ſacrificio Miſſæ, ex ſolis ſacris Sripturis diſputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne glorientur in ſolido fundari ſacrarum Scripturarum fundamento, negationem ſacrificij miſſæ: tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione, non Scripturæ authoritate, fulciri ſacrificium Miſſæ, tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primum in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani a Catholicis: deinde quid ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones diſcutientur. E

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

CONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione: quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum vero ſanguine Chriſti conſecratur, veneratur & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verum Chriſti corpus, negant tamen illud verbum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam ſeu ſacri- A ficium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defunctis. Et fundant vtrumque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos, vbi clare vnica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſſionis & mortis Chriſti ſit inſtitutus a Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tamquam hoſtiæ pro peccato, eſt adinuentio humana, contraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

CATHOLICI autem agnoſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionem immolationis Euchariſtiæ. Euangeliſtæ B enim (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiuſque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt poſt multas actiones Domini Ieſu in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba ſunt Ieſu Chriſti, libranda valda ſunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, in mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonſtratum per pronomen, Hoc, inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quòd Ieſus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel ſecundum Lucam, datur, Statimque ſubiunxit. Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, cum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod præmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt vt demonſtret vniuerſitatem præmiſſorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert myſteria. Nam non dicit. hoc C dicite, ſed, hoc facite, vt ſignificaretur, quòd id, quod mandat, non conſiſtit in dicere, ſed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, ſed propter facere eſt, vt intelligeremus, quòd verba conſecrationis ſunt verba efficientia illud, quod ſignificant. Et adiungendo. In mei commemorationem, diſtinguit. Facere a commemorare, vt ſignificantius non dixerit, hoc commemorate, ſed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Ieſus hoc, ideſt vniuerſa præmiſſa, facere in memoriam ſui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶ Ex eo autem, quòd ſub facere hoc, comprehenditur non ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiam facere corpus Chriſti, quòd frangitur ſeu datur pro nobis, manifeſtum eſt Dominum Ieſum mandaſſe, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro vobis frangitur & datur, ac ſi diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur, niſi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc eſt immo- D latur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt ſic, perinde eſt ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd ſi Dominus Ieſus ob veritatem duntaxat corporis ſui ſignificandam adiunxiſſet, quod pro vobis frangitur ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in perſona mea videtis, ſeu quodcumque aliud eiuſmodi. Sed abſit a Domini Ieſu Chriſti nomine, ſermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo ſermonis, vagaretur enim per infinita accidẽtia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, formali ſermone ſignificat, facite corpus meum quatenus pro vobis offertur, & hoc ipſum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo. quòd facere hoc in Chriſti memoriam, plus eſt quàm conſecrando facere corpus Chriſti (quia eſt etiam facere corpus Chriſti, quod datur & frangitur pro vobis) & plus eſt quàm recordari Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod datur ac E frangitur pro nobis in Chriſti recordationem) & dari ac frangi pro nobis, eſt immolari pro nobis (nam dari ſignificat in genere offerri, frangi vero ſignificat in ſpecie modum offerendi, per fractionem ſcilicet) dedit enim ſemetipſum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, conſequens eſt, quòd mandante Domino Ieſu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Chriſti quod immolatur, eſt facere illud immolando ſeu per modum immolationis, nam ſic duntaxat fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, nam facto non fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, niſi vtrumque facto impleatur, videlicet & conſecrando facere corpus Chriſti, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet in Ieſu Chriſti memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas

quàm quadret inſtitutio inſtitutioni, & factum facto, & immo-
latio immolationi. Cœna ſiquidem agni Paſchalis, inſtituta in
memoriam eductionis de Aegypto, in facto conſiſtebat immola-
tionis, ita quòd ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Simi-
liter namque Dominus Ieſus completo ſacrificio Paſchalis agni,
inſtituit nouum noſtrum Paſcha ſeipſum, vt immolatur, dicendo,
Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc fa-
cite in mei memoriam. Ac ſi verbo dixiſſet, quod ſurrogationis
facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de
Aegypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meæ immo-
lationis memoriam. Vt ipſa ſurrogatione noui Paſchatis pro ve-
teri loqueretur, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolando com-
muni cœna, & hoc facite immolando communi menſa in mei com
memorationem. Ita quòd ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis ve-
teri, ſignificatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriam, in-
telligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo
fecerant vetus paſcha.

¶ Hunc autem eſſe Germanum ſenſum mandati iſtius, teſtantur
etiam facta recitata a Paulo 1. ad Corinth. 10. Connumerat ſiqui-
dem Paulus panem ſanctum, & poculum ſanguinis Chriſti inter
immolata, ſupputat menſam noſtram inter altaria, decernit eden-
tes & bibentes de menſa Domini inter comedentes & bibentes im
molata. Ex quibus clare patet, tum Apoſtolos intellexiſſe manda-
tum Chriſti, Hoc facite in mei memoriam, de facere immolando
Euchariſtiam, tum Apoſtolorum tempore Euchariſtiam fuiſſe in
Chriſti Eccleſia non ſolum ſacramẽtum, ſed etiam ſacrificium tum
in ſacra Scriptura, & nõ ſolum in vſu, Eccleſiæ & libris Doctorum,
haberi, immolationem corporis & ſanguinis Domini. Verba au-
tem Apoſtoli ſunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus
loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedi
cimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem
frangimus nonne communicatio corporis Chriſti eſt? quoniam
vnus panis, vnum corpus multi ſumus, nam omnes ex eodem pane
participamus. Videte Iſraelem ſecundum carnem, nonne qui edũt
victimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, quòd ſimulacrũ
aliquid ſit, aut quòd ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed quòd
quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo au
tem vos communicantes fieri dæmoniorum, non poteſtis poculum
Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non poteſtis menſæ Do
mini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim
manifeſte patet Apoſtolum inter victimas Iſraelis, & immolata dę
monijs recenſere panem, quem frangimus & poculum benedictio-
nis, & inter altare Iſraelis & menſam dæmoniorum, menſam Do-
mini, & iuxta edentes victimas altaris Iſrael & edentes immolata
dæmonijs, edentes de menſa Domini & bibentes de illius poculo,
& ex huiuſmodi ratione arguere, quòd non poſſunt immolatorum
Deo & dæmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſent Deo
panis & calix Chriſti, vniuerſa Pauli fabrica ex immolatis tã Deo
vero ab Iſraele, quàm immolatis dęmonijs a Gentibus ſurgens rue
ret. Sed hoc tam clarum eſt teſtimonium, quod panis & calix Chri
ſti tempore Pauli immolabantur, vt noſtra clarificatione non
indigeat.

CAPVT IIII.

*Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in re-
miſſionem peccatorum.*

ALTERVM a Lutheranis negatum in Miſſa, videlicet,
quòd ſit hoſtia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem
Domini Ieſu mandato, eadem procedendo via monſtrantur fal-
ſo negari. Nam Matthæi. 26. Dominus Ieſus accepto calice non
ſolum dixit, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur, ſed
adiunxit, In remiſſionem peccatorum, & ſubiunxit, Hoc facite
in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, compræ-
henditur facere immolando ſanguinem Chriſti in poculo, non ſo-
lum quatenus effunditur, ſed etiam quatenus effunditur pro mul-
tis in remiſſionem peccatorum. Sermo enim formalis ſignificat, quod
quemadmodum effuſio ſanguinis in remiſſionem peccatorum eſt
ipſa cruenta hoſtia pro peccatis noſtris, ita facere poculum ſangui-
nis, qui effunditur in remiſſionem peccatorum vt ſic, eſt immolare
poculum ſanguinis quatenus effunditur in remiſſionem peccato-
rum, quatenus operatur remiſſionem peccatorum, effundi enim in
remiſſionem peccatorum eſt operari remiſſionem peccatorum,
quantum eſt ex parte ſua, quicquid ſit de effectu. Non igitur huma
na eſt adinuentio, ſed intelligentia & obedientia diuini mandati,
tum offerre corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini
in memoriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamen hæc ipſa offerre
pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres conſuetudo

F vniuerſarum Eccleſiarum, non ſolùm Latinarum, & Græcarum, ſed
Armenarum, Perſarum & reliquarum per orbem diffuſarum ab an
tiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT V.

*Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra
ſacrificium Miſſæ.*

ADVERSVS HAEC duo inſtituta inſurgunt Luthe-
rani ex multis dictis in Epiſtola ad Hebræos. cap. 7. vſque ad
decimum incluſiue. Et contra quotidianam quidem oblationem
Euchariſtiæ arguunt tripliciter. Primo, ex multitudine ſacerdo-
tum. Nam ibidem differentia ponitur inter Chriſtum ſacerdotem
noui Teſtamenti, & ſacerdotem veteris Teſtamenti, quòd ille eſt
G vnicus, iſtum autem oportet multiplicare, quia ille æternus, iſte
temporalis: inconueniens ergo eſt in nouo Teſtamento affirmare
talem hoſtiam, cui non ſat eſt vnicus ſacerdos, Chriſtus, ſed opor-
tet ſucceſſiue, ſecundum temporum ſucceſſus ſacerdotem ſacerdoti
ſuccedere: vt oportere videmus in Miſſæ ſacrificio. Secundo, ex re
petitione oblationis. Nam ibidẽ differentia ſcribitur inter ſacri-
ficium veteris Teſtamenti & ſacrificium noui Teſtamenti, quòd il-
lud repetebatur tum ſingulis diebus a ſacerdotibus ſimplicibus,
tum ſingulis annis a ſummo Sacerdote, hoc autem nec quotidie
nec quotannis repetitur, ſed ſemel oblatum eſt, inconueniens eſt
ergo, in nouo Teſtamento ſacrificium affirmare, quod oportet ſę-
pe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differen-
tia inter ſacrificium veteris & noui Teſtamenti, ponitur, quòd tũc
ſanguine hircorum, &c. vtebatur ſacerdos: nunc autem per pro-
prium ſanguinem ſemetipſum ſemel obtulit: Inconueniens ergo
eſt, per nos offerri ſub ſpecie panis & vini, qui ſemel ſufficientiſſi-
H me oblatus eſt Chriſtus a ſeipſo.

CONTRA hoc vero, videlicet, quòd Euchariſtia ſit Hoſtia
pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione, quia
ibidem hoſtiarum veteris Teſtamenti infirmitati ad delenda pec-
cata, aſcribitur repetitio Hoſtiæ. Si enim peccata purgaſſent, deſiiſ-
ſent offerri: & ideo noui Teſtamenti hoſtia tollens peccata, non re-
petitur: inconueniens ergo eſt, in nouo Teſtamento affirmare ho-
ſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, qualis eſt Miſſa. Secun
do, ex ſufficientia ſacrificij Chriſti, quia Chriſtus vnica oblatione
ſemetipſum offerens in cruce, conſummauit omnes accedentes ad
eum, &c. iniuria ergo fit ſufficientiſſimæ Chriſti hoſtiæ pro pecca-
tis totius mundi, addendo hoſtiam aliam in nouo Teſtamento pro
peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi di-
citur) vbi non reſtant peccata expianda, non eſt opus hoſtia pro
peccatis: ſed omnia peccata ſunt abolita per gratiam noui Teſta-
menti, quod Chriſti morte firmatum eſt, non eſt ergo locus alteri
I hoſtiæ pro peccatis in nouo Teſtamento.

CAPVT VI.

Reſponſio ad obiecta.

FVNDAMENTVM veritatis & intelligendi diuerſa ſa-
cræ Scripturæ dicta circa noui Teſtamenti ſacrificium ac ſacer-
dotium eſt vnitas hoſtiæ, ſimpliciter & abſolute immolatæ ſemel
in cruce, ac ipſo Chriſto ſecundum ſeipſum, & ſecundum quid im
molatæ quotidie ab eodem per miniſtros in Eccleſia ſua. Itaque
quod in nouo Teſtamento eſt hoſtia cruenta, eſt & hoſtia incruen-
ta. Hoſtiam ſiquidem cruentam agnoſcimus Ieſum Chriſtum in
crucis ara oblatum ſemel pro peccatis totius mundi; hoſtiam vero
incruentam agnoſcimus inſtitutam a Chriſto, corpus & ſangui-
nem eius ſub ſpecie panis & vini: vt citatæ Scripturæ teſtantur.
Verum, hoſtia cruenta & incruenta non ſunt hoſtiæ duæ, ſed ho-
K ſtia vna: quia res quæ eſt hoſtia, eſt vna met res, non enim Chri
ſti corpus in noſtro altari eſt aliud ab illo Chriſti corpore,
quod oblatum eſt in cruce nec ſanguis Chriſti in noſtro altari
alius eſt ab illo Chriſti ſanguine, qui fuſus eſt in cruce. Modus ve-
ro hanc vnam eandemq; hoſtiam immolandi, alter eſt, quia ille vni
cus ſubſtantialis ac primarius immolandi modus, fuit cruentus, vt-
pote in propria ſpecie corporis fractione in cruce ſanguinem fun-
dens, iſte vero quotidianus externus acceſſoriuſque modus, eſt in-
cruentus, vtpote ſub ſpecie panis & vini oblatum in cruce Chri-
ſtum, immolatitio modo repræſentans. Quocirca noui Teſtamẽti
hoſtia cruenta & incruenta, vnica eſt ex parte rei oblatæ, & ex par-
te modi offerendi, licet ſit diuerſitas, quia tamen iſte modus, ſci-
licet incruente immolare, non eſt ſecundum ſeipſum tanquam di-
ſparatus modus immolandi inſtitutus, ſed duntaxat vt refertur ad
cruentam

cruentam in cruce hoſtiam, conſequens eſt apud ſapientes, & penetrantes, quòd vbi vnum non niſi propter alterum, ibi vnum duntaxat eſt, conſequens itaque eſt non poſſe affirmari, proprie loquendo, duo ſacrificia aut duas hoſtias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, eſſe in nouo Teſtamento, ex hoc quòd eſt in eo hoſtia cruenta Chriſtus in cruce & hoſtia incruenta Chriſtus in altari, ſed eſſe vnicam hoſtiam ſemel oblatam in cruce, perſeuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex inſtitutione Chriſti in Euchariſtia. Perſeuerantiam autem hoſtiæ in cruce oblatæ fingimus in noſtro altari, ſed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Chriſti corpus eſt, quod oblatum eſt in cruce, & illudmet offertur in altari clare patet, non eſſe aliam hoſtiam in altari & in cruce, ſed eam, quæ in cruce oblata ſemel eſt, perſeuerare, alio tamen modo in altari, mandante Chriſto, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriam, perpendes quòd vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chriſti memoriam, quod eſt illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perſeuerare ſub ſpecie panis & vini in memoriam Chriſti.

EX HIS IGITVR ad ſingula obiecta ſigillatim diluenda deſcendendo, dicitur ad primum de vnitate ſacerdotis, quòd in nouo Teſtamento vnicus eſt ſacerdos Chriſtus, & ipſemet eſt ſacerdos in noſtro altari, nam miniſtri quique non in perſonis proprijs, ſed in perſona Chriſti conſecrant corpus & ſanguinem Chriſti, vt teſtantur verba conſecrationis, ac per hoc vices Chriſti agentes offerunt, non enim dicit ſacerdos, Hoc eſt corpus Chriſti, ſed Hoc eſt corpus meum, faciendo in Chriſti perſona ſub ſpecie panis, corpus Chriſti, iuxta mandatum Chriſti hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eſſe affirmare hoſtiam in nouo Teſtamento, cui non ſat eſt Chriſtus, ſed oportet ſuccedere miniſtros, reſpondetur quòd aliud eſt affirmare diſparatam hoſtiam requirentem ſucceſſionem ſacerdotum, & aliud eſt affirmare perſeuerantiam hoſtiæ in cruce oblatæ requirentem ſucceſſionem miniſtrorum. Primum enim dedeceret noui Teſtamenti ſtatum, ſecundum autem conſentaneum nouo Teſtamento eſt, vt iugis vigeat victima vnica illa ſemel oblata.

¶ Ad ſecundum ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Teſtamento non repetitur ſacrificium ſeu oblatio, ſed perſeuerat immolatitio modo vnicum ſacrificium ſemel oblatum, & in modo perſeuerandi interuenit repetitio, non in ipſa re oblata, nec etiam ipſe, qui repetitur modus, concurrit ad ſacrificium propter ſe, ſed propter oblationem in cruce commemorandam incruente. Huius autem modi repetitionem non eſſe contra doctrinā Epiſtolæ ad Heb. teſtantur verba illius, inferentia, quòd ſi repeteretur noui Teſtamēti ſacrificium, oportuiſſet Chriſtum ſæpe pati. De repetitione igitur ſacrificij manifeſtat ſe loqui, non de repetitione iſtius modi a Domino Ieſu Chriſto inſtituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quòd cum hoc, quòd Chriſtus ſemel proprium ſanguinem ſufficientiſſime & abundantiſſime fuderit in cruce, quadrat vt perſeueret immolatitio modo in Euchariſtia illa vnica ac ſufficientiſſima ſanguinis in cruce effuſio.

AD PRIMVM Autem contra Euchariſtiam, quatenus affirmatur hoſtia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hoſtiæ impotentia ad delenda peccata decreta eſt in lege veteri repetitio eiuſdem hoſtiæ. Et quum infertur, inconueniens eſſe, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, conceditur totum proprie loquendo, quia non repetitur in miſſa hoſtia, ſed illamet hoſtia in cruce oblata perſeuerans immolatitio modo, recolitur in qualibet miſſa.

¶ Ad ſecundum autem dicitur, quòd abſit a fidelium mentibus etiā cogitare, quòd ad ſupplendum efficaciam hoſtiæ in cruce oblatæ celebretur miſſa, celebratur enim tanquam vehiculum remiſſionis peccatorum per Chriſtum in cruce factæ, ita quòd quemadmodum non eſt alia hoſtia, ita non aliam affert remiſſionem peccatorum. Nam quemadmodum Chriſtus per proprium ſanguinem penetrauit cælos, perſeuerans ſacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epiſtola ſcribitur) ita perſeuerat nobiſcum per Euchariſtiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim ſufficientia & efficacia ſumma ſacrificij in ara crucis nō excludit perſeuerantiam Chriſti in cælis in officio interpellandi pro nobis, ita non excludit perſeuerantiam eiuſdem nobiſcum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua interceſſio Chriſti pro nobis in cælo, non derogat vnicæ interceſſioni mortis Chriſti, ita non, immo multo minus eidem derogat perſeuerantia Chriſti immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes ſimus remiſſionis peccatorum in ara crucis factæ, quando iſta interceſſio fit per myſterium ſub ſpecie panis & vini, illa autem in cælo fit per Chriſtum in propria ſpecie, in

A qua crucifixus eſt. Si enim derogatiōis locus eſſet, magis derogaret vnicæ mortis interceſſioni, vt poſt mortis interceſſionem intercedat Chriſtus ſub ſpecie propria, quàm ſub ſpecie aliena, illud nanque intercedere præ ſe fert quaſi ſupplementum intercedendi, hoc autem præ ſe fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde conſonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd cum grano ſalis intelligendum eſt peccata eſſe nobis remiſſa per Chriſti mortem, videlicet per Chriſti mortem applicatam nobis per inſtituta a Chriſto ſacramenta: in hoc enim Chriſtiani omnes conuenimus. Inter ſacramenta autem a Chriſto inſtituta ſupputatur & eſt ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum ab ipſo Chriſto immolatitio modo, vt declaratum eſt ex verbis Chriſti & Pauli. Et ideo ſi qui inter Chriſtianos ſunt egentes poſt Baptiſma remiſſione peccatorum, Euchariſtiæ hoſtia prodeſſe poteſt illis ad remiſſionem peccatorum applicando efficaciam

B mortis Chriſti ad illos. non egentibus autem remiſſione peccatorum, prodeſt ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus vegetat corpus, ſacramentum enim Euchariſtiæ quamuis immolatitio modo inſtitutum ſit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Chriſti applicanda colentibus, non tamen eſt inſtitutum propter hoc duntaxat, ſed pro alijs animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur ſcriptis in Epiſtola ad Hæbreos ſtat ſacrificium miſſæ, quòd eccleſia catholica edocta a Chriſto & Apoſtolis celebrat. Et hæc ſint dicta ex tenſione ibidem dictorum admiſſa ad Euchariſtiæ hoſtiam, noui enim, quòd iuxta genuinum ſenſum, de ſacrificijs cruentis tractat Autor illius Epiſtolæ, monſtrans excellentiam cruenti ſacrificij oblati a Chriſto cōdendo nouum Teſtamentum, relatiue ad ſacrificia omnia Veteris Teſtamēti. Viſum ſiquidē eſt expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiuſmodi extenſionem, vt nulla ex parte hæſitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio maij, M.D.XXXI.

C

Tractatus de ſacrificio Miſſæ, editi per Reuerendiſſimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti, finis.

TRACTATVS DECIMVS, de Fide & operibus aduerſus Lutheranos, ad Clementem ſeptimum Pontificem Max. in duodecim capita diuiſus.

1 *Poſitio Lutheranorum de fide.*
D 2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quòd dicti credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pænitentibus.*
5 *Poſitio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.*
7 *Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum exiſtentium in peccato mortali.*
E 11 *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*
12 *Reſponſio ad obiectiones Quarto cap. ſcriptas.*

PRAECEPTIS Beatitudinis tuæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, etſi ſemper parere fas eſt, nunc tamen etiam iucundum mihi eſt, venena ſiquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non niſi paulo ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad ſcribendum tractatum hunc appellere. Suauiſſima itaque hæc obediētia venit, vtinam & Chriſti fidelibus fructuoſa & tuæ beatitudini, cui etiam cenſura libelli huius incumbit, grata.

CAPVT I.

Poſitio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna ſalute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, docent homines conſequi remiſſionem peccatorum per fidem in Ieſum Chriſtum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad ſacramentum credit ſe iuſtificare ex diuina miſericordia, intercedente Ieſu Chriſto. Et vſque adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam aſſequi remiſſionem peccatorum ex diuina promiſſione. Aiunt enim, quòd niſi homo habeat huiuſmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promiſſioni, ſi autẽ firmiter credit ſe iuſtificari, ſuſcipiendo ſacramentum, vere iuſtificantur, alioquin non eſſet vera & efficax diuina promiſſio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vſque adeo extollunt huiuſmodi fidem, vt eam aſſequi remiſſionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione, quia fides iuſtificans diſtinguitur contra legẽ longo ſermone a Paulo Apoſtolo, charitas autẽ comprehenditur ſub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, & cætera, eſt primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matt. 22. Hæc ſunt in quibus conſiſtit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud ſignificat, cum de illa ſacræ literæ tradũt, quòd iuſtificat homines, & aliud ſignificat credulitatem, qua homo credit ſe iuſtificari per Chriſtum & ſacramenta, nam fides iuſtificans eſt quæ ſignificat id quòd per eius diffinitionem manifeſtatur ad Heb. 11. dicendo quòd fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, ſic enim ſumpta eſt vna earum virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manẽt fides, ſpes, & charitas. Et fides in hac ſignificatione ſumpta eſt, quæ eſt donum Dei, vt dicitur ad Eph. 2. per quam ſaluamur, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & eſt qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque ſunt de neceſſitate ſalutis credenda.

¶ Fides autem ſignificans credulitatem, eſt qua iſte homo credit ſe iuſtificari, hic nunc ſuſcipiendo hoc ſacramentum ex merito Chriſti, multum diſtat a fide primo modo ſumpta. Quod declaratur, tũ ex parte rei creditæ, quoniam fidei non poteſt ſubeſſe falſum, credulitas autem iſta poteſt falli. Et ratio eſt, quia credulitas iſta eſt de ſingulari effectu hic nunc, & in hoc proueniens partim ex fide neceſſaria ad ſalutem, & partim ex humana coniectura, pro quanto enim eſt de merito Chriſti & ſacramentis, imparatur a fide, pro quanto autem eſt de effecto hic nunc, in ſeipſo ex humana prouenit coniectura. Nam ſub fide Chriſtiana clauditur, quòd quilibet confidens in merito Chriſti & rite intus & extra ſuſcipiens ſacramentum iuſtificatur ex diuina gratia ſed non extenditur Chriſtiana fides ad credendum, quòd ego nunc ſim intus & extra ſuſcipiens rite ſacramentum, quemadmodum ex Chriſtiana fide tenemur credere in hoſtia rite conſecrata eſſe verum Chriſti corpus, ſed Chriſtiana fides non ſe extendit ad credendum quòd in hac hoſtia ab iſto nunc in hoc altari celebrante eſt corpus Chriſti, quoniam hoc poteſt aliunde eſſe falſum, Tum quia fides omnium Chriſtianorum eſt vna, iuxta illud ad Ephes. 4. Vnus Dominus, vna fides, perſpicuum eſt autem quòd ſub fide quæ eſt in me, non continetur credere quod ille ſuſcipiens ſacramentum nunc hic iuſtificetur, aut quòd in illa hoſtia eſt corpus Chriſti, ergo ſub nullius fide credere hunc ſingularem effectum huius ſacramenti in hoc homine comprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet ſecundo diuerſitas dictæ credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error eſt, quòd ea quæ attribuuntur in ſacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, ſemper enim cum hanc docent credulitatem textus ſacræ Scripturæ citant tractantes de fide, puta, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos ſimiles textus.

CAPVT III.

Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quòd huiuſmodi credulitas aſſequitur remiſſionem peccatorum, poteſt & bene & male dici &

F intelligi. Nam ſi dicatur & intelligatur, quòd hæc credulitas formata fide & charitate aſſequitur veniam peccatorum, verum eſt, ſi autem ſecludatur charitatis formatio falſum eſt, quoniam, vt Auguſtinus dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullum eſt iſto Dei dono excellentius, ſolum eſt quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditiones æternæ.

¶ Et ſcito, quòd hæc credulitas communis eſt omnibus deuote accedentibus ad ſacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcunque ſacramentum, credit ſuſcipiendo illud, ſe iuſtificari ex merito paſſionis & mortis Chriſti, alioquin non accederet. Sed non eſt par in omnibus iſta credulitas, vnus enim magis credit ſe iuſtificari, quàm alter, & regulariter cum hæſitatione de oppoſito ineſt deuotis mentibus iſta credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Eccleſiæ documento docemur, oportere nos huiuſmodi credulitatem habere abſque hæſitatione aliqua. Ratio autem hæſitandi eſt, quia communiter nullus ſcit, an ex parte ſui impedimentum

G aliquod inueniatur ſuſcipiendi donum remiſſionis peccatorum, nullus regulariter ſcit an ipſe dignus ſit gratiæ Dei, & propterea ſic hæſitans, nullam iniuriam infert diuinæ promiſſioni quoniam non hæſitat ex parte Dei, non hæſitat ex parte meriti Chriſti, non hæſitat ex parte ſacramẽti, ſed hæſitat ex parte ſui, Scriptum eſt enim, Delicta quis intelligit? Teſtatur quoque hanc communem hæſitationem de effectu ſingulari diuinæ miſericordiæ (hoc eſt remiſſionis peccatorum iſtius viri nunc deuote conuerſi ad Deum) Ioel Propheta cap. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu & planctu, citata diuinæ miſericordiæ excellentia ſuper peccata, ſubiungit, Quis ſcit ſi conuertatur Deus & ignoſcat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum eſſe, ſed quemlibet ſub hæſitatione eſſe, an ignoſceret Deus illi manifeſtat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis hæſitatio non rationabiliter tollitur niſi ex aliqua trium cauſarum, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in propoſito non habet locum, quia quamuis Deus re-

H uelauerit, quod omnes, qui rite intus & extra confidunt ſe conſequi remiſſionem peccatorum per meritum Chriſti conſequuntur illam, non tamen reuelauit, quòd iſte nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur ſub reuelatione cui innititur fides Chriſtiana. Vel ex ſufficientia teſtimoniorum conuincentium ad aliquod ſingulare credendum, ſicut ſufficientia teſtimonia conuincunt eum, qui nunquam egreſſus eſt è Roma, ad credendum quod inueniatur inſula Calecut ſeu Taprobanę. clarum eſt enim in credulitate, qua iſte credit ſe iuſtificari, non interuenire teſtimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in ſeipſo. Vel ex qualitate teſtium, puta, quia ſunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apoſtolus ad Romanos octauo, quod Spiritusſanctus conteſtatur ſpiritui noſtro quòd ſumus filii Dei. Nam hæc conteſtatio præſupponit remiſſionem peccatorum factam, quia præſupponit illum, de quo te-

I ſtatur eſſe filium Dei, vt clare ipſa litera ſonat, credulitas autem iſta, quam Lutherani ponunt, non præſupponit remiſſionem peccatorum in illo, ſed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod ſequitur. Voluntarium igitur dogma eſt, dicere quòd huiuſmodi credulitas in verbo Chriſti in merito paſſionis eius, &c. Infallibiliter remiſſionem peccatorum. Et ideo a Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati ſunt articuli dicentes, Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittente ſacerdote, credat ſibi remitti, immo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet. non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratię donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum. Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. hic inquam confide ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quicquid ſit de contritione, ſi per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos nõ ſerio, ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.

K

CAPVT IIII.

Tertius in præcitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INTOLERABILIVS autem eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata, quod ſic clariſſime conuincitur. Impoſſibile eſt ex inimico reddi amicum ſine amicitia, cum amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quemadmodum nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cum homo ex iniuſto ſit iuſtus per Chriſtum, ſit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apoſtolo Ad Romanos 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius, reconciliatio enim amicum reddit

reconcilia-

reconciliatum. Ergo peccatorem iuſtificari ſine amicitia Dei, nec eſt poſſibile, nec intelligibile; charitas autem eſt ipſa amicitia inter hominem & Deum, eſt enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo, & ibidem (ſcilicet primæ Ioannis quarto.) Diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. In mutuo enim amore conſiſtit amicitia, ergo per charitatem formaliter fit remiſſio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res eſt, quæ vocatur iuſtitia fidei, & charitas, ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu ſenſibili debite ſubdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo ſecundum rationes coeleſtis patriæ, quam & coeleſte patria, fide tenemus. Nominatur vero charitas, quatenus eſt amor amicitiæ ad Deum nos conuocantem nobis ciuilitatem coeleſtis patriæ iuxta illud ad Phil. tertio, Noſtra autem politia in cœlis eſt, ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc ſola ratio, quæ conuincit intellectum, ſufficit, fulta nihilominus authoritate Chriſti, Petri, Ioannis, & Pauli eſt, iſti enim omnes attribuunt remiſſionem peccatorum fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidem Luc. ſeptimo, peccatrici dixit, Fides tua te ſaluam fecit, & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: In quibus verbis dilectionem eſſe proximam cauſam remiſſionis peccatorum, teſtatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit fides enim inchoatiua, charitas autem completiue eſt cauſa remiſſionis peccatorum Petrus Apoſtolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius, & in prima ſua Epiſtolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſtola, capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, & in capitulo tertio dicit, Nos ſcimus, quòd tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniã perſpicuum eſt vnam atque eandem eſſe charitatem, qua diligimus Deum propter ſeipſum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioannis quarto, & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur tranſlatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apoſtolus ad Rom. 5. ait, Iuſtificati ex fide pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali, quo conſtituimur filii Dei. Et ad Gal. 5. In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clare non fidei qualicumque, ſed per dilectionem operanti attribuit valere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, veriſsimã eſſe communem Eccleſiæ doctrinam, quòd non per fidem informem, ſed per fidem informatam charitate fit remiſſio peccatorum. Ita quòd authoritates autenticæ ſonantes iuſtificari nos per fidem, intelligũtur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum (ex eo quòd fides diſtinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur ſub lege) reſpondetur, quòd Legis nomen aliter ſumitur a Chriſto, cum dicitur, quod hoc eſt primum & maximum mandatum in Lege, & aliter ſumitur cum fides diſtinguitur ab Apoſtolo contra legem. Nam Chriſtus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mandata diuina, ſcripta in libris Moyſi, Apoſtolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc diſtinctionẽ, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiã aduerſarios oporteat eis aſſentire. Quòd enim Chriſtus vtatur ſic larga Legis nomine, ex eo conuincitur, quòd in eodem textu Deut. c. 6. vnde extrahitur præceptum de dilectione Dei, immediate antepoitur præceptum fidei, dicendo, Audi Iſrael, Iehouach Eloe noſter, Iehuuach vnus eſt, ſub eodem ergo contextu legis ponitur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiuſdem Dei, vt intelligamus, quòd non magis ſub lege clauditur præceptum charitatis, quam præceptum fidei, loquendo de lege largo vocabulo, vt hinc etiam clare pateat, quod quemadmodum fides diſtinguitur contra legem ab Apoſtolo, charitas quoque pariter diſtingui coïntelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apoſtolum de lege, ſeclusis iis quæ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legem factorum, & dicit eam ſeruari naturaliter ab Ethnicis, ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt, certum eſt enim, quòd non faciunt naturaliter ea quæ charitatis ſunt. Aequiuoce igitur vtitur obiectio hæc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim Dei clauditur ſub lege factorum, contra quam diſtinguitur fides, ſed ſub eadem lege, ſub qua clauditur fides, vt patet

Deute. 6. vbi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani, opera noſtra non eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec eſſe ſatiſfactoria pro peccatis, eo quod ſufficientiſſime Chriſtus meruit nobis gratiam remiſſionis peccatorum, & vitam æternam, & ſufficientiſſime ſatiſfecit pro omnibus, & proinde nefas eſſe attribuere operibus noſtris eſſe meritoria gratiæ, ſeu remiſſionis peccatorum, aut vitæ æternæ, & eſſe ſatiſfactoria pro peccatis noſtris. Nam hoc redundat in opprobrium Chriſti, quandoquidem quod eſt proprium Chriſti attribuere nobis, blaſphemia eſt, & detraheretur merito ac ſatiſfactioni Chriſti, vtpote inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatiſfactionibus noſtris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ authoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per noſtra opera remiſſionem peccatorum, probatur ex eo quòd Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuet, & ad Titum ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, & ad Eph. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd vero per opera non mereamur vitam æternã, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum ſimul, quòd opera noſtra, quantumcumque iuſti ſimus, non ſint ſatiſfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quę præcepta ſunt vobis, dicite quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si autem facientes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo multo magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egent ſatiſfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatiſfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatiſfactionis Chriſti pro nobis, omittẽdas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona eſſe faciẽda, quia ſunt præcepta a Deo, quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & non vt ſint meritoria æternæ vitæ, aut ſatiſfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

ANTEQVAM declaretur, opera noſtra eſſe, vel non eſſe meritoria, prælibandum eſt ſummatim quid Meritum ſignificet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritum appellatur voluntarium opus, ſiue internum, ſiue externum, cui iure debetur merces, ſeu præmium, dicẽte Apoſtolo ad Rom. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet perſona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ eſt ipſum meritum, & merces debita merito, & perſona reddẽs mercedem, fruſtra enim quis mereretur, niſi mereretur ab aliqua perſona reddendam ſibi mercedem. Et quoniam de noſtro merito apud Deum eſt quæſtio, oportet declarare quomodo verificatur, hominem mereri a Deo mercedem ſui operis, diſtincte enim apparet, quòd operi noſtro iure reddatur merces a Deo, quoniam inter nos & Deum, non eſt ius ſimpliciter & abſolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: ſed eſt ius ſecundũ quid, multo minus quam ius filii ad patrem & ſerui ad dominum, quanto minores ſumus nos relati ad Deum homine ſeruo, relato ad hominẽ dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea, ſi pro quia, vt ſcribitur in 5. Ethi. inter ſeruum & dominum, inter patrem & filium non eſt ius ſimpliciter abſolute, ſed ius ſecundum quid, multo minus eſt ius inter nos & Deum. Ex hoc namque, quòd quicquid eſt ſerui eſt domini ſui, & filius non poteſt æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & ſeruum, & inter patrem & filium ius ſimpliciter & abſolute. Multo autem magis quicquid eſt homo, eſt Dei, & multo minus poteſt homo Deo reddere æquiualens. Non poteſt igitur homo mereri aliquid a Deo ſic quòd iure debeatur homini, niſi iure tam attenuato, vt ſit longe minus quàm ius domini ad ſeruum & filii ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum abſolute, quoniam abſolute loquendo, omnis bona operatio voluntaria hominis

non

nia debetur Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus F internis vel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipſe Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera noſtra, ſed hoc attenuatum ius eſt inter hominem & Deum ea diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc vt ſint meritoria a Deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid a Deo, Deus nõ fit nec eſt debitor homini, ſed ſibiipſi Deo, ſi enim hoc attenuatum ius eſſet inter hominem abſolute & Deũ, Deus deberet homini mercedem quam meruit, ſed perſpicuum eſt Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 11. Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem ſuam qua contulit humano operi eſſe meritorium, reddendo homini mercedem operis. Et hęc ſunt vera & indubitata ſimpliciter & abſoluta loquendo, ſecus autem eſt præſuppoſita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo; nã quemadmodum inter homines ſi dominus pactum aliquod cum ſeruo G ſuo facit, naſcitur inde ius inter ſeruum & dominum, ita ſi Deus dignatur pactum facere cum homine, naſcitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum eſt. Sæpe enim legimus in veteri Teſtamento, Deum dignatum eſſe paciſci cum hominibus. Geneſis enim 9. ſcribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuerſali diluuio & Geneſis 15. fœdus iniit Deus cum Abraham de terra Chanahan danda ſemini eius & Gen. 17. fœdus circuncisionis ſcribitur, & Exo. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguis fœderis, &c. Hie. quoque 31. de fœdere nouę legis ac veteris Deus manifeſta loquitur. In nouo autem Teſtamento Saluator noſter manifeſtat Deum ſub ſpecie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conueniſſe cũ operariis de mercede diurna vt patet Mat. 20. Conuentione autem facta de denario diurno, miſit illos in vineam, & rurſus, Nonne pacto conueniſti mecum? Ex his enim manifeſtum fit, quòd ratio meriti etiam iure poteſt inueniri in operibus noſtris relati ad primum, de quo conuentio facta eſt cum Deo.

¶ Veruntamen ſcito, quòd quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem, nunquam tamen Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi, ita quòd præſuppoſita conuentione, debetur quidem operibus noſtris præmium de quo conuentio facta eſt, ſed Deus non propterea fit illius præmii debitor nobis, ſed voluntati ſuæ priori qua dignatus eſt paciſci nobiſcum, & propterea veriſſime proteamus, quòd Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaque ratio meriti poteſt inueniri in operibus noſtris relatiue ad Deum (vel ſecundum ius attenuatum, vel ſecundum fœderis & nunquam Deus debet nobis. Et hæc ſint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis noſtris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in ſacris literis, humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in apponendis ſingulis ſacræ ſcripturæ locis de hoc ſcito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum, quia merces & meritum, correlatiua ſunt, meritum enim eſt mercedis meritum, & merces eſt meriti merces, & propterea abſque alia declaratione cum leges in ſacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis reſpectu illius mercedis a Deo reddendæ. Perſpicuum eſt autem in vtroque Teſtamento promittere Deum mercedem homini, nam Geneſ. 15. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua valde. & Iſa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. ſcribitur, Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuũ ſeruitute magna aduerſus Tyrum, & merces non eſt reddita ei, &c. & ſubiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem Apocalyp. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio cito, & merces mea mecum eſt, vt reddam vnicuique ſecundum opera illius. Ex his enim patet non ſolum opera Sanctorum eſſe meritoria alicuius boni a Deo, ſed etiam opera iniquorum, immo & Ethnicorum, rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione ſeruiendi Deo obſederant Tyrum, & tamen teſtatur Deus meruiſſe mercedem, & decernere, quòd Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam eſſe bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in ſuſpſius Dei ſeruitutem, gaudeat ſe conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd ſint meritoriæ ab ipſo Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multo propenſior eſt Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd ſint meritoriæ alicuius mercedis a Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.

CONCEDVNT multi, humana opera eſſe meritoria apud Deum aliquorum bonorum, ſed non vitæ æternę, & propterea monſtrandum ſupereſt in ſpecie, quòd opera viuorum Chriſti membrorum ſunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noſter Mat. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cœlis, perſpicuum eſt enim, quòd in mercede cœleſti, eorum qui patiuntur propter Chriſtum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. deſcribendo mercedem datam operariis, dicitur, quòd acceperunt denarium, perſpicuum eſt autẽ quòd communis merces omnibus operariis in vinea Domini, eſt G vita æterna. Paulus quoque 2. ad Thimoth. 4. ſcribit, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus iuſtus iudex; perſpicuum eſt enim, quòd corona Pauli per ſe primo claudit beatitudinem, & niſi merces eſſet debita præmiſſis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iuſtus iudex Dominus redderet illi coronam, manifeſte enim vitam æternam ſibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifeſtat Dominus Mat. 25. deſcribendo quòd cum iudicabit mundum, propter opera miſericordiæ dabit vitam æternam. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c. concluditur enim, Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti vero in vitam æternam. Quod enim a iudice datur ex diuerſitate operum, ſecundum quòd opera merentur, dator, alioquin aſſeret non cauſam pro cauſa. Ex his enim manifeſtum eſt nonnullorum hominum opera meritoria eſſe æternæ vitæ ſecundum ſacras Scripturas. Et quod plus eſt, ex Matth. 20. habetur operarios meruiſſe H illam ex conuentione, nam Origines, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, & Chryſoſtomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.

TRADENT Theologi opera noſtra eſſe meritoria æternæ vitæ, eo quòd a charitate, a gratia gratum faciente, a ſpiritu ſancto habitante in nobis procedunt, & docens quòd quæuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non ſint meritoria æternæ vitæ (niſi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte vtenti libero arbitrio in iis quæ Dei ſunt, Deum largiri ſecũdum affluentiam ſuæ gratiæ, quatenus tamen ſunt a Spirituſancto habitante in homine per gratiam & charitatem, ſunt meritoria I æternę vitę. Tum quia gratia ſeu charitas eſt tanquam ſemen Dei. 1. Ioan. 3. cuius vis ſe extendit ad producendum fructum, ita quòd quemadmodum actioni ſeminis debetur naturali iure fructus, ita diuinę gratiæ in anima, actionibus debetur fructus ęternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ ſalientis in vitam æternam, vbi clare patet efficacia gratiæ in nobis ad aſcendendum in vitam ęternam. Et dicendo, quòd gratia data fit in homine fons aquæ aſcendentis in vitam ęternam, docet quòd mediante operatione aſcendit in vitam æternam, nam quod fit in me poſt acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia vis Spirituſſancti habitantis in homine non eſt impar ad acquirendum æternam vitam, & ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autem ac perſuaſibilior modus huiuſmodi meriti eſt aperiendo, quòd meritum vitæ æternę non eſt tã actio noſtra, quàm actio Chriſti, capitis in nobis & per nos, ſupponendum eſt enim K cum Apoſtolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia conſiſtentes, eſſe Chriſti capitis membra viua. Ita quòd Chriſtus caput cũ hominibus viuis eius mẽbris nõ ẽ ſicut vnũ corpus politicũ, quale eſt corpus ciuiũ Reip. bene gubernatæ, ſed cõſtituit vnum corpus, quemadmodũ eſt vnũ corpus naturale, quia Chriſtus caput Spiritu ſuo viuificat membra ſua, & per iuncturas ac nexus ſpirituales vnit membra corporis, vt clare patet ex verbis Pauli. Huius autem præſuppoſito adiunge, quòd etiam ſacra Scriptura tradit videlicet & paſſiones & actiones viuorum Chriſti membrorum eſſe paſſiones & actiones Chriſti capitis. Et de paſſionibus quidem teſtatur ipſe Chriſtus Act. 6. Saule Saule, quid me perſequeris? cum tamen ille perſequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quòd Chriſtus crucifixus ſuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Chriſto perpeſſis. De actionibus vero teſtatur Paulus, ſcribens Corinthiis in 13. c. ſecundæ Epiſtolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?

Chriſtus? & vniuerſaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Ex quibus habetur, quòd veriſſime dicere poſſum, mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Chriſtus, ieiuno ego, iam non ego ieiunat autem in me Chriſtus, & ſic de aliis operationibus voluntariis quas Chriſti membra viua exercent propter Deum. Et iſto modo meritum æternæ vitæ non tam attribuitur operibus noſtris quam operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. Ita quòd hinc diſcernitur inter meritum æternæ vitæ quod in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat, Chriſti, illo, quod meruit Chriſtus in hac vita mortali degens, patiens & moriens, adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter, primo ex iure meriti Chriſti quod in propria perſona meruit, poſtea ex iure meriti Chriſti, quòd Chriſtus caput in adulto, & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternę vitæ adultis Dei filiis, nam vt dicitur ad Roma. 8. Prædeſtinauit eos conformes imagini filii ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto habentes meritum vitę ęternę vtroque modo, quam primo tantū, nam ipſi Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria, primo iure gratię vnionis perſonalis, qua Verbum caro factum eſt, & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Chriſto per meritum obedientię eius vſque ad mortē, dicēte Paulo ad Philip. ſecundo, Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Chriſto igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes, & non vitam ęternam, videlicet & ſine noſtro merito per Chriſti in propria perſona meritum, & cum noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Chriſti excellentiam pertinet, quòd etiam proprio merito acquiſierit immortalis corporis vitam, & gloriam ſui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Chriſti pertinet vt cooperetur capiti ſuo ad acquirendam ęternam vitam. Omnium enim diuiniſſimum eſt, inquit Diony. cap. tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri vitam ęternam, quoniam eſt reddere vitam ęternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpondebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVAMVIS conueniamus in hoc, quòd opera exiſtentiū in peccato mortali non ſunt meritoria ęternę vitæ, nec ſunt meritoria remiſſionis peccatorum, multum tamen eſſe vtilia homini ſubiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remiſſionem peccatorum conſequendam ſacrā tradit Scriptura, nam etſi non habent vim meritoria remiſſionis peccatorum habent tamen vim impetrandi remiſſionem peccatorum, ita quòd per modū ſupplicationis multum valent ad conſequendum remiſſionem peccatorum a diuina largitate. Et quidem quòd oratio multum vtilis ſit ad remiſſionem peccatorum conſequendam, teſtatur Saluator Luc. decimooctauo, inducens Publicanum orantem, Deus propitius eſto mihi peccatori, ſic enim conſequutus eſt veniam. De ieiunio vero teſtatur Iohel in perſona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & planctu, ibi enim ſubiungitur, Quis ſcit ſi conuertatur Dominus, & ignoſcat? De eleemoſyna quoque teſtatur Daniel, capitulo quarto, conſulens Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime, & ad Hebræos decimotertio ſcribitur, Beneficientiæ & communionis ne obliuiſcamini, talibus enim hoſtiis conciliatur Deus. Et idem eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim ſimplicem, tradit ſacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obſeruatione vniuerſorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quòd conuerſio impii ad facienda mandata Legis terminatur ad remiſſionem peccatorum, dum dicitur. Et dixiſti, non eſt æqua via Domini, audite ergo domus Iſrael, nunquid via mea non eſt æqua? Nonne viæ veſtræ non ſunt æquę? cum enim auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem morietur in ea iniquitate quam operatus eſt, & cū auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit, conſiderans enim & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis quas operatus eſt vita viuet, & non morietur. Quæ verba teſtantur, quòd in hoc conſiſtit viarum Dei æquitas, vt ſicut iuſti auerſio a iuſtitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impii conuerſio ad opera bona terminatur ad animę vitam, reuelatur enim Prophetæ, quòd tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quo ad opera, hoc eſt, ab

A operibus malis ad opera bona propter Deum, vt Deus non recordetur omnium iniquitatum prętęritarum, quod eſt dare remiſſionem peccatorum, & vitam gratię.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiuſmodi operibus hominum ſubiectorum peccatis reuelauit Deus Iſaiæ. cap. 1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, quęrite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus diſcimus, tantam eſſe Dei largitatē, vt a ſordibus conuerſis, ad iuſtitię & miſericordiæ opera ſeipſum obtulerit arguendum Deus, ſi non remittat peccata prateritas.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorum opera non ſolum ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorū, ſed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, & vt terminentur ad remiſſionem peccato-

B rum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Vere benigniſſimus erga nos eſt Deus, promittendo, vt quam in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſſionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, aliiſque bonis operibus valeamus. In hoc enim immenſa charitas diuina erga peccatorum ſalutem commendatur, vt etiam noſtris quantumuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remiſſionis peccatorum largiri dignata ſit. Et pręter hęc (vt in capite ſeptimo, ex verbis Ezechielis monſtrandum eſt) ſunt meritoria alicuius temporalis boni a Deo. Ex quibus patet inducendos eſſe peccatores ad bona opera, quia vere vtilia ſunt ad remiſſionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cum deuota mente ſiunt.

CAPVT XI.

C *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*

QVIA Lutherani ſatisfactionem auferunt ab operibus noſtris, ſupereſt declarandum, quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguendum in primis eſt de ſtatu, in quo ſiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratiæ, & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primo, quòd nulla noſtra opera ſunt ſatisfactoria pro peccatis noſtris quo ad culpam, quia nec facta in ſtatu peccati mortalis faciūt Deo ſatis pro offenſa, vt patet, & facta in ſtatu gratiæ præſupponūt culpam, ſeu offenſam abolitam ex diuina gratia ex ſatisfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deum, offerēdo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus ſecundo, quòd nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis noſtris, quam non prius aboleuit in ſacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu

D eſt, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offenſam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non ita copioſum diuinę gratiæ donum collatum tunc eſt, vt cum remiſſione culpæ remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendum reſiduum pęnæ, & propterea ſi in recidiuum lapſus eſt, & iterum factus eſt inimicus Dei, antequam illud reſiduum pœnæ ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili, non poſſunt amicabiliter exoluere, quod eſt non poſſe ſatisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertio, quòd opera perſeuerantis in amicitia Dei, nullū habent impedimentum ad hoc quod ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pœnę. Et in hoc errant Lutherani dupliciter, primo dicendo, quòd cum remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem, ita quòd non remanet obligatus ad pœnam conſecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeſte contrariatur ſacrę Scripturæ, docenti ſecundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid conſecutus fuerit remiſſionem peccati ſui,

E dicendo, Peccaui Domino, non tamen conſecutus eſt remiſſionem totius pęnæ, ſed remanſit obligatus ad pœnam inflictam, vt Scriptura teſtatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Chriſti membrorum vim ſatisfactoriam pro pœna non remiſſa. Hoc enim contrariatur efficacię Chriſti capitis in nobis, nam ſatisfacio ego, iam non ego, ſatisfacit autem in me Chriſtus, contrariatur & Eccleſiæ catholicæ vſui quo conſueuit ſalutares ſatisfactiones imponere per miniſterium ſacerdotū vere pœnitentibus & confeſſis.

CAPVT XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quinto ſcriptas.

SVPEREST obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficientia meriti & ſatisfactionis Chriſti. Reſpondemus,

meritum

meritum Chriſti fuiſſe ſufficientiſſimum, & ſatisfactionem eius ſufficientiſſimam pro peccatis non ſolum noſtris, ſed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus, iuxta doctrinam. 1. Ioan. 2. & propterea non ex inſufficientia meriti aut ſatisfactionis Chriſti opera viuorum Chriſti membrorum meritoria ac ſatisfactoria apponuntur, ſed ex affluentia meriti Chriſti communicatur membris eius viuis, vt illorum quoque opera ſint meritoria & ſatisfactoria, maior enim gratia Chriſti nobis confertur, communicando nobis, quòd ipſe caput noſtrum in nobis & per nos tanquam membra ſua mereatur & ſatisfaciat, quàm ſi meritum duntaxat Chriſti in propria perſona participaremus.

¶ Cum autem obiicitur, id quod eſt proprium Chriſto, non eſſe nobis attribuendum, reſpondemus quòd non eſt nobis attribuendum eo modo, quo eſt proprium Chriſto, poteſt tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationem, ſicut quod eſt proprium Deo, nulli eſt attribuendum eo modo, quo eſt proprium Deo, poteſt tamen per communicationem ab aliis participari. Verbi gratia, videre diuinam eſſentiam, eſt proprium Deo (nulla ſiquidem creatura poteſt videre Deum, ſicuti eſt, ſed ſolus ſuapte natura videt ſeipſum) poteſt tamen ex gratia communicari videre Deū participatiue, & ſic communicatur beatis omnibus. Sic in propoſito mereri vitam æternam eſt proprium Chriſto, intelligendo mereri ex propriis viribus, quod tamen poteſt communicari membris eius viuis, non vt mereantur ea propriis viribus, ſed vt mereantur ex virtute capitis Chriſti. Et ſimiliter intellige de ſatisfactione.

¶ De merito autem remiſſionis peccatorum non oportet reſpondere, quia iam diximus hoc non communicari viuis Chriſti membris, eo quòd opera eorum præſupponunt remiſſa fuiſſe eis peccata, nullus autem meretur id quod præhabet, ſed omne meritum eſt rei non habitæ. Et hæc eſt ratio, quare Chriſtus communicat membris ſuis mereri augmentum gratiæ & cæleſtem beatitudinem, & non communicat eis mereri remiſſionem peccatorum, quia videlicet beatitudine æterna carent membra Chriſti in hac vita, remiſſionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipſo, quòd fuerunt facta membra Chriſti, nullus autem meretur quod habet, ſed quod ſperat. Ex quibus clare apparet, quòd nihil detrahitur merito aut ſatisfactioni Chriſti per merita & ſatisfactiones noſtras, ſed extenditur gratia meriti & ſatisfactionis Chriſti per ſeipſummet ad ipſummet Chriſtum, vt caput, operantem in membris ſuis & per membra ſua.

¶ Ad authoritates vniuerſas ſonantes, quòd non meretur per noſtra opera remiſſionem peccatorum, non oportet reſpondere, quia in hac concluſione omnes conuenimus. Ad authoritates vero inductas ad probandum, quòd non meremur vitam æternam per opera noſtra, reſpondendum eſt. Et ad illud quidem quod affertur ex Apoſtolo ad Roman. Donum Dei, vita æterna, reſpondetur, quòd vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis eſt tum nos eſſe membra Chriſti, tū ex virtute Chriſti capitis in nobis mereri vitam æternam, nō enim dicimus, quòd ex operibus noſtris, quatenus a nobis ſunt, ſed quatenus a Chriſto in nobis & per nos ſunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id vero quod obiicitur ex documento Chriſti, Dicite, ſerui inutiles ſumus, cum eadem diſtinctione reſpondetur, quòd nos quantumcunque omnia Chriſti præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex noſtro libero arbitrio, inuenimur ſerui inutiles ad ea, quæ ſunt domus patris cæleſtis, inuenimur inutiles ad ea, quę ſunt politiæ noſtræ, quæ in cælis eſt, qualia ſunt remiſſio peccatorum, gratia Spiritusſancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio eſt, quia nos, quatenus a nobis operantes, ſumus eam infirmi, vt non poſſumus aſcendere ad conferendum aliquid ſupremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate ſtat, quòd noſmet, quatenus ex Chriſto in nobis capite ſumus operantes, vt illius membra viua, multum conferre poſſumus per noſtra opera politiæ cæleſti & paternæ domui, quia vt ſic ſumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt ſic ſumus inutiles, ſed membra vtilia paternæ domus & cæleſtis politiæ.

¶ Etſi ex hoc Chriſti documento argumentum fiat contra vtilitatem iuſtorum operum in ſtatu peccati mortalis ad impetrandam remiſſionem peccatorū, iuxta ſcripta ſuperius in cap. 10. Si inquā, fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non ſunt vtilia ad impetrandum remiſſionem peccatorum, reſpondendum eſt, quòd orationes, ieiunia, eleemoſynæ & alia iuſta opera impiorum, quatenus ab ipſis procedunt, non ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorum impetrandam, ſed quatenus afflatā diuina benignitate ordinante ea, ad impetrandam remiſſionem peccatorum, ſunt valde vtilia ad impetrandum illam, propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ noſtræ, prouidit ſiquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus, dedit diuina bonitas (vt Chriſtus, Eſaias, Ezechiel & Apoſtolus ad Hebr. teſtantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remiſſionibus peccatorum a diuina miſericordia per Chriſti meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemoſynæ & reliqua iuſta opera peccatorum vtilia ſunt non merendum, non ad ſatisfaciendum, ſed ad impetrandum remiſſionem peccatorū. Et hæc puto ſufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæſtionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum conſolationem. Romæ die, 13. Maii, 1532.

TRACTATVS VNDECIMVS
De Communione ſub vtraque ſpecie, De Integritate Confesſionis, De inuocatione Sanctorum, aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuiſus.

1 *Nequaquam illicitum eſt eſſe populo Chriſtiano ſub altera tantum ſpecie communicare.*
2 *De integritate confesſionis quo ad omnia peccata.*
3 *Poſt peccati veniam neceſſariam quoque eſſe ſatisfactionē pro peccatis, & eam fieri poſſe noſtris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conſcientiæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, circa cōmunionem populi ſub vtraque Euchariſtiæ ſpecie, confeſſionemq; ue non omnium peccatorum ac negatam ſatisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad ſcribendum de his, non abſolute, ſed quatenus pendent ex ſacra Scriptura, quoniam ipſi ſolius ſacræ Scripturæ authoritatem ſuſcipiūt, & profitentur ſe illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderūt noſtra hæc, ſperamus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur, tamen ad conſolandum fidelium mentes, videre enim in ſacra Scriptura falſitatem eorum, quæ hæretici iactantes ſe profeſſores ſacri Euangelii docent, non paruum ſolatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Eccleſia catholica ſcripſerim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione ſub vtraque ſpecie.

LVTHERANIS Non ſat eſt, ipſos communicare ſub vtraque ſpecie, ſed nequeunt flecti ad dicendum, licitum eſſe communionem ſub altera tantum ſpecie, quia tum ex vſu Chriſti, tum ex præcepto eiuſdem communicandum eſt ſub vtraque ſpecie. Proinde opus eſt diſcutere ſecundum Scripturas ſacras vtrunque, vt videlicet manifeſtemus nec ex vi vſus Chriſti, nec ex vi præceptorum eius illicitum eſſe populo communicare ſub altera tantum ſpecie, hoc ſiquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem ſub vtraque ſpecie.

¶ Quia igitur Saluator noſter in vltima Cœna inſtituens ſacramētum Euchariſtiæ, vſus eſt hoc ſacramento ſub vtraque ſpecie, communicando Apoſtolos (vt Euangeliſtę teſtantur) hinc infertur, quòd ſacerdos non niſi ſub vtraque ſpecie dare debet Euchariſtiam, debet enim ſacerdos dare Euchariſtiam, quemadmodum dedit illam Chriſtus, & ſimiliter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apoſtoli.

¶ Nos autem facile manifeſtamus vſum Chriſti & Apoſtolorum, non habere vim legis, quòd ſimili modo diſtribuatur populo Euchariſtia, nam ſi ille vſus Chriſti vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vſu illius diſtributionis ſeruata, & ad quædam non, ſed ad omnia in illo vſu ſeruata, perſpicuum autem eſt nos nō obligari ad omnia illa in diſtributione facta a Chriſto, ergo nec tenemur diſtribuendo Euchariſtiam ſeruare hoc vnum, videlicet dare ſub vtraque ſpecie. Quòd enim non teneamur ad ſeruandū omnia, patet, tum quia Chriſtus fregit, fractamque dedit ſpeciem panis, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos teneatur dare hoſtiam fractam, tum quia Chriſtus diſtribuendo, nō immiſit in ora Apoſtolorum Euchariſtiam, ſed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos tenetur non immittere Euchariſtiam

A riſtiam os communicantis,ſed dare in manum illius, vt ipſe ſe cum miniſtret, tum quia Chriſtus distribuit hoc ſacramentum Apoſtolis poſt Cęnam. plus autem quam ridiculum eſt dicere, quòd teneamur communicare poſt Cœnam, illicitumque ſit dare Euchariſtiam ieiunis.tum quia Chriſtus dedit Euchariſtiam ſub ſpecie panis azymi, & tamen vniuerſalis Eccleſia fatetur non eſſe illicitum Euchariſtia vti ſiue in azymo,ſiue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet quòd diſtributio Euchariſtiæ, qua vſus eſt Chriſtus, non habet vim legis, ſtatuentis, vt ſic ſiat diſtributio a nobis.

¶ At ſi quiſpiam contenderit in hoc vno imitandam eſſe Chriſti diſtributionem,quòd ſub vtraque ſpecie dedit. Euchariſtiam, animaduertat Chriſtum dediſſe ſub vtraque ſpecie Apoſtolis ſolis, & non dediſſe ſeptuaginta Diſcipulis, nec multitudinem eorum,qui credebant in illum, vt vel ex hoc ſat ſit inferre ab exemplo Chriſti, ergo ſucceſſoribus Apoſtolorum danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie,non enim plus inferri poteſt ex Chriſti diſtributione, non igitur inferri poteſt ergo vniuerſis chriſtianis danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie. B Patet itaque,quòd ex vſu Chriſti non poteſt inferri illicitam eſſe communionem populi ſub altera tantum ſpecie. Et multo minus inferri hoc poteſt ex vſu Eccleſiæ Corinthiorum,cuius meminit Paulus in prima Epiſtola ad Corinthios, vſus enim vnius particularis Eccleſiæ non ſtatuit legem Eccleſijs alijs. Hæc de vſu.

¶ Diſcutienda ſunt deinceps præcepta Chriſti iam ante inſtitutionem Euchariſtiæ,quam in ipſa inſtitutione promulgata. Primum itaque pręceptum ex verbis Domini. Ioan.6.olim aſſumptum eſt a Boemis ait enim Chriſtus, Niſi manducaueritis carnem filii hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitã in vobis, Quid, inquiunt,clarius? Eodem enim modo neceſſitatem communicandi ſub vtraque ſpecie promulgat,quo promulgauerat neceſſitatem Baptiſmi, nam quemadmodum de Baptiſmo dixerat Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu,non poteſt introire in regnũ Dei, ita de Euchariſtia dicit, Niſi comederitis carnem filii hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis vitam in vobis. C

¶ Nos autem dicimus hæc Chriſti verba nõ eſſe ſecundum genuinum ſenſum intelligenda de vſu Euchariſtiæ,immo nec poſſe intelligi ſalua Chriſtiana fide de cibo & potu ſacramentali. Et hoc facile manifeſtatur, ex eo quòd ſi intelligerentur de Euchariſtia, tolleretur Baptiſmi ſufficientia ad ſalutem,pari ſiquidem modo hæc neceſſitatem ſonant edendi carnem & bibendi ſanguinem filii hominis, quo ſonant illa alia Domini verba, neceſſitatem naſcendi ex aqua & Spiritu,& propterea manifeſte ſequitur, quod ſi in iſtis verbis indicitur neceſſitas ſumendi Euchariſtiam, non ſufficit Baptiſmus ad ſalutem,ſed ad hoc quòd aliquis habeat vitam,oporteret & baptizari, & ſumere Euchariſtiam. Cuius contrarium non ſolum in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum,ſed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit, & Paulus Apoſtolus ad Tit.3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem eſt aſſerere verba illa Chriſti,Ioan.6. Intelligi de cibo & potu ſacramenti Euchariſtiæ, & negare Baptiſmi ſufficientiam ad ſalutem, D clare patet verba illa nec intelligi poſſe de cibo & potu Euchariſtiæ,& propterea inde non habetur pręceptum ad ſumendum Euchariſtiã ſub vtraque ſpecie. Diſcutere autem, quis ſit Germanus ſenſus illorum Chriſti verborum, non eſt pręſentis negotii, nam ſat eſt propoſitæ quæſtioni noſſe,quòd non loquitur ibi Dominus ad literam de ſacramentali cibo & potu.

¶ Supereſt demum diſcutere præcepta Chriſti promulgata, quando inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Euchariſtia præceptum, niſi apud Lucam immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apoſtolum 1. ad Corinth.11. duo præcepta leguntur data a Chriſto in inſtitutione Euchariſtiæ, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis, Hoc facite in mei commemorationem, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie vini, videlicet, Hoc facite, quotieſcunque E biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quę præcepta ſi perſpicacius fuerint conſiderata, nullum ſecum ferunt mandatum de communione ſub vtraque ſpecie, vt patet diſcutiendo ſingula. Pręceptum enim immediate poſt ſpeciem panis tam apud Luc. quàm apud Paulũ manifeſte refertur ad Euchariſtiam ſub ſpecie panis, vt ipſe contextus teſtatur. Præceptum autẽ apud ſolum Paulum ſcriptum de imitatione Chriſti in Euchariſtia ſub ſpecie vini, limitatur manifeſtiſſime ad vices, quibus bibimus in commemorationem Chriſti, ita quòd non eſt præceptum abſolute,ſed eſt præceptum ex ſuppoſitione, videlicet,ſi biberimus in Chriſti memoriam,faciamus hoc quod fecit Chriſtus. Non igitur præcipit, vt bibamus in eius memoriam, ſed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus,faciamus quod fecit ipſe, hoc eſt, quoties vtemini calice Euchariſtiæ, ſacrificate hoc. Bibere nanque A manifeſte ſignificat vſum calicis,& cõſequẽter facere hoc diſtinctũ, contra bibere, ſignificat conſecrare hoc, præcipitur enim ad literam, vt aſſocietur vſus calicis ſacrificio calicis. Et ex hoc ipſo, quòd ſimilem aſſociationem non præcipit circa vſum Euchariſtiæ ſub ſpecie panis, inſinuauit quòd vſus quidem calicis illius eſſet ſemper iunctus ſacrificio, vſus vero ſub ſpecie panis liberus, vt ritus Eccleſiæ ſeruat, non reſeruando Euchariſtiam ſub ſpecie potus, ſed dumtaxat ſub ſpecie panis, & pro infirmis,& pro communicantibus extra miſſarum ſolennia.

¶ At ſi quiſpiam contenderit, quòd hoc præceptum directe obligat ſacerdotes, conſequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Chriſti memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeſte ſequitur, quòd ſacerdotibus celebrantibus miſſas (quos conſtat bibere in Chriſti commemorationem) præcipitur, Hoc facite, ſed ſub hoc facite comprehenditur etiam dare aliis calicem, quia comprehendit omnia quæ Chriſtus fecit circa calicem, ergo ex hoc præce- B pto ſacerdos tenetur, quoties ipſe bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alii tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens, an primo ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic ſenſus. Nam in litera, hoc facite diſtinguitur contra, bibere, ac per hoc conficere ſacramentum diſtinguitur contra vſum ſacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, ſed ex ipſo contextu reſtringitur ad demonſtrandum ipſum ſacrum, vt diſtinguitur contra vſum ſacramenti, eo ipſo quòd diſtinguitur contra vſum calicis. Quæcunque igitur ſpectant ad vſum calicis, comprehenduntur hęc ſub bibere & quæ ſpectant ad ipſum ſacramentum comprehenduntur ſub facere hoc ſecundum litteræ contextus ſenſum, perſpicuum autem eſt, quòd dare aliis calicem, ſpectat ad vſum ſacramenti, & non ad ſacramentum ipſum. Non igitur comprehenditur in hac litera ſub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde, quod Lutherani non conſtarent ſibi ipſis dicendo ſic, quia ex hoc argumento ſequitur manifeſte, quòd ſacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præſentibus, ſi, hoc fa- C cite, comprehenditur etiam dare ſacramentum, vt Chriſtus dedit, nam Chriſtus dedit omnibus præſentibus, conſtat autem Lutheranos hoc non ſeruare, non igitur obligatus Chriſtianus populus ad bibendum ſacramentum Euchariſtiæ ex hoc Chriſti præcepto, ſecundum planum ſuauiſſimumque literæ ſenſum. Et quia nuſquam alibi in aliis locis habetur in ſacra Scriptura mandatum aliquod de communione Euchariſtiæ, manifeſtum eſt quòd non tenetur Chriſtianus populus ex præcepto in diuino iure ſcripto ad communionem ſub vtraque ſpecie, voluntarie igitur,& non authoritate Scripturæ prædicatur illicitam eſſe communionem ſub ſpecie panis tantum. Et hoc ſufficiat aduerſus Lutheranos, ſolius ſacrę Scripturæ authoritatem ſuſcipientes. Hęc de communione populi ſub altera tantum ſpecie.

CAPVT II.

De integritate confeſſionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admiſit, Lutherani non ſolum negant eſſe neceſſarium, ſed affirmant repugnare ſacræ Scripturæ,& eſſe impoſſibile, quia ſcriptum eſt, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex euangelio, confeſſionem peccatorum mortalium omnium, & non obſtare Prophetæ ſententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda ſunt in ſacramentali confeſſione, ex ipſa forma miniſtrandi ſacramentum pœnitentiæ tradita a Chriſto, quando inſtituit hoc ſacramentum Io.20. manifeſtatur, ait enim Chriſtus Apoſtolis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. In quibus verbis datur a Chriſto miniſtro ſacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorumcunque, E & ex hoc ipſo, quòd miniſtro committitur facultas diſcernendi an remittenda, an retinenda ſint peccata cuiuſque pœnitentis, manifeſte ſequitur, quòd oportet miniſtrum (niſi cæcus miniſtrare velit) noſſe ſi in pœnitente eſt aliquod peccatum retinendum, quod eſt noſſe, ſi in pœnitente eſt aliquid impediens remiſſionem, nam omne peccatum retinendum impedit remiſſionem cuiuſcunque peccati hominis confitentis, quia non poteſt ſimul vnum peccatum remitti,& aliud retineri, nam mortalia peccata, quæcunque vnius hominis connexa eſſe tam quo ad remiſſionem, quam quo ad retentionem,& relatiue ad Deum, & relatiue ad Chriſti miniſtrum, perſpicuum é. Et relatiue quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur a Deo peccatum, amicus Dei conſtituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum,& manet in peccato vnico, inimicus Dei eſt, vtpote omnium reus, iuxta illud Iac.2. Qui in vno offendit, factus

portionaliter eſt in quantitate, & imperfectius eſſe habet in quantitate quàm in ſubſtantia, dicitur ſubſtantia magis ſeu perfectius ens quàm quantitas analoga comparatione. Vnde Sanctus Thomas in ſeptimo articulo quæſtio. 7. de Potentia Dei tripliciter cõparationem fieri docens, duos modos analogicę comparationis ponit, aperte ex hoc inſinuans, comparationem non ſolum ſuper identitate numerali ſpecifica, aut generica fundari, ſed etiam proportionali.

¶ Modi autem comparationis ibidem traditi, ſunt hi, ſcilicet ſecundum ſolam quantitatem rei participatę, & ſic viſum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præſens propoſitum hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quòd primus attenditur ſecundum quantitatem rei participatę eiuſdem omnino ſecundum rationem, ſiue illa ratio ſit ſpecifica, ſiue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone eſt.

¶ Secundus vero modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterum vero eſt per eſſentiam, quemadmodum homo platonicus longe perfectior homo eſſet nobis, ſi eſſet abſtractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longe melior eſt quocumque bono, quod participatiue bonum dicitur.

¶ Tertius autem modus attenditur, ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter & ſecundum ſe, in altero autem virtualiter, & eleuatum ad rem ſuperioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quòd ſol eſt magis calidus quàm ignis, vel quòd calor perfectius eſſe habet in ſole quàm in igne. Nec eſt dubium hos duos modos non vniuocam comparationem impedire, vt Sanct. Thom. ibidem dicit, & Ariſto. in primo Ethicorum, de primo modo teſtatur, vbi bonum commune non vniuoce: ſed ſecundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparatæ, & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his eadem proportionaliter et ſic eſſe comparabilia, quàmuis Phyſice loquendo in ſola ſpecie, aut genere comparatio ſiat.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum dicitur, quòd vtroque modo in analogis comparatio ſit. Comparantur ſiquidem analogata, puta ſubſtantia, & quantitas in ratione vna & communi proportionaliter quam analogi nomen: puta ens dicit, & addit ſupra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomen, quæ earum ſit perfectior, ſecundum quòd dicimus ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate, quia ratio entis in ſubſtantia perfectior eſt ratione entis in quantitate: ita quòd iuxta iſtam comparationem eſt ſenſus. Subſtantia habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quòd ſubſtantia eſt magis aut perfectius ſubſtantia quàm quantitas ſit quantitas, vt quidam ſomniare videntur. Vnde comparatio iſta extenditur vſque ad analoga ſecundum attributionem: licet in tali analogia, non niſi abuſiue comparatio fieri poſſit. Dicimus enim, quòd ens reale eſt magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud ens dicitur in 4. Metaphyſ. tex. 2. Quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem, iuxta quem modum ſi vſus admitteret, diceremus animal eſt magis ſanum vrina, quia perfectiorem ſecundum ſani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis eſt analogi diuiſio & reſolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum ſit, ex dicendis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi.

¶ Primo, vt diuidatur vox in ſuas ſignificationes. Dictum eſt enim, quòd analogum plures rationes ſignificat immediate, & hæc diuiſio conuenit ſibi inquantum æquiuocum quoddam eſt.

¶ Secundo, vt diuidatur ſignificatum eius in quaſi membra eius, eo modo, quo eius quod proportionaliter vnum eſt, ſic & ſic proportionatum membra dici poſſunt. Dictum eſt enim, quòd analogum non ita diuerſas rationes ſignificat, quin ſignificet vnam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate ſignificatæ eadem proportionaliter ſunt. Ratio autem vna proportionaliter cum conſtituatur ex pluribus rationibus proportionibus in eas ſecari poteſt. Hæc autem non eſt diuiſio analogi in ſua analogata, quoniam rationes hæ in ipſius analogi ratione intrinſece clauduntur, & analogata ea ſunt, in quibus rationes illę ſaluantur, non ipſæ rationes. Entis. n. analogata ſunt ſubſtantia & quantitas, & non rationes entis in ſubſtantia & quantitate. Rationes enim, vt dictum eſt, analogę ſunt. Vnde tertio modo poteſt diuidi analogum diuidendo ſignificatum eius in ſua analogata per diuerſos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipſa diuerſimode ſuſcipiunt: ita quòd diuiſum eſt ſignificatum vnum proportionaliter. Diuidentia ſunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones, ſecundum quas ſic analoga, cõſtituta autem per diuiſionem vt partes ſubiectiuę ſunt analogata ipſa. Verbi gratia. Quando ens diuiditur in ſubſtantiam & quantitatem, diuiſum eſt ratio entis nomine ſignificata, quæ omnes in ſe entis nomine ſignificatas rationes claudit, vt ipſa vna proportionaliter diuidentia ſunt ſubſtantiuum & menſuratiuum, ſeu per ſe & in alio ſic, ex quibus ſubſtantia & quantitas habent, quòd diuerſam entis rationes ſubintrẽt, partes autem ſubiectiuę ſunt ſubſtantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc eſt propria analogi diuiſio, ideirco diſtincte explicandum eſt, quomodo differat diuiſio hæc ab vniuoca. Tripliciter ſiquidem differunt.

¶ Primo ex parte diuiſi, quia diuiſione vniuoca vnum omnino G ſecundum rationem ſecatur, hic autem vnum proportionaliter.

¶ Secundo ex parte diuidentium Quia differentiæ ſecantes genus ſunt extra genus, modi autem ſecantes analogum in ipſius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipſa analogata, vt in capitulo de Abſtractione declaratum eſt, propter quod in tertio Metaphy. tex. 10. ens genus eſſe negatur.

¶ Tertio ex parte ipſarum partium ſubiectiuarum, quæ per diuiſionem ſiunt, quia partes diuiſionis vniuocæ licet ordinem habeant ſecundum ſe, & originis, vt dualitas eſt prior trinitate, & perfectionis, vt albedo eſt perfectior nigredine, tamen ſecundum diuiſi rationem: puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut poſterior eſt; ſed omnes æqualiter in diuiſi ratione communicant. Analogata vero, quæ analoga diuiſione conſtituuntur, non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam in ipſius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent, & aliud prius, aliud poſterius eſt: adeo vt in vno eorum tota ratio diuiſi ſaluari dicatur, in alio autem imperfecte & ſecundum H quid. Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi analogum habeat vnam rationem, quæ tota ſaluetur in vno, & pars eius ſaluetur in alio, quoniam puerile eſt hoc.

¶ Sed cum totum idem ſit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna ſimpliciter & perfecte conſtituit tale ſecundum illud nomen, & aliæ imperfecte & ſecundum quid: ideo dicitur quòd analogum ſic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis ſaluatur, nec æqualiter participat analogi rationem, ſed ſecundum prius & poſterius. Cum grano tñ ſalis accipiendum eſt analogũ ſimpliciter ſaluari in vno, & ſecundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari vel abſolute, vt patet in diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens, illa enim abſolute loquendo dicitur ens ſimpliciter, hoc autem ſecundum quid, vel in reſpectu, vt patet in diuiſione entis in Deum & creaturam. Verumq; enim licet ens ſimpliciter ſit, & dicatur abſolute loquendo, creatura tamen in reſpectu ad Deum, ens ſecundum quid, & quaſi non ens eſt, & dicitur.

I ¶ Circa reſolutionem aũt analogatorum. Sciendum eſt, ꝙ cum vt primum in compoſitione ſit vltimum in reſolutione, & per diuiſionem in ea, quæ actu in aliquo ſunt reſolutio ſiat, eodem modo reſoluenda ſunt analogata in analogum, quo cætera reſoluuntur, ſcilicet redeundo diuiſione prædicta, quæ vocatur diuiſio in partes eſſentiæ vel rationis, & a poſterioribus ſecundum conſequentiam ad priora procedendo, ſi longa eſſet reſolutio facienda.

¶ Ad rationem autem analogicam deuentũ fuerit, ſingulis analogatis in ſuas rationes ſecundum analogi nomen reſolutis, cum illa analogi ratio ex multis conſtituatur rationibus, ordinem inter ſe & proportionalem ſimilitudinẽ habentibus, vel ordinem ad primam reſolutio ſiet, veniendo ſemper ad ſimilius & propinquius primæ, & id in quo diſſimilitudo eſt relinquendo. Vel ſi non ſic ordinatas inter ſe contingit eſſe rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ ſunt. Ordinem. n. ad primam nulla ſubterfugere poteſt Nec refert in propoſito an hæc reſolutio ad rationem K primam ſignificatione, vel ſecundum rem. Intelligenda enim ſunt hæc in ſuo ordine, ſcilicet ſignificationum, aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo ſit ſcientia.

VISVM EST autem quibuſdam de analogo ſcientiam eſſe non poſſe: niſi quemadmodum de æquiuocis ſcientia habetur, eo quòd plures rationes dicit, licet ſimiles. Immo fallaciam æquiuocationis cõmitti in ſyllogiſmis, in quibus analogum pro medio ſumitur, certum analogatũ ſubſumitur niſi forte gratia materiæ bona eſſet proceſſus aſſerunt eadem rõne. Nec poſſe ex vnius analogati ratione ſm analogi nomen concludi alterum analogatũ tale formaliter eſſe,

ter eſſe, ſed ſemper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmant, Verbi gratia.

¶ Si ponamus ſapientiam eſſe analogice communem Deo & homini, ex hoc quòd ſapientia in homine inuenta ſecundum formalem rationem præciſe ſumpta dicit perfectionem ſimpliciter, non concludere poſſum, ergo Deus eſt formaliter ſapiens, ſic arguendo. Omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, minor enim diſtinguenda eſt, & ſi ly ſapientia pro ratione ſapientiæ, quæ eſt in homine ſtat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in concluſione ſapientia ſtat pro ratione ſapientiæ, quã ponit in Deo, cum concluditur, ergo ſapientia eſt in Deo.

¶ Si autem pro ratione ſapientiæ in Deo ſtat in minore, non concluditur ex perfectione ſapientiæ creatæ Deum eſſe ſapientem, cuius oppoſitum & Philoſophi & Theologi omnes clamant. Decipiuntur autem illi, Scotum, cuius eſt ratio hæc in quæſtio, prima, diſtinct. tertia. Primi libri, ſequentes, quia in analogo diuerſitatem rationum inſpicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non conſiderant.

¶ Rationes enim analogi, vt ſuperius etiam diximus, poſſunt dupliciter accipi.

¶ Vno modo ſecundum ſe, inquantum adinuicem diſtinguuntur, & ea quæ conueniunt eis, vt ſic, ſeu ex hoc. Alio modo inquantum eadem ſunt proportionaliter.

¶ Primo modo acceptæ, vitium æquiuocationis inducerent, ſiquis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur. eo quòd quicquid conuenit vni, conuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit ſimili in eo quod ſimili, conuenit etiam illi, cuius eſt ſimile proportionalitate ſemper ſeruata. Vnde ſi ex immaterialitate animæ concluditur eam eſſe intellectualẽ, ex immaterialitate proportionaliter poſita in Deo optime concluderetur Deum eſſe intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit iſtam, tantum intellectualitas illa excedat iſtam, &c. propter quod ſanctus Thomas in quæſtio. ſecunda de Potentia Dei articulo quinto. analogata omnia ſub vna analogi diſtributione cadere dixit, & merito, quia vnitas analogiæ non eſſet in coordinatione vnitatum numeranda, niſi vnum proportionaliter vnum eſſet affirmabile & negabile, & conſequenter diſtribuibile & ſcibile, vt ſubiectum, & medium, & paſſio. Vnde ad obiecta in oppoſitum dicitur, quòd quia vt in ſecundo Elenchorum cap. 10. dicitur, æquiuocatio latens in huiuſmodi proportionalibus, peritiſſimos etiam latet. Ideo oportet huiuſmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis ſemper modum proportionalitatis ſubintelligi, aliter in vniuocationem lapſus fieret. Niſi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne eſſe intellectuale, tanquàm vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non viſa obreperet, proportionalitate autem ſeruata de analogis ſcientiam eſſe, & diui Thomæ proceſſus de bono & vero, & alius huiuſmodi & quotidianum conuincit exercitium.

¶ Teſtatur quoque demonſtratiuæ artis pater Ariſtot. in ſecundo Poſter. cap. 11. incipiente. Vt habeamus autem propoſita vel problemata, analogum cauſam adæquatam eſſe alicuius paſſionis, eſt in medium, oportere quandoque a demonſtratore aſſumi, dum venationem propter quid docens inquit. Amplius alius modus eſt ſecundum analogiam eligere vnum, idem enim nõ eſt accipere, quod oportet vocare ſepion, & os, & ſpinam. Sunt autem quæ ſequũtur, & hoc tanquàm natura vna huiuſmodi exiſtente. Et in ſequenti cap. ait. Secundum autem analogiam eiuſdem & medium ſe habet ſecundum analogiam. In quibus verbis non ſolum docuit analogum, vt medium aſſumi quandoque in demonſtrationibus, ſed etiam ipſius non eſſe vnum in ſe expreſſit, & cum hoc habere paſſionem adæquatam, ac ſi vnius eſſet naturæ. Nec impedit analogia hæc proceſſum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta ſapientiæ ratione, & ſegregatis ab ea per intellectum eis, quæ ſunt imperfectionis, ex hoc quòd id quod eſt ſibi proprium formaliter ſumptum, perfectionem abſque imperfectione claudit, concluditur, ergo ſapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, ſed hæc proportionaliter eſt in Deo, quia ſimilitudo inter Deum & creaturam non eſt vniuoca, ſed analoga. Nec pari ratione poteſt concludi Deum eſſe lapidem proportionaliter, quia ratio lapidis formaliter ſumpta quantumcunque ea polita imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipſam ſecundum ſe, quam ipſam proportionaliter in Deo reperiri, niſi Methaphorice, quemadmodum dictum eſt. Petra autem erat Chriſtus. Vnde cum ſit huiuſmodi proceſſus, omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo, &c. in minore ly ſapientia non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ, ſed pro ſapientia vna proportionaliter, id eſt pro vtraque ratione ſapientiæ non coniunctim, vel diſiunctim, ſed inquantum ſunt indiuiſę proportionaliter, & vna eſt altera proportionaliter, & ambę vnam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur enim analogo nomine inquantum ęædem ſunt, vnde non oportet analogum diſtinguere, ad hoc quòd contradictionem fundet, & enunciationis ſubiectum, aut prædicatum fiat, ſed ratione identitatis proportionalis in ſe clauſæ, & quam principaliter dicit ex ſe, ad hoc ſufficit. Contradictio enim dicitur conſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodem, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco, identitas ſiquidem tam rerum quàm rationum, vt pluries replicatum eſt, ad identitatem proportionalem ſe extendit.

¶ Ex hoc autem apparet Sco. in primo Senten. diſtin. 3. q. prima, vel male expoſuiſſe conceptum vniuocum, vel ſibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere, ait. Conceptum vniuocum voco, qui ita eſt vnus, quòd eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negando ipſum de eodem, & ſic vniuocum vult eſſe ens. Si enim identitas ſufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, conſtat quòd ponendo ens eſſe analogum & ſecundum proportionalitatem tantum vnum, ſatisfiet vniuocationi, quod ſcoticæ doctrinæ aduerſatur tenenti ens habere conceptum vnum ſimpliciter & omnino indiuiſum, vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata eſt eſſe eam, quæ ad contradictionem ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſariis circa analogorum nominum intellectum & vſum.

QVIA vero Ariſto. in prædictis ex Elenchis authoritate doctiſſimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum, iccirco neceſſarium fore duximus in fine huius Tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſſit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

¶ Cauendum eſt igitur in primis, ne ex vniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundam, credamus ſimpliciter ipſum eſſe vniuocum, omnia enim fere analoga proprie fuerunt prius vniuoca, & deinde extenſione analoga communia proportionaliter illis, quibus ſunt vniuoca & aliis, vel alii facta ſunt. Sapientiæ enim nomen primo impoſitum eſt humanæ ſapientiæ, & vniuocum omnium hominum ſapientium erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem aſcendentes proportionalemque ſimilitudinem inter nos, vt ſapientes, & Deum contemplantes ſapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificandum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt, ſicque vniuocum nobis analogum factum eſt nobis & Deo. Et ſimiliter de aliis accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vt poté notior, & familiarior, & prior quo ad nos, ſemper profertur ab illuſtribus viris, & eorum ſequacibus, quando analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio, pro qua ſimpliciter prolatum ſtat, & omnia analogata illam participare, vt patet cum ſapientiæ ratio redditur. Aſſignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimile eſt in aliis. Creditur enim ex hoc, quòd illa ſit ipſa analogi ratio & incautè vniuocatio acceptatur, non enim illa ratio eſt ratio analogi, ſed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, ſed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

¶ Cauendum ſecundo eſt, ne nominis vnitas, aut diuerſitas rationum analogum vnitatem obnubilet, hoc enim tanquàm quoddam accidens in re hac ſuſcipiendum eſt. Nihil enim minus analogice idem ſunt ſepion, os, & ſpina vnum non habentia nomen, quàm ſi vnum nomen haberent, nec magis idem eſſent ſi vnum nomen haberent, & tamen ſi communi nomine oſſa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum vel rerum proportionali ſimilitudine oſſis nomen ad cætera extenſum eſſet, crederemus eiuſdem eſſe naturæ & rationis oſſa, & ſpinas, & cæt. Præſertim, quia vt dictum fuit, ad ea, quæ ſunt proportionaliter eadem, conſequuntur paſſiones tanquàm ſi eorum eſſet natura vna.

¶ Cauendum tertio eſt, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis mentem reuoluat. Ex eo nanque, Verbi gratia, quòd, principium dicitur eſſe id, ex quo res ſit, aut eſt, aut cognoſcitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, ſaluatur, principii nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipſa non eſt vna ſimpliciter, ſed proportione, &

voces: vocabula enim ex quibus integratur, analoga ſunt vt patet. neque enim fieri, neque eſſe, neque cognoſci, neque ly ex vnius omnino eſt rationis, ſed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis ſaluatur, ſicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

¶ Cauendum denum eſt, ne diuerſa doctorum dicta de analogia nos perturbent.

¶ Conſiderandum quippe eſt, quòd quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum eſt, & medium extremorum naturam ſapiens ad alterum comparatum alterum induit: adeo vt quando medium ſecundum id, quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones ei attribuamus, vt in quinto Phyſicorum tex. côm. 6. & 52. patet: ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuocis participat, vniuocorum non ſolum côditiones, puta abſtractionem, indiſtinctionem &c. ſed etiam nomen ei attribuunt, vtentes vero analogo ex parte diuerſitatis quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque ſupradictis oppoſitas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur Ariſtote. in ſecundo Metaphyſ. tex. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt proceſſus ſuus aperte oſtendit.

¶ Sanctus Thomas quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi: puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati: omnia contenta eſſe indiuiſa & indiſtincta, & quòd paternitas. Verbi gratia, abſtrahit a paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falſæ ſunt aut abuſiuæ prædictæ locutiones & ſimiles, ſed amplę potius & largę, quemadmodum pallidum nigro contrarium eſt & dicitur. Saluatur ſiquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua, vt ex dictis patet, non ſolum analogata, ſed etiam ſingulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vtpote abſtrahentes aliqualiter ab earum diuerſitate.

¶ Ariſto. rurſus in primo Phyſi. ex parte diuerſitatis ente vtens contra Parmenidem, multiplex ſeu æquiuocum, vt ipſemet illum textum ſic exponendum ſpecialiter in ſecundo Elenchorum tradit, vocauit: vnde & Porphyrius Ariſto. dicere ens eſſe æquiuocum accepiſſe videtur, vtens ente ex parte diuerſitatis, quod tamen Sco. in primo diſt. 3. q. 3. in logica Ariſto. non inueniri idem dixit, quia prædictos textus non coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum gloſauit principium Ariſto. contra Parmenidem in primo Phyſico. tex. 13. vt in Elenchis, vt dictum eſt, clare patet.

¶ Sanctus Thomas etiam ens prius non eſſe primo analogato, nihilque Deo prius ſecundum intellectum eſſe dicit pluries vtês analogo ex parte diuerſitatis rationum. Quælibet ſiquidem eius ratio ſecundum ſe, quia proprium analogatum in ſe claudit, & in ſua abſtractione illud ſecum trahens, cum illo conuertitur, vt ſupra diximus: ideo prior ſecundum conſequentiam, aut abſtractior ſuo analogato negatur, ac per hoc primo analogato, & Deo nihil eſt prius: quia eius ratio ſecundum analogi nomen, quæ ipſo prior ſecundum ſe non eſt: ſed connectitur cæteris prior rationibus. Cum his tamen ſtat, quòd ratio illa in Deo, vt eadem eſt proportionaliter alteri rationi ſecundum idem nomen ſuperior, & ſecundum côſequentiam prior, logice loquendo ſit, vt ex dictis patet. Dico autem Logice, quia Phyſice loquendo, analogum nec eſt prius ſecundum conſequentiam omnibus analogatis: quia ab eorum proprijs abſtrahere non poteſt: quàmuis vt ſaluatur in vno ſit prius altero, nec poteſt eſſe ſine primo analogato, vbi analogata conſequenter ſe habent. Vnde ſiquis falli non vult, ſolerter ſermonis cauſam coniectet, & extremorum conditiones medio applicaturum ſe recolat: ſic enim facile erit omnia ſane exponere, & veritatem aſſequi, quæ a prima eſt veritate cuius cognitio ex hoc calleſcat & ſit meretur opuſculo completo in conuentu ſancti Apollinaris Papiæ ſuburbio, die primo Septembris. 1498.

Explicit tractatus de nominum Analogia.

TRACTATVS SEXTVS
De conceptu entis.

Reſponſio ſuper aliqua quęſita de conceptu entis, ad R. fratrem Franciſcum de Ferraria Magiſtrum ſtudentium in conuentu Bononienſi.

AMANTISSIME PATER, ex acceptis veſtrę ſollicitudinis litteris, percepi libellum noſtrum de analogia nominum vos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſoluique a me famiE liariter flagitaſti. Ego autem quàmprimum compleui expoſitionem librorum de anima, cuius tunc incumbebam, cum veſtras recepi: reſpondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deeſſem.

¶ Primum igitur dubium fuit ad hominem meipſum, ſcilicet, quia in commentarijs de Ente & Eſſentia ſuſtineo vnum conceptû mentalem repræſentatiuum entis & in Tractatu de analogia nominum videor hoc negare.

¶ Secundum autem eſt ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello ſuſtineo analogum non abſolui ab his, quibus analogum dicitur. Et diuus Thomas in quæſtio. de Verita. quæſtio prima, articulo primo, docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendentia addunt, in quem reſoluuntur quæ eſt primo notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur, quando quidem ens abſolui non poteſt a naturis rerum non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem omG nes addunt.

¶ Ad euidentiam horum & ſpecialiter primi recolito, quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius, quatenus primo aſſimilatur, ac per hoc omnis conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cum vnum proportionabilitate vt ſic habeat ſingula membra ſimilia, proportionabiliter oportet, quòd habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in Tractatu de analogia nominum, ſed conceptus ille vnus numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum eſt, vnus analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnam ſolam naturam, ſed vltra vnam, quam determinate repræſentat, a qua eſt impreſſus, repræſentat implicite cæteras ſimiles illi primo repræſentatæ ſecundum id, in quo proportionabiliter ei ſimilis eſt, idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe, & conH ceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animalium, in quo analogantur, ita conceptus mentalis oſſis, vt ſuſtinens eſt carnis, ſimilis oſſi, & ſpinæ, ſed oſſi determinate, ſpinæ autem implicite, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate; ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum ſit vnum, hoc pacto habet conceptum in mente, a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunare, diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimiliter vnus numero in mente repræſentans analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc: cum intelligens mentalem conceptum, quem pauloante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliI quod referens naturas fundantes analogiam, indeterminate. Verbi gratia. Si conceptus oſſis eſt os ſuſtinens carnes, intelligens loco oſſis ponat quod, & dicat quòd ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſte repræſentatur analogum explicite, implicite autem tantum naturæ fundantes analogiam. Eſt autem inter hos duos côceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia, ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat analogi.

¶ Secundus autem aliquid nominis, neuter tamen perfecte repræſentat analogum. De quo ſcilicet, perfecto ſeu adæquato explicite conceptu analogi interpretandum eſt, cum a me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt analogum vnum numero mentalem conceptum habere: ſed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarum, niſi ſint ficticij, quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non eſt vnus: ſed exigit repræſentationem omnium fundantium analogiam: ita ſignificatum analogi adæquatum, & perfectum non poteſt ſic abK ſtrahi, vt obijciatur, repræſentetur, aut concipiatur abſque fundantibus rebus, & ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur: ita res ſignificata extra poteſt obijci dupliciter imperfecte, ſcilicet vel in vno explicite, in quo cætera obijciuntur indeterminate, vel in nullo explicite: ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. Nec prædicta contradicunt doctrinæ Sancti Thomæ, ens enim primo notum ordine generationis eſt, ſecundum conceptum imperfectum: ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſſimum conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnum analogia non ſit vnum compoſitione aliqua: non habet ens ex hoc, quòd analogum compoſitionem admixtam, & vt naeceſ-

citatione

citatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtentiæ, quatenus eſſe fundat quod eſt ſimpliciſſimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia, & ſi in conceptum confuſum, quod eſt reſoluens, quod etiam eſt ſimpliciſſimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt in reſolutione diſtincta, quærunt reſoluere in vnum analogie, ſicut conſueuit reſolui in vnum vniuocationem ita quòd quærunt in analogia quaſi vnum numero terminum ſicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogie ſit vnus proportionabiliter tantum: ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in cōceptus ſimplices obiectiuos, & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem ſimplicē, & vnum proportionabiliter ita quòd vt vnico verbo rem abſoluam, ens eſſe primo notum, in quod ſit omnis reſolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum, ad quemcumque conceptum non abſtrahit a naturis prædicamentalibus: ſicut nec aliquod analogum a fundentibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertat ſecundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: immo prolixior fui acutiſſimo ingenio tuo, qui ex vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die. 27. Februarij. 1519.

TRACTATVS SEPTIMVS
ſolutionem quorundam locorum ſibiinuicem aduerſantium, in Commentarijs Sancti Thomę contentorum.

AD R. P. FRATREM IACOBVM Crecton Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS Tuis, fili chariſſime, deeſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curaui. Proponis primo diſſonantiam dictorum noſtrorum inter ſe dum in Commentarijs Primę partis, articulo primo, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolute, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, In articulo autem primo, quæſtione octuageſimaſecunda, reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniam hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolum conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundo ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtram in eiſdem Commentarijs, quæſtione quadrageſimaſeptima, articulo tertio ad tertium: vbi dicente textu, Non eſt poſſibile, eſſe aliam terram quam iſtam, gloſſauimus ly poſſibile, ſumi pro poſſibili, ſumpto ex potentia indita rebus creatis, ſecundum quam diximus, impoſſibile eſt mortuum reſurgere & non pro poſſibili ſecundum potentiam actiuam Dei, neque pro poſſibili logico, videtur enim tibi, quòd de poſſibili logico ſit ſermo propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur, & hoc propter tria. Primo, quia propoſitio illa præcedens, Mundus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum iſto modo conſtet ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſſibili abſolute, cum implicet contradictionem habere totam materiam ſpeciei, & non habere aliquam partem, quæ eſſet extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de alijs partibus mūdi: ſed eſſe duos Soles, implicat contradictionem: ergo ſermo eſt de impoſſibili abſolute. Manifeſtatur autem implicatio contradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnius appeteret formam alterius neuter haberet ſuam materiam: quia ſol conſtat ex materia ſatiata ſua forma, ſi autem materia vnius non appeteret formam alterius ſic differrent non ſolum ſpecie, ſed genere. Tertio, quia ſecundum iſtam gloſſam, cum dicitur, Non eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit producere aliam terram, hic autem ſenſus longe eſt a propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM Dubium reſpondemus, quòd ly materialiter nō ſecundum eandem ſignificationem in vtroque loco ſumitur. Nam in quæſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita ꝙ naturalis appetitus appelletur, qui prouenit a principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratię ordinem. Vt enim locutio naturalis eſt homini a principijs naturalibus, ita appetere cœleſtis patrię fœlicitatem, naturale eſt homini ex principijs gratię: quia ex illis natum eſt prouenire. In quæſtione autem octuageſimaſecunda naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur contra liberum: ideoq; ibi dicitur, ꝙ naturaliter, id eſt non libere velle Deum in particulari, &c. ſolis Beatis cōuenit: vnde nulla relinquitur inter dicta diſſonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem reſpondetur, clare conſtare ex textu, quòd poſſibile ſumitur ſecundum potentiam in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe. Nam certum eſt apud Theologos omnes, poſſe a Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſſibili tamen potentia Phyſica: quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, quòd conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtant iſta duo ſimul, quòd mundus conſtat ex tota ſua materia, & quòd Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota ſua materia poſſibili Phyſice. Nec implicat contradictionem habere totam poſſibilem Phyſice, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad ſecundam autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, ponendo plures ſoles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ ex diuina omnipotentia, & quòd exiſtentibus pluribus ſolibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriuſque materia contenta eſſet ſua forma: ſicut modo materia exiſtens in vna parte cœleſtis corporis homogenei, non appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter in motibus pars ſphæræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit eſſe in Orientali parte eiuſdem orbis. Et omnium vna communis eſt ratio, quòd in his quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt etiam ratio appetitiuæ quietis: ac per hoc quodlibet contentum eſt illa portione, quam habet, & merito, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formam eiuſdem ſpeciei. Nunquam enim Sortes corrumperetur, ſi eius materia non appeteret, niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere. Vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequatur illa alia propoſitio. Nulla eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit facere aliam terram: non tamen eſt idem quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum ſermo eſt de potentia naturali, non deſcendendo ad actiuam aut paſſiuam, & ſecundum huiuſmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & non de potētia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc ſunt quæ velut e ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarū excitato occurrerunt reſpondenda. Reliquum eſt, vt attēdas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris. 1521.

TRACTATVS OCTAVVS
de Vinculo Obedientiæ, cuius eſt vnica quęſtio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur ſuperiori obedire in his, in quibus oportet periculo mortis ſe exponere.

VTRVM Homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in quibus oportet ſe exponere periculo mortis: Et videtur quòd non. Primo ratione, quia homo homini non eſt ſubditus, quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur authoritate: quia ſanctus Thom. in Secunda Secundæ. q. 105. art. 5. in corpore dicit: Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamen ſecundum ea, quę ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo, quia omnes homines natura ſunt pares: puta in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo ſecundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocumque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, cum plus teneatur diligere corporalem vitam ſuam, quàm proximi, & contra aut ſupra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, Quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur ſalua conſiſtentia, immo incolumitate ſubiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officijs perſoluendis, de obſeruatione feſtorum. non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolum vitæ, ſed ſanitatis periculo ſeruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, Quia timor cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iuris ac iudicij humani executione: ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quòd non diſtinguere inter per ſe & per accidens occaſio eſt minus bene ſentiendi: contingit enim etiam ſapientes inquit Ariſto. falli in iis, quæ ſunt per accidens. Aliud eſt igitur ſubdi hominem homini in his, quæ ſunt naturæ, per ſe loquendo, & aliud per accidens. Subijci namque per ſe, eſt directè & formaliter ſubijci ita quòd poſſint illa directè & formaliter præcipi. Subdi vero per accidens, eſt per concomitantiam, aut ſequelam ad illud, in quo per ſe ſubditur ſubijci. Exemplum, Homo homini non ſubditur per ſe ſecundum interiores motus animi: & ideo non poteſt ſuperior præcipere directè & formaliter interiores actus animi: ſoli enim Deo hoc eſt proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes: ſic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubijcitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex paſſione, aliter ex ignorantia operantem. In propoſito autem veriſſimum eſt hominem non ſubdi homini in his, quæ ad naturam ſpectant, ſed hoc intelligitur per ſe & formaliter, & ideo nullus poteſt alteri præcipere vt ſe occidat, vt non comedat, vt non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini ſubditur, pro quanto hæc concomitanter ſe habent ad actiones, in quibus homo homini per ſe ſubditur, vt patet in laicis ſubditis, qui tenentur mandante Principe, præliari, & exponere ſe mortis periculo; vt experientia teſtatur, quia poteſt Princeps præcipere, vt tueantur armis Rempublicam, vt vlciſcantur armis eandem, & huic annexum eſt periculum mortis: ideo ex tali annexione ſubduntur etiam, quoad vitam. Ratio autem huiuſmodi debitæ obedientiæ eſt; quia de humanorum actuum ſubiectione iudicandum eſt, ſecundum ea quæ inſunt per ſe, & nõ ſecundum ea quæ ſunt per accidens: ſicut vniuerſaliter de cæteris conditionibus humanarum actionum conſideratio, & iudicium ſi non fiat per ſe, non rectè iudicantur, niſi diuinando, oportet ergo inſpicere ad naturam operis humani an ſit per ſe de genere ſubiectorum ſuperiori homini, an ſit de genere exemptorum a ſubiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per ſe eximens a ſubiectione, humana opera, ſcilicet interiora animi, & opera naturæ ſuſtentandæ & propagandæ. Et aduerte, quòd etiam non per ſe ſubiectæ operationes alteri homini, poſſunt per accidens fieri ſubiectæ alteri homini, vt declarauimus. Cum igitur conſtet exteriores actus virtutum neceſſarios ad commune bonum politicum vel domeſticum ſubiectos eſſe homini ſuperiori, quoniam & leges humanæ huiuſmodi actus præcipiunt, & ſuperiores ad hos cogunt ſubditos, non ſunt a ſuo ſubiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt teſtantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta Principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando eſt fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus eſt omnis principatus ad præcipiendum quæ ſunt fortis: vnde nil aliud eſt dicere, quòd lex aut Princeps aut ſuperior non poteſt præcipere actus, quibus annexum eſt vitæ periculum, quàm exterminare præcepta fortitudinis a poteſtate humana, cum fortitudo circa mortis pericula ſit, quod quia abſurdum, immo ridiculum eſt, ſtet iudicium in his, quæ ſunt per ſe. Simile quoque facile apparet in actibus religionis, præcipit Eccleſiaſtica lex Miſſam celebrare, non niſi cum ſacris veſtibus, cum altari, cum calice; ſi fiat exceptio de mortis periculo, ſacerdos comminata ſibi morte celebrabit licitè in diploide, habens tantummodo panem & vinum, quis fatuus diceret hęc: Similiter Epiſcopus conferet ordines ſacros in diploide ſine vllis cæremonijs, ſola forma ſubſtantiali ſeruata ob comminatam ſibi mortem quod eſt ſacrilegium. Ex quibus quilibet ſapiens poteſt percipere, falſum eſſe fundamentum, quòd humana lex, & ſuperior homo non poteſt præcipere actus virtutum vſque ad mortis periculum incluſiue, & quòd ſubditi non tenentur obedire. Stetur ergo, vt dictum eſt, in his, quæ ſunt per ſe, cenſendo quòd tam lex, quàm ſuperior homo poteſt præcipere omnes exteriores virtutum actus neceſſarios ad commune bonum illud cuius curam habet, ad quod ſubditos habet, & ſubditi tenentur obedire, non obſtante quocumque vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus poteſt præcipere ſubditis religioſis ea quæ ſunt ad mutua obſequia, inter quæ non infimum tenet

F locum cura infirmorum, ideo tenentur ſubditi obedire ad ſeruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo, quoniam hoc periculum vitæ concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur, ſcilicet ſeruitium infirmorum. Nec minus tenetur religioſus in his & ſimilibus obedire, quàm ſæcularis ſuo Principi ad præliandum, vbi eſt maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum eſt, non me extendo amplius, ſed ex his conſtat ſatisfactum eſſe primæ rationi in oppoſitum allatæ, & authoritati S. Thom. verificantur ſiquidem formaliter & per ſe: ſecus autem eſt, cum concomitanter concurrit id, quod eſt naturæ ſeu vitæ ad illud; quod per ſe præcipi poteſt.

¶ Ad ſecundam vero rationem de charitatis ordine, reſpondetur, quòd charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam ſuam corporalem, & miles pro actu virtutis, ſcilicet iuſtæ defenſionis aut iuſtæ vindictæ, exponit vitam ſuam periculo, & ſeruiens infectis, pro actu virtutis, ſcilicet religioſi obſequij
G exponit ſe periculo mortis, & non pro ſolis æternis aut corporali ſalute alterius. Conſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi, nec contra nec ſupra charitatis ordinem, ſed ſecundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præſtat corporali vitæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd actus virtuoſi præcepti a iure poſitiuo relati ad vitæ periculum, non ſunt vniformes. Quidam enim ſunt, quorum rectitudo deſtruitur ex vitæ periculo annexo, vt ſunt actus abſtinentiæ, qui ſi cum crimine vitæ fiant, non ſunt virtuoſi, quoniam recta abſtinentiæ ratio, medium hoc exigit, vt non ſubtrahatur neceſſarium ad vitam, & de his verificatur, quòd leges humanæ intelliguntur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt, quorum rectitudo conſtituitur ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui ſi diſcrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et ſimile eſt de reliquis actibus virtutum neceſſarijs ad commune bonum, vt ſunt obſequia, officia, miniſteria neceſſaria
H ad commune bonum, in quibus eſt nonnulla fortitudo in ſuſtinendo pericula vitæ ſuperuenientia, ſuſtinetur enim inquantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt ſi huiuſmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiuſmodi non ſubintelligitur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam vero ſunt medij reſpicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt ſunt multi religionis actus, puta audire Miſſam, ſeruare feſta, & huiuſmodi. Et horum duplex eſt differentia. Nam quidam ſunt, qui ex ſupradicto vitæ periculo & licitè omittuntur, & ſupererogatoriè fiunt, vt ſunt actus prædicandi, & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris neceſſitate) poſſunt propter vitæ periculum omitti licitè, quia eſt licitum quandoque fugere; poſſunt & tunc nihilominus ſupererogare, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioannes Baptiſta arguit Herodem: ſciebat enim Herodes crimen ſuum, ita quòd non neceſſitatis, ſed ſupererogationis erat Ioannis reprehenſio. Quædam vero ſunt, quæ ſi
I fiant propter timorem mortis, illicitè omnino fiunt; vt celebrare Miſſam abſque ſacris veſtibus, calice, & altari, celebrare ſcienter coram excommunicato nominatim, & reliqua ſimilia, quæ ſi fiant propter timorem mortis ſunt illicita, quia non excuſantur a toto, ſed a tanto. Et horum omnium vna communis eſt ratio, quia legis & principis eſt præcipere actus virtutum neceſſarios ad commune bonum, vt autem declaratum eſt, a virtute recederetur, ſi mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quòd timor cadens in conſtantem virum, excuſat iuxta prædictam diſtinctionem, quandoque a toto, vt in his, in quibus omiſſio vel commiſſio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate ſuffultæ, plerumque forte a iuſtitia extenditur. Quando-
K que autem excuſat non a toto, ſed a tanto coram Deo, quamuis coram humano Iudice excuſet a toto, vt in prædictis patet, & tunc moriendum eſt potius viro forti, quàm incurrere obliquitatem etiam venialem.

Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS NONVS de Miſſę Sacrificio & Ritu aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in ſex capita diuiſus.

1 *Quænam ſit operis intentio.*

2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.*

3 *Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.*

4 *Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.*

5 *Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.*

6 *Reſponſio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX.

Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis ſancti Xiſti, fœlicitatem.

MANDASTI Olim P. Beatiſsime, vt tamquàm inſtructor nuntij ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini, aſſerente corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe duntaxat, ſicut in ſigno, oblato autem nuper time mihi Libello Lutherano etiam de cœna C Domini, affirmante in Euchariſtia verum Chriſti corpus & ſanguinem, ſed negãte ſacrificium Miſſæ, contra vniuerſas etiam ſchiſmaticorum Eccleſias, exiſtimaui non eſſe expectandum mandatum, ſed officij mei partes exequi, manifeſtando rationes errandi in hac noua hæreſi. Suſcipiat itaque decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc, & fœlix. Vale.

CAPVT I.

Quæ ſit intentio operis.

VNICVS MAGISTER Omnium dominus Ieſus Sadducæos (qui ex ſacris libris ſolos libros Moyſi D recipiebant) confutando ex libris Moyſi, docuit nos, vt aduerſus hæreticos abſtineamus a teſtimonijs, quæ non recipiunt, ſed illis vtamur ſacris teſtibus, quos non refutant. Quocirca aduerſus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitentes ſolis teſtimonijs ſacrarum Scripturarum, ſcripturus de ſacrificio Miſſæ, ex ſolis ſacris Sripturis diſputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne glorientur in ſolido fundari ſacrarum Scripturarum fundamento, negationem ſacrificij miſſæ: tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione, non Scripturæ authoritate, fulciri ſacrificium Miſſæ, tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primum in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani a Catholicis: deinde quid ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones diſcutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

CONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione: quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum vero ſanguine Chriſti conſecratur, veneratur & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verum Chriſti corpus, negant tamen illud verbum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam ſeu ſacri- A ficium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defunctis. Et fundant vtrumque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos, vbi clare vnica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſſionis & mortis Chriſti ſit inſtitutus a Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tamquam hoſtiæ pro peccato, eſt adinuentio humana, contraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

CATHOLICI autem agnuſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionem immolationis Euchariſtiæ. Euangeli- B ſtæ enim (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiusque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt poſt multas actiones Domini Ieſu in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba ſunt Ieſu Chriſti, libranda valde ſunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, in mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonſtratum per pronomen, Hoc, inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quòd Ieſus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel ſecundum Lucam, datur, Statimque ſubiunxit. Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, cum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod præmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt vt demonſtret vniuerſitatem præmiſſorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert myſteria. Nam non dicit. hoc C dicite, ſed, hoc facite, vt ſignificaretur, quòd id, quod mandat, non conſiſtit in dicere, ſed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, ſed propter facere eſt, vt intelligeremus, quòd verba conſecrationis ſunt verba efficientia illud, quod ſignificant. Et adiungendo. In mei commemorationem, diſtinguit. Facere a commemorare, vt ſignificantius non dixerit, hoc commemorate, ſed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Ieſus hoc, ideſt vniuerſa præmiſſa, facere in memoriam ſui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶ Ex eo autem, quòd ſub facere hoc, comprehenditur non ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiam facere corpus Chriſti, quòd frangitur ſeu datur pro nobis, manifeſtum eſt Dominum Ieſum mandaſſe, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro vobis frangitur & datur, ac ſi diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut D datur, niſi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc eſt immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt ſic, perinde eſt ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd ſi Dominus Ieſus ob veritatem duntaxat corporis ſui ſignificandam adiunxiſſet, quod pro vobis frangitur ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in perſona mea videtis, ſeu quodcumque aliud eiuſmodi. Sed abſit a Domini Ieſu Chriſti nomine, ſermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo ſermonis, vagaretur enim per infinita accidẽtia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, formali ſermone ſignificat, facite corpus meum quatenus pro vobis offertur, & hoc ipſum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo. quòd facere hoc in Chriſti memoriam, plus eſt quàm conſecrando facere corpus Chriſti (quia eſt etiam facere corpus Chriſti, quod datur & frangitur pro vobis) & plus eſt quàm recordare Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod datur ac B frangitur pro nobis in Chriſti recordationem) & dari ac frangi pro nobis, eſt immolari pro nobis (nam dari ſignificat in genere offerri, frangi vero ſignificat in ſpecie modum offerendi, per fractionem ſcilicet) dedit enim ſemetipſum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, conſequens eſt, quòd mandante Domino Ieſu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Chriſti quod immolatur, eſt facere illud immolando ſeu per modum immolationis, nam ſic duntaxat fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, nam facto non fit a nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, niſi vtrumque facto impleatur, videlicet & conſecrando facere corpus Chriſti, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet in Ieſu Chriſti memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas

quàm quadret inſtitutio inſtitutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna ſiquidem agni Paſchalis, inſtituta in memoriam eductionis de Aegypto, in facto conſiſtebat immolationis, ita quòd ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Similiter namque Dominus Ieſus completo ſacrificio Paſchalis agni, inſtituit nouum noſtrum Paſcha ſeipſum, vt immolatur, dicendo, Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac ſi verbo dixiſſet, quod ſurrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Aegypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipſa ſurrogatione noui Paſchatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi menſa in mei commemorationem. Ita quòd ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis veteri, ſignificatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus paſcha.

¶ Huic autem eſſe Germanum ſenſum mandati iſtius, teſtantur etiam facta recitata a Paulo 1. ad Corinth. 10. Connumerat ſiquidem Paulus panem ſanctum, & poculum ſanguinis Chriſti inter immolata, ſupputat menſam noſtram inter altaria, decernit edentes & bibentes de menſa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clare patet, tum Apoſtolos intellexiſſe mandatum Chriſti, Hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Euchariſtiam, tum Apoſtolorum tempore Euchariſtiam fuiſſe in Chriſti Eccleſia non ſolum ſacramẽtum, ſed etiam ſacrificium tum in ſacra Scriptura, & nõ ſolum in vſu, Eccleſiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & ſanguinis Domini. Verba autem Apoſtoli ſunt hæc, Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Chriſti eſt? quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Iſraelem ſecundum carnem, nonne qui edũt victimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, quod ſimulacrũ aliquid ſit, aut quòd ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed quòd quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non poteſtis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifeſte patet Apoſtolum inter victimas Iſraelis, & immolata dæmonijs recenſere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Iſraelis & menſam dæmoniorum, menſam Domini, & inter edentes victimas altaris Iſrael & edentes immolata dæmonijs, edentes de menſa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiuſmodi ratione arguere, quòd non poſſunt immolatorum Deo & dæmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſent Deo panis & calix Chriſti, vniuerſa Pauli fabrica e a immolatis tã Deo vero ab Iſraele, quàm immolatis dæmonijs a Gentibus ſurgens rueret. Sed hoc tam clarum eſt teſtimonium, quòd panis & calix Chriſti tempore Pauli immolabantur, vt noſtra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.

ALTERVM e Lutheranis negatum in Miſſa, videlicet, quòd ſit hoſtia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Ieſu mandato, eadem procedendo via monſtrantur falſo negari. Nam Matthæ. 26. Dominus Ieſus accepto calice non ſolum dixit, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur, ſed adiunxit, In remiſſionem peccatorum, & ſubiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando ſanguinem Chriſti in poculo, non ſolum quatenus effunditur, ſed etiam quatenus effunditur pro multis in remiſſionem peccatorum. Sermo enim formalis ſignificat, quòd quemadmodum effuſio ſanguinis in remiſſionem peccatorum eſt ipſa cruenta hoſtia pro peccatis noſtris, ita facere poculum ſanguinis, qui effunditur in remiſſionem peccatorum vt ſic, eſt immolare poculum ſanguinis quatenus effunditur in remiſſionem peccatorum, quatenus operatur remiſſionem peccatorum, effundi enim in remiſſionem peccatorum eſt operari remiſſionem peccatorum, quantum eſt ex parte ſua, quicquid ſit de effectu. Non igitur humana eſt adinuentio, ſed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini in memoriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamen hæc ipſa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres conſuetudo

F vniuerſarum Eccleſiarum, non ſolùm Latinarum, & Græcarum, ſed Armenarum, Perſarum & reliquarum per orbem diffuſarum ab antiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.

ADVERSVS HAEC duo inſtituta inſurgunt Lutherani ex multis dictis in Epiſtola ad Hebræos. cap. 7. vſque ad decimum incluſiue. Et contra quotidianam quidem oblationem Euchariſtiæ arguunt tripliciter. Primo, ex multitudine ſacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Chriſtum ſacerdotem noui Teſtamenti, & ſacerdotem veteris Teſtamenti, quòd ille eſt
G vnicus, iſtum autem oportet multiplicare, quia ille æternus, iſte temporalis: inconueniens ergo eſt in nouo Teſtamento affirmare talem hoſtiam, cui non ſat eſt vnicus ſacerdos, Chriſtus, ſed oportet ſucceſſiue, ſecundum temporum ſucceſſus ſacerdotem ſacerdoti ſuccedere; vt oportere videmus in Miſſæ ſacrificio. Secundo, ex repetitione oblationis. Nam ibidẽ differentia ſcribitur inter ſacrificium veteris Teſtamenti & ſacrificium noui Teſtamenti, quòd illud repetebatur tum ſingulis diebus a ſacerdotibus ſimplicibus, tum ſingulis annis a ſummo Sacerdote, hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, ſed ſemel oblatum eſt, inconueniens eſt ergo, in nouo Teſtamento ſacrificium affirmare, quod oportet ſæpe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter ſacrificium veteris & noui Teſtamenti, ponitur, quòd tũc ſanguine hircorum, &c. vtebatur ſacerdos: nunc autem per proprium ſanguinem ſemetipſum ſemel obtulit: inconueniens ergo eſt, per nos offerri ſub ſpecie panis & vini, qui ſemel ſufficientiſſi-
H me oblatus eſt Chriſtus a ſeipſo.

CONTRA hoc vero, videlicet, quòd Euchariſtia ſit Hoſtia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione, quia ibidem hoſtiarum veteris Teſtamẽti infirmitati ad diluenda peccata, aſcribitur repetitio Hoſtiæ. Si enim peccata purgaſſent, deſiiſſent offerri: & ideo noui Teſtamenti hoſtia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo eſt, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, qualis eſt Miſſæ. Secundo, ex ſufficientia ſacrificij Chriſti, quia Chriſtus vnica oblatione ſemetipſum offerens in cruce, conſummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit ſufficientiſſimæ Chriſti hoſtiæ pro peccatis totius mundi, addendo hoſtiam aliam in nouo Teſtamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non reſtant peccata expianda, non eſt opus hoſtia pro peccatis: ſed omnia peccata ſunt abolita per gratiam noui Teſtamenti, quod Chriſti morte firmatum eſt, non eſt ergo locus alteri hoſtiæ pro peccatis in nouo Teſtamento.

CAPVT VI.

Reſponſio ad obiecta.

FVNDAMENTVM veritatis & intelligendi diuerſa ſacræ Scripturæ dicta circa noui Teſtamenti ſacrificium ac ſacerdotium eſt vnitas hoſtiæ, ſimpliciter & abſolute immolatæ ſemel in cruce, ac ipſo Chriſto ſecundum ſeipſum, & ſecundum quid immolatæ quotidie ab eodem per miniſtros in Eccleſia ſua. Itaque quod in nouo Teſtamento eſt hoſtia cruenta, eſt & hoſtia incruenta. Hoſtiam ſiquidem cruentam agnoſcimus Ieſum Chriſtum in crucis ara oblatum ſemel pro peccatis totius mundi; hoſtiam vero incruentam agnoſcimus inſtitutam a Chriſto, corpus & ſanguinem eius ſub ſpecie panis & vini: vt citatæ Scripturæ teſtantur. Verum, hoſtia cruenta & incruenta non ſunt hoſtiæ duæ, ſed ho-
K ſtia vna: quia res quæ eſt hoſtia, eſt vna met res, non enim Chriſti corpus in noſtro altari eſt aliud ab illo Chriſti corpore, quod oblatum eſt in cruce nec ſanguis Chriſti in noſtro altari alius eſt ab illo Chriſti ſanguine, qui fuſus eſt in cruce. Modus vero hanc vnam eandemq; hoſtiam immolandi, alter eſt, quia ille vnicus ſubſtantialis ac primarius immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria ſpecie corporis fractionem in cruce ſanguinem fundens, iſte vero quotidianus externus acceſſoriuſque modus, eſt incruentus, vtpote ſub ſpecie panis & vini oblatum in cruce Chriſtum, immolatitio modo repræſentans. Quocirca noui Teſtamẽti hoſtia cruenta & incruenta, vnica eſt ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet ſit diuerſitas, quia tamen iſte modus, ſcilicet incruente immolare, non eſt ſecundum ſeipſum tanquam diſparatus modus immolandi inſtitutus, ſed duntaxat vt refertur ad cruentam

cruentam in cruce hoſtiam, conſequens eſt apud ſapientes, & penetrantes, quod vbi vnum non niſi propter alterum, ibi vnum duntaxat eſt, conſequens inquam eſt non poſſe affirmari, propriè loquendo, duo ſacrificia aut duas hoſtias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, eſſe in nouo Teſtamento, ex hoc quòd eſt in eo hoſtia cruenta Chriſtus in cruce & hoſtia incruenta Chriſtus in altari, ſed eſſe vnicam hoſtiam ſemel oblatam in cruce, perſeuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex inſtitutione Chriſti in Euchariſtia. Perſeuerantiam autem hoſtiæ in cruce oblatæ agnoſcimus in noſtro altari, ſed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Chriſti corpus eſt, quod oblatum eſt in cruce, & illud met offertur in altari claræ patri, non eſſe aliam hoſtiam in altari & in cruce, ſed eam, quæ in cruce oblata ſemel eſt, perſeuerare, alio tamen modo in altari, mandante Chriſto, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque intuearis hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriam, perpendes quòd vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chriſti memoriam, quod eſt illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perſeuerare ſub ſpecie panis & vini in memoriam Chriſti.

EX HIS IGITVR ad ſingula obiecta ſigillatim diluenda deſcendendo, dicitur ad primum de vnitate ſacerdotis, quòd in nouo Teſtamento vnicus eſt ſacerdos Chriſtus, & ipſemet eſt ſacerdos in noſtro altari, nam miniſtri quique non in perſonis proprijs, ſed in perſona Chriſti conſecrant corpus & ſanguinem Chriſti, vt teſtantur verba conſecrationis, ac per hoc vices Chriſti agentes offerunt, non enim dicit ſacerdos, Hoc eſt corpus Chriſti, ſed Hoc eſt corpus meum, faciendo in Chriſti perſona ſub ſpecie panis, corpus Chriſti, iuxta mandatum Chriſti, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eſſe affirmare hoſtiam in nouo Teſtamento, cui non ſat eſt Chriſtus, ſed oportet ſuccedere miniſtros, reſpondetur quòd aliud eſt affirmare diſparatam hoſtiam requirentem ſucceſſionem ſacerdotum, & aliud eſt affirmare perſeuerantiam hoſtiæ in cruce oblatæ requirentem ſucceſſionem miniſtrorum. Primum enim dedeceret noui Teſtamenti ſtatum, ſecundum autem conſentaneum nouo Teſtamento eſt, vt iugis vigeat victima vnica illa ſemel oblata.

¶ Ad ſecundum ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Teſtamento non repetitur ſacrificium ſeu oblatio, ſed perſeuerat immolatitio modo vnicum ſacrificium ſemel oblatum, & in modo perſeuerandi interuenit repetitio, non in ipſa re oblata, nec etiam ipſe, qui repetitur modus, concurrit ad ſacrificium propter ſe, ſed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non eſſe contra doctrinã Epiſtolæ ad Heb. teſtantur verba illius, inferentia, quòd ſi repeteretur noui Teſtamẽti ſacrificium, oportuiſſet Chriſtum ſæpe pati. De repetitione igitur ſacrificij manifeſtat ſe loqui, non de repetitione iſtius modi a Domino Ieſu Chriſto inſtituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quòd cum hoc, quòd Chriſtus ſemel proprium ſanguinem ſufficientiſſimè & abundantiſſimè fuderit in cruce, quadrat vt perſeueret immolatitio modo in Euchariſtia illa vnica ac ſufficientiſſima ſanguinis in cruce effuſio.

AD PRIMVM Autem contra Euchariſtiam, quatenus affirmatur hoſtia pro peccatis, dicitur concedendo, quòd ex hoſtiæ impotentia ad delenda peccata decreta eſt in lege veteri repetitio eiuſdem hoſtiæ. Et quum infertur, inconueniens eſſe, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere, conceditur totum propriè loquendo, quia non repetitur in miſſa hoſtia, ſed illamet hoſtia in cruce oblata perſeuerans immolatitio modo, recolitur in qualibet miſſa.

¶ Ad ſecundum autem dicitur, quòd abſit a fidelium mentibus etiã cogitare, quòd ad ſupplendum efficaciam hoſtiæ in cruce oblatæ celebretur miſſa, celebratur enim tanquam vehiculum remiſſionis peccatorum per Chriſtum in cruce factæ, ita quòd quemadmodum non eſt alia hoſtia, ita non aliam affert remiſſionem peccatorum. Nam quemadmodum Chriſtus per proprium ſanguinem penetrauit cælos, perſeuerans ſacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epiſtola ſcribitur) ita perſeuerat nobiſcum per Euchariſtiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim ſufficientia & efficacia ſumma ſacrificij in ara crucis nõ excludit perſeuerantiam Chriſti in cælis in officio interpellandi pro nobis, ita non excludit perſeuerantiam eiuſdem nobiſcum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua interceſſio Chriſti pro nobis in cælo, non derogat vnicæ interceſſioni mortis Chriſti, ita non, immo multo minus eidem derogat perſeuerantia Chriſti immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes ſimus remiſſionis peccatorum in ara crucis factæ, quando iſta interceſſio fit per myſterium ſub ſpecie panis & vini, illa autem in cælo fit per Chriſtum in propria ſpecie, in qua crucifixus eſt. Si enim derogatiõis locus eſſet, magis derogaret vnicæ mortis interceſſioni, vt poſt mortis interceſſionem intercedat Chriſtus ſub ſpecie propria, quàm ſub ſpecie aliena, illud nanque intercedere præ ſe fert quaſi ſupplementum intercedendi, hoc autem præ ſe fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde conſonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd cum grano ſalis intelligendum eſt peccata eſſe nobis remiſſa per Chriſti mortem, videlicet per Chriſti mortem applicatam nobis per inſtituta a Chriſto ſacramenta; in hoc enim Chriſtiani omnes conuenimus. Inter ſacramenta autem a Chriſto inſtituta ſupputatur & eſt ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum ab ipſo Chriſto immolatitio modo, vt declaratum eſt ex verbis Chriſti & Pauli. Et ideo ſi qui inter Chriſtianos ſunt egentes poſt Baptiſma remiſſione peccatorum, Euchariſtiæ hoſtia prodeſſe poteſt illis ad remiſſionem peccatorum applicando efficaciam mortis Chriſti ad illos. non egentibus autem remiſſione peccatorum, prodeſt ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus & potus corporeus vegetat corpus, ſacramentum enim Euchariſtiæ quamuis immolatitio modo inſtitutum ſit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Chriſti applicanda colentibus, non tamen eſt inſtitutum propter hoc duntaxat, ſed pro alijs animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur ſcriptis in Epiſtola ad Hæbreos ſtat ſacrificium miſſæ, quòd eccleſia catholica edocta a Chriſto & Apoſtolis celebrat. Et hæc ſint dicta extenſione ibidem dictorum ad miſſa ad Euchariſtiæ hoſtiam, noui enim, quòd iuxta genuinum ſenſum, de ſacrificiis cruentis tractat Autor illius Epiſtolæ, monſtrans excellentiam cruenti ſacrificij oblati a Chriſto cõdendo nouum Teſtamentum, relatiue ad ſacrificia omnia Veteris Teſtamẽti. Viſum ſiquidẽ eſt expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiuſmodi extenſionem, vt nulla ex parte hæſitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio maij, M.D.XXXI.

Tractatus de ſacrificio Miſſæ, editi per Reuerendiſſimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti, finis.

TRACTATVS DECIMVS, de Fide & operibus aduerſus Lutheranos, ad Clementem ſeptimum Pontificem Max. in duodecim capita diuiſus.

1 *Poſitio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcecitatis error, quòd dicti credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcecitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Poſitio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.*
7 *Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum exiſtentium in peccato mortali.*
11 *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*
12 *Reſponſio ad obiectiones Quarto cap. ſcriptas.*

PRAECEPTIS Beatitudinis tuæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, etſi ſemper parere fas eſt, nunc tamen etiam iucundum mihi eſt, venena ſiquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non niſi paulo ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad ſcribendum tractatum hunc appellere. Suauiſſima itaque hæc obedientia venit, vtinam & Chriſti fidelibus fructuoſa & tuæ beatitudini, cui etiam cenſura libelli huius incumbit, grata.

CAP.

CAPVT I.

Poſitio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna ſalute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, docent homines conſequi remiſſionem peccatorum per fidem in Ieſum Chriſtum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad ſacramentum credit ſe iuſtificare ex diuina miſericordia, intercedente Ieſu Chriſto. Et vſque adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam aſſequi remiſſionem peccatorum ex diuina promiſſione. Aiunt enim, quòd niſi homo habeat huiuſmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promiſſioni, ſi autẽ firmiter credit ſe iuſtificari, ſuſcipiendo ſacramentum, vere iuſtificantur, alioquin non eſſet vera & efficax diuina promiſſio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vſque adeo extollunt huiuſmodi fidem, vt eam aſſequi remiſſionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione, quia fides iuſtificans diſtinguitur contra legẽ longo ſermone a Paulo Apoſtolo, charitas autẽ comprehenditur ſub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, & cætera. eſt primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matt. 22. Hæc ſunt in quibus conſiſtit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in prærecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud ſignificat, cum de illa ſacræ literæ tradũt, quòd iuſtificat homines, & aliud ſignificat credulitatem, qua homo credit ſe iuſtificari per Chriſtum & ſacramenta, nam fides iuſtificans eſt quæ ſignificat id quòd per eius diffinitionem manifeſtatur ad Heb. 11. dicendo quòd fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, ſic enim ſumpta eſt vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manẽt fides, ſpes, & charitas. Et fides in hac ſignificatione ſumpta eſt, quæ eſt donum Dei, vt dicitur ad Eph. 2. per quam ſaluamur, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & eſt qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque ſunt de neceſſitate ſalutis credenda.

¶ Fides autem ſignificans credulitatem, eſt qua iſte homo credit ſe iuſtificari, hic nunc ſuſcipiendo hoc ſacramentum ex merito Chriſti, multum diſtat a fide primo modo ſumpta. Quod declaratur, tũ ex parte rei creditæ, quoniam fidei non poteſt ſubeſſe falſum, credulitas autem iſta poteſt falli. Et ratio eſt, quia credulitas iſta eſt de ſingulari effectu hic nunc, & in hoc proueniens partim ex fide neceſſaria ad ſalutem, & partim ex humana coniectura, pro quanto enim eſt de merito Chriſti & ſacramentis, imperatur a fide, pro quanto autem eſt de effectu hic nunc, in ſeipſo ex humana prouenit coniectura. Nam ſub fide Chriſtiana clauditur, quòd quilibet confidens in merito Chriſti & rite intus & extra ſuſcipiens ſacramentum iuſtificatur ex diuina gratia ſed non extenditur Chriſtiana fides ad credendum, quòd ego nunc ſim intus & extra ſuſcipiens rite ſacramentum, quemadmodum ex Chriſtiana fide teneor credere in hoſtia rite conſecrata eſſe verum Chriſti corpus, ſed Chriſtiana fides non ſe extendit ad credendum quòd in hac hoſtia ab iſto nunc in hoc altari celebrante eſt corpus Chriſti, quoniam hoc poteſt aliunde eſſe falſum, Tum quia fides omnium Chriſtianorum eſt vna, iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus Dominus, vna fides, perſpicuum eſt autem quòd ſub fide quæ eſt in me, non continetur credere quod ille ſuſcipiens ſacramentum nunc hic iuſtificetur, aut quòd in illa hoſtia eſt corpus Chriſti, ergo ſub nullius fide credere hunc ſingularem effectum huius ſacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet ſecundo diuerſitas dictæ credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error eſt, quòd ea quæ attribuuntur in ſacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, ſemper enim cum hanc docent credulitatem textus ſacræ Scripturæ citant tractantes de fide, puta, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos ſimiles textus.

CAPVT III.

Secundus in prærecitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quòd huiuſmodi credulitas aſſequitur remiſſionem peccatorum, poteſt & bene & male dici &

F intelligi. Nam ſi dicatur & intelligatur, quòd hæc credulitas formata fide & charitate aſſequitur veniam peccatorum, verum eſt, ſi autem ſecluditur charitatis formatio falſum eſt, quoniam, vt Auguſtinus dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullum eſt iſto Dei dono excellentius, ſolum eſt quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶ Et ſcito, quòd hæc credulitas communis eſt omnibus deuote accedentibus ad ſacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcunque ſacramentum, credit ſuſcipiendo illud, ſe iuſtificari ex merito paſſionis & mortis Chriſti, alioquin non accederet. Sed non eſt par in omnibus iſta credulitas, vnus enim magis credit ſe iuſtificari, quàm alter, & regulariter cum hæſitatione de oppoſito ineſt deuotis mentibus iſta credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Eccleſiæ documento docemur, oportere nos huiuſmodi credulitatem habere abſque hæſitatione aliqua. Ratio autem hæſitandi eſt, quia communiter nullus ſcit, an ex parte ſui impedimentum aliquod inueniatur ſuſcipiendi donum remiſſionis peccatorum,

G nullus regulariter ſcit an ipſe dignus ſit gratiæ Dei, & propterea ſic hæſitans, nullam iniuriam infert diuinæ promiſſioni quoniam non hæſitat ex parte Dei, non hæſitat ex parte meriti Chriſti, non hæſitat ex parte ſacramẽti, ſed hæſitat ex parte ſui, Scriptum eſt enim, Delicta quis intelligit? Teſtatur quoque hanc communem hæſitationem de effectu ſingulari diuinæ miſericordiæ (hoc eſt remiſſionis peccatorum iſtius viri nunc deuote conuerſi ad Deum) Ioel Propheta cap. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu & planctu, citata diuinæ miſericordiæ excellentia ſuper peccata, ſubiungit, Quis ſcit ſi conuertatur Deus & ignoſcat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum eſſe, ſed quemlibet ſub hæſitatione eſſe, an ignoſceret Deus illi manifeſtat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis hæſitatio non rationabiliter tollitur niſi ex aliqua trium cauſarum, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in propoſito non habet locum, quia quamuis Deus re-

H uelauerit, quod omnes, qui rite intus & extra confidunt ſe conſequi remiſſionem peccatorum per meritum Chriſti conſequuntur illam, non tamen reuelauit, quòd iſte nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur ſub reuelatione cui innititur fides Chriſtiana. Vel ex ſufficientia teſtimoniorum conuincentium ad aliquod ſingulare credendum, ſicut ſufficientia teſtimonia conuincunt eum, qui nunquam egreſſus eſt è Roma, ad credendum quod inueniatur inſula Calicut ſeu Taprobanę, clarum eſt enim in credulitate, qua iſte credit ſe iuſtificari, non interuenire teſtimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in ſeipſo. Vel ex qualitate teſtium, puta, quia ſunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apoſtolus ad Romanos octauo, quod Spiritusſanctus conteſtatur ſpiritui noſtro quòd ſumus filii Dei. Nam hæc conteſtatio præſupponit remiſſionem peccatorum factam, quia præſupponit illum, de quo te-

I ſtatur eſſe filium Dei, vt clare ipſa litera ſonat, credulitas autem iſta, quam Lutherani ponunt, non præſupponit remiſſionem peccatorum in illo, ſed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod ſequitur. Voluntarium igitur dogma eſt, dicere quòd huiuſmodi credulitas in verbo Chriſti in merito paſſionis eius, &c. Infallibiliter remiſſionem peccatorum ſit ideo a Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati ſunt articuli dicentes, Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittente ſacerdote, credat ſibi remitti, immo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet. non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum. Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. hic inquam confide ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quicquid ſit de contritione, ſi per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos nõ ſerio, ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.

K

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error. quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INTOLERABILIVS Autem eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata, quod ſic clariſſime conuincitur. Impoſſibile eſt ex inimico reddi amicum ſine amicitia, cum amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quemadmodum nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cum homo ex iniuſto fit iuſtus per Chriſtum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apoſtolo Ad Romanos 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius, reconciliatio enim amicum reddit

reconcilia-

A reconciliatum. Ergo peccatorem iuſtificari ſine amicitia Dei, nec eſt poſſibile, nec intelligibile; charitas autem eſt ipſa amicitia inter hominem & Deum, eſt enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo, & ibidem (ſcilicet primæ Ioannis quarto.) Diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. In mutuo enim amore conſiſtit amicitia, ergo per charitatem formaliter fit remiſſio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res eſt, quæ vocatur iuſtitia fidei, & charitas, ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu ſenſibili debite ſubdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo ſecundum rationes eorū, quæ de eo, ac cæleſti patria, fide tenemus. Nominatur vero charitas, quatenus eſt amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuilitatem cæleſtis patriæ iuxta illud ad Phil. tertio, Noſtra autem politia in cælis eſt, ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & B aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc ſola ratio, quæ conuincit intellectum, ſufficit, ſalua nihilominus authoritate Chriſti, Petri, Ioannis, & Pauli eſt, iſti enim omnes attribuunt remiſſionem peccatorum fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidem Luc. ſeptimo, peccatrici dixit, Fides tua te ſaluam fecit, & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem eſſe proximam cauſam remiſſionis peccatorum, teſtatur coniunctio; Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit fides enim inchoatiue, charitas autem completiue eſt cauſa remiſſionis peccatorum. Petrus Apoſtolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius, & in prima ſua Epiſtolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſtola, capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, & in capitulo tertio dicit, Nos C ſcimus, quòd tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniā perſpicuum eſt vnam atque eandem eſſe charitatem, qua diligimus Deum propter ſeipſum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioannis quarto, & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur tranſlatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apoſtolus ad Rom. 5. ait, Iuſtificati ex fide pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes tranſferam, charitatem non habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali, quo conſtituimur filii Dei. Et ad Gal. 5. In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clare non fidei qualicunque, ſed per dilectionem operanti attribuit valere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, veriſſimā eſſe communem Eccleſiæ doctrinam, quòd non per fi- D dem informem, ſed per fidem informatam charitate fit remiſſio peccatorum. Ita quòd authoritates autenticę ſonantes iuſtificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum (ex eo quòd fides diſtinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur ſub lege) reſpondetur, quòd Legis nomen aliter ſumitur a Chriſto, cum dicitur, quòd hoc eſt primum & maximum mandatum in Lege, & aliter ſumitur cum fides diſtinguitur ab Apoſtolo contra legem. Nam Chriſtus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mandata diuina, ſcripta in libris Moyſi, Apoſtolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc diſtinctionē, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiā aduerſarios oporteat ei aſſentire. Quòd enim Chriſtus vtatur ſic large Legis nomine, ex eo conuincitur, quòd in eodem tex. Deut. c. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei, immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Iſrael, Ie- E houach Eloe noſter, Iehouach vnus; ſub eodem ergo contextu legis ponitur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiuſdem Dei, vt intelligamus, quòd non magis ſub lege clauditur præceptum charitatis, quam præceptum fidei, loquendo de lege largo vocabulo, vt hinc etiam clare pateat, quòd quemadmodum fides diſtinguitur contra legem ab Apoſtolo, charitas quoque pariter diſtingui cointelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apoſtolum de lege, ſecluſis iis quæ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legem factorum, & dicit eam ſeruari naturaliter ab Ethnicis, ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt; certum eſt enim, quòd non faciunt naturaliter ea quæ charitatis ſunt. Aequiuoce igitur vtitur obiectio hæc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim Dei clauditur ſub lege factorum, contra quam diſtinguitur fides, ſed ſub eadem lege, ſub qua clauditur fides, vt patet

A Deut. 6. vbi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem e Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani, opera noſtra non eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec eſſe ſatisfactoria pro peccatis, eo quòd ſufficientiſſime Chriſtus meruit nobis gratiam remiſſionis peccatorum, & vitam æternam, & ſufficientiſſime ſatisfecit pro omnibus, & proinde nefas eſſe attribuere operibus noſtris eſſe meritoria gratiæ, ſeu remiſſionis peccatorum, aut vitæ æternæ, & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nam hoc redundat in opprobrium Chriſti, quandoquidem quod eſt proprium Chriſti attri- B buere nobis, blaſphemia eſt, & detrahere eſt merito ac ſatisfactioni Chriſti, tanquam inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionibus noſtris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ authoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per noſtra opera remiſſionem peccatorum, probatur ex eo, quòd Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuet, & ad Titum ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, & ad Eph. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd vero per opera non mereamur vitam ęternā, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum ſimul, quòd opera noſtra, quantumcūque iuſti ſimus, non ſint ſatisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quę præcepero C vobis, dicite, quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si enim facientes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo multo magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egent ſatisfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatiſfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatisfactionis Chriſti pro nobis, omittēdas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona eſſe faciēda, quia ſunt præcepta a Deo, quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & non vt ſint meritoria æternæ vitæ, aut ſatisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

D ANTEQVAM declaretur, opera noſtra eſſe, vel non eſſe meritoria, prælibandum eſt ſummatim quid Meritum ſignificet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritum appellatur voluntarium opus, ſiue internum, ſiue externum, cui iure debetur merces, ſeu præmium, dicente Apoſtolo ad Rom. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet perſona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ eſt ipſum meritum, & merces debita merito, & perſona reddēs mercedem, fruſtra enim quis mereretur, niſi mereretur ab aliqua perſona reddendam ſibi mercedem. Et quoniam de noſtro merito apud Deum eſt quæſtio, oportet declarare quomodo verificatur, hominem mereri a Deo mercedem ſui operis, difficile enim apparet, quòd operi noſtro iure reddatur merces a Deo, quoniam inter nos & Deum, non eſt ius ſimpliciter & abſolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: ſed eſt ius ſecundū quid, mul- E to minus quam ius filii ad patrem & ſerui ad dominum, quanto minores ſumus nos relati ad Deum homine ſeruo, relato ad hominē dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea, ſi pro quia, vt ſcribitur in 5. Ethi. inter ſeruum & dominum, inter patrem & filium non eſt ius ſimpliciter abſolute, ſed ius ſecundum quid, multo minus eſt ius inter nos & Deum. Ex hoc namque, quòd quicquid eſt ſerui eſt domini ſui, & filius non poteſt æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & ſeruum, & inter patrem & filium ius ſimpliciter & abſolute. Multo autē magis quicquid eſt homo, eſt Dei, & multo minus poteſt homo Deo reddere ęquiualens. Non poteſt igitur homo mereri aliquid a Deo ſic quòd iure debeatur homini, niſi iure tam attenuato, vt ſit longe minus quam ius domini ad ſeruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum abſolute, quoniam abſolute loquendo, omnis bona operatio voluntaria homi-

nia debetur Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus F
internis vel externis pollet homo, tantò plus Deo debet, quia ipſe Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera noſtra, ſed hoc attenuatum ius eſt inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc vt ſint meritoria a Deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid a Deo, Deus nõ fit nec eſt debitor hominis, ſed ſibiipſi Deo, ſi enim hoc attenuatum ius eſſet inter hominem abſolute & Deũ, Deus deberet homini mercedem quam meruit, ſed perſpicuum eſt Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 11. Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem ſuam qua contulit humano operi eſſe meritorium, reddendo homini mercedem operis. Et hęc ſunt vera & indubitata ſimpliciter & abſolute loquendo, ſecus autem eſt præſuppoſita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo; nã quẽadmodum inter homines ſi dominus pactum aliquod cum ſeruo G
ſuo facit, naſcitur inde ius inter ſeruum & dominum, ita ſi Deus dignatur pactum facere cum homine, naſcitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum eſt. Sæpe enim legimus in veteri Teſtamento, Deum dignatum eſſe paciſci cum hominibus. Geneſis enim 9. ſcribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuerſali diluuio & Geneſis 15. fœdus iniit Deus cum Abraham de terra Chanaham danda ſemini eius. & Gene. 17. fœdus circuncisionis ſcribitur, & Exo. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguis fœderis, &c. Hie. quoque 31. de fœdere nouę legis ac veteris Deus manifeſte loquitur. In nouo autem Teſtamento Saluator noſter manifeſtat Deum ſub ſpecie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conueniſſe cũ operariis de mercede diurna, vt patet Mat. 20. Conuentione inquit, facta de denario diurno, miſit illus in vineam, & rurſus, Nonne pacto conueniſti mecum? Ex his enim manifeſtum fit, ꝙ rõ meriti etiam iure poteſt inueniri in operibus noſtris relati ad primum, de quo conuentio facta eſt cum Deo.

¶ Veruntamen ſcito, quòd quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem, nunquam tamen Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi, ita quòd præſuppoſita conuentione, debetur quidem operibus noſtris præmium de quo conuentio facta eſt, ſed Deus non propterea fit illius præmii debitor nobis, ſed voluntatis ſuæ prioris qua dignatus eſt paciſci nobiſcum, & propterea veriſſime profitemur, quòd Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaque ratio meriti poteſt inueniri in operibus noſtris relatiue ad Deum (vel ſecundum ius attenuatum, vel ſecundum fœderis & nunquam Deus debet nobis. Et hæc ſint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis noſtris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in ſacris literis, humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis ſingulis ſacræ ſcripturæ locis de hoc ſcito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum, ꝙ merces & meritum, correlatiua ſunt, meritum enim eſt mercedis meritum, & merces eſt meriti merces, & propterea abſque alia declaratione cum leges in ſacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis reſpectu illius mercedis a Deo reddendæ. Perſpicuum eſt autem in vtroque Teſtamento promittere Deum mercedem homini, nam Geneſ. 15. dicit Deus ad Abraham, Ego merces tua valde. & Iſa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. ſcribitur, Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuũ ſeruitute magna aduerſus Tyrum, & merces non eſt reddita ei, &c. & ſubiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem Apocalyp. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio cito, & merces mea mecum eſt, vt reddam vnicuique ſecundum opera illius. Ex his enim patet non ſolum opera Sanctorum eſſe meritoria alicuius boni a Deo. ſed etiam opera iniquorum, immo & Ethnicorum, rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione ſeruiendi Deo obſederant Tyrum, & tamen teſtatur Deus meruiſſe mercedem, & decernere, quòd Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam eſſe bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in ſuupſius Dei ſeruitutem, gaudeat ſe conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd ſint meritoriæ ab ipſo Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multo propenſior eſt Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd ſint meritoriæ alicuius mercedis a Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.

CONCEDVNT multi, humana opa eſſe meritoria apud Deum aliquorum bonorum, ſed non vitæ æternę, & propterea monſtrandum ſupereſt in ſpecie, quòd opera viuorum Chriſti membrorum ſunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noſter Mat. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cælis, perſpicuum eſt enim, quòd in mercede cæleſti, eorum qui patiuntur propter Chriſtum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. deſcribendo mercedem datam operariis, dicitur, quòd acceperunt denarium, perſpicuum eſt autẽ quòd communis merces omnibus operariis in vinea Domini, eſt vita æterna. Paulus quoque 2. ad Thimoth. 4. ſcribit, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus iuſtus iudex; perſpicuum eſt enim, quòd corona Pauli per ſe primo claudit beatitudinem, & niſi merces eſſet debita præmiſſis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iuſtus iudex Dominus reddet ſibi coronam, manifeſte enim vitam æternam ſibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifeſtat Dominus Mat. 25. deſcribendo quòd cum iudicabit mundum, propter opera miſericordiæ dabit vitam æternam. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c. concluditur enim, Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti vero in vitam æternam. Quod enim a iudice datur ex diuerſitate operum, ſecundum quòd opera merentur, datur, alioquin afferret non cauſam pro cauſa. Ex his enim manifeſtum eſt nonnullorum hominum opera meritoria eſſe ęternæ vitæ ſecundum ſacras Scripturas. Et quod plus eſt, ex Matth. 20. habetur operarios mere-
H ri illam ex conuentione, nam Origines, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, & Chryſoſtomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.

TRADENT Theologi opera noſtra eſſe meritoria æternæ vitæ, eo quòd e charitate, a gratia gratum faciente, a ſpiritu ſancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quãuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non ſint meritoria æternæ vitæ (niſi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte vtenti libero arbitrio in iis quæ Dei ſunt, Deum largiri ſecũdum affluentiam ſuæ gratiæ, quatenus tamen ſunt a Spirituſancto habitante in homine per gratiam & charitatem, ſunt meritoria
I æternę vitę. Tum quia gratia ſeu charitas eſt tanquàm ſemen Dei. 1. Ioan. 3. cuius vis ſe extendit ad producendum fructum, ita quòd quemadmodum actioni ſeminis debetur naturali iure fructus, ita diuinę gratiæ in anima, actionibus debetur fructus ęternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ ſalientis in vitam æternam, vbi clare patet efficacia gratiæ in nobis ad aſcendendum in vitam ęternam. Et dicendo, quòd gratia data fit in homine fons aquæ aſcendentis in vitam ęternam, docet quòd mediante operatione aſcendit in vitam æternam, nam quod fit in me poſt acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia vis Spirituſancti habitantis in homine non eſt impar ad acquirendum æternam vitam, & ad efficiendum ꝙ operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autem ac perſuaſibilior modus huiuſmodi meriti eſt aperiendo, quòd meritum vitæ æternę non eſt tã actio noſtra, quàm actio Chriſti, capitis in nobis & per nos, ſupponendum eſt enim
K cum Apoſtolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia conſtitutos, eſſe Chriſti capitis membra viua. Ita quòd Chriſtus caput cũ hominibus viuis eius mẽbris nõ ẽ ſicut vnũ corpus politicũ, quale eſt corpus ciuiũ Reip. bene gubernatæ, ſed cõſtituit vnum corpus, quemadmodũ eſt vnũ corpus naturale, quia Chriſtus caput Spiritu ſuo viuificat membra ſua, & per iuncturas ac nexus ſpirituales vnit membra corporis, vt clare patet ex verbis Pauli. Huius autem præſuppoſito adiunge, quòd etiam ſacra Scriptura tradit videlicet & paſſiones & actiones viuorum Chriſti membrorum eſſe paſſiones & actiones Chriſti capitis. Et de paſſionibus quidem teſtatur ipſe Chriſtus Act. 9. Saule Saule, quid me perſequeris? cum tamen ille perſequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quòd Chriſtus crucifixus ſuit in eis, procul dubio in cruciatibus eorum pro Chriſto perpeſſis. De actionibus vero teſtatur Paulus, ſcribens Corinthiis in 13. c. ſecundæ Epiſtolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur

Chriſtus?

Chriſtus? & vniuerſaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Ex quibus habetur, quòd veriſſime dicere poſſum, mereor ego, iam non ego, meretur autem in me Chriſtus, ieiuno ego, iam non ego ieiunat autem in me Chriſtus, & ſic de alijs operationibus voluntarijs quas Chriſti membra viua exercent propter Deum. Et iſto modo meritum æternæ vitæ non tam attribuitur operibus noſtris quàm operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. Ita quòd hinc diſcernitur inter meritum æternæ vitæ quod in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat, Chriſti, illo, quod meruit Chriſtus in hac vita mortali degens, patient & moriens, adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter, primo ex iure meriti Chriſti quod in propria perſona meruit, poſtea ex iure meriti Chriſti, quòd Chriſtus caput in adulto, & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filijs, nam vt dicitur ad Roma. 8. Prædiffiniuit eos conformes imagini filii ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto habentes meritum vitę ęternę vtroque modo, quam primo tantũ, nam ipſi Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria, primo iure gratię vnionis perſonalis, qua Verbum caro factum eſt, & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius merito. Deinde eadam gloria debita fuit Chriſto per meritum obedientię eius vſque ad mortẽ, dicẽte Paulo ad Philip. ſecundo, Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Chriſto igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes, & non vitam ęternam, videlicet & ſine noſtro merito per Chriſti in propria perſona meritum, & cum noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritum. Et quẽadmodum ad Chriſti excellentiam pertinet, quòd etiam proprio merito acquiſierit immortalis corporis vitam, & gloriam ſui nominis, & c. ita ad dignitatem membri Chriſti pertinet vt cooperetur capiti ſuo ad acquirendam ęternam vitam. Omnium enim diuiniſsimum eſt, inquit Diony. cap. tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri vitam ęternam, quoniam eſt reddere vitam ęternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpondebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVAMVIS conueniamus in hoc, quòd opera exiſtentiũ in peccato mortali non ſunt meritoria ęternę vitæ, nec ſunt meritoria remiſſionis peccatorum, multum tamen eſſe vtilia hominis ſubiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remiſſionem peccatorum conſequendam ſacra tradit Scriptura, nam etſi non habent vim meritoriam remiſſionis peccatorum habent tamen vim impetrandi remiſſionem peccatorum, ita quòd per modũ ſupplicationis multum valent ad conſequendum remiſſionem peccatorum a diuina largitate. Et quidem quòd oratio multum vtilis ſit ad remiſſionem peccatorum conſequendam, teſtatur Saluator Lucæ decimooctauo, inducens Publicanum orantem, Deus propitius eſto mihi peccatori, ſic enim conſequutus eſt veniam. De ieiunio vero teſtatur Ioel in perſona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & planctu, ubi enim ſubiungitur, Quis ſcit ſi conuertatur Dominus, & ignoſcat? De eleemoſyna quoque teſtatur Daniel, capitulo quarto, conſulens Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime, & ad Hebræos decimotertio ſcribitur, Beneficientiæ & communionis ne obliuiſcamini, talibus enim hoſtijs conciliatur Deus. Et idem eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim ſimplicem, tradit ſacra Scriptura maiorem quadam vim impetrandi in obſeruatione vniuerſorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quòd conuerſio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remiſſionem peccatorum, dum dicitur. Et dixiſtis, non eſt æqua via Domini, audite ergo domus Iſrael, nunquid via mea non eſt æqua? Nonne viæ veſtræ non ſunt æquæ? cum enim auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem morietur in ea iniquitate quam operatus eſt, & cũ auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit, conſiderans enim & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis quas operatus eſt vita viuet, & non morietur. Quæ verba teſtantur, quòd in hoc conſiſtit viarum Dei æquitas, vt ſicut iuſti auerſio a iuſtitia ad opera mala quæ terminatur ad mortem animæ, ita impij conuerſio ad opera bona terminatur ad animę vitam, reuelatur enim Prophetæ, quòd tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quo ad opera, hoc eſt, ab operibus malis ad opera bona propter Deum, vt Deus non recordetur omnium iniquitatum prętęritarum, quod eſt dare remiſſionem peccatorum, & vitam gratię.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiuſmodi operibus hominum ſubiectorum peccatis reuelauit Deus Iſaiæ. cap. 1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus diſcimus, tantam eſſe Dei largitatẽ, vt a ſordibus conuerſis, ad iuſtitię & miſericordiæ opera ſeipſum obtulerit arguendum Deus, ſi non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorum opera non ſolum ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorũ, ſed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita commotam habent diuinam benignitatem, & vt terminentur ad remiſſionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Vere benigniſſimus erga nos eſt Deus, prouidendo, vt quam in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſſionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, alijſque bonis operibus valeamus. In hoc enim immenſa charitas diuina erga peccatorum ſalutem commendatur, vt etiam noſtris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remiſſionis peccatorum largiri dignata ſit. Et præter hęc (vt in capite ſeptimo, ex verbis Ezechielis monſtrandum eſt) ſunt meritoria alicuius temporalis boni a Deo. Ex quibus patet inducendos eſſe peccatores ad bona opera, quia vere vtilia ſunt ad remiſſionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cum deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.

QVIA Lutherani ſatisfactionem auferunt ab operibus noſtris, ſupereſt declarandum, quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguendum in primis eſt de ſtatu, in quo fiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratiæ, & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primo, quòd nulla noſtra opera ſunt ſatisfactoria pro peccatis noſtris quo ad culpam, quia nec facta in ſtatu peccati mortalis faciũt Deo ſatis pro offenſa, vt patet, & facta in ſtatu gratiæ præſupponũt culpam, ſeu offenſam abolitam ex diuina gratia ex ſatisfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deum, offerẽdo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus ſecundo, quòd nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis noſtris, quam non prius abolitis in ſacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu eſt, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offenſam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non iã copioſum diuinę gratiæ donum collatum fuerit, vt cum remiſſione culpæ remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendum reſiduum pęnæ, & propterea ſi in recidiuum lapſus eſt, & iterum factus eſt inimicus Dei, antequam illud reſiduum pœnæ ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili, non poſſunt amicabiliter exſoluere, quod eſt non poſſe ſatisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertio, quòd opera perſeuerantium in amicitia Dei, nullũ habent impedimentum ad hoc quod ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pœnę. Et in hoc errant Lutherani dupliciter, primo dicendo, quòd cum remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem, ita quòd non remanet obligatus ad pœnam conſecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeſte contrariatur ſacrę Scripturæ, docenti ſecundo Regum duodecimo, quod quamuis Dauid conſecutus fuerit remiſſionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen conſecutus eſt remiſſionem totius pœnæ, ſed remanſit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura teſtatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Chriſti membrorum vim ſatisfactoriam pro pœna non remiſſa. Hoc enim contrariatur efficacię Chriſti capitis in nobis, nam ſatisfacio ego, iam non ego, ſatisfacit autem in me Chriſtus, contrariatur & Eccleſiæ catholicæ vſui quo conſueuit ſalutares ſatisfactiones imponere per miniſterium ſacerdotũ vere pœnitentibus & confeſſis.

CAPVT XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quinto ſcriptas.

SVPEREST obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficientia meriti & ſatisfactionis Chriſti. Reſpondemus,

meritum Chriſti fuiſſe ſufficientiſſimum, & ſatisfactionem eius F ſufficientiſſimam pro peccatis non ſolum noſtris, ſed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus, iuxta doctrinam. 1. Ioan. 2. & propterea non ex inſufficientia meriti aut ſatisfactionis Chriſti opera viuorum Chriſti membrorum meritoria ac ſatisfactoria apponuntur, ſed ex affluentia meriti Chriſti communicatur membris eius viuis, vt illorum quoque opera ſint meritoria & ſatisfactoria, maior enim gratia Chriſti nobis conſertur, communicando nobis, quòd ipſa caput noſtrum in nobis & per nos tanquam membra ſua mereatur & ſatisfaciat, quàm ſi meritum duntaxat Chriſti in propria perſona participaremus.

¶ Cum autem obiicitur, id quod eſt proprium Chriſto, non eſſe nobis attribuendum, reſpondemus quòd non eſt nobis attribuendum eo modo, quo eſt proprium Chriſto, poteſt tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationem, ſicut quod eſt proprium Deo, nulli eſt attribuendum eo modo, quo eſt proprium G Deo, poteſt tamen per communicationem ab aliis participari. Verbi gratia, videre diuinam eſſentiam, eſt proprium Deo (nulla ſiquidem creatura poteſt videre Deum, ſicuti eſt, ſed ſolus ſuapte natura videt ſeipſum) poteſt tamen ex gratia communicari videre Deũ participatiue, & ſic communicatur beatis omnibus. Sic in propoſito mereri vitam æternam eſt proprium Chriſto, intelligendo mereri ex propriis viribus, quod tamen poteſt communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex propriis viribus, ſed vt mereantur ex virtute capitis Chriſti. Et ſimiliter intellige de ſatisfactione.

¶ De merito autem remiſſionis peccatorum non oportet reſpondere, quia iam diximus hoc non communicari viuis Chriſti membris, eo quòd opera eorum præſupponunt remiſſa fuiſſe eis peccata, nullus autem meretur id quod præhabet, ſed omne meritum eſt rei non habitæ. Et hæc eſt ratio, quare Chriſtus communicat membris ſuis mereri augmentum gratiæ & cæleſtem beatitudinem, & H non communicat eis mereri remiſſionem peccatorum, quia videlicet beatitudine æterna carent membra Chriſti in hac vita, remiſſionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipſo, quòd fuerunt facta membra Chriſti, nullus autem meretur quod habet, ſed quod ſperat. Ex quibus clarè apparet, quòd nihil detrahitur merito aut ſatisfactioni Chriſti per merita & ſatisfactiones noſtras, ſed extenditur gratia meriti & ſatisfactionis Chriſti per ſeipſummet ad ipſummet Chriſtum, vt caput, operantem in membris ſuis & per membra ſua.

¶ Ad authoritates vniuerſas ſonantes, quòd non meretur per noſtra opera remiſſionem peccatorum, non oportet reſpondere, quia in hac concluſione omnes conuenimus. Ad authoritates vero inductas ad probandum, quòd non meremur vitam æternam per opera noſtra, reſpondendum eſt. Et ad illud quidem quod aſſertur ex Apoſtolo ad Roman. Donum Dei, vita æterna, reſpondetur, quòd vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gra- I tum facientis eſt tum nos eſſe membra Chriſti, tũ ex virtute Chriſti capitis in nobis mereri vitam æternam, nõ enim dicimus, quòd ex operibus noſtris, quatenus a nobis ſunt, ſed quatenus a Chriſto in nobis & per nos ſunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id vero quod obiicitur ex documento Chriſti, Dicite, ſerui inutiles ſumus, eum eadem diſtinctione reſpondetur, quòd nos quantumcunque omnia Chriſti præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex noſtro libero arbitrio, inuenimur ſerui inutiles ad ea, quæ ſunt domus patris cæleſtis, inuenimur inutiles ad ea, quæ ſunt politiæ noſtræ, quæ in cælis eſt, qualia ſunt remiſſio peccatorum, gratia Spiritusſancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio eſt, quia nos, quatenus a nobis operantes, ſumus tam infirmi, vt non poſſumus aſcendere ad conferendum aliquid ſupremo ordini propriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate ſtat, quòd noſmet, quatenus ex Chriſto in nobis capite ſumus operantes, vt illius membra viua, multum conferre poſſumus per noſtra opera politiæ cæleſti & paternæ domui, quia vt ſic K ſumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt ſic ſumus inutiles, ſed membra vtilia paternæ domus & cæleſti politiæ.

¶ Etſi ex hoc Chriſti documento argumentum fiat contra vtilitatem iuſtorum operum in ſtatu peccati mortalis ad impetrandam remiſſionem peccatorũ, iuxta ſcripta ſuperius in cap. 10. Si inquã, fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non ſunt vtilia ad impetrandum remiſſionem peccatorum, reſpondendum eſt, quòd orationes, ieiunia, eleemoſynæ & alia iuſta opera impiorum, quatenus ab ipſis procedunt, non ſunt vtilia ad remiſſionem peccatorum impetrandam, ſed quatenus afflatã diuina benignitate ordinantur ea, ad impetrandam remiſſionem peccatorum, ſunt valde vtilia ad impetrandum illam, propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ noſtræ, prouidit ſiquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus, dedit diuina bonitas (vt Chriſtus, Eſaias, Ezechiel & Apoſtolus ad Hebr. teſtantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remiſſionibus peccatorum a diuina miſericordia per Chriſti meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemoſynæ & reliqua iuſta opera peccatorum vtilia ſunt non merendum, non ad ſatisfaciendum, ſed ad impetrandum remiſſionem peccatorũ. Et hæc puto ſufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæſtionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum conſolationem. Romæ die, 13. Maii, 1532.

TRACTATVS VNDECIMVS

De Communione ſub vtraque ſpecie, De Integritate Confesſionis, De inuocatione Sanctorum, aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuiſus.

1 *Nequaquam illicitum eſt eſſe populo Chriſtiano ſub altera tantum ſpecie communicare.*
2 *De integritate confeſſionis quo ad omnia peccata.*
3 *Poſt peccati veniam neceſſariam quoque eſſe ſatisfactionẽ pro peccatis, & eam fieri poſſe noſtris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conſcientiæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, circa cõmunionem populi ſub vtraque Euchariſtiæ ſpecie, confeſſionemq; necnon omnium peccatorum ac negatam ſatisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad ſcribendum de his, non abſolute, ſed quatenus pendent ex ſacra Scriptura, quoniam ipſi ſolius ſacræ Scripturæ authoritatem ſuſcipiũt, & profitentur ſe illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderũt noſtra hæc, ſperamus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur, tamen ad conſolandum fidelium mentes, videre enim in ſacra Scriptura falſitatem eorum, quæ hæretici iactantes ſe profeſſores ſacri Euangelii docent, non paruum ſolatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Eccleſia catholica ſcripſerim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione ſub vtraque ſpecie.

LVTHERANIS Non ſat eſt, ipſos communicare ſub vtraque ſpecie, ſed nequeunt flecti ad dicendum, licitam eſſe communionem ſub altera tantum ſpecie, quia tum ex vſu Chriſti, tum ex præcepto eiuſdem communicandum eſt ſub vtraque ſpecie. Proinde opus eſt diſcutere ſecundum Scripturas ſacras vtrunque, vt videlicet manifeſtemus nec ex vi vſus Chriſti, nec ex vi præceptorum eius, illicitum eſſe populo communicare ſub altera tantum ſpecie, hoc ſiquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem ſub vtraque ſpecie.

¶ Quia igitur Saluator noſter in vltima Cœna inſtituens ſacramentum Euchariſtiæ, vſus eſt hoc ſacramento ſub vtraque ſpecie, communicando Apoſtolos (vt Euangeliſtę teſtantur) hinc infertur, quòd ſacerdos non niſi ſub vtraque ſpecie dare debet Euchariſtiam, debet enim ſacerdos dare Euchariſtiam, quemadmodum dedit illam Chriſtus, & ſimiliter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apoſtoli.

¶ Nos autem facile manifeſtamus vſum Chriſti & Apoſtolorum, non habere vim legis, quòd ſimili modo diſtribuatur populo Euchariſtia, nam ſi ille vſus Chriſti vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vſu illius diſtributionis ſeruata, & ad quædam non, ſed ad omnia in illo vſu ſeruata, perſpicuum autem eſt nos nõ obligari ad omnia illa in diſtributione facta a Chriſto, ergo nec tenemur diſtribuendo Euchariſtiam ſeruare hoc vnum, videlicet dare ſub vtraque ſpecie. Quòd enim non teneamur ad ſeruandũ omnia, patet, tum quia Chriſtus fregit, fractamque dedit ſpeciem panis, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos teneatur dare hoſtiam fractam, tum quia Chriſtus diſtribuendo, nõ immiſit in ora Apoſtolorum Euchariſtiam, ſed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem eſt dicere, quòd ſacerdos tenetur non immittere Euchariſtiam

riſtiam os communicantis, ſed dare in manum illius, vt ipſe ſe communicet, tum quia Chriſtus diſtribuit hoc ſacramentum Apoſtolis poſt Cœnam, plus autem quam ridiculum eſt dicere, quòd teneamur communicare poſt Cœnam, illicitumque ſit dare Euchariſtiam ieiunis. tum quia Chriſtus dedit Euchariſtiam ſub ſpecie panis azymi, & tamen vniuerſalis Eccleſia fatetur non eſſe illicitum Euchariſtiæ vſum ſiue in azymo, ſiue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet quòd diſtributio Euchariſtiæ, qua vſus eſt Chriſtus, non habet vim legis, ſtatuentis, vt ſic fiat diſtributio à nobis.

¶ At ſi quiſpiam contenderit in hoc non imitandum eſſe Chriſti diſtributionem, quòd ſub vtraque ſpecie dedit. Euchariſtiam, animaduertat Chriſtum dediſſe ſub vtraque ſpecie Apoſtolis ſolis, & non dediſſe ſeptuaginta Diſcipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant in illum, vt vel ex hoc ſat ſit inferre ex exemplo Chriſti, ergo ſucceſſoribus Apoſtolorum danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie, non autem plus inferri poteſt ex Chriſti diſtributione, non igitur inferri poteſt ergo vniuerſis chriſtianis danda eſt Euchariſtia ſub vtraque ſpecie. Patet itaque, quòd ex vſu Chriſti non poteſt inferri illicitam eſſe communionem populi ſub altera tantum ſpecie. Et multo minus inferri hoc poteſt ex vſu Eccleſiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epiſtola ad Corinthios, vſus enim vnius particularis Eccleſiæ non ſtatuit legem Eccleſijs cæteris. Hæc de vſu.

¶ Diſcutienda ſunt deinceps præcepta Chriſti iam ante inſtitutionem Euchariſtiæ, quam in ipſa inſtitutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini. Ioan. 6. olim aſſumptum eſt à Boemis. ait enim Chriſtus, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo neceſſitatem communicandi ſub vtraque ſpecie promulgat, quo promulgauerat neceſſitatem Baptiſmi, nam quemadmodum de Baptiſmo dixerat Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnũ Dei, ita de Euchariſtia dicit, Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autem dicimus hæc Chriſti verba nõ eſſe ſecundum genuinum ſenſum intelligenda de vſu Euchariſtiæ, immo nec poſſe intelligi ſalua Chriſtiana fide de cibo & potu ſacramentali. Et hoc facile manifeſtatur, ex eo quòd ſi intelligerentur de Euchariſtia, tolleretur Baptiſmi ſufficientia ad ſalutem, pari ſiquidem modo hæc neceſſitatem ſonant edendi carnem & bibendi ſanguinem filij hominis, quo ſonant illa alia Domini verba, neceſſitatem naſcendi ex aqua & Spiritu, & propterea manifeſte ſequitur, quòd ſi in iſtis verbis indicitur neceſſitas ſumendi Euchariſtiam, non ſufficit Baptiſmus ad ſalutem, ſed ad hoc quòd aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & ſumere Euchariſtiam. Cuius contrarium non ſolum in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum, ſed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, & Paulus Apoſtolus ad Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem eſt aſſerere verba illa Chriſti, Ioan. 6. intelligi de cibo & potu ſacramenti Euchariſtiæ, & negare Baptiſmi ſufficientiam ad ſalutem, clare patet verba illa nec intelligi poſſe de cibo & potu Euchariſtiæ, & propterea inde non habetur præceptum ad ſumendum Euchariſtiã ſub vtraque ſpecie. Diſcutere autem, quis ſit Germanus ſenſus illorum Chriſti verborum, non eſt præſentis negotij, nam ſat eſt propoſitæ quæſtioni noſſe, quòd non loquitur ibi Dominus ad literam de ſacramentali cibo & potu.

¶ Supereſt demum diſcutere præcepta Chriſti promulgata, quando inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Euchariſtia præceptum, niſi apud Lucam immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis. Hoc facite in meam commemorationem. Apud tamen Paulum Apoſtolum 1. ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data à Chriſto in inſtitutione Euchariſtiæ, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis, Hoc facite in meam commemorationem, alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie vini, videlicet, Hoc facite, quotieſcunque biberitis, in meam commemorationem.

¶ Quę præcepta ſi perſpicacius fuerint conſiderata, nullum ſecum ferunt mandatum de communione ſub vtraque ſpecie, vt patet diſcutiendo ſingula. Præceptum enim immediate poſt ſpeciem panis tam apud Luc. quàm apud Paulũ manifeſte refertur ad Euchariſtiam ſub ſpecie panis, vt ipſe contextus teſtatur. Præceptum verò apud ſolum Paulum ſcriptum de imitatione Chriſti in Euchariſtia ſub ſpecie vini, limitatur manifeſtiſſime ad vices, quibus bibimus in commemorationem Chriſti, ita quòd non eſt præceptum abſolute, ſed eſt præceptum ex ſuppoſitione, videlicet, ſi biberimus in Chriſti memoriam, faciamus hoc quod fecit Chriſtus. Non igitur præcipit, vt bibamus in eius memoriam, ſed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipſe, hoc eſt, quoties vtemini calice Euchariſtiæ, ſacrificate hoc. Bibere nanque manifeſte ſignificat vſum calicis, & cõſequẽter facere hoc diſtinctũ, contra bibere, ſignificat conſecrare hoc, præcipitur enim ad literam, vt aſſocietur vſus calicis ſacrificio calicis. Et ex hoc ipſo, quòd ſimilem aſſociationem non præcipit circa vſum Euchariſtiæ ſub ſpecie panis, inſinuauit quòd vſus quidem calicis illius eſſet ſeorſum à ſacrificio, vſus vero ſub ſpecie panis licitus, vt tenet Eccleſiæ ſeruat, non reſeruando Euchariſtiam ſub ſpecie potus, ſed duntaxat ſub ſpecie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra miſſarum ſolennia.

¶ At ſi quiſpiam contenderit, quòd hoc præceptum directe obligando ſacerdotes, conſequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Chriſti memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeſte ſequitur, quòd ſacerdotibus celebrantibus miſſas (quos conſtat bibere in Chriſti commemorationem) præcipitur, Hoc facite, ſed ſub hoc facite comprehenditur etiam dare alijs calicem, quia comprehendit omnia quæ Chriſtus fecit circa calicem, ergo ex hoc præcepto ſacerdos tenetur, quoties ipſe bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens, an primus ad textum literæ, quia contextus literæ non quadrat hic ſenſus. Nam in litera, hoc facite, diſtinguitur contra, bibere, ac per hoc conficere ſacramentum diſtinguitur contra vſum ſacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, ſed ex ipſo contextu reſtringitur ad demonſtrandum ipſum ſacrum, vt diſtinguitur contra vſum ſacramenti, eo ipſo quòd diſtinguitur contra vſum calicis. Quæcunque igitur ſpectant ad vſum calicis, comprehenduntur hęc ſub bibere. & quæ ſpectant ad ipſum ſacramentum comprehenduntur ſub facere hoc ſecundum literæ contextus ſenſum, perſpicuum autem eſt, quòd dare alijs calicem, ſpectat ad vſum ſacramenti, & non ad ſacramentum ipſum. Non igitur comprehenditur in hac litera ſub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde, quod Lutherani non conſtarent ſibiipſis dicendo ſic, quia ex hoc argumento ſequitur manifeſte, quòd ſacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præſentibus, ſi hoc facite, comprehenditur etiam dare ſacramentum, vt Chriſtus dedit, nam Chriſtus dedit omnibus præſentibus, conſtat autem Lutheranos hoc non ſeruare, non igitur obligatur Chriſtianus populus ad bibendum ſacramentum Euchariſtiæ ex hoc Chriſti præcepto, ſecundum planum ſuauiſſimumque literæ ſenſum. Et quia nullibi niſi in allegatis locis habetur in ſacra Scriptura mandatum aliquod de communione Euchariſtiæ, manifeſtum eſt quòd non tenetur Chriſtianus populus ex præcepto in diuino iure ſcripto ad communionem ſub vtraque ſpecie, voluntarie igitur, & non authoritate Scripturæ prædicatur illicitam eſſe communionem ſub ſpecie panis tantum. Et hoc ſufficit aduerſus Lutheranos, ſolius ſacrę Scripturæ authoritatem ſuſcipientes. Hęc de communione populi ſub altera tantum ſpecie.

CAPVT II.

De integritate confeſſionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admiſit, Lutherani non ſolum negant eſſe neceſſarium, ſed affirmant repugnare ſacræ Scripturæ, & eſſe impoſſibile, quia ſcriptum eſt, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex euangelio, confeſſionem peccatorum mortalium omnium, & non obſtare Prophetæ ſententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda ſunt in ſacramentali confeſſione, ex ipſa forma miniſtrandi ſacramentum pœnitentiæ tradita à Chriſto, quando inſtituit hoc ſacramentum Io. 20. manifeſtatur, ait enim Chriſtus Apoſtolis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. In quibus verbis datur à Chriſto miniſtro ſacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quorumcunque, & ex hoc ipſo, quòd miniſtro committitur facultas diſcernendi an remittenda, an retinenda ſint peccata cuiuſque pœnitentis, manifeſte ſequitur, quòd oportet miniſtrum (niſi cæcus miniſtrare velit) noſſe ſi in pœnitente eſt aliquod peccatum retinendum, quod eſt noſſe, ſi in pœnitente eſt aliquid impediens remiſſionem, nam omne peccatum retinendum impedit remiſſionem cuiuſcunque peccati hominis confitentis, quia non poteſt ſimul vnum peccatum remitti, & aliud retineri, nam mortalia peccata, quæcunque vnius hominis connexa eſſe tam quo ad remiſſionem, quàm quo ad retentionem, & relatiue ad Deum, & relatiue ad Chriſti miniſtrum, perſpicuum ẽ. Et relatiue quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur à Deo peccatum, amicus Dei conſtituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei eſt, vtpote omnium reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus

omnium

omnium factus eſt. Ex hoc autem quòd tam remiſſio quàm retentio diuina eſt peccatorum mortalium omnium quæ quis habet, manifeſte ſequitur, quòd etiam tam remiſſio quàm retentio quæ fit a Chriſti miniſtro, debet eſſe non aliquorum peccatorum mortaliũ confitentis, ſed omnium, quia tam remiſſio, quàm retentio miniſtri debet eſſe talis, vt remiſſioni aſſiſtat diuina remiſſio, & retentioni aſſiſtat diuina retentio, alioquin non verificarentur Chriſti verba, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Non vendicaret autem ſibi remiſſio miniſtri aſſiſtentiam remiſſionis diuinæ, ſi diſcordaret a remiſſione diuina, diſcordaret autem ſi Deo remittente omnia vel retinente omnia, miniſter quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia, ad hoc autẽ vt miniſter, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet miniſtro innoteſcere omnia, niſi cæcus ac temerarius remiſſor, vel retentor ſit, & quoniam miniſtro Chriſti peccata pœnitentis p ipſius confeſſionem propriam innoteſcunt, conſequens eſt vt oporteat confitentem confiteri omnia ſua mortalia peccata. Vnde, examina, & libra prudens lector, quæ dicimus, & perpendes ea ipſa inſtitutionis forma in Euangelio ſcripta haberi confeſſionem omnium peccatorum.

¶ Supereſt diluere obiecta a Lutheranis, diſtinguendo de confeſſione vel abſolute, vel vt eſt actus humanus. Eſt autem confiteri omnia abſolute, nullum peccatum inconfeſſum relinquere, confiteri vero omnia, vt confeſſio eſt actus humanus, eſt confiteri omnia quorum confeſſio ſubeſt humanæ facultati. Vnde ex hoc quòd delicta nullus ad plenum intelligit, eſto quòd impoſſibile ſit hominẽ conferri abſolute omnia peccata ſua (quoniam ignota relinquit in confeſſa) non tamen hinc ſequitur, quin confeſſione humana poſſit quis confiteri omnia peccata ſua, quoniam ſub integritate confeſſionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata abſolute, ſed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet, nam oblita & incognita confiteri non ſubeſt facultati humanæ. Et quia perſpicuum eſt ſub lege tam diuina, quàm humana actionum nullam exigi ab homine quæ non ſit in hominis poteſtate, ideo cum ex Euangelio habetur, confeſſionem omnium peccatorum requiri ad ſacramentum pœnitentiæ, non eſt ſermo de confeſſione omnium peccatorum abſolute, ſed de confeſſione omnium peccatorum, vt ſubeſt facultati humanæ, quod eſt dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata ſua, non ignota nec oblita. Hæc de confeſſione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De ſatisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur Lutherani negant, tum quia non habetur ex ſacra Scriptura, tum quia opera noſtra non ſunt meritoria nec ſatisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex ſacra Scriptura haberi neceſſariam quandoque eſſe poſt veniam peccati ſatisfactionem pro peccatis, eamq; fieri poſſe operibus noſtris. Et quidem poſt cõſecutam veniam peccati, ſatisfactionem quandoque ſupereſſe pœnæ pro peccato, teſtãt duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deũ quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnam, vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiſo, tum in remiſſione peccatorum, quæ fit Baptiſmo, gratia ſiquidem Baptiſmalis ſola ſufficit ad ſalutem æternam, ſi antequam Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptiſmi effectui, qui eſt vita æterna. Et in huiuſmodi remiſſionibus perſpicuum eſt non eſſe opus ſatisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clare legimus, quòd arguente Nathan propheta Dauidem de adulterio ſimul & homicidio, & dicente Dauide, Peccaui Domino, reſpondit Nathan, Etiam Dominus tranſtulit peccatum tuum, & non morieris. veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remiſiſſe peccatum quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnam, non remiſiſſe autem quo ad punitionem Dauidis in morte filii: nec (vt ſubiuncta in cap. 16. teſtantur) quo ad punitionem eiuſdem in publica violatione vxorum a proprio filio nec quo ad punitionem eiuſdem in perpeſſione mali ex domo propria, nam propter hoc peccatum paſſus eſt ab Abſalon filio ſuo omnes ſiquidem pœnas has ex parte Dei Nathan Propheta comminatus eſt propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quandoque peccatum, & tamen poſt peccati veniam reſtat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeſte dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo naſcitur neceſſitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remiſit, remittens peccatum.

F ¶ Quia autem huiuſmodi reliquiæ pœnæ exolui poſſunt dupliciter, vel ſatisfaciendo, & Dauid exoluit ſapiendo, nam non ipſe intulit ſibi ipſi quas debebat pœnas, ſed Deus intulit eas illi, ſupereſt oſtendere ex Scriptura, quòd huiuſmodi reliquias pœnæ poſſumus ſatisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matthæi, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptiſtam prædicantem duo, alterum, Pœnitentiam agite, alterum, Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quorum primũ ſpectare ad ipſum peccatum Græca dictio apertius manifeſtat, dũ ſimplicem pœnitendi actum ſignificat. Secundum autem verba ipſa teſtantur ad noſtra opera pœnitentiam conſequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ ſonat opus proueniens a pœnitentia vt a radice, ſeu arbore. Et ex eo quòd non dicit, Facite fructum dignum innocentia, ſeu fructum dignum iuſtitia, ſeu fructum dignum bonitate, ſed fructum dignum pœnitentia, manifeſtum fit, quod de fructu digno pœnitentia formaliter, hoc eſt quatenus pœnitentia loquitur, vt videlicet faciant fructum dignum radice internæ pœnitentiæ.

G Perſpicuum autem eſt ex eo quòd pœnitentia eſt præteritorum peccatorum, quòd fructus dignus pœnitentia eſt opus reſtaurans ea, quorum eſt pœnitentia, hoc eſt reparans ea quæ omiſiſſe vel commiſiſſe non pœnitet. hoc autem vocamus ſatisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remanſerunt ex peccato, quorum vnum eſt reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitentia non fructificat rei reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos ſeipſa extenderetur, quoniam ſuapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipſa inchoauit, & clarum eſt ad perfectum non duci donec ſupereſt aliquid ex peccato ſoluendum.

¶ Ex authoritate itaque ſacræ Scripturæ habetur, quòd quandoq; poſt veniam peccati opus eſt ſatisfactione, quæ fit per opera, qui ſunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quòd vero obiicitur de noſtris operib⁹, quòd nec meritoria nec ſatisfactoria ſunt, indignum cenſeo diſcuſſione noua. Nam Scriptura

H plena eſt ſententiis ſonantibus, tum quòd opera noſtra non ſunt meritoria. tũ quòd opera noſtra ſunt meritoria, & perſpicuum eſt has duas ſententias non ſubinuicem aduerſari, ſed eſſe ſenſum, quòd opera noſtra quatenus ſunt ex nobis non ſunt meritoria, & conſequenter nec ſatisfactoria, quodque opera noſtra, quatenus ex diuina ſunt gratia, & præueniente & ſubſequente & perficiente, ſunt meritoria, & conſequenter ſatisfactoria. Et ambo tam clare habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in ſacris literis luce meridiana clariora ſint, & propterea pertranſeo. Hæc de ſatisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

I LVTHERANI Inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione ſanctorum Angelorum, ſed ſanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus ſummarie, Primum de ſanctis Angelis, deinde de ſanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidẽ quòd Angeli intercedant pro nobis, clare patet Zac. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vſquequo non miſereberis Hieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam ſeptuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus dicit Angelos curam agere puſillorum, qui contemnuntur, Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis, dico enim vobis, quòd Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præſtãdum puſillis contemptis.

¶ Quòd autem inuocandi a nobis ſint ſancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelum ad benedicendũ ſibi, Non dimittam, inquit, te niſi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. vbi Daniel de ſeipſo dicit: Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus

K & veritatem quærebam ab eo. Nec eſt dubium, quòd de ſanctis Angelis aſſiſtentibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de ſanctis Angelis dicitur, quòd omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus qui in miniſterium mittuntur, propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. Ex hoc enim quòd Deus diſpoſuit gubernare nos per medios Angelos, non propter ſe Deum, ſed propter nos hæredes vitę ęternę, ordinaſſe intelligitur, vt nos inuocemus ſanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, niſi vſque adeo deſipere liceat, vt dante principe ſeu curis aduocatum peregrino vel pupillo, negetur ſimul diſponi vt peregrinus aut pupillus inuocare poſſit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationem ſanctorum Angelorum, vtpote manifeſtam ſecundum ſacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem ſanctorum hominum tranſeamus. Duobus modis inuocare conſueuimus ſanctos, vel directe eos rogando, puta, Sancte Petre, ora

pro

pro nobis vel rogando Deum per Sanctorum merita, vt in canone miſſæ Eccleſia conſueuit rogare, dicendo, Quorum meritis precibuſque concedas, &c. Vtroque autem modo ex ſacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quòd animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. cap. 6. Vidi ſub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabát voce magna, dicentes, Vſquequo Domine, ſanctus & verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra? Ex hoc enim quòd animæ Sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeſte dicimus, quòd multo magis orant pro ſalute electorum, quanto propenſior eſt voluntas Sanctorum ad bonum noſtrum, quàm ad malum noſtrum. Rurſus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quòd diues in inferno interceſſit pro fratribus ſuis in hac vita manétibus. ex hoc enim reuelatum eſſe inſinuauit, quòd multo magis ſanctę animæ intercedunt pro ſalute ſuorum. Nam ſi diues, cui dum eſſet in hac vita, nulla fuit cura ſalutis fratrum, in tormentis poſitus etiam importune ſupplicat pro ſalute fratrum, multo magis ſancti viri, quorum in hac vita ſtudium fuit circa ſalutem fratrum, exuti carnem, iamque beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro ſalute fratrum.

¶ Quòd autem à nobis inuocandi ſint, ex ſcriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi, quòd multa corpora Sanctorum qui dormierant, ſurrexerunt & venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, quòd Deus poſt Chriſti reſurrectionem gubernat, inſtruendo nos non ſolum per ſanctos Angelos, ſed etiam per ſanctos homines, non enim vanè apparuerunt multis, ſed ad inſtruendum eos de vero Meſſia, deque illius reſurrectione. Ex hoc enim quod vſque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos ſanctos, & non per homines ſanctos, & tunc incepit gubernare nos p ſanctos homines, inſinuauit noua ſe habuiſſe media gubernatione electorum. Et niſi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito paſſionis & reſurrectionis Chriſti, ſanctos homines manifeſtare voluiſſet Deus, miſiſſet Angelos in Hieruſalem ad apparendum multis & inſtruendos illos, ſed ex eo quòd non ſolum per medios Angelos in ſepulchro apparentes mulieribus, ſed etiam per ſanctos homines apparentes multis in Hieruſalem manifeſtauit reſurrectionem Chriſti, inſinuauit quòd ad ea quę ſunt noſtræ æternæ ſalutis, miniſterio Angelorum, adiunxit miniſterium hominum beatorum. Et hinc vlterius ſequitur, q ex ipſo ordine diuinæ gubernationis, quo gubernat nos etiam per ſanctos homines, manifeſtatur recurrendum eſſe nobis ad ſanctos homines, alioquin rediret illud idem abſurdum quod deductū eſt, ſi non poſſemus inuocare ſanctos Angelos: datos enim eſſe ſanctos homines ad noſtram vtilitatem medios inter Deum & nos, teſtatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios poſſe nos recurrere perſpicuum ex dictis eſt. Pauloque minus abſurdum ſequitur, ſi Deus diſpoſuit gubernare nos per medias interceſſiones ſanctorum hominum (vt priores Scripturæ teſtantur) & nobis non liceret ad interceſſores noſtros recurrere.

¶ Quòd demum orandus ſit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exo. 32. cap. dum Moſes ſupplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Iſaac & Iſrael ſeruorum tuorum. Hoc. n. nihil aliud eſt, quàm rogare per merita Abrahæ, Iſaac & Iſrael. Et huic ſi adiunxeris prius declarata, videlicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifeſte inferes quòd non ſolum per merita, ſed etiam p præces Sanctorū ſupplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his ſi adiunxeris, quòd in idem redit orare Deum per merita & præces ſanctorum, & orare ſanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res eſt eadem, licet modus ſit diſpar, & vtrobique eſt inuocatio Sanctorum, licet diuerſimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ex ſacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propoſitis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum eſſe certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuerſaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. Auguſt. 1531.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, ad Sereniſſimum Angliæ regem fideique defenſorem, Henricum eius nominis octauum, de coniugio cum relicta fratris ſententia.

LAETATVS ſum in iis, quæ dicta ſunt mihi, quòd nō celſitudinis autoritate, ſed ſacratum literarum documētis maieſtas tua ad antiqui coniugii exploſionem nouūque ducendam vxorem mota eſt: quodque id licuiſſe, nō credendo doctoribus, ſed proprii ingenii acumine propriaque intelligentia ſe ſcire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem noſtram Rege theologo decorauit. quocirca non ab re charitatis Chriſtianæ putaui doctiſſimo regi ſupplicare, vt ſubinde legere, librare, atque cum iis, quæ intellectum maieſtatis eius mouent conferre dignetur: ſi forte plus videant oculi, quam oculus. Et quia Regem theologum alloquor, verę Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celſitudo tua nouit, vniuerſam de hac materia quęſtionem pendere ex hoc: an coniugium inter relictam fratris & leuirum, ſit prohibitum iure diuino morali & partem affirmatiuam fundari ſuper legem Leuiticam ſcriptam capite decimooctauo & vigeſimo, & ſuper verba Ioannis Baptiſtæ, Matthei decimoquarto, & Marci ſexto. Et propterea ſi compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiuſmodi inhibitionem moralē, manifeſtum erit tale coniugium non eſſe aduerſus ius diuinum morale. Et quòd lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia Turpitudo fratris tui eſt) non prohibeat inhoneſtatem moralem, ex duobus oſtenditur capitibus. Alterum eſt in eodem. 18. Leuitici. ibidem enim conceditur, vt vir ſororem defunctę vxoris ducere poſſit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuę in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente, quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum ſonet anguſtiam: ex eo enim quòd inhibitio coniugii cum ſorore vxoris reſtringitur ad tempus vitę vxoris, perſpicuum eſt, ſub hac inhibitione non comprehendi coniugium cum ſorore vxoris mortuę. ad hoc enim appoſita eſt illa limitatio viuente illa, vt liberum eſſet coniugium cum ſorore defunctę vxoris, nam quemadmodum coniugia in quibuſcunque gradibus tam affinitatis quam conſanguinitatis nō prohibitis in lege Moyſi, inter indulta ſupputabantur, ita coniugium cum ſorore vxoris defunctæ, ex hoc ipſo quod in lege Moyſi non prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaque hanc legem priori, formatur ratio hęc. Inter vnā mulierem & duos fratres, & inter vnum virum & duas ſorores, æqualę eſt vinculum affinitatis, par eſt ratio turpitudinis, vt per ſe manifeſtum eſt: ac per hoc ſi coniugium cum relicta fratris continet inhoneſtatem moralem, coniugium quoque cum relicto ſororis, continet inhoneſtatem moralem, & ſi coniugium cum relicto ſororis nullam continet inhoneſtatem moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhoneſtatem moralem. Et quia lex Leuitica monſtrat coniugium cum relicto ſororis, non continere inhoneſtatem moralem non comprehendendo illud inter prohibita: conſequens eſt, vt ex eodem capite Leuitici diſcamus, quòd coniugium cum relicta fratris non continet inhoneſtatem moralem; ac per hoc non eſt prohibitum, quia malum moraliter, ſed ideo malum, quia prohibitum. Si enim ex morali inhoneſtate fuiſſet prohibitum, non fuiſſet indultum coniugium cum ſorore vxoris mortuę, quia parē inhoneſtatem moralem habuiſſet. Quòd vero æquale ſit vinculum neceſſitudinis vtrobique, probatione non eget: quòd autem par ſit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo quòd ſicut turpitudo fratriæ, non detegenda ſancitur, quia eſt turpitudo fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo ſororis non detegenda eſt, quia eſt turpitudo ſororis defunctæ, nam ſororius & defuncta ſoror, effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, atteſtatur quòd ratio inhibēdi alterum non eſt inhoneſtas moralis, ſed autoritas legiſlatoris, quia ſic placuit legiſlatori.

¶ Alterum caput ſurgit ex colliſione Leuiticæ legis cum honeſtate coniugii inter leuirum & relictam fratris in caſu defuncti fratris abſque prole, nam ante legem Moyſi, tale coniugium in tali caſu nō ſolum licitum, ſed ſancitum conſuetudine vel Patrum autoritate, innuit ſcriptura Geneſis trigeſimooctauo, in hiſtoria Thamar, & poſtea ſub lege Moyſi mandatum legitur Deuteronomii. 25. Ita q coniugium inter leuirum, & relictam fratris regulariter erat illicitum: in caſu autem mortui fratris abſque prole, erat licitū. Ex hic autem ſurgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris eſſet per ſe malum moraliter, in nullo caſu fuiſſet licitum: ſed fuit licitum in caſu mortui fratris abſque prole tam ante legem, q ſub lege. ergo non eſt per ſe malum moraliter. Aſſumpta conditionalis manifeſtatur, & probatur: manifeſtatur ſiquidem in blaſphemia, periurio, mēdacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per ſe malis moraliter, quia enim ſunt per ſe praua, in nullo caſu ſunt licita. Probatur autem, quia id quod per ſe conuenit alicui, nunquam ſeparatur ab eo, ſed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia neceſſario conuenit illi: ac per hoc impoſſibile eſt ſeparare a re id qđ conuenit illi rei per ſe: ac per hoc ſi coniugium inter leuirum, & relictam fratris eſt per ſe prauum, in omni caſu eſt prauum ſemper, & in omnibus ipſum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum eſt quandoque ſine prauitate, dicimus quòd non eſt per ſe prauum quod non fuit prohibitum, eo quòd eſſet per ſe prauum,

ſed ex autoritate legiſlatoris effectum eſt prauum, quia prohibitū. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioannis Baptiſtæ ad Hærodem Galileæ Tetrarchā, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena ſunt à propoſito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, vt teſtatur Ioſeph, Antiquit. libro decimooctano, capite xiiij. clare enim dicitur, quòd Herodias deſeruit viuum virum. Egeſippus quoque de exci. Hieroſ. libro ſecundo, cap. quarto, clare dicit de Herode, quod fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem ſemen de germano ipſius. Tum quia aliud eſt eſſe illicitum cōiugium cum relicta fratris, aliud eſt eſſe illud illicitum ex prauitate morali, per ſe conuenientē tali contugio, committitur enim ſophiſma a pluribus cauſis ad vnam determinate. Illicitum ſiquidem proficiſci poteſt e a multis cauſis, & quantum ad propoſitum ſpectat, in promptu erat cauſa illiciti coniugii ipſa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo eſto, quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, quia prohibitum hoc eſt in lege. Clarum enim erat, quod non ad ſuſcitandum ſemen fratris duxerat eam. Non poteſt itaque hinc inferri moralis prauitas p ſe conueniens tali cōiugio, ſed prauitas moralis propter prohibitionē legis, talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctiſſime Rex, ſi vera, ac ſufficientia eſſe videbuntur, corrigendum eſt factum, at ſi non ſat eſſe iudicantur, ſignificetur quæſo quid deeſt, confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit, perficiet. Si vero probabilia cenſentur, agat obſecro defenſor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optime autē nouit maieſtas tua quid in dubiis agendum ſit, quid diuina lex Deuteronomij decimo ſeptimo, ſtatuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falſa exiſtimabuntur, confutare dignare doctiſſime princeps paratus enim ſum, & dicere, & mutare ſententiam. Tolle obſecro ſcandalum tantæ multitudinis Chriſtianorum in Europa non ſolum vulgarium, ſed & religioſorum, & peritorum. Tolle autem, manifeſtando iuſtitiam facti, vt ſcandalum non ſit datum, ſed acceptum, offero enim me præconem iuſtitiæ celſitudinis tuæ quæ fœlix valeat. Romæ vigeſimoſeptimo Ianuarii, 1534.

Reſponſionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti ad præmiſſas 16. articulorum cenſuras, eiuſdemque de coniugio cū relicta fratris ſententiæ (quæ ſimul cum enarratione ſobria, ad ſtudioſorum vtilitatem, poſt mortem autoris per Ioan. Danielis. S. D. N. Papæ pœnitentiarium editæ ſunt) finis.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris ſui, ad Clementem ſeptimum Pontificem maximmu, in decem capita diuiſus.

1 *Quæ intentio ſit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure ſtatutum eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.*
4 *Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege probibitum.*
5 *Quod ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inboneſtum.*
6 *Quòd ſecundum legem tam diuinam, quàm naturalem, patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium boneſtatum propter aliam cauſam, quàm propter ſuſcitandum ſemen, ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod ſecundū ius tam diuinū, tā naturæ, boneſtū poteſt eſſe coniugium inter leuirū & fatriam propter cōe bonū.*
8 *Quòd coniugiū inter ſereniſſimos Angliæ Regē & Reginā eius fratriā, nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.*
9 *Quod ſiue ligent, ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt boneſtum.*
10 *Quòd ſacrorum conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugiū.*

CAPVT I.
Quæ intentio ſit operis.

BEATISSIME pater, poſt pedum oſcula beatorum perpetuam fœlicitatem. Iuſſiſti, vt libellos de coniugio inter ſereniſſimos Angliæ reges ad me perlatos, cauſam que totam diligenter inſpicerem, quidue iudicii conſilique mei eſſet, accuratiſſime perſcriberem, quo quantum in me eſſet, quam primum Beatitudinem tuam hac moleſtia liberarem, ſtudui mox (vt par erat) iuſſis parere, prælectiſque libellis pro & contra, animaduerti multas communes inſertas quæſtiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, quæ ſunt diuini aut naturę iuris. Quæ ſi tractanda eſſent & multa conficienda eſſent volumina, & latiſſimus literariis certaminibus campus daretur, vt delidetandus ſemper finis ſupereſſet. Quocirca contuli me ad propria cauſæ de qua agitur, & ad punctum quæſtionis veniendo, ante oculos locandum in primis quòd in quæſtionem vertitur, docui, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in ſpecie quid diuina ac naturæ iura cenſeant, ſcrutandum. His enim notis, manifeſta apparebit quæſiti veritas.

CAPVT II.
Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum eſſet adoleſcens, ſereniſſimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cum Sereniſſima moderna regina Angliæ, tunc non regina, ſed relicta fratris eius primo geniti abſque prole defuncti, filia ſereniſſimorum regum Hiſpaniarum, interueniente Iulii II. Rom. Pon. ob bonum ſeruandæ pacis ac amicitiæ inter eoſdem Reges, conſummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multiſque annis coniugali affectu & effectu cum ea verſatus eſt, modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ a ſacris conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex propriis diſcutienda, præmiſſo tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

¶ In hus, &c. Dilecto filio Henrico, chariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filiæ Catherinæ chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandi regis, & chariſſimæ filiæ noſtræ Eliſabet reginæ Hiſpaniarum, & Siciliæ Catholicorum, natæ illuſtribus ſalutem &c.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas, conceſſa ſibi deſuper vtitur poteſtate, prout, perſonarum, negociorum & temporum qualitate penſata, in Domino conſpicit ſalubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte veſtra petitionis ſeries continebat, quòd cum aliás tu in Chriſto filia Catherina & tunc in humanis agens, quondam Arturus chariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici Angliæ regis Illuſtriſſ. primogenitus pro conſeruandis pacis & amicitiæ nexibus & fœderibus, inter chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum, & chariſſimam in Chriſto filiam noſtram Eliſabet Hiſpaniarum & Siciliæ reginam, Catholicos ac præfatum Angliæ reges, & reginam matrimonium legitime per verba de præſenti cōtraxiſſetis, illudque carnali copula forſan conſummaſſetis, dictus Arturus prole ex huiuſmodi matrimonio non ſuſcepta, deceſſit. Cum autem ſicut eadem petitio ſubiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiuſmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de præſenti cōtrahere, ſupplicari nobis feciſtis, vt vobis in præmiſſis de opportunæ diſpenſationis gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui inter ſingulos Chriſtifideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intentis deſideriis affectamus, vos & quemlibet veſtrum a quibuſcunque excommunicationibus, &c. Huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobiſcumque, vt (impedimento affinitatis huiuſmodi ex præmiſſis prouenientę, ac conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis cæteriſque contrariis nequaquam obſtantibus) matrimonium per verba legitime de præſenti inter vos contrahere, & in eo, poſtquám cōtractum fuerit, & ſi iam forſan hactenus de facto publice vel clandeſtine contraxeritis, ac illud carnali copula conſummaueritis licite remanére valeatis, autoritate apoſtolica tenore præſentium de ſpiritualis dono gratiæ diſpenſamus: ac vos & quemlibet veſtrum, ſi contraxeritis, vt præfertur ab exceſſu huiuſmodi ac excommunicationis ſententia, quam propterea incurriſtis, eadem autoritate abſoluimus prolem ex huiuſmodi matrimonio ſiue contracto ſiue contrahendo, ſuſceptam forſan vel ſuſcipiendam legitimam decernendo, prouiſo quòd tu in Chriſto filia Catherina propter huiuſmodi rapta non fueris. Volumus autem quòd ſi huiuſmodi matrimonium de facto contraxeritis, confeſſor per vos & quemlibet veſtrum eligendus, pœnitentiam ſalutarem propterea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. Kalen. Ianuarii, anno primo.

CAP.

CAPVT III.

Quid diuino iure ſuper ſtatutum eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ter Moſaica lex ſtatuit: primo, Leuit. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. iterum cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit alienam, ſeu illicitam, turpitudinem fratris ſui reuelauit, abſque filijs erit, tertio. Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres ſimul, & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſrael. ſi autem noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores B natu, dicetque, Non vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in coniugem ſumere; ſtatimque accerſiri eum facient, & interrogabunt, ſi reſponderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calciamentum de pede eius, ſpuetque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus diſcalciati.

Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quamuis ſecundum veritatem ſufficerent, quantum ad præſentem ſpectat cauſam, quia tamen nonnulli ex eo quod aliter ſonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obijciendo quod non dicitur, Accipiet eam frater viri eius, ſed cognatus eius: & ſimiliter non vxor fratris, ſed cognata reperitur, conſtant enim Cognati nomine conſanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbum iuxta Hebræum haberem, hic inſerendum & eſt talis, Quando ſedebunt fratres ſimul, & morietur vnus ex C eis, & filius non eſt, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet ſuper eam, & capiet eam ſibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi non volet vir capere fratriam ſuam, aſcendet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicet, Recuſauit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemen in Iſrael, non voluit leuirare me. vocabunt eum ſenes ciuitatis & loquentur ad eum, & ſtabit & dicet. Non volui capere eam. & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis ſenum, & excalciabit calceum eius a pede eius, & ſpuet in faciem eius, & reſpondebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus excalceati calceo, hæc ibi.

Vbi clare patet, legem hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus & quòd interpres nouus, qui cognato & cognata vſus eſt, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vſurpauit, D appellando eum qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latine fratria vocatur, cognatam, eo autem vſque Hebraicus ſermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum, a leuir deductum Leuirare, ſignificans exequi ius leuiri erga fratriam: Mirum eſt autem, in dubium verti legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponentes Chriſto, vxorem ſeptem fratrum ſecundum legem Moyſi, id teſtentur, & etiam apud mulierculas hoc notiſſimum fuiſſe teſtentur verba Noemi. Ruth primo, & ex toties repetito fratri nomine in hac lege clare habeatur. Nam vbicunque in iſtis legibus eſt nomen fratris, in Hebræo, eadem penitus dictio habetur: ita quòd idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt ſi vnam æquiuocandi licentiam quis vſurpet: alias quoque æquiuocandi legitime concedat: ac per hoc ſi quis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomium legem loqui de E Fratribus non carnalibus, deſiſtat a cœpto, ex hoc quòd eadem licentia lege Leuiticæ exponerentur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratriam ius tam diuinum, quàm naturæ ſcriptum haberetur: & conſequenter ceſſaret tota quæſtio hæc, innixa iuri diuino, ac naturæ ſcripto, quia ſuper hoc ſolo vniuerſa moles huius controuerſiæ fundata eſt. Non eſt itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniungium inter leuirum & fatriam eſt diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBVS igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifeſta inter Leuiticas & Deuteronomias eſt penes hoc, quòd Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomia verò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatuunt de vxore fratris non ſpecificando viui vel defuncti, Deuteronomia de vxore fratris defuncti: illæ de vxore fratris non ſpecificando cũ filio vel ſine filio, iſta de vxore fratris defuncti ſine filio: illę de vxore fratris non cognoſcenda, non ſpecificando ad proprium vel fratris ſemen nomenque ſeruandum, iſta de vxore fratris defuncti abſque filio ad ſuſcitandum ſemen nomenque fratris, quibus adiunge quartam neceſſario ſubintellectam ſpecificationem, quòd ille de vxore fratris non ſpecificando, an ætatis qua poſſit generare, an vetulæ. Iſta de fratris vxore in ætate, qua poteſt generare; ſic qui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex hac autem manifeſta differentia inter has duas leges habetur, abſque omni controuerſia, non omne coniugium inter leuirum B & fratriam eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernendum eſſe inter coniugium leuiri cum fratria ſine ſpecificatione aliqua, vel tot ſpecificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendum quòd in genere ſine ſpecificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, eſt diuina lege damnatum: coniugium vero inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum, non ſolum licitum, ſed præceptum diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fatriam manifeſte ſancita a Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges veteris Teſtamenti ligent noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint, parui refert quo ad cauſam propoſitam. Illud tamen ſilentio inuoluendum non eſt, quòd cum iſtæ leges conueniãt tum in ſententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam) tum in actu videlicet actu pietatis, quæ cultum officiumque ſanguine iunctus exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innituntur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræq; ſunt præcepta, partim iudicialia, & C partim moralia) tum in auctore (quia omnia diuina auctoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina ligat, eadem ratione perſeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Dixi quatenus diuina, quia non eſt nunc ſermo de eiſdem legibus quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt auctoritate per Moyſem fultæ.

CAPVT V.

Quòd ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.

QVID AVTEM Naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, non eſt difficile ex dictis haurire. D Semoto ſiquidem omni tam diuinæ quàm humanæ legis non teſtimonio ſed vinculo, clare patet tum coniugium inter leuirum & fratriam abſolute eſſe turpe (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica, dicẽdo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tum coniugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus eſſe moraliter bonum. Ex eo enim quòd coniugium inter leuirum abſolute eſt turpe, infert quòd turpitudo illa per coniugium inter eoſdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem teſtatur lex diuina, & cum turpitudo moralis non tollatur niſi per bonum morale, conſequens eſt, quòd per morale bonum conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirum, & fatriam, tollatur turpitudo, quæ ineſſet idem coniugio nudo, patet igitur inter le- E uirum & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcruteris ſupra, inuenies maius bonum moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, quàm ſit turpitudo conſequens coniugium inter eoſdem abſolute. Nam niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinem, præceptum iſtius in ſpecie non vinceret prohibitionem illius in genere, ita quòd diuinum ius præceptum prohibitione illius vigente, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quàm turpitudinem, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria & tantum excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtum & pium. Quo fit, vt ſi qui quoq; ad hoc ſoluti ab huiuſmodi vinculo legis diuinæ & humanę, leuir & fratria contraherent matrimonium honeſtatum his conditionibus, procul dubio honeſtum ac pium connubium ſubirent. Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ, ante legem Moyſi. Geneſis 38.

CAPVT VI.

Quòd ſecundum legem tam diuinam, quàm naturalem, patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honeſtum propter aliam cauſam, quàm propter ſuſcitandum nomen, ac ſemen fratris defuncti.

EX HIS autem manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius, rectiſſima infertur ratione, quòd ſi longe maius bonum, quam bonũ ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomii expreſſis conſurgens poſcat iniri coniugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et ſecundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multo magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum vero diuina iura, patet eadem illatio ex eo, quòd nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes, ſed in omni politia leges conditæ intelliguntur ſic, quòd a vno caſu decreto, intelliguntur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum eſſe quòd multo maius bonum etiam ſufficiat ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione nõ egeant, ſed inſinuatione, quòd in propoſita materia (ſi in propriis ſiſtendũ eſt) non eſt digrediendum ad quodcunque maius bonum, ſed ad maius bonum fratris defuncti, quia turpitudo coniugij inter leuirum & fratriam, cõſiſtit in fratris defuncti dehoneſtatione, & in cõiugio Deuteronomio tollitur huiuſmodi irreuerentia defuncti fratris per eiuſdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius ſuſcitandũ & propagandum in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipſo charo, & ex leuiro coniunctiſſimo ſecundum carnem defuncto fratri, tanquam ſupplente vires defuncti ad generandum ipſi defuncto familiam. Et hæc ideo diſcuſſa ſint, non quia ſupponamus cõiugium inter ſereniſſimos Reges Reginamq; Angliæ, contractum fuiſſe ad ſuſcitandum nomen fratris defuncti: conſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clare pateat ſecundum ius naturæ, diuina etiam autoritate firmatum, non vnico tantum euentu honeſtũ eſſe coniugium inter leuirum & fratriam, ſed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quàm ſit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filium fictum idque incertum. Incertum enim eſt an proles ſequatur.

CAPVT VII.

Quòd ſecundum ius tum diuinum, tum naturæ, honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perſpicatius conſideratum libratumque fuerit, quòd id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehoneſtatio fratris defuncti, repenſatur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere poteſt ex operibus mere humanis, niſi in exiſtimatione hominũ, quòdque bonum commune ciuitatis vel patriæ non in opinione, ſed in re & longe maius, & finis ſuapte natura eſt (nam ſingulorum bona externa ad commune bonum ordinantur vt finem) manifeſtabitur quàm tam ſecundum naturalis quàm diuini iuris rationem rectiſſimum coniugium inter leuirum & fratriam honeſtatur, ſi ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollendum dehoneſtationem defuncti fratris, commune patriæ bonum, quam tam exiguum idque incertum bonum defuncti fratris. Nam conſtat huiuſmodi bonum eſſe bonum externum, vtpote in nomine cõſiſtens, idque exiguum, vtpote non conſequens præclarum aliquid factum, immo nullum defuncti factum, ſed naturale opus alterius, ſi tamen efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſſio a propriis materia quæ tractatur: quoniam procedere à bono externo vnius ad bonum commune, non eſt digredi, ſed progredi aperte ad totum, a bono partis ad bonum totius, a re ordinata ad finem, ad rem illius finem, & hæc tam manifeſta tamque conſona ſunt iuribus, vt iniuria illis fiat, ſi diutius diſcutiantur.

F

CAPVT VIII.

Quòd coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam, nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.

EX HOC IGITVR, quòd diuinum ius teſtificatur in minori bono commune patriæ bonum ſufficere ad tollendam turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, & naturæ ius in minori quoque bono teſtatur idem: manifeſte infertur, coniugium inter hos ſereniſſimos Regem & Reginam ob bonum ſeruandæ pacis inter Reges Hiſpaniarum, & Angliæ contractum (vt clare explicatur in literis Apoſtolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, ſed honeſtum eſſe ac conſonum vtrique iuri, adeo quod ſi ceſſarentur humana iura, coniugium hoc nulla indiguiſſet diſpenſatione, quoniam ferendo ſecum commune bonum pacis inter tam excelſos reges, fert ſecum tam diuini, quàm naturæ iuris teſtimonium G ſufficientem ad honeſtandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verum diſpenſatione eccleſiaſtica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honeſtationem illius ſingularis coniugij ob commune bonum pacis. Honeſtatio enim illius coniugij ex communi bono pacis ſuapte natura eſt, ſed a doctoribus definitur magiſtraliter, ab apoſtolicis autem diſpenſatione autoratur. Quocirca, Iulius Papa diſpenſando, nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, ſed abſtulit vincula iuris humani circa hoc ſingulare, ſed diffiniuit legitimum, ſed autorauit illud, vtpote ex expreſſa rationabili cauſa ac more conſonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia enim hæc fert ſecum diſpenſatio ob commune bonum pacis. Alienum ſiquidem a Chriſtiana profeſſione eſt, vt Papa, quantumcunque minimum ius diuinum aut naturæ in toto vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reſeruatur, illud vero autori diuinæ legis, ſed non eſt alienum a Chriſtiana profeſſione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam H ius diuinum, quam naturæ. Diſpenſatio itaque illa diuerſos ſimul protulit effectus iuxta diuerſitates, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iura humana, effecit licitum, quod ſecundum humana iura fuiſſet illicitum, quatenus vero attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitum, quod ſecundum diuina & naturæ iura dubitabatur vel reputabatur, ſi ſi dubitari vel reputari potuiſſet illicitum.

¶ Et ad opulentiam honeſtationis, concurrũt duo bona fratris defuncti: alterum, quòd vxor eius quæ fuerat vna cum ipſo charo ex hoc coniugio ſublimata eſt in futuram Reginam Angliæ, et regno, quo ipſe defunctus non potuit per ſeipſum potiri, ſaltem in carne ſua potiretur. Alterum, quòd frater eius ex hoc coniugio redditus eſt ſecurus a tali ac tanta malorum congerie, qualem & quantam bella inter regna inferunt inter ſe. Intereſſe autem mea defuncti mala pœna futura fratri meo, teſtatur euangelicus diues ſepultus in inferno, dum rogat Abraham, ne fratres ſui veniant in illum I locum tormentorum. Honeſtatũr itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm ſit illud deſcriptum in Deuteronomio, non conſiſtente in nomine, ſed in re dubio, ſed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoraturque apoſtolica poteſtate.

CAPVT IX.

Quòd ſiue ligent, ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum.

VNIVERSA autem diuina lege perſpecta facile monſtratur quòd ſiue diuinæ leges circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, ſiue expirauerint, coniugium hoc inter ſereniſſimos reges Angliæ licitum atque honeſtum eſt. Nam ſi diuina veteris Scripturæ ſpirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: ſi vero K etiam hodie ligant, cum conſtet ex eadem diuina lege Deuterono. cap. 17. ad ſummum ſacerdotem ſpectare emergentes cauſas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini, cõſequens eſt, quòd etiam ſi omni ex parte non pateret bonum ſufficere ad honeſtandũ coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quòd ſummus Sacerdos requiſitus, vt hinc diuina iura naturæque, ac humana, quæ videntur obſtare huic coniugio, illinc tale bonum pacis ſeruandæ librare (propter hoc enim conſtat ſupplicia tum fuiſſe ſummo Pontifici) & qui tunc erat ſummus Sacerdos Iulius diſpenſando autorauit inter hos ſereniſſimos leuirum & fratriam, congruum ob tale bonum pacis, reddidit illud licitum & honeſtum. Nam per hoc diuina autoritate ſibi in lege diuina conceſſa, exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum, quia etiam fingendi licentia conceſſa, inficiari nemo quamuis hoc nemo poteſt ambiguam ſaltem fuiſſe iuxta legem diuinam ac naturæ cau-

ſam:

ſam: videlicet ſi ob tale bonum pacis, honeſtandum erat coniugiũ inter leuirum & fratriam, & diffinitionem talia ambigui ſpectaſſe ad ſummum tunc ſacerdotem, & cauſam boni pacis communis conformem, eſſe diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, q̃ commune pacis bonum. Et hęc dixerim, non quòd cauſa ambigua ſit, quoniam deductum iam eſt, commune bonum pacis cauſam eſſe ſufficientem ad honeſtandum coniugium iuxta leges diuinas & naturales, ſed ad demonſtrandum, quòd eſto quòd ambigua ac difficilis fuiſſet cauſa autoritas ſummi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde conſonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum ſufficeret, ad reddendum cõiugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum, etiam ſi leges Leuiticæ non ſolum quatenus morales, ſed quatenus diuinæ, ligãt Chriſtianos.

CAPVT X.

Quòd ſacrorum conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugium.

ET QVONIAM ſacra Concilia, ſacri Pontifices, ſacri Doctores, damnando coniugium inter leuirum & fratriam, ius diuinum & naturæ etiam, manifeſtum ex auditis ſit, quòd non militant eorum dicta aduerſus hoc coniugium, ſecundum ius diuinum & naturæ, apoſtolicaque autoritate contractum. Damnant ſiquidẽ inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus conſonis diuino naturęque iuri fultum, eo hoc ipſo, quòd iure diuino ac naturæ innititur. Clara enim luce iam patet, iure diuino ac naturæ, prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere ſuo nudum: conſonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium veſtitum multis honeſtatis ſpeciebus, ſiue propter bonum fratris defuncti, ſiue propter bonum commune. Quocirca, Iulius nihil aduerſus doctrinam ſacrorum Conciliorum, Pontificum aut Doctorum egit, nec etiam aduerſus illos Doctores qui dicunt & veriſſime, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ poſſe diſpenſare, hoc eſt facere licitum quod diuino, aut naturę iure conſtat eſſe illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, immo tam diuino iuri naturæ iuri conſonat. Sed Papa iure ſuo ordinario, quo de iure ſuper ius poteſt vtens, diffiniuit & autorauit coniugium hoc, honeſtauitq; ex cauſa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriuſque iuris. Hoc eſt Pater ſancte, in cauſa hac iudiciũ meũ, conſilium autẽ non occurret mihi melius, quàm q̃ a Spiritu ſancto proficiſci non ambigimus. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in ſęcula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Martij 1530.

Tractatus Reuerendiſſimi D.D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti, ordinis Prædicatorum. De coniugio regis Angliæ finis.

TRACTATVS QVINTVSDECIMVS Reſponſionũ ad quoſdam articulos nomine Theologorũ Pariſienſiũ editos, ad Magiſtrum Ioannem ſtudii Moguntini Regentem miſſus.

MISISTI ad me concluſam in tuis literis ſchedulam ſcãdaloſam apud Germanos, rogans vt ſcandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis ſatisfacere cupiens, reſponſionem mitto ad receptam á te ſchedulam ſexdecim articulorum, quorum titulus eſt.

¶ Articuli aliquot pro erroneis á Theologis Pariſienſibus ex libris Caietani excerpti.

¶ Titulus iſte in primis falſus eſt: quoniam multi ſubſcripti articuli non ſunt in libris meis. Et deinde titulus iſte, incertum manifeſtat autorem. Ex eo enim quòd dicitur à Theologis Pariſienſibus, non explicatur qui ſunt iſti Theologi. nam innumerabiles ſunt Theologi Pariſienſes, & ad verificandum numerum pluralem, ſufficiunt duo. Quocirca, multi ſuſpicantur animo fallaci ſcriptum hũc titulum: ita quòd ille qui titulum huoc appoſuit, aliud dixerit, & aliud intenderit. dixit enim á Theologis Pariſienſibus: intendit autem vt paſſim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuerſa theologorum ſchola Pariſius. Nec temere ſuſpicamur; quoniam quiſquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non ſcripſi: ipſa enim impoſitio, ſignum eſt fallaciæ [illegible] Propterea vos prudenter caute, vt non fallamini ex hoc titulo, illius vero quiſquis fuerit ille, miſereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famoſum reſpondebo.

¶ Articulus itaque primus eſt, Licitum eſt viro, vxore fornicante, ducere aliam. Secundus eſt, Non eſt eadem libertas vxori, quæ viro.

A Articuli iſti non ſunt mei. neuter enim inuenitur aſſertus in libris meis, vt patet in commen. ſuper Matth. cap. 19. vbi duntaxat diſputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Eccleſia.

¶ Tertius articulus eſt, Epiſtola Pauli ad Hebr. non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus. in commentarijs enim ſuper dicta Epiſtolam non negaui epiſtolam eſſe autenticam: ſed dixi quòd dubio, apud Hieronymum, autore eius epiſtolæ exiſtente, dubia quoque redditur epiſtola, quam, niſi ſit Pauli, non perſpicuum eſt canonicam eſſe. Vbi vides, quòd nego perſpicuitatem autenticæ, & non nego ipſam autenticam, exiſtente authore Epiſtolæ dubio. Aliud eſt enim Epiſtolam eſſe canonicam, & aliud eſt eſſe perſpicuum, quòd eſt canonica. perſpicuitas enim ſpectat ad notitiam noſtram, eſſe vero canonicam, ſpectat ad ipſam Epiſtolam ſecundum ſeipſam. ſi nanque tolleretur dubium & fieret perſpicuum, non propterea epiſtola fieret nouiter canonica: ſed quæ erat ſecundum ſe canonica, manifeſtaretur canonica, certum eſt tamen quòd durante

B dubio, non eſt tãtæ autoritatis apud nos, vt ſola ſufficiat ad ea, quæ ſunt fidei. Ego igitur locutus ſum de noſtra notitia: non de ipſa Epiſtola (vt verba mea clare ſonant) articulus vero loquitur de epiſtola ſecundum ſe.

¶ Quartus articulus eſt, Poſterior pars vltimi capituli Marci, ſcilicet, Nouiſſime autem recumbentibus, non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus, vt patet in Commentarijs ſuper Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi quòd illa ſcriptura Marci, quam Hieronymus habet pro dubijs, non ſunt ſolidæ autoritatis ad firmandam fidem, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. Certum eſt enim, quòd ea quæ vertuntur in dubium, non ſunt tantæ autoritatis, quantæ ſunt indubitata: dubium enim ad noſtram ſpectat notitiam, & non ad ſcripta ipſa in ſe.

¶ Aduertendum eſt autem circa hunc articulum præcedentem & ſimilem, quòd ego nullam Bibliæ partem reieci, niſi quas reiecit beatiſſimus Hieronymus, & nullam partem aut particulam dubiam vertí, niſi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus ſum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi conſentanea ſermoni eius.

C Hieronymus enim vniuerſæ Eccleſiæ lumen eſt, ad diſcernendas partes & particulas ſacræ Scripturæ ab ijs quæ non ſunt partes nec particulæ eius. & ad diſcernendum partes ſeu particulas certas à dubijs. Cur itaque accuſor, ſequens beatiſſimum Hieronymum? accuſando ſequentem Hieronymum, accuſant Hieronymum, qui eſt principalis autor huiuſmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus eſt, Confeſſio auricularis non eſt inſtituta á Chriſto inquantum auricularis & ſecreta. Iſte articulus non eſt meus: ſed Ioan. 20. ſcripſi, quòd Chriſtus inſtituit confeſſionem voluntariam peccati, ſed modum confitendi, & ſimiliter abſoluendi, an ad aurem an publice, Eccleſiæ vſui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non eſt dicere hanc negatiuam, Confeſſio auricularis non eſt inſtituta a Chriſto. ſed eſt dicere, quòd confeſſio inſtituta á Chriſto, non reſtringitur ad hunc modum confitendi: quia extenditur etiam ad confeſſionem publicam,

D ſatisfacit enim præcepto Chriſti, qui poſtquam publice peccauit, publice confitetur, publice abſoluitur, & publice ſatisfacit.

¶ Sextus articulus eſt, Non habetur verus textus ſacræ Scripturæ in lingua Latina, niſi fiat tranſlatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua ſumitur, & ſit omnino talis, qualis in ſua origine eſt. Iſte articulus nunquam fuit à me ſcriptus: vt teſtatur prœmium ſuper Pſalterium, in quo ſolo materiam hanc tractaui.

¶ Septimus articulus eſt, Melius eſt, quòd orationes dicãtur in lingua vulgari in Eccleſia, quàm in lingua Latina. Iſte articulus non integre recitatur, quoniam non ſcripſi, quòd eſt melius: ſed quòd eſt melius ad ædificationem Eccleſiæ: neque ſcripſi orationes, ſed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem ſuper doctrinam Pauli fundaui 1. ad Corinth. 14.

¶ Octauus articulus eſt, Penſiones ſuper beneficijs curatis pecunia numerata redimi poſſunt. Iſte articulus recitat plus, quàm ego ſcripſerim: quoniam ego nõ ſcripſi de beneficijs curatis in ſpecie, ſed de beneficijs eccleſiaſticis in genere: & fundaui dicta mea ſuper doctrinam diui Thomæ. Et ea vera eſſe, teſtatur mos Eccleſiæ paſſim, nam quotidie ſiunt huiuſmodi redemptiones, etiam á viris timoratis. Et conſueuit quantitas penſionis redimi, ſoluendo pecuniam in proportione quincupla: reputatur enim communiter huiuſmodi pretium iuſtum.

¶ Nonus articulus eſt, Nec ratione nec autoritate probari poteſt. quòd abſolute loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppoſitionem. Iſte articulus non eſt [illegible] probari poteſt: quoniã vt textus quæſtionis manifeſtat, ſcripſi nec ratione nec autoritate probatur, quòd ſacerdos, ſeclusis legibus iuris poſitiui & voti, peccet contrahendo matrimonium, &c. & attuli rationem cõtra quam oportet aduerſantes, rationibus procedere, & non libello famoſo.

¶ Decimus articulus eſt, Summus Pontifex, ſalua conſcientia, poteſt

F taſt diſpenſare cum ſacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiã ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Hic articulus nõ eſt meus: & alienus monſtratur ab omni errore in illa quæſtione: nulla enim iura arctant cauſam diſpenſandi ad vtilitatem publicam ſolũ: occurrente enim alia cauſa rationabili, poteſt Papa vti ſua poteſtate, vt clare patet.

¶ Vndecimus articulus eſt, Vtrum diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedii, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, vt vterque cum alio contrahat, crediderim quòd ſic, coniugum conſenſu accedente. Iſte articulus de coniugio non conſummato meus eſt, & tam moderatus, vt irreprehenſibilis omnino ſit, cum quia nihil aſſerui niſi credulitatem: cum quia innititur autoritati ſedis Apoſtolicæ, quæ huiuſmodi cauſam habet pro rationabili, vt Apoſtolica reſcripta teſtantur.

¶ Duodecimus articulus eſt, Aſſerit quòd Chriſtus deſcendens
G ad inferos, prædicauerit dæmoniis & damnatis: Iſte articulus non eſt meus: quoniam nunquam hoc aſſerui. Sed in commen. ſuper primam epiſtolam Petri cap. 3. manifeſte dixi, quòd Petrus non loquitur de prædicatione qua Chriſtus manifeſtauit apud inferos ſeipsũ eſſe Meſſiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiuſmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clare patet, quòd non de prædicatione abſoluta, ſed de prædicatione huius (hoc eſt confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus ſum: iſti autem imponunt mihi prædicationem ſine aliqua additione.

¶ Tertiuſdecimus articulus eſt, Epiſtola ſecunda Io. non tam eget expoſitione, quàm correctione. Iſte articulus non integre recitatur. nam in Com. ſuper ipſam epiſtolam ſcripſi, Nec tam eget expoſitione, quàm correctione, quoniam in multis differt a textu Græco. Vbi clare patet, quòd de correctione verborum diſſonantium à textu Græco locutus ſum. Et ſi hoc eſt error, quare Hierooymus tãto tempore laborauit ad corrigendum libros ſacræ ſcripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Auguſtinus pro correctione librorum

F veteris Teſtamenti, remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Teſtamenti ad textum Græcum?

¶ Quartuſdecimus articulus eſt, Iacobus Alphæi. frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioſeph ex alia vxore. Iſte articulus non eſt meus, nunquam enim ſcripſi, nunquam aſſerui, quòd Ioſeph habuerit aliam vxorem, quamuis opinio dicentium hoc non mihi diſplicuerit: & propterea ſcripſerim in Commentariis ſuper Epiſtolã ad Galatas capit. 1. & forte nulla magis quadrare videtur, ratio, quàm quòd fuerit filius Ioſeph ex alia vxore, nihil enim vt certum ſcripſi.

¶ Quintuſdecimus articulus eſt, An Paulus vxorẽ habuerit, diſputare, ſuperfluum eſt: quoniam ex eius Epiſtolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus ſenſu valde rationabili monſtretur eum habuiſſe vxorem. Iſte articulus non eſt meus, nam in Commentariis ſuper Epiſtolam ad Phil. 4. ſcripſi: diſputare hic, an Paulus habuerit vxorem, ſuperfluum duxi, cum ex aliis locis Epiſtolarum Pauli nihil
G certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonſtratiua, ſed ſenſu valde rationabili, quod Paulus habueitt vxorem. Ex hoc autem articulo & multis aliis prærecitatis, facile patere poteſt, quòd articuli iſti indigni ſunt Theologis, indigni & reſponſione: vtpote vel impoſiti, vel alieni a materia erroris: nullus ſiquidem error incurritur, putando Paulum habuiſſe vxorem, vel nõ habuiſſe vxorem: nullus error eſt, putare Ioſeph habuiſſe, vel non habuiſſe aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error eſt. Epiſtolã Ioan. eſſe correctam vel non correctam iuxta textũ Græcum: nullus error eſt dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis ſchædula iſtius contenta. Pro conſolatione itaque tua & Germanorum, honorande magiſter, hæc ſcripſi, vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros noſtros legunt, & intelligunt, libellos hos famoſos, pugnent rationibus & autoritatibus Scripturæ, non libellis famoſis, non nominis ſupercilio, qui oppugnare noſtra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris. 1534.

FINIS.

REGISTRVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q

Omnes ſunt Quaterniones, præter Q qui eſt Duernio.

ROMAE

Apud heredes Antonij Bladij, & Ioannem Oſmarinum Liliotum ſocios.

M. D. LXX.